

שאלה אי הלכה כמ"ד ק"ש דאורייתא או לא את"ל ק"ש דאורייתא אכתי צריך לברורי עד כמה הוא חייב לקרות מן התורה.

אי פ' שמע והיה אם שמוע תרווייהו דאורייתא או דילמא מדאורייתא בפ' שמע לחוד סגי. או אפ' בפסוק ראשון של שמע ישראל נמי סגי מדאורייתא תשובה בפ' מי שמתו (דף כ"א) אר"י (אמר שמואל) ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר מ"ט ק"ש דרבנן אמת ויציב דאורייתא.

ור"א אמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל וכתב הרי"ף ולית הלכתא כשמואל דאמר ק"ש דרבנן דקי"ל ק"ש דאורייתא ע"כ וכן פסקו רוב הפוסקים ז"ל ולא ביארו דבריהם אמאי לא קי"ל כשמואל דאמר ק"ש דרבנן ואדרבה מצד הסברא היה נראה דקי"ל כשמואל לגבי ר"א דהוי כתלמיד לגבי שמואל כדמוכח בש"ס בכמה דוכתי ורבי יוחנן דפליג עליה דר"א התם ואמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו מ"מ בק"ש לא גלי דעתיה כמאן ס"ל והכ"מ כתב בפ"ב מהל' ק"ש ונ"ל דנפקא להו מדאשכחן כמה ברייתות דדיינו דיני ק"ש מקראי ומשמע דראיות גמורות נינהו ולשמואל נצטרך לומר דאסמכתות הם ע"כ.

ואין בדבריו טעם וכי נתחכם יותר משמואל דוודאי ידע כל הני ברייתות ובמתניתין נמי תנן בפ"ק דברכו' (דף י"א) בש"א בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנא' בשכבך ובקומך ובה"א כל אדם קורין כדרכן שנא' ובלכתך בדרך א"כ למה נאמר ובשכבך ובקומך בשעה שבני אדם שוכבין ובשעה שבני אדם עומדין וכי ידע שמואל ממתני' ואפ"ה ס"ל דק"ש דרבנן.

אבל נ"ל דראיית הפוסקים דק"ש דאורייתא מהא דאמרינן באותה סוגיא מתיב רב יוסף ובשכבך ובקומך א"ל אביי ההוא בד"ת כתיב. ובפ"ק דנדרים (דף ח) אמרינן אמר רב גידל אמר רב האומר אשכים ואשנה פ' זה אשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלהי ישראל ופריך והלא מושבע ועומד הוא ואין שבועה חל על שבועה מאי קמ"ל דאפ' רוזי בעלמא היינו דרב גידל קמייתא ומשני הא קמ"ל כיון דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערב' מש"ה חל שבועה עליה ומדקאמר כיון דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית ש"מ דובשכבך ובקומך לאו בד"ת כתיב אלא בק"ש איירי וק"ש דאורייתא וכיון דרב ס"ל כר"א דק"ש דאורייתא ה"ל שמואל יחידאה לגביה.

ועוד דקי"ל הלכתא כרב לגבי שמואל באיסורי, והתו' במנחות בפ' התכלת (דף מ"ג) גבי הא דתני' התם וראיתם אותו וזכרתם ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בה ואיזו זו ק"ש דתנן מאימתי קורין את שמע בשחרית משיכיר בין תכלת ללבן כתבו בפשיטו' ואיזו זו ק"ש אסמכת' בעלמא דק"ש דרבנן ע"כ: \$ ציור בספר\$ ולדבריהם ז"ל נ"ל לפרש דהא דקאמר אביי דקרא דובשכבך ובקומך בד"ת כתיב לאו למימרא דפירושא דקרא לשמואל דמיירי בד"ת דצריך ללמוד יומם ולילה דא"כ ע"כ הא דרב דמס' נדרים דאמר האומר אשכים ואשנה פר' זה ואשנה מסכתא זו נדר גדול נדר לאלהי ישראל פליג עלי' דשמואל דלשמואל מושבע ועומד הוא ואין שבועה חל על שבועה והלכה כרב וכמש"כ.

אלא ה"פ דלשמואל ובשכבך ובקומך בד"ת כתיב וכמו שלמ"ד ק"ש דאורייתא א"צ לקרות ק"ש רק פעם אחת בזמן שכיבה ופעם אחת בזמן קימה בהכי סגי וא"צ לקרות כל זמן שכיבה וכ"ז קימה אלא בפעם אחת לחוד סגי. ה"ה נמי לשמואל דס"ל בד"ת כתיב ההוא קרא דובשכבך ובקומך היינו שחייב לקרות בזמן שכיבה וקימה ד"ת איזה דבר מן התורה שירצה ובפעם אחת סגי רק שיקרא בזמן שכיבה וקימה בשעה שדרך בני אדם שוכבין ובשעה שדרך בני אדם עומדין כדברי ב"ה אלא שלמ"ד ק"ש דאורייתא צריך לקרות דוקא פ' ק"ש מן התורה בזמן שכיבה וקימה ולא סגי בשאר ד"ת ולשמואל לא ייחד הכתוב דובשכבך ובקומך לקרות פרש' ק"ש דוקא אלא בשאר ד"ת נמי סגי דוהיו הדברים האלה כו' ודברת בם בשבתך בביתך ובלכתך בדרך ובשכבך ובקומך דכתיב בקרא לאו אפ' שמע דוקא קיימא אלא אד"ת קאי והרי בפ' שניה דוהיה אם שמוע נמי כתיב לדבר בם ולא אהיה פ' לחוד קאי דפר' שניה לכ"ע לאו דאורייתא כמ"ש לקמן בס"ד.

והאי לדבר בם דפ' שניה מפרש בגמ' ר"פ ה' קורא (דף יג) דבדברי תורה כתיב וה"ק רחמנ' אגמירו בנייכו תורה כי היכי דליגרסו בהו וה"נ ס"ל לשמואל דודברת בם בשכבך ובקומך דפ' ראשונה אד"ת קאי שמחויב לקרות בזמן שכיבה וקימה איזה דבר מן התורה ובפעם א' שקרא סגי כמו בק"ש לר"א אלא שתקנת חכמים שייחדו דווקא פ' ק"ש לקרותה בזמן שכיבה וקימה.

נמצא דלשמואל נמי בקריא' פ' ק"ש מקיים מ"ע של תורה כמו לר"א אלא דלדידיה בשאר פ' של תורה נמי מקיים מצות עשה זו מן התורה וחייב לקרותה בזמן שכיבה וקימה דווקא בזמני שקבעה תורה. ולפ"ז הא דרב בנדריים לא פליג אהא דשמואל דוודאי לשמואל נמי הוה מצי לפטורי נפשי מחיובי דובשכבך ובקומך בקריאת איזה פ' שחרית וערבית בזמן שכיבה וקימה ולא נקט הש"ס שם בנדריים כיון דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית אלא לבתר דתקינו רבנן לקרות דוקא פ' שמע לצאת ידי חובת מצות בשכבך ובקומך ואורחא דמילתא נקט דכל אדם מוציא את עצמו ידי חובתו ממצות בשכבך ובקומך כפי תיקון חכמים שתקנו לצאת ידי חיוב מצוה זו באמירת ק"ש דוקא וראיה ברורה לדברי שהרי מקשה הש"ס שם אהא דשמואל תנן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחרי ואינו מברך לפניו ואס"ד אמת ויציב דאורייתא ליברוך לאחריה ומשני מ"ט מברך אי משום יציאת מצרים הא אדכר ליה בק"ש ונימא הא ולא ליבעי הא ק"ש עדיפא דאית בה תרתי: § ציור בספר \$ ויש להקשות אמאי מקשה אסיפא דמילתא דשמואל ואס"ד אמת ויציב דאורייתא ליברוך לאחריה ולא מקשה נמי ארישא דמילתא דשמואל מרישא דמתני' ואס"ד ק"ש דרבנן אמאי מהרהר ק"ש בלבו מ"ש ק"ש מברכותיה ובה"מ דלפניו דתנן התם דאין מברך.

ואי משום דבק"ש אית בה עול מ"ש ומש"ה אע"ג דמדרבנן היא מהרהר בלבו הא אכתי לא אסיק אדעתיה האי טעמא שהרי פריך לבתר הכי ונימא הא ולא ליבעי הא ומשני ק"ש עדיפא דאית בה תרתי כלומר קבלת עול מלכות שמים והזכרת י"מ. אלא ע"כ לשמואל נמי דאורייתא לקרות איזה דבר מד"ת בזמן שכיבה וקימה אלא דס"ל דמצותו

של תורה לאו דוקא לקרות פ' זו של שמע אלא ה"ה אם קרא איזה דבר מד"ת בזמנים הללו יוצא ידי חובת ובשכבך ובקומך דאמר רחמנא.

מש"ה לא קשיא ליה אמאי מהרהר ק"ש בלבו דהא מדאורייתא מחויב לקרות בד"ת אפי' לשמואל ולא קא קשיא ליה אלא אהא דאמר שמואל אמת ויציב דאורייתא אמאי אינו מברך לאחריה ולבתר דמשני ליה מ"ט מברך אי משום יציאת מצרים הא איזכר ליה בק"ש פריך ונימא הא ולא ליבעי הא וכיון דיאמר אמת ויציב יצא ידי חובת הזכרת י"מ וגם יצא ידי חובת מצות ובשכבך ובקומך לשמואל דס"ל דבקריתא איזה דבר מד"ת יצא ידי חובת מצוה זו וסגי ליה בהכי.

ולאו דוקא אק"ש קא קפיד רחמנא. א"כ נימא הא אמת ויציב דגם הא מד"ת הוא שמוזכר בה יציאת מצרים וקריעת ים סוף ומשירה שאמרו ישראל על הים ואין לך ד"ת יותר גדול מזה ויוצאין ידי חובת ד"ת שמצותו מן התורה לשמואל וגם יצא ידי חובת הזכרת יציאת מצרים.

ומשני ק"ש עדיף דאית בה תרתי הני תרתי דאמרן היינו ד"ת ומקיים בה מ"ע דובשכבך ובקומך והזכרת י"מ ועדיפותא דידה משום דאית בה נמי קבלת עול מלכות שמים. והא דנקט תרתי אע"ג דע"י ק"ש מקיים מ"ע דובשכבך ובקומך ודהזכרת י"מ כמו שמקיים אותם ע"י אמירת אמת ויציב ועוד מוסיף ק"ש על אמירת אמת ויציב דאית בה קבלת עול מלכות שמים וה"ל תלת.

י"ל דהני תרתי מצות שמקיים נמי ע"י אמירת אמת ויציב כמו ע"י ק"ש לא קחשיב ליה אלא בחדא כיון דבאמירת אמת ויציב נמי אית להו וקבלת עול מלכות שמים דאיתא בק"ש דליתא באמת ויציב ה"ל עוד חדא. מש"ה קאמר ק"ש עדיפא משום דאית בה תרתי.

והא דאר"י א"ש ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא מ"ט ק"ש דרבנן היינו דוקא היכא דקרא כבר איזה דבר מד"ת דיוצא ידי חובתו בזה מדאורייתא אבל אם לא קרא עדיין איזה דבר מד"ת חייב לקרות ק"ש דוקא ואין לסמוך על שיקרא איזה דבר מד"ת דק"ש עדיף דאית בה תרתי כדקאמר הש"ס לגבי בעל קרי § ציור בספר § וה"נ כתבו התו' גבי ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר אמת ויציב דאי מסופק לו מק"ש ומאמת ויציב יחזור לק"ש דאית בה תרתי מלכות שמים וי"מ הכי עדיף מלומר אמת ויציב דליכא אלא חדא ע"כ.

וא"כ ה"נ מחויב לקרות ק"ש דוקא אי מסופק אם קרא ק"ש או לא קרא ולא סגי ליה בקריאת ד"א מד"ת דק"ש עדיף דאית בה תרתי. ולפ"ז הא דמסיק הש"ס למעל' מסוגיא זו אהא דתנן התם בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפנייה ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו לרב חסדא דאמר התם הרהור לאו כדבור דמי דפריך כיון דהרהור לאו כדבור דמי למה מהרהר אר"א כדי שלא יהו כל העולם עוסקין בו והוא יושב ובטל ונגרוס בפירקא אחרינא אמר רב אדא בר אהבה בדבר שהציבור עוסקין בו והרי תפלה דדבר שהציבור עוסקין בו ותנן היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי

לא יפסיק אלא יקצר טעמא דאתחיל הא לא אתחיל לא יתחיל שאני תפלה דלית בה מלכות שמים.

והרי בה"מ לאחריו דלית בה מלכות שמים ותנן על המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו. אלא ק"ש ובה"מ דאורייתא ותפלה דרבנן.

וכתבו התוס' ויש ספרים גורסים ק"ש דרבנן היא ומשני אלא ק"ש אית בה מלכות שמים ובה"מ דאורייתא ותפלה דרבנן כן הגירסא בפ"ה וקשה דבמתני' פירש דק"ש דאורייתא לכ"ע כיון שלא אמר אמת ויציב דבהכי מיירי מתני' ע"כ. ולפי מש"כ בלא"ה לא גרסינן לה שהרי אפי' שמואל דאמר ק"ש דרבנן מ"מ מודה נמי דצריך לקרות איזה דבר מד"ת בזמן שכיבה וקימה מדאורייתא מובשכבך ובקומך.

ולפי מה שכתבתי ניחא נמי התמיהות גדולות שתמהו התוס' בריש פ"ז דסוטה (ד' לב) אהא דשמואל דאמר ק"ש דרבנן מפלוגתא דר' ורבנן אי ק"ש ככתבה או בכל לשון וכן הא פלוגתא דהקורא שמע ולא השמיע לאזניו ויליף להו מקרא ופלוגתא דב"ש וב"ה שהבאתי למעלה דמשמע דתרוייהו ס"ל דקרא משתעי בק"ש וסתמא דגמ' דקאמר בריש מסכת ברכות תנא אקרא קאי דובשכבך ובקומך והכי קתני זמן ק"ש דשכיבה אימת משעה שהכהני' נכנסין לאכול בתרומתן ובפלוגתא דר' זוטרא ור' יאשיה בריש היה קורא דלמר פ' שניה בעי כוונה וקריאה משום דכתיב על לבבכם ולדבר במ ולמר כוונה בלא קריאה והאי לדבר במ בד"ת כתיב מדקאמר ההוא בד"ת מכלל דודברת במ קאי דוקא אק"ש.

\$ציור בספר\$ ותו איתא התם הפועלים שעשו מלאכה עם בע"ה קורין ק' ומברכין לפניו ולאחריה ואוכלים ומברכים לאחריו שתים כיצד ברכה ראשונה כתיקונה שניה כולל בונה ירושלים בברכת הארץ ולא מברך הטוב והמטיב משום דמדרבנן דביבנה תקנוה מכלל דק"ש דחיובה לקרות דאורייתא ודוחק לומר דכל הני דמשמע מינייהו דמדאורייתא הוי אסמכתא בעלמא דאין שיטת הגמ' לדייק כ"כ על אסמכתות רבי ורבנן ועוד דאמר לימא קסבר כל התורה כולה בכל לשון נאמרה אי הוי אסמכתא לא הוה צריך למידק מיניה ע"כ.

ולפי מה שכתבתי אין מכל זה קושיא לשמואל דהא הוא נמי מודה שצריך לקרות בזמן שכיבה וקימה איזה דבר מד"ת מדאורייתא וחכמים ייחדו לקרות פ' ק"ש דוקא נמצא עיקר הקריאה דאורייתא אלא מה שאנו קורין דוקא ק"ש הוא מדרבנן והרי הם ז"ל כתבו הרבה פעמים בשם ר"ת ומהם בפ"ק דזבחים (דף ה) ובפ"ק דמנחות (דף ד) דהא דאמרינן בכלדוכתי גמירי כל שבחטאת מתה באשם רועה דרעייה דרבנן היא והכי גמירא הילכתא דכל שבחטאת מתה באשם קרב עולה ומשום דתקון רבנן רעייה גזירה אטו לפני הכפרה נקט הש"ס באשם רועה ע"כ.

וה"נ איכא למימר לשמואל דמדאורייתא צריך לקרות איזה דבר מד"ת בזמנים הללו רק שרבנן ייחדו לקרות פ' זו של ק"ש דוקא מה"ט נקט בכל הני דוכתי דיליף מקראי ק"ש והיינו לפי מה דתקנו רבנן ועיקר קרא לעיקר קריאה הוא דאתי דמצותו מדאורייתא מש"ה פועלים קורין ק"ש דעיקר הקריאה דאורייתא היא אפילו לשמואל והא דקאמר

הש"ס ההוא בד"ת כתיב ודייקו התוספ' מיניה מכלל דודברת במ דוקא בק"ש מיירי הא מפרש לה הש"ס גופא התם ההוא בד"ת כתיב וה"ק רחמנא אנמירו בנייכו תורה כי היכי דלגרסו בהו כלומר ההוא לא איירי דוקא מד"ת שחייבו תורה לקרות בזמן שכיבה וקימה שייחדו חכמים לצאת ידי מצוה זו פ' ק"ש דוקא אלא בד"ת ללמד לבנים איירי אבל ודברת במ מיירי מד"ת שחייבו תורה לקרות בזמן שכיבה וקימה וחכמים ייחדו דוקא פ' ק"ש למצוה זו: והכי נמי ניחא לי דלא פליג שמואל אהאי סוגיא דמנחות פ' י"א (דף צ"ט) דגרסינן התם אמר ר' יוחנן משום רשב"י אפי' לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ודבר זה אסור לומר בפני עם הארץ ורבא אמר מצוה לאומרו בפני עם הארץ.

תו גרסי' התם שאל בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל את ר' ישמעאל כגון אני שלמדתי כל התורה כולה מהו ללמוד חכמת יוונית קרא עליו המקרא הזה לא ימוש סה"ת הזה מפוך והגית בו יומם ולילה צא ובדוק שעה שאינה לא מן היום ולא מן הלילה ולמוד בה חכמת יוונית ופליגא דרבי שמואל בר נחמני דא"ר שמואל ב"נ אר"י פסוק זה אינו לא חובה ולא מצוה אלא ברכה ראה הקב"ה את יהושע שד"ת חביבים עליו ביותר שנא' ומשרתו יהושע בן נון נער לא ימש מתוך האהל א"ל הקב"ה יהושע כ"כ חביבין עליך ד"ת לא ימוש הס"ת הזה מפוך ור' אמי אמר התם מדבריו של ר' יוסי נלמד אפילו לא שנה אדם אלא פרק אחד שחרית ופרק אחד ערבית קיים מצות לא ימוש ספר התורה הזה מפוך.

ואס"ד דהא דאמרינן אליבא דשמואל דובשכבך ובקומך בד"ת כתיב דה"פ דחייב אדם ללמוד יומם ולילה א"כ הא דאמר התם דבפרק אחד שחרית ובפרק אחד ערבית קיים מצות לא ימוש למאי נ"מ שקיים קרא דלא ימוש שהוא מדברי קבלה הלא עדיין חוב של תורה עליו ללמוד יומם ולילה. וכן למאי נ"מ קאמר ר"י דבק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ולמה אסור לומר דבר זה בפני עם הארץ מפני שלא יאמר בק"ש סגי ולא ירגיל בניו לת"ת כדפי' רש"י התם והרי מ"מ מן התורה חייב ללמוד יומם ולילה מקרא דובשכבך ובקומך לשמואל דס"ל דקא משתעי האי קרא בד"ת וגם ר"י למה קרא עליה דבן דמא מקרא זה דלא ימוש דדברי קבלה ולא קרא עליו מקרא דאורייתא דובשכבך ובקומך וכ"ש היאך אמר ר' יונתן דמקרא זה אינו לא חובה ולא מצוה אלא ברכה חוב ומצוה דאורייתא נמי איכא מקרא דובשכבך ובקומך וכי איפשר דפליג שמואל על כל הני תנאי ואמוראי והש"ס לא הזכיר שם שום מחלוקת על זה.

\$ציור בספר\$ אלא ע"כ כדפירשתי דהא דמוקמינן אליבא דשמואל האי קרא דובשכבך ובקומך בד"ת לאו למימרא דחייב אדם לעסוק בד"ת יומם ולילה לשמואל אלא שצריך לעסוק באיזה ד"ת בזמן שכיבה וקימה ובפרק אחד יצא ידי חובת מצוה זו וכדפירשתי: וה"נ ניחא לי ההיא דהתכלת ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בה ואיזו זו ק"ש דלשמואל נמי א"ש דלדידיה נמי צריך לקרות בזמן קימה ד"ת ותלויה מצוה זו במצות ציצית דזמן קימה הוי משיכיר בין תכלת ללבן ונקט ק"ש לפי מה שייחדו חכמים לפ' זו דוקא לצאת י"ח מצוה של ובשכבך ובקומך ותמהני על התוס' שכתבו דאסמכתא בעלמא היא דהא ק"ש דרבנן שהרי שם נחלקו ר"ש ורבנן אי לילה זמן ציצית הוא או

לא ודרש ר"ש וראיתם אותו פרט לכסות לילה ואמרינן ורבנן האי וראיתם אותו מאי עבדי ליה מיבעיא ליה לכדתניא וראיתם אותו וזכרתם ראה מצוה זו וזכור מצוה אחרת התלויה בה ואיזו זו זו ק"ש אלמא דרשא גמורה היא אע"ג דדריש התם עוד כמה דברים מוראיתם אותו מ"מ מדנקט האי דרשא לרבנן ש"מ דדרשא גמורה היא ולא לאסמכתא בעלמא קא מייתי לה.

אבל לפי מש"כ א"ש דאפ"ל למ"ד ק"ש דרבנן מ"מ דרשא גמורה היא דהא מ"מ מחויב לקרו' בזמן קימה איזה דבר מד"ת מדאורייתא ונקט הש"ס ק"ש לבתר תקנת חכמים שייחדו פ' זו דוקא לצאת בה ידי חובת מצות של ובשכבך ובקומך: וה"נ משמע לי מדברי רש"י שהרי תנן בפ"ג דברכות נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפלין וחייבין בתפלה ובמזוזה ובברכת המזון ובגמ' ק"ש פשיטא מ"ע שהזמן גרמא היא וכל מ"ע שהזמן גרמא נשים פטורות מהו דתימא הואיל ואית בה מלכות שמים קמ"ל.

וחייבין בתפלה דרחמי נינהו מהו דתימא הואיל וכתוב בה ערב ובוקר וצהרים כמ"ע שהזמן גרמא דמיא קמ"ל וכתב רש"י ה"ג תפלה דרחמי נינהו ול"ג פשיטא דהא לאו דאורייתא היא ע"כ. ומדברי התוס' דברי רש"י מבוארים יותר שכתבו בתפלה פשיטא כיון דכתוב ערב ובוקר וצהרים אשיחה ואהמה כמ"ע שהזמן גרמא הוי קמ"ל דרחמי נינהו ורש"י לא גריס ליה משום שהרי תפלה דרבנן היא ומאי מ"ע שייכא ביה ומ"מ יש ליישב דהא הלל דרבנן ונשים פטורים מה"ט דמ"ע שהזמן גרמא הוא כדאמר בסוכה מי שהיה עבד ואשה או קטן מקרין אותו עונה אחריהם מה שהם אומרים דאין השומע פטור מקריאתן כיון שהם פטורים ע"כ.

הרי מבואר טעמא של רש"י דל"ג בתפלה פשיטא משום דבמצוה דרבנן לא שייך למיפטר את הנשים מטעם מ"ע שהזמן גרמא. § ציור בספר \$ והשתא יש להקשות לפי רש"י אמאי פטורים נשים מק"ש לשמואל דס"ל ק"ש דרבנן דמאי מ"ע שייכא בה כיון שהיא מדרבנן בעלמא ובדרבנן בין מ"ע שהזמן גרמא בין מ"ע שלא הזמן גרמא הכל שוה וליחייבו נשים בק"ש.

ולפי מש"כ א"ש דאפ"ל לשמואל עיקר קריאה הוי מן התורה בזמן שכיבה וקימה אלא שיכול לפטור א"ע בשאר ד"ת וחכמים ייחדו שחייב לקרות פ' שמע דוקא כדי לצאת י"ח מצוה זו הואיל ואית בה קבלת עול מ"ש וכיון דעיקר הקריאה הוי מן התורה שייך בה למימר מ"ע שהז"ג לפטור את הנשים אלא דס"א הואיל ואית בה מלכות שמים ליחייבו מדרבנן הואיל וייחדו לפ' זו דוקא משום מלכות שמים דאית בה קמ"ל דמ"מ נשים פטורות הואיל ופטורין מן עיקר הקריאה של חיוב התורה תו לא חייבו חכמים אותן מפני קבלת עול מ"ש לחוד דלא תיקנו חכמים לקרות פ' שמע אלא מי שמחויב בעיקר הקריאה מן התורה ייחדו לו זו פ' שמע דוקא לצאת בה י"ח קריאה של תורה, אבל נשים שאינן חייבין בעיקר הקריאה מן התורה לא חייבו אותן חכמים לקרות פ' שמע מפני מלכות שמים דאית בה וכיון דלא חייבו אותן בקריאת פ' שמע לא חייבו אותן בקריאת והיה אם שמוע וויאמר נמי אע"פ שעיקר קריאתן אינו אלא מדרבנן שהרי כבר יצא ידי חובת קריאה של תורה בפ' שמע דכל שלש פרשיות של ק"ש כחדא מצוה של דבריהם שווייה רבנן.

ומה שהקשו התוספות על רש"י מהלל דמסכת סוכה כבר ישבתי את זאת במקום אחר ואין כאן מקומו והא דתנן ר"פ מי שמתו (דף יז) נושאי המטה וחילופיהן וחילופי חילופיהן את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שלפני המטה צורך בהם פטורים ואת שלאחר המטה צורך בהם חייבין ואלו ואלו פטורים מן התפלה.

ופירש רש"י דלאו דאוריית' היא ומשמע הא קריאת שמע דאוריית' היא משום הכי את שלאחר המטה צורך בהם חייבין אע"פ שפטורים מן התפלה. לשמואל נמי ניחא דמיירי שלא קרא עדיין שום ד"ת וקורין ק"ש כפי תקנת חכמים כדי לצאת ידי חובת ובשכבך ובקומך דאורייתא: אחר שכתבתי את כל זה מצאתי לתלמידי רבינו יונה שכתבו בפ' מי שמתו אהא דשמואל דספק קרא ק"ש שאינו חוזר וקורא משום דק"ש דרבנן אע"פ שכתוב בתורה ובשכבך ובקומך ס"ל לשמואל שלא אמרה תורה דוקא ק"ש אלא שיקרא בתורה בכל מקום שירצה ומה שאנו קורין זאת הפרשה דוקא אינה אלא מדרבנן ולפיכך ס"ל אינו חוזר וקורא ע"כ וזה נוטה למאי שפירשתי ודרך סלולה היא.

אבל אכתי קשה לי מהא דתנן בפרק קמא דשבת (דף ט) לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל לא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. ובגמ' (ד' יא) הא תנא ליה רישא אין מפסיקין ומשני סיפא אתאן לד"ת דתניא חברים שהיו עוסקין בד"ת מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה ופירש רש"י מפסיקין תורתן לק"ש דזמנה דאוריית' מובשכבך ובקומך ואין מפסיקין לתפלה ע"כ.

וא"כ לשמואל דאמר ק"ש דרבנן אמאי מפסיקין לק"ש יותר מלתפלה ואי משום מצות ד"ת דובשכבך ובקומך הרי בחברים העוסקין בתורה עסקינן ובזה יצאו ידי חובת של ובשכבך ובקומך של תורה לשמואל ולמה מפסיקין לק"ש דכיון שעוסקין בד"ת שוב אין ק"ש אלא מדרבנן. ונ"ל דלשמואל ה"ט דמפסיקין לק"ש אע"ג דלחברי' העוסקים בתורה ק"ש אינה אלא מדרבנן דכיון דאית בה קבלת עול מלכות שמים החמירו בה חכמים יותר מתפלה וחייבו להפסיק לחברים העוסקי' בד"ת לק"ש יותר מלתפלה.

והא דאמרינן בר"פ היה קורא (ד' י"ד) בעי מיניה אחי תנא דבי רבי חייא מר' חייא בהלל ובמגילה מהו שיפסוק אמרינן ק"ו ק"ש דאוריית' פוסק הלל דרבנן מיבעיא או דילמא פרסומי ניסא עדיף. א"ל פוסק ואין בכך כלום וכן הא דאמרינן התם בהאי פירקא (ד' טו) גבי הא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר"י אמר לא יצא עד כאן לא קאמר ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש דאוריית'.

וכן הא דתניא בפ"א ובפ"ב דברכות (ד' טז) ובפ"ב דסוכה (ד' כה) בשבתך בביתך פרט לעוסק במצוה ובלכתך בדרך פרט לחתן וכן הא דתניא בברכות (ד' טז) הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו שנא' שמע ישראל ולהלן הוא אומר הסכת ושמע ישראל מה להלן בהסכת אף כאן בהסכת. ובירושלמי בפ"ק דברכות אמרינן ק"ש דבר תורה ותפלה אינו דבר תורה ובתוספתא תניא כשם שנתנה תורה קבע לק"ש כך נתנו חכמים קבע לתפלה.

ואין מכל זה ראייה דק"ש דאורייתא שהרי שמואל נמי מודה דעיקר קריאה דאוריית' היא אלא שס"ל שיצא ידי חובתו מן התורה באיזה מד"ת שקורא בזמנים הללו בזמן

שכיבה וקיימה וכמש"ל. הרי שישבתי את כל המקומות אשר נראה מהם לפום ריהטא דק"ש דאורייתא אליבא דשמואל דס"ל דק"ש דרבנן: ומעתה יש לתמוה על רוב פוסקים שפסקו כר"א דאמר ק"ש דאורייתא לגבי שמואל וכמש"ל ואין בידי שום סעד וראיה לדבריהם ז"ל שהלכה כמ"ד ק"ש דאורייתא מדברים המבוארים בהדיא בגמרא.

אלא מהא דאמרינן ברפ"ח דמסכת סוטה (ד' מב) ואמר אליהם שמע ישראל מ"ש שמע ישראל א"ר יוחנן משום רשב"י אמר להם הקב"ה לישראל אפילו לא קיימתם אלא ק"ש שחרית וערבית אי אתם נמסרים בידם ש"מ דצריך לקרות פ' זו דשמע ישראל דוקא מן התורה וכיון דר"י ס"ל דקריאת שמע דאוריית' קיי"ל הכי חדא דקיי"ל שמואל ור"י הלכה כר"י ועוד כיון דקיימי ר"י ור"א בחדא שיטתא דק"ש דאוריית' ה"ל שמואל דאמר ק"ש דרבנן יחיד לגבייהו והלכה כרבי'.

וממה שאכתוב בסי' שאחר זה יש עוד ראיות דקיי"ל כמ"ד דק"ש דאורייתא ושם יתברר הדבר היטב בס"ד ע"ש: סימן ב אחר שנתברר בסי' הקדום דקריאת שמע דאורייתא אכתי נשאר לנו לברר אי שמע והיה אם שמוע תרווייהו הוּו מן התורה או בפרשה שמע לחוד או אפילו בפסוק ראשון של שמע ישראל לחוד סגי מן התורה וראיתי לבעל פ"ח בא"ח סימן ס"ז שהאריך להוכיח ששמע והיה אם שמוע הוּו מן התורה וכתב שכן מטין דברי הרמב"ם בפ"א מהלכות ק"ש ע"כ.

וכמדומה לי שכיון למש"כ שם הרמב"ם פעמים בכל יום קורין קריאת שמע בבקר ובערב שנא' ובשכבך ובקומך כו' ומה הוא קורא ג' פרשיות אלו הן שמע והיה אם שמוע ויאמר ומקדימין לקרות פרשת שמע מפני שיש בה יחוד ה' כו' ואחריה והיה אם שמוע שיש בה ציווי על זכירת שאר כל המצות ואח"כ פ' ציצית כו' וקריאת ג' פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראת ק"ש ע"כ.

והוא סבר מדכתב הרמב"ם פעמים בכל יום קורין ק"ש ומסיים וקריאת ג' פרשיות אלו היא הנקראת ק"ש ש"ש דחייב שלשתן מן התורה דקריאת ויאמר אע"ג דלא כתיב בה בשכבך ובקומך מ"מ קורין אותה מפני הזכרת יציאת מצרים שבה ומצוה מן התורה להזכיר יציאת מצרים בין ביום בין בלילה כמו שכתב שם הרמב"ם.

אבל באמת הא ליתא דהא דכתב הרמב"ם בתחילת דבריו פעמים בכל יום קורין ק"ש לא קאי אלא על פ' שמע לחוד והא דמסיים וקריאת ג' פרשיות אלו על סדר זה היא הנקראת ק"ש היינו בלשון חכמים שתקנו לקרות את כל ג' פרשיות הללו והקדים זאת לאשמועינן שכל הדינים שכתב לקמן לענין ק"ש סתמא שכל הג"פ בכלל זה.

ותדע שהרי כתב וקריאת ג' פרשיות אלו על סדר זה כו' משמע דוקא על סדר זה תחילה שמע ואחריה והיה אם שמוע ואחריה ויאמר הוא דנקראת ק"ש א"כ א"א לומר דזה קאי אריש דבריו שהתחיל פעמים בכל יום קורין ק"ש ויליף לה מקרא דהא וודאי אין סדר הפרשיות מן התורה אלא דרבנן תיקנום לקרותם על סדר זה מט"ז שכתב הרמב"ם וכדתנן בריש פ"ב דברכות (דף י"ג).

ועוד שהרי אין סדר הפרשיות מעכב בדיעבד ואם הקדים את המאוחר למוקדם ל"ל בה וכמו שכתב הרמב"ם גופיה בפ"ב מהלכות ק"ש הקורא למפרע לא יצא בד"א בסדר

הפסוקים אבל אם הקדים פרשה לפרשה אע"פ שאינו רשאי אני אומר שיצא לפי שאין סמוכה לה בתורה ע"כ. ואי סדר הפרשיות מן התורה היה סדרן מעכב אע"פ שאינה סמוכה לה בתורה כמו שמעכב סדרן בתפילין ומזוזה מהאי טעמא אע"פ שאין סמוכים בתורה אלא וודאי כדאמרן: ועוד נ"ל ראייה דע"כ להרמב"ם אינו מן התורה אלא קריאת פ' שמע אבל לא והיה אם שמוע דאי ס"ד תרווייהו הוי מן התורה ה"ל למחשב לקריאת ב' פרשיות אלו לשתי מ"ע דהא וודאי אין מעכבות זו את זו דהא בכל חדא וחדא נכתב בשכבך ובקומך באפי נפשיה ואם קרא אחת מהן ולא קרא את השניה אותה שקרא מיהו יצא ידי חובתו.

והרי הרמב"ם כתב בפתיחת הלכות קריאת שמע מ"ע אחת והוא לקרות ק"ש פעמים ביום ע"כ וכן במנין המצות לא חשיב לק"ש אלא לענין מ"ע אחת ואם איתא הא שמע והיה אם שמוע פרשיות חלוקות הן היה לו למנותם לב' מ"ע. אלא וודאי ס"ל שאין קריאת והיה אם שמוע מן התורה ועמ"ש לקמן סי' ג': עוד הביא הפ"ח ראייה שפ' והיה אם שמוע הוי מן התורה מדאמר בר"פ היה קורא תנן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרום תרומתו תרומה מאן תנא חרש המדבר ואינו שומע דיעבד אין לכתחילה לא אמר רב חסדא רבי יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא ר"י אומר לא יצא וע"כ ל"ק ר"י אלא גבי ק"ש דאוריית' כו' ואם איתא דפ' ראשונה גרידא הוי מן התורה א"כ מאי משני ר"ח דהא במתניתין הקורא את שמע תנן סתמא ומשמע אפ"ל והיה אם שמוע דהוי מדרבנן וכ"ת לדידך נמי תקשה דהא פרשה ציצית לא הוי מדאוריית' לאו קושיא היא דכיון דצריך להזכיר יציאת מצרים מן התורה וקורא במקומה פ' ציצית שפיר משני רב חסדא ע"כ ל"ק ר"י אלא גבי ק"ש דאוריית' דהיינו ג' פרשיות דהשתא הוי מן התורה ולהכי בעי לעיכובא שישמיע לאזניו ע"כ ולדידי לאו ראייה היא דק"ש דאוריית' דקאמר אפ"ל שמע לחוד קאי דהוי מן התורה.

ומהתימה על הפ"ח שהוא בעצמו כתב כן שם כה"ג אהא שמביא ראייה מדל"ק ר"א ספק קרא פרשת והיה אם שמוע ספק לא קרא אינו חוזר וקורא והוי מפליג בק"ש גופיה אלמא דפרשת והיה אם שמוע נמי הוי דאורייתא וכתב דבהא יש לדחויי דמסתמא היינו פסוק ראשון כדאמר בפ' לולב הגזול ק"ש מה היא פסוק ראשון ע"כ.

ולפ"ז גם דפ' הקורא איפשר לומר דפסוק ראשון קאמר. \$ ציור בספר \$ מ"מ מה שדחה הפ"ח הא דל"ק ר"א ספק קרא והיה אם שמוע כו' אינו חוזר וקורא בהא דהיינו פסוק ראשון.

לא דק דמה ענין פסוק ראשון לזהיה אם שמוע הרי אנן אמרינן לימא ר"א ספק קרא והיה אם שמוע ומה ענין פסוק ראשון לזהיה אם שמוע ונראה שנתערבו הדברים לבעל פ"ח בכאן ואהא דר"י מתרץ הכי דהא דקאמר הקורא את שמע היינו פסוק ראשון. מ"מ לא נמלט בכאן משגיאה דמקשה א"כ מאי משני ר"ח כו' גם מסיים דג' פרשיות הוו מן התורה להכי בעי לעיכובא שישמיע לאזניו דמשמע מדבריו להדיא דדוקא בדאוריית' הוא דבעי ר"י להשמיע לאזנו לעיכובא אבל לא בדרבנן.

וליתא דבדרבנן נמי בעי להשמיע לאזניו לעיכובא כדאמר התם חרש המדבר ואינו שומע אינו כשר לקרות את המגילה ואפ"ל בדיעבד השומע ממנו לא יצא ומוקי לה כר"י אע"ג

דקריאת מגילה הוי מדרבנן. והא דקאמר עד כאן לא קאמר רבי יוסי אלא בק"ש דאורייתא לאו למימרא דבדאוריית' תליא מילתא אלא נ"ל דה"פ דהא הכי אמר התם עד כאן לא קאמר ר' יוסי אלא בק"ש דאוריית' אבל תרומה משום ברכה היא וברכה דרבנן ולא בברכה תליא מילתא כלומר אע"ג דחרש המדבר ואינו שומע שתורם לא יצא ידי חובת הברכה שבירך על הפרשת תרומה לר"י מ"מ תרומתו תרומה הואיל וברכה דרבנן לאו בברכה תליא מילתא דהפרשת תרומה דאפי' תרם ולא בירך כלל תרומתו תרומה ומדקאמר לא בברכה תליא מילתא ש"מ נמי דאפי' בברכה דרבנן אפילו הכי לא יצא בלא השמיע לאזניו אפי' בדיעבד וה"ל כאלו תרם ולא בירך כלל אלא כיון דברכה דרבנן לאו בברכה תליא מילתא דהפרש' ואין הברכה מעכבת הילכך אם תרם תרומתו תרומה.

והא דקאמר ע"כ לא קאמר ר"י אלא ק"ש דאוריית' לאו משום דבדאוריית' הוא דהוי עיכובא לר"י בלא השמיע לאזניו דהא בדרבנן נמי מעכבא בלא השמיע לאזניו כגון מגילה וכל הברכות ועיקר החילוק הוא בין מצוה שעיקרה הוא בדבור ל"ש דאוריית' כמו ק"ש ול"ש דרבנן כמו מגילה וברכת תרומה בלא השמיע לאזניו לא יצא לר"י אפילו בדיעבד.

ומ"מ אע"פ שלא יצא ידי חובת ברכה בלא השמיע לאזניו לר"י אפי' בדיעבד אפ"ה חרש המדבר ואינו שומע שתרם תרומתו תרומה אע"פ שלא יצא ידי הברכה לאו בברכה תליא מילת' לעכב את הפרשת תרומה ואין הברכה מעכבת לעשיית המצוה. וע"כ לא קאמר ר"י אלא גבי ק"ש דאוריית' ה"ק הואיל וק"ש דאוריית' ואפי' לשמואל דאמר ק"ש דרבנן מודה דעיקר קריאה הוי מן התורה כמ"ש בסימן שלפני זה א"כ איכא למידרש משמע דכתיב גבי ק"ש להשמיע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך ואם לא השמיע לאזניו לא יצא כדדריש ליה התם אדר"י ומק"ש ילפינן לכל המצות בלא השמיע לאזניו לא יצא לר"י כדמוכח התם הא דלא יברך אדם בה"מ בלבו שמביא שם הגמ' ומגילה וברכות דרבנן נמי כעין דאוריית' תקון דבלא השמיע לאזניו לא יצא לר"י וכיון דהא דקאמר אלא גבי ק"ש דאוריית' ה"פ דכיון דדאורייתא היא א"כ שמע דכתב רחמנא להשמיע לאזניו עליה קאי ע"כ ק"ש דאוריית' דקאמר המכוון על פרשה ראשונה דכתיב שמע גבה אבל בוהיה אם שמוע וויאמר הא לא כתיב שמע בהו אע"ג דודאי בלא השמיע לאזניו לא יצא.

לא מיירי.

ואזדא לה ראיית הפ"ח מהא. גם מהא דר"א מדלא מפליג בק"ש גופיה ונימא ספק קרא והיה אם שמוע אינו חוזר וקורא דהוי מפליג בק"ש גופיה לאו ראייה היא דר"א נקט בסיפא דמילתיה שם ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל לרבנותא לאפוקי מר"י דפליג עליה התם ואמר ולואי שיתפלל אדם כל היום וס"ל דחוזר ומתפלל: עוד כתב הפ"ח דמוכח כן מדאמר בהלל ומגילה מהו שיפסיק אמרינן ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק כו'.

והא נמי איכא למידחי כדקדחינן דאפרשה ראשונה לחוד קאי. עוד הביא ראייה דאם איתא דפ"א לבד הוי מן התורה א"כ מאי קאמר ר"י ב"ק למה קדמה שמע לוהיה אם

שמוע הא שמע הוי מן התורה להכי קדמה אלא ע"כ דגם והיה אם שמוע הוי מן התורה והא דמיבעיא ליה למה קדמה והיה אם שמוע לויאמר הכי קמיבעיא ליה כיון דחייב לזכור יציאת מצרים ותקנו פ' ציצית משום ענין יציאת מצרים שיש בה א"כ מה קדימה יש לוהיה אם שמוע לויאמר ועוד אי אמרת דפ' והיה אם שמוע אינה מן התורה א"כ ראוי להקדים פ' ציצית אע"ג שאינה נוהגת אלא ביום.

אלא וודאי כדאמרן ע"כ. ואין זה ראייה דאע"ג דוהיה אם שמוע אינה מה"ת שפיר קמיבעיא ליה למה קדמה לה פ' שמע אע"פ שהיא מן התורה דאין טעם הקדימה תליא בהא מפני שהיא מן התורה.

\$ציור בספר\$ דהא קידוש היום הוי מן התורה כדאמר בפרק מי שמתו (ד' כ) נשים חייבות בקידוש היום ד"ת ואפ"ה ברכת היין דרבנן קדמה לברכת היום של תורה לב"ה כדאמר בר"פ אלו דברים (ד' נ"א) ואפ"ה ב"ש ל"ק דברכת היום קודם אלא משום דהיום גורם ליין שיבא וכבר קידש היום ועדיין יין לא בא כדאמר התם.

אבל מטעמא דקידוש היום הוי מן התורה וברכת היין דרבנן לא קאמרי. ועוד דאמר התם ובה"א מברך על היין ואח"כ מברך על היום שהיין גורם לקידושא שתאמר.

ד"א ברכת היין תדיר וברכת היום אינו תדיר ותדיר ושא"ת תדיר קודם ואמרינן מאי ד"א וכ"ת התם תרתי והכא חדא ה"נ תרתי נינהו ברכת היין תדיר וכו' ואס"ד דשל תורה יש לו דין קדימה על של סופרים א"כ מאי קאמרי בית הלל ה"נ איכא תרתי הרי התם גבי ברכת היום איכא תלתא דה"ל מן התורה ואכתי ראוי להקדימה לברכת היין שאינה אלא מדרבנן וליכא אלא תרתי.

אלא וודאי ש"מ דאין שום קדימה לשל תורה על של סופרים כלל. ומש"כ עוד הפ"ח דאי איתא דוהיה אם שמוע אינה מן התורה א"כ ראוי להקדים פ' ציצית כו'.

הא וודאי ליתא דא"כ תקשה לשמואל דאמר ק"ש דרבנן דא"כ תקדום פ' ציצית לפ' והיה אם שמוע ואפ"ה לפ' שמע נמי תקדום לשמואל ואע"ג דמודה בעיקר קריאה דהוי מן התורה מ"מ כיון דאין קריאת פ' זו של שמע הוי דווקא מן התורה הרי יוצא ידי חובת הקריאה של תורה בפ' ויאמר נמי ותו לא הוי קריאת פ' שמע אלא מדרבנן וראוי להקדים לה קריאת פ' ויאמר מפני הזכרת יציאת מצרים שבה דהוי מן התורה אפילו לשמואל.

אלא ע"כ אין לשל תורה דין קדימה על של סופרים כלל וכדאמרן. עוד כתב הפ"ח וכן מוכח מדאמר בספ"ק דברכות פ' ציצית מפני מה קבעוה בק"ש ומדלא קמיבעיא ליה פ' והיה אם שמוע מ"מ קבעוה אלמא דהוי מדאורייתא ע"כ.

ואין זה כלום דטעמא דקבעו לפ' והיה אם שמוע בק"ש כבר נלמד מדר"י ב"ק דאמר במתניתין למה קדמה פ' שמע לוהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ יקבל עליו עול מצות אלמא טעמא דוהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מצות הוא. עוד כתב הפ"ח וכן מוכח ההיא דירושלמי מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה אמר רבי אחא ק"ש ד"ת תפלה איננה ד"ת ואי איתא דפרשה ראשונה לבד הוי ד"ת ליפלוג מתניתין בק"ש גופה אלא משמע דכולה הוי מן התורה ע"כ.

ואין זה כלום דבמתניתין בפ"ק דשבת (ד' ט) הכי תנן לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס למרחץ כו' ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה ומפרש בגמ' דהאי מפסיקין לק"ש דסופו אחברים שעוסקים בתורה קאי. וי"ל דאידי דמיירי רישא אין מפסיקין לענין תפלה תני נמי סיפא אין מפסיקין לתפלה ולא מפליג בק"ש גופה ובע"כ צריכין אנו לומר כן שהרי לשמואל דאמר ק"ש דרבנן ואפילו למש"כ דמודה שמואל בעיקר קריאה דהוי מן התורה מ"מ הכא דמיירי מחברים שעוסקים כבר בתורה א"כ יצאו ידי חובת עיקר קריאה דאורייתא והא דמפסיקין לק"ש ה"ט מפני קבלת עול מלכות שמים שבפ' שמע וכמ"ש בסימן שלפני זה וא"כ אכתי הוה מצי לאפלוגי בק"ש גופיה שהרי בוהיה אם שמוע ליכא קבלת עול מלכות שמים אלא ודאי כדאמרן.

עוד כתב הפ"ח ואין להביא ראייה מסוגיין דקאמר ר"א ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ומדמסתים לן סתומי משמע דקאמר חוזר וקורא כולה. דאיכא למידחי דכיון דתקון רבנן לקרותה כולה צריך לקרות כתיקונה וכמש"כ הרשב"א.

גם אין להביא ראייה מדאמר בפ' היה קורא בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה אלמא דפ' והיה אם שמוע נמי הוי מן התורה דאל"כ למה חוזר. דיש לדחות דש"ה דכיון שהוא עסוק בק"ש יש לו לתקן כל כמה דמצי לקרות כראוי ע"כ.

וכיוצא בזה כתבו תלמידי רבינו יונה אהא דטעה בין פרק לפרק דאפי' לשמואל דאמר ק"ש דרבנן ומספיקא אינו חוזר וקורא דה"מ בשלא קרא כלל אבל בשהתחיל לקרות אפילו שמואל מודה שאם טעה יש לו לתקן כיון שהתחיל וזה הוא הנכון ואם כן גם ראייה זו שהביא מדלא אר"א ספק קרא והיה אם שמוע דאינו חוזר וקורא ליתא דוודאי חוזר וקורא דדוקא לשמואל דס"ל דק"ש כולה אינה אלא מדרבנן מספיקא אינו חוזר וקורא ואין צריך להתחיל כלל.

אבל לדידן דיש למקצת ק"ש מיהו עיקר מן התורה אם מספקא ליה אפי' בוהיה אם שמוע דרבנן מ"מ חוזר וקורא מספק מ"מ נ"א ברי לו שקרא פרשה ראשונה דאוריית' הרי כיון שהתחיל להתעסק בק"ש יש לו לתקן אפי' של דרבנן מספיקא ואם מסופק נמי מפרשה ראשונה כיון דע"כ צריך לחזור ולקרות מספק פרשה ראשונה של תורה זה גורם לו נמי לקרות אפי' של דרבנן כיון דבע"כ צריך להתעסק בק"ש משום פרשה ראשונה של תורה חוזר וגומר כולה וא"כ ספק אם קרא והיה אם שמוע ע"כ חוזר וקורא אע"פ שאינה אלא מדרבנן.

מיהו האי ראייה מדלא אר"א ספק קרא והיה אם שמוע בלא"ה לאו ראייה היא וכמש"כ למעלה: ומה שנ"ל בזה הוא דקריאת פרשה שמע כולה הוי מן התורה ולא סגי בפסוק ראשון של שמע ישראל אבל פ' והיה אם שמוע אינו אלא מדרבנן. ויש לי להביא ראייה דכל פ' שמע הוי מן התורה ולא סגי בפסוק שמע ישראל לחוד מהא דאמר בר"פ היה קורא (ד' י"ד) בעי אחי תנא דבי ר' חייא מר' חייא בהלל ומגילה מהו שיפסיק כלומר לשאילת שלום מפני הכבוד והיראה כדרך שמפסיקין לק"ש כדתנן התם.

אמרינן ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק כו'. ואס"ד דק"ש דאורייתא אינה אלא פסוק ראשון של שמע ישראל לחוד הא בדידיה אינו רשאי להפסיק לא מפני היראה כגון אביו או רבו ולא מפני הכבוד אם לא מפני שהוא ירא ממנו שמא יהרגנו והא מילתא דפשיטא היא דאין לך דבר שעומד מפני פיקוח נפש וכך כתב הב"י בא"ח סימן ס"ו דבאמצע פסוק שמע ישראל אין להפסיק כלל שאין לך דבר גדול כקבלת מלכות שמים ובודאי טעמא דמסתבר הוא ויש ללמוד זה בק"ו מתפלה דתנן אפי' המלך שואל בשלומו לא יפסיק.

וכן פסק בש"ע שם באמצע שואל בשלום מי שהוא ירא ממנו כגון אביו או רבו כו' חוץ מפסוק שמע ישראל וברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד שלא יפסיק בהם כלל אם לא מפני מי שהוא ירא שלא יהרגנו ע"כ. ומדקאמר ק"ש דאורייתא פוסק ע"כ אשאר קאי חוץ מפסוק שמע ישראל וש"מ דהשאר נמי הוי מדאורי' ומכאן יש לי ראייה נמי דהלכה כר"א דאמר ק"ש דאורייתא דהיינו קריאת פרשת שמע דהאי קרא דובשכבך ובקומך אהיה פרשה דוקא קפיד.

דאי כשמואל דאמר קריאת שמע דרבנן וקרא דובשכבך ובקומך בד"ת כתיב ובאיזה ד"ת שקורא בשעת שכיבה וקימה יצא ואין שיעור לדבר ואפילו בפסוק אחד סגי א"כ מאי קאמר ק"ש דאורייתא פוסק ואשאר קאי חוץ מפסוק ראשון של שמע ישראל דהא בדידיה אינו פוסק א"כ תו לא הוי שאר ק"ש דאורייתא דכיון דכבר קרא פסוק שמע ישראל יוצא ידי חובת עיקר קריאה של תורה והשתא השאר אינה אלא מדרבנן.

אלא וודאי ע"כ ש"מ דגוף קריאת פרשת שמע הוי מן התורה וחייב לקרות את כל הפרשה מדאורייתא וכדאמרן. עוד נ"ל להביא ראייה דפרשה שמע כולה הוי מן התורה דתניא ר"פ היה קורא (ד' י"ג) הדברים על לבבך יכול יהא כל הפרשה צריכה כוונה ת"ל האלה עד כאן צריכה כוונה מכאן ואילך אין צריכה כוונה דר"א א"ל ר"ע ה"ה אומר אשר אנכי מצוך היום על לבבך מכאן אתה למד שכל הפרשה כולה צריכה כוונה.

ופירשו התוס' דיליף לה דאי כדקאמרת ה"ל למכתב אשר צויתך דמצוך משמע אפילו מכאן ואילך ע"כ. ומדצריך האלה לר"א למעוטי מכוונה מכאן ואילך ולר"ע שינה קרא למכתב אשר אנכי מצוך היום לכל הפרשה שצריך כוונה ש"מ דמן התורה חייב לקרותה את כולה ולא סגי בפסוק ראשון לחודא וא"ת א"כ מהא גופיה יש להוכיח נמי דפ' והיה אם שמוע הוי נמי מן התורה שהרי כתבו התוס' אדר"ע דאמר כל הפ' כולה צריכה כוונה דמ"מ איצטריך האלה דאי לא"ה ה"א דאף פ' שניה בכלל ע"כ.

ומדאיצטריך קרא למעוטי פרשה והיה אם שמוע מכוונה מכלל דעיקר קריאתה הוי מן התורה וראיה זו הביא הפ"ח להוכיח דפ' והיה אם שמוע הוי מן התורה. אומר אני דלאו ראייה היא כלל דאיכא למימר דכמו דלר"א לא משמע ליה שום דרשא מהא דשינה קרא למכתב אשר אנכי מצוך דיליף מיניה ר"ע דכל הפ' כולה צ"כ ה"נ לא משמע לר"ע למדרש מקרא דהאלה מידי אלא אורחא דקרא הוא ולא דרשא אתיא.

תדע שהרי תניא אידך התם על לבבך ר' זוטרא אמר עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה ר' יאשיה אמר עד כאן מצות קריאה מכאן ואילך כלומר פ' והיה אם שמוע

מצות כוונה. ומפ' בגמ' דה"ק ע"כ מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך מצות כוונה משום דכתיב על לבבכם ובלא קריאה מ"מ ס"ל דפרשת והיה אם שמוע בעי כוונה אם כן לדידיה תקשה האי האלה דפרשת שמע למעוטי מאי אתא דוודאי משמע דכמו דס"ל דפרשה והיה אם שמוע צריכה כוונה הכי נמי צ"כ כל פרשת שמע ולא דריש האלה למעוטי מכאן ואילך פרשת שמע גופה כדדריש לה ר"א לדידיה ע"כ האלה לאו דוקא כיון דאפילו פרשת והיה אם שמוע צריכה כוונה וע"כ האלה לא משמע דלמעוטי מידי קאתי.

ויש לדחוק בדוחק גדול. ועי"ל דהאי האלה אע"ג דמשמע ליה לר"ע דלמעוטי אתי לאו למעוטי פרשה שניה דהא והיה אם שמוע אינה מן התורה.

אלא למעוטי שאר פרשיות שצריך לקרותם מן התורה כפ' בכורים ווידוי מעשר ופ' חליצה וכל הני דתנן בר"פ ז' דסוטה (ד' ל"ב) שא"צ כוונה. וכה"ג פירשו התוספות התם בר"פ היה קורא גבי הא דאמר התם למימרא דסברי רבנן דכל התורה כולה בלה"ק נאמרה דאהני פרשיות דאמרן קאי.

ואל תקשה עלי שהרי מההיא שמעתא גופיה מוכח איפכא דרבי סבירא ליה התם ק"ש ככתבה כלומר בלה"ק דאמר קרא והיו בהוייתן יהו וחכמים אומרים בכל לשון דכתיב שמע בכל לשון שאתה שומע ואמרינן למימרא דסבר רבי דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאס"ד בלשון הקודש נאמרה והיו דכתב רחמנא ל"ל.

איצטריך משום דכתיב שמע. למימרא דסברי רבנן כל התורה כולה בלה"ק נאמרה דאס"ד בכל לשון נאמרה שמע דכתב רחמנא ל"ל.

איצטריך משום דכתיב והיו ואס"ד דילפינן לשאר כל המצות מק"ש א"כ מאי קאמר לרבי אס"ד בלה"ק נאמרה והיו דכתב רחמנא ל"ל. וכן לרבנן אס"ד בכל לשון נאמרה שמע דכתב רחמנא ל"ל.

דילמא לרבי כיון דכתב רחמנא והיו דקריאת שמע בלה"ק. ילפינן השתא לשאר כל המצות מק"ש דבלה"ק נאמרו וכן לרבנן כיון דכתב רחמנא שמע דק"ש בכל לשון מהשתא ילפינן דכל התורה כולה בכל לשון נאמרה.

ול"ל לשנויי אליבא דרבי משום דכתיב שמע. ואליבא דרבנן משום דכתיב והיו.

אע"כ לא ילפינן לשאר מצות מק"ש ואם כן א"א לומר לר"ע דהאלה למעוטי שאר מצות מכוונה אתי דמהיכא תיתי דבעו כוונה דאיצטריך קרא למעטינהו. דהא מק"ש דבעי כוונה לא גמרינן שאר מצות מינה.

אומר אני דע"כ בלא דידי נמי תקשה דוודאי גמרינן לשאר מצות מק"ש שהרי לר"י דסבירא ליה הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו לא יצא ויליף לה משמע דכתב רחמנא גבי ק"ש השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיו וגמרינן לשאר כל המצות מק"ש דבלא השמיע לאזניו לא יצא לר"י כדמוכח ההיא דלא יברך אדם בה"מ בלבו דמדמי בה"מ לק"ש לר"י וכמש"כ למעלה.

וא"כ תקשה ההיא סוגיא דגבי פלוגתא דרבנן ורבי אי כל התורה כולה בלה"ק נאמרה או בכל לשון וכמ"ש"כ. ולמה שאכתוב לקמן סי' ז' דלא גמרינן שאר מצות לענין לא השמיע לאזניו לר"י מק"ש למאי דקאמ' הגמ' דטעמא דר"י משמע לק"מ ושם יתבאר זה היטב אבל תירוץ קושיא זו צריך ביאור ארוך וכ"כ אצלי במ"א ומפני שאינו נ"מ כ"כ לנדון שלנו לא העתקתי:.

עוד הביא הפ"ח ראייה דוהיה אם שמוע הוי מן התורה מהא דאמרינן הקורא את שמע צריך שיכוין את לבו רב אחא אומר משום ר' כיון שכיוון לבו בפרק ראשון שוב א"צ ובתוספת' אמר אם כיוון לבו בפרק ראשון אע"פ שלא כיוון לבו בפרק אחרון יצא. הנה בין למר בין למר ב"פ ראשונות הוו מן התורה אלא דבהא פליגי ת"ק ס"ל כי היכי דבפ' ראשון כתיב על לבבך ודברת במ גם בפרק שני כתיב על לבבכם לדבר במ לכן צריך שיכוין בב"פ ראשונות.

ור"י סבירא ליה כר"ז דבפ"א איכא מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך ליכא אלא מצות קריאה והא דכתיב על לבבכם לדבר במ מיבעי ליה לכדבר יצחק דאמר ושמתם את דברי אלה צריכא שתהא שימה כנגד הלב ע"כ. ואין זה ראייה דת"ק ור"י לאו בקראי פליגי אלא לת"ק כל הג"פ דק"ש צריך כוונה פרשה ראשונה כולה לר"ע ועד על לבבך לר"א מן התורה מכאן ואילך מדרבנן ולר"י אין צריך כוונה אלא פ' ראשונה של תורה בלבד דכר"ע רבי סבירא ליה.

מכל מקום ראייה זו מפלוגתא דר"ע ור"א אינה ראייה דכל פרשה שמע הוי מן התורה. דא"ל דאסמכתא בעלמא היא.

תדע דלשמואל דאמר קריאת שמע דרבנן ע"כ אסמכתא היא. אלא דסוגיא אחת צריכה ביאור דמשמע ממנה לכאורה דפרשה והיה אם שמוע הוי מן התורה דהכי קאמרינן התם על לבבך ר' זוטרא אמר עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה ואמרינן מ"ש מכאן ואילך מצות קריאה דכתיב לדבר במ הכי נמי כתיב ודברת במ.

ה"ק עד כאן מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך קריאה בלא כוונה. ומ"ש ע"כ מצות כוונה וקריאה.

דכתיב על לבבך ודברת במ ה"נ כתיב על לבבך לדבר במ. ההוא מיבעי ליה לכדבר יצחק דאמר ושמתם את דברי אלה צריכה שתהא שימה כנגד הלב.

ומדקאמר ה"נ כתיב עללבבכם לדבר במ ש"מ דוהיה אם שמוע הוי מן התורה וי"ל דוודאי לפי מה דס"ד דהמקשה השתא לדבר במ ועל לבבכם דכתב רחמנא בפ' שניה בקריאה וכוונה איירי פרשה והיה אם שמוע הוי מן התורה ולא קא ק"ל אלא אהא דקאמר מכאן ואילך קריאה בלא כוונה הא כתיב על לבבכם והתרצן השיב לו על על לבבכם לחוד דקא קשיא ליה דההוא ליה לכדר"י אבל למסקנא י"ל דוהיה אם שמוע אינה מן התורה כל עיקר דעל לבבכם לכדר"י ולדבר במ בד"ת כתיב דהרי רבי יאשיה אמר התם ע"כ מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה ואמרינן מאי שנא מכאן ואילך מצות כוונה כו' ה"ק ע"כ מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך כוונה בלא קריאה ומ"ש ע"כ

כו' התם נמי הא כתיב על לבבכם לדבר בם ההוא בד"ת כתיב והכי קאמר רחמנא אגמירו לבנייכו תורה כי היכי דליגרסו בהו.

והרי למאי דקאמר אדר"י דלדבר בם לאו אהיה פ' דוהיה אם שמוע קאי אלא בד"ת כתיב ממילא והי' אם שמוע אינה מן התורה כיון דלדבר בם לאו עלה קאי והאי על לבבכם נמי ממילא משמע דלאו בכוונה מיירי כדס"ד כיון דאין מצוה בקריאת פרשה זו אלא לכדר"י אתי ופרשה והיה, אם שמוע אינה אלא מדרבנן מהשתא י"ל נמי לר"ז דאמר מכאן ואילך מצות קריאה לאו מלדבר בם יליף לה דלדבר בם בד"ת כתיב כדדריש לה ר"י והכי מסתבר דכל למעוטי בפלוגתא עדיף לן.

וכיון דלר"י ע"כ והיה אם שמוע לאו דאוריית' כיון דלדבר בם בד"ת כתיב מנלן קריאת פרשה זו. ה"נ לר"ז לדבר בם בד"ת כתיב וממילא על לבבכם לכ"ע לכדרכי יצחק אתי והשתא נמי אתי שפיר דהא דר"י לכולי עלמא אתיא ולא כתנאי אמר למילתיה ובהא לחוד קמיפלגי ר"ז סבר דוהיה אם שמוע תקנו רבנן לקריאה לחוד בלא כוונה ור' יאשיהו סבר שתקנו לכוונה בלא קריאה וזה נכון.

והכי דייק לי לישנא דגמרא דבברייתא תניא בדר"ז עד כאן מצות כוונה מכאן ואילך מצות קריאה ובדר"י תניא ע"כ מצות קריאה מכאן ואילך מצות כוונה הרי בתרווייהו תניא במכאן ואילך דידהו לישנא דמצות למר מכאן ואילך מצות קריאה ולמר מצות כוונה ואלו הגמרא שינה בשנויי דידהו ובדר"ז קאמר ע"כ מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך קריאה בלא כוונה הרי בע"כ נקט לישנא דמצות.

מצות כוונה וקריאה ובמכאן ואילך נקט קריאה בלא כוונה ולא קאמר מצות קריאה. וכן בדר"י נקט ע"כ מצות קריאה וכוונה ובמכאן ואילך נקט כוונה ואלו מצות כוונה לא קאמר אע"כ ה"ט משום דמכאן ואילך דהיינו פ' והיה אם שמוע אינה ד"ת אבל עד כאן דהיינו פ' שמע הוי מה"ת נקט ברישא לישנא דמצות ובסיפא בא להפריש ביניהם דהללו ד"ת וה"ל מצו' גמורה והללו ד"ס ואינה קרויה מצוה כ"כ לגבי ד"ת.

אבל מ"מ דיוק זה יש לדחות קצת דלא איפשר למיתני במכאן ואילך מצות קריאה בלא כוונה ומצות כוונה בלא קריאה וכי מצותו בכך ולא סגי בלאו הכי בקריאה בלא כוונה ובכוונה בלא קריאה הא כ"ש אי עביד לתרווייהו קריאה וכוונה דשפיר דמי הילכך לא מיתני ליה במכאן ואילך לישנא דמצות מ"מ בלא ראייה זו מה שפירשתי הוא נכון.

ותדע לך לשמואל דאמר קריאת שמע דרבנן וקרא דובשכבך ובקומך דפר' שמע בד"ת כתיב שצריך לקרות איזה ד"ת בזמן שכיבה וקימה וא"כ האי ובשכבך ובקומך דפרשה שניה ע"כ לאו למימרא שבא להזהיר לקרות איזה ד"ת בזמן שכיבה וקימה דהא כבר נאמר ובשכבך ובקומך בפרשה ראשונה ולהא מילתא גופיה אתי ותרתי ל"ל אלא על כרחך הני תנאי בדרבנן פליגי וכמו שכתבתי והאי ובשכבך ובקומך דפ' שניה ה"ק אגמירו לבנייכו תורה כו' ועוד אפוישי פלוגתא לא מפשינן דלשמואל אפילו פ' שמע הוי מדרבנן ולר"א אפילו פרש' והיה אם שמוע הוי מן התורה דכל למעוטי במחלוקת עדיף ולכ"ע פ' והי' אם שמוע אינה אלא דרבנן ולא פליגי אלא בפרשה שמע לחוד דלמר מן התורה ולמר מדרבנן.

ולמדנו מכל זה דקי"ל ק"ש דאורייתא וה"מ פ' שמע כולה מצותה מן התורה אבל פ' והי' אם שמוע אינה אלא מדרבנן. וכבר נתבאר דמדברי הרמב"ם ושאר מוני המצות דלא מנו ק"ש אלא למצוה אחת ש"מ דס"ל דוהיה אם שמוע אינה מן התורה.

מ"מ אכתי ק"ל מהא דאמר בפרק היה קורא (ד' טו) תנא רב עובדיה קמיה דרבא ולמדתם שיהא לימודך תם שיתן ריוח בין הדבקים והרי האי קרא דולמדתם בפר' והיה אם שמוע כתיב וש"מ דקריאתה מן התורה דהא וודאי לא מסתבר דקרא דולמדתם אע"ג שנא' כאן דאפרשת שמע קאי. והא ליכא למימר דאסמכתא בעלמא היא הא ליתא שהרי לפני זה תנא ר"א וכתבתם הכל בכתב ואפילו צוואות כלומר צוואות של תפילין ומזוזות צריך נמי לכתבם משום דדריש להאי וכתבתם לכתובה תמה מדלא כתיב וכתבת בלא מ"ם וע"כ דרשא גמורה היא דאל"כ מנלן שצריך לכתוב צוואות וכי היכי דהאי מ"ם של וכתבתם לדרשא אתיא ה"נ האי מ"ם של ולמדתם ולא כתיב ולמדת ע"כ לדרשא קא אתיא וא"כ האי דרשא של ר"ע ולמדתם שיהא לימודך תם דרשא גמורה היא ואינה אסמכתא בעלמא וש"מ דוהיה אם שמוע הוי מה"ת.

והא ל"ל דהאי דרשא גופה דוכתבתם אינה אלא לר' יהודה אבל רבנן ע"כ לא דרשי להכל בכתב וא"כ כיון דוכתבתם לדידהו לאו לדרשא אתי ה"נ ולמדתם לאו לדרשא אתי. שהרי הכי אמרינן התם אהא דר"א וכתבתם הכל בכתב ואפילו צוואות א"ל דאמר לך מני ר"י דאמר גבי סוטה אלולות כותב צוואות אינו כותב והתם הוא דכתיב וכתב את האלות האלה אבל הכא דכתיב וכתבתם אפי' צוואות נמי.

אטו טעמא דר"י משום דכתיב וכתב טעמא דר"י משום דכתיב אלולות אלולות אין צוואות לא איצטריך סד"א נילף כתיבה כתיבה מהתם מה התם אלולות אין צוואות לא אף הכא צוואות לא כתב רחמנא וכתבתם אפילו צוואות אלמא לרבנן ל"צ קרא לרבווי צוואות דהא לר"י ה"ט דצריך לרבווי משום דסד"א נילף כתיבה כתיבה מסוטה אבל רבנן הא ס"ל דגבי סוטה נמי כותב צוואות וע"כ רבנן ולמדתם לא דרשי.

דהא י"ל למסקנא דקאמר סד"א נילף כתיבה כתיבה מהתם ההיא דר"א דוכתבתם הכל בכתב ואפילו צוואות אפילו כרבנן אתיא. ואע"ג דס"ל גבי סוטה דכותב אפילו צוואות אע"ג דלא כתיב אלא וכתב לחוד היינו לבתר דגלי רחמנא הכא וכתבתם דהכל בכתב אפילו צוואות ילפי רבנן כתיבה כתיבה מהכא מה כאן אפילו צוואות אף התם גבי סוטה אפילו צוואות אע"ג דכתיב וכתב את האלות האלה לא אמרינן אלולות אין צוואות לא דג"ש דכתיבה כתיבה גלי לן דאפילו צוואות ור"י ס"ל דאתי קרא דוכתב את האלות האלה דמשמע אלולות אין ומפיק לה מג"ש דכתיבה כתיבה אבל כ"ע דרשי לוכתבתם ואפילו רבנן והא דקאמר נמי למסקנא סד"א נילף כתיבה כתיבה מהתם דצוואות לא דמשמע דדווקא כר"י אתיא דאמר גבי סוטה דצוואות לא היינו משום דקאי אדר"י דאמר דאמר לך מני ר"י ושקיל וטרי אליביה מסיק לה נמי אדר"י.

אבל למאי דמסיק ג"ש דכתיבה כתיבה כרבנן נמי אתיא וכדאמרן. ותדע לך דהא כ"ע מודו דדרשינן לוכתבתם מ"ם יתירא וה"נ איתא לג"ש דכתיבה כתיבה לכ"ע דהכי אמרינן בפ"ג דמנחות (ד' לד) וכתבתם יכול יכתבנה על האבנים נאמר כאן כתיבה ונאמר להלן כתיבה מה להלן על הספר אף כאן עה"ס ופריך רחמנא אמר על מזוזות ואת אמרת

נילף כתיבה כתיבה ומשני א"ק וכתבתם כתיבה תמה והדר על מזוזות ומאחר דכתב וכתבתם האי ג"ש ל"ל אי לאו ג"ש ה"א ליכתבה אאבנא וליקבעה אסיפא קמ"ל הרי דכל עיקר כתיבת מזוזת שלא על אבנים ועל ספר מוכתבתם כתיבה תמה ומג"ש דכתיבה כתיבה ילפינן לה והא וודאי כ"ע אית להו וה"נ מהאי וכתבתם כתיבה תמה ילפינן לה התם לד' פרשיות שבתפילין וב' פרשיות שבמזוזת מעכבין זה את זה ואפילו קוצו של יו"ד מעכב אלמא כ"ע דרשי למ"ם של וכתבתם.

וה"נ אמרינן התם (ד' לה) אביי הוי יתיב קמיה דר"י איפסק לי' רצועה דתפלין א"ל מהו למקטריה א"ל וקשרתם כתיב שתהא קשירה תמה דדרשינן מ"ם דוקשרתם לקשירה תמה אפילו לרבנן דהא וודאי הא דר"י לאו כתנאי אמרה למילתיה. ועוד הא קי"ל כרבנן וא"כ ע"כ מ"ם דולמדתם נמי לדרשא ולשיהא לימודך תם אתיא וש"מ פ' והיה אם שמוע הוי מה"ת.

וי"ל דודאי האי דרשא דולמדתם שיהא לימודך תם כיון דכתיב בפ' שניה דוהיה אם שמוע ולא כתיב בפרשה ראשונה דשמע ע"כ אינו אלא אסמכתא בעלמא דבפ' זו א"א לכתוב ולמדתם בלא מ"ם ל' יחיד שהרי כל פ' זו בלשון רבים נאמרה כדכתיב אם שמוע תשמעו מצוה אתכם בכל לבבכם ובכל נפשכם וכן כולם.

הילכך כתיב נמי ולמדתם בלשון רבים ולא אתיא מ"ם של ולמדתם לדרשא. והא דדריש ולמדתם שיהא לימודך תם ע"כ אינו אלא אסמכתא בעלמא כיון דלא מיותר קרא יתירא לדרשא.

והא דדריש מ"ם של וכתבתם לכתיבה תמה ולהכל בכתב ושל וקשרתם לקשירה תמה לאו מוכתבתם וקשרתם הנאמרים בפ' והיה אם שמוע דריש להו דהא לאו יתירא נינהו וכדאמרן אלא מוכתבתם וקשרתם הנאמרים בפרשה ראשונה של שמע דריש להו דוודאי יתירא נינהו \$ ציור בספר \$ שהרי כל הפ' בלשון יחיד נאמרה ואהבת בכל לבבך ובכל נפשך על לבבך וכן כולן והו"ל למכתב וקשרת וכתבת נמי בלשון יחיד וקשרתם וכתבתם דכתב רחמנא ל"ל ש"מ לדרשא אתיא לקשירה תמה וכתיבה תמה ולהכל בכתב.

וכן פירש"י בפ' התורה בכל לבבכם ובכל נפשכם והלא כבר הזהיר בכל לבבך ובכל נפשך אלא אזהרה ליחיד אזהרה לציבור ע"כ. והיינו כדאמרן.

תדע דהאי ולמדתם שיהא לימודך תם שיתן ריוח בין הדבקים אינו אלא אסמכתא בעלמא שהרי תנן קרא ולא דקדק באותיותיה ר' יוסי אומר יצא ר' יהודה אומר לא יצא ואיפסקא הילכתא בגמרא כר' יוסי דאמר יצא וע"כ לר"י לא דריש לולמדתם שיהא לימודך תם שיתן ריוח בין הדבקים דאי דריש ליה הכי הל"ל דאפילו בדיעבד לא יצא בלא דקדק באותיותיה דהיינו שלא נתן ריוח בין הדבקים כדשמעינן ליה גבי לא השמיע לאזניו דאמר התם דלא יצא אפילו בדיעבד משום דדריש משמע השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך וס"ל כיון דגלי קרא דשמע להשמיע לאזניו אפילו בדיעבד בלא השמיע לא יצא ודלא כרבי יהודה משום ראב"ע דאמר התם לכתחלה צריך להשמיע לאזניו ובדיעבד בלא השמיע יצא.

וה"נ לר"י אס"ד דולמדתם ליתן ריוח הוא דאתי ודרשא גמורה היא בלא דקדק הוה ליה למימר דאפי' בדיעבד לא יצא כדאמר גבי לא השמיע לאזניו. אלא וודאי אסמכתא בעלמ' היא ומדרבנן הוא דצריך לדקדק באותיו' וליתן ריוח הילכך בדיעבד יצא ול"ד ללא השמיע לאזניו דמקרא דשמע יליף לה הילכך אפילו בדיעבד לר"י לא יצא.

תדע לך דלשמואל דאמר ק"ש דרבנן האי ולמדתם שיהא לימודך תם ע"כ אינו אלא אסמכתא בעלמא וכדאמרן: והא דתנן בר"פ מי שמתו (ד' יח) קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו ואמרינן עלה בגמרא (ד' יט) אם יכולין להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק אחד או פסוק אחד לא ורמינהו קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק א' או פסוק א' ומשני ה"נ קאמר אם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פ"א או אפילו פסוק א' עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ואם לאו לא יתחילו.

אין לדקדק מכאן מדאם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פסוק א' יתחילו ש"מ דמן התורה בפסוק ראשון סגי. דאס"ד דכולה פרשה בעינן כי יכולין לגמור פסוק א' אמאי יתחילו הא פסוק א' לאו כלום הוא די"ל אע"ג דאין יוצא ידי חובת פסוק ראשון מ"מ הואיל ואית ביה קבלת עול מלכות שמים אם יכולין להתחיל ולגמור יתחילו מדרבנן כדי לקבל עול מלכות שמים.

גם אין לדקדק איפכא מדס"ד האי אם יכולין להתחיל ולגמור היינו כולה דוקא ולא סגי בפרק א' ואי בפרשת שמע לחוד סגי מן התורה אמאי לא יתחילו ביכולין לגמור פרשה ראשונה של תורה אטו דרבנן מעכב על דאורייתא. אע"כ דכל ג"פ הוה מה"ת שמע והיה אם שמוע משום שנא' בהם ובשכבך ובקומך ופרשת ציצית משום יציאת מצרים שבה.

דאין זה כלום דולטעמיך אפילו את"ל דכל ג"פ הוה מה"ת הא מ"מ אין מעכבין זה את זה ואם קרא אחת מהן ידי חובת אותה פ' מיהו יצא שהרי בכל חזא וחזא נאמר בה ציווי לעצמו. א"כ אכתי תקשה איך ס"ד אם יכולין להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק א' לא.

אטו מאן דא"א ליה למעבד תלתא מצות חזא מצוה נמי לא ליעבד בתמיה. אלא ע"כ הא דסלקא דעתך אם יכולין להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק אחד לא.

לא בתר טעמא אזיל והמקשה גופיה לא ידע טעמא של דבר אלא דפשטא דמתניתין הכי משמע ליה ובדין הוא דהוי ליה לאקשוויי אם יכולין להתחיל ולגמור את כולה אין אבל פרק אחד לא מאי טעמא הא יצא ידי חובת ק"ש של תורה בפ' א' אלא כיון דאשכח ברייתא דתני בהדיא דסגי ליה בפ"א אלימא ליה לאקשוויי מינה.

והשתא נקטינן להלכה דפ' ראשונה הוי מן התורה אבל פ' והיה אם שמוע אין לה עיקר מה"ת ואין קריאתה אלא מדברי סופרים כנ"ל: סימן ג שאלה במדינות הללו שקורין ק"ש וברכותיה ומתפללין ערבית מבעוד יום היאך ראוי להתנהג עם ק"ש לצאת ידי חובתו כתקונה אליבא דהלכתא: תשובה בריש מסכת ברכות תנן מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ומפרש בגמרא דהיינו צ"ה ופסק

הרי"ף דכן הלכה ודלא כהני תנאי בברייתא בגמרא דמקדמי זמן ק"ש לצ"ה וחכמים בגמ' נמי הכי ס"ל כסתם מתניתין.

וכ"פ הרמב"ם בפ"א מה' ק"ש. וכ"פ רש"י במתניתין דהקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו ומסיים רש"י א"כ למה קורין אותה בבה"כ כדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת.

והכי תניא בברייתא בברכות ירושלמי לפיכך חובה עלינו לקרותה משתחשך ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יצא ע"כ. והתוספו' פ"א בשם ר"ת דק"ש דבה"כ עיקר משום דקי"ל כר' יהודה דאמר בפ' ת"ה (ד' כ"ז) דזמן תפלת המנחה הוי עד פלג המנחה דהיינו י"א שעה פחות רביע ומיד שכלה זמן מנחה מתחיל זמן ערבית ומה שאנו מתפללין לפעמים מנחה אחר פלג המנחה כרבנן דפליגי אר"י משום דאמר לקמן השתא דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד ע"כ.

ואני תמה דהרי הא דקאמר השתא דלא איתמר הלכתא דעבד כמר עבד היינו משום דכיון דתפלה דרבנן אזלינן בספיקה להקל אבל ק"ש דהוי מן התורה כיון דמספקא לן מספיקא אית לן למיזל לחומרא דקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא וכדאמרינן בפ' מי שמתו (ד' כ') א"ר יהודה אמר שמואל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא מ"ט ק"ש דרבנן ורא"א ספק קרא ספק לא קרא חוזר וקורא מ"ט ק"ש דאורייתא ופסקו הפוסקים כר"א ומספיקא חוזר וקורא לחומרא וה"נ בפלוגתא דר"י ורבנן דקאמר הגמ' דלא איתמר הילכתא כמר ולא כמר וה"ל ספיקא לגבי ק"ש אית לן למיזל לחומרא ואין יוצא ידי חובת ק"ש עד צה"כ דלימא הלכה כרבנן דזמן מנחה הוי עד הערב ואין זמן ערבית מתחיל אלא משעת צה"כ ואילך.

ונ"ל דהתוס' לטעמייהו אזלי דס"ל דהלכה כמ"ד ק"ש דרבנן וכמש"כ בשמם למעלה סי' א' ואית לן למיזל בספיקא לקולא ואיכא למימר דר"ת נמי הכי ס"ל. וחזיק ר"ת את דבריו מדרב צלי של שבת בע"ש מסתמא היה קורא ק"ש אלמא זמן ק"ש מפלג המנחה ואילך והשיב עליו הרא"ש דזה אינו ראיא דילמא ס"ל לרב כריב"ל דאמר לקמן (ד' ד') תפלות באמצע תיקנו וא"צ לסמוך גאולה של ערבית לתפלה והיה קורא ק"ש אחר צה"כ ע"כ.

לדידי לאו תשובה היא דהא אמרינן ר"פ תפלת השחר (ד' כ"ז) מדרב צלי של שבת בע"ש מבע"י ש"מ הלכה כר"י כלומר דאמר זמן מנחה עד פלג המנחה ומכאן ואילך עייל זמן תפלת ערבית ודחינן אדרבה מדר"ה ורבנן לא הוו מצלי עד אורתא ש"מ אין הלכה כר"י ומסקינן השתא דלא איתמר הלכתא כו' ודעבד כמר עבד.

כלומר דעבד כרבנן ומצלי תפלת המנחה עד הערב עבד ודעבד כר"י דס"ל זמן תפלת המנחה עד פל"ה ומכאן ואילך עבר זמנה ועייל זמן תפלת ערבית ומאן דעבד כר"י ומצלי ערבית מפל"ה ואילך עבד ושפיר דמי. והשתא תקשה לדידן אמאי דעבד כר"י ומצלי ערבית אחר פל"ה עבד ושפיר דמי ואמאי נהי דעבר זמן מנחה מפל"ה מ"מ לדידן דקי"ל כר' יוחנן דאמר התם איזהו בן עוה"ב זה הסומך גאולה של ערבית לתפלה אין ראוי להתפלל ערבית עד הלילה דהוי זמן ק"ש וברכותיה כדי שיסמוך גאולה לתפלה אלא וודאי זמן ק"ש הוי נמי מפל"ה לר"י זהו ראיית ר"ת.

אבל מ"מ נ"ל דאין זה ראייה כלל ושלשה תשובות בדבר חדא די"ל דלא קפדינן אסמיכת גאולה לתפלה אלא כשמתפלל בזמן ק"ש אבל כשמתפלל ערבית מפלג המנחה שעדיין לא הגיע זמן ק"ש ל"ל בה. וכה"ג פירש"י בפ' ת"ה (ד' ל') גבי הא דאמרינן התם אבוה דשמואל ולוי כי הוה בעו למיפק לאורחא הוּו מקדמי ומצלי וכד הוי מטי זמן ק"ש קרו ולא הוי סמכי גאולה לתפלה אע"ג דבשל שחרית כ"ע מודו דבעי למסמך.

ופי' רש"י ומשום מסמך גאולה לתפלה כיון דמצלי קודם ק"ש לא קפדי ע"כ. והאי קודם ק"ש שפירש רש"י ע"כ קודם זמן ק"ש קאמר דאי משום קודם ק"ש הוא דלא קפדי ואע"ג דמטי זמן ק"ש נמי והא דבעי למסמך גאולה לתפלה היינו בקורא ק"ש וברכותיה ואח"כ מתפלל הוא דבעי למסמוך ולא יפסיק בין גאולה לתפלה אבל אם רצה להקדים תפלה לק"ש ל"ל בה שהרי בערבית קאמר ריב"ל תפלות באמצע תיקנו ור"י פליג עליה וקאמר איזהו בן עוה"ב זה הסומך גאולה של ערבי' לתפלה הילכך מיבעי ליה לאקדומי ק"ש לתפלה ולא באמצע כריב"ל והרי אפילו אם יקדים תפלה לק"ש ל"ל בה וא"צ לחוש לסמיכת גאולה לתפלה בכה"ג וא"כ אכתי משום סמיכת גאולה לתפלה הרשות בידו למיעבד כריב"ל אלא וודאי ש"מ כל היכא דבעי למסמך גאולה לתפלה אינו רשאי להקדים תפלה לק"ש.

וה"נ משמע ההיא סוגיא דפ' ת"ה גופיה. וע"כ כיון דמצלו קודם ק"ש לא קפדי דפירש"י קודם לזמן קריאת שמע קאמר \$ ציור בספר \$ ועי"ל כמו שפי' תלמידי ר"י הביא הרא"ש עצמו בפ' תפלת השחר רב צלי של שבת בע"ש מפל"ה ולמעלה ולאחר צה"כ הי' קורא ק"ש בעונתה אע"ג שלא היה סומך גאולה לתפלה כיון שהיה מכוין למצוה להוסיף מחול על הקודש לא חייש לסמיכה ע"כ.

ותימה לי על הרא"ש היאך שכח דברי עצמו ול"ל לדחות בפ"ק ראיית ר"ת מהא דרב בע"א ולאוקמי לדרב דלא כהלכתא כריב"ל דאמר תפלות באמצע תיקנו. והיותר מחזור מש"כ הרשב"א בתשו' סי' מ"ז שאע"פ שאין יוצא ידי חובת ק"ש בקריאת בה"כ מפל"ה מ"מ יכול לקרות את הברכות שכתב שברכות ק"ש לפנייה ולאחריה אינן ברכות של ק"ש כמו ברכת התורה וברכת המצות שאם כן היה לנו לברך לקרוא את שמע אלא ברכות הן שנתקנו בפ"ע אלא שתיקנו לאמרם לפני ק"ש ולאחריו וכן הסכימו הגאונים ע"כ.

אבל שתי תשובות קמאי י"ל דלאו תשו' הן לדברי ר"ת דאי כתר"י אע"ג דצריך למסמך גאולה לתפלה מ"מ משום מצוה להוסיף מחול עה"ק לא חייש לסמיכה. ק"ל דא"כ מנ"ל להגמרא להוכיח מדר"ה ורבנן לא מצלי עד אורתא ש"מ אין הלכה כר"י דילמא לעולם אימא לך דהלכה כר"י דאין זמן מנחה אלא עד פלג המנחה ומכאן ואילך עבר זמן מנחה והיכא שלא התפלל מנחה קודם פלג המנחה א"א להתפלל בתר פל"ה כר"י.

וכן אי עבר וצלי ערבית אחר פל"ה יוצא י"ח בדיעבד כר"י דעבר מעתה זמן תפלת המנחה ועייל זמן ערבית והא דלא מצלי עד לאורתא היינו לכתחלה ומשום סמיכת גאולה לתפלה וכר"י דקי"ל כוותיה הוא דעבדי הכי. וא"ת דהכי דייק מדלא מצלי עד לאורתא אפי' בע"ש דמשום סמיכת גאולה לתפל' ל"ח כיון שמכוין למצוה להוסיף מחול עה"ק אלא וודאי ש"מ דס"ל דאין הלכה כר"י הא נמי לאו ראייה היא דילמא ס"ל לר"ה ורבנן

כמ"ד דא"צ להוסיף מחול עה"ק אלא בעינוי דיה"כ בלבד ולא בשבת וי"ט וכדעת הרמב"ם וכמש"כ ה"ה בפ"א מהלכות שביטות העשור וכיון דאין מצוה להוסיף ע"כ חיישי לסמיכה ולעולם כר"י ס"ל.

אלא ע"כ מאן דאית ליה כר"י קורא ק"ש וברכותיה ומתפלל ערבית מפל"ה. והכי עביד רב שסמך גאולה לתפלה כר"י ומזה נדחה סברת הרא"ש דפ"ק דברכות שדחה ראיית ר"ת דילמא רב כריב"ל ס"ל דאמר תפלות באמצע תיקנו וא"צ סמיכת גאולה לתפלה.

דא"כ מנ"ל דר"ה ורבנן דלא מצלי עד אורתא לא ס"ל כר"י. דילמא אע"ג דס"ל כר"י מ"מ לא מצלי עד אורת' משום סמיכ' גאולה לתפל' דכר' יוחנן ס"ל דאמר איזהו בן עוה"ב כו' דקי"ל כוותיה אלא וודאי דרב היה מצלי של שבת בע"ש בסמיכת גאולה לתפלה וכדברי ר"ת ז"ל.

גם מה שדחיתי ראיית ר"ת דהא דרב מצלי של שבת בע"ש ולא חייש לסמיכת גאולה לתפלה. היינו טעמא משום דעדיין לא הגיע זמן ק"ש לא חייש לסמיכה וכדברי רש"י וקרא ק"ש אחר צ"ה.

נמי ליתא שהרי אהא דאבוה דשמואל ולוי אמרינן כמאן כי האי תנא דתניא השכים לישב בקרון או בספינה מתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא רשב"א אומר בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפלה ואמר במאי קמיפלגי מ"ס תפלה מעומד עדיף ומ"ס מסמך גאולה לתפלה עדיף ולפירוש"י הא דקאמר מ"ס מסמך גאולה לתפלה עדיף אע"ג דקודם זמן ק"ש לא חייש לסמיכה.

ע"כ ה"ק מוטב שימתין מלהתפלל עד זמן ק"ש כדי שיתחייב לסמוך ויקיים מצוה סמיכת גאולה לתפלה משיתפלל מעומד קודם זמן ק"ש אע"פ שאכתי לא חל עליו חיוב מצות סמיכת גאולה לתפלה והרי אפי' ת"ק לא קאמר להקדים תפלה לק"ש ולא חייש לסמיכת גאולה לתפלה אפילו בקודם זמן ק"ש אלא בהשכים לישב בקרון או בספינה דא"א לו להתפלל מעומד וכדאמר מ"ס תפלה מעומד עדיף.

הא לאו הכי כ"ע אפי' ת"ק מודה דמסמך גאולה לתפלה עדיף. וא"כ אס"ד דרב דמצלי של שבת בע"ש בלתי סמיכת גאולה לתפלה היה ומשום דעדיין לא הגיע זמן ק"ש רב דאמר כמאן.

אלא ע"כ רב בסמיכת גאולה לתפלה הוי מצלי דכ"ע מודו דבכה"ג בלא אונס בעי סמיכה וא"כ שפיר הביא ר"ת ראייה לדבריו מהא דרב דע"כ גם ק"ש קרא. וא"ת למאי דפי' דלת"ק נמי אפי' קודם זמנו בעי סמיכה והא דמתפלל ואח"כ קורא ק"ש ה"ט משום דתפלה מעומד עדיף ל"ל לרש"י לפ' כלל דמשום דעדיין לא הגיע זמן ק"ש לא חייש לסמיכה ומנ"ל דלא סגי לת"ק בהא טעמא לחוד דתפלה מעומד עדיף ואע"ג דכבר רמי עליה מצות סמיכה.

כבר ישבתי זאת במ"א אין זה מקומו. מ"מ ראיית ר"ת נדחה בהא דדברי הרשב"א בשם הגאונים ועל כיוצא בזה אמרו טבא חדא פלפלתא חריפתא כו'.

גם מה שמדמ' ר"ת ק"ש לתפלת ערבית עצמה שזמנה מפלג המנחה לר"י יפה דחה הרא"ש שם דל"ד דק"ש בזמן שכיבה תליא ובפלג המנחה אכתי לאו זמן שכיבה הוא. ועוד קשה לי כיון דא"א לקיים דברי ר"ת אלא משום דס"ל דק"ש דרבנן דאי דאורייתא כיון דמספקא לן אי הלכה כר"י או כרבנן ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא א"כ אמאי סמכו רוב האחרונים על זה ואנן נמי סמכי' עלה לסמוך על ק"ש מפלג המנחה ואילך הא קי"ל דק"ש דאורייתא וכ"פ רוב פוסקי' וכן עיקר כמש"כ לעיל סי' א' ועוד שכבר הוכחתי שם דאפי' לשמואל דאמר ק"ש דרבנן היינו דווקא קריאת פרשה זו של שמע אבל מ"מ מודה דעכ"פ צריך לקרות איזה דבר תורה בכ"מ שירצה בזמן שכיבה וקימה מן התורה והיינו דאמר התם אליבא דשמואל דקרא ובשכבך ובקומך בד"ת כתיב כמש"כ שם בראיות ברורות והא דק"ש דרבנן לשמואל היינו קריאת פ' של ק"ש דווקא הוא דהוי מדרבנן שייחזו לפרשיות אלו דווקא לקרותם כדי לצאת ידי חובת ד"ת של ובשכבך ובקומך שחייבה תורה.

א"כ כיון דמספקא אי הלכה כר"י דמפלג המנחה הוי זמן ערבית וה"ה ק"ש לסברת ר"ת או הלכה כרבנן עכ"פ חייב לקרות אחר צאת הכוכבים לר"ת איזה דבר של תורה שחיובו מן התורה דאילו בק"ש שקרא מפלג המנחה לא יצא ידי חובתו דהא ה"ל ספיקא דילמא הלכה כרבנן וקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא וכדאמר גבי ק"ש גופיה ספק קרא חוזר וקורא למ"ד ק"ש דאורייתא.

ומדברי ר"ת ורוב אחרונים שנמשכו אחריו משמע שא"צ לקרות שום דבר בלילה אחר שקרא ק"ש מפלג המנחה שהרי לא הזכירו מזה דבר. וכן נוהגים העולם במדינות הללו שהלילות קצרים מאוד בימות הקיץ שישנים על מטתם קודם הלילה ונמשכים בשינה זמן רב על היום וסומכים הכל על ק"ש שקרו מפלג המנחה וזהו מן התימה להקל בספיקא דאורייתא.

ועכ"פ אפי' לשמואל היו חייבין לקרות איזה ד"ת אחר צאת הכוכבים כדי לצאת מספק ידי חובת של ד"ת דובשכבך שחיובו מן התורה. ועוד מסתבר הדבר כיון דעיקר חובת הקריאה מן התורה אפי' לשמואל והא דקאמר ק"ש דרבנן היינו דוקא קריאת פרשיות הללו שתקנו חכמים דווקא לצאת ידי חובת קריאה א"כ כיון דמחוייב לחזור ולקרות בתר צאת הכוכבים אע"פ שכבר קרא ק"ש מפלג המנחה צריך לחזור ולקרות ק"ש דווקא כפי תקנת חכמים.

דהכי אמרינן בפ' מי שמתו שם אמר שמואל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר מ"ט ק"ש דרבנן אמת ויציב דאורייתא ופריך מדתנן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפנייה ולא לאחריה ואי ס"ד אמת ויציב דאורייתא ליברוך לאחריה ומשני מ"ט מברך אי משום י"מ הא אידכר ליה בק"ש ופריך ולימא הא ולא ליבעי הא ומשני ק"ש עדיפא דאית בה תרתי הרי כיון די"מ דאורייתא ואע"ג דק"ש דרבנן מ"מ תיקנו לבעל קרי לקרות ק"ש הואיל ואית בה תרתי.

\$ציור בספר\$ וה"ה בספק קרא ק"ש ספק לא קרא אפי' לשמואל דס"ל ק"ש דרבנן מ"מ כיון דציאת מצרים דאורייתא מספיקא חוזר וקורא ק"ש דאית בה תרתי כמו שכתבו

התוס' שם. א"כ לפי מה שהוכחתי דעיקר הקריאה הוי מן התורה לפי זה בספק קרא אפי' לשמואל חוזר וקורא ק"ש דכיון דצריך לחזור ולקרוא משום ספק עיקר קריאה דהוי מן התורה חוזר וקורא ק"ש דווקא ולא סגי בשאר ד"ת דק"ש עדיפא דאית בה תרתי.

וה"נ ק"ש שקרא מפלג המנחה ספיקא הוי וכיון דמשום עיקר קריאה צריך לחזור ולקרוא משחשיכה ע"כ חוזר וקורא ק"ש דאית בה תרתי וההיא דר"ת אתי דלא כמאן לפי סברת התוס' עצמן דאם כן אפילו לפי דעתו צריך לחזור ולקרוא ק"ש דווקא מספיקא אחר צאת הכוכבים אע"ג שכבר קרא מפלג המנחה ולמעלה וכדאמרן: ועתה נבא לדברי רש"י שכתב ובקריאת פרשה ראשונה שאדם קורא על מטתו יצא וכבר הקשו עליו התוס' ז"ל והרבו בקושיות דא"כ ג' פרשיות ה"ל לקרות.

ועוד קשה דצריך לברך ב' לפנייה וב' לאחריה בק"ש של ערבית ועוד דאותו ק"ש סמוך למטתו אינו אלא משום מזיקין כדאמר בסמוך ואם ת"ח הוא א"צ. וע"ק דא"כ פסקינן כריב"ל דאמר תפלות באמצע תקנום פ"א באמצע בין ב' ק"ש בין ק"ש של שחרית לק"ש של ערבית ואנן קי"ל כר"י דאמר לקמן איזהו בן עוה"ב זה הסומך גאולה של ערבית לתפלה ע"כ.

והנה מהא דפסקינן כריב"ל כבר תירצתי למעלה יפה. גם הא דצריך לברך לפנייה ולאחריה נתיישב מתוך דברי הרשב"א בשם הגאונים שכתבתי למעלה.

גם מה שהקשו מהא דאמרינן ואם ת"ח הוא א"צ אינו קושיא כלל דמיירי התם בקורא ק"ש ומתפלל מצה"כ ולמעל' וזה פשוט וכבר מבואר זה בדברי הרא"ש ולא נשאר מכל מה שהקשו עליו אלא זו דא"כ ג' פרשיות הו"ל לקרות. ואומר אני שראתה עינו של רש"י מה שראו עיני בעלי התוס' וס"ל לרש"י כהני טעמי שכתבו התוס' שאנו סבירא לן כר"י דאמר זמן תפלת ערבית וק"ש הוי מפל"ה וכדברי ר"ת.

א"נ דאנן סמכינן אשאר תנאי דמקדמי ק"ש לצה"כ וכמ"ש לקמן בשם התוס' אלא דס"ל דק"ש דאורייתא כמ"ש בר"פ מי שמתו גבי הא דתנן את שלאחר המטה צורך בהן חייבין משא"כ בתפלה משום דק"ש דאורייתא וכן פירש"י בכמה מקומות דק"ש דאורייתא וקשה לרש"י ז"ל הרי הא דר"י ספיקא היא כמ"ש וקי"ל דספיקא דאורייתא לחומרא וגם על שאר תנאי דמקדמי ק"ש לצאת הכוכבים אין לסמוך על יחידאי מפני שעת הדחק כמו שכתב הרא"ש דוודאי בדאורייתא אפי' בשעת הדחק לא עבדינן כיחידאי במקום דרבים פליגי עלייהו ולא איפסקא בגמ' הלכתא בהדיא כיחידאי אלא בדרבנן כדאמרינן בפ"ק דנדה (ד' ז' ע"ב) גבי אשה שעברו עליה ג' עונות.

הילכך פירש"י דבקריאת פ"א שאדם קורא על מטתו יצא משום דס"ל פ"א הוי מן התורה וליכא למסמך על הני טעמי דאמרן בדאורייתא אבל מפ"א ואילך אינו אלא מדרבנן שפיר סמכינן על הני טעמי דאמרן בדרבנן. כן נ"ל ללמד זכות על רש"י ז"ל שלא יהא דבריו תמוהין ובלי טעם שפוטרי ק"ש של ג' פרשיות בקריאת פ"א שעל מטתו.

ועל הזכרת יציאת מצרים שבפ' ויאמר שמצותו מן התורה אפילו בלילה כדתנן בספ"ק דברכות דלא חייש רש"י ז"ל ע"כ צ"ל דס"ל כתר"י שאכתוב לקמן בדיני הזכרת יציאת

מצרים. מ"מ נ"ל דא"א ליישב שיטת רש"י שיהא אדם יוצא ידי חובת ק"ש בקריאת פ"א שקורא על מטתו אלא מטעמא דבשעת הדחק אנו סומכין על שאר תנאי דאלו מטעמא דר"ת אכתי תקשה לך כיון דק"ש שאנו קורין מפלג המנחה ספיקא הוי ובע"כ פ"א צריך לקרות מספיקא אחר צאת הכוכבים דהוי זמן ק"ש בוודאי לכ"ע למאי דס"ל לרש"י ק"ש דאורייתא ספק זה גורם שצריך לקרות כל הג' פרשיות של ק"ש דהכי אמרינן בפ' היה קורא (ד' ט"ו) קרא וטעה ואינו יודע להיכן טעה באמצע פרק יחזור לראש בין פרק לפרק יחזור לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה יחזור לכתיבה ראשונה והקשו תר"י לשמואל דאמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו חוזר וקורא מ"ט ק"ש דרבנן היכי אמר הכא שחוזר לראש הפרק.

וי"ל שאינו דומה זה לזה דבשלא קרא כלל אינו חוזר וקורא דק"ש דרבנן אבל בשהתחיל לקרות אפילו שמואל מודה שאם טעה יש לו לתקן כיון שהתחיל ע"כ. וא"כ ה"נ כיון דע"כ צריך לקרות פ"א מספיקא אחר צה"כ וצריך להתחיל מספיקא.

בע"כ צריך לחזור ולקרות אפילו והיה אם שמוע וויאמר אע"פ שאינן אלא דרבנן דכיון שהתחיל בע"כ גומר. וא"כ הא דסגי בקריאת פ"א על מטתו לרש"י צ"ל מטעמא דבשאר פרשיות דרבנן סמכין על שאר תנאי דמקדמי ק"ש לצה"כ.

וז"ל הרא"ש ור"י פ"א דאנו סומכין על שאר תנאי דמקדמי זמן ק"ש לצה"כ ואע"ג דהלכה כסתם משנה וכרבנן מ"מ בתפלה הקילו גם מפני טורח הצבור להתאסף שנית לתפלת ערבית והיו מתפללין ביחיד נהגו כן להתפלל מנחה וערבית ביחד ומפני הדחק נהגו כן וכ"כ בספר המאור וכה"ג כתבו התוס' בשם ר"י ז"ל ומ"מ אין ראוי לסמוך ע"ז אלא למ"ד ק"ש דרבנן אבל למאי דקי"ל ק"ש דאורייתא לא.

ועוד אפי' למ"ד ק"ש דרבנן מטעם זה אין להקדים ק"ש לצאת הכוכבים אלא זמן מועט שהרי תנאי פליגי התם ברפ"ק דברכות מאימתי קורין את שמע בערבית רמ"א משעה שבני אדם נכנסין לאכול פיתן בע"ש וחכ"א משעת צאת הכוכבים וה"נ ס"ל לר' יהושע ולר"א משעה שקידש היום בע"ש דהיינו בין השמשות שהוא ספק יום ספק לילה וקידש היום מספק כדפי' רש"י.

ור' מאיר אמר בברייתא שניה משעה שהכהנים טובלין לאכול בתרומתן דהיינו קודם בהש"מ כדי שיהא להם הערב שמש בודאי יום. א"ל ר"י הלא כהנים מבע"י הן טובלין כלומר ואינו זמן שכיבה עדיין וקרא ובשכבך כתיב.

ר' חנינא אמר משעה שהעני נכנס לאכול פתו במלח ר' אחאי וא"ל ר' אחא אמר משעה שרוב ב"א נכנסין להסב ופירש"י אית דאמרי בימות החול ואית דאמרי בשבתות. והרי אם באנו להקדים ק"ש לצה"כ א"א להקדים אלא אדר"מ ור"א לחוד שהרי שיעורא של רבי חנינא מסיק הגמ' התם שהוא מאוחר מצה"כ דאמרינן הי מינייהו מאוחר מסתברא דעני מאוחר דא"א דעני מוקדם ר"ח היינו ר"א אלא לאו ש"מ דעני מאוחר כלומר לשעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן שהוא צ"ה ומדלא קאמר דעני מוקדם לבהש"מ דר"א ש"מ דפשיטא ליה להגמ' דאין זמן שכיבה קודם לזמן הזה.

ומהא מוכח נמי דשיעורא דר"א דשעה שבני אדם נכנסין להסב מאוחר נמי לצ"ה מההיא הוכחה גופה וש"מ דליכא למ"ד דזמן שכיבה הוה קודם בהש"מ. ובירושלמי אמר אנן תנינן משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן תנא ר' חייא משעה שבני אדם נכנסין לאכול פיתן בליל שבת ומוכח התם בהדיא דהוי אחר צ"ה וכ"ש דשעה שב"א נכנסין לאכול פיתן בליל חול דהוי אחר צה"כ שמאחרין לאכול בחול יותר מליל שבת שהכל מוכן כמו שפירש"י.

ואהא דא"ל ר"י לר"מ הלא כהנים מבע"י הן טובלין אמר בגמ' שפיר קא"ל ר"י לר"מ ור"מ הכי קא"ל מי סברת דאנא אבהש"מ דידך קא אמינא אנא אבהש"מ דר"י קא אמינא דאר"י בהש"מ כהרף עין זה נכנס וזה יוצא וא"א לעמוד עליו וא"כ האי שיעורא דר"מ אינו אלא מעט יותר מכדי מהלך חמשים אמה מבה"ש דכהרף עין דר"י שהרי שיעור טבילה הוי כדי מהלך נ' אמה כמ"ש התוס' והרא"ש בספ"ב ממס' שבת (ד' ל"ה) § ציור בספר § ולר"א דס"ל משעה שקידש היום בע"ש שהוא בה"ש אפי' תימא דאבה"ש דר' יהודה קאי דנפיש שיעורא הא אפי' לרבה שם בפ"ב דשבת דאמר בה"ש דר"י הוי תלת רבעי מיל שהן אלף ות"ק אמה קודם צה"כ אין להקדים לקרוא את שמע קודם אלף ות"ק אמה לצ"ה וכ"ש לר"י דאמר התם בה"ש דר"י אינו אלא תרי תילתא מיל שהוא אלף ושל"ג אמה ושליש דזוטר שיעורא טפי.

ועוד נ"ל דע"כ ר"א דאמר משעה שקדה"י בערב שבת והוא בה"ש דאבה"ש דר"נ קאי דאמר התם בה"ש משתשקע החמה כדי מהלך חצי מיל שהוא שיעור מהלך אלף אמה אבל מקמי הכי כ"ע מודו דלאו זמן שכיבה הוא דאם לא כן אלא ר"א אבה"ש דר' יהודה קאי ק"ל דאמאי קאמר הגמ' דר"מ אבין השמשות דר"י קאי דזוטר טובא לימא דר"מ אבה"ש דר"נ קאי וזמן טבילה דמקמי הכי דהיינו אלף ונ' אמה הוא זמן ק"ש לר"מ אלא ע"כ קים לי' להגמ' דבהאי שיעורא אכתי לאו זמן שכיבה הוא וכ"ש דבשיעור בה"ש דר"י אפילו לר"י דהוי תרי תילתא מיל שהוא אלף ושל"ג אמה ושליש דלא הוי זמן שכיבה וכ"ש לרבה דנפיש שיעורא דבה"ש דר"י יותר מזה דלאו זמן שכיבה הוא.

והא נמי אין לומר דר"א אבה"ש דר"י קאי דאינו אלא כהרף עין דא"כ מאי פליג ר' יהושע עליה ואמר משעה שהכהני מטוהרין לאכול בתרומתן דהיינו צ"ה היינו ר"א שהרי בה"ש דר"י שהוא כהרף עין א"א לעמוד עליו ועיין בתוספת והרא"ש בספ"ב דשבת ואין לי להאריך בזה מפני שאין נ"מ כ"כ לענייננו: ודע דרש"י פירש בפ"ק דברכות בה"ש דר"י מהלך חצי מיל לפני צ"ה וליתאדהא בה"ש דרב נחמן הוא ודר"י לרבה כדאית ליה ולרב יוסף כדאית ליה וכמ"ש ונ"ל שיש ט"ס בפירש"י.

ונחזור לענייננו הרי מאן מקדים לזמן ק"ש בכל הני תנאי ר"א ואפ"ה לא מקדים ליה מאלף אמה קודם צה"כ שהוא כדי מהלך חצי מיל ועולה לפי חשבון מהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ליום כדאמרינן בפ' מי שהיה טמא מעט יותר מחצי רביע שעה וקודם לכן לאו זמן ק"ש הוא ואנן שמקדימין ומתפללין ערבית וקורין ק"ש קודם לזמן הזה הרבה ע"כ אדר"ת סמכינן דלר"י זמן ק"ש הוי מפלג המנחה והרי לא איתמר הילכתא לאכר"י ולא כרבנן וקי"ל ק"ש דאורייתא היא וה"ל ספיקא דאורייתא וצריך לקרות מצה"כ ולמעלה פרשת שמע ע"כ מפני שהיא של תורה.

וא"כ ספק זה גורם שמחוייב לקרות כל ג"פ אע"פ שאינן אלא מדרבנן כדמוכח ההיא דקרא וטעה וא"י להיכן טעה וכמ"ש הילכך ראוי ליהרר לכל ירא שמים לקרות אחר צאת הכוכבים כל ג"פ של ק"ש ואע"פ שקרא כבר בבה"כ מפלג המנחה ולמעלה. כן נ"ל: סימן ד שאלה הא דקי"ל זמן ק"ש של ערבית עד שיעלה עמוד השחר אי רשאי לכתחלה להמתין מלקרות עד שיעלה עה"ש או לא: תשובה הרמב"ם כתב בפ"א מהלכות ק"ש איזהו זמן ק"ש בלילה מצותה משעת יציאת הכוכבים עד חצי הלילה ואם עבר ואיחר וקרא עד שלא עלה עמוד השחר יצא ידי חובתו שלא אמרו עד חצות אלא כדי להרחיק אדם מן הפשיעה ע"כ.

ולכאורה יש לתמוה ע"ז דהא תנן ברפ"ק דברכות מאימתי קורין את שמע בערבית כו' עד סוף אשמורה הראשונה דר"א וחכ"א עד חצות רבן גמליאל אומר עד שיעלה עמוד השחר. ואמרינן בגמ' (ד' ד) חכמים כמאן ס"ל כלומר בפ"י דקרא דובשכבך שנאמר בק"ש של ערבית.

אי כר"א ס"ל לימרו כר"א. כלומר דדריש לובשכבך דקרא כל זמן שב"א עוסקין לילך ולשכב וזה אינו אלא עד אשמורה הראשונה.

ואי כר"ג ס"ל לימרו כר"ג דדריש ובשכבך כל זמן שכיבה והיינו כל הלילה ומשני לעולם כר"ג ס"ל והאי דאמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה כדתניא חכמים עשו סייג לדבריהם כדי שלא יהא אדם בא מן השדה בערב ואומר אלך לביתי ואוכל קימעא ואשתה קימעא ואישן קימעא ואח"כ אקרא ק"ש ואתפלל וחוטפתו שינה ונמצא ישן כל הלילה אלא אדם בא מן השדה בערב נכנס לבה"כ אם רגיל לקרות קורא אם רגיל לשנות שונה וקורא קריאת שמע ומתפלל ואוכל פתו ומברך.

הרי דלחכמים הא דאמרו עד חצות אינו אלא משום סייג לחוד מכלל דר"ג ל"ל לההוא סייג ואפילו לכתחלה רשאי להמתין מלקרות עד קודם שיעלה עמוד השחר והרי בגמ' (ד"ח) פסק שמואל הילכתא כר"ג ואמאי פסק הרמב"ם דמצותה לכתחילה עד חצות והיינו כחכמים ודלא כר"ג דהילכתא כוותיה וכ"כ הרא"ש שם בהדיא הלכה כר"ג וא"צ להחמיר להרחיק עד חצות לגבי ק"ש כמו לשאר דברים דהא חכמים ל"פ אר"ג אלא בסייג כו' ור"ג לא מצריך להרחיק ע"כ.

ונ"ל דהרמב"ם מפרש כמש"כ תר"י בריש ברכות דהא דאמרי חכמים עד חצות משום סייג דכל היכא דעבר ולא קרא קודם חצות שוב אינו רשאי לקרות אחר חצות ואע"ג דאכתי זמן שכיבה יש כח ביד חכמי לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה משום סייג כמו סדין שחייב בציצית מה"ת וחכמים פטרו מן הציצית גזירה משום כסות לילה עכ"ד.

וא"כ י"ל דר"ג לא פליג אחכמים אלא בדיעבד היכא דעבר ולא קרא קודם חצות דלרבנן שוב אינו קורא ולר"ג קורא עד שיעל עמוד השחר אבל לכתחלה אפילו ר"ג מודה דקורא קודם חצות משום סייג ולפ"ז פסק הרמב"ם כר"ג. ולכאורה יש להביא ראיה לפירוש זה מהא דאמר בירושלמי אהא דתנן מעשה שבאו בניו מבית המשתה וא"ל לא קרינו את שמע א"ל אם לא עלה ע"ה חייבין אתם לקרות ומקשה בירושלמי ור"ג פליג על רבנן ועבד עובדא כוותיה כלומר בתמיה והא ר"מ פליג על רבנן ולא עבד עובדא

כוותיה והא ר"ע פליג על רבנן ולא עבד עובדא כוותיה. והא רשב"י פליג על רבנן ולא עבד עובדא כוותיה.

והא דר"מ גבי אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת ור"מ מתיר ומייתי לה בגמ' דידן פר"א דמילה (ד' קלד). והא דר"ע גבי שדרה וגלגולת הבאה מב' מתים דר"ע מטמא וחכמים מטהרין ומייתי לה בגמ' דידן במס' נזיר ט' (ד' נב).

והא דרשב"י גבי ספיחי שביעית דתנן כל הספיחים אסורים ור"ש מתיר ומייתי לה בגמ' דידן פ' מקום שנהגו (ד' נא) והשתא אא"ב הא דאמרו רבנן עד חצות היינו דאינו רשאי לקרות מדרבנן לאחר חצות היינו דק"ל מדר"מ ור"ש דפליגי על רבנן לקולא דאינהו מתירין וחכמי' אוסרין ולא עבד עובדא כוותיהו לקולא וה"נ כיון דלרבנן איכא איסורא לקרות אחר חצות אמאי עבד עובדא כוותיה לקולא ומדר"ע פריך אר"ג במכ"ש דהשתא אפי' לקולא עבד עובדא כרבנן דפליגי עליה ומטהרי כ"ש דה"ל לר"ג להחמיר כרבנן דס"ל דאין רשאי לקרות אחר חצות אא"א דלרבנן נמי אם לא קרא קודם חצות מותר וחיוב לקרו' לאחר חצות והא דאמרי עד חצות אינו אלא לכתחלה משום סייג.

א"כ ר"ג דאורי לבניו לקרות אחר חצות ככ"ע אורי דהא אפי' רבנן מודו דבדיעבד קורא לאחר חצו' ומאי קשיא ליה מעובדא דהני תנאי דלא עבדו עובדא כוותיהו שאני התם דרבנן פליגי עלייהו: ומ"מ אומר אני דאין זה ראייה דהירושלמי אינו מפרש טעמא דחכמים משום סייג כדמפרש הש"ס שלנו אלא ס"ל דחכמים נמי מפרשי לובשכבך דקרא כר"א דהיינו כל זמן שבני אדם עוסקים לילך ולשכב אלא שלר"א אין עסק זה נמשך אלא עד אשמורה הראשונה ולחכמים עד חצות ועד אותו שעה קרינן ביה ובשכבך ומכאן ואילך עבר זמן ק"ש מן התורה ועיקר קושיית הירושלמי אינו אלא מדר"ע דעבד עובדא אפי' להקל כרבנן דפליגי עליה, וה"נ אע"ג דלר"ג אחר חצות עדיין זמן ק"ש הוא כיון דרבנן פליגי עליה וס"ל דאחר חצות אינו זמן ק"ש וא"צ לקרות ה"ל למיעבד עובדא כוותיהו לקולא דא"צ לקרות אחר חצות ואמאי אמר לבניו אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות.

ותדע לך דבלא"ה ע"כ עיקר קושיית הירוש' אינו אלא מדר"ע לחוד. דהא מדר"מ ור"ש לק"מ הא דהחמירו כרבנן דפליגי עלייהו משום דאין שייך גבי פלוגתייהו חומרא דאתי לידי קולא הילכך עבדו עובדא כרבנן ולחומרא.

אבל גבי ק"ש בלאחר חצות כיון דלר"ג עדיין זמן ק"ש הוא ורשאי לקרות. א"כ בע"כ מחוייב לקרות ואי הוי עבד עובדא לחומרא כרבנן אפי' את"ל דלרבנן שוב אינו רשאי לקרות מדרבנן ה"ל חומרא דאתי לידי קולא למאי דס"ל לר"ג דעדיין רשאי ומחוייב לקרות נמצא אתה מפקיעו ממצות ק"ש שלא כדן הילכך לא עבד עובדא כרבנן.

אלא ע"כ לא קשיא ליה אלא מדר"ע דעבד עובדא להקל ולטהר כרבנן דפליגי עליה. וה"נ ה"ל לר"ג למיעבד עובדא לקולא כרבנן דפליגי עליה ואמאי אמר אם לא עלה עה"ש חייבין אתם לקרות כיון דלרבנן כבר פטורין מכי עבר חצות לילה וההיא עובד' דר"מ ור"ש אגב גררא מייתי לה בירוש' הואיל ומייתי דר"ע לא עבד עובדא כוותיה מייתי נמי להא דר"מ ור"ש דלא עבדו עובדא כוותיהו אע"ג דעיקר הפירכא אינו אלא

מדר"ע לחוד וכן דרך הירו' בכ"מ להביא כמה דברים שהן מענין א' אגב גררא אע"ג דלא שייך כ"כ לאותו ענין של אותו סוגיא וזה מבואר להרגיל בתלמוד ירושלמי.

ואדרבה למסקנת הירוש' התם יש להביא ראייה דל"פ ר"ג וחכמים אלא בלכתחלה לחוד דאהיה קושיא דר"ג עבד עובדא כוותיה משני שנייא הכא שהיא לשינון מעתה אף משיעלה עה"ש ואית דבעי מימר תמן היו יכולין לקיים דברי חכמים ברם הכא כבר עבר חצות ולא היו יכולין לקיים ד"ח אם לא עבדין עובדא כוותיה.

ומשמע דה"פ שנייא הכא שהיא לשינון כלומר הא דא"ל לקרות אם לא עלה עה"ש לשינון בעלמא כקורא בתורה ולא משום חובת ק"ש וכדתנן גבי ק"ש של שחרית בפ"ק דברכות הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה ופריך מעתה אף משיעלה עה"ש נמי יקרא ואמאי אמר להם אם לא עלה עה"ש כו'.

והדר משני תמן היו יכולין לקיים דברי חכמים כלומר אפילו בדר"ע דמחמיר ורבנן מקילין לא עבד עובדא כוותי' לחומרא דא"כ היה מבטל דברי חכמים החולקין עליו ומקילין לפיכך ביטל דעתו מפני דעתם כיון דיכול לקיים דברי חכמים ברם הכא כבר עבר חצות כו' כלומר דוודאי אם היה אדם בא קודם חצות ושואל את ר"ג אם יקרא ק"ש קודם חצות לכתחל' כרבנן או הרשות בידו להמתין מלקרות עד קודם שיעלה עה"ש כמו דס"ל לר"ג ודאי לא עבד עובדא כוותי' והיה מורה כדברי חכמי' לקרות לכתחל' קודם חצות אלא מפני שכבר עבר חצות כששאלו אותו בניו ולא היה יכול לקיים דברי חכמים.

וש"מ \$ ציור בספר \$ דאפי' לרבנן רשאין וחייבין לקרות אחר חצות. דאל"כ אמאי א"ל אם לא עלה עה"ש חייבין אתם לקרות כיון דלרבנן אין רשאי לקרות אחר חצות לא ה"ל למיעבד עובדא כוותיה כיון דהיה יכול לקיים דברי חכמים.

וע"כ הא דאמרי רבנן עד חצות אינו אלא לכתחלה מכלל דר"ג ל"ל ההוא סייג ואפילו לכתחלה א"צ לקרות קודם חצות והלכה כמותו ודלא כהרמב"ם ז"ל. אבל אכתי איכא למידק דהא תנן בסיפא דמילת' דר"ג ולא זו בלבד אלא כל מה שאמרו חכמים עד חצות מצותן עד שיעלה עה"ש הקטר חלבים ואברים מצותה עד שיעלה עה"ש וכל הנאכלים ליום אחד מצותן עד שיעלה עה"ש א"כ למה אמרו חכמים עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה ופריך בגמ' (ד' ט) ור"ג מי קאמר עד חצות דקתני ולא זו בלבד ומשני ה"ק ר"ג לבנייהו ואפילו לרבנן דקאמרי עד חצות מצותה עד שיעלה עה"ש והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק אדם מן העבירה.

ומשמע דמודה ר"ג בשאר דברים שאמרו חכמים עד חצות ול"פ אלא בק"ש. והשתא לפי' תר"י והרמב"ם דקאי בשיטתייהו דלרבנן מפני סייג אינו קורא אחר חצות ולר"ג קורא ומ"מ מודה ר"ג בההוא סייג גבי ק"ש נמי כמו בשאר דברים שאמרו חכמים עד חצות משום סייג שהרי זמן ק"ש לכתחלה אינו אלא עד חצות אפי' לר"ג.

אבל למאי דפירשתי דלר"ג ל"ל ההוא סייג כלל גבי ק"ש אפילו לכתחלה תקשה לך מ"ש ק"ש משאר דברים שאמרו חכמים עד חצות דמודה בהו רבן גמליאל: תשובה לדבר זה אעתיק מש"כ בחידושי על משנה זו וזה לשוני שם א"כ למה אמרו חכמים עד

חצות כו' פירש"י ואסרום באכילה קודם זמנם כדי שלא יבא לאכלם לאחר שיעלה עה"ש ויתחייב כרת וכן בק"ש לזרוז את האדם שמא יאמר יש לי עוד שהות ובתוך כך יעלה עה"ש ועבר לו הזמן.

וכן נראה מפ"י הרמב"ם על משנה זו. ולכאורה היה נ"ל לפרש דכדי להרחיק מן העבירה שאמרו גבי אכילת קדשים לאו למימרא שחשו כדי שלא יבא לאכלם בעבירה לאחר שיעלה עה"ש דוודאי בין יממא לליליא לא טעו אינשי כדאמר בפ"ק דפסחים (ד' יב) גבי עדות.

אלא האי להרחיק מן העבירה שאמרו גבי אכילת קדשים פ"י כמו גבי ק"ש לזרוז את האדם שלא יאמר יש לי עוד שהות ובתוך כך יעלה עה"ש ובטל עשה דאכילת קדשים ועובר בלאו דלא תותירו ממנו עד בוקר אלא דבירו' מוכח בהדיא כדבריהם ז"ל דאמר התם כדי להרחיק אם את אומר עד שיעלה עה"ש הוא סובר שלא עלה עה"ש והוא אוכל ומתחייב מתוך שאת אומר לו עד חצות אפילו הוא אוכל אחר חצות אינו מתחייב.

ואע"פ שאמרו בין יממא לליליא לא טעו אינשי היינו גבי עדות דוקא דליתא אלא בזריזין כדאמרי' באותו סוגי' לענין טעות שעות של חמץ אבל סתם אינשי טעו. ותדע כפ"י ז"ל דאל"כ מ"ט לא גזרו בנאכלים לב' ימים ולילה א' שלא לאכול אחר חצות של יום השני כדי לזרוז.

אלא ע"כ הא דאמרו חכמים עד חצות בנאכלים ליום א' ה"ט שלא יבא לאכלם באיסור לאחר שיעלה עה"ש ולא משום זירוז הילכך לא גזרו בנאכלים לב' ימים ולילה א' מידי וכמש"כ התוס' בס"פ איזהו מקומן (ד' נז) דניכר הוא מתי יהיה שקיעת החמה אבל בלילה אינו ניכר ע"כ. אבל אי טעמא הוא משום זירוז אין לחלק בין יום ללילה וה"ל לגזור בנאכלים לב' ימים ולילה נמי.

ובהכי נמי ניחא לי מ"ש לר"ג דגזרו בנאכלים ליום אחד שאין נאכלים אלא עד חצות וגבי ק"ש דקי"ל דהוי נמי דאורייתא לא גזרו. והשתא א"ש דבנאכלים גזרו שלא יבא לידי איסור בקום ועשה שיבא לאכלם אחר זמנם.

\$ציוור בספר\$ וכן הקטר חלבים ואיברים למאי דפי' שאמרו חכמים בהן עד חצות נמי גזירה שמא יקטירם לאחר עה"ש יעשה איסור בידים שאסור להקטיר קדשים פסולים ע"ג המזבח. אבל גבי ק"ש אף אם יקרא לאחר עה"ש ליכא איסור אע"ג דכבר עבר זמנו כדתנן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה.

משום לזרוז לא גזרו. אבל ק"ק לרבנן דס"ל דזמן ק"ש אינו אלא עד חצות ומשום זירוז מ"ט ל"ג נמי בנאכלין לשני ימים.

ואולי י"ל דלרבנן אה"נ דבנאכלים לב' ימים נמי גזרינן והא דרהיט תנא ותני בכולי פירקין דאיזהו מקומן גבי נאכלים ליום א' עד חצות וגבי נאכלים לב' ימים ולילה א' תני ונאכלין לב"י אלמא נאכלין עד הלילה היינו כר"ג דהלכת' כוותיה דגבי ק"ש נמי לא גזר. ומלשון רש"י שפי' ואסרום באכילה קודם זמנם כו' משמע שאם לא אכל קודם חצות שוב אינו אוכל אבל התוס' כתבו בסוף מס' פסחי' (ד' קכ) גבי הא דא"ר אכל מצה בזה"ז לאחר חצות כו' דהנאכלים ליום אחד והקטר חלבים ואיברים שאמרו חכמים עד חצות

דאם עיכב מלהקטיר ולאכול קודם חצות מקטיר ואוכל והולך עד עה"ש דחכמים לא עשו סייג לדבר להביא קדשים לבית הפסול קודם זמנם כדמשמע גבי ק"ש בההיא מעשה ובאו בניו מבית המשתה ע"כ.

וכבר נתברר דלאו ראייה היא דשאני גבי ק"ש דלא שייך למיגזר שלא יקרא לאחר חצות דאין כאן לתא דאיסור' משא"כ בלהקטיר ולאכול דאיכא למיגזר משום לתא דאיסורא וכדפי'. עוד הביאו ראייה מפרק איזהו מקומן (ד' נז) דקאמר הגמ' דמתני' דתנן הפסח אינו נאכל אלא עד חצות ראב"ע היא כלומר דס"ל דמן התורה אינו נאכל אלא עד חצות ופריך וממאי דאורייתא דילמא דרבנן ור"ע היא ומשני א"כ מאי אלא.

פי' אי הוי מדרבנן לא ה"ל למיתני אלא דהא לעיל גבי תודה וחטאת תני עד חצות ולא תני אלא דאפי' אירע דעבר על דברי חכמים ולא אכל קודם חצות לא נפסל ואוכלו אחר חצות ע"כ. נ"ל דגם זה אינו ראייה דהגמ' מדייק שם מדשני תנא בלישנא דגבי תודה וחטאת תני ונאכל ליום ולילה עד חצות וגבי פסח תני ואינו נאכל אלא בלילה ואינו נאכל אלא עד חצות ש"מ הא דאורייתא הא דרבנן.

ומלשון הרמב"ם נ"ל דבין בהקטר חלבים ואיברים בין בנאכלין ליום א' אפילו בדיעבד אינו אלא עד חצות שהרי כתב בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות וכדי להרחיק מן הפשיעה אמרו חכמים שאין מקטירים האימורים ואיברי העולה אלא עד חצות לילה ע"כ. ומדלא כתב שמקטירים אותן קודם חצות לילה וכתב שאין מקטירין אלא עד חצות ש"מ דס"ל לא הקטיר אותן קודם חצות שוב אינו מקטיר.

ושם בפ"י כתב כל אלו הנאכלים ליום ולילה שהן נאכלין עד שיעלה עמוד השחר וכדי להרחיק מן הפשיעה אמרו חכמים שאין נאכלין אלא עד חצות איכא נמי לדיוקי הכי ולישנא דירושלמי שכתבתי הכי משמע. וא"ת אמאי תנן בספ"ב דמגילה כל הלילה כשר לקצירת העומר ולהקטר חלבים ואיברים ובגמרא תני לאכילת פסחים שכשרים כל הלילה כיון דמדרבנן אסור להקטיר ולאכול אחר חצות.

וי"ל דמדאורייתא קאמר התם שכשר כל הלילה. שוב היה נ"ל דוודאי בין יממא לליליא לא טעו אינשי והא דאמרו חכמים עד חצות בהני שלשה דקחשיב במתניתין אינו אלא לזרז.

ובהא פליגי ר"ג וחכמים ר"ג ס"ל כרשב"י משום ר"ע דאמר לקמן בגמרא (ד' ח) דזמן ק"ש של ערבית נמשך אחר עמוד השחר עד הנץ החמה משום דאיכא אינשי דגנו בהאי שעתא והא דקאמר עד שיעלה עה"ש היינו משום סייג כמו עד חצות דרבנן דהוי משום סייג. אלא דלר"ג א"צ לזרז יותר רק מעמוד השחר ואילך וכל הלילה אם יאמר בלבו עדיין יש לי שהות ובתוך כך יעלה עה"ש ל"ל בה.

דהא עדיין לא עבר זמן ק"ש עד הנץ החמה. אבל לא ימתין לכתחלה עד הנץ שמא יגיע הנץ ועדיין לא קרא ועבר זמן ק"ש.

ורבנן ס"ל דזמן ק"ש אינו אלא עד שיעלה עה"ש לפיכך צריך לזרז מקודם חצות. ובהכי ניהא דשמואל פסק הלכה כר"ג וריב"ל פסק הלכה כרשב"י משום ר"ע אלא וודאי ר"ג

איירי בלכתחלה ור"ע איירי בדיעבד וא"כ א"ש הא דק"ש לר"ג עד שיעלה עה"ש ובהקטר חלבים ואיברי' ונאכלין ליום א' מודה דאינו אלא עד חצות.

אבל א"א לומר כן דא"כ אמאי לא גזרו בנאכלין לב' ימים ולילה א' נמי כדי לזרוז וגם מן הירוש' שכתבתי אין נראה כן. עוד כתבתי שם בחידושי למעלה מזה א"כ למה אמרו חכמים עד חצות פירש"י בק"ש ובאכילת קדשים.

והקטר חלבים ואיברים דקתני הכא לא אמרו בו חכמים עד חצות כלל ולא נקט להו הכא אלא להודיע שכל דבר הנוהג בלילה כשר כל הלילה. וה"נ תנן בפ"ב דמגילה כל הלילה כשר לקצירת העומר ולהקטר חלבים ואיברים ע"כ.

ואיני יודע מאי דחקו לרש"י לפרש כן דפשטא דמתניתין משמע דהא דקאמר א"כ למה אמרו חכמים עד חצות אהקטר חלבי' ואיברים נמי קאי. ועוד אי טעמא דנקט במתני' הקטר חלבים ואיברים אינו אלא להודיע שדבר הנוהג בלילה כשר כל הלילה ה"ל למיתני נמי קצירת העומר דנוהג כל הלילה כדתנן התם במס' מגילה דהא ליכא למימר דס"ל לר"ג כמ"ד במס' מנחות ס"פ ר"י (ד' עב) דנקצר שלא כמצותו כשר ואם נקצר ביום הבאת העומר נמי כשר כדאמר התם ולפי זה אין קצירת העומר מדבר הנוהג בלילה דהא יום ולילה שוין הן לקצירתו.

הא ליתא שהרי מ"ד נקצר ביום כשר ל"ל הא דר' ישמעאל דדריש לקרא דבחריש ובקציר תשבות למה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה ודוחה את השבת כדאמר' התם אס"ד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחי שבת נקצרו מע"ש אלא מדדחי שבת ש"מ נקצר שלא כמצותו פסול וע"כ דריש לקרא כר' עקיבא לענין חריש של ערב שביעית שנכנס לשביעית וקציר של שביעית שיצא למוצאי שביעית ויליף מיניה לתוספת שביעית מן התורה כדאמרינן ברפ"ק דמ"ק (ד' ז).

והרי מסיק ר"א שם בפ"ק דמ"ק דר"ג ובית דינו שנמנו על ב' פרקים של תוספת שביעית ובטלום לית להו דר"ע אלא דריש לקרא דבחריש ובקציר כר' ישמעאל ומדדחי קצירת העומר לר"ג את השבת ש"מ דס"ל נקצר שלא כמצותו פסול ואין זמן קצירתו אלא בלילה. ואם כן אמאי לא קא חשיב ר"ג במתני' לקצירת העומר נמי דמצותו עד שיעלה עה"ש.

דהא וודאי לא מסתבר דס"ל לר"ג כר"א דאפי' מלאכה שאיפשר לעשותו מע"ש דוחה את השבת ואליב' דר"א איפשר לומר דאפי' תימא נקצר שלא כמצותו כשר מ"מ דוחה את השבת כדמוכח התם בס"פ ר"י. דהא לא אשכחן שום תנא דס"ל כר"א בהא ויחידאה הוא.

אלא ע"כ עד חצות אהקטר חלבים ואיברים נמי קאי ומהאי טעמא לא נקט לקצירת העומר משום דלא אמרו חכמים בדידיה עד חצות. וא"ת א"כ היכי תנן התם בסוף פ"ב דמגילה כל הלילה כשר להקטר חלבים ואיברים כיון דאמרו חכמים בהו עד חצות ונראה דלזה כיון רש"י מה שמביא מתני' דמגילה ונראה דלק"מ שהרי שם בסיפא תנן זה הכלל כו' דבר שנוהג בלילה כשר כל הלילה ואמר בגמ' דזה הכלל לאתויי אכילת פסחים ודלא כראב"ע דס"ל אכילת פסחים מדאוריית' עד חצות ותו לא והרי אפי' לר"ע דפליג עליה

וס"ל דאכילת פסחים מן התורה זמנו כל הלילה מ"מ מדרבנן מודה דדינו כנאכלים ליום אחד שאמרו חכמים בהו עד חצות כדמוכח להדיא בס"פ איזהו מקומן גבי הא דתנן הפסח אינו נאכל אלא עד חצות ואפ"ה תנן זה הכלל לאתווי אכילת פסחים שכשר כל הלילה ע"כ בחידושי: ונחזור לעניננו כבר נתבאר דליתא לפי' תר"י שפי' דלחכמים משום סייג אם לא קרא קודם חצות שוב אינו רשאי לקרות מההיא דירושלמי \$ציור בספר\$ ועוד מצד הסברא א"א לומר כן דמפני הסייג שלא יאמר אדם עדיין יש לי שהות ובתוך כך יעלה עמוד השחר ויעבור זמן ק"ש מהאי טעמא בטלו חכמים את זה שלא קרא קודם חצות ממצות ק"ש ואינו רשאי לקרות עוד ולא מצינו סייג בכ"מ אלא שלא יבא לידי איסור מצד אחר כגון סדין שבטלו מן הציצית גזירה משום כסות לילה דה"ל כלאים שלא במקום מצוה וכן כל הני דמייתי בפ' האשה רבה (ד' צ) ערל הזאה איזמל כו' דבכל הני יש לחוש שלא יבא לידי איסור של תורה בקום ועשה מצד אחר הילכך בטלו מ"ע של תורה בשב ואל תעשה שלא יבא לידי איסור דאורייתא בקום ועשה.

אבל הכא אין סברא לגזור ולבטל מצות ק"ש בוודאי ממאן דלא קרא קודם חצות מפני הסייג. חדא דאין חשש שלא יבא לידי איסור בקום ועשה דנימא מוטב לדחות מ"ע של תורה בשב ואל תעשה מפני חשש איסור של תורה דקום ועשה אלא הסייג הוא נמי מפני חשש ביטול מ"ע בשב ואל תעשה וא"כ מאי אולמא דהאי מהאי לדחות זה בפני זה ועוד היאך איפשר לבטל עכשיו מצות ק"ש בוודאי ממאן דלא קרא קודם חצות מפני סייג של ספק ק"ש אחרת שלא יבא לסמוך על שהות שיש לו ובתוך כך יעבור הזמן והיאך נניח את הוודאי דק"ש זו מפני חשש הספק ק"ש אחרת הא וודאי דבר זה אין הדעת סובלו.

ואל תקשה עלי מהא דרפ"ט דמס' בכורות (דף נג) דתנן התם מעשר בהמה נוהג בארץ ובח"ל בפני הבית ושלא בפני הבית ובגמרא אי הכי אפי' האידינא נמי כדרב הונא דא"ר הונא גזירה משום יתום כלומר מה"ט בטלו רבנן למ"ע דמעשר בהמה האידינא לגמרי גזירה משום יתום שלא יכניסו לדיר להתעשר ויתום פטור ממעשר אלמא ביטלו רבנן למ"ע של מעשר בהמה בוודאי משום חשש ספק שלא יכניס יתום לדיר להתעשר.

ועוד שאין כאן חשש שלא יבא לידי איסור בקום ועשה מצד אחר אלא מיניה וביה ואפ"ה להאי שינויא מפני חשש זה בטלו חכמים למעשר בהמה בוודאי לגמרי והיינו ממש כפי' תר"י להאי סייג דק"ש אליבא דחכמים דאמרי עד חצות. התם נמי א"א לפרש כן מטעמא דפי' אבל כבר עמדתי על סוגיא זו וכ"כ בחידושי שם גזירה משום יתום פי' דילמא יהיה לו אחד עשר טלאים ואחד מהן יתום וגזירה דילמא יצא היתום בתוך עשרה או בעשירי ואתי למיטעי שהעשירי הוא מעשר והי"א חולין ובאמת העשירי הוא תשיעי והי"א הוי מעשר דאמר לקמן (דף נ"ט) העשירי מאיליו הוא קדוש כלומר אע"ג דלא קרא לו שם העשירי והוא ינהג בי"א מנהג חולין לגוז ולעבוד בו ועובר על לאו דגוז ועובד בקדשים דה"ל איסורא דאורייתא כנ"ל לפרש.

אבל אין לפרש כפשוטה גזירה משום יתום דילמא יכניס יתום לדיר ויתום לאו בר עשורי הוא ונמצא שלא עישר כמצותו. דא"א לומר כן דמשום גזירה דילמא יבא פעם א' לידי

תקלה לבטל מצות מעשר ע"י שיכניס יתום לדיר מפני זה בטלו מצות מעשר לגמרי הא כ"ש דגרע טפי.

ועוד אין ספק תקלה דיתום מוציא מידי וודאי דביטול מצות מעשר. וכה"ג כתבתי בברכות בריש פ"ק במשנה ראשונה ע"כ בחידושי שם.

הרי שגם שם לא בטלו מצות מעשר להאי שינויא אלא משום חשש תקלה של קום ועשה מצד אחר ומשום תקלת גיזה ועבודה נגעו בה אבל לבטל מצות ק"ש למאן דלא קרא קודם חצות משום סייג דמצות ק"ש גופיה אין נראה. וא"ת בסיפא דמתני' במס' ברכות (דף ט) גבי ק"ש של שחרית תנן וגומרה עד הנץ החמה ר' יהושע אומר עד ג' שעות הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה והשתא אמאי תני לה בסיפא להא דהקורא מכאן ואילך לא הפסיד ולא תני להו ברישא גבי ק"ש של ערבית.

הניחא לההיא לישנא דאר"ח אמר מר עוקבא בגמ' מאי לא הפסיד שלא הפסיד הברכות וקמ"ל דאפי' יוצר אור נמי יאמר אלא לאידך לישנא דקאמר ובלבד שלא יאמר יוצר אור והאי לא הפסיד אק"ש לחודא קאי ולא אברכותיה אמאי נטר לה עד סיפא גבי ק"ש של שחרית ולא תני לה ברישא גבי ק"ש של ערבית.

ולפירוש תר"י אתי שפיר דמהאי טעמא תני לה בסיפא דלכ"ע בין בתר הנץ החמה דת"ק בין בתר ג' שעות דר"י הקורא מכאן ואילך לא הפסיד והרשות בידו. אבל ברישא גבי ק"ש של ערבית נהי דבתר אשמורה ראשונה דר"א ובתר עה"ש דר"ג לא הפסיד מ"מ בתר חצות דחכמים הפסיד ואין רשאי לקרות אחר חצות.

הילכך כיון דלא מיתני ליה ברישא אליבא דכ"ע הקורא מכאן ואילך לא הפסיד דהא לרבנן בשיעור' דידהו הפסיד מה"ט לא תני ליה כלל אבל למאי דפי' דאפי' לרבנן רשאי לקרות אחר חצות ה"ל למיתני ברישא ואמאי שביק לה עד סיפא וי"ל דמשום ה"ט גופיה כיון דלרבנן היכא דלא קרא קודם חצות מחויב לקרות אחר חצות לא מיתני ליה הקורא מכאן ואילך לא הפסיד.

דמאי איריא דלא הפסיד ואינו אלא כקורא בתורה הא אפילו מרווח רווח ויצא ידי חובת ק"ש. ואע"ג דלר"א ור"ג הא וודאי לא רווח מ"מ כיון דלא מיתני ליה אליבא דכ"ע ברישא לא תני לה אבל בסיפא אתי שפיר לכ"ע בין לתנא קמא בין לר"י: ועוד אני תמה על תר"י שהרי קאמר הש"ס חכמים לעולם כר"ג ס"ל והאי דקאמרי עד חצות כדי להרחיק כו' ומייתי לה מדתניא חכמים עשו סייג לדבריהם כו' ואוכל קימעא ותמה על עצמך הרי שעבר על סייג זה ואכל ושתה וישן לו אטו מכאן ואילך אינו רשאי לקרות ק"ש הא וודאי לא.

ועוד הא תנן בפ"ק דשבת (דף ט) לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדין ואם התחילו אין מפסיקין מפסיקין לק"ש. ומדתנן אם התחילו אין מפסיקין ש"מ דאע"ג דעבר על דברי חכמים שאסרו כל הני משום סייג סמוך למנחה.

מ"מ אם עבר על דברי חכמים לא הפסיד התפלה דאל"כ מאי אין מפסיקין דנקט הא כבר הפסיק תפלתו וא"י להתפלל וכי חכמים דאמרי גבי ק"ש על דברי חכמים פליגי אהא.

וכן הא דתנן בפ' ל"ה (דף לח) מי שהיה בדרך ולא היה בידו לולב ליטול נוטל ע"ש כלומר דמפסיק סעודתו ונוטל וש"מ אע"ג דהתחיל לאכול לא אמרינן הואיל ועבר על סייג של חכמים דהא אסור לאכול קודם נטילת לולב כמו בק"ש ותפלה ובגמ' מדמי לה לתפלה ורמי עלה מדתנן אם התחילו אין מפסיקין ולא אמרינן שוב אין רשאי ליטול.

וה"נ תנן בסיפא לא נטל שחרית יטול בין הערבים ומפרש בגמ' דה"ק מצוה להפסיק סעודתו לא הפסיק יטול בין הערבים. וש"מ אע"ג דעבר על דברי חכמים באכילתו מ"מ נוטלו בין הערבים אם לא הפסיק רשאי וחייב ליטול וכי כל הני דלא כחכמים דגבי ק"ש.

ודוחק לומר דשאני תפלה ונטילת לולב דמוקי לה התם בי"ט שני דרבנן כיון שאינו מן התורה לא החמירו חכמים בסייג דידהו בדיעבד. אבל בסייג דק"ש דאורייתא חששו חכמים יותר שלא יבא לידי תקלה הילכך החמירו אפי' בדיעבד כדי לזרזו ביותר.

והא דתנן מפסיקין לק"ש אע"ג דהוי מן התורה וש"מ דאפי' בק"ש דאורייתא אם עבר על סייג רשאי וחייב עדיין לקרותו לאו ארישא דלא לאכול וחביריו קאי אלא מילתא באפי נפשה היא ואחברים שהיו עוסקים בדברי תורה קאי כדמפרש התם בגמ'. דהא ליתא שהרי בהא סייג דאוכל קימעא כו' תני לק"ש ותפלה בהדי הדדי וש"מ דשוין הן בההוא סייג ועל שניהם ל"ג בדיעבד.

ועוד לשמואל דס"ל בפ' מי שמתו (ד' כ) ק"ש דרבנן מאי איכא למימר מ"ש ק"ש מתפלה הילכך הדבר ברור מכל הני ראיות שכתבתי דלרבנן אם לא קרא קודם חצות קורא לאחר חצות וכ"כ התוס' בסוף פסחים שכתבתי למעלה מכלל דלר"ג אפי' לכתחלה א"צ לקרות קודם חצות וכיון דאיפסקא הלכתא כוותי' אפילו לכתחלה רשאי להמתין מלקרות עד קודם שיעלה עה"ש וכדברי הרא"ש ז"ל ודלא כאחרונים בא"ח סי' רל"ה שנמשכו אחר דעת הרמב"ם בזה.

והב"י שם כתב שדעת הסמ"ג כדעת הרמב"ם וכתב משמע שהם מפרשי' הא דאיפסקא בגמ' הלכה כר"ג היינו לאפוקי מר"א דאמר עד אשמורה הראשונה אבל במאי דאמרי רבנן עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה הילכתא כוותייהו דיחיד ורבים הלכה כרבים ע"כ. ואינו נכון כלל דא"כ ה"ל לשמואל למימר הלכ' כחכמים ועוד דא"כ מאי קמ"ל שמואל פשיטא דהא יחיד ורבים הלכה כרבים.

וגם מה שהביא הב"י סעד לזה מדאמר בגמרא גבי מעשה ובאו בניו מבית המשתה ועד השתא לא שמיע להו הא דר"ג ה"ק ליה רבנן פליגי עילוון ויחיד ורבים הלכה כרבים. או דילמא רבנן כוותך ס"ל והאי דאמרי עד חצות כדי להרחיק את האדם מן העבירה.

אמר להם רבנן כוותי' ס"ל וחייבין אתם והא דקאמרי עד חצות כדי להרחיק כו' דמשמע בהדיא דבניו של ר"ג גופייהו היו סבורין דלית הלכתא כאבוהון היכא דפליג על חכמים ור"ג גופיה לא אמר דחייבין נינהו אלא משום דחכמים לא פליגי עליה הילכך אית לן למימר דכי פסיק תלמודא הלכה כר"ג לגבי ר"א דוקא פסק ולא גבי חכמים ע"כ.

וגם זה אינו כלום דר"ג קושטא דמילתא קאמר דרבנן כוותיה ס"ל בדרשא דובשכבך. ומדסברי בניו דאי חכמי' פליגי עליה לית הלכתא כוותי' אינו ראייה דלא עדיפי בניו מחכמים דפליגי עליה ואפ"ה פסק שמואל הלכה כר"ג.

הילכך הדבר ברור דלענין ק"ש קי"ל כר"ג דל"ל לההוא סייג ואם רצה שלא לקרות עד סמוך לעה"ש הרשות בידו. כן נ"ל.

סימן ה שאלה בפ"ק דברכות (ד' ט) תנן וגומרה עד הנץ החמה ואק"ש דשחרית קאי ר' יהושע אומר עד ג' שעות שכן דרך מלכים לעמוד בג' שעות ואיפסקא הלכתא בגמ' כר"י. אי הא דעד שלש שעות הוי עד בכלל והוי זמן ק"ש עדיין בשעה שלישית.

או דילמא עד ולא עד בכלל ואין זמנה אלא עד סוף שעה שניה ומכאן ואילך עבר זמנה: תשובה הב"י כתב בא"ח סי' נ"ח שכתוב בהגהות מיימוני שרבינו שמחה כתב דעד תחלת שעה ג' קאמר והם דחו דבריו והעלו דעד סוף שעה שלישית קאמר וכן מוכח בירושלמי וכן פירשו התוספ' וכן הסכים הר"ם ע"כ.

וכן העלה הסמ"ג וכן כתב הרמב"ם ז"ל ע"כ. ולכאורה נ"ל לדקדק דעד שלש שעות הוי עד ולא עד בכלל דומיא דעד הנץ החמה דתנא ת"ק דאע"ג דאיכא שלשה זמנים קודם הנץ החמה ושעת הנץ החמה ובתור הנץ החמה כדאמרי' בפ"ק דפסחים (ד' יב) ובסנהדרין (ד' מב).

מ"מ עד הנץ החמה דקאמר ת"ק הוי עד ולא עד בכלל ואין זמן ק"ש לת"ק נמשך בתוך הנץ החמה כלל כדמוכח בפ' מי שמתו (ד' כב) ירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסו' ולקרות עד שלא תהא הנץ החמה יעלה ויתכס' ויקרא ואם לאו יתכסה במים ויקרא. ובגמ' (דף כה) לימא תנן סתמא כר"א דאמר עד הנץ החמה ודחי אפי' תימא רבי יהושע ודילמא כוותיקין דא"ר יוחנן וותיקין היו גומרין אותה עם הנץ החמה אלמא לת"ק אין זמן ק"ש בתוך הנץ דהא למאי דס"ד דמתני' כר"א ואפי' הכי תנן אם יכול לעלו' ולהתכסות ולקרות עד שלא תהא הנץ החמה דדוקא עד שלא תהא הנץ החמה אבל מזמן הנץ אפילו בתוך הנץ עבר זמנה.

וא"כ ה"נ נימא לר"י בשיעורא דידי' דעד ולא עד בכלל. ובמתני' קמייטא תנן מאימתי קורין את שמע בערבית משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן עד סוף האשמורה הראשונה דברי ר"א וחכ"א עד חצות ור"ג אומר עד שיעלה עה"ש.

ואע"ג דאין עמוד השחר בכלל שהרי אר"ג לבניו התם במתני' אם לא עלה עמוד השחר חייבין אתם לקרות וכ"ד הרבה מן המפרשים דלר"ג אין זמן ק"ש משעלה עה"ש ודלא כרשב"י משום ר"ע דאמר התם בגמ' בכריית' דק"ש דערבית הוי זמנה עד הנץ החמה. אין משם ראייה.

דשם אין שייך לומר עד ועד בכלל כמו ששייך בנץ החמה דמצינו בגמ' דאיכא שלשה זמנים וכמ"ש משא"כ בעמוד השחר דליכא אלא שני זמנים קודם שיעלה עמוד השחר ואחר שיעלה עה"ש וה"ה בחצות דחכמים דליכא אלא שני זמנים קודם חצות ולאחר חצות. גם מדר"א דהוצרך לפרש עד סוף האשמורה הראשונה ולא נקט עד האשמורה ראשונה בסתם.

אין לדקדק כלום. אבל מהא דת"ק דר"י איכא למידק דכמו דעד דידיה הוי עד ולא עד בכלל ה"ה לר"י דעד דידיה הוי עד ולא עד בכלל.

מ"מ נראה לי דאין זה ראייה שהרי בר"פ תפלת השחר (דף כו) תנן תפלת המנחה עד הערב רבי יהודה אומר עד פלג המנחה ומסיק בגמ' (ד' כז) דלר"י פלג ראשונה קאמר והוי עד ועד בכלל. ולת"ק דידיה דאמר עד הערב ע"כ הוי עד ולא עד בכלל דאין זמן תפלת מנחה בלילה.

וא"כ ה"נ י"ל דאע"ג דלת"ק דרבי יהושע הוי עד ולא עד בכלל לר"י הוי עד ועד בכלל. ועוד שהרי דחי התם הש"ס במסקנא ומוקי למתני' כותיקין ואיכא למימר דלת"ק הוי נמי עד ועד בכלל ובהנץ גופא עדיין הוי זמן ק"ש של שחרית לדידיה.

אבל נ"ל עוד להביא ראייה לכאורה דעד ג' שעות דקאמר ר"י הוי עד ולא עד בכלל שהרי נותן טעם לדבריו שכן דרך מלכים לעמוד בג' שעות והרי דרכן של מלכים לעמוד בשעה שלישית וא"כ שעה שלישית לא הוי בכלל ובקומך דקרא שהרי אמרי' בפ"ק דעכו"ם (ד' ד) א"ר יוסף לא ליצלי אינש צלותא דמוספי בתלת שעי קמייתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד דילמא כיון דמיפקיד דינא דילמא מעיינין בעובדיה ודחפי ליה מידחי.

וטעמא דמיפקיד דינא מפרש התם למעלה תנא משמיה דר"מ בשעה שהמלכים מניחין כתריהן ומשתחווין לחמה מיד כועס הקב"ה. וכתבו התו' בתלת שעי קמייתא פירוש בשלישית כדאמרינן בסמוך בשעה שהחמה זורחת שמלכי מזרח ומערב מניחין את כתריהן ודרכם של מלכים לעמוד בג' שעות כדאמרי' בפ"ק דברכות ע"כ אלמא שעה שלישית כבר קמו מלכים ממטותיהן ותו לא קרינן ביה באותה שעה ובקומך.

מ"מ נראה שאין זה ראייה שאעפ"י שגרסינן הכא תנא משמיה דר"מ בשעה שהמלכי מניחים כתריהן סתמא ואיכ' למימר דבשעה שלישית עושין כן ומשתחווין לחמה ועי"ז כועס הקב"ה ומש"ה חיישי' דילמא מיפקיד דינא באותה שעה ולא ליצלי ביחיד צלותא דמוספים. מ"מ בפ"ק דברכות (דף ז) גרסינן תנא משמיה דר"מ בשעה שהחמה זורחת וכל מלכי מזרח ומערב מניחים כתריהן מראשיהן ומשתחווין לחמה מיד כועס הקב"ה.

הרי שעת הכעס הוי בשעה שהחמה זורחת באותה שעה מלכי מזרח ומערב משתחווים לחמה ובפ' חלק (דף קה) גרסינן תנא משמי' דר"מ בשעה שהחמה זורחת והמלכים מניחים כתריהן על ראשיהם ומשתחווים לחמה מיד כועס הקב"ה הרי גם הכא נמי גרסינן דבשעה שהחמה זורחת הוי שעת כעס מפני שבאותה שעה מלכים משתחווים לחמה כדגרסי' בפ"ק דברכות אלא דשם גרסינן כל מלכי מזרח ומערב משתחווים לחמה ובפרק חלק גרסינן סתמא מלכים מניחים כתריהן על ראשם ומשתחווים לחמה והרי שעת זריחת החמה שהוא הנץ החמה הוי בשעה וחומש שעה על היום לפי חשבון מהלך אדם בינוני עשרה פרסאות ביום ומעמוד השחר עד הנץ החמה ד' מילין שהוא חלק עשירי מן היום לפי המסקנא בפסחי' פ"ט (ד' צג) ואפי' דלמאי דהוה ס"ד דעולא ורבא התם דמעה"ש עד הנ"ח הוי כשיעור מהלך ה' מילין אין עולה אלא לזמן שעה וחצי הרי שהם משתחווים לחמה בשעה שני' וזהו זמן שהקב"ה כועס.

וא"כ תיקשי לר"י אמאי קאמר לא ליצלי אינש צלותא דמוספי בג' שעי קמייתא דיומא ביומא קמא דריש שתא ביחיד משום שהקב"ה כועס בשעה שהמלכים משתחווים לחמה והרי הם משתחווים לחמה בשעה ב' שהוא שעת זריחת החמה ובאותה שעה הל"ל דלא

ליצלי ומה טיבה של שעה ג' לפי התו' דאר"י דלא ליצלי הרי זמן הכעס חלף ועבר בשעה ב' דיומא.

ומהתימה על התו' שפירשו בשעה ג' והעתיקו כדאמרינן בסמוך בשעה שהחמה זורחת שמלכי מזרח ומערב מניחין את כתריהן והרי זריחת החמה הוא בשעה שני' דוודאי משמע שלא משתהי מזריחת החמה עד שעה שמשתחווים כ"כ שיהא נמשך השתחוויה שלהם עד שעה שלישית. ואע"ג דזמן ק"ש לר"י עד ג' שעות משום שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות על היום זהו שאר כל מלכים שאין משתחווים לחמה אבל המלכי' המשתחווים לחמה מקדימין לעמוד עם זריחת החמה כדי להשתחוות לה בצאת השמש על הארץ.

ונראה דהגירסא הנכונה בשעה שהחמה זורחת ומלכים מניחין כתריהן בראשיהם ולא גרסינן כל מלכי מזרח ומערב שהם כל מלכי האדמה וברפ"ק דברכות (ד' ד') אמרינן אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישינים עד ג' שעות ואני חצות לילה אקום להודות לך אלמא מלכי מזרח ומערב ישינים עד ג' שעות ואין עומדין בשעת זריחת החמה אלא המשתחווים לחמה בלבד.

\$ציור בספר\$ אבל איני יודע מפני מה דחקו התוס' לפרש הא דרב יוסף דווקא בשעה שלישית ומטעמא שפירשו הרי יש לפרש דרב יוסף בכל תלת שעי קמייתא דיומא קאמר דלא ליצלי משום דהקב"ה דן את העולם בשלש שעות ראשונות ביום כדאמרינן התם והיינו דקא פריך התם והא אמרת ג' ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה ומשני איפוך.

ואי בעית אימא לעולם לא תיפוך תורה דכתיב בה אמת דכתיב אמת קנה ואל תמכור אין הקב"ה עושה לפני משורת הדין דין דלא כתיב ביה אמת הקב"ה עושה לפני משורת הדין אלמא כל ג' שעות ראשונות של היום קאמר דלא ליצלי וע"כ היינו מטעמא דאמרן ולא כמו שפירשו התוס'. גם דברי רש"י יש ליישב הכי שפירש שם בעכו"ם בתלת שעי קמייתא בשעת חרון היינו חרון מחמת הדין קאמר כדאמרינן התם שניה יושב ודן את כל העולם כולו כיון שרואה שנתחייב העולם כלייה עומד מכסא הדין ויושב על כסא רחמים.

ואמרינן התם ברה"פ ובפ"ק דר"ה מלך וציבור מלך נכנס תחלה לדין ומפרש טעמא מקמי דליפוש חרון אף אלמא דשעת דין הוי שעת חרון. ויפה כיון הב"י שכתב בש"ע בא"ח (סי' תקצ"א) לא יתפלל ביחיד מוסף בר"ה עד אחר ג' שעות היום אלמא כל ג' שעות ראשונות אין להתפלל ביחיד.

ודע שבס' ט"ז כתב שם הטעם לפי שבג' שעות האלו הקב"ה דן עולמו כו' ודוקא מוסף כיון שאין מחויב להתפלל אותה בזמן ההיא משא"כ תפלת יוצר שזמנה אז אין לדחות ע"כ. ולא עיין בגמרא דאמרינן בהדיא אי הכי ביחיד דצפרא נמי לא ומשני משום כיון דאיכא ציבורא דקא מצלו לא קא מידחי ואין להאריך בזה יותר: אבל יש לי להביא ראיה ברורה דזמן ק"ש הוי נמי כל שעה שלישית מהא דתנן בפ"ק דברכות (ד' י') בש"א בערב כל אדם יטה ויקרא ובבקר יעמוד שנא' ובשכבך ובקומך וב"ה אומר כל אדם

קורא כדרכו שנא' ובלכתך בדרך א"כ למה נאמר ובשכבך ובקומך בשעה שבני אדם שוכבין ובשעה שבני אדם עומדין.

ואמרינן בגמ' בשלמא ב"ה קא מפרשי טעמייהו וטעמא דב"ש אלא ב"ש מ"ט לא אמרי כב"ה אמרי לך ב"ש א"כ נימא קרא בבקר ובערב מאי ובשכבך ובקומך בשעת שכיבה שכיבה ממש ובשעת קימה קימה ממש. ויש לי להקשות מאי קאמר ב"ש א"כ נימא קרא בבקר ובערב בשלמא הא דקאמר נימא קרא בערב דהוי בכלל זה כל הלילה א"ש דס"ל דזמן ק"ש של לילה הוי עד עה"ש כר"ג דמתניתין ברפ"ק ולא ס"ל כרשב"י משמיה דר"ע דאמר בברייתא זמן ק"ש של ערבית הוי עד הנץ החמה משום דאיכא אינשי דגנו עד האי שעתא.

וגם לא ס"ל כהני תנאי דר"פ דמקדמי לזמן ק"ש של לילה לצה"כ דאכתי הוי יממא משום דס"ל דזמן שכיבה הוי מהאי שעתא אלא ס"ל כסתם מתני' וכו' יהושע בברייתא דסברי דזמן ק"ש של לילה הוי מצה"כ דהוי לילה וא"כ מתחלת זמן ק"ש ועד סופה הוי כולה ליליא ואי נימא קרא בערב הוי בכלל זה כל זמן ק"ש מתחלה ועד סוף.

אבל היאך קאמר דנימא קרא בבקר ולא נימא ובקומך. הא זמן ק"ש של שחרית לר"א אינו אלא עד הנץ החמה ולר"י עד ג' שעות ולא יותר א"כ א"א לכתוב קרא בבקר דבקר מיקרי אפילו אחר ג' שעות.

שהרי ברפ"ד דברכות תנן תפלת השחר עד חצות ר"י אמר עד ארבע שעות ומשמע שם בגמ' דבהא פליגי משום דתפלה כנגד תמידין תקנו תפלת השחר כנגד תמיד של שחר ובתמיד של שחר כתיב את הכבש אחד תעשה בבקר ולת"ק בקר מיקרי עד חצות ולר"י לא מיקרי בקר אלא עד ד' שעות ושעה רביעית בכלל בקר ואכתי הוי זמן תמיד ותפלה לר"י כדאמרינן התם בגמרא.

וא"כ אי כתב רחמנא גבי ק"ש של שחרית בבקר ה"א דבשעה רביעית הוי אכתי זמן ק"ש לר"י דעדיין קרוי בקר וכ"ש לת"ק דמיקרי בקר עד חצות אי כתב רחמנא בקר גבי ק"ש ה"א דזמנה עד חצות להכי כתב רחמנא ובקומך ללמדנו דאין זמן ק"ש של שחר' אלא בזמן קימה לר"א כדאית ליה ולר"י יהושע כדאית ליה.

וע"כ צ"ל דהכי דייקי ב"ש דנימא קרא בערב ובבקר בבקר תרי זימני דמצינו כמה פעמים בקרא דכתיב בבקר בבקר תרי זימני ביחד אבל האי לישנא דובשכבך ובקומך לא מצינו בקרא בשום דוכתא חוץ מזה. וכיון דאי כתב רחמנא בבקר הוי משמע להקדים זמנה של בקר וממילא הוי משמע דאין זמן ק"ש אלא בזמן קימה ולמה שינה קרא למיכתב ובקומך דלא מצינו להאי לישנא בשום דוכתא אלא ש"מ בשעת שכיבה שכיבה ממש ובשעת קימה קימה ממש זה הוא דיוקא של ב"ש.

וע"כ מדדייקי ב"ש דנימא קרא בבקר בבקר והוי משמע נמי מיניה דאין זמן ק"ש של שחרית אלא בזמן קימה ש"מ דכר' יהושע ס"ל דזמנה עד ג' שעות וע"כ לר"י הוי עד ועד בכלל וכל שעה ג' אכתי הוי זמן ק"ש עדיין: ועתה אפרש הדבר באר היטב דאמרינן שם בגמרא מאן תנא להא דתנן וחס השמש ונמס בד' שעות אתה אומר בד' שעות או אינו אלא בשש שעות כשהוא אומר כחום היום הרי שש שעות אמור הא מה אני מקיים

וחם השמש ונמס בד' שעות ופריך מני לא ר"י ולא רבנן אי ר"י עד ד' שעות נמי צפרא הוא אי רבנן עד חצות נמי צפרא הוא ומשני אב"א רבנן א"ק בבקר בבקר חלקהו לשני בקרים ואב"א ר"י האי בקר יתירא להקדים לו שעה אחת.

וטעמא דקא קשיא ליה מני לא ר' יהודה ולא רבנן משום דזמן לקיטה הוי בבקר כדכתיב וילקטו אותו בבקר בבקר וחס השמש ונמס וע"כ וחס השמש הוי בארבע שעות כדאמרינן התם מאי משמע אר"א ב"י א"ק וחס השמש ונמס איזו היא שעה שהשמש חם וצל צונן הוי אומר בארבע שעות. וע"כ לב"ש דקאמרי א"כ נימא קרא בבקר והיינו ע"כ דנימא בבקר בבקר תרי זימני וכדפרישית כר' יהושע ס"ל דאמר עד שלש שעות.

דאי כר"א ס"ל דעד הנץ החמה לחוד הוי זמן קימה בע"כ צריך קרא למיכתב ובקומך דאפי' אי הוי כתב קרא בבקר בבקר תרי זימני אכתי לא הוי שמעת מיניה דזמן ק"ש אינו אלא עד הנץ החמה דאפילו אי בבקר בבקר משמע להו חלקהו לשני בקרים כדדרשי חכמים דרב יהודה הוי אכתי יותר מהנץ החמה דהוי בשעה שניה לרבא ולעולא הוי שעת הנץ החמה בשעה וחצי מן היום ולמסקנת הש"ס הוי הנץ החמה בשעה וחומש מן היום וכמש"ל.

אלא בע"כ כר' יהושע ס"ל דאמר זמן ק"ש של שחר הוי עד ג' שעות. ואא"ב דעד ג' שעות דקאמר ר"י הוי עד ועד בכלל וכל שעה שלישיית הוי עדיין זמן ק"ש א"כ א"ש דנימא קרא בבקר בבקר תרי זימני ולת"ק הוי משמע חלקהו לשני בקרים דה"ל שלש שעות ולר"י בקר שני להקדים לו שעה אחת כדאמר גבי בבקר בבקר דגבי לקיטת המן והוי משמע עד סוף ג' שעות אלא א"א דעד ג' שעות דקאמר ר"י היינו עד ולא עד בכלל ואין זמן ק"ש של שחר נמשך אלא עד סוף שעה שניה ולא יותר א"כ לא מצי קרא למיכתב בבקר תרי זימני דהא לכ"ע משמע בבקר בבקר עכ"פ לא פחות מעד סוף שעה שלישיית ואלו סוף זמן ק"ש כלה כבר קודם התחלת שעה שלישיית והא ליכא למימר דב"ש כר"י ס"ל דבבקר קרוי כל ארבע שעות ראשונות מן היום וכל היכא דכתיב בבקר בבקר תרי זימני דרשי כת"ק דחלקהו לשני בקרים וכיון דאתה חולק לבקר דד' שעות לב' בקרים ה"ל ב' שעות על היום וס"ל כר' יהושע ועד ג' שעות דקאמר ר"י הוי ליה עד ולא עד בכלל.

דא"א לומר כן דא"כ למה שני הש"ס אליבא דר' יהודה לומר דבבקר בבקר דגבי מן האי בקר יתירא להקדים לו שעה א' לימא נמי כמו אליבא דת"ק דבבקר בבקר חלקהו לשני בקרים ולא היה זמן לקיטת המן אלא ב' שעות ראשונות של יום ולא יותר. אלא ע"כ א"א לומר כן דבע"כ משמע להש"ס דזמן לקיטת המן כל ג' שעות על היום דוחם השמש ונמס דהוי בשעה רביעית שהשמש חם והצל צונן הוי תיכף אחר הלקיטה דבבקר בבקר וכדפירש"י התם אהא דקאמר מני הא דמשמע דארבע לאו בקר הוא דהא כתיב וילקטו אותו בבקר בבקר וחס השמש ונמס הנותר ומדמוקי וחס השמש ונמס בארבע שעות מכלל דלאו זמן לקיטה היא ולאו בקר מיקרי ע"כ.

וע"כ זמן לקיטה היה כל שלש שעות וגם שעה שלישיית הוי בכלל בבקר בבקר. ואפי' אי הוי כתוב גבי ק"ש תרי זימני בבקר בבקר ע"כ א"א לומר לרבי יהודה חלקהו לשני בקרים אלא האי בקר יתירא להקדים לו שעה אחת הוא דאתי.

וש"מ דזמן ק"ש של שחרית הוי כל ג' שעות לר"י. וכן פירש הרמב"ם להדיא בפ"י המשנה אהא דר"י דאמר עד ג' שעות ולדעת ר"י עד ג' שעות לפי שהוא סובר שמה שאמר הכתוב ובקומך בעת שיהו כל בני אדם עומדין ממטתן ויש מי שלא יקום ממטתו עד שעברו שלש שעות מן היום והן בני מלכים וע"כ מותר לקרותה עד סוף שעה שלישית ע"כ: ולא תקשה לך הא דתני ברפ"ק דברכות (דף ג') ארבע משמרות הוי הלילה דברי רבי ר' נתן אומר שלש ואמרינן מ"ט דרבי כתוב אחד אומר חצות לילה אקום להודות לך וכתוב אחד אומר קדמו עיני אשמורות הא כיצד ארבע משמרות הוי הלילה ורבי נתן ס"ל כר"י דתנן ר"י אומר עד ג' שעות שכן דרך מלכים לעמוד בשלש שעות שית דליליא ותרתי דיממא הוי להו שתי משמרות ופי' רש"י ור' נתן אמר לך האי קדמו עיני אשמורות דוד קדמו לשאר מלכים קאמר שדרכן לעמוד בג' שעות על היום בתחלת שעה שלישית ע"כ.

אלמא זמן קימת מלכים הוי בתחלת שעה שלישית. די"ל דלעולם זמן קימת מלכים שאין משתחווים לחמה לא הוי אלא עד סוף שעה שלישית ועד ההיא שעתא הוי זמן ק"ש דובקומך קרינן ביה והא דלא קאמר דוד קדמו עיני אשמורות ושעה אחת לשאר מלכים.

היינו טעמא שהרי דוד המלך היה משבח את עצמו במדותיו וחסידתו וכמ"ש להלן שמרה נפשי כי חסיד אני ודרשינן התם כך אמר דוד לפני הקב"ה רבש"ע לא חסיד אני שכל מלכי מזרח ומערב ישינים עד שלש שעות ואני חצות לילה אקום להודות לך. ובוודאי אע"פ שדרכן של מלכי עכו"ם לישן עד סוף שלש שעות מלכי ישראל מחוייבין לקום קודם לכן שהרי גם המה מחוייבין לקרות ק"ש ואם יעמדו בזמן שמלכי עכו"ם עומדין יעבור עליהם זמן ק"ש וע"כ מחוייבין לעמוד בתחלת שעה שלישית כדי שיכינו א"ע ויקרו ק"ש קודם כלות שעה שלישית שאח"כ אין זמן ק"ש וזה חיוב גמור על מלכי ישראל לעמוד בתחלת שעה שלישית ולא ממדת חסידות הוא אלא חיובא דאורייתא רמי עלייהו כדי לקרות ק"ש בעונתה ומאן דלא עביד הכי רשע מיקרי הילכך מאן דעביד הכי לאו משום מדת חסידות נגע בו וכדאמרינן בפ"ב דיבמות (דף כ') וכל שאינו מקיים דברי חכמים קדוש הוא דלא מיקרי רשע נמי לא מיקרי בתמיה וכה"ג אמרינן בפ"ק דנדה (ד' י"ב) גבי עדן של צנועות ושאינו מקיים דברי חכמים צנוע הוא דלא מיקרי הא רשע נמי לא מיקרי בתמיה.

כ"ש דאיכא למימר כה"ג שאינו מקיים דברי תורה חסיד הוא דלא מיקרי הא רשע לא מיקרי. הילכך שעה שלישית של יום שלא היה דוד ישן אינו נכנס בגדר של חסידות דחיובא דאורייתא היא על מלכי ישראל שומרי תורה ומקיימי מצותיה ואין שבח וחסידות לדוד אלא בשית דליליא ותרתי דיממא שאר מלכי ישראל רשאין לישן עד אותה שעה והוא היה קם ועוסק בתורה בהן ולישנא דגמ' דייקא כוותיה דקאמר ור"נ ס"ל כר' יהושע.

ויש להקשות מאי ס"ל כר"י דקאמר דהרי ע"כ לא נחלקו ר"א דאמר זמן ק"ש עד הנץ החמה ור"י דאמר זמן ק"ש עד ג' שעות אלא דר"א ס"ל דלא אזלינן אלא בתר קימת כ"ע ועד הנץ החמה מיקרי זמן קימה אבל בתר הנץ כיון דכבר כ"ע קמו ממטותיהן אע"ג דמלכים עדיין לא קמו לאו זמן ק"ש מיקרי דאחר קימת כ"ע אזלינן.

ור"י ס"ל דעד ג"ש זמן קימה הוי שכן דרך מלכים לעמוד בג' שעות וכיון דהוי זמן קימה לדידהו קרינן ביה ובקומך אבל בהא לא נחלק ר"א עליה דר"י דזמן קימת מלכים הוי בג' שעות דהא א"א לחלוק במציאות דניחזי אנן. וא"כ מאי ס"ל כר"י דאמר הא כ"ע מודו בזה דזמן קימת מלכים הוי בג' שעות.

ולמאי דפירשתי א"ש דר"נ דאמר ג' משמרות הוי הלילה ע"כ קמשבח דוד א"ע שהיה קם שמנה שעות שהן שתי משמרות קודם זמן דרמיא עליה חיובא מן התורה למיקם ואי זמן ק"ש עד הנץ החמה כר"א א"כ רמי חיובא על מלכי ישראל למיקם קודם הנץ החמה שהוא בשעה שניה ואכתי תיקשי אי ג' משמרות הוי הלילה ומשך ב' משמרות הוי ח' שעות אפילו אי תחשוב שית דליליא ודיממא עד קודם הנץ החמה שרמי חיובא למיקם בע"כ משום ק"ש אינו עולה לח' שעות של חשבון ב' משמרות.

וע"כ א"א לשבחא של מדת חסידות של דוד שיהיה עולה לב' משמרות לר' נתן דאית ליה דג' משמרות הוי הלילה אלא א"כ ס"ל כר' יהושע דזמן ק"ש נמשך עד ג"ש וזה נ"ל נכון ומוכרח מדקאמר הגמ' דר' נתן ס"ל כר' יהושע \$ ציור בספר \$ אלא שיש להקשות על זה שהרי ר"א גופא דאית ליה זמן ק"ש הוי עד הנץ החמה ס"ל התם ברפ"ק דברכות שג' משמרות הוי הלילה אם כן האי רומיא דקרא דחצות לילה וקדמו עיני אשמורות היאך מוקי לה.

וצריך לומר דלדידה דדחיק ומוקי לה כרב אשי דמשני התם משמרה ופלגא נמי משמרות קרי להו אלא דאליבא דרבי נתן ניחא ליה לסתמא דגמרא לשנויי דס"ל כר' יהושע דכיון דלא שמעינן ליה דס"ל דזמן ק"ש של שחרית כר"א דאמר וגומרה עד הנץ החמה ואדרבא לפי מה שפירשתי ניחא טפי דאל"כ מאי דוחקא דרב אשי לשנויי דמשמרה ופלגא נמי משמרות קרי להו דלפ"ז נראה לפום ריהטא כאלו נתן מקום לטעות בשבחא דידיה דנראה כמשבח א"ע במה שאין בו והוי ח"ו בכלל דובר שקרים הרי יותר ניחא כדמתרץ הגמרא בתחלה דס"ל כרבי יהושע.

אלא ע"כ כיון דלר"א דאית ליה ג' משמרות הוי הלילה א"א לשנויי אלא כדרב אשי קאמר רב אשי דבהאי שינויא סגי נמי אליבא דר' נתן דתרתני שינויי ל"ל ואיפשר נמי שזו היא כוונת רש"י שפירש כאן קדמו עיני אשמורו' דקאמר דוד קדמו לשאר מלכי קאמר שדרכן לעמוד בג' שעות ביום בתחלת שעה שלישיית דשאר מלכים דקאמר היינו מלכי ישראל וכדפרישית: וראיתי להפ"ח בא"ח בסי' (נ"ח) דבני מלכים דרכן לעמוד בתחלת שעה שלישיית ושכן משמע בדברי רש"י הנזכר דזמן ק"ש לר' יהושע עד ג' שעות ועד בכלל וכתב ויראה דה"ט דמדקרא נקט בלשון יחיד ובקומך משמע דמיירי ג"כ בבני מלכים שיקראו בקומם וכיון דאורחיהו למיקם בתחלת שעה שלישיית צריך שעה אחת בכדי שיכין עצמו ויקרא ק"ש וכעין מה שכתבו התוס' ז"ל בפ"ק (ד' ה') למאן דגני בבית אפל וכו' ובהכי ניחא דכי היכי דקאמר ריב"ל דיוצא בק"ש של לילה קודם הנץ החמה משום דאיכא אינשי דגנו בהאי שעתא א"כ ניקרו בשכבך עד ג' שעות כיון דאיכא בני מלכים דגנו.

ואיהו לא קאמר אלא קודם הנץ החמה. ובמאי דכתיבנא ניחא ול"ק מידי דהנהו אינשי דגנו קודם הנץ החמה הוו מיעוט עולם ולהכי קרינן שפיר ובשכבך.

אבל בני מלכים הוו מיעוטא דמיעוטא ולא חשיבי אבל בובקומך אינו בדין שהכתוב יפטרם מק"ש ע"כ. ואין דבריו נכונים כלל דא"כ לר"א דאמר זמן ק"ש עד הנץ החמה וטעמא משום דאזיל אחר זמן קימה דרוב בני אדם לבד ממלכים שזמן קימה שלהם מאוחר מהנץ החמה.

א"כ תיקשי לך כיון דזמן קימת כל אדם נמשך עד הנץ החמה א"כ אימת יקראו קריאת שמע ששעת עמידה הוא עד הנץ החמה וכשעומדין כבר עבר זמן ק"ש והיה לר"א להרחיב להם זמן יותר מהנץ החמה בכדי שיכולין לקרות ק"ש ולגומרה משעת קימה שהוא נמשך עד הנץ החמה. ולדידיה היה ראוי לקרות ק"ש שעה אחת מהנץ החמה ולהלן כמו שנותנין הרווחה למלכים שעה א' מזמן קימה שלהם ה"נ היה לו לר"א ליתן שעה אחת אחר זמן קימת כל אדם לזמן ק"ש.

אלא ע"כ צ"ל אע"ג דזמן עמידה נמשך עד הנץ החמה מ"מ אנשים שחייבין בק"ש מחוייבין לעמוד קודם הנץ החמה בכדי שיעור שיכולין לקרות את שמע קודם שיעבור זמנה. והא דזמן קימה נמשך עד הנץ החמה היינו לשאר עמא שאין חייבין בק"ש כגון נשים ועבדים וטף שפטורין וכן נכרים וא"כ ה"ה למלכים אס"ד דזמן קימת המלכים הוי עד תחילת שעה ג' ותו לא הוי זמן קימה לשום אדם א"א להרחיב זמן ק"ש יותר מזה.

ומלכי ישראל שחייבין בק"ש מחוייבין לעמוד קודם כלות ב' שעות על היום בכדי שיכולים לקרות ק"ש קודם זמן קימת המלכים ועוד יש בדבריו כמה גמגומים והמבין יבין מעצמו ואין לי להאריך. ונ"ל דמהאי שמעתתא גופא יש לנו ראייה נכוחה דזמן ק"ש הוי עד ג' שעות ועד בכלל לר' יהושע דאס"ד דעד ג' שעות ולא ג' שעות בכלל א"כ חייבין מלכי ישראל לעמוד קודם כלות שעה שניה בכדי שיכולים להכין א"ע ולקרות את שמע קודם כניסת שעה שלישית א"כ אכתי שבוחי דקא משבח דוד נפשיה קדמו עיני אשמורות קודם זמן חיוב דמלכי ישראל לעמוד היכי משכחת לה הא ליכא אלא שית דליליא ודיממא ליכא תרתי שעי.

אלא ע"כ דעד ג' שעות דר' יהושע עד ועד בכלל נמצא משום ק"ש אין חיוב למלכי ישראל לעמוד אלא עד שעה שלישית א"כ שפיר קדמו עיניו אשמורות לחיוב ממדת שאר מלכי ישראל שהוא שית דליליא ותרתי דיממא ובשעה שלישית מחוייבין לעמוד כדי לקרות ק"ש בכדי שיוכלו לגומרה בתוך זמנה שהוא קודם כלות שעה שלישית על היום: הרי בברנו היטב דזמן ק"ש של שחרית נמשך עד סוף כלות ג' שעות על היום שהוא חלק רביעי מן היום בין ביום קצר של ימות החורף בין ביום ארוך של ימות הקיץ ולעולם חשבינן היום לי"ב שעות ורביע דיומא הוי זמן ק"ש של שחרית וכמ"ש הרמב"ם שם בפירוש המשנה ודע כי כל השעות הנזכרות במשנה הם השעות הזמניות שיש מהם י"ב שעות ביום וי"ב שעות בלילה ומה שאמר עד ג' שעות כאלו אמר עד כלות רביע היום אחד שהיה היום יום תקופת תמוז או יום תקופת טבת ע"כ.

וציבור המאחרים בקיץ שהימים ארוכות מלקרות ק"ש אם קראו קודם שעבר עדיין רביע מן היום שפיר דמי ויוצאין ידי חובת ק"ש, כנ"ל: סימן ו' שאלה אלם שאינו מדבר איך יוצא ידי חובתו בק"ש וכן בשאר מצות התלויים בדיבור כגון תפלה ובה"מ וכן מדבר ואינו שומע אם יכול לצאת ידי חובת מצות הללו ע"י דיבורו או לא: תשובה ע"ד אלם

דע דבפ"ג דברכות (ד' כ') פליגי רבינא ורב חסדא רבינא ס"ל הרהור כדיבור דמי ורב חסדא ס"ל הרהור לאו כדיבור דמי וכתבו התוס' והרא"ש דהלכה כרב חסדא מדשקלי וטרו ר"א ור"א לתרוצי למילתיה ואין יוצא ידי חובתו בק"ש בהרהור עד שיוציא בשפתיו אע"פ שא"צ להשמיע לאזניו ע"כ ובשם ר' חננאל פסקו כן.

והרי"ף לא הביא לפלוגתא זו בהלכות וצ"ל משום שהביא שם הרא"ש בשם ה"ר יונה ראייה דהרהור לאו כדיבור דמי מדאמר במסכת שבת פ' השואל ממצוא חפצך ודבר דבר דיבור אסור הרהור מותר ופריך והאר"י בכ"מ מותר להרהר חוץ מבית המרחץ ובית הכסא אלמא הרהור כדיבור דמי ומשני התם משום דכתיב והיה מחניך קדוש כלומר הא דאסור ר"י הרהור לאו משום דכתיב ולא יראה בך ערות דבר דהרהור לאו בכלל דיבור אלא משום דכתיב והיה מחניך קדוש משמע אפילו בהרהור ע"כ.

וכיון שהרי"ף פסק שם בפ' שואל דיבור אסור הרהור מותר סמך אהא דש"מ הרהור לאו כדיבור דמי. ותמהני על הריא"ז שכתב שם הש"ג בפ' שואל משמו אבל אומר אדם לחבירו הנראה שתעמוד עמי לערב שמודיעו שצריך לשוכרו למ"ש לפעולתו ע"כ.

והיינו כמ"ד הרהור לאו כדיבור דמי כדאמר שם בפ' שואל ואלו בפ' היה קורא הביא בשמו גבי הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו יצא שכתב ונ"ל שאם הרהר בלבו ולא הוציא בשפתיו יצא ע"כ ש"מ דס"ל הרהור כדיבור דמי וזה סותר למה שפסק בפ' שואל. והרמב"ם כתב בפ"ח מהלכות ברכות כל הברכות כולן צריך להשמיע לאזניו מה שהוא אומר ואם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו ע"כ הרי שכתב אפילו לא הוציא בשפתיו אלא שבירך בלבו נמי יצא ש"מ דס"ל הרהור כדיבור דמי.

וק"ל שהרי בפ' כ"ד מהלכות שבת כתב ונאמר וכבדתו מעשות דרכיך ממצוא חפצך ודבר דבר לפיכך אסור לאדם להלך בחפציו בשבת ואפילו לדבר בהן כגון שמדבר עם שותפו מה ימכור למחר או מה יקנה או היאך יבנה בית זה או באיזה סחורה ילך למקום פלוני כ"ז וכיוצא בו אסור שנאמר ודבר דבר דיבור אסור הרהור מותר ע"כ.

אלמא הרהור לאו כדיבור דמי וזה סותר למש"כ בפ"א מה"ב. ונ"ל דס"ל להרמב"ם דע"כ ל"פ ר"ח ורבינא אי הרהור כדיבור דמי אי לא אלא גבי ק"ש דכתיב בה לשון דיבור שנאמר ודברת במ אלמא דיבור בעי שהרי אמתני' דבעל קרי מהרהר בלבו דאק"ש קאי ועלה פליגי ומינה דייקי למילתייהו כמבואר באותה סוגיא.

אבל בשאר כל המצות דלא כתיב בהו דיבור אפילו ר"ח מודה דבהרהור נמי סגי להו הילכך בה"מ דכתב רחמנא ואכלת ושבעת וברכת סתמא ולא נאמר ביה דיבור בהרהור בעלמ' נמי סגי אפי' לר"ח דס"ל הרהור לאו כדיבור דמי דהא לא כתיב ביה דיבור הילכך א"צ דיבור כלל וה"ה לכל הברכות שהן מד"ס כעין בה"מ דאורייתא תקון ובהרהור בעלמא סגי להו.

ומזה תבין שמש"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות ק"ש וצריך להשמיע לאזניו כשהוא קורא ואם לא השמיע לאזניו יצא וכתב עליו הכ"מ בשם רבי מנוח וצריך להשמיע לאזניו שיחתוך קריאתו בשפתיו לא שיקרא בלבו ע"כ. ולפ"ז הא דמסיים הרמב"ם ואם לא השמיע לאזניו יצא היינו שקרא בלבו ולא הוציא בשפתיו אלמא הרהור כדיבור דמי.

דליתא להאי פירושא דגבי ק"ש מודה הרמב"ם זכיון דכתיב בה דיבור הרהור לאו כדיבור דמי כדמוכח ההיא דפרק כ"ד מה"ש והא דכתב לא השמיע לאזניו יצא היינו שהוציא בשפתיו רק שלא השמיע לאזניו והיינו דלא מסיים הרמב"ם גבי ק"ש כמו שמסיים בפ' א' מהלכות ברכות ואם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו משום דגבי ק"ש הרהור לאו כדיבור דמי ס"ל.

ומה שיש לדקדק על דברי הרמב"ם אלו כ"כ באורך רב בס' כללי תורה ומצות אשר לי אין כאן מקומו מכל מקום למדנו מדברי הרמב"ם דבק"ש אין יוצא ידי חובתו בהרהור ולדעת שאר רבוותא בכל המצות אין יוצא ידי חובתו בהרהור אפילו במקום שלא נאמר דיבור ולפ"ז אין לאלם תקנה לצאת ידי חובתו בק"ש בהרהור כיון דהרהור לאו כדיבור דמי.

מ"מ נ"ל כיון דקי"ל שומע כעונה דמי כדאמרינן בפרק לולב הגזול (ד' ל"ח) מחוייב האלם לשמוע ק"ש מפי אחר המחוייב בדבר ובזה יוצא ידי חובתו: אע"פ שראיתי להשבולי לקט שכתב בכלל א' סימן ט' במתפלל ושמע קדיש או קדושה דאיכא מרבוותא דס"ל ששותק וישמע דקי"ל שומע כעונה שר' אברהם ברבי שלמה כתב היכא אמר שמע ולא ענה יצא במקום שיוכל לענות כהנך דסוכה אבל העומד בתפלה שאינו יכול לענות לא יצא בשמיעה ודמי לדר"ז דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו ע"כ.

א"כ כ"ש אלם שאינו יכול לענות א"א לו לצאת ידי חובתו בשמיעה דהו"ל אין ראוי לבילה. מ"מ רש"י ותוס' בשם בה"ג חולקין בדבר שם בפרק ל"ה וס"ל דישתוק וישמע. וכ"כ התוס' בשם ר"ת ור"י אלא דמטעם אחר אמרו שלא לשתוק ולשמוע זכיון דשומע כעונה ה"ל הפסק. ואע"ג דאיפשר דע"כ ל"פ כל הני רבוותא על ר"א בר' שלמה אלא בעומד בתפלה דאדם ראוי לענות אלא שאריה הוא דרביע עליה מחמת איסור הפסקה וחשיב לדידהו ראוי לבילה אבל באלם איפשר שגם הם ז"ל מודים דהו"ל אינו ראוי לבילה.

כיון דא"א לו לדבר ולהוציא את עצמו ידי חובת ק"ש א"א לו לצאת ע"י שישמע מפי אחר משום דשומע כעונה מ"מ נ"ל דיוצא ידי חובתו אם שומע ק"ש מאחר משום דשומע כעונה אמרי' נמי לגבי אלם אע"פ שא"א לו לצאת ע"י עצמו כלל ואין זה ענין לאינו ראוי לבילה דבשלמא התם כיון דכתב רחמנא מצות בילה במנחה לכתחלה אע"ג דקי"ל אם לא בלל כשר מ"מ ראוי לבילה בעינן שהרי לכתחילה צריך בילה למצוה וכל שא"א לקיים מצות בילה במנחה זו מצות בילה מעכבת בו אפי' בדיעבד.

אבל הכא לכתחילה שומע כעונה דמי וא"צ לקרות בפיו דווקא ואפילו לכתחלה בשמיעה סגי ליה ופיו של חבירו כפיו דמי א"כ אפי' אם אינו ראוי לקרות בעצמו מחמת שהוא אלם מ"מ לא גרע בזה. וכמו שבמדבר רבי רחמנא שיוצא ידי חובתו בקריאת אחר לכתחלה ה"נ לנשתתק אע"פ שניטל דיבור פיו מ"מ דיבור פיו של חבירו במקומו עומד לצאת הוא בשמיעתו משום שומע כעונה כשאר כל אדם שאינו אלם.

ויש לי להביא ראיה לדברי מהא דאמרין בספ"ג דר"ה (דף כ"ט) לענין תקיעת שופר שמי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו. אמר רב הונא ולעצמו מוציא אמר ליה רבי נחמן לרב הונא מ"ש לאחרים דלא דלא אתי צד עבדות ומפיק צד חירות לעצמו נמי לא אתי צד עבדות דידיה ומפיק צד חירות דידיה.

אלא אמר רב נחמן אף לעצמו אינו מוציא. תניא נמי הכי מי שחציו עבד וחציו בן חורין אף לעצמו אינו מוציא הרי אף על גב דמי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו יכול להוציא את עצמו מ"מ חייב בתקיעת שופר וע"כ אין לו תקנה אלא ע"י ששומע תקיעת שופר מאחרים המחוייב בדבר.

ואמאי ה"נ נימא כל שאינו ראוי לבילה הבילה מעכבת בו והואיל ואין יכול להוציא את עצמו ע"י תקיעתו אין יוצא ידי חובתו ע"י שהוא שומע מאחר. אלא ע"כ כל כה"ג אין לו ענין לאינו ראוי לבילה ומטעמא דאמרן.

ואין לחלק ולומר דשאני תקיעת שופר משאר מצו' דעיקר תקיעת שופר בשמיעה תליא מילת' דמה"ט כתב הב"י בא"ח סימן תקפ"ט בשם הכלבו והרשב"ץ שאפילו המדבר ואינו שומע שהוא כפיקח לכ"ד אינו מוציא כיון דאינו שומע לאו בר חיובא הוא וטעמא משום דבשמיעה תליא מילתא דהא מברכין על השמיעה וכיון שאינו שומע לאו בר חיובא הוא ואינו מפיק ע"כ.

וכ"כ הרא"ש בשם בה"ג הא דמברכין לשמוע קול שופר ולא מברכין לתקוע בשופר או על תקיעת שופר כמו על מקרא מגילה משום דבשמיעת קול שופר הוא דיוצא ולא בתקיעת שופר כדתנן התוקע לתוך הבור וכו' ופעמים שהתוקע בעצמו לא יצא כגון שהיה עומד על שפת הבור והכניס פיו לתוך הבור ותוקע ע"כ וכיון דבשמיעת קול שופר הוא דיוצא ולא בתקיעת שופר מה"ט מי שחציו עבד וחציו בן חורין אע"ג דא"א לו לצאת בתקיעה של עצמו לא ה"ל אין ראוי לבילה שהרי אין מצותו בתקיעה אלא בשמיעה הוי עיקר מצותו וה"ל ראוי לבילה לעיקר מצותו כשאר כל אדם.

משא"כ שאר כל המצות שתלוין בדיבור פה למצותן. והא דשומע כעונה היינו משום דה"ל כאלו הוא קורא ומדבר בעצמו י"ל דשפיר מיקרי אלם שאינו ראוי לדבר אינו ראוי לבילה ואינו יוצא ידי חובתו בשמיעה מפי אחרים דעיקר מצותן לאו בשמיעה תליא מילתא.

הא ליתא דע"כ תקיעת שופר לאו בשמיעה לחוד תליא אלא בעיקר תקיעה נמי תליא כמו מצות התלוין בדיבור דבקריאת הפה תליא מצותן וא"כ שפיר דמו להדדי דמצות תקיעת שופר בתקיעה גופיה נמי תליא דהא תנן בפ"ב דר"ה (ד' ל"ב) המתעסק לא יצא והשומע מן המתעסק לא יצא ותנן נמי בספ"ג דר"ה חרש שוטה וקטן אינו מוציא את הרבים ידי חובתן זה הכלל כל שאינו מחוייב בדבר אין מוציא את הרבים ידי חובתן.

ואס"ד דתקיעת שופר בשמיעה לחוד נגמר מצותו אמאי השומע מן המתעסק וממי שאינו מחוייב בדבר לא יצא והא דמי שחציו עבד וחציו בן חורין גופיה אמאי אף לעצמו אינו מוציא ואפילו את שאינו מינו נמי יוציא דהא מ"מ קול שופר שומע. אלא וודאי כדאמרן: ועוד נ"ל להביא ראיה דאלם יוצא ידי חובתו ע"י שמיעתו מפי אחרים ולא אמרינן דה"ל

אינו ראוי לבילה שהרי כתבו התוס' בריש ערכין (ד' ג') דתנן בתוספתא הכל חייבין במקרא מגיל' כו' טומטום ואנדרוגינוס חייבין במקרא מגילה ואינן מוציאין את הרבים ידי חובתן אנדרוגינוס מוציא את מינו ואינו מוציא את שאינו מינו טומטום אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו מי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו נשים ועבדים וקטנים פטורים מקריאת מגילה ובה"ג הוסיף אלא שחייבין במשמע לפי שהכל היו בספק להשמיד ולהרוג ולאבד ע"כ.

ומדחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא את מינו ע"כ אף לעצמו אינו מוציא דלא אתי צד עבדות דידה ומפיק צד חירות דידה כדאמרין גבי תקיעת שופר וא"כ הא דחייב במגילה א"א לצאת א"כ שומע מפי אנשים אחרים שמחוייבין במקרא מגילה כדאמרין לגבי תקיעת שופר והא הכא דאע"ג דאין יוצא ידי חובתו ע"י קריאת עצמו מ"מ יצא על ידי שמיעתו מפי אחרים אלמא כל כה"ג לאו אינו ראוי לבילה מיקרי מטעמא דאמרן לעיל והוא הדין גבי אדם נמי דינא הכי בכל מצות התלויין בדיבור וכדכתיבנא.

ואע"פ שהב"י כתב בא"ח סימן תרפ"ט דמי שחציו עבד וחציו בן חורין מוציא א"ע משום דצד עבדות נמי חייב במקרא מגילה. וכתב וא"ת מה"ט יוציא ג"כ את מינו וי"ל אע"פ שמשני צדדיו הוא חייב מ"מ מאחר שהוא מורכב מעבדות וחירות כיון דאין צד עבדות ניכר לעצמו וצד חירות לעצמו אינו ראוי להוציא את אחרים ואפי' אם אותן אחרים מורכבים ג"כ מעבדות וחירות.

וע"כ צ"ל טעם זה לדעת רש"י שסובר דנשים מוציאין את האנשים ואפ"ה טומטום אינו מוציא מינו. וטעמא משום דטפי עדיף כשהמוציא הוא ודאי אשה והשומע איש.

מכשהמוציא הוא טומטום אפי' אם השומע נקיבה ואפי' אם השומע טומטום דסד"א כיון דתרווייהו חד מינא נינהו נפקי אהדדי ידי חובתן קמ"ל דלא משום דבעינן שהמוציא את אחרים ידי חובתן יהא ניכר אם הוא זכר או אם הוא נקיבה. ולא תקשה מאנדרוגינוס שמוציא את מינו דהתם שאני שכבר הוא ניכר שהוא בריה בפ"ע ע"כ.

ולדבריו אין ראיה מתוספת' זו שהרי מי שחציו עבד וחציו בן חורין מוציא את עצמו לפ"ז. מ"מ אומר אני שדבריו אינן דברים של טעם דאם אשה ועבד חייבין למה גרע טומטום מפני שהוא ספק אשה שלא להוציא אפילו אנשים וגרע אפי' מאשה ודאית מה בכך שאינו מבורר אם הוא איש או אשה כיון דמ"מ חייב בירור זה אינו לא מעלה ולא מוריד.

וכן במי שחציו עבד וחציו בן חורין מ"ט בדבר מפני שהוא מורכב אינו יכול להוציא אפילו מינו כיון דמחוייב במקרא מגילה משני צדדים והתוס' ופוסקים כתבו תוספתא זו לדברי ה"ג שאין נשים חייבות במקרא מגילה אלא במשמע מגילה לבד כמבואר למעין בדבריהם אבל לסברת רש"י דנשים יכולות להוציא את אנשי' ידי חובתן הדבר פשוט יותר מביעתא בכותחא דטומטום ואנדרוגינוס ומי שחציו עבד וחציו בן חורין יכולין להוציא אנשים ידי חובתן כיון דבין איש ובין אשה חייבין במקרא מגילה.

ותמה על עצמך כולו עבד גמור מוציא אחרים ידי חובתן ואחר שנעשה חציו בן חורין גרע טפי מפני צד חירות שבו ואינו מוציא ה"ל יציבא בארעא וגירורא בשמי שמיא. והרי

שם בערכין הכי אמרינן הכל חייבין במקרא מגילה הכל כשרין לקרות את המגילה לאתווי מאי לאתווי נשים וכדריב"ל דאמר נשים חייבות במקרא מגילה שאף הן היו באותו הנס ופירש"י לאתווי נשים שחייבות במקרא מגילה וכשרים לקרותה ולהוציא זכרים ידי חובתן ע"כ וכתבו עליו התוס' אבל בה"ג לא פסק הכי ומביאין ראייה מן התוספתא וז"ל הכל חייבין במקרא מגילה כו' עד הכל היו בספק להשמיד ולהרוג ולאבד וכמ"ש למעלה אלמא הא דבה"ג ותוספתא שהביא פליג אדרש"י ז"ל.

ותדע דע"כ תוספתא זו אינה מתפרשת אלא לדעת בה"ג דנשים אינן חייבות אלא במשמע מגילה. דאל"כ אמאי אנדרוגינוס אינו מוציא את שאינו מינו דמדמוציא את מינו אלמא חשיב ליה מבורר א"כ אף לשאינו מינו נמי יוציא.

אלא וודאי היינו טעמא משום דנשים אינן חייבות במקרא מגילה אלא בשמיעה לחוד מהאי טעמא אינן מוציאות שאינן מינן דהיינו זכר וטומטום מחמת שהוא ספק. ומה שמסתייע הב"י את עצמו מדברי רש"י נעלם ממנו דברי רש"י עצמו בסוף פ"ג דראש השנה דתניא התם כה"ג גבי תקיעת שופר וכמש"כ למעלה דקאמר הכל חייבין בתקיעת שופר וקחשיב התם טומטום ומי שחציו עבד וחציו בן חורין וקאמר התם טומטום ומי שחציו עבד וחציו בן חורין אינו מוציא לא את מינו ולא את שאינו מינו ופרש"י טומטום אינו מוציא את מינו טומטום כמותו שמא תוקע זה נקיבה וחבירו זכר ע"כ.

אלמא מחמת ספיקא לא מוציא ולא מחמת שאינו מבורר. ועוד גבי מי שחציו עבד וחציו בן חורין אמרינן התם בגמ' אר"ה ולעצמו מוציא וא"ל ר"נ לר"ה מ"ש לאחרים דלא דלא אתי צד עבדות ומפיק צד חירות לעצמו נמי לא אתי צד עבדות דידיה ומפיק צד חירות דידיה.

ולדברי הב"י מאי קשיא ליה לר"נ מ"ש לאחרים דלא הא טעמא לאחרים דלא משום שהוא מורכב מעבדות ומחירות מה"ט א"י להוציא אחרים אפי' מינו ולא משום דלא אתי צד עבדות ומפיק צד חירות שהרי אפי' היכא שהוא חייב מב' צדדיו כגון מקרא מגילה כדעת רש"י אינו יכול להוציא אפי' את מינו מה"ט וכיון דטעמא משום הכי הוא י"ל דלעצמו מוציא בתקיעת שופר כמו שמוציא לגבי מקרא מגילה.

אלא וודאי ליתא לדברי הב"י ז"ל ועל פירש"י לק"מ דס"ל דתוספתא זו משבשתא היא דהוא ז"ל מפ' הא דערכין הכל כשרים לקרות את המגילה היינו שכשירות ומוציאות את האנשים ידי חובתן וזה מבואר להדיא בדברי התוס' והפוסקים לדעת רש"י ז"ל. אלא וודאי כמש"כ הוא עיקר וש"מ דה"ה אלם נמי אע"פ שא"י לקרות ק"ש בעצמו גם ע"י הרהור שלו א"א לו לצאת דהא הרהור לאו כדיבור דמי לגבי ק"ש מ"מ יכול לצאת ע"י שמיעתו מאחרים מטעם שומע כעונה וכדאמרן א"כ מחוייב לשמוע מפי אחרים כדי לצאת ידי חובתו דכיון דאית ליה תקנתא מצות ק"ש רמיא עליה וחייב בה ומחוייב לשמוע מאחר דה"ל שומע כעונה כמו שמי שחציו עבד וחציו בן חורין מחוייב בתקיעת שופר ובמקרא מגילה אע"פ שאין יוצא ע"י תקיעת וקריאת עצמו מ"מ מחוייב לשמוע תקיעת שופר ומקרא מגילה מאחר הה"נ דאמרינן כה"ג לגבי ק"ש באלם שמחוייב לשמוע ק"ש מאחר ולא דוקא בק"ש אלא ה"ה בתפלה ובה"מ ושאר כל המצות התלוין

בדיבור פה לדעת כל רבוותא חוץ מהרמב"ם דס"ל דבכל המצות אינו יוצא ידי חובתו בהרהור אפילו היכא דלא כתיב ביה דיבור בהדיא.

ראוי להזהיר את האלמים לשמוע מפי אחרים המחוייבין בדבר כדי שהן יצאו ידי חובתם בשמיעה. אלא שיש לפלפל הרבה בזה לגבי שאר מצות חוץ מק"ש אם דעת הרמב"ם עיקר אם לא וכבר הוכחתי בראיות ברורות בכללי תורה ומצות שלי שהעיקר כדעת שאר רבוותא ז"ל וכמ"ש"כ שם באריכות ע"ש ואין לדחות הראיות שהבאתי מהא דמי שחציו עבד וחציו בן חורין דאע"ג דאינו יכול להוציא א"ע בשופר ומגילה מ"מ יצא ידי חובתו ע"י ששומע מאחר ולא אמרינן דה"ל אינו ראוי לבילה דש"מ דאלם נמי דאע"ג דאינו יכול לדבר ולהוציא א"ע מ"מ יצא ידי חובתו ע"י שמיעתו מאחר משום שומע כעונה.

דדילמא מי שחציו עבד וחציו בן חורין שאני דמה"ת יכול להוציא א"ע אע"ג דצד עבדות אינו מחוייב בדבר מ"מ אתי צד עבדות דידיה ומפיק צד חירות דהא דאמרינן כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן היינו מדרבנן. אבל מה"ת אפי' אינו מחוייב בדבר יכול להוציא לדעת רש"י וכמ"ש לפנינו וא"כ מי שחציו עבד לאו אינו ראוי לבילה מיקרי כיון דאפילו צד עבדות דידיה שאינו מחוייב בדבר יכול להוציא את צד חירות דעצמו מדאורייתא.

והא דלעצמו אינו מוציא היינו מדרבנן דהצריכו מחוייב בדבר דוקא להוציא אחרים ידי חובתן ולחומרא אבל לא להקל מחמת זה ולומר דה"ל אינו ראוי לבילה כיון דמדינא ראוי לבילה הוא להוציא א"ע וא"צ לאחרים להוציאו ידי חובתו אבל אלם שא"א לצאת על ידי עצמו לא בדיבור ולא בהרהור כלל מה"ת למאי דקי"ל הרהור לאו כדיבור דמי איכא למימר דאינו יוצא נמי ע"י שמיעתו מאחרים משום שומע כעונה דזה ה"ל אינו ראוי לבילה שהרי בפ' ג' שאכלו (ד' מ"ח) א"ר יוחנן לעולם אינו מוציא אחרים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן ופירש"י ומכי אכיל כזית דגן מיהא מפיק אע"ג דכזית דגן שיעורא דרבנן הוא כדאמר בפ' מי שמתו מיהו כיון דמחוייב מדרבנן מחוייב בדבר קרינן ביה ומוציא רבים י"ח וא"ת בקטן שהגיע לחינוך הא לא אמרינן הכי ההוא אפי' מדרבנן לא מחוייב דעליה דאבוה הוא דרמי לחנוכיה ע"כ.

ומדפי' דמחוייב מדרבנן מחוייב בדבר קרינן בו ש"מ דהא אינו מחוייב בדבר דאינו מוציא רבים ידי חובתן אינו אלא מדרבנן. הילכך מחוייב מדרבנן מוציא דאס"ד דאינו מחוייב בדבר מדאורייתא אינו מוציא.

הרי כיון דבה"מ מה"ת היאך יכול מי שלא אכל אלא כזית דגן שאינו מחוייב אלא מדרבנן להוציא את מי שאכל כדי שביעה שמחוייב מן התורה. הא מ"מ התוס' לא ס"ל הכי שהקשו על רש"י מ"מ כיון שאינו מחוייב מן התורה אינו מוציא אחרים שמחוייבין מן התורה וש"מ דס"ל דהא דאמרי' אינו מוציא ד"ת הוא דאי מדרבנן לא קשה מידי וכדעת הרמב"ן בס' המלחמות בפרק מי שמתו וש"פ כדעת התוס'.

\$ציוור בספר\$ ובאמת אני תמה על רש"י ז"ל דהא א"א לומר כן שהרי בפ' מי שמתו (ד' כ') אמרינן א"ל רבינא לרבא נשים בבה"מ דאורייתא או דרבנן למאי נ"מ לאפוקי רבים

ידי חובתן א"ב דאורייתא אתי דאורייתא ומפיק דאורייתא א"א דרבנן הוי אינו מחוייב בדבר וכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן.

הרי בהדיא אי נשים בבה"מ דרבנן אינן מוציין רבים המחוייבין מה"ת ידי חובתן. וש"מ דהא דשאינו מחוייב בדבר אינו מוציא הוא מה"ת דאי מדרבנן המחוייב בדבר מדרבנן היה מוציא את המחוייב מה"ת כדס"ל לרש"י גבי מי שאכל כזית דגן שמוציא את מי שאכל כדי שביעה מה"ט ובכללי תו"מ שלי הבאתי עוד ראיות שהעיקר כדברי התוס' וסייעתם דהא דאינו מחוייב בדבר אינו מוציא מה"ת הוא.

וגם אין לדחות ראייתי מהא דמי שחציו עבד דשאני מי שחציו עבד דמדינא אפי' מצד עבדות חייב בשופר ומגילה וכל המצות וה"ל מחוייב בדבר לגמרי והא דאף לעצמו אינו מוציא וה"ל לשאינו מינו בע"כ אינו אלא חומרא בעלמא מדרבנן הילכך יוצא ידי חובתו ע"י שמיעתו מאחרים דהא ה"ל ראוי לבילה מדינא אפי' להוציא א"ע.

משא"כ אלם דמדינא אינו יכול להוציא את עצמו ע"י הרהור שפיר ה"ל אינו ראוי לבילה. והוא משום דיש לי להקשות אמאי מי שחציו עבד אינו מוציא את עצמו ושאינו מינו הא בריש מסכת חגיג' תנן הכל חייבין בראיה ואמרינן בגמ' לאתויי מאי לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין.

ואמרינן ולרבינא דאמר דפטור מן הראיה מאי איכא למימר. ומוקי לה דרבינא כמשנה ראשונה דמי שחציו עבד עובד את רבו יום אחד ואת עצמו יום אחד ומתני' דמחייב כמשנה אחרונה דכופין את רבו ועושה אותו בן חורין וה"ל כמשוחרר וחייב.

וה"נ אמרינן בפסחים ר"פ האשה (דף פ"ז) דתנן מי שחציו עבד וחציו בן חורין לא יאכל משל רבו ופריך בגמ' והתניא לא יאכל לא משלו ולא משל רבו ומוקי לברייתא כמשנה ראשונה הילכך לא יאכל משל עצמו ומתניתין כמשנה אחרונה לפיכך משל רבו הוא דאינו אוכל אבל משל עצמו יאכל הואיל ובידינו לשחררו הרי הוא כבן חורין שאוכל משל עצמו הכי פירש"י והתוס' אע"פ שהרמב"ם בפ"ב מהלכות חגיגה ובפ"ב מהלכות קרבן פסח נראה שמפרש איפכא דלמשנה אחרונה לא יאכל אפילו משל עצמו וה"נ דפטור מן הראיה שהרי בהלכות קרבן פסח כתב מי שחציו עבד וחציו ב"ח לא יאכל לא משל רבו ולא משל עצמו עד שיעשה כולו בן חורין.

ובהלכה ח' כתב מי שחציו עבד וחציו בן חורין פטור מפני צד עבדות שבו ע"כ. וכבר פ"ה הכ"מ בפ"ב מהלכות קרבן פסח טעמו בשם הר"א בן הרמב"ם דלמשנה ראשונה עבדינן ליה תקנה להוציאו מחיובו ומטעם זה אוכל משל עצמו ולמשנה אחרונה לא עבדינן ליה תקנה שמא יהיה זה גורם לעכב שיחרורו אלא אומרים לרבו זה אינו אוכל משלך דלא קרינן ביה עבד איש ולא משל עצמו שאינה תקנה גמורה אלא מהר ושחררו כדי שלא ימנע מן המצוה לפיכך נתן טעם עד שיעשה בן חורין.

אבל למשנה ראשונה דליכא חיוב לשחררו עבדינן תקנה במצות שהוא חייב בהן מדברי סופרים דאלו מן התורה פטור כדדייק רבינא ממתניתין בפ"ק דחגיגה. והא דקאמר התם הכל חייבים בראיה לאתויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין דחוויה היא מקמי הא דרבינא ע"כ.

מ"מ הראב"ד שם בהשגות הסכים לפירש"י והתוס' שכתב בפ"ב מהלכות ק"פ הא דלא כהלכתא דלמשנה אחרונה אוכל משל עצמו וכ"כ בפ"ג מהלכות חגיגה. ובאמת דברי הר"א ז"ל תמוהין בעיני דלדבריו למשנה ראשונה אע"פ שהוא פטור מן התורה עבדין ליה תקנה להוציאו מחיובו.

דהא האי תקנה קלקלתו דכיון דמדין תורה אינו רשאי לאכול משל עצמו היאך תקנו רבנן שיאכל משל עצמו הא ה"ל נאכל שלא למנויו דאיכא איסורא דאורייתא כמו חולה וזקן כיון דאכתי עבד הוא אין מנויו של צד עבדות על שלו מנויין כדאמר התם בפרק האשה גבי עבד גמור. וה"נ כיון דמדינא פטור מן הראיה מפני התקנה היאך חייבו חכמים בקרבן ראיה ומשמע שדינו ככל אדם שהרי התנא כללו בהכל חייבין למי שחציו עבד כשאר כל אדם ומשמע שמביא עולת ראיה ושלמי שמחה כשאר כל אדם ואפילו ב"ט.

דבשלמא הא דמביא לא קשה לי מידי דהא עולות ושלמים באו בנדבה. אבל הא דמשמע דהרי הוא ככל אדם שיכול להקריבן אפילו ב"ט וודאי קשה דהא קי"ל כמ"ד נדרים ונדבות אין קריבין ב"ט בפ"ב (ד' י"ט) דביצה ועולת נדבה לכ"ע אינה קריבה ב"ט והרי אין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה בקום ועשה ועוד קשה כיון דבין למשנה ראשונה בין למשנה אחרונה מי שחציו עבד פטור מן התורה מן הראיה למה להו לרבנן למיעבד ליה תקנתא למשנה ראשונה לחייבו מ"ש מכל הני דקחשיב להו התם במתניתין דפטור מן הראיה ולא עבדין להו תקנתא לחייבן מדרבנן.

דבשלמא גבי פסח איכא למימר כיון דמחמת צד חירות חייב בפסח אלא שצד עבדות מעכב עליו שא"א לו לאכול לא משל עצמו ולא משל רבו שפיר עבדו לו תקנתא להוציאו מחיובו אבל גבי ראיה דרחמנא פטריה לגמרי אפי' משום צד חירות שבו כדיליף לה רבינא התם מאל פני האדון ה' מי שאין לו אלא אדון אחד למה להו לתקוני לרבנן ולחייבו.

אלא וודאי פירש"י ותוס' והראב"ד עיקר דהכי הוא דלמשנה אחרונה דקי"ל הכי הוה ליה מי שחציו עבד וחציו בן חורין כמשוחרר גמור לגמרי אפי' לקולא מדאוכל פסח משל עצמו ומביא עולת ראיה ושלמי שמחה אפי' ב"ט וכמה שכתבתי. א"כ תקשה לך אמאי אינו מוציא אחרים ואפי' את עצמו ידי חובתו בשופר ומגילה הא הוה ליה כבן חורין גמור ואפי' לקולא ויוציא רבים ידי חובתן וכ"ש שיוציא את עצמו.

ובע"כ צ"ל דהא דמי שחציו עבד אינו מוציא בשופר ומגילה חומרא בעלמא היא ומדרבנן וכיון שכן אין מכאן ראיה דלא אמרינן אינו ראוי לבילה גבי אלם דמי שחציו עבד וחציו בן חורין שאני דהא ראוי הוא לבילה מן התורה אפילו להוציא את עצמו דלמאי דקי"ל למשנה אחרונה ה"ל כמשוחרר גמור ואפילו צד עבדות שלו ה"ל בר חיוב גמור מדאורייתא.

אבל מ"מ אין זה דיחוי דוודאי פשטא דשמעתא דספ"ג דר"ה משמע דמדינא הוא הא דאין מי שחציו עבד מוציא אחרים ואפילו את עצמו ידי חובתו ומשום דהוה ליה אינו מחוייב בדבר שהרי א"ל ר"נ לר"ה מ"ש לאחרים דלא דלא אתי צד עבדות כו' לעצמו נמי לא אתי כו' אלמא טעמא משום הכי הוא.

ועוד אי הא דאינו מוציא חומרא בעלמא היא לא היה מקשה ר"נ כ"כ בפשיטות מ"ש לאחריים דלא כו' לעצמו נמי דילמא אע"ג דהחמירו רבנן לאחריים דלא דילמא לא החמירו כ"כ דלעצמו נמי לא דוודאי חומרא יתירא היא הא דלעצמו אינו מוציא יותר מהא דאינו מוציא לאחריים. אלא וודאי מדינא אינו מוציא לאחריים וכיון דמדינא הוא פריך שפיר מ"ש לעצמו מלאחריים.

ועוד אס"ד דהחמירו רבנן במי שחציו עבד אע"ג דמדינא כבן חורין הוא מ"מ שוויהו רבנן כעבד א"כ לא היה לו להביא עולת ראייה ושלמי חגיגה שלו כשאר כל אדם ואמאי לא החמירו עליו כלל. אלא וודאי למשנה אחרונה כבן חורין הוא לכל מיליודקא ק"ל מהא דשופר ומגילה אמאי אינו מוציא רבים ואת עצמו י"ח כיון דכב"ח דמי למ"א דקי"ל כוותה.

י"ל דהא דלמשנה אחרונה ה"ל כב"ח ה"ט משום דכופין את רבו לשחררו מפני תיקון העולם משום דלישא שפחה אינו יכול בת חורין אינו יכול כדאמרינן התם. וה"מ בעבד של גדול אבל בעבד של קטן אין כופין אותו דקטן לאו בר כפייה הוא כדאמרינן בפרק השולח (ד' מ') גבי ההוא עבדא דבי תרי קם חד מינייהו ושחרריה לפלגיה וכיון דקטן לאו בר כפייה הוא אין דין מי שחציו עבד וחציו בן חורין שלו כמשוחרר.

וצד עבדות שלו לכל דבר דין עבד עליו. דהכי אמרינן בפרק השולח (ד' מ"ב) נגחו שור יום של רבו לרבו יום של עצמו לעצמו וכתבו שם התוס' היינו למשנה ראשונה דלמשנה אחרונה מעשה ידיו שלו דבסמוך מדמי למעוכב גט שיחרור.

מיהו נ"מ אף למשנה אחרונה כגון בשל יתומין קטנים דלאו בני כפייה נינהו ע"כ. אלמא אף למשנה אחרונה של קטן לאו כמשוחרר דמי א"כ י"ל דההיא מי שחציו עבד וחציו בן חורין דאיירינן ביה גבי שופר ומגילה בשל קטן מיירי.

ואע"פ שיש לי לדקדק על דברי תוס' אלו דא"כ למה מוקי הש"ס בריש חגיגה להא דקאמר הכל חייבין בראייה לאתוויי מי שחציו עבד וחציו בן חורין כמ"א ולרבינא דדייק לה התם מסיפא דההיא משנה גופה דתנן חוץ מחש"ו ונשים ועבדים שאינן משוחררים ודייק לה מדלא תנן עבדים סתמא דמאי שאינן משוחררין לגמרי קאמר אלא מי שחציו עבד דפטור מן הראייה דסיפא אתי למשנה ראשונה דלפ"ז פליג מתני' סיפא ארישא.

ה"ל לאוקמי לרישא וסיפא דמתני' כמשנה אחרונה ורישא בשל גדול וסיפא בשל קטן ול"פ. וה"נ ה"ל לאוקמי למתני' וברייתא דפ' האשה תרווייהו כמשנה אחרונה ומתניתין דדייקינן מינה דאוכל משל עצמו בעבד של גדול וברייתא דאינו אוכל לא משל רבו ולא משל עצמו בעבד של קטן דלאו בר כפייה הוא ולא ה"ל כמשוחרר.

כבר כתבתי אצלי בכללי תו"מ שלי. גם יש לדון עוד דאפילו מי שחציו עבד של גדול אין דינו כמשוחרר לכל מילי ויתברר שם בס"ד אין זה מקומו.

ועוד אני אומר דאפילו את"ל דמדינא למאי דקי"ל כמשנה אחרונה דכופין את רבו ה"ל מי שחציו עבד כמשוחרר לכ"ד והא דאינו מוציא לא א"ע ולא את אחריים אינו אלא חומרא בעלמא ומדרבנן מ"מ מוכח שפיר דכל כה"ג לא שייך לומר אינו ראוי לבילה

ואע"ג דא"י להוציא א"ע מדינא כגון אלם מ"מ יוצא ידי חובתו ע"י שמיעתו מאחרים משום שומע כעונה.

דאס"ד דכל כה"ג אינו ראוי לבילה מיקרי וכל היכא דמדינא א"י להוציא א"ע מה"ת אינו יוצא ע"י שמיעתו מאחרים וא"כ מדינא אין שום חילוק בין אם יצא ידי חובתו ע"י עצמו לע"י אחרי' דבראוי לבילה עצמו ואחרים שוין לצאת י"ח ובאינו ראוי לבילה כמו שא"א לו לצאת ע"י עצמו ה"נ ע"י אחרים לאו כלום הוא ואינו יוצא ידי חובתו.

א"כ מה הועילו חכמים בתקנתן גבי משח"ע לענין שופר ומגילה להחמיר שלא לצאת ידי חובתו ע"י עצמו אלא ע"י אחרים דוקא. הא אחרים ועצמו חדא מילתא היא והא בהא תליא וכ"מ שאינו מועיל ע"י עצמו אינו מועיל נמי ע"י אחרים.

וכיון דע"כ א"א לתקן שמי שחציו עבד לא יצא ידי חובתו ע"י אחרים דא"כ אתה מפקיעו ממצות שופר ומגילה לגמרי כיון דלא יצא ידי חובתו לא ע"י עצמו ולא ע"י אחרים והא וודאי א"א לרבנן לתקן כן להקל כיון דמדינא חייב דהא ה"ל ראוי לבילה אפ"י ע"י עצמו שהרי דינו כב"ח לכ"ד למשנה אחרונה דקי"ל כוותי' א"כ לא מיקיימא תקנתא דרבנן בזה כלל.

ואפ"י ע"י עצמו א"א לתקן שלא יצא ידי חובתו דכיון דע"כ ע"י אחרי' לא מיקיימ' תקנתא דרבנן שלא להוצי' ידי חובתו דא"כ אתה מפקיעו לגמרי ממצות אלו והא א"א להקל עליו ובע"כ עשיתו כבר כראוי לבילה. וכיון דא"א לך לעשותו כאינו ראוי לבילה א"כ ממילא למה לא יצא ידי חובתו ע"י עצמו דהא תרווייהו חדא מילתא היא וא"א להפרידו לחצאין.

אלא וודאי ש"מ דכל כה"ג אין לו ענין לשאינו ראוי לבילה וכל היכא דמדינא א"י לצאת ע"י עצמו כגון אלם מ"מ יצא ידי חובתו ע"י אחרים משום שומע כעונה הילכך יש כאן מקום לתקנתא זו גבי מי שח"ע שלא להוציא א"ע אע"ג דבע"כ ע"י אחרים הוא יוצא ומחוייב לשמוע מהן וראיתי בהג"א רפ"ק דחולין שכ' בשם א"ז שנים ששוחטין אחד מברך על שניהם כדתניא בתוספתא דברכות י' שהיו עושין עשר מצות א' מברך לכולן ומיהו א"י אם ה"ה אלם אם יוצא בברכת אחר כששנים שוחטין הואיל ואין אלם עצמו יכול לברך ע"כ.

נראה דמספקא לי' אם אלם יוצא בברכת אחר מטעם אינו ראוי לבילה וכבר הוכחתי דיוצא בברכת אחר. והרמב"ם כ' בפ"ד מה' שחיטה מומחה שנשתתק והוא מבין ושומע שוחט לכתחלה וכן מי שאינו שומע ה"ז שוחט ע"כ וכתב עליו הרא"ש רפ"ק דחולין בנשתתק כתב ה"ז שוחט לכתחלה אבל באין שומע כתב ה"ז שוחט ואין כותב לכתחלה לפי שאינו שומע הברכה אין לו לשחוט לכתחלה כדתנן רפ"ק דתרומות חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרום תרומו.

והכי אמרי' בפ' היה קורא אהא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו יצא רי"א לא יצא אמר רב יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצות ד"ה יצא ותניא לא יברך אדם בה"מ בלבד ואם בירך יצא ודוקא בדיעבד אבל לכתחלה לא ע"כ. ובע"כ הא דנשתתק שוחט לכתחלה אע"פ שא"י לברך והרי אדרבה גרע טפי מאינו שומע שהרי א"י לברך אלא

ע"י הרהור ובע"כ מיירי ששומע ברכת השחיטה מפי אחר ויוצא ידי חובתו משום שומע כעונה.

אין לדקדק מזה דגבי אלם נמי אמרי' שומע כעונה ולא אמרי' לגבי דידיה כל שאין ראוי לבילה הבילה מעכבת בו. די"ל דהרמב"ם ז"ל לטעמיה אזיל דס"ל דבכל המצות שלא נאמר בהן דיבור בהדיא בקרא אחד הרהור ואחד דיבור במשמע ושניה' שוים וכמו שהוכחתי למעלה שכן דעתו ז"ל וכיון דהכי הוא י"ל הא דאלם שוחט לכתחלה לדעת הרמב"ם ע"י ששומע הברכה מפי אחר משום דאלם נמי ראוי לבילה הוא כיון שאיפשר לו לצאת י"ח הברכה ע"י הרהור של עצמו והוא גופיה לא מיקרי אינו ראוי לבילה דנימא הואיל ואין ראוי לדבר וא"א לו לצאת ע"י דיבור ה"ל אינו ראוי לבילה ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור.

דהא ליתא דבמקום שלא נאמר דיבור בהדיא הרהור ודיבור כהדדי נינהו ושניהם שוין ואע"פ שא"א לו לדבר מ"מ כיון שאיפשר לו להרהר שפיר יוצא ידי חובתו בהרהור וכמש"כ וכיון דאלם יכול לצאת ידי חובת הברכה ע"י הרהור דעצמו אע"ג דלכתחלה צריך להשמיע לאזניו וע"י הרהור ליכא השמעות אזנים מ"מ כיון דבדיעבד יצא בלא השמיע לאזניו ה"ל ראוי לבילה ויכול לשחוט לכתחלה ע"י ששומע מפי אחר דה"ל שומע כעונה דיש כאן השמעות אזנים ואיהו גופיה יכול לצאת ידי חובתו ע"י הרהור של עצמו.

אבל במקום שא"י לצאת ידי חובתו בהרהור כגון ק"ש י"ל דס"ל להרמב"ם דאלם שא"י לדבר לא אמרי' לגבי דידיה שומע כעונה דה"ל אינו ראוי לבילה ומ"מ מדברי הטור ז"ל יש להביא ראיה לדברי שהרי כתב בי"ד סי' א' וחרש המדבר ואינו שומע אע"פ שמדבר לכתחלה לא ישחוט מפני שאינו שומע הברכה כו' והשומע ואינו מדבר אם הוא מומחה שוחט אפי' לכתחלה אם אחר מברך ע"כ.

והרי הוא ז"ל כתב בא"ח סי' קפ"ה לגבי' בה"מ וצריך להשמיע לאזניו מה שמוציא בשפתיו ומיהו אם לא השמיע לאזניו יצא ובלבד שיוציא בשפתיו ע"כ. אלמא ס"ל דבכ"מ הרהור לאו כלום הוא כמו לגבי' בה"מ וה"ה לשאר ברכות הרי אע"פ שאינו יוצא ידי חובתו בהרהור אפי' בדיעבד אפ"ה כתב דאלם שאינו מדבר שוחט לכתחלה באחר מברך ואמאי נימא הואיל ואינו ראוי לבילה דהא א"י לצאת ע"י עצמו לא בדיבור ולא בהרהור דהא הרהור לדידי' ז"ל לאו כלום הוא אין יוצא נמי ע"י ששומע הברכה מפי אחר ואמאי נשתתק שוחט לכתחלה.

אלא ע"כ ס"ל דכל כה"ג לא מיקרי אינו ראוי לבילה וכדכתיבנא. וכ"כ האחרונים שם כדעת הטור: סימן וע"ד מדבר ואינו שומע אם איפשר לו לצאת ידי חובת ק"ש בקריאתו בהא וודאי יש לדון הרבה.

בפ"ב דברכות (ד' טו) תנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו יצא ר' יוסי אומר לא יצא ואמרינן בגמ' מ"ט דר"י משום דכתיב שמע השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפין ות"ק סבר שמע בכל לשון שאתה שומע ור"י תרתי ש"מ. ותו תניא התם ר' יהודה אומר משום ראב"ע הקורא את שמע צריך להשמיע לאזניו שנא' שמע ישראל.

א"ל ר"מ ה"ה אומר אשר אנכי מצוך היום אחר כוונת הלב הן הדברים ובמסקנא דשמעתא אמרי' א"ר חסדא אמר ר' שילא הלכה כר"י שאמר משום ראב"ע והלכה כר"י. וצריכא דאי אשמעינן הלכה כר"י הוה אמינא אפי' לכתחלה קמ"ל הלכה כר"י שאמר משום ראב"ע ואי אשמעינן הלכה כר"י שאמר משום ראב"ע הוה אמינא צריך ואין לו תקנה קמ"ל הלכה כר"י ולפום ריהטא משמע דר' יוסי ור"י משום ראב"ע תרווייהו דרשי שמע להשמע לאזניך.

אלא שלר"י השמעות אזנים מעכב אפי' בדיעבד ואם לא השמיע לאזניו לא יצא ולראב"ע אינו אלא לכתחלה ובדיעבד יצא. וא"כ כיון דמדאורייתא לראב"ע צריך להשמיע לאזניו לכתחלה אע"ג דבדיעבד יצא איכא למימר ה"מ כל היכא שראוי לבילה אבל אינו שומע שאינו ראוי לבילה להשמיע לאזניו הבילה מעכבת בו.

מ"מ מדברי התוס' אין נ"ל כן דברפ"ב דברכות (ד' יג) תניא ק"ש ככתבה דברי רבי וחכ"א בכל לשון ואמרי' מ"ט דרבי אמר קרא והיו בהוייתן יהיו ורבנן מ"ט אמר קרא שמע בכל לשון שאתה שומע ולרבי נמי הא כתיב שמע ההוא מ"ל דצריך להשמיע לאזניך מה שאתה מוציא מפיה ורבנן ס"ל כמ"ד לא השמיע לאזניו יצא וכתבו התו' אור"י דהלכה כרבנן דהלכה כרבי מחבירו ולא מחבריו ועוד דרבנן ס"ל כמ"ד לא השמיע לאזניו יצא וכוותיה פסקינן לקמן ע"כ.

ואיכא למידק טובא מאי קאמר ר"י דהלכה כרבנן משום דס"ל כמ"ד לא השמיע לאזניו יצא וכוותיה פסקינן. הרי אדרבה כיון דאיפסקא הלכתא כר"י משום ראב"ע דס"ל דלכתחלה צריך להשמיע לאזניו ומשמע יליף לה א"כ דרשינן לשמע שצריך להשמיע לאזניו ולא לבכל לשון שאתה שומע והיינו דלא כרבנן.

ובע"כ צ"ל דמשמע להו להתו' דהא דאמר ראב"ע הקורא את שמע צריך להשמיע לאזניו אינו אלא מדרבנן וקרא דשמע אסמכתא בעלמא הוא ומה"ת אפי' לכתחלה א"צ להשמיע לאזניו וא"כ חרש שאינו שומע יצא ידי חובתו בקריאתו ואין כאן משום אינו ראוי לבילה כיון דא"צ להשמיע לאזניו כלל מה"ת אפי' לכתחלה מ"מ ראוי לעיין מנ"ל להתו' דראב"ע לא מצריך להשמיע לאזניו לכתחלה אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא דילמא דרשא גמורה היא ומה"ת צריך להשמיע לאזניו לכתחלה.

וליכא למימר דמהא דייקי הכי דתנן בפ"ב דמגילה (ד' טו) הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחש"ו ור"י מכשיר בקטן ואמרי' התם ובברכו' (ד' טו ע"א) מאן תנא חרש דיעבד נמי לא א"ר מתנא ר' יוסי' הוא דתנן הקורא את שמע ולה"ל יצא ד"ר יהודה רי"א לא יצא. ול"ל לאוקמי לסתם משנה כר"י דלית הלכתא כוותיה ה"ל לאוקמי כראב"ע דהלכתא כוותיה דס"ל דלכתחלה צריך להשמיע לאזניו מה"ת.

וחרש כיון דאר"ל וא"א לו לצאת בעצמו ע"י קריאתו א"י להוציא אחרים ידי חובתו. אלא וודאי לראב"ע א"צ להשמיע לאזניו אלא מדרבנן הילכך לדידיה ל"ל גבי חרש אינו ראוי לבילה דאין זה דיוק דהא רב מתנא אכתי לא אסיק אדעתיה דלר"י דאמר במתני' יצא דאינו אלאבדיעבד.

שהרי פריך עליה הגמ' וממאי דר"י היא ובדיעבד נמי לא דילמא ר"י היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי אלמא ר"מ לא אסיק אדעתיה דאיכא למ"ד דלכתחלה לחוד הוא דצריך להשמיע לאזניו ובדיעבד ל"ל בה. והא נמי ל"ל דמהא דייקי התו' דאמר' התם אהא דקאמר דילמא ר"י הוא ומי מצית לאוקומי כר"י והא מדקתני סיפא ר"י מכשיר בקטן מכלל דרישא לאו ר"י היא ודחי דילמא כולה ר"י ותרי גווני קטן וחסורי מיחסרא וה"ק הכל כשרי' לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן בד"א בקטן שלא הגיע לחינוך אבל קטן שהגיע לחינוך אפי' לכתחלה דר"י שר"י מכשיר בקטן וכתבו התוס' תימא דאין זה בשום מקום דקאמר חסורי מיחסרא ולאוקמי אליבא דחד תנא ועוד לוקמי כר"י ובלא חסורי מיחסרא וי"ל משום דלקמן פסקינן כר"י להכי ניחא ליה לאוקמי אדר"י ע"כ.

ומשמע הא דקאמר דילמא כולה ר"י וחסורי מיחסרא בא להחזיק את מה שדחה בתחלה דילמא ר"י היא ולכתחלה הוא דלא הא בדיעבד שפיר דמי וכיון דהא דדחיק לאוקמי כר"י היינו משום דפסקינן כוותיה והרי הא דפסקינן כוותיה היינו מה שאמר בשם ראב"ע הקורא את שמע צריך להשמיע לאזניו שנא' שמע ישראל ואי דרשא גמורה היא ומן התורה צריך להשמיע לאזניו לכתחלה א"כ לפי זה בחרש שאר"ל אפי' בדיעבד פסול לקרות את המגילה והיאך בא המקשה להחזיק את דבריו מה שהקשה בתחלה דילמא ר"י היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד ש"ד עי"ז שאמר חסורי מיחסרא.

לפי זה אפילו בדיעבד נמי פסול. דגם זה אינו דיוק דהא י"ל דלבתר דקאמר חסורי מיחסרא הדר ביה המקשה ממאי דקאמר בתחלה לכתחלה הוא דלא הא בדיעבד ש"ד.

והשתא דמוקי לה כר"י אדר"א ב"ע אפי' בדיעבד נמי לא ומ"מ אדרב מתנא פריך שפיר מנ"ל דמתניתין ר' יוסי היא ואפילו מי ששומע אם לא השמיע לאזניו לא יצא דילמא ר"י משום ראב"ע היא דקי"ל כוותיה ומי שאינו חרש אע"פ שלא השמיע לאזניו בדיעבד יצא אלא דלדידי' בחרש אפילו בדיעבד לא יצא הואיל ואינו ראוי לביילה.

והדר ביה ממה שאמר בתחלה בדיעבד שפיר דמי ולא הוי חרש דומיא דשוטה וקטן כדאמר התם במגילה. ולמאי דרוצה השתא לאוקמי כר"י אליבא דראב"ע הוי חרש דומיא דשוטה וקטן דפסולין אפילו בדיעבד ועד"ז שפיר יש לפרש כל הסוגי' דהתם.

מ"מ מדברי רש"י נמי משמע דאפי' לר"י משום ראב"ע חרש שאינו שומע בדיעבד שפיר דמי שהרי הגמ' מביא שם הא דתני רבי יהודה בריה דר"ש בן פזי חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחלה ואחר כל שקלא וטריא מביא הא ברייתא דפלוגתא דר"י משום ראב"ע ור"מ. ומסיק השתא דאתית להכי אפי' תימא ר"י כרביה ס"ל ול"ק הא ר"י הא ר"מ.

ופי' רש"י אפי' תימא ר"י דאמר בק"ש יצא דיעבד אין לכתחלה לא ומתניתין דמגילה לכתחלה הוא דפסיל לחרש ור"י היא. והא דבה"מ נמי ר"י היא.

ודק"ל הא דר"י בריה דר"ש ב"פ מני ר"מ היא דמכשיר לכתחלה ע"כ. הרי אפי' למאי דמסיק ר"י כרביה ס"ל מ"מ פי' מתניתין דמגילה לכתחלה הוא דפסיל לחרש ור"י היא

וש"מ לר"א ב"ע נמי אינו פסול חרש למקרא מגילה בדיעבד ולא אמרינן כל שאינו ראוי לבילה לגבי חרש.

מ"מ איכא לספוקי לדעת רש"י דלראב"ע חרש אינו פסול בדיעבד אי משום דס"ל דהא דיליף לה משמע אינו אלא אסמכתא בעלמא או איפשר דס"ל דדרשא גמורה היא גבי ק"ש מ"מ אין לפסול חרש המדבר ואינו שומע בדיעבד לגבי מקרא מגילה מטעמא דאינו ראוי לבילה משום דאין ללמוד שאר מצות מק"ש דגבי ק"ש דגלי קרא גלי אבל בשאר מצות מדינא אין צריך להשמיע לאזניו אלא מדרבנן לכתחלה ואין מעכב בדיעבד אפילו לחרש שאינו ראוי לבילה.

ואע"ג דרב מתנא מדמי מקרא מגילה לק"ש לק"מ וכמ"ש לקמן וא"כ חרש המדבר ואינו שומע איפשר דבק"ש ה"ל אינו ראוי לבילה ופטור מק"ש כיון דא"א לו להשמיע לאזניו. זהו מה שיש להסתפק בדעת רש"י ז"ל ונ"ל דהכי דייקי התוס' דהא דיליף ראב"ע משמע להשמיע לאזניו לכתחלה אינו אלא אסמכתא בעלמא וא"צ להשמיע לאזניו אלא מדרבנן דאס"ד דדרשא גמורה היא א"כ בדיעבד אמאי יצא דכל בדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד שהרי בכל התורה כולה לא בעינן שנה עליו הכתוב לעכב אלא בקדשים בלבד כדאמר בפ"ב דמנחות (ד' כ).

והרי לגבי ק"ש גופה תנן הקורא למפרע לא יצא ומוהיו בהוייתן יהו נפקא להו ואע"ג דלא שנה עליו הכתוב לעכב מ"מ אפי' בדיעבד לא יצא. אלא וודאי אסמכתא בעלמא היא הא דיליף ראב"ע משמע להשמיע לאזניו ולא צריך להשמיע לאזניו לכתחלה אלא מדרבנן.

ויש לי להביא ראיה לזה מהא דחזינן שמדמי שאר מצות לק"ש לענין להשמיע לאזניו לראב"ע דקאמר השתא דאתית להכי אפילו תימא ר"י כרבי ס"ל ול"ק הא ר"מ הא ר"י כלומר ההיא דלא יברך אדם בה"מ בלבו ואם בירך יצא ר"י היא ואיכא למידק מנא ליה ללמוד בה"מ מק"ש השתא דמסיק דר"י כרביה ס"ל דיליף דק"ש צריך להשמיע לאזניו לכתחלה מקרא דשמע דילמא גבי ק"ש דגלי קרא שמע גלי הילכך צריך להשמיע לאזניו לכתחלה מגזירת הכתוב אבל שארי מצות דלא גלי בהו קרא לא גלי.

וא"כ מנלן דלא יברך אדם בה"מ בלבו לר"י וראב"ע רביה. וכהאי גוונא הקשו התוס' למאי דקאמר הגמ' דלר"י גבי בה"מ אפילו בדיעבד לא יצא דקאמר אלא הא דתניא לא יברך אדם בה"מ כו' מני אי ר' יהודה הא אמר לכתחלה נמי אי ר"י דיעבד נמי לא.

וכתבו התוס' וא"ת ודילמא ר"י היא ובה"מ שאני דלא כתיב ביה שמע דבשלמא תרומה דלעיל ומגילה דלקמן שהן מדרבנן יש לדמות לק"ש שתקנו שצריך להשמיע לאזניו כמו בק"ש אבל בה"מ שהוא מדאורייתא כיון דלא כתיב ביה שמע למה יש לנו לתקן שלא יצא אם לא השמיע לאזניו כיון דמן התורה יצא ע"כ.

ובאמת קושיא חזקה היא ומה שתירצו וי"ל כיון שתיקנו שצריך להשמיע לאזניו כמו בק"ש הואיל ומדרבנן צריך להשמיע אין לחלק בין ק"ש ובין ברכת המזון ואפי' בדיעבד אית לן למימר שלא יצא עד כאן. אינו מוכרח דאע"ג שתיקנו בבה"מ שצריך להשמיע לאזניו לכתחלה מ"מ לענין דיעבד לא רצו לדמות בה"מ לק"ש דכיון דלא כתיב ביה

שמע לא רצו לתקן שיחזור ויברך בה"מ בלא השמיע לאזניו דה"ל ברכה לבטלה ועוד דאפי' לענין לכתחלה אין לדמות שאר מצות דלא כתיב בהו שמע לק"ש דכתיב ביה שמע ולא מיבעיא מה"ת אין ללמוד שאר מצות מק"ש דהיכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא גלי אלא מדרבנן נמי א"צ להשמיע לאזניו לכתחלה בשאר מצות ולדמותם לק"ש משום שכתב רחמנא גבי ק"ש שמע דדומיא דק"ש דאורייתא יתקנו מדבריהם בשאר מצות דצריך להשמיע לאזניו.

דהא ברפ"ב דברכות (ד' יג) קאמר ר' יאשיה גבי על לבבך עד כאן צריך כוונה וקריאה משום דכתיב על לבבך ודברת במ מכאן ואילך כוונה דכתיב על לבבכם ובלא קריא' והאי לדבר במ דפר' שניה בד"ת כתיב הילכך אפי' בהרהור נמי יוצא ידי חובת פרשה שניה אבל בפ"ר צריך דיבור דוקא דכתיב ודברת במ.

אלמא אפי' ק"ש גופה לא מדמינן מדרבנן פ"ש לפ"ר לענין דיבור דקאמר מכאן ואילך כוונה בלא קרייה סתמא משמע דאפילו מדרבנן סגי ליה בהכי. ועוד שהרי כל עיקר קריאת פ"ב של ק"ש ע"כ לר"י אינו אלא מדרבנן כיון דלדבר במ מוקי ליה בד"ת א"כ מנין לקריאת פ' זו מה"ת וכמש"כ למעלה בסי' ב' והאי מכאן ואילך כוונה דקאמר היינו מדרבנן וקרא דעל לבבכם אסמכתא בעלמא היא.

אלמא אפי' בק"ש גופיה לא מדמינן פ"ב דרבנן לפ"א של תורה דכתב רחמנא גביה לדבר במ למימרא דבעי דיבור ולא סגי ליה בהרהור ואפי' ר' זוטרא דפליג עליה התם ואמר דפ"ב נמי בעי דיבור לאו משום דדומיא דפ"ר תיקנוה רבנן אלא משום דמסמיך לה אקרא דלדבר במ. תדע שהרי ס"ל לר"ז התם ע"כ מצות כוונה וקריאה מכאן ואילך קריאה בלא כוונה דהאי על לבבכם מיבעי ליה לכדר"י דאמר צריכה שתהא שימה כנגד הלב ואתפילין קאי.

אלמא לא מדמינן ליה פ"ב לפ"א לענין כוונה. והשתא ק"ש גופה לא מדמינן מדרבנן פ"ב לפ"א לענין קריאה וכוונה אע"ג דכל עצמה של פ"ב אינה אלא מדרבנן כ"ש שאין לדמות שאר מצות בין של תורה בין של דבריהן לק"ש מדרבנן שצריך להשמיע לאזניו לכתחלה וכ"ש שלא יצא ידי חובתו בשאר מצות אפי' בדיעבד מדרבנן דומיא דק"ש לר' יוסי.

והיאך מדמי רב מתנה מגילה והגמ' מדמי בה"מ לק"ש לר"י שאין יוצא ידי חובתו בהן בלא השמיע לאזניו אפי' בדיעבד. ועוד דהא ברפ"ב דמגילה תניא הקורא את המגילה למפרע לא יצא וכן בק"ש וכן בהלל ויליף לה לק"ש מוהיו ולהלל ומגילה שקלי וטרו אמוראי התם לאתויינהו מקראי והשתא קראי למה לי כיון דהלל ומגילה אינן אלא דרבנן נדמינהו לק"ש דגלי בה קרא דהקורא למפרע לא יצא אלא וודאי ש"מ דאפי' דרבנן לדאורייתא לא מדמינן כ"ש דאורייתא לדאורייתא דאפי' התוס' מודים בזה דעדיפא טפי וא"כ היאך מדמי בה"מ דאורייתא ומגילה דרבנן לק"ש לר"י לענין לא השמיע לאזניו שלא יצא.

דבשלמא הא דמדמי בה"מ ומגילה לר"י למאי דהוי משמע ליה בלא השמיע לאזניו לר"י דאמר גבי ק"ש דיצא היינו בדיעבד אבל לכתחלה צריך להשמיע לאזניו מדרבנן. א"ש.

דכיון דהא דבעי להשמיע לאזניו לכתחילה לאו מגזירת הכתוב הוא אלא מדרבנן אין טעם לחלק בדרבנן ק"ש לשאר מצות ובוודאי בכלל תקנו להשמיע לאזניו לכתחילה. אבל לר"י דיליף משמע דצריך להשמיע לאזניו וגזה"כ הוא בק"ש.

מנין לדמויי שארי מצות לק"ש לדידי' ובע"כ נ"ל לפרש דלמאי דמדמי השתא שארי מצות לק"ש לר"י דבלא השמיע לאזניו לא יצא ס"ל דטעמא דר"י לאו משמע דכתב רחמנא גבי ק"ש דדריש מיניה להשמיע לאזניו וכדאמר בתחילת הסוגיא שם בברכות. דא"כ ליכא לדמויי שאר מצות לק"ש וכדאמרן.

אלא השתא ס"ד דטעמא דר"י משום דכתיב הסכת ושמע ישראל וכדאמר בסוף הסוגיא א"ר יוסף מחלוקת בק"ש אבל בשארי מצות ד"ה לא יצא דכתיב הסכת ושמע ישראל ואע"ג דאיתותב ר"י מהא דתניא לא יברך אדם בה"מ בלבו ואם בירך יצא ומסיק אלא א"א הכי איתמר אר"י מחלוקת בק"ש דכתיב שמע ישראל אבל בשארי מצות ד"ה יצא והא כתיב הסכת ושמע ישראל ההוא בד"ת כתיב.

היינו למאי דהוי ס"ל לר"י דבשאר מצות ד"ה לא יצא דא"כ ההיא דבה"מ מני אבל השתא קס"ד דבהא פליגי ר"י ור' יוסי דר"י סבר דהסכת ושמע ישראל בד"ת כתיב ור"י ס"ד דהסכת ושמע ישראל בכל המצות איירי למימרא דצריך להשמיע לאזניו ואם לאו לא יצא. והאי דפליגי בק"ש להודיעך כחו דר"י דאפי' גבי ק"ש דכתיב שמע אפ"ה בלא השמיע לאזניו יצא וכחו דהתירא עדיף.

וכיון דטעמא דר' יוסי מהסכת ושמע ישראל דכתיב גבי כל המצות. כל המצות שוין בזה דבלא השמיע לאזניו לא יצא וכיון דבכל המצו' של תורה השמעות אזנים מעכב מה"ת הא וודאי כל דתקנו רבנן כעין דאורייתא תקון הילכך במצות דרבנן כגון מקרא מגילה וברכת הפרשת תרומה נמי בלא השמיע לאזניו לא יצא.

והא דמפרש הגמ' בתחלת הסוגיא ובר"פ היה קורא דטעמא דר' יוסי משמע דכתב רחמנא גבי ק"ש היינו למאי דמסיק בסוף הסוגיא דהסכת ושמע ישראל בד"ת כתיב ובשאר מצות ד"ה יצא ויש לי סייג לדברי מן הירוש' דפ"ק דתרומות למי נצרכה לר' יוסי היידא רי יוסי הדא הוא דתנינן הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו יצא רי"א לא יצא.

א"ר מתנא דר"י היא א"ר יוסי הוינן סבורין מימר מן מה פליגין ר"י ורבנן בק"ש דכתיב בה שמע הא שאר כל המצות לא. מה דמר ר"מ ר"י היא.

הוי היא שמע היא שאר כל המצות. מ"ט דר"י והאזנת למצותיו ישמעוואזניך מה שפיד מדבר זהו סוגיית הירושלמי שם.

וביאורו דאמתני' דהכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחש"ו קאי ומוקי לה ר"מ כר"י וס"ל היא שמע היא כל המצות ולא משום דיליף לשאר מצות מק"ש דכתב רחמנא גביה שמע ישראל. דאי טעמא דר"י משמע.

א"א ללמוד לשאר מצות מק"ש דהיכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא גלי אלא ס"ל לר"מ דטעמא דר"י דאמר גבי ק"ש דלא יצא בלא השמיע לאזניו משום דכתיב והאזנת למצותיו וכיון דטעמא משום האזנה כל המצות בכלל והיינו כמו שפירש' אלא דגמ' שלנו יליף

שאר מצות מהסכת ושמע ישראל וגמ' ירוש' יליף לה מוהאזנת למצותיו דכיון דהכי הוא דאין לדמויי שאר מצות לק"ש א"א דטעמא דר"י משמע דכתב רחמנא גבי ק"ש.

והא דמדמי לה ר"מ וסתמא דגמ' מגילה ובה"מ למתני' כבר נתבאר טעמו של דבר משום דס"ל דטעמו של ר"י מהסכת ושמע הנאמר גבי כל המצות כולן השתא תקשה לך היאך קאמר במסקנא דשמעתא השתא דאתית להכי אפי' תימא ר"י כרביה ס"ל ול"ק הא ר"מ הא ר"י כלומר ההוא דלא יברך אדם בה"מ בלבו ר"י היא.

הא אדרבה השתא גרע טפי כיון דר"י דס"ל דלכתחלה צריך להשמיע לאזניו לאו היינו טעמא משום דרבנן תקנו הא דצריך להשמיע לאזניו לכתחלה דנימא דכיון דתקנתא דרבנן הוא אין טעם לחלוק בין ק"ש לשאר מצות וכולן שוין בהא תקנה דהשמעת אזנים. אלא משום דכרביה ס"ל והרי ראב"ע רביה הא דצריך להשמיע לאזניו גבי ק"ש מקרא דשמע דכתב רחמנא גבי ק"ש יליף לה א"כ מנלן לדמויי בה"מ דלא יברך בלבו מק"ש.

דילמא דוקא גבי ק"ש דגלי קרא גלי וגזה"כ הוא אבל בה"מ לא. אלא וודאי ע"כ ש"מ דפשיטא ליה להגמ' דהא דמצריך ראב"ע להשמיע לאזניו בק"ש לכתחלה אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא הוא.

דאס"ד מדאורייתא אפי' בדיעבד אם לא השמיע לאזניו אמאי יצא דכל בדאורייתא אין לחלק בין לכתחלה לדיעבד וכמ"ש למעלה. וכיון דהא דצריך להשמיע לאזניו לכתחלה בק"ש לר"י ורביה ראב"ע אינו אלא מדרבנן.

מעשה אין טעם לחלק בין ק"ש לשארי מצות ובכל המצות כולן ס"ל דצריך להשמיע לאזניו לכתחלה מדרבנן. ואתי שפיר ההוא דבה"מ כוונתייהו וא"כ כיון דלר"י משום ראב"ע א"צ להשמיע לאזניו בק"ש אלא מדרבנן א"כ חרש המדבר ואינו שומע חייב בק"ש ולא אמרינן שאינו ראוי לבילה כיון שמה"ת א"צ להשמיע לאזניו כלל אפי' לכתחלה לדידן דקי"ל כר"י שאמר משום ראב"ע: מ"מ אומר אני שאע"ג שכן נראה לכאורה בפירוש סוגיא זו מ"מ כי דייקת בה היטב אע"ג בדרב מתנה שמפרש למתניתין דמגילה אפשר לומר כן מ"מ בד"ח שמפ' למתני' דמס' תרומות א"א לפרש כן.

דהכי אמר התם תנן התם חרש המדבר ואינו שומע לא יתרום ואם תרום תרומתו תרומה ואמר מאן תנא חרש המדבר ואינו שומע דיעבד אין לכתחלה לא א"ר חסדא ר' יוסי היא דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאזניו יצא דברי ר' יהודה רי"א לא יצא. ע"כ ל"ק ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא אבל תרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולא בברכה תליא מילתא.

ואיכא למידק מאי האי דקאמר ר"ח ע"כ ל"ק ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא כו' וברכה דרבנן אטו הא דלא השמיע לאזניו דלר"י לא יצא בדאורייתא ודרבנן תליא מילתא הא מגילה דרבנן היא ואפ"ה לר"י חרש דיעבד נמי לא כדמוקי לה ר"מ למתני' דמגילה. וה"נ בההיא סוגיא דר"ח גופיה קאמר הגמ' אלא הא דתני ר"י חרש המדבר ואינו שומע תורם לכתחל' מני אי ר"י הא אמר דיעבד אין לכתחלה לא אי ר"י הא אמר דיעבד נמי לא אע"ג דתרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן מ"מ בלא השמיע לאזניו אפי' בדיעבד לא יצא לר"י.

ומדברי ר"ח גופיה נמי יש לדייק כן שהרי מסיים למילתיה אבל תרומה משום ברכה הוא וברכה דרבנן ולא בברכה תליא מילתא. כלומר מילתא דהפרשת תרומה אי תרומתו תרומה או לא לאו בברכה תליא הואיל וברכה דרבנן אין מעכבת להפרשת תרומה שמשום הברכה לא יהא תרומתו תרומה.

והשתא א"א בדרבנן בלא השמיע לאזניו אפי' ר"י מודה דבדיעבד יצא למה לי למימר לאו בברכה תליא מילתא ואם תרם ולא בירך תרומתו תרומה. אפי' אי בברכה תליא מילתא והברכה מעכבת להפרשה מ"מ בחרש המדבר ואינו שומע שמברך אע"פ שא"א לו להשמיע לאזניו תרומתו תרומה.

כיון דמ"מ בדיעבד יוצא ידי חובת הברכה בלא השמיע לאזניו לר"י הואיל וברכה אינו אלא מדרבנן יצא בדיעבד. אלא וודאי אפי' בדרבנן כגון ברכה בלא השמיע לאזניו נמי לא יצא לר"י הילכך אי בברכה תליא מילתא כיון דאפי' בדיעבד לא יצא ה"ל כאלו תרם ולא בירך כלל לפיכך איצטרך ליה למימר דלא בברכה תליא מילתא.

וכיון דאפי' בדרבנן לא השמיע לאזניו לר"י לא יצא מאי האי דקאמר ר"ח ע"כ ל"ק ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא הא לאו בדאורייתא תליא מילתא אלא עיקר הטעם הוא דכיון דלא השמיע לאזניו לא יצא לר"י הילכך בין גבי ק"ש בין גבי ברכה אפי' בדיעבד לא יצא אבל מ"מ תרומתו תרומה משום דלאו בברכה תליא מילתא.

ובע"כ צריך לפרש הא דקאמר ר"ח ע"כ ל"ק ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא ה"פ דכיון דק"ש דאורייתא א"כ איכא למדרש לקרא דשמע גבי ק"ש דלהשמיע לאזניו הוא דאתי אבל תרומה משום ברכה הוא וכיון דברכה דרבנן אע"ג דלא יצא ידי חובת הברכה אפי' בדיעבד בלא השמיע לאזניו וה"ל כאלו תרם ולא בירך כלל לאו בברכה תליא מילתא ואין הברכה מעכבת להפרשה הילכך תרומתו תרומה ומדקאמר ק"ש דאורייתא לומר דהא דלא השמיע לאזניו לר"י משמע דכתב רחמנא גבי ק"ש יליף לה ולא מהסכת ושמע ישראל הנאמר אצל כל המצות יליף ואפ"ה מדמי ברכות וכן בה"מ דבלא השמיע לאזניו אפי' בדיעבד לא יצא לר"י.

והדרא קושיין לדוכתא מנלן דבשאר כל המצות לר"י בלא השמיע לאזניו לא יצא דילמא דוקא ק"ש דכתב רחמנא שמע הוא דבעי להשמיע לאזניו וגזה"כ הוא. אבל שאר מצות לא דהיכא דגלי גלי והיכא דלא גלי לא גלי כדאמרינן לענין קריאה וכוונה בפ"ב של ק"ש ולענין הקורא למפרע דהלל ומגילה וכמש"כ והיאך מוקי לה להאי תנא דחרש המדבר ואינו שומע דגבי תרומה כר"י.

הילכך ליתא להאי פירוש שכתבתי למעלה וצריכים אנו לחפש דרך אחרת בישוב סוגיא זו: ומה שנ"ל בזה הוא דוודאי ר"ח אי הוי ס"ל דטעמא דר"י משמע דגבי ק"ש לחוד א"א לאוקמי למתני' דתרומות כר"י דוודאי לא גמרינן שארי מצות מק"ש וכדאמרן. אלא ס"ל לר"ח דר"י אהסכת ושמע ישראל קא סמיך שנא' סתמא וכל המצות בכלל זה דבעי להשמיע לאזניו ואי לא כתב רחמנא אלא הסכת ושמע ישראל לחוד הא וודאי הוי אומר בכל המצות בלא השמיע לאזניו לא יצא אפי' בדיעבד כדאמרת גבי הקורא למפרע

משום דכתיב והיו דאפי' בדיעבד בקורא למפרע לא יצא ולא בעינן שנה הכתוב עליו לעכב אלא בקדשים לחוד.

אלא מדכתב רחמנא עוד קרא יתירא גבי ק"ש שמע להשמיע לאזניו גלי לן על הסכת ושמע ישראל הנאמר גבי כל המצות דלא בעי גבייהו להשמיע לאזניו אלא לכתחלה אבל בדיעבד בלא השמיע לאזניו יצא. הילכך כתב רחמנא שמע נמי גבי ק"ש ללמוד דגבי ק"ש אפי' בדיעבד בלא השמיע לאזניו לא יצא דאס"ד דהסכת ושמע ישראל לעכב אפי' בדיעבד בכל המצות.

שמע דכתיב גבי ק"ש ל"ל הא ק"ש נמי בכלל הסכת ושמע ישראל דכל המצות היא. אבל רבי יהודה דס"ל גבי ק"ש דבלא השמיע לאזניו יצא וש"מ דלא דריש שמע דגבי ק"ש דלהשמיע לאזניו קא אתי א"כ ע"כ הסכת ושמע ישראל נמי לא דריש ליה לכל המצות דאי הוי דריש ליה כיון דשמע דגבי ק"ש לא משמע ליה דלהשמיע לאזניו קאתי אלא לבכל לשון שאתה שומע הוא דאתי ולא מגלי לן רחמנא על הסכת ושמע ישראל דאינו מעכב בדיעבד כדמגלי לן שמע דק"ש לר"י על קרא דהסכת ושמע ישראל דאינו אלא לכתחלה.

אס"ד דקרא דהסכת להשמיע לאזניו בכל המצות קאתי א"כ אפי' בדיעבד בלא השמיע לאזניו לא יצא דהא לא בעי שנה עליו הכתוב ואמאי קאמר גבי ק"ש דבלא השמיע לאזניו יצא. מי נפיק ק"ש מכלל כל המצות.

אלא וודאי לר"י כמו דלא דריש שמע דגבי ק"ש ללא השמיע לאזניו ה"נ לא דריש הסכת ושמע ישראל ללא השמיע לאזניו אלא ההוא בד"ת כתיב כדאמרינן התם. נמצא לר"י דלא דריש לא שמע דגבי ק"ש ולא הסכת ושמע ישראל דגבי כל המצות דלהשמיע לאזניו קא אתו אין צריך להשמיע לאזניו כלל אפי' לכתחלה מה"ת דמהיכא תיתי לן.

אבל לרבי יוסי דדריש הסכת ושמע ישראל לכל המצות להשמיע לאזניו ואפי' בדיעבד ה"א דבלא השמיע לאזניו לא יצא. אלא דגלי לן קרא דשמע דגבי ק"ש דהסכת ושמע ישראל דגבי כל המצות אינו מעכב בדיעבד הילכך לר' יוסי בלא השמיע לאזניו גבי ק"ש דפרט ביה שמע קרא יתירא אפי' בדיעבד לא יצא אבל בשאר כל המצות נהי דלכתחלה בעי להשמיע לאזניו מ"מ בדיעבד יצא בלא השמיע לאזניו.

מיהו ה"מ דבשאר מצות יצא בדיעבד בלא השמיע לאזניו בראוי לבילה כגון שומע אבל בשאינו ראוי לבילה כגון חרש המדבר ואינו שומע כיון דמה"ת צריך להשמיע לאזניו לכתחלה בכל המצות מקרא דהסכת ושמע ישראל בילה מעכבת בו ואפי' בדיעבד לא יצא מפני שאינו ראוי להשמיע לאזניו.

והא מילתא דלר"י בכל המצות דצריך להשמיע לאזניו לכתחלה משום דדריש הסכת ושמע ישראל מהא מתני' גמר לה ר"ח מדאינו שומע לא יתרום לכתחלה מני. אי ר"י היא כיון דלא דריש הסכת ושמע ישראל ללא השמיע לאזניו א"כ אפי' לכתחלה א"צ השמעת אזנים ואמאי לא יתרום אלא ע"כ ר' יוסי היא וש"מ דדריש הסכת ושמע ישראל להשמיע לאזניו אלא מדאמר גבי ק"ש דלא יצא ש"מ דדריש שמע דגבי ק"ש להשמיע לאזניו אתי ובדיעבד והסכת גבי שאר מצות לכתחלה.

דהא נמי ל"ל דרבי יוסי לא דריש אלא הסכת ושמע ישראל לחוד להשמיע לאזניו אבל שמע דגבי ק"ש לא דריש כלל להשמיע לאזניו אלא לכל לשון לחוד כרבנן דפליגי עליה דרבי וכיון דלא דריש לשמע דגבי ק"ש להשמיע לאזניו כלל אלא הסכת לחוד. כל המצות וק"ש שוין הן לענין להשמיע לאזניו ואפי' בדיעבד בלא השמיע לאזניו לא יצא כיון דלא גלי לן קרא על הסכת דאינו אלא לכתחלה ומנ"ל לר"ח דקאמר עד כאן לא קאמר רבי יוסי לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא דש"מ דס"ל דר"י דריש לשמע דגבי ק"ש להשמיע לאזניו.

נ"ל דמתני' קשיתיה לר"ח דאס"ד דלר"י ק"ש ושאר מצות שוין הן לענין לא השמיע לאזניו דלא יצא כיון דשמע דק"ש לא דריש להשמיע לאזניו אלא לכל לשון לחוד ולא מגלי על קרא דהסכת דאינו אלא לכתחלה א"כ אדאפליגו בק"ש ה"ל לאפלוגי בשארי מצות להודיע כחו דר' יוסי דאפי' בשאר מצות בלא השמיע לאזניו לא יצא אבל השתא דפליגי גבי ק"ש איכא למימר דווקא גבי ק"ש לר"י הוא דלא יצא בלא השמיע לאזניו משום דכתב רחמנא שמע דלהשמיע לאזניו הוא דאתי אבל בשארי מצות יצא.

אי משום דלא דריש להסכת כלל לענין להשמיע לאזניו דהסכת בד"ת כתיב כדאמרין בגמ' ובשאר מצות אפי' לכתחלה א"צ להשמיע לאזניו א"נ דריש להסכת לענין להשמיע לאזניו גבי שארי מצות אלא דדריש נמי לשמע דגבי ק"ש ללא השמיע לאזניו וממילא הסכת דשארי מצות אינו אלא לכתחלה מדגלי על שמע דק"ש דאל"כ שמע דכתב רחמנא גבי ק"ש ל"ל אע"כ מדפליגי גבי ק"ש ש"מ דלא אמר ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש לחוד משום שמע דכתב רחמנא גביה והוא מגלי על הסכת דשאר מצות דאינו אלא לכתחלה.

דהא ל"ל דרבי יוסי בכל המצות קאמר דלא יצא מקרא דהסכת ושמע. דגבי ק"ש לא מגלי לן על הסכת דאינו אלא לכתחלה דשמע לכל לשון לחוד הוא דאתי ולא להשמיע לאזניו כלל והא דפליגי גבי ק"ש להודיע כחו דר"י דאפי' גבי ק"ש דכתב רחמנא שמע אפ"ה יצא בלא השמיע לאזניו דשמע לכל לשון לחוד הוא דאתי.

דהא ליתא דהא אליבא דר"ח כולה מתני' רבותא דר' יוסי הוא דקמ"ל ואינו חושש להשמיענו לרבותא דר"י כדאמר' בסמוך אהא דמוקי ר"ח למתני' דחרש לא יתרום כר"י ממאי דר' יוסי היא דילמא רבי יהודה היא ואמר גבי ק"ש נמי דיעבד אין לכתחלה לא תדע הקורא דיעבד אין לכתחלה לא ודחי אליבא דר"ח אמרי האי דקתני הקורא דיעבד להודיע כחו דר' יוסי דאמר דיעבד נמי לא דאי ר"י אפי' לכתחלה נמי.

הרי שהאי תנא מהדר למיתני להודיע כחו של רבי יוסי הילכך תני הקורא דיעבד ולא חש למתני לכתחלה ולהודיע כחו של ר"י דאפי' לכתחלה שפיר דמי. אלא וודאי הא דפליגי בק"ש משום דר"י גופיה היא דקמ"ל דגבי ק"ש אפי' בדיעבד לא יצא דאלו בשארי מצות לכתחלה אין דיעבד לא.

וא"ת הא באמת אכתי תקשה דוודאי אית לן למימר דר"י בשארי מצות נמי ס"ל דלא יצא אפילו בדיעבד בלא השמיע לאזניו והא דפליגי גבי ק"ש להודיע כחו דר"י דאפי' גבי ק"ש דכתב רחמנא שמע אפ"ה בלא השמיע לאזניו יצא דשמע לכל לשון הוא דאתי ומשום דכחא דהיתרא עדיף כדאמרין בגמ' בכ"מ.

הילכך ע"כ רבותא דר"ה וודאי קמ"ל דמקיל ושביק לרבותא דר"י דמחמיר משום דכחא דהיתרא עדיף. וי"ל דשאני הכא דבהא דר"י דאמר בלא השמיע לאזניו לא יצא איכא נמי כחו דהיתרא דנ"מ לענין חרש המדבר וא"ש דר' יוסי לקולא לענין ק"ש ושאר מוצות דכיון דס"ל בלא השמיע לאזניו דלאו כלום הוא ולא יצא מה"ת א"צ לקרותם כלל כיון דא"א לו להשמיע לאזניו ובלא"ה לא סגי ולר"ה צריך וחייב לקרותם אע"פ שא"א לו להשמיע לאזניו ל"ל בה לר"ה הרי שר"ה מחמיר לענין חרש המדבר וא"ש דמחייב ור"י פוטר הואיל ובלא השמיע לאזניו לא יצא ולא כלום עבד הילכך פליגי בדיעבד להודיע כחו דר"י ולא חש לאשמעין לפלוגתייהו בלכתחלה להודיע כח היתרא דר"ה דהא דאשמעין כחו דר"י דאפי' בדיעבד לא יצא נמי איכא כח דהיתרא בהא מילתא לענין דאינו שומע דא"צ לקרות ק"ש כיון דבלא השמיע לאזניו לאו כלום הוא ובהא ר"י לקולא ור"ה לחומרא וכיון דבחד צד איכא כח היתרא לר"ה ובאיך צד לר"י שביק תנא לדר"ה ודר"י עדיפא ליה אי משום דקי"ל ר"י נימוקו עמו אי משום דס"ל כר"י אבל א"א דלר"י ק"ש וש"מ שווין לענין להשמיע לאזניו דאפי' בדיעבד לא יצא א"כ הא כחא דהיתר' דחרש שא"ש דר"י הוה לו לאשמעין בשאר כל המצות להודיע כחו דר"י גופיה ואי משום להודיע כחו דר"ה דאפי' גבי ק"ש א"צ להשמיע לאזניו.

הא וודאי כחא דהיתרא דר"י עדיף אלא וודאי ר"י דריש לשמע דגבי ק"ש להשמיע לאזניו נמי וממילא מגלי על הסכת דשאר מצות דאינו אלא לכתחלה והשתא נקט לפלוגתייהו גבי ק"ש משום רבותא דר"י דאפי' בדיעבד לא יצא גבי ק"ש בלא השמיע לאזניו וממילא ש"מ דבשאר מצות בדיעבד יצא מדנקט ק"ש דווקא.

א"נ הכי דייק לה ר"ח דבשאר מצות אם לא השמיע לאזניו בדיעבד יצא לר"י משום דדריש לשמע דגבי ק"ש להש"ל והוא מגלי על הסכת דאינו אלא לכתחלה דאי לר"י בש"מ בדיעבד נמי לא יצא בלא השמיע לאזניו א"כ היאך לא לישתמיט תנא בשום דוכתא להשמיענו אליבא דר"י דבכל המצות בלא השמיע לאזניו לא יצא דהא מהא דק"ש א"א ללמוד ממנו מאי ס"ל לר"י בשאר מצות וכה"ג אמרינן בפרק הערל (ד' ע"ב) לא לישתמיט תנא וליתני הערל והטמא ולימא ר"ע היא.

וגם מהא מתני' דחרש המדבר וא"ש לא יתרום דמוקי לה כר"י ליכא למיקם עלה אי הא דלהש"ל מעכב אפי' בדיעבד אפי' בשומע שראוי לבילה להשמיע לאזניו או דילמא אין מעכב בראוי להש"ל אלא וודאי דבאמת בשאר מצות לר"י אין מעכב בלהש"ל וא"צ אלא לכתחלה והא דלכתחלה אליבא דרבי יוסי ע"כ ש"מ מהא מתני' דחרש לא יתרום דעכ"פ ש"מ דצריך להשמיע לאזניו לכתחלה וא"א לאוקמי אלא כר"י.

דאי ר"ה אפי' לכתחלה נמי. והשתא א"ש כל ההיא סוגיא דר"ח מוקי למתני' דחרש המדבר וא"ש כר"י דדריש להסכת דגבי כל המצות להשמיע לאזניו דאי לר"י ליכא שום קרא להשמיע לאזניו לא לכתחלה ולא בדיעבד לא בק"ש ולא בכל המצות.

והיינו דקאמר ר"ח ע"כ ל"ק ר"י לא יצא אלא גבי ק"ש דאורייתא כלומר וכיון דאורייתא היא ושמע אק"ש דריש ליה ר"י להשמיע לאזניו ולעכב דאלו בשאר מצות אינו אלא לכתחלה בראוי לבילה כמו במתניתין דהקורא את שמע ולא השמיע לאזניו דמיירי מסתם בני אדם שאינו חרש אבל גבי ק"ש מעכב אפי' בראוי לבילה אם לא השמיע

לאזניו משום שמע שכתב רחמנא גביה אבל תרומה משום ברכה הוא כו' כלומר אע"ג דברכת תרומה מש"מ היא ולא השמיע לאזניו א"מ בדיעבד מ"מ ה"מ בראוי לבילה אבל באינו ראוי לבילה וודאי מעכב והרי חרש דתנינן גבי תרומה אינו ראוי לבילה הוא ואפי' בדיעבד לא יצא ידי חובת הברכה וה"ל כאלו תרם ולא בירך כלל מ"מ הואיל וברכה דרבנן לאו בברכה תליא מילתא דתרומה דאפי' תרם ולא בירך כלל תרומתו תרומה הלכך חרש נמי שתתם אע"ג דאין ברכתו ברכה דהואיל ואינו ראוי לבילה השמעת אזנים מעכב בו מ"מ תרומתו תרומה ופריך הגמ' עליה דר"ח ממאי דר"י היא דילמא ר"יה היא ואמר גבי ק"ש נמי דיעבד אין לכתחלה לא.

האי לכתחלה לא דרצה המקשה לומר אדר"י לאו מה"ת קאמר דלר"י אאל"כ וכדאמרן. אלא לכתחלה לא דקאמר היינו מדרבנן ובין ק"ש ובין שארי מצות שוין הן מדרבנן דצריך להשמיע לאזניו.

ומשני אמרת האי דקתני הקורא כו'. ועד"ז יש לפ' כל הסוגיא כול' רק ד"א נשאר לנו לברר דלפ"ז תקשה מאי פריך ואלא הא דתנן לא יברך אדם ברכת המזון בלבו ואם בירך יצא מני אי ר"יה הא אמר לכתחלה נמי יצא אי ר"י דיעבד נמי לא ומאי קושיא הא וודאי ר"י היא דהא ס"ל בשארי מצות חוץ מק"ש דלכתחלה צריך להשמיע לאזניו ובדיעבד יצא נ"ל דהא נמי א"ש דהא וודאי האי לא יברך אדם בה"מ בלבו דקאמר היינו בלבו ממש ע"י הרהור קאמר ואע"פ שרש"י פי' בלבו שצריך להשמיע לאזניו ומשמע לכאורה שמיירי במוציא בשפתיו אלא שלא השמיע לאזניו.

מ"מ הדבר תמוה לפרש כן דתנא תני בלבו דמשמע בלבו ממש ואינו מוציא בשפתיו והיאך אפשר לפרש במוציא בשפתיו אלא שלא השמיע לאזניו דהא אין זה בלבו. אלא וודאי בלבו ממש קאמר ומה שפירש"י בלבו שלא השמיע לאזניו כיון שבירך בלבו ממילא לא השמיע לאזניו ומשום דמקשה מבלבו ללא השמיע לאזניו פי' כן אבל מ"מ פי' בלבו ממש על ידי הרהור קאמר.

והשתא ניחא דפריך אי ר"יה האמר לכתחלה נמי יצא גבי לא השמיע לאזניו אלמא כיון דאין להשמיע לאזניו עיקר מה"ת אפי' מדרבנן נמי א"צ להשמיע לאזניו אפי' לכתחלה ה"נ גבי בלבו מדתני ואם בירך יצא אלמא ס"ל דהרהור כדיבור דמי מה"ת א"כ אמאי לכתחלה לא יברך בלבו מדרבנן אפי' לכתחלה נמי שפיר דמי כדשמעין ליה לר"י גבי לא השמיע לאזניו.

ואי ר"י ולדידיה א"ש דלכתחלה לא יברך בה"מ בלבו אפי' מה"ת משום הסכת דכתב רחמנא בכל המצות סתמא דבעי לכתחלה להשמיע לאזניו כ"ש דלא יברך בלבו דהא לא הש"ל ומ"מ אם בירך יצא דבשארי מצות לא השמיע לאזניו אינו מעכב בדיעבד והרהור כדיבור דמי ס"ל להאי תנא וכדאמרן. מ"מ הא ברייתא דתני לא יברך בה"מ בלבו ע"כ מיירי נמי מחרש שאינו ראוי לבילה להשמיע לאזניו אי מוקמת לה כר"י דאל"כ רישא דלא יברך בה"מ בלבו דהיינו ע"י הרהור למה לי דהשתא במוציא בשפתיו אלא שלא השמיע לאזניו לר"י לכתחלה לא ואפי' מה"ת מקרא דהסכת במברך בלבו דאין כאן הוצאת שפתים והשמעת אזנים לא כ"ש דלא יברך לכתחלה ואי משום דאם בירך יצא דתני סיפא דקמ"ל דהרהור כדיבור דמי נקט בלבו.

רישא דלא יברך לכתחלה ל"ל לא ה"ל למיתני אלא סיפא לחוד דהמברך בה"מ בלבו יצא דהרהור כדבור דמי. אבל רישא דלכתחלה לא מאי איריא משום בלבו אפ"ל במוציא בשפתיו אלא שלא השמיע לאזניו נמי לכתחלה לא אליבא דר"י אע"כ להאי תנא מיירי נמי מחרש המדבר ואינו שומע ומשום אינו שומע נקט לרישא דלא יברך אדם בה"מ בלבו וקמ"ל דאע"ג דחרש א"א לו להשמיע לאזניו כיון שאינו שומע וסד"א דאפ"ל בלבו נמי יברך לכתחלה כיון דהרהור כדבור דמי והשמעת אזנים לא שייכא ביה קמ"ל דמ"מ לא יברך בלבו ע"י הרהור לכתחלה אע"ג דא"א לו להשמיע לאזניו.

מ"מ לכתחלה צריך להוציא בשפתיו ולא סגי ליה בהרהור דהא גבי לא השמיע לאזניו למאן דאפשר ליה דהיינו מי ששומע לר"י נמי דינא הכי דלכתחלה צריך להשמיע לאזניו אפ"ל מה"ת אע"ג דבדיעבד יצא בלא השמיע לאזניו. ה"נ בכה"ג תיקנו רבנן לאינו שומע דא"א לו להשמיע לאזניו מ"מ צריך להוציא לכתחלה בשפתיו אע"ג דבדיעבד יצא דהרהור כדבור דמי.

אבל לר"י דא"צ להשמיע לאזניו לכתחלה אפ"ל מדרבנן כיון דבדיעבד יצא. ה"נ גבי בלבו ע"י הרהור כיון דלהאי תנא בדיעבד יצא לכתחלה נמי בלבו סגי ליה.

א"נ לר"י דצריך להשמיע לאזניו לכתחלה מה"ת אפ"ל באינו שומע שא"א לו להשמיע לאזניו מ"מ תיקנו רבנן שלא יברך בלבו ע"י הרהור גזירה אטו שאר כל אדם שלא יברך נמי ע"י הרהור בלא השמעת אזנים ועבר על שצריך להשמיע לאזניו מה"ת. אבל לר"י דבלהש"ל אפ"ל לכתחלה ל"ל בה א"כ אהאי תנא דס"ל הרהור כדבור דמי אפילו לכתחלה נמי מברך בלבו ע"י הרהור ושפיר דמי ומשום רישא לא אתיא כר"י.

ומ"מ לר"י רישא ניחא דלא יברך בלבו ע"י הרהור לכתחלה ואם איתא מאי אריא בלבו ת"ל אפ"ל במוציא בשפתיו אלא שלהש"ל נמי לכתחלה לא ורישא דלא יברך בלבו למה לי. י"ל דמשום חרש המדבר וא"ש דא"א לו להש"ל וסד"א דאפ"ל בלבו ע"י הרהור ש"ד קמ"ל דלא ורישא ניחא לר"י אלא סיפא וודאי קשיא דכיון דמיירי נמי מחרש דאל"כ אליבא דר"י רישא ל"ל אמאי קתני סיפא ואם בירך יצא דאע"ג דס"ל להאי תנא הרהור כדבור דמי מ"מ אליבא דר"י אמאי יצא הא לא אפשר ליה לחרש להש"ל וה"ל אינו ראוי לבילה.

ולר"י אפ"ל בדיעבד לא השמיע לאזניו באינו ראוי לבילה לא יצא והיינו דקאמר ואי ר"י דיעבד נמי לא וגבי ר"י שני בלישניה וקאמר אי ר"י ה"א דלכתחלה כו' בדר"י נקט האמר ובדר"י לא נקט האמר משום דלר"י לא שמעינן ליה בהדיא דבשאר מצות להש"ל מעכב באינו ראוי לבילה ובר"ל צלהש"ל לכתחלה אלא מדיוקא שמעינן לה דס"ל הכי ואע"ג דלקמן בדבר מתנא גבי מתני' דמגילה קתני בדר"י נמי האמר.

כיון דשני הגמרא פ"א ללישניה גבי ר"י מגבי ר"י סגי ליה בהכי ולא חשש הגמ' לשנות בפעם ב': נמצא השתא כל סוגיא זו עולה כהוגן בס"ד רק דבר א' צריך להבין דלמאי דפ"ל אליבא דר"י לר"ח משום דדריש הסכת לכל המצות וק"ש נמי בכלל ע"כ שמע דכתב רחמנא גבי ק"ש לעכב הוא דאתי והרי בגמ' משמע דק"ש אינו בכלל הסכת עם שארי מצות.

דהכי אמרינן התם בסוף הסוגיא אר"י מחלוקת בק"ש אבל בשארי מצות ד"ה ל"י דכתיב הסכת ושמע ישראל אלמא ק"ש אינו בכלל הסכת דשארי מצות. וא"כ ה"נ לר"י אפי' תימא דדריש הסכת מ"מ אין שמע דק"ש מגלי על הסכת דשארי מצות בדיעבד בלא השמיע לאזניו יצא.

דאל"כ שמע דק"ש ל"ל ת"ל ק"ש מהסכת דש"מ. הא ק"ש אינו בכלל שארי מצות והילכך איצטרך שמע דק"ש לגופיה ולא לגלות על הסכת דשארי מצות שאינן לעכב.

ואע"ג דאיתותב התם ר"י בהא מהא דלא יברך בה"מ בלבו דקתני ואם בירך יצא ומסיק מחלוקת בק"ש אבל בשאר מצו' ד"ה יצא ופריך והא כתיב הסכת וש"י ומשני ההוא בד"ת כתיב הא לא איתותב אלא בהא דקאמר ד"ה לא יצא דא"כהא דאם בירך יצא מני אבל בהא דמשמע מדבריו דאי הסכת לכל המצות אתי ק"ש אינו בכלל לא איתותב.

וי"ל דלק"מ דוודאי אין שום טעם וסברא לומר דאם הסכת בכל המצות מיירי דק"ש אינו בכלל דמאי גריעותא דק"ש מש"מ כולן אטו ק"ש לאו מצוה היא. ובוודאי דברי ר"י שאמר בשארי מצות ד"ה לא יצא תמוהין דא"כ לר"י גבי ק"ש אמאי יצא ואמאי גרע ק"ש מש"מ.

אבל טעמא דר"י אדר"יה דבשארי מצות לא יצא ובק"ש יצא. נ"ל דה"ט הוא דק"ש קילא טפי משארי מצות לר"י אדר"יה משום דכתב רחמנ' דיבור גבי ק"ש דכתיב ודברת במה שלא נאמר כן גבי ברכת המזון אלא ואכלת ושבעת וברכת סתמא כתיב ולא כתב רחמנא דיבור גביה להדיא ש"מ דדיבור הנאמר גבי ק"ש להוציא הרהור הוא דאתי וכדאמר בר"פ הי' קורא גבי פלוגתא דר' זוטרא ור' יאשיה וכמשכ"ל וש"מ דלא השמיע לאזניו גבי ק"ש יצא.

דאס"ד דלא יצא השתא במוציא בשפתיו אלא שלא השמיע לאזניו לא יצא מקרא דהסכת, ע"י הרהור דגרע טפי שאינו מוציא בשפתיו ולא השמיע לאזניו לא כ"ש דלא יצא דיבור למעוטי הרהור דכתב רחמנא גבי ק"ש ל"ל. אלא וודאי ש"מ דק"ש אינו בכלל הסכת דש"מ לענין להשמיע לאזניו הילכך ס"ל לר"י דאע"ג דבש"מ להש"ל לא יצא גבי ק"ש יצא וכתב רחמנא גביה דיבור דקמ"ל דמ"מ ע"י הרהור לא יצא.

זהו טעמו של ר"יה אליבא דרב יוסף ור' יוסי לא משמע ליה דדיבור דכתב רחמנא גבי ק"ש דלמעוטי הרהור אתי אי משום דס"ל דהרהור כדיבור דמי ובכלל דיבור הוא אי משום דסבירא ליה דאפי' בשארי מצות דלא כתב רחמנא דיבור נמי הרהור לאו כלום הוא וכדברי שארי פוסקים דפליגי על הרמב"ם גבי בה"מ וס"ל דאינו יוצא ידי חובת בה"מ בהרהור אע"ג דלא כתיב ביה דיבור וכמש"כ לעיל סי' ו'.

ונראה דלזה כיון רש"י אבל בשאר מצות בכל הברכות ד"ה לא יצא דבא ללמדנו דדוקא בבה"מ ושאר ברכות דרבנן דדומיא דברכ' המזון דאורייתא תיקון דלא נאמר ביה דיבור הוא דלא יצא אפילו לר"יה אבל ק"ש היינו טעמא דיצא בלא השמיע לאזניו אליבא דר' יהודה משום דיבור דכתיב בי' למעוטי הרהור מכלל דבמוציא בשפתיו אלא שלא השמיע לאזניו יצא וכדפי'.

והשתא אתי שפיר לר"י אליב' דר"ח דס"ל דק"ש בכלל הסכת דש"מ הוא דס"ל כרב יוסף אד"ר יוסי והא דמוקי במסקנא דאר"י דבשאר מציאות דברי הכל יצא דהסכת בד"ת כתיב היינו משום ר' יהודה. אבל לר' יוסי הסכת ושמע ישראל בכל המצות מיירי אלא דשמע דכתב רחמנא גבי קריאת שמע מגלי על הסכת דאינו לעכב בשאר מצות: וא"ת למאי דפ"ה השתא תקשה לך ההיא סוגיא דפרק מי שמתו (דף כ) דתנן התם בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחוריו ואין מברך לפניו ר' יהודה אומר מברך לפניו ולאחריהם.

ובגמ' אמר רבינא זאת אומרת הרהור כדבור דמי דאס"ד לאו כדבור דמי למה מהרהר. אלא מאי כדיבור דמי יוציא בשפתיו כדאשכחן בסיני ואיכא למידק טובא כיון דלרבינא הרהור כדיבור דמי וכל אדם יוצא ידי חובת ק"ש ושאר מצות על ידי הרהור ומשום ב"ק שאסרו רבנן בד"ת מתקנת עזרא כדאמרינן התם על הרהור ל"ג כדאשכחן בסיני שהיו צריכין לטבול לקריין ושם היה דיבור א"כ מ"ט אינו מברך לא לפניו ולא לאחריה דק"ש ועל המזון לפניו וכן אינו מתפלל כדאמרינן התם היה לו להרהר בהן ויוצא ידי חובתו ע"י הרהור כשאר כל אדם כיון דמשום ב"ק אינו אסור בד"ת ע"י הרהור אע"ג דכדיבור דמי ולענין לצאת י"ח מהני על ידי הרהור לרבינא דהא כדיבור דמי ולמה הפקיעו רבנן לבעל קרי מברכות הללו בחנם דהא וודאי ל"ל דה"ט דגרע בעל קרי משאר כל אדם דיוצא ידי חובת ברכות הללו ע"י הרהור משום דר"ל לברך ע"י דיבור גמור הילכך יוצא ידי חובתו נמי ע"י הרהור אבל בעל קרי דאר"ל מזרבנן לברך ברכות הללו ע"י דיבור גמור מתקנת עזרא שאסור לבעל קרי בד"ת ה"ל אינו ראוי לבילה לברך ע"י דיבור הביילה מעכבת בו ואין יוצא ידי חובתו ע"י הרהור הילכך ברכות הללו שאינן אלא מזרבנן אתי אינו ראוי לבילה דרבנן דתקנת עזרא שאסור בד"ת ומעכבת בברכות דרבנן שלא יצא ידי חובתו ע"י הרהור הואיל ואין ראוי לברך ע"י דיבור גמור אבל ק"ש ובה"מ דלאחריו דמן התורה הן והרי מן התורה ראוי לבילה לברך ע"י דיבור ממש לא אתי אינו ראוי לבילה דרבנן ומעכבת בו דאין דדבריהם מעכבת על של תורה.

דהא וודאי לאו מילתא היא דכיון דהרהור כדיבור דמי לרבינא אין בין הרהור לדיבור כלום ושניהם שוין בדבר ואפי' לכתחלה בהרהור סגי ליה ואין שייך כאן למימר הא דאינו ראוי לבילה. ובע"כ צ"ל כאן דה"ט דא"א לו לצאת ידי חובת אותן ברכות ע"י הרהור משו' דאינו ראוי לבילה הוא מטעם דצריך להשמיע לאזניו והא א"א ע"י הרהור אלא ע"י דיבור גמור הילכך בברכות דרבנן ה"ל אינו ראוי לבילה מזרבנן לדבר ולהשמיע לאזניו ואתי אינו ראוי לבילה דרבנן ומעכב בברכות דרבנן.

אבל ק"ש ובה"מ של תורה הן והרי מן התורה ראוי לבילה להשמיע לאזניו שהרי אינו אסור בד"ת מדאוריית' אע"ג דרבנן אסרו בדיבור לד"ת. לא אתי אין ראוי לבילה דרבנן ומעכב של תורה.

מ"מ ש"מ דברכות דרבנן ה"ל ב"ק אין ראוי לבילה להשמיע לאזניו הילכך בילה מעכבת בו ואינו יוצא ידי חובתו ע"י הרהור לפיכך א"צ לברך ע"י הרהור את הברכות דדבריהן. והשתא מתניתין מני אי לימא ר"יה דס"ל דצריך להשמיע לאזניו מזרבנן הא וודאי כיון דא"צ להשמיע לאזניו מה"ת לאו אין ראוי לבילה מיקרי אפילו בברכות של

דבריהן שהרי מגילה דרבנן ואפ"ה אמר אהא דמוקי ר"מ למתני' דהכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש מאן תנא חרש דיעבד נמי לא רבי יוסי היא ופריך ממאי דר"י היא ודיעבד נמי לא דילמא ר"יה היא ולכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי.

הרי אע"ג דחרש שא"ש ואינו ראוי לבילה להשמיע לאזניו אפ"ה לר"יה אמרינן לכתחלה הוא דלא הא דיעבד שפיר דמי. וע"כ היינו טעמא כיון דליכא להשמעת אזנים עיקר מה"ת וכל עצמו אינו אלא מדרבנן לא אמרינן דהו"ל אין ראוי לבילה הואיל ואינו יכול להשמיע לאזניו ואפי' בדרבנן כגון מגילה אינו מעכב בדיעבד.

וכר' יוסי נמי א"א לאוקמי ההיא דב"ק שהרי כיון דהשמעת אזנים מעכב עכ"פ גבי ק"ש מה"ת כרבי יוסי וע"כ א"א לצאת ידי חובת ק"ש בהרהור כיון דלא השמיע לאזניו. א"כ אכתי תקשה למה מהרהר ק"ש וכדאמרינן אס"ד הרהור לאו כדבור דמי למה מהרהר והרי אפי' אי הרהור כדבור דמי אכתי תקשה למה מהרהר ק"ש כיון דלא השמיע לאזניו לא יצא ידי חובת ק"ש מה"ת הרהור לאו כלום הוא ולמה מהרהר.

אע"כ ר"י אליבא דראב"ע רביה הוא דאמר הקורא את שמע צריך להשמיע לאזניו לכתחלה ויליף לה מקרא דשמע ומ"מ בדיעבד בלא השמיע לאזניו יצא והשתא אא"ב דהא דראב"ע דאורייתא היא דצריך להשמיע לאזניו לכתחלה א"ש הא דב"ק אינו מהרהר את הברכות הללו של דבריהם דכמו אינו ראוי לבילה מה"ת להשמיע לאזניו בילה מעכבת בו ואפי' בדיעבד לא יצא ידי חובתו.

ה"נ ב"ק דאין ראוי לבילה מדרבנן להשמיע לאזניו ע"י דיבור ממש דהא אסור בד"ת אתי אינו ראוי לבילה דרבנן ומעכב בכרכות דרבנן דהא כל דתיקון רבנן כעין דאורייתא תיקון כדאמרינן בגמ' בכ"מ ומ"מ מהרהר בק"ש ובה"מ דאורייתא דהא כיון דהרהור כדבור דמי ולא השמיע לאזניו בדיעבד שפיר דמי ומה"ת ראוי לבילה לדבר ולהשמיע לאזניו לא אתי אינו ראוי לבילה דרבנן ומעכב בשל תורה.

אבל א"א דהא דראב"ע דמצריך להשמיע לאזניו אינו אלא מדרבנן אמאי אינו מברך הברכות דאמרן כיון דהשמעת אזנים אין לו עיקר מה"ת באינו ראוי להשמיע לאזניו לא אמרינן דה"ל אין ראוי לבילה כדמוכח ההיא סוגיא דחוץ מחרש דתנן גבי מעילה וכמש"כ. אומר אני דלק"מ דע"כ א"א לאוקמי לרישא דמתני' כר"י משום ר"א ב"ע דמדסיפא ר"יה ואמר מברך לפנייהם ולאחרייהם מכלל דרישא לאו ר"יה היא וכדדייק הגמ' הכי אמתניתין דהכל כשרים לקרות את המגילה וה"ל להגמ' לאקשווי ולשנויי רישא ר"י משום ר"א ב"ע היא וסיפא ר"י משמיה דנפשיה קאמר לה וכן דרך הגמ' בכ"מ ובהרבה מקומות תמצא כסברא זו בספר המלחמות להרמב"ן ז"ל ומהן בפ"ק דברכות גבי הא דרשב"י פעמים שאדם קק"ש ב"פ ביום.

אלא נ"ל דהיינו טעמא דב"ק א"מ ברכות דדבריהן אפי' ע"י הרהור אע"פ שהרהור כדבור דמי לרבינא משום דהאי דקאמר התם כדאשכחן בסיני היינו דלא גזר עזרא לאסור הרהור לבעל קרי לק"ש וברכת המזון דאורייתא אלא כדאשכחן בסיני (אלא) שלא לבטלו ממצות של תורה אבל בלא"ה אסור אפי' להרהר בדברי תורה כיון דהרהור כדיבור דמי ובברכות דרבנן לא התירו לו להרהר כיון דאינן אלא דרבנן אבל בשל תורה

לא אסרו אלא בדיבור אבל לא ע"י הרהור: וראיתי להרשב"א בחי' שם גבי הא דאמרין דטעמא דר"י משמע השמע לאזניך ות"ק שמע בכל לשון שאתה שומע שכתב ור"י ממילא ש"מ בכל לשון שאתה שומע פירש"י תרתי ש"מ כי דרשת נמי שמע בכל לשון שמיעה נמי ש"מ דצריך להשמיע לאזניו.

ואינו מחזור בעיני דמנלן דש"מ תרתי ועוד דלאו היינו ממילא ונ"ל פירושו דה"ק כיון דדרשת מיניה כל לשון שאתה שומע ממילא ש"מ דהוא צריך להשמיע לאזניו. דאי לא ל"ל דאיצטריך רחמנא למישרא בכל לשון שאתה שומע פשיטא שהרי אם א"צ להשמיע לאזניו אפילו בהרהור בעלמא שרי כדמשמע לקמן לגבי בעל קרי ובהרהור הלב ל"ש לשון ממילא שמעת שאין קפידא בין לשה"ק לכל שאר לשונות.

אלא וודאי מדאיצטריך רחמנא למישרי כל לשון ממילא שמעינן דצריך להשמיע לאזניו. ואיפשר דר"י דל"ל הכין משום דס"ל דאע"ג דא"צ להשמיע לאזניו מ"מ צריך להוציא בשפתיו ולא בהרהור לבד מש"ה איצטריך רחמנא למישרי בכל לשון שאתה שומע ע"כ.

ולפ"ד ר' יוסי דס"ל דצריך להשמיע לאזניו ואם לאו לא יצא טעמא דידיה הוא משום דאי ס"ד דא"צ להשמיע לאזניו סגי ליה בהרהור. ול"ל דכתב רחמנא שמע לכל לשון שאתה שומע פשיטא דהא בהרהור לא שייך לשון מהשתא י"ל דר"י משום דראב"ע דאמר נמי הקורא את שמע צריך להשמיע לאזניו ויליף לה נמי משמע דרשא גמורה היא וס"ל נמי מדכתב רחמנא שמע לכל לשון ממילא ש"מ דצריך להשמיע לאזניו וכשיט' ר' יוסי.

שהרי ע"כ ל"פ אלא דר"י יליף מקרא דשמע דאפילו בדיעבד בלא השמיע לאזניו לא יצא ולראב"ע אינו אלא לכתחלה. אבל בהא שניהן שוין דשמע לבכל לשון וממילא ש"מ דצריך להשמיע לאזניו.

השתא א"ש הא דקאמר דאי ר"י כרביה ס"ל הא ר"מ הא ר"י דמוקי לברייתא דלא יברך אדם בה"מ בלבו ואם בירך יצא כר"י ורביה ולא משום דמדמי בה"מ לק"ש דהא וודאי היכא דגלי גלי היכא דלא גלי לא גלי אלא ה"ק כיון דר"י ורביה דרשי דמדכתב רחמנא שמע לבכל לשון ממילא ש"מ נמי דצריך להשמיע לאזניו א"כ גבי בה"מ נמי דרבי' קרא לכל לשון כדדרשי' בריש פ"ז דסוטה (דף ל"ג) מקרא דאכלת ושבעת וברכת בכל לשון שאתה מברך.

ממילא ש"מ דצריך להשמיע לאזניו דאי א"צ הא בהרהור בעלמא סגי ליה א"כ ל"ל קרא דבכל לשון פשיטא הא בהרהור ל"ש לשון והא דמסיים הרשב"א דר"י דל"ל הכין כו' דאע"ג דא"צ להשמיע לאזניו מ"מ צריך להוציא בשפתיו היינו למאי דס"ד דלר"י אפי' לכתחלה א"צ להשמיע לאזניו אבל למאי דמסיק דר"י כרבי' ס"ל דלדידיה נמי ע"כ כל היכא דל"צ להשמיע לאזניו בהרהור נמי סגי ליה ולא צריך קרא לרבוויי בכל לשון וכדאמרן.

אלא שדברי הרשב"א צריך ביאור דל"ל להגמ' למימר דלר"י ממילא ש"מ דדריש שמע לכל לשון וממילא אתיא ליה להשמיע לאזניו והיינו משום דס"ל כל היכא שא"צ להשמיע לאזניו בהרהור בעלמא נמי סגי ולפ"ז איכא עוד פלוגתא אחרת חדשה בינו

לר"ייה למאי דס"ד השתא דלר"ייה א"צ להשמיע לאזניו אפילו לכתחלה דלא דריש לשמע אלא לבכל לשון לחוד ואע"ג דא"צ להשמיע לאזניו מ"מ לא סגי ליה בהרהור דאי סגי ליה ל"ל קרא דשמע לכל לשון פשיטא הא בהרהור לא שייך לשון.

הל"ל דלר"י להשמיע לאזניו והרהור לאו הא בהא תליא ואפילו אי אין צריך להשמיע לאזניו מ"מ בהרהור לא סגי ליה ושמע דריש להשמיע לאזניו לחוד ולא לכל לשון אלא כרבי ס"ל דאמר ק"ש ככתבה. וצריך לומר לשיטתו ז"ל דמשמע לו להגמרא דיותר ראוי לדרוש משמע לכל לשון מלמדרש להשמיע לאזניו וכדמוכח בר"פ היה קורא גבי הא דקאמר לימא קסבר רבי כל התורה כולה בכל לשון נאמרה וכמ"ש לקמן בס"ד הילכך ר"י דס"ל לא השמיע לאזניו לא יצא א"א לומר דדריש להא דרשא לחוד, דוודאי יותר ראוי לדרוש משמע לכל לשון אלא וודאי דריש לי' לכל ל' אלא דס"ל דממילא ש"מ נמי להשמיע לאזניו וזה מוכרח לפי הרשב"א ז"ל.

ולפ"ז א"ש נמי קצת מה שהיה ק"ל אס"ד דר"א ב"ע דדריש משמע להשמיע לאזניו דרשא גמורה היא ומה"ת צריך להשמיע לאזניו א"כ אמאי לא צריך אלא לכתחלה ובדיעבד בלא השמיע לאזניו יצא הא לא בעינן שנה עליו הכתוב לעכב אלא בקדשים בלבד. דודאי כל היכא דאיכא קרא יתירא לרבוויי מידי ל"צ שנה עליו הכתוב אבל שא"ה דליכא קרא יתירא להשמיע לאזניו אלא מדיוקא ילפינן לה דעיקר קרא דשמע לכל לשון הוא דאתי אלא דס"ל לר"א ב"ע דממילא ש"מ ללא השמיע לאזניו דאל"כ בהרהור סגי ליה וקרא דשמע לכל לשון ל"ל דהא בהרהור ל"ש לשון.

וכיון דמדיוקא בעלמא אתי ליה די לן אי אמרינן דצריך להשמיע לאזניו לכתחלה. דהשתא נמי איצטריך קרא דשמע לכל לשון דקמ"ל דאע"ג דצריך להשמיע לאזניו ולא סגי ליה בהרהור לכתחלה מ"מ מותר לקרותה לכתחלה בכל לשון.

אבל מ"מ ק"ל על פירוש הרשב"א דאכתי ל"ל להגמ' למימר לאו ממילא ש"מ לעשות מחלוקת חדשה בסברא זו בין רבי יוסי לרבי יהודה והרי לרבי דס"ל ק"ש ככתבה ויליף לה התם מוהיו בהויותן יהו ורבנן דרשי שמע לכל לשון אמר ור' שמע להשמיע לאזניו ורבנן ס"ל כמ"ד לא השמיע לאזניו יצא ואמר לימא קסבר רבי כל התורה כולה בכל לשון נאמרה דאס"ד בלה"ק והיו דכתב רחמנא ל"ל ומשני איצטריך משום דכתב רחמנא שמע כלומר והוי ס"ד למדרשי' לשמע דבכל לשון ולא להשמיע לאזניו קאתי הרי דאע"ג דכל התור' כולה בלה"ק נאמרה וק"ש בכלל אפ"ה אי לאו דכתב רחמנא והיו לרבי דבהויותן יהו הוי דרשינן משמע לכל לשון ולא להשמיע לאזניו אלמא דיותר משמע מפשטא דקרא דשמע למדרש לכל לשון מלהשמיע לאזניו ואפ"ה אתי קרא דוהיו דדריש לי' רבי ללה"ק ומפיק ליה לקרא דשמע מפשטיה דכל לשון ואמר דלא אתי שמע אלא להשמיע לאזניו לחוד.

הכי נמי הוי ליה למימר לר"י דכרביה ס"ל ולא משום דממילא ש"מ ולא עוד דלמאי דקאמר לר"י דממילא ש"מ פליג נמי בהאי סברא ארבי ורבנן שהרי ר' דריש מוהיו ללשון הקודש ומשמע ללהש"ל ולא אמרינן ממילא ש"מ דמדבעי לה"ק ש"מ דצריך להשמיע לאזניו דאי ל"צ להשמיע לאזניו בהרהור נמי סגי ליה ול"ש לשון ורבנן נמי

גם מה שהקשה מנלן דש"מ תרתי אין זה קושיא כלל דכה"ג רבות בגמרא דמר יליף הא מילתא מקרא ומר יליף מיניה מילתא אחרתא ואמר' ואידך תרתי ש"מ והיינו טעמא משום דעל שהדרשות שקולין הן לפיכך דרשינן מיניה תרתי דהי מנייהו מפקת. עוד נ"ל להביא ראיה מהא דאמר בפ' מצות חליצה (ד' קד) דתנן החרש שנחלץ והחרשת שחלצה וחולצת לקטן חליצתה פסולה ומפרש בגמ' טעמא דהחרש שנחלץ והחרשת שחלצה חליצתן פסולה אמרי דבי ר"י לפי שאינו בואמר ואמרה.

אמר רבא השתא דאמרת קריי' מעכבא לפיכך אלם ואלמת שחלצו חליצתן פסולה ומתני' כלומר דתנן התם לא קראה חליצתה כשירה כדר"ז דאמר כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו. והשתא אס"ד דהא דאר"י הקורא את שמע צריך להשמיע לאזניו ויליף לה מקרא דשמע דרשא גמורה היא ושאר כל המצות מק"ש ילפינן לה להשמיע לאזניו שהרי מדמי לה בה"מ א"כ ה"ה קריאת של היבם והיבמה אצל חליצה צלהש"ל לכתחלה מה"ת.

ולפי זה אם היה הוא או היא חרש או חרשת שמדבר וא"ש חליצתה פסול' מה"ט גופיה דהא ה"ל אינו ראוי לבילה להש"ל א"כ אמאי אמר רבא אלם ואלמת שחלצו חליצתן פסולה משום שאר"ל דקרייה ה"ל למימר רבותא טפי דאפי' חרש וחרשת המדברים וא"ש נמי חליצתן פסולה. דאע"ג דראוי לבילה בעיקר קרייה מ"מ הואיל ואר"ל להשמיע לאזניו בילה מעכבת בו למאי דקי"ל כר"י משום ראב"ע דצריך להש"ל לכתחלה.

ודוחק לומר דרבא ל"ל הא דר"ח א"ר שילא דאמ' הלכה כר"י משום ראב"ע. ועוד דא"כ תקשה לך על כל הפוסקים שפסקו כר"ח אר"ש.

ואי איתא דרבא פליג עליה הא וודאי דהלכה כרבא דבתרא הוא כדקי"ל בכ"מ מאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי ועוד דלמאי דקאמר רבא ולמאי דמפרשי דבי ר"י טעמא דמתניתין לפי שאינו בואמר ואמרה משמע דחרש דמתני' היינו חרש שאינו מדבר ואינו שומע וכדתנן חרש שדברו בו חכמים בכ"מ את שאינו לא מדבר ולא שומע ברפ"ק דמס' תרומות וא"כ הא דאינו שומע כדי נסיב לה במתני'.

דהא באינו מדבר לחודיה חליצתו פסולה משום שאינו ראוי לבילה בואמר ואמרה אבל משום א"ש ל"ל בה וה"ל אינו שומע משנה שאינה צריכה דהשתא אינו מדבר לחוד חליצתו פסולה משום שאר"ל דקרייה. אינו שומע ואינו מדבר מבעיא.

ה"ל לפרש לחרש דמתני' בחרש המדבר וא"ש לחוד דגם הוא חרש מיקרי בכמה מקומו' במשנתנו וכדאשכחן בההיא דהכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחרש דתנן במס' מגילה דהוא ע"כ בחרש המדבר מיירי מדקרי מגילה אלא שא"ש לבד ומשום דא"י להש"ל קא פסיל ליה כר"י וכדמוקי לה רב מתנא בברכות ומגילה.

וה"ט דמדבר ואינו שומע חליצתן פסולה משום דמתניתין אתיא כראב"ע דהלכתא כוותיה. ואין לומר דהאי טעמא דחרש המדבר ואינו שומע חליצתו כשרה ול"א דה"ל אינו ראוי לבילה דקרייה משום דא"א לו להשמיע לאזניו.

משום דקרייה לא מעכבא כל עיקר בראוי לבילה ואפי' לא קרא כלל חליצתו כשירה ואינו פסולה אלא באינו ראוי לבילה דקרייה כגון אלם ואלמת די לך לפסול מטעם זה באינו ראוי לבילה דקרייה כלל. אבל מדבר ואינו שומע שראוי לעיקר מצות קרייה אלא שאינו ראוי לבילה לדין השמיע לאזניו שאינו מעכב נמי בדיעבד בכל המצות בראוי לבילה אלא באינו ראוי לבילה דוקא.

כל כה"ג לא אמרי' כל שאינו ראוי לבילה הבילה מעכבת בו. הא ליתא שהרי בפ' מצות חליצה (ד' קו) אמרינן אמר אביי האי מאן דמקריא גט חליצה לא לקרייה לדידה לא לחודיה אבה יבמי לחודיה דמשמע אבה יבמי אלא לא אבה יבמי בבת אחת.

ולא לקרייה לדידה לא לחודיה. וחפצתי לקחתה לחודיה.

דמשמע חפצתי לקחתה. אלא לא חפצתי לקחתה בבת אחת.

רבא אמר אסוקי מילתא ל"ל בה ר"א אשכחיה לר"כ דקא מצטער ומקרי לה לא אבה יבמי. א"ל ל"ס לה מר להא דרבא דאמר אסוקי מילתא ל"ל בה.

א"ל מודה רבא בלא אבה יבמי וגרס הרי"ף הכי דאסוקי מילתא היא כדר"ז דאמר כל הראוי לבילה אין בילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו ה"נ אם ראוייה למקרייה בבת אחת לא מעכבא קריאתה ואי לא מעכבא ע"כ. והרי הכא אם אינן קורין בבת אח' בראוי לבילה אינו מעכב מ"מ באינו ראוי לבילה למקרייה בבת אחת הביל' מעכבת בו.

ה"נ אע"ג דלא השמיע לאזניו אינו מעכב בראוי לבילה מ"מ באין ראוי לבילה כגון מדבר ואינו שומע אס"ד דבעי לכתחלה להשמיע לאזניו מה"ת בכ"מ אליבא דראב"ע דילפינן לשאר מצות מק"ש ובק"ש צריך להשמיע לאזניו לכתחלה מה"ת ובאינו ראוי לבילה לא השמיע לאזניו מעכב. א"כ חרש וחרשת המדברים ואינם שומעים יהא חליצתן פסולה משום אינו ראוי לבילה אלא וודאי ש"מ עכ"פ דלא ילפינן לשארי מצות מק"ש וא"צ להשמיע לאזניו בשאר מצות אלא מדרבנן וכיון שכן ממילא ש"מ דגבי ק"ש נמי א"צ להשמיע לאזניו מה"ת לראב"ע אלא מדרבנן וקרא דשמע אסמכתא בעלמא הוא.

דאס"ד דדרשא גמורה היא ומה"ת צריך להשמיע לאזניו לכתחלה גבי ק"ש מגזירת הכתוב א"כ היאך מדמי הגמ' שארי מצות כגון בה"מ לק"ש למסקנא דר"ה כרביה ס"ל ומוקי לה להא דתניא לא יברך בה"מ בלבו כוותיה הא א"א למילף שארי מצות מק"ש כדמוכח והיא דפ' מצות חליצה וכמ"ש. אלא וודאי אסמכתא בעלמא היא ומה"ת א"צ להשמיע לאזניו כלל ואפי' לכתחלה אלא מדרבנן הילכך באין ראוי לבילה לא השמיע לאזניו ל"ל בה לפיכך חרש המדבר ואינו שומע חייב בק"ש ובכל המצות שמצוותן ע"י דיבור פה ואע"פ שא"א לו להשמיע לאזניו ל"ל בה, כן נ"ל.

ועיין בתוספות בסוגיא זו אע"פ שסותרים דברי קצת מ"מ הרואה יראה שדבריהם דחוקים. ואין להאריך בזה עוד: סימן ה שאלה הזכרת יציאת מצרים של יום ושל לילה מאימתי תחלת זמנם של כל אחד וא' ועד מתי נמשך סוף זמנם משל יום ושל לילה: תשובה נ"ל דשל לילה תחלת זמנו משעת צאת הכוכבים כדקי"ל בכל דבר הנוהג בלילה

דמשעת צה"כ הוי לילה ולא קודם לכן כדאמרי' בספ"ב דמגילה (ד' כ) ויליף לה התם מקראי.

וה"נ כיון דהא דמזכירים יציאת מצרים בלילות ילפינן לה מקרא דכל ימי חייך ימי חייך אלו הימים כל ימי חייך לרבות את הלילות כדדריש לה בן זומא בספ"ק דברכות במתני' (ד' יב) וקיי"ל כוותיה וכמ"ש לקמן סי' י"א אין זמנו עד צה"כ דה"ל לילה ואפי' אם הזכיר בבהש"מ פשוט לי דלא יצא ידי חובתו וצריך לחזור ולהזכיר בלילה וודאי כיון דבהש"מ ספיקא הוא הא קי"ל ספיקא דאוריית' לחומרא.

וכדאמר שמואל בפ' מי שמתו (דף כא) ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב מ"ט אמת ויציב דאורייתא הוא מפני הזכרת יציאת מצרים שבו. ואפי' להני תנאי דמקדמי זמן ק"ש של ערבית קודם לצה"כ כדאמרי' ברפ"ק דברכו' ה"מ ק"ש דלא כתיב בה לילה אלא בשכבך כתיב בה וס"ל להני תנאי דבשעוריה דכל חד וחד ה"ל זמן שכיבה אע"ג דאכתי לא עייל לילה.

אבל גבי הזכרה דכתיב כל ימי חייך ימי חייך אלו הימים כל לרבות את הלילות א"כ לא מטי זמן הזכרה עד צה"כ. דמקמי הכי לאו לילה הוא וזה ברור.

אלא שראיתי לתלמידי ר"י שכתבו בריש ברכות דאע"ג דאין אדם יוצא ידי חובתו בק"ש שקורא בבה"כ מפלג המנחה ולמעלה וצריך לחזור ולקרות אחר צה"כ אם לא ירצה לקרות אלא ב' פרשיות סגי ליה בהכי. דכיון שהזכיר יציאת מצרים בשעה שקרא אותם בבה"כ סגי.

ועוד כתבו וברכת גאל ישראל נמי אע"פ שהתקינו לאמרה בלילה כנגד יציאת מצרים שהיה בלילה מ"מ כיון שלא למדנו הזכרת יציאת מצרים בלילה אלא מרבויה דכל ולא כתיב לילה בפירוש לא חיישינן אם אין אנו אומרים אותו בלילה ממש דכיון דלילה הוא לענין תפלת ערבית לילה הוי להזכיר יציאת מצרים עכ"ד.

ודברי תימה הן דמה בכך שלא כתיב לילה בפירוש הרי כיון דכתיב ימי חייך לימים ורבי קרא מיתורא דכל לרבות הלילות ה"ל כאלו כתיב לילה בקרא בהדיא. ומש"כ כיון דלילה הוא לענין ת"ע לילה הוי להזכיר יציאת מצרים לא דמי דתפלת ערבית שאני שתקנו רבנן כנגד אברים ופדרים וכיון דלר"י אין זמן הקרבת תמיד של ב"ה אלא עד פלג המנחה וה"ה לתפלת המנחה שתיקנו כנגדו אין זמנו אלא עד אותו שעה וכיון דכלה זמן מנחה עייל זמן תפלת ערבית כדאמר בפ' תפלת השחר (דף כז) והשתא דלא איתמר הלכתא לא כמר ולא כמר כלומר לא כר"י דאמר תפלת המנחה עד פלג המנחה ולא כרבנן דאמרי' עד הערב דעבד כמר עבד דעבד כמר עבד אבל הזכרת י"מ בלילה תליא מילתה אין זמנה עד צה"כ דהוי ליל'.

וכה"ג כ' הרא"ש על דברי ר"ת שרצה לדמות ק"ש לת"ע לר"י וכמש"כ למעלה סי' ג' בשמו. ועק"ל כיון דהזכרת י"מ של לילה הוי מה"ת נהי דלר"י כמו דס"ל דת"ע הוי מפלג המנחה ואילך ה"נ הוי זמן הזכרת י"מ מאותו שעה.

מ"מ כיון דלדידן ספיקא הוא אי הלכה כר"י או כרבנן כדאמר' השתא דלא איתמר הילכתא לא כמר כו' נהי דלענין תפלה דרבנן הקילו ואמרו דעבד כמר עבד ואי צלי

דערבית מפל"ה ולמעלה כר"י שפיר דמי אבל הזכרת י"מ דהוי מה"ת בלילה ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא דילמא קי"ל כרבנן.

\$ציור בספר\$ והא דמקיל ר"ת גבי ק"ש מפל"ה ולמעלה כר"י הא כבר כתבתי שם משום דס"ל דקי"ל כשמואל דאמר ק"ש דרבנן וה"ל ספיקא דרבנן ולקולא. ואין להקשות לדידי דאין זמן הזכרת י"מ עד צה"כ והרי סוף זמנו הוא עד שיעל' עמה"ש וכמ"ש לקמן בס"ד א"כ תקשה לך הא דתנן בספ"ב דמגילה (דף ב) זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום ודבר שמצותו בלילה כשר כ"ה ואמר בגמ' זה הכלל לאתויי מאי לאתויי אכילת פסחים ודלא כראב"ע דס"ל דאין זמן אכילת פסחים אלא עד חצות כדתניא התם.

ולפ"ז פליג האי סתמא אתלתא סתמי דברפ"ק דברכות בעובדא דבניו של ר"ג שבאו מב"ה דלא קחשיב אכילת פסחים עם דברים שמצותן כל הלילה כדאמר' התם בפ"ק (דף ט) וכן בסוף מס' פסחים דתנן הפסח אחר חצות מטמא את הידים ובפרק איזהו מקומן דתנן הפסח אינו נאכל אלא עד חצות דמוקי לה בגמרא כראב"ע ה"ל למימר דזה הכלל דדבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה דלאתויי הזכרת י"מ בלילה קא אתי דנוהג כל הלילה.

וה"ה דאינו נוהג קודם הלילה מפלג המנחה ולמעלה ושלא כדברי תר"י. וה"נ תקשה למש"כ לקמן דזמן הזכרת י"מ של יום הוי כל היום דא"כ למה מוקי הגמ' התם דזה הכלל דדבר שמצותו ביום כשר כל היום דלאתויי סילוק בזיכין וסידור בזיכין דכשר כל היום וכר' יוסי דאמר אפי' סילק את הישנה שחרית וסידר את החדשה ערבית אין בכך כלום ל"ל לאוקמי כיחידאי דהא רבנן פליגי עליה דר"י במס' מנחות (ד' צט) במתני' וברייתא ה"ל לאוקמי דזה הכלל דדבר שמצותו ביום כו' לאתויי הזכרת י"מ קאתי דנוהג כל היום.

והא ל"ל דהא דקאמר הגמ' דזה הכלל דיום לאתויי סידור וסילוק בזיכין ודלילה אכילת פסחים קאתי לאו משום דליכא לאתויי מילתא אחרנא דהא וודאי איתא הזכרת י"מ דיום ודלילה וכדאמרן והא דקאמר הגמ' דלאתויי הני קאתי משום דמשמע ליה כל דבר הנוהג ביום וכ"ד הנוהג בלילה משמע דליכא מידי שנוהג ביום שאין מצותו כל היום ושנוהג בלילה שאין מצותו כל הלילה וממילא קם לן מתניתין דלא כרבנן דפליגי עליה דר"י ודלא כראב"ע דאילו לדידהו הא סילוק וסידור בזיכין לרבנן שמצותו ביום ואינו כשר כל היום ואכילת פסחים שנוהג בלילה ואינו כשר כל הלילה לראב"ע דא"א לומר כן חדא לאתויי דקאמר הגמ' לא א"ש לפי"ז.

ועוד דע"כ לאו כללא הוא דדבר שמצותו ביום כשר כל היום דהא איכא ק"ש של יום שמצותו ביום ואין כשר כל היום אלא לת"ק עד הנץ החמה ולר"י עד ג' שעות ותו לא כדתנן בפ"ק דברכות ועוד איכא תמיד של שחר שנוהג ביום ואין מצותו כל היום אלא עד ד' שעות לר"י ועד חצות לרבנן כדתנן ר"פ תפלת השחר (ד' כו) וכן תמיד של בין הערבים שנוהג ביום ואין מצותו כל היום אלא מכי ינטו צללי ערב ולמעלה כדאמר' ר"פ תמיד נשחט (ד' נח).

אלא וודאי אין למידין מן הכללות אפי' במקום שנאמר בהן חוץ כדאמר בפ"ק דקדושין (ד' לד) וברפ"ג דעירובין (ד' כז) וא"כ תקשה אמאי ל"ק דזה הכלל דיום ודלילה לאתויי הזכרת י"מ קאתי וכדאמרן. וי"ל דה"ט דל"ק דלאתויי הזכרת י"מ קאתי דמשמע ליה להגמרא דרבויי דזה הכלל איזה רבותא קמ"ל דנוהג כל היום וכל הלילה ואילו אמר דלרבויי הזכרת י"מ קאתי מילתא דפשיטא היא ולא הוי קמ"ל מידי דכיון דכתיב יום סתמא בקרא גבי הזכרה כל ימי חיך פשיטא דנוהג כל היום.

וה"נ כיון דמרבין מרבויי דכל לילות מילתא דפשיטא הוא דנוהג כל הלילה דמהיכא תיתי לומר דבקצתן נוהג ובקצתן אינו נוהג. הילכך הדבר ברור שחייב אדם להזכיר י"מ בלילה וודאי ואפי' אם הזכיר בין השמשות לא יצא י"ח דבין השמשות ספיקא הוא וקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא וכדכתבנא: סימן ט ולענין סוף זמן הזכרת י"מ של לילה.

נ"ל דהדבר ברור שזמנו כל הלילה מ"מ לאחר שעלה עה"ש עבר זמנו ואע"ג דזמן ק"ש של לילה נמשך עד הנץ החמה לרשב"י משום ר"ע בפ"ק דברכות (ד' ט) וקי"ל כוותיה. שאני התם דגבי ק"ש לא כתיב לילה בהדיא בקרא אלא בשכבך והרי איכא אינשי דגנו בההיא שעתא כדקאמר הגמ' התם אבל זמן הזכרת י"מ בלילה תליא מילתא ולאחר שעלה עה"ש יממא הוא.

ולה"ט אפי' לר"א דאמר דזמן ק"ש של לילה אינו אלא עד אשמורה ראשונה כדתנן ברפ"ק דברכות וכן לחד תנא דאמר התם בגמ' דאין זמן ק"ש אלא משעה שהעני נכנס לאכול פתו במלח עד שעה שעומד לפטור מסעודתו ותו לא גבי ק"ש היינו טעמא משום דובשכבך לא משמע להו כל זמן שבני אדם שוכבים אלא משמע להו כל זמן שעוסקים לילך ולשכב ולאידך תנאי תחלת זמן שעוסקים לילך ולשכב וכמו שפירש"י התם אבל הזכרת י"מ לאו בשכיבה תליא הילכך מודו דזמנה כל הלילה ולפי מש"כ דזמן הזכרת י"מ אינו אלא עד שיעלה עה"ש ותו לא אע"ג דזמן ק"ש נמשך יותר עד הנץ החמה כר"ע דקי"ל כוותיה.

ניחא לי דברי רש"י דבפ"ק דברכות (ד' ט) דתניא התם ר"ש בן יוחאי אומר פעמים שאדם קורא ק"ש ב"פ בלילה א' קודם שיעלה עה"ש ואחד לאחר שיעלה עה"ש ויוצא בהן י"ח אחד של יום וא' של לילה. ובתר הכי תניא רשב"י א משום ר"ע פעמים שאדם קורא ק"ש ב"פ ביום א' קודם הנץ החמה ואחד לאחר הנץ החמה ויוצא בהן י"ח א' של יום וא' של לילה.

א"ר זירא ובלבד שלא יאמר השכיבנו ופירש"י הקורא ק"ש של לילה שחרית סמוך לעה"ש לא יאמר השכיבנו שאין עוד זמן תלת שכיבה אלא זמן סוף שכיבה ע"כ. וכבר תמה עליו התוס' וקצת פוסקים דה"ל לפר' הא דר"ז אקודם הנץ החמה של ברייתא שנייה דסליק מיניה אבל קודם עלות השחר אכתי זמן שכיבה ויכול למימר השכיבנו.

ופי' ז"ל דאה"נ דר"ז אמאי דסליק מיניה קאי ובוודאי הא תימה על רבינו ז"ל למה לא פי' כן בפשוטה ונ"ל משום דק"ל ז"ל אס"ד דר"ז אבתר עה"ש קאי אמאי קאמר שלא יאמר השכיבנו דמשמע דאינו דולג משתים דלאחר' דערבית אלא השכיבנו לחוד אבל

אמת ואמונה אומר. ואמאי כיון דעיקר תקנת חכמים הי' לומר אמת ואמונה בערבית מפני הזכרת יציאת מצרים.

אפי' אמת ואמונה נמי לא יאמר הילכך פי' ז"ל דאסמוך לעמוד השחר קאי הא דר"ז לפיכך אומר אמת ואמונה משום הזכרת יציאת מצרים דהא אכתי לא עבר זמן הזכרה אבל השכיבנו לא יאמר כיון דכבר עבר התחלת זמן שכיבה. ואע"פ שכתבתי למעלה שלדעת רש"י פ' ציצית הוא שתיקנו עיקר משום הזכרת י"מ אבל ברכה שלאחריה דשחרית וערבית לאו משום הזכרת י"מ תקנוהו אלא משום ברכת ק"ש תיקנו.

ודייקנא לה מדברי רש"י עצמו במתניתין דספ"ק דתנן מזכירין י"מ בלילות ופירש"י פ' ציצית אלמא פ' ציצית הזכרת י"מ קרי ליה י"ל דשם חזר בו רש"י משום קושיית התוס' דע"כ הא דר"ז אאחר שעלה עה"ש דסליק מיניה קאי ועוד דקודם עה"ש אמאי לא יאמר השכיבנו כיון דאכתי זמן שכיבה הוא וכיון דר"ז אאחר שיעלה עה"ש קאי וקאמר שלא יאמר השכיבנו ומשמע אבל אמת ואמונה אומר ואמאי הרי כבר עבר זמן הזכרת י"מ.

אלא וודאי ש"מ דאמת ואמונה לא תיקנו משום הזכרת י"מ ובפ' ציצית הוא דיוצא י"ח י"מ ומ"מ אומר פ' ציצית אפי' אחר עה"ש מפני שלא בשביל י"מ לחוד תיקנוהו אלא מפני שיש בו ו' דברים כדאמר בספ"ק דברכות (ד' יב). ואל תתמה אם הדר ביה רש"י בספ"ק ממה שפי' בתחלה אהא דובלבד שלא יאמר השכיבנו דזה מצוי הרבה מאד שרש"י ז"ל חוזר במקום א' ממה שפי' במקום אחר כנודע למי שרגיל בפירושו ז"ל אבל אם לא תפרש כן אזי וודאי תימה רבתי עליו על מה שפי' על ובלבד שלא יאמר השכיבנו דאקודם שיעלה עה"ש קאי דמי דחקו להוציא הדברים מפשוטן וכמו עליוז"ל.

ומ"מ לדעת התו' ושאר פוסקים שפי' דהאי ובלבד שלא יאמר השכיבנו דקאמר ר"ז אאחר שיעלה עה"ש קאי לא תקשה דא"כ אמת ואמונה נמי לא יאמר כיון דעיקר תקנת אמת ואמונה היה משום הזכרת יציאת מצרי' וכבר עבר זמן הזכרה בע"הש. די"ל דבשלמא השכיבנו ה"ט דאינו אומר דכיון דכבר עלה עמוד השחר ואינו זמן שכיבה א"א לומר השכיבנו דה"ל דובר שקרים.

אבל הזכרת י"מ אם מזכיר אע"ג דעבר זמן הזכרה לא איכפת לן ואין בזה משום דובר שקרים והרי ביום נמי הוי זמן הזכרה של יציאת מצרים הילכך אם מזכיר אחר שעלה עה"ש בברכה שלאחריה של ק"ש של ערבית י"מ אע"ג דא"צ אין כאן משום דובר שקרים ול"ל בה. וביאור דברי רש"י אלו כבר כתבתי בחידושי וכדי שתבין הדברים על מתכונתם אעתיק לך מש"כ שם לפני זה אמתני' דספ"ק דברכות דתנן מזכירין י"מ בלילות אראב"ע הריני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יציאת מצרים בלילות עד שדרשה בן זומא שנא' למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חיך ימי חיך הימים כל ימי חיך הלילות וחכ' ימי חיך העוה"ז כל להביא לימות המשיח.

ופי' רש"י מזכירין יציאת מצרים בלילות פ' ציצית בק"ש אע"פ שאין לילה זמן ציצית דכתיב וראיתם אותו וזכרתם אומרים אותו בלילה מפני י"מ שבה עכ"ל. וכן פי' הרמב"ם בפ' המשנה י"מ כנוי לפ' ציצית שנא' בה אשר הוצאתי אתכם מארץ מצרים והסברא

נותנת שלא יקראו הפ' הזאת בלילה כי הכתוב אומר וראיתם אותו בשעת הראיה כאשר באה הקבלה לולי י"מ שנזכר שם עכ"ל.

ואני תמה עליהם ז"ל דלפירושם לבן זומא דדריש כל ימי חייך הלילות אומרים פ' ציצית בק"ש של לילה ולחכמים דדרשי כל להביא לימות המשיח א"צ לקרותה בלילה א"כ במערבא דלא אמרי ערבית אלא דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמת ומדלגין כל פ' ציצית עם י"מ שבה.

וכן הא דאמר התם רב כהנא אמר רב לא יתחיל ואם התחיל גומר ואבוי דבתראי הוא מסיק הילכך אנן אתחולי מתחילין דקא מתחלי במערבא וכיון דאתחילין מגמר נמי גמרין דהא אר"כ א"ר לא יתחיל ואם התחיל גומר וכן חייא בר רב דאמר אמר אני ה' אלהיכם צ"ל אמת לא אמר אני ה' אלהיכם אצ"ל אמת.

כדאמר לקמן בפ"ב (דף יד). כל הני ס"ל דלא כראב"ע ובן זומא דהא לפירושם הא בהא תליא דאם צ"ל י"מ בלילות צריך לקרות פ' ציצית נמי וע"כ הני אמוראי דס"ל דא"צ לקרות פ' ציצית בלילה א"צ נמי להזכיר י"מ בלילה כרבנן דדרשי כל ימי חייך להביא לימות המשיח א"כ מאי פריך הש"ס והא בעי אזכורי יציאת מצרים.

הא ע"כ להני אמוראי לא בעי אזכורי י"מ בלילה מדלא אמרי פ' ציצית ערבית ומאי קא קשיא לי \$ ציור בספר\$ הילכך נ"ל לפרש דפלוגתא דתנאי במתני' דספ"ק ופלוגתא דאמוראי בפ"ב בגמ' תרתי מילי נינהו דוודאי עיקר תקנת חכמים לקרות פ' ציצית בק"ש לא היה אלא בשביל מצות ציצית שבה ולא בשביל הזכרת י"מ וידי הזכרת י"מ אנו יוצאין באמת ויציב שחרית ובאמת ואמונ' ערבית או במודים אנחנו לך ה' אלהינו שהוצאתנו מארץ מצרים כו' כדמפרש הש"ס.

ותדע לך דהא תנן רפ"ב (דף י"ג) א"ר יהושע בן קרחה למה קדמה פ' שמע לזהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ יקבל עליו עול מצות והיה אם שמוע לויאמר שוהיה אם שמוע נוהג בין ביום בין בלילה ויאמר אינו נוהג אלא ביום בלבד וא"כ אכתי תקשה למה קדמה והיה אם שמוע לויאמר הא אית ביה י"מ למאן דדריש כל ימי חייך הלילות אטו משום דכתיב בה נמי פ' ציצית שאינה נוהג אלא ביום מיגרע גרע הא מ"מ כתיב בה נמי י"מ דנוהג נמי בלילות.

וה"ל לאקדומי פ' ויאמר לזהיה אם שמוע. ואע"ג שבפ' ויאמר אין בה ציווי של י"מ רק שע"י קריאת פ' זו יוצא ידי חובתו של הזכרת י"מ ולא דמי לזהיה אם שמוע שמצוה שנצטוו עליה הנאמרים בה כגון ת"ת ומזוזה נוהג ביום ובלילה.

דאדרבה דיותר מסתבר לקדום פ' שע"י קריאתה מקיים גוף המצוה מפ' שאין בה אלא ציווי המצוה בלבד ואינו מקיים גוף המצוה ע"י קריאתה. ועוד שהרי לר"י ב"ק טעם הקדמת שמע לזהיה אם שמוע לאו משום שראוי להקדים ציווי מצות הנאמרים בשמע מהנאמרים בוהיה אם שמוע אלא טעם כדי שיקבל עול מלכות שמים תחלה ואח"כ יקבל עול מצות כ"ש שיותר חשוב קיום המצוה גופא מקבלת עול מצות.

ולכא למימר דמאן דאית ליה מזכירין י"מ בלילות ס"ל כרשב"י דמפרש בגמ' בברייתא (ד י"ד) טעמא דהקדמה דבדין הוא שתקדם שמע אם שמוע שזה ללמוד וללמד ולעשות

והיה אם שמוע לויאמר שזה יש בה ללמד ולעשות ויאמר אין בה אלא לעשות בלבד דא"כ מאי פריך הגמ' התם ותיפוק ליה מדריב"ק ומשני חדא ועוד קאמר חדא כדי שיקבל עול מלכות שמים תחלה ואח"כ יקבל עול מצות ועוד משום דאית בה הני מילי אחרנייתא.

מאי קושיא דילמא ר"ש ס"ל כמ"ד מזכירין י"מ בלילות ולא סגי ליה בטעמא דריב"ק בהקדמת והיה אם שמוע לויאמר וע"כ צריכין אנו לטעמא דידיה שזה יש בה ללמד ולעשות ויאמר אין בה אלא לעשות בלבד וא"כ ממילא קם לן נמי טעמא דהקדמת שמע לוהיה אם שמוע שזה ללמוד וללמד ולעשות כמו שהקדימו פרשה והיה אם שמוע מפני שיש בה ללמד ולעשות לויאמר שאין בה אלא לעשות בלבד.

וא"צ לנתינת הטעם מצד א' כריב"ק דעכשיו סדר כל ג' פ' שבק"ש מחד טעמא הוא. אלא ע"כ ש"מ דעיקר תקנת פ' ציצית שבק"ש משום שנזכר בה מצות ציצית ולא משום י"מ שבה והשתא סגי לן בטעמא דר"י ב"ק להקדמת והיה אם שמוע לויאמר אפי' למ"ד מזכירין י"מ בלילות.

מה"ט פריך שפיר ותיפוק ליה מדריב"ק ומשני חדא ועוד קאמר חדא משום כדי שיקבל עול מלכות שמי' תחלה ואח"כ יקבל עול מצות ורישא דמילתא נקט והוי כמו וגו'. וה"ה לוהיה אם שמוע לויאמר כדמפרש ריב"ק במתני'.

וכיון דהכי הוא מתני' אתיא כפשוטה מזכירין י"מ בלילות לאו אפ' ציצית קאי אלא אהזכרת י"מ לחוד קאי אי מזכירין י"מ בלילה אי לא ולראב"ע שאמר לא זכיתי שתאמר י"מ בלילות לא היה קורין לא פרשת ציצית וגם היה מדלגין י"מ מברכה ראשונה של שתיים שלאחריה של ק"ש דערבית כדמשמע מהא דחייא בר רב דאמרינן לא אמר אני ה' אלהיכם א"צ לומר אמת דמתמה עליה והא בעי לאזכורי י"מ ואמוראי איירי מפ' ציצית שלא תיקנו בק"ש אלא מפני מצות ציצית שבה וכיון דאין מצות ציצית בלילה אם חייב לקרותם או לא.

והשתא אתי שפיר הא דפריך והא בעי לזכור י"מ. והשתא נמי אתי שפיר הא דקבע הש"ס הא דבמערבא וכל הסוגיא כאן ולא קבע אמתני' דמזכירין י"מ בלילות בפ"ק דאלו לפירש"י והרמב"ם שם היה ראוי לקובעה דבת בוקתא היא.

ולפי מש"כ אתי שפיר דאין סוגיא זו ענין למתני' דפ"ק ותרתני מילי נינהו אלא שזה יש לדחות דמשום דחייא ב"ר אמר אמר אני ה' אלהיכם צריך לומר אמת ופירש"י צ"ל אמת כדכתיב וה' אלהים אמת ע"כ מה"ט קבע הש"ס לסוגיא זו אמתני' דאמר ר"י בין ויאמר לאמת ויצייב לא יפסיק דהיינו טעמא דר"י משום דכתיב וה' אלהים אמת כדמפרש התם ר"י: ולפי מה שהוכחתי דעיקר מה שתקנו חכמים פ' ציצית בק"ש אינו משום הזכרת י"מ שנא' בה אלא מפני מצות ציצית שבה יש לתמוה גם על הרמב"ם בחיבורו שהבאתי למעלה שכ' על פ' ויאמר אע"פ שאין מצות ציצית נוהגת בלילה קורין אותה בלילה מפני שיש בה הזכרת י"מ ומצוה להזכיר י"מ ביום ובלילה כו' והרי הוכחתי דזה שקורין פ' ויאמר אינו אלא בשביל מצות ציצית שבה וכן נראה מדברי התוס' גבי הא דאמרינן ספק אמר אמת ויצייב ספק לא אמר חוזר ואומר פירשו בשם הר"ר ש"ל ספק לא אמר

אמת ויציב עם פ' ציצית וכולה מילתא דיי"מ קרוי ליה אמת ויציב לפי דטעם אמת ויציב
הוי משום י"מ הלכך הוי פ' ציצית בכלל אמת ויציב ש"מ דמשום הזכרת י"מ תקנו
חכמים לומר אמת ויציב ופ' ויאמר אינו אלא משום מצות ציצית שבה לפיכך לכולי
מלתא דיי"מ קרי ליה אמת ויציב ע"כ בחידושי.

הרי נתברר דזמן הזכרת י"מ של לילה הוי כל הלילה מצ"ה עד עמוד השחר ומכאן
ואילך עבר זמנה אע"ג דזמן ק"ש של לילה עדיין נמשך עד הנץ החמה: סימן י ואכתי
נשאר לנו לבאר זמן הזכרת יצ"מ של יום התחלת זמנה וסופה הנה נ"ל דבר ברור ופשוט
שזמנה כל היום מעלות השחר עד צאת הכוכבים כמו דבר שמצותו ביום שכשר כל
היום.

ול"ד לק"ש דתלה רחמנא בזמן קימה הילכך אין זמנה אלא עד הנץ החמה לת"ק ועד ג'
שעות לר"י כדתנן בפ"ק דברכות ומכאן ואילך עבר זמן קימה אבל הזכרת י"מ ביממא
תליא רחמנא כדכתיב כל ימי חייך והרי עד צאת הכוכבים יממא הוא כדאמר בספ"ב
דמגילה. ולא עוד אם לא הזכיר כל היום ונזכר בין השמשות חייב להזכיר כיון דבין
השמשות ספק יום הוא הוה ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא.

ואי קשיא לך הא דאמרינן בר"פ היה קורא (דף י"ג) ת"ר שמע ישראל ה' אלהינו ה'
אחד זו היא ק"ש של ר"י הנשיא חוזר וגומרה או אינו חוזר וגומרה בר קפרא אמר אינו
חוזר וגומרה ר"ש ברבי אמר חוזר וגומרה א"ל ב"ק לר"ש ברבי בשלמא לדידי דאמינא
אינו חוזר וגומרה היינו דמהדר רבי אשמעתא דאית בה י"מ אלא לדידך דאמרת חוזר
וגומרה ל"ל לאהדורי.

כדי להזכיר י"מ בזמנה. לאו למימרא דהאי בזמנה פירושו בזמן מצותו של הזכרת י"מ
ותידק מיניה שיש לה זמן קבוע כמו ק"ש, דכבר נשמר רש"י מזה שפי' בזמנה בזמן
ק"ש ע"כ.

אבל מצות הזכרת י"מ זמנו כל היום ואדרבה מדקאמר אלא לדידך דאמרת חוזר וגומרה
ל"ל לאהדורי והרי רבי היה לומד עם תלמידיו עד שעבר זמן ק"ש ואס"ד דזמן הזכרת
י"מ כלה ביחד עם זמן ק"ש ע"כ ה"ל לאהדורי ולא היה בר קפרא טועה בזה. אבל אי
זמן הזכרה כל היום.

אתי שפיר הא דפריך ל"ל לאהדורי כיון דחוזר וגומרה ועדיין לא עבר זמן הזכרה ואפ"ה
משני ליה כדי להזכיר י"מ בזמנה כלומר אע"ג כשחוזר וגומרה עדיין זמן הזכרה היא
מ"מ כיון דבאותו שעה כבר עבר זמן ק"ש קא מהדר כדי להזכיר י"מ בזמן ק"ש. ולפי
מה שכתבתי תבין סוגיא א' בפ' מי שמתו (דף כ"א) שנחבטו בה רבותינו בעלי התוס'
ולמש"כ אתי שפיר דאמר התם אר"י אמר שמואל ספק קרא ק"ש ספק לא קרא אינו
חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב.

מ"ט ק"ש דרבנן אמת ויציב דאורייתא תנן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפני
ולא לאחריה ואס"ד אמת ויציב דאורייתא ליברך לאחריה ומשני מ"ט מברך אי משום
י"מ הא אידכר ליה בק"ש ונימא הא ולא לבעי הא ק"ש עדיפא דאית בה תרתי. והקשו
התוס' אהא דקאמר ספק אמר אמת ויציב חוזר ואומר אמת ויציב דע"כ צ"ל שהוא

מסופק ג"כ אם קרא ק"ש או לא דאי וודאי קרא ק"ש תו לא הוי אמת ויצויב דאורייתא דאי משום י"מ הא אידכר ליה בק"ש וא"כ כיון שמסופק משניהם יחזור לק"ש דעדיפא דאית ביה תרתי כדאמר גבי בעל קרי.

ותירץ בשם ר"י דמיירי שמסופק משניהם ולא דמי לבעל קרי כיון דוודאי לא אמר לא ק"ש ולא אמת ויצויב ק"ש עדיפא דאית בה תרתי. אבל גבי ספק יותר טוב לומר אמת ויצויב מק"ש משום דאם איתא שלא קרא ק"ש כ"ש שלא אמר אמת ויצויב שלאחריה וכשחוזר וקורא ק"ש מספיקא אכתי לא תיקן בזה אמירת אמת ויצויב אבל כשחוזר ואומר אמת ויצויב איכא למימר שתיקן הכל דדילמא כבר קרא ק"ש ולא אמר אמת ויצויב דלאחריה ועכשיו באמירת אמת ויצויב תיקן את הכל זהו תורף דבריהם ז"ל וטובא ק"ל על פ"י זה חדא דאי ספק אמר אמת ויצויב דקאמר מיירי דמספקא ליה נמי מק"ש דאי ברי לו שקרא ק"ש ששוב אינו חוזר ואומר אמת ויצויב כיון דאידכר ליה י"מ בק"ש וארישא דספק קרא ק"ש ספק לא קרא קאי האי בבא דסיפא דספק אמר אמת ויצויב שהרי מיירי דמספקא ליה משניהם מק"ש ומאמת ויצויב א"כ כיון דבבא דסיפא ארישא קאי ל"ל לשמואל למפלגינהו לתרתי בבי ה"ל למיכללינהו בחדא בבא ונימא הכי ספק קרא ק"ש ואמר אמת ויצויב ספק לא קרא ק"ש ולא אמר או"י חוזר ואומר אמת ויצויב ואין חוזר וקורא ק"ש מ"ט ק"ש דרבנן אמת ויצויב דאורייתא.

וכיון דקמ"ל אפי' בהיכא דמספקא ליה בשניהם דחוזר ואומר אמת ויצויב ואינו חוזר וקורא ק"ש אע"ג דק"ש עדיפא דאית בה תרתי כ"ש היכא שברי לו שאמר אמת ויצויב ולא מספקא ליה אלא מק"ש לחוד דאינו חוזר וקורא ק"ש ובבא דרישא דספק קרא ק"ש ל"ל. הא מבבא דסיפא שמעינן לה בק"ו.

ועוד ק"ל דא"כ לא הוי עיקר הטעם דחוזר ואומר אמת ויצויב ואינו חוזר וקורא ק"ש משום דק"ש דרבנן ואמת ויצויב דאורייתא כיון דמיירי דמספקא ליה בשניהם ולא יצא עדיין י"ח הזכרת י"מ של תורה ובאמירת אחת מהן יוצא ידי חובת הזכרה ושוב אין אמירת שניה אלא מדרבנן לחוד. וכמו שאם אומר אמת ויצויב מהשתא תו לא הוי ק"ש אלא מדרבנן כיון דכבר יצא ידי חובת הזכרה של תורה באמירת אמת ויצויב ה"נ י"ל איפכא שאם קורא ק"ש מהשתא שוב אין אמירת אמת ויצויב מן התורה כיון שכבר יצא ידי חובת הזכרה של תורה בק"ש נמצא שם של דאורייתא ושל דרבנן על שניהם דאיזה מהן שאומר בראשונה יוצא בה ידי חובת הזכרה של תורה ומעתה אין אמירת חברתה אלא מדרבנן ומאי פסקא לקרוא אמת ויצויב דאורייתא וק"ש דרבנן הא כמו שאמת ויצויב מן התורה אם אינו קורא ק"ש ה"נ ק"ש מן התורה אם אינו אומר אמת ויצויב וה"נ כמו שק"ש דרבנן אם קרא כבר אמת ויצויב ה"נ אמת ויצויב דרבנן אם קרא כבר ק"ש ולא תלי טעמא בדאורייתא ודרבנן אלא עיקר הטעם משום דכשחוזר ואומר אמת ויצויב איפשר לתקן הכל משא"כ בחוזר וקורא ק"ש והרי עיקר הטעם חסר מן הספר אע"פ שיש ליישב זה בדוחק גדול אינו נראה.

עוד פ"י התוס' שם בשם הר"ש דמיירי שפיר שאינו מסופק אלא מאמת ויצויב אבל ברי לו שקרא ק"ש ואפ"ה הוי אמת ויצויב דאורייתא שר"ל ספק לא אמר אמת ויצויב עם פ' ציצית שמסופק אם לא אמר לא פרשת ציצית ולא אמת ויצויב וא"כ לא הזכיר כלל י"מ

וכולה מילתא די"מ קרי ליה אמת ויציב לפי דטעם אמת ויציב הוי משום י"מ הילכך הוי פ' ציצית בכלל אמת ויציב ע"כ.

ולפי' ק"ל האי חוזר ואומר אמת ויציב דקאמר שמואל מאי היא אי חוזר ואומר פ' ציצית עם אמת ויציב ושניהם יחד נכללין בשם אמת ויציב מטעמא שפי' הרר"ש קשה תרתי ל"ל הא כיון שחוזר ואומר פ' ציצית יוצא ידי חובת הזכרה של תורה ותו אין אמת ויציב אלא מדרבנן וספיקא לקולא.

וא"ת האי חוזר ואומר אמת ויציב על פ' ציצית לחוד קאי אבל אמת ויציב ממש אינו חוזר ואומר דהא כבר יצא ידי חובת הזכרה של תורה באמירת פ' ציצית א"א לומר כן שקורא לפ' ציצית לחוד בשם אמת ויציב ואין אמת ויציב ממש בכלל האי חוזר ואומר אמת ויציב דקאמר. דהא אדרבה אמת ויציב ממש א"צ לחזור ולומר דבשלמא היכא שכולל יחד פ' ציצית עם אמת ויציב קורא לשניהם בשם אמת ויציב כיון דמיירי נמי מאמת ויציב ממש אבל שיקרא לפ' ציצית לחוד בשם אמת ויציב הא לא מסתבר.

וכ"ש שהא דקאמר חוזר ואומר אמת ויציב ליתא באמת ויציב ממש אלא אדרבה איפכא הוא דאמת ויציב ממש א"צ לחזור ולומר. ואי האי חוזר ואומר אמת ויציב באמת ויציב ממש מיירי דחוזר ואומר וא"צ לחזור ולומר פ' ציצית קשה מאי פסקא דחוזר ואומר אמת ויציב ואינו חוזר ואומר פ' ציצית כיון דבאמירתה נמי יוצא ידי חובת הזכרה אם רוצה לאומרה וא"צ לחזור ולומר אמת ויציב דמעתיא אינו אלא מדרבנן שכבר יצא ידי חובת הזכרה של תורה באמירת פ' ציצית.

וא"ת האי חוזר ואומר אמת ויציב דקאמר על א' מהני תרתי קאי או אמת ויציב ממש או פ' ציצית שנכלל נמי בשם אמת ויציב. קשה דא"כ חוזר ואומר אמת ויציב דסיפא לא הוי דומיא דספק אמת ויציב דרישא דפי' שמספקא לו משניהם דאם אינו מספקא לו אלא מא' מהם וברי לו שכבר קרא א'.

ה"ל שניה דרבנן ואינו חוזר ואומרה מספיקא וחוזר ואומר אמת ויציב דסיפא היינו שאומר א' מהן. וזה קשה נמי אם נפרש להאי חוזר ואומר אמת ויציב על אמת ויציב לחוד או על פ' ציצית לחוד דוקא דא"כ לא הוי סיפא דומיא דרישא.

ועוד אם נפרש חוזר ואומר אמת ויציב דעל א' משניהם קאמר מ"מ כיון דלא מיירי משניהם ביחד פ' ציצית ואמת ויציב אלא אפילו בפ' ציצית לחוד סגי אין ראוי לכלול פ' ציצית לחוד בשם אמת ויציב. ועוד שע"כ חוזר ואומר פ' ציצית בדוקא כל היכא דמספקא ליה בשניהם אם אמר פ' ציצית ואמת ויציב חוזר ואומר פ' ציצית מפני שהיא מג"פ של ק"ש וכמ"ש בסמוך.

ועוד ק"ל כיון דמיירי שכבר קרא ב' פרשיות ראשונות של ק"ש ואינו מסופק אלא אם אמר פרשת ציצית ואמת ויציב בע"כ אפי' לשמואל דאמר ק"ש דרבנן צריך לחזור ולומר פרשה ציצית ואפי' אי הוי הזכרת יצ"מ דרבנן אפ"ה מחוייב לומר פ' ציצית מספיקא שהיא א' מג"פ של ק"ש וכיון שהתחיל בק"ש בוודאי ולא מספקא ליה אלא בפ"ג של ציצית אם אמרה או לא אמרה מחוייב לחזור ולאומרה מספיקא.

ולא מתוקמא דספק קרא ק"ש ספק לא קרא דאינו חוזר וקורא מספיקא אלא בכל היכא דמספקא ליה אם קרא ממנה כל עיקר. אבל בוודאי קרא מקצתה ומספקא ליה על השאר מחוייב לחזור ולגמרה מספיקא.

וא"כ האי חוזר ואומר אמת ויציב דקאמר ע"כ אפרשת ציצית קאי שמחוייב לחזור ולאמרה מספיקא הואיל והיא א' מפרשיות של ק"ש וכבר קרא בברי ב' פרשיות ראשונות דק"ש. א"כ מאי קאמר חוזר ואומר אמת ויציב ויהב טעמא משום דאמת ויציב דהיינו פ' ציצית דאוריית' דמשמע טעמא דהוי דאורייתא משום הזכרת יצ"מ.

הא אם ברי לו שאמר אמת ויציב ממש ולא מספקא ליה אלא על פ' ציצית לחוד אם אמרה או לא אינו חוזר ואמרה. ואמאי כיון דמיירי לו שקרא ב' פרשיות ראשונות של ק"ש מספיקא צריך לחזור ולקרוא פ' ג' שהיא פ' ציצית אע"פ שאינו אלא מדרבנן הואיל וכבר הזכיר יציאת מצרים באמת ויציב.

מ"מ משום ק"ש שהתחיל בברי גומר את כולה מספיקא דהרי אמרי' בפ"ב דברכות (ד' טז) תני תנא קמיה דר' יוחנן קרא וטעה וא"י להיכן טעה באמצע הפרק חוזר לראש בין פרק לפרק חוזר לפרק ראשון בין כתיבה לכתיבה חוזר לכתיבה ראשונה. וכתבו שם תלמידי ר"י ויש להקשות לשמואל דאמר ספק קרא ק"ש אינו חוזר וקורא משום דק"ש דרבנן היכי אמר הכא שחוזר לראש הפרק.

וי"ל שאינו דומה זה לזה דבשלא קרא כלל אינו חוזר ואומר דק"ש דרבנן אבל בשהתחיל לקרות אפ"ל שמואל מודה שאם טעה שיש לו לתקן כיון שהתחיל ע"כ. הרי אפ"ל לשמואל בהתחיל בוודאי ומספקא ליה בין פרק לפרק ובין כתיבה לכתיבה חוזר וקורא מספיקא.

ה"ה במספקא ליה בפ' ציצית לחוד כיון שקרא בוודאי ב' פרשיות ראשונות חוזר ואומר פ' ציצית מספיקא אפ"ל היכא שהזכיר כבר יצ"מ דהא וודאי פ' ציצית לק"ש שייכא וכל ג"פ ק"ש מיקרו כמש"כ הרמב"ם בר"פ א' מה' ק"ש והכי מוכח להדיא שם דאהא דטעה וא"י להיכן טעה מסיים אר"י לתנא ל"ש אלא שלא פתח בלמען ירבו אבל פתח בלמען ירבו סרכיה נקט ואתי ופירש"י סרכיה נקט ואתי אין לטעות מכאן עד אמת ויציב וא"צ לחזור אלא לאמת שהפ' שגורה בפיו ע"כ.

טעמא דסרכיה נקט ואתי הא לא"ה צריך לחזור מספיקא לראש פ' ויאמר. וש"מ כל היכא שהתחיל ק"ש בוודאי מודה שמואל דאפ"ל פ' ציצית חוזר ואומר מספיקא והא וודאי לאו משום הזכרת יצ"מ שבה דהוי מה"ת דהא נפיק ידי חובתו באמירת אמת ויציב אלא מטעמא דהתחיל גומר הוא.

וא"כ הא דספק אמר אמת ויציב חוזר ואומר אמת ויציב היינו דחוזר ואומר פ' ציצית דוקא ולא סגי ליה באמת ויציב ממש. והשתא קשה בתרתי חדא דל"ל טעמא משום דאמת ויציב דאורייתא תיפוק ליה דאפ"ל בהזכיר יצ"מ דאינו אלא מדרבנן מ"מ מספיקא חוזר ואומר פ' ציצית כיון דבהתחיל בברי ואמר ב"פ ראשונות של ק"ש גומר מספיקא ועוד כיון דהא דחוזר ואומר אמת ויציב היינו פ' ציצית דוקא ולא אמת ויציב ממש היאך קאמר אמת ויציב כיון דלא משכחת ליה לעולם שמספיקא יצטרך לומר אמת ויציב

והיאך קורא אמת ויציב סתמא לפ' ציצית כיון דאמת ויציב ממש אינו במשמע זה אלא אדרבה בדידיה אינו חוזר ואומר מספיקא לעולם.

והא וודאי לא מסתבר לומר דפ' ציצית עם אמת ויציב חדא מילתא נינהו להא עניינא בכל היכא דמספקא לן בשניהם אם אמרם. אע"ג דכשחוזר ואומר אחד מהם כבר יצא ידי חובת ספק הזכרת יצ"מ של תורה ואין אמירתה של שניה אלא דרבנן וכל דרבנן ספיקו להקל.

מ"מ כיון דע"כ צ"ל אחד מהם משום ספק הזכרת יצ"מ של תורה דספיקא להחמיר וכיון דע"כ צריך לחזור ולומר את א' מהם ממילא גורם נמי שמחוייב לחזור ולומר את השני מספק דכיון שהתחיל גומר כדאמר' לענין ק"ש אליבא דשמואל דאמר ק"ש דרבנן וכדמוכח ההיא דטעה בין פרק לפרק וכדכתיבנא.

וה"נ כיון דתיקנו לומר פ' ציצית ואמת ויציב שניהם משום הזכרת יצ"מ שבהם חדא מילתא נינהו ואם התחיל בא' גומר נמי מספיקא את השני. והשתא אתי שפיר הא דקאמר ספק אמר אמת ויציב חוזר ואומר אמת ויציב דחוזר ואומר פ' ציצית ואמת ויציב ממש מספיקא ולשניהם ביחד הוא דקורא כאן אמת ויציב.

הא ליתא דכבר הוכחתי למעלה דאמת ויציב לחוד הוא דתיקנו לעיקר מצות הזכרת י"מ. אבל פ' ציצית עיקר טעמא משום שנא' בה מצות ציצית הוא דתיקנו לאומרה וא"כ תרי מילי נינהו ואין אחד מהן גורם להבירו לחזור ולאומרו מספיקא אבל ב' פרשיות של ק"ש עם פ' ציצית חדא מילתא נינהו אע"ג דא"צ לקרות פ' ציצית בלילה כדאמר בפרק היה קורא (ד' י"ד) משום שאין מצות ציצית נוהגת בלילה.

מ"מ בשחר שנוהג מצות ציצית פ' ציצית עם ב' פרשיות ראשונות חדא מילתא נינהו כדמוכח מהא דאמרן הילכך אם התחיל בא' מהן גומר את כולן מספיקא. ועוד שע"כ פ' ציצית ואמת ויציב לאו חדא מילתא נינהו שהרי בעל קרי מהרהר ק"ש בלבו כל הג"פ אע"ג דאינו מן התורה אלא פ' ציצית משום יצ"מ שבה לשמואל דאמר ק"ש דרבנן.

וש"מ דשווי' רבנן לכל ג"פ דק"ש כחדא מילתא עם פ' ציצית. ואע"ג דהא דקורא פ' שמע איכא למימר משום קבלת עול מלכות שמים שבה.

מ"מ פ' והיה אם שמוע דמהרהר בעל קרי בלבו ע"כ אינו אלא משום דכל ג"פ כחדא נינהו ואפ"ה אינו מברך לאחריה כלל ואפי' אמת ויציב א"צ להרהר ש"מ דאמת ויציב ופ' ציצית לאו כחדא מילתא נינהו: עוד ק"ל על פי' הר"ש שפי' דכולה מילתא דיצ"מ קרא ליה אמת ויציב לפי דטעם אמת ויציב הוי משום יציאת מצרים הילכך הוי פ' ציצית בכלל אמת ויציב דזה נראה כיציבא בארעא וגיורא בשמי שמיא שיהא טפל ונכלל פ' ציצית שנאמרה בתורה לאמת ויציב בקריאת שם שנוסח שלה אינו אלא מתקנת חכמים אע"פ שתקונה לעיקר הזכרת יצ"מ יותר] מפ' ציצית שלא תיקנו עיקר אמירתה אלא מפני מצות ציצית שבה ומה"ט א"צ לקרותה בלילה וא"כ טפל פ' ציצית לאמת ויציב בהא מילתא דהזכרת יצ"מ מ"מ כיון דיוצא בה י"ח הזכרה אע"ג דעיקרה לא תיקנה משום יצ"מ שבה וכתיבי נמי באורייתא בהדיא אין ראוי לטפלה לאמת ויציב שהוא ממטבע שטבעו חכמים.

ונ"ל לפרש שמעתתא זו ע"ד שכתבתי דכבר נתברר דזמן הזכרת יצ"מ של יום הוי כל היום ושל לילה כל הלילה עד עלות השחר וזמן ק"ש של לילה הוי כל הלילה ועוד נמשך זמנה על היום מעלות השחר עד הנץ החמה כרשב"י משום ר"ע וקי"ל כוותיה וק"ש של יום זמנהעד ג' שעות כר' יהושע דקי"ל כוותיה ותו לא.

נמצא עכשיו זמן הזכרת יצ"מ של יום נמשך אחר זמן ק"ש מג' שעות עד הלילה דהוי זמן הזכרה עדיין וזמן ק"ש עברה כבר מג' שעות ולמעלה. ובשל לילה הוי איפכא דזמן ק"ש נמשך יותר מזמן הזכרה מעה"ש עד הנץ החמה דהוי זמן ק"ש ואינו זמן הזכרה.

והשתא א"ש דוודאי אם מצא את עצמו עומד בזמן ק"ש והזכרה שעדיין לא עבר זמנו של כל א' מהן וספק לו אם קרא ק"ש ואמת ויציב או לא. וודאי ק"ש עדיף דאית ביה תרתי כדאמר לגבי בעל קרי וחוזר ואומר ק"ש ואינו חוזר ואומר אמת ויציב.

ובהא אפי' שמואל דאמר ק"ש דרבנן מודה וכ"ש אם ברור לו שקרא ק"ש וספק אם אמר אמת ויציב כיון דכבר הזכיר יצ"מ בק"ש בפ' ציצית יוצא ידי חובתו ומעתה אמת ויציב אינו אלא מדרבנן ואינו חוזר ואומר אמת ויציב. וכן אם ברי לו שקרא ב"פ ראשונות של ק"ש ומסופק לו בפ' ציצית ואמת ויציב אם אמרם או לא ע"כ צריך לחזור ולומר פ' ציצית דוקא מספיקא דשייכא לק"ש וכיון שהתחיל בק"ש מחוייב לגומרה כולה ואפי' פ' ציצית מספיקא ושוב אינו חוזר ואומר אמת ויציב מספיקא דהו"ל ספיקא דרבנן ולקולא שהרי כבר יצא ידי חובת הזכרת יצ"מ של תורה בפ' ציצית שקרא.

הרי דבב' דרכים הללו חוזר וקורא ק"ש או פ' ציצית מספק ואינו חוזר ואומר אמת ויציב מספק. ודשמואל דאמר חוזר ואומר אמת ויציב מספק ואינו חוזר ואומר ק"ש מספק לאו בחד גוונא מיירי דהא וודאי ק"ש עדיף.

והא דספק קרא ק"ש ספק ל"ק דרישא דאינו חוזר ואומר אי בק"ש של שחרית ושל ערבית מיירי מתוקמא בשכבר הזכיר יצ"מ וליכא בק"ש אלא דרבנן וספיקא לקולא. א"נ בדלא הזכיר יצ"מ עדיין ובק"ש של ערבית מיירי וכגון שלא נזכר עד אחר שעלה עה"ש וקודם הנץ החמה דזמן הזכרה של לילה כבר עברה משעה שעלה עה"ש ואפי' וודאי לא הזכיר שוב אינו מזכיר משעלה עה"ש אבל זמן ק"ש של לילה עדיין לא עבר עד הנץ החמה ואם וודאי לא קרא מחוייב עדיין לקרות וקמ"ל שמואל דמספיקא אינו קורא דק"ש דרבנן וספיקא להקל.

אבל בק"ש של שחרית א"א לאוקמי וכגון שלא נזכר עד שעבר זמן הזכרה דא"כ כיון דעבר זמן הזכרה כ"ש דעבר כבר זמן ק"ש של שחרית דזמנו קצר מזמן הזכרה ומאי איריא דנקט שמואל בספק קרא ק"ש דאינו חוזר וקורא משום דק"ש דרבנן הא אפי' בוודאי לא קרא אינו קורא כיון שעבר זמן הזכרה כ"ש שעבר זמן ק"ש של שחרית כבר.

הילכך לא מתוקם הא דספק קרא ק"ש דשמואל אלא כדאמרן. אבל סיפא דמילתא דשמואל דספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר דחוזר ואומר אמת ויציב ע"כ מיירי דעדיין לא הזכיר.

דאלו הזכיר מעתה ה"ל אמת ויציב דרבנן ואינו חוזר ואומר מספיקא. ומיירי נמי מהזכרה של יום דאלו של לילה ספק אמר אמת ואמונה מבעיא ליה למימר שהיא ברכה שלאחר ק"ש של לילה דאלו אמת ויציב ברכה שלאחריה של יום היא בספ"ק דברכות (דף יב) כל שלא אמר אמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית לא יצא ידי חובתו.

ויש לאוקמי מילתא דשמואל כגון שלא נזכר עד לאחר ג' שעות על היום דכבר עבר זמן ק"ש של שחרית ועדיין זמן הזכרת י"מ של יום לא עבר עד הלילה שזמנה כל היום והוי סיפא דומיא דרישא דספק קרא ק"ש דמיירי נמי בעברה זמן הזכרה וזמן ק"ש לא עברה ובסיפא ספק אמר אמת ויציב מיירי איפכא דזמן ק"ש עברה וזמן הזכרה עדיין לא עברה הילכך חוזר ואומר או"י דעדיפא מק"ש דעברה זמנה כבר ועדיין זמן אמת ויציב לא עברה כדתנן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד ואמר בגמ' מאי לא הפסיד לא הפסיד הברכות ומברך ב' לאחריה וב' לפניו בפ"ק דברכות (דף ט) הילכך אמת ויציב עדיפא טפי דאית בה תרתי דיוצא ידי חובתו ע"י קריאתה מידי הזכרת י"מ ויצא ידי חובת ברכה שלאחריה שעדיין לא עבר זמנה אבל אם חוזר ואומר ק"ש ליתא אלא חדא הזכרת י"מ דאלו קבלת עול מלכות שמים שבק"ש כבר עבר זמנה.

ובהכי ניחא לי הא דנקט ספק אמר אמת ויציב שהיא ברכה שלאחריה של שחרית ולא נקט ספק אמר אמת ואמונה שהיא ברכה שלאחריה של ערבית דאילו לפי ר"י והר"ש ה"נ המ"ל ספק אמר אמת ואמונה ומ"ש אמת ויציב דנקט. והא ל"ל דהיינו טעמא דלא קאמר ספק אמר אמת ואמונה דערבית משום דאין אומרין פ' ציצית בלילה כדאמרין בפרק היה קורא הילכך נקט ספק אמר אמת ויציב דשחרית לרביתא דאע"ג דאומרים פ' ציצית בק"ש של שחרית וה"א דק"ש עדיף דאית ביה תרתי כדאמרין לגבי בעל קרי קמ"ל שמואל דלגבי ספק אמת ויציב עדיף לחזור ולאמרה יותר מק"ש מטעמא שפי' ר"י אבל באמת ואמונה דערבית פשיט' דמספיקא חוזר ואומר אמת ואמונה כיון דאין אומרים פ' ציצית ואין יוצא י"ח י"מ של לילה דאוריית' אלא באמירת אמת ואמונה ואילו אמר שמואל באמת ואמונה דחוזר ואומר מספיקא ה"א דבאמת ויציב אינו חוזר ואומר מספיקא אלא ק"ש דעדיפא.

דהתינח לפיר"י דפירש דספק אמר אמת ויציב מיירי דמספקא ליה מק"ש נמי. אבל לפי הר"ש דמיירי דלא מספקא ליה מב' פרשיות ראשונות של ק"ש כלל אלא מפ' ציצית ואמת ויציב לבד אין שום רבותא בהא דנקט ספק אמר אמת ויציב יותר מספק אמר אמת ואמונה והוה מצי למימר נמי ספק אמר אמת ואמונה ומ"ש אמת ויציב דנקט.

ועוד לקצת נוסחי דגרסי בהא דספק קרא ק"ש אר"י לחוד ול"ג אר"י אמר שמואל וכן היא הגירסא בספרים שלנו. והרי ר"י ס"ל דמצות ציצית נוהג בלילות כדאמרין במסכתא מנחות פ' התכלת (דף מ) ר"י רמי תכלת לפרזומי דאינשי ביתיה קסבר מ"ע שלא הז"ג היא דנוהג בלילה ונשים חייבות וכיון דס"ל דנוהג בלילות כרבנן דפליגי התם עליה דר"ש ע"כ אומרין פ' ציצית בלילה.

ולדידיה הוה מצי למימר ספק אמר אמת ואמונה דערבית נמי והוי קמ"ל ההיא רבותא גופיה דקמ"ל השתא במאי דנקט ספק אמר אמת ויציב דשחרית ואפי' למאי דגרסי מקצת רבוותא בההיא דספק קרא ק"ש אר"י אמר שמואל לא מסתבר דר"י דרמי תכלת

לפרזומי דאינשי ביתיה משום דס"ל מצות ציצית נוהג בלילות פליג אדשמואל רביה דהא בכל דוכתא אמר הא דר"י דשמואל או דרב היא והרי רב ס"ל דאין אומר' פ' ויאמר בלילה ש"מ דס"ל דאינו נוהג מצות ציצית בלילה.

וש"מ דשמואל נמי ס"ל דמצות ציצית נוהג בלילות וא"כ אומרים פ' ציצית בלילה וה"ל למיתני נמי ספק אמר אמת ואמונה. אבל לדידי אתי שפיר דלא הוה מצי למימר ספק אמר אמת ואמונה של ערבית דחוזר ואומר מפני י"מ שבה.

דוודאי כיון דלא עבר זמן הזכרה של לילה כ"ש דלא עבר עדיין זמן ק"ש שלה שנמשך זמנה יותר מזמן הזכרתה. וא"כ א"א ליה לשמואל למימר חוזר ואומר אמת ואמונה אלא חוזר ואומר ק"ש דאית ביה תרתי קבלת עול מלכות שמים וי"מ ואינו חוזר ואומר אמת ואמונה דלית בה אלא חדא.

אבל בשל שחרית שפיר משכחת ליה דחוזר ואומר או"י ואינו חוזר ואומר ק"ש כגון שנזכר לאחר ג' שעות שעבר זמן ק"ש וזמן הזכרה עדיין לא עברה הילכך חוזר ואומר אמת ויציב דעדיף טפי דיוצא ידי חובת הזכרה בה ויוצא ידי חובת ברכה שלאחריה של ק"ש דעדיין לא עבר זמנה ואל תתמה על מה שפירשתי אליבא דשמואל דזמן ק"ש של ערבית הוי עד הנץ החמה הרי ר"י אמר שמואל פסק בפ"ק דברכות כר"ג דאמר במתני' רפ"ק דברכות דזמן ק"ש הוי עד שיעלה עמוד השחר.

הא כבר כתב הרא"ש שם דר"ג מודה דזמן ק"ש הוי עד הנץ החמה. הרי נתברר לנו באר היטב בסי' זה ובשני סימנים הקודמים דזמן הזכרת י"מ של לילה זמנה כל הלילה מצה"כ עד עמוד השחר ותו לא אע"ג דזמן ק"ש של ערבית נמשך עוד עד הנץ החמה ואם הזכיר קודם צה"כ לא מיבעיא מפלג המנחה ואילך דלא יצא ידי חובתו דהא וודאי יממא הוא אלא אפי' אם הזכיר בהש"מ צריך לחזור ולהזכיר מצה"כ ואילך שהוא לילה וודאי אבל בהש"מ ספיקא הוא וה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא זמן י"מ של יום זמנו כל היום מעה"ש עד צה"כ ואם לא הזכיר עד בהש"מ חייב להזכיר בהש"מ כיון דבהש"מ ספק יממא הוא ה"ל ספיקא דאורייתא דילמא אכתי יום הוא ולא עבר זמן הזכרה עדיין ולחומרא הילכך חייב להזכיר כן נ"ל: סימן יא עוד ראיתי לברר דבר אחד בענין ספיקות הללו של ספק קרא ק"ש ואמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית ומוזכר קצת מהם במ"א בא"ח סי' ס"ז אלא שלא ישרו דבריו בעיני שכתב בתוס' בד"ה בעל קרי משמע דמוטב שיאמר ק"ש שנית היכא שמסופק לו משיאמר אמת ויציב דאית בה תרתי קבלת מצות וי"מ אבל (בדף כא) בד"ה ספק וכו' משמע דאומר אמת ויציב שנית משום דאי איתא שאמר אמת ויציב א"כ מסתמא גם קרא ק"ש אבל אם אמר ק"ש עדיין יש ספק אם אמר אמת ויציב ע"ש.

אבל לפי' הר"ש משמע שיאמר פרשה ציצית וגם אמת ויציב שכולה חדא מילתא היא ע"כ \$ ציור בספר \$ ושגג בכל זה דכל האי שקלי וטריא של התוס' אינו אלא אליבא דרב יודא דאמר ק"ש דרבנן ואמת ויציב לחוד הוי דאורייתא מפני י"מ שבה אבל למאי דקי"ל כר' אלעזר דאמר ק"ש נמי דאורייתא הוא וספק קרא ק"ש חוזר ואומר כל הג"פ א"כ גם לפיר' קורא ק"ש וא"צ לחזור ולומר או"י מספיקא דכיון שע"כ חזר וקרא פ' ציצית

מספיקא כבר יצא ידי חובת הזכרת י"מ של תורה ומעתה אמירת אמת ויצ"ב אינו אלא מדרבנן וספיקא לקולא.

גם מש"כ לפי הר"ש שיאמר פ' ציצית גם יאמר אמת ויצ"ב שכולה חדא מילתא היא. הא נמי ליתא דלא פי' הר"ש דכולה חדא מילתא היא אלא דבהא דאמר שמואל ספק אמר אמת ויצ"ב חוזר ואומר אמת ויצ"ב ולא סגי ליה בהזכרת י"מ שהזכיר כבר בפ' ציצית דספק אמר אמת ויצ"ב דקאמר שמואל מיירי דמספקא ליה נמי אם קרא פ' ציצית ושניהם נכללין בשם אמת ויצ"ב וספק אמר אמת ויצ"ב שניהם במשמע.

אבל בהא דמסיים חוזר ואומר אמת ויצ"ב אין שניהם במשמע אלא דבפ' ציצית לחוד סגי שהרי ב"ק מהרהר ק"ש מפני י"מ שבה לשמואל דאמר ק"ש דרבנן ואינו אומר אמת ויצ"ב שהרי תנן ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריה וא"כ למאי דקי"ל ק"ש דאורייתא וחוזר ואומר מספיקא סגי ליה בהכי וא"צ לחזור ולומר אמת ויצ"ב.

גם מש"כ דבד"ה ב"ק משמע שמוטב שיאמר ק"ש שנית כו' ובד"ה ספק משמע דאומר אמת ויצ"ב שנית לא דק כלל דאין דברי התוס' סותרין זא"ז דוודאי לענין ספק אמת ויצ"ב עדיף מטעם שפיר"י וההיא דבעל קרי מיירי בשלא קרא כלל שהרי כתבו ב"ק מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריה משום דק"ש דאורייתא וברכות דרבנן.

ואפי' למ"ד ק"ש דרבנן היינו היכא שהזכיר י"מ אבל מתני' שלא הזכיר י"מ שלא התירו לו לומר אמת ויצ"ב והוי ק"ש דאורייתא ואמת ויצ"ב דרבנן שהרי הזכיר יצ"מ בק"ש. ואין להקשות נתקן דלימא אמת ויצ"ב ולא לימא ק"ש דעדיף דלימא ק"ש דאית ביה נמי מ"ש ע"כ.

וזה מבואר נמי בד"ה ספק. ואיני יודע מה הביאו לטעות זה והב"ח כתב אם ברי לו שקרא ב"פ ראשונות וספק לו בפ' ציצית ואמת ויצ"ב אם אמרן או לא אמרן צריך לחזור ולומר פ' ציצית וברכת אמת ויצ"ב אבל ברי לו שאמר כל הג"פ וספק לו בברכות שלפניה וברכת אמת ויצ"ב א"צ לחזור ולברך ע"כ.

ואיני יודע מה חלוק יש בין אם ספק לו בפ' ציצית ואו"י דחוזר ואומר שניהם וכל היכא דלא מספקא ליה אלא בברכת אמת ויצ"ב לחוד וברי לו שקרא פ' ציצית א"צ לחזור ולברך אמת ויצ"ב אי פ' ציצית ואמת ויצ"ב כחדא חשיב ליה ה"ה באינו מסופק אלא מאמת ויצ"ב לבד נמי דינא הכי ואי לאו כחדא חשיב להו במסופק בשניהם נמי בחדא סגי ליה.

וחזור ואומר פ' ציצית דשייך לק"ש וכיון דהתחיל גומר מספק אפי' היכא שהזכיר כבר י"מ ושוב אין בפ' ציצית ואמת ויצ"ב דרא דאורייתא § ציור בספר § וכמש"כ בסימן שלפני זה כ"ש בלא הזכיר עדיין יצ"מ וכיון דבע"כ צריך לחזור ולקרוא פ' ציצית שוב אין אמירת אמת ויצ"ב אלא דרבנן וספיקא להקל: ומה שנ"ל בזה הוא דוודאי כל היכא דמספקא ליה בכלי מילתא דק"ש וברכותיה חוזר ואומר את הכל מספיקא לדידן דקי"ל ק"ש דאורייתא וכמש"כ הרמב"ם בפ"ב מהלכות ק"ש ספק קרא ק"ש חוזר וקורא ומברך לפניו ולאחריה.

אבל אם ידע שקרא ונסתפק לו אם בירך לפניו ולאחריה או לא בירך אינו חוזר ומברך ע"כ. וכ"פ הטור והש"ע שם וכ"פ שארי פוסקים וכבר פי' ר' יונה שהטעם שכל ספק שהוא של תורה מברכין עליו אבל בספק אם בירך כיון שהברכות דרבנן ה"ל ספק דרבנן ואינו חוזר ומברך ע"כ.

ואם ברי לו שקרא ב' פרשיות ראשונות ונסתפק לו בפ' ציצית ואמת ויציב לחוד ע"כ חוזר ואומר פ' ציצית מספיקא אפ"ל אם כבר הזכיר יציאת מצרים ושוב אין דררא דאורייתא בקריאת פ' ציצית מ"מ הואיל והתחיל בק"ש גומר מספיקא אבל אין חוזר ואומר אמת ויציב וכן אם נסתפק לו באמת ויציב לבד אין חוזר ואומר מספיקא דהרי כבר יצא ידי חובת הזכרת יציאת מצרים של תורה בפ' ציצית.

ואין אמת ויציב מעכשיו אלא דרבנן וספיקא לקולא וזה מבואר. ומיהו כ"ז בק"ש של יום אבל בק"ש של לילה הא וודאי יש לעיין בב' חלוקות אחרונות בנסתפק לו בפ' ציצית ואמת ואמונה שהיא ברכה של אחר ק"ש של ערבית ובנסתפק לו באמת ואמונה לחוד מה דינו.

ומסתבר לי כיון דקי"ל דאין מצות ציצית בלילה וא"צ מדינא לקרות פ' זו כלל בלילה כדאמר בפ' הי' קורא (ד' יד) דבמערבא ערבית הוי אמרי דבר אל ב"י ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמת והיו מדלגין את כל הפרשה ואע"ג דמסיק שם אביי הלכך אנן אתחולי מתחילין דהא אתחלי במערבא וכיון דמתחילינן מיגמר נמי גמרינן דהא אמר רב כהנא אמר רב לא יתחיל ואם התחיל גומר.

מ"מ מעיקר דתקנתין לא תיקנו רבנן לומר פ' ציצית בק"ש של ערבית כיון דאין זמן ציצית בלילה אלא משום דמתחלי במערבא הוא דמתחילינן אלא דבמערבא ס"ל דואמרת אליהם לא הוי התחלה ואביי ס"ל כר' שמואל ב"י אמר רב דואמרת אליהם הוי התחלה והרי אם התחיל גומר הלכך מגמר נמי גמרינן.

אבל מדינא כיון דקי"ל כר"ש דאין מצות ציצית נוהג בלילה כדאמר בפרק התכלת א"צ לקרות פ' ציצית בלילה. ונ"ל דאע"ג דאמר בספ"ק דברכות (ד' יב) פ' ציצית מפני מה קבעוה א"ר יהודה בר חביבא מפני שיש בה ששה דברים מצות ציצית יציאת מצרים. עול מצות.

דעת צדוקים. הרהור עבירה.

הרהור עכו"ם. מ"מ עיקרא לא נתקנה לאמרה אלא משום מצות ציצית שבה וכיון דאין מצות ציצית בלילה משום שאר דברים לחוד לא תיקנו לאמרה הילכך כל היכא דמספקא ליה בלילה אם אמר פ' ציצית ואמת ואמונה הרשות בידו רצה אומר פ' ציצית לצאת י"ח הזכרת י"מ של לילה רצה אומר אמת ואמונה ואינו חוזר ואומר פרש' ציצית אע"ג דקי"ל אם התחיל בק"ש גומר את כולה מספיקא אפ"ל פ' ציצית הני מילי בק"ש של שחרית אבל בשל ערבית אין לפרשת ציצית ענין לק"ש כלל.

ואם תאמר א"כ תקשה לך מתניתין דתנן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריה ואקשינן מיניה לרב יהודה דאמר ק"ש דרבנן אמת ויציב דאורייתא ליברך

לאחריה ומשנינו מ"ט מברך אי משום יצ"מ הא אידכר ליה בק"ש. ונימא הא ולא ליבעי הא ק"ש עדיפא דאית בה תרתי.

והרי הא דבעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפנייה ולא לאחריה סתמא תנן וביין אקריאת שמע דשחרית בין אקריאת שמע דערבית קאי דאינו מברך. והשתא אק"ש דשחרית א"ש דאינו מברך לאחריה דק"ש דשחרית הוי ג"פ ופ' ציצית בכלל והא אידכר ליה יצ"מ בפ' ציצית.

אבל ק"ש של ערבית כיון דאינו אלא ב' פרשיות ראשונות וא"צ לקרות פ' ציצית כלל א"כ אמאי אינו מברך לאחריה כיון דיצ"מ דאורייתא. אלא שבהא י"ל דתנא דידן ס"ל כחכמים דפליגי עליה דבן זומא בספ"ק ולא דרשי לכל ימי חיך לרבות את הלילות ואין צורך להזכיר יצ"מ בלילה מן התורה הילכך אע"ג דאינו קורא פ' ציצית בלילה אינו מברך נמי ול"ל בה משום יצ"מ.

אבל אכתי קשה שהרי לשמואל דאמר ק"ש דרבנן הא דמהרהר בק"ש מפני יצ"מ שבה דהוי מה"ת וכמו שפ"י התוס' וכמש"כ למעלה א"כ אמאי תנן בעל קרי מהרהר בלבו סתמא דמשמע אפי' ק"ש של ערבית נמי מהרהר ואמאי כיון דק"ש דרבנן והרי אינו מזכיר ליצ"מ בק"ש זו כיון דאין אומרים בה פ' ציצית א"כ למה מהרהר.

ולמש"כ בסי' א' דאע"ג דס"ל לשמואל דק"ש דרבנן מ"מ מודה דעיקר קריא' מה"ת שצריך לקרות איזה דבר מד"ת בזמן שכיבה וקימה מש"ה מהרהר ק"ש של לילה נמי לצאת י"ח עיקר קריאה של תורה והא דמהרהר בק"ש דוקא משום דק"ש עדיף דאית בה תרתי ולספרים דגרסי ק"ש דרבנן ומסקי משום דק"ש אית בה עומ"ש מש"ה מהרהר בה אע"ג דאינו אלא מדרבנן כמש"כ שם רש"י ותוס' אתי נמי שפיר.

א"נ י"ל דמתניתין אתיא כרבנן דפליגי עליה דר"ש בפ' התכלת וס"ל דמצות ציצית נוהג בלילה ולדידהו אמרינן לפ' ציצית נמי בלילה כיון דמצוה שנאמרה בה נוהג בלילה וס"ל לתנא דידן דמזכירין יצ"מ בלילות מן התורה כבן זומא דדריש לה מקרא דכל ימי חיך לרבות את הלילות הילכך מהרהר נמי בק"ש של לילה מפני יצ"מ של תורה הנאמרה בפ' ציצית שבקריאת שמע של לילה.

ואל תתמה על מה שפ"י דמתניתין אתיא או כרבנן דפליגי עליה דב"ז או כרבנן דפליגי עליה דר' שמעון בפ' התכלת והרי קי"ל כר"ש וכב"ז והיאך אתיא סתמא דמתניתין דלא כהלכתא. דאין זה קושיא דבלא"ה סתם משנה זו אתיא דלא כהלכתא דס"ל דבעל קרי אסור בד"ת ואנן קי"ל כר"י בן בתירא דמותר בד"ת דאין ד"ת מקבלין טומאה כדאמר התם בגמ'.

אבל אין נ"ל לתרץ דאע"ג דאין אומרים פ' ציצית בלילה וק"ש דרבנן לשמואל מ"מ ב"ק מהרהר אפי' ק"ש של לילה ואע"פ ששאר כל אדם אין אומרים פ' ציצית בלילה בעל קרי אומרה בלילה כביום. דהא ליתא דאם איתא דבעל קרי משנה בק"ש של לילה משאר כל אדם לא ה"ל לתנא למסתום אלא לפרש.

והמחזור כדפי': ונחזור לענייננו דבמסתפק לו בלילה אם אמר פ' ציצית ואמת ואמונה הרשות בידו לחזור ולומר איזה משניהם שירצה או פ' ציצית או אמת ואמונה כן נראה

לכאורה. אבל כי דייקת ביה ליתא אלא צריך לחזור ולומר אמת ואמונה דוקא ולא פ' ציצית וטעמא דמילתא כיון דמעיקרא דתקנתין א"צ לומר פ' ציצית בלילה לדידן דקי"ל כר"ש דאין מצות ציצית בלילה.

ואמת ואמונה תקנת חכמים היא לאומרה בלילה הילכך מספיקא חוזר ואומר אמת ואמונה דאית בה תרתי יצ"מ ומברכת ק"ש הוא אבל פ' ציצית בלילה אין בה אלא חדא יצ"מ גרידא הילכך אמת ואמונה עדיפא כמש"כ התוס' גבי ספק אמת ויציב לענין ק"ש דחוזר ואומר מספיקא משום דאית בה תרתי.

וכ"ש לה"ט שפי' ר"י דכל היכא דמספקא ליה בק"ש ובאמת ויציב אמת ויציב עדיפא משום דכשחוזר ואומרה אפשר שתיקן את הכל דמסתמא התפלל כדרך תפלה ק"ש ואח"כ אמת ויציב. האי טעמא שייך נמי גבי אמת ואמונה ערבית כיון דעכשיו אמרינן פ' ציצית בלילה קודם אמת ואמונה משום דאביי א"כ כל היכא דמספקא לן בפ' ציצית ואמת ואמונה אמת ואמונה עדיף דכשחוזר ואומרה אפשר שתיקן את הכל ואין לפקפק על דברי התוספו' שמדמו ספק של ק"ש ואמת ויציב דק"ש עדיף.

מדבעל קרי מהרהר ק"ש לשמואל דאמר ק"ש דרבנן ואינו מהרהר באו"י משום דק"ש עדיפא דאית בה תרתי ה"נ לענין ספיקא ק"ש עדיפא. דהא איכא למימר דל"ד ספיקא לב"ק שהוא וודאי דבשלמא בעל קרי שהוא בר חיובא וודאי בק"ש ובאמת ויציב אלא דארי דתקנת עזרא רמי עליה שתיקן טבילה לב"ק וקודם טבילה אסור בד"ת כדאמר התם וכיון דבשל תורה לא גזר והתירו בהרהור ולשמואל דאמר ק"ש דרבנן מ"מ רשאי להרהר בק"ש משום יצ"מ של תורה דאית בה אע"ג דאפשר לצאת ידי חובת יצ"מ של תורה ע"י אמירת אמת ויציב.

הרי כיון דמותר לו להרהר נמי בק"ש ע"י עילה זו של יצ"מ שבה והוא בר חיובא לקרות ק"ש הא וודאי ק"ש דאית בה תרתי עדיפא ומחוייב לקרות ק"ש דוקא כדי לצאת י"ח בתרתי שרמי חיובא עליה כיון דכבר הוסר ממנו הארי של תקנת עזרא ע"י יצ"מ של תורה שבה ויכול נמי לקיים קבלת עול מלכו' שמים בקריאתה הא וודאי מחוייב לקיימה כיון שאין בה משום תקנת עזרא.

אבל בנסתפק לו אם קרא ק"ש ואמר אמת ויציב או לא ומצד עצמן א"צ לחזור ולאמרן לשמואל דאמר ק"ש דרבנן דספיקא לקולא אלא מפני יצ"מ שבהם ה"ל ספיקא דאורייתא וכיון דעל ידי אמירת איזה מהן שיאמר או ק"ש או אמת ויציב יצא ידי חובת ספק יצ"מ של תורה הרשות בידו לומר אמת ויציב ואע"ג דק"ש אית בה תרתי דהא איכא נמי קבלת עול מלכות שמים.

מ"מ כיון דקבלת עול מלכות שמים שבק"ש לאו דאוריית' היא ספיקא לקולא כמו שאם הזכיר כבר יצ"מ ומסופק לו בק"ש ספיקא לקולא לשמואל ה"נ אם עדיין לא הזכיר יצ"מ ומסופק מק"ש ומאמת ויציב כיון דאפשר לצאת י"ח יצ"מ של תורה ע"י אמירת אמת ויציב אומרה וקבלת מ"ש של ק"ש ספיקא להקל ומנלן לחלק בין אמר יצ"מ כבר ואינו מסופק אלא מק"ש לבד דספיקא להקל.

ובין לא הזכיר יצ"מ ומסופק מק"ש ואמת ויציב דספק יצ"מ של תורה אע"פ שיש לו תקנה ע"י אמירת אמת ויציב דמ"מ גורם נמי להחמיר בקבלת מלכות שמים של דבריהם ומספיקא חוזר ואומר ק"ש דאית בה תרתי וה"נ בספיקא של פ' ציצית של לילה ואמירת אמת ואמונה לא נימא אמת ואמונה דאית בה תרתי עדיף כיון דספק יצ"מ של תורה יש לו תקנה ע"י קריאת פ' ציצית נמי ואי משום תקנת חכמים שיש באמת ואמונה משום ברכת ק"ש שלאחריה ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא והרשות בידו לחזור ולקרות פ' ציצית לצאת ידי חובת ספק יצ"מ של תורה וא"צ לחזור ולומר אמת ואמונה.

וי"ל דע"כ בספק קרא אמרינן נמי היכא דאית בה תרתי עדיפא שהרי בספק אמר אמת ויציב ספק לא אמר ס"ל לשמואל דחוזר ואומר אמת ויציב ויהב טעמא משום דאמת ויציב דאורייתא. והרי אין בו דררא דאורייתא אלא הזכרת יצ"מ שבו לחוד אבל כל שאר נוסח אמת ויציב אינו אלא ממטבע שטבעו חכמים והתקינו לאומרו משום ברכת ק"ש דלאחריה לחוד.

והשתא אמאי חוזר ואומר אמת ויציב מספיקא יזכיר יצ"מ לחוד וסגי לה בהכי לצאת י"ח הזכרה של תורה דהא אפי' בשמעתתא דאית בה יצ"מ יצא ידי חובתו מה"ת כדאמרי' גבי רבי דמהדר אשמעתא דאית בה יצ"מ מה"ט ותו כל נוסח אמת ויציב אינו אלא מדרבנן וספיקא לקולא ואמאי חוזר ואומר אמת ויציב דוקא מספיקא.

אלא וודאי ש"מ דלגבי ספיקא נמי אמרינן כל מילתא דאית בה תרתי עדיפא הילכך כיון דע"כ חוזר ואומר מספיקא הזכרת יצ"מ דהא ה"ל ספיקא דאורייתא צריך לחזור ולומר אמת ויציב דוקא דעדיף לן דאית ביה תרתי. וא"כ ה"ה בק"ש של ערבית כל היכא שמסופק בפרשת ציצית ואמת ואמונה אמת ואמונה עדיף לן דאית ביה תרתי וכדאמר' אבל היכא שבירי לו שקרא פ' ציצית ולא מספקא ליה אלא באמת ואמונה לחוד אם אמרה או לא אינו חוזר ואומר דכיון דכבר הזכיר יצ"מ בפ' ציצית מעתה אין אמת ואמונה אלא מדרבנן וספיקא לקולא.

נקטינן השתא בדיני ספיקות הללו כל היכא דמספקא ליה בק"ש וברכותיה אם אמרן או לא אמרן חוזר ואומר ק"ש דהא קי"ל ק"ש דאורייתא וספיקא לחומרא וכיון דחוזר ואומר ק"ש חוזר ואומר ברכותיה נמי כדברי הרמב"ם וסייעתו ובחלוקה זו אין חילוק בין ק"ש של שחרית וברכותיה לשל ערבית ותרואייהו חד דינא אית להו.

והיכא שבירי לו שקרא ב"פ ראשונות של ק"ש ואינו מסופק אלא בפ' ויאמר וברכה שלאחריה בזה יש לחלק בין שחרית לערבית דבשחרית חוזר ואומר פ' ציצית וא"צ לחזור ולומר אמת ויציב מספיקא אבל בערבית חוזר ואומר אמת ואמונה וא"צ לחזור ולקרות פ' ציצית מספק. אבל כל היכא שבירי לו שקרא כל ג"פ של ק"ש ואינו מסופק אלא באמת ויציב שחרית ואמת ואמונה ערבית תרואייהו חד דינא אית להו ואינו חוזר ואומר לא אמת ויציב שחרי' ולא אמת ואמונה ערבית מספיקא וכבר נתבאר טעמו של כ"ז למעלה היטב.

כן נ"ל: דיני הזכרת יציאת מצרים סימן יב שאלה למאי דקי"ל הזכרת יציאת מצרים הוי מן התורה דכתיב למען תזכור את יום צאתך מארץ מצרים כל ימי חייך אם נשים חייבות

במצוה זו של הזכרת יציאת מצרים או אינן חייבות: תשובה אע"ג דבספ"ק דמס' ברכות תנן מזכירין יצ"מ בלילות אראב"ע הרי אני כבן שבעים שנה ולא זכיתי שתאמר יצ"מ בלילות עד שדרשה בן זומא שנאמר למען תזכור וכו' ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות וחכ"א ימי חייך העוה"ז כל ימי חייך להביא לימות המשיח.

ומשמע לכאורה דהלכה כחכמים לגבי בן זומא ואע"ג דסתם לן תנא ברישא כב"ז הא קי"ל דסתם ואח"כ מחלוקת אין הלכה כסתם כדאמרינן בפרק החולץ (ד' מב). מ"מ הדבר ברור דהלכה כבן זומא בהא דסתמא דגמ' בפ' היה קורא אזלא כוותיה דפריך התם על הני אמוראי דס"ל דאין אומר' פ' ציצית בלילה והא בעי לאדכורי יצ"מ ומשני דאמר הכי מודים אנחנו לך ה' אלהינו שהוצאתנו ממצרים כו' אלמא סתמא דגמרא ס"ל כב"ז.

וכן פסק הרמב"ם בפ"א מה' ק"ש שכתב אע"פ שאין מצות ציצית נוהגת בלילה קורין אותה בלילה מפני שיש בה הזכרת יצ"מ ומצוה להזכיר יצ"מ ביום ובלילה שנאמר למען תזכור כו' ע"כ. ואפר' ויאמר כ"כ וכיון שנוהג בימים ובלילות ה"ל מ"ע שלא הזמן גרמא ונשים חייבות.

ואע"ג דק"ש נוהג בימים ובלילות ונשים פטורים כדתנן בפרק ד' דברכות (ד' כ) שאני ק"ש דאע"ג דק"ש של ערבית זמנה כל הלילה מצאת הכוכבים עד עלות השחר כר"ג בר"פ קמא דברכות דקי"ל כוותיה. מ"מ ק"ש של יום אין זמנה אלא עד הנץ החמה לר"א ועד ג' שעות לר"י כדתנן בפ"ק דברכות (ד' ט).

אבל הזכרת יצ"מ של לילה זמנה כל הלילה ושל יום זמנה כל היום וכמש"כ בס"י הקודמין ה"ל מ"ע שאין הז"ג ונשים חייבות. ולפי זה יש לתמוה על נשי דידן שהרבה נשים שאין קורין ק"ש וברכותיה מפני שהן פטורין מק"ש וברכותיה ואין נזהרין להזכיר יצ"מ כלל.

אבל אומר אני דעל כיוצא בזה אמרו הנח להן לישראל שאם אינן נביאים בני נביאים הן. אע"פ שלפום רהיטא נראה כן מ"מ כי דייקת שפיר ליתא להא מילתא.

אלא וודאי דנשים פטורות מהזכרת יצ"מ. תדע שהרי תנן נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש וכ"ש שפטורים מברכות שלפניה ושלאחריה דערבית ושחר'.

ואס"ד דנשים חייבות בהזכרת יצ"מ הרי כמו שתיקנו חכמים הזכרת יצ"מ לאנשים או פ' ויאמר לפירש"י והרמב"ם. או ברכה שלאחריה של ק"ש דערבית ושחרית וכמש"ל וכדמוכח בפ"ב דברכות גבי הא דקאמר התם לא אמר אני ה' אלהיכם א"צ לומר אמת ופריך והא בעי אדכורי יצ"מ ומשני דאמר הכי מודים אנחנו לך ה' אלהינו כו' כלומר דכך יאמר הנוסחא של ברכה ראשונה שלאחריה דערבית כדי להזכיר יצ"מ.

אלמא תיקנו חכמים נוסח הזכרת יצ"מ לאנשים שיזכרו כולם בנוסח אחד ולא שיזכיר כל א' וא' כפי נוסח שירצה ואלו לנשים לא תיקנו נוסח מיוחד להזכרת יצ"מ. ש"מ דאין נשים חייבות בהזכרה זו וטעמא דמילתא משום דה"ל מ"ע שהז"ג שנשים פטורות.

ואע"ג דקי"ל כב"ז דדריש ימי חייך הימים כל ימי חייך הלילות הרי שנוהג בימים ובלילות מ"מ ה"ל מ"ע שהז"ג כיון דשל יממא חלף ועבר זמנה בלילה ואם לא הזכיר

ביום שוב א"צ להזכיר הזכרה זו של יום בלילה. ואע"ג דחייב נמי להזכיר יצ"מ בלילה הא הזכרה אחריתא היא ומשום הזכרת לילה היא אבל הזכרה של יום עבר זמנה וא"צ להזכירה בלילה.

וכן הזכרה של לילה חלף ועבר זמנה ביממא ואם לא הזכיר בלילה א"צ להזכיר הזכרה זו ביום אע"ג דביום נמי חייב להזכיר יצ"מ ההיא מצוה אחריתא היא ומשום הזכרה דיממא הוא דמזכיר שהרי הזכרה דיום ודלילה תרתי מצות ותרתא אזכרות נינהו וכיון דשל יום ליתא בלילה ושל לילה ליתא ביום כל חדא וחדא הזכרה מהן ה"ל מ"ע שהז"ג ולא מהני הזכרה של יום לשוויה להזכרה של לילה למ"ע שאין הז"ג.

דהא של יממא מצוה אחריתא היא ושל לילה אין זמנה ביום וכן של יום ליתא בלילה הילכך נשים פטורות מהזכרת יצ"מ וזה ברור: וראיתי לבעל מג"א בא"ח סימן נ"ח שכ' כתב הכ"מ ספ"א יש שואלים מ"ש דדרשינן כל זמן שבני אדם שוכבים גבי ק"ש של לילה גבי ק"ש של יום נמי נדרוש ובקומך כל זמן שב"א קמים דהיינו כל היום.

ותי' דאה"נ דהא אמר הקורא מכאן ואילך לא הפסיד הברכות ואלו לא היה זמן ק"ש היו ברכותיו לבטלה והא דאמר בשעה שב"א קמים אסמכתא בעלמא הוא כו' והקשה עליו בעל מג"א דלדבריו ק"ש מדאורייתא זמנה כל היום וכל הלילה. וה"ל מ"ע שלא הז"ג דומיא דתפלה כמ"ש בסי' ק"ו ס"ב ובגמ' איתא בהדיא דה"ל מ"ע שהז"ג ע"כ.

הנה אף שבאמת אין דברי הכ"מ נכונים בזה אין כאן מקומו מ"מ קושיא זו של המ"א עליו לאו כלום הוא דאפי' את"ל דק"ש של יום זמנה כל היום ושל לילה זמנה כל הלילה. מ"מ כיון דשל יום אין זמנה בלילה ושל לילה אין זמנה כל היום אלא עד הנץ החמה לחוד ה"ל מ"ע שהז"ג ונשים פטורים וכמ"ש"כ.

והא דמביא המ"א ראייה מתפלה בסי' ק"ו ס"ב אינו ראייה דהתם הכי כתב הש"ע נשים ועבדים אע"פ שפטורים מק"ש חייבים בתפלה מפני שהיא מ"ע שלא הזמ"ג. הוא סבר דה"ט דה"ל מ"ע שלא הז"ג מפני שתפלת שחרית ומנחה זמנם כל היום ושל ערבית זמנה כל הלילה נמצא זמן כל התפלות נוהגין בין ביום בין בלילה ומצטרפין ביחד לעשות מצות תפלה מ"ע שאין הז"ג וא"כ ה"ה לק"ש אס"ד דזמן ק"ש של יום מן התורה זמנה כל היום א"כ כיון דשל לילה זמנה כל הלילה מצטרפין שתי הק"ש ביחד לעשות מצות ק"ש מ"ע שאין הז"ג.

וא"א לומר כן דא"כ לצטרפי נמי הזכרת י"מ של יום דזמנה כל היום ושל לילה דזמנה כל הלילה ביחד לעשות מ"ע של הזכרת י"מ מ"ע שאין הז"ג ולחייב נשים ועבדים בהזכרת י"מ וכבר הוכחתי שפטורים משום דה"ל מ"ע שהז"ג אלמא לא מצטרפין ביחד ועוד ע"כ הא דחשיב ליה למצות תפלה מ"ע שאין הז"ג אינו מטעם שמצטרפין כל הג' תפלות ביחד שהרי קי"ל תפלת ערבית רשות ואינו חוב אלא ב' תפלות של יום לבד וא"כ אכתי ה"ל מ"ע שהז"ג כיון שאין חובת תפלה נוהג בלילה ואע"פ שכתבו התוס' ושאר פוסקים בשם ר"י דאע"ג דקי"ל תפלת ערבית רשות אין לבטלה בחנם דמצוה מיהא איכא.

מ"מ הרי קי"ל כר"י דאמר בר"פ תפ"ה (דף כו) תפלת השחר עד ד' שעות ותו לא והרי מד' שעות דכלה זמן תפ"ה ועד ו' שעות שמתחיל זמן תפלת מנחה כדאמר ברפ"ג דיומא אינו זמן תפלה כלל וה"ל מ"ע שהז"ג. והיאך כתב הש"ע שתפלה ה"ל מ"ע שלא הז"ג אלא וודאי ליתא כפי הבנת המ"א.

אבל דע שדברי הש"ע אלו מעותקים מדברי הרמב"ם בפ"א מהת"פ והרי הרמב"ם כתב ריש ה' תפלה דמ"ע מן התורה להתפלל בכל היום ואין מנין התפלה מה"ת ואין לה זמן קבוע מן התורה וה"ל מ"ע שאין הז"ג כיון דאין לה זמן קבוע וכל אימת שמתפלל ביום או בלילה יצא ידי חובתו מן התורה וכיון דנשים חייבין בעיקר תפלה של תורה אותן התפלות שתיקנו רבנן לזמן קבוע אע"ג דה"ל זמן גרמא תיקנו נמי לנשים הואיל וחייבין בעיקר תפלה של תורה.

ובגמ' אמרינן וחייבין בתפלה דרחמי ניהו כו' כלומר אע"ג דתפלה ה"ל מ"ע שהז"ג וכמ"ש. מ"מ הואיל ורחמי ניהו תיקנו אף לנשים ובדיני תפלה הארכתי עוד בזה ע"ש.

ונחזור לענייננו הרי נתברר לנו דנשים פטורות מהזכרת יציאת מצרים בין של יום בין של לילה דה"ל מ"ע שהז"ג כן נראה לי הלכה למעשה: סימן יג שאלה אם אדם יוצא ידי חובת הזכרת י"מ ע"י הרהור אע"ג דקי"ל הרהור לאו כדבור דמי לשאר מילי כמש"כ בסימן ו' מ"מ לענין זה כדיבור דמי.

או דילמא הזכרת י"מ שוה לכל מילי דקי"ל הרהור לאו כדבור דמי ואין יוצא ידי חובת הזכרה זו ע"י הרהור: תשובה לפום רהיטא יש לי לדון שאדם יוצא ידי חובת הזכרת י"מ בהרהור בעלמא בלי דבור. ואפי' למאי דקי"ל הרהור לאו כדבור דמי משום דהזכרה בלב הוי הזכרה.

ויש לי להביא ראיה לזה מהא דתנן רפ"ב דמגילה (דף יז) קראה ע"פ כלומר המגילה לא יצא ובגמ' בעי מנלן א"ר אתיא זכירה זכירה כתיב הכא והימים האלה נזכרים וכתוב התם כתוב זאת זכרון בספר מה להלן בספר אף כאן בספר ופריך וממאי דהאי זכירה קריאה היא דילמא עיון בעלמא ומשני לא ס"ד דכתיב זכור יכול בלב כשהוא אומר לא תשכח הרי שכחת הלב אמור ומה אני מקיים זכור בפה ש"מ טעמא דכתב רחמנא לא תשכח דשכחת הלב אמור גלי לן קרא יתירא דזכור בפה הוא הא לאו הכי ה"א זכור בלב הוא והכי מסתבר דאי לאו גז"ש דזכירה זכירה ה"א דהימים האלה נזכרים דכתיב גבי מקרא מגילה עיונא בעלמא הוא כלומר במעיין ומהרהר במגילה סגי ואעפ"י שלא הוציא בשפתיו יצא אלמא זכירה בלב הוי זכירה וכיון דבהזכרת י"מ לא גלי לן קרא בהרהור בעלמא סגי ליה.

אלא שיש לי להקשות ע"ז מהא דתנן בפ"ק דברכות (ד' כ') ב"ק מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו מברך לפניו ואמרינן בגמ' אמר רבינא זאת אומרת הרהור כדבור דמי דאס"ד לאו כדבור דמי למה מהרהר ופריך אלא מאי הרהור כדבור דמי יוציא בשפתיו ומשני כדאשכחן בסיני ורב חסדא אמר הרהור לאו כדבור דמי דאס"ד דהרהור כדבור דמי יוציא בשפתיו והשתא מנ"ל לרבינא למידק דהרהור כדבור דמי דילמא לעולם אימא לך הרהור לאו כדבור דמי לענין ק"ש

וכל המצות דבעי דיבור והא דק"ל למה מהרהר בק"ש משום י"מ שבה שבפ' ויאמר שיוצא ידי חובתו בהרהור דזכירה בלב הוי זכירה.

וא"ת דל"ל הכי דא"כ למה תנן סתמא ב"ק מהרהר ואק"ש קאי דמשמע שמהרהר בלבו כל ג"פ של ק"ש ואי משום י"מ לחוד לא היה צריך להרהר אלא פרשת ויאמר בלבד שיש בה י"מ ולא שמע והיה אם שמוע דמנ"מ במה שמהרהר בהם אי הרהור לאו כדבור דמי. הא ליתא שהרי פריך שם אדר"ח ואלא מאי הרהור לאו כדבור דמי למה מהרהר אר"א כדי שלא יהא כל העולם עוסקין בה והוא יושב בטל ופריך תו ונגרוס בפירקא אחרינא אמר רב אדא בר אהבה בדבר שהציבור עוסקין בו ופריך והרי תפלה דדבר שהציבור עוסקין בו ותנן היה עומד בתפלה ונזכר שהוא ב"ק לא יפסיק אלא יקצר טעמא דאתחיל בה הא לא אתחיל לא יתחיל ומשני שאני תפלה דלית בה מ"ש כלומר אבל ק"ש אית בה קבלת מלכות שמים וכן פירש רש"י שאני תפלה דל"ב מ"ש קבלת מלכו' שמים כדאיתא בק"ש שמקבלעליו את השם לאדון ולמלך מיוחד ע"כ ואע"פ שיש גירסא אחרת גירסא זו עיקר כמו שמוכיח שם רש"י.

והרי קבלת מלכות שמים אינו אלא בפ' ראשונה בלבד כדתנן רפ"ב למה קדמה פ' שמע לוהיה אם שמוע כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ יקבל עליו עול מצות ואפ"ה מהרהר כל ג"פ של ק"ש אלמא שוויהו רבנן לכל ג"פ של ק"ש כחדא מילתא וכל היכא שצריך לקרות את מקצתה גומר את כולו והרי הדברים ק"ו מה התם שאפי' אותו מקצתו שקורא אליבא דר"ח דאמר הרהור לאו כדבור דמי אינו אלא כדי שלא יהא כל העולם עוסקין בו והוא יושב בטל ואפ"ה מקצתה גורר את כולו.

כ"ש אי לימא דהזכרת י"מ יוצא ע"י הרהור ונמצא הרהור י"מ שבק"ש הוי כקריאה גמורה דאינו דין שמקצתה גורר את כולו. ולא מסתבר לחלק ביניהם אי משום דהיא הנותנת דאם הרהור מקצתה אינו כקריאה גמורה בדין הוא שמקצת יגרור את הכל משום דאידי ואידי חד עניינא הוא אבל היכא דמקצת הענין הוי כקריאה גמורה ע"י הרהור וי"ח בהרהור אינו בדין שיגרור המקצת שמהרהר לצאת י"ח למותר שאינו לצאת י"ח דתרי ענייני ניהו ואינו ממינו לחייב זה את זה ע"י זה בגרירה.

א"נ היכא דעיקר הרהור הוא מחמת פרשה ראשונה מפני קבלת עול מלכות שמים שבה בדין הוא שתגרור הראשונה את המאוחרת לה. אבל אינו בדין שמחמת חיוב הרהור אחרונה מפני י"מ שבה תגרור את המוקדמת לה א"נ לר"ח דאית ליה הא סברא דכדי שלא יהא כל העולם עוסקים בו והוא יושב בטל וכיון דחייבוהו רבנן לקרות פרשה ראשונה שיש בה קבלת עול מלכות שמים מהא טעמא ופרשה ויאמר נמי רמי חיובא עליו מפני יציאת מצרים שבה וכיון דחייב בהרהור פרשה ראשונה ואחרונה של קריאת שמע אינו בדין שידלג את האמצעית מש"ה קורא נמי לפרשת והיה אם שמוע אבל רבינא דל"ל טעמא דכדי שלא יהא כל העולם עוסקין בו והוא יושב בטל מדמדקדק דהרהור לאו כדיבור דמי דאס"ד כדיבור דמי למה מהרהר.

א"כ כיון דאינו חייב לקרות אלא פ' ויאמר מפני י"מ שבה אי הרהור לאו כדיבור דמי למה מהרהר בב' פרשיות ראשונות. דכל זה אינו שוה לי וה"נ אמר התם לקמן אר"י

ספק קרא ק"ש ספק ל"ק אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת ויציב ספק ל"א חוזר ואומר מ"ט ק"ש דרבנן אמת ויציב דאורייתא.

ואמרי' תנן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניו ולא לאחריה ואס"ד אמת ויציב דאורייתא ליברך לאחריה ומשני מ"ט מברך אי משום יצ"מ הא אידכר לה בק"ש ולימא הא ולא ליבעי הא ק"ש עדיפא דאית בה תרתי. אלמא אע"ג דס"ל לר"י ק"ש דרבנן מ"מ מהרהר כל הג"פ כתקנת חכמים מפני יצ"מ לחוד שנא' בפ"ג דהוי מה"ת וא"כ אפי' את"ל דהרהור לאו כדיבור דמי לענין ק"ש מ"מ מהרהר כל הג"פ של ק"ש מפני יצ"מ שבה דבהרהור סגי ליה דזכירה בלב הוי זכירה.

ועוד מדברי רבינא גופיה מוכח דכל ג"פ כחדא שוויהו רבנן ומקצתה גורר את כולה דאל"כ אע"ג דהרהור כדיבור דמי הרי כיון דמ"מ אינו מברך לא לפניו ולא לאחריה משום דלאו דאורייתא הן כדאמרי' התם א"כ אמאי מהרהר בק"ש כל ג"פ בשלמא פרשה ראשונה מהרהר בה אי משום דמה"ת היא כדאמרי' התם אי משום קבלת עול מלכות שמים שבה לר"י דאמר ק"ש דרבנן ופ' ויאמר נמי ה"ט דמהרהר בה משום יצ"מ שבה דהוי מה"ת לכ"ע.

אבל פ' והיה אם שמוע דלאו דאורייתא היא וכמש"כ למעלה בסי' י"ב למה מהרהר בה דכיון דלאו דאורייתא היא ולית בה טעמא דקבלת עול מלכות שמים דמיא לברכות הללו דאמרן דאינו מהרהר בהן. אע"כ דכל ג' פרשיות כחדא שוויהו רבנן הילכך מקצתה גורר את כולה א"כ היכא דייק דאי ס"ד הרהור לאו כדיבור דמי למה מהרהר דילמא משום יצ"מ שבפ' ויאמר דסגי ליה בהרהור הוא הגורם להרהר בכל הג"פ דמקצתה גורר את כולו.

ולא מסתבר לומר דס"ל לרבינא דחדא פ' שיצא ידי חובתו ע"י הרהור כגון פ' ויאמר שיש בה יצ"מ לא גרר לכולהו פרשיות של ק"ש לחייב להרהר בהן אס"ד דהרהור לאו כדיבור דמי הואיל ואינו יוצא י"ח אותן פר' ע"י הרהור ל"מ כלום במה שמהרהר בהן משום יצ"מ שבפ' ויאמר. אבל אי הרכ"ד שפיר קא גררא פ' ראשונה ואחרונה של תורה לפ' והיה אם שמוע להרהר נמי בה אע"פ שאינה מה"ת כיון דמ"מ מיהת ע"י הרהור יצא ידי חובת אותה פ' מחיובא דרבנן שבה.

הילכך שפיר מהני ע"י הרהור שלו בה. משא"כ ברכות שלפני ק"ש ולאחריה דלאו מה"ת הן וגם משום גרירא ליכא דהא מילתא אחרינא הן ולא שייכא לק"ש כ"כ דלאו מברכת ק"ש הן ויכול לברך אותן בפ"ע בלא ק"ש וכמש"כ בסי' ג' ע"ש הרשב"א בשם הגאונים ז"ל וכ"ש ברכת על המזון לפניו דאינו מה"ת וליכא משום גרירא אגב דאורייתא אע"ג דהרהור כדיבור דמי לא חייבו חכמים להרהר בהן דזה דוחק.

והא נמי ל"ל דרבינא הכי דייק לה דהרהור כדיבור דמי משום דמתני' סתמא קתני בעל קרי מהרהר בלבו ומשמע בין ק"ש של שחרית ובין ק"ש של ערבית מהרהר בלבו והרי לחכמים דספ"ק דברכות במתני' א"צ להזכיר יצ"מ בלילות. דאין זה כלום דממאי דמתניתין דבעל קרי רבנן היא דילמא בן זומא היא דס"ל מזכירין יצ"מ בלילות ומה"ת הוא דהא דריש ליה מקרא ימי חייך הימים כל י"ח לרבות את הלילות כדתנן התם וקי"ל

כוותיה כמש"ל סי' י"ב אלא וודאי ש"מ שאי הרהור לאו כדיבור דמי איי"ח הזכרת יצ"מ נמי ע"י הרהור.

וא"ת אכתי מאי ראייה היא זו מהא דרבינא דהרהור גבי יצ"מ לאו כלום הוא לדידן דקי"ל הרהור לאו כדיבור דמי דילמא רבינא לא מק"ש דייק אלא מסיפא דתנן ועל המזון מברך לאחריו ש"מ דהרהור כדיבור דמי דאס"ד לאו כדיבור דמי למה מהרהר הא ליתא שהרי אדר"ח שהשיב על דברי רבינא וס"ל הרהור לאו כדיבור דמי דאס"ד כדיבור דמי יוציא בשפתיו קא דייק הש"ס.

אלא מאי הרהור לאו כדיבור דמי למה מהרהר אר"א שלא יהא כל העולם עוסקין כו'. ונגרוס בפ' אחרינא אר"א בדבר שהציבור עוסקין בו והא מילתא לא שייך אלא בק"ש שכל העולם והציבור עוסקין בו שרמיא חיובא על כל העולם ולא בה"מ שאינו חייב אלא מי שאכל.

ועוד שהרי לבתר דשני שם שאני תפלה דלית בה מלכות שמים קא דייק הגמ' והרי בה"מ לאחריו דלית בה מלכות שמים ותנן על המזון מברך לאחריו. אלמא עד השתא כל שקלי וטריא אק"ש קאי וש"מ דרבינא מק"ש קא דייק למילתיה ועוד כולי סוגיא דהתם בתר ההיא פלוגתא דרבינא ור"ח מק"ש מיירי דפליגי אמוראי אי ק"ש דאורייתא או דרבנן.

וא"א דרבינא מסיפא דעל המזון קא דייק למילתיה ה"ל להגמרא למקבע למילתיה אסיפא ולאקדומי הא דק"ש אי דאורייתא או דרבנן. דהא למ"ד ק"ש דרבנן ואמת ויצייב דאורייתא קא פריך עליה דא"מ לא לפנייה כו' ואי ס"ד אמת ויצייב דאורייתא לברך לאחריה.

אלא וודאי רבינא מק"ש דתנן ברישא קא דייק למילתיה וש"מ דהזכרת י"מ אינו יוצא ידי חובתו בהרהור לדידן דקי"ל כר"ח דהרהור לאו כדיבור דמי. וגם ל"ל לר"א לשנויי כדי שלא יהא כה"ע כו' ולר"א ב"א לומר בדבר שהציבור עוסקין ואק"ש קאי כדפי' תיפוק ליה דמק"ש לק"מ לר"ח דס"ל הרהור לאו כדיבור דמי למה מהרהר.

דה"ט דמהרהר מפני י"מ שבה דסגי ליה בהרהור וכן פי' שם התוספות להדיא דלמ"ד ק"ש דרבנן הא דמהרהר בק"ש משום י"מ שבה דהוי דאורייתא ומה"ט כת' וי"ס דגרסי ק"ש דרבנן היא ומשני אלא ק"ש אית בה מלכות שמים ובה"מ דאורייתא ותפלה דרבנן וכן הגירסא בפ"ה. וקשה דבמתני' פי' דק"ש דאורייתא לכ"ע כיון שלא אמר או"י דבהכי מיירי מתני' אלמא ר"ל גם להני אמוראי רבינא ור"ח דאתיה מילתייהו וכל שקלי וטריא דידהו אפי' למ"ד ק"ש דרבנן מ"מ ב"ק מהרהר בלבו לק"ש מפני י"מ שבה דה"ל מה"ט ואפ"ה דייק רבינא מיני' דהרהור כדיבור דמי דאס"ד דלאו כדיבור דמי למה מהרהר אלמא הלכ"ד לכל מילי ואף ידי חובת הזכרת יצ"מ אינו יוצא ידי חובתו בהרהור.

וכן נ"ל עיקר דלמאי דקי"ל הרהור לאו כדיבור דמי ה"ה י"ח הזכרת יצ"מ אינו יוצא ידי חובתו בהרהור. ומאי דקא קשה ליה מהא דמגילה י"ל כיון דהאי לא תשכח דכתב רחמנא גבי זכירת עמלק מגלי לן על זכור שעמו שהוא בפה דוקא ולא סגי ליה בהרהור מיניה ילפינן דכל היכא דכתב רחמנא זכירה אינו אלא בפה וגילוי מילתא בעלמא הוא

וגם הימים האלה דגבי מגילה דאינו עיונא בעלמא מזכירת עמלק ילפינן לה דאינו אלא בפה וג"ש דזכירה זכירה ל"צ לזה אלא לקראה בע"פ לא יצא דע"ז אייתי רבא לגז"ש זו ואיפשר לומר דאפי' למ"ד הרהור כדיבור דמי כיון דגלי לן לקרא גבי זכירת עמלק דזכירה אינה אלא בפה ילפינן לכל זכירות מיני' במה מצינו דאינן אלא בפה ואינו יוצא ידי חובתו בהרהור אע"ג דכדיבור דמי.

ולפ"ז א"ש נמי למאי דס"ל להרמב"ם דהרהור כדיבור דמי בכל התורה כולה חוץ מהיכא דכת"ר דיבור בהדיא כמו גבי קריאת שמע דכתב רחמנא ודברת בם וכמש"ל סי' ו'. דלדידה יש להקשות מנ"ל לרבינא למידק דהרהור כדיבור דמי דאל"כ למה מהרהר ומק"ש דייק לה כמו שהוכחתי למעלה.

ועוד להרמב"ם בלא"ה א"א לומר דדייק לה מסיפא דעה"מ מברך לאחריו דהרהור כדיבור דמי דא"כ היאך פליג ר"ח עליה ואמר הרהור לאו כדיבור דמי הא גבי ברכת המזון דלא כתיב גביה דיבור אלא ואכלת ושבעת וברכת כ"ע ואפי' ר"ח מודה דהרהור כדיבור דמי וכמש"כ הרמב"ם בפ"א מה"ב דבירך בלבו נמי יצא וכמש"כ שם.

והשתא דילמא אע"ג דהרהור לאו כדיבור דמי מ"מ מהרהר בק"ש מפני יצ"מ שבה אבל ק"ש דכתב רחמנא גביה דיבור הרהור לאו כדיבור דמי. אע"כ דאין אדם יוצא ידי חובת הזכרת י"מ אלא בדיבור אע"ג דכתיב ביה זכירה מזכירת עמלק ילפינן לה דגלי לן רחמנא בהדיא דזכירה בפה דוקא הוא ולפ"ז צ"ל דלמסקנא דמפ' טעמא דק"ש ובה"מ דאורייתא לרבינא דס"ל משום דהרהור כדיבור דמי מה"ט מהרהר ק"ש ובה"מ בלבו משום דאי לאו כדיבור דמי למה מהרהר ע"כ ס"ל דק"ש גופיה דאורייתא היא דאי ק"ש דרבנן ואינו מה"ת אלא יצ"מ שבה לחוד.

אכתי תקשה לך למה מהרהר דהא לרבינא נמי הזכרת יצ"מ אינו מועיל ע"י הרהור וכל היכא שאין הרהור מועיל לצאת ידי חובתו לרבינא א"צ להרהר בו. אבל לר"ח א"ש דאע"ג דאין הרהור מועיל מ"מ בשל תורה חייבו חכמים להרהר בלבו ואפילו תימא ק"ש גופיה דרבנן ובשכבך ובקומך בד"ת כתיב כדס"ל לר"י לקמן אפ"ה כיון די"מ שבק"ש של תורה דמי לבה"מ הילכך מהרהר בלבו.

ולפי שיטה זו ר"י דלקמן לא ס"ל כרבינא בהא דאי הרהור לאו כדיבור דמי א"צ להרהר דאל"כ תקשה לדידה דכיון דק"ש דרבנן והזכרת י"מ אינו יוצא ידי חובתו בהרהור למה מהרהר. אלא לפי מש"כ למעלה בסי' א' דאפילו ר"י דאמר ק"ש דרבנן מודה דעיקר קריאת דאורייתא היא דהא דקאמר הגמ' אדר"י דבשכבך ובקומך בד"ת כתיב היינו שחייב אדם לעסוק באיזה דבר מה"ת בזמן שכיבה וקימה דוקא מדאורייתא וחכמים יחדו לקרות דוקא פ' זו של שמע א"כ אתיא דר"י אפילו אליבא דרבינא דבעל קרי מהרהר משום מצות ד"ת שחייב רחמנא לקרות בזמן שכיבה וקימה: וא"ת למאי דפי' דזכירת יצ"מ אינו יוצא י"ח בהרהור א"כ תקשה לך הא דתנן רפ"ז דמס' סוטה (ד' ל"ב) אלו נאמרין בכל לשון פרשת סוטה ווידוי מעשר ק"ש ותפלה ובה"מ כו' אלו נאמרין בלה"ק מקרא בכורים וחליצה כו' והשתא אמאי לא תני נמי להזכרת י"מ במשנתנו באיזה לשון נאמרת.

והא ל"ל דהזכרת יצ"מ בכלל ק"ש היא שהרי נאמרה בפ' ציצית שהיא א' מג"פ של ק"ש הא ליתא שהרי טעמא דק"ש נאמרת בכל לשון משמע ילפינן לה דשמע בכל לשון שאתה שומע כדאמרינן בגמרא ושאר ב' פרשות של ק"ש דמדרבנן הן כעין פ' שמע דאורייתא תיקנו אבל הזכרת יצ"מ דמה"ת הוא מנלן דנאמרה בכל לשון שהרי אכל חד וחד מכל הני דתנן שנאמרים בכ"ל מקרא מייתי לה התם בגמרא.

ועוד שהרי ק"ש והזכרת י"מ חלוקים הן בזמניהם ק"ש של יום אין זמנה אלא עד ג"ש ותו לא וי"מ זמנו כל היום וק"ש של לילה זמנה עד הנץ החמה וי"מ אין זמנו אלא עד שיעלה עה"ש בלבד וכמש"ל אלמא ק"ש והזכרת י"מ תרי מיילי נינהו. ועוד שעיקר פ' ציצית לא נתקנה משום יצ"מ שבה אלא מפני שמוזכר בה מצות ציצית לפיכך בלילה שאין מצות ציצית נוהג א"צ לאומרה כדקאמרי' בפ' היה קורא ואע"ג דקי"ל כב"ז דמזכירים י"מ בלילות מרבויה דכל ימי חיך ועיקר מצות הזכרת י"מ אדם יוצא י"ח בברכה שלאחריה דק"ש שחרית וערבית כדמוכח התם וכבר בארתי הטיב למעל' בס"י י"ב אות כ"ז: והתוס' כתבו שם תימה אמאי שייר הלל וברכת הפירות והמצות וקידוש של שבת ונראה דהני נאמרינן בכל לשון אפי' אינו שומע הילכך ל"ד להני דמתני' דנאמרינן דוקא בלשונם ע"כ.

ולשיטתייהו אזלי שכתבו למעלה מזה ה"ג בסדר המשנה אלו נאמרים בלשונם פי' כל אדם בלשון שהוא שומע לאפוקי למדיי שאינו אומר בלשון פרסי אם אינו שומעו אבל בכל לשון משמע בין שומע בין אינו שומע ובגמרא לא משמע הכי ע"כ. ותימה הוא לומר דקד"ה והלל וברכת הפירות והמצות נאמר בכל לשון אפי' אינו שומע ומבין.

ועוד מ"ש הני מכל הני דתנן דאינן נאמרים אלא בלשונם אבל לשון פרסי למדיי לא ובשלמא מבה"פ והמצות דלא תנינא להו ל"ק לי מידי משום דא"ל דבכלל בה"מ הן דחשיב ליה במתניתין ודומיא דבה"מ דאוריית' תיקנו רבנן לבה"פ והמצות דרבנן דנאמרינן בכ"ל וכדמוכח ההיא עובדא דבנימין רעיא דכריך ריפתא ואמר בריך רחמנא מריה דהאי פיתא וא"ר יצא ואברכה שלפני המזון נמי קאי התם בפרק כיצד מברכים (ד' מ) וכמש"כ הפוסקים וקמ"ל רב דאע"ג דאמר בלשון חול יצא ופריך עלה התם מאי קמ"ל תנינא אלו נאמרינן בכ"ל כו' ובה"מ וכן מהלל ל"ק לי מידי דכיון דהלל תיקנו רבנן משו' פרסומי ניסא כדמוכח בר"פ היה קורא דאמר התם בהלל ומגילה מהו שיפסיק כו' או דילמא פרסומי ניסא עדיף הילכך אפי' קורא בלשון הקודש ואינו שומע ומבינו נמי יצא כדתנן ברפ"ב דמגילה (ד' יז) הלועז ששמע אשורית יצא ואמרינן עלה בגמ' והא לא ידעי מאי קאמרי מידי דהוה אנשים וע"ה מתקיף לה רבינא אטו אנן האחשתרנים בני הרמכים מי ידעינן אלא מצות קריאה ופרסומי ניסא ה"נ כו' אלמא כ"ד שהוא משום פרסומי ניסא אע"ג דלא ידע מאי קאמר שפיר דמי.

והאי טעמא איכא נמי גבי הלל אבל מקד"ה וודאי תקשה אמאי לא תנינן ליה דמ"ש מכל הני דתנן שאין נאמרים אלא בלשונם. ועוד שאין גירסת רש"י כגירסת התוס' שכת' אלו נאמרים בכל לשון גרסינן והרי כתב הרא"ש בפ' ג' שאכלו (ד' מה) דאשה יוצאת בבה"מ בשמיעה אע"פ שאינה מבינה לה"ק וא"צ לברך בלשון שהיא מכירה ורש"י הביא ראיה

מדתניא הלועז ששמע אשורית יצא אע"פ שאינו מבין הלשון ויש לדחות דפרסומי ניסא שאני כו' ע"כ.

הרי אפי' בה"מ לרש"י אינו נאמר דוקא בלשון שהוא מבין וא"כ מתני' דתנן אלו נאמרים בכל לשון וא"נ בלה"ק אע"פ שאינו שומע ומבין מיירי ולא קמ"ל מתניתין מידי אלא באיזה לשון נאמרים א"כ אמאי לא תני נמי להזכרת י"מ וקד"ה באיזה לשון הן נאמרין אא"ב דהזכרת י"מ בהרהור סגי ליה וה"נ ק"ה דנ"ל מזכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין בפ' ע"פ דהזכרה בלב הוי הזכרה וא"צ דיבור פה איכא למימר דמהאי טעמא לא תני להו דפשיטא כיון דסגי להו בהרהור בעלמא דבכל לשון סגי דבהרהור הלב לא שייך לשון וכמש"כ הרשב"א בחי' בפ' היה קורא גבי הא דמפ' התם (ד' טו) טעמא דר"י דאמר הקורא את שמע ולהש"ל לא יצא משום דכתיב שמע השמע לאזניך מה שאתה מוציא מפיך ואמר ות"ק שמע בכל לשון שאתה שומע ור"י תרתי ש"מ.

ופי' הוא ז"ל דה"ק מדכתב רחמנא שמע לכל ל' שאתה שומע דצריך להשמיע לאזניו דאי א"צ להשמיע לאזניו א"כ אפי' בהרהור הלב סגי ובהרהור הלב לא שייך לשון וממילא שמעינן בין לה"ק לכל לשון עכ"ד. אבל כל הני דתנן התם לא סגי בהרהור הלב דהרהור לאו כדבור דמי ואיכא קפידא באיזה ל' נאמרים הילכך תני להו אלו נאמרים בכל לשון ואלו בלשון הקודש.

ואע"ג דרבינא דייק ממתני' דבעל קרי דהרהור כדבור דמי גבי ק"ש ואפ"ה חשיב לק"ש במתני' דנאמרה בכל לשון. לק"מ דהא גופיה קמ"ל מתני' דק"ש בהרהור סגי לה הילכך נאמר בכל לשון.

א"נ מתני' דבעל קרי תנא קמא הוא דאמר בלא השמיע לאזניו יצא הה"נ דבהרהור סגי ליה. ומתני' דסוטה ר"י היא דאמר בלא השמיע לאזניו לא יצא ולא סגי לי' בהרהור ואיצטריך לי' לאשמעי' דק"ש בכל לשון אבל קידוש היום וי"מ דכתב רחמנא זכירה גבייהו פשיטא ליה דבהרהור סגי וממילא דנאמרין בכל לשון ול"צ למיתנינהו וש"מ דזכירה בלב הוי זכירה ודלא כמש"כ.

אומר אני דהאי סברא שכ' הרשב"א דבהרהור הלב לא שייך לשון תמוה הוא דוודאי בהרהור נמי שייך ל' אם צריך להרהר בלה"ק דוקא או במהרהר בכל לשון סגי ואין לחלק בין הרהור לדיבור לענין זה כלל וכמשכ"ל עוד לשיטת הרמב"ם דגבי בה"מ דלא כתב רחמנא דיבור בהרהור בעלמא סגי א"כ למה תני במתניתין לבה"מ דנאמרים בכל לשון פשיטא כיון דבהרהור סגי ליה וע"ק שהרי זכירת עמלק אינו אלא בפה כדילפינן לה מלא תשכח הרי שכחת הלב אמורה א"כ אכתי תקשה לך אמאי לא תנינן לה באיזה לשון היא נאמרת כיון דלא סגי לה בהרהור בעלמא הילכך ודאי ליתא לה"ט דאמרן: ומה שנ"ל בזה הוא דוודאי כל היכא דלא גלי לן קרא שנא' דוקא בלה"ק מילתא דפשיטא היא שנאמרת בכל לשון דמהיכא תיתי לומר לה"ק דווקא כיון דלא גלי קרא וכל הני דנאמרין בלה"ק דתנן במתני' כולהו מקראי ילפינן להו כדמפ' בגמ' התם הילכך קידוש היום וזכירת י"מ ועמלק מילתא דפשיטא הוא שנאמרין בכל לשון ול"צ תנא למיתנינהו שלא תימא בלה"ק דווקא דמהיכא תיתי לומר כן.

אבל כל הני דחשיב במתני' שנאמרין בכל לשון רבותא קמ"ל דקס"ד דניבעו לה"ק דוקא פ' סוטה כדפירש"י במתני' דבספרי אמר דאי לא כתיב קרא להתיר בכל לשון ה"א נגמור מיבמה בק"ו ומה יבמה קלה לא עשה בה כל הלשונות כלה"ק סוטה חמורה לכ"ש קמ"ל דלא ומקרא יליף לה דכתיב ואמר הכהן לאשה בכל לשון שהוא אומר.

וידוי מעשר סד"א נילף אמירה אמירה מלויים מה להלן בלה"ק אף כאן בלה"ק קמ"ל אמירה מסוטה ילפינן מטעמא דמפ' התם בגמ'. ק"ש קמ"ל לאפוקי מדרבי דאמר ק"ש ככתבה דהיינו בלה"ק דווקא ויליף מוהיו בהוייתן יהו קמ"ל כרבנן דילפי משמע בכל לשון שאתה שומע.

תפלה משום דר"י דאמר אל ישאל אדם צרכיו בלשון ארמית שאין מה"ש נזקקין לו קמ"ל דה"מ ביחיד אבל בציבור בכל לשון כדאמר התם בה"מ כדפירש התוס' סד"א נילף מברכות דהר גריזים דבלה"ק דוקא קמ"ל ואכלת ושבעת וברכת בכל לשון שאתה מברך ודלא כפירש"י שפירש בה"מ לא בעי קרא דמהיכא תיתי דבעינן לה"ק דא"כ לא הוי תני לה במתני' כי היכא דלא תני זכירת שבת ועמלק וי"מ.

שבועת העדות ופקדון כדפירש"י דסד"א נילף משבועות הר גריזים והר עיבל דבלה"ק דווקא קא משמע לן דגבי שבועת העדות כתיב נפש כי תחטא ושמעה קול אלה בכל לשון שהיא שומעת ושבועת הפקדון אתיא תחטא תחטא משה"ע הילכך אין מכאן ראייה די"מ בהרהור סגי ליה. ולכאורה יש לי להביא ראייה דכל היכא דכתב רחמנא זכירה אינו אלא בפה שהרי קידוש היום מזכור את יום השבת נפקא לן ומשמע דבהרהור לא יצא ואע"ג דכתב רחמנא זכירה שמע מינה כל זכירות סתם שנאמרו בתורה מזכירת עמלק מפורש ילפינן להו דגלי ביה רחמנא שאינו אלא בפה שהרי כתב הב"י בא"ח סי' רע"א בשם הכלבו שהנשים מוציאות את האנשים י"ח בקידוש היום הואיל וחייבות מן התורה כמותן כדדרשינן בפ' מי שמתו אמר קרא זכור ושמור כל שישנו בשמירה ישנו בזכירה והני נשי הואיל ואיתנהו בשמירה ישנו בזכירה ואי הרהור כדיבור דמי לענין קידוש היום הואיל ונאמר בה זכירה א"כ מאי אריא משום שמחוייב בדבר אפ' אינו מחוייב בדבר כגון חש"ו נמי מוציאין אחרים י"ח שהרי השומע יוצא בהרהור של עצמו וא"צ להשמעת השומע להוציאו י"ח משום שומע כעונה וכבר הארכתי בזה בכללי תו"מ שלי שם אע"כ דקידוש היום אינו יוצא י"ח בהרהור דזכור בפה משמע וה"ה לזכירת יצ"מ אין יי"ח בהרהור.

אלא שיש לדחות דל"ד קד"ה ליצ"מ דשאני קידוש היום דהרי קד"ה דאורייתא אינו אלא זכירה בעלמא בלי ברכה גם א"צ לקדש על היין מן התורה כמו שרגיל ר"ת לפרש הא דאמר בפ"ק דנזיר (ד' ד) מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה כיון רשות ופריך מאי נינהו קידושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא ומפרש ר"ת בתמיה וכי קידוש היום על היין דאורייתא הוא וכמש"כ בדיני שבת סי' ס' וכיון דתיקנו רבנן לקדש על היין ולברך ברכת קידוש היום א"כ מדרבנן לא יי"ח בהרהור דמסתמא תיקנו דומיא דשאר ברכות דהרהור לאו כדיבור דמי לגבי דידיהו להחולקין על הרמב"ם וה"ה להני ברכות של קידוש.

אבל זכירת יצ"מ אף שתיקנו באמת ויציב שחרית ובאמת ואמונה ערבית מ"מ אם עבר זמן ק"ש והברכות של שחרית למאן דמפ' הא דתנן בפ"ק דברכות הקורא מכאן ואילך לא הפסיד ואמר שלא הפסיד הברכות ומברך ב' לפנייה ואחת לאחריה דהיינו דוקא כל שעה רביעית שהוא זמן תפלה לר"י או עד חצות דוקא שהוא זמן תפלה לרבנן אבל מכאן ואילך הפסיד נמי את הברכות כמ"ש הרא"ש שם מ"מ מזכיר י"מ לחוד שזמנה כל היום כמ"ש"כ למעלה סי' ט' וכיון דמ"ל להזכרת יצ"מ בלתי ברכה שלאחריה של ק"ש איכא למימר דבמזכירה לי"מ לחודא יי"ח בהרהור: מ"מ נ"ל להביא ראיה עוד היכא דכתב רחמנא זכירה לא סגי ליה בהרהור בעלמא אלא בעי דיבור פה דהרי כתב הטור בא"ח סי' רע"ג וראיתי כתוב ע"ש הגאונים מי שקדש לאנשי ביתו ובא אצל אנשים אחרים אינו מקדש להם ואני תמה אם כתבו הגאונים כן ובה"ג חילק אם בא אצל אחרים שא"י לקדש להן אבל אם יודעין לקדש א"מ להם ע"כ.

ונראה שתמיהת הטור על הגאונים הוא מהא דתניא בספ"ג דר"ה כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא ומסיק התם ברכת הלחם של מצה ובר"ה של קידוש כיון דמצוה נינהו אע"פ שיצא מוציא ואמאי אמרו הגאונים דמי שקידש אינו מקדש שוב לאחרים.

ואני כתבתי בכללי תו"מ שלי דאין זה קושיא דבפ' ג' שאכלו (ד' מח) גבי עובדא דינאי מלכא כרך ריפתא יהבי ליה כסא לשמעון בן שטח שתיה לההוא כסא ובירך להו ואמר התם שמעון בן שטח דעבד לגרמיה עבד דהכי אר"י לעולם אין מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן. וכתבו רש"י ותוס' בשם בה"ג דמכי אכל כזית אינו מוציא אלא מי שאכל כזית דגן כמותו שאינו מחוייב בבה"מ אלא מדרבנן אבל לא למי שאכל כדי שביעה שמחוייב בבה"מ מה"ת דלא אתי דרבנן ומפיק את המחוייב מה"ת.

והקשו רש"י ותוס' הא ינאי וחבריו אכלו ושבעו אפ"ה אי הוי אכל שמעון בן שטח כזית דגן הוה מצי מפיק להו ידי חובתן. ועוד הקשו עליו התוס' ושאר פוסקים הא קי"ל כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא ופי' הם ז"ל דוודאי מה"ת אפי' לא אכל כלל יכול להוציא את מי שאכל כדי שביעה משום דכל ישראל ערבים זה לזה למצות ול"א מי שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן אלא מי שאינו מחוייב בדבר כלל כגון חש"ו.

אבל המחוייב בדבר אע"פ שיצא מוציא. והא דאינו מוציא אחרים ידי חובתן בבה"מ עד שיאכל כזית דגן היינו מדרבנן כדי שיוכל לומר שאכלנומשלו זהו תורף פ"ה התוס' וש"פ ז"ל.

ואני כתבתי שם דלק"מ על בה"ג דהא דאר"י לעולם אינו מוציא את הרבים ידי חובתן עד שיאכל כזית דגן לאו אעובדא דינאי קאי ר"י אלא שמעתא בעלמא איתמר ומילתא פסיקתא נקט ר"י דבדלא אכל כזית דגן לעולם אינו מוציא אחרים ידי חובתן בשום ענין ואפילו לא אכלו אלא כזית בלבד ולא כדי שביעה דאינו חייב בבה"מ אלא מדרבנן אפ"ה אינו מוציא אותם ידי חובתן וכ"ש באכלו כדי שביעה שחייבין בבה"מ מה"ת דאינו מוציא ידי חובתן.

והיינו לישנא דלעולם דנקט לומר דבדלא אכל כזית דגן לעולם אי אתה מוצא שיכול להוציא אחרים ידי חובת בה"מ אפילו לא נתחייבו בה אלא מדרבנן כגון שלא אכלו אלא כזית בלבד אבל באכל כזית דגן לאו מילתא פסיקתא היא דפעמים מוציא אחרים י"ח כגון שלא אכלו כדי שביעה דאינן חייבין בבה"מ אלא מדרבנן כמותו ופעמים אינו מוציא כגון שאכלו כדי שביעה דחייבין בבה"מ מה"ת וכיון דאיהו לא אכל כדי שביעה אלא כזית דאינו חייב בב"ה אלא מדרבנן לא אתי דרבנן ומפיק דאורייתא דה"ל אינו מחוייב בדבר מה"ת ואינו מוציא אחרים ידי חובתן והיינו דלא נקט ר"י למילתיה בגוונא דמוציא אחרים ידי חובתן ולימא הכי מי שאכל כזית דגן מוציא אחרים ידי חובתן משום דלאו מילתא דפסיקתא היא דהא אע"ג שאכל כזית דגן זימנין דאינו מוציא י"ח כגון שאכלו כדי שביעה.

אבל השתא דקמ"ל ההוא גוונא דאינו מוציא אחרים ידי חובתן נקט מילתא דפסיקתא דבשלא אכל כזית דגן לעולם אינו מוציא בשום ענין אפילו לא אכלו אלא כזית דגן בלבד. ואין אנו צריכים לטעמם של בעלי התוספון משום דאינו יכול לומר שאכלנו משלו אלא ה"ט כיון דאינהו אכלו כזית דגן דחייבין מיהת בבה"מ מדרבנן ואיהו לא אכל ואפי' מדרבנן אינו חייב ה"ל אינו מחוייב בדבר ואפילו בדרבנן אינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן כדתנן בפ' לולב הגזול מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרא אותו ואהלל קאי עונה אחריהן מה שהן אומרים ותנן נמי בפ"ג דמגילה הכל כשרים לקרות את המגילה חוץ מחש"ו והא הלל ומגילה אינן אלא מדרבנן ואפ"ה אינו מחוייב בדבר אמ"א י"ח ודקא ק"ל ז"ל מהא דכל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא נ"ל דלק"מ לדעת בה"ג דס"ל דדוקא בברכות של דבריהם הוא דאם יצא מוציא דאע"ג דבדרבנן נמי אינו מחוייב בדבר אינו מוציא ה"מ באינו מחוייב כלל כגון חש"ו אבל במחוייב בדבר כגון גדול אלא שיצא כבר מוציא בדרבנן.

והא דנקט כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא אע"ג דבבה"מ אינו כן כיון דכל הברכות דינם הכי ולא יצא מן הכלל אלא קצת ברכות של תורה כמו בה"מ וברכת התורה דהוי מה"ת כדמוכח להדיא בפ' מ"ש (ד' כד) כל קרי ליה. תדע שע"כ בה"מ לא הוי בהאי כללא דכל הברכות אע"פ שיצא מוציא דהא אר"י שא"מ עד שיאכל כזית דגן דבר חיוב בה"מ מדרבנן הוא.

\$ציוור בספר\$ אבל בשל תורה אפי' מחוייב בדבר אלא שיצא כבר א"מ וטעמא דערבות לא מהני כלום לקרותו מחוייב בדבר בשביל זה. וראיה לדבר מהא גופיה דתניא כל הברכות אע"פ שיצא מוציא חוץ מברכת הלחם וברכת היין שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא ואמאי לא תני נמי לבה"מ בהאי חוץ שהרי בה"מ נמי אם יצא אינו מוציא ואם לא יצא מוציא שהרי אינו מוציא עד שיאכל כזית דגן דה"ל לא יצא ומוציא ואם לא אכל כזית דגן דה"ל יצא אינו מוציא הרי שדין בה"מ שוה לברכת הלחם והיין בהא מילתא ואמאי לא עריב ותני ליה בהדייהו.

אלא וודאי משום דל"ד להו לגמרי דאע"ג דבהאי בבא דאם יצא אינו מוציא דמי להדדי לגמרי. מ"מ בבא דאם לא יצא מוציא ל"ד אהדדי לגמרי.

דאלו בברכת הלחם והיין שכל עצמן אינן אלא מדרבנן לעולם אם לא יצא מוציא אבל בה"מ שיש לו עיקר מה"ת באכל כדי שביעה אפי' באם לא יצא פעמים אינו מוציא כגון שלא אכל אלא כזית בלבד דאינו מוציא את מי שאכל כדי שביעה: ועוד יש לי להביא ראיה לדברי בה"ג שהרי תניא התם לא יפרוס אדם פרוסה לאורחים אא"כ אוכל עמהם כו' ובהלל ובמגילה אע"פ שיצא מוציא ומדנקט הלל ומגילה סתמא ולא קתני ובברכת הלל ומגילה משמע דבמצות הלל ומגילה גופייהו איירי אע"פ שיצא מוציא ומדלא נקט שאר מצות של תורה ש"מ דוקא הני דמדרבנן ניהו הוא דאם יצא מוציא אבל במצות של תורה אם יצא אינו מוציא.

והא דאמר התם בעי רבא ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קד"ה מאי כיון דחוב הוא מפיק או דילמא ברכה לאו חובה הוא וע"כ לא קמיבעי' ליה אלא ברכת היין של קד"ה אבל ברכת קד"ה גופיה כיון דלאו משום הנאה קאתי פשיטא ליה דאע"ג דיצא מוציא שהרי ע"כ לישנא כיון דחוב הוא מפיק דנקט היינו להוציא י"ח אם שמע אע"ג דלא ענה.

וכה"ג דייקינן בקד"ה גופיה אם שמע ולא ענה חבירו מוציאו אע"פ שיצא. די"ל דמיירי בקידוש של י"ט או בקידוש שבת של יום דלאו דאורייתא ניהו.

וה"נ משמע לי מל' רש"י שפי' ברכת היין שמברכין לפני קידוש מאי על אכילת מצה ומקדש ישראל לא תיבעי לך דחובה ניהו ומפיק ע"כ. קשביק הרב מקדש השבת שבקידוש שבת דשכיח ונקט מקדש ישראל שבקידוש י"ט דלא שכיח.

אלא וודאי ס"ל דבקידוש שבת דמקדש השבת נמי לא מפיק דבשל תורה אם יצא אינו מוציא דבזה ס"ל לרש"י כבה"ג וכמש"כ שם. ועוד פירש"י כיון דחובה הוא אכילת מצה חובה עליו וכן קד"ה חובה עליו וא"א בלא הנאה כו' ומפיק ע"כ.

נקט כאן קד"ה ושינה לישנא משל מעלה דנקט קידוש סתמא ע"כ ה"ט דלמעלה אסבר לה במקדש ישראל שהוא קידוש של י"ט ואפי' של ליל י"ט אם יצא מוציא שאינו אלא מדרבנן אבל כאן דנקט קידוש סתמא דמשמע נמי של שבת הוסיף תיבת היום ללמדנו דבקידוש של יום איירי דאפי' של שבת אינו אלא מדרבנן וכיון רש"י ללמדנו דבהני תרי קידושי איירי שאינן אלא מדרבנן ולא בקידוש של ליל שבת דהוי ליה מה"ת דבזה אם יצא אינו מוציא.

ועוד י"ל דהא דקמיבעיא ליה ברכת היין של קידוש משכחת לה דבקידוש גופי' אכתי לא יצא מש"ה יכול להוציאו אפי' מקידוש של ליל שבת דהוי מה"ת אלא שמייירי שברכת היין של קידוש א"צ לברך בשביל עצמו אלא בשביל חבירו וה"ד כגון שיושב ואוכל בערב שבת מבעוד יום וחשכה לו דקי"ל פורס מפה ומקדש כדאמר' בר"פ ע"פ (דף ק) ולדעת רוב פוסקים א"צ לברך ברכת היין ויכול לקדש ולהוציא את חבירו ידי חובת קידוש שהרי עדיין לא יצא בעצמו וא"צ לברך ברכת היין בשביל עצמו אלא בשביל חבירו לחוד.

וכה"ג מיבעיא לי' לרבא בר"הי של קידוש מאי ופשטינן לי' התם מדאר"א כי הוינן ביה ר"פ הוי מקדש לן וכי הוו אתו אריסי מדברא הוי מקדש להו וההוא עובדא איכא נמי

לפרושי דבשאר קידושי איירי ולא בקידוש של ליל שבת. א"נ הא דקאמר וכי הוו אתו אריסי מדברא הוי מקדש להו היינו בשביל אריסי ולא להוציאן י"ח משום שומע כעונה הוי אלא היה מקדש ומקרא אותן והן היו עונים אחריו כ"ד ודבר מה שהיה אומר.

מ"מ איפשט לן בעיא דרבא ברכת הלחם של מצה וברכת היין של קידוש אי מצי מפיק או לא שהרי הא דברכת הלחם וב"הי שאם יצא אינו מוציא משום טעמא דברכה לבטלה הוא דכיון דלאו חובה הוא לא ליתנהי ולא ליברך וה"ל ברכת חבירו שמברך בשבילו ברכה שלא לצורך ול"ש אם חבירו מוציאו ול"ש אם חבירו מברך לו והוא עונה אחריו כיון שאין חבירו מחוייב באותו שעה באותו ברכה ה"ל ברכתו לבטלה לברך לצורך אחרים והא דנקט לישנא דיצא ולא יצא משום דהא בהא תליא דאם חבירו רשאי לברך לו ואין כאן משום ברכה לבטלה מוציאו נמי ואם אין רשאי לברך לו א"מ.

ואיבעיא ליה לרבא ברכת הלחם של מצה ובר"הי של קידוש אי לברכת הלחם וברכ' היין דעלמא דמי וא"מ וה"ה שאינו רשאי לברך לו משום ברכה לבטלה או דילמא דמי לכל הברכות ומותר לברך לו וה"ה דיכול נמי להוציאו דהא בהא תליא ופשטינא לה מהא דר"פ דאע"ג דכבר קידש לעצמו ויצא מ"מ הדר מקדש לאריסי' דאע"ג דהן עונים אחריו והוא לא הי' מוציאן משום דקידוש של ליל שבת הוי מה"ת מ"מ ש"מ דאין כאן משום ברכה לבטלה במה שהי' מברך להו ש"מ דבר"הי של קידוש לכל הברכות דמי וממילא אע"ג דיצא מוציא דהא בהא תליא וה"ה לברכת הלחם של מצה.

וא"ת לדעת בה"ג הא דתנן התם במסכת ר"ה לענין תקיעת שופר חש"ו אינו מוציא את הרבים י"ח ז"ה כל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים י"ח. והרי תקיעת שופר של תורה הוא ולא ממעט התנא אלא אינו מחוייב בדבר כלל כגון חש"ו הוא דאינו מוציא את הרבים י"ח הא מחוייב בדבר אע"פ שיצא מוציא דאל"כ ה"ל למיתני רבותא טפי דאפי' מי שמחוייב בדבר אם יצא אינו מוציא וכ"ש חש"ו ומי שאינו מחוייב בדבר כלל.

וי"ל דלמאי דפי' א"ש משום דתנן בפ"ד דר"ה (ד' לג) סדר תקיעות שלש של שלש שלש ובגמ' שם אמרו מצינו למידין שלש תרועות ושש תקיעות נאמרו בר"ה שתיים מד"ת וא' מד"ס ואיכא למ"ד התם א' מד"ת וב' מד"ס. מ"מ לכ"ע א' מסדר תקיעות ג' של ג' ג' הוי מד"ס ואותן תקיעות שהן מד"ס המחוייב בדבר אע"פ שיצא מוציא מש"ה תנן חש"ו וכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא את הרבים י"ח בתקיעות דמילתא פסיקתא היא דאפילו תקיעות הללו של ד"ס א"מ את הרבים י"ח משא"כ המחוייב בדבר ויצא אע"פ שבתקיעות של ד"ת אינו מוציא בתקיעות של ד"ס מיהו יכול להוציא אחריו י"ח כ"ז כתבתי שם לדעת בה"ג והבאתי עוד ראיות לדבריו וכתבתי שכ"ד רש"י והרמב"ם והראב"ד בהשגות והרמב"ן בס' מלחמות.

והשתא א"ש דברי הגאונים שהביא הטור דס"ל כדעת. בה"ג וסייעתו דבשל תורה אם יצא א"מ לפיכך אמרו דמי שקידש לאנשי ביתו ובא לאנשים אחרים אינו מקדש להן דכיון דיצא אינו מוציא ומיירי מקידוש של ליל שבת דהוי של תורה והטור הלך בשיטת התוספו' וכדעת הרא"ש שם בברכות לפיכך תמה עליהם אבל לק"מ דהגאונים קיימי בשיטת בה"ג וסייעתו וכמש"כ.

ומה שכתב הטור ובה"ג חולק אם בא אצל אחרים שא"י לקדש מקדש להן כו' אין פי' דברי בה"ג כפי הבנת הטור דא"כ תקשה דידיה אדידיה דהא גבי של תורה כגון בה"מ ס"ל דאם יצא אינו מוציא. אלא יש לפ' בתרי גווני דהגאונים שאמרו אינו מקדש להן היינו להוציאן י"ח משום שומע כעונה ומטעמא דאמרן ובה"ג שמקדש להן היינו שעונין אחריו מה שהוא אומר כדתנן לגבי הלל מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרא אותו עונה אחריהן מה שהן אומרים וה"נ גבי קידוש דהוא אין מוציאן י"ח אלא הן יוצאין בעניית עצמן וקמ"ל דאם יודעין לקדש א"מ להם ואע"ג דקי"ל כל הברכות אם יצא מוציא ואפי' קידוש ובר"הי של קידוש נמי דינא הכי וכמש"כ ולא הוי ברכה לבטלה ס"ל לבה"ג דה"מ לברך למי שאינו בקי דא"א בע"א אבל אינו מברך להבקי דה"ל ברכה לבטלה כיון שיכול לברך לעצמו ואע"ג דהגאונים ובה"ג חדא לישנא נקטי ל"ל בה כיון דלאו חד גברא אמרינהו וכן דרך חז"ל כל חד וחד נקט לישנא דידיה וצריך לעמוד על כל דברי כל א' וא' במאי מיירי.

א"נ הגאונים מיירי בקידוש ליל שבת דהוי של תורה וכדאמרן והבה"ג איירי בקידוש של יום של שבת דאינו מה"ת אלא מד"ס דאמרי' בפ' ע"פ (דף קו) זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין אין לי אלא בלילה ביום מנין ת"ל זכור את יום אסמכתא בעלמא היא שהרי אינו אומר אלא בפה"ג בלבד ואינו מזכיר שום דבר מק"ה וכ"כ הראב"ד בפכ"ט מה"ש ובדרבנן אע"פ שיצא מוציא ע"כ כתבתי שם בכללי תו"מ שלי: הרי נתבאר דטעמן של הגאונים שאמרו דמי שקידש לאנשי ביתו ובא לאנשים אחרים א"מ להם משום דהואיל ויצא אינו מוציא וכדעת בה"ג וסייעתו וע"כ אפי' לפי סברא זו ל"א דאם יצא אינו מוציא אלא בשל תורה אבל בשל דבריהן אע"פ שיצא מוציא וכמו שנתבאר ואס"ד דזכירה בלב הוי זכירה א"כ קד"ה דאורייתא בהרהור בעלמא סגי ליה ומדרבנן משום דתיקנו ברכה בעי דיבור א"כ אפי' יצא ידי קד"ה אמאי א"מ דהא ידי קידוש של תורה דסגי ליה בהרהור א"צ לשומע כעונה דנימא דוקא בעוד שהוא מחוייב בדבר ול"י הוא דמוציא אבל אם יצא אינו מוציא ואי משום הברכה של קידוש ושל יין הא בדרבנן אף שיצא מוציא.

אלא וודאי זכירה בפה הוא דילפינן לכולהו זכירות מזכירת עמלק דגלי לן קרא ביה דזכור בפה הוא ומה"ת לא יצא בהרהור מש"ה אם יצא אינו מוציא דה"ל א"מ בדבר והשומע ממי שאינו מחוייב בדבר ל"א שומע כעונה. ולפי מה שכתבתי אפי' למ"ד הרהור כדיבור דמי.

מ"מ הזכרת יצ"מ אינו אלא בפה כמו של עמלק ולרבינא התירו לב"ק להרהר בק"ש משום דהרהור כדיבור דמי ויוצא בזה י"ח ק"ש ומשום ב"ק לא נאסר בהרהור כדאשכחן בסניני אבל לא התירו לו להזכיר יצ"מ בפה אע"ג דאפי' לרבינא א"י ידי הזכרת יצ"מ בהרהור משום דב"ק אסור בד"ת מתקנת עזרא כדאמרי' בגמ' ויש כח ביד חכמים לעקור דבר מה"ת בשב ואל תעשה כדאמרי' בפ' האשה רבה (דף צ) והרי לר"ח דס"ל הרהור לאו כדיבור דמי אפ"ה לא התירו לב"ק להוציא בפה ק"ש ובה"מ שא"י נמי י"ח בהרהור להחולקין על הרמב"ם אע"ג דשל תורה הן והיינו משום דיש כח ביד חכמים כו' וכדאמרן.

וא"ת הא דאקשי ליה ר"ח לרבה שם בפ' האשה רבה דס"ל אין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה מערל הזאה אזמל וטובא דחשיב להו התם אמאי לא חשיב לה נמי להא דבעל קרי שאינו מזכיר יצ"מ של תורה משום תקנת עזרא דדבריהן דבשלמא מק"ש לא אקשי' אע"ג דר"ח גופיה ס"ל הרהור לאו כדיבור דמי ואינו יוצא ידי חובת ק"ש בהא דמהרהר בלבו משום דדילמא ס"ל לרבה כשמואל דאמר ק"ש דרבנן א"נ ס"ל הרהור כדיבור דמי ובהאי שינויא ניהא הא דלא אקשי ליה מבה"מ דלכ"ע דאוריית' הוא ולא התירו לו אלא להרהר בו דדילמא ס"ל לרבה הרהור כדיבור דמי וע"י הרהור יוצא ידי חובתו.

אבל יצ"מ דלכ"ע הוי מה"ת אס"ד דכ"ע מודו דלגבי הזכרת יצ"מ הרהור לאו כדיבור דמי אמאי לא אקשי ליה מיניה. הא לק"מ דהא בלא"ה אכתי מילי טובא דה"מ לאקשווי ליה מינייהו ואפ"ה לא קחשיב להו כגון הרכבתו והבאתו מחוץ לתחום וחתרכת יבלתו דאין דוחין את השבת בפסח לר"ע וערבה שאינו דוחה את השבת מדרבנן כדתנן רפ"ד דסוכה וכה"ג רבות בזבחים פ' התערובות ובשאר מקומות בגמ' רבו מלמנות ואטו כרוכלא ליחשוב וליזול לכולהו.

הרי נתברר לנו באר היטב דזכירת יצ"מ אינו יוצא ידי חובתו בהרהור אלא שראיתי להרמב"ן בפ' התורה פ' כי תצא ע"פ זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים שכתב שזה אזהרה ללשון הרע שיזכור את אשר נעשה למרים הצדקת שלקתה בצרעת על שזכרה לה"ר על משה רבינו אחיה וזכירה זו מ"ע היא כמו זכירת שבת ושל עמלק וכמו זכור את היום אשר יצאתם ממצרים שכולן מצות הן ומביא לשון הספרא כשהוא אומר ולא תעשו את כל המצות האלה הרי מש"כ בתורה אמור א"כ מת"ל אם לא תשמעו לי להיות עמלים בתורה וכן הוא אומר זכור את יום השבת לקדשו יכול בלב כשהוא אומר זכור הרי שמירת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפ"ך.

וכן הוא אומר זכור אל תשכח. וכן הוא אומר זכור את אשר עשה כו' למרים יכול בלבך כשהוא אומר השמר בנגע הצרעת לשמור הרי שמירת הלב אמורה ומה אני מקיים זכור שתהא שונה בפ"ך וכה"א זכור את אשר עשה לך עמלק יכול בלבך כשה"א לא תשכח הרי שכחת הלב אמורה הא מה אני מקיים זכור שתהא שונה בפ"ך.

ופי' כי אצלם השמר בנגע צרעת מנגע צרעת לשמור מאוד שלא תבואך ולעשות בה ככל אשר יורו אתכם הכהנים הלויים וזכור את אשר עשה כו' למרים שתהא מזכיר זה בפה תמיד כו' וזו מצוה מכלל התרי"ג מצות ושכחה ב"ה וכל המונים המצות אחריו ע"כ. ונ"ל שבתחלת דברי הספרא שהביא יש ט"ס וכן צריך לגרוס זכור את יום השבת לקדשו יכול בלבך כשה"א שמור הרי שמירת הלב אמורה ואשמור שבדברות אחרונות קאי וזה מבואר.

מ"מ למדנו מדברי הספרא הללו דגלי לן רחמנא גבי זכירת שבת ושל מרים ושל עמלק בכל א' ואחד קרא יתירא ללמוד על זכור שנאמר אצלו שהוא בפה מפני שזכירת הלב כבר אמורה הלא"ה ה"א דזכור אינו אלא בלב ולא הוי ילפינן זכירה אח' מחברתה דגלי לן בה רחמנא דזכור דידה הוי בפה.

א"כ גבי זכירת יצ"מ דלא גלי לן על זכור דידיה שהוא בפה דוקא בהרהור בלב נמי סגי ומזכירות הללו דאמרן א"א למילף לזכירת יצ"מ דהא ה"ל שלשה כתובים הבאים כאחד דשבת ודמרים ודעמלק דכתב רחמנא קרא יתירא דזכור דידיהו הוי בפה דוקא ושלשה כתובים הבאים כאחד לכ"ע אין מלמדין כדאי' בהרבה מקומות בגמ'.

ואכתי נימא דזכירת יצ"מ בהרהור בלב נמי סגי ליה. ומ"מ לענין הלכה כיון דכבר הוכחתי מגמרא שלנו דאין אדם יוצא ידי חובת הזכרת יציאת מצרים בהרהור אפילו את"ל דההיא דספרא לא סבירא ליה הכי נקטינן כגמרא שלנו.

ועוד הא קי"ל סתם ספרא ר"ש היא א"ל דסבירא ליה לגמרא דידן דיחידאה הוא ורבנן פליגי עליה וכ"ש אם נאמר דווקא למאן דאמר הרהור כדיבור דמי הוא דיצא ידי חובת הזכרה בהרהור אבל למאן דאמר לאו כדיבור דמי אינו יוצא ידי חובתו בהרהור דכל שכן דאתי שפיר דהא פלוגתא דתנאי היא בפרק שואל אי כדיבור דמי או לא וי"ל דההיא דספרא אתיא כמאן דאמר כדיבור דמי ואנן קיימא לן דלאו כדיבור דמי הילכך אינו יוצא ידי חובת הזכרת יציאת מצרים בהרהור, כן נ"ל: דיני תפלה סימן יד ראיתי לברר כאן שורש א' אם יש לתפלה עיקר מה"ת או כל עצמה אינה אלא מד"ס.

דע שהרמב"ם כתב בפ"א מה' תפלה מ"ע להתפלל בכל יום שנא' ועבדתם את ה' כו' מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנא' ולעבדו בכל לבבכם אמרו חכמים איזה היא עבודה שבלב זו תפלה ואין מנין התפלה מה"ת ואין משנה התפלה מה"ת ואין לתפלה זמן קבוע מה"ת ע"כ. וק"ל דבפ' מ"ש (דף כ) תנן נשים ועבדים וקטנים פטורים מק"ש ומן התפילין וחייבין בתפלה ובגמ' אמרינן וחייבין בתפלה דרחמי ניהו מ"ד הואיל וכתוב ערב ובקר וצהרים כמ"ע שהז"ג דמי קמ"ל.

\$ציור בספר\$ והשתא ל"ל טעמא משום דרחמי ניהו ת"ל דמדאורייתא ה"ל מ"ע שלא הז"ג ואע"ג דאתו רבנן ותיקנו זמנים קבועים לתפלה מ"מ לא לעקור ד"ת קאתו דעי"ז יהיו נשים ועבדים פטורין אלא להוסיף על ד"ת קאתו ועוד היאך ס"ד לפוטרו מן התפלה משום דכתיב ערב ובקר כיון דמה"ת אין לה זמן קבוע וי"ל דהא דקאמר טעמא משום דרחמי ניהו היינו לחייב את הנשים בכל ג' תפלות הקבועות בכל יום מדרבנן דסד"א דה"ל מ"ע שהז"ג ולא ליחייבו אלא בתפלה א' ביום שחיובו מה"ת ובכל נוסח שירצה שיי"ח בזה מחיוב של תורה קמ"ל משום דרחמי ניהו חייבין בכל התפלות ובנוסח שתיקנו רבנן והרמב"ן בס"ה חלק מ"ע סי' ה' השיב עליו ואמר שכבר ביארו חכמים בגמ' שתפלה מדרבנן כמו שאמרינן בפ"ג דברכות לענין בעל קרי שקורא ק"ש ומברך על המזון ואינו מתפלל והעלו הטעם ק"ש ובה"מ דאורייתא ותפלה מדרבנן ובגמ' דסוכה אמרינן גבי תפלה דתנן ואם התחילו אין מפסיקין והקשו מלולב דתנן נוטלו על שלחנו אלמא מפסיק והשיבו בדרך תימה מאי קושיא הא דאורייתא הא דרבנן.

והכ"מ השיב עליו מה שאמרו בב"ק שאינו מתפלל היינו שאינו מתפלל תפל' זו בנוסח זה ג"פ ביום אבל אומר הוא לעצמו תפלה קצרה פ"א ביום. א"נ יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה כדאיתא בפ' האשה רבה ע"כ.

הנה מש"כ דיש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה אמת אמר אבל גבי בעל קרי חזינן שלא רצו חכמים לעקור דבר מן התורה גביה דידיה שהרי חייבו אותו להרהר ק"ש ולברך על המזון לאחריו משום דמדאורייתא הן ואי תפלה דאורייתא הל"ל דמהרהר בתפלה נמי. ובגמ' מוכיח שם מדתנן היה עומד בתפלה ונזכר שהוא בעל קרי לא יפסיק אלא יקצר טעמא דאתחיל הא לא אתחיל לא יתחיל ואפי' בהרהור א"צ להתחיל ואפי' למ"ד התם הרהור לאו כדיבור דמי ואין יוצא ידי חובתו בהרהור מ"מ אע"פ שעקרו חכמים דבר מן התורה לגבי בעל קרי שהרי אין יוצא ידי חובת ק"ש ובה"מ לאחריו של תורה ע"י הרהור אפ"ה חזינן דבמצוה של תורה חייבוהו להרהר בה ומדלא חייבוהו להרהר בתפלה ש"מ דאינו של תורה וכמו דאינו מברך לפניו ולאחריה של ק"ש ועל המזון לפניו אפי' בהרהור משום שאינן של תורה כדאיתא התם ה"נ ה"ט דתפלה.

ובהדיא אמרינן התם אהא דאר"י אמת ויצא דאורייתא ואס"ד או"י דאורייתא לברך לאחריה. וה"נ אס"ד תפלה דאורייתא אם לא התחיל אמאי לא יתחיל.

ומש"כ בתחלה מ"ש בבעל קרי שאינו מתפלל היינו שאינו מתפלל תפלה זו בנוסח זה אבל אומר הוא לעצמו תפלה קצרה כו' אינו במשמע דלא ה"ל להגמ' לסתום אלא לפרש. ועוד אס"ד שיש לתפלה עיקר מן התורה אלא שנוסח זה של י"ח הוא מדרבנן א"כ כמו דאמרינן התם לר"י דאמר אמת ויצא דאורייתא לברך לאחריה ומשני מ"ט מברך אי משום י"מ הא אידכר ליה בק"ש ופריך ונימא הא ולא ליבעי הא ומשני ק"ש עדיפא דאית בה תרתי.

ומשמע דקורא ק"ש ככל אדם דהיינו כל הג"פ דכל הני ג"פ ק"ש מיקרו כמש"כ הרמב"ם ברפ"ק מהלכות ק"ש וש"מ מפני שקורא פ"א של ק"ש דאורייתא מפני י"מ שבה קורא את כולה כתקנת חכמים וה"נ אם חייב להתפלל מן התורה א"כ היה ראוי ג"כ שיתפלל כל נוסח התפלה כתקנת חכמים ואע"פ שיש לדחות זה בדוחק מ"מ אין נראה.

ועוד הרי ברכת המזון נמי עיקרו מן התורה והנוסח שלו מדברי סופרי' כדאמרי' בפ' שלשה שאכלו (דף מח) וכמש"כ הרמב"ם ברפ"א מה"ב וגם קי"ל הטוב והמטיב לאו דאורייתא כדאמרינן בפ' שלשה שאכלו (ד' מח) א"כ מ"מ נ"א אם בעל קרי מברך בה"מ בנוסח תקנת חכמים וגם הטוב והמטיב א"כ נוסח תפלת י"ח יהיה ג"כ בלבו הואיל ועיקר תפלה ד"ת כמו עיקר בה"מ ואמאי לא תנינן נמי לתפלה בהדי ק"ש ובה"מ לאחריו דבעל קרי מהרהר ביה.

ואם אינו מהרהר אלא עיקר בה"מ בקצרה ולא כפי נוסח דדברי סופרים ולא הטוב והמטיב שאינו של תורה א"כ יהיה נמי עיקר תפלה של תורה בקצרה וכמו דתנן ועל המזון מברך לאחריו ואע"פ שאינו מברך כתיקון חכמים ה"נ ה"ל למיתני נמי לתפלה בהדי בה"מ דהא דמו להדדי שמהרהר בהן את חיוב התורה שבהן לחוד ולא כתקנת חכמים שהוסיפו על של תורה.

אלא וודאי ש"מ דאין לתפלה עיקר מן התורה וכל עצמו אינו אלא מדרבנן הילכך אינו מהרהר בלבו כלל אבל בה"מ וכן ק"ש דאורייתא ואפי' לר"י דאמר ק"ש דרבנן מ"מ י"מ שבו ד"ת הוא הואיל ואית להו עיקר מן התורה מהרהר את הכל בלבו אפי' מילתא

דרבנן שבהם שהוסיפו על עיקר של תור' דכיון דאית להו עיקר מן התורה מהרהר את הכל כשאר כל אדם דלא פלוג רבנן: ועל מ"ש הרמב"ן ובגמ' סוכה אמרו כו' והקשו מלולב כו' עד הא דאורי'י הא דרבנן השיב עליו הכ"מ היינו לפי שכבר התפלל תפלה א' ביום ההוא או נשאר לו שהות להתפלל אותה או יאמר תפלה קצרה ביותר שהוא חייב מן התורה ע"כ.

הנה מש"כ או נשאר לו שהות להתפלל אותה לא דק בזה דמה בכך שנשאר לו שהות להתפלל אותה אס"ד דמצות תפלה מן התורה דמי ללולב דאע"ג דנשאר שהות עדיין ביום ליטול לולב כיון דהוי מן התורה חייב להפסיק אכילתו כדתנן נוטלו על שלחנו וכדאמרינן התם בגמ' ומש"כ או יאמר תפלה קצרה ביותר אינו נראה דא"כ לא ה"ל לסתום אלא לפרש.

מ"מ מה שכתב היינו לפי שכבר התפלל תפלה א' ביום ההוא זה יש לו מקום שהרי האי ואם התחילו אין מפסיקין גבי מנחה תנינן לה בפ"ק דשבת (ד' ט) ומסתמא מיירי כדרך סתם אדם שמתפלל כתקון חכמים ומסתמא התפלל כבר של שחרית שזמנה עבר קודם זמן תפלת מנחה א"כ כבר יצא ידי חובת תפלה של תורה של אותו היום דאינו חייב להתפלל מן התורה לדעת הרמב"ם אלא פ"א ביום.

מ"מ אכתי ק"ל דהא בסיפא דהא מתני' דואם התחילו אין מפסיקין תנן מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה וקא דייק שם בגמ' והא תני לה רישא אין מפסיקין ומשני סיפא אתאן לד"ת דתניא חבירים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה והרי לפ"ד הרמב"ם ק"ש ותפלה שניהם יש להן עיקר מדברי תורה ותוספת מדברי סופרים דק"ש פ' ראשונה הוי מן התורה כמש"כ למעלה סי' ב' וכן פסוק אחרון של פ' ויאמר מפני י"מ שבה והשאר מתוס' שהוסיפו חכמים על של תורה וכן תפלה יש לה עיקר להתפלל תפלה קצרה פעם אחת ביום ותוס' של ד"ס להתפלל י"ח ג"פ ביום.

וא"כ במאי מיירי הא דחבירים שהיו עוסקים בתורה דמפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. אי מיירי שלא יצאו עדיין ידי חובת ק"ש של תורה א"כ בכה"ג לתפלה נמי מפסיקין אם לא יצאו עדיין ידי חובת תפלה של תורה ואי מיירי דכבר יצאו י"ח תפלה של תורה א"כ בכה"ג לק"ש נמי אין מפסיקין אם כבר יצא י"ח ק"ש של תורה כגון שכבר קרא פ' ראשונה של ק"ש והזכירו נמי י"מ.

§ ציור בספר \$ ומאי פסקא דתני גבי ק"ש דמפסיקין וגבי תפלה דאין מפסיקין כיון דלשניהן יש להן עיקר מד"ת ותוס' מד"ס שניהן שוין דמפסיקין לעיקר של תורה ואין מפסיקין לתוס' של דבריהן. אלא וודאי אין לתפלה שום עיקר ושורש מד"ת וכל עצמה אינה אלא מד"ס והשתא פסקא תנא למילתא מפסיקין לק"ש לעיקר של תורה מיהת ואין מפסיקין לתפלה כלל דל"ל שום עיקר מן התורה וכולה מילתא דידיה אינה אלא מד"ס.

עוד כתב הרמב"ן ועוד שמי שנאנס ולא התפלל בשחרית ובמנחה נסתפק בעצמו ספק התפלל ספק לא התפלל א"כ לפ"ד הרב היה צריך לחזור ולהתפלל והם פסקו לעולם בכל ספק בתפלה שאינו חוזר ומתפלל מפני שהיא מדרבנן ע"כ. והשיב הכ"מ איפשר לומר שלא אמרו ספק התפלל ספק לא התפלל שאינו חוזר ומתפלל היינו דווקא בשלא

נסתפק לו בכל תפלות היום שהוא אבל אם נסתפק לו כן חוזר ומתפלל ואפי' נאמר דבנסתפק בכל תפלות היום נמי פטור י"ל שמתפלל תפלה קצרה וכן רבי יהודה לא היה מצלי תפלה גמורה ג"פ ביום אבל בכל יום היה מתפלל תפלה קצרה ע"ד שכתבתי ולא הוצרכו להזכיר תפלה קצרה זו בגמ' להיות הדבר פשוט שלא תעקר מצוה דאורייתא ממקומה ע"כ.

גם זה אינו נכון שהרי ר"א התם בפ' מי שמתו אמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל ופליג אר"י דאמר התם ספק קרא ק"ש אינו חוזר וקורא מ"ט ק"ש דרבנן. ור"א ס"ל ק"ש דאורייתא וספיקה לחומרא והרי ספק ק"ש ע"כ מיירי דומיא דספק התפלל ובספק התפלל לדעת הרמב"ם מיירי בע"כ שוודאי לו שהתפלל עיקר תפלה של תורה וא"כ בספק ק"ש מיירי נמי בכה"ג שקרא וודאי עיקר ק"ש של תורה ואינו מסופק אלא על תוס' של דבריהן.

א"כ מ"ש בק"ש שחוזר ואומר תוס' של דבריהם ומ"ש תפלה שא"ח ומתפלל תוס' של דבריהן הא וודאי דא ודא אחת היא ואין טעם לחלק ביניהם. אלא וודאי אין לתפלה עיקר כלל מה"ת וכולה מילתא של דברי סופרים היא אבל קריאת שמע יש לה עיקר מה"ת הילכך ספיקה לחומרא אבל תפלה זכולה מילתא דידיה מדברי סופרים ספיקה לקולא.

ובספר מגילת אסתר דחי את ראיות הרמב"ן כמו בעל כ"מ וכבר נתברר שדבריהן דחויין: עוד כתב בעל מ"א על דברי הרמב"ן ומה שתמה עוד על דברי הרב שכתב בחבורו הגדול שזמני התפלה אינם מה"ת ואמר א"כ שאינו חיוב מה"ת להתפלל בכל יום מתי יהיה החיוב. נ"ל שלא השגיח על דברי הרב שהרי הוא כתב בכירור שמ"ע להתפלל בכל יום וכו' הרי שמצוה בכל יום ואם כתב אח"כ שזמני תפלה אינן מה"ת פי' שאין זמנו קבוע באיזה שעה מן היום יתפלל כי מה"ת הרשות בידו להתפלל איזה שעה שירצה אלא שחכמים תיקנו לה זמנים בזמן הקרבת התמידים וזו פירוש תפלה כנגד תמידין תקנו לפי מ"ש המגדול עוז בתחילת הת"פ בחבור הרב ונכון הוא ע"כ.

ושארי ליה מריה לכתוב על אביהן של ישראל הרמב"ן שכתב שלא בהשגחה אבל באמת הרמב"ן השגיח בעינא פקיחא אבל הוא לא השגיח בדברי הרמב"ן שהוא ז"ל לאו לדעת הרמב"ם כ"כ דוודאי ס"ל דמ"ע להתפלל בכל יום פ"א כמש"כ בהדיא והרמב"ן שם מביאו אלא שלאחר שסתר הרמב"ן את דברי הרמב"ם שכתב שמ"ע מה"ת להתפלל בכל יום מהא דספק התפלל דא"ח ומתפלל אפי' אם לא התפלל שחרית ונסתפק לו במנחה אע"פ שאינו וודאי שהתפלל באותו היום כלל מ"מ א"ח ומתפלל מספק ש"מ דאין חיוב של תורה להתפלל בכל יום ודלא כהרמב"ם וחשש הרמב"ן שמא יטעון הטוען אע"פ שאין מ"ע מה"ת להתפלל בכל יום מ"מ מ"ע להתפלל לעיתים מזומנים ע"ז השיב ואם אינו מצוה בכל יום מתי תהיה החוב הזה המוטל עלינו מה"ת שיתפלל יום אחד בשנה או בכל ימיו פ"א ודבר זה לא ניתן לכתוב מרוב פשיטותו עוד כתב בעל מ"א בשם רבי דוד וויטל שאמר בכתר תורה שלו שנ"ל להביא ראיה שמצות תפלה הוי מדאורייתא ממה שאמר דמה שנשים חייבות בתפלה לפי שהיא מ"ע שלא הזמ"ג ואמר שפי' הוא שאין לה זמן קבוע מדאורייתא דאי מדרבנן יש לה זמן וכדתנן תפלת השחר

עד חצות וכו' ואמר שאם מצות התפלה היא מדרבנן איך חייבו בה נשים מטעם זהו מ"ע שלא הז"ג הרי היא מצוה שהז"ג מדרבנן שהם תיקנו לה זמן אלא וודאי ממה שאמר דנשים חייבות בה מפני שאין לה זמן קבוע אנו מבינים שהיא מה"ת ע"כ.

ואין דבריו נכונים ואמתיים דהיכא מצינו שאמרו דנשים חייבות בתפלה מפני שהיא מ"ע שלא הז"ג אדרבה איפכא אמרינן וחייבים בתפלה דרחמי ניהו מהו דתימא הואיל וכתוב ערב כו' כמ"ע שהז"ג דמי קמ"ל הרי לכאורה משמע מכאן דהוי מ"ע שהז"ג משום דאין עיקר לתפלה מה"ת אלא מדרבנן והם תיקנו לה זמנים קבועים אלא משום דרחמי ניהו תיקנו ג"כ לנשים שחייבות להתפלל.

אע"פ שבתחילת דברי ישבתי את זאת לדעת הרמב"ם מ"מ היאך אפשר להביא ראיה מזה לדעת הרמב"ם אין אלו אלא דברי תימה כמדומה לי שלשון הרמב"ם אטעיה שכתב ברפ"א מה"ת מ"ע להתפלל בכל יום כו' ואין לתפלה זמן קבוע מה"ת לפיכך נשים ועבדים חייבים בתפלה לפי שהיא מ"ע שלא הז"ג כו' ע"כ.

וטעה וסבר שטע"ז העתיקו הרמב"ם מן הגמרא וליתא אלא הרמב"ם כ"כ לפי שיטתו דס"ל לתפלה מ"ע מה"ת אבל אין זמנן קבוע מה"ת לפיכך ה"ל מ"ע שלא הז"ג ונשים ועבדים חייבין בה אבל בגמ' לא אמרו אלא משום דתפלה רחמי ניהו וכמ"מ מ"מ מה שהשיב שם בעל מ"א על ר"ד וויטל וכתב ונ"ל שאין משם ראיה כלל כי גם שתפלה היא מצוה דרבנן מ"מ נוכל לומר בה שאין הז"ג לפי שמה שתיקנו אלו זמנים אינם לעיכובא רק למצוה דהא תפלה רחמי ניהו ובכל עת הוא זמן רחמים וראיה ממה שאמר שם וחייבין בתפלה דרחמי ניהו מהו דתימא הואיל וכתוב בה ערב כו' קמ"ל.

הנה שאפי' שאמר בה הכתוב ערב ובקר וצהרים לא חשבוהו למצוה שהז"ג אחרי היותה רחמי וכ"ש שלא יחשבנה למצוה שהז"ג על תקנה שתיקנו תפ"ה עד חצות וכו'. דאלת"ה היה להם להזכיר שם גם את תקנתם ששנינו במשנה ולומר מ"ד הואיל וכתוב ערב כו' ותנן נמי תפלת השחר ע"ח וכו' ע"כ.

הנה מש"כ כי גם שהתפלה היא מצוה מדרבנן מ"מ נוכל לומר בה שאין הז"ג והביא ראיה ממה שאמר וחייבין בתפלה דרחמי ניהו מ"ד כו' קמ"ל. הנה אע"פ שאמר בה הכתוב ערב כו' וכ"ש שלא יחשבנה למ"ע שהז"ג על תקנה שתיקנו תפלת השחר ע"ח.

אין זה אלא דאזיל בתר איפכא שהרי הר"ד וויטל מפ' דה"ט לא ה"ל מ"ע שהז"ג אע"ג דכתוב ערב כו' משום דתפלה מה"ת היא ואין לה זמן קבוע מה"ת והוא אומר דמדרבנן היא ומביא ראיה מהא גופיה דאע"ג דכתוב ערב כו' מ"מ לא ה"ל מ"ע שהז"ג אפילו את"ל תפלה מדרבנן. הא איכא למימר דוקא משום דתפלה דאורייתא לא ה"ל מ"ע שהז"ג הואיל ומדאורייתא אין לה זמן קבוע וה"ז כעושה מן הקושיא תירוץ.

ומ"ש דאלת"ה ה"ל להזכיר שם גם את תקנתם כו' דברים אלו אין להם שחר וא"י מהו סח ומ"מ מש"כ שמה שתקנו אלו זמנים אינן לעיכובא רק למצוה יתברר בסי' שאח"ז בס"ד: ונחזור לענייננו הרי נתבררו דברי הראשונים בענין זה אי תפלה ד"ת או מד"ס ועתה ניחזי אנן מה שיש לדקדק בזה בס"ד.

והנה יש לי לדקדק בזה למש"כ הרמב"ם בחבורו מ"ע להתפלל בכל יום שנא' ועבדתם מפי השמועה למדו שעבודה זו היא תפלה שנא' ולעבדו בכל לבבכם איזה היא עבודה שבלב היא תפלה והרי בפ' היה קורא (דף יד) אמר בדין הוא שיקדים שמע לוהיה אם שמוע שזה ללמוד וזה ללמד ופריך אטו והיה אם שמוע ללמד הוא דאית ביה ולעשות לית ביה והא כתיב וקשרתם וכתבתם ואמאי לא פריך נמי מלעבדו בכל לבבכם דכתיב בפ' והיה אם שמוע דקדים לקראי דוקשרתם וכתבתם אי האי קרא דלעבדו בכל לבבכם בתפלה מיירי ותפלה מה"ת היא אע"כ דלאו בתפלה איירי.

ואע"ג דבריש מסכת תענית אמר גבי מזכירים גבורות גשמים וממאי דבתפלה דתניא ולעבדו בכל לבבכם איזהו עבודה שבלב זו תפלה וסמיך ליה ונתתי מטר ארצכם בעתו י"ל דאינו אלא אסמכתא בעלמא. ונ"ל לדעת הרמב"ם דמה"ט לא מייתי לקרא דלעבדו בכל לבבכם אף ע"ג דבתפלה מיירי משום דנקט לישנא דלעשות לית ביה בתפלה כיון דמצותה תליא בדיבור פה לאו מעשה מיקרי כדאמרין בפרק מצות חליצה (דף קד) דמה"ט קרי' לא מעכבא משום דכתיב ככה יעשה כל דבר שהוא מעשה מעכב וקרי' לאו מעשה הוא.

א"נ לא דייק הגמ' כולי האי וכיון דמשכחת ליה לפירכא זידיה מוקשרתם וכתבתם הכתובים בקרא בהדיא לא חש למיפרך מתפלה דאתיא מדרשא דלעבדו. עוד יש לי להקשות לדעת הרמב"ם דתפלה הוי מ"ע מה"ת ואין לה זמן קבוע מה"ת וע"כ לדידיה ז"ל כל אימת שמתפלל ביום או בלילה יוצא ידי חובתו וכ"כ בס' החינוך במצות תפלה ודבר פשוט הוא שהרי הני קראי דמייתי להו למצות תפלה לא נאמר בהן יום דוקא ומצותו בין ביום בין בלילה באיזה שעה מהם שירצה א"כ הא דתנן בספ"ב דמגילה (דף כ) זה הכלל דבר שמצותו ביום כשר כל היום ודבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה ה"ל למיתני נמי בהאי זה הכלל דבר שמצותו ביום ובלילה כשר כל היום וכל הלילה ומאי נינהו מצות תפלה שכשר מה"ת כל היום וכל הלילה כמו שתנן התם ברישא כל היום כשר למגילה והלל ותפלת מוספים ה"נ ה"ל למיתני בסיפא למצות תפלה של תורה.

ואע"ג דמדרבנן יש לתפלה זמנים קבועי' ואין כשרים כל היום והלילה אפ"ה כיון דמה"ת כשר כל היום וכל הלילה ה"ל למיתני וכדתני התם לאכילת פסחים דאמר התם זה הכלל דלילה לאתויי מאי לאתויי אכילת פסחים ודלא כר"א ב"ע דאמר דאין זמן אכילת פסחים אלא ע"ח מן התורה ומייתי לה מגז"ש כדאמר התם.

והרי אפי' לר"ע דפליג עליה וס"ל דאכילת פסחים כשר מה"ת כל הלילה מ"מ מודה דמדרבנן אינו נאכל אלא עד חצות כמו כל הנאכלים ליום אחד שאינו נאכלים אלא ע"ח מדרבנן משום סייג שלא יבאלאכלן לאחר שיעלה עה"ש כדמוכח בס"פ איזהו מקומן (ד' נו) גבי הא דתנן הפסח אינו נאכל אלא ע"ח ואפילו בדיעבד אם לא אכלן קודם חצות אסור לאכול לאחר חצות וכ"ד הרמב"ם וכמש"כ למעלה בתשובה סימן ד'.

ואפ"ה מייתי לה בז"ה דדבר שמצותו בלילה כשר כל הלילה אף ע"ג דמדרבנן אינו כשר לא"ח מ"מ כיון דמה"ת כשר תנינן לה דכשר כל הלילה מה"ת ה"נ ה"ל דבר שמצותו ביום ובלילה לאתויי תפלה דכשר כל היום והלילה מה"ת אף ע"ג דמדרבנן אינו כן כמו דתני לאכילת פסחים דהוי נמי כה"ג.

דבשלמא שאר מצות שכשרים כל היום והלילה כגון ציצית ותפילין למ"ד לילה זמנם הוא לא קתני משום דלא שייך למימר בהו כשרים כל היום וכל הלילה שהרי מצותן נוהג כל היום וכל הלילה וליכא שעה מן היום והלילה שאין מצותן נוהג ולא שייך למימר כשרים כל היום והלילה אלא בדבר שנפטר ממצותו בשעה א' אלא שכשרים באיזה שעה מן היום והלילה שיעשה מצותן כמו כל הני דחשיב להו במתני' דבר שמצותו ביום כשר כל היום מגילה והלל ותפלת מוספין וכל הני דחשיב התם דנגמר מצותן בפ"א אם קרא מגילה והלל והתפלל מוסף והקריב מוסף בפ"א יצא וא"צ לעשות כל היום כולו אלא דבאיזה שעה מן היום שיקיים מצותן כשרים בכל היום אבל דבר שנוהג כל היום והלילה כולה ולא נפטר ממצותן בשעה אח' מן היום והלילה לא שייך למימר בהו כשר כל היום שהרי אין כשר לעשות בכל היום באיזה שעה שירצה אדרבה אין כשרים כל היום דאי לא עביד להו שעה אחת אין לה תקנה אח"כ וה"ל מעוות שא"י לתקון ומה"ט לא תני למצות סוכה שנוהג ביום ובלילה בדבר שנוהג ביום ובלילה.

וכן ציצית ותפלה למ"ד לילה לאו זמנם הוא לא תני להו בדבר שמצותו ביום משום דאין נגמר מצותן בשעה א' א"כ אדרבה אין כשרים כל היום וכן סוכה א"ל שכשרה כל היום והלילה מה"ט כיון דמצותה כל היום והלילה כולה. אבל תפלה אי מה"ת היא ה"ל למיתני דכשרה כל היום והלילה שהרי אין מצותן נוהג אלא שעה אחת מן היום והלילה.

וי"ל דלא תני תנא בזה הכלל אלא מילתא דרביתא כגון זה הכלל דלילה לאפוקי מדראב"ע וז"ה דיום אמר התם לאתויי סידור וסילוק בזיכין כר"י לאפוקי מרבנן דפליגי עליה דאמר התם. אבל לא חש למיתני זה"כ דיום ולילה לאתויי תפלה דמילתא דפשיטא היא כיון דלא קבע לה תורה זמן באיזה שעה מן היום והלילה דוודאי כשרה כל היום והלילה.

ואע"ג דכהא דחשיב התם במתני' דכל היום כשר איכא טובא דמילתא דפשיטא הן דכשרים כל היום כיון דלא קבע להו תורה זמן קבוע ביום מ"מ תני להו. דהא קמ"ל דמצותן ביום ולא בלילה כדצריך למילף לכל חד וחד מקרא בגמ' דא"נ בלילה א"נ לאתויי בזה הכלל שאני דצריך ללמדנו דבר של חידוש יותר הילכך לא מייתי בזה"כ דיום ולילה למצות תפלה.

תדע דאלת"ה הל"ל זה"כ דיום ולילה ולא תויי הקטר חלבים ואיברים שכשרים כל היום וכל הלילה כדתנן ברפ"ק דברכות. אלא וודאי משום דמילתא דפשיטא היא דהא קרא כתיב היא העולה על מוקדה עה"מ כל הלילה לא חש למיתני' וכה"ג כתבתי למעלה בתשובה סי' ח' דמה"ט ל"ק הגמ' דזה"כ דיום וזה"כ דלילה דלא תויי הזכרת יצ"מ של יום ושל לילה קאתי משום דמילתא דפשיטא היא.

מ"מ כבר בארנו שראיות הרמב"ן נכונים דוודאי אין לתפלה עיקר מה"ת וכל מילתא דתפלה אינה אלא מד"ס. ועוד יש לי להביא ראיה מהא דתנן ר"פ מ"ש נושאי המטה וחילופיהן וחילופי חילופיהם את שלפני המטה ואת שלאחר המטה את שלפני המטה צורך בהן פטורין ואת שלאחר המטה צורך בהן חייבין ואלו פטורין מן התפלה ופירש"י דלאו דאורייתא היא ורבתינו פירשו לפי שיש להן עוד שהות ול"נ שאין זה לשון פטור ע"כ.

וש"מ דתפלה דרבנן היא. מ"מ ראייה זו יש לדחות דמיירי שכבר התפלל באותו יום או לילה וא"נ עדיין יש שהות ביום להתפלל לצאת י"ח תפלה של תורה לדעת הרמב"ם אלא שזמן תפלה זו של דבריהן יעבור הילכך שייך כאן לשון פטור.

מ"מ ראיות הרמב"ן מכרעות דעיקר תפלה אינה אלא מד"ס וכמש"כ, כנ"ל: סימן טו ועתה אבאר מה שהזכרתי בסי' הקודם בשם מ"א שכתב מה שתיקנו אלו הזמנים אינן לעיכובא אלא למצוה דהא תפלה רחמי נינהו ובכל עת זמן רחמי אינן נכון כלל דוודאי אלו זמני תפלה ששנינו ר"פ ת"ה הם לעיכובא ואם עבר הזמן ה"ל מעוות שא"י לתקן וכמש"ל בס"ד.

ולכאורה יש לי להביא ראייה לזה דאהא דתנן התם תפלת השחר עד חצות רי"א עד ד' שעות ושל מוספין כל היום רי"א עד ז' שעות ואמר עלה בגמ' אר"א כל המתפלל תפלה של שחר לאחר ד' שעות לר"י עליו הכתוב אומר נוגי ממועד אספתי ממך. וש"מ דאם מתפלל לאחר זמנו הקבוע כמו לאחר ד"ש לר"י אין לו תקנה אפי' בדיעבד.

דאס"ד דאינו אלא לכתחלה וכיון דעבר זמן של לכתחלה קרינן עליה נוגי כו' א"כ תקשה דאמר התם אריב"ל כל המתפלל תפלה של מוספין לאחר ז' שעות לר"י עליו הכתוב אומר נוגי כו'. ואס"ד בעבר זמן של לכתחלה אע"ג דאכתי זמן של דיעבד לא עבר כבר קרינן עליה נוגי.

א"כ ל"ל לריב"ל למימר אחר ז"ש לר"י דהא לית הלכתא כוותיה בהא. המ"ל אליבא דרבנן דה"כ מ"מ מודו דאין להתפלל תפלת מוסף לכתחלה לאחר ז"ש.

שהרי אהא דתנן ושל מוספין כל היום אר"י שם ונקרא פושע כלומר אפי' לרבנן אין לאחרה לכתחלה עד לאחר ז' שעות והמאחירה נקרא פושע כמו שפי' הפוסקים ז"ל וא"כ הל"ל כל המתפלל תפלת מוסף לאחר ז"ש לרבנן עה"א נוגי כיון דלרבנן נמי כבר עבר זמנה דלכתחלה והרי הלכה כרבנן בהא.

ועוד דאליבא דרבנן ה"ל רבותא טפי מאליבא דר"י דאע"ג דלא עבר זמן של דיעבד כיון דעבר זמן לכתחלה עליו הכתוב אומר נוגי. אע"כ כל כמה דלא עבר זמן של דיעבד לא נאמר עליו נוגי וא"כ לאחר ד' שעות בתפלה של שחר דקאמר ר"א דעה"א נוגי ע"כ אפי' זמן של דיעבד נמי עבר דאל"כ לא נאמר עליו נוגי משום זמן דלכתחלה.

ומ"מ הא לא תקשה לבעל מ"א מדזמן תפלת מוספין לרבנן בז' שעות לכתחלה מכלל דלר"י אפי' בדיעבד עבר זמנו לאחר ז' שעות דאל"כ ר"י היינו רבנן וש"מ דזמן של ת"מ לר"י לעיכובא הוא ומדר"י בתפלת המוספין נשמע לכל התפלו' לכ"ע דאם עבר זמנים שקבעו חכמים אפי' בדיעבד לא יצא.

דבהא י"ל דל"ד שאר תפלות לתפלת המוספין דאע"ג דכל התפלות כנגד תמידין תיקנו ולפיכך זמן התפלה נמשך כמו זמן הקרבת הקרבן שתיקנו כנגדו כדאמר' התם מפני מה אמרו תפלת השחר עד חצות שכן תמיד ש"ש קרב והולך עד חצות כו' וה"נ אמר בשאר תפלות התם. אפ"ה כיון דרחמי נינהו ל"א עבר זמנו בטל קרבנו משא"כ תפלת מוסף שאין בה אלא דברי שבח בלבד ועוד שמדכרינן לקרבן מוסף גופיה בתוך התפלה משא"כ בשאר תפלות.

הילכך עבר זמנו בטל קרבנו ואפי' בדיעבד תו לא יצא וכה"ג כתבו הפוסקים לענין תפלת נדבה שאין להתפלל מוסף נדבה כמו שאר תפלות מה"ט דאמרן אבל קושיא ראשונה וודאי קשה. מ"מ נ"ל דיש ליישב משום דאהא דאר"א כל המתפלל תפלת שחרית לאחר ד' שעות אמר בגמ' מאי משמע דהאי נוגי לישנא דצערא הוא דכתיב דלפה נפשי מתוגה ואהא דריב"ל דת"מ לאחר ז"ש אמר מאי משמע דהאי נוגי לישנא דתברא הוא כדמתרגם ר"י כו'.

וא"כ י"ל דגבי ת"ש שלא עבר זמנו לאחר ד' שעות בדיעבד אלא של לכתחלה לחוד אין העונש גדול כ"כ ולא בר תברא הוא אלא צערא בעלמא בא עליו. אבל תפלת המוספין לאחר ז' שעות לר"י דכבר עבר אפי' זמן תפלה של דיעבד העונש גדול ובר תברא הוא.

ולפיכך גבי תפלת שחרית מפ' להאי נוגי לישנא דצערא וגבי תפלת מוסף מפ' לישנא דתברא שהוא עונש גדול ביותר דהאי נוגי משמע הכי ומשמע הכי הילכך מפ' גבי כל חד וחד לפי גודל העון גודל העונש. והשתא א"ש הא דנקט המתפלל תפלת מוספין לאחר שבע שעות לר"י דעבר כבר זמן תפלה אפי' של דיעבד וראוי לעונש תברא דאלו לרבנן אע"ג דעבר זמנה של לכתחלה אפ"ה כיון דלא עבר זמן של דיעבד אינו ראוי לעונש גדול של תברא.

ומ"מ אין להביא ראיה מכאן להיפוך מדנקט גבי ת"ש לפ' להאי נוגי לישנא דצערא בעלמא וגבי תפלת מוספין לישנא דתברא שהוא עונש גדול ש"מ דת"ש אכתי לא עבר זמנו של דיעבד אלא של לכתחלה לחוד לפיכך אינו ראוי לעונש גדול של תברא ובצערא בעלמא סגי ליה אבל תפלת מוספין הואיל ועבר זמנו לגמרי אפי' של דיעבד עונשו גדול ובר תברא הוא וש"מ דזמני תפלה לבר מתפלת מוסף אינן אלא לכתחלה.

דאין זה ראיה דוודאי אם הגמ' היה מפ' להאי מאי משמע הכא לישנא דצערא והכא לישנא דתברא וודאי ש"מ הכי אבל י"ל דהאי מ"מ דנוגי לישנא דצערא הוא דנקט גבי ת"ש ר"א גופיה קאמר לה וה"נ האי מאי משמע דנוגי לישנא דתברא הוא דנקט גבי תפלת מוספין ריב"ל גופיה קאמר לה. ליכא למידק מיניה מידי דלאו למימרא דגבי תפלת מוספין ראוי לעונש גדול של תברא וגבי תפלת שחרית אינו ראוי אלא לעונש של צערא בלבד אלא מר משמע לו לפרש לנוגי לישנא דתברא ומר מ"ל לישנא דצערא.

אבל מ"מ הדבר ברור דזמני תפלה מעכבין אפי' בדיעבד שהרי אמר ר"פ ת"ה טעה ולא התפלל מנחה מתפלל ערבית שתי' וה"נ אמר התם טעה ולא התפלל ערבית מתפלל שחרית ב'. שחרית מתפלל מנחה ב' ופריך הגמ' מהא דתנן מעוות שא"י לתקון זה שביטל תפלה של ערבית או של שחרית אר"י הב"ע שביטל במזיד הרי שאם ביטל במזיד ה"ל מעוות כו' בין שביטל ש"ע עד דיום בין שביטל של שחרית לאחר ד"ש לר"י ולאחר חצות לרבנן.

ולא תימא דמיירי דוקא בשביטל של שחרית עד הלילה הוא דה"ל מעוות אבל כל היום עד הלילה בדיעבד ל"ל בה ולא ה"ל מעוות ביומו אפי' בביטל במזיד. דאאל"כ שהרי אפי' בטעה ולא התפלל שחרית דיש לו תשלומין כתבו הפוסקים דדוקא במנחה שהיא

תפלה הסמוכה לה הוא דיש לו תשלומין אבל לא אח"כ מכלל דבביטל במזיד אפי' בזמן תה"מ שהוא בו ביום אינו מתפלל וש"מ דזמני תפלה מעכבין אפי' בדיעבד.

ועוד נ"ל להביא ראיה דהא תנן תפלת השחר עד חצות רי"א עד ד' שעות ובגמ' איבעיא להו עד ועד בכלל או דילמא עד ולא עד בכלל וכתבו התוס' תימא דאמרי' בנדה כל שיעורי חכמים להחמיר חוץ מכגריס של כתמים אלמא עד ולא עד בכלל. וי"ל א"א עד ועד בכלל יש בו גם חומרא שיתפלל ול"א עבר זמנו בטל קרבנו ואפי' במזיד ע"כ.

והשתא אי אמרת דזמני תפלה אינן אלא לכתחלה והאי ע"ח דרבנן ועד ד"ש דר"י אינו אלא לכתחלה א"כ תפשוט דעד ולא עד בכלל וחייב להתפלל לכתחלה קודם שעה ד' לר"י לחומרא דאס"ד עד ועד בכלל אין בו חומרא אלא קולא בלבד דרשאי להמתין מלהתפלל לכתחלה כל שעה ד' ולא קודם שעה ד'.

והא חומרא דכתבו התוס' שמחוייב להתפלל ול"א דעבר זמנו. ליתא דהא בלא"ה נמי בדיעבד כל היום אכתי זמן תפלה הוא וחייב להתפלל.

אלא וודאי ש"מ דאפי' בדיעבד אינו מתפלל לאחר זמנו וא"כ אפי' את"ל עד ועד בכלל איכא חומרא זו שחייב להתפלל ודלא כבעל מ"א, כן נ"ל סימן טז שאלה אי צריך לסמוך גאולה לתפלה בשבת וי"ט כמו בחול או א"צ לסמוך בהן גאולה לתפלה מטעמא שיתברר לפנינו: תשובה בהג"א בפ"ק דברכות כ' בשם א"ז דבשבת א"צ לסמוך גאולה לתפלה הואיל ונ"ל מיענך ה' ביום צרה דכתיב בתריה יהיו לרצון אמרי פי ושבת לאו יום צרה הוא ע"כ.

ומפשט דבריו משמע דה"ה ביום טוב נמי אינו צריך לסמוך דהא י"ט נמי לאו יום צרה הוא ולפ"ז נ"ל דהא דא"ז חולק על מש"כ הרא"ש רפ"ק דמסכת תענית גבי הא דתנן התם רי"א העובר לפני התיבה בי"ט אחרון של חג האחרון מזכיר הראשון אינו מזכיר וכ' הרא"ש בירושלמי פריך ויזכיר מבערב ומשני ליתא כל עמא תמן ותו פריך ויזכיר בשחרית אף הוא סבור שהזכיר בערב כו' ועוד מפרש טעם אחר בירו' ר"ח בשם ר' פדת אמר אסור ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"ץ.

נ"ל דר"פ קאי אפירכא תניינא דפריך ויזכיר בשחרית וקאמר שאין ליחיד להזכיר עד שיזכיר ש"ץ פי' שיאמר קודם תפלת מוסף בקול רם משיב הרוח ומוריד הגשם והאי א"א בבקר לפי שא"י להפסיק בין גאולה לתפלה ע"כ. אלמא אפי' בי"ט נמי אין להפסיק.

מ"מ מן הירוש' זה לק"מ על הא"ז. ר' פדת דאמר אסור ליחיד להזכיר כו' מילתא באפי נפשיה קאמר ולא אפירכא תניינא קאי כדפי' הרא"ש אלא משום דס"ל ז"ל דהזכיר פשוט דאפי' בי"ט אסור להפסיק פי' הכי דע"כ בדברי ר"פ לפי שיטת הרא"ש מתורץ פירכא תניינא.

מ"מ מדברי הרא"ש למדנו דגם בי"ט צריך לסמוך גאולה לתפלה ולכאורה יש לי להקשות ע"ד הרא"ש מהא דתניא ס"פ תפלת השחר (ד' ל) השכים לצאת לדרך מביאים לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה וכשיגיע זמן ק"ש קורא השכים לישב בקרון או בספינה מתפלל כשיגיע זמן ק"ש קורא רשבא"א בין כך ובין כך קורא ק"ש

ומתפלל כדי שיסמוך גאולה לתפלה ואמר במאי קמיפלגי מ"ס כלומר ת"ק תפלה מעומד עדיף ומ"ס מסמך גאולה לתפלה עדיף.

\$ציור בדף\$ ואיכא למידק למה חלק האי תנא לתרתי בבי דגבי השכים לצאת לדרך קתני שופר לולב ומגילה ואלו תפלה שיירה ותני לה בבא לעצמה השכים לישב בקרון כו' הרי היא פלוגתא דת"ק ורשב"א גבי השכים לצאת לדרך נמי איתא דהכי אמר התם אבוה דשמואל ולוי כי הוו בעו למיפק לאורחא הוו מקדמי ומצלו וכי הוי מטא זמן קריאת שמע קרו כמאן כהאי תנא דתניא השכים כו' כלומר כתנא קמא ודלא כרשב"א ואם כן הל"ל הכי השכים לצאת לדרך כו' מגילה וקורא בה ומתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא רשב"א אומר כו' ותו לא היה צריך למיתני לבבא דסיפא כלל.

אלא ע"כ האי טעמא דל"פ ברישא משום כיון דנקט מביאין לו שופר ותוקע מיירי מיום טוב של ר"ה ובהא רשב"א נמי מודה דמתפלל קודם וכשיגיע זמן ק"ש קורא ולסמיכת גאולה לתפלה כיון די"ט הוא לא חיישינן. והא דלולב ומנענע איפשר לומר דמיירי מי"ט ראשון של חג א"נ חה"מ נמי לאו יום צרה הוא וכן מגילה וקורא בה יש לומר דכיון דפורים מד"ק הוא ודברי קבלה כד"ת דמי לאו יום צרה הוא ול"ח לסמיכת גאולה לתפלה.

א"נ הואיל ולא מיתני ליה לפלוגתא דרשב"א גבי שופר דרישא לא תני ליה בכלל ההיא בבא אפי' גבי לולב ומגילה מ"מ ש"מ דבי"ט אין צריך לסמוך גאולה לתפלה. מ"מ להרא"ש אין מזה קושיא שהוא ז"ל אינו גורס כגרסתנו אלא הכי כ' בפסקיו השכים לצאת לדרך כו' מגיל' וקורא ומתפלל וכשיגיע זמן ק"ש קורא רשב"א בין כך ובין כך קורא ק"ש ומתפלל ולא גרסינן לההיא בבא דהשכים לישב בקרון כלל והא דמביאין לו שופר ותוקע דמיירי בי"ט נמי פליג רשב"א וס"ל מסמך גאולה לתפלה עדיף וש"מ דבי"ט נמי צריך להסמיך גאולה לתפלה ואיהו לטעמי' אזיל כמש"כ בריש מסכת תענית.

והב"י בא"ח סי' קי"א כתב על דברי הא"ז ואין דבריו נראין דהאי קרא סמך בעלמא הוא ובלאו האי קרא צריך לסמוך גאולה לתפלה ועוד דתפלת שבת במקום תפלת חול דענייה בעת צרה הוא ע"כ ואע"ג דהאי ועוד אין לו שחר מ"מ מש"כ דהאי קרא סמך בעלמא הוא יש לו מקום ובד"מ שם כתב אבל בכלבו כתב כדברי הא"ז וכ"מ במהרי"ל ה' י"ט וכתב שם דבי"ט צריך לסמוך לכ"ע ונראה הטעם הואיל ואותו היום של י"ט בשאר פעמים הוא יום צרה סומכין אף בי"ט לאפוקי שבת לעולם אינו יום צרה ולדעתו אין זה נכון בדעת הא"ז דוודאי אין טעמו משום דכתיב יענך כו' וסמך ליה כו' דאינו דברים של טעם דמה ענין יום צרה לסמיכת גאולה לתפלה אבל עיקר דבר זה יש ללמוד מפירש"י רפ"ק דברכות (דף ד) גבי הא דאמר רבי יוחנן איזהו בן עוה"ב זה הסומך גאול' לתפלה של ערבית ופירש"י וסמיכת גאולה לתפלה רמזה דוד בספר תהלים דכתיב ה' צורי וגואלי וסמך ליה יענך ה' ביום צרה ואמר בברכות ירושלמי מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה"ד לאוהבו של מלך שבא ודפק על פתחו של מלך יצא המלך ומצאו שהפליג אף הוא הפליג אלא יהא אדם מקרב להקב"ה אליו ומרצהו בתשבחות וקילוסין של י"מ ומתקרב אליו ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו ע"כ.

הרי עיקר הטעם של סמיכת גאולה לתפלה כדי לקרב להקב"ה אליו ע"י קילוסין של י"מ ובעודו קרוב אליו יש לו לתבוע צרכיו כדי שתקובל תפלתו וזה לא שייך אלא בימי צרה שהן ימי החול שאדם מתפלל בהן י"ח ברכות שיש בהן שאלת צרכיו וצרותיו של אדם אבל לא בשבת שאין מתפלל בהן אלא שבע שאין בהן שאלת צרכיו.

ומה"ט כתבו מקצת רבנותא שאין להתפלל בשבת תפלת נדבה הואיל ואין בתפלת שבת שאלת צרכיו אלא דברי שבח בלבד ולה"ט בי"ט נמי א"צ לסמוך גאולה לתפלה דהא אינו מתפלל בהן י"ח ברכות שיש בהן שאלת צרכיו זהו מה שנ"ל בטעמו של א"ז מ"מ נ"ל שהעיקר כדברי הב"י דאפי' בשבת ויו"ט צריך לסמוך גאולה לתפלה דגם טעמו של רש"י י"ל דאינו אלא סמך בעלמא א"נ לא פלוג רבנן בין תפלה לתפלה.

והכי משמע לי מהא דכתב הרא"ש מדברי תר"י בפ' ת"ה (ד' כז) גבי הא דרב צלי של שבת בע"ש ולאחר צה"כ היה קורא ק"ש בעונתה ואע"פ שלא היה סומך גאולה לתפלה כיון שהיה מכוין למצוה להוסיף מחול ע"ה לא חייש לסמיכה גם התוס' וש"פ נדחקו הרבה בהא דרב ברפ"ק דברכות דאמאי ל"ח לסמוך גאולה לתפלה.

ולדעת הא"ז מאי קשיא להו כיון דבשבת אפי' בשחרית א"צ סמיכת גאולה לתפלה אע"ג דעיקר גאולת מצרים ביום היתה כ"ש בערבית דאינו עיקר כ"כ כדאמר התם בפ"ק ואע"ג דבשעה שהיה מתפלל רב אכתי לא עייל ליל שבת מ"מ כיון דקי"ל מוסיפין מחול על הקודש מה"ת תוספת שבת דינו כשבת לכ"ד.

ועוד שהרי לא התפלל י"ח ברכות של חול שיש בהן שאלת צרכיו אלא שבע של שבת לבד. אע"כ ס"ל ז"ל דאפי' בתפלת שבע של שבת צריך סמיכת גאולה לתפלה.

וענ"ל להביא ראיה שלא כדעת הא"ז מהא דאמר התם (דף ל) מרימר ומר זוטרא הוו מכנפי בי עשרה בשבתא דרגלא ומצלו והדר נפקי לפירקא רב אשי מצלי בהדי ציבורא ביחיד מיושב כי הוי אתי לביתיה הדר מצלי מעומד א"ל רבנן לעביד מר כמרימר ומר זוטרא א"ל טריחא לי מילתא ולעביד מר כאבוה דשמואל ולוי א"ל לא חזינ' להו לרבנן קשישאי מינן דעבדי הכי כלומר דקדמי תפלה לק"ש ול"ח לסמוך גאולה לתפלה.

והא וודאי עובדא דרב אשי נמי בשבתא דרגלא הוי נמי כמו עובדא דמרימר ומר זוטרא. וכיון דפי' הגמ' גבי עובדא דמרימר ומ"ז דהוי בשבתא דרגלא והסמיך להו ההוא עובדא דר"א ממילא משמע הכי ולא חש לפרש ועוד דאלו בשאר ימי השנה לא היה צריך לכ"ז וה"נ משמע להדיא מפירש"י שם וכ"כ הרשב"א בחידושיו בשם רב האי גאון אע"ג דר"א קאמ' לא חזינ' לרבנן קשישאי דעבדי הכי איפשר לומר דבשבתא דרגלא קאמר דלא עבדי הכי וכו' ע"כ.

ופשוט הוא והשתא אמאי קאמר לא חזינא לרבנן קשישאי דעבדי הכי ולמה לא הא בשב' אפי' רשב"א מודה דמתפלל ואח"כ קורא ק"ש כיון דא"צ לסמוך גאולה לתפלה בשבת ותרתי תפלות ל"ל. אלא וודאי ש"מ דאפי' בשבת צריך לסמוך גאולה לתפלה הילכך ליתא למה שפסקו האחרונים בא"ח סי' קי"א דלצורך מותר להפסיק בין גאולה לתפלה בשבת.

אלא וודאי אין לחלק בין שבת לחול לענין סמיכת גאולה לתפלה. כן נ"ל: סימן יז שאלה אי מותר להתפלל תפלת מנחה אחר התחלת שקיעת החמה דאכתי איכא זמן רב לצה"כ דהוי לילה או דילמ' משעת שקיעת החמה חלף ועבר זמן תפלת מנחה תשובה בברכות ר"פ תפלת השחר (ד' כו) תנן תפלת מנחה עד הערב רי"א עד פלג המנח' וכתבו שם תר"י תפלת המנח' עד הערב אין לפרש עד יציאת הכוכבים שהוא לילה ממש דע"כ אית לן למימר דעד הערב האמור בכאן אינו ר"ל אלא עד שקיעת החמה משום דהכי אמרינן בזבחים מנין לדם שנפסל בשקיעת החמה וכו' ור"ל דמשקיעת החמה ואילך אין זמן זריקת הדם של תמיד של בין הערבים דעיקר תמיד הוא זריקת הדם וכי היכי שזריקת הדם אין זמנה אלא עד שקיעת החמה ה"נ תפלת המנחה שנתקנה כנגדה אין זמנה אלא עד שקיעת החמה בלבד ע"כ.

הרי לפי דבריהם אין זמן תפלת מנחה אלא עד שקעה"ח שהוא כדי מהלך ארבעה מילין קודם צה"כ למסקנת הגמ' פ' מי שהיה טמא (ד' ז) ומכאן ואילך עבר זמנה. ובזבחים פ' איזהו מקומן (ד' נו) אמרי' אמר ר"י בר אבדימי מנין לדם שנפסל בשקה"ח שנא' ביום הקריבו את זבחו יאכל ביום שאתה זובח אתה מקריב וביום שאי אתה זובח אי אתה מקריב.

ופי' התוס' התם ובמנחות בפ' ג' דהא דאמרינן דם נפסל בשקה"ח היינו תחלת שק"ה ואיכא עדיין כדי מהלך ד' מילין עד צה"כ שהוא לילה דאי בסוף שקיעה קאמר ל"ל קרא פשיטא דנפסל דבליל' אין יכול לזורקו דביום צוותו כתיב ועה"ש פשיטא דפוסלת בו דומיא דאימורין אלו דבריהם ז"ל.

וק"ל לפי' תוס' דפי' דלהא ל"צ קרא שדם נפסל בלינה בע"ה דומיא דאימורין. שהרי שם בזבחים פריך הגמ' אהאי דרשה דדם נפסל בשקה"ח מביום הקריבו והא מיבעי ליה לגופיה א"כ נימא קרא ביום זבחו יאכל הקריבו ל"ל ש"מ ביום שאתה זובח אתה מקריב וביום שאי אתה זובח אי אתה מקריב.

והדר פריך ודילמא ה"ק רחמנא אי קריב דם האידנא נתאכל הבשר האידנא ולמחר ואי קריב דם למחר נתאכל הבשר למחר וליומא אוחרא. ור"ל המקשה דתלה רחמנא זמן אכילה בזריקה ולא בשחיטה ונ"מ אם נשחט היום ונזרק למחר זמן אכילתו הוי למחר וליום שלאחריו דמזריקה מנינן לב' ימים ולילה אחד של זמן אכילת שלמים וכי איפשר לומר כן שקרא מיירי מקרבן שנזרק דמו למחרת שחיטתו הא נפסל הדם כבר בלינה וה"ל כאלו נשפך הדם ואין זריקתו מתרת את הבשר באכילה.

והא ל"ל דה"פ מנ"ל דקרא לאחמורי קאתי וללמד דדם נפסל בתחלת שקיע' אע"ג דאכתי יום הוא דילמא קרא לאקולי הוא דאתי וללמד דאע"ג דאימורין נפסלין בלינה דם אינו נפסל בלינה ויכול לזורקו למחרת שחיטתו וקמ"ל קרא דביום הקריבו את זבחו תרתי דקריב דם למחר ואין נפסל בלינה ותו קמ"ל האי קרא דאי קריב דם למחר נתאכל הבשר למחר וליומא אוחרא.

דא"כ מאי משני התם נימא קרא ביום הקריבו זבחו ל"ל ש"מ ביום שאתה זובח אתה מקריב וביום שאי אתה זובח א"א מקריב. מאי קשיא ליה זבחו ל"ל הא לא ידעינן לה

הא גופא דראוי להקריבו למחרת שחיטתו דאין דם נפסל בלינה כאימורין אלא מדכתב רחמנא תרתי הקריבו וזבחו דש"מ דיכול להקריבן אפי' בתר יום זביחה ואינו נפסל בלינה.

אבל אי לא כתב רחמנא זבחו אלא הקריבו לחוד אכתי ה"א דדם נפסל בלינה כאימורין וא"א לזרוק אלא ביום הזביחה לחוד ולא למחרתוהא וודאי כיון דהזביחה והקרבה שניהם בו ביום וזמן אחד לשניהם אין קפידא אי תלה קרא לזמן אכילה בזביחה או בהקרבה. אבל השתא דכתב רחמנא תרתי זביחה והקרבה איכא למשמע מיניה שפיר דאיפשר להקריב למחרת יום הזביחה.

וי"ל לשיטת תוס' דה"פ שהרי רש"י פי' שם מנין לדם שנפסל בשקה"ח ולא מהניא לי' הלנה בראש המזבח לאכשורי בזריקה למחר ע"כ והקשו עליו תוס' הניחא למ"ד אין לינה מועלת בראש המזבח אלא למ"ד מועלת ל"ל קרא בלילה א"י לזרוק דביום צוותו כתיב ולמחר מיפסל בע"ה כאימורין ע"כ.

והשתא הא דפריך דילמא ה"ק רחמנא וכו' ואי קריב הדם למחר נתאכל הבשר למחר וליומא אוחרא היינו אליבא דמ"ד אין לינה מועלת בראש המזבח דמשכחת לה דזריק דם למחר כגון שהלינו בראש המזבח דלא נפסל בלינה כנ"ל ליישב שיטת התוס'. מ"מ ק"ל על פי' התוס' דאי הא דקאמר מנין לדם שנפסל בשקה"ח הפי' מתחלת שקיעה כל כי האי מלתא אין דרך הגמ' לסתום אלא לפרש כיון דשקה"ח משמע נמי צה"כ בהרבה מקומות כמ"ש שם תוס' בעצמן.

ועוד אי הא דיליף דם נפסל בתחלת שקיעה מביום הקריבו את זבחו אע"ג דבתחלת שקיעה אכתי יום הוא דבאם אינו ענין לצה"כ דמביום צוותו נפקא לן תנהו ענין לתחלת שקיעה. ה"ל להגמ' למימר בהדיא להאי אם אינו ענין.

ועוד פירשו תוס' במסכת זבחים דההיא דמי שהיה טמא רבנן עבדו הרחקה כדי שלא יבא לידי הלנת דם וכדי לזרזם בפסח והעמידו דבריהם במקום כרת ע"כ. ולפ"ד אלו משמע לכאורה דלא תקנו דמשק"ה ואילך לא הוי זמן שחיטה אלא בפסח לבד כדי לזרזם ולא בשאר קרבנות וא"כ תמיד של בה"ע מותר להקריבו אפי' מדרבנן עד צה"כ שהוא לילה.

ולפי"ז פשוט שזמן תפלת מנחה שתקנו רבנן נגדה הוי עד הלילה. ובפ"ג דמנחות כתבו וי"מ דמן התורה אינו נפסל עד צה"כ אלא דרבנן עבדו הרחקה ופסלוהו מתחלת שקיעה והעמידו דבריהם במקום כרת לענין דרך רחוקה כדי שיהו זריזין למהר לבא ע"כ.

ומשמע דבכל קדשים עבדו רבנן הרחקה לפסול הדם משק"ה שהרי מסיים שם והשתא הא דאמרי' בפ' המנחות והנסכי' (ד' קב) ובריש מעילה (ד' ט) לפני זריק' מועלין בו ומוקי לה דקבליה סמוך לשקיעת החמה דלא היה שהות למזרקה ההיא מעילה דרבנן דעד צאת הכוכבים יש שהות לזרוקו והרי ההיא דמעילה וההיא דמנחות והנסכים בכל הזבחים מיירי.

ולפי זה איכא לספוקי בתפלת המנחה אי זמנה עד שקיעת החמה כמו זמן הרחקה דעבדו רבנן לקרבן תמיד ולא יותר או דילמא זמנה עד הלילה כמו זמן התמיד מן התור' שקרב

עד הלילה ונהי דעבדו רבנן הרחקה בקרבן תמיד כמו בהקרבת כל הקדשים שלא להקריבם משקיעת החמה ואילך כדי שלא יבא לידי הלנת דם ועביד איסורא דאורייתא אבל בתפלה דרבנן לא גזרו ולזה דעתי נוטה מ"מ הא דמשמע מדבריהם בזבחים דלא עבדו רבנן להרחקה זו אלא בפסח בלבד ניחא יותר ממש"כ במנחות דבכל הקדשים עבדו רבנן להרחקה זו מדא' ברפ"ד דברכו' תפה"מ עד הערב שכן תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב ולפנינו יתברר בראיות ברורות דעד הערב דקאמר היינו עד צ"ה דהוי לילה ממש ומדקאמר תמיד של בה"ע קרב והולך עד הערב משמע דלכתחלה קרב עד אותו זמן ואפי' איסור דרבנן נמי ליכא וכמ"ש לפנינו בסייעתא דשמיא אבל אי ל"ג אלא בפסח לבד לק"מ מהא.

וטעמא דגזרו בפסח יותר משאר קרבנות נ"ל משום דפסח זמנו בהול והכל חייבין בו חיישי רבנן טפי לזרז שלא יבא לידי פשיעה אבל שאר קרבנות אין זמנו בהול שהרי אפשר להקריבן למחר וליומא אחרא. ותמיד של בה"ע ושאר קרבנות ציבור אע"ג דזמנם נמי בהול מ"מ קרבנות ציבור מסורים לב"ד ואין ב"ד מתעצלין בו כדאמרינן בפ' ר"י הרחוקים מותרין מחצות היום ולהלן מפני שאין ב"ד מתעצלין משא"כ פסח דמסור לכל.

מ"מ גם על תירוץ זה יש לתמוה הרבה דוודאי חידוש כזה לא אישתמיט שום תנא למיתני במתני' או בכריית' וגם הגמרא לא קאמר לה בהדיא ולא שמעינן לה אלא מכלל דבריו של עולא ועוד עולא גופא מנ"ל להאי גזירה דלא רמיזא בשום דוכתא לא במשנה ולא בכרייתא ועוד שהתוס' כתבו שם כדי לזרזם בפסח העמידו דבריהם במקום כרת והאי דלא חשיב ליה בפסחים בפ' האשה בהדי אינך ה"נ ל"ח חתיכת יבלתו והבאת חוץ לתחום דלא חשיב אלא דברים של חידוש ע"כ.

ואין טעם לדברים אלו דאמאי לא הוי הא שתקנו שלא להקריב פסח מתחילת שקיעה דבר של חידוש כי לפי הנראה אין לך חידוש גדול מזה אבל ל"נ לפרש דהא דאמרי' מנין לדם שנפסל בשק"ה היינו צה"כ דוקא ואע"ג דכבר נאמר ביום צוותו איצטריך נמי ביום זבחו דאי מיום צוותו ה"א ה"מ מתנה ראשונה שמכפרת ומעכבת כפרה אבל שאר מתנות שא"מ כפרה כדתנן בר"פ ד' דזבחים כל הניתנין על המזבח החיצון שנתן במתנה אחד כיפר וכיון דלא מעכבא כפרה ה"א דהוי דומיא דהקטרת איברים ופדרים שא"מ כפרה וכשרים כל הלילה קמ"ל ביום הקריבו את זבחו דדם נפסל בשק"ה ואפי' שאר מתנות אסור לזרוק בלילה דכבר נפסל הדם בשק"ה.

והיינו דאמר בפ' ד' דזבחי' (דף לח) אר"י ג' מתנות שבחטאת אינן באות בלילה ופי' רש"י גופיה שם ג' מתנות אחרות שבחטא' אינן באות בלילה אע"פ שאין מעכבות ולא זריקה גמורה הוא מ"מ דם נפסל בשקיעת החמה כדלקמן ואין מעלין לגבי מזבח לכתחל' ע"כ ומביום הקריבו את זבחו נ"ל וזה פשוט בעיני.

ותמהני על רבותינו רש"י ותוס' ז"ל על שנכנסו בדוחקים כי הדבר ברור כמו שפי' ולק"מ. ומ"מ הא דפריך ודילמא ה"ק רחמנא אי קריב דם האידנא ע"כ צ"ל גם לפי זה כמו שפי' לשיטת התוס'.

ולפי שיטה זו של התוס' כיון דדם נפסל בתחלת שקיעה מה"ת אין זמן תפלת מנחה שתקנו כנגד זריקת דם התמיד אלא עד אותו שעה ומתחלת שקיעה ואילך אע"ג דאכתי יום הוא עד צה"כ חלף והלך לו זמן מנחה וכדברי תר"י ז"ל. עוד כתבו התוס' במנחות שם וכ"מ שם בפ' מי שהיה טמא דשחיטה אסורה מתחלת שקיעה גבי מי שהיה בדרך רחוקה דקאמ' התם איזהו דרך רחוקה מן המודיעים לירושלים ט"ו מילין ומוכח התם דהיינו ט"ו מילין מפלגא דיומא עד שק"ה ולא חשיב ד' מילין משקיעת החמה עד צה"כ ואי לא מיפסל דם עד צה"כ א"כ הוי שעת שחיטה ע"כ.

מש"כ ומוכח התם דהוי ט"ו מילין מפלגא דיומ' עד שק"ה לאו בהדיא קאמר לה דהכי אמרי' התם אמר עולא מן המודיעים לירושלים ט"ו מיל ס"ל כי הא דאר"ב ב"ח אר"י כמה מהלך אדם בינוני ביום עשרה פרסאות מעלות השחר עד הנץ החמה ה' מילין משקה"ח עד צה"כ ה' מילין פשו להו תלתין חמיסר מצפרא לפלגא דיומא וחמיסר מפלגא דיומא לאורתא עולא לטעמיה דאמר עולא איזה דרך רחוקה כל שא"י לכנוס בשעת שחיטה והרי הרמב"ם מפרש להני ט"ו מילין דדרך רחוקה לעולא מצפרא לפלגא דיומא וא"כ אין לי מכאן ראיה שאין זמן שחיטה משקיעת החמה לצה"כ שכ"כ הרמב"ם בפ"ה מהלכות ק"פ מי שהיה בינו ובין ירושלים ביום י"ד עם עליות השמש ט"ו מילין או יותר ה"ז דרך רחוקה.

היה בינו ובינה פחות מזה אינו בדרך רחוקה מפני שהוא יכול להגיע לירושלים אחר חצות כשיהלך בנחת ע"כ. הרי שהני ט"ו מילין דקחשיב דרך רחוקה לא מיירי מחצות עד שק"ה אלא מהנה"ח ע"ח איירי כיון שהוא בהנה"ח ביום י"ד רחוק מירושלי' ט"ו מילין הוי דרך רחוקה: אבל נ"ל שדברי הרמב"ם תמוהים מאד והרבה תשובות לדבר דא"א לפרש להני ט"ו מילין דדרך רחוקה לעולא מהנה"ח לפלגא דיומא.

דא"כ למה שיער התנא מן המודיעים ולחוץ שהוא רחוק ט"ו מילין אליבא דעולא ומשום שא"י לבא לירושלים מהנה"ח לפלגא דיומא. מה לו לשער מהנה"ח שאינו תחלת היום דהא קי"ל מעה"ש יממא הוא כדאמר בספ"ג דמגילה (ד' כ) ויליף לה התם מקרא וגבי דברים שמצותן ביום תנן התם וכולן שעשאן משעלה עמוד השחר כשר אלמא מעלות השחר יממא הוא.

היה לו לשער מעלות השחר שהוא תחלת היום של ע"פ דהא וודאי אי אמרת דרמי חיובא דפסח עליה ביום י"ד שהוא זמן הקרבתו ע"כ א"א לומר אלא בא' מב' זמנים הללו או דרמי חיובא עליה בחצות היום שמעתה זמן שחיטתו או אם בהתחלת היום ההוא שהוא עלות השחר מפני שהוא יום הקרבתו ומעתה רמי חיובא דפסח עליה ואם לא היה בדרך רחוקה באותו שעה ולא עשה את הפסח חייב כרת.

אבל שיהא רמי חיובא עליה בתוך עיצומו של יום י"ד שהוא הנה"ח וכבר עבר מהתחלת היו' ההוא שהוא מעלות השחר כדי מהלך ה' מילין אליבא דעולא ולומר שבכדי ט"ו מילין מהנה"ח הוי דרך רחוקה הואיל וא"י להגיע בחצות היום שהוא התחלת זמן שחיטה לירושלים א"א לומר שיהא חל חיובא דפסח עליה בתוך היום שאינו לא התחלת זמן שחיטה ולא התחלת היום ההוא ואי ביום י"ד תליא מילתא דדרך רחוקה ולא בהתחלת זמן שחיטה ה"ל לשער בכדי מהלך עשרי' מיל מעלות השחר עד חצות דהיינו מתחלת

היום עד חצות שהוא התחלת זמן שחיטה ומאי פסקא דמן המודיעי' ולחון דתנן שהוא כדי מהלך מהנה"ח עד חצות ט"ו מילין אין אלו אלא דברי תימה בלי טעם \$ ציור בדף\$.

ועוד ק"ל מאיזה טעם ראוי לחייבו בעומד בהנה"ח פחות מט"ו מילין מירושלי' כיון שעדיין לא חל חיובא דפסח עליו שהרי זמן שחיטת הפסח אינו אלא עד בין הערבים שהוא בחצות היום ועד אותו שעה לא רמי חיובא דפסח עליה ואי משום דראוי לבא לירושלים בהתחלת זמן עשיית פסח ולא בא ולא עשה אתה מחייבו.

א"כ לפי זה ה"ה אם עמד כדי מהלך יום או יומים או אפי' כדי מהלך ימים רבים רחוק מירושלים לכדי חשבון מהלך י' פרסאות ליום ויכול לבוא בחצות היום של ע"פ לירושלים ולא בא ליחייב דמה לי בהנה"ח של ע"פ שהוא קודם זמן שחיטתו לקודם ימים רבים לפניו דהא קודם חצות נמי אכתי לא רמי חיובא דפסח עדיין עליה כיון שלא הגיע עדיין שעת שחיטתו כמו שלא רמי חיובא עליה מתחלת השנה.

והרי בזבחים ר"פ ט"י (ד' ק) מחלק אביי בין מת לו מת קודם חצות דלא איתחזי לפסח חל עליה אנינות ונדחה מפסח. למת לאחר חצות דכבר איתחזי לפסח ורמי חיובא דפסח עליה קודם לאנינות ותו לא אתי אנינות ומדחי ליה מפסח.

וה"נ אמרי' התם לענין טומאת קרובים וש"מ בע"פ קודם חצות אכתי לא רמי חיובא דפסח עליה וכיון דאנינות ומצות טומאה לקרובים חל עליה קודם חיובא דפסח אנינות דקדים דחי לחוב פסח המאוחר לו וכדאמרינן ש"מ שלמים בזמן שהוא שלם ולא בזמן שהוא אונן ומרבינן ליה נמי לפסח התם מדכתיב זבח.

ואפי' לרבא דאמר התם דאפי' במת אחר חצות נמי אנינות חיילא ודחי ליה מפסח. מ"מ בהא ל"פ עליה דאביי דקודם חצות אכתי לא רמי חיובא דפסח עליה וא"כ אם היה קודם חצות בדרך קרובה ולא בא לירושלים לזמן התחלת שחיטת הפסח ואח"כ אירע לו אונס שלא היה יכול לבא בתוך משך זמן השחיטה א"א יכול לחייבו על שנתעצל קודם חצות מלבא לזמן שחיטה לירושלים כיון דקודם חצות אכתי לא רמי חיובא דפסח עליה כמו שאינו חייב אם היה יכול לבא מתחלת השנה לפי חשבון עשרה פרסאות לכל יום ויום.

ועוד ק"ל למאי דמפרש להני ט"ו מילין מצפרא לפלגא דיומא ומשמע כל שא"י לבא ברגע של התחלת שחיטה אע"פ שהוא יכול לבא בתוך כל משך זמן שחיטה שהוא מחצות היום ואילך עד סוף זמן השחיטה ה"ל דרך רחוקה ופטור ואמאי חשבת לזה דר"ר הא כיון שכל שאר משך זמן השחיטה היה יכול להגיע ולבא לירושלים וחדל מלבא ולעשות הפסח ובדרך לא היה קרינן ביה וליחייב ולא מצינו דתליא מילתא ברגע של חצות אלא לענין דיחוי בלבד באבד והפריש אחר תחתיו דאיכא למ"ד בפ' מי שהיה טמא (ד' צו) דחצות היום קבע בדיחוי אבל הכא מאי דיחוי שייך שהרי אם היה רחוק מירושלים בצפרא די"ד יותר מט"ו מילין וא"י לבא לירושלים ברגע של התחלת שחיטה ובא בתוך משך זמן השחיטה אפי' סמוך לסופה חייב לעשות את הפסח.

אע"ג שהרמב"ם פסק שם כר"י דס"ל בפ' מי שהיה טמא מי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו לא הורצה דרחמנא דחייב כטמא וא"כ נימא הואיל ונדחה ברגע של התחלת

שחיטה שוב אין חוזר ונראה. הא ליתא דלא שייך תורת דיחוי אצל גברא אלא אצל קרבן או אצל מצות כגון כסהו הרוח וחזר ונתגלה.

א"נ היו ענביו מרובין מעליו אצל הדס ומיעטו בי"ט כדאמר בפ' ל"הג (ד' לב) אבל גבי גברא ליכא תורת דיחוי. אע"פ שמדברי הרא"ש בפ' אלו מגלחין גבי היה קטן ונתגדל בתוך ל' ימי אבילות משמע דיש תורת דיחוי אצל גברא הא כבר הוכחתי בדיני אבילות דאין דיחוי אצל גברא ועוד שהרמב"ם פוסק בכ"מ דב"ח אינן נידחין כמש"כ בפט"ו מהלכות מעש' הקרבנות שכתב בהמת השותפים שהקדיש א' מהן את החצי שלו וחזר ולקח חצי אחר והקדישה ה"ז קדושה וקריבה אע"ג שמתחל' דחוויה הית' כשהקדיש חציה אין הדיחוי מעיקרא דיחוי ע"כ.

ומסיים שם מטעמא דאין ב"ח נידחין ואע"פ שהרמב"ם פוסק דחצות קבע בדיחוי שהרי כתב בפ"ג מהלכות תמורה תמורת פסח אם המיר בה קו"ח יום י"ד אין תמורתו קריבה אלא תרעה כו' ע"כ והרי איהו ז"ל פוסק כמ"ד ב"ח אינן נידחין נ"ל דש"ה דדחייה בידים מש"ה אמר דב"ח נידחין וכמש"כ התוס' שם אבל בגברא היכא דא"י להגיע לירושלים בהתחלת שחיטה אין כאן דיחוי בידים אלא ממילא וכה"ג אין תורת דיחוי כלל אפי' לגבי קרבן לד' הרמב"ם.

ועק"ל לד' הרמב"ם דדרך רחוקה הוי כל שא"י לבא מהנה"ח עד רגע של חצות לירושלים א"כ אמאי אמר עולא דדר"ר הוי בט"ו מילין הא הוי יותר מט"ו דאלו לט"ו מילין מצומצמים לא הוי דר"ר דהא יכול לבא מהנה"ח עד חצות לירושלים ברגע של חצות היום מכוון שהוא התחלת זמן השחיטה ולפ"ז לא הוי דר"ר אלא ביותר מט"ו מילין ולא בט"ו מצומצמים.

ואפי' לפמ"ש הרמב"ם בפ"ה מהלכות ק"פ דמי שהוא טמא או בדר"ר קיל טפי משגג או נאנס דאלו שגג או נאנס ולא עשה את הראשון חייב כרת אם הזיד ולא עשה את השני וטמא ומי שהיה בדרך רחוקה פטור אפי' הזיד ולא עשה את השני והא מילתא לאו בטעמא תליא אלא גז"ה הוא לפטור טמא ומי שהיה בדר"ר אפי' בהזיד בשני משא"כ בשגג או נאנס.

וכיון דלאו בטעמא תליא מילתא י"ל דפטרינן ליה מגז"ה כל היכא שא"י להגיע לירושלים ברגע של התחלת שחיטה שהוא בחצות. אבל לאו למימרא דאם א"א לו לבא ברגע של תחלת שחיטה ואיפשר לו לבא בתוך משך זמן השחיטה אפי' בסופה שיהא פטור מן הכרת על הראשון דוודאי חייב עליו כיון דהיה איפשר לו לבא ולעשות ולא בא ולא עשה.

אלא נ"מ לפוטרו מכרת של פ"ש משום דרך רחוקה ואפי' הזיד בו. וא"כ לק"מ קושיא ג' דאמאי חשיב לזה דרך רחוקה הא מ"מ כיון דיכול לבא בתוך שאר משך זמן השחיטה כו'.

וא"ת למנ"מ שאתה פוטרו מן הכרת על השני אע"פ שהזיד בו מטעם דרך רחוקה הא כיון שהיה יכול לבא בתוך משך זמן שחיטה ולא בא תיפוק ליה שחייב בהכרת על שלא עשה את הראשון. ויש לומר דנפקא מינה אם לא היה יכול לבא בהתחלת שחיטה דזה

קרואי דרך רחוקה וגם שגג או נאנס כל משך זמן שחיטה דפטור מן הכרת על הראשון
דהא שגג או נאנס ופטור על השני אפי' הזיד ולא עשה הואיל והיה בדרך רחוקה
בראשון: אבל מ"מ כי דייקת היטב אאל"כ שהרי התם פריך ליה רבה לעולא דאמר
איזהו דרך רחוק' כל שא"י לכנוס בשעת שחיט' והא טמא שרץ שא"י לכנוס בשעת
שחיטה ואמר' שוחטין וזורקין על ט"ש והשתא א"א כל שאינו יכול לכנוס בשעת
שחיטה דקא' עולא היינו כל משך זמן שחיטה.

פריך שפיר מטמא שרץ שהוא נמי א"י לכנוס כל משך זמן שחיטה. אבל א"א דהאי
כשאין יכול לכנוס בשעת שחיטה דקאמר היינו תחלת שחיטה ולא לפוטרו מעשיית פסח
מיירי אלא לפוטרו מן הכרת אם הזיד ולא עשה את השני ומ"מ חייב לעשות את הפסח.

א"כ מאי ק"ל מטמא שרץ דשוחטין עליו הא לא איירי עולא כלל מפטור של עשיית
פסח וגם מאי משני עולא לרבה התם לדידי לא קשיא דרך רחוקה לטהור ואין דרך
רחוקה לטמא. הא דרך רחוקה דטהור וטמא ל"ד להדדי ולא חד גוונא נינהו ובדוחק יש
ליישב זאת גם מסוגיא ד' צ"ב ע"ב דמי שהיה בדרך רחוקה ושחטו וזרקו עליו דר"ש
אמר לא הורצה ומייתי סיעתא למילתיה מדר"ע נאמר טמא ונאמר דרך רחוקה מה טמא
כו' נמי יש להקשות עליו ז"ל.

ועיין בירוש' על משנה זו דאיזהו דרך רחוקה דקאמר היה נתון מן המודיעי' ולפנים
קודם שש שעות יצא לו קודם לש"ש יכול יהא חייב כו'. והכ"מ כתב שם על דברי
הרמב"ם דמפ' לדרך רחוק' מהנה"ח ע"ח דפשטא דסוגי' ה"מ דאמר ט"ו מילין מצפרא
לפלגא דיומא ע"כ.

ושלא בדקדוק כ"כ שהרי הגמרא מסיים שם וחמיסר מפלגא דיומא לאורתא וזה שייך
לפי פי' התוס'. אבל לפי' התוס' דהני ט"ו מילין דדרך רחוקה הוי מחצות לשקיעת החמה
לעולא א"ש דוודאי מחצות רמי כבר חיובא דפסח עליו ואם היה רחוק בחצות פחות
מט"ו מילין שיכול לבא קודם שקיעת החמה לא הוי בדרך רחוקה ובט"ו מילין
מצומצמים הוי דרך רחוקה כיון שא"י לבא קודם שקיעת החמה שמכאן ואילך נפסל
הדם בתחלת שקיעה.

וכ"פ רש"י בפ' מי שהיה גבי מילתא דעולא זמן שחיטה מתחלת ז' ואילך ונמשך עד
שתשקע החמה ומשתשקע החמה לא דם נפסל בשקיעת החמה כדאמר באיזהו מקומן
ע"כ. הרי שפירש נמי דם נפסל בשקיעת החמה דאמר בפ' א"מ היינו תחלת שקיעה
שהוא מהלך ה' מילין קודם צאת הכוכבים לעולא.

מ"מ ק"ל לדידיה אדידיה ז"ל שהרי בפ' א"מ מפ' הא דמנין לדם שנפסל בשקיעת החמה
לענין דלא מהני לי' הלנה בראש המזבח אלמא ס"ל דאינו נפסל עד צה"כ דאל"כ ל"ל
לפ' לענין הלנה ת"ל דקמ"ל דנפסל מקודם הלילה משקיעת החמה ואילך אלא ש"מ
דאינו נפסל עד צה"כ. ובפ' מ"ש פי' דנפסל בתחלת שקיעה וכ"ד התוס'.

אבל כבר פי' דאין דם נפסל בתחלת שקיעה וכמשכ"ל ותדע לך דאין דם נפסל בתחלת
שקיעה אלא בצאת הכוכבים דוקא שהוא לילה ממש משום דאס"ד דם נפסל בתחלת
שקיעה ה"ה להקטרת קומץ במנחה נמי נפסל בתחלת שקיעה' שהוא כנגד זריקת דם

בזבחים כדאמרינן בספ"ק דזבחים (ד' יב) וברפ"ב דמנחות (ד' יג) והרי הוקש הקטרת קומץ לזריקת דם לכל מילי לענין פסול חוץ לזמנו וחוץ למקומו ובשאר דברים כדמוכח בספ"ק דמנחות (דף יב) כמו שפירש"י שם וא"כ אי אמרת דדם נפסל בתחלת שקיעה הקטרת קומץ נמי נפסל בתחלת שקיעה א"כ קשה הא דתנן בפ"ב דר"ה (ד' ל) ובפר"י ובספ"ג דסוכה דמשחרב בה"מ התקין ריב"ז שיהא יום הנף כולו אסור ומפ' בגמ' מ"ט מהרה יבנה בה"מ ויאמרו אשתקד מי לא אכלנו בהאיר המזרח עכשיו נמי ניכול ולא ידעי דאשתקד לא הוי עומר האיר המזרח התיר השת' דאיכא עומר עומר מתיר ופריך דאיבני אימת אילימא דאיבני בשיתסר הרי האיר המזרח התיר אלא דאיבני בחמיסר מחצות היום ולהלן לישתרי דהא תנן הרחוקים מותרין מחצות היום ולהלן לפי שיודעין שאין ב"ד מתעצלין בו ומשני ל"צ דאיבני בחמיסר סמוך לשקיעת החמה.

א"נ דאיבני בלילה כלומר ולא יהא שהות להקריבו עד חצות ואי הוו רגילי למיכל חדש מחצות היום בזה"ז אתו למיכל נמי בההוא יומא הכי ועבדי איסורא וכמו שפירש"י והשתא אכתי תקשה למה גזר משום ההוא יומא שיהא יום הנף כולו אסור עד אורתא דשיבסר כדאמרי' התם במנחו'. מתחלת שקיעה ולהלן נישתרו השתא למיכל חדש וא"נ יאכלו בההוא יומא משקיעת החמה ואילך שפיר קא אכלי שהרי מתחלת שקיעה ואילך א"א להקריב את מנחת העומר ולהקטיר את קומצו כמו שדם נפסל מתחלת שקיעה הכי נמי קומץ נפסל מההוא שעתא ומההוא שעתא דתחלת שקיעה קא שרי חדש בההוא יומא אע"פ שעדיין לא נתקרב העומר כיון דא"א להקריבו עוד משקיעת החמה ואילך.

אלא ע"כ דם והקטרת קומץ אין נפסלין עד צאת הכוכבים ועד צה"כ מותר להקריב את העומר הילכך גזר על כל יום הנף משום ההוא יומא: ועוד אעידה לי שני עדים נאמנים דדם אינו נפסל עד צה"כ שהרי משנה שלימה שנינו בספ"ב דמגילה (ד' כ) כל היום כשר לסמיכה לשחיטה לקמיצה להקטרה למליקה ולקבלה ולהזיה ואי נפסל בתחלת שקיעה שהוא מהלך ד' מילין קודם צה"כ לפי המסקנא בפ' מי שהיה טמא אין כל היום כשר לדברים אלו וגם שנינו שם כל היום כשר לתפלת המוספין ולמוספין וש"מ שאין דם נפסל בתחלת שקיעה ועוד דחשיב התם באותו משנה בהדי הנני דאמרן הרבה דברים שכשרים כל היום כגון מגילה והלל ושופר ולולב והני וודאי זמנם כל היום עד צה"כ הה"נ הנני מצות דקרבות דחשיב בהדייהו זמנם נמי עד צה"כ.

ועוד יש לי ראייה גלויה להא מילתא מדאמר בפ"ק דהוריות (דף ד) משל דסומכוס למה"ד לאדם שהביא כפרתו בהש"מ ספק מבע"י נתכפר לו ספק משחשיכה נתכפר לו שאינו מביא אשם תלוי והרי בהש"מ אינו אלא שלשה חלקי מיל לכל היותר קודם צה"כ כדאמרינן בספ"ב דשבת (ד' לה) ומתחלת שקיעה עד צה"כ הוי כדי מהלך ד' מילין ואי דם נפסל בתחלת שקיעה שהוא כדי מהלך ג' מילין ורבע קודם בהש"מ מה ענין אשם תלוי לכאן דהא בוודאי לא נתכפר לו.

אפי' את"ל בהש"מ יממא מ"מ כדי מהלך ג' מילין ורבע קודם לו כבר כלה זמן כפרה. אלא ע"כ אין דם נפסל עד צה"כ שהוא לילה הילכך בהש"מ דהוי ספק לילה ה"ל ספק אם נתכפר לו או לא.

ועוד נראה להביא ראיה דלא כדברי התוס' מהא דאר"י בפ"ד דזבחים (ד' לח ע"ב) שלש מתנות שבחטאת אינן בלילה ובאות לאחר מיתה והמעלה בהן בחוץ חייב ואר"פ עלה יש מהן כתחלתו ויש מהן כסופו. חוץ ולילה כתחלתו.

מיתה לא שריא כסופו. ומדקאמר אינן באות בלילה כתחלתו משמע בלילה הוא דאינן באות אבל קודם לכן מתחלת שקיעה עד הלילה באות וש"מ דתחלתו דהיינו מתנה ראשונה בלילה הוא דלא באה אבל מתחלת השקיעה ועד הלילה ל"ל בה.

דהא ל"ל דאע"ג דג' מתנות שבחטאת שאין מעכבין כפרה באות לאחר תחלת שקיעה מ"מ מתנה ראשונה דמכפרת ומעכבת כפרה חמיר מהן ואינה באה מתחלת שקיעה. כמו שחמורה מהן בכל הני מילי דחשיב ר"פ שהן כסופו כלומר כשירי הדם ולא כתחלתו שהיא מתנה ראשונה.

דא"כ ה"ל לר"פ לימחשב בהדי הני מילי דכסופו להא נמי שבאות לאחר תחלת שקיעה כסופו וה"ל למיחשב הא מילתא הכא והכא דאינן באות בלילה כתחלתו ובאות לאחר תחלת שקיעה עד הלילה כסופו. אלא וודאי אין דם נפסל מתח"ש ואפי' מתנה ראשונה כשרה עד צה"כ ועוד נ"ל להביא ראיה מפ"ב דזבחי' (ד' כא) אר"י משמיה דאילפא כיור שלא שקעו מבערב מקדש ממנו לעבודת לילה ולמחר אינו מקדש ורצה הגמ' לאוקמי להא דאילפא כר"ח ב"י דאמר התם מי כיור נפסלין למתירין כמתירין לאיברין כאיברין והיינו למחר אינו מקדש דאר"י דנפסל למחר לעבודת מתיר דהיינו דם וקומץ הואיל ולא שקעו מבע"י כמו שדם וקומץ גופן נפסלים בערב.

ואס"ד דדם נפסל בתחלת שקיעה ה"נ מי כיור נפסלין לצורך זריקה בתחלת שקיעה ואם לא שקעו קודם תחלת שקיעה אע"פ ששקעו קודם צה"כ נפסל למתירים. א"כ מאי איריא דנקט כיור שלא שקעו מבערב דהיינו צאת הכוכבים אפי' שקעו מבערב קודם צה"כ כיון שלא שקעו קודם תחלת שקיעה נפסל לעבודת מתיר.

אלא וודאי דם גופיה דמתיר הוא אינו נפסל עד הלילה שהוא צה"כ. ודוחק לפרש להאי כיור שלא שקעו מבערב דקאמר האי בערב היינו תחלת שקיעה כמו שמפרשי תר"י להא דתנן תפה"מ עד הערב דהיינו תחלת שקיעה דמ"מ אף אם תדחוק לפרש במתני' הכי מ"מ בכ"מ אמרינן דאמורא צריך לפרש דבריו יותר כדמוכח בפ' ע"פ (ד' ק) גבי הא דר"ח בדברים הטעונין ברכה לאחריהם במקומן ע"ש.

וה"נ מ"ל מדברי הרמב"ם שאין דם נפסל עד צה"כ שכ' ברפ"ד מהל' מעשה הקרבנות כל הקרבנות אין מקריבין אותן אלא ביום שנאמר ביום צוותו וגו' ביום ולא בלילה לפיכך אין שוחטין זבחים אלא ביום ואין זורקים דמים אלא ביום השחיטה שנא' ביום הקריבו את זבחיו ביום הזביחה תהיה ההקרבה וכיון ששקעה החמה נפסל הדם ע"כ ומדכתב שנא' ביום צוותו ביום ולא בלילה לפיכך כו' ואין זורקים דמים אלא ביום משמע דלא אתי למעוטי אלא לילה לחוד אבל עד צה"כ זורקין דמים.

ועוד נראה להביא ראיה מן הירושלמי רפ"ד דברכות דתנן תפלת השחר עד חצות רי"א עד ד' שעות תפלת המנחה עד הערב רי"א עד פלג המנחה. וטעמא דרבנן משום שכן

תמיד של שחר קרב עד חצות ושל בין הערבים עד הערב ולר"י תמיד של שחר אינו קרב אלא עד ד' שעות ושל בין הערבים עד פלג המנחה.

ואמר עלה בירושלמי מ"ט דרבנן שנים ליום חלוק את היום כלומר תן חצי היום לאחד וחצי השניה לשני והשתא אא"ב דאין דם נפסל עד צה"כ היינו דמשמע להו לרבנן חלוק את היום בשעה דזמן תמיד של שחר מצפרא עד פלגא דיומא שהן ו' שעות ראשונות של היום וזמן תמיד של בין הערבים מפלגא דיומא כדאמרי' ברפ"ג דיומא (ד' כח) עד הלילה שהוא ו' שעות הנותרים של היום אלא אא"ב דדם נפסל בתחלת שקיעה כדברי התוס' חלוק את היום לשני התמידים היכי משכחת לה.

הא זמן תמיד של בין הערבי' אינו אלא חמש שעות חסר חומש מן היום מחצות עד תחלת שקיעה שהוא שעה וחומש קודם הלילה שהוא בצה"כ לפי חשבון מהלך אדם בינוני ביום עשר' פרסאות למסקנת הגמ' בפ' האשה דמשקיעת החמה עד צה"כ הוא מהלך ד' מילין ואלו תמיד של שחר הוי כל ו' שעות כרבנן דאמרי' עד חצות ולפי זה לרבנן דדרשי חלוק את היום ה"ל לחלק הני י"א שעות פחות חומש של יום לשנים דהרי ע"כ הוא זמן הקרבה ביום ולא יותר ותן חציו לתמיד של שחר שהוא ה' שעות וב' חומשי שעה וכזה לתמיד של בין הערבים ואמאי אמרי' דזמן תמיד של שחר הוי עד חצות.

והא ל"ל דחלוק את היום לגמרי משמע על כל היום מע"ה עד צה"כ ולא על זמן הקרבה של יום לחוד קאי דהא כיון שנ"ל דדם נפסל בתחלת שקיעה לשיטת התוס' הוא מביום הקריבו את זבחו הרי דלענין הזריקה אינו קרוי יום אלא עד אותו שעה ולא יותר וכמו דלענין קדשים לילה הולכת אחר היום קרוי יום זבחו הלילה שלאחר היום מה שאין כן בכ"מ היום הולך אחר הלילה שלפניו ויום א' מיקרי יום עם הלילה שלפניו ובקדשי' להיפוך משום דגלי רחמנא ביום זבחו יאכל לא יניח ממנו עד בקר.

ה"נ גלי קרא לענין זריקת הקרבנות דאינו קרוי יום אלא עד תחלת שקיעה ולא יותר ואם אתה אומר חלוק את היום היינו י"א שעות פחות חומש דקריי' רחמנא יום לגבי קדשים ולא יותר. אלא וודאי ש"מ דלענין זריקה נמי קרוי יום עד צה"כ דעד אותו שעה לא נפסל הדם מלזרוק ודלא כהתוס'.

ועוד יש לי להביא ראיה דלא כהתוס' מהא דפר' תפלת השחר דעסקינן בה דאמר שם מפני מה אמרו תפלת המנחה עד הערב שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד הערב רי"א עד פלג המנחה שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פה"מ והרי קא מיבעיא לן התם האי פלג המנחה דר"י אי עד ועד בכלל או דילמא עד ולא עד בכלל ואמר ת"ש רי"א עד פלג המנחה אא"ב עד ולא עד בכלל היינו דאיכא בין ר"י לרבנן אא"א עד ועד בכלל ר"י היינו רבנן דס"ד ר"י פלג אחרון של מנחה אחרונה קאמר שהוא עד הלילה.

והרי אם נפרש דעד הערב דאמור רבנן היינו עד תחלת שקיעה ולא עד צה"כ וכדברי תר"י מאי קאמר ר"י היינו רבנן הא טובא א"ב דלרבנן אין זמנו אלא עד תחלת שקיעה ולר"י עד צה"כ. מ"מ זה יש לדחות דה"פ אא"א עד ועד בכלל ופלג המנחה אחרונה הוי בכלל עד פלג המנחה דקאמר ר"י וע"כ אין כל פלג המנחה בכלל אלא עד תחלת שקיעה

שהוא שעה וחומש קודם הלילה למסקנת הגמ' בפ' האשה ודלא כעולא דלדידיה ה"ל שעה וחצי קודם הלילה ואיכא בין פלג המנחה דר"י שהוא שעה ורביע קודם הלילה לעד הערב לרבנן שהוא תחלת שקיעה דהוי שעה וחומש קודם הלילה חלק א' מעשרים בשעה \$ציור בדף\$ א"כ ר"י היינו ת"ק.

ועוד נ"ל להביא ראיה דזמן תפלת המנחה והקרבת התמיד הוי עד צה"כ דאר"ח התם מדרב צלי של שבת בע"ש מבע"י ש"מ דהלכה כר"י ודחי אדרבה מדר"ה ורבנן לא הוו מצלי עד אורתא ש"מ אין הלכה כר"י ומדמוכיח מדרב צלי כו' ש"מ דהלכה כר"י כלומר דמפלג המנחה כלה זמן מנחה ואחר כלות זמנו עייל זמן תפלת ערבית וכמו שפירש"י.

ואס"ד דאפי' לת"ק אין זמן תפלת מנחה אלא עד תחלת שקיעה שהוא שעה וחומש קודם צאת הכוכבים א"כ כיון דכלה זמן מנחה מאותו שעה ראוי להתחיל זמן ערבית לת"ק ואמאי רב הונא ורבנן לא הוי מצלי עד לאורתא הוה להו להתפלל קודם הלילה שעה וחומש אפי' לת"ק כיון דכלה זמן מנחה אפי' לת"ק הא עייל מהשתא זמן תפלת ערבית.

אלא וודאי תה"מ עד הערב דתנן לת"ק הוי עד הלילה ממש וא"א להתפלל ערבית אלא אחר כך מצה"כ ואילך. ועוד מדמוכיח מדרב צלי של שבת בע"ש מבע"י דש"מ דכר"י ס"ל הא לרבנן נמי איפשר למצלי מבע"י מתחלת שקיעה ואילך ואי הא דרב צלי של שבת בע"ש דקאמר היינו מפה"מ ואילך וקודם תחלת שקיעה ה"ל לפרש בהדיא הכי דרב צלי של שבת בע"ש מפה"מ ואילך והרי עיקר חסר מן הספר שהרי א"א להוכיח דרב כר"י ס"ל א"א דהוי צלי מפה"מ וקודם תחלת שקיעה.

אע"כ לת"ק א"א למצלי של שבת בע"ש כלל ודזמן מנחה נמשך עד הלילה ולא עייל זמן ערבית כלל מבע"י ומצלי רב מבע"י וע"כ לרבנן א"א למצלי מבע"י אלא וודאי כר"י ס"ל וש"מ עד הערב דתנן עד הלילה ממש ודלא כתר"י. ומהכא מוכח נמי דאפי' מדרבנן אין דם נפסל מתחלת שקיעה מדנקט שהרי תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה משמע דלכתחלה קרב עד אותו זמן ואפי' איסורא דרבנן נמי ליכא וכבר כתבתי מזה למעלה.

ועק"ל לדעת התוס' דמפרשי טעמא דעולא דחשיב לי' דרך רחוקה בט"ו מיל מפני שא"י להגיע לירושלים בתחלת שקה"ח משום שדם נפסל בשקה"ח הא אמר התם אהא מילתא דעולא עולא לטעמיה דאמר עולא איזהו דרך רחוקה כל שא"י לכנוס בשעת שחיטה. ואי כדברי התוס' הו"ל למימר איזהו דרך רחוקה כל שא"י לכנוס בשעת הקרבה שהוא זריקה דהא עיקר טעמא דעולא משום זריקה הוא הואיל ודם נפסל בתחלת שקיעה ולא תלי מידי בשחיטה לכן נ"ל לפרש דהא דאמרינן דם נפסל בשק"ה היינו סוף שקיעה שהוא צה"כ ועד אותו שעה ראוי לזריקה והא דעולא דפ' האש' דמשמע דאין זמן הקרבת הפסח מתחלת שקיעה ואילך דמה"ט הוי דרך רחוקה לדידיה בט"ו מילין לאו משום דאינו ראוי לזריקה מתחלת שקיעה ואילך משום דנפסל הדם דהא ליתא וכדמוכח מכל הני ראיות שכתבתי אלא ה"ט משום דס"ל שאין זמן שחיטת הפסח מתחלת שקיעה דגבי שחיטתו בין הערבים כתיב ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בין הערבים ומתח"ש ואילך תו לא מיקרי בה"ע כמו דס"ל לר"י דמפה"מ ואילך תו לא מיקרי בה"ע אלמא

דלאו עד הלילה בין הערבים קרינן ליה וס"ל לעולא דשלים זמן בה"ע מתחלת שקיעה ואילך.

ואע"ג דמהא דאר"י דתמיד של בה"ע קרב עד פה"מ שהוא שעה ורביע קודם הלילה הוי תיובתא לעולא למאי דס"ל דמשקה"ח עד צה"כ הוי כדי מהלך ה' מילין שעולה לחשבון שעה ומחצה קודם צה"כ וכיון דמתחלת שקיע' תו לא מיקרי בה"ע איך איפשר לתמיד ליקרב עפה"מ הא רבע שעה קודם פה"מ שהוא מתחלת שקיעה כבר כלה זמן בה"ע.

י"ל הא בלא"ה הא דאמר עולא דמש"ה הוי ה' מילין ליתא למסקנא ואיתותב התם מדתניא רי"א משקה"ח עד צה"כ הוי ד' מילין ותו לא והה"נ דה"מ לאותביה מהא דר"י דגבי תמיד וכדאמרן אלא כיון דאשכח לר"י דאמר בהדיא דמש"ה ח אינו אלא ד' מילין ניחא לו לאותביה מיניה ולא מתמיד דא"א להקשות עליו אלא מדיוקא.

ובע"כ אפי' לסברת התוס' צ"ל כן דלמאי דס"ל לעולא דם נפסל בתח"ש הילכך מתחלת שקה"ח לא הוי זמן הקרבת שום קרבן לדידיה וס"ל דמתחלת שקיעה עד צה"כ הוי מהלך ה' מילין א"כ תקשה נמי מהא דר"י דאמר תמיד קרב עפה"מ הא כבר נפסל הדם קודם לכן אלא וודאי כדאמרן. ולמסקנא א"ש דמתחלת שקיעה אינו אלא כדי מהלך ד' מילין שעולה לחשבון שעה וחומש קודם צה"כ וקדים פלג המנחה דר"י שהוא שעה ורביע קודם הלילה חלק א' מעשרים בשעה וס"ל לר"י דקודם תח"ש מפה"מ כבר כלה זמן בין הערבים.

והא דאמרו רבנן דתמיד של בה"ע קרב עד הערב שהוא צה"כ וכמו שהוכחתי לאו משום דס"ל דבה"ע מיקרי עד הלילה דהא ליתא דוודאי מתח"ש לאו בה"ע קרינן ל' דהא ע"כ לא איתותב עולא אלא בהא לחוד דאמר מתח"ש עד צה"כ הוי ה' מילין דהא ליתא דאינו אלא ד' מילין אבל מ"מ בעיקר דבריו דאחר תח"ש לא קרוי בה"ע לא איתותב.

אלא וודאי לרבנן נמי אינו קרוי בה"ע עד הליל' וטעמם של רבנן דתמיד קרב עד הערב יתבאר לפנינו על נכון בס"ד: ועתה אבאר הדבר באר היטב שמעתא זו דעולא ודפ' תה"ש דע שהרמב"ן בפ' התורה בפ' בא האריך בפ' בה"ע אהאי קרא דושחטו אותו כל קהל עדת ישראל בה"ע ובתוך דבריו כתב אבל בשקה"ח שהוא כמו שעה ורביע ע"ד רבותינו אינו זמן השחיטה ואינו נקרא ערבים כו'.

והנה אמר הכתוב שנשחוט את הפסח בתוך הערבים כי זמן השחיטה מה"ת הוא משש שעות ולמעלה עד תחלת שקה"ח וכן אמר בארבעה עשר לחודש בה"ע פסח לה' שהוא זמן שחיטה. וכן בה"ע תעשו אותו על תחילת העשייה שהיא השחטה ע"כ.

ומבואר מדבריו דלא הקפידה תורה על בה"ע אצל פסח אלא על שחיטתו בלבד אבל לא על שאר כל עבודותיו וזריקת דמו וכ"ש זריקת דם של כל הקדשים דאינן נפסלין בתחלת שקיע' אלא כשרים עד צה"כ והיינו דמסיים וכן בה"ע תעשו אותו על תחלת העשייה שהיא שחיט' מדפי' שתעשו אותו על השחיטה נאמר ולא על קבלה והולכה וזריקה שכולן עשיות מיקרו שהרי בפ"ק דזבחים יליף רב אשי דכל ד' עבודות בעינן לשמה מאיל נזיר דכתיב ביה ואת האיל יעשה שלמים שיהא עשיות' לשם שלמים וגבי חטאת יליף לכל ד' עבודות דבעינן לשמה מדכתיב ועשה את חטאתו שתהא עשיות' לשם חטאת

וגבי פסח יליף התם (ד' ז) מדכתיב ועשה פסח שיהא עשיותיו לשם פסח ויליף מיניה לכל ד' עבודות דבעינן לשמה מ"מ גבי פסח משמע להרמב"ן דקרא דבה"ע תעשו אותו לא קפיד אלא על השחיטה שהיא תחלת עשייה בלבד ולא על שאר עשיות שלו וטעמו נ"ל משום דגלי רחמנא במ"א ושחטו אותו כו' בה"ע הרי שלא קפיד על בה"ע אלא בשחיטה לבד וילמד סתום מן המפורש דהאי בה"ע תעשו אותו על שחיטה לחוד קפיד ולא על שאר עשיות.

ולישנא דגמ' הכי משמע לו דאמר עולא איזה דרך רחוקה כל שאינו יכול לכנוס בשעת שחיטה ולא נקט שאין יכול לכנוס בשעת הקרבה או בשעת עשיי' ש"מ דאשחיטה לחוד קפיד ולא אשאר עשיות וטעמא דאמר דהאי קרא דבין הערבים תעשו אותו אשחיטה קפיד ולא על שאר עבודות דהוי נמי בכלל עשיות כדמוכח מהיא דזבחים וכמ"ש"כ.

נ"ל דהיינו טעמא דכיון דתעשו כל עשיות בכלל כדמוכח מההיא דזבחים והרי שחיטה נמי אחת מן אחת מן עשיות הוא שהיא א' מד' עבודות שהמחשבה פוסלת בהן כדאיתא במס' זבחים בהרבה מקומות והרי היא בכלל תעשו דקרא א"כ א"א ללמודמזכתב רחמנא בין הערבים תעשו אותו סתמא דאכל עשיות קאי האי בין הערבים.

דהא איכא למימר דמשום בכלל תעשו דקרא הוי נמי שחיטה וכבר גלי לן קרא בשחיטה לחוד במקום אחר שזמנה בין הערבים דווקא לפיכך כתב רחמנא גבי קרא דתעשו בה"ע משום שחיטה לחוד שהיא בכלל תעשו דקרא ואכתי אשכחן שחיטה לחודה אבל שאר עבודות מנלן וכיון דאין לנו הוכחה מקרא דשאר עבודות שזמנן בה"ע ולא לבתר הכי אין לנו לפסול שאר עבודות אחר תחלת שקיעה.

והא וודאי א"א ללמוד לשאר עבודות משחיטה לענין בין הערבים משום דאיכא למיפרך מה לשחיטה שכן נפסלת שלא לשם אוכלין בפסח כדפריך לה הש"ס ברפ"ק דזבחים (ד' ז) גבי הא דבעי למילף שלא לשמה שפוסל בשאר עבודות מזביחה. והא דלא פריך נמי התם להא פירכא מה לשחיטה שפסולה בפסח לאחר בה"ע תאמר בשאר עבודות דלא.

י"ל משום דאי לאו פירכא דמה לשחיטה שכן נפסלת שלא לשם אוכלין בפסח ובשאר עבודות מיעט קרא להדיא שאין נפסלין שלא לשם אוכלין כמו שפירש"י ותוס' התם ה"א דכל עבודות נפסלין אחר תחלת שקיע' בפסח כמו שחיטה דהוי ילפינן להו להא מילתא משחיטה. אלא משום הא פירכא דמה לשחיטה שכן נפסלת שלא לשם אוכלין בפסח א"א למילף לשאר עבודות לענין בה"ע משחיטה.

א"כ האי פירכא דבה"ע ה"ל בכלל פירכא זו דכן נפסלת שלא לשם אוכלין בפסח ובכלל פירכא זו ה"ל אידך פירכא דבלא פירכא זו היה פוסל בה"ע בכל העבודות גבי פסח דהוי ילפינן להו משחיטה וכדאמרן. ועוד יש להביא סייג לזה דיש לפרש תעשו סתמא על השחיטה לחוד ומפני שהיא תחלת עשייה והוא מדאמר בפ' הקומץ רבה (ד' כט) תני דבי ר"י שלשה דברים היו קשין לו למשה עד שהראה לו הקב"ה באצבעו ואלו הן מנורה ור"ח ושרצים כו' וי"א אף הלכות שחיטה שנאמ' וזה אשר תעשה על המזבח ופרש"י

הלכות שחיטה לא היה מבין מהיכן היא מוגרמת וזה אשר תעשה על המזבח ועשייה תחלתה זביחה וכתוב וזה אלמא הראהו באצבע ע"כ.

הרי שלי"א האי וזה דקאי אתעשה משחיטה לחודה איירי וקרי לה תעשה מפני ששחיטה תחלת עשיית התמיד היא דגבי תמידין כתיב האי קרא. מ"מ רואה אני את דברי הרמב"ן מעורבבין שמש"כ אבל בשה"ח שהוא שעה ורביע ע"ד רבותינו אינו זמן שחיטה ואינו נקרא ערבים אמת אמר דשעה ורביע קודם הלילה אינו נקרא ערבים מיהו זה אינו אלא לדעת ר"י דפרק תפלת השחר דקאמר תפלת המנחה עד פלג המנחה שכן תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה.

והדבר ברור דהיינו טעמא משום דאינו קרוי בין הערבים אלא עד אותו זמן וקרא קאמר את הכבש השני תעשה בין הערבים. אבל מש"כ בשקיעת החמה שהוא שעה ורביע ליתא דהא דלא כמאן דאי למאי דהוי ס"ל לעולא דמשקיעת החמה עד צה"כ הוי כדי מהלך ה' מילין הוי ליה שעה ומחצה ולמאי דמסיק דאינו אלא כדי מהלך ד' מילין ה"ל שעה וחומש משקיעת החמה עד צה"כ אבל שיהא שעה ורביע משקיעת החמה עד צה"כ הא ליכא למ"ד הכי אלא שהרב ז"ל עירבב שני דברים שאינן שוים והשוה אותם לפום רהיטא ולא דק דשעה ורביע אמרו גבי תמיד של בה"ע בפ' תפה"ש וזה לא נאמר אלא אליבא דר"י והא דאינו זמן שחיטה משקיעת החמה בפ' מי שהיה טמא עולא אמרה ואליבא דידיה הוא שעה ומחצה ולפי המסקנא הוי שעה וחומשא.

מיהו כ"ז גבי פסח דאע"ג דכתב רחמנא בין הערבים תעשו אותו מ"מ הא גלי לן קרא במ"א דושחטו אותו בין הערבים דלא קפיד אלא על עשייה דשחיטה לחוד שיהא בשעה שקרויה בין הערבים ולא אח"כ אבל שאר עבודותיו ואפי' זריקת דמו כשרים כל היום עד צה"כ. אבל גבי תמיד של בין הערבים דכתב רחמנא ואת הכבש השני תעשה בין הערבים סתמא וכל העשיות בכלל תעשה ולא גלי לן קרא במ"א דעל שחיטה לחוד קפיד על בין הערבים כדגלי לן גבי פסח בהא פליגי ר"י ורבנן לר"י כל העשיות בכלל תעשה בין הערבים ואפי' זריקה המאוחרת מכולן לפיכך אמר תה"מ עד פלג המנחה שכן תמיד של בין הערבים קרב והולך עד פלג המנחה והאי קרב דקאמר אזריקה קאי שהיא עיקר הקרבה שמכפרת ורבנן ס"ל דילפינן האי תעשה בין הערבים דגבי תמיד מתעשה דגבי פסח דמה להלן לא קפיד קרא אלא על עשייה דשחיטה לחוד ה"נ גבי תמיד לא קפיד אלא על עשייה דשחיטה שתהא בין הערבים אבל שאר עבודותיו וזריקה בכלל כשרים עד צה"כ והיינו דאמור רבנן תה"מ עד הערב שהוא צה"כ שכן תמיד של בין הערבים קרב דהיינו זריקת דמים שהוא עיקר הקרבן עד הערב וה"ה לתפלת המנחה שתיקנו רבנן כנגד הקרבת התמיד והרי שחיטה לאו עבודה היא ועיקר הקרבתו הוי זריקת דמו וכיון דזריקת דמו כשרה עד צה"כ ה"ה תפלת המנחה נמי זמנה עד הערב שהוא צה"כ.

ולפי"ז אני אומר דבשיעורא דבין הערבים ל"פ ר"י ורבנן ולכ"ע אין שחיטת הפסח והתמיד אלא עד פלג המנחה דאפוי פלוגתא לא מפשינן ודעולא ליתא לכ"ע דהא איתותב ולא נחלקו אלא בהא לחוד דלר"י תעשה בין הערבים דגבי תמיד אכולהו עשיות קאי ואפי' זריקה היילכך תמיד ותפלת המנחה שתיקנו כנגדו אין זמנם אלא עד פלג המנחה ולרבנן תעשה בין הערבים דגבי תמיד לא קאי אלא אשחיטה לחוד דילמוד סתום

מן המפורש מתעשה בין הערבים דגבי פסח דגלי לן קרא במקום אחר דלא קפיד קרא על בין הערבים אלא בשחיטה לחודה ה"ה בין הערבים דתמיד אשחיטה לחודה קפיד קרא אבל שאר עבודות וזריקת דמו בכלל כשרין עד צה"כ כמו בכל הקרבנות והילכך תפלת המנחה שתיקנו רבנן כנגד זריקת דם התמיד זמנה עד הערב שהוא צה"כ.

וא"ת כיון דלרבנן משמע להו להאי תעשה בין הערבים דגבי תמיד של בין הערבים דלא קאי אלא אשחיטה לחוד' אבל שאר עבודות וזריקת דמו זמנם עד צה"כ ה"נ נימא דהאי את הכבש האחד תעשה בבקר דגבי תמיד של שחר ואמרו רבנן דעד חצות קרוי בקר לא קאי אלא על עשיי' של שחיטה לחודה שתהא בבקר אבל שאר עבודותיו וזריקת דמו יהו כשרין כל היום וה"ה לתפלת שחרית שתיקנו כנגד זריקת דמו שהוא עיקר הקרבן תהא זמנה כל היום אלמה תנן תה"ש עד חצות רי"א עד ד' שעות ותניא בגמ' מפני מה אמרו תה"ש עד חצות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד חצות רי"א עד ד' שעות שהרי תמיד של שחר קרב והולך עד ד' שעות.

וטעמייהו משום דלר"י אינו קרוי בקר אלא עד ד' שעות ולרבנן נקרא בקר עד חצות כדמוכח שם להדיא גבי הא דקאמר מאן תנא להא דת"ר וחם השמש ונמס בד' שעות כו' מני אי ר"י עד ד' שעות נמי צפרא הוא ואי רבנן עד חצות נמי צפרא הוא. וכ"ת דהיינו טעמא כדאמרי' בירושלמי מ"ט דרבנן כלומר דאמרי' תפלת השחר עד חצות ושל בין הערבי' עד הערב שנים ליום חלוק את היום כלומר תן חצי היום לראשון ושניה לשני והאי שנים ליום לאו גבי עשייה כתיב אלא גבי תקריבו כתיב דהכי כתיב זה האשה אשר תקריבו כבשים בני שנה תמימים שנים ליום ובתקריבו הכל בכלל ואדרבה עיקר הקרבן הוא זריקת הדם שהיא עבודה המאוחרת לכולן ובעי בקר וממילא עבודות הקודמות לה נעשו בזמן הבקר.

מ"מ התינח לרבנן אבל לדידן וודאי קשה דקי"ל בזמן תפלת השחר כו"י דאינו אלא עד ד' שעות וה"ה לתמיד של שחר שאינו קרב אלא ד' שעות לחוד כדאמרי' התם ולגבי תפלת המנחה מסיק הגמ' השתא דלא איתמר הילכתא לא כמר ולא כמר דעבד כמר עבד ודעבד כמר עבד אלמא מספקא לן בזמן תפלת המנחה וה"ה לזמן הקרבת תמיד של בין הערבים דהא הא תליא אי זמנם עד פלג המנחה כו"י או עד הערב כרבנן ומספיקא אמר דעבד כמר עבד.

והרי עיקר ספיקא הוא אי תעשה קאי אשחיטה לחודה או אכל עשיות וא"כ ה"נ איכא לספוקי לדידן האי תעשה דתמיד של שחר אי אשחיטה לחודה קאי או על כל עשיות. ואי אמר דאשחיטה קאי ושאר עבודות וזריקת דמו בכלל כשרים נמי אחר זמן שקרוי בקר והא לדידן אי איפשר למדרש משנים ליום חלוק את היום כדדרשי רבנן דא"כ זמן תמיד ותפלה של שחר הוי עד חצות וע"כ האי שנים ליום דרשינן לה כדדריש לה בירוש' התם אליבא דר"י שנים ליום חובה ליום שנים ליום שני פרקליטין ליום כו' וא"כ מספיקא הל"ל נמי דזמן תפל' השחר הוי ע"ח משום דא"ל דהאי תעשה לא קאי אלא אשחיטה לחודה דזמנה עד ד' שעות דהוי בקר לדידן דקי"ל כו"י ומ"מ שאר עבודות כשרים לאחר מכאן כדאמרו רבנן גבי תמיד של בה"ע ואפי' אי אמרת נמי דדרשינן לה להאי שנים ליום חלוק את היום אשאר עשיות ובקר אשחיטה קאי וכר"י דלא מיקר

בקר אלא עד ד' שעות אפ"ה הל"ל דתפלת השחר הוי עד חצות כמו זריקת דם תמיד של שחר משום דמהאי סברא גופה דמספקא לן האי תעשה אהיאי קאי אי אשחיטה לחודה או אכל עבודות אמר גבי תפלת המנחה דעבד כמר עבד.

ה"נ מהאי טעמא גופיה י"ל נמי גבי תפלה של שחר דעבד כמר עבד וי"ל דאע"ג דתעשה דגבי תמיד של בין הערבים דרשי רבנן על עשייה של שחיטה לחוד' ולא על שאר עבודות היינו משום דילפי רבנן האי תעשה שנא' גבי בין הערבים שנא' ואת הכבש השני תעשה בין הערבים מתעשה דפסח שנאמר אצל בין הערבים אבל תעשה דתמיד של שחר אין ללמוד מפסח אלא תעשה דידיה אכל עשיות קאי שיהו נעשין בזמן הנקרא בקר כמו תעשה דאצל שאר קדשים דאכל עשיות קאי כדאמרי' בפ"ק דזבחים וכמשכ"ל.

והא דלא מקשינן תמיד של שחר לשל בין הערבים אליבא דרבנן דהא תרווייהו גבי הדדי כתיבי ונימא מה תעשה דשל בין הערבים לא קאי אלא אשחיטה לחוד' ה"נ של שחר לא קאי אלא אשחיטה לחוד' שתעשה בזמן שקרוי בקר ולא לאחר מכאן אבל שאר עבודות אפי' לאחר מכאן. וי"ל דא"כ דמילפי ילפי להו מהדדי בהא מילתא תעשה תעשה ל"ל ה"ל לקרא למיכתב חד תעשה לתרווייהו את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני בין הערבים ומדהדר כתב רחמנא לתעשה פעם שניה גבי בין הערבים ש"מ דהאי תעשה לחוד והאי תעשה לחוד.

של שחר אכלהו עשיות קאי שאינן כשרים אלא בבקר. ותעשה דבין הערבים אשחיטה לחודה כדאשכחן לתעשה בין הערבים דגבי פסח.

ובזה נ"ל לפרש כמין חומר הא דאמר שם בפ' תפלת השחר א"ל ר"ח לר"י התם אמר רב כהנא כלומר גבי תפלת השחר הלכה כר"י הואיל ותנן בבחירתא כוונתיה הכא מאי כלומר גבי תפלת מנחה אישתיק ולא א"ל ולא מידי. ואיכא למידק אטו משום דאיפסקא התם הלכתא כר"י יהיה ה"נ הלכה כר"י אטו כולהו בחזא מחתא מחתינהו הא תרתי מילי נינהו ולא הא בהא תליא ועוד קשה הא הא דהתם הלכה כר"י לאו משום רבותא דר"י היא אלא מדאמר ר"ח גופיה משמיה דרב כהנא הואיל ותנן בבחירתא כוונתיה א"כ בתפלת המנחה דלא תנן כוונתיה הא וודאי הלכה כרבנן לגביה דר"י דיחיד ורבים הלכה כרבים וגם ר"י אמאי אישתיק ולא אמר לו ולא מידי.

ולפי מש"כ ניחא דמה"ט מספקא להו דהא י"ל דהא בהא תליא מדהלכה כר"י בתפלת השחר דאינו אלא עד ד' שעות ע"כ תעשה ליום אכל עשיות וזריקת דם קאי. דאל"כ היה ג"כ תפלת השחר אחר ד' שעות כיון דזריקת דם התמיד הוא כשר אחר ד' שעות תפלה שנתקנה כנגדו נמי זמנה הכי וא"כ י"ל דכמו דתעשה דתמיד של שחר אכל עשיות קאי ה"ה תעשה דבין הערבים נמי אכל עשיות קאי ואין זמן תפלת המנחה אלא עד פל"ה כהקרבת התמיד של בין הערבים וכיון דבהא דשל שחרית הלכה כר"י ממילא בשל מנחה שהוא כנגד של בין הערבים נמי הלכה כר"י דהא בהא תליא.

דכמו שהאי תעשה דשל שחר אכל עשיות קאי הכי נמי תעשה דבין הערבים דהא בחד קרא כתיבי תרווייהו או דילמא אע"ג דתעשה דשחרית אכל עשיות קאי ומה"ט אין זמן תפלת השחר לאחר ד' שעות דתו אינו קרוי בקר מ"מ תפלת מנחה שנתקנה נגד תמיד

של בין הערבים זמנה עד הלילה דתעשה דשל בין הערבים אשחיטה לחודה קאי משום דילפינן להאי בין הערבים דגבי תמיד מבין הערבים דגבי פסח אבל של שחר לא שייך למילף לא מפסח ולא מתעשה דשל בין הערבים דא"כ תעשה תעשה למה לי וכמש"כ.

זהו טעמן של ר"ח ור"י דמספקא להו מדהלכה כר"י בתפלת השחר איכא למידק מיניה דממילא הלכה כר"י בתפלת המנחה דהא בהא תליא ואיכא נמי למימר דתרי טעמי נינהו ולא תליא חדא בחבירתה. והרי מכאן נמי ראייה למאי דפי'.

דאל"כ מאי מספקא ליה לר"ח ולמה תלה לבעיא דידיה מדאר"כ הלכה כר"י גבי תפלת השחר דילמא הילכתא כוותיה בתפלת המנחה נמי. ועוד נ"ל להביא ראייה למאי דפי' דטעמא דלעולא דחשיב זמן שחיטה מתחלת שקיעה הוא משום דתו לא מיקרי בין הערבים ולא משום דדם נפסל בתחלת שקיעה כפי' התוס'.

משום דק"ל לסברת התוס' ז"ל שהרי טעמא דעולא דחשיב דרך רחוקה באם הוא רחוק בחצות היום ט"ו מילין מירושלים הוא מפני שאין יכול לבא לירושלים לזמן שחיטה וכדאמר עולא לטעמיה דאמר איזהו דרך רחוקה כל שאין יכול לכנוס בשעת שחיטה. וכיון דמה"ט ע"כ אי אתה יכול לחייבו על שלא בא אא"כ אינו רחוק מירושלים בחצות אלא בכדי שאיפשר לו שיבא לירושלים ועדיין נשאר לו שהות לעשות פסח קודם שיעבור זמן עשיית הפסח.

דאם הוא רחוק כ"כ שא"א לו לבא לשם בתוך זמנו ועדיין נשאר לו שהות לעשות פסחו אף ע"פ שבידו לבא בתוך זמן עשיותו אי אתה יכול לחייבו על שלא בא כי מה בצע בביאתו כיון דאפי' אם יבא אין לו שהות לעשות פסח א"כ אמאי אמר עולא דט"ו מילין מצומצמים הוי דרך רחוקה ומשמע הא פחות מעט מט"ו מילין לא הוי דרך רחוקה וחייב ואמאי כיון דלפי חשבון מהלך אדם בינוני עשר פרסאות ביום ט"ו מילין מצומצמין כלות ברגע של תחלת שקיעה שכבר עבר זמן עשיית הפסח מעתה כי הוי פחות כל שהוא אמאי לא הוי דרך רחוקה הא עשיית הפסח והקרבתו על כל פנים צריך שהות זמן וא"כ מן המודיעים לירושלים הוי ע"כ פחות מט"ו מילין בכדי שיכול להגיע ולבא לירושלים ועדיין נשאר שהות מזמן עשיית הפסח שיכול זה לעשות את פסחו והיאך קאמר עולא מן המודיעים לירושלים הוי ט"ו מילין מצומצמין משום דאזיל לטעמיה אדרבה לטעמא דידיה ע"כ הוי פחות מט"ו מילין בכדי שיעור שהות הקרבת הפסח אחר שיבא לירושלי' אבל לדידי אתי שפיר דטעמא דעולא דמתחלת שקיעה אין זמן פסח היינו משום דס"ל דתו לא מיקרי בין הערבים והרי אין קפידא של בין הערבים אלא על שחיטתו בלבד אבל שאר עבודותיו וזריקת דמו איפשר להם לבתר הכי ועד צה"כ יש להם שהות לעשותם וכיון דאין קפידא על קודם תחלת שקיעה אלא בשחיטה בלבד והרי שחיטה א"צ שהות זמן דהא איפשר להתחילה ולגומרה ברגע קטנה לפיכך אם הוא פחות מעט מט"ו מילין מירושלים בחצות ויכול להגיע לירושלים זמן מה קודם תחלת שקיעה שכלה זמן שחיטה הרי איפשר לו לשחוט פסחו בתוך אותו זמן כ"ש וכל העבודות כשרים לאחר זמן הילכך בדרך רחוקה לא היה וחייב.

ונ"ל להביא ראייה להא דפי' דאין קפידא גבי פסח על בין הערבים אלא בשחיטה בלבד ולא בשאר כל העבודות שהרי אמרינן בפ' כל התדיר (ד' צא) איבעיא להו תדיר ושאינו

תדיר וקדים ושחט לשאינו תדיר מהו מי אמרינן כיון דשחיט מקריב ליה. א"ד יהיב לאחר דממרס בדמו עד דמקריב ליה לתדיר והדר מקריב לשאינו תדיר.

ואתינן למיפשט מהא דתנן שחטו קודם חצות פסול משום שנא' בין הערבים. קודם לתמיד כשר ויהא ממרס בדמו עד שיזרוק דם התמיד ומשני הב"ע כגון דקדים ושחטיה לתמיד ברישא ואמרינן מתני' נמי דיקא דקתני עד שיזרוק הדם ול"ק עד שישחוט ויזרוק הדם ש"מ.

ומשמע מהאי דיקא נמי דאיפשט לבעיא וכ"פ הרמב"ם וכמ"ש בדיני ברכות בס"ד. ואיכא למידק מאי פשט מפסח דשחטו קודם לתמיד דממרס בדמו לקדים ושחט לשאינו תדיר הא טעמא דתמיד קודם לפסח משום דיאוחר דבר שנא' בו בערב ובין הערבים לדבר של"נ בו אלא בין הערבים בלבד וכדתניא ר"פ ת"נ (ד' נט) וכיון דגלי רחמנא גבי פסח בהדיא שיאחר משל תמיד הילכך אפ"ל קדים ושחטיה מאחרין ליה אבל גבי קדים ושחטיה לשאינו תדיר אכתי י"ל כיון דשחטיה מקריב ליה.

דהא מצינו כה"ג גבי תפילין של יד ושל ראש דאם פגע של ראש תחלה צריך להעביר על אותה מצוה ויניח של יד תחלה ואח"כ של ראש כמש"כ בש"ע א"ח סי' כ"ה וכ"פ ש"פ וטעמא דמילתא דאע"ג דאין מעבירין על המצות מ"מ הואיל וכתב רחמנא בהדיא גבי תפילין והיו לאות על ידך והדר ולטוטפות בין עיניך מוטב שיעבור על אותה המצו' משיעבור על מש"כ בתורה.

והכא נמי איכא למימר כה"ג דגבי פסח דכתיב קרא להדיא דיהא מאוחר לשל תמיד לפיכך אפ"ל אם שחטו יעבור על אותו מצוה של פסח ושל תמיד קדים אבל קדים שחטיה לשאינו תדיר ברישא י"ל כיון דשחטיה מקריב ליה ולא יעבור עה"מ משום מעלות תדיר. וכ"ש למסקנא דמשמע דאם לא קדים ושחטיה לתמיד דזורק לדם הפסח קודם לתמיד ואמאי כיון דכתב רחמנא בהדיא דתקדום תמיד לפסח יעבור עה"מ של פסח ויקדים לתמיד תחלה כדאמר גבי תש"י וש"ר דהא דמיבעילן בקדים ושחטיה לשאינו תדיר ברישא דדילמא כיון דשחט מקריב לו מטעמא דקדים והתחיל במצותו הוא דמיבעיא לן דילמא משום א"מ על המצות קדים לתדיר שהרי אתינן למיפשט לה מברכת היין ומתפלת מנחה דקדמי לשל מוסף משום דתדירי וכמש"כ שם והוי דומיא דהא דתפילין של יד ושל ראש.

אלא וודאי ש"מ דהאי בה"ע דכתב רחמנא גבי פסח לא קאי אשאר כל עבודות אלא אשחיתתו לחוד. וא"כ גבי שאר עבודות לא נאמר בין הערבים אלא בערב לחוד וגבי תמיד הא כתיב נמי בה"ע ושקולין הן ואין לאחד דין קדימה על חברו מן המקרא אלא כיון דשחטיה הקודמת לכל העבודות ונאמר בה בערב ובה"ע מאוחרת לתמיד כ"ש שאר עבודות שמאוחרים לה.

הילכך היכא דעבר ושחט לפסחו ברישא תו אין דין קדימה לתמיד על שאר עבודות של פסח מן המקרא כיון דלא קאי עלייהו בה"ע. אלא שראוי להקדים תמיד לשאר עבודות של פסח מסברא משום דתמיד תדיר הוא הילכך דמי לקדים ושחטי' לשאינו תדיר.

וא"ש נמי למסקנא דאם לא קדים ושחטיה לתמיד אחר הפסח מקריב לפסח ברישא דכיון דשחטיה אין מעבירין על המצות ומקריב ליה וכיון דבה"ע דפסח לא קאי אלא אשחיטה לחוד' ולא אשאר עבודו' א"כ שאר עבודות של פסח לבד משחיטה כשרים אפי' מפלג המנחה ולמעלה עד צה"כ שהוא לילה וכדכתיבנא.

והרמב"ם כתב בפ"א מהלכות תמידין ומוספין תמיד של בין הערבים שוחטין אותו משיאריך הצל ויראה לכל שהאריך והוא משש שעות ומחצה ולמעלה עד סוף היום ע"כ. ואיני יודע למה כתב עד סוף היום בשלמא מהא דעולא דפ' האשה דמשמע דאין זמן שחיטה מתחלת שקיעה ואילך אע"ג דאכתי יום הוא לק"מ להרמב"ם ז"ל.

דהא איהו ז"ל אינו מפרש להני ט"ו מילין דדרך רחוקה לעולא מפלגא דיומא לאורתא אלא מצפרא לפלגא דיומא וכמש"כ בשמו בתחלת תשובה זו. וכ"ש למאי דפירש' דליתא להא דעולא מהא דאר"י דתמיד של בין הערבים קרב עד פה"מ וגם איהו ז"ל מפרש להא דאר"י רבנן דתמיד של בה"ע קרב עד הערב דהיינו צה"כ וס"ל דאפי' שחיטת התמיד כשר עד צה"כ לרבנן דעד צה"כ קרוי בה"ע ודלא כהרמב"ם ז"ל.

אבל הא וודאי קשה לי דאמאי פסק כרבנן דזמן הקרבת התמיד הוא עד צה"כ הא כיון דמסקינן השתא דלא איתמר הילכתא כו' ודעכ"ע אלמא מספקא לן אי הלכה כר"י דאין זמן הקרבת התמיד ותה"מ אלא עד פלג המנחה או הלכה כרבנן דזמנה עד צה"כ הילכך לגבי תה"מ דאינה אלא מדרבנן היקלו ודעכ"ע.

אבל לגבי הקרבת תמיד של בה"ע דהוי מה"ת וכיון דמספקא לן הילכתא כמאן ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא דילמא הלכה כר"י דלא קרוי בה"ע אלא עד פה"מ ומכאן ואילך עבר זמן הקרבתו הילכך מחוייב להקריבו מספק מפה"מ ולמטה אבל מפה"מ ולמעלה אסור להקריבו דילמא הלכה כר"י. והרי הוא ז"ל כתב בפ"ג מהלכות תפלה הא, למדת כו' וזמן מנחה קטנה מט' שעות ומחצה עד שישאר מן היום שעה ורביע ויש לו להתפלל אותה עד שתשקע החמה ע"כ.

והא דכתב עד שישאר מן היום שעה ורביע היינו כר"י והא דמסיים עד שתשקע החמה הוא כרבנן והיינו פי' דעכ"ע דאמר בגמרא אלמא מספקא ליה וא"כ גבי הקרבת תמיד של בין הערבים של תורה ה"ל למיזל לחומרא. וה"נ ק"ל אהא דכ' הרמב"ם בפ"א מה' ק"פ שחיטת הפסח אחר חצות כו' עד סוף היום ע"כ.

והרי כיון דמספקא לן בהא דבה"ע דילמא אין זמנו לאחר פל"ה כר"י אין להכשיר שחיטת פסח מספיקא אלא עד פלג המנחה ולא יותר דה"ל ספיק' דאורייתא ולחומרא ואמאי כתב דזמן שחיטת הפסח הוי עד סוף היום דמשמע אפי' לכתחלה וכ"כ גבי תמיד. והרי ל"מ דלכתחלה דלא אלא אפי' דיעבד נמי לא וכמש"כ.

ועתה נבא לנדון שלנו דכבר נתברר בראיות ברורות דזמן תה"מ לרבנן דאר"י עה"ע היינו עד צה"כ וכיון דעבד כמר עבד רשאים להתפלל תה"מ עד הלילה. וה"נ מ"ל מדברי התו' בריש ברכות שכתבו בשם ר"ת שמה שנהגו להתפלל ערבית ולקרות ק"ש מבע"י משום דסמכינן אהא דר"י דמפה"מ לילה הוא לענין תפלת ערבית וה"ה לענין ק"ש.

והקשו ע"ז דה"ל תרתי קולא דסתרן אהדדי דאנו מתפללין ערבית מפלה"מ ולמעל' כר"י דזמן מנחה כבר כלה ובזמן תפלה עצמה לא קי"ל כר"י אלא כרבנן ע"כ אור"י דאנו שמתפללין ערבית מבע"י ס"ל כהני תנאי דגמרא דס"ל משעה שקידש היום גם משעה שב"א נכנסין להסב דהיינו סעודת ע"ש והיא היתה מבע"י ומאותו שעה הוי זמן תפלה ע"כ.

ומדבריהם מבואר שהיו רגילין להתפלל ערבית באותו זמן שהזכיר ר"י ז"ל והרי שום א' מן הזמני' שהזכיר ר"י לא קדים לבהש"מ דר' יהודה דספ"ב דשבת שהוא עכ"פ לא יותר מג' רבע מיל וכמשכ"ל בתשו' סי' ג' והוא זמן רב אחר תחלת שקיעה שהוא מהלך ד' מילין קודם צה"כ וכיון שהיה מנהגם להתפלל ערבית אחר תחלת שקיעה אס"ד דאפי' לרבנן כלה זמן תה"מ קודם תחלת שקיעה וממילא מאותו זמן עייל תפלת ערבית אפי' לרבנן אם כן הוי עבדי ככ"ע אפי' כרבנן.

ועוד מדכתבו ובזמן תפלה עצמו לא קי"ל כר"י אלא כרבנן הא אפי' כרבנן לאו ש"ד להתפלל מנחה באותו שעה לאחר תחלת שקיעה. אלא וודאי ס"ל להתו' דזמן תפלת המנחה הוי עד צה"כ לרבנן וממילא עייל זמן ת"ע עד אותו שעה ודלא כתר"י וכ"נ דעת רש"י שפי' תה"מ עד הערב עד שחשיכה.

וה"נ משמע להדיא מדברי התו' ברפ"ג דחגיגה (ד' כא) גבי האונן ומחוסר כפורים צריכים טבילה לקודש שכתבו דא"ל שפעמים מאחרין התמיד עד הערב ממש כדאמרינן בריש פ' תה"ש שקרב והולך עד הערב ע"כ. אלמא ס"ל דזמן תמיד של בה"ע וה"ה לת"ע הוי עד הערב ממש שהוא צה"כ דאל"כ אכתי לא תי' כלום אהא שהקשו שם אהא דהאשה שיש עליה לידה או זיבה מביאה מעות ונותנת בשופר וטובלת ואוכלת בקדשי' לערב דאחר תמיד של בה"ע תשתרי ע"ש וש"מ מכל מש"כ דזמן תפלת המנחה הוי עד הלילה כנ"ל: סימן יח שאלה אם מותר להתחיל בסעודה קודם שיתפלל תפלת מוסף או אסור להתחיל עד שיתפלל לתפלת מוסף קודמתשובה הרא"ש בפ"ב דתענית כ' בשם ר"ח אהא דתניא התם (ד' כו) שחרית ומוסף מנחה ונעילה כולן יש בהן נשיאת כפים דר"מ.

רי"א שחרית ומוסף יש בהן נשיאת כפים מנחה ונעילה אין בהן נשיאת כפים ואמרי' במאי קמיפלגי ר"מ סבר כל יומא טעמא מאי לא פרשי כהני ידיהו במנחתא משום שכרות האידנא ל"ש שכרות. ר"י סבר שחרית ומוסף דכל יומא לא שכיחא שכרות ל"ג בהו רבנן כו'.

כ' ר"ח ש"מ מדר"י דאין אדם רשאי לאכול אלא אחר תפלת מוסף הילכך ל"ש ביה שכרות ע"כ. ונ"ל דראיה זו יש לדחות דאפי' את"ל דרשאי לאכול קודם מוסף מ"מ ל"ש ביה שכרות כדאמר בירוש' פ' ע"פ אהא דתנן התם (ד' קיז) בין הכוסו' הללו אם רוצה לשתות ישתה בין ג' לד' לא ישתה ולמה לא ישתה כדי שלא ישתכר ופריך והלא כבר משוכר הוא ומשני יין שבתוך המזון אינו משכר שלאחר המזון משכר ופי' הרמב"ם התם דהה"נ דיינ שלפני המזון אינו משכר ואם רוצה לשתות בין א' לב' ישתה דהא לא ממעט תנא אלא בין ג' לד' ע"כ.

א"כ אפי' אם ישתה בתוך הסעודה כיון דיינ שבתוך המזון אינו משכר ראוי לנשיאת כפים. ואע"פ שמסתברא דלענין כהן העובד עבודה אפי' אם שתה קודם המזון או בתוך המזון חייב משום יין ושכר אל תשת.

ה"מ לענין עבודה דאיכא איסורא דאורייתא ביין אבל גבי כהן מברך דאין אסור ביין אלא מדרבנן על יין שלפני המזון ושבתוך המזון כיון שאינו משכר לא גזרו רבנן בשל דבריהן. וכה"ג כתבו התוס' בספ"ב דתענית (ד' יז) גבי כהנים דאמרי' כל כהן שמכיר משמרתו כו' אסור לשתות יין כל אותו היום כו' ומדרבנן הוא דאסור ואע"פ שאינו עובד כדאמר התם וכתבו שם פי' אסור לשתות יין חוץ לסעודתו אבל בסעודתו מותר דיינ שבתוך הסעודה אינו משכר ע"כ.

וש"מ דכל שאסור לשתות יין מדרבנן על יין שבתוך המזון ל"ג הואיל ואינו משכר. וה"נ כיון דכהן מברך אין אסור ביין משום שכרות אלא מדרבנן על יין שלפני המזון ושבתוך המזון ל"ג.

הילכך אע"פ שמותר לסעוד קודם תפלת המוסף לא שכיחא שכרות דיינ ששותה בתוך הסעודה ולפניה הואיל ואינו משכר ל"ג ומותר בנשיאת כפים. אבל בתפלת מנחה וודאי שכיחא שכרות מפני היין ששתה כל היום אחר הסעודה של בקר דמשכר הילכך אסור בנשיאת כפים.

ואע"ג דיליף התם מקרא דכהן מברך אסור בשתיית יין הא מסיק התם דאסמכתא הוא ומדרבנן. וכבר טעה בזה בעל ט"ז בא"ח סימן קנ"ח שכתב שם בשם הב"י דהא דאיתקש ברכה לעבודה אסמכתא בעלמא הוא.

וכתב עליו ותמוה מאד לומר שהיקש זה אינו אלא אסמכתא והלא היקש הוא א' מי"ג מדות שהתורה נדרשת בהן ולא נמצא בגמרא רמז שיהא היקש זה אסמכתא ע"כ. ולא עיין בגמ' במקומה דאמר בהדיא דהיקש זה אסמכתא הוא וכמש"כ: ועתה נבא לעיקר דין זה אי מותר לאכול קודם מוסף או לא.

דע דבפ"ק דשבת (דף ט) תנן לא ישב אדם לפני הספר סמוך למנחה עד שיתפלל ולא יכנס אדם למרחץ ולא לבורסקי ולא לאכול ולא לדון ואם התחילו אין מפסיקין. ובגמ' הי סמוך למנחה אילימא סמוך למנחה גדולה אמאי לא הא איכא שהות ביום טובא אלא סמוך למנחה קטנה אם התחילו אין מפסיקין לימא תיהוי תיובתא דר"י ב"ל דאמר כיון שהגיע זמן תפלת מנחה אסור לאדם שייטעום כלום קודם שיתפלל תפלת מנחה ומשני לא לעולם סמוך למנחה גדולה כו' ולא לאכול בסעודה גדולה רב אחא בר יעקב אומר כו' ולא לאכול בסעודה קטנה לכתחלה אמאי לא דילמא אתי לאימשוכי כו' ופי' התוס' וש"פ דאינו קרוי סעודה גדולה אלא סעודת אירוסין ונשואין וסעודת מילה ואפי' סעודת שבת וי"ט אינו קרוי סעודה גדולה כמש"כ כ"ז הב"י בא"ח סי' רל"ב.

והשתא לל"ק שרי לאכול סעודת שבת ויו"ט קודם תפלת מנחה דה"ל ס"ק. וא"כ קשה לי אס"ד דאיתא להאי דיוקא מהא ברייתא דאסור לאכול קודם תפלת מוסף תקשה לההוא לישנא דהא תפלת מוסף איכא שהות ביום טובא יותר מתפלת המנחה סמוך למנחה גדולה שאינו אלא משש שעות עד פלג המנח' לר"י שהוא שעה ורביע קודם

הלילה ואפי' לרבנן דס"ל תפלת המנחה עד הערב אינה אלא שש שעות ואלו זמן תפלת מוסף לרבנן כל היום ולר"י עד ז' שעות ועד בכלל כדאמרינן בר"פ תפ"ה.

הרי שזמן תפלת מוסף אפי' לר"י דאמר עד ז' שעות זמנה נמשך יותר אפי' מזמן תפלת מנחה לרבנן דאמרי עד הערב דאינו אלא שש שעות בלבד ואמאי אסור לאכול סעודה קטנה קודם תפלת מוסף הא איכא שהות ביום טובא יותר מסמוך למ"ג דשרי בס"ק להאי לישנא. ואין לומר דאע"ג דשרי ס"ק סמוך למ"ג מה"ט דאיכא שהות ביום טובא מ"מ גבי מוסף לא מהני הא דאיכא שהות מידי משום דמנחה שאדם מתפלל בכל יום לא חיישי' לדילמא ישכח וימשך אחר סעודתו כולי האי אבל מוסף שאין אדם מתפלל אלא לעתים מזומנים בשבת ויו"ט ור"ח חיישינן יותר לדילמא ישכח להתפלל וימשך בסעודתו עד שתעבור זמן תפלה.

דהא ליתא דהא בפ"ג דסוכה ד' לח) תנן מי שבא בדרך ולא היה בידו לולב ליטול לכשיכנס לביתו יטול על שלחנו ובגמ' אמרינן נוטלו על שולחנו למימרא דמפסיק ורמינהו אם התחילו אין מפסיקין והא דאם התחילו אין מפסיקין היינו מתני' דפ"ק דשבת דתנינן לה גבי תפלת מנחה. והשתא מאי קושיא דילמא שאני מנחה דזמנה בכל יום ל"ח לשכחה כולי האי הילכך אין מפסיקין.

אבל לולב שאינו נוהג אלא פ"א בשנה חיישינן יותר לשמא ישכח וצריך להפסיק ומק"ו דתפלת מוסף דהרבה שכיח יותר מלולב ואפ"ה חיישינן לה ואי סברא הוא לחלק בין שכיח לל"ש בלכתחלה ה"נ י"ל ה"ט לענין הפסקה נמי ומאי פריך. אלא וודאי אין סברא לחלק בין שכיח לל"ש כלל בין לענין התחלה בין לענין הפסקה.

ואע"פ שכתבו התוס' שם הוה מצי לשנויי דלולב כיון דכולי יומא זמניה הוא חיישינן טפי דילמא אתי למפשע וי"ל דתפלה צריכה שהות ומתעצל בה טפי מנטילת לולב דמכי אגביה נפק ביה ע"כ. היינו דוקא לחששא דמתעצל בה הוא דשייך לחלק בין תפלה דצריכה שהות ללולב דא"צ שהות ול"ש ביה טעמא דעצלות אבל אס"ד דגבי תפלה דאתיא מזמן לזמן חיישינן לאונס שכחה א"כ כ"ש דיש לחוש גבי לולב יותר לאונס שכחה שאינו בא אלא משנה לשנה ומאי מהני מה שא"צ שהות לאונס שכחה אלא וודאי כדאמרן דלא חיישינן כלל לאונס שכחה אפי' במצוה שאינ' באה אלא מזמן לזמן.

והא נמי ל"ל דהיינו טעמא דאסור סעודה קטנה קודם מוסף מה שאין כן במנחה משום דתפלת מוסף זמנה כל היום וחיישינן טפי לדילמא אתי למפשע ואפי' סעודה קטנה נמי אסור וכדאמרינן התם אמר אביי הני חברין בבלאי למ"ד תפלת ערבי' רשות כיון דשרי ליה הימיני' לא מטרחינן ליה ופריך ולמ"ד חובה מטרחינן ליה והא תפלת מנחה דלכ"ע חובה היא ותנן אם התחילו א"מ ואר"ח משיתיר חגורו.

ומשני התם לש"ש הכא שכיחא שכרות א"נ במנחה כיון דקביע ליה זימנא מירתת ולא אתי למפשע ערבית כיון דכולה לילה זמן ערבית לא מירתת ואתי למפשע. אלמא כיון דתפלת ערבית זמנה כל הלילה למ"ד חובה היא אפי' אם התחיל מפסיק ואפי' בסעודה קטנה דהא סעודה של חברין בבלאי מסתם סעודה מיירי דסעודה קטנה היא.

וה"נ תפלת מוסף כיון דזמנה כל היום וחיישינן טפי לפשיעה ואע"ג דאית ליה שהות טובא ל"ד לתפלת מנחה דאין זמנה כל היום. דהא ליתא דהא הכא אדר"י קיימינן דאמ' שחרית ומוסף יש בהן נשיאת כפים משום דלא שכיחא שכרות והא איהו ס"ל בר"פ תפלת השחר דזמן מוסף אינו כל היום אלא עד ז' שעות א"כ דמי לתפלת מנחה דקביע ליה זימנא ומירתת.

והא וודאי לא מסתבר לומר כיון דזמן מוסף נמשך יותר מזמן מנחה שאינו לר"י אלא ה' שעות פחות רביע ואפי' לרבנן אין זמנה נמשך אלא ו' שעות בלבד אבל מוסף אפי' לר"י זמנה נמשך מעה"ש עד ז' שעות ועד בכלל לא מירתת וחיישינן יותר לפשיעה הילכך אפי' סעודה קטנה אסורה קודם שיתפלל מוסף.

דאין סברא לומר כן דהא דמירתת ולא מירתת לא תליא אלא במה שזמנו כל היום או כל הלילה או מקצתן אבל לא תליא בשעות דא"כ נתת דבריך לשיעורין וזה פשוט. וא"כ ע"כ הא דאמר אדר"י מוסף לא שכיחא שכרות היינו מטעם דיין שבתוך המזון אינו משכר וכמש"כ ולא משום דאסור לסעוד קודם תפלת מוסף וכדברי ר"ח ז"ל: וי"ל לדעת ר"ח דאפי' לר"י אסור בס"ק קודם למוסף אע"ג דדמי למנחה לדידיה דס"ל זמן תפלת מוסף עד ז' שעות דכיון דאית לי' שהות טובא שרי לשינויא קמא ס"ק סמוך למנחה גדול' איכא למימר דבשלמא התם גבי תפלת מנחה דשני זמני תפלה יש לה מנחה גדולה ומנחה קטנה וגם לענין תפלה גופה יש לחלק ביניהו דהא יש מרבוותא דס"ל דאין להתפלל לכתחלה מנחה עד זמן מ"ק.

הילכך אע"ג דשרי סעודה קטנה סמוך למ"ג מ"מ יש זמן הניכר להתחיל לאסור סעודה קטנה בסמוך למנחה קטנה. אבל בזמן מוסף שאין לו ב' שמות ובע"כ בסוף זמנו יש לאסור אפי' סעודה קטנה כדאמר גבי מנחה קטנה שהוא סוף זמן מנחה דאפי' סעודה קטנה אסורה וכיון שאין זמן ניכר לחלק בין תחלת זמנו לסופו ובסופו ע"כ אסור.

אסרו לגמרי סעודה קטנה בכל זמן תפלת מוסף. ותדע לך שהרי סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה לכ"ע אסור וקודם לכן לכ"ע שרי לשינויא קמא דפ"ק דשבת וע"כ היינו טעמא הואיל ומזמן מנחה קטנה ליכא שהות טובא חיישי' שמא ימשוך בתר סעודתו וישכח להתפלל.

והרי לר"י זמן מנחה אינו אלא עד פלג המנחה שהוא שעה ורביע קודם הלילה נמצא מסמוך למנחה שהוא מט' שעות ולמעלה כדאמרינן בר"פ ע"פ עד סוף זמן המנחה אינו אלא ב' שעות חסר רביע ולרבנן דאמרי תפלת המנחה עד הערב ה"ל ג' שעות והשתא ממ"נ אי חיישינן לאמשוכי בתר סעודה ולא יתפלל משך ג' שעות לר"י ה"ל לאסור סעודה קטנה שעה ורביע קודם סמוך למנחה קטנה.

ואי לא חיישינן לאמשוכי אלא ב' שעות חסר רביע לרבנן לישתרי סעודה קטנה עד אחר י' שעות ורביע ואמאי אסור סמוך למנחה קטנה סעודה קטנה לכ"ע. דהא ע"כ ל"פ ר"י ורבנן אלא בסוף זמן תפלת המנחה דמ"ס עד הערב ומ"ס עד פלג המנחה אבל בשיעור חששא דאמשוכי לא פליגי.

אלא ע"כ היינו טעמא דלרבנן נמי אסור סעודה קטנה סמוך למנחה קטנה שהוא ג' שעות אע"ג דמדר"י נשמע לרבנן דל"ח לאמשוכי יותר מב' שעות חסר רביע משום דשיעור משך ב' שעות חסר רביע לרבנן אינו זמן הניכר הלכך פסקו רבנן למילתייהו לאסור מסמוך למ"ק שהוא זמן הניכר. א"כ ה"נ י"ל לר"י גבי תפלת מוסף שאין לו זמן הניכר לאסור ס"ק בסוף זמן תפלת מוסף אסרו לגמרי כל משך זמנו וזה נכון.

מ"מ לענין הלכה הדבר ברור לדידן דקי"ל כרבנן דתפלת מוסף כל היום דמי לתפלת ערבית דכיון דזמנה כל הלילה חיישינן לפשיעה משום דלא מירתת וה"נ חיישינן לפשיעה גבי תפלת מוסף הואיל וזמנו כל היום והילכך כמו גבי תפלת ערבית למ"ד חובה אפ"י התחיל בסעודה קטנה מפסיק שהרי אמר אביי הני חברין בבלאי למ"ד תפלת ערבית רשות כיון דשרי הימייניה לא מטרחינן לי' הא למ"ד חובה מטרחינן לי' אע"ג דשרי הימייניה היינו התחיל כדאר"ח גבי תפלת מנחה והא דחברין בבלאי מסתם סעודה מיירי דס"ק היא ומ"מ אפ"י התחיל פוסק.

הה"נ גבי תפלת מוסף הואיל וקי"ל כרבנן דזמנ' כל היום חיישינן לפשיעה ואם התחיל אפ"י בס"ק פוסק. ואע"ג דאיכא התם בפ"ק דשבת עוד טעם אחר על הני חברין בבלאי דלמ"ד תפלת ערבית חובה מטרחינן לי' משום דבמנחה ל"ש שכרות ובמעריב שהוא לילה שכיח שכרות וה"ט לא שייך גבי תפלת מוסף שהיא ביום.

מ"מ כיון דאיפשר לומר דהני תרי לישני ל"פ ותרוייהו אינתנהו אין לנו לעשות מחלוקת חנם. והילכך בתפלת מוסף אע"ג דלא שייך טעמא דשכרות כיון דשייך טעמא דאחי למפשע דהא כולי יומא זמנה הוא לפיכך אם התחיל אפ"י בסעודה קטנה פוסק.

ובש"ע א"ח סי' רפ"ו פוסק נמי דסעודה אסורה קודם תפלת מוסף. והמ"א כתב דכיון דאיכא מ"ד בגמ' דיחיד פטור מתפלת מוסף מותר לאכול ע"כ.

ולא דק בזה שהרי בספ"ד דברכות תנן ר"א ב"ע אומר אין תפלת מוספים אלא בחבר עיר וחכ"א בחבר עיר ושלא בחבר עיר רי"א משמו כ"מ שיש שם חבר עיר יחיד פטור מתפלת מוספין הרי לר"י במקום חבר עיר יחיד א"צ להתפלל מוסף אפ"י אמרינן אליבא דר"י מוסף לא שכיח שכרות דמיניה למד ר"ח שאסור לאכול קודם תפלת מוסף.

אע"פ שיש להתעקש בזה דדוקא לת"ק אדר"א ב"ע דס"ל דאין תפלת מוסף אלא בחבר עיר ויחיד אפ"י שלא בחבר עיר פטור כדאמר התם בגמ' הוא דמותר לאכול קודם תפלת מוסף אליבא דידיה אבל אדר"י יחיד שלא בחבר עיר חייב בתפלת מוסף כדאמרי' בגמ' דאסור לסעוד קודם תפלת מוסף. ע"כ אאל"כ שהרי נשיאת כפים אינו אלא בציבור וה"ל יחיד בחבר עיר ואפ"י אמר אדר"י דלא שכיחא שכרות לר"י ופי' ר"ח משום דאסור לסעוד קודם תפלת מוסף ואין לנו לומר דהיא דברכות ר"י משמיה דרבי' ראב"ע היא ולדידיה לא ס"ל כוותיה אלא כרבנן ומש"ה אמר בתענית אליבא דידיה דבמוסף לא שכיחא שכרות דכל כה"ג אין לנו לומר מסברא.

ואם איתא ה"ל להגמ' לאקשווי דר"י אדר"י ולשוניי הא דידיה הא דרבי' דכן דרך הגמ' בכ"מ וכ"כ כה"ג בשם הרמב"ן למעלה בסי' ז'. ועוד מה לנו בהא דאיכא מ"ד דיחיד פטור מתפלת מוסף כיון דבגמ' שם בברכו' איפסקא בהדיא דלית הלכתא כוותיה

והמחזור מש"כ דאסור להתחיל לאכול קודם תפלת מוסף ואפי' אם התחיל פוסק מטעמא שכתבתי כן נ"ל: סימן יט הנה יש לי לעיין למאי דקי"ל בר"פ ת"ה (ד' כח) דתפלת מוספים כל היום והיכא שהיו לפניו ב' תפלות אחד של מנחה וא' של מוסף של מנחה קודמת לשל מוסף משום דתדירא כדאמרי רבנן התם מכל מקום היכא שאין לו שהות ביום להתפלל את שתיהם אלא אחת מהן מי נימא דשל מנחה קדים לשל מוסף משום דתדירא ושל מוסף תיבטל או דילמא כיון דקיימא לן טעה ולא התפלל של מנחה מתפלל של ערבית שתים ויש לשל מנחה תשלומין אבל של מוסף אין לה תשלומין לאחר שעבר זמנה דתפלת מוסף במקום קרבן מוסף קאי ובתפלה עצמה מדכרינן ליה לקרבן מוסף והואיל ועבר יומו בטל קרבנו וכמ"ש התוס' ר"פ ת"ה וכ"כ ש"פ א"כ של מוסף קודם דה"ל מצוה עוברת כיון דאין לה תשלומין אבל של מנחה כיון דיש לה תשלומין אע"ג דשכר תפלה יהבי ליה שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה כדאמר התם אפ"ה כיון דאינה נפסדת לגמרי של מוסף דנפסדת לגמרי קדים לה דאם לא עכשיו אימתי ובר"פ ת"ה (דף כח) אמר ת"ר היו לפניו ב' תפלות א' של מנחה וא' של מוסף מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף שזו תדירא וזו א"ת.

רי"א מתפלל של מוסף ואח"כ מתפלל של מנחה שזו מצוה עוברת וזו מצוה שאינה עוברת והנה אין להוכיח מכאן דמצוה עוברת קדים לש"ע וע"כ ל"פ רבנן עליה דר"י ואמרי של מנחה קודמת אלא משום דאזלי לטעמייהו דס"ל במתניתין דתפלת המוסף כל היום וה"ל מצוה שאינה עוברת הילכך של מנחה דתדירא קדמה אבל במצוה עוברת רבנן נמי ס"ל דאע"ג דאינה תדיר קדמ' לתדירא שאינה עוברת דמדר"י נשמע לרבנן דבהא לא שמעינן להו דפליגי וא"כ של מוסף אע"ג דא"ת כיון דעוברת שהרי אין לה תשלומין קדמ' לשל מנחה דתדירא כיון שאינה עוברת דהא יש לה תשלומין.

דוודאי ל"ד דבשלמא לר"י דס"ל דזמן תפלת מוסף עד ז' שעות ותו לא זמן תפלת המנחה עיקר זמנה עדיין לא עברה לפיכך של מוסף דעוברת קדים לתפלת המנחה דתדירא כיון דעדיין עיקר זמנה לא עברה. אבל בהיכא שאין לו שהות ביום להתפלל שניהם אע"ג דשל מוסף אין לה תשלומין ושל מנחה יש לה תשלומין אפי' הכי כיון דעיקר זמן תפלת המנחה תעבור משחשיכה ושכר תפלה בזמנה תו לא יהבי ליה קדמ' לשל מוסף אע"ג דתעבור זמנה לגמרי משחשיכ' הואיל ותדירא ועיקר זמנה חלף ועבר משחשיכה.

ומהא נמי אין להוכיח מדקאמר ת"ק מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ולא קאמר סתמא מתפלל של מנחה שזו תדירא וזו א"ת ואח"כ מתפלל של מוסף דקתני למה לי פשיטא דאם לא עבר זמן מוסף שחייב להתפלל אותה. אע"כ משום דיוקא נקט לה דהיכא אמר דשל מנחה קדים כל היכא שעדיין נשאר שהות להתפלל לשל מוסף אבל כל היכא שלא נשאר שהות של מוסף קדים דזו אין לה תשלומין וזו יש לה תשלומין דאין זה ראייה די"ל דהאי דנקט ת"ק ואח"כ מתפלל של מוסף לאו משום דיוקא נקט לה אלא הא גופא קמ"ל דתפלת מוספים כל היום לאפוקי מדר"י דאמר שזו מצוה עוברת דאין זמנה אלא עד ז' שעות קמ"ל ואח"כ מתפלל של מוסף דאכתי לא עבר זמנה.

מ"מ מהא דאר"י התם הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף יש להביא ראיה לזה דהא יש לדקדק ל"ל לר"י למימר הלכה מתפלל פשיטא כיון דקי"ל דתפלת מוסף כל היום דמתפלל של מנחה קודם. דע"כ ל"ק ר"י התם דמתפלל של מוסף קודם אלא משום דס"ל דהוי מצוה עוברת דאין זמנה אלא עד ז' שעות אבל למאי דקי"ל דזמנה כל היום פשיטא דשל מנחה דתדירא קודמת וכ"ע מודו בהא דתדיר ושא"ת ת"ק.

ות"ק הא גופא קמ"ל דתפלת מוספין כל היום. א"נ אע"ג דתפלת מוספין מצפרא וקדים לשל מנחה מ"מ כיון שהגיע זמן מנחה של מנחה קודמת כדאמרינן בפ"ק דזבחים (ד' יב).

א"נ קמ"ל דל"א דשל מוסף ה"ל מקודש יותר משל מנחה כדאמרינן בפ' כל התדיר (דף צ). אבל לר"י וודאי קשה הלכה מכלל דפליגי הא ל"פ ר"י עליה דרבנן בהאי סברא וכדאמרן.

ואי תימא דהא גופא קמ"ל דקי"ל כרבנן דתפלת מוספין כל היום ולא כר"י א"כ הל"ל הלכה כרבנן בעיקר פלוגתא דזמן תפלת המוספים אי זמנה כל היום או עד ז' שעות וע"ק שהרי במתני' תנן ושל מוספין כל היום ולא תנן להא דר"י דאמר עד ז' שעות במתני' כמש"כ התוס' במשנה א"כ סתם לן תנא כרבנן וה"נ סתם לן תנא בסוף פ"ב דמגילה דחשיב למוספין ותפלת המוספין בין דברים שכשרים כל היום והאר"י הלכה כסתם משנה ול"ל למימר הלכה מתפלל כו' וכה"ג פריך הגמ' בהרבה מקומות.

וע"ק למה קאמר ר"י הלכה מתפלל כו' הל"ל הלכה כרבנן ועוד פשיטא דהלכה כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים ואע"ג דא"ל דאיכא דאפכי ליה דר"י לרבנן. מ"מ כל כה"ג דרך הגמ' להקשות ולשנויי בכ"מ ואמאי שתיק הגמ' הכא מהא ובע"כ צ"ל דר"י מילתא חדתא אגב אורחא קמ"ל בהא דקאמר הלכה מתפלל כו' דאלו ת"ק דאמר מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף ליכא למידק מיניה מאי ס"ל באין שהות להתפלל של מוסף אחר של מנחה דאיזה מהן קודמת דאע"ג דנקט ואח"כ מתפלל של מוסף ליכא למידק דדוקא בדאיכא עדיין שהות להתפלל של מוסף דוקא הוא דשל מנחה קודמת ואי לא לא דהא איכא לדחויי כדדחינן דהא גופא קמ"ל לאפוקי מדר"י דאמר תפלת מוסף עד ז' שעות ותו לא.

אבל ר"י ע"כ לאו משום הכי נקט לה דא"כ מאי קמ"ל פשיטא דהלכה כרבנן לגבי ר"י אע"כ משום דיוקא נקט לה דדוקא מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף דהיינו בדאיכא עדיין שהות להתפלל של מוסף לאחר של מנחה אבל בדליכא שהות של מוסף קדים דאין לה תשלומין ושל מנחה יש לה תשלומין.

והשתא ר"י טובא קמ"ל מה דלא אשמעינן ממילתא דרבנן דר"י והילכך נקט לה למילתא באפי נפשיה ול"ק הלכה כרבנן משום דקמ"ל מאי דלא אשמעינן מברייתא. וש"מ דכל היכא דאין שהות ביום להתפלל שתיהם של מנחה ושל מוסף של מוסף דאין לה תשלומין קודמת לשל מנחה דיש לה תשלומין בטעה ולא התפלל.

והכי מסתברא דמוטב לדחות תפלת מנחה דמ"מ אין זמנה עובר לגמרי אע"ג דתו שכר תפלה בזמנה לא יהבי ליה מלדחות תפלת מוסף לגמרי. ומ"מ הדבר פשוט בטעה ולא

התפלל תפלה אחרת כגון של שחרי' דיש לה תשלומין כל זמן תפלת מנחה הסמוכה לה ותו אין לה תשלומין לאחר שעבר זמן תפלה הסמוכה לה שהיא תפלת מנחה.

דהיכא דאין לו שהות ביום להתפלל אלא אחת מהן ותו לא דוודאי יתפלל של מנחה שזמנה עכשיו ולא של תשלומין ואע"ג דאם לא יתפלל של תשלומים שוב בטלה לגמרי דהא לאחר שתעבור זמן תפלה הסמוכה לה אין לה תשלומין כמש"כ רוב פוסקים אבל של מנחה יהא לה תשלומין כל הלילה שהוא זמן תפלת ערבית הסמוכה לה הא קי"ל בתפלה של תשלומין דצריך להקדים תפלה שזמנה עכשיו לשל תשלומין ואם הקדים של תשלומין לה לא יצא ידי חובת של תשלומין כדאמרינן ר"פ ת"ה גבי טעה ולא התפלל מנחה בשבת וכמ"ש כל הפוסקים ז"ל.

וכל שכן אם התפלל של תשלומין לחוד ואותה תפלה שזמנה עכשיו לא התפלל לגמרי דלאו כלום הוא הילכך כיון דלא נשאר לו זמן אלא להתפלל אחד מהן של תשלומין בטילה לגמרי דא"א לה להתפלל בלתי תפלה זו שזמנה קבוע עכשיו וזה פשוט. אבל בתפלת מוסף ומנחה ששניהם זמנם השתא אלא של מוסף אין לה תשלומין משום דעבר יומו בטל קרבנו ושל מנחה יש לה תשלומין אף ע"ג דשל מנחה קודמת לשל מוסף תדירא.

\$ציור בספר \$מ"מ היכא דליכא שהות להתפלל שתיהם של מוסף קודמת לפי שאין לה תשלומין ושל מנחה יש לה תשלומין וכמש"כ כן נ"ל: דיני ברכות סימן כ שאלה ר"ח או יו"ט שחל להיות בשבת ושכח והתחיל בבה"מ בשל ר"ח או יו"ט שהוא יעלה ויבוא קודם שאמר עדיין של שבת שהוא רצה והחליצנו אם צריך להפסיק באמצע יעלה ויבוא ומתחיל בשל שבת ואח"כ אומר של ר"ח או יו"ט.

או דילמא כיון שהתחיל בשל ר"ח ויו"ט גומרו ואח"כ אומר של שבת: תשובה מסתברא לי כיון דהא דמקדימין של שבת לשל ר"ח ויו"ט הוא מטעמא דתדיר ושאינו תדיר תדיר קודם הילכך אפי' התחיל בשל ר"ח ויו"ט שאינו תדיר פוסק ואומר של שבת שהוא תדיר קודם. ול"ד להא דאמרינן בפ' כל התדיר (ד' צא) איבעיא להו תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחטי' לשאינו תדיר מהו מי אמרי' כיון דשחטי' מקריב ליה או דילמא יהיב לאחר דממרס בדמו עד דמקריב ליה לתדיר והדר מקריב לשאינו תדיר ומשמע דבמסקנא איפשטא בעיין דאמר התם א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי ת"ש שחטו קודם חצות פסול משום שנא' בה"ע קודם לתמיד כשר ויהא ממרס בדמו עד שיזרוק הדם הב"ע כגון דקדים שחטיה לתמיד ברישא.

א"ל רב אחא סבא לרב אשי מתני' נמי דיקא דקתני עד שיזרוק הדם ולא קתני עד שישחוט ויזרוק הדם ש"מ הרי לפי המסקנא מוכח לאידך גיסא מדקתני עד שיזרוק ולא קתני עד שישחוט ויזרוק הדם ע"כ מיירי דקדים שחטיה לתמיד ברישא. והשתא דוק מינה טעמא דקדים שחטיה לתמיד ברישא הא לא קדים ושחטיה לתמיד זורק לפסח שאינו תדיר ברישא קודם שישחוט ויזרוק לתמיד התדיר.

וכ"פ הרמב"ם בפ"ט מה' תמידין ומוספין עבר או שכח ושחט את שאינו תדיר או הפחות בקדושה מקריבו ואח"כ שוחט את המקודש ע"כ. ואלו ס"ל להרמב"ם דלא איפשט בעיין

ה"ל למפסק שאיזוהמהן שירצה יקריב כדפסק התם גבי בעיין שם דתדיר ומקודש איזה מהן קודם דלא איפשט בעיין דאיזה מהן שירצה יקדים אלמא כיון דשחט לשאינו תדיר והתחיל במצותו כבר גומר וואח"כ מקריב את התדיר.

ה"נ כיון שכבר התחיל בשל ר"ח וי"ט שאינו תדיר גומר וואח"כ אומר של שבת אע"פ שהוא תדיר. דליתא דהתם לאו היינו טעמא דקדים ומקריב לשאינו תדיר ברישא משום דהתחיל בו הוא דהא אתינן התם למפשט לההיא בעיא מהא דתניא ד"א ברכת היין תדירא וברכת היום א"ת ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם.

ועוד אמרינן התם ת"ש דאר"י הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ של מוסף ואי טעמא דמספקא לן כיון דשחטיה מקריב לו משום שכבר התחיל בו הואיל וקדים ושחטיה א"כ מאי ראייה היא זו מדברכת היין קודם ושל מנחה קודם להא דקדים ושחטיה. הא התם גבי ברכה ותפלה עדיין לא התחיל בברכה היום ושל מוסף שאינה תדיר לפיכך תדיר קודם אבל בקדים ושחטי' לשאינו תדיר כיון דכבר התחיל בו גומר.

גם הגמ' דחי התם הא דברכה ה"נ כיון דאתיין כמאן דשחט לתרווייהו דמי ודתפלה דחי ה"נ כיון דמטי זמן תפלת מנחה כמאן דשחט לתרווייהו דמי. ול"ק איפכא שאני ברכה ותפלה דלא התחיל עדיין בשאינו תדיר ברישא ודמי ללא שחט עדיין אבל בבעיין כבר התחיל בשאינו תדיר ברישא כיון דקדים ושחטיה.

אע"כ בעיין לאו משום טעמא דכבר התחיל בשאינו תדיר הואיל וקדים ושחטיה אתינן עלה אלא משום דשאינו תדיר הנשחט כבר הגיע זמן שראוי למצות זריקה והקרבה והתדיר שעדיין לא נשחט אכתי לא הגיע זמן שיהא ראוי לזורקו ולהקריבו אלא שעומד לכך שכשישחטנו יהא ראוי נמי לזריקה והקרבה.

וקא מיבעיא לן הואיל ושאינו תדיר ראוי כבר למצותו והתדיר שעדיין אינו ראוי כיון דשחטיה כבר לשאינו תדיר וראוי למצותו משא"כ בתדיר מקריב ליה. או דילמא אפ"ה תדיר קודם.

ואתינן למפשט לה מברכה ותפלה אע"ג דתפלת מוסף ראוי כבר למצותה משעלה עה"ש דכל היום כשר לתפל' מוספין כדתנן בספ"ב דמגילה (דף כ) ומנחה אין זמנה אלא משש שעות ולמעלה וכן ברכת היום קדים לברכת היין שכבר קדש היום ועדיין יין לא בא כדאמרינן בריש פ"ה דברכות וכדפירש"י.

אפ"ה תדיר שעדיין לא הגיע זמן מצותו בשעה שהגיע כבר זמן מצות של אינו תדיר קודם לשאינו תדיר. וה"נ אע"ג דקדים ושחטיה לשאינו תדיר והגיע כבר זמן מצותו של זריקתו והקרבתו אפ"ה תדיר קודם והשתא משני שפיר דברכה ותפלה לכמאן דשחט לתרווייהו דמי ואע"ג דשחט לשאינו תדיר קודם לתדיר ונראה כבר לזריקה אפ"ה אם אח"כ שחט נמי לתדיר הואיל ועכשיו שניהם ראויים לזרוק תדיר שנראה מאוחר קודם לשאינו תדיר אע"פ שנראה מוקדם.

ברכה ותפלה נמי התדיר אע"פ שהגיע זמן מצותו מאוחר לשאינו תדיר קודם הואיל ועכשיו שניהם ראויים למצותן. והיינו דמדמי להו לקדים שחט לתרווייהו ולא מדמי להו איפכא ללא שחט שום א' מהן משום דשחטיה מייתי קדשים לראוי להקרבה כמו

גבי ברכה ותפלה דנראין למצותן ע"י הגעת זמן מצותן: והשתא לא מיבעיא דאין מכאן ראייה לנדון שלנו כדאמרן דהא דקדים שחטיה לשאינו תדיר דמקריב ליה קודם לתדיר לאו היינו טעמא משום דאתחיל ביה כבר הוא אלא משום דע"י השחטיה קדים ובא זמן מצותו של שאינו תדיר והתדיר שעדיין לא נשחט אכתי זמן מצותו לא בא אבל זמן הזכרת שבת בבה"מ כבר בא ביחד עם הזכרת ר"ח ויו"ט ושניהן כבר הגיע זמן מצותן ועדיף אפי' מברכת היין ותפלה דהתם זמנו דא"ת קדים ובא קודם לשל תדיר אבל הכא זמן שניהם ביחד בא וא"כ איכא למימר דתדיר קודם ואע"ג דכבר התחיל בשאינו תדיר פוסק דאתחלתא לאו מילתא היא אלא אדרבה יש מכאן ראייה להיפוך דאפי' התחיל בשאינו תדיר פוסק דהא הכא אי לאו טעמא דמשום דכיון דקדים ושחטיה לשאינו תדיר דכבר הגיע מצותו ועדיין מצותו של תדיר לא הגיע כיון דעדיין לא נשחט ואכתי לא נראה לזריקה תדיר קודם אע"ג דכבר התחיל בשאינו תדיר כשקדם ושחטו מ"מ לא אבד התדיר דין קדימ' שלו משום הכי ותדיר קודם ה"נ אע"ג דהתחיל ביעלה ויבוא שאינו תדיר פוסק ומקדים לרצה התדיר קודם לו עוד נ"ל להביא ראייה לזה מדברי התוס' דתנן ר"פ כל התדיר (דף פט) כל התדיר מחבירו קודם את חבירו התמידין קודמין למוספין מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח כו' שנא' מלבד עולת הבקר אשר לעולת התמיד תעשו את אלה.

וכתבו התוס' תימה דבפ' תמיד נשחט אמר מנין שלא יהא דבר קודם לתמיד שנא' העולה עולה ראשונה ל"ל תיפוק לי' מהכא ע"כ. ושקלי וטרו התוס' טובא בקושיא זו שם ובכ"מ.

ואס"ד דאם שכח או עבר והתחיל בשאינו תדיר גומר קודם לתדיר א"כ מאי ק"ל ז"ל דילמא להכי איצטריך קרא דהעולה דאפי' התחיל להתעסק בקרבן אחר קודם לתמיד פוסק ומקדים לתמיד תחלה דאי משום קרא דמלבד עולת הבקר דטעמא דמשום דתדיר הוא ומיניה ילפינן לכל התדיר דקודם לשאינו תדיר כדאמרין התם בגמ' אם התחיל כבר בשאינו תדיר גומר.

קמ"ל קרא דהעולה דאם התחיל קודם לתמיד פוסק ומקריב לתמיד קודם. אע"כ פשיטא להו להתוס' דתדיר ושאינו תדיר אע"ג דהתחיל תחלה בשאינו תדיר פוסק וא"כ מטעם תדיר של תמיד דיליף לה מקרא דמלבד עולת הבקר דתדיר קודם לשאינו תדיר אפי' התחיל פוסק א"כ קרא דהעולה ל"ל.

וא"כ בנ"ד אפי' התחיל ביעלה ויבוא שאינו תדיר פוסק ומקדים לרצה דשב' התדיר ואח"כ אומ' יעלה ויבא כנ"ל: סימן כא שאלה מי שהיה יושב ואוכל בלילה ועדיין לא קרא ק"ש של ערבית בזמנה מצה"כ ואילך. א"נ בימי הספירה ועדיין לא סיפר ספירת העומר איזה מהן תקדום אי בה"מ קודם להן או הן קודמים לבה"מ: תשובה על דבר בה"מ וק"ש איזה מהן קודם לחבירו לכאורה בה"מ קודם לק"ש דאילו ק"ש אינו נוהג אלא פ"א בבקר ופ"א בערב בלבד אבל בה"מ אם אוכל כמה פעמים ביום מחוייב לברך וה"ל בה"מ לגבי ק"ש תדיר.

מ"מ כי מעיינת בה היטב י"ל להיפוך דק"ש ה"ל תדיר דעכ"פ חובה לקרותה פעמים בכל יום וא"א לפטור ממנה כלל אבל בה"מ אי בעי לא אכיל פת כלל ולא יתחייב בבה"מ

לעולם. וראיה לסברא זו מהא דפ' כ"ה (שם) דאיבעיא לן התם תדיר ומקודש איזה מהן קודם תדיר קדים משום דתדיר או דילמא מקודש קדים דקדיש.

ואמר ת"ש שלמים של אמש וחטאת ואשם של יום שלמים של אמש קודמין הא אידי ואידי דיום חטאת ואשם קדמי ואע"ג דשלמים תדירי ודחי א"ר מצוי קאמרת תדיר קמיבעיא לן מצוי לא קמיבעיא לן כלומר שלמי' לאו תדיר מיקרו שאין תדירתן חובה אלא מצוי מיקרו מתוך שבאים בנדר ונדבה מצויין הן הרבה מחטאת ואשם ואין זה קרוי תדיר.

וה"נ מה"ט לאו תדיר מיקרי הואיל ואין תדירתו חובה דהא אי בעי לא אכיל פת כלל דאע"ג שלאחר שאכל בע"כ מחוייב לברך הרי שלמים נמי לאחר שנדר ונדב בע"כ מחוייב להביאן ולהקריבן מ"מ בתר עיקר חיובן אזלינן והואיל ואין חוב עליו לנדר ולנדב לאו תדיר מיקרו ה"נ הואיל ואין חוב עליו לאכול פת שיתחייב לברך בה"מ אע"ג דכשאוכל פת בע"כ חייב לברך בתר עיקר חיובו אזלינן ולא תדיר מיקרי.

ואע"ג דאיכא בה"מ דעיקרו של חוב' כגון של שבת ויו"ט דלא סגי דלא אכיל פת שחייב עליו לברך בה"מ דמה"ט אמר בפ' ג' שאכלו (דף מח) דאם טעה ולא הזכיר של שבת ויו"ט בבה"מ מחזירין אותו משום דלא סגי דלא אכיל פת הרי לגבי בה"מ הללו ק"ש תדירי יותר שחייב עליו פעמים בכל יום.

ואל תטעה לומר דהא דקאמר דשלמים מצוי ולא תדיר הן דווקא לענין תדיר ומקודש הוא דאמר הכי דלגבי תדיר של מצוי פשיטא לן דמקודש עדיף וכי מיבעיא לן בתדיר ומקודש בתדיר של חובה הוא דמיבעיא ליה. אבל מ"מ תדיר של מצוי לגבי דנפשיה תדיר מיקרי ליקדם לשאינו תדיר כלל.

דהא ליתא שהרי אמר התם א"ל רב הונא ב"י לרבא אטו תדיר לאו מצוי והתניא אוציא את הפסח כלומר דאין חייבין קרבן על שגגתו שאינו תדיר ולא אוציא את המילה שהיא תדירה ואי תדיר הבא מכח מצוי לגבי דנפשיה שפיר מיקרי תדיר. א"כ מאי ק"ל מהא דקרי למילה שהוא מצוי תדיר הא לגבי דנפשיה שפיר מיקרי תדיר והשתא ל"מ למאי דמשני התם מאי תדירי תדירי במצות כלומר הא דקרי למילה תדיר היינו שתדירה במצותה שנכרתו עליה י"ג בריתות כדפירש"י דה"ט לא שייך גבי מצוי דבה"מ.

אלא אפי' לשינוייה בתרא דמשני התם מילה לגבי פסח כי תדיר דמאי ופירש"י מפני שמצויה היא הרבה מפסח אבל מצוי דשלמים לגבי מצוי דחטאת לאו כתדירא דמי ע"כ. היינו דווקא מילה שנוהגת הרבה פעמי' בכל יום לגבי פסח שא"נ אלא פ"א בשנה חשיבא כתדיר.

אבל ק"ש שנוהג פעמים בכל יום אין מצוי של בה"מ חשיבא כתדיר לגבה וגרע יותר משלמים לגבי חטאת דאין מצוי שלה חשיבא כתדיר אע"ג דאין חטאת קבוע חובה בכל יום כ"ש דאין מצוי של בה"מ קרוי תדיר לגבי ק"ש שקבוע חובה פעמים בכל יום. וא"ת הא דאמר התם ברכת היין תדירא וברכת היום אינו תדיר ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם ואס"ד דתדיר של מצוי אפי' לגבי דנפשיה לאו תדיר מיקרי הרי ברכת היין אינו תדיר של חובה דאי בעי לא שתי יין כלל אלא תדיר של מצוי לחוד הוא וקרי ליה תדיר.

דבשלמא הא דרצה הש"ס למפשט התם לבעיין דתדיר ומקודש איזה מהן קודם מהא דברכת היין תדירא אע"ג דברכ' היום קדישא אלמא אפי' לגבי מקודש חשיב לברכת היין המצוי תדירא. ואפי' למאי דדחי התם אטו שבת לברכת היום אהני לברכת היין לא אהני הא לא"ה ברכת היין המצוי קרוי תדיר אפי' לגבי ברכת היום המקודש.

היינו מקמי דאסיק רבא דמצוי לאו תדיר הוא דלבתר הכי אסיק רבא הכי אבל למאי דפירשתי דאפי' לגבי נפשיה מצוי לאו תדיר מיקרי אמאי קרי לברכת היין תדיר. וי"ל דברכת היין ה"ל תדיר שהרי אין מקדשין ומבדילין אלא על היין וכן ברכת אירוסין ונשואין אינן אלא על היין וכל הני דבר שבחובה הן וא"א להם בלא ברכת היין אבל ברכת היום אינו אלא של קידוש בלבד.

ותדע דהא בעיין דתדיר ושאינו תדיר וקדים ושחטיה לשאינו תדיר רצה למפשט מהא דברכת היין תדיר' אע"ג דכבר קידש היום ועדיין יין לא בא. ועוד בא למפשט מהא דתנן גבי פסח שחטו קודם לתמיד כשר ויהא ממרס בדמו עד שיזרוק הדם ואס"ד דברכת היין לאו תדיר של חובה הוא אלא תדיר של מצוי בלבד ואפ"ה חשיב תדיר לגבי דנפשיה וא"כ ע"כ בתדיר דבעיין נמי בתדיר כה"ג מיירי שהוא תדיר דמצוי ולא של חוב מדבעי למפשט מתדיר דברכת היין לבעיין א"כ מאי פשיט לבעיין משחטו קודם לתמיד דיהא אחר ממרס בדמו.

דילמא שאני תדיר דתמיד שהוא חשוב דה"ל תדיר של חובה הילכך אפי' קדים ושחט לשאינו תדיר תדיר קודם אבל בתדיר גרוע של מצוי לא אמרינן הכי אלא וודאי בעיין דקדים ושחטו לשאינו תדיר בתדיר חשוב כתמיד מ"ל ומדרצה למפשט מברכת היין ש"מ דהוא נמי תדיר חשוב של חובה הוי אלא שבזה י"ל דבעיין דתדיר ושאינו תדיר וקדים ושחטיה לשאינו תדיר בין בתדיר של חובה בין בתדיר של מצוי בתרווייהו קמיבעיא ליה ומברכת היין רצה למפשט לתדיר של מצוי ומפסח לתדיר של חובה.

אי נמי בתדיר של חובה לחוד קמיבעיא ליה והא דרצה למפשט מתדיר של ברכת היין שהוא של מצוי לחוד מכח ק"ו פשיט ליה השתא בתדיר של מצוי הקל אמר הכי בתדיר של חובה דחמיר מיניה לא כ"ש. מ"מ כבר הוכחתי דתדיר של מצוי אפי' לגבי דנפשיה לאו תדיר מיקרי.

והכי מסתבר שהרי כל עיקר דין קדימה של תדיר לשאינו תדיר מקרא דעולת הבקר אשר לעולת התמיד ילפינן לה וכמ"ש בתשובה שלפני זו דוקא בתדיר החשוב כמו עולת התמיד דקרא שהוא של חובה הוא דקדים לשאינו תדיר. אבל תדיר המצוי בלבד כיון דאמר רבא שאינו חשוב כ"כ כתדיר של חובה א"א לך למילף מתמיד שיקדום לשאינו תדיר כלל ואפי' לגבי דנפשיה אין דין תדיר עליו הילכך אין שום קדימה לבה"מ על ק"ש כלל כיון שאינו אלא תדיר המצוי דאפי' לגבי דנפשיה אין דין תדיר עליו וכדאמרן ואע"ג דאיכא נמי בה"מ של חובה כגון של שבתות ויו"ט דלא סגי דלא אכיל פת הטעון בה"מ ומה"ט אמר בפ' ג' שאכלו (מט) דבטעה בהן בבה"מ מחזירין אותו משום דלא סגי דלא אכיל בהן פת כמו שפי' שם התוס' ור"פ הרי בה"מ של חוב של ימים הללו אינן תדיר לגבי ק"ש אדרבה ק"ש תדירא מהן שק"ש חובה עליו פעמים בכל יום אבל בה"מ של חובה א"נ אלא בשבת ויו"ט לבד.

ואכתי יש לעיין אי ק"ש קודם לבה"מ מטעם זה שהוא תדיר של חובה לגבי בה"מ שאינו אלא תדיר של מצוי או דילמא כיון דבה"מ עכ"פ הוי תדיר של מצוי לגבי ק"ש נהי דלא מהני ליה תדירתו ליקדם לשאינו תדיר עכ"פ נימא דאהני ליה מעלת תדירתו המצוי שלא יקדים לו של חוב שאינו תדיר כמותו ולא יהא נחשב מחמת חובתו לתדיר כיון שהמצוי מיהא מצוי יותר ושניהן שקולין ולא יזה שירצה יקדים.

מ"מ סברא ראשונה נ"ל עיקר כיון דכבר הוכחתי שאין שום מעלה בתדיר של מצוי אפי' לגבי דנפשיה ק"ש עדיף וקודם לבה"מ דה"ל תדיר של חובה יותר מבה"מ שהוא של מצוי וכמאן דליתא דמי הילכך ק"ש קודם לתדיר של בה"מ, כנ"ל: סימן כב ועתה אבאר החלק השני שהתחלתי בסי' הקודם בה"מ וספירת העומר איזה מהן קודם.

והנה אין טעם לומר דבה"מ דאורייתא תקדום לשל ספירת העומר שאינה אלא מד"ס בזה"ז שאין ב"ה קיים לדעת ר"פ חוץ מהרמב"ם ז"ל וכמו שנתבאר אצלי במ"א. דהא וודאי לאו מילתא היא שאין דין קדימה לשל תורה על של סופרים.

תדע שהרי ברכת היין שהוא מד"ס קודם לברכת היום של תורה משום שהוא תדיר ובפ' ע"פ (ד' קיד) וברפ"ח דברכות (ד' נא) תניא בש"א מברך על היום ואח"כ מברך על היין שהיום גורם ליין שיבא וכבר קידש היום ועדיין יין לא בא. ובה"א מברך על היין ואח"כ מברך על היום שהיין גורם לקדושה שתאמר.

ד"א ברכת היין תדירא וברכת היום אינו תדיר תדיר ושאינו תדיר קודם. ואמרי' מאי ד"א וכ"ת התם תרתי והכא חדא ה"נ תרתי נינהו דתדיר ושאינו תדיר קודם. ואס"ד דשל תורה יש לו דין קדימה על של סופרים א"כ הכא בברכת היום תלתא ובברכת היין אינו אלא תרתי ואמאי קדים ברכת היין לברכת היום של ליל שבת של תורה. וכ"כ מזה למעלה סי' ב'.

ואע"ג דהא דקי"ל קידוש היום דאורייתא אינו נוסח הקידוש דוקא כמו שאנו מקדשין על הכוס דהא אמרינן בפרק אין עומדין (ד' לג) דקידוש אנשי כנסת הגדולה תקנו ומן התורה במה שאנו אומרים אתה קדשת בתפלה או אם מזכיר איזה דבר מקדושת היום סגי לי' בהכי וא"כ אין ראייה מהא דברכת היין קדים לברכת היום שאין מעלת קדימה לשל תורה על של סופרים.

מ"מ בית הלל פסקו למילתייהו דלעולם ברכת היין קדים לשל יום אפי' לא התפלל ערבית עדיין ולא הזכיר נמי שום דבר מקדושת היום דכברכת היום יצא זה ידי קידוש של תורה ואפ"ה ברכת היין דדברי סופרים קדים לו. וא"ת הא גופי' תקשה לך כיון דקי"ל כל התדיר או כל המקודש מחבירו קודם את חבירו אע"פ שהכל של תורה.

כ"ש שראוי ליקדם של תורה דמקודש ואלים טפי לשל סופרים. וי"ל דהיא הנותנת משום קילותא דד"ס על ד"ת זו היא תקנתו להקדים תדיר דידיה לשאינו תדיר של תורה.

דהא דכל התדיר והמקודש דקדמי אינן אלא בב' מצות דצריך להקדים תדיר או מקודש לחבירתה כגון הא דאמרי' בהיו לפניו ב' תפלות מתפלל של מנחה קודם לשל מוסף והיינו דוקא ברוצה להתפלל צריך להקדים התדיר אבל באינו רוצה להתפלל עדיין

הרשות בידו כיון דאכתי לא יעבור זמן התפלה ואם רוצה להתעסק בדבר הרשות קודם שיתפלל לית לן בה.

וה"נ לענין קדשים דאמרי' כל התדיר או המקודש קודם היינו דוקא ברוצה להקריב צריך להקדים התדיר או המקודש אבל באינו רוצה להקריב עדיין הרשות בידו ומתעסק בדבר הרשות ולית לן בה. נמצא אין מעלת תדיר ומקודש אלא במצוה על חבירתה אבל לא לגבי דבר הרשות וכיון דשל סופרים קלין משל תורה ה"ל נגד ד"ת כדבר הרשות הילכך אם מקדים של ד"ס הקלין לשל תורה החמורים אין כאן זילותא לשל תורה דה"ל כמקדים דבר רשות לשל מצוה דלית לן בה הילכך כל דתקנו רבנן כעין דאורייתא תקון דליקדם תדיר דדבריהן לשאינו תדיר של תורה כיון דאין כאן זילותא לד"ת דהא ה"ל כדבר הרשות לגבי מצוה דל"ל בה בהקדמתה וכיון שנתברר דד"ס התדיר קודמין לד"ת שאינו תדיר ה"ה ד"ת התדיר לא גרע וקדים לד"ס שאינו תדיר: ועתה נבוא לנ"ד אם יושב על שולחנו בשבת וי"ט דה"ל בה"מ תדיר של חובה דהא לא סגי דלא אכיל פת וספירת העומר לגבי בה"מ של חובה ה"ל אינו תדיר דהא ספה"ע אינו נוהג אלא מ"ט יום בשנה.

ובה"מ של חובה שנוהג בשבתות כל השנה שהם יותר מנ' שבתות בשנה לבד מי"ט ה"ל תדיר אבל בחול הא וודאי אין קדימה לבה"מ דידיה על ספירת העומר דהא ה"ל תדיר של מצוה לחוד ואין לו שום קדימה על שאינו תדיר ואי משום דבה"מ של שבת וי"ט הוי תדיר של חובה הא לא מהני לבה"מ של חול מידי כיון דאיהו גופי' אינו תדיר של תורה.

והה"נ דאין לספירת העומר דין קדימה על בה"מ דאע"ג דספירת העומר הוי דבר שבחובה מה שאין כן בה"מ של חול אין דין קדימה לדבר שבחובה שהרי חטאת לא קדמי לשלמים מה"ט שהן דבר שבחובה משא"כ בשלמים אלא משום דחטא' ואשם קדשי טפי כדתנן בפ' ט"י וכמשכ"ל הילכך הרשות בידו להקדים איזה מהן שירצה או בה"מ לספירת העומר של חול או איפכא.

אבל בה"מ של שבת וי"ט קדמי לספירת העומר וכמ"ש ואגב אורחיה יש ללמוד דספירת העומר וק"ש ק"ש קודם דהא ה"ל תדיר שבחובה, כנ"ל: סימן כג שאלה אם ראוי לירא שמים לחוש לכתחלה למש"כ הרמב"ם בפ"ח מה' ברכות כפי שנמצא בספרים ישנים בירך על פירות האילן בפה"א לא יצא. ונ"מ אם נסתפק לו באיזה דבר אם לברך עליו בפה"ע או בפה"א לא יברך עליו בורא פרי האדמה: תשובה לכאורה ראוי לחוש לזה דתנן בפ"ו דברכות (דף מ) בירך על פירות האילן בפה"א יצא ובגמ' מאן תנא דעיקר אילן ארעא הוא אמר ר"נ ב"י ר"י הוא.

דתנן יבש המעיין ונקצץ האילן מביא ואינו קורא רי"א מביא וקורא. וכ' התוס' ונראה דהלכה כר"י דסתם לן תנא כוותיה ואם בירך על פירות האילן בפה"א יצא ע"כ.

ואני תמה על ראייה זו הא קי"ל דבתרי מסכתי אין סדר למשנה כדאיתא ברפ"ק דע"ז (דף ח) ובפ"ט דב"ק דאפשר לומר דילמא סתם ואח"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם וה"נ מחלוקת במס' בכורים וסתם במס' ברכות אין הלכה כסתם והדרינן לכללין דיחיד ורבים הלכה כרבים. והיה נ"ל ליישב דברי התוס' דאע"ג דכל כה"ג אין הלכ' כסתם נהי

דלא חשיב כסתם גמור מ"מ האי סתמא חשיב כרבים ולא ה"ל ר"י יחידאה לגבי רבנן בני מחלוקתו אלא ה"ל כרבים נגד רבים כמש"כ התוס' רפ"ק דביצה גבי הא דאמר' התם גבי שבת סתם לן תנא כר"י לענין מוקצה.

והשתא דאתית להכי י"ל דאפי' לדעת התוס' ראוי לחוש לה לכתחלה דהא דפסקו התוס' כר"י היינו בשכבר בירך על פירות האילן בפה"א דבהכי מיירי מתני'. לפיכך א"צ לחזור ולברך כיון דהאי סתמא דברכות משוי ליה כרבים לגבי רבים ה"ל ספיקא הילכתא כמאן ודילמא הלכה כר"י דיצא וא"א לחזור ולברך מספיקא משום ברכה לבטלה.

אבל בלכתחלה הא וודאי דראוי לחוש לדברי חכמים דלא יצא בבירך על פירות האילן בפה"א. וטעמו של הרמב"ם דפסק כרבנן דלא יצא ולא חשיב להאי סתמא דברכות כרבים י"ל דס"ל כמש"כ התוס' עצמן במסכ' ב"ב פי"נ (דף קכב) גבי הא דקאמר התם וכ"ת קא סתם לן תנא כר"י ב"ב סתם ואח"כ מחלוקת היא ואין הלכה כסתם דל"ח האי סתמא למיהוי כרבים לגבי רבים כההוא דרפ"ק דביצה ומסיימי ושמא גרע טפי כשאין מחלוקת בסמוך דאיפשר לומר דהדר ביה רבי מן הסתם ממה שסתם ע"כ.

וה"נ אין המחלוקת בסמוך לסתם הילכך לא חשיב ר"י כרבים והלכה כרבנן דאפילו בדיעבד לא יצא. ואע"פ שהתוס' ברפ"ק דביצה חשבי ליה כרבים נגד רבים אפי' היכא שאין המחלוקת בסמוך וכתבו שסמך הגמ' בב"ב אועוד אלא שפריך התם.

נראה להרמב"ם שזה דוחק דפריך הגמ' בתחלה מה דליתא אלא שסמך א"ע אקושיא שניה ומחמת זה היה נראה שפסק הרמב"ם נראה אפילו בדיעבד כ"ש לכתחלה די"ל דאפי' התוס' מודים לו וכמש"כ. וראיתי להכ"מ שכ' שמצא נוסחא בדברי הרמב"ם שכ' בה בירך על פירות האילן בפה"א יצא והיא נכונה דאתיא כסתם מתני'.

ומה"ט לאו נכונה היא דאין סתם משנה ראייה לכאן וכמש"כ וגם הרשב"א שם בחי' כתב שהרמב"ם פסק כחכמים ונוסחא זו נראית יותר נכונה בדברי הרמב"ם שהרי כתב בפ"ד מהל' בכורים הפריש בכוריו ויבש המעיין או שנקצץ האילן מביא ואינו קורא לפי שזה כמי שאין לו קרקע שהרי אבדה ע"כ ואע"פ שהכ"מ שם כתב די"ל דאע"ג דאמר מתני' ר"י היא אינו מוכרח \$ ציור בספר \$ דהא בירוש' איכא מ"ד הכי ואיכא מ"ד ד"ה היא ומאחר דאיכא מ"ד הכי נקטינן כסתם מתני' דהכא וכת"ק דבכורים ע"כ.

אינו כלום דבגמרא דידן מוקי לה כר"י אין לחוש לדברי הירוש' וכ"ש שבירוש' גופיה איכא מ"ד הכי כמו בגמ' דידן גם סתמא דגמ' ירוש' מוקי לה כגמ' דידן. דהכי אמר התם אהא דתנן יבש המעיין כו' רי"א מביא וקורא דר"י עביד את האילן כקשין.

תמן תנינן בירך על פירות האילן בפה"א יצא ר"ח בשם רבי יעקב בר אחא דר"י היא דר"י עביד את האילן כקשין. א"ר יוסי ד"ה היא פירות האילן בכלל פירות האדמה ואין פרי האדמה בכלל פרי העץ הרי דסתמא דגמ' ירושל' מפ' נמי לטעמא דר"י משום דעביד את האילן כקשין ודלא כר"י אלא כר"י ב"א וכגמרא.

מ"מ נ"ל ליישב נוסחא זו דבירך על פירות האילן בפה"א יצא וע"ד שכתבתי בתחלה מכח דהאי סתם משנה ה"ל ר"י רבים נגד רבים ואזלינן לחומרא הילכך לגבי ברכות היכא דכבר בירך מספיקא יצא ואין חוזר ומברך משום ספק ברכה לבטלה. אבל לענין

קריאה פסק לחומרא דמספק אינו קורא וכדאמר בפ' הספינה (דף פא) גבי הקונה אילן א' בתוך של חבירו לר"מ וב' אילנות לרבנן דמספקא להו אי קנה קרקע או לא הילכך אזלינן לחומרא ומספיקא מביא דילמא קנה קרקע.

ואינו קורא דילמא לא קנה ומספיקא אינו קורא כדאמר התם. וה"נ משום דמספקא לן אי הלכה כר"י או כרבנן ומש"ה פסק דאינו קורא ואע"ג דהתם בגמרא איכא תרי טעמי בהא דאינו קורא מספיקא בקונה אילן א' לר"מ וב' אילנות לרבנן אי משום דילמא אתי לאפוקי מתרומות ומעשרות א"נ משום דמיחזי כשקרא ובוודאי ה"ט דילמא אתי לאפוקי מתרומות ומעשרות לא מהני דאינוקורא מספיקא אלא כל היכא דמספקא לן אפי' אם מביא כל עיקר או לא כמו התם דדילמא לא קנה קרקע וא"צ להביא ואינן בכורים וחיובין בתרומה ומעשרות מספק ואי אמרינן מביא וקורא דילמא אתי לאפוקי אבל כל היכא שחייב להביא בודאי כמו גבי יבש המעיין ונקצץ האילן דלכ"ע חייב להביא בוודאי ולא מספקא לן אלא אי קורא או לא הרי פטורים מתרומה ומעשרות בוודאי כיון דה"ל בכורים וודאי ובכורים פטורים מתרומה ומעשרות א"כ אמאי פסק הרמב"ם שאינו קורא מספיקא ה"ל למיקרי כיון דליכא למיחש למידי וכמו דכל היכא דמספקא לן אי מביא או לא מספק חייב להביא לחומרא ה"נ מספק חייב בקריאה כל היכא דליכא למיחש לההוא חששא לדילמא מפקע להו מתרומה ומעשרות.

י"ל דנהי דלהא חששא לא חיישינן מ"מ משום טעמא דמיחזי כשקרא אפי' כל היכא דלא מספקא לך אלא בקריאה לחוד כמו יבש המעיין ונקצץ האילן דבוודאי חייב להביא אפי' אינו קורא משום מיחזי כשקרא. ואע"ג דפריך התם ודילמא בכורים נינהו וכיון דא"א למיקרי מספיקא אע"ג דקריאה לא מעכבא ה"מ בראוי לבילה אבל בשאינו ראוי לבילה מעכבא וה"נ כיון דאר"ל דאין רשאי לקרות מספיקא ה"ל אר"ל דקריאה ומעכבא ואמאי מביא מספק.

די"ל כמו דמשני התם דעביד ליה כר"י ב"ח דאמר בצרן ושגרן ביד שליח כו' כלומר דמשלח להו ע"י שליח דא"צ קריאה הכא נמי י"ל דעביד הכי. וא"כ כיון דלא פסק הרמב"ם דאם בירך על פירות האילן בפה"א דיצא אלא משום ספיקא דילמא הלכה כר"י ואם חוזר ומברך בפה"ע ה"ל ספק ברכה לבטלה א"כ לכתחלה ראוי לחוש לדרבנן דלדידהו לא יצא.

אבל מ"מ נ"ל שעיקר הנוסח בדברי הרמב"ם כמש"כ הכ"מ דבירך על פה"ע בפה"א יצא. וגם מן הגמ' יש להביא ראיה דכן הלכה לפי גירסת הספרים דאמרי' בר"פ כ"מ (ד' לן) אר"י אמר רב צלף בח"ל זורק את האביונות ואוכל את הקפריסין למימרא דאביונות פירי וקפריסין לאו פירי ורמינהו על מיני נצפה על העלים ועל התמרות אומר בפה"א על האביונות ועל הקפריסין אומר בפה"ע ומשני הוא דאמר כר"ע דתנן צלף מתעשר תמרות ואביונות וקפריסין ר"ע אומר אינו מתעשר אלא אביונות בלבד מפני שהוא פרי.

וע"כ הא דתני' על העלים ועל התמרות אומר בפה"א כר"י אתיא דאמר עיקר אילן ארעא הוא ושייך בפה"א לגדולי אילן דאילו לרבנן נהי דלאו פרי נינהו ואין לברך עליהם בפה"ע מ"מ גם בפה"א לא שייך לברך עלייהו כיון שגדלין מן האילן ועיקר אילן לאו ארעא הוא וה"ל לברך עלייהו שהנ"ב דשייך לכל דבר כדתנן ועל כולם אם אמר שהנ"ב

יצא אלא ע"כ הא דתניא דמברכין עלייהו בפה"א כר"י אתיא ובמסקנא דשמעתא אמר והלכתא כמר בר ר"א דזורק את האביונות ואוכל את הקפריסין ומדלגבי ערלה לאו פרי נינהו לגבי ברכה נמי לאו פרי נינהו ולא מברכין עלייהו בפה"ע אלא בפה"א וש"מ דהלכה כר"י דאמר עיקר אילן ארעא הוא ואם בירך על פירות האילן בפה"א יצא.

אלא שהתוס' וקצת פוסקים כתבו שאין זה מעיקר הגמ' הא דאמר והלכתא כו' לגבי ברכות נמי לאו פרי נינהו וכתבו התוס' והיה אומר הר"מ דלגבי ערלה לאו פרי הוא היינו משום דכל המיקל בארץ הלכה כמותו בח"ל אבל בארץ וודאי הוי פרי ומברכין עליו בפה"ע ובברכות ליכא חלוק בין בארץ בין בח"ל ע"כ.

מ"מ גירסת הרי"ף כגירסת הספרים וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מהלכות ברכות שכתב קפריסין של צלף מברך עליו בפה"א מפני שאינו פרי. וש"מ דס"ל כר"י דאמר עיקר אילן ארעא הוא דאל"כ מה ענין בפה"א לגדולי אילן אבל אי עיקר אילן ארעא הוא ושייך ברכת בפה"א לגדולי אילן כל היכא שאינו פרי ואין ראוי לברכת בפה"ע מברכין עליו בפה"א דשייך נמי לגדולי אילן וכדאמרן.

וקצת יש לי לתת טעם לדבריהם דמדגבי ערלה לאו פרי הוא ראוי לברך עליו בפה"א אע"ג דבארץ נוהג בו ערלה מ"מ אין ראוי לברך עליו בפה"ע. דתמה על עצמך אם אדם נוטל קפרס של ערלה בח"ל ואוכל ויברך על קפרס זה של ערלה שאוכל בפה"ע.

הא ה"ל תרתי דסותרן אהדדי בבת אחת. מדאכלו לא חשיב ליה לפרי ומברך עליו בפה"ע הרי באותו שעה חשיב ליה לפרי אע"כ מדאין בו משום ערלה בח"ל לעולם אין מברכין בפה"ע אלא בפה"א.

דוודאי לגבי ברכה ראוי לעולם לברך עליו ברכה א' ולא פעם בפה"א ופעם בפה"ע. מ"מ למדנו דס"ל להרמב"ם נמי דהלכה כר"י וה"נ משמע לי מהא דכתב התם הפלפלין והזנגבל בזמן שהן רטובים מברך עליהם בפה"א ובשיטת הרי"ף רבי דרביה אמרה דבפלפל רטוב לא שייך ברכת בפה"ע אע"ג דלגבי ערלה פרי הוא וחייב בערלה דמין אילן הוא.

ומדמברך עליה בפה"א ש"מ דעיקר אילן ארעא הוא ושייך ביוצא מן האילן ברכת בפה"א. אלא שצריכין אנו ליישב כיון דהרמב"ם פוסק לענין ברכה כר"י דאמר עיקר אילן ארעא הוא אמאי פסק לגבי בכורים בנקצץ האילן דמביא ואינו קורא כרבנן ודלא כר"י.

ונ"ל שהרמב"ם אינו מפרש דהא דאמר מאן תנא דעיקר אילן ארעא הוא למימרא דרבנן דאמרי מביא ואינו קורא טעמייהו משום דלא ס"ל דעיקר אילן ארעא הוא דוודאי רבנן נמי ס"ל הכי. דאס"ד דטעמא דרבנן מש"ה הוא דאין עיקר אילן ארעא.

קשה התייבש נקצץ האילן דאינו קורא מה"ט אבל ביבש המעיין דס"ל לרבנן דאינו קורא מאי איכא למימר וכי ס"ד דעיקר קרקע מעיין הוא שהרי הא דיבש המעיין בשדה תבואה איירי ואפ"ה לרבנן אינו קורא והתם ליכא למימר ה"ט. ועוד ק"ל דהיאך איפשר לאוקמי להא מתניתין דבירך על פירות האילן בפה"א כר"י והא ר"י ל"ל כלל לברכה דפה"א בשום מקום דהכי תנן ר"פ כ"מ (דף לה) ועל הירקות הוא אומר בפה"א.

רי"א בורא מיני דשאים. ובגמ' אמר אדר"י גבי כוסס את החטה (דף לו) דמברך עליו בורא מיני זרעים וטעמא דר"י מפ' בגמ' (ד' מ) דבעי היכר ברכה לכל מין ומין ומקרא יליף לה.

והשתא אפ"ל בגידולי אדמה ממש לית ליה לר"י לברכת בפה"א לאילן מטעמא דעיקר אילן ארעא אית ליה וכי עדיף משום דעיקרו ארעא הוא מארעא ממש. והא ליכא למימר דהאי תנא ס"ל כר"י בחדא דעיקר אילן ארעא הוא ופליג עליה בחדא דלר"י לית ליה ברכת בפה"א כלל אפ"ל בגידולי ארעא והאי תנא אית ליה ובהא ס"ל כרבנן דפליגי עליה.

דכל כה"ג דרך הגמרא לאקשווי ולשנוויי האי תנא ס"ל כוותיה בחדא ופליג עליה בחדא ומ"ט לא פריך לה הגמ' הכא הכי, זהו מה דק"ל להרמב"ם. הילכך צ"ל דמפרש לה הכי דוודאי בין ר"י בין רבנן ס"ל דעיקר אילן ארעא וטעמא דרבנן דאינו קורא בנקצץ האילן כמ"ש התוס' שם י"מ לכך מביא ואינו קורא מפני שאינו נראה כמשבח להקב"ה אלא כקובל על מה שנתן לו אדמה שאינה ראויה לפירות ע"כ.

וה"ט שייך נמי גבי יבש המעיין דמעתה אין הקרקע ראויה לפירות ולא מטעמא דעיקר אילן לאו ארעא הוא. והיינו דתני לה ליבש המעיין ונקצץ האילן בחדא בבא למימרא דחד טעמא הוא והא דקאמר הש"ס מאן תנא עיקר אילן ארעא ר"י הוא לאו למימרא דר"י הוא ולא רבנן דהא טעמא דרבנן לאו משום דאין עיקר אילן ארעא אלא משום דנראה כקובל הוא אלא ר"י הוא משום דמדברי ר"י ש"מ הכי בהדיא דס"ל עיקר אילן ארעא הוא מדמביא וקורא אבל מדרבנן לא שמעינן לה בהדיא הכי.

ועי"ל הא דקאמר הגמרא ר"י הוא ר"י ומחלוקתו קאמר אלא משום דלא ידעינן ת"ק מנו קאמר ר"י הוא. וכה"ג פירש"י גבי זה וזה גורם בפ' כ"ש (ד' כו) דקאמר התם ר"א הוא דא"ל זה וזה גורם אסור ור"א ומחלוקתו קאמר אלא משום דלא ידעינן ת"ק מנו נקט לר"א לחוד.

והשתא כיון דמתני' דתנן בירך על פירות האילן בפה"א יצא כרבנן נמי אתיא דס"ל נמי דעיקר אילן ארעא הוא תו לא קשה מידי הא דס"ל לתנא דמתניתין דפירות הארץ ברכתן בפה"א ודלא כר"י משום דס"ל כרבנן וכולה מתניתין כרבנן אתיא בין בהא דעיקר אילן ארעא הוא בין בהא דס"ל דפירות הארץ ברכתן בפה"א הוא והשתא אתי שפיר דאע"ג דפסק הרמב"ם דעיקר אילן ארעא הוא ואם בירך על פירות הארץ בפה"א יצא אפ"ל הכי פסק בנקצץ האילן דאינו קורא מטעמא דנראה כקובל וכדאמרן: ונ"ל להביא ראיה דהלכה כסתם משנה זו דבירך על פה"ע בפה"א דיצא דהא תנן בפ' כ"מ (ד' מ) היו לפניו הרבה מינים רי"א אם יש ביניהם מין שבועה עליו הוא מברך וחכ"א מברך על איזה מהן שירצה ובגמרא אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות כלומר דברכת אחד מהן פוטר את חבירו דר"י סובר מין ז' עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה.

ופירש"י דברי הכל אין ברכת אחד מהן פוטרתן ושוב אין כאן מחלוקת ואע"ג דתנן בירך על פה"ע בפה"א יצא ה"מ בחד מינא וטעה ובירך עליה בפה"א אבל צנון וזית

ובירך על הצנן לא פטר את הזית ע"כ. וע"כ טעמא דעולא משום הכי כדפירש"י דהא ל"ל דטעמא דידיה בשאין ברכותיהן שוות דהיינו שהא' בפה"א והא' בפה"ע דמברך על זה כו' משום דס"ל דאי בירך בפה"א על פירות האילן לא יצא שהרי פריך התם מהא דתניא היו לפניו צנן וזית מברך על הצנן ופטר את הזית והשתא מאי קושיא הא האי תנא כר"י ס"ל מדברכת צנן שהוא בפה"א פטר את הזית ש"מ דעיקר אילן ארעא הוא.

ועולא כרבנן ס"ל מדמברך על זה וחוזר ומברך על זה אלמא אין ברכת בפה"א פוטרת פירות אילן. אלא וודאי ש"מ דטעמא דעולא דקאמר בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה טעמא משום דבירך על של אדמה אינו פטר את של עץ הוא.

אבל בטעה בחד מינא בפה"א פטר פירות האילן. והשתא פריך שפיר מדתניא מברך על הצנן ופטר את הזית וש"מ דאפ"י בתרי מיני של אדמה פטר נמי את של עץ.

ואין לדחות ראייה זו דהא דאין ברכותיהן שוות דקאמר עולא לאו אברכת בפה"א והעץ קאי דהתם אפ"י בחד מינא וטעה נמי אין בפה"א פטר פירות האילן. אלא בברכת שהכל ובפה"א או העץ מיירי וקמ"ל דאע"ג דתנן על כולם אם אמר שהנ"ב יצא ה"מ בחד מינא וטעה כו' וכדפירש רש"י גבי צנן וזית.

וההיא ברייתא דצנן וזית כר"י אתיא דאמר עיקר אילן ארעא הוא ובהא לא ס"ל לעולא הכי אלא כרבנן דפליגי עליה דר"י. ומ"מ פריך שפיר מדתניא מברך על הצנן ופטר את הזית ש"מ דתרי מיני נמי שוה לחד מינא וכל היכא דברכה זו פטר אותו בטעה כגון בפה"א דפטר פירות אילן לר"י.

בטעה בתרי מיני נמי של האדמה פטר את של עץ ומדר"י נשמע לרבנן בברכת שהנ"ב כמו שפטר את של האדמה ושל עץ בטעה פטר נמי בתרי מיני אחד ברכתו שהכל ואחד בפה"א או העץ ברכת שהכל פותרת דא"א לומר כן שהרי כתבו התוס' וא"ת הא אמר לעיל גבי עובדא דבר קפרא דברכת בפה"א חשוב טפי משהכל לפי שמבוררת טפי א"כ גם בפה"ע חשוב טפי מברכת בפה"א.

וי"ל דלא חשוב בפה"ע כל כך מבפה"א כמו שחשוב בפה"א משהכל ע"כ. א"כ הא דאין ברכותיהן שוות דעולא ע"כ מבפה"א והעץ מיירי.

דאי משהכל ובפה"א והעץ מיירי א"כ מברך על בפה"א והעץ קודם לשהכל ומאי מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז דקאמר עולא דמשמע דהרשות בידו להקדים לאיזה שירצה וש"מ דס"ל לעולא בהא כר"י דאם בירך על פה"ע בפה"א יצא וכיון דעולא דהוא אמורא ס"ל הכי וודאי הכי הילכתא, כנ"ל: סימן כד שאלה אם נסתפק אדם אם בירך ברכת התורה או לא אם חייב לחזור ולברך מספיקא או דינו כשאר כל ברכות דרבנן שאין חוזר ומברך מספיקא: תשובה הרמב"ן בספר המצות סוף חלק העשין כתב מצוה שנצטוונו להודות לשמו ית' בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתתו תורתו אלינו והודיענו המעשים הרצויים לפניו שבהם ננחל חיי העוה"ב וכאשר נצטוונו בברכה אחר כל אכילה כן נצטוונו בזו ע"כ ס"ל להרב שמ"ע מן התורה לברך קודם לימוד תורה א"כ ספיקא לחומרא כדאמר בפ' מי שמתו לגבי ק"ש למ"ד ק"ש דאורייתא ולגבי ספק אמר אמת ויציב.

ודברי הרמב"ן מבוארים בהדיא בגמ' דאמרינן התם אמר רב יהודה מנין לבה"מ לאחרינו מן התורה שנא' ואכלת ושבעת וברכת. מנין לברכת התורה לפנייה מן התורה שנא' כי שם ה' אקרא הבו גודל כו' קתני ברכת התורה לפנייה דומיא דבהמ"ז לאחרינו דהוי מן התורה וה"ה לברכת התור' ועוד דאר"י עלה למדנו ברכת התורה לאחרייה מבה"מ מק"ו כו' ובה"מ לפניו מברכת התורה מק"ו מה תורה שאינה טעונה לאחרייה טעונה לפנייה מזון שהוא טעון לאחרינו אינו דין שיהא טעון לפניו ומדיליף בה"מ לפניו מברכת התורה מק"ו ש"מ דברכת התורה לפנייה הוי מדאורייתא מקרא דכי שם ה' אקרא ודרשא גמורה היא ולא אסמכתא בעלמא היא דא"כ האי ק"ו דר"י לבה"מ לפניו מברכת התורה אינו אלא לחייב בה"מ לפניו מדרבנן ל"ל למילף מדר"י פשיטא הא תנן כיצד מברכין על הפירות כו' ות"ר אסור ליהנות בעוה"ז בלא ברכה כו' ברפ"ו דברכות (דף לה) וזה מבואר בהרבה מקומות במשנה וברייתא דעל כל דבר שנהנה חייב לברך.

ועוד דמהאי ק"ו א"א למילף אלא דעל דבר שמברכין בה"מ הוא דמברך לפניו שהרי מק"ו דבה"מ דלאחרינו מייתי ללפניו ואלו מדרבנן על כל דבר שנהנה חייב לברך \$ציוור בספר\$ והרמב"ם במנין המצות שלו לא מנה למ"ע לברכת התורה לפנייה ואיני יודע למה דאי ס"ל דלאו דאורייתא היא תקשה ליה האי ק"ו דר' יוחנן מאי היא הא תנינא בהרבה מקומות דחייב לברך לבה"מ לפניו וכמש"כ ודוחק לומר דר"י ס"ל דאיכ' נמי אסמכתא לבה"מ לפניו מק"ו דברכת התורה דיליף לה רב יהודה מאסמכתא דאין זה נכון דהיאך שייך לאתויי אסמכתא בעלמא לאיזה דבר ע"י ק"ו ואין זה דרך הגמ'.

ועוד שהרי מקשינן על ר"י מבעל קרי דתנן ועל המזון מברך לאחרינו ואינו מברך לפניו ומסיק בתיובתא. ואי ברכת התורה לפנייה אינה אלא אסמכתא בעלמא ור"י ע"כ לא מייתי לה לבה"מ לפנייה מברכת התורה אלא לאסמכתא כמו ברכת התורה גופה דיליף לה מינה.

א"כ לק"מ דהא דאין מברך על המזון לפניו משום דלר"י גופיה לאו דאורייתא הוא. אלא ע"כ ברכת התורה דיליף לה ר"י מקרא דרשא גמורה היא.

ונ"ל דה"ט דהרמב"ם משום דק"ל אהא דר"י דס"ל ברכת התורה לפנייה הוי מן התורה מהא דתנן בעל קרי מהרהר בלבו ואק"ש קאי ואינו מברך לא לפנייה ולא לאחרייה ועל המזון מברך לאחרינו משום דמן התורה הוא כדמפ' התם בגמ' ואינו מברך לפניו. ומשמע שאין מהרהר יותר כ"א בק"ש ובה"מ לבד.

ולר"י היה לו להרהר נמי בברכת התורה לפנייה שהרי כיון שהתירו לו להרהר בק"ש תורה היא ממילא עי"ז נתחייב מן התורה ג"כ בברכת התורה כמו שמהרהר ק"ש ובה"מ משום דדאורייתא נינהו ומסתמא דמתני' משמע אפי' לא טבל לקריו ימים רבים ולא בירך היום לברכת התורה אפ"ה לא אמרו להרהר בברכת התורה.

הרי משום ק"ש שהתירו לו להרהר בה נתחייב ממילא לברך ברכת התורה מדאורייתא קודם לה ואמאי לא תנן דב"ק מברך נמי לברכת התורה לפני ק"ש דקא קרי ואע"ג שאמרו קצת מן האחרונים במשכים לומר סליחות ותחנונים כיון שאינו מכוין אלא

לתחנונים בעלמא א"צ לברך בה"ת לפנייהם הא מ"מ הרבה פוסקים חולקין על זה וס"ל
דצריך לברך וכ"נ עיקר.

ועוד נראה פשוט דלא דמי ק"ש לתחנונים ולק"ש וודאי צריך לברך בה"ת קודם לה אם
קורא אותה בלא ברכותיה שלא נפטר מברכת התורה באהבה רבה כדאמרינן בפ"ק
דברכות (דף יב) הניחא לר"ח דאמר התם הרהור לאו כדיבור דמי והא דמהרהר בק"ש
ובה"מ לאו כלום ואין יוצא ידי חובתו ע"י הרהור זה כדאמר התם וכיון דהרהור לאו
כדיבור דמי משום האי הרהור דק"ש שמהרהר אין לחייבו בברכת התורה לפנייה דהא
לאו עוסק בתורה מיקרי להתחייב בברכת התורה כיון דלאו כדיבור דמי.

ולא עוד אלא שבה"ת גרע משאר ברכות כגון ברכת ק"ש לפנייה ולאחריה דמ"מ חייב
בהן מדרבנן ואפ"ה תנן דאינו מברך. כ"ש בה"ת דאפי' מדרבנן לא נתחייב בה שהרי
ב"ק אסור בד"ת ואי משום ק"ש ובה"מ שהתירו לו להרהר בהן כיון דהרהור לאו
כדיבור דמי לא נתחייב בבה"ת לגמרי ואפי' מדרבנן.

אלא לרבינא דאמר התם הרהור כדיבור דמי וכיון דמהרהר בק"ש שהיא ד"ת הא נתחייב
ע"י בבה"ת וכיון דאורייתא היא כמו שמהרהר בק"ש ובה"מ מפני שהן של תורה להרהר
נמי בברכת התורה לפנייה של ק"ש דעסק תורה היא וע"י הרהור שלה דכדיבור דמי
מחוייב מן התורה בברכת התורה לפנייה.

ולא עוד אלא שקשה יותר דאמאי תנן ואינו מברך לא לפנייה ולא לאחריה והרי משום
בה"ת דאורייתא ראוי לברך ברכת אהבה רבה שהיא אחת מן ברכות ק"ש שלפניה כדי
לפטור ע"י מברכת התורה שנתחייב ע"י הרהור של ק"ש כדאמר ר"י גופיה משמיה
דשמואל בפ"ק דברכות (דף יב) השכים לשנות עד שלא קרא ק"ש צריך לברך משקרא
ק"ש א"צ לברך נפטר באהבה רבה וכיון שיוצא ידי חובת בה"ת לפנייה באהבה
רבה אהבה רבה עדיף מבה"ת דהא אית בה תרתי דיוצא בה ידי חובת בה"ת שלפניה
וידי חובת ברכה אחת מברכות ק"ש שלפניה ואילו בה"ת אין בה אלא חדא משום בה"ת
לחוד דכה"ג אמר התם לר"י גופיה דס"ל דק"ש דרבנן ואמת ויצ"ב דאורייתא מפני יצ"מ
שבה ומקשינן מדבעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפנייה ולא לאחריה ואס"ד או"י
דאורייתא לברך לאחריה ומשני מ"ט מברך אי משום יצ"מ הא אדכר לה בק"ש ונימא
הא ולא ליבעי הא ומשני ק"ש עדיפא דאית בה תרתי.

וה"נ לברך אהבה רבה דאית בה תרתי בה"ת לפנייה שיוצא בה ידי חובתו. וברכה א' של
ק"ש.

דהא אמרינן בפ"ק דברכות (דף יב) דברכות אין מעכבות זו את זו דאם בירך א' מהן
ולא בירך חברתה יצא ידי חובתו אותו ברכה שבירך. ואע"ג דאיכא למ"ד סדר ברכות
אין מעכבות אבל ברכו' מעכבות זו את זו מ"מ רוב פוסקים פוסקי' דברכות גופייהו אין
מעכבין זו את זו.

ונ"ל דמשום האי קושיא ס"ל להרמב"ם דלית הילכתא כר"י דאית ליה בה"ת הוי
מדאורייתא דע"כ למ"ד הרהור כדיבור דמי לאו דאורייתא היא. מדבעל קרי אינו מברך
בה"ת לפני ק"ש וכדכתבנא.

ור"י ורבי יוחנן דס"ל בה"ת הוי מדאורייתא ע"כ ס"ל דהרהור לאו כדיבור דמי ומש"ה אין בעל קרי מברך בה"ת לפני ק"ש משום דע"י הרהור של ק"ש לא נתחייב לברך בה"ת לפנייה. והרמב"ם לטעמיה אזל דפוסק דהרהור כדיבור דמי שהרי כ' בפ"א מהלכות ברכו' כל הברכו' כולן צריך שישמיע לאזניו מה שהוא אומר ואם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו ע"כ וכיון דס"ל הרהור כדיבור דמי ע"כ אין בה"ת לפנייה מה"ת וכמש"כ: זהו מה שנ"ל לכאורה ליישב דעת הרמב"ם בזה.

אבל כי דייקת ביה שפיר ליתא דא"כ כיון דלפי"ז רב יהודה ורבי יוחנן דס"ל בה"ת הוי מה"ת ע"כ ס"ל דהרהור לאו כדיבור דמי מדבעל קרי אינו מהרהר בה"ת נמי. א"כ אמאי פסק הרמב"ם כרבינא דיחידאה הוא דס"ל הרהור כדיבור דמי ולא פסק כר"ח דפליג עליה וגם ר"י ור"י ס"ל כוותיה דהרהור לאו כדיבור דמי דהא רבים נינהו והלכ' כוותיהו לגבי רבינא דהא ע"כ האי רבינא לאו בתרא הוא דסוף הוראה דנימא משום דקי"ל מאביי ורבא ואילך הלכה כבתראי אפי' יחיד במקום רבים מש"ה פסק הרמב"ם כמותו אלא רבינא קדמון הוא דתרי רבינא הוו כמש"כ הרא"ש בפ' הנשרפין שהרי רב חסדא השיב על דבריו דהכי אמרינן התם אמר רבינא זאת אומרת הרהור כדיבור דמי דאס"ד לאו כדיבור דמי למה מהרהר.

ורב חסדא אמר הרהור לאו כדיבור דמי דאי סלקא דעתך הרהור כדיבור דמי יוציא בשפתיו ובספר המאור גרס אמר רב אבינא זאת אומרת הרהור כדיבור דמי. ועוד שהרי כבר הוכחתי למעלה סי' ו' דהרמב"ם פוסק כר"ח דהרהור לאו כדיבור דמי שכתב כן בפ"ב מהלכות ק"ש וצריך להשמיע לאזניו כשהוא קורא ואם לא השמיע לאזניו יצא ומדלא מסיים ואם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו כמש"כ בפ"א מה' ברכות שכתבתי למעלה ש"מ דס"ל שאם קרא ק"ש בלבו לא יצא משום דהרהור לאו כדיבור דמי כר"ח דס"ל הכי והא דכתב בפ"א מה"ב לגבי בה"מ ואם לא השמיע לאזניו יצא בין שהוציא בשפתיו בין שבירך בלבו.

לאו למימרא משום דהרהור כדיבור דמי דא"כ קשה דידיה אידידיה. אלא וודאי הוא ז"ל פוסק כר"ח דהרהור לאו כדיבור דמי.

וס"ל ז"ל דע"כ לא קאמר ר"ח הרהור לאו כדיבור דמי אלא גבי ק"ש דכתיב בה לשון דיבור שנאמר ודברת במ אלמא דיבור בעי והרהור לאו כדיבור דמי. שהרי אמתניתין דבעל קרי מהרהר בלבו דאק"ש קאי ועלה פליגי רבינא ור"ח אי הרהור כדיבור דמי ומינה דייקי למילתייהו כמבואר באותו סוגיא.

אבל בשאר מצות דלא כתיב בהו דיבור כולי עלמא אפי' ר"ח מודה דבהרהור סגי להו. הילכך בה"מ דכ' רחמנא ואכלת ושבעת וברכת סתמא ולא נאמר ביה דיבור בהרהור בעלמא נמי סגי אפי' לר"ח דאמר הרהור לאו כדיבור דמי דהא לא נאמר ביה דיבור הילכך א"צ ביה דיבור כלל.

ועוד הבאתי שם ראיה שכן כוונתו ז"ל ממ"ש בפכ"ד מה' שבת ע"ש והשתא תקשה לר"י ור"י יוחנן דס"ל בה"ת הוי מה"ת אפי' אי ס"ל כר"ח דהרהור לאו כדיבור דמי ה"מ לגבי ק"ש דכתב רחמנא דיבור הוא דאין יוצא ידי חובת מצות ק"ש בהרהור אבל הא

דמהרהר בק"ש לענין הא מילת' מיהא הרהור כדיבור דמי דע"י הרהור ה"ל כמדבר וקורא בתורה לענין שמחוייב לברך בה"ת לפניו כיון דלכ"ע הרהור לגבי שאר מצות וה"ה לגבי תלמוד תורה לענין בה"ת חשיב כדיבור.

אלא שלענין מצות ק"ש לחוד הוא דס"ל לר"ח הרהור לאו כדיבור דמי. א"כ אכתי תקשה בעל קרי אמאי אינו מברך ברכת התורה לפני ק"ש שמהרהר דהא לענין עסק התורה שמחוייב לברך לפניו בה"ת הרהור ודיבור שוין הן לכ"ע.

ובע"כ צ"ל לדעת הרמב"ם דבה"ת לא דמי לשאר מצות שלא נאמר בהם דיבור אלא דמי לק"ש דהרהור לאו כדיבור דמי משום דכיון דילפינן לבה"ת לפניו מקרא דכי שם ה' אקרא כיון דכתיב אקרא היינו כמאן דכתיב דיבור דמי דאקרא היינו דיבור ואין חייב בבה"ת לפניו אלא בעוסק בתורה ע"י קריאה ודיבור ממש אבל לא ע"י הרהור לר"ח דס"ל הרהור לאו כדיבור דמי כל היכא שנאמר בקרא דיבור.

והשתא דאתית להכי א"כ אפי' לפי מה שפסק הרמב"ם גבי בה"מ דיצא ידי חובתו ע"י הרהור אין ראייה דלית הלכתא כר"י ור' יוחנן דס"ל בה"ת הוי מה"ת מדבעל קרי אינו מברך לבה"ת לפני ק"ש שמהרהר דהא מודו ר"י ור"י דבמהרהר בדברי תורה א"צ לברך בה"ת. והרי להרמב"ם ע"כ נמי הכי הלכתא וכדאמרן.

הילכך אין מכאן ראייה דלית הלכתא כוותייהו דבה"ת הוי מה"ת שהרי ר"ח איכא למימר דכוותייהו ס"ל. ואע"ג דלרבינא דס"ל הרהור כדיבור דמי פליג עלייהו דלדידיה בה"ת ע"כ לאו דאורייתא היא מדבעל קרי אינו מהרהר בה"ת לפני ק"ש שמהרהר דהא אע"ג דכ' רחמנא אקרא גבי בה"ת דהיינו לישנא דדיבור הא ס"ל דהרהור כדיבור דמי אפי' בדוכתא דכתב רחמנא דיבור כדס"ל לענין ק"ש.

אע"כ ס"ל דבה"ת לאו דאורייתא היא לפיכך אינו מהרהר כמו שאינו מהרהר לפני ולאחריה דק"ש ולפניו דעל המזון משום דלאו דאורייתא נינהו מ"מ אין ראוי לדחות דברי ר"י ור' יוחנן דרבים נינהו מפני דברי רבינא דיחידא הוא:ומהא דכתיבנא נ"ל להביא ראייה דקי"ל כרב חסדא דאמר הרהור לאו כדיבור דמי וכמו שפסקו רוב הפוסקי' ז"ל וכמ"ש שם באותו התשוב' שהרי לרבינא דאמר הרהור כדיבור דמי ע"כ בה"ת לאו דאורייתא מדבעל קרי א"מ בה"ת לפני ק"ש שמהרהר וא"כ ר"י ור"י דאמרי בה"ת הוי דאורייתא כר"ח ס"ל דהרהור לאו כדיבור דמי וה"ל רבינא יחיד לגבי ר"ח ור"י ור"י וקי"ל הלכה כרבים.

וא"ת ולרבינא דס"ל ע"כ בה"ת לאו דאורייתא הוא האי קרא דכי שם ה' אקרא מאי עביד ליה י"ל דדריש ליה כדר' אבהו ר"פ שלשה שאכלו (ד' מה) דמפיק מיניה לברכת הזימון וא"נ ברכת הזימון לאו דאורייתא מפיק לה לדרשא אחרינא והכי מסתבר דוודאי ברכת הזימון לאו דאורייתא ור"א מייתי להאי קרא לאסמכתא בעלמא לברכת הזימון.

והשתא אתי שפיר דלא פליג ר"א אר"י ור"י דנ"ל מהאי קרא לבה"ת מה"ת. ולענין הלכה אפי' את"ל דלרבינא בה"ת אינה מה"ת וכדכתיבנא וודאי הלכה כר"י ור' יוחנן דס"ל בה"ת הוי מה"ת דרבים נינהו ואע"ג דאיתותב ר"י היינו למאי דרצה למילף דבה"מ לפניו מה"ת מבה"ת מק"ו משום דק"ו דידיה פריכא הוא דמה לתורה שכן חיי

עולם כדאמר התם בגמ' אבל במאי דס"ל לדידילי ולר"י דבה"ת הוי מה"ת לא איתותב והלכתא כוותיה אפ"י אם רבינא פליג עליה וכדכתיבנא.

וה"נ מציינן למידק מהא דפ"ב דנדרים (ד' פא) דאמר התם מפני מה אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהן אמר רבינא מפני שאין מברכין בתורה תחלה דא"ר יהודה א"ר מ"ד מי האיש החכם ויבן את זאת דבר זה נשאל לחכמים ולנביאים ולא פ"י עד שפ"י הקב"ה בעצמו שנא' ויאמר ה' על עזבם את תורת היינו לא שמעו בקולי היינו לא הלכו בה א"ר יהודה אמר רב שאין מברכין בתורה תחלה וש"מ דברכת התורה דאורייתא דאי מדרבנן הא אמרי' בפ' אין עומדין (ד' לג) דאנשי כנסת הגדולה תיקנו להם לישראל ברכות ותפלות וירמיה קדים להו כמה דרי ובימיו עדיין לא נתקן.

אלא שזה יש לדחות דברכת התורה כבר התקינו בימי ירמ'י אלא שהם תיקנו נוסח שלהם וה"נ אמר התם תיקנו קידוש והרי קידוש היום הוי מה"ת אלא ע"כ הם תיקנו נוסח של קידוש והכי נמי אמר בפ' שלשה שאכלו משה תיקן להן ברכת הזן ויהושע ברכת הארץ דוד ושלמה בונה ירושלים אע"ג דכולהו מדאורייתא כדאמר התם.

אלא וודאי הנוסח שלהם אינהו תיקנו מ"מ נראה מדנענשו עונש גדול כ"כ דעל דבר זה אבדה הארץ ש"מ דבה"ת הוי מה"ת דאי מדרבנן לא היו ראויין לעונש גדול כ"כ. וכה"ג כתבו התוס' בפ"ז דסוטה (ד' מא) גבי הא דאמרו ישראל לאגריפס המלך אחינו אתה ואמרינן שם באותו שעה נתחייבו ישראל כליי' שהחניפו לו לאגריפס והוכיחו התוס' התם שלא היה ראוי למלכות מדין תורה אע"פ שהיתה אמו מישראל דאי מדרבנן לא היו ראויין לעונש כזה וה"נ דכוותיה ואע"ג דלא דמי קצת כ"כ להא דאגריפס הדבר מוכרע מעצמו דאי ברכת התורה אינה אלא מד"ס אין ראוי לעונש גדול כ"כ דאבידת הארץ ומדאמר רבינא שהוא בתרא מ"מ אין מצויין ת"ח לצאת ת"ח מבניהם משום שאין מברכין בתורה תחלה ומייתי לה מהא דר"י א"ר דש"מ דבה"ת הוי מה"ת לראיה לדבריו אלמא ס"ל דבה"ת הוי מה"ת והאי רבינא הוי סוף הוראה ובתראה שהרי סידר הגמ' את דבריו שם אחר דברי רב אשי שאמר התם משום דקרו לאינשי חמרי וכיון דס"ל לרבינא בתראה דבה"ת הוי מה"ת הא וודאי קי"ל כוותיה לגבי רבינא קמאי דפ' מי שמתו דס"ל דבה"ת לאו דאורייתא הוא ואפ"י שאר אמוראי התם במס' נדרים לא פליגי עליה בהא אלא דיהבי טעם אחר לסיבה זו שאין ת"ח מצויין לצאת מבניהן ת"ח אבל בהא דברכת התורה דאורייתא לא פליגי עליה הילכך נקטינן דבה"ת הוי מה"ת ובספק בירך ספק לא בירך חוזר ומברך: סימן כה ואכתי צריך לברר למאי דקי"ל דברכת התורה דאורייתא וספק בירך וספק לא בירך חוזר ומברך מספק וכמש"כ בסימן הקדום אם צריך לחזור ולברך מספק כל ג' ברכות שהן ברכה ראשונה הערב נא ואשר בחר בנו כפי תקנת חכמים או בברכה א' מהן נמי סגי דהא וודאי בא' מהן יוצא ידי חובת בה"ת של חיוב דאורייתא, ומסתברא לי דבאחת מהן סגי ליה דבזה יוצא ידי חובה מה"ת.

ול"ד למש"כ למעל' בדיני ק"ש והזכרת י"מ בשם ה"ר יונה דאפ"י לר' יהודה דס"ל בפ' מ"ש דק"ש דרבנן ובספק קרא אינו חוזר וקורא מספיקא. דה"מ בלא התחיל לקרות כלל אבל בהתחיל לקרות ומספקא ליה בין פרק לפרק או בין כתיבה ראשונה לשניה חוזר מספיקא לכתובה ראשונה ולפ"א דכיון דהתחיל צריך לגמור בוודאי.

והשתא כיון דבה"ת מדאורייתא ובע"כ צריך לחזור ולברך מספיקא א' מן הברכות הללו כדי לצאת ידי חובת הספק של תורה וכיון שהתחיל באחת מהן בע"כ צריך לגמור את כולן בוודאי כתקנת חכמים. ולא עוד אלא אפ' לדעת הרמב"ם דס"ל דכל עיקר בה"ת אינה אלא מדרבנן ולדידיה א"צ לחזור ולברך מספיקא אכתי י"ל דה"מ במספקא ליה אם בירך אם לא בירך כל עיקר אבל היכא דבוודאי בירך א' מהן ומספקא ליה על השאר חוזר ומברך אותן מספיקא דכיון דהתחיל גומר כדאמר' לגבי ק"ש דרבנן דשאני ק"ש דלא איכפת לן אי קורא וחוזר וקורא כל היום דהא תנן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם הקורא בתורה הילכך בהתחיל במקצתו גומר מספיקא את כולן אבל בספק בה"ת דקי"ל בפ' אין עומדין (ד' לג) כל המברך ברכה שא"צ עובר בלא תשא ואע"ג דפי' התוס' ושאר פוסקים שאינו אלא מדרבנן הא מ"מ איכא איסורא דרבנן לברך שלא לצורך י"ל דמספיקא אפ' בהתחיל אינו חוזר וגומר דכיון דאם בירך כבר איכא איסור דרבנן אינו חוזר ומברך.

אלא שאכתי יש להקשות שהרי למאי דקי"ל ק"ש דאורייתא ובספק קרא ק"ש חוזר וקורא מספק פסק הרמב"ם בפ"ב מה' ק"ש דחוזר וקורא ומברך לפניו ולאחריה מספק וכ"פ שארי פוסקים אלמא הואיל ומחוייב לחזור ולקרוא ק"ש משום דה"ל ספיקא דאורייתא מחוייב נמי לחזור ולברך הברכות מספק כתקנת חכמים.

ה"נ כיון דמחוייב לחזור ולברך עכ"פ ברכה א' מבה"ת מספק למאי דקי"ל בה"ת דאורייתא ליחייב נמי לחזור ולברך מספיקא כל בה"ת שתיקנו חכמים וי"ל דשאני ק"ש דהיינו טעמא כמש"כ הרשב"א בתשובה (סי' שכ"א) דמעיקרא כך היתה התקנה שכל שהוא חייב לקרות צריך הוא לקרות לכתחלה בברכותיה אבל גבי שאר מצות כל שנסתפק אם עשה המצוה אם לאו אע"פ שעיקר עשיית המצוה דאורייתא או שהוא מסופק אם הוא חייב כמילת מי שנולד מהול או בשמיני דסוכה שהוא ספק שביעי לא מברכינן כלל וכו' וכן השיב הרמב"ם לחכמי לונל ע"כ.

הרי בהדיא לדעת הרמב"ם דבכל ספק מצוה אע"פ שמחוייב לעשותה מספק מ"מ לא מברך עליה וק"ש שאני וה"ה לענין בה"ת אינו מברך מספיקא אלא ברכה א' וכיון דיוצא בה ידי חובת ספק של תורה השאר אינו אלא מדרבנן ואינו מברך אותן: וענ"ל דאפ' להני רבוותא דס"ל דבכל ספק מצוה מברכין עלייהו כמבואר בדברי הפוסקים וכ"ד רש"י וכמש"כ שם הרשב"א מ"מ בספק בה"ת א"צ לברך אלא ברכה א' דבשלמא בספק מצוה דאורייתא כיון דע"כ חייב לחזור ולעשותה מספק דהא ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא א"כ חייב נמי לברך עלה אקב"ו על מצוה זו שהרי כמו שנצטוונו לעשות המצות בוודאי כך נצטוונו לעשותן מחמת ספק נמי ושייך לומר וציונו שהרי מספק נמי נצטוונו לעשותם וה"ל לענין ברכה כוודאי בר חיוב כיון שחייב לעשות המצוה זו מחמת ספק ואפ' אם כבר יצא ידי חובת המצוה זו אינה לבטלה דהא כיון דמספקא ליה נצטווה לחזור ולעשותה מספק.

ולא מיבעיא להני רבוותא דס"ל הא דק"ל ספיקא דאורייתא לחומרא מדאורייתא דאתי שפיר אלא אפ' להרמב"ם דס"ל הא דקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן וכמש"כ במקום אחר. הא קי"ל דברבנן נמי בעי ברכה וחייב לברך על ספק מצוה

וציונו כיון דעכ"פ מחוייב לעשותה מספק אבל גבי בה"ת כיון דכבר יצא ידי חובה של ספק תורה בברכה א' השאר אין בהן אלא ספיקא דרבנן ולקולא ואין רשאי לברך יותר מברכה א' משום ספק ברכה לבטלה כדקי"ל בכל ספק ברכות דרבנן דא"צ לחזור ולברך מספיקא משום לא תשא.

ומ"מ נ"ל כיון דצריך לחזור ולברך ברכה א' לצאת ידי ספק של תורה שיחזור ויברך לכתחלה אשר בחר בנו שהיא מעולה שבבה"ת כדאמר' בספ"ק דברכות ומה"ט תיקנו לקורא בתורה בציבור לברך אותה יותר משאר ברכות, כנ"ל בזה: סימן כו שאלה הא דקי"ל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן אם לא בירך עובר לעשייתן אם מותר לברך אחר עשייתן או לא: תשובה הרמב"ם כתב רפי"א מהלכות ברכות אם שחט בלא ברכה אפי' הפריש תרומות ומעשרות או שטבל ולא בירך אינו חוזר ומברך אחר עשייתן וכן כל כיוצא בזה ע"כ אבל בהג"א פ"ק דברכות בשם הא"ז כתב וכל היכא שלא בירך מקמיה דמצוה מברך אחר המצוה ויוצא ידי חובתו.

אכן בסעודה דאסור לאדם שיהנה מן העוה"ז בלא ברכה דכיון דעבר ואכל והגיע ברכה אחרונה הואיל ואידחי אידחי ע"כ. והש"כ בי"ד סימן י"ט הכריע כהרמב"ם מדאמר ברפ"ק דפסחים (ד' ז) בי רב אמרי כל המצות כולן מברך עליהן עובר לעשייתן חוץ מן הטבילה דאכתי גברא לא חזי.

תנ"ה טבל ועלה בעלייתו אומר ברוך אקב"ו על הטבילה ואי איתא מאי ראיא מייתי מהך ברייתא דילמא דוקא טבל ועלה אבל לכתחלה לא דהא בשארי מצות נמי אם לא בירך מעיקרא מברך אח"כ. אלא וודאי ס"ל להש"ס דאי איתא דלא אמרינן אכתי גברא לא חזי ושרי לכתחלה א"כ אפילו בדיעבד אינו מברך הואיל ואידחי אידחי ע"כ.

וכתב שזה ראיא ברורה ואיני יודע מאי קאמר דס"ל להש"ס דאם איתא דלא אמר אכתי גברא לא חזי ושרי לכתחילה א"כ אפילו בדיעבד אינו מברך דמאי שרי לכתחילה שייך הכא בהא דטבילה הא א"א לו לברך קודם הטבילה דאכתי גברא לא חזי ואני אפרש שמעתא זו לדעת הרמב"ם והא"ז דע דהכי אמר שם בפ"ק דפסחים (דף ז) אר"י אמר שמואל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן בי רב אמרי חוץ מן הטבילה ושופר ואמר בשלמא טבילה דאכתי גברא לא חזי אלא שופר מ"ט וכ"ת משום דילמא מקלקלא תקיעה א"ה אפילו שחיטה ומילה נמי.

אלא אמר ר"ח חוץ מן הטבילה בלבד איתמר תנ"ה טבל ועלה בעלייתו אומר ברוך אקב"ו על הטבילה זהו סוגיית הש"ס. ואיכא למידק מדאמרי בי רב דפליגי עליה דשמואל חוץ מן הטבילה מכלל דלשמואל אפי' טבילה נמי מברך עליה עובר לעשייתן והא א"א דאכתי גברא לא חזי וכמש"כ הרי"ף ומפרשי לה רבנן דבטבילת גר בלבד איירי אבל שאר חייבי טבילות מברכין ואח"כ טובלין דהא קי"ל נדה קוצה לה חלתה ומיחייב לברוכי להפריש חלה ע"כ.

וכתב הר"ן שכ"ד הגאונים וכפי' התוס' בשם ר"ח וכ"ד הרמב"ם וכמש"כ למעלה משמו וטעמא דבטבילת גר לא חזי לברך קודם טבילה דלא מצי למימר וציונו דהא אכתי כותי הוא וא"כ ע"כ א"א לומר דלשמואל מברך קודם טבילה הא אכתי כותי הוא. ובע"כ צ"ל

דהא דקאמר שמואל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן לאו למימרא שלרבות אתי דאין לךשום מצוה שאין מברכין עליה עובר לעשייתן דהא ודאי איכא טבילת גר שא"א לברך עובר לעשייתן אלא ע"כ אדיוקא קאי ולמעוטי אתי וה"ק כל המצות מברכין עליהן עובר לעשייתן דוקא אבל לא לאחר מכאן הילכך אם א"א לברך עובר לעשייתן כגון טבילת גר אינו מברך כלל.

ולבי רב ס"ל דמברך אחר הטבילה ומשמע ליה להרמב"ם דע"כ לא קאמרי בי רב דמברך לאחר עשייתן אלא בטבילה דכיון דא"א לברך קודם מברך אח"כ אבל בכל המצות דאיפשר לברך קודם אם לא בירך אינו מברך אח"כ. ולהא"ז מ"ל דה"ה לכל המצות לבי רב אם לא בירך קודם מברך אח"כ כדשמעינן להו גבי טבילה דאין סברא לחלק בהכי והא דנקט חוץ מן הטבילה לחוד משום דאכולה מילתא דשמואל קיימי הא דאמרת כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ואי לא אינו מברך כלל דבטבילה ליתא להאי כללא אלא אדרבה איפכא הוא דאינו מברך עובר לעשייתן ודווקא לאחר טבילה הוא דמברך ומילתא דפסיקתא נקט דבטבילת גר מברך דוקא אחר הטבילה אבל בשאר מצות אע"ג דבדיעבד ליתא לדשמואל מ"מ לכתחלה וודאי צריך לברך עובר לעשייתן דוקא.

ועוד קמ"ל רבותא בטבילה דאע"ג דלא חזי לברך קודם מברך אח"כ ול"א כדר"ז דאמר כל הראוי לביילה אין הביילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לביילה הביילה מעכבת בו וה"נ אע"ג דבראוי לברך עובר לעשייתן אם לא בירך מברך אח"כ בטבילה שאינו ראוי לו לברך עובר לעשייתן סד"א דלא יברך אח"כ קמ"ל דלא.

והשתא מייתי שפיר תנ"ה כבי רב דתניא טבל ועלה בעלייתו מברך על הטבילה ודלא כשמואל דס"ל דאינו מברך כלל וזה ברור. ואין מכאן ראייה לדברי הרמב"ם כלל וה"נ אתי שפיר לפירש"י שפירש דאכתי גברא לא חזי כגון טבילת בעל קרי דקי"ל בברכות שאסור בד"ת ובברכה דעזרא תיקן טבילה לבעל קרי לד"ת ומשום ההיא טבילה תיקן בכל הטבילות ברכתן לבסוף ע"כ.

ומשום דמשמע ליה ז"ל מדנקט בי רב ובריייתא טבילה סתמא כל חייבי טבילות במשמע ומברכין אחר טבילה ודלא כשמואל וכדפ"י. עוד כתב הש"ך והכי משמע להדיא מדברי התוס' והרא"ש פרק לולב הגזול שכתב שאם נטל הלולב בידו בלא ברכה דצריך לברך דע"כ ה"ט דמברך אח"כ הואיל והמצוה לא נגמרה עדיין לגמרי דבעי נענוע ע"כ.

משמע הא אם גמר כל המצוה וכן בעלמא דלא שייך האי טעמא אינו מברך ע"כ. ואין זה כלום דהתוספות והרא"ש לא מיירי שם (ד' לט) אלא מלכתחלה היכי משכחת לה דיברך על הלולב עובר לעשייתן הא מדאגביה נפיק ביה ולא מיירי מדיעבד כלל מ"מ מדברי התוס' והרא"ש נ"ל דס"ל דאין מעכבין לאחר עשיית המצוה אפי' בדיעבד דאהא דתנן בר"פ הי' קורא (ד' יג) היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא.

כתב הרא"ש בירושלמי זאת אומרת ברכות אינן מעכבות ואע"פ שלא קרא בברכותיה יצא וכן פר"ח. ורב האי גאון כתב דסדרן אין מעכב אבל צריך לקרות את שתיהן ודייק מדקאמר הגמ' בפ"ק לא לעולם דאמר אהב' רבה ולא אמר יוצר אור וכי מטא זמנה אמר

ומאי ברכות אינן מעכבות ליקדם אלמא סתמא דגמ' ס"ל דסדרן אין מעכב אבל אם לא אמר כלל מעכב והא דדייק הכי בירושל' דברכות אינן מעכבות היינו ביחיד אבל בציבור מעכבו' כההיא דלעיל דקתני א"ל הממונה וכ"כ התוס'.

ואיכא למידק מאי ק"ל מהא דתנן אם כיון לבו יצא ידי חובת ק"ש אע"פ שלא קרא בברכות מפ"ק דקאמר מאי ברכות אינן מעכבות ליקדם אבל אם לא אמר כלל מעכב דמתני' לא מיירי אלא דיוצא ידי חובת ק"ש ואע"פ שלא קרא לברכות כלל ואין ברכות מעכבות לק"ש. אבל בפ"ק לא מיירי מק"ש כלל אלא מברכו' עצמן דאין מעכבין זו את זו ליקדם אבל אם לא אמר כלל מעכבות זו את זו ואם בירך א' ולא בירך השניה אף אותה שבירך לא יצא ידי חובתו.

דהכי אמר התם (ד' יא) א"ל הממונה ברכו ברכה אחת והן ברכו וקראו עשרת הדברות שמע והיה אם שמוע ויאמר ואמר מאי ברכה א' אמר שמואל אהבה רבה ור"ז אר"ל יוצר אור ואמרינן הא דר"ז מכללא איתמר דאר"ל זאת אומרת ברכות אינן מעכבו' זא"ז דאי אמרת בשלמא יוצר אור הוי אמרי היינו דברכות אינן מעכבות זא"ז דלא קא אמרי אהבה רבה אלא אי אמרת אהבה רבה הוו אמרי מאי ברכות אינן מעכבות זו את זו דילמא הא דלא אמרי יוצר אור משום דלא מטא זמן יוצר אור וכי מטא זמן יוצר אור הוו אמרי.

ואמרי' ואי מכללא מאי לעולם אהבה רבה הוו אמרי וכי מטא זמן יוצר אור הוו א"ל ומאי ברכות אינן מעכבות זו את זו סדר ברכות. הרי דבהדיא דמיירי מהיכא דבירך אחת מברכות ק"ש ולא בירך חבירתה ע"ז אמר דסדר ברכות אינן מעכבות אבל אם לא בירך כלל לחבירתה מעכבות זו את זו ולא מיירי כלל מק"ש ובמתני' מק"ש איירי דיוצא ידי חובת ק"ש עצמה אע"פ שלא בירך ברכותיה.

וה"נ קי"ל בכ"מ דברכות אינן מעכבות ויוצא ידי חובת המצוה אע"פ שלא בירך עליה. ומאי קשה ליה הא דמתני' ודפ"ק אהדדי.

ובע"כ צ"ל דהכי דייק לה רב האי וסייעתו דמדמסיק הגמ' סדר ברכות אינן מעכבות אבל ברכות מעכבות זא"ז וא"כ האי ברכה א' היינו אהבה רבה וכי מטא זמן יוצר אור הוו א"ל אע"ג דכבר קראו ק"ש שמע והיה אם שמוע ויאמר אפ"ה כי מטא זמן יוצר אור הוו א"ל. והשתא אס"ד דאין ברכות מעכבות לק"ש ואע"פ שלא קרא הברכות ידי ק"ש מיהא יצא.

א"כ לאחר שקראו ק"ש כבר ויצאו ידי חובתן היאך איפשר לומר אח"כ ברכת יוצר אור שהיא מברכות דלפניה של ק"ש הא קי"ל כל הברכות כולן של כל המצו' מברכין עליהן עובר לעשייתן והני ב' דלפניה של ק"ש נמי ברכות מצות ק"ש הן. אלא וודאי ש"מ דלמאי דמסיק דסדרן אין מעכבות אבל הברכות עצמן מעכבות זו את זו וע"כ אחר שאמרו ברכת אהבה רבה וקראו לק"ש אמרו יוצר אור דאל"כ ה"ל ברכת אהבה רבה לבטלה בע"כ ברכות מעכבות לק"ש ואע"פ שקראו כבר ק"ש מצות ק"ש תלוי ועומדת ואי יאמר יוצר אור יוצא ידי חובת ק"ש למפרע ואם לא יאמר אפי' ידי חובת ק"ש לא יצא וכשאומר אחר שקרא לק"ש ברכת יוצר אור ע"י אמירתה הוא דיוצא ידי חובת

ק"ש למפרע נמצא יוצא ידי חובת ק"ש ויוצר אור בבת אחת וה"ל כאלו מברך עובר לעשייתן דכיון דכל זמן שלא בירך אותה עדיין אפי' ידי מצות ק"ש לא יצא ובשעה שמברך אותה עדיין לא נעשה ונגמר מצותה של ק"ש שקרא כבר עד לאחר שגמר ברכתה ושפיר קא ק"ל מההיא מתניתין דרפ"ק דש"מ דאין ברכות מעכבות לק"ש וזה נ"ל נכון בכוונתם ז"ל.

והשתא אס"ד דס"ל לרב האי וסייעתו דהא דאמרינן כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן אין מעכב בדיעבד ואם לא בירך קודם עשיית המצוה בדיעבד מברך אח"כ. א"כ אפי' את"ל דברכות אינן מעכבין לק"ש ויוצא ידי חובת ק"ש משעה שקראו כבר אע"פ שלא אמרו עדיין יוצר אור.

מ"מ מברך אח"כ יוצר אור כדאמרינן גבי כל ברכות המצו' דמברך בדיעבד אח"כ והא דלא ברכו ליוצר אור עובר לעשייתן קודם ק"ש לכתחלה משום דא"א דאכתי לא מטא זמן יוצר אור כדאמר הגמ'. אלא ע"כ ש"מ דס"ל ז"ל דאפילו בדיעבד נמי אם לא בירך עובר לעשייתן אינו מברך עוד ושפיר קא ק"ל מתני' ודספ"ק אהדדי וכדאמרן.

ולכאורה מדברי ירושלמי זה נמי יש ללמוד כן אלא שהוא להיפוך מסברא זו שכתבתי לדברי רב האי גאון וסייעתו ז"ל דמדדייק הירושלמי מדתנן אם כיון לבו יצא דברכות אינן מעכבות ואיכא למידק דילמא ברכות מעכבות לק"ש והא דאם כיון לבו יצא מיירי שאומר הברכות אחר ק"ש וכדאמרינן בגמ' דידן לגבי יוצר אור אבל היכא שלא אמר הברכות כלל מעכבו' לק"ש והא ליכא למימר דהא דקאמר בירושלמי זאת אומרת דאין ברכות מעכבות באמת ה"פ דאין מעכבות ליקדם וכדאמרינן בגמ' דידן לענין ברכות אינן מעכבות זו את זו ליקדם קאמר וה"ק אין ברכו' מעכבות לק"ש ליקדם שאם קדם וקרא לק"ש קודם לברכות שלפניה ל"ל בה אבל אם לא קרא לברכות כלל אפי' ידי חובת ק"ש לא יצא.

דא"א לומר כן דע"כ יש לדקדק דאין ברכות מעכבות כלל לק"ש דאע"ג דמהא דתנן בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניה ולא לאחריה ליכא למידק מידי דאין ברכות מעכבות לק"ש. דהא התם בלא"ה ידי ק"ש לא יצא למ"ד הרהור לאו כד"ד כדאמרי' שם בפ' מי שמתו (ד' כא) והא דמהרהר בק"ש טעמא מפרש התם.

מ"מ מהא דתנן ר"פ מי שמתו (ד' יח) קברו את המת וחזרו אם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשורה יתחילו ותניא עלה אם יכולין להתחיל ולגמור אפי' פ"א או פסוק א' יתחילו כדאמרי' התם בגמ'. ש"מ דאע"ג דלא קרא הברכות יצא ידי חובת אותו פרק או פסוק שקרא.

וא"כ אא"ל דהירושלמי מדייק מהא דהיה קורא דאין ברכות מעכבות ליקדם לחוד דא"כ היה לו לדייק יותר מהא דפ' מי שמתו דאין ברכות מעכבות כלל. אלא וודאי מהא דפ' היה קורא נמי דייק לה הירושלמי דאין ברכות מעכבות כלל וניחא לו לדייק ממתני' יותר מברייתא זו דאפי' פרשה אחת או פסוק א'.

והשתא קשה הא מהא דהיה קורא א"א למידק כן דהא א"ל דמיירי שקורא הברכו' אח"כ אבל היכא שלא קרא כלל י"ל דמעכבות אע"ג דמהא ברייתא דפ' מי שמתו איכא למידק

הכי מ"מ ממתני' לא מוכח מידי. ובע"כ צ"ל דפשיטא ליה להירושלמי דהא דקי"ל כל המצות מברכין עליהן עובר לעשייתן מעכב אפי' בדיעבד ודוקא נמי עובר לעשייתן אבל אי אתי עשיית המצוה עם הברכה ביחד לאו כלום הוא ואין זה עובר לעשייתן דהיינו דוקא קודם עשייתה ולא בב"א.

והשתא אס"ד דברכות מעכבות לק"ש אף ע"ג שקורא לברכות אחר ק"ש ויוצא ידי חובת ק"ש עם הברכות בבת אחת. דהא עד השתא ק"ש שקרא כבר הוי תלויה וקיימא והשתא באמירת הברכות נעשה מצות ק"ש והברכות ביחד מ"מ לאו כלום הוא דהא אין זה עובר לעשייתן אלא ש"מ דאין ברכות מעכבות לק"ש וש"מ דהא דקאמר דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן אפי' בדיעבד מעכב.

מ"מ נ"ל דאין לומר כן דהא ברכות דלפניה של ק"ש אין לדמותם לשאר ברכת המצות דאין אלו ברכות של ק"ש דהא אין מברכין אקב"ו על מצות ק"ש וכמ"ש הרשב"א בתשו' בשם הגאונים ז"ל וכ"כ למעלה בסי' ג' וראוי לברך את הברכות אפי' לאחר שעבר זמן ק"ש כדתנן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד ואמרי' בגמ' מאי לא הפסיד שלא הפסיד את הברכות אבל מברך ב' לפניה וא' לאחריה אבל הא דדייק בירושלמי זאת אומרת ברכות אינן מעכבות משום דס"ל להירושלמי דהא דתנן אם כיון לבו יצא דמשמע דיצא מיד י"ח ק"ש בקריאה בתורה ואינו מחוסר מעשה עוד.

ואס"ד דברכות מעכבות לק"ש לא שייך למיתני אם כיון לבו יצא כיון דעדיין מחוסר מעשה של אמירת הברכות ומצות ק"ש תלוי ועומד ואם לא יקרא הברכות לא יצא ידי חובת ק"ש אלא וודאי ש"מ דברכות אין מעכבות לק"ש: וכיון שאנו עוסקין בזה אכתוב מה שיש לעיין בדברי הרמב"ם בהאי מילתא.

דע שבפ"א מהלכו' ק"ש כתב הקדים ברכה שניה לברכה ראשונה בין ביום בין בלילה בין לפניה בין לאחריה יצא לפי שאין סדר בברכות ע"כ ומדכתב בהקדים ברכה שניה לראשונה דיצא משמע בהקדים הוא דיצא דסדר ברכו' אינן מעכבות זו את זו הא ברכות עצמן מעכבות זו את זו ואם בירך א' מהן ולא בירך חבירתה לא יצא ידי חובת הברכה שבירך ולפ"ז האי ברכו' א' דתנן היינו אהבה רבה וכי מטא זמן יוצר אור ע"כ הו' אמרי לי' דאל"כ אפי' ידי חובת אהבה רבה דאמרו נמי לא יצאו ידי חובתן דה"ל ברכה לבטלה.

ובפ"ו מהלכו' תמידין ומוספין כתב והממונה אומר להן ברכו ברכה אחת והן פותחין וקורין אהבת עולם וכו' ע"כ. והאי אהבת עולם שכתב היינו אהבה רבה דקאמרשמואל אלא שהוא ז"ל פסק כרבנן דאמרי התם דאין אומרים אהבה רבה אלא אהבת עולם כמש"כ שם בהל' ק"ש.

מ"מ קשה עליו ז"ל כיון דמשמע מתוך דבריו בהל' ק"ש דברכות מעכבות זו את זו ע"כ כי מטא זמן יוצר אור הו' אמרי לי' ואמאי לא כתב הכא דכיון דמטא זמן יוצר אור הו' אמרי ליה ויש ליישב בדוחק ואין להאריך כאן בזה: ונחזור לענייננו מהא שמעתא דפ"ק דפסחים דאמרי' התם אר"י הבודק צריך שיברך מאי מברך רב פפי אמר משמיה דרבא

לבער חמץ רב פפא אמר משמיה דרבא על ביעור חמץ בלבער כ"ע ל"פ דוודאי להבא משמע כי פליגי בעל ביעור מ"ס מעיקרא משמע ומ"ס להבא משמע.

מיתבי העושה לולב לעצמו כו' נטלו לצאת בו אומר ברוך אקב"ו על נטילת לולב שאני הכא דבעידנא דאגביה נפק ביה. אי הכי לצאת בו יוצא בו מיבעי ליה ומשני אין ה"נ כו'. וכתבו התוס' וא"ת כיון דנפק היאך יברך והלא צריך לברך עובר לעשייתן. ואור"י אע"ג דנפק אכתי עוסק במצוה שצריך לנענע בקריאת הלל ע"כ.

ולכאורה דבריהם אינן מובנין כלל שהרי הכא קיימינן אליבא דרב פפי דס"ל דעל מעיקרא משמע אלא דס"ל דמה"ט מברכין בנטילת לולב בעל משום דע"כ א"א לו לברך אלא לאחר שכבר יצא בו דהא בעידנא דאגביה נפק ביה וכי מברך על העבר הוא דמברך והיאך קאמר ר"י אע"ג דנפק אכתי עוסק במצוה כו' דמשמע דמברך על להבא א"כ הדרא קושיא לדוכתיה הא ר"פ ס"ל דעל מעיקרא משמע וה"ל לברך ליטול לולב.

ונ"ל ביאור דבריהם הכי הוא ע"ד שפירש' לפני זה כי פליגי בעל ביעור מר סבר לשעבר משמע פ"ר"ת לשעבר משמע טפי מלהבא אבל מ"מ משמע נמי קצת להבא דאי ל"מ כלל להבא אלא לשעבר א"כ היכי קאמר בסמוך נימא למול לא סגי דלאו איהו מהיל וכי בשביל שאין אנו יודעין לתקן יאמר שקר ע"כ.

והשתא א"ש דוודאי הכא א"א לברך על העבר לגמרי משום דהא בעידנא דאגביה נפק ביה הרי קי"ל דצריך לברך עובר לעשייתן וגם א"א לומר דהברכה קאי על להבא לחוד ומשום דאכתי צריך לנענע בשעת נטילתו דהא דמסיימי התוספות שצריך לנענע בקריאת הלל לאו דוקא דהא גם בשעת הנטילה נמי צריך לנענע הא נמי א"א דא"כ לא ה"ל לברך בעל דמשמע לשעבר טפי מלהבא דהא מהאי טעמא אינו מברך על ביעור חמץ לר"פ אלא ה"ל לברך ליטול לולב כמו שמברך לדידיה לבער חמץ.

אלא וודאי הברכה קאי על תרווייהו על העבר ועל להבא דהא כיון דמעידנא דאגביה נפק ביה מה"ת ונענוע דבתר הכי אינו אלא מדרבנן א"א למצוה של תורה בלא ברכה הילכך תיקנו בעל דמשמע לעבר על הגבהה של תורה ומשמע נמי להבא קצת על נענוע של דבריהן וה"ל עובר לעשייתן לנענוע של דבריהן ולא נפיק נטילת לולב מהאי כללא דאמרי' כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן דאי נפיק מהאי כללא א"כ תיקשי לדידיה בין מדשמואל דכיל כללא כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן בין מאמרי בי רב דלא מפקי מהאי כללא אלא טבילה לחוד ואלו נטילת לולב לא מפקי.

אלא וודאי כדאמרן דהאי על קאי נמי על עובר לעשייתן של נענוע דדבריהן דהא משמע נמי קצת להבא ומ"מ עיקר הברכה קאי על הגבהה של עבר של תורה דהא לשון על לר"פ טפי משמע מעיקרא מלהבא. והשתא אס"ד דכל היכא דלא בירך עובר לעשייתן אפי' בדיעבד אין לברך עוד א"כ לר"פ תקשה למה תיקנו לברכה זו בעל דמשמע לעבר טפי מלהבא כיון דעל הגבהה דלעבר לא שייך לברך כיון דאינו עובר לעשייתן ואי משום נענוע דלהבא ה"ל לברך ליטול לולב כמו שמברכין לדידיה לבער חמץ דמורה על להבא לגמרי.

אלא וודאי ש"מ דכל היכא דלא בירך עובר לעשייתן מברך אחר עשייתן הילכך תיקנו לברכה זו בעל להורות נמי על הגבהה של תורה דלעבר וכדכתיבנא ונ"ל דלר"פ משמיה דרבא דאמר על להבא משמע לאו למימרא דלגמרי משמע להבא ול"מ לשעבר כלל וא"כ לדידיה בנטילת לולב ע"כ אינו אלא על נענוע של דבריהן לחוד דלהבא ואינו מברך כלל על הגבהה של ד"ת דלעבר דהא ליתא דאפי' לדידיה על משמע נמי מעיקרא אלא דס"ל דמשמע להבא טפי ממעיקרא אבל משמע נמי קצת מעיקרא דהיינו לעבר והשתא לדידיה קאי נמי ברכה זו על הגבהה של תורה דלעבר.

ותדע דהא גבי טבילה לאחר שטבל ועלה מברך אקב"ו על הטבילה וטעמא דאינו מברך עובר לעשייתן משום דאכתי גברא לא חזי ואי על לר"פ לא משמע כלל לשעבר אלא להבא בלחוד אע"ג דלדידיה א"א לתקן ברכת טבילה בענין אחר דאם יברך לטבול הא לדידיה נמי משמע להבא מ"מ תקשה וכי בשביל שאין אנו יודעין לתקן יאמר שקר ויברך על הטבילה דמשמע להבא אחר שכבר טבל ועלה אלא וודאי לר"פ על משמע נמי לעבר אלא דלהבא משמע טפי והשתא רב פפי ורב פפא כ"ע ס"ל דעל משמע לעבר ולהבא אלא דרב פפי ס"ל דמשמע לעבר טפי מלהבא הילכך כל היכא דאיפשר לברך בענין אחר עובר לעשייתן אין לברך בעל כיון דמשמע לעבר טפי מש"ה ס"ל דמברך לבער חמץ דלגמרי להבא משמע.

וכן אבי הבן מברך למול ופסח וקדשים דלא סגי דלאו איהו שחיט מברכי' עליהן לשחוט כדאמר בגמ' דמשמע לגמרי להבא ולא על המילה ועל השחיטה דמשמע לעבר טפי מלהבא ובנטילת לולב כיון דאגביה נפיק ביה מברכין בעל דמשמע הכי ומשמע הכי דהשתא קאי הברכה על הגבהה של תורה דלעבר ועל נענוע של דבריהן דלהבא.

וכן בטבילה מברכין בעל דמשמע לעבר ושפיר דמי כיון דא"א לברך קודם הטבילה דהא אכתי גברא לא חזי. ורב פפא ס"ל דעל משמע להבא יותר מלעבר הילכך בכל המצות דמברכין עליהן עובר לעשייתן שפיר דמי לברך בעל כיון דמשמע להבא טפי מלעבר ובטבילה דמברך אחר כך נמי לית לן בה כיון דמשמע נמי לעבר.

ובנטילת לולב כיון דמשמע לעבר ומשמע להבא קאי ברכת על נטילת לולב אהגבהה של תורה דלעבר ואנענוע דדבריהן דלהבא: ולפי זה למאי שהוכחתי דלרב פפא על נמי לעבר משמע קצת אלא דמשמע להבא טפי מלשעבר. נ"ל להוכיח מכאן דכל המצות אם לא בירך עליהן עובר לעשייתן בדיעבד מברך נמי לאחר עשייתן דאס"ד דאפי' בדיעבד א"א לברך לאחר עשייתן א"כ תקשה לר"פ אמאי מברך גבי ביעור חמץ וכן בכל המצות לכתחלה בעל דמשמע נמי קצת לשעבר ה"ל לברך לבער וכן בשאר מצות כה"ג דלא משמע כלל לשעבר אלא להבא בלחוד.

דהא כה"ג ניחא טפי שתהא הברכה מבוררת לגמרי בלהבא משיברך בעל דמשמע נמי קצת לשעבר. אלא וודאי ש"מ דכל היכא דלא בירך עובר לעשייתן מברך אח"כ והתם ע"כ צריך לברך בעל שיהא משמע נמי לשעבר מה"ט תיקנו בהיכא שמברך עובר לעשייתן נמי בעל כדי שלא לחלק בין היכא שמברך עובר לעשייתן למברך אח"כ.

והרי גדולה מזו פ"י רש"י ותוס' והרא"ש דבכל חייבי טבילו' מברכין לאחר הטבילה משום טבילת גר או ב"ק דלא חזי לברך קודם טבילה לא חילקו וה"נ דכוותיה. ואפי' לדעת הגאון וסייעתו דדוקא בטבילת גר הוא דמברך אחר הטבילה משום דגברא לא חזי אבל שאר חייבי טבילות דחזו מברכין קודם הטבילה היינו דוקא התם דאין ראוי שיהיו כל חייבי טבילות דכ"ע טפלים לטבילה יחידית של גר או של בעל קרי שישנו ברכתן משום גררא דידה.

אבל הכא כיון דכל היכא דמברך אחר עשייתן א"כ מברך בעל קודם עשייתן נמי מברך הכי שלא לחלק ולא עוד אלא אפי' בקודם עשייתן נמי ליכא קפידא כ"כ לרב פפא אם מברך בעל כיון שמשמע להבא טפי מלעבר לא חילקו ותיקנו בעל לעולם. אבל אי אמרת דלעולם אין מברכין לאחר עשייתן ולא שייך כלל ברכה לשעבר הא וודאי תקשה ל"ל לרבנן לתקן בעל דמשמע קצת לשעבר כיון דליתא לברכה בעבר כלל ה"ל לתקן בלהבא כגון לבער חמץ דאין במשמעותו לעבר כלל דהא וודאי אין סברא לומר הואיל ותיקנו בטבילה ובנטילת לולב בעל כדי שיהא במשמע לעבר תיקנו נמי בכל הברכות כן.

והרי דעת כל הפוסקים שיש הרבה ברכו' בעל והרבה מהן בלא על כדמוכח מן הגמ' והתוספתא וכמבואר בדברי הר"ן והרא"ש בפ"ק דפסחים ובדברי הרמב"ם והראב"ד בסוף ה' ברכות ולא תיקנו כולן בעל משום שלא לחלק אלא וודאי לא שייך לומר שלא לחלק מברכה לברכה ש"מ מהא דכל היכא דלא בירך עובר לעשייתן מברך אח"כ הילכך תיקנו בעל כדי שלא לחלק וכדאמרן.

ועוד נ"ל להביא ראיה לזה מפ' ע"פ (ד' קיד) דאמרינן התם היכא דליכא אלא חסא מאי אר"ה מברך מעיקרא אמרור בפה"א ואכיל ולבסוף מברך עליה על אכילת מרור ואכיל מתקיף לה ר"ח לאחר שמילא כריסו הימנו חוזר ומברך עליה אלא אמר ר"ח מעיקרא מברך עליה בפה"א ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל אכילת חסא בלא ברכה והלכתא כוותיה דר"ח.

וכתבו התוס' ר"ח נמי נראה דסבר כר"ל דבעי כוונה אעפ"כ סבר דאין נכון לברך בטיבול שני כיון שכבר מילא כריסו דאי סבר דא"צ כוונה הל"ל בהדיא דנפיק בטיבול ראשון ואם יברך בטיבול שני הוי ברכה לבטלה ע"כ. ויש להקשות לפי"ז דכיון דאיפסקא הלכתא כר"ח ש"מ דמצות צריכות כוונה וכ"פ התוס' שם להדיא והשתא כל אלו אמוראי סברי דבעי כוונה וסתמא דמסדר התלמוד סבר הכי מדאיצט' למפסק כר"ח ואי אין צריכות כוונה פשיטא דלא יברך בטיבול שני דאפי' לא בירך בטיבול א' נפקא ביה ואי יברך בטיבול שני הוי ברכה לבטלה ולית הלכתא כוותיה דאבוה דשמואל דא"ל בפ' ראוהו ב"ד (דף כח) אין צריכות כוונה ע"כ.

והרי רוב פוסקים פסקו דהלכה מצות אין צריכות כוונה א"כ תקשה דפשיטא דלא יברך בטיבול שני דהא ה"ל ברכ' לבטלה ואפי' הרמב"ם דפסק גבי תוקע לשיר דלא יצא משום דמצות צריכות כוונה מ"מ בכפאו ואכל מצה פסק דיצא משום דקום אכול מצה אמר רחמנא והא קא אכיל וכמש"כ הר"ן בפ' רב"ד שם.

אלא וודאי ש"מ דכל מצות שלא בירך עליהן עובר לעשייתן מברך אח"כ ואין כאן משום ברכה לבטלה אע"ג דמצות אין צריכות כוונה ויצא ידי חובת מצות מרור בטיבול ראשון אלא דאין נכון לברך בטיבול שני כיון שכבר מילא כריסו. מיהו אין זה ראייה אלא לדעת הפוסקים מצות אין צריכו' כוונה אבל להפוסקים מצות צריכות כוונה אין מכאן ראייה וכמש"כ התוס'.

ולכאורה משמע וודאי דר"ה דאמר מברך מעיקרא בפה"א ואכיל ולבסוף מברך עליהן על אכילת מרור ואע"ג דכבר אכיל מרור בטיבול א' אפ"ה מברך עליו אח"כ דהיינו טעמא משום דס"ל דאם לא בירך עובר לעשייתן מברך אח"כ. דהא ל"ל דס"ל דמצות צריכות כוונה ולא יצא י"ח מרור בטיבול א' דהא בפ"ג דסוכה (ד' מא) תנן רי"א י"ט ראשון של חג שחל להיות בשב' ושכח והוציא את הלולב לרה"ר פטור מפני שהוציא ברשות ואמר ר"ה בגמ' אומר היה ר"י עולת העוף שנמצאת בין האגפיים וכסבור חטאת העוף הוא ואכל פטור ופריך מאי קמ"ל דטעה בדבר מצוה פטור היינו הך ומשני מהו דתימא התם הוא דטעה בדבר מצוה פטור היינו דעבד מצוה אבל הכא דטעה בדבר מצוה כו' ומדקאמר גבי לולב דטעה בדבר מצוה ועבד מצוה דהיינו שיצא ידי חובת נטילת לולב בהוצאה זו ש"מ דס"ל מצות א"צ כוונה.

דהא וודאי לא כיון לצאת ידי חובת לולב בהוצאה זו דהא מיירי בשכח והוציא את הלולב לרה"ר לילך אצל הבקי ללמוד וכמש"כ התוס' בפ"ג דסוכה (ד' לט) גבי הא דשמואל דכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ובההיא סוגיא גופיה גבי הא דאמ' אביי בשהפכו. מ"מ אין זה ראייה שהרי התוס' כתבו שם ואית ספרים דגרסי מהו דתימא מצוה דרמי עליה אבל מצוה דלא רמי עליה אימא לא כלומר לולב דלא סגי ליה דלא שקיל דא"א ע"י אחרים אבל חטאת איפשר שיאכלנה אחר ע"כ.

וגירסא זו נ"ל עיקר משום דלגירסא ראשונה ק"ל דהא א"א לומר דטעמא דר"י גבי לולב משום דטעה בדבר מצוה ועבד מצוה. ואע"ג דלא נתכוין משום דמצות א"צ כוונה הא שמעינן ליה לר"י גופיה דס"ל מצות צריכות כוונה כדדייק לה הגמ' שם בפ' ע"פ מהא דאר"י אע"פ שטיבל בחזרת מצוה להביא לפניו חזרת כו' הילכך הדבר ברור דאין מכאן ראייה כלל.

אבל מ"מ מדברי התוס' אלו למדנו דס"ל דאם לא בירך עובר לעשייתן שוב אינו מברך עוד דאל"כ ל"ל לאוקמי לכל הני אמוראי דס"ל מצות צריכות כוונה הא איכא לפ' כמ"ש מ"מ ראייה זו שהבאתי מפ"ק דפסחים דאם לא בירך עובר לעשייתן מברך אח"כ היא ראייה נכונה ועוד נראה להביא ראייה מהא דשמואל גופיה מדאמר כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ולא קאמר אינו מברך עליו אלא עובר לעשייתן דהוי משמע דאפי' דיעבד נמי לא.

אבל השתא דקאמר מברך עליהן עובר לעשייתן אינו במשמע אלא לכתחלה ולפי"ז אמרי בי רב חוץ מן הטביל' דקאמר לאו לאיפלוגי עלי' דשמואל קא אתו אלא לאוסופי קא אתו דאע"ג דשמואל נמי מודה דאם לא בירך עובר לעשייתן מברך אח"כ. מ"מ ה"מ בראוי לברך עובר לעשייתן אבל טבילת גר או בעל קרי דאינו ראוי לברך קודם ה"ל

אין ראוי לבילה ולא יברך כלל קמ"ל דאפ"ה מברך אחר הטבילה ומייתי תנ"ה לסייע לבי רב דמ"מ אחר הטבילה חייב לברך.

ונ"ל דמה"ט שינה שמואל את לשונו וקאמר כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן ולא נקט קודם לעשייתן שכן דרך הגמ' לומר בכ"מ. ואע"ג דאמר עלה מאי משמע דהאי עובר לישנא דאקדומי הוא דכתיב ויעבר את הכושי א"נ והוא עבר לפניהם ויעבור מלכם לפניה' מ"מ לשון תורה ומקרא לחוד ולשון חכמים לחוד.

והרי מצינו במס' חולין ר"פ ראשית הגז דאתניי' איסי לברי' חמש רחלים כדכתיב רחלים מאתים ואיקפד עליה ר"י התם וא"ל אתניי' רחלות דלשון תורה לחוד ולשון חכמים לחוד כ"ש הכא דלשון עובר בלשון חכמים משמע בכ"מ להיפוך שעבר כבר ולישנא דאחורי הוא ולא לישנא דאקדומי ועובר לעשייתן משמע לאחר שעשאן אלא וודאי שמואל נקט האי לישנא דש"מ תרתי דבר והפוכו דלכתחלה מברך עליהן קודם לעשייתן כדמשמע האי עובר בלשון המקרא ובדיעבד אם לא בירך קודם לעשייתן מברך אח"כ כדמשמע האי עובר בלשון חכמים שהוא אחר עשייתן.

והא ל"ל דהאי עובר אינו במשמע אלא לאחר עשייתן לחוד כלשון חכמי' ומנלן דמשמע נמי לישנא דאקדומי כלשון המקרא דא"כ קשה מאי כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן דקאמר שמואל וכי לא סגי בלאו הכי אדרבה אם מברך עליהן קודם עשייתן וודאי שפיר דמי. וכה"ג דייק הגמ' בפ' התודה במס' מנחות (ד' פא) גבי הא דתנן התם היא ולחמה מן המעשר יביא ופריך יביא לא סגי דלא מייתי אע"כ דהאי עובר לעשייתן פ"י קודם לעשייתן כלישנא דקרא נמי ותרתי ש"מ וכדפ"י: ודע שבמש"כ למעלה יש לי ליישב דעת הרמב"ם שכ' בפ"ג מה' מילה שאם היה מל את בנו מברך אקב"ו למול את הבן וכתב עליו הר"ן בפ"ק דפסחים ואין דבריו מחוורין דכי אמר הכי ה"מ לרב פפי דאמר לבער אבל לר"פ דאמר על ביעור אבי הבן נמי מברך על המילה דמיל' באבי הבן כביעור חמץ דמי דאיהו נמי חייב אלא דאיפשר למיעבד ע"י אחר ע"כ והרבה מחכמי הדורות הקשו עליו כן.

ונ"ל ליישב דבריו ע"ד שכ' דכבר הוכחתי למעלה דלר"פ דס"ל על להבא משמע מעיקרא נמי משמע אלא דלהבא משמע טפי והשתא קשה לו להרמב"ם דא"כ למה תיקנו בעל ה"ל לתקוני בלמ"ד דמבורר לגמרי דלהבא משמע ואלו על משמע נמי מעיקרא ולדידיה ז"ל א"א לומר כמש"כ למעלה דמשום דזימנין דלא בירך עובר לעשייתן ומברך אח"כ על שעבר מה"ט תיקנו בעל דמשמע נמי לשעבר הא ס"ל דאם לא בירך עובר לעשייתן שוב אינו מברך כלל וא"כ ברכה על שעבר לא משכחת לה לעולם וא"כ ה"ל לברך בלמ"ד דלא משמע כלל לשעבר אלא להבא בלחוד.

הילכך מפרש ליה הכי דוודאי בין רב פפי בין רב פפא כ"ע מודו באחר שמל מברך על המילה דא"א לו לברך למול וכי לא סגי דלאו איהו מל אבל באבי הבן שמל לכ"ע מברך למול ואפי' לרב פפא דאי על להבא משמע מ"מ כיון דמשמע נמי לעבר קצת הא וודאי למול עדיף דלא משמע כלל לשעבר אלא להבא לבד.

ואע"ג דבתחלת הסוגיא משמע דהא דאמר אבי הבן מברך למול היינו לרב פפי לחוד דס"ל דעל מעיקרא משמע אבל לר"פ דס"ל להבא משמע ל"ש לן בין אבי הבן לאחר ואבי הבן נמי מברך בעל היינו משום דלא קים לן אכתי דעל לר"פ משמע לשעבר קצת א"כ ל"ל לשנות את הברכה מאחר לאבי הבן. אבל לבתר דמייתי הגמ' דלולב דמברך בעל וכן בטבל ועלה מברך נמי בעל אע"ג דבטבל ועלה וכן בלולב דמעידנ' דאגביה נפק ביה וכי מברך עלייהו לאחר עשייתן הוא דמברך ואפ"ה מברך בעל והשתא אס"ד דעל לא משמע כלל לשעבר א"כ היאך מברך בהו בעל דאינו אלא להבא והרי הוא משקר בברכתו ומהשתא בע"כ צ"ל דעל משמע נמי לשעבר קצת אפי' לר"פ ושפיר דמי לברך עלייהו בעל וא"כ באבי הבן אפי' לר"פ ראוי לברך להכניסו בלמ"ד דלא משמע כלל לשעבר אלא להבא בלחוד אבל לא בעל דמשמע נמי לשעבר קצת לפי המסקנא.

והא דמברכין על ביעור חמץ בעל לר"פ אע"ג דמשמע קצת לשעבר ולא מברך לבער בלמ"ד דל"מ כלל לשעבר אלא להבא בלחוד. מתוך דברי הרמב"ם עצמו למדנו תשובה לזה שכ"כ התם בפ"א מה"ב וכך הוא מברך על ביעור חמץ בין שבדק לעצמו בין שבדק לאחרים שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור קודם שיבדוק כמו שיתבאר במקומו ע"כ.

והאי משעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור קודם שיבדוק דכתב היינו מה"ת דבביטול בעלמא סגי ליה כדאמר במס' פסחים בכ"מ וכמש"כ הרמב"ם בה' חו"מ. אבל מ"מ מדרבנן בעי בדיקה ולא סגי ליה בביטול לחוד נמצא דמי ללולב דמדאגביה נפק ביה ויצא ידי חובת הנטילה של תורה וא"כ לנענוע של דבריהן לא נפק הילכך מברך בעל דמשמע לשעבר קצת על נטילה של תורה ומשמע להבא על נענוע של דבריהן וה"נ מברכין בעל גבי ביעור חמץ דמשמע לשעבר קצת על ביטול של תורה שעבר כבר משעה שגמר בלבו לבטל ומשמע להבא על בדיקה של דבריהן שלפניו שעתיד לעשות וה"נ פסק התם הרמב"ם דהשוחרט פסח וקדשים מברך בלמ"ד לשחוט ולא בעל והיינו נמי מטעמא דפי' מ"מ קשה לי על הרמב"ם כיון דלדידיה אבי הבן מברך להכניסו בלמ"ד אחר מברך בעל ה"נ גבי טבילה נמי בטבילת גר דמברך אחר הטבילה יברך בעל אבל שאר חייבי טבילות דמברכין קודם הטבילה לדידיה ז"ל וכמש"כ ל' בשמו יברכו לטבול בלמ"ד כמו שאבי הבן מברך אפי' לרב פפא להכניסו לד' הרמב"ם ומשנה מנוסח של אחר שמל שמברך בעל והרי הוא ז"ל סתם ופסק דמברך בטבילה על הטבילה דמשמע דכל חייבי טבילות מברכין כן.

ועק"ל שגבי לולב פסק שם נטל את הלולב מברך על נטילת לולב שכיון שהגביה יצא ידי חובתו אבל אם בירך קודם שנטל מברך ליטול לולב כמו לישב בסוכה ע"כ וא"כ בחייבי טבילות נמי נימא הכי דגר שמברך אחר הטבילה יברך בעל ושאר חייבי טבילות יברכו לטבול בלמ"ד. ועק"ל לדידיה ז"ל שפירש שמשעה שגמר בלבו לבטל נעשית מצות הביעור קודם שיבדוק דא"כ לרב פפי אמאי מברך לבער בלמ"ד ה"ל לברך על ביעור כמו שמברך על נטילת לולב מה"ט כיון דאגביה נפק ביה אבל למאי שפי' הכל ניחא דבכ"מ מברך בעל לרב פפא דמשמע קצת נמי לשעבר משום דלפעמים מברך אח"כ אם לא בירך עובר לעשייתן ואע"פ שלכתחלה ראוי לברך עובר לעשייתן ושייך

יותר לברך בלמ"ד דלא משמע כלל לשעבר מ"מ כיון דלפעמים בדיעבד מברך אח"כ לא חלקו חכמים ותיקנו הכל בעל.

והשתא אתי שפיר סברת התוס' ורש"י שפי' דמשו' טבילת גר ובעל קרי שא"א להם לברך עובר לעשייתן תיקנו בכל חייבי טבילו' לברך לאחר הטביל' ולכאור' קשה דהא לרב פפי אחר המל מברך בעל ואבי הבן בלמ"ד וכן גבי שחיטה איכא חילוק בין שחיטת חולין לשחיטת פסח וקדשי' אלמא לא אמרינן דאין לחלק וא"כ בטבילה אמאי אמר דאין לחלק בין טבילת גר ובעל קרי לשאר חייבי טבילות וה"נ הל"ל דבחיבי טבילות שא"א להם לברך קודם הטבילה יברכו אח"כ ובאיפשר יברכו עובר לעשייתן.

ולמש"כ ניחא דוודאי לרב פפי לא אמרי' לא חלקו מדמברך לבער דלא משמע כלל לשעבר והרי באם לא בירך קודם הבדיקה עובר לעשייתן ומברך אח"כ ע"כ צריך לברך בעל דמשמע לשעבר דאם יברך לבער ישקר בברכתו וש"מ דתיקנו רבנן גבי כל חד וחד מאי דשייך ביה א"כ ע"כ נמי גבי מילה נמי יש לחלק בין אחר לאבי הבן וגבי שחיטה בין חולין לפסח וקדשים.

אבל לר"פ דקי"ל כוותיה כיון דס"ל דלעולם מברך בעל אע"ג דמברך עובר לעשייתן ראוי לברך בלמ"ד דלא משמע כלל לשעבר אלא משום שלא לחלק בין מברך עובר לעשייתן למברך אח"כ תיקנו הכל בעל ה"נ משום שלא לחלק תיקנו בכולן לברך לאחר טבילה משום טבילת גר ובעל קרי ובהא דלא חלקו יש לי מקום עיון בדברי הרא"ש שדבריו סותרין זה את זה בפ"ק דפסחים למש"כ בפ' הרואה לענין נט"י אלא שאין כאן מקום להאריך בזה.

ונחזור לענייננו הרי נתבאר דאם לא בירך על המצוה עובר לעשייתן מברך אח"כ ומש"כ הש"כ שם והכי משמע בפ' שלשה שאכלו דאמרי' התם א"ר הילכך אפילו גמר מלאכול כו' כבר עמדו עליה מן האחרונים ותירצו אותו לדעת הא"ז ולא ראיתי להאריך עוד בזה וכ"פ שם רמ"א בי"ד סי' י"ט ואם שחט דבר דאתיליד ביה ריעותא וצריך בדיקה ישחטנו בלא ברכה וכשימצא כשר מברך על השחיטה ובלבד שיהא סמוך לשחיטה עד כאן \$ציוור בספר\$ וק"ל שהוא ז"ל כתב בא"ח סי' תל"ב ואם התחיל לבדוק בלא ברכה יברך כל זמן שלא יסיים בדיקתו ע"כ ומשמע לאחר שיסיים אין לו לברך מ"מ כבר נתברר שאם לא בירך על המצות עובר לעשייתן מברך אח"כ, כנ"ל: סימן כז שאלה היו לפניו פירות הארץ ופירות האילן ובירך על פירות האילן בפה"א אם יצא ידי חובת הברכה של פה"ע נמי או לא: תשובה בפ' כ"מ (דף מ) תנן היו לפניו מינים הרבה רי"א אם יש ביניהם מין שבעה עליו הוא מברך וחכ"א מברך על איזה מהן שירצה ובגמ' אמר עולא מחלוקת בשברכותיהן שוות דר"י סבר מין ז' עדיף ורבנן סברי מין חביב עדיף אבל בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך על זה וחוזר ומברך על זה ופירש"י ד"ה אין ברכה אחת פוטרתן ושוב אין כאן מחלוקת ואע"ג דתנן בירך על פירות האילן בפה"א יצא ה"מ בחד מינא וטעה ובירך עליה בפה"א אבל צנון וזית ובירך על הצנון לא נפטר זית ע"כ והביאו התוס' את דבריו וכתב הב"י בא"ח סי' ר"ו מיהו ה"ר יונה כתב שם היינו דוקא שבשעה שבירך בפה"א לא נתכוין לפטור פה"ע אבל אם נתכוין לפטור את פה"ע א"צ לחזור ולברך וכ"כ הכל בו.

הדבר ברור שרש"י ותוס' וודאי לית להו הא דהר"י שפי' דהא דתנן בירך כו' ה"מ בחד מינא וטעה כו' משמע דוקא בחד מינא הוא דמהני אבל בתרי מיני אפי' במתכוין אין ברכת הצנון פוטר את הזית. ותימה לי על הרב ב"י שכתב שם בש"ע היו לפניו פירות האדמה ופירות העץ ובירך על פה"א ונתכוין לפטור את פרי העץ יצא הרי שפסק כדעת ר"י והיאך שביק דעת רש"י ותוס' ופסק כר"י אף שהכלבו מסייע ליה וכמדומה לי שנעלם מהרב"י דברי התוס' שהרי לא הביאם בב"י \$ ציור בספר \$ ועוד אני תמה דהא עולא דמוקי לפלוגתא בשברכותיהן שוות ה"ט דמין שבעה לר"י עדיף משום דכיון דשניהם נפטרין בברכה א' יברך על מין ז' ויפטור את המין השני הרי דמיירי במתכוין לפטור את שניהם בברכה א' ואפ"ה קאמר באין ברכותיהן שוות אע"ג דמתכוין לפטור את שניה' בברכה א' אין ברכת בפה"א פוטר את פה"ע אלמא אפי' במתכוין נמי אין פה"ע נפטר בברכת בפה"א שמברך על פה"א.

ועוד ק"ל דהא פריך התם לעולא מהא דתניא היו לפניו צנון וזית מברך על הצנון ופוטר את הזית דש"מ דאפי' בשאין ברכותיהן שוות פוטר ומאי קושיא הא הברייתא מיירי במתכוין לפטור את הזית בברכת הצנון ובהא עולא נמי מודה. ואף ע"ג דבסיפא דההיא פליג ר"י ואמר מברך על הזית שהזית מין ז' וש"מ דאפילו בשאין ברכותיהן שוות אפ"ה לר"י מין ז' עדיף ודלא כעולא.

הא הגמ' לא מייתי להא דר"י אלא לבתר דמשני הב"ע בשהצנון עיקר ופריך אי הכי אימא סיפא רי"א מברך על הזית שהזית מין ז' ולית ליה לר"י הא דתנן כל שהוא עיקר ועמו טפלה מברך על העיקר ופוטר את הטפלה וכ"ת ה"נ דל"ל והתניא רי"א אם מחמת צנון בא הזית מברך על הצנון ופוטר את הזית הרי שבתחלה לא הקשה לעולא אלא מדברי ת"ק לחוד ואהא לחוד דס"ל לעולא בשאין ברכותיהן שוות דאין זית נפטר בברכת הצנון הוא דפריך.

וא"ת באמת אמאי לא פריך לעולא מדר"י דאמר מברך על הזית כו' אלמא בשאין ברכותיהן שוות לר"י נמי מין ז' עדיף. ועוד דאהא דקא מקשה וכי לית ליה לר"י הא דתנן כו' קאמר וכ"ת ה"נ דלית ליה והתניא כו' ל"ל להקשות מאותו ברייתא דאם מחמת הצנון בא הזית.

ה"ל להקשות מיניה וביה דאע"ג דלית ליה הא דתנן מ"מ ש"מ דאפי' בשאין ברכותיהן שוות לר"י מין ז' עדיף ודלא כעולא. וי"ל דמה"ט מביא הא ברייתא דאם מחמת הצנון בא הזית דמוכח מינה דברייתא קמייתא לא איירי בשהצנון עיקר דהשתא קשה לעולא לכל דבריו במאי דס"ל דבאין ברכותיהן שוות אין הצנון פוטר את הזית ק"ל מדברי ת"ק דקאמר דפוטר ובמאי דקאמר דבאין ברכותיהן שוות מודה ר"י דאין מין ז' עדיף ק"ל מדר"י דאמ' מברך על הזית.

אבל בלא ברייתא שניה לא הוי ק"ל אלא מדר"י אבל במאי דס"ל דאין זית נפטר בברכת הצנון לא הוי ק"ל מת"ק די"ל הב"ע בשהצנון עיקר. ואפשר לומר דהא השתא במסקנא באמת פריך מדר"י ורבנן ובתחלה כיון דמצא להקשות לעולא מרישא לחוד סגי ליה בהכי אע"ג דאיכא עוד פירכא אחרת נמי מסיפא וכן דרך הגמרא בהרבה מקומות מ"מ לסברת ה"ר יונה קשה דלדידיה לא פריך מדברי ת"ק מידי.

ועק"ל דאיכא למ"ד התם לקמן דאף בשאין ברכותיהן שוות נמי מחלוקת ופריך למ"ד בשאין ברכותיהן שוות נמי פליגי במאי פליגי כלומר כיון דאין נפטרין בברכה א' אמאי אר"י מין ז' עדיף כיון שאין פוטר את השני בברכתו ומאי קושיא לפ"ד ה"ר יונה הא כיון דאפשר לפטור את המין השני בברכתו במתכוין לפוטרו הילכך מין ז' לר"י עדיף ויברך עליו ויתכוין לפטור את המין השני.

אלא שבזו י"ל דהאי בשאין ברכותיהן שוות דקאמרי הני אמוראי בין עולא דס"ל דל"פ בין האי אמורא דקאמר דפליגי בכל גווני שאין ברכותיהן שוות מיירי מדאמרי שאין ברכותיהן שוות סתמא ולמ"ד פליגי משמע אפי' אם הא' מין דגן שברכתו במ"מ והשני מין עץ או האדמה שא"א לא' ליפטר ע"י ברכת חבירו בשום ענין אפי' פליגי.

והשתא פריך שפיר במאי פליגי ולעולא פריך מדאמר בשאין ברכותיהן שוות ד"ה מברך ע"ז וחוזר ומברך ע"ז סתמא דמשמע דבכל גווני שאין ברכותיהן שוות לא נפטר הא' בברכת חבירו כגון צנון וזית והתניא מברך על הצנון ופוטר את הזית. מ"מ קושיות הראשונות וודאי קשה והנה באמת המעייין בדברי ה"ר יונה שם יראה שיש לכיון דבריו לדעת רש"י ותוס'.

ובספר ט"ז הפריז על מדותיו וכתב אהא דפסק בש"ע שם היו לפניו פה"א ופה"ע כו' תמוה לי ל"ל שיהא לפניו הא' כ' בס"ה אם בירך על פירות שלפניו והביאו לו יותר ממין אחר שברכתו כברכת ראשון דא"צ לברך. וכאן נמי הוי ברכת פה"ע כברכת פה"א שאם נתכוין באמירת פה"א גם על פה"ע א"צ לברך אח"כ בפה"ע ואין זה קושיא כלל דהא דס"ה מיירי בדבר שברכתו כברכת הראשון ממש לפיכך מהני אע"פ שלא היו לפניו בשעת הברכה אבל כאן דמיירי דבירך בפה"א על פירות הארץ הילכך אין נפטר פירות העץ בברכה זו אא"כ היו לפניו בשעת הברכה.

והרי לפי רש"י ותוס' אפי' בכה"ג ל"מ לפטור של עץ בבפה"א שבירך על פירות האדמה ומה שהביא ראיה מאגוזים ותפוחים שמשמע מדברי הרשב"א שברכת הא' פוטר את חבירו אפילו הביאו לפניו השני אחר שבירך על הראשון וה"ה כאן לענין פה"ע אחר פה"א כיון שיוצא בה עכ"ד. הא נמי אין ראיה דשאני אגוזי ותפוחים דברכתן שוה לגמרי ועל כיוצא בזה אמרו על הראשונים אנו מצטערים אלא שבא להוסיף עליהן ולענין דינא הדבר ברור שראוי לפסוק כרש"י ותוספות וה"מ מסוגיית הגמ' וגם דברי ה"ר יונה יש לכיון כן ואפי' היו לפניו פה"א ופה"ע ובירך על פה"א בפה"א ונתכוין לפטור את פה"ע בברכה זו לא מהני וצריך לברך על של עץ ברכה בפ"ע, כנ"ל: דיני ציצית סימן כח שאלה המניח תפילין ומתעטף בציצית איזה מהן ראוי להקדים לחבירו אם תפילין קודמים לציצית או איפכא: תשובה בנ"י בה' ציצית כ' נראה שראוי להקדים מצות ציצית ששקולה כנגד כל המצות ועוד שתדירה יותר שנוהגת בין בחול בין בשבת בין בי"ט ותדיר ושאינו תדיר קודם וכ"מ לה"ר יונה בס' הירא' ומ"מ אותן שמתעטפין בטלית גדול כיון שאין דרך להתעטף אלא אחר כל המלבושין ושנותנין מקטוריהן בראשיהם מצות תפילין בא לפניו תחלה ומברכים עליהם תחלה לפי שאין מעבירין על המצות ע"כ.

הנה מש"כ שראוי להקדים מצות ציצית מפני שהיא תדירה יותר נ"ל דהא ליתא שהרי דעת ר"פ אפי' כסות יום פטור מן הציצית בלילה נמצא דאין מצות ציצית נוהג כלל בלילה אבל תפילין דעת ר"פ שמן התורה נוהג בלילה אלא שרבנן גזרו עלה משום שמא ישן בהן הרי דמצות תפילין תדירה ממצות ציצית שאינה נוהגת בלילות מד"ת ותפילין מה"ת נוהג בלילה ומשום גזירה דרבנן לא פקע מעלת תדיר ממצות תפילין כיון דמה"ת נוהג בלילות כבימים ואי משום דציצית נוהג בשבת וי"ט משא"כ תפילין הא מ"מ מה שנוהג בלילות משא"כ בציצית הוא יותר תדירה מהא דשבת וי"ט של ציצית.

ועוד נ"ל דאפי' אי נימא דהלכה כמ"ד כסות יום חייב בציצית אפי' בלילה ותפילין אינו נוהג מה"ת בלילה וכמ"ש בדיני תפילין וציצית בס"ד וה"ל מצות ציצית תדיר מתפילין מ"מ אין לציצית דין קדימה על תפילין דהא תפילין דבר שבקדושה הן משא"כ ציצית כדאמרי' בפ"ב דמגילה (דף כו) דחשיב ציצית בין תשמישי מצוה דנזרקין ונרתיק של תפילין ורצועותיהן חשיב בין תשמישי קדושה דנגנזין והרי בזבחים רפ"י (דף פט) תנן כל התדיר מחבירו קודם את חבירו וכל המקודש מחבירו קודם את חבירו ובגמ' (ד' צ) איבעי' להו תדיר ומקודש איזה מהן קודם תדיר קודם משום דתדירא או דילמא מקודש קודם דקדיש ולא איפשטא וכיון דלא איפשט א"כ אין לאחד דין קדימה על חבירו וכ"פ הרמב"ם בפ"ט מה' תמידין ומוספין היו לפניו תדיר ומקודש יקדים איזה מהן שירצה ע"כ.

וא"כ כיון דלכ"ע אין לציצית קדימה על תפילין אפי' את"ל דציצית תדירי הא תפילין קדישי וה"ל תדיר ומקודש ואיזה מהן שירצה יקדים הרי ראוי להקדים תפילין לציצית דאי תפילין תדירי מציצית ה"ל תדיר ומקודש וקדמי לציצית ואפי' את"ל דציצית תדירי מתפילין הא מ"מ תפילין קדישי וה"ל תדיר ומקודש ואיזה שירצה יקדים ואי מקדים תפילין לציצית לא עבר על שורת הדין וממ"נ עבד כהלכה אבל אי מקדים ציצית לתפילין הרי למ"ד לילה זמן תפילין הוא וכסות יום פטור מן הציצית בלילה הוי ליה תפילין תדיר ומקודש משא"כ בציצית ועושה דלא כהלכה.

עוד אני אומר דאפי' למ"ד תפילין אינו נוהג בלילה וכסות יום חייב בציצית אפי' בלילה מ"מ אין שם תדיר על מצות ציצית דהא לאו דבר שבחובה הוא דלא חייבה תורה לאהדורי בתר טלית בת חיובא כמו שחייב בתפילין ושאר מצות אלא שאם יש לו טלית בת חיובא מצוה עליו להטיל בה ציצית ואי לא לא כל כה"ג אין דין תדיר עליו להקדימו לשאינו תדיר אלא מצוי מיקרי ולא תדיר שהרי שם בעי הש"ס למפשט לבעיין דתדיר ומקודש איזה מהן קודם מהא דתנן שלמים של אמש חטאת ואשם של היום שלמים של אמש קודמין הא אידי ואידי דיום חטאת ואשם קודמין אף ע"ג דשלמים תדירי.

א"ר מצוי קאמרת תדיר קמיבעי' לן מצוי לא קמיבעיא לן ופירש"י שלמים תדירי שהן מצויין מתוך שבאין בנדר ובנדבה מצוי קאמרת שאין תדירתו חובה אלא שהוא מצוי יותר מחבירו ע"כ. הרי אע"ג דלאחר שנדר ונדב קרבן שלמים הקרבנות עליו חובה בע"כ אפ"ה אזלינן בתר עיקר חיובא והואיל ואין חובה עליו להקדיש שלמים כדי להקריבן לאו דבר שבחובה הן ולא הוו תדיר אלא מצוי ה"נ אע"ג דאם לובש טלית בת ד' כנפות מצות ציצית עליו חובה בתר עיקר חיובן אזלינן והואיל ואין עליו חובה ללבוש טלית

בת ד' כנפות כדי שיתחייב בציצית לאו דבר שבחובה הן ולא ה"ל תדיר דליקדמי לשאינו תדיר אלא מצוי בלבד מיקרי ואין לו דין קדימה מפני מצויותיו ואפי' למ"ד כלי קופסא חייבין בציצית בפ' התכלת (ד' מ) מ"מ אין עליו חובה לקנות טלית בת ד' כנפות כדי שיתחייב בציצית וא"כ תפילין קודמים דה"ל מקודש והשתא כל המקודש מחבירו דשם קדושה על שניהם אלא שאחד מקודש מחבירו קודם את חבירו.

מקודש ואינו מקודש כגון תפילין וציצית לא כ"ש דהמקודש קודם לשאינו מקודש. ואע"ג דאמר התם א"ל רב הונא ב"י לרבא אטו תדיר לאו מצוי הוא והתניא אוציא את הפסח שאינו תדיר ולא אוציא את המילה שהיא תדירה ומשני מאי תדירה במצות איבעית אימא מילה לגבי פסח כי תדיר דמי' והשתא לא מיבעיא לשינויא קמא דהא דקרי למילה תדיר מפני שתדירה במצות שנכרתו עליה י"ג בריתות וצוויין כמו שפירש"י דה"ט לא שייך גבי מצות ציצית אלא אפי' לשינויא בתרא דקאמר מילה לגבי פסח כי תדיר דמי הא פירש"י מפני שמצויה היא הרבה מפסח אבל מצוי דחטאת לאו כתדירה דמי ע"כ.

וכ"ש דציצית לגבי תפילין לאו כתדירה דמי יותר משלמים לגבי חטאת ולא דמי למילה גבי פסח דכתדירה דמיא דמילה נוהגת בכל יום ויום תמיד ופסח אינו נוהג אלא פ"א בשנה בלבד והרבה היא מצויה מפסח וזה ברור: ומהתימא על הר"י ונ"י שכתבו דציצית תדיר מיקרי וליתא דאינו אלא מצוי וכדאמרן ולפי זה תפילין ראוי להקדים לציצית משום קדושה שבה.

ולא תימא דלא שייך שם קדושה אלא בקדשים הקריבין ע"ג המזבח בקודש אבל לא בשאר דברים כגון תפילין דנימא דשם קדושה שבו גורם לו דין קדימה. דהא ליתא שהרי הש"ס רצה למפשט התם לבעיין דתדיר ומקודש מהא דאר"י הלכה מתפלל אדם של מנחה ואחר כך של מוסף ש"מ דבשאר מצות שאינן של קדשים שייך נמי שם קדושה לענין דין קדימה.

ואין לדחות ולומר דמה"ט קרי לתפלת מוסף מקודש משום דתפלה זו במקום קרבן מוסף תיקנוהו רבנן כדאמר בריש פ' תפלת השחר (ד' כו) וגם מדכרינן לקרבן מוסף בתפלה זו משא"כ בתפלת מנחה אע"ג דתיקנו אותה כנגד תמיד של בין הערבים וכדאמרינן התם מ"מ לא מדכרינן בתוך התפלה עצמה אותו קרבן שנתקנה כנגדו והא מה"ט כתבו קצת פוסקים דאין להתפלל תפלת מוסף נדבה אע"ג דמתפללי' כל התפלות נדבה דהואיל ומדכרינן בתוך התפלה לקרבן מוסף אין קרבן מוסף באה נדבה.

דליתא דהא דמדמי תפלת מוסף ומנחה לתדיר ומקודש לאו מה"טהוא משום דמדכרינן לקרבן בתוך התפלה ה"ל כמקודש דקדשים. שהרי דחי התם אטו שבת לתפלת מוסף אהני לתפלת מנחה לא אהני ש"מ דה"ט דס"ד דתפלת מוסף קדישא משל מנחה מפני שהיא תפלה מיוחדת לימים מקודשים כשבת וי"ט ור"ח אבל תפלת מנחה בחול נמי איכא ומדקאמר דשבת לתפלת מנחה נמי אהני כמו לתפלת מוסף ש"מ דאין שום מעלה כלל לתפלת מוסף להיות שם קדושה עלה מצד עצמה יותר משאר תפלות משום דמדכרינן את הקרבן בתוך התפלה עצמה משא"כ בשאר כל התפלות דא"כ אכתי מאי משני דשבת מהני למנחה כמו למוסף הא אע"ג דתפלת מנחה של שבת מצד קדושת

שבת חמירא ושקולה בקדושתה כמו תפלת מוסף מ"מ הא תפלת מוסף מקודשת יותר ממנחה משום דמדכרינן בה לקרבן מוסף משא"כ במנח' וא"כ אכתי תפשוט בעיין דתדיר ומקודש דהיינו מקודש חמור נגד מקודש קל אלא שתדיר יותר כדמוכח מתני' דחשיב התם דם חטאת קודם לדם עולה מפני שהיא מרצה וכן כל הני דחשיב להו התם כולן מקודשין אלא שהא' קודש חמור והשני קל ממנו בקדושה ועלה קאי בעיין דתדיר והוא קודש קל ומקודש דהיינו קודש חמור ממנו וה"מ כולה סוגיין.

וכיון דבעיין במקודש חמור ותדיר מקודש קל הוא א"כ אכתי לא משני מידי בהא דשבת למנחה אהני כמו למוסף הא מ"מ מוסף הוי ליה מקודש חמור שקדושתה מצד עצמה משא"כ במנחה. אלא וודאי אין לתפלת מוסף שום מעלת קדושה מצד עצמה דהא דמדכרינן לקרבן בתוך התפלה עצמה לאו מילתא היא למיקרי שם קדושה מה"ט.

ועוד שהרי בעי למיפשט עוד התם לבעיין דתדיר ומקודש מהא דתניא דבר אחר ברכת היין תדיר וברכת היום אינו תדיר ותדיר ושאינו תדיר תדיר קודם אע"ג דברכ' היום קדישא. ודחי אטו שבת לברכת היום אהני לברכת היין לא אהני ומדקרי לב"ה מקודש אף ע"פ שאין לו ענין לקדשים כלל ש"מ דבכל דבר שבקדושה שייך למעלה זו של מקודש ליקדם לשאינו מקודש והה"נ תפילין קדמי בוודאי לציצית הואיל ומקודשת אפי' אי ציצית נוהג בכסות יום אפי' בליל' ותפילין אינו נוהג בלילה לאו שם תדיר על מצות ציצית אלא שם מצוי הואיל ואינו דבר שבחובה מטעמא דפי' ודומיא דשלמים דקאמר רבא דה"ל מצוי ולא תדיר מה"ט.

ואע"ג די"ל דרבא דקרי לשלמים מצוי ולא תדיר דיחוי' בעלמא קא מדחי ליה דלא תפשוט מכאן מדקדמי חטאת ואשם דקדישי לשלמים דתדירי דש"מ דמקודש קודם לתדיר מ"מ תפילין דקדישי קדמי לציצית ממ"נ אי מצוי כמו ציצית נמי תדיר מיקרי א"כ שלמים דמצויין נמי תדיר הן ואפ"ה חטאת ואשם המקודשים קדמי להן וש"מ דתדיר ומקודש מקודש קודם א"כ ה"ה לתפילין המקודשים קדמי לציצית התדיר ואי שלמים המצויין לאו תדיר מיקרו לפיכך חטאת ואשם המקודשים קדמי להן אם כן ה"נ ציצית המצוי לאו תדיר מיקרי וממילא תפילין המקודשים קדמי להו: ודע דבעל ט"ז בא"ח סי' תרפ"א כתב בפ' כל התדיר מיבעיא לן בתדיר ומקודש איזה מהן קודם ונשאר בספק כו' ואע"ג דנשאר הבעיא בספק משמע שיש לנו לפסוק דתדיר עדיף כיון שהיא כלל בתורה ואין לנו דבר ברור להוציא מן הכלל כו' ע"כ.

ואיני יודע מאי קאמר דהא דכל המקודש מחבירו הוא נמי כלל בתורה ומקראי ילפינן לה בשלהי מסכ' הוריות. וגם נעלם ממנו דברי הרמב"ם שהבאתי למעלה בתדיר ומקודש שפסק דאיזה שירצה יקדים: ונחזור לענייננו דלפי מה דפי' מחוייב להקדים מצות תפילין לציצית משום דתפילין ה"ל מקודש.

ובש"ע א"ח סי' כ"ה כתב לאחר שלבש טלית מצוייץ יניח תפילין שמעלין בקודש ע"כ ואין אלו אלא דברי תימה דכלפי לייא אדרבה תפילין משום קדושתן ראוי להקדימן לציצית וכדתנן כל המקודש מחבירו קודם את חבירו ואין ענין מעלין בקודש לכאן דזה מיירי שמעלין מקדושה קלה לקדושה חמורה ממנה אבל אין מורידין מחמורה לקלה וכהיא דפרק הקומץ רבה דתפילה של יד עושים אותה של ראש משום מעלין בקודש

דשל ראש קדושתה חמורה משל יד ושל ראש אין עושין אותה של יד משום דאין מורידין אבל בשני דברים כל המקודש מחבירו קודם לו וכ"ש מקודש ואינו מקודש כמו ציצית ותפילין דמקודש קודם וכמ"ש"כ.

מיהו כל זה הוא לדעת הר"י והנ"י אבל המחזור דאפי' את"ל ציצית נוהג אפי' בלילה בכסות המיוחד ליום ותפילין אינו נוהג בלילה מה"ת ואפי' את"ל נמי דמצוי תדיר מיקרי כ"ז אינו מועיל כלום להקדים ציצית לתפילין משום תדיר ושאינו תדיר תדיר קודם ואפי' את"ל נמי תדיר ומקודש תדיר קודם ולא דמי לשלמים וחטאת דאת"ל תדיר קודם למקודש שלמים קדמי לחטא' משום דשאני שלמים נהי דעיקרן אינו של חובה כמו חטאת שמחוייב להביא בע"כ אבל שלמים אי בעי לא נדר ונדב כלל מ"מ בסופן לאחר שהקדיש חובה עליו להקריבן בע"כ אבל ציצית לעולם אינו חובה עליו ללבוש טלית בת חיובא כדי לקיים מצות ציצית וה"ל דבר הרשות לגמרי דלא ילבוש ולא יעשה ציצית אם כן אין לה דין קדימה על מצוה אחרת של חוב.

מ"מ אני אומר דאע"ג דמצות ציצית לאו מצוה של חובה היא אפ"ה אין חיוב להקדי' תפילין לציצית אפי' תימא נמי דתפילין ה"ל תדיר ומקודש לגבי ציצית וטעמ' דמילתא דכל דיני קדימה כגון של תדיר או של מקודש אינן נוהגין אלא בשתי מצות שאחד מהן תדירה או מקודשת מחבירתה אבל לגבי דבר הרשות ל"ל בה דהא אם לא ירצה להקריב שום א' מן הקרבנות הללו הרשות בידו ומותר לעסוק במלאכתו וצרכיו קודם הקרבה אלא שאם רוצה להקריב מחוייב להקדים ולהקריב התדיר או המקודש קודם לחבירו וכמ"ש בדיני ברכות בסי' כ"ב בס"ד א"כ ה"נ אם מקדים ללבוש הטלית המצויין קודם לתפילין ל"ל בה דהא ה"ל מקדים דבר הרשות לדבר מצוה דהא לבישת טלית זה אינו חובה עליו ואי בעי לא לביש ליה כלל הילכך לא איכפת לן בהקדמתו לפיכך הרשות בידו או ללבוש תפילין קודם או ללבוש טלית מצויין קודם לתפילין.

ומש"כ בנ"י דראוי להקדים ציצית לתפילין משום ששקולה נגד כל המצות הא וודאי אם היה ציצית חובה הוי אתי שפיר אבל כיון שנתברר דאם היה חובה בוודאי מצות תפילין היה קודם לה משום שהוא תדיר ומקודש ואין לנו לדחות מעלת תדיר ומקודש שהוא מה"ת מפני סברא בעלמ' שהיא שקולה כנגד כל המצות אלא דקולתה דמפני שאינה דבר שבחובה הוא גרם לה שאין מצות תפילין קודם לה אם כן ה"ט נמי לא מהני שתקדם למצות תפילין ואיזה שירצה יקדים.

ומש"כ הנ"י ומ"מ אותן שמתעטפין בטלית גדולה כו' עד לפי שאין מעבירין על המצות דמשמע מדבריו דאין מעבירין על המצות עדיף מתדיר יפה כיון וכ"כ כן במ"א והוכחתי זה בראיות ברורות. ומ"מ אין זה ענין לנידון דידן שהרי העליתי דמעלת תו"מ לא מהני לתפילין לאקדומי לציצית משום דציצית לדבר הרשות דמי ה"נ לא מהני ה"ט להקדים תפילין לטלית גדול דלא אמרינן אין מעבירין על המצות אלא בשני מצות אבל דבר הרשות אי מקדים לה ל"ל בה דהא מותר להניח המקטורין על ראשו קודם שמניח תפילין של יד וזה ברור לפיכך בין טלית גדול או קטן אם רצה להקדים לתפילין שפיר דמי ואם רצה להקדים תפילין להן נמי שפיר דמי ועיין מש"כ סימן י"ז גבי הא דפסח ששחטו קודם לתמיד כיון ששחטו מקריב ליה משום אין מעבירין על המצות מוכח נמי הכי,

כנ"ל: סימן כט שאלה הא דקי"ל כלאים בציצית שרי רחמנא אם הוא דווקא במקום מצוה או אפי' שלא במקום מצוה כגון לנשים או בטלית שאולה דפטור מן הציצית ואע"ג דאין לנו תכלת מ"מ נ"מ עי"ז לכמה דיני ציצית וכמו שיתברר לפנינו בס"ד: תשובה הנה עוד כיוצא בזה מצינו דשרי רחמנא כלאים בבגדי כהונה וגם שם מצינו שנחלקו חכמים הקדמונים בזה אי שרי דוקא במקום מצוה כגון בשעת עבודה או אפי' שלא במקום מצוה נמי שרי ותחלה ראיתי לבאר הא דבגדי כהונה ואח"כ אבאר הא דכלאים בציצית הנה מצינו להרמב"ם שכתב בספ"י מה' כלאים כהנים שלבשו בגדי כהונה שלא בשעת עבודה אפי' במקדש לוקין מפני האבנט שהוא כלאים ולא הותרו בו אלא בשעת עבודה שהיא מ"ע כציצית וכ"כ בפ"ח מה' כלי המקדש בגדי כהונה מותר ליהנות בהן לפיכך לובשם ביום עבודתו ואפי' שלא בשעת עבודה חוץ מן האבנט מפני שהוא שעטנז אסור לכהן הדיוט ללבשו אלא בשעת עבודה ע"כ.

וכתב עליו הראב"ד בה' כלאים טעה בזה שהרי אמרינן במסכת יומא פ' בא לו כה"ג במקדש אפי' שלא בשעת עבודה מותר ובה' כלי המקדש כתב על דברי הרמב"ם לא מחזור מן הגמ' הכי אלא כל היום מותר במקדש ע"כ. ובאמת אין זה השגה דהא דקאמר הש"ס במקדש אפי' שלא בשעת עבודה מותר לאו אבנט קאי ומשום כלאים אלא אבגדי כהונה קאי וקמ"ל דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן ולבר מאבנט די"ל דאסור שלא בשעת עבודה משום כלאים וכדברי הרמב"ם ז"ל.

מ"מ נ"ל ראייה ברורה לכאור' לדעת הראב"ד ז"ל דאפי' אבנט דכלאים הוא שרי שלא בשעת עבודה דהואיל והותר כלאים בבגדי כהונה בשעת עבודה שרי לגמרי אפי' שלא בשעת עבודה דאלת"ה תקשה לך הא דאמרינן בכולה תלמודא חטאת עוף באה על הספק ואינה נאכלת נהי דאיכא תקנתא שלא לבא לידי ספק נבילה דדילמא אינו בר קרבן ומליקת חולין הוי נבילה בהא שאינ' נאכלת הא מ"מ אכתי תקשה היכי משכחת לה דמביא חטאת העוף על הספק הרי ע"כ צריך ללבוש בגדי כהונה בשעת עבודתה ואפי' האבנט שהוא כלאים צריך ללבשו שהרי מחוסר בגדים ששימש קי"ל דמיחל עבודה כדתנן ברפ"ב דזבחי' וחייב מיתה נמי כדאמר בסנהד' פ"ה (ד' פה) ודילמא קרבן גמור הוא והיאך רשאי ללבשו מספק דילמא לאו בר קרבן הוא ואין חטאת באה בנדבה וה"ל חולין גמורים נמצא לובש כלאים שלא במקום מצוה ועובר על לאו דכלאי בגדים אלא וודאי ש"מ דכלאי בגדי כהונה לגמרי שרא רחמנא אפי' שלא בשעת עבודה הילכך לית לן בה בהא שלובש אבנט של כלאים בשעת עבודת חטאת העוף הבאה על הספק אפי' את"ל דה"ל חולין לית לן בה בלבישת כלאים של אבנט.

וא"ת א"כ מאי מיבעיא לן התם בפ' בא לו אי בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן שלא בשעת עבודה או לא תפשוט לן מהא גופיה מדמביא חטאת עוף על הספק ש"מ דניתנו ליהנות בהן דאל"כ דילמא לאו בר קרבן הוא ונהנה מבגדי כהונה שלא בשעת עבודה. הא לק"מ דודאי לא דמי איסור הנאה דבגדי כהונה שלא בשעת עבודה לאיסור כלאים דגבי איסור הנאה תליא מילתא בקדושה הבאה ע"י אדם והילכך מהני בה לב ב"ד מתנה עליהן להוציא מעות הקדש לחולין כדאמר ברפ"ב דכתובות שהרבה היו נוטלין שכרן מתרומת

הלשכה אף שלא היה לצורך עבודה והרי להרמב"ם דס"ל דאבנט של כלאים שלא בשעת עבודה אסור אע"ג דקי"ל בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן וכמ"ש הרמב"ם גופיה.

וע"כ היינו טעמא משום דגבי איסור הנאה של בגדי כהונה שבא ע"י אדם מהני לב ב"ד מתנה עליהן משא"כ גבי איסור כלאים שבא מאיליו ולא על ידי אדם לא שרי לד' הרמב"ם אלא בשעת עבודה דאתי עשה ודחי ל"ת אבל שלא בשעת עבודה לא הילכך א"א למפשט בעיין דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן מחטאת עוף הבאה על ספק די"ל דהואיל ואין לו לגברא תקנה לאכול בקדשי' אא"כ מביא חטאת העוף על הספק משום תקוני גברא לב ב"ד התנו ליהנות בהן מספק אבל שלא לצורך עבודה אכתי איכא למיבעי דילמא לא ניתנו ליהנות בהן ולא התנו ב"ד על כך כיון שהוא שלא לצורך כלל אבל גבי איסור כלאי' אס"ד דשלא בשעת עבודה אסור אלמא אית ביה משום איסור כלאים גבי חטאת העוף היאך באה על הספק דילמ' חולין היא ואין כאן מ"ע לדחו' ל"ת דכלאי' וה"ל כלאים שלא במקום מצוה.

אלא וודאי כלאים דבגדי כהונה אפי' שלא בשעת עבודה נמי שרא רחמנא וכדעת הראב"ד ז"ל. § ציור בספר \$ וא"ת ואכתי תקשה לך מאי קמיבעיא לן בגדי כהונה אי ניתנו ליהנות בהן שלא בשעת עבוד' הא מ"מ תפשוט לן מהכא מדחטאת העוף באה על הספק ש"מ דאפי' שלא בשעת עבודה נמי ליתא באבנט משום איסור כלאים א"כ ה"ה דליתא משום איסור הנאה של הקדש אפי' שלא בשעת עבודה דמ"ש האי איסורא מאיסור כלאים דאבנט וי"ל דשאני איסור כלאים דהיינו טעמא דשרי אפי' שלא בשעת עבודה משום דילפינן לה מכלאים בציצית דשרא רחמנא אפי' שלא במקום מצוה כמש"כ התוס' במסכת מנחות פ' התכלת (דף מא) דהא כתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך לומר שבמקום גדילים תלבש שעטנז משמע דכל לבישה שרא רחמנא ע"כ הילכך ילפינן נמי מיני' לשעטנז דבגדי כהונה דכל לבישה שרא רחמנא כמו אצל ציצית אבל איסורי הנאה דבגדי כהונה א"א למילף מכלאים דכל לבישה שרא רחמנ' דמה לכלאי' דקיל שכן שרי בציצית משא"כ איסור הקדש הילכך מיבעי' לן שפיר אי בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן כל זה נראה לכאורה.

מ"מ כי דייקת ביה שפיר אין זה ראייה שהרי בפ"ד דנזיר (דף כט) תניא ר' יוסי ב"י אומר מנין לחטאת העוף הבאה על הספק שאינה נאכלת ת"ל והזב את זובו לזכר ולנקב' מקיש נקבה לזכר מה זכר מביא קרבן על הוודאי אף נקבה כו' ומה זכר מביא על הספק אף נקבה מביאה על הספק כו' אי מה זכר מביא קרבן ונאכל אף נקבה מביאה קרבן ונאכל אמרת לא אם אמרת בזכר שכן איסור א' תאמר בנקבה ששני איסורים.

ומפ' הגמ' מאי שני איסורים לאו איסור נבילה וחולין בעזרה ודייק מיניה דס"ל לריב"י דיש שחיטה לעוף מה"ת וחולין שנשחטו בעזרה דאוריית' אלמא רבי לן רחמנ' מהיקשא דנקבה לזכר שמביא' חטאת העוף על הספק ואי לא הוי אלא איסור א' הוי נאכל נמי א"כ אין כאן משום איסור כלאים לכהן משום אבנט דבגדי כהונה דהא מקשינן נקבה לזכר שמביא קרבן על הספק ולא חיישינן לאיסור כלאים.

ואע"ג דקאמר לא א"א בזכר שכן איסור א' כו' ולא קאמר דבזכר איכא ב' איסורים ובנקבה ג' שהרי איכא נמי איסור כלאים דאבנט. לק"מ דאיסורא א' וב' איסורים דקאמר

לא חשיב אלא האיסור שבאין ע"י אכילה דהיינו איסור נבילה וחולין בעזרה שאסורים באכילה שהרי אהא קאמר לה אי מה זכר מביא קרבן ונאכל כו' אמרת כו' אבל איסור כלאים אינו אלא בשעת עבודה ולא בשעת אכילה.

וע"ש בסוגיא ובתוס' ויש לי בזה דקדוקי דברים ואין זה מקומו וממש"כ תבין שיש להקשות דברי הראב"ד דידיה אדידיה הא דמתיר אבנט של כלאים אפי' שלא בשעת עבודה אמש"כ בה' ציצית ולפנינו אכתוב בזה בס"ד הרי נתברר שאין מכאן ראייה לסברת הראב"ד. ואין להביא ראייה נמי לדברי הרמב"ם מהא דאמרינן בפ"ק דמנחות (דף ה) דתניא התם כשהוא אומר מן הבקר למטה שאין ת"ל אלא להוציא את הטרפה והלא דין הוא מה בעל מום שמותר להדיוט אסור לגבוה טרפה שאסורה להדיוט אינו דין שאסורה לגבוה כו' ואם השבתה כשהוא אומר מן הבקר למטה שאין ת"ל להוציא את הטרפה ואמרינן מאי אם השבתה ואמר רב אדא ב"א משום דא"ל כלאים תוכיח שאסורין להדיוט ומותרין לגבוה כלומר בבגדי כהונה ופריך מה לכלאים שכן הותרו מכללן אצל הדיוט בציצית ומשני אטו ציצית צורך הדיוט הוא מצוה היא ודחי אלא מה לכלאים שמצוותן בכך.

ואי כדברי הראב"ד שכלאים בבגדי כהונה הותרו לגמרי אפי' שלא לצורך עבודה א"כ מאי קאמר מה לכלאים שמצוותן בכך הרי אפי' שלא במקום מצוה הותר לגמרי בבגדי כהונה (וכן יש להקשות לר"ת שפירש דכלאים בציצית שרי לגמרי אפי' שלא במקום מצוה כגון בלילה או לנשים וכמו שאכתוב לקמן בס"ד).

וי"ל דמ"מ גבי עבודה לא הותר שלא במקום מצוה אלא משום מיגו דהותר במקום מצוה הותר נמי שלא במקום מצוה והרי במקום מצוה עיקר הגורם להתיר נמי שלא במקום מצוה מצוותו בכך משא"כ גבי טרפה שלעולם אין מצוותו בכך שהרי איפשר בכשרה. גם אין להביא ראייה לד' הרמב"ם מהא דאמרינן בר"פ ד' מיתות (דף מט) אמר רבא אמר רב סחורה א"ר הונא כ"מ ששנו חכמים דרך מנין אין מוקדם ומאוחר כו' לאפוקי מהא דתנן כה"ג משמש בח' כלים וההדיוט בארבעה בכתנות ומכנסים מצנפת ואבנט כו' ותניא מנין שלא יהא דבר קודם למכנסים שנא' ומכנסי בד יהיו על בשרו ותנא מ"ט אקדמיה לכתנות משום דאקדמיה קרא וקרא מ"ט אקדמיה משום דמכסיא לכוליה גופיה עדיפא ליה.

ופירש"י מ"ט אקדמיה לכתנות הואיל ומכנסים קודמים. דאקדמיה קרא כתנות בד קודש ילבש.

ומכנסי בד וגו' ע"כ. ואיכא למידק כיון דהתנא סדרא דקרא נקט אפי' במקום שאין סדר הלביש' כן כמו הכא גבי כתנות ומכנסי' דאקדמי' לכתנות משום דאקדמיה קרא אע"ג דסדר הלבשה הוי מכנסים קודם לכתנות א"כ כ"ש במקום שאין קפידא בסדר הלבשה להקדים בגד לבגד שאין ראוי לתנא לשנות מסדרא דקרא והא האי קרא דגבי ד' בגדים של כה"ג ביוה"כ הכי כתיב כתנות בד קודש ילבש ומכנסי בד יהיו על בשרו ובאבנט בד יחגור ובמצנפת בד יצנוף הרי שהקדים קרא אבנט למצנפת ואמאי הקדים התנא למצנפת קודם לאבנט ולא נקט אבנט קודם למצנפת כסדרא דקרא.

אלא ע"כ ה"ט דאקדמיה תנא למצנפת ונקט לאבנט לבסוף ואילו קרא איפכא כתיב משום דקרא איירי מבגדי כה"ג ביוה"כ דהאבנט הוא של בוך כדכתיב ובאבנט בד יחגור ולא היה באבנט זה כלאים כדאמר בפ"א דיומא (דף יב) א"כ ליכא קפידא כלל אי קדים ולביש לאבנט קודם למצנפת אם ירצה אבל התנא דמיירי מאבנט של כהן הדיוט דקי"ל כר' דאמר התם אבנטו של כהן הדיוט הוי של כלאים ולא כראב"ש דפליג עליה ואמר דהוי של בוך דהא הלכה כרבי מחבירו וכ"פ הרמב"ם.

וכיון דאבנטו של כהן הדיוט הוי של כלאים ולא שרי ללבושו לצורך עבודה אלא משום דאתי עשה ודחי ללא תעשה וכדברי הרמב"ם ע"כ א"א לו ללבוש את האבנט אלא באחרונה אחר לבישת כל בגדי' כדי לסמוך לעבודה כל מה דאפשר דאם מפסיק בין לבישת האבנט להתחלת העבודה בלבישת בגד אחר הרי מלובש בכלאי' באותו שעה שעוסק בלבישת בגד אחר שלא לצורך העבודה ועובר בלאו דלא תלבש שעטנז בחנם הילכך מוכרח ללבוש מצנפת קודם לאבנט כדי שלבישת האבנט יהיה סמוך לעבודה לפיכך נקט תנא לאבנט בתר מצנפת גבי כהן הדיוט ואין בזה משום שינוי סדרא דקרא משום דקרא איירי מאבנט של כה"ג של בוך דליכא קפידא אם מקדימו למצנפת אבל בשל כהן הדיוט דאיכא קפידא תנא ליה באחרונה.

משא"כ גבי כתונת ומכנסים דבין כה"ג בין כהן הדיוט איכא קפידא להקדים למכנסי' קודם לכתונת ואפ"ה אקדמיה קרא לכתונת אקדמי' נמי תנא ולא רצה לשנות מסדרא דקרא \$ ציור בספר \$ והשתא לדעת הרמב"ם אתי שפיר אבל לסברת הראב"ד דמותר כלאים דאבנט אפי' שלא בשעת עבודה א"כ אפי' גבי אבנט של כהן הדיוט נמי ליכא קפידא אי לובשו קודם למצנפת כמו גבי אבנטו של כה"ג דיוה"כ תקשה לך אמאי שינה התנא מסדרא דקרא ואקדמיה למצנפת לאבנט השתא בכתונת ומכנסים דאיכא קפידא בהקדמת מכנסים מ"מ אקדמיה לכתונת משום דאקדמיה קרא מצנפת ואבנט דליכא קפידא בלבישתן להקדים אחד לחבירו כ"ש דהוה לי' להתנא להקדים אבנט למצנפת משום דאקדמיה קרא.

די"ל דלק"מ דהא דאקדים קרא אבנט למצנפת לאו משום קפידא הוא ואין חשיבות לזה יותר מזה אלא שא"א להוציא ב' דברים כאחת ואע"ג דשוין הן בע"כ צריך להקדים לאחד מחבירו וכדאמרינן ברפ"ב דחגיגה גבי את השמים ואת הארץ את הארץ ל"ל להקדים שמים לארץ דאי לאו את אע"ג דשמים כתיב ברישא מ"מ לא הוי אמרינן להקדים שמים לארץ והאי דאקדמי' קרא משום דא"א להוציא ב' דברים כא' וכמו שפירש"י התם וכזה מוכרחים אנו לומר בהרבה מקומות וכיון דהא דאקדמיה קרא אבנט למצנפת לאו בדוקא משום קפידא הוא הילכך לא חש התנא למנקט סדרא דקרא דהא קרא גופא לאו משום סדרא נקט לה הכי אלא משום שא"א להוציא ב' דברים כא' וכדאמרן אבל גבי כתונת ומכנסי' כיון דמכנסי' קודמי' ואפ"ה אקדמי' קרא לכתונת ש"מ בדוקא ומשום קפידא נקט לה הכי ומשום דמכסיא לכוליה גופי' עדיף ליה הילכך אקדמיה ליה משום דאקדמיה קרא בדוקא ומשום קפידא.

ואדרבה מכאן יש תשובה לדברי הרמב"ם דהא תנן כה"ג משמש בח' כלים כו' מוסיף עליהן כה"ג חושן ואפוד ומעיל וציץ והשתא לדבריו ז"ל ה"ל לכה"ג ללבוש לציץ שאינו

אלא טס של זהב ואין בו משום כלאים קודם לאבנטו שהרי בח' בגדים הוא משמש בשאר ימות השנה דאז היה אבנטו של כלאים לד"ה כדאמרינן התם במס' יומא וכן בשאר בגדים היו מהן של כלאים כדכתיב בקרא והיה לו לסמוך לבישת בגדים של כלאים סמוך לעבודה ולא לאחר לבישת ציץ אחר לבישת בגדי כלאים ומפסיק ביניהן לעבודה בלבישתו ונמצא בשעת לבישתו הוא מלובש בכלאים כחנם אלא וודאי אין קפידא בזה דבגדי כהונה אין בהן משום איסור כלאים אפי' שלא בשעת עבודה וכד' הראב"ד ז"ל \$ציור בספר\$ ועק"ל על דברי הרמב"ם ז"ל דאס"ד דבגדי כהונה יש בה משום איסור כלאים א"כ בשעת עבודה היכי שרי מטעם דאתי עשה ודחי ל"ת הא אמרינן בפ"ק דביצה היכא אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כגון מילה בצרעת א"נ סדין בציצי' דבעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה אבל אי בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים לעשה לא דחי.

והשתא הרי כלאים דבגדי כהונה דלובשם קודם שמתחיל בעבודה דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים לעשה דעבודה ואפ"ה עשה דעבודה דוחה ל"ת דכלאים א"כ לגמור מיניה לכל עשה דוחה ל"ת אפי' בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים לעשה אלא ע"כ ש"מ דהא דשרי כלאים בבגדי כהונה לגמרי אישתרי ואפילו שלא בשעת עבודה ולא משום דאתי עשה ודחי ל"ת דהא כל כה"ג א"א לעשה לדחות ל"ת כיון דלא מקיים לעשה בעידנא דמיעקר לאו.

ועק"ל לדעת הרמב"ם ז"ל מההיא סוגיא דפ' בא לו גופא דאהא דאיבעיא לן בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן או לא ניתנו ליהנות בהן אמרי' ת"ש לא היו ישינים בבגדי קודש שינה הוא דלא הא הילוכי מהלכי. ודחי בדין הוא דהילוכי נמי לא וסיפא איצטריכא ליה פושטין ומקפלין ומניחין אותן תחת ראשיהן פושטין כו' תחת ראשיהן ש"מ בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן אר"פ לא תימא תחת ראשיהן אלא אימא כנגד ראשיהן ה"נ מסתברא דכנגד ראשיהן דאס"ד תחת ראשיהן ותיפוק ליה משום כלאים דהא איכא אבנט ונהי נמי דניתנו ליהנות בהן הא מתהני מכלאים.

ואיכא למידק אמאי נטר הש"ס למימר להאי הכי נמי מסתברא אסיפא דמתני' אפושטין ומקפלין כו' ואמאי לא קאמר לה ארישא דמילתא דדייק שינה הוא דלא הא הילוכי מהלכי ודחי בדין הוא דהילוכי נמי לא כו' הל"ל וה"נ מסתבר' דהילוכי נמי לא דאס"ד הילוכי שפיר דמי ותיפוק לי' משו' כלאים דהא איכא אבנט כו'.

אע"כ דהא וודאי דאין בבגדי כהונה משום איסור כלאים אם מלובש בהן דרך לבישה כדרך שלובשין בשעת עבודה הילכך הא הילוכי מהלכי ולית לן בה משום כלאים דאבנט אבל אם פושטן ומניחין אותן תחת ראשיהן כיון שאינו דרך לבישה יש בו משום איסור כלאים וכמש"כ התוס' בפ' התכלת (ד' מא) בשם ר"ת וכמ"ש לפנינו בס"ד ועק"ל דא"כ לראב"ש ולהני אמוראי דפ"ק דיומא (דף ו) דס"ל דאבנטו שלכהן הדיוט הוי של בוז א"כ ליכא שום כלאים בבגדי כהונה של כהן הדיוט ובבגדי כהונה של כהן גדול היה כלאים שהרי אבנטו של כה"ג כ"ע מודו דהוי של כלאים וגם בשאר בגדיו היה כלאים ולדברי הרמב"ם הא דהותר לכה"ג ללבשן בשעת עבודה הוי מטעמא דאתי עשה ודחי ל"ת אבל בשל הדיוט כיון דליכא משום איסור כלאים א"צ לדחיית ל"ת בעבודת הדיוט.

ולפי זה לא היה רשאי כה"ג לעבוד שום עבודה כל ימות השנה אלא ביה"כ לחוד דאינן כשירים אלא בו אבל בשאר ימות השנה כיון דאיפשר בכהן הדיוט בלתי דחיית הל"ת דכלאים אין לנו לקיים העשה דעבודה בכה"ג ע"י דחיית הל"ת. דכה"ג אמרינן במסכת שבת פר"א דמילה (דף קלב) גבי בשר אפי' במקום בהרת יקוץ דפריך לאביי אליבא דר"ש דאמר דבר שאינו מתכוין מותר אפי' במקום דהוי פסיק רישא ולא ימות האי בשר ל"ל הא ה"ל דבר שאינו מתכוין ומשני באומר אבי הבן לקוץ בהרת בנו קמכוין.

הדר פריך ואי איכא אחר לעביד אחר כדר"ל דאמר כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת ומשני דליכא אחר. הרי אפי' גבי מילה דעיקר המצוה מוטלת על אבי הבן מ"מ היכא דאיכא אחר עביד ע"י אחר שלא לדחות הל"ת כ"ש מ"ע דעבודה שהיא אינ' מוטלת על כה"ג יותר מכהן הדיוט כיון דאיפשר בכהן הדיוט בלתי דחיית הלא תעשה דכלאים דאין לעשות ע"י כהן גדול כיון דאיפשר לקיים שניהם.

והרי בכולא גמרא אמרי' דכה"ג אם רצה לעבוד כל השנה כולה הרשות בידו כדתנן בפ"ק דיומא שכה"ג מקריב חלק בראש ותנן בפ"ב דתמיד בזמן שכה"ג רוצה להקטיר היה עולה בכבש כו' ותנן נמי בפ"ב דחגיגה (ד' יז) גבי יום טבוח שחל אחר השבת אין כהן גדול מתלבש בכליו שלא לקיים דברי האומרים עצרת אחר השבת ופי' אין כה"ג מתלבש בכליו היינו בבגדי כהונה שלו לעשות עבודה שהיה רגיל לעבוד ביו"ט כמו שפי' התוס' התם מן הירושלמי וש"מ דבשאר ימות השנה אם רצה לעבוד עובד וה"נ אמרינן בהרבה מקומות דכה"ג עובד בשאר ימות השנה ומקרא מלא דיבר הכתוב ובהעלות אהרן את הנרות בין הערבים יקטירנה והקטיר עליו אהרן קטרת סמים בבקר בבקר בהטיבו את הנרות יקטירנה ואכל ימות השנה קאי אלמא אע"ג דאיפשר ע"י בניו שהם הדיוטים מ"מ עביד לה אהרן אם רוצה ואמאי נילף מכאן דכ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אע"ג דיכול לקיים את שניהם מ"מ אתי עשה ודחי ל"ת דהא עבודת שאר ימות השנה איפשר בכהן הדיוט ואתה יכול לקיים הל"ת דכלאים ואפ"ה עביד לה אהרן שהוא כה"ג ע"י דחיית הל"ת ודלא כר"ל.

ועוד אפי' למ"ד אבנטו של כהן הדיוט הוי נמי של כלאי' כמו של כה"ג הא מ"מ בשל כהן הדיוט ליכא משום כלאים אלא אבנט לחוד ואלו בשל כה"ג היה עוד בגדים של כלאים לבר מאבנט והרי הלובש כלאים לדבר הרשות עובר בל"ת על כל בגד ובגד וא"כ אפילו לדידיה כיון דעבודת שאר ימות השנה איפשר ע"י הדיוט שאין ל"ת של כלאים נדחה ע"י עבודתו אלא בבגד א' אין לעשותה ע"י כה"ג שעובר בל"ת של כלאים על כל א' וא' מבגדיו שהן של כלאים והשתא אס"ד דבלא שעת עבודה איכא בבגדי כהונה משום כלאים ולא שרי אלא בשעת עבודה משום דאתי עשה ודחי ל"ת וכדעת הרמב"ם א"כ לא משכחת לה לכה"ג שיעבוד בשאר ימות השנה אע"כ ש"מ דכלאים בבגדי כהונה הותרה לגמרי אפי' שלא בשעת עבודה ולא משום לתא דעשה דוחה ל"ת הותרה הילכך רשאי כה"ג לעבוד כל ימות השנה אפי' למ"ד אבנטו של כהן הדיוט הוי של בוך מ"מ כלאים לכה"ג הותרה לגמרי בבגדי כהונה שלו: ועוד ק"ל דתנן בפ' כל הזבחים (דף עז) איברי חטאת שנתערבו באיברי עולה רא"א יתן למעלה ורואה אני את בשר החטאת

מלמעל' כאלו הן עצים והשתא כשמתעסק בבשר חטאת ליתן למעלה אע"ג דרואה אני כאלו הן עצים הא עובר על לאו דכלאים שלא במקום מצוה ואפילו רבנן דפליגי עליה התם ואמרי תעובר צורתו ויצא לבית השרפה היינו מטעמא דלית ליה רואין כדמוכח בגמ' אבל משום כלאים לא חיישינן.

\$ציוור בספר\$ תו תנן התם איברין באיברי בעלי מומין רא"א אם קרב ראש א' מהן יקרבו כל הראשים ותנן דם תמימין בדם בעלי מומין ישפך לאמה כוס בכוסות רא"א אם קרב כוס אחד יקרבו כל הכוסות ולא חיישינן לאיסור כלאים בשעה שעוסק להקריב דם ואיברי בעלי מומין. ואפי' רבנן דפליגי עליה דר"א הוא מטעם אחר כדאמרי' התם ולא משום איסור כלאים.

ותו תנן התם מתן ד' במתן א' רא"א ינתנו במתן ד' רי"א ינתנו במתנה אחת א"ל ר"א הרי הוא עובר על בל תגרע א"ל ר"י הרי הוא עובר על בל תוסיף א"ל ר"א לא נאמר בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו ואכתי תקש' נהי דכשיתן במתן ד' אין כאן משום בל תוסיף לר"א מ"מ בשע' שעוסק ליתן מתן ד' מן הדם של מתן א' מלובש בכלאים שלא במקום מצוה.

שהרי הא דמתן ד' במתן א' לאו בבלול מיירי אלא אפי' בכוס בכוסות נמי איירי כדאמרי' התם בגמ' וש"מ מכל הני דכלאים בבגדי כהונה שרי לגמרי אפי' שלא בשעת עבודה. ועוד נ"ל להביא ראיה לזה מהא דאמרי' בפ"ב דיומא (ד' כד ע"ב) במה מפיסין ר"נ אומר בבגדי קודש ויהיב טעמא משום דא"א בבגדי חול דילמא אגב חביבותיה מיקרי ועביד וא"כ להאי טעמא ע"כ צריכים המפיסין ללבוש כל הד' בגדים ואפי' אבנט שהוא של כלאים דאל"כ אכתי איכא למיחש דילמא אגב חביבותיה מיקרי ועביד בלא אבנט ואפי' ר"ש דפליג עליה ואמר בבגדי חול הא יהיב טעמא משום בעלי זרוע דחמסי ועבדי הא לא"ה מודה דמפיסין בבגדי קודש כדר"נ ואפי' אבנט.

ועוד מדנקט ר"נ בבגדי קודש סתמא כל ד' בגדים במשמע ואפי' אבנט כדמוכח והיא דפ' אמרו לו דקאמר הכי נמי מסתברא דכנגד ראשיהן דאי ס"ד תחת ראשיהם תיפוק ליה משום אבנט דהוי של כלאים ומאי קושיא דילמא הא דתנן לא היו ישינים בבגדי קודש כו' תחת ראשיהם מיירי בשאר בגדי כהונה חוץ מן האבנט דהוי של כלאים.

ואע"ג דבפ"ג דתמיד גרסינן ואיבעית אימא באותן שאין בהן כלאים מ"מ להני שינויי קמאי לא אמרינן הכי ובפ"ז דיומא ליתא לגמרי להאי איבעית אימא וע"ש במפרשים אלא ש"מ כל היכא דתני בגדי כהונה סתמא כל ד' בגדים ואפי' אבנט במשמע ואמאי הא ה"ל כלאים שלא במקום מצוה. אלא וודאי ש"מ דלגמרי התיר רחמנא כלאים בבגדי כהונה אפי' שלא בשעת עבודה ואף ע"ג דלא שרי אלא במקדש וכמש"כ לקמן הא פייס הוי במקום קודש בלשכת הגזית בחציה שבנוי בקודש כדאמר אביי התם.

הרי נתברר לנו בהרבה ראיות ברורות דכלאים בבגדי כהונה שרי לגמרי אפי' שלא בשעת עבודה וכ"ד התוספות שם בפרק התכלת בשם ר"ת וכתבו דכן מוכח בתוספתא דכלאים דתניא בגדי כהונה ובגדי כה"ג אין בהם משום כלאים בגדי כהן גדול שיצא במדינה חייב במקדש בין לשרת בין שלא לשרת פטור ולפנינו יתבאר זה בס"ד: סימן ל

ואחר שנתברר דכלאים של בגדי כהונה שרי לגמרי אפי' שלא בשעת עבודה במקדש עתה נבא לעיקר השני לענין כלאים בציצית אי שרי במקום מצוה דווקא או אפי' שלא במקום מצוה.

דע שהתוספות בפרק התכלת ובפרק כל הבשר במסכת חולין (דף קי) כתבו בשם ר"ת דכלאים בציצית שרי לגמרי אפי' שלא במקום מצוה כגון בטלית שאולה או לאשה דאינה חייבת בציצית. ויש לי כאן מקום שאלה לדעת הראב"ד דכבר נתבאר דס"ל ז"ל דכלאים בבגדי כהונה שרי לגמרי אפי' שלא בשעת עבודה ואלו לענין ציצית שלא במקום מצוה לא ס"ל הכי שהרי כ' הרמב"ם בפ"ג מה' ציצית נשים ועבדים וקטנים פטורין מן הציצית מן התורה כו' טומטום ואנדרוגינוס חייבין מספק והגיה עליו הראב"ד בהשגות דוקא בציצית שאין בה כלאים ע"כ ואיכא למידק מ"ש לענין עבודה דשרי כלאים אפי' שלא במקום מצוה ולענין ציצית במקום מצוה אין שלא במקום מצוה לא.

והנה התוס' שם בשם ר"ת פ"א דלענין ציצית שרי כלאים לגמרי אפי' שלא במקום מצוה ומ"מ בתחלה גמגם ר"ת לומר דכלאים בבגדי כהונה לא שרי אלא במקום מצוה דשעת עבודה לחוד. הא פ"א שם התוס' טעמו משום דכתיב לא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך לומר שבמקום גדילים תלבש שעטנז משמע דכל לבישה שרא רחמנא ועוד שבטלית העשוי להנאתו חייב הכתוב בכלאים אבל בגדי כהונה לא לביש אלא בעידן עבודה והאי ועוד דבריהם סתומים.

והרא"ש בה' ציצית העתיק דבריהם בביאור שכתב ועוד כלאים בציצית הותר בטלית המיוחד ללבישה שעיקרו עשוי להנאתו הילכך כל זמן לבישתו הותר בין ביום בין בלילה אבל גבי כהנים לא הותר אלא במיוחד לעבודה הילכך דווקא בעידן עבודה שרו ע"כ. אבל להקל גבי בגדי כהונה אפי' שלא במקום מצוה ולהחמיר גבי ציצית דלא הותר אלא במקום מצוה כד' הראב"ד צריך טעם למה.

\$ציור בספר ועוד ק"ל לדעתו ז"ל כיון דפשיטא לן דכלאים גבי בגדי כהונה שרי לגמרי א"כ מאי קמיבעי' לן אי ניתנו ליהנות בהן או לא תפשוט לן מדשרי כלאים דידהו שלא במקום מצוה ה"ה הנאתן דמ"ש הא מהא. ואע"ג דא"ל דהא דקאמר דכלאים דבגדי כהונה שרי לגמרי היינו לבתר דאיפשט לן דבגדי כהונה ניתנו ליהנות בהן אפי' שלא בשעת עבודה הילכך מהשתא ילפינן מיני' לענין כלאים והכי משמע להדיא מדבריו דיליף לכלאים מדניתנו ליהנות בהן.

מ"מ הא כבר הוכחתי למעלה מדקאמר ה"נ מסתברא אסיפא דמילתא ולא ארישא דש"מ דפשיטא ליה להגמ' דבגדי כהונה אפי' שלא במקום מצוה אין בהן משום כלאים אע"ג דאכתי לא איפשט לן דבגדי כהונה ניתנו ליהנות והשתא וודאי תקשה כמו דגבי כלאים פשיטא דשרי לגמרי אפי' שלא בשעת עבודה ה"ה דלענין הנאה נמי נימא הכי ומ"ש דהא פשיטא לן והא מספקא לן.

אלא שבזה י"ל דהיינו טעמא דשרי כלאים בבגדי כהונה אפי' שלא בשעת עבודה משום שהרי מן הדין אפי' בשעת עבודה נמי ה"ל למיסר משום כלאים דהוי איסור הבא מאליו ולא שייך לומר יבא עשה וידחה ל"ת שהרי בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים לעשה

ואפ"ה שרא רחמנא הילכך איכא למימר מיגו דהותר בשעת עבודה הותר לגמרי אפי' שלא בשעת עבודה אבל לענין ליתנו ליהנות בהן ליכא למימר דהותר בשעת עבודה שהרי באותו שעה לא נאסר דהא עיקר הקדישן הוא כדי לעבוד וליהנות מהן בשעת עבודה ואפי' אם נלקחו ממעות הלשכה הרי לב"ד מתנה בהן להתנות ליקח מהקדש זה בגדי כהונה וליהנות בהן בשעת עבודה ולא רכיב מעולם עלייהו איסורא בשעת עבודה אלא שלא בשעת עבודה לחוד הילכך ל"ל בהא מיגו דהותר בשעת עבודה הותר לגמרי אפי' שלא בשעת עבודה מה"ט מיבעיא לן אי ניתנו ליהנות בהן בשעת עבודה אע"ג דלענין איסור כלאים פשיטא לן דהותר לגמרי אבל קושיא ראשונה קשה.

ונ"ל דלק"מ דכבר העתיק הרא"ש שם מדברי התוס' דה"ט דהותר כלאים בבגדי כהונה לגמרי משום דלא ניתנה תור' למלאכי השרת דכשיגמור עבודתו יפושטם מיד ולא ישהה עליו כלל הילכך כשהתירה התורה לבישה לגמרי התירה אפי' שלא בשעת עבודה אבל בהנחה תחת ראשו ליכא למימר הכי הילכך אסורה עכ"ד והיינו טעמא נמי דגבי ציצית שלא במקום מצוה אסורה דל"ל האי טעמא דלא ניתנה למלאכי השרת.

ואפי' לבר חיוב בלילה שאינו זמן ציצית נמי אסירי משום כלאים דהא איפשר להפשיטו קודם הלילה. ועי"ל דהא דכתב הראב"ד בה' ציצית דוקא בציצית שאין בה כלאים אטומטום ואנדרוגינוס קאי שהם ספק אשה וא"ל אע"ג דס"ל דגבי איש אפי' שלא במקום מצוה שרי כלאים בציצית לגמרי מיגו דשרי במקום מצוה.

מ"מ מיגו דשרי לאיש שרי נמי לאשה לא אמרינן דנשים עם בפ"ע הן ולא אמרינן מיגו ממין לשאינו מינו וכדאמר בפ' במה אשה (דף סג) דטבעת שיש עליה חותם הוי תכשיט לאיש ואשה שיצאה בו חייבת חטאת אע"ג דתנן הרועים יוצאים בשקים ולא רועים בלבד אמרו אלא כל אדם משום דנשים עם בפ"ע הן וה"נ דכוותיה וראשון נ"ל עיקר: ועתה אבוא לד' ר"ת כפי מה שהעתיק הרא"ש את דבריו כי דבריו מסודרים ובדברי התוס' במסכ' מנחות נפלו טעיות הרבה וז"ל הרא"ש אר"ז א' שמואל תכלת אין בו משום כלאים ואפי' בטלית פטורה ומסיק דהאי טלית פטורה מיירי בהטיל למוטלת ודקדק ר"ת מדקאמר ואפי' ולא קאמר אפי' בלא וי"ו משמע דבלא טלית פטורה איצטריך לאשמעינן דתכלת אין בו משום כלאים כי ההיא דפ' טרף בקלפי אר"א משום בר קפרא אומר היה ר"מ איברי עולה שניתותרו עושה להן מערכה בפני עצמן וסודרן ואפי' בשבת ומוכח התם מדקאמר ואפי' בוי"ו דתרתמי מילי אתי לאשמעינן וה"נ אתי לאשמעינן דאין בו משום כלאים אפי' בלילה אע"ג דלאו זמן ציצית הוא דלגמרי התיר הכתוב כלאים בציצית ואין בו משום כלאים כלל ואפי' ללבשו בלילה וכן משמע מהא דקאמר גבי סדין בציצית גזירה משום כסות לילה ולא קאמר גזירה שמא יתכסה בו בלילה וכן אמרינן בפ' התכלת דטלית שאולה חייבת בציצית מל' יום ואילך משום דנראית כשלו ומישתרי בה כלאים אע"ג דפטורה מדאורייתא אצלו כיון דהותרה אצל בעל הטלית ובספרי תניא אם היתה מיוחדת ליום ולילה חייבת בציצית ועוד תניא התם ר"י בן בבא אומר ביחוד בטלו חכמי' כסות אשה מן הציצית אלא פעמים שבעלה מתכסה בה הילכך נראה דכלאים בציצית שרי בטלית של איש בין לאיש בין לאשה בין ביום בין בלילה ואפי' הכי חשיב מצות עשה שהז"ג כיון דכסות לילה פטור ע"כ.

ואיני יודע מאי קאמרי כיון דפי' דכסות יום חייב בציצית אפי' בלילה א"כ אין ללמוד מהא דלגמרי התיר הכתוב כלאים בציצית אפי' שלא במקום מצוה דהא לילה זמן מצותו הוא בכסות יום ומכסות לילה וודאי לא איירי דהא אסור משום כלאים כדאמר גזירה משום כסות לילה דלדברי ר"ת פי' כסות המיוחד ללילה אלמא איסור כלאים נוהג בו.

ועק"ל דהאי תכלת לדברי ר"ת אין בו משום כלאים מיירי מכסות יום וקמ"ל דאין בו משום כלאים בלילה אין זה רבותא דהא מילתא דפשיטא היא כיון דס"ל כסות יום חייב בציצית בלילה אין לחלק בין יום ללילה ופשיטא דאין בו משום כלאים בלילה ואין כאן שום רבותא בבבא דרישא דמילתא דשמואל.

מ"מ בעיקר דברי ר"ת וראייתו מכאן אכתי יש לו מקום דשמואל בבבא דרישא קמ"ל תכלת אין בו משום כלאים לאו אלילה קאי אלא אטלית שאולה א"נ אשה קמ"ל דשרי תכלת ואין בו משום כלאים. ובפרק כיסוי הדם (ד' קי) דאר"י התם טלית שאולה כל ל' יום פטורה מן הציצית כתבו התוס' י"מ דאם היא של כלאי' כגון תכלת דאסורה כיון דפטורה מדאורייתא ואור"ת דאין לחוש דאמר בריש התכלת תכלת אין בו משום כלאים ואפי' בטלית פטורה ומסיק כגון הטיל למוטלת פי' טלית שיש בו ציצית כבר ולא בעי למימר כגון שאח"כ הסיר הראשונים וקמ"ל דלא הוי פסולה משום תעשה ולא מן העשוי דא"כ ל"ל למימר אין בו משום כלאים לימא הטיל למוטלת כשרה אלא הא קמ"ל כל טלית דאישתרי בה כלאים דהיינו בתכלת מותר בכל עניינים בין להתעטף בין להציע תחתיו ובין לו בין לחבירו בין לאשתו בין ביום בין בלילה דלגמרי שרי ביה כלאים ע"כ.

ולכאורה משמע דר"ת דייק לה מדקאמר אפילו בטלית פטורה כגון שהטיל למוטלת ולא הסיר את הראשונים וה"ל שניות שלא לצורך אפ"ה אין בשנייה משום כלאים ש"מ דבכל ענין שרי כלאים בציצית. אבל א"א לומר כן דאי נלמוד הא מילתא מואפי' בטלית פטורה דקאמר שמואל בסיפא א"כ תכלת אין בו משום כלאים דרישא לא קמ"ל מידי והרי לר"ת תרי מילי נינהו מדקאמר ואפי' בוי"ו וכמש"כ נמי התוס' בשמו ב'פ' התכלת.

ועוד סיפא דאפי' בטלית פטורה דהיינו הטיל למוטלת וודאי לא קמ"ל אלא דאין בו משום תעשה ולא מן העשוי לחוד שהרי פריך הגמרא התם והא אמרה רבי זירא חדא זימנא דאמר רבי זירא הטיל למוטלת כשרה ומשני חדא מכלל חבירתה איתמר ומדפריך הא אמרה ר' זירא חדא זימנא ש"מ דלא קמ"ל בהא דאפי' בטלית פטורה אלא הא לחוד דהטיל למוטלת כשרה וכאידך דר' זירא דאל"כ מאי פריך הא טובא קמ"ל דאפי' שלא במקום מצוה שרי כלאי'.

אלא ע"כ דהטיל למוטלת לא דמי לשלא במקום מצוה דהכא שם ציצית אקמאי ובתראי וה"ל שניהם במקום מצוה וכדפירש"י והאמרה ר"ז חדא זימנא לעיל הטיל למוטלת כשרה וכיון דמתכשר בהנך בתראי כ"ש בקמאי אי הוי פסיק לבתראי פשיט' דאין בה משום כלאים דהא כולהו ציצית מיקרו ע"כ. אלא דברי ר"ת אלו דפרק כ"ה היינו האי דאידיך דר"ת דפרק התכלת.

וה"ק ולא בעי למימר כגון שאח"כ הסיר הראשונים וקמ"ל כו' כלומר ולא אשמועינן שמואל אלא הא לחוד דאין בו משום תעשה ולא מן העשוי דא"כ ל"ל למימר אין בו

משום כלאים כלומר בבא דרישא דאין בו משום כלאים ל"ל ומדנקט ואפי' בוי"ו ע"כ תרי מילי נינהו. אלא הא קמ"ל כל טלית כו' כלומר בבבא דרישא קמ"ל הא אבל בבבא דסיפא דואפי' בטלית פטורה דהיינו הטיל למוטלת וודאי תעשה ולא מן העשוי הוא דקמ"ל.

והרי דבריו ז"ל בפ' כ"ה ובפ' התכלת אחדים הן ושניהם ראייה אחת הוא וזה ברור לי בכוונתו ז"ל: מ"מ כבר נתברר דהראב"ד ז"ל חולק על סברא זו וס"ל דלא הותר כלאים בציצית אלא במקום מצוה דוקא וכ"נ דעת הרמב"ם שכתב בפ"ג מהל' ציצית כסות של פשתן אין מטילין בה תכלת כו' גזירה מדבריהם שמא יתכסה בה בלילה שאינה זמן חיוב ציצית ונמצא עובר על ל"ת בשעה שאין שם מ"ע שחובת הציצית ביום ולא בלילה שנא' וראיתם אותו בשעת ראייה ע"כ.

הרי לדידיה ז"ל אפי' כסות יום אם מתכסה בו בלילה פטור מן הציצית ואם הוא של כלאים עובר עליו. והנה לכאורה יש לי להביא ראייה גדולה לדעת ר"ת מהא דאמר בפ"י דיבמות גבי הא דאמר התם אין ב"ד מתנין לעקור דבר מן התורה ופריך מסדין בציצית דמן התורה שרי וגזרו רבנן משום כסות לילה ופטרו אותו מן הציצית ומשני שב ואל תעשה שאני וכתבו התוס' וא"ת סדין בציצית היכי הוי שב ואל תעשה דכי מיכסי בטלית דבת חיובא היא ואין בו ציצית הרי עובר בידי' וי"ל דבשעת עיטוף אכתי לא מחייב עד אחר שנתעטף דכסותך משמע שאתה מכוסה בה כבר ואשר תכסה בה אתי לדרשא אחרנא וכדאמר במנחות ולאחר שנתעטף דמתחייב שב ואל תעשה הוא.

וא"ת בפ' מי שמתו משמע כשהוא לבוש כלאים ואין פושטן לא חשיב שב ואל תעשה אלא עמוד ועשה ואור"י דשאני כלאי' דעיקר האיסור בשעת לבישה שלבש באיסור אבל כאן לא מתחייב עד לאחר שנתעטף כדפי' ע"כ. § ציור בספר \$ והשתא איכא למידק כיון דאיסור כלאים חל עליו בשעת עטיפה ומ"ע דציצית לא חלה עד לבתר שנתעטף א"כ הא דאמר בכ"מ בגמ' ומהן בפ"ק דביצה לענין דאין מ"ע דכיסוי דוחה ל"ת די"ט היכי אמר דאתי עשה ודחי ל"ת כגון כלאים בציצית דבעידנא דמיעקר לאו קא מקיים לעשה.

הא אדרבה גבי כלאים בציצית הוא להיפוך דהא בשעת עטיפה דמיעקר לאו דכלאים אכתי לא מקיים לעשה דציצית דליתא למצוותה עד לאחר עיטוף ואמאי שרי. אבל לדברי ר"ת דאמר הואיל ושרי במקום מצוה שרי נמי שלא במקום מצוה נמצא דכלאים בציצית לגמרי שרי אפילו שלא במקום מצוה אלא דהיתרא דבמקום מצוה גורם להתיר נמי שלא במקום מצוה והשתא אתי שפיר הא דשרא רחמנ' להתעטף בכלאים בציצית אע"ג דבשעת עיטוף עובר בלאו ועדיין אינו מקיים לעשה משום דהא אפי' שלא במקום מצוה נמי שרי משום הואיל ובמקום מצוה שרי והא דשרא רחמנא במקום מצוה היינו היכא דבמקום דמיעקר לאו קא מקיים לעשה ומשכחת לה כגון היכא שכבר מעוטף בסדין שחייב בציצית דהשתא כשמטיל בו תכלת של כלאים הא בעידנא דמיעקר לאו דכלאים באותו שעה מקיים נמי לעשה דציצית דחלה עליו מאחר שכבר עומד ומעוטף בה וכיון דמשכחת לה למ"ע דציצית דבעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה ראוי לדחות לל"ת דכלאים וזה גורם להתיר כלאים בציצית לגמרי אפי' שלא במקום מצוה כלל וכ"ש

דמותר להתעטף בכלאי' בציצית במקום מצוה אע"פ דבעידנא דמיעקר לאו לא מקיים לעשה דלא גרע משלא במקום מצוה לגמרי.

אבל אי לא הוי משכחת לה בכלאים הא דבעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה הוי אסור כלאים בציצית לגמרי אפי' במקום מצוה וכ"ש שלא במקום מצוה כיון דל"ל הואיל ובמקום מצוה שרי ושפיר אמר דבכלאים בציצית דאמר דאתי עשה ודחי ל"ת מטעמא דבעידנא דמיעקר לאו הוא וכיון דראוי להתיר בעידנא זו דיבא עשה וידחה ל"ת ההוא עידנא גורם להתיר לגמרי בכל עת אבל לדעת הרמב"ם והראב"ד דכלאים בציצית לא שרי אלא במקום מצוה היכי שרי להתעטף בכלאים בציצית הא בעידנא דמיעקר לאו לא קא מקיים לעשה וכל שכן דקשה טפי היכי קאמר הש"ס דכלאי' בציצית בעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה דהא וודאי ליתא וכמש"כ אבל תשובה לזה תראה לפנינו בסי' ל"ג.

\$ציור בספר\$ ועתה נבא לעיקר הנדון דלדברי הרמב"ם כסות יום פטור מן הציצית בלילה וא"כ הא דאסרו סדין בציצית גזירה משום כסות לילה ע"כ היינו אפי' כסות יום שלובשו בלילה וש"מ דאפי' בגד שחייב בציצית אם לובשו שלא בזמן מצותו יש בו משום כלאים דהא ל"ל דאע"פ דלסברא זו כסות יום פטור מן הציצית בלילה אפ"ה אין בו משום כלאים דכסות שנוהג בו מצות ציצית אפי' שלא בזמן מצותו אין בו משום כלאים.

דהואיל ובזמן מצותו שרי שלא בזמן מצותו נמי שרי והאי גזירה משום כסות לילה דקאמר היינו כסות המיוחד ללילה דפטור מן הציצית אפי' ביום וכיון דלעולם אין מצות ציצית נוהג בו הילכך לעולם יש בו משום כלאים דהא ליתא דכיון דאפי' כסות יום פטור מן הציצית בלילה לאו בתר הכסות אזלינן אלא הזמן הוא דקא גורם לחיוב ולפטור א"כ כמו שאזלינן בתר הזמן להקל לפטור כסות יום מן הציצית בלילה כ"ש דאית לן למיזל בתר הזמן להחמיר ולחייב אפי' כסות לילה בציצית ביום הואיל וזמן ראייה הוא וראיתם אותו קרינן ביה.

וא"א לך למעט וראיתם אותו דקפיד על הראייה אלא על זמן ראייה ל"ש כסות המיוחד ליום ול"ש כסות המיוחד ללילה חייב ושללא בזמן ראייה שניהם פטורין והאי גזירה משום כסות לילה דקאמר אע"ג דחייב בציצית אפ"ה שלא בזמן מצותו יש בו משום כלאים אבל לפי' ר"ת האי גזירה משום כסות לילה היינו דוקא בכסות המיוחד ללילה דלעולם אין מצות ציצית נוהג בו אפי' ביום הילכך יש בו משום כלאים אבל כלאים בציצית בכסות בת חיובא שרי אפי' שלא במקום מצוה כגון לנשים או בטלית שאולה.

והנה יש לי להקשות לפי' ר"ת דהא אמרי' בפ"ב דברכות (ד' יד) דבמערכא ערבית הוו אמרי דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמת כלומר והיו מדלגין פרשת ציצית משום שאין מצות ציצית נוהג בלילה ואי כסות יום חייב בציצית אפי' בלילה אע"ג דכסות לילה פטור מן הציצית אין טעם לדילוג זה כיון דמ"מ מצות ציצית נוהג בלילה וכי מילתא פסיקתא היא דלעולם אין אדם לובש כסות יום בלילה ואע"פ שהתוספות הקשו התם למ"ד ציצית חובת טלית הוא ואפי' מונחת בקופסא אפ"ה חייבת בציצית היכא אשכחן שיהא הזמן גרמא וי"ל דאם היה כסות המיוחד ללילה פטור ע"כ.

איני יודע מאי קא ק"ל למ"ד ציצית חובת טלית יותר מלמ"ד ציצית חובת גברא הוא הא מ"מ לא חייבה תורה ללבוש טלית בתחובא כדי לקיים מצות ציצית אלא שאם יש לו טלית בת חיובא ולובשו חייב להטיל ציצית והשתא לדידיה נמי תקשה היכא אשכחן שיהא הז"ג אלא מאי אית לך למימר דמה"ט ה"ל הז"ג דבלילה מותר ללבוש טלית בת חיובא אף ע"פ שאין בו ציצית וא"צ להטיל בו ציצית משא"כ ביום ה"נ למ"ד ציצית חובת טלית הוא ואפי' כלי קופסא חייבין בלילה רשאי להשהות טלית בת חיובא בלי הטלת ציצית משא"כ ביום חייב להטיל בה ציצית.

ועוד ק"ל מהא דאמר בפ' התכלת (ד' מג) ר"י רמא תכלתא לפרזומא דאינשי ביתיה ומברך בכל צפרא להתעטף בציצית ופריך מדרמא קסבר מ"ע שלא הז"ג הוא אמאי מברך בכל צפרא וצפרא ומדק"ל מדרמא אמאי מברך בכל צפרא משמע דאי לא היה רמא וס"ל דה"ל מ"ע שהז"ג לא היה ק"ל אמאי מברך הא אכתי תקשה אמאי מברך בכל צפרא כיון דכסות יום חייב בציצית אפי' בלילה אין הלילה מפסיקתו וה"ל כולו כחד יומא אריכא דהא נמי ק"ל השתא מדרמא אמאי מברך כיון דאין לילה מפסיקתו וכמו שפירש"י מדרמא תכלתא לכסות אשתו קסבר נשים חייבות בה אלמא קסבר מ"ע שלא הז"ג הוא דזמנה בין ביום בין בלילה דאי ז"ג נשים פטורות אם כן דלילה זמנה אמאי מברך אלא פעם ראשון כשנתעטף בה כשהיתה חדשה ה"ל לברך הא מכאן ואילך יומא אריכא הוא דהא אין לילה מפסיקתו ע"כ.

והרי אכתי לא אסיק אדעתיה הא דהוי משני מכסות ליל' לכסות יום עד לבסוף דאמ' ההיא דמדר"י משני כר' דתניא תפילין כל זמן שמניחן מברך עליהם ד"ר א"ה כל שעתא נמי ר"י אינש צניע הוי ולא שרא ליה לגלימיה כוליה יומא ומ"ש מצפרא כי משני מכסות לילה לכסות יום. אלא ע"כ ש"מ דלדידן דקי"ל לילה לאו זמן ציצית היא אפי' כסות יום פטור מן הציצית בלילה הילכך הלילה מפסיקתו וראוי לברך בכל צפרא אפי' אי לא שרא לגלימיה לפיכך פריך מדרמא אלמא ס"ל דלילה זמן ציצית ואמאי מברך בכל צפרא וכיון דכסות יום פטור מן הציצית בלילה א"כ ה"ה להיפוך דכסות לילה חייב בציצית אפי' ביום וע"כ האי גזירה משום כסות לילה דאמר בסדין בציצית היינו כסות של יום או של לילה ולובשו בלילה וש"מ דכלאים בציצית כגון בלילה לא שרי אפי' בכסות שנוהג בו מצות ציצית ביום.

ומה שדקדק ר"ת מהא דאמר תכלת אין בו משום כלאים ואפי' בטלית פטורה ומדאמר ואפי' בוי"ו משמע דתרי מילי נינהו וקמ"ל דתכלת אין בו משום כלאים אפי' שלא במקום מצוה. ק"ל שהרי התם מפרש הגמ' מאי טלית פטורה הטיל למוטלת כלומר שהיה לו ציצית והטיל לו עוד ציצית אחרת של כלאי' ופריך והא אמרה ר"ז חדא זימנא דאר"ז התם הטיל למוטלת כשרה ופירש"י כיון דמתכשר בהני בתראי כ"ש בקמאי אי הוי פסיק לבתראי פשיטא דאין בה משום כלאים דהא כולהו ציצית מיקרו ע"כ ומשני חדא מכלל חבירתה איתמר והשתא אי קמ"ל ר"ז בהא דתכלת אין בו משום כלאים דאפי' שלא במקום מצוה שרי תכלת של כלאים הא וודאי לענין דאין בו משום כלאי' דמיירי ביה הוי רבותא ברישא דאפי' שלא במקום מצוה אין בו משום כלאים יותר מסיפא דאפילו בטלית פטורה דהטיל למוטלת דאין בו משום כלאים דהא ציצית מיקרי ולא קמ"ל אלא

דהציצית כשרים וא"כ מאי ואפי' בטלית פטורה דקאמר לענין כלאים דמשמע דקמ"ל רבותא בסיפא לענין כלאים יותר מרישא הא אדרבא ברישא איכא רבותא לענין כלאים יותר דאע"ג דשלא במקום מצוה הוא אפ"ה אין בו משום כלאים וכ"ש סיפא דמקום מצוה דמי דהא כולהו ציצית מיקרו דאין בו משום כלאים ומאי ואפי' דקאמר.

אבל אי הא דתכלת אין בו משום כלאים דקאמר אתיא כפשוטה דוקא במקום מצוה אתי שפיר הא דנקט ואפי' בטלית פטורה אף ע"ג דיש כאן יותר על המצוה אפ"ה אין בו משום כלאים דכולהו ציצית מיקרו כיון דהטיל למוטלת כשרה אחר זה ראיתי להראב"ד בפ"י למסכת תמיד בפ"א שכתב על דברי ר"ת הללו אלא שנדפס הרבה בטעות ואכתוב תמצית דבריו והוא זה מצינו דחייבי לאוין מדאורייה רמי' ליבום דאתי עשה ודחי לל"ת אלא גזיר' ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ולא אמרינן כיון דאישתרי ביאה ראשונה אישתרי ביאה שניה וכן מצינו גבי נדרים ונדבות בי"ט ולא אמרינן מיגו דאישתרי י"ט לגבי תמידין ומוספין אישתרי נמי גבי נדרים ונדבות ומש"ה השוחט עולת נדבה בי"ט לוקה.

ובפ"ד אחין פליגי בזר ששימש בשבת אבל בכהן שחילל שבת שלא לצורך עבודה ד"ה חייב ולא אמרינן כיון שנתנה תורה רשות לכהן לחלל שבת במקדש שיהא רשות להם לחלל אפי' שלא לצורך עבודה ומש"ה דוקא נקט זר ששימש דהיינו לצורך עבודה אלו דבריו ז"ל. ואני אומר דאין כ"ז ראייה דלא אמרינן בביאה שניה הואיל ואישתרי אישתרי משום דהתם אחר ביאה ראשונה אזלא לה מצות יבום לגמרי מיבמה זו ולא תחזור עוד לעולם מצותה אבל גבי כלאי' בציצי' אפי' בלילה דאין מצות ציצית נוהג אפ"ה כשיאיר היום תחזור למצותה לא פקע מצות ציצית מכאן וה"ל כבמקום מצוה הילכך אמרי' הואיל ואישתרי וכן גבי טלית שאולה ולגבי אשה נמי אמרי' הואיל ואישתרי אישתרי שהרי עדיין מצות ציצית יש כאן אצל בעליו אמרי' הואיל ואישתרי אישתרי משא"כ גבי יבום בביאה שניה ליכא למימר הואיל ואישתרי בביאה ראשונה אישתרי דעכשיו לאחר ביאה ראשונה פקע מצותו לגמרי אצל כל אדם.

ומה שהביא ראייה מנדרים ונדבות אני תמה עליו דמאי ענין זה לזה וכי גבי הא דכלאים אמרי' הואיל ושרי במקום מצוה בציצית שרי כלאים לגמרי אפי' שלא בציצית דנימא הכא נמי הואיל ושרי בתמידין ומוספין שרי נמי בנדרים ונדבות הא לא אמרינן אלא הואיל ואישתרי בהאי בגד במקום מצוה אישתרי שלא במקום מצוה בהאי בגד עצמו אבל הואיל ואישתרי בדבר זה שרי נמי בשאר כמו הואיל מתמידין ומוספין לנדרים ונדבות וודאי לא אמרינן.

דא"כ בטלת איסור מלאכה דשבת וי"ט לגמרי הואיל ושרי בתמידין ומוספין שרי אפי' לדבר הרשות אפי' שלא במקדש והרי ר"ת לפי שיטתו דכסות המיוחד ללילה דלעולם אין מצות ציצית נוהג בו אסור בכלאים והיינו גזירה משום כסות לילה דקאמר לפי שיטתו ז"ל ומה"ט אזדא לה ראייתו מכהן שחילל שבת שלא לצורך עבודה.

ובלא"ה הא דזר ששימש בשבת עיקר הפלוגתא הוא משום אין איסור חל על איסור הוא כדאמרי' התם ואין ענין כהן שחילל שבת שלא לצורך עבודה לכאן. עוד כתב הראב"ד שם דלא שייך לומר כיון דאישתרי אישתרי אלא ביפת תואר וכיוצא בזה שאינו מחמת

דחיית עשה את ל"ת שהרי יפת תואר אינו עושה שום מצוה בביאתו כי אם דנתנ' לו תורה רשות כדי שלא יבא אליה באיסור אבל במקום שהוא מחמת דחיית עשה את ל"ת שם אינו מותר כי אם בעידנא דמקיים עשה והכי נמי כלאים בציצית אינו מותר אלא בעידנא דמקיים עשה כגון ביום ולא בלילה.

ואין לשנות לפ' בההיא דערכין דמסיק אישתרי בשעת עבודה לפי פי' ר' יעקב וההיא דמנחות דאמר שמואל תכלת אין בו משום כלאים אפי' בטלית פטורה לאו תרי מילי נינהו. ומהא דטלית שאולה פטורה מן הציצית כל ל' יום אין להביא ראיה דאיפשר לומר אין ה"נ דיש בה משום כלאים כיון דפטורה מן הציצית כל ל' יום ועוד דפטורה טלית שאול' אינו דומה לפטורה דלילה משום דבליל' אינו חובה לשום אדם ופטורה טלית שאולה יש בחובה אצל בעל הטלית ע"כ.

הנה מש"כ דלא שייך לומר כיון דאישתרי אישתרי אלא ביפת תואר כיון להא דאמר בפ"ק דקידושין (ד' כא) גבי כהן מהו ביפת תואר דרב שרי ושמו אל אסר ואמרינן בביאה א' דכ"ע לא פליגי דשרי דלא דיברה תורה אלא כנגד יצר הרע כי פליגי בביאה שניה רב אמר מותר הואיל ואישתרי ואישתרי ושמואל אמר אסור דהא ה"ל גיורת וגיורת לכהן לא חזיא איכא דאמרי בביאה ב' דכולי עלמא לא פליגי דאסורה כו'.

ולפ"ד הראב"ד הוי ליה לאקשוויי על דר"ת דעדיפא מיניה דהא הוא דייק ממילתיה דשמואל דאמר ואפי' בטלית פטורה ש"מ דלשמואל אמרי' הואיל ואישתרי במקום מצו' אישתרי נמי שלא במקום מצוה והא התם אמר ללישנא קמא דלשמואל בביאה שניה אסורה ולא אמרינן הואיל ואישתרי ולישנא ב' כ"ע לית להו הואיל ואישתרי אבל למאי שכתבתי לעיל לק"מ.

ומש"כ ואין לשנות לפ' ההיא דערכין דמסיק כו' כיון למש"כ התוס' שם בשם ר"ת דכלאים דבגדי כהונה שרו אפי' שלא בשעת עבודה והא דקאמר נהי דאישתרי בשעת עבודה שלא בשעת עבודה לא אישתרי האי שלא בשעת עבודה דקאמר היינו בשאר בגדים שאין מיוחדין לעבודה וזה נראה להראב"ד דוחק לפרש כן.

וק"ל הא איהו ז"ל נמי ס"ל בהא כר"ת דכלאים דבגדי כהונה אפילו שלא בשעת עבודה שרו וכמש"כ למעלה בתשובה שלפ"ז בשמו א"כ ע"כ גם הוא ז"ל צריך לפ' ההיא דערכין כפיר"ת ז"ל. מ"מ אראיות ר"ת מהא דטלית שאולה יפה השיב.

ומה שדחה ראיית ר"ת מדאמר ואפי' בטלית פטורה דמשמע דתרי מילי נינהו דלא תרי מילי נינהו קשה דהא הוכיח ר"ת מהא דפ' טרף בקלפי דכל כה"ג דנקט ואפי' בוי"ו וודאי תרי מילי נינהו. מ"מ למש"כ בהא דטלית שאולה בתי' שני דטלית שאולה יש בחובה אצל בעל הטלית לפיכך אין בו משום כלאים אצל השואל.

י"ל דקמ"ל בהא דתכלת אין בו משום כלאים דלרבות טלית שאולה קא אתי. אבל מ"מ אכתי קשה מסיפא דקאמר ואפי' בטלית פטורה מאי אפי' דנקט הא וודאי הא דבטלית שאולה אין בו משום כלאים נראה דהוי רבותא יותר מטלית פטורה דסיפא דהיינו הטיל למוטלת וכמש"כ ל"ו ונ"ל דהא וודאי תרי מילי נינהו וקמ"ל בהא דתכלת אין בו משום כלאים דרישא דאפי' אם מטיל בסדין של פשתן כל הד' חוטיין של תכלת שהוא צמר אין

בו משום כלאים אע"ג דאין דינו אלא בב' חוטי תכלת והשאר בשני חוטי לבן של מינו סגי ליה דאין בו משום כלאים אפ"ה אם מטיל בסדין כל הד' חוטי תכלת שהוא כלאים לית לן בה.

וכהא דאמר שמואל התם (ד' לט) משמיה דלוי חוטי צמר פוטרין בשל פשתן ואע"ג דאמרה שמואל חדא זימנא נקט לה הכא משום דבעי לסיים עלה ואפילו בטלית פטורה ורביתא קמ"ל לא זו דחוטי צמר פוטרין בשל פשתן דכולו מן המצוה הוא אלא אפי' בטלית פטורה שהוא הטיל למוטלת דיש כאן ציצית יותר על מצותו דהא קיימי קמאי והרי כל זמן שקמאי ובתראי קיימי ולא פסק לחד מינייהו תרווייהו פסולין וכמו שפירש"י אהא דקאמר אלא מאי פטורה הטיל למוטלת והאמרה ר"ז חדא זימנא לעיל הטיל למוטלת כשרה וכיון דמתכשרא בהנך בתראי וכ"ש בקמאי אי הוי פסיק לבתראי פשיטא דאין בו משום כלאים דהא כולהו ציצית מיקרו ע"כ.

משמע כ"ז ששניהם קיימין שניהם אין פוטרין לטלית זה מחובת ציצית אא"כ פסק לחד מינייהו הנותר פוטר את הטלית ומ"מ אפי' בעוד ששניהם קיימין אע"פ שאין פוטרין את הטלית אפ"ה אין בהן משום כלאים דשם ציצית על שניה' כיון דאם פסיק לחד מינייהו מתכשר באיזה מהן שנשתייר או בקמאי או בבתראי.

וכבר הוכחתי כן בתשובה א' בס"ד. והיינו אפי' דנקט לא מיבעיא דתכלת אין בו משום כלאים אם מטיל כל הד' חוטי תכלת בסדין של פשתן דכל הד' חוטי תכלת הן ממצות ציצית אלא אפי' בטלית פטורה שהוא הטיל למוטלת דאין מצות ציצית אלא בא' מהן ולא עוד אלא בעוד ששניהם קיימין שניהם פסולין אפ"ה אין בו משום כלאים אפי' בשניהם קיימין דשם ציצית על שניהם כיון דאי פסיק לחד מינייהו מתכשר באידך.

והשתא הוי רבותא טפי בהא דאפילו דטלית פטורה דסיפא יותר מרישא לענין איסור כלאים דמיירי ביה: ואע"פ שהרמב"ם כתב בפ"א מהלכות ציצית הטיל ציצית על ציצית אם נתכוין לבטל את הראשונה מתיר הראשונה או חותכה וכשרה ואם נתכוין להוסיף אע"פ שחתך א' משתייהן ה"ז פסולה. שהרי כשהוסיף פסלאת הכל וכשהתיר או חתך התוספת נמצא השאר נעשה מן העשוי שעשייתו הראשונה פסולה היתה ע"כ.

הרי שלא הכשיר אלא השניה לחוד אחר שחתך את הראשונה ודוקא בנתכוין לבטל את הראשונה. ולפ"ז אפי' בטלית פטורה דקאמר שמואל דהיינו בהטיל למוטלת דאין בו משום כלאים ע"כ לא מיירי אלא בחתך את הראשונה דאז נתכשר בשניה דאלו בעוד ששניהם קיימין תיפוק ליה דיש בו משום כלאים מפני הראשונה דהא אין שם ציצית עלה כיון שאין לה תקנה לפטור את הטלית מאחר שכבר ביטלה.

דהא וודאי לא מסתבר כיון דהיה כבר שם ציצית עלה קודם שהטיל לשניה אין בה משום כלאים דמה לנו בלעבר כיון דא"א להיות לה שם ציצית להבא כמו שהיא מוטלת עכשיו בטלית זו אלא וודאי לא איירי אלא לאחר שחתך את הראשונה דמתכשר בשניה ולא קמ"ל מידי לענין איסור כלאים דפשיט' דאין בה משום כלאים דהא ציצית גמורה היא אלא הא לחוד קמ"ל דהטיל למוטלת כשרה וא"כ אכתי תקשה מאי אפי' בטלית פטורה דנקט הא לענין כלאים דמיירי בה הוי רבותא ברישא דמילתא יותר מסיפא.

הא מ"מ ר"פ הסכימו לפי רש"י וכבר הארכתי שם בזה. וז"ל שם ק"ל ע"ד הרמב"ם שכתב בהטיל ציצית על ציצית בנתכוין להוסיף שניהם פסולין מהא דאמר בפ' הנחנקין ד' פח) אר"א אר"א לעולם אינו חייב אלא בדבר שעיקרו מד"ת ופי' מד"ס ויש בו להוסיף ואם הוסיף גרע ואנו אין לנו אלא תפילין ואדר"י ופריך והא איכא ציצית שעיקרו מד"ת כו' ומשני בציצית מאי ס"ל אי ס"ל קשר עליון לאו דאורייתא האי לחודיה קאי כו' ואי ס"ל קשר עליון דאורייתא גרוע ועומד הוא.

והשתא אכתי איכא למיפרך והאיכא ציצית בהטיל ציצית על ציצית דלאו גרוע ועומד הוא דמעיקרא קודם שהטיל הציצית הב' היו הציצית הראשונה כשרים ועכשיו כשהטיל הב' הוא דגרע ופסול לראשונה ועוד ק"ל מאי טעם לדבר דאם נתכוין לבטל את הראשונה נפסלו דכיון שנעשו בהכשר היאך איפשר לבטלן ולפוסלן כיון שאין בהן שום פסול כי מבטלן איהו מאי הוי וכי ס"ת או תפילין ומזוזה שנכתבו בהכשר כדינם וכי איפשר להוציאם מהכשירן ע"י ביטול ויהיו נפסלין מכאן ולהבא ע"י שיבטלן הא לא שמענו ואי איתא להא מילתא לא אישתמיט שום תנא או אמורא להשמיענו חידוש גדול כזה ונראה לי דהרמב"ם לטעמיה דס"ל גבי גט כה"ג שלאחר שנכתב כדינו בהכשר יכול לבטלו ולפוסלו ואינו חוזר ומגרש בו שכ"כ בפ"ו מהלכות גירושין השולח גט ביד השליח וביטל כו' לפיכך אם היה הגט ביד הבעל וביטלו כגון שאמר גט זה בטל הוא אינו מגרש בו לעולם והרי הוא כחרס הנשבר ואם גירש בו אינה מגורשת וכן אם פירש בעת שביטלו והוא ביד השליח ואמר גט ששלחתי הרי הוא בטל מלהיות גט אינו מגרש בו לעולם ע"כ.

הרי דס"ל ז"ל דאע"פ שנכתב הגט כהלכתו אם מבטלו אח"כ בטל לגמרי ואינו חוזר ומגרש בו לעולם. וה"נ אע"פ שציצית הללו נעשו ונתלו בבגד זה כהלכתן אם מבטלן מתורת ציצית בטלן לעולם ונפסלו וא"א להם לחזור להכשירן עוד.

ומ"מ רוב פוסקים ככולן חלקו עליו בזה וס"ל דאע"ג שביטלו מתורת גט אם רצה לגרש חוזר ומגרש בו וא"א לגט שנכתב כהלכתו להבטל מתורת גט ע"י ביטולו ומחלוקתן תלוי בחלוקת גירסא בגמ' כמש"כ התוס' והפוסקים והזכירן הה"מ שם א"כ אין ביטול מועיל לציצית שנעשו כהלכתן ואם הטיל ציצית על ציצית אע"פ שנתכוון לבטל את הראשונה כשחותך לשניות חזרו הראשונות להכשירן כ"ז כתבתי שם: ונחזור לענייננו בדין כלאים בציצית שאנו עוסקים בו כבר נתברר שדעת הרמב"ם והראב"ד עיקר דכלאים בציצית שלא בזמן מצותן כגון בלילה דס"ל נמי בזה הרמב"ם והראב"ד שלא כדר"ת דאמר כסות יום חייב בציצית אפי' בלילה אלא אפי' כסות יום בלילה פטור מן הציצית ויש בו משום כלאים וכן לנשים או בטלית שאולה יש בו משום כלאים משא"כ כלאים דבגדי כהונה אפי' שלא במקום מצוה נמי שרו.

מ"מ ראוי לדעת מ"ש לענין כהונה דשרי שלא במקום מצוה דעבודה וכלאים בציצית דאסור שלא במקום מצוה כגון בלילה דאינה זמן ציצית לד' הרמב"ם וכמו שנתבאר וכ"כ למעלה לד' הראב"ד דה"ט משום דלא ניתנה תורה למלאכי השרת שיהו זהירין להפשיט עם גמר העבודה הילכך שרי לגמרי אבל כלאים דציצית איפשר להזהר שלא ללבשן אלא בזמן מצותן וכן בר חיובא הילכך שלא במקום מצוה אסור.

ענ"ל דה"ט זכיון דהא דשרא רחמנא ללבוש כלאים בבגדי כהונה בשעת עבודה ע"כ לאו משום דמ"ע דעבודה דוחה לל"ת דכלאים הא בעידנא דמיעקר לאו לא מקיים לעשה שהרי בשעת לבישה דעובר על ל"ת דכלאים אכתי אינו מקיים לעשה דעבודה עד לבתר הכי והרי כל כה"ג אין עשה דוחה לל"ת אלא ע"כ כלאים בבגדי כהונה שרי לגמרי במקדש אפי' שלא בשעת עבודה דהא אין טעם לחלק בין שעת עבודה לשלא בשעת עבודה כיון דלא שייך כאן טעמא דעשה דוחה לל"ת אבל גבי כלאים בציצית דשרא רחמנא הא איכא למיתלי טעמא דאתי עשה ודוחה לל"ת הוא דהא בדין הוא דליתי עשה דציצית ולידחי לל"ת דכלאים דהא בעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה דהלאו והעשה תרווייהו בהדי הדדי קא חיילי בשעת לבישה א"כ אין לנו אלא במקום מצוה אבל שלא במקום מצוה אין לנו ענ"ל דלמאי דפסקו רוב פוסקים כרבה דאמר בפ"ג דפסחים (ד' מו) גבי האופה מיו"ט לחול דאינו לוקה משום דאמרינן הואיל ומיקלעו ליה אורחים חזי ליה ואליבא דידיה אמר התם דאחרישה לא מיחייב הואיל וחזי לכסוי דם ציפור כלומר אם היה שם דם ציפור דחייב בכסוי הוי אתי עשה דכסוי ודוחה לל"ת של איסור דיו"ט לפירש"י ולפי' ר"ת חרישה של כלאים כמ"ש התוס' שם משמו ומשמע התם להדיא דלרבה דאמר הואיל ליכא כלל איסור מה"ת כל היכא דאיכא למימר הואיל גבי הא דא"ל רבה לר"ח לדידך דלית לך הואיל היאך אופין מיו"ט לשבת ע"י עירוב תבשילין כו'.

משמע לדידיה דאית ליה הואיל א"ש הא דאופין מיו"ט לשבת משום דליכא איסור כלל מה"ת. וא"כ ה"נ מה"ט שרי כלאים בבגדי כהונה אפי' שלא בשעת עבודה הואיל ושרי בשעת עבודה י"ל הואיל ואי מיקלע ליה בההיא שעתא לעבוד עבודה מותר לו ללבוש בגדי כהונה של כלאים השתא נמי שרי ודמי ממש לההוא הואיל ואי מיקלעו לי' אורחים.

ולה"ט ניחא לי ההיא תוספתא דמסכת כלאים שמביאים שם התוס' בפ' התכלת דתניא בגדי כהונה ובגדי כה"ג אין בהם משום כלאים בגדי כהן גדול שיצאו למדינה חייב במקדש בין לשרת בין שלא לשרת פטור ע"כ. ונ"ל דבסיפא דברייתא זו ה"ג בגדי כהונה ובגדי כה"ג שיצאו במדינה חייב ופשוט הוא ובודאי צריך טעם מ"ש מקדש ממדינה דהא אע"ג דאין מדינה ראוי לעבודה מ"מ כיון דאפי' שלא בשעת עבודה שרי במקדש אין טעם נכון לחייב במדינה כיון דבמקדש שרי בכל ענין ובין להאי טעמא שכתבתי הא דשרי שלא בשעת עבודה משום דלא ניתנה תורה למלאכי השרת בין להאי טעמא דהא דשרי כלאים בבגדי כהונה לאו משום דאתי עשה ודחי לל"ת הוא הילכך אפי' שלא בשעת עבודה נמי שרי הא כיון דאישתרי כלאים שלא לצורך בבגדי כהונה אין לחלק בין מקום למקום ובכ"מ לישתרי אבל להאי טעמא בתרא שכתבתי דמה"ט שרי אפי' שלא בשעת עבודה משום הואיל ואי מיקלע ליה עבודה חזי ליה אתי שפיר דהאי הואיל לא שייך אלא במקדש דראוי לעבודה אבל במדינה דלא חזי לעבודה לא שייך האי טעמא לפיכך אם מלושב בבגדי כהונ' במדינה חייב.

ונ"מ בין האי טעמא לאינך אם לובש בגדי כהונה בליל שבת ויו"ט דקי"ל בפ"ב דשבת (ד' כד) עולת שבת בשבתו ולא עולת חול בשבת ולא עולת חול ביו"ט ואין איברים ופדרים של ע"ש ויו"ט קרבים בשבת וי"ט דלהני טעמי קמאי שרי ללבוש בגדי כהונה

בלילי שבת ויו"ט ולה"ט אסור ולוקה דהא ליכ' למימר הואיל ומיקלע ליה עבודה דהא אין שום עבודה בליל שבת ויו"ט שדוחה אותם.

והתוס' שם כתב אהא דבמדינה חייב וצ"ע אי לילה דומה למדינה דחייב וי"ל דחייב מדרבנן וההוא עובדא דשמעון הצדיק דפ' בא לו דעת לעשות לה' הפרו תורתך בדרבנן נמי שייך הפרה מיהו לא משמע הכי אלא נראה טפי דחייב מדאורייתא ואין לדמות לילה למדינה דבמדינה ליכא שום היתר.

ותדע דהתם לא מפליג בין שעה הראויה לשרת לשאינה ראויה לשרת והא דאמר בפ' בא לו גבי בגדי כהונה שמקפלין אותן תחת ראשיהן דלא שייך משום כלאים היינו בהצעה דלא דמי ללבישה דשרא רחמנא אבל גבי ציצית אין לחלק בין הצעה ללבישה ע"כ. והרי כתבו בהדיא דאפי' בשעה שאינה ראויה לשרת מותר ללבוש בגדי כהונה.

ולטעמייהו אזלי דאפי' בכלאים בציצית שרי אפי' שלא במקום מצוה אע"ג דלא שייך האי טעמא דאמרן. אבל למאי שהוכחתי דאע"ג דגבי בגדי כהונה אפי' שלא בשעת עבודה שרי אפי"ה גבי כלאים בציצית לא שרי אלא במקום מצוה והיינו טעמא משום דגבי כלאים בבגדי כהונה היינו טעמא דשרי לגמרי משום דאמרין הואיל ואי מיקלע לי' עבודה לובש בגדי כהונה ועובד אבל גבי כלאים בציצית שלא במקום מצוה כגון בלילה א"נ לנשים או בטלית שאולה דליכא למימר להאי הואיל לא שרי.

הה"נ גבי בגדי כהונה בשעה שאינה ראויה לעבודה דליכ' למימר הואיל אסור ללבוש אפי' במקדש והא דמפליג בתוס' בין מקדש למדינה ולא מפליג בין שעה הראויה לשרת לשעה שאינה ראויה י"ל משום דמילתא דפסיקתא נקט דבמדינה לעולם חייב אפי' בשעה הראויה לשרת מ"מ טעם זה אינו עיקר דהתייבחה לר"ח אבל לר"ח דלית ליה הואיל מאי איכא למימר.

אבל להני תרי טעמי קמאי אפי' לר"ח אתי שפיר עוד אני אומר דע"כ האי טעמא עיקר דהא דיש חילוק בין כלאים בציצית לבגדי כהונה משום דכלאים בציצית לא שרא רחמנא אלא משום דאתי עשה ודוחה ל"ת הילכך שלא במקום מצוה אסור אבל כלאים דבגדי כהונה לגמרי שרא רחמנא דהא לא שייך האי טעמא וכמש"כ.

דאלו להאי טעמא דלא ניתנה תורה למלאכי השרת א"נ משום הואיל מש"ה ראויה להתיר נמי איסור הנאה דבגדי כהונה אפי' שלא בשעת עבודה. והרי כבר הוכחתי בסימן שלפ"ז דאע"ג דפשיטא להגמ' דכלאים בבגדי כהונה שרי אפי' שלא בשעת עבודה מ"מ איבעיא לן בפ' בא לו אי ניתנו ליהנות בהן או לא ומ"ש דהא פשיטא לן והא איבעיא והא הני טעמי שייכי נמי גבי הנאה.

אבל לה"ט אתי שפיר דבשלמא כלאים דמן הדין היה לאסור בשעת עבודה דהא לא שייך לומר בזה אתי עשה ודוחה ל"ת ואפ"ה שרא רחמנא הילכך שרי לגמרי דמ"ש. אבל איסור הנאה דבגדי כהונה אם לובש לצורך עבודה ל"ל בה שהרי תחלת הקדשן היה ללבוש וליהנות בהן לצורך עבודה איפשר לומר דשלא לצורך עבודה אסורין וא"א למילף מכלאים בציצית לענין הנאה.

הרי נתברר לנו בסי' זה ובסי' הקודם דכלאים בציצית לא שרי אלא במקום מצוה לחוד ושלא במקום מצוה לא אבל כלאים דבגדי כהונה בכל גווני שרי במקדש אבל לא במדינה. ובירוש' פ"ט דכלאים תני אין עראי בכלאים בבהמ"ק והתניא כהן שיצא לדבר עם חבירו אם הפליגו טעון טבילה אם לשעה טעון קידוש ידים ורגלים כאן בבגדי זהב כאן בבגדי לבן יש ליישבו בין לד' התוס' והראב"ד בין לד' הרמב"ם ואין להאריך בזה יותר ועיין במדרש רבה פ' חוקת גבי הא דכתיב והפשטת את כו' והלבשת את אלעזר בנו: סימן לא אחר שנתברר בסי' הקודם דכלאים בציצית לא שרא רחמנא אלא במקום מצוה אבל שלא במקום מצוה לא והילכך טומטום ואנדרוגינוס אע"פ שחייבין בציצית מספק מ"מ כלאים בציצית לא שרי להו וכדברי הראב"ד וכמש"כ שם.

יש לי לעיין לדעת הני רבוותא דס"ל דסדין בציצית אע"ג דאין מטילין בו תכלת מ"מ חייב בלבן של מינו אם גם טומטום ואנדרוגינוס חייבין בציצית של מינו בסדין דאע"ג דקי"ל התכלת אינו מעכב את הלבן ואם אין לו תכלת מטיל לבן. ה"מ בראוי להטיל תכלת נמי הילכך כיון דמה"ת ראוי להטיל תכלת בסדין דהא כלאים בציצית שרא רחמנא אע"ג דרבנן גזרו עליו משום כסות לילה הו"ל ראוי לילה כיון דמן התורה שרי.

אבל גבי דידהו כיון דבלא ההיא גזירה דמשום כסות לילה נמי כלאים בציצית לא שרי להו משום ספק אשה וה"ל אינו ראוי לילה דמצות תכלת. דהא מה שאינן ראויים לתכלת מחמת ספק קרוי נמי אינו ראוי לילה כדאמר' בפ' הספינ' (ד' פא) גבי הקונה אילן אחד בתוך שדה חבירו לר"מ וב' אילנות לרבנן דמספקא להו אי קנה קרקע אי לא קנה הילכך מביא ואינו קורא מספק דמחמת ספק אינו רשאי לקרות מטעמא דמפ' התם דפריך ודילמא ביכורים ניהו ובעי קריאה ומשני קריאה לא מעכבא ופריך והאר"ז כל הראוי לילה אין הביילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לילה הביילה מעכבת בו וה"נ כיון דאינו ראוי לקריאה מספק דילמא לא קנה קרקע קריאה מעכבת בו ומשני לה התם דעביד בענין שאינו חייב בקריאה.

וש"מ דכל שאינו ראוי מחמת ספק ה"ל אינו ראוי לילה. ה"נ כיון דאינו ראוי להטיל תכלת בסדין מחמת ספק דילמא ה"ל כלאים שלא במקום מצוה ה"ל אינו ראוי לילה דתכלת וכל כה"ג תכלת מעכב את הלבן ואפי' בלבן של מינו נמי פטור.

וה"נ יש לעיין בכ"מ שהבגד או שהגברא אינו חייב בציצית אלא מחמת ספק אי מטיל ציצית של מינו בסדין של פשתן דהא כיון דאינו ראוי לילה דתכלת מחמת ספק איסור כלאים תכלת מעכב ללבן ואפי' מן הלבן נמי פטור. אלא שבהא גופא יש לעיין דהכי תניא בפרק התכלת (ד' מ) סדין בציצית ב"ש פוטרין וב"ה מחייבין ופירש"י דב"ש לא דרשי סמוכים למישרי כלאים בציצית והאי דנקט לשון פטור וחייב ולא נקט לשון אסור ומותר משום דציצית חובה הוא לבגד אפי' אינו לובשו ואיסור והיתר נמי בהא תליא כיון דלב"ש פטור ה"ל כלאים שלא במקום מצוה ועובר עליו משום כלאים ולב"ה דמחייבי ליה בציצית דדרשי סמוכין ואין כאן משום כלאים מותר ללבשן ע"כ.

ור"ת הקשה עליו הרבה דמשמע מדבריו דב"ש לא פטרי אלא מתכלת אבל בלבן מחייבי והרבה דחק ר"ת בזה. וק"ל למה לא פ' דוודאי ב"ש פטרי לגמרי מתכלת ומלבן ואע"ג דתכלת אינו מעכב את הלבן ה"מ בראוי לילה להטיל בו תכלת אין הביילה של תכלת

מעכבת בו אבל בסדין כיון דב"ש לא דרשי סמוכין ואינו ראוי לבילה של תכלת משום איסור כלאים הבילה מעכבת בו ואפי' לבן אינו מטיל.

ומה"ט נקט לשון פטור וחייב ולא נקט לשון אסור ומותר משום לבן דאם מטיל לבן ליכא איסורא אלא דא"צ להטיל ומשום לבן נקט לשון פטור. וראיתי להרמב"ן בספר המלחמות בפ"ב דשבת שכתב סדין בציצית ב"ש פוטרין.

פי' פוטרין אפי' מלבן ואצ"ל דאפי' איסור יש בו משום תכלת וטעמייהו דב"ש דלית להו סמוכים למישרי כלאים בציצית וכיון דתכלת ליכא לבן נמי ליכא ואפי' למ"ד אין מעכבין זה את זה מ"מ טלית שאסור בתכל' לא חייבתו תורה בלבן וכי כתיב ועשו להם ציצית כו' בבגד הראוי לתכלת קאמר כדכתיב ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת.

הרי שבגדים שנאמרו כאן אינן אלא צמר ולא פשתים ע"כ קרובים דבריו לדברי. וא"ת אפי' למאי דקי"ל דמה"ת כלאים בציצית שרי הרי מ"מ כיון דרבנן גזרו עליה משום גזירה דכסות לילה או משאר טעמי' דמפרש התם הא מ"מ כיון דמדרבנן אינו ראוי לבילה דתכלת אמאי מטיל בו לבן הא ההיא דפרק הספינה חשיב ליה אינו ראוי לבילה דקריאה משום דא"א לו לקרות מפני ה"ט דמפרש התם אי משום דילמא מפקע ליה מתרומות ומעשרו' א"נ משום דמיחזי כשיקרא והא הכא דמה"ת ראויין לקריאה דהא הני טעמי אינן אלא מדרבנן ואפ"ה כיון דמדרבנן אינו ראוי לקריאה ה"ל אינו ראוי לבילה וא"א לו נמי להביא כל עיקר ה"נ נימא הכי.

דבשלמא למאי דס"ל להני רבוותא דבסדין של פשתן מטיל לבן אע"ג דאינו ראוי לבילה דתכלת מדרבנן לק"מ דשאני הכא גבי ביכורים דהא דמביא אינו אלא מספיקא כדאמרין דר"מ באילן א' ורבנן בב' אילנות מספק' להו אי קנה קרקע אי לא קנה הילכך איכא למימר דבמקום ספיקא אתי אינו ראוי לבילה דרבנן ומפקע ליה ואינו מביא ולא מיבעיא לדעת הרמב"ם הא דקי"ל ספיקא דאורי' אינו לחומרא אלא מדרבנן אתי אינו ראוי לבילה דרבנן ומפקע מחיובא דספק הבאה שאינו אלא מדרבנן דהם אמרו והם אמרו.

אלא אפי' להחולקין עליו וס"ל דספיקא דאורייתא לחומרא הוי מה"ת אפ"ה אין ללמוד וודאי מספיקא דאם אמרו בספק דאתי אינו ראוי לבילה דרבנן ומפקע ליה איך נלמוד אנו מזה לוודאי דחמיר מיניה. אבל מ"מ גבי ספק אם ההוא גברא בר חיובא הוא הא וודאי יבא אינו ראוי לבילה דרבנן דאסרו תכלת בסדין ויפקע נמי מחיובא דלבן אצלו הואיל ואינו ראוי לבילה מדרבנן מפקע מספק בר חיובא כדאמ' לגבי ביכורים.

ונ"מ אפי' לר"ת דס"ל דכלאים בציצית שרי לגמרי אפי' לאשה וה"ל הספק ראוי לבילה מה"ת לתכלת דהא אפי' אי לאו בר חיובא הוא אם מטיל תכלת ל"ל בה אפ"ה כיון שאינו ראוי לבילה מדרבנן ליתי ולפקע ספק חיוב דידי' כדאמרין התם גבי בכורים. ועוד ק"ו הדברים ומה התם דאם קונה אילן א' לר"מ וב' אילנות לרבנן בר חיובא הוא משום דקנה קרקע כמו שחייב להביא חייב נמי לקרות והא דאינו ראוי לבילה דקריאה מדרבנן נמי אינו אלא מחמת ספיקא דילמא לא קנה קרקע.

אפ"ה אתי אינו ראוי לבילה דרבנן דמחמת ספיקא ודחי לספק חיובא דהבאה. כ"ש הכא דאינו ראוי לבילה מדרבנן מחמת וודאי דהא אפי' בר חיובא ברור אסרוהו בתכלת אינו דין שאתי אינו ראוי לבילה וודאי דרבנן ודחי לספק חיובא דידיה.

וי"ל דשאני הכא כיון דהאי אינו ראוי לבילה גופיה דרבנן די"ל גבי ספק בר חיובא גבי וודאי בר חיובא נמי איתיה ואפ"ה לא גזרינן בוודאי משום אינו ראוי לבילה לפוטרו לגמרי מלבן א"א לך לומר האי אינו ראוי לבילה לחצאין לגבי ספק ולא לגבי וודאי כיון דה"ט גופיה דספק שייך נמי לומר בוודאי.

אבל גבי האי אינו ראוי לבילה דגבי ביכורי' הא לא גרם להאי אינו ראוי לבילה אלא הספק גופיה שיש כאן ולא שייך האי אינו ראוי לבילה בוודאי בר חיובא שפיר אמר התם להאי אינו ראוי לבילה. מ"מ לענין הלכה נ"ל דלמאי שהעלתי בסי' שלפ"ז דכלאים בציצית לא שרא רחמנא אלא במקום מצוה ואצל בר חיובא דוקא וכדעת הרמב"ם והראב"ד ודלא כר"ת ז"ל א"כ ספק בר חיובא אין ראוי לבילה דתכלת מה"ת אתי ספק אין ראוי לבילה ודחי מספק חיובא דלבן דידי' ודמי לגמרי להאי דביכורים ועדיפא מיני' מחמת ההוא ק"ו דאמרן.

וכה"ג מצינו להתוס' בספ"ה דמנחות (ד' סב) גבי השולח קרבנותיו ממדה"י שכתבו וא"ת נהי דסמיכה לא מעכבא מ"מ ערל וטמא שא"י לסמוך נימא כל שאין ראוי לבילה בילה מעכבת בו וכן בהאי דשקלי' ודכריתות ודנזיר דכל היכא דא"י לסמוך משום ספק חשיב שפיר אין ראוי לבילה כדאשכחן בפרק הספינה גבי ביכורים ומסקו דמדאמר בתור' כהנים מזובו ולא מנגעו ובפ"ק דחגיגה ממעט טמא מראייה מקרא דובאת שמה והבאתם שמה ש"מ דשאר קרבנות משלח ולא חיישינן לענין סמיכה בראוי לסמיכה ע"כ.

הרי דפשיטא להו דמחמת ספק חשיב שפיר אין ראוי לבילה אלא דגבי סמיכה לא חיישינן אפי' לוודאי מדגלי קרא. אבל גבי תכלת ולבן דלא גלי קרא אפי' מחמת ספיק' נמי חשיב שפיר אין ראוי לבילה וכדפירשתי: ובהכי ניחא לי שמעתא דפסחים (דף פח) דתניא התם ה' שנתערבו עורות פסחיהם זה בזה ונמצאת יבלת בא' מהן כולן יוצאים לבית השרפה ופטורים מלעשות פסח שני ופריך ונייתי מותר הפסח על תנאי אי דידי בעל מום האי דאייתי השתא ניהוי פסח אי דידי תם הוא האי דאייתי השתא ניהוי שלמים אלא משום סמיכה דאלו פסח לא בעי סמיכה ואלו מותרו בעי סמיכה הא תינח קרבן אנשים קרבן נשים מאי א"ל.

אלא משום מתנות דאלו פסח מתנה א' ואלו שלמים ב' שהן ד' מנ"מ והתנן כל הניתנין על המזבח החיצון שנתן במתן א' כפר. אלא משום דאלו פסח בשפיכה ואלו שלמים בזריקה מנ"מ והתניא כל הניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא אימר דקא אמרינן דאי עבד לכתחלה נמי.

זהו סוגיות הגמרא וכתב התוס' ה"מ דיעבד וה"ה דאכולהו אמר הכי אסמיכ' ואמתנות ואנותר ותימה וכי בשביל דשמא יהיה נותר או משום סמיכה דלא מעכבא או לא יעשה

המתנות כהלכתן יכנס לידי ספק כרת וי"ל דטוב שידחה ספק כרת בשב ואל תעשה ממה שיעשו רובן שלא כהוגן כי כבר רובם עשו פסח ע"כ.

ודברי תימה הן דלאו דוקא ה' שנתערבו עורות פסחיהם דה"ה ב' שנתערבו וודאי דינא הכי אלא דרך התנאים כן כמו ה' חבורות של ה' ה' בס"פ מי שהיה (ד' צח) ושם בפ' האשה (ד' פט) תניא ולא עוד אלא אפי' חמשה ועשו סיבולת כו'. ונ"ל דה"ט דאע"ג דכל הניתנין בזריקה שנתן בשפיכה יצא ה"מ בראוי לבילה ליתן בזריקה אבל באינו ראוי לבילה ליתן בזריקה אם נתנן בשפיכה לא יצא וכל מחמת ספק חשיב שפיר אינו ראוי לבילה והכא כיון דהוי ספק פסח וא"א ליתן בזריקה וכו' ישמעאל בשילהי מס' פסחים דס"ל זריקה בכלל שפיכה ולא שפיכה בכלל זריקה ה"ל אינו ראוי לבילה אם שלמים הן למצות זריקה כמצותן ובילה דזריקה מעכבת בו.

הילכך א"א להביא על תנאי אי דידי תם הוא ניהוי האי דאייתי השתא שלמים דהא ה"ל שלמים פסולים כיון דאינו ראוי לבילה דזריקה משום ספק דילמא פסח הוא. והיינו דמתרץ הגמ' אימר דאמר דיעבד לכתחלה נמי וכיון דלכתחלה שלמים צריכים זריקה וא"א לזרוק מספק דילמא פסח הוא אינו ראוי לבילה הוי והבילה דזריקה מעכבת בו.

ואע"ג דלמאי דמשני בתחלה משום סמיכה ע"כ באינו ראוי לבילה דסמיכה נמי אינו מעכב אפי' בוודאי אינו ראוי וכ"ש בספק שהרי הערל והטמא משלחין קרבנותיהן אע"ג דוודאי אינן ראויין לבילה דסמיכה וכמ"ש בשם התוס' וטעמא משום דגלי ביה קרא דאינו מעכב ראוי לסמיכה וה"ה לה"ט דאלו פסח מתנה א' ושלמים ב' שהן ד' דאפי' באינו ראוי לבילה לא מעכב כדמוכח ההיא דתנן בפ"ח דזבחים (ד' פ) מתן ד' במתן אחד דלר"י ינתנו במתן א' כדי שלא יעבור על בל תוסיף וכ"ש דמשום שמא יהיה נותר דלה"ט לא שייך עיכובא כלל.

מ"מ כיון דבלא"ה לא קמו ה"ט מחמת פירכא אחרת לא חש לה הגמ'. ובהכי נמי ניחא הא דמסיק הגמרא אימר דקא אמר דיעבד אהאי שינויי דאלו פסח בשפיכה ולא אסיק הכי אשינויי קמאי דאלו פסח לא בעי סמיכה ואלו פסח מתנה א'.

משום דאכתי תקשה דכיון דלא מעכב בדיעבד סמיכה ומתן ד' יכנס לידי ספק כרת. אבל הא דזריקה שנתנן בשפיכה דמעכב אפי' בדיעבד באינו ראוי לבילה א"ש דאין לו תקנה לעשות פסח על תנאי מה"ט.

ואע"ג דהא גופא צריך טעם דאמאי לא אמרינן אינו ראוי לבילה לענין מתן ד' כדמוכח ההיא דזבחים ודשמעתין וכמ"ש אין זה מקומו: ונחזור לענייננו דאפי' להני רבוותא דס"ל דבסדין של פשתן מטיל לבן וחייב בציצית של לבן ה"מ בר חיובא וודאי ובגד שהיא בת חיובא בוודאי אבל טומטום דספיקא הוי וכן אנדרוגינוס למאן דס"ל דהוי נמי ספק בפ' הערל א"כ בגד דבת חיובא היא מספיקא אם היא של פשתן א"צ להטיל בה אפי' לבן הואיל ואינו ראוי לבילה דתכלת מה"ת, כנ"ל: סימן לב שאלה אימתי ראוי לברך על הטלית של ציצית אם בעת שמתעטף בו או בשעה שמחזיק בידו ורוצה להתעטף בו: תשובה דבר זה תלוי במשכ"ל בס"ל ל' בשם התוס' שפיר' דאינו חייב

בציצית בשעת עיטוף אלא לאחר שנתעטף כבר חל עליו חובת ציצית א"כ אין לברך קודם עיטוף.

דאע"ג דקי"ל כל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן מ"מ קודם דקודם אין לברך אלא סמוך לעשייתן. ומה"ט אמר בפ' ד' דמנחות (דף נו) תפילין מאימתי מברך עליהן משעת קשירה עד שעת הנחה אבל לא קודם קשירה דה"ל קודם דקודם לעשייתן כמש"כ הפוסקים וא"כ ה"נ כיון דאין המצוה חלה עד לאחר העיטוף אין ראוי לברך קודם העיטוף דה"ל עובר לעשייתן כיון דאין המצוה חלה עד לאחר עיטוף אבל מ"מ דברי התוס' תמוהין דלמאי שהעליתי שם דהא דשרא רחמנא כלאי' בציצית אינו אלא במקום מצוה אבל שלא במקום מצוה לא א"כ אס"ד דאין מצות ציצית חל עד לאחר עיטוף והרי איסור כלאים ע"כ חל בשעת עיטוף א"כ היכי אמר דכלאים בציצית בעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה הא הלאו דכלאים קדים לעשה שהלאו חל בשעת עיטוף והעשה אינו חלה עד לבתר עיטוף אלא וודאי ש"מ דהעשה דציצית נמי חלה בשעת עיטוף וא"כ ראוי לברך קודם שנתעטף דה"ל עובר לעשייתן ולא בשעת עיטוף דכבר חל עליו המצוה ואינו עובר לעשייתן.

גם התוס' שם בעצמן שדו נרגא בהא שפי' דאין מצות ציצית חלה עד לאחר שנתעטף בו וכתבו ומיהו קשה מדמברכינן להתעטף בציצית משמע דבשעת עיטוף עביד מצוה ומלשון להתעטף מוכיח נמי דקי"ל בציצית דחובת גברא הוא ע"כ. ועק"ל על דעת התוספות שפי' דמה"ט ה"ל סדין בציצית שב ואל תעשה אע"ג דכי מיכסי בטלית דבת חיובא היא ואין בה ציצית הרי הוא עובר בידיים משום דבשעת עיטוף אכתי לא מיחייב עד לאחר שנתעטף דמה בכך הא מ"מ כיון דחיוב ציצית חל עליו ע"י מעשה של העיטוף אע"פ שלא נתחייב בשעת עשיית מעשה העיטוף אלא לבתר הכי כל כה"ג חשיב לי' כקום ועשה הואיל ותחילתו א"א אלא ע"י מעשה ודמי להא דכלאים דפ' מ"ש דאמר התם המוצא כלאים בבגדו פושטן אפי' בשוק ואין כבוד הבריות דוחה את ל"ת דכלאים אף ע"ג דשב ואל תעשה נדחה מפני כבוד הבריות כדאמר התם.

והא הכא אע"פ שכבר לבש בשוגג ושנודע לו שוב אינו עושה מעשה אפ"ה בטר תחילתו אזלינן שא"א ללבישה בלא מעשה. וה"נ תנן בספ"ק דמס' מכות (ד' כב) היה לבוש כלאים כל היום אינו חייב אלא אחת אמרו לו אל תלבש אל תלבש והוא פושט ולובש כל היום חייב עכאו"א.

ואמר ר"א עלה בגמ' לא פושט ולובש ממש אלא אפי' שהה כדי לפשוט וללבוש נמי חייב והרי קי"ל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו אפ"ה חשבינן ליה כעושה מעשה בשהה כדי לפשוט וללבוש וחייב הואיל ותחילת הלבישה ע"י מעשה באה נגרר כל משך זמן הלבישה אחר תחילתה לחייב עליו בשהה כדי לפשוט וללבוש כאלו בכל שהייה ושהייה עושה מעשה ובפ"ב דמס' שבועות (ד' כד) מיבעיא לן גבי טומאת מקדש אי במזיד צריך שהי' כדי השתחויה לחייב מלקות או לא ומ"מ אי צריך שהי' חייב אע"ג דבהא ששוהה אינו עושה מעשה אלא ע"כ בטר תחילתה אזלינן שא"א לו אלא ע"י מעשה בשעת כניסתו למקדש.

ולא תימא דכל הני ה"ט דאזלינן בהו בתר תחילתן משום דהתחלת המעשה היה באיסור שנכנס למקדש בטומאה או שלבש כלאים בתחילה בשעת לבישה באיסור. וההיא דהמוצא כלאים בבגדו בפרק מ"ש אע"ג דהתחלת הלבישה בשוגג היתה מ"מ שם איסור עלה בשעת הלבישה אף ע"ג דהוא לא ידע לפיכך כל משך זמן הלבישה נגרר אחר תחלתה שהיתה ע"י מעשה והרי עכשיו כעושה מעשה בידים כיון שתחילת הלבישה היתה באיסור וע"י מעשה וה"ל כקום ועשה ואין כבוד הבריות דוחה אותה לפיכך פושטן ואפי' בשוק.

דהא ליתא שהרי מיבעיא התם בפ"ב דשבועות ובפ' ג' מינין (ד' מ) בנזיר בקבר אי צריך שהי' למלקות ומפרש לה התם כגון שנכנס לבית הקברות בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה ועוד אמר התם בפ' ג' מינין (דף מ) גבי היכא דטומאה וביאה בהדי אתיין דחייב משום טומאה ומשום ביאה ומוקי לה מר בר ר"א כגון שנכנס בשידה תיבה ומגדל ובא חבירו ופרע עליו את המעזיבה דטומאה וביאה בהדי הדדי קא אתיין והרי הכא תחלת הכניסה בהיתרא הוי בשידה תיבה ומגדל ואפ"ה כשבא חבירו ופרע עליו את המעזיבה חייב אלמא אע"פ שתחילת הכניסה בהיתרא כי בא אח"כ איסורא אע"פ שאינו עושה מעשה משעה שבא עליו האיסור מ"מ תחילת המעשה של היתרא גורם לאיסור שלאחר שעה להיות נחשב כעושה מעשה בידים.

ועוד דההיא בעיא דשהייה למלקות דגבי טומאת מקדש ע"כ מיירי נמי שתחלת הכניסה בהיתרא היה שהרי לא שייך שיעור שהיה כדי השתחויה אלא בנטמא בעזרה דבשעה שנכנס עדיין היה טהור ולא היה שום שם איסור עליו בשעת הכניסה כדאמר התם ואפ"ה תחילת מעש' הכניסה של היתר גורם לאיסור הבא מאליו לאחר שעה בשב ואל תעשה להיות נחשב כקום ועשה להתחייב עליו אע"פ שהמעשה של כניסה בהיתר היתה.

וכ"כ מזה בדיני טומאת כהן בס"ד באריכות ע"ש והרי נראין הדברים ק"ו מה התם שבשעת כניסה של היתר לא עבידא האיסור דאתי לאחר שעה דהא איפשר שלא יטמא בעזרה ולא יבא חבירו ויפרע עליו את המעזיבה אפ"ה כשבא האיסור לאחר שעה חשבינן ליה כעושה מעש' מחמת תחילת המעש' של כניסה דהיתרא.

כ"ש הכא דבשעה שמתעטף בסדין בלא ציצית אע"ג דבשעת עיטוף אכתי לא נתחייב בציצית מ"מ הא אחר העיטוף עבידא דאתי בוודאי חיוב מצות ציצית עליו אינו דין שיהא נחשב לקום ועשה הא דעומד ומלובש בלא ציצית ע"י תחילת המעשה של העיטוף אע"פ שבהיתרא היתה שעדיין לא חלה עליו מצות ציצית.

אבל מה שנ"ל בזה הוא הא דסדין בציצית חשיב שב ואל תעשה משום דאין הלבישה אסורה מצד עצמה אלא מחמת חסרון מעשה של מצות ציצית דרמא רחמנא עליה ולא דמי לאיסור כלאים דהלבישה מצד עצמה אסורה הילכך אין הלובש בגד בת חיובא בלא ציצית חשיב כעושה מעשה בידים שאין עושה איסור בלבישה זו אלא שחיסר מצוה בשב ואל תעשה.

והכי משמע לי מדברי הרמב"ם שכ' בפ"א מה' חגיגה הראייה האמורה בתור' הוא שנראה פנים בעזרה בי"ט הראשון של חג ויביא עמו קרבן עולה בין מן העוף בין מן

הבהמה ומי שבא בעזרה ביום א' ולא הביא עולה לא דיו שלא עשה מ"ע אלא עבר על ל"ת שנא' ולא יראו פני ריקם ואינו לוקה על לאו זה שהרי לא עשה מעשה ע"כ.

ואס"ד דכל היכא דאמר רחמנא כשתעשה זאת עשה זאת כגון כשאתה לובש טלית בת ארבע כנפות עשה ציצית אם עבר ולא עשה מה שציוותה התורה לעשות אותה מעשה הגורם לקיום ציווי של תורה היא נעשית כקום ועשה באיסור הואיל ועשה אותה במעשה בלתי קיום המצוה שחייבה אותו תורה ע"י מעשה זו אלא שמצות ציצית חשיב שב ואל תעשה מפני שאין חיובה בא אלא לאחר העיטוף וכדברי התוספות.

א"כ ה"נ מי שבא לעזרה ולא הביא עולה ליחייב מלקות שהרי אותו גורם ללא יראו פני ריקם דהיינו ראיית פנים ע"י ביאתו בעזרה היא נעשית בקום ועשה בעבירה וביאתו וראיית פניו בעזרה שהיא מעשה הוא עיקר וגוף העבירה. כמו שהלובש טלית בלא ציצית דאם החיוב בא בשעת עיטוף חשבת למעשה של עיטוף בעבירה.

אלא וודאי ש"מ דס"ל ז"ל דכל כה"ג אין מעשה הראשון הגורם לחיוב ציווי של תורה היא העבירה אלא חסרון הציווי של תורה היא העבירה שחיסר מצוה של תורה הילכך לא ה"ל קום ועשה אלא שב ואל תעשה לפיכך אין לוקין עליו. וה"נ גבי סדין בציצית ה"ל שב ואל תעשה.

ותדע לך דהא דמצות ציצית אם לבש טלית בלי ציצית אין בלבישה שום איסור אלא שחיסר מצוה של ציצית בשב ואל תעשה. ונ"מ בזה אם אין לו ציצית דא"א דהלבישה מחמת עצמה יש בה איסור בלא ציצית כיון דאין לו אסור ללבוש טלית בת חיובא.

אבל אי אמרת דאין בלבישה שום איסור אלא שמחוייב להטיל ציצית היכא דלא איפשר ל"ל בה. והרי תנן התכלת אין מעכב את הלבן ותניא התם (ד' לח) אין לו תכלת מטיל לבן והרי אנן נמי השתא שאין לנו תכלת מטילין אנו לבן לחוד ואס"ד כל היכא שלובש בגד בר חיובא בלתי מצוותו דרמא רחמנא עליה עביד איסורא במה שעומד ומלובש בו.

אם כן היכא שאין לו תכלת היאך מטיל לבן ולובש לטלית זה הא קעביד איסורא בלבישתו ועובר על מ"ע דתכלת. והא ל"ל דכיון דאין לו תכלת ותכלת אין מעכב את הלבן דתרי מצות נינהו אתי מ"ע דלבן ודחי למ"ע דתכלת כמו שמצות עשה דתכלת דוחה לל"ת דכלאים.

דהא ליתא דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה לדחות זו מפני זו. אלא וודאי ש"מ דאין שום איסורא בלבישת הבגד בלי ציצית אלא שחיסר מצוה והיכא דאין לו ל"ל בה ולפיכך אין לו תכלת מטיל לבן ול"ל בה.

וכיון שתי' קושיית התוספות דיבמות מעתה קם לן דבשעת עיטוף מצות ציצית חלה עליו מדמברכינן להתעטף בציצית ואם כן ראוי לברך על הטלית עובר לעשייתן בעוד שאוחז הטלית בידו ורוצה להתעטף בו לא בשעת עיטוף דאין זה עובר לעשייתו כיון דכבר חלה עליו מצות ציצית. ובהא שכ' דאין עשה דוחה עשה מה שיש לפלפל בזה בדברי הפוסקים אכתוב בסי' שאח"ז בס"ד ומ"מ מהא שכתב' למדנו דאין שום איסור בלבישה עצמה אם לובש הטלית בלתי ציצית אלא שחיסר מצות ציצית לבד.

וכ"כ המרדכי בה' ציצית בשם ר"י שכתב אטו אסור ליכנס לבית שאין בו מזוזה ומעקה כו' ומהתימה שדברי ר"י בתוס' שכת' למעלה סותרין את דברי ר"י אלו שבמרדכי. והרי נתבאר היטב דמצות ציצית חלה בשעת עטיפה \$ציור בספר\$ הילכך ראוי לברך קודם העיטוף בשעה שאוחז הטלית בידו ורוצה להתעטף בו דהוי ליה עובר לעשייתו ולא בשעת העיטוף, כנ"ל: סימן לג ודע דהא שכתבתי בסימן הקדום דאין עשה דוחה עשה לאו כ"ע שוין בדבר.

דנ"ל דהרמב"ם וסייעתו חולקין בדבר וס"ל דעשה דוחה את עשה חבירתה וכבר הארכתי בזה בחי' ומפני שהוא רבת התועלת אעתיק מש"כ וזה טופס דברי שם. הרמב"ם כתב בפ"ו מהלכות יבום הית' היבמה אסורה על יבמה איסור לאו או איסור עשה או שהיתה שניה ה"ז חולצת ולא מתיבמת ומ"מ צריכ' חליצ' מפני שיש בה לקוחין הואיל וקידושין תופסין בהן הרי היא זקוקה ליבום.

ומן הדין היה שיתיבמו שהיבום מ"ע וכ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת יבא עשה וידחה את ל"ת. אבל חכמים גזרו שלא יתיבמו חייבי לאוין ושניות גזירה שמא יבא עליה פעם ב' והרי ביאתו אסורה ואין שם מצוה שאין מצוה אלא ביאה א' בלבד לפיכך אם עבר ובעל יבמתו האסורה לו משום לאו או משום עשה ואצ"ל שניה ה"ז קנה קנין גמור ומוציאה בגט והיא וכל צרותיה מותרות לזר שהרי נפטרו ע"כ \$ציור בספר\$ ויש לי תימה רבתי על מש"כ שאם עבר ובעל יבמתו האסורה לו משום עשה שקנה ומוציאה בגט והיא וצרותיה נפטרו ומותרות לזר.

הרי חייבי עשה מה"ת לא רמי' ליבום דהא אין עשה דיבום ראוי לדחות את עשה מהאי עשה דחייבי עשה כגון מצרית ואדומית בתוך ג' דורות דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה וא"כ אם עבר ובעל לא מיבעיא שלא נפטרה צרתה אלא אפי' היא עצמה לא נפטרה וצריכה חליצה ובגמ' בפ"ב דיבמו' (ד' נ) אהא דתנן התם אלמנה לכה"ג גרושה וחלוצה לכהן הדיוט ממזרת ונתינה לישראל כו' דחולצת ול"מ פריך אלמנה לכה"ג מן האירוסין יבא עשה וידחה ל"ת ואמר רב אמר קרא ועלתה יבמתו שאין ת"ל יבמתו ומת"ל יבמתו יש לך יבמה א' שעולה לחליצה ואין עולה ליבום ואיזה זו חייבי לאוין.

ומתיב רבא מדתניא פצוע דכא וכרות שפכה אם בעלו קנו ואס"ד חייבי לאוין מדאוריית' לחליצה רמיא ליבום לא רמיא אם בעלו אמאי קנו. אלא א"ר גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שניה.

הרי דאי הוי חייבי לאוין מה"ת לא רמי' ליבום אפי' אם בעלו נמי לא קנו וא"כ חייבי עשה דוודאי לא רמי' ליבום מה"ת דאין עשה דיבום דוחה להו אם בעלו לא קנו. והרי איהו ז"ל גופיה כתב בתחילת דבריו אבל חכמי' גזרו שלא יתיבמו חייבי לאוין ושניות כו' ואלו חייבי עשה שיירי', ויפה כיוון דחייבי עשה בלא גזירה אינו מן הדין שיתיבמו וכדאמרן.

אלא לבסוף כלל עמהם לחייבי עשה דאם עבר ובעל קנה והרי דבריו מעורבבין ולא רישא סיפא ולא סיפא רישא. ושם בגמ' אמר הדר א"ר ואיתימא ר"א לאו מילתא היא דאמרי דאמר ר"ל כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב

ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת הכא נמי איפשר בחליצה ואיתותב מהא דואם בעלו קנו ואסיק בתויבתא וטעמא דחייבי לאוין מן התורה רמיא ליבום אע"ג דאיפשר לקיים את שתיהם בחליצה משום דחליצה במקום יבום לאו מצוה היא וא"כ חייבי עשה מן התורה לא רמיא ליבום דאין עשה דוחה עשה וודאי אם בעלו לא קנו.

וכמדומה לי שהרמב"ם סמך אהא דאמר התם איתמר ביאת כה"ג באלמנה ר"י ור"א חד אמר פוטרת צרתה וחד אמר אינה פוטרת צרתה ומפ' הגמ' באלמנה מן הנשואי' דכ"ע ל"פ דלא פוטרת דאין עשה דוחה ל"ת ועשה כ"פ באלמנה כו' ומדקאמר דאין עשה דוחה ל"ת ועשה משמע ל"ת ועשה הוא דאינו דוחה אבל עשה גרידא דוחה ופוטרת צרתה.

אבל אין זה ראייה כיון דבאלמנה מן הנשואין איכא עשה ול"ת קושטא דמילתא נקט דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דאלמנה אבל ה"ה דאין עשה דיבום דוחה אפי' לעשה גרידא דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה. והא נמי הא דכתב הרב המגיד שם בשם בה"ג והא דרב מיקיימא באלמנה מן הנשואין אע"ג דמדאורייתא לאו בת יבום היא רבייה רחמנא לחליצה ע"כ.

הא נמי לאו דוקא הוא באלמנה מן הנשואין דה"ה בחייבי עשה גרידא מיקיימ' הא דרב ולא נקט אלמנ' מן הנשואין אלא משום דקאמר לה הגמ' להדיא וראיתי להטור ש'כ' באב"ה ריש סימן קע"ד יבמה שהיא ליבם בלאו או בעשה או באיסור שניות דרבנן היא חולצת וצרתה חולצת או מתייבמת ואין חליצתה פוטרת צרתה אבל חליצת צרתה פוטרת אותה כדפי' לעיל ואם עבר ובא עליה קנאה ונפטרה צרתה ומוציאה בגט ע"כ.

הרי גם הוא ז"ל כתב ואם עבר ובא עליה קנאה ונפטרה צרתה ואחייבי עשה נמי קאי והוא תימה כיון דמדאורייתא לא רמיא ליבום אמאי קנאה ואמאי מוציאה בגט הא חליצה בעיא. והרמב"ם מסיים שם ואלמנה שהיא אלמנה מן הנשואין ובא עליה כה"ג לא נפטרה צרתה שאין עשה דוחה את ל"ת ועשה והואיל ולא קנה מן התורה קנין גמור לא הותרה צרתה לזר עד שתחלוץ ע"כ.

והרי כמו שאין עשה דוחה ל"ת ועשה ה"נ אינו דוחה לעשה גרידא כדאמרי' בשילהי חולין שלח תשלח אין לי אלא לדבר הרשות לדבר מצוה מנין ת"ל תשלח ופריך טעמא דכתב רחמנא תשלח הא לאו הכי ה"א לדבר מצוה לא מכדי האי עשה והאי ל"ת ועשה ואין עשה דוחה ל"ת ועשה. ומשני ל"צ כגון שנטלה ע"מ לשלח דלאו ליכא עשה הוא דאיכא סד"א יבא עשה וידחה עשה קמ"ל.

ומתמה ומאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה וכיון דפשיטא ליה להגמ' דאין עשה דוחה לעשה משום מאי אולמא א"כ כמו שאלמנה מן הנשואין אינה פוטרת צרתה וה"ה לעצמה כדמוכח התם משום דלא רמיא קמיה ליבום דאינה דוחה לעשה ול"ת ה"נ חייבי עשה גרידא כיון דאין עשה דיבום דוחה אותה לא נפטרה צרתה ואפי' היא עצמה לא נפטרה ובעי' חליצה.

גם בההיא דשילוח הקן דברי הרמב"ם תמוהין שכתב בס"פ י"ג מה' שחיטה אסור לייטול אם על בנים אפי' לטהר בהן את המצורע שהוא מצוה ואם לקח חייב לשלח ואם לא שילח לוקה שאין עשה דוחה ל"ת ועשה ועשה ול"ת דוחה עשה ע"כ. ומדכתב שאין

עשה דוחה לל"ת ועשה משמע דלא מיירי בנטלה ע"מ לשלח דא"כ לאו ליכא אלא עשה לחוד.

ועוד דאי בנטלה ע"מ לשלח מיירי כיון דלאו ליכא אם לא שילח אמאי לוקין על עשה. וגם מדסתם לא משמע דמיירי בנטלה ע"מ לשלח.

ומדיהב טעמא דאין עשה דוחה ל"ת ועשה משמע נמי הכי וטעמא בלא נטלה ע"מ לשלח דאיכא עשה ול"ת הוא דאינו דוחה אבל בנטלה ע"מ לשלח דליכ' אלא עשה עשה דטהרת מצורע דוחה לעש' דשילוח הקן ומשמע דה"ט דס"ל ז"ל דעשה דוחה לעשה ולא משום גדול השלום שבין איש לאשתו שהרי אמרה תורה שמו של הקב"ה שנכתב בקדושה ימחה על המים והאי מצורע כמה דלא מטהר אסור בתה"מ כדאמרינן בגמ' התם.

שהרי הרמב"ם כללא כייל שאין עשה דוחה את ל"ת ועשה ולא אטהרת מצורע לחודיה קאי ומשמע לל"ת ועשה אינו דוחה הא עשה לעשה אחרת גרידא דוחה'. וראוי לפרש דברי הרמב"ם דלכאורה דבריו סותרין זא"ז דבתחלה כ' שאין עשה דוחה את ל"ת ועשה דמשמע הא לעשה גרידא דחיא ומסיים ועשה ול"ת דוחה עשה משמע דוקא עשה ול"ת הוא דדוחה לעשה אבל עשה גרידא אינו דוחה לעשה חבירתה.

אבל הדבר ברור דכוונתו הכי הוא דוודאי עשה דקום ועשה כגון יבום וטהרת מצורע דוחה לעשה דמצותה הוא שב ואל תעשה זאת כגון חייבי עשה מצרי ואדומי בתוך ג' דורות ושילוח הקן בנטלו ע"מ לשלח דליכא אלא עשה לחוד משום דעשה כה"ג דומה לל"ת שרובן ככולן בשב ואל תעשה הן ואתי עשה ודחי להו אע"ג דל"ת חמיר מעשה כדאמרינן בפ"ק דיבמות בשיטה דעליה.

אלמא מ"ע דקום ועשה אלים למידחי אפ"ל לל"ת של שב ואל תעשה דחמיר מיניה כ"ש דעשה דקום ועשה ראוי לדחות לעשה הקלה של שב ואל תעשה. ומ"מ אין עשה דקום ועשה דוחה ל"ת ועשה דשב ואל תעשה כגון אלמנה מה"נ ושילוח הקן בלא נטלו ע"מ לשלח דאיכא עשה ול"ת דמיירי הרמב"ם מיניה התם והיינו ריש דבריו דאין עשה דוחה ל"ת ועשה הא עשה גרידא של שב ואל תעשה כגון מצרי ואדומי דחי והא דמסיים ועשה ולא תעשה דוחה לעשה היינו עשה ולא תעשה של שב ואל תעשה דוחה לעשה של קום ועשה כגון אלמנה מן הנשואין דוחה לעשה דיבום נמצא רישא וסיפא דדבריו ז"ל אחד הן ואין סותרין זא"ז.

מ"מ ס"ל ז"ל דעשה דקום ועשה דוחה לעשה חבירתה של שוא"ת והרי בגמ' אמרינן מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ומשני סד"א דעשה דמצורע אלים טפי משאר עשה קמ"ל תשלח דאפ"ל לדבר מצוה לא דמשמע הא שאר עשה דלא אלים אינו דוחה לעשה חבירתה והא ל"ל דעשה דשילוח הקן הוי נמי כמו עשה דקום ועשה כיון דאפ"ל אם נטלה מחוייב לשלחה.

א"כ ל"ל להרמב"ם לפרש דחייב לשלח אם לקחה לטהרת מצורע משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה תיפוק ליה אפ"ל לא היה שילוח הקן אלא מ"ע לחוד אין עשה דטהרת מצורע דוחה אותה כיון דהוי קום ועשה כמות' ומאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה. אלא וודאי בתר עיקר מצותה אזלינן שהוא בשב ואל תעש' שלא ליקח אם על הבנים.

ועוד אני תמה על הרמב"ם שכתב שאסור ליטול אם עה"ב לטהרת מצורע משום דאין עשה דוחה עשה ול"ת משמע הא בנטלו ע"מ לשלח דלאו ליכא עשה הוא דאיכא עשה דטהרת מצורע דוחה אותה הא ל"צ קרא דתשלח לדבר מצוה אלא להא דליכא אלא עשה כדאמרינן בגמ'. ובס' כ"מ לא נתעורר בכ"ז רק הקשה על מש"כ הרמב"ם שאין עשה דוחה את עשה ול"ת יש לתמוה דהא מעיקרא אין כאן אלא ל"ת בלבד דלא תקח ואם לקחה אין כאן אלא עשה בלבד.

וי"ל דקרא הכי משמע תשלח את האם ולא תקחנה מעל הבנים כו'. אבל אכתי קשה היינו לר"י דאמר שלח מעיקרא משמע ומש"ה סובר דהנוטל אם עה"ב לוקה ואינו משלח אבל לרבנן דאמרי משלח ואינו לוקה קרא הכי משמע לא תקח האם ואם לקחת שלח וא"כ מעיקרא אין כאן אלא ל"ת וצ"ע ע"כ.

ולק"מ דאפ"ה היכא שעבר ונטל ולא שילח ביטל לעשה ול"ת דבשעת נטילה מיד ביטל ל"ת דלא תקח ואחר שלקח ואינו משלח ביטל נמי לעשה דשלח תשלח. נמצא א"א לטהרת מצורע אא"כ מבטל לעשה ולא תעשה.

\$ציור בספר\$ וא"ת מאי פריך טעמא דכתב רחמנא תשלח כו' עשה ול"ת הוא כו' דילמא קמ"ל קרא דלא יטול אם עה"ב לטהרת מצורע לצורך המשולחת דעל שעת הנטילה אינו עובר אלא בל"ת לחוד והעשה של שילוח בתר שנטלה הא וודאי סופו לקיים כשישלחנה כמצותה וסד"א יבא עשה וידחה ל"ת דלא תקח קמ"ל קרא דתשלח דלא.

ועוד בע"כ א"א ליטול אם על הבנים לטהרת מצורע אפי' בלא קרא דתשלח אלא לצורך המשולחת דאינו עובר אלא בלאו דלא תקח לחוד והעשה יקיים כשישלחנ' כמצותה ומוטב שיקחנה לצורך המשולחת דאינו עובר אלא בלאו לחוד משיקחנה לצורך השחוטה שעובר בלאו ועשה ודמי להא דאר"ל כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם א"י לקיים את שניהם מוטב כו'.

והא דאיצטריך תשלח לדבר מצוה ולא אמרינן הא איפשר לקיים את שניהם בלקיחת הבנים י"ל דמיירי שאין הבנים ראויים לטהרת מצורע א"נ כגון שרובצת על הביצים שחייבים בשילוח או שלא הי' שם אלא אפרוח א' דחייב בשילוח כדאמרינן בגמ' ולט"מ בעינן ב' ציפורים וי"ל דהא בלא"ה תקשה לך למאי דמשני התם כגון שנטלה ע"מ לשלח דלאו ליכא עשה איכא וליתי עשה ולידחי עשה והשתא היאך ס"ד דליתי עשה וידחה עשה הא איפשר לקיים העשה דטהרת מצורע בלתי דיחוי העשה דשילוח הקן שיקח אותה לצורך המשולחת ועוד אפי' אם נטלה ע"מ שלא לשלח הא כשיקחנה למשולחת ע"כ סופו לשלחה אינו עובר בלא כלום לכ"ע אפי' לר"י דאמר שלח מעיקרא משמע כדמוכח בגמ' להדיא וכן פירש"י.

וא"כ היאך ס"ד דיבא עשה וידחה עשה כיון דאיפשר לקיים שניהם אלא ע"כ ה"פ דכולי שמעתא דצריך שתי ציפורים לטהרת מצורע ולא מצא אא"כ יטול אם עה"ב לצורך השחוטה והמשולחת וא"א לקיים העשה של טהרת מצורע אא"כ דוחה לעשה ול"ת של ש"ה ק: ונחזור לדעת הרמב"ם והנה נ"ל ליישב דבריו דאהא דמשני כגון שנטלה ע"מ לשלח כו' פריך ומאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ומשני ס"ד הואיל ואמר מר גדול

שלום כו' והאי מצורע כמה דלא מטהר אסור בתשמיש המטה דכתיב וישב מחוץ לאהל שבעת ימים אהל זה אשתו מכאן שאסור בתשמיש המטה מהו דתימא כיון דאסור בתשמיש המטה ליתי עשה דידיה ולידחי עשה דשילוח הקן קמ"ל.

ואיכא למידק דע"כ הא דאמר ס"ד הואיל ואמר מר גדול שלום כו' והאי מצורע כמה דלא מטהר אסור בתשמיש המטה היינו כמ"ד בפ"ק דמ"ק (ד' ז) ימי ספירו ק"ו לימי חלוטו דאלו למ"ד התם ימי ספירו ולא ימי חלוטו אין כאן משום גדול השלום דהא כל כמה דלא מטהר בציפורים דע"י בא לימי ספירו לא יצא עדיין מימי חלוטו לימי ספירו ומותר בתה"מ וה"נ פירש"י דאתיא כמ"ד ימי ספירו ק"ו לימי חלוטו וא"כ אכתי תקשה למ"ד ימי ספירו ולא ימי חלוטו תשלח לדבר מצוה ל"ל פשיטא דמאי אולמא דעשה דט"מ מעש' דשילוח הקן כיון דלידידי ל"ל טעמא דגדול השלום.

והא ל"ל דהאי מ"ד ל"ל הא דרשא דתשלח לדבר מצוה. הא משמע התם דכ"ע אית להו הא דרשא דבתחיל' משני ל"צ דעבר ושקל' לאם דלאו עברי' עשה הוא דאיכא ליתי עשה ולידחי עשה קמ"ל ופריך הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו אלא למאן דתני ביטלו ולא ביטלו כמה דלא שחטיה לא עבריה ולא ותו לר"י דאמר שלח מעיקרא משמע אפ"ל עשה נמי ליכא ומחמת זה משני כגון שנטלה ע"מ לשלח.

ומדפריך ותו לר"י כו' ול"ק דר"י ל"ל הא דרשא ש"מ דכ"ע אית להו. א"כ אכתי מאי משני משום ייפיהא הנאינכם ם נב:יי:ש:ל:י: בבי יייה וגנב שבגדול השלום הא למ"ד ימי ספירו ולא ימי חלוטו מאי איכא למימר.

ובע"כ צ"ל למ"ד ימי ספירו ולא ימי חלוטו עשה דקום ועשה דוחה בכ"מ לעשה דשוא"ת וסד"א דיבא עשה דט"מ וידחה לעשה דשה"ק בנטלה ע"מ לשלח דה"ל עשה דשוא"ת קמ"ל דלא. ומהכא ילפינן לה מדאיצטריך למיכתב תשלח לד"מ דל"צ ש"מ דבעלמא כה"ג עשה דוחה עשה בשוא"ת.

דהא ל"ל דלגמור מיניה מה הכא אין עשה דקום ועשה דוחה לעשה דשוא"ת ה"נ בעלמא דא"כ לשתוק קרא מיניה ומהיכא תיתי דעשה ידחה לעשה אלא ש"מ דגלי קרא דהכא הוא דלא דחי הא בעלמא כה"ג דחי. והא דפשיטא לי' להגמ' דאמרינן מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה היינו למ"ד ימי ספירו ק"ו לימי חלוטו דלידידי ליכא למיגמר מדכתב רחמנא תשלח לדבר מצוה דטעמ' דרבי רחמנא הא בכ"מ עשה דוחה עשה.

דהא י"ל דאע"ג דאין עשה דוחה עשה שאני עשה דטהרת מצורע דאליים טפי משום גדול השלום סד"א דידחה קמ"ל דלא. אבל למ"ד ימי ספירו ולא ימי חלוטו דלא אליים עשה דטהרת מצורע משאר עשה כיון דלית ביה משום גדול השלום א"כ גמרינן מיניה דוקא הכא הוא דאינו דוחה משום ריבוי דקרא דתשלח הא בעלמא כה"ג דחי.

דאס"ד דגלי קרא הכא וגמרינן מיניה א"כ לשתוק קרא מתשלח לד"מ ומהיכא תיתי שתדחה עשה לעשה אלא ש"מ דגלי קר' לומר כאן הוא דל"ד הא בעלמא דחי. וא"ת אכתי מאי פריך ומאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ול"ל לשנויי משום גדול השלום דהוי דלא כהלכתא דהא אנן קיימא לן ימי ספירו ולא ימי חלוטו כמ"ש לקמן בס"ד.

הוא לי' לשנויי דגלי קרא דתשלח למיגמר מיני' הא בעלמא כה"ג עשה דוחה לעשה וי"ל משום דבשינויא קמא דל"צ דעבר ושלקי' ובשינוי' ב' דשנטלו על מנת לשלח מסיים הגמ' עשה הוא דאיכא ליתי עשה ולידחי עשה כלומר דאי לא כתב רחמנא תשלח ה"א ליתי עשה כו' קמשמע לן קרא דלא משמע דבלא האי קרא ה"א דעשה דחי עשה.

והשתא פריך שפיר ומאי אולמא והיאך ס"ד בלא ריבוי' דהאי קרא דעשה דוחה עשה לפיכך משני דסד"א בלא קרא דעשה דטהרת מצורע אלים טפי משום גדול השלום וכמ"ד ימי ספירו ק"ו לימי חלוטו אבל למאי דקי"ל ימי ספירו ולא ימי חלוטו ע"כ גמרינן מיניה דכל כה"ג עשה דוחה עשה וכה"ג תמצא הרבה בפ"ק דיבמות בשיטת עליה והא דל"ק הגמרא קמ"ל קרא למיגמר מיני' וכמ"ד ימי ספירו ולא ימי חלוטו דהלכתא כוותיה י"ל דהא מילתא דפשיטא היא אבל למ"ד ימי ספירו ק"ו לימי חלוטו קמ"ל רבותא דס"ד בלא קרא דעשה דטהרת מצורע דחי לעשה דשה"ק משום דאליים טפי דגדול השלום.

אבל למ"ד ימי ספירו ולא ימי חלוטו דלא אלים עשה דטהרת מצורע משאר עשה הא דכתב רחמנא תשלח לד"מ דטהרת מצורע ע"כ לאורויי כאן הוא דלא דחי הא בעלמא כה"ג עשה דקום ועשה דוחה לעשה חבירתה דשב ואל תעשה. והרי הרמב"ם פסק כמ"ד ימי ספירו ולא ימי חלוטו שכתב בפ"א מהלכות טהרת מצורע כיצד מטהרין את המצורע כו' ואח"כ מכבס בגדיו וטובל כו' ומונה שבעה ימים ואסור בהן בתה"מ שנאמר מחוץ לאהלו מלמד שאסור בתה"מ ע"כ ואלו בימי חלוטו לא כתב שאסור בתה"מ ש"מ דפוסק כמ"ד ימי ספירו ולא ימי חלוטו והדין עמו שהרי כולו תנאי בפ"ק דמ"ק הכי ס"ל.

ור"י ב"י דאמר התם ימי ספירו ק"ו לימי חלוטו יחידא' הוא ועוד דרבי דה"כ מחבירו פליג עליה התם בזה וכיון דלמאי דקי"ל ימי ספירו ולא ימי חלוטו ע"כ עשה דקום ועשה דוחה לעשה דשב ואל תעשה אתי שפיר פסק הרמב"ם והטור וכ"פ האחרונים דעשה דיבום דקום ועשה מה"ת דוחה לעשה דח"ע דשב ואל תעשה לפיכך אם עבר ובעל קנה ונפטרה צרתה ומוציאה בגט.

מ"מ אכתי ק"ל לדברי הרמב"ם בהא דשה"ק שכתב טעמא דלא יטול אם עה"ב לטהרת מצורע משום דאין עשה דוחה ל"ת ועשה דמשמע הא בנטלה ע"מ לשלח דלאו ליכא עשה הוא דאיכא עשה דטהרת מצורע דוחה אותה. ואמאי הא אפילו לשיטתו דעשה דוחה עשה אפ"ה עשה דטהרת מצורע אינו דוחה לעשה דשה"ק.

שהרי הא גופיה א"א ללמוד דעשה דוחה עשה אלא מהא מדגלי רחמנא תשלח לדבר מצוה מכלל דבעלמא דחי דהא מצד הסברא אמר מאי אולמא דה"ע מהאי עשה וכדכתיבנא. ומ"מ במאי שכתבתי יש ליישב דברי הרמב"ם וסייעתו בהא דס"ל לענין יבום דח"ע אם בעלו קנו ונפטרו הצרות.

מיהו כ"ז שכתבתי הוא לפ' ההיא דשילהי חולין לדעת הרמב"ם \$ ציור בספר \$ אבל כי דייקנן היטב א"א לומר כן והוא משום דק"ל דהא אשינוי' קמא פריך ותו לר"י דאמר שלא מעיקרא משמע אפי' עשה נמי ליכא ועלה מסיק כגון שנטלה ע"מ לשלח כו' עד גדול השלום כו' והאי מצורע כמה דלא מטהר אסור בתה"מ והיאך איפשר לשנויי אדר"י

דגדול השלום ומשום דאסור בתה"מ הא שמעינן ליה לר"י בהדיא שם בפ"ק דמ"ק ימי ספירו ולא ימי חלוטו והשתא לדידי' ל"ל תשלח לד"מ הא אפי' בנטלה ע"מ לשלח דלאו ליכא אפ"ה כיון דעשה מיהא איכא מאי אולמ' דהאי עשה מהאי עשה כיון דאין בעשה דטהרת מצורע משום גדול השלום וקרא ל"ל והא וודאי קושיא עצומה היא: ומה שנ"ל בפ"י שמעתא זו דהא דקאמר והאי מצורע כמה דלא מטהר אסור בתה"מ דכתיב וישב מחוץ לאהלו ז' ימים אהלו זו אשתו מכאן שאסור בתה"מ דהגמר' מסתים לה סתומי ולא מעיילא נפשה בהא פלוגתא דתנאי אי בימי ספירו ולא בימי חלוטו אי ק"ו לימי חלוטו אע"פ שרש"י פ"י דאתיא כמ"ד בימי ספירו ק"ו לימי חלוטו דא"כ היה הגמ' מסיים לה הכי בהדיא כיון דהא דקאמר והאי מצורע כמה דלא מטהר אסור בתה"מ אימי חלוטו קאי וקרא דישב מחוץ לאהלו דמייתי לראיה מיירי בימי ספירו דוקא ומאי ראייה מימי ספירו לימי חלוטו אם לא כמ"ד התם ק"ו לימי חלוטו ולא כמ"ד מאי דגלי גלי ומאי דלא גלי לא גלי הל"ל הכי בהדיא וק"ו לימי חלוטו דהא וודאי האי ק"ו לאו מילתא דפשיטא היא כיון דאיכא למ"ד מאי דל"ג לא גלי ולדידיה אין כאן משום גדול השלום.

אע"כ הגמ' אליבא דכ"ע קאמר לה ומש"ה מסתים לה סתומי ולמ"ד בימי ספירו ק"ו לימי חלוטו אתי שפיר כפשוטו ולמ"ד ולא בימי חלוטו אפ"ה משכחת לה דיש בעשה דטהרת מצורע משום גדול השלום והכי דמי כגון שנולד לו נגע אחרת כשעומד בימי ספירו של נגע הראשונה וכשנרפא ממנה צריך הבאת ציפורים וכל האמור בפרשה משום נגע זו השניה.

ואי איפשר לו לצאת מימי ספירו של נגע הראשונה אע"פ שעברו עליו שבעה ימי הספור עד שיגלח לתגלחת שניה של ימי ספירו אבל כ"ז שלא גילח אינו יוצא מדין ימי ספירו לעולם כדתנן בפרק י"ד ממסכת נגעים ומסתמא לענין איסור תשה"מ דין ימי ספירו אית ליה כל זמן שלא גילח אע"פ שעברו עליו כבר שבעה ימי ספירו דהא נמי נאמר בפ' זו של טהרת מצורע.

והרי זה שנולד לו נגע א' בימי ספירו של נגע ראשונה אסור לו לגלח כ"ז שלא נטהר ע"י הבאת ציפורים מנגע שניה. והרי מצורע אסור בגילוח כדאמרין ברפ"ג דמ"ק (ד' טו) ויליף לה מדכתיב וראשו יהיה פרוע אין פריעה אלא גידול שער ואפי' לר"ע דאמר התם דהאי ראשו יהיה פרוע מיירי בדבר שמחוץ לגופו דהיינו כומתא וסודרא כדאמר התם אפ"ה מודה דאגידול שער נמי קאי כמש"כ התוס' התם.

נמצא מצורע לכ"ע אסור לגלח מה"ת ועובר בעשה דראשו יהיה פרוע והרי מצורע זה שנולד לו נגע א' בשעה שעומד עדיין בימי ספירו של נגע קמייתא ע"כ א"א לו לצאת מימי ספירו של נגע קמייתא ולהיות מותר בתה"מ אא"כ מגלח לתגלחת ב' שלה וה"ז אסור לגלח ועובר בעשה משום נגע שניה עד שיטהר ויצא מימי חלוטו שלה ע"י הבאת שתי ציפורים וסד"א דעשה דטהרת מצורע זה ידחה לעשה של שילוח הקן כיון דאם לא יביא ב' ציפורים עדיין אסור בתה"מ משום ימי ספירו של נגע א' דא"א לו לגלח עליה לעולם עד אחר טהרת נגע זו והרי יש כאן בהדי עשה של טהרת מצורע זה משום גדול השלום.

קמ"ל קרא דלא. והא דסד"א דעשה דטהרת מצורע זה ידחה לעש' דשילוח הקן משום גדול השלום הואיל וא"א לו לגלח קודם טהרתה ול"א דיגלח תגלחת ב' של צרעת הא' דיבא עשה שלה דאלים משום גדול השלום וידחה לעשה דראשו יהיה פרוע של נגע הב' ותו ליכא בעשה דשילוח הקן משום גדול השלום.

הא וודאי לק"מ דפשיטא דהוי ס"ד דמוטב שיעבור על עשה דשילוח הקן דעי"ז יקיים ב' עשות של טהרת מצורע דנגע ב' ושל תגלחת שניה של נגע ראשונה בלתי שיעבור על עשה דראשו יהיה פרוע אבל אם יעבור על עשה דראשו יהיה פרוע אכתי לא יקיים לעשה דטהרת מצורע של נגע ב'. ועוד יש ליתן טעם אחר לזה הא דה"א שידחה לעשה דשילוח הקן ולא לעשה דראשו יהי' פרוע אלא שאין להאריך עוד כאן בזה ונחזור לענייננו שדברי הרמב"ם וסייעתו תמוהין מאד בזה דס"ל דחייבי עשה אם בא עליה יבם קנאה ויוצאת בגט ונפטרה צרתה דאמאי כיון דאין עשה דוחה עשה א"א לעשה דיבום לדחות לעשה דחייבי עשה וה"ל דומיא דאלמנה מן הנשואין לכה"ג.

ואם בעלו לא קנו ולא נפטרו צרותיהן. \$ציור בספר\$ ועוד יש לי לה"ר ברורה לזה שאין עשה קום ועשה דוחה לעשה א' שאזהרתה היא בשב ואל תעשה מהא דא' בר"פ ת"נ (דף נט) אין לך דבר שמתעכב אחר תמיד של בין הערבים כו' ומחוסר כיפורים בע"פ שטובל שנית ואוכל את פסחו בערב.

ר"י בנו של ר"י בן ברוקה אומר אף מחוסר כיפורים בשאר ימות השנה שטובל ואוכל בקדשים לערב ופריך בשלמא לת"ק יבא עשה דפסח שיש בו כרת וידחה לעשה דהשלמה שאין בו כרת אלא לר"י מאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ומשני ר"ח הכא בחטאת העוף עסקינן שאין למזבח אלא דמה ומשמע הא חטאת בהמה אין עשה דאכילת קדשים דקום ועשה דוחה לעשה דהשלמה דשב ואל תעשה.

ול"ל דה"ט דלא דחי לה משום דהתם מיירי ששחט שלמי נדבה קודם לתמיד והוי מחוסר כיפורים ואם לא יביא כפרתו א"א לו לאכלן ואכילתן מ"ע כדכתיב ואכלו אותן אשר כופר בהן ומ"ע זו על הבעלים הוא הילכך אין הכהן עובר על עשה דהשלמה מפני עשה זו של אכילה שאינו מוטלת עליו אלא על הבעלים.

ואע"ג דעשה דפסח שמוטל על הבעלים דוחה לעשה של השלמה אצל הכהן. שאני עשה דפסח דחמיר שיש בו כרת הילכך אלים טפי אבל שארי עשה דקילי אין עשה דקום ועשה דוחה לעשה אפי' דשב ואל תעשה אא"כ תרווייהו בחד גברא אבל לא דחי אצל זה שאינו חייב בעשה זו כדי שיקיים אותה חבירו המחוייב בה.

דהא ליתא דהא הגמ' לא קאמר מה"ט דאמרן אלא משום דמאי אולמא דהאי עשה מהאי עשה ועוד שהרי משלמי נדבה נוטל הכהן המקריב את החזה ושוק המורם מהן והרי עיקר קרא דואכלו אותן אשר כופר בהן גבי חלק של כהן המורם מן הקדשים נאמר. וה"נ פירש"י התם ואכלו כו' אלמא אכילת קדשים עשה הוא בין הנאכלים לכהנים בין הנאכלין לישראל ע"כ.

והרי איפשר להאי כהן שהקריב שלמיו שהמצוה של אכילת המורם מהן מוטלת עליו לאכלן להקריב נמי את כפרתו ויבא עשה דאכילתן שמוטלת עליו וידחה לעשה דהשלמה

אלא וודאי דבר פשוט הוא להגמרא דאין עשה דוחה בכל ענין והנה על רש"י ז"ל יש לתמוה לאידך גיסא דפי' דאין עשה דיבום דוחה אפי' את ל"ת גרידא דבפ' ד' מיתות (ד' נג) מייתי להא דאיסור מצוה ואיסור קדושה חולצת ול"מ ופירש"י התם איסור מצוה יבמה שנפלה לפני יבם והיא אסורה עליו משום מצוה או משום קדושה חולצת ואינה יוצאת בולא כלום אע"ג דגבי חייבי כריתות קי"ל בפ"ק דיבמות מגז"ש דעליה דיוצאת הימנו בולא כלום בלא חליצה.

התם הוא דאסורה ליה איסור חמור דלא תפסי ביה קידושין אבל איסור מצוה או קדוש' דבנות קידושין נינהו מרבין התם מיבמתו יש לךאחרת שעולה השערה לחלוץ ואינה עולה ליבום ואיזה זה חייבי לאוין ע"כ ודברי תימה הן הא במסקנא לא קיימ' הא דרב התם דדריש מיבמתו יבמתו למעוטי חייבי לאוין שאין עולין לחליצה ועולין ליבום.

ועוד ק"ל שהרי התם בסמוך פירש"י גופיה ולא מתייבמת דהא אסירא לי' וכ"ת תיתי עשה ותדחה ל"ת גזירה ביאה ראשונה שמקיים בה יבמה יבא עליה אטו ביאה שניה שאין בה מ"ע ע"כ. אלמא מדאורייתא חייבי לאוין רמיא ליבום אלא דרבנן גזרו ביאה ראשונה אטו ביאה שניה ואלו למאן דדריש מיבמתו יבמתו למעוטי חייבי לאוין מדאורייתא לאו בת יבום הן ואם בעלו לא קנו \$ ציור בספר\$ הרי דבריו ז"ל סותרין זה את זה ע"כ כתבתי בחידושי והואיל ואתי לדינו העתקתי את כ"ז מפני שהוא כלל גדול בתורה: דיני ס"ת סימן לד שאלה מהו עיקר מצות כתיבת ס"ת שחייב כל אחד ואחד מישראל לכתוב ס"ת לעצמו ומ"ע של תורה הוא וכמו שיתבאר: תשובה בפ"ב דסנהדרין (דף לא) אמרינן אמר רבא אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מצוה לכתוב משלו שנא' ועתה כתבו לכם את השירה ופי' הרמב"ם ברפ"ז מהלכות ס"ת מ"ע על כל איש ואיש מישראל לכתוב ס"ת לעצמו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה כלומר כתבו לכם ס"ת שיש בה שירה זו לפי שאין כותבים את התורה פרשיות פרשיות ע"כ מבואר מדבריו מדכתב רחמנא ועתה כתבו לכם את השירה דקאי על שירת האזינו ילפינן מיניה דצריך לכתוב את כל התורה שהרי אין כותבים את התורה פ' פ'.

ויש לי לעיין לפ"ז אם עיקר קפידא דקא קפיד רחמנא לכתוב על השירה לחוד קא קפיד אלא כיון שא"א לכתוב את השירה בפ"ע ע"כ חייב לכתוב כל התורה כולה מרישא לסופא. ונ"מ היכא שכתב את כל התורה ובלה ונקרע ולא נשתייר אלא השירה לחודה יוצא ידי חובת מצוה זו א"נ בדיעבד שעבר וכתב את השירה לחודה יוצא ידי חובתו או דילמא כיון שא"כ את התורה פ' פ' לחוד ורחמנא אמר כתבו לכם את השירה בע"כ לאו שירה לחודה במשמע דהא אין כותבין פ' פ' וה"ל כאלו כתב רחמנא להדיא ועתה כתבו לכם התורה שיש בה שירה זו ועל כל התורה קפיד רחמנא לכתוב ואם חסר או בלה אפי' אות אחת לא יצא ידי חובת מצוה זו עד שתהא כתובה כולה לפניו וה"מ להדיא מדברי הרמב"ם שהרי כתב כלומר כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו: ונ"ל להביא ראיה לסברא זו מההיא דסנהדרין דאמר אהא דרבא איתיבי' אביי וכותב לו ס"ת לשמו שלא יתנאה בשל אחרים מלך אין הדיוט לא דאע"ג דהא וודאי לא קשה מאי פריך מלך אין הדיוט לא דילמא נ"מ דלגבי הדיוט אם בלה או חסר והשירה קיימת א"נ בעבר וכתב השירה לחוד יצא ידי חובתו ואלו מלך לא יצא ידי חובתו עד שתהא כולה כתובה לפניו

מרישא לסיפא דהא לגבי דידיה על כל התורה קא קפיד ולא אשירה לחודה שנאמר וכתב לו את משנה התורה הזאת.

דהא לאו קושיא היא דאביי מלישנא דמתני' פריך דתנן וכותב לו ס"ת לשמו דמיירי משעת כתיבה וע"ז דייק מלך אין הדיוט לא דממעט הדיוט משעת כתיבה דא"צ לכתוב אם הניחו לו אבותיו ואמאי הא מ"מ מחוייב לכתוב מפני השירה המוטלת עליו. אלא אי קשיא הא קשיא אס"ד דאין מצוה לכתוב את כל התורה כולה אלא מפני השירה לחודה אלא מפני שאין כותבין התורה פ' פ' מצות כתיבת השירה גוררת לכתוב את כל התורה כולה.

א"כ הא איכא נ"מ בין מלך להדיוט דבהדיוט אם הניח לו אביו ס"ת שכתבה בחייו מרישא עד השירה ולא הספיק לגומרה עד שמת. כשהבן כותב את השירה וגומרה קיים מצוה זו של ועתה כתבו לכם את השירה שהרי כתב הוא את השירה ולא נכתבה פ' פ' שהרי כולה כתובה לפניו ואלו מלך אפ"ל לא כתב אביו אלא תיבה או אות א' והוא כתב וגמר את כולה לא יצא ידי חובתו כיון שלא כתבה כולה מרישא לסיפא.

אלא וודאי ש"מ דאפ"ל הדיוט בכה"ג לא יצא ידי חובתו דה"ק קרא ועתה כתבו לכם תורה שיש בה שירה זו ואם כתבה כולה חוץ מאות א' שהניח לו אביו כתובה בה לא קיים מצוה זו כלל מ"מ ק"ל מנ"ל דמדכתב רחמנא כתבו לכם את השירה דכל התורה במשמע משום שא"כ את התורה פ' פ' הא מותר לכתוב כל חומש וחומש מה' חומשי תורה כל א' וא' בפ"ע כדאמר' בהניזקין (ד' ס) אין קורין בחומשין בכה"כ מפני כבוד ציבור וש"מ דניתן לכתוב דאם לא כן בלא"ה אפ"ל איסורא איכא למיקרי ביה כדאמר התם גבי ספר אפטרותא.

וכ"כ הרמב"ם להדיא בה' ס"ת פ"ז מותר לכתוב התורה כל חומש וחומש בפ"ע ואין בהן קדושת ס"ת אבל לא יכתוב מגילה בפ"ע שיהא בה פ' כו' ע"כ. וא"כ אין לנו ללמוד מפני שאין כותבין את התורה פ' פ' שיהא חייב לכותבה כולה מריש' לסיפא אלא הא לחוד שיהא חייב לכתוב משנה תורה שיש בה שירה זו אבל ארבעה חומשי תורה הראשונים אין לנו שמ"ע מה"ת לכותבם.

ובנדרים פ"ד (דף לח) א"ר יוסי ברבי חנינא לא ניתנה תורה אלא למשה ולזרעו שנא' כתב לך פסל לך כו' ופריך ועתה כתבו לכם השירה הזאת ומשני השירה לחודה ופריך תו למען תהיה לי השירה הזאת לעד בבני ישראל ומסיק אלא פלפולא בעלמא. ופי' הר"ן למען תהיה כו' ואי שירה לבדה קאמר מאי סהדותא איכא ע"כ.

ומשום דסיפא דקרא דלמען תהיה לי מגלה על רישא דקרא דועתה כתבו לכם את השירה דלאו שירה בלחוד קאמר אלא מכל התורה כולה מיירי וש"מ דכל התורה הוי בכלל כתבו לכם את השירה הזאת. אבל אין זה ראיה שכבר פי' הרא"ש למען תהיה לי כו' ואי לא ניתנה להם תורה אלא זו השירה על מה תעיד ע"כ.

א"כ כתבו לכם את השירה בשירה לחודה מיירי ולמען תהיה לי ה"ק שהשירה הזאת תעיד על ישראל אם יקיימו מצות התורה או לא. וש"מ שניתנה תורה לכל ישראל ולעולם כתבו לכם את השירה שירה ממש קאמר.

ואי משום שאין כותבין את התורה פ' פ' בס' משנה תור' לחודה סגי ומנ"ל דמ"ע לכתוב את כל התורה וצ"ע. מ"מ למדנו שאפ"ל לא הניחו לו אבותיו כתובה אלא כ"ש אפ"ל תיבה א' או אות א' לבד והוא גמר והשלים את הכל לא יצא ידי חובת מ"ע זו: סימן לה ויש לעיין אם נשים חייבין במ"ע זו של כתיבת ס"ת כאנשים או לא דהא י"ל דאע"ג דנשים פטורות מת"ת מ"מ מצות כתיבת ס"ת לאו בת"ת תליא ותרי מילי נינהו דלא שייכי אהדדי כלל.

אלא שראיתי להרמב"ם בס"ה שלו שכ' מצוה י"ח הוא שציוונו שיהא כל איש ממנו כותב ס"ת לעצמו ואם א"א לו לכתבו צריך שיקנהו או ישכור מי יכתבהו לו והוא אמרו כתבו לכם את השירה הזאת ואין מותר לכתוב אותה פ' פ' כי רצה באמרו את השירה כל התורה שכוללת זאת השירה ע"כ. ואחר תשלום מנין מ"ע חשיב מ"ע שאין הנשים חייבות בהן וכ' הלכה י"ח ואין הנשים חייבות בהן ע"כ.

וזה תימה מנין לו זאת ואפ"ל לפי מה דמשמע לכאורה מדברי הרא"ש דעיקר מצות כתיבת ס"ת הוא משום כדי ללמוד בה וכמ"ש לקמן בסימן שאח"ז מ"מ הא כתבו רבוותא דנשים מברכות בה"ת הואיל וחייבות ללמוד מצות הנוהגות בהן וכמ"ש"כ הב"י בא"ח סוף סי' מ"ח בשם הסמ"ג. ואי משום שאינן חייבות בהרבה מצות כגון מ"ע שהז"ג וכיוצא בהן א"כ יכולנו לפטור את כל העולם כולו מדין מצות כתיבת ס"ת שהרי הרבה מצות שאינן נוהג בישראל אלא בכהנים ואפ"ל בכהן הדיוט אינו נוהג הרבה מצות אלא בכהן גדול לבד והרבה מהם מצות המלך ואינו נוהג בכל אדם.

אע"כ הא לאו מילתא היא א"כ ה"נ אין לנו טעם לפטור את הנשים ממצוה זו וכ"ש למש"כ שם דאין מצות כתיבת ס"ת תלוי כלל במצות ת"ת דאין לנו ראייה מדנשים פטורין מת"ת שיהא פטורין מכתבת ס"ת. ואין להביא ראייה לד' הרמב"ם מהא דאמר בפרק השולח (ד' מה) ס"ת תפילין ומזוזות שכתב מין עכו"ם ועבד אשה וקטן כותי וישראל מומר פסולין שנאמר וקשרתם וכתבתם כל שישנו בקשירה ישנו בכתיבה וכל שאינו בקשירה אינו בכתיבה.

והשתא הא דתפילין שכתבו נשים ועבדים פסולין אתי שפיר דהא אינן בקשירה דמ"ע שהז"ג הוא אי משום דלילה לאו זמן תפילין אי נמי שבת וי"ט לאו זמן תפילין כמו שפירש"י. אבל לענין ס"ת אס"ד דנשים חייבות בכתיבת ס"ת וה"נ עבדים דהא גמרינן לה לה מאשה לכל מילי כדאמרי' בכ"מ.

מגלן דפסולין לכתבתה דאין לנו ללמוד מתפילין שפסולין לכתוב דשאני תפילין שאינן במצות הנחתן אבל במצות ס"ת הא מצווין עליה דבשלמא אינך דקא חשיב להו דפסולין לכתוב אי משום שאינן בקשירה אי משום דאין מצווין עליה כמו נכרי וקטן ואי משום דאין מקיימין מצותה כמו מין וחבריו י"ל דילפינן לס"ת מתפילין דכמו דאין ראויין לכתוב תפילין מהיקשא דוקשרתם וכתבתם ה"נ אינן ראויין לכתוב ס"ת מה"ט גופיה אי משום שפטורין ממצותה או מפני שאין מקיימין אותה אבל לענין נשים ועבדים אין לנו ללמוד ס"ת מתפילין דש"ה שאינן בקשירת תפילין הילכך אינן בכתיבה אבל במצות ס"ת הא איתנהו ותהא כתיבתה נמי כשר בהן.

אלא וודאי דנשים ועבדים פטורים ממ"ע דכתיבת ס"ת והשתא דמי לתפילין דגלי קרא כל שאינו בקשירה אינו בכתיבה ה"ה דאיכא למילף לכתיבת ס"ת מיניה שיהא נשים ועבדים פסולין לה מה"ט. אבל אין זה ראייה כלל דהא נשים ועבדים פסולין נמי לכתיבת מזוזה אע"ג דחייבין במזוזה כדתנן בפ' מי שמתו (ד' כ) משום דגברי בעו חיי נשי לא בעו חיי.

וע"כ ה"ט דפסולין לכתיבת מזוזה משום דהני קראי דוכתבתם גבי מזוזה כתיבי ודרשינן כל שאינו בוקשרתם דתפילין אינו נמי בוכתבתם דמזוזה דסמיכי קראי אהדדי. ואם כן ילפינן לס"ת ממזוזה דאע"ג דחייבין במזוזה פסולין קרא לכתבן מהיקשא.

הכי נמי פסולין לכתיבת ס"ת אף ע"ג דאיתנן במצות ס"ת. הילכך דעת הרמב"ם שפטרן ממ"ע של כתיבת ס"ת לא נתברר לי ועדיין צריך תלמוד ועוד שק"ל על דבריו ז"ל מהא דאמר בפ"ק דקדושין (ד' לד) ורפ"ג דעירובין (ד' כז) אהא דתנן כל מ"ע שלא הז"ג נשים חייבות דאין למדין מן הכללות דהא ת"ת ופריה ורביה ופדיון הבן דלאו מ"ע שהז"ג היא ונשים פטורות.

ומדלא חשיב נמי למצות כתיבת ס"ת דמ"ע שלא הז"ג היא ונשים פטורות ש"מ דנשים חייבות בה. ודוחק לומר דמ"ע דכתיבת ס"ת הוא בכלל ת"ת דקא חשיב ליה דהא וודאי תרי מילי נינהו וכמ"ש לקמן בסי' שאח"ז בס"ד: סימן לו מיהו כ"ז בדורות הראשונים אבל בדורות האלו כתב הטור בי"ד סימן ר"ע וז"ל וכתב א"א הרא"ש שזה לא נאמר אלא לדורות הראשונים שהיו כותבין ס"ת ולומדין בה אבל האידנא שכותבין ס"ת ומניחין אותה בבה"כ לקרות בהן ברבים מ"ע על כל אדם מישראל אשר ידו משגת לכתוב חמשה חומשי תורה ומשנה וגמרא ופ"ל להגות בהם הוא ובניו.

מצות כתיבת התורה הוא כדי ללמוד בה דכתיב ולמדה את בני ישראל שימה בפייה וע"י הגמ' ופ"ל ידע פ"ל המצות והדינין על בוריין לכן הן הן הספרים שאדם מצווה לכותבן ע"כ וכתב הב"י שכ"כ ה"ר ירוחם בשם הגאונים מ"מתמה הב"י עליהם על שהחליפו מצות כתיבת ס"ת בגמ' ופ"ל ואי משום שעכשיו מניחין אותה בבה"כ הל"ל שגם עכשיו חייבין לכתוב ס"ת וילמדו בהן ולא לפוטרן מכתבת ס"ת.

ומסיק הב"י שלא באו אלא לחדש לנו חיוב כתיבת חומשים וגמ' ופ"ל שגם הם בכלל מצות כתיבת ס"ת וזה יותר מצוה מלכתוב ס"ת ולהניחה בב"ה לקרות ברבים אבל לכתוב ס"ת לקרות בה זהו עיקר מצות כתיבת ס"ת גם האידנא עכ"ד. וכן נ"ל עיקר דע"כ א"א לפטור עכשיו ממצות כתיבת ס"ת מפני שאין לומדין בה דאטו טעם מצות כתיבת ס"ת משום כדי ללמוד בה היא דא"כ אם יש לו ס"ת בשום ענין שיהיה כיון שיכול ללמוד ממנה קיים מצוה זו א"כ אמאי אמר רבא אע"פ שהניחו לו אבותיו לאדם ס"ת מצוה לכתוב משלו הרי יכול ללמוד מס"ת זו שהניחו לו אבותיו.

אלא וודאי עיקר המצוה הוא שיהא לו ס"ת שכתבה הוא בעצמו משלו וכיון דזהו עיקר המצוה אין לחלק בין דורות הקודמים לאלו. ובזה נדחין דברי הפרישה שמביא הש"כ דדוקא בימיהם שהיו לומדין בע"פ היו צריכין ללמוד מס"ת אבל בזה"ז שנעשה לנו היתר לכתוב ספרים דפין דפין כ"א בפ"ע א"כ למה לנו לזלזל בכבוד ס"ת חנם ללמוד

מתוכה שלא לצורך נמצא בדורות הללו שאין לומדין מתוכה ליכא בהם מ"ע וכ"נ עיקר ע"כ דליתא דא"כ אם הניח לו אביו ס"ת אמאי מצוה לכתוב משלו וכדאמרן מ"מ יכולני לפטור מדין אחר ממצות כתיבת ס"ת בזה"ז משום דאפילו בימי אמוראים לא היו בקיאים בחסרות ויתירות כדאמר ליה רב יוסף לאביי בפ"ק דקדושין (דף ל) אינהו בקיאים בחסרות ויתירות אנן לא בקיאנן והרי ס"ת שחסר או יתר אפילו אות א' פסולה א"כ אין בידינו לקיים מצוה זו ואע"ג דא"ר אע"פ שהניחו לו אבותיו ס"ת מצוה לכתוב משלו לאו משום שהית' מצוה זו נוהגת בימיו אלא דינא קמ"ל כמו סדר קדשי' דגמרינן משום דרוש וקבל ש"כ.

ומ"מ הדבר ברור דמ"מ מדרבנן חייב לכתוב ס"ת בזה"ז מט"א דאל"כ היתה תורה משתכחת מישראל והא מה"ט שרי רבנן אפילו בימי אמוראי לכתוב מילתא חדתא ור"י ור"ל מעיינו בס' אגדתא בשבתא כדאמר רפ"ג דמסכת תמורה (דף יד) והאידנא הותר לכתוב תורה שבע"פ וכולהו מטעמא דלא לישתכח תורה מישראל.

וכיון דע"כ צריך לכתוב חמשה חומשי תורה ראוי לכתוב כדיני קדושת ס"ת לכ"ז ולה"ט אם הניחו לו אבותיו ס"ת א"צ לכתוב משלו כיון שמ"מ יש לו ס"ת ללמוד ממנה תו ל"צ לכתוב יותר וכיון דאיכא לאפלוגי בין דורות ראשונים שבימי אמוראי לדורות אלו מה"ט שכתבו הגאונים והרא"ש א"כ אפי' מדרבנן בטלה מצות כתיבת ס"ת בדורות הללו אבל אלו היינו בקיאים בחסרות ויתרות והיה מ"ע של כתיבת ס"ת נוהג מה"ת לא היה טעם זה מספיק לבטל ממ"ע של תורה דוודאי מצוה זו בפ"ע היא ולא מטעם מצות ת"ת היא וכמש"כ אלא כיון דאין אנו בקיאים בחסרות ויתירות ובזה"ז נתבטל מ"ע זו מה"ת מה"ט ואין לנו לחייב אלא משום מצות ת"ת כדי שלא ישתכח תורה מישראל כ"ז ל"ש אלא בימי החכמים אבל לא בזה"ז מה"ט שפי' הגאונים.

ומה"ט יש לצדד קצת לפטור את הנשים בזמן הזה ממצות כתיבת ס"ת לגמרי, כנ"ל: דיני תפילין סימן לז שאלה הא דתניא במנחות סוף פ' הקומץ (דף לז) אין לו זרוע פטור מן התפילין אי פטור נמי משל ראש או אינו פטור אלא משל יד בלבד אבל בשל ראש חייב: תשובה הדבר פשוט אע"פ שפטור משל יד חייב בשל ראש דהא תנן ר"פ התכלת (ד' לח) תפילה של יד אינו מעכב את ש"ר ושל ראש אינו מעכב את של יד.

אלא שיש לדון ע"ז דה"מ דשל יד א"מ את ש"ר היכא שנתחייב בשניהם הוא דאין מעכבין זא"ז ואם הניח את א' מהן ידי אותו תפילין שהניח יצא י"ח. אבל היכא שאין לו זרוע דפטור מתפילה של יד א"צ נמי להניח את של ראש.

ודמי להא דאמרי' בכ"מ כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה בילה מעכבת בו ואף ע"ג דתרתמי מצות נינהו כמו ציצית ותפילין ובוודאי לא שייך למימר דאם פטור מציצית פטור נמי מתפילין מה"ט דכל הראוי לבילה דמה ענין זה אצל זה אלא במאי דפטור פטור ובמאי דחייב חייב.

מ"מ גבי תש"י ושל ראש איכא טעמא למיפטר נמי מתש"ר היכא דפטור משל יד. משום דאמרי' בפ' הקומץ (ד' לז) תנא כשהוא מניח מניח של יד ואח"כ מניח ש"ר וכשהוא חולץ חולץ של ראש ואח"כ חולץ של יד ואמר בשלמא כשהוא מניח כו' דכתיב וקשרתם

כו' והדר והיו לטוטפות כו' אלא כשהוא חולץ כו' מנלן א"ר ר"ה אסברא לי אמר קרא והיו לטוטפו' בין עיניך כ"ז שבין עיניך יהיו שתים וכיון דמה"ת איכא קפידא לכתחלה על כ"ז שבין עיניך יהיו שתים א"כ שפיר י"ל דה"מ דש"י אינו מעכב ש"ר אע"ג דאין כאן כ"ז שבין עיניך יהיו שתים.

בחייב נמי בתפילה של יד אלא שאין לו דראוי לבילה דכ"ז שבין עיניך. אבל היכא שפטור מתש"י ואינו ראוי לבילה דכ"ז שבין עיניך הבילה דכל זמן שבין עיניך מעכבת בו ופטור אפי' מתפילין ש"ר כן יש לדון לכאורה.

מ"מ כי מעיינת ביה נראה דאע"פ שפטור מתש"י באין לו זרוע מ"מ בש"ר חייב \$ציוור בספר\$ וראיה לדברי מדאמר ברפ"ק דעירכין (דף ג) הכל חייבין בתפילין כהנים ולוים וישראלים ופריך פשיטא ומשני כהנים איצטריך ליה סד"א הואיל וכתב וקשרתם כו' כל דאיתיה במצוה דיד איתיה במצוה דראש והני כהנים הואיל וליתנהו במצוה דיד דכתיב ילבש על בשרו שלא יהא דבר חוצץ בינו ובין בשרו אימא במצוה דראש נמי לא ליחייבו קמ"ל דלא מעכבי אהדדי כדתנן כו' הרי דכהנים בשעת עבודה אע"ג דפטורים מתש"י משום חציצה ואפ"ה חייבין בשל ראש אע"ג דאינו ראוי לבילה דכ"ז שבין עיניך יהיו שתים.

א"כ ה"ה לאין לו זרוע דחייב בשל ראש. ואין לדחות ראייה זו משום דיש לי למידק אשמעתא זו דערכין דמשמע הכא דכהנים בשעת עבודה חייבים בתפילין ש"ר ואלו בפ"ב דזבחים (ד' יט) לא משמע הכי דא"ר אמי התם לימוד ערוך הוא בדינו תפילין חוצצות מיתבי כהני' בעבודתן ולוים בדוכנן וישראל במעמדן פטורין מן התפלה ומן התפילין מאי לאו אם הניחו אין חוצצין לא אם הניחו חוצצין אי הכי פטורין אסורין מיבעי ליה.

כיון דאיכא לוים וישראלים דלא מיתני ליה אסורים מש"ה תני פטורים. והתניא אם הניחו אינן חוצצין ל"ק הא דיד הא דראש וע"כ הא דכהנים פטורין מן התפילין אפי' משל ראש נמי פטורים אף ע"ג דלא חייצי דומיא דלוים וישראלים ודומיא דתפלה דפטורין משום דקי"ל העוסק במצוה פטור מן המצוה והא דלא משני אהא דפריך א"ה פטורים אסורים מיבעי ליה דמשום תפילין של ראש דל"ש ביה איסור דהא אינו חוצץ נקט פטורים דהשתא שייך לישנא דפטורין משום כהנים גופייהו ול"ל לשנויי משום לוים וישראלים.

משום דאכתי לא אסיק אדעתיה דתפילין של ראש אינו חוצץ עד לבסוף דאסיק הכי דפריך מ"ש של יד דחוצצת דכתיב ילבש על בשרו כו' דראש נמי דכתיב ושמת המצנפת על ראשו ומשני תניא שערו היה נראה בין ציץ למצנפת ששם מניח תפילין. וש"מ דס"ד דשל ראש נמי אסור להניח בשעת עבודה ומשום יתור בגדים וכמש"כ התוס' שם.

ומ"מ מהא דזבחים ש"מ דכהנים בשעת עבודה משל ראש נמי פטירי כמו שפטרו לוים וישראלים אע"ג דל"ש בהו טעמא דחציצה וכמו שכולן פטורין מן התפלה וטעמא משום עוסק במצוה פטור מן המצוה. ואלו בסוגיא דערכין מחייב כהנים בתפילין של ראש דאין בו משום חציצה ולא פטר להו משום עוסק במצוה.

ואע"ג שרש"י פי' בפ"ב דסוכה (דף כו) אהא דתניא התם חתן והשושבינין וכל בני החופה פטורין מן התפלה ומן התפילין וחייבין בק"ש משום ר' שילא אמרו חתן פטור שושבינין וכל בני החופה חייבין דל"ל להני תנאי עוסק במצוה פטור מן המצוה וא"כ י"ל דהאי תנא דמס' ערכין הכי ס"ל.

הא הוכיחו התוס' התם דליכא למ"ד דעוסק במצוה אינו פטור מן המצוה. ואע"פ שהתוס' והרא"ש שם פי' הא דעוסק במצוה פטור מן המצוה ה"מ באינו יכול לקיים את שניהם אבל ביכול אינו פטור א"כ י"ל דההיא דעירכין ביכול מיירי כגון שהניח כבר תפילין קודם שהתחיל בעבוד' דע"י זה שהתפילין עליו אינו מבטל מן העבודה וההיא דזבחים מיירי שלא הניח עדיין ואם יתעסק בהנחת תפילין ע"י זה יתאחר מלעבוד עבודה מש"ה פטור.

הרי הר"ן שם ושאר פוסקים ס"ל דעוסק במצוה לעולם פטור מן המצוה אפי' ביכול לקיים את שניהם: ובע"כ מוכרח אני לפרש לדעת הר"ן וסייעתו דהאי תנא דעירכין עיקר רבותא דידיה קמ"ל דכהנים חייבין בתפילין של ראש אע"ג דא"א להם להניח את של יד משום חציצה וקמ"ל דאין מעכבין זא"ז כדמפרש הגמ' ומשכחת לה דחייבי בש"ר ולא פטירי משום עוסק במצוה כגון דמקרבי חטאת העוף על ספק לידה או זיבה דקי"ל חטאת העוף באה על הספק ואינה נאכלת כדאמר בכולה תלמודא וטעמא דמילתא משום דמליקת חולין הוי נבילה אלא שבקרבת גמור התירה תורה לאכול מליקה אבל בספק אינו נאכל דבספיקא אזלינן לחומרא דילמא לא ילדה ולד אלא רוח הפילה א"נ לא היה זיבה מה שראה ולא בני קרבן נינהו והרי אין חטאת העוף באה נדבה הילכך מביאה קרבן ואינו נאכל ולחומרא ונמצא כהן המקריב קרבן זה בע"כ לובש בגדי כהונה בשעת הקרבתו וא"א לו ללבוש תפילין משום חציצה דילמא קרבן גמור הוא.

ומ"מ בתפילה של ראש חייב בשעת הקרבת קרבן זה מספק ולחומרא שהרי משום חציצה בתפילה של ראש ליכא ואפי' בשעת הקרבת קרבן גמור אם רוצה להניחו הרשות בידו אלא שא"צ משום עוסק במצוה וכיון דספק קרבן הוא ודילמא לאו בני קרבן נינהו ע"כ צריך אתה למיזל לחומרא. הילכך לגבי תש"י דגבי קרבן גמור איכא משום חציצה אסור להניחו בשעת הקרבת ספק מספיקא דילמא קרבן גמור הוא.

אבל תש"ר דגבי קרבן גמור נמי ליכא איסור להניחו אלא דא"צ משום עוסק במצוה. לפיכך בשעת הקרבת קרבן ספק זה אזלינן מספיקא לחומרא וחייב להניח את של ראש מספק דילמא לאו קרבן הוא ואין כאן משום עוסק במצוה וחייב בתפילין.

ועיקר רבותא של התנא דאע"ג דליתא במצוה דיד בע"כ מספיקא במצוה דראש מיהא איתא משום דלא מעכבי אהדדי ואע"פ שלובש בגדי כהונה ואפי' אכנט בשעת הקרבת חטאת עוף. אף ע"ג דלדעת הרמב"ם הלובש אכנט שלא בשעת עבודה עובר על ל"ת דכלאים ואפ"ה שרי והיינו ע"כ מהיקשא דלזכר ולנקבה שרבי רחמנא דנקבה מביאה קרבן על הספק ול"ח לאיסור כלאים וכמשכ"ל סימן כ"ט וכיון דחטאת עוף הבא על הספק מריבויא דקרא יש עליו דין קרבן ודאי אפי' להקל כמו אשם תלוי ה"ה דפטור בשעת עבודתו כמו קרבן ודאי.

מ"מ אין זה אלא לדעת הרמב"ם אבל לדעת התוספות והראב"ד דכלאים בבגדי כהונה שרי לגמרי וכן עיקר וכמש"כ שם אין זה מוכרח וכ"כ במ"א והוכחתי דהאי היקשא דנקבה לזכר אסמכת' היא א"כ להקל אין דין קרבן גמור על חטאת עוף הבא על הספק. והשתא דאתית להכי א"כ אין מכאן ראיה לאין לו זרוע דאין ראוי לבילה דכ"ז שבין עיניך יהיו שתים י"ל דפטור נמי מתש"ר והא דכהן בשעת עבודה דאמר אע"ג דאינו ראוי לבילה בשל יד משום חציצה מ"מ חייב בש"ר הא כיון דבע"כ לא איירי במקריב קרבן ודאי דא"כ בשל ראש נמי פטור משום עוסק במצו' אלא במקריב קרבן ספק מיירי ומשום דאזלינן בספיקא לחומרא א"א לך לפוטרו משום שאינו ראוי לבילה דכ"ז שבין עיניך יהיו שתים הרי פטורא ואיסורא דתש"י גופיה אינו בוודאי אלא מספק דדילמא קרבן גמור הוא והרי איכאלמימר נמי דילמא לאו קרבן הוא ואפי' בתש"י נמי מיחייב וראוי לביל' לכ"ז שבין עיניך יהיו שתים.

אבל הא לאו מלתא היא דוודאי ראיה גמורה היא להא דאין לו זרוע דחייב בתפילין של ראש ולא אמרינן דה"ל אינו ראוי לבילה לכ"ז שבין עיניך יהיו שתים דאס"ד דאמר' הכי בוודאי אינו ראוי לביל' ה"נ הל"ל הכי גבי חטאת עוף בספק אינו ראוי לבילה משום דא"י להניח תש"י מפני ספק חציצה.

דכל היכא דאמר אינו ראוי לבילה אפי' אינו ראוי לבילה אלא מספק אמר נמי דהבילה מעכבת בו וראיה לדבר מדאמר' בפ' הספינ' (ד' פא) גבי הקונה אילן א' בשל חבירו לר"מ וב' אילנות לרבנן דמביא ואינו קורא ואמר התם בגמ' דר"מ באילן א' ורבנן בב' אילנות מספקא להו אי קנה קרקע או לא הילכך מביא מספיקא לחומרא דילמא קנה קרקע אבל אינו קורא מספיקא דילמא לא קנה קרקע ואסור לקרות מספיקא אי משום דמיחזי כשיקרא אי משום דילמא מפקע להו מתרומות ומעשרות כדאמר התם.

ופריך דילמא ביכורי' ניהו ובעי קריאה ומשני קריאה לא מעכבת והדר פריך ולא והאר"ז כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה הבילה מעכבת בו ומשני דעביד ליה כריב"ח כו' ומדפריך מדר"ז דאמר כל שאינו ראוי לבילה כלומר דכיון דא"א לקרות מספיקא דילמא לאו ביכורים ניהו הבילה מעכבת בו דדילמא ביכורים ניהו ולא אמרינן דאם ביכורים ניהו הא חייב וחזי נמי לקריאה וניזול מספיקא הכא לחומרא שחייב להביא דילמא קנה קרקע והכא לחומרא דילמא לא קנה קרקע ולא בר קריאה הוא אלא ש"מ כל היכא שא"א לו לקרות מספק אינו ראוי לבילה הוי וה"נ אס"ד דאמר גבי הא דכל זמן שבין עיניך יהיו שתים אינו ראוי לבילה בא"א לו להניח של יד דפטור נמי מש"ר ה"נ בספק אינו ראוי לבילה בש"י נמי לפטור מש"ר.

ומדחזינן דבהקרבת חטאת עוף הבא על הספק דאע"ג דפטור ואסור בתש"י משום ספק חציצה דאפ"ה חייב בש"ר ולא מעכב הא דאינו ראוי לבילה לכ"ז שבין עיניך יהיו שתים ש"מ דאפי' בוודאי אינו ראוי לבילה לכ"ז שבין עיניך יהיו שתים כגון באין לו זרוע נמי אין הבילה מעכבת בו ואע"פ שאין ראוי לתש"י חייב בשל ראש.

וטעמא דמילתא דלא אמרינן בהא כל שאינו ראוי לבילה נ"ל דה"ט משום דלא אמרה תורה שיהא של יד שייך לשל ראש לאיזה מצוה מן המובחר שבשעת משך הנחת ש"ר יהיה גם של יד עליו משום לתא דידיה דש"ר ולא תליא רחמנא זה בזה כלל כמו מצות

ציצית ותפילין שכל חד מצוה בפ"ע היא ולא מישך שייכא להדדי כלל אלא דאם שניהם מונחין עליו להא מילתא לבד קפיד רחמנא שכ"ז שבין עיניך יהיו שתיים ויחלוץ ש"ר קודם ולא למידי אחריני הילכך נ"ל שמי שאין לו זרוע מניח של ראש לחוד ומברך עליו והא דתניא אין לו זרוע פטור מן התפילין בש"י לחוד מיירי אבל בש"ר חייב אחר שכתבתי כ"ז מצאתי בשלטי הגבורים בה"ת שכתב ע"ש ר"י א"ז אין לו זרוע שנחתכה הזרוע השמאלית למעל' מן הקיבורת פטור מתפילה ש"י ע"כ.

הרי שלא פטר אלא מתפילין ש"י ומשמע אבל בתפילה ש"ר חייב וכמש"כ, כנ"ל: סימן לח שאלה אם תפילין אסורין בהיסח הדעת או לא את"ל שאסורין בהיסח הדעת איזה דבר נקרא היסח הדעת ואם יש שיעור לדבר או לא: תשובה ע"ד היסח הדעת בתפילין בספ"ג דמנחות (דף לו) אמרינן אמר רבה בר רב הונא חייב אדם למשמש בתפילין בכל שעה ק"ו מציץ שאין בו אלא אזכרה א' אמרה תורה על מצחו תמיד שלא יסיח דעתו ממנו תפילין שיש בהן אזכרות הרבה עאכ"ו.

וכתבו כל הפוסקים ז"ל כרבה בר רב הונא. וק"ל דבפ"ק דיומא (ד' ו) אמרינן איתמר טומאת המת ר"נ אמר הותרה היא בציבור ורב ששת אמר דחוויה היא בציבור ומסיק הגמ' כתנאי דתניא ציץ בין שישנו על מצחו בין שאינו על מצחו מרצה דר"ש ר"א עודנו על מצחו מרצה אין עודנו על מצחו אינו מרצה א"ל ר"ש כה"ג ביוה"כ יוכיח שאין עודנו על מצחו ומרצה א"ל ר"י הנח לכה"ג ביוה"כ שטומאה הותרה בציבור מכלל דר"ש סבר דחוויה היא בציבור ומפ' הגמ' טעמא דר"ש דכתיב תמיד לרצון מאי תמיד אילימא תמיד על מצחו מי משכחת לה מי לא בעי למיעל לבית הכסא מי לא בעי מינם אלא תמיד מרצה הוא.

ופריך לר"י נמי הא כתיב תמיד כדרבה בר רב הונא דאמר חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה כו' תפילין כו' עאכ"ו. ומשמע לר"ש דדריש לתמיד מרצה הוא דאתי ואע"פ שאינו על מצחו תמיד מרצה לית ליה שלא יסיח דעתו ממנו דאי דרשת הא לא תדרוש הא.

והא מדאקשי ליה ר"ש לר"י כה"ג ביוה"כ יוכיח ושני ליה הנח לכה"ג ביוה"כ שטומאה הותרה לו בציבור מכלל דכ"ע מודו דלכה"ג ביוה"כ טומאה הורצה לו אלא דלר"ש מחמת ריצוי ציץ הוא דאע"פ שאינו על מצחו מרצה ולר"י משום דטומאה הותרה לו בציבור. וכיון דקי"ל טומאה דחוויה היא בציבור וכמו שפסק הרמב"ם בפ"ד מהלכות ביאת מקדש וכן פי' הרשב"א בתשובה וכ"נ עיקר וכמו שאוכיח לקמן.

וכיון שטומאה דחוויה היא בציבור וצריך ריצוי ציץ ע"כ הא דכה"ג ביוה"כ מרצה ש"מ אע"ג דאינו על מצחו מרצה כר"ש. והשתא קרא דתמיד לתמיד מרצה הוא דאתי ולא שלא יסיח דעתו ממנו ומעתה אין לנו איסור היסח הדעת אפי' בציץ וכ"ש בתפילין שכל עצמן לא למדנו לאסור בהן היסח הדעת אלא מק"ו מציץ וכיון דבציץ לא נאסר בתפילין מנין לנו לאסור וא"כ אמאי פסקו ז"ל דחייב אדם למשמש בתפילין כ"ש משום היסח הדעת כיון דאפי' בציץ לא נאסר היסח הדעת תפילין לכ"ש וביותר ק"ל על הרמב"ם בזה שפי' שטומאה דחוויה היא בציבור ובפ"ד מה"ת כתב חייב אדם למשמש בתפילין

כ"ז שהן עליו שלא יסיח דעתו מהן אפי' רגע אחד שקדושתן גדולה מצייץ שהציץ אין בו אלא שם אחד ואלו יש בהן כ"א שמות של הוי"ה בשל ראש וכמותן בשל יד ע"כ.

והמה תרתי דסתרן אהדדי. ועק"ל שהרמב"ם פסק שם בפ"ד מה' ביאת מקדש ואין הציץ מרצה אלא בזמן שהוא על מצחו שנא' והיה על מצחו תמיד ע"כ.

ותימה תקשה לדידיה כה"ג ביוה"כ יוכיח והרי הוא ז"ל פסק טומאה דחוויה היא בצבור. שוב מצאתי בכ"מ שכתב בשם הר"י קורקוס דאיכא למידק דבגמ' אקשה לר"י ושני דקסבר טומאה הותרה בציבור ומאחר שפסק רבי' טומאה דחוויה בציבור והוי תרתי דסתרן ותירץ שסובר רבי' שאותה קושיא אינה מכרחת לומר כן ותירץ לו כן לרווחא דמילתא ע"כ.

ואיני יודע כיון דר"י ור"ש חשבוה לקושיא מאן חשיב ומאן ספין ומאן רקיע לומר שאין זו קושיא מוכרחת: ועתה אפרש דמנא אמינא לה דטומאה דחוויה היא בציבור חדא דקי"ל הלכה כר"ש באיסורא לגבי ר"נ ועוד דבפ' כיצד צולין (דף פט) ס"ל לר"ח ור"י דטומאה דחוויה היא בציבור לגבי פסח ומה"ט אמר אהא דתנן התם אפי' ישראלים וכהנים טהורים וכלי שרת טמאים יעשו בטומאה דדווקא שנטמא הסכין בט"מ כו' אבל נטמא הסכין בטומאת שרץ כו' מוטב יאכל בטומאת בשר בלאו ולא יאכל לבשר בטומאת הגוף שהוא בכרת ואפי' רבא דפליג התם ואמ' אפי' טמאי' נמי עבדי לאו משום דס"ל טומאה היתר הוא בציבור אלא משום היקשא דקרא דאיתקש טומאת הגוף לטומאת בשר דכתיב והבשר אשר יגע כו' ולעולם ס"ל טומאה דחוויה בציבור דאל"כ ל"ל למילף מהיקשא.

ועוד דבפ"ג דזבחים (ד' לג) קאמר הגמ' בהדיא מכלל דתרווייהו ס"ל כלומר אביי ורבא טומאה דחוויה היא בציבור וגבי פסח קאי התם וש"מ דס"ל דכל הני אמוראי וגם אביי ורבא דבתראי נינהו דטומאה דחוויה היא בציבור ואין הלכה כר"נ לגבייהו דאמר הותרה בציבור והא ל"ל דס"ל להפוסקים ז"ל כסברת התוס' בפ"ק דיומא (דף ה) דמקשה הגמ' התם ועד שאתה מפרישו מטומאת ביתו כלומר לכ"ג קודם יוה"כ הפרישו מטומאת המת אמר רבא זאת אומרת טה"מ הותרה היא בציבור והקשו התוס' מההיא דפ"ג דזבחים דס"ל טומאה דחוויה היא ותירץ בשם ר"י דזאת אומרת קאמר וליה לא ס"ל אלא סבר טומאה דחוויה היא.

ועוד תירץ דזבחים לענין פסח מיירי ואיפשר לומר נהי דפסח כיון דאתי בכנופיא חשיב כק"צ ודוחה את השבת ואת הטומאה מ"מ כיון דלאו כל ישראל מייתי חד פסח בשותפות מהדרינן אטהורים אפי' למ"ד טה"ה בקרבן ציבור גמור הבא בשותפות וכדאמר לקמן באילו של אהרן אע"ג דזימנא קביע ליה ודחי אה"ש ואת הטומאה כקרבות ציבור מ"מ כיון דקרבן יחיד הוא מהדרינן אטהורים לכ"ע וכו' ע"כ.

וא"כ י"ל אע"ג דס"ל לכל הני אמוראי לגבי פסח דטומאה דחוויה היא מ"מ גבי יוה"כ איפשר לומר דס"ל דהותרה הוא ולא בעי צייץ לרצויי וכדר"י דאין עודנו על מצחו אינו מרצה ותמיד לשלא יסיח דעתו ממנו הוא דאתי והשתא קם ליה הא דרבה בר רב הונא אליבא דהליכתא וכדעת הפוסקי' ז"ל.

אבל א"א לומר כדעת התוס' לחלק בין פסח לשאר קרבן ציבור ואעתיק מש"כ שם בחידושי וז"ל שם ק"ל על מה שחילקו התוס' בין פסח לשאר קרבן ציבור למ"ד טומאה הותרה בציבור דהא תניא בפ"ק דסנהדרין (דף יב) אין מעברין את השנה מפני הטומאה רי"א מעברים אר"י מעשה בחזקיהו מלך יהודה שעיבר את השנה מפני הטומאה וביקש רחמים ע"ע שנא' כו' רש"א אם מפני הטומאה עיברוה מעוברת אלא מ"מ ביקש רחמים ע"ע שאין מעברין אלא אדר כו' ופריך לר"י דאמר מעברין אלמא א"ל טומאה דחוויה היא בציבור והתניא ציץ בין שישנו על מצחו כו' עד שטומאה הותרה בציבור.

ולדעת התוס' מאי קושיא מקרבנות ציבור לפסח דילמא אע"ג דס"ל לר"י טומאה הותרה בציבור מ"מ גבי פסח דלא אתי בשותפות לכל טומאה דחוויה היא אצלו והילכך מעברין את השנה מפני הטומאה כדי לעשות את הפסח בטהרה דטומאה דחוויה אצלו. אלא ש"מ דלמ"ד טומאה הותרה היא אין לחלק בין פסח לשאר קרבנות ציבור אלא שבזו י"ל דה"ה דה"מ לשנויי הכי אלא שבלא"ה צריך להגיה הבריית' משום אידך פירכא דפריך התם תקשה לך היא גופה רי"א מעברין אר"י מעשה וביקש רחמים ע"ע אלא חסורי מיחסרא וה"ק אין מעברין את השנה מפני הטומאה ואם עיברו מעוברת רי"א אין מעברין ואר"י מעשה וכו'.

אבל מ"מ ק"ל דהא אפי' לפי המסקנא חזינן לר"י דס"ל טומאה הותרה אפי' גבי פסח נמי ומש"ה ס"ל דאם עיברו אינה מעובר' משו' דהעיבור הי' שלא לצורך כיון דטומאה הותר' בפסח. ולר"ש דס"ל טומאה דחוויה היא גבי שאר קרבנות ציבור נמי ס"ל הכי כדאמרין ביומא גבי כה"ג ביוה"כ.

א"כ רבא דשאני ליה בין פסח לשאר קרבנות ציבור דאמר כמאן לא כר"י ולא כר"ש. וי"ל דלמאי דמסיק התם דתלתא תנאי הוא אתי שפיר דלבתר דשני חסורי מיחסרא וה"ק אין מעברין כו' ואם עיברוה מעוברת רי"א אין מעברין ואר"י מעשה כו' ופריך א"ה ר"ש היינו ת"ק אמר רבא לכתחילה איכא בינייהו תנ"ה א"מ את השנה מפני הטומאה לכתחילה רש"א מעברין.

ואיכא למידק דבשלמא לר"י ה"ט דאין מעברין אפי' בדיעבד כיון דהוי העיבור שלא לצורך כלל כיון דטומאה הותרה היא גבי פסח ולר"ש דס"ל טומאה דחוויה היא מעברין אפי' לכתחילה כדי שיהא שהות ליטהר ולעשות את הפסח בטהרה' אלא ת"ק דאמר אין מעברין לכתחילה ואם עיברוה מעוברת מאי ס"ל אי טומאה דחוויה היא אפי' לכתחיל' נמי ואי הותרה דייעבד נמי לא דהא ה"ל העיבור שלא לצורך כלל.

ובע"כ צ"ל דה"ט דת"ק דס"ל טומאה הותרה היא בכל קרבן ציבור אלא דגבי פסח כיון דאינו בא פסח א' לכל ישראל בשותפות כקרבן יחיד דקביע ליה זמן דמי דכ"ע מודו דטומאה דחוויה היא. כדאמרין התם גבי אילו של אהרן דאע"ג דקביע ליה זמן כיון דקרבן יחיד הוא מהדרין אטאהורים.

והא מדרבנן הוא דאילו מה"ת למ"ד הותרה אפי' בקרבן יחיד הקבוע לו זמן נמי הותרה וכמ"ש לקמן וכיון דמן התורה היתר הוא לגבי פסח משום הכי אין מעברין לכתחילה

ומ"מ כיון דמדרבנן דחוויה היא אם עיברו בדיעבד מעוברת. ואל תתמה כיון דמן התורה היתר הוא וא"צ לעבר אם עברו אמאי מעוברת הא קא שרינן חמץ בפסח דכה"ג אמרינן התם לרבא דאם עיברו וקידשו ביום ל' של אדר בטל העיבור מדרבנן משום דמפוריא דרשינן בהלכות פסח ודילמא אתי לזלזולי בחמץ אע"ג דמן התורה מעובר אלמא יש כח לחכמים בזה.

ובהאי שמעתא גופה פירש"י הא דחזקיה עיבר את השנה מפני הטומאה שנטמאו בעכו"ם בימי אחז אביו. אע"ג דטומאת עכו"ם אינו אלא מדרבנן כדאמרינן ר"פ ר"ע (ד' פד) כיון דכבר גזרו עליה אדר"ש אם מפני הטומא' עיברוה מעוברת ומפני מה ביקש רחמי' ע"ע כו' אלמא אפ"י בטומאה דרבנן נמי אם עיברו מעוברת למ"ד טומאה דחוויה היא ולא היה צריך לבקש רחמים ע"ע כ"ש בטומאה דאוריית' ודיחוי דרבנן אם עיברו מעוברת.

\$ציוור בספר\$ ואע"ג דאמרי' התם ר"ש היינו ת"ק ואמר רבא לכתחילה א"ב לפ"ז א"ל הא דמעברין לר"ש לכתחילה לאו אטומאה דרבנן כעובדא דחזקיה מיירי דכיון דאינו אלא מדרבנן לכ"ע אין מעברין לכתחילה אלא אין מעברין מפני הטומאה דת"ק דמיירי מטומאת מת דאורייתא קאי דמה"ת דחוויה היא לר"ש אבל כעובדא דחזקיה דטומאה דרבנן היא אפ"י לר"ש אין מעברין והיינו דנקט ר"ש בברייתא קמייתא אם מפני הטומאה עיברוהו מעוברת לשון דיעבד דלכתחילה אין מעברין מפני טומאה דרבנן ולא היה לו לחזקיה לעבר לכתחיל' אפ"י לר"ש אע"ג דבטומאה דאורייתא ס"ל לר"ש דמעברין לכתחילה דטומאה דחוויה היא מן התור' ודלא כת"ק דס"ל טומאה הותרה היא אלא דלגבי פסח דחוויה היא מדרבנן הילכך א"מ לכתחילה וא"צ לדחוק כמו שפירש"י דלר"ש מעברין לכתחילה ואידי דא"ר יהוד' אין מעוברת אמר איהו מעוברת וה"ה לכתחילה ע"כ ולמש"כ א"ש טפי דהא דאר"ש אם מה"ט עובר לישנא דדיעבד אעובדא דחזקיה קאי והא דאמר רבא ותנ"ה דאפ"י לכתחילה מעברין אטומאת מת דאורייתא קאי: וא"ת א"כ מאי קאמר ר"ש אלא מ"מ ביקש רחמים על עצמו לימא דמהאי טעמא ביקש רחמים על עצמו שאין מעברין לכתחילה והוא עיבר לכתחיל' בטומאה דרבנן שהרי אפ"י למאי דמסיק שביקש רחמים על עצמו מפני שעבר ניסן בניסן הא אמרינן התם לר"נ שאם עיברו וקידשו מקודש ומעובר בדיעבד אלמא כיון דאין מעברין לכתחילה ביקש רחמים על עצמו אע"ג דאם עיברו מעובר א"כ הל"ל שביקש רחמים על עצמו שעבר מפני טומאה דרבנן לכתחיל' אע"ג דאם עיברו מעובר.

\$ציוור בספר\$ וי"ל דלמאי דקאמר שעבר ניסן בניסן דהיינו ביום ל' של אדר ועבר אמירא דרחמנא דכתיב החודש הזה לכם זה ניסן ואין אחר ניסן וביום ל' של אדר הואיל וראוי לקבוע בו ניסן קרינן בי' ואין אחר ניסן א"ש דאע"ג דאם עיברו מעובר כיון שעבר על ד"ת ביקש רחמים על עצמו אבל אי אמרת שעבר מפני הטומאה אע"ג שאין ראוי לעשות כן לכתחילה הואיל וטומאה דרבנן היא.

מ"מ כיון דאם עיברו מעובר בדיעבד וגם לא עבר על דברי תורה בהא שעבר לא הי' צריך לבקש רחמים ע"ע. ולפי מה שפ"י רבא דאמר גבי פסח טומאה דחוויה היא וגבי שאר קרבנות ציבור הותרה היא כת"ק דהאי ברייתא ס"ל.

ועוד נ"ל הא דאמר התם באילו של אהרן אע"ג דקביע ליה זמן כיון דיחיד הוא מהדרינן וטומאה דחוויה היא אצלו ע"כ אינו אלא מדרבנן גזירה אטו קרבן יחיד שאין קבוע לו זמן שאינו דוחה טומאה. דאלת"ה אלא הא דטומאה דחוויה היא באילו של אהרן של יה"כ מה"ת הוא אפי' למ"ד טומאה הותרה היא.

אכתי תקשה אכה"ג ביה"כ עד שאתה מפרישו מטומאת ביתו הפרישהו מטומאת המת מאי אמרת טומאה הותרה בציבור כדשני רבא. הא מ"מ באילו של אהרן דיה"כ טומאה דחוויה היא.

ועוד שהרי פרו של אהרן די"כ נמי קרבן יחיד הוא כדתנן בפ"ב דתמורה (דף יד) א"ל ר"מ כלומר לת"ק דכייל קרבן ציבור דוחין את השבת ואת הטומאה אבל קרבנות יחיד לא והלא פר יה"כ וחביתי כה"ג ופסח דקרבן יחיד הוא ודוחה את השבת ואת הטומאה ומסקינן ביומא פ' הוציאו לו דת"ק נמי מודה דפר יה"כ קרבן יחיד הוא ואי טומאה דחוויה היא מה"ת אצל אילו של אהרן מטעמא דקרבן יחיד הוא ה"נ טד"ה מה"ת אצל פר יה"כ מה"ט גופא והרי עיקר כפרת יוה"כ תלוי בפר כדאמרי' בכולה מסכ' יומא א"כ הדרא קושיא לדוכתא הפרישהו מטומאת המת משום פר כה"ג דטומאה דחוויה היא אצלו ועיקר הכפרה תלויה בו ול"ל הואיל וקרבן ציבור דיוה"כ תלוי בפר כדאמרינן בר"פ טרף בקלפי (ד' מ) פר מעכב את השעיר דינו כקרבן ציבור ולמ"ד טומאה הותרה היא בציבור ה"ה דהיתר הוא אצל פר.

דהא ליתא דמ"מ דינו כקרבן יחיד לכ"ד. דאל"כ מאי פריך ר"מ לת"ק והלא פר יוה"כ דקרבן יחיד הוא כו' דילמא שאני פר יוה"כ הואיל וקרבן ציבור תלוין בו דינו כקרבן ציבור אלא וודאי דאין דינו אלא כקרבן יחיד לכ"ד ועוד מאי משני ר"י לר"ש אהא דכ"ג ביוה"כ יוכיח שאין עודנו על מצחו ומרצה הנח לכה"ג ביוה"כ שטומא' הותרה היא בציבור אכתי תקשה כה"ג ביוה"כ בשעת עבודה פר יוכיח שאין עודנו על מצחו ומרצה בין על טומאת כהן בין על טומאת דם הפר.

אלא וודאי מאן דס"ל טומאה הותרה היא בציבור מה"ת לא שני לו בין קרבן ציבור לקרבן יחיד הקבוע לו זמן כגון פר ואיל של יוה"כ ומדרבנן הוא דמהדרינן באילו של אהרן וכיון דמדרבנן בעלמא הוא לא חשו חכמים להפרישו מטומאת מת משום פר ואיל של אהרן. שוב ראיתי להתוס' שכתבו אהא דאמרינן באילו של אהרן כו' ות"ל והא כולהו מקרא נפקא לן בפ' כ"צ וידבר משה את מועדי ה' הכתוב קבע מועד אחד לכולן.

מ"ש דיש מהן שהותרה בהם טומאה ויש מהן דחוויה. וי"ל למ"ד טומאה הותרה היא בכולן הותרה מדאוריית' אלא מדרבנן גזור אהא דהוי קרבן יחיד דנהדרי' אטהורין ולמ"ד טומאה דחוויה היא בכולהו דחוויה היא מדאורייתא ע"כ.

הרי ס"ל נמי דמדרבנן היא הא דמהדרינן אטהורים באילו של אהרן וכדפי'. וכיון שכן ק"ו לפסח מעתה שאף שאינו בא לציבור בשותפות מ"מ יותר קרוי קרבן ציבור מפר ואיל של אהרן שמ"מ הא כל ישראל חייבים בפסח.

וע"כ אא"ל דלמ"ד טומאה הותרה היא דלגבי פסח דחוויה היא מה"ת אלא מדרבנן בעלמא (דלמ"ד טומאה הותרה היא בציבור אא"כ) וא"כ לרבא דס"ל לפי' התוס' דטומאה

הותרה היא ע"כ הא דס"ל בזבחים (דף לב) טומאה דחוויה היא לגבי פסח אא"ל דמה"ת היא אלא מדרבנן בעלמא היא דדחוויה גביה וזה מן התימה דע"כ התם מה"ת קאמר דס"ל לרבא דטומאה דחוויה היא אצל פסח דאמר' התם אר"י ש"מ מדעולא דאמר התם ביאה במקצת שמייה ביאה ואפ"ה אמר מצורע שחל שמיני שלו בע"פ וראה קרי בו ביום וטבל מכניס ידיו לבהונות רובן טמאי מתים ונעשו זבין הואיל והותרה לטומאתן הותרה לזיבתן ואקשה אביי לר"י מי דמי מצורע היתרא הוא הואיל ואישתרי אישתרי טומאה דחוויה היא להא אידחי להא לא אידחי א"ל רבא אדרבה איפכא מסתברא מצורע היתרא הוא להא אישתרי להא לא אישתרי טומאה דחוויה היא מה לי חד דיחוי מה לי שתי דיחויי מכלל דתרווייהו ס"ל טומאה דחוויה היא בציבור.

וכיון דס"ל לרבא דבמקום היתרא לא אמרינן הואיל ואישתרי אישתרי ואפ"ה אמר לדידיה ברובן טמאי מתים ונעשו זבין הואיל ואישתרי אישתרי משום דטומאה דחוויה היא לגבי פסח ש"מ דדחוויה היא מה"ת דאס"ד מדרבנן אבל מה"ת הותרה היא כיון דבהיתרא לא אמרינן הואיל וכי משום דרבנן תיקנו שטומאה דחוויה היא אצל פסח להחמיר נימא להקל ולהתיר איסור כרת של טומאת זיבה משום הואיל.

והרי שורת הדין טומאת המת הותרה כאן ול"ל בה הואיל לרבא וא"כ טומאת זיבה במקומה עומדת ואינה נידחית בשביל פסח. ומהתימה על התוס' שדימו הא דפסח לאילו של אהרן דבסמוך הרי הם ז"ל עצמם פי' דהא דאמר למ"ד טומאה הותרה היא דלגביה דחוויה היא מטעמא כיון דיחיד הוא אינו אלא מדרבנן וא"כ ה"ה לגבי פסח הא דאמר' דדחוויה היא אינו אלא מדרבנן א"כ אמאי אמר רבא בזבחים דאמרינן הואיל להקל.

הילכך נ"ל דהעיקר כפיר"י דהא דא"ר ביומא זאת אומרת טומאה הותרה היא זאת אומרת קאמר וליה לא ס"ל אלא ס"ל טומאה דחוויה היא וכדמוכח ההיא דזבחים. הרי נתברר לנו דלמ"ד טומאה הותרה היא בציבור גבי פסח נמי הותר מה"ת מק"ו דפר ואיל של יה"כ וכדמוכח נמי מההיא סוגיא דסנהדרין לפי שיטה זו וכמש"כ ואיפשר לגבי פסח מדרבנן נמי הותר ולא דמי לאילו של אהרן דכיון דיחיד הוא מהדרינן דשאני פסח דכיון דכל ישראל חייבין בפסח דמי לשאר קרבן ציבור בהא: וא"ת א"כ מ"ט דת"ק דפ"ק דסנהדרין דאמר אין מעברין מפני הטומא' ואם עיברו מעובר אי ס"ל טומאה דחוי' היא לעבריה לכתחילה ואי ס"ל טומאה הותרה אפי' בדיעבד נמי לא.

וי"ל דס"ל טומאה דחוויה היא ואפ"ה אין מעברין לכתחילה' הואיל דאפ"ה ראויין לעשות את הפסח בטומאה אע"פ שטומאה דחוויה היא מה"ת. ובהאי סברא פליגי ר"ש ות"ק ר"ש ס"ל הואיל ודחוויה היא מה"ת מעברין אפילו לכתחלה ולת"ק כיון דמ"מ ראויין לעשות פסח אפי' בטומאה אע"פ שדחוויה היא ולא הותרה אפ"ה אין מעברין לכתחילה אבל אם עיברו מעובר כיון דמ"מ דחוויה היא ולא הותרה.

וה"נ משמע לי מדברי הרמב"ם שהרי בפ"ד מהלכות ביאת מקדש פסק כמ"ד טומאה דחוויה היא בציבור מה"ת בין בפסח בין בשאר קרבן ציבור ואלו בפ"ד מהלכות קידוש החודש כתב אבל אין מעברין השנה כו' ולא מפני הטומאה כגון שהיו רוב הקהל או רוב הכהנים טמאים אין מעברין את השנה כדי שיהא להם פנאי לטהר ויעשו בטהרה אלא יעשו בטומאה ואם עיברו את השנה מפני הטומאה ה"ז מעוברת ע"כ ש"מ כדאמרן.

ומה שמסיימי התוס' שם ביומא וכ"ש דניחא טפי הא דאיצטריך למידק התם מכלל דתרווייהו ס"ל כלומר אביי ורבא דטומאה דחוויה היא בציבור דמנ"מ בהאי דיוקא אלא משום דרבא ס"ל הכא דטומאה הותרה היא איצטריך למידק התם דאפ"ה מודה הוא בפסח וש"מ דשינויא דשנינן הכא בסמוך אילים באילו של אהרן דאפילו למ"ד היתר הוא מ"מ בקרבן יחיד כמו אילו של אהרן ופסח אע"ג דזימנא קביע להו ודחו שבת וטומאה מודה הוא דמהדרינן אטהרה ע"כ.

אין מזה ראייה לדבריהם דאיצטריך למידק התם דס"ל לרבא דטומאה דחוויה היא מכלל דהאי זאת אומרת טומאה הותרה דקאמר במסכת יומא זאת אומר' ולי' לא ס"ל וה"נ משמ' בפ' כ"צ גבי כלי שרת טמא'יעשו בטומא' דקאר"ח דבנטמא סכין בטומאת שרץ לא עבדי בטומאה משום דטומאה דחוויה היא ורבא פליג עליה ומייתי מקרא דאפי' נטמא סכין בטומאת שרץ יעשו בטומאה.

ואי הוי ס"ל דמה"ת טומאה הותרה היא ל"צ לאתויי הא מקרא. אם לא שתדחוק ותאמר דלדבריו דר"ח קאמר דאית ליה טומאה דחוויה היא מה"ת מ"מ עבדי נמי טמאים מריבויה דקרא מהיקשא.

ומ"מ לרבא גופיה צריך נמי האי היקשא להא דיליף רבא מהאי היקשא בפ"ג דזבחים (ד' לד) לענין טהור שאכל בשר טמא לפני זריקה דאינו לוקה. דזה דוחק.

גם אין נראה לחלק בין פסח לשאר קרבן ציבור אדמ"ד טומאה הותרה בציבור מ"מ בפסח מודה דחוויה היא מה"ת משום דלא קביע ליה זימנא כ"כ שהרי יש לו תשלומין בפסח שני ועיקר דחיות שבת וטומאה תליא בהא מה שקבוע לו זמן כדתנן ברפ"ג דתמורה (דף יד) ומייתי לה לקמן בפ' הוציאו לו (ד' מט) וא"ל דמה"ת טד"ה אצל פסח משא"כ בשאר כל הקרבנות דאי עבר יומא בטל קרבנו.

דהא ליתא דרוב ציבור לא עבדי בשני כמוכחבהדיא בפ' כ"צ (ד' פ) גבי היו שלישייתן זבין ושלישייתן טהורין ושלישייתן טמאי מתים א"כ ברוב ציבור טמאים א"א לומר דטומאה דחוויה היא משום שיש לפסח תשלומין בפ"ש דכיון דלא עבדי בראשון רובא לא מצי עבדי בשני נמי א"כ פסח זה אין לו תשלומין ודמי לשאר קרבן ציבור הקבוע להן זמן ואי טומאה הותרה בהן ה"ה דהותר בפסח זה כיון דאין לו תשלומין אע"כ למ"ד טה"ה בציבור גם בפסח הותר מה"ת.

וא"כ כל הני אמוראי דאית להו טומאה דחוויה היא בפסח מה"ת ה"ה לכל קרבנות ציבור נמי. גם לדברי אביי שם בזבחים מסתברא דס"ל טד"ה מה"ת דאל"כ מאי אקשה ליה לר"י מי דמי מצורע היתרא טומאה דחוויה היא כו' כיון דמה"ת טומאה נמי היתרא היא מנ"ל דהעמידו דבריהם במקום כרת לומר דחוויה היא ומה"ט ל"א הואיל הרי מצינו אונן מצורע ובית הפרס דלא העמידו דבריהם במקום כרת כדאמרינן בס"פ האשה (דף צב) ע"כ כתבתי בחידושי.

וה"נ משמע מסתמא דגמ' בפ' כ"צ (ד' עז) גבי הא דתנן ה' דברים באין בטומאה ואינן נאכלין בטומאה כו' דקאמר סברוה דלכ"ע טומאה דחוויה היא בציבור ובעי ציץ לרצות דליכא תנא דשמעת ליה דאמר ט"ה בציבור אלא ר"י ודחיק הרבה בזה אלמא לא ניחא

לה לסתמא דגמרא לאוקמי למתני' כר"י דט"ה בציבור דיחידאה הוא ולית הילכתא כוותיה אלמא בשאר ק"צ נמי קי"ל להגמרא דטומאה דחוויה בציבור.

ואחר שנסתרו דברי התוס' ז"ל ולא נשאר לנו מדבריהם שום צרי ותרופה לקושיא שהקשינו על דברי הפוסקים ז"ל א"כ קושיא דידן במקומה עומדת דאמאי פסקו ז"ל כרבה דתמיד דציץ אתי לשלא יסיח דעתו ממנו ותפילין ילפינן בק"ו מיניה הא ע"כ תמיד דציץ לתמיד מרצה הוא דאתי דכה"ג ביוה"כ יוכיח דע"כ צריך ריצוי ציץ כיון דקי"ל טומאה דחוויה היא בציבור.

ונ"ל דלק"מ דכיון דהאי מימרא דרבה בר"ה דאמר חייב אדם למשמש בתפילין מייתי לה הש"ס במנחות בספ"ג ובפ"ק דשבת (ד' יב) גבי הא דתני דבי ר"י התם יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה מ"ט כדרבה דחייב אדם למשמש בתפילין כל שעה כדי שלא יס"ד מהם מידכר דכיר בסתמא בלי מחלוקת וודאי הילכתא פסיקתא היא.

וטעמא אע"ג דדרשינן להאי תמיד דגבי ציץ לשלא יסיח דעתו ממנו מ"מ איכא נמי למילף בין שישנו על מצחו בין שאינו על מצחו מרצה ולא מתמיד ילפינן לה דהא תמיד מיבעי לו שלא יסיח דעתו ממנו אלא משום דאמר התם ביומא מ"ט דר"י דכתיב על מצחו ונשא ואמר ור"ש דאמר תמיד מרצה הא כתיב על מצחו ונשא ואמר לו ראוי למצח מרצה שא"ר למצח א"מ לאפוקי נשבר הציץ דלא מרצה.

ולר"י נשבר הציץ מנ"ל נ"ל ממצח מצחו ור"ש מצח מצחו לא משמע לו הרי בין ר"י בין ר"ש אי לא כתב רחמנא אלא חד קרא לנשבר הציץ דאין מרצה לחודיה קאתי אבל אינו על מצחו בלא קרא יתירא מסברא סבירא לי' דמרצה. דהא אפי' ר"י דדריש להאי תמיד דקרא לשלא יסיח דעתו ממנו ולא לתמיד מרצה אפ"ה מחד קרא לא יליף אלא לנשבר הציץ דאינו מרצה לחוד אבל אע"פ שאינו על מצחו מרצה.

אלא דס"ל דתרי קראי איכא הכא משום דמצח מצחו משמע ליה ואתי חד קרא למעוטי נשבר הציץ וקרא שני לאינו על מצחו דאינו מרצה. וש"מ דמסברא בלא קרא יתירא אמרי' דאינו על מצחו מרצה מהשתא אית לן למימר דר"ש נמי כר"י ס"ל דהא קרא דתמיד לשלא יסיח דעתו ממנו הוא דאתי דכל למעוטי במחלוקת עדיף ואין לנו לעשות מחלוקת חדשה בין ר"י ור"ש דלר"י אסור בהיסח הדעת ולר"ש מותר אלא דכ"ע דרשי תמיד שלא יסיח דעתו ממנו אלא דלר"ש כיון דמצח מצחו לא משמע לו ואין כאן אלא חד מיעוט לנשבר הציץ לחוד הוא דאתי אבל לאינו על מצחו כל כמה דל"ל מיעוטא יתירא מסברא אמרינן דמרצה.

ולר"י מצח מצחו משמע לו א"כ איכא כאן תרי מיעוטי ומיעוט השני ע"כ לאינו על מצחו דאינו מרצה אתי. ואע"ג דבתחילת הסוגיא אמר אדר"ש דתמיד לאינו על מצחו דמרצה הוא דאתי וה"נ אמרינן ור"ש דאמר תמיד מרצה הא כתיב על מצחו ונשא וש"מ דמסברא בלא קרא אמר דאינו על מצחו אינו מרצה וא"כ י"ל הא דצריך קרא על מצחו ונשא לר"י לשאינו על מצחו שאינו מרצה היינו לבתר דכתיב תמיד לרצון דיותר משמע פשטיה דקרא דלתמיד מרצה הוא דאתי מלמידרש ממנו לשלא יסיח דעתו דאינו במשמע כ"כ.

אבל אי לאו תמיד לרצון מסברא אמר דאינו על מצחו אינו מרצה ול"צ קרא להכי וא"כ ר"ש דאמר אינו על מצחו מרצה ע"כ מתמיד יליף לה ואכתי לדידיה ל"ל למידרש מתמיד שלא יסיח דעתו ממנו והיינו דפריך ור"י נשבר הציץ מנ"ל וכיון דאיכא למימר על מצחו ונשא לנשבר הציץ אתי תו ל"ל לאפוקי לקרא דתמיד ממשמעותיה דמשמע דתמיד מרצה אפי' אינו על מצחו מלמידרשיה לשלא יסיח דעתו ממנו קא אתי דאינו במשמע כ"כ ומשני נ"ל ממצח מצחו וא"כ על מצחו ונשא לשאינו על מצחו אינו מרצה הוא דאתי ומהשתא שבקי' לקרא דתמיד דאיהו דחיק ומוקי אנפשיה דלשלא יסיח דעתו ממנו הוא דאתי ולא לתמיד מרצה דא"א לומר כן דא"כ תקשה לר"י לא לכתוב רחמנא אלא תמיד ועל מצחו ונשא וי"ו דעל מצחו ל"ל בלא"ה על מצחו ע"כ דרשינן לתמיד לשלא יסיח דעתו ועל מצחו ונשא לשאינו על מצחו אע"פ שלא נשבר אינו מרצה דאס"ד לתמיד לשאינו על מצחו מרצה אתי ועל מצחו ונשא לנשבר הציץ דאינו מרצה דא"כ לא לכתוב רחמנא לקרא דתמיד אלא על מצחו ונשא לחוד וע"כ על מצחו ונשא כי אתי למעוטי נשבר הציץ וממילא אית לן למידק דוקא נשבר הציץ הוא דאינו מרצה אבל לא נשבר אע"פ שאינו על מצחו מרצה דאי על מצחו ונשא לשאינו על מצחו דאינו מרצה קא אתי ל"ל קרא הא מסברא ידעינן דאינו על מצחו אינו מרצה על מצחו ונשא ל"ל אע"כ לנשבר הציץ הוא דאתי דאינו מרצה וממילא אית לן למידק טעמא דנשבר הא לא נשבר אע"פ שאינו על מצחו מרצה וע"כ כי כתב רחמנא לתמיד לשלא יסיח דעתו ממנו אתי וי"ו דעל מצחו לר"י דמשמע ליה ל"ל.

וה"נ תקשה לר"ש כיון דמצח מצחו לא משמע לו ואין כאן אלא חד קרא דעל מצחו ונשא וע"כ למעוטי לנשבר הציץ הוא דאתי דאינו מרצה דאס"ד דלאינו על מצחו דאינו מרצה הוא דאתי ל"ל קרא הא מסברא ידעי' לה דאינו על מצחו דאינו מרצה, אע"כ לנשבר הציץ הוא דאתי ולמידק מיניה הא לא נשבר אע"פ שאינו על מצחו מרצה ותמיד לרצון לר"ש ל"ל והא ל"ל דהא דלא משמע לו לר"ש מצח מצחו היינו לבתר דכתיב תמיד לרצון אבל אי לאו תמיד הוי משמע לו מצח מצחו דא"כ לא נכתוב לא תמיד ולא וי"ו דמצחו אע"כ למסקנא לר"ש נמי תמיד לשלא יסיח דעתו ממנו אתי.

וא"כ עלה פסק הפוסקים כהוגן דהלכה כרבה בר"ה דתפילין אסורין בהיסח הדעת וחייב למשמש בהן כל שעה ק"ו מציץ: סימן לט אחר שנתברר בסימן הקדום שתפילין אסורין בהיסח הדעת ראוי לברר מה נקרא היסח הדעת. הנה הרא"ש כתב בפ' מ"ש אהא דאמר בפ"ב דסוכה (ד' כד) הנכנס לישן ביום רצה חולץ רצה מניח.

וא"ת היאך שינת עראי מותר והלא אסור להסיח דעתו מהם ובשעה שמתנמנם נמצא שמסיח דעתו. והיה אומר ה"ר יונה מתוך דברי ר' משה ז"ל מצאנו תירוץ לדבר זה דוודאי היסח הדעת לא הוי אלא כשעומד בקלות ראש ובשחוק אבל כשעומד ביראה ומתעסק לצרכיו אע"פ שעוסק במלאכתו ובאומנתו ואין דעתו עליהם ממש אין זה נקרא היסח הדעת דאלת"ה היאך יכול אדם להניח תפילין כל היום וכן נמי נתנמנם אין כאן היסח הדעת כי הוא שוכח הבלי עולם ואין כאן קלות ראש ע"כ.

ונ"ל דהא דר"י פליג אההיא שכתב הרמב"ן בס' ת"ה ומביאו הטור י"ד סי' שפ"ח ומיבעי ליה לאבל לאותובי דעתו ולכוין לבו לתפילין שלא יסיח דעתו מהם הילכך מנח להו

בישוב דעתו אבל בשעת בכי והספד לא מנח להו ע"כ. והרי בשעת בכי והספד של האבל אין כאן שחוק וקלות ראש אדרבה באותו שעה הוא עומד בכובד ראש ובהכנעה ואפ"ה אסרו להניח תפילין משום היסח הדעת.

ובוודאי אין שום טעם לחלק בין היכא שכבר מונחים עליו לבא להניחן באותו שעה לענין היסח הדעת ומה שאסורים משום ה"ה בבא להניחן בתחלה ה"ה אם הניחן כבר נמי אסורים משום היסח הדעת ועוד דבשעת הנחה לא שייך היסח הדעת שהרי עוסק בהנחתן וממשמש בהן. והדבר ברור שמה שמסיים הרמב"ן הילכך מנח להו כו' היינו אפי' במונחים עליו כבר חולץ להו והאי לא מנח להו דקאמר היינו שאין מניחן להיות עליו אלא חולץ להו וזה פשוט ותימה לי על הטור שבי"ד העתיק דברי הרמב"ן ובא"ח סי' (מד) כתב אסור לישן בהן אפי' שינת עראי כשאוחזן בידו אבל כשהן בראשו פורס עליהן סודר וישן בהן שינת עראי ולא הוי היסח הדעת אלא כשעומד בשחוק ובקלו' ראש ע"כ והם דברי ה"ר יונה והמה תרתי דסתרי אהדדי.

והרמב"ם כתב בפ"ד מה"ת מצטער ומי שאין דעתו מיושבת ונכונה עליו פטור מן התפילין שהמניח תפילין אסור להסיח דעתו מהן ע"כ. והרי אין אלו עומדין בשחוק וקלות ראש אדרבה עומדין בהכנעה וכובד ראש ואפ"ה פטרן הרמב"ם מן התפילין משום ה"ה אלמא כל כה"ג היסח הדעת מיקרי לדעתו ז"ל וכדברי הרמב"ן ושלא כדעת הר"י ומהתימה על הטור גם מזה שבא"ח סימן ל"ח העתיק דברי הרמב"ם אלו והן סותרין דברי הר"י שהעתיק בסימן מ"ד ולענין הלכה נ"ל דכל היסח הדעת אסור בתפילין אפי' אינו עומד בשחוק וקלות ראש כדברי הרמב"ם והרמב"ן ושלא כדברי הר"י וכמ"ש לפנינו בראיות בס"ד.

והנה ע"ד הרא"ש בשם הר"י ק"ל דאם אינו נקרא היסח הדעת אלא בעומד בשחוק וקלות ראש לחוד א"כ מאי חייב למשמש בתפילין משום היסח הדעת דקאמר רבה בר"ה משמוש זה איני יודע מה טיבו כיון דבלא קלות ראש אפי' מסיח דעתו מהם ל"ל בה. ובפ"ג דיומא (ד' לג) אהא דאר"ל התם אין מעבירין על המצות וא"ר עלה ש"מ מדר"ל עבורי דרעא אטוטפתא אסור היכי עביד מדרעא לטוטפתא ופי' התוס' וכן הרא"ש גופי' בשם ר' אליה דלענין משמוש איירי דחייב אדם למשמש בתפילין כ"ש ק"ו מציץ והשתא קאמר דבשל יד ממשמש בתחילה משום דפגע ביה ברישא ואח"כ ממשמש בשל ראש וכ"כ הטור בא"ח סי' כ"ח וימשמש בהם כל שעה וימשמש בשל יד תחילה ואח"כ בש"ר ע"כ.

ולדבריהם אם אינו עומד בקלות ראש אע"פ שאין דעתו עליהם אין זה נקרא היסח הדעת ומשמוש ל"ל. ובפ"ד דסוכה (ד' מ) אמר רבנן דבי ר"א כל אימת דמשמשי בהו מברכי ואתפילין קאי ופי' התוס' משום דמצוה למשמש בהן שלא יסיח דעתו וכתב הב"י בא"ח סימן כ"ח שכ"פ ס' התרומה וסמ"ג ונ"י וכ"נ מפי' רש"י.

הרי שהמשמוש מצוה היא ומברכין עליה ולדברי הר"י והרא"ש אין מקום לברכה זו אלא שבזו י"ל דהרא"ש פי' הא דרבנן דר"א בשם ר"י כשממשמש בהן להחזירן למקומן אם נשמטו ממקום הנחתן וכ"כ הטא"ח בסי' כ"ה ואפי' נשמטו ממקומן וממשמש בהם להחזירן למקומן צריך לברך א"כ אין זה ענין למשמוש על היסח הדעת מ"מ לפי' התוס'.

וסייעתם ליתא לדברי הר"י והרא"ש וכמש"כ אבל עדיין קושיא ראשונה במקומה עומדת לדברי ר"י והרא"ש משמוש זה מה טיבו: ונ"ל דה"ט כיון דתפילין אסורים בהיסח הדעת של קלות ראש הילכך חייב למשמש בהן תמיד שלא יסיח דעתו מהן וישכח מתפילין שעליו ושמא יבא לידי קלות ראש ע"י שכחה ולפיכך מותר לישן בהן ואע"ג דמסיח דעתו מהם ל"ל בה כיון דא"א בשניה לבא לידי קלות ראש וכן בעוסק במלאכתו רחוק הדבר לבא לידי קלות ראש ואין צריך למשמש בהן לדעתם ז"ל ובהכי ניחא הא דאמר' בפ"ק דשב' (ד' יב) תנא דר"י יוצא אדם בתפילין ערב שבת עם חשיכה מ"ט כדרבה דאמר חייב אדם למשמש בתפילין כ"ש שלא יסיח דעתו מהן מידכר דכיר.

והרי לדעתם ז"ל תקשה כיון דאין איסור אלא קלות ראש אבל הסה"ד ל"ל בה א"כ אכתי ניחש שמא ישכח ויצא בהם משחשיכה. אבל למש"כ א"ש דמ"מ חייב למשמש בהם כדי שלא יסיח דעתו מהם ויבא לידי קלות ראש מידכר דכיר.

וראיתי בד"מ בא"ח סי' רנ"ב שכ' אהא דתנא דר"י וצ"ע דהכא משמע דאסור להס"ד מן התפילין כלל. ולעיל סי' מ"ד משמע דלא מיקרי הסה"ד אלא קלות ראשונ"ל דה"ק הואיל ואסור להס"ד מהם בקלות ראש לכן זוכרן ומסלקן בשבת ע"כ ואין טעם לדבריו ואולי כיון למש"כ אלא שפשט לשונו לא משמע הכי.

אבל מ"מ פי' הר"י והרא"ש רחוק מפשט הסוגיא שהרי מתמיד דגבי ציץ ילפינן שלא יסיח דעתו מהם ומשמע שלא ישכח כלל מציץ שעל מצחו וגז"כ הוא ולא משום גזירה שמא יבא לידי קלות ראש. ועק"ל ל"ל דכתב רחמנא גבי ציץ תמיד לשלא יסיח דעתו ממנו ואם לא קרוי הסה"ד אלא בעומד בקלות ראש הרי להרבה גדולים אסור לכה"ג להניח הציץ על מצחו אלא בשעת עבודה ואטו כהן הדיוט שאין עליו ציץ שרי בקלות ראש בשעת עבודה ואפי' למ"ד דבבה"מ אפי' שלא בשעת עבודה שרי להניח ציץ עליו מ"מ קשה לי ל"ל דאסור קלות ראש משום ציץ שעל מצחו תיפוק לי' דבלא"ה אסור לנהוג קלות ראש בבה"מ מה"ת דכתיב וממקדשי תיראו וכדאמר' בפ"ט דברכות ובפ"ק דיבמו' (ד' ו).

ואפי' למאי דפי' התו' בפ"ג דקדושין (ד' סז) שמותר לכה"ג להניח הציץ על מצחו אפילו במדינה לא מסתבר שבא הכתוב להזהיר שלא ינהג קלות ראש בציץ וכי בלא ציץ קלות ראש מי שרי הלא מסיר מורא שמים מעליו ועובר על פן תשכח את ה' אלהיך כמבואר בדברי רז"ל במדרש ותנן נמי במס' אבות שחוק וקלות ראש מרגילים את האדם לידי ערוה ואפי' את"ל דאין איסור קלות ראש מה"ת אלא מדרבנן בלבד ל"ל למילף דתפילין אסורים בהיסח דעת של קלות ראש מק"ו מציץ תיפוק לי' דבלא"ה אסור בקלות ראש מדרבנן אפי' בלא תפילין.

שהרי האי ק"ו דיליף היסח הדעת בתפילין לאסור בק"ו מציץ אינו אלא מדרבנן דהא ק"ו פריכא הוא דמה לציץ שכן השם בגלוי תאמר בתפילין שהן מחופין עור כמש"כ התוס' ביומא שם ופי' דאינו ק"ו גמור מה"ת אלא מדרבנן. וה"ק נהי דאיכא חומרא בציץ טפי מתפילין כדפי' מ"מ כיון דאיכא בתפילין צד חשיבות זה טפי שיש בהן אזכרות הרבה סברא הוא שמן הדין יש לחכמים לתקן למשמש בהן כ"ש ע"כ והרי קלות ראש בלא תפילין נמי אסור מדרבנן אע"כ ש"מ דכל היסח הדעת אסור בתפילין דומיא דציץ

ואסור להסיח דעתו ומחשבתו מהם בעודן עליו וכ"ד הרמב"ם וסייעתו ומש"כ ר"י שמדברי רבינו משה מצא תירוץ לדבר זה איני יודע מאי קאמר שהרי ידוע שסתם ר"מ שמביא ר"י הוא הרמב"ם והרי מדברי הרמב"ם מוכח איפכא וכמשכ"ל.

ועוד שהרי הרמב"ם כתב בפ"ד מה"ת חייב אדם למשמש בתפילין כ"ז שהן עליו שלא יסיח דעתו מהם אפי' רגע א' דקדושתן גדולה מקדושת הציץ שהציץ אין בו אלא שם א' ואלו יש בהן כ"א שמות של הוי"ה בשל ראש וכמותן בש"י ע"כ. והרי נתברר דכל היסח הדעת אסור בתפילין כדברי הרמב"ם והרמב"ן וסייעתם ז"ל וכנ"ל עיקר: סימן מ אחר שנתברר בסי' הקדום דכל היסח הדעת אסור בתפילין אכתי נשאר לברר כמה שיעור היסח הדעת דהא ל"ל דהיסח הדעת היינו שלא יפריד מחשבתו מהם כלל דהא וודאי קושיית ר' יונה חזקה היא דא"כ היאך שינת עראי מותר בתפילין.

ועק"ל דא"כ תורתו ומלאכתו מתי נעשית שהרי מצותן כל היום ואיכא למ"ד לילה נמי זמן תפילין היא גם היאך איפשר לכה"ג לעבוד עבודה כיון שאסור להסיח דעת מן הציץ א"כ בע"כ יסיח דעתו מן העבודה כי א"א לאדם לחשוב בב' דברים כא'. ובשבת ר"פ מפנין (דף קכז) אמר פ"א הוצרך דבר אחד אצל מטרוניתא א' כו' הלך ר"י ותלמידיו כיון שהגיע לפתח ביתה חלץ תפילין ברחוק ד' אמות ונכנס ומפ' טעמא משום שלא יכנסו דברי קדושה במקום טומאה הא לאו הכי לא היה חולץ אע"ג דדבר מלכות הי' בינו ובינה כדאמר' וצריך לדבר בישוב הדעת וא"א להיות דעתו תמיד על תפילין כל משך זמן שנמשכו הדברים בינו לבינה.

וכיוצא בזה מצינו מעשים רבים שהיה לחכמים עסקים רבים עם גדולי מלכות ושאר ב"א והיו תפילין עליהן. מ"מ מדברי הר"ן למדתי תירוץ לדבר שכתב שם בסוכה אהא דרבנן דבי רב אשי כל אימת דממשמשי בהו מברכי וז"ל שהיו מברכין עליהם לשמור את התפילין כלומר מהיסח הדעת או כיוצא בזה ולא ידעתי למה השמיטוה פוסקי הלכות להא דרבנן דבי רב אשי.

ואיפשר דה"ט דאינהו הוו קי"ל בתוך כמה שיעור של זמן אדם חייב למשמש בהן אבל אנן לא קי"ל דאי נברך כ"ז שנמשמש בהן איפשר שנמשמש שלא בשעת חיוב ומצאנו מברכין לבטלה ע"כ. נמצא הא דאמר שלא יסיח דעתו מהן לאו למימרא שיהא דעתו עליהן כ"ז שמונחין עליו אלא יש שיעור וזמן קצוב לדבר שיותר מאותו זמן הקצוב לא יסיח דעתו מהן ובתוך אותו הזמן לא מיקרי היסח הדעת והדעת נוטה כן דלא ניתנה תורה למלאכי השרת ואיך איפשר שכל היום כולו תמיד יהי' דעתו עליהן וא"כ איפשר לכל אדם ליזהר שאע"פ שעוסק במלאכתו ובשאר עסקיו שיהא דעתו על התפילין שעליו מזמן לזמן הקבוע לשיעור היסח הדעת וה"נ י"ל דשיעור שינת עראי שהתירו חכמים בתפילין שהוא כדי הילוך מאה אמה כדמפ' התם בסוכה הוא שיעור היסח הדעת דעד שיעור זה שרי ואין בו משום היסח הדעת ויותר מזה הוי שיעור היסח הדעת לאיסור ואל תתמה אם יש שיעור לאיסור היסח הדעת היאך לא ביארו חכמים שיעורו בהדיא דכיוצא בזה מצינו בר"פ שואל (ד' קמח) ובר"פ המביא (דף ל) גבי תוספת יוה"כ דהוי דאורייה והני נשי דידן אכלי ושתי עד שחשיכה כו' וכתבו התוס' משמע שיש שיעור

לתוספת יוה"כ מדאיצטריך להפסיק מבע"י דהא וודאי לא היו אוכלין ממש עד שחשיכה דעבדי איסורא מדאורייתא וכו' ובפ"י התוס' לא הוזכר השיעור כו' ע"כ.

וכ"כ שארי פוסקים נמצא למדנו מכאן כדי מהלך מאה אמה עכ"פ אין כאן משום היסח הדעת מדהתירו לו לישן בתפילין כדי מהלך מאה אמה ואל תתמה כיון דילפינן מתמיד שלא יסיח דעתו מן הציץ ומיניה ילפינן לתפילין א"כ אין זמן קבוע להיסח הדעת דאל"כ לא מיקרי תמיד וכדתנן במנחות (ד' צט) גבי לחם הפנים לרבנן אלו מושכין ואלו מניחים וטפחו של זה כנגד טפחו של זה שנא' לפני ה' תמיד.

דלאו בכ"מ לישנא דתמיד פי' שוה דמצינו תמיד גבי תמידים דפי' מיום אל יום דאין מקריבים אלא א' בבקר וזמנו עד ד' שעות לר"י ועד חצות לרבנן כדאמרי' בר"פ תפלת השחר (ד' כו) והשני בה"ע וזמנו מאחר חצות עד הערב לרבנן ולר"י עד פלג המנחה כדאמר התם ונאמר תמיד בנרות ולרוב רבוותא לבד מהרמב"ם אין מצות הדלקה ביום אלא בליל' בלבד ותחלת זמנן הוי אחר תמיד וקטרת של בה"ע כדאמר בר"פ ת"נ (ד' נט) והאי תמיד הוי מלילה ללילה כמ"ש רש"י בפ"י התורה.

והאי תמיד דגבי לחם הפנים גופיה לר"י שם במתני' דאמר אלו מושכין ואלו מניחין אף היא היתה תמיד ופליג את"ק ומפרש בגמ' אדר"י ומה אני מקיים לפני ה' תמיד שלא ילין שולחן בלא לחם אלמא כל תמיד ותמיד לאו למימרא שינהוג הדבר בלי הפסק אלא תמיד באותו זמן הקבוע לו שלא יעבור זמן קביעתו תמיד לעולם.

וכיון דתמיד נוהג בזמנו ומועד הזמן קבוע לעולם ואין משך זמנו משתנה להיות פעם פחות ופעם יותר כל חד וחד בזמנו תמיד קרינן בי' למילתיה וה"נ זמן איסור היסח הדעת קבוע לעולם שאסור להסיח דעתו מן הציץ יותר ממשך זמנו ולעולם אותו זמן שוה שעד אותו זמן אין בו משום היסח הדעת ורגע יותר על אותו הזמן קרוי היסח הדעת שפיר קרינן בי' תמיד למילתיה והא דפירש"י התם גבי הא דישן אדם בתפילין שינת עראי אבל לא שינת קבע משום שמא יפיח בהם ולא פי' משום דיותר מכדי שינת עראי איכא איסור משום היסח הדעת.

י"ל משום דהתם תניא אוכלין אכילת עראי חוץ לסוכה ואין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה מ"ט אר"א גזירה שמא ירדם. א"ל אביי אלא הא דתניא ישן אדם שינת עראי בתפילין כו' ליחוש שמא ירדם.

וס"ל לרש"י דאיסור היסח הדעת בתפילין אינו אלא מדרבנן וכמש"כ בס"י הקדום מש"ה לא פירש דהא דאסור שינת קבע בתפילין הוא משום היסח הדעת דא"כ מאי פריך אביי אמאי לא חיישינן גבי תפילין לשמא ירדם לאסור שינת עראי כדחיישינן לה גבי סוכה דילמא ש"ה דאיסור שינה חוץ לסוכה איכא איסורא דאורייתא גזרינן לה אבל גבי תפילין דאפי' אם ירדם אינו אלא איסור היסח הדעת דרבנן ל"ג שמא ירדם.

לפיכך פי' רש"י דאיסור שינת קבע בתפילין הוא משום שמא יפיח בהן דאסור משום ביזוי מצוה דה"ל איסור של תורה כדאמר ר"י בפ"ב דשבת (דף כב) אבוהון דכולהו דם דתניא ושפך וכסה שלא יכסה ברגל שלא יהיו המצות בזויות עליו ויליף מיניה התם דאסור להרצות מעות כנגד נר חנוכה ולהסתפק מנויי סוכה כל ז' כ"ש שלא יפיח

בתפילין ואע"ג דבשינת קבע נמי הא י"ל דילמא לא יפיח ואכתי מאי פריך אביי מתפילין לסוכה הא שאני תפילין דה"ט דל"ח לשמא ירדם דילמא לא ירדם ואפי' אם ירדם אכתי איפשר דלא יבא לידי איסור דדילמא לא יפיח בהם אבל גבי סוכה אם ירדם וודאי עביד איסורא דאורי'י הילכך חיישינן לשמא ירדם.

י"ל דמשמע ליה לאביי דבתפילין נמי אם ירדם קרוב לוודאי שיפיח בהן שכן אורחא דמילתא ויבא לידי איסור של תורה ותדע לך דע"כ בהא חשש' דשמא ירדם בתפילין איכא למיחש לאיסור של תור' דאל"כ מאי מוכיח אביי מדל"ח לשמא ירדם בתפילין דא"א לו לבא אלא לידי איסור דרבנן דל"ח לשמא ירדם חוץ לסוכה דאם ירדם עביד איסורא של תורה אלא וודאי כדאמרן וא"ת ואביי גופי' מנ"ל דטעמא דאיסור שינת קבע בתפילין הוא שמא יפיח דילמ' משום איסור היסח הדעת דרבנן ומה"ט ל"ג שמא ירדם.

וי"ל משום דהתם מוכח דאיכא חששא דאיסור של תורה בש"ק בתפילין וע"כ טעמ' משום שמא יפיח דתני' הנכנס לישן ביום רצה חולץ רצה מניח בלילה חולץ ואינו מניח וה"ט משום דביום אין דרך לישן קבע ל"ח שמא ישן קבע אבל בלילה דדרך לישן קבע חיישינן דילמא ישן קבע ואמאי גזרינן עראי אטו קבע בלילה אס"ד דליכא קבע אלא משום היסח הדעת דרבנן הא ה"ל כגזירה לגזירה.

אע"כ בקבע אית ביה משום לתא דאיסור דאורי'י מה"ט גזרינן ולפי"ז הא דאין ישנים ש"ע חוץ לסוכה משכחת ליה בכל גווני ואפי' ביום דומיא דרישא דאוכלין אפי' עראי חוץ לסוכה דמיירי בכל גווני ואפ"ה לר"א גזירה שמא ירדם. והשתא אקשי ליה אביי שפיר מהא דתניא ישן אדם שינת עראי בתפילין דמיירי ביום דאלו בלילה אפי' שינת עראי אסור ול"ח ביום לשמא ירדם ויבא לידי איסור של תור' דיפיח בהם וגבי סוכה אפי' ביום גזירה שמא ירדם.

אלא דאכתי איכא למידק אם איתא דאפי' בשינה נמי שייך היסח הדעת ושלא כדעת ה"ר יונה והרא"ש מהא דתניא שם בפ"ב דסוכה הישן בתפילין וראה קרי אוחז ברצועה ואינו אוחז בקציצה ד"ר יעקב וחכ"א ישן אדם בתפילין ש"ע אבל לא שינת קבע וכמה שינת עראי כדי הילוך ק' אמה. וכתבו התוס' מתוך הלשון משמע דר"י שרי אפי' שינת קבע דאל"כ במאי פליגי ע"כ.

והשתא נהי דר"י ל"ח לשמא יפיח בהן מ"מ תיפוק ליה דשינת קבע אסורה משום הס"ה. אע"כ דבשינה ל"ח להס"ה משום דאין כאן קלות ראש וכדעת הר"י.

אבל לק"מ שהרי עוד פי' התם התוס' וי"ל דכולהו מודו בש"ק דאסור ופליגי במילת' דר' נתן בסמוך דשרי לישן בתפילין ביום שאין דרכו לישן שינת קבע ובליל' חולץ אפי' לש"ע דילמא מימלך וישן ש"ק ור"י לא חייש דילמא מימלך ע"כ. ותירוץ זה נ"ל עיקר דאילו לתירוץ קמא ק"ל מהא דאמר בפ' הקומץ (דף לו) ועד מתי מניחן ואתפילין קאי עד שתשקע החמה רבי יעקב אומר עד שתכלה רגל מן השוק וחכ"א עד זמן שינה ופי' שם התוס' דר"י וחכמים ס"ל דלילה זמן תפילין אלא דחיישינן שמא ישן בהן ועביד ר"י הרחקה טפי מדרבנן ע"כ.

והשתא בשלמא דרבנן אדרבנן לא קשי' דהא דאמרי ישן אדם בתפילין שינת עראי מיירי ביום ול"ח שמא ישן קבע דאין דרך בני אדם לישן קבע ביום. והא דאמרי עד זמן שינה היינו בלילה דחיישינן לשינת קבע שזה דרכן של ב"א בלילה.

אבל דר' יעקב אדר"י וודאי קשה כיון דמתיר במס' סוכה לישן אפי' שינת קבע בתפילין לפי' התוס' וס"ל נמי דלילה זמן תפילין היא מדלא מצריך לחלוץ משת"ה כת"ק א"כ לא מיבעיא דמשתכלה רגל מן השוק דא"צ לחלוץ אלא אפי' לזמן שינה א"צ לחלוץ כיון דאפי' שינת קבע נמי שרי לישן בתפילין הא ליכא למיחש למידי וכ"ש שאין ראוי להרחקה יתירה משתכלה רגל מן השוק.

והא נמי ליכא לפרש דלר"י אפי' שינת עראי וביום אסור לישן בתפילין דגזר אפי' על שינת עראי דיום משום גזירה דשינת קבע דא"כ מאי פריך אביי אהא דמפרש ר"א להא דאין ישנים שינת עראי חוץ לסוכה גזירה שמא ירדם מהא דישן אדם שינת עראי בתפילין ול"ח לשמא ירדם אפי' אי הא דאין ישנים ש"ע חוץ לסוכה מיירי נמי מביום לק"מ דהא איכ' ר"י דאוסר שינת עראי וביום בתפילין גזירה שמא ירדם וישן קבע ודילמא ההיא בריית' דלגבי סוכה אתיא כר"י.

אלא וודאי פשיטא ליה דליכא למ"ד דאסור ש"ע ביום דכ"ע מודו דביום ל"ח לשמא ירדם הילכך פי' בתרא של התוס' עיקר והשתא א"ש ול"ק דר"י אדר"י דהא דשרי ש"ע בלילה ול"ח דלילמא מימלך היינו קודם זמן שתכלה רמ"ה אבל לבתר הכי אפי' אם אינו רוצה לישן כל עיקר חייש לשמא ישן בהן קבע הילכך מצריך לי' לחלוץ.

הרי נתברר ממש"כ דעד שיעור מהלך מאה אמה אין בתפילין משום היסח הדעת ויותר מזה יש בהן משום היסח הדעת בכל ענין אפי' אינו עומד בשחוק וקלות ראש כלל. מ"מ הא דעד מהלך מאה אמה אין בהם משום היסח הדעת נראה לי להלכה אבל לא למעשה: סימן מא שאלה אי מותר להניח תפילין בשבת ויו"ט אם ירצה לאיזה צורך אע"ג דקי"ל דלאו זמן תפילין הן או אסור להניח בהן תפילין וגם ראוי לברר אי קי"ל כמ"ד לילה זמן תפילין היא או לאו זמן תפילין היא גם שאר חילוקי דינים היוצאים מעיקרים הללו וכמו שאבאר בס"ד: תשובה ע"ד תפילין אי מותר להניחן בשבת ויו"ט או לא.

דע דבפרק הקומץ (ד' לו) ובפ' בתרא דעירובין (ד' צו) תניא ושמרת את החוקה הזאת מימים ימימה ימים ולא לילות מימים ולא כל ימים פרט לשבתות וי"ט דר"י הגלילי רע"א לא נאמרה חוקה זו אלא לפסח בלבד וס"ל לר"ע דלילה זת"ה מ"מ ר"ע נמי מודה דשבתות וי"ט לאו זת"ה ונ"ל התם מקרא אחרונא דתניא רע"א יכול יניח אדם תפילין בשבתות וי"ט ת"ל והיה לאות על ידך ולטוטפות ב"ע מי שצריכים אות יצא שבתות וי"ט שהן גופן אות ונ"ל אע"ג דכ"ע מודו דשבתות וי"ט לאו זמן תפילין הן מ"מ א"ב דלר"ה דממעט להו מקרא דמימים ולא כל ימים ומהא גופיה ממעט נמי לילות וקרא דושמרת אתרווייהו מיעוטי קאי בין דלילות בין דשבתות וי"ט אסור להניח תפילין בשבתו וי"ט ואם הניחן עובר בלאו או בעשה כדאמ' אדרי"ה במניחן בלילה כדאמר התם אר"א כל המניח תפילין לאחר שקה"ח עובר בעשה רי"א עובר בלאו.

אמר לימא בדר"א קמיפלגי דאמר כ"מ שנא' השמר פן ואל אינו אלא ל"ת דמר אית לית דר"א ומר ל"ל דר"א. ומסיק דכ"ע א"ל דר"א והכא בהא קמיפלגי דמ"ס השמר דלאו לאו השמר דעשה עשה.

ומ"ס השמר דעשה נמי לאו וכיון דבלילה עובר באזהרת דושמרת הה"נ דבשבתו' וי"ט נמי עובר באזהרה זו. דהא האי ושמרת אמיעוטי דשבתות וי"ט נמי קאי לרי"ה כמו שקאי לדידיה אמיעוטי דלילות דנ"ל נמי מהאי קרא.

אבל לר"ע דמוקי לקרא דושמרת לפסח ושבתות וי"ט דאינן זמן תפילין נ"ל מקרא אחרנא דוהיה לאות. מחיובא הוא דממעט להו קרא אבל איסורא ליכא ואם רצה להניח בהן תפילין הרשות בידו דהא בהאי קרא ליכא אזהרה כמו באידך קרא דרי"ה דאיכא אזהרה דושמרת וה"נ משמע להדיא בסוף פ"ק דביצה (ד' טו) רב ששת שרי להו לרבנן לשדורי תפילין בי"ט א"ל אביי והא אנן תנן כל שנאותין בו בי"ט משלחין אותו ומשני ה"ק כל שנאותין בו בחול משלחין אותו ופירש"י והא אנן תנן כו' ותפילין אין נאותין בהן בי"ט כדאמר' בעירובין יצא שבתות וי"ט שהן עצמן אות משלחין אותן בי"ט דהאי בי"ט דקתני מתני' לאו אנאותין דלקמיה קאי אלא אמשלחין דבתרי' ולא תויי תפילין אתי דא"נ מנח להו בי"ט ליכא איסורא ומיהו סנדל המסומר לא דלא לימא מדשרו רבנן לשלחו ש"מ מותר לנעלו ע"כ וכ"פ התוס' שם הרי בהדי' דא"נ מנח לתפילין בי"ט ליכא איסור לר"ע דממעט לשבתו' וי"ט מוהיה לאות ומה"ט שרי לשדורי תפילין בי"ט אבל לא סנדל המסומר כדתנן התם משום דלא לימא מדשרו רבנן לשלחו ש"מ מותר לנעלו וש"מ דתפילין שרי ללבשן בי"ט דאל"כ היה אסור לשדורי להו מה"ט גופיה.

מיהו כ"ז לר"ע אבל לרי"ה אסור להניחם בשבתות וי"ט דקאי עלייהו באזהרת דושמרת וכדפי'. ותדע לך דע"כ רי"ה דממעט לשבתות וי"ט מקרא דמימים ולא כל ימים נמי אקרא דהיה לאות דר"ע סמך דאלת"ה הא כיון דקרא דמימים דממעט ולא כל ימים סתמא כתיב מנ"ל דלמעוטי שבתות וגם י"ט אתי דילמא לא ממעט קרא אלא שבתות לחוד דחמיר קדושתן אבל י"ט דקילי משבת לא ממעט להו קרא והא לא מסתבר דכיון דכתב רחמנא מימים לשון רבים ולא כתב מיום לשון יחיד דש"מ דקרא למעוטי שני מיני ימים קאתי וכולהו שבתו' חדא מינא נינהו וכן כל י"ט וכיון דקרא למעוטי שני מיני ימים ממילא אימעוטי שבתות וגם י"ט דאין זה במשמע דלשון רבי' דקרא אימים שמניחים בהן תפילין דמיירי בהן קרא בהדיא קאי ולא אמיעוטי דקרא ועוד ה"ל לרי"ה למימר במיעוטי דידיה פרט לשבת לשון יחיד ואמאי נקט פרט לשבתות ל' רבים כיון דטעמא דידיה דממעט נמי לי"ט מהאי קרא משום דכל השבתות לשון יחיד קרי להו אלא וודאי רי"ה נמי אקרא דוהיה לאות סמך ומהא וודאי איתמעטו שניהם דהא י"ט גופן אות כמו שבת וכיון דאוהיה לאות סמך א"כ מיעוטי דמימים ולא כל ימים לשבתות וי"ט ל"ל.

אע"כ לומר לך דאיסורא נמי איכא דאי מוהיה לאות ה"א דלא ממעט קרא אלא מחיובא לחוד ואם רצה להניח הרשות בידו להכי כתב רחמנא למיעוטי דמימים ולא כל ימים גבי אזהרת ושמרת לומר לך דאזהרה זו של ושמרת עלייהו נמי קאי ושבתות וי"ט

שניהם במשמע באזהרה זו כיון דשוין הן שאין חובה להניח בהן תפילין מוהיה לאות ממילא שוין הן באזהרה זו של ושמרת ולא גרע י"ט מלילות דקאי עלייהו באזהרה זו.

ומהא נמי ש"מ דלר"ע ליכא איסור אם מניחן בשוי"ט שוב ראיתי להתוס' שם בעירובין שכ' ימים כו' פרט לשוי"ט נראה דאדרשא דלאות על ידך דבסמוך קא סמיך ע"כ. נראה שכיוונו למש"כ בהא דפי' יש לי ליישב דעת הגאון שהביא הרא"ש בהלכות תפילין שכתב ובס' העתים של הרב ברצלוני ראיתי פסק להגאון והילכת' אסור להניח תפילין בשבת וי"ט דכתיב ושמרת את החוקה הזאת ואסור להניח תפילין בחש"מ.

הרי שגם הגאון אסור להניח תפילין בשבת וי"ט למאי דנ"ל מושמרת. והרא"ש כ' עליו ונ"ל דאין לסמוך על האי פיסקא משום דקי"ל הלכה כר"ע מחבירו ואיהו מוקי ושמרת בחוקת פסח ושבת וי"ט נ"ל מוהיה לך לאות וכ"פ ר"א דלילה זמן תפילין היא ולרי"ה דדריש מימים ולא כל ימים פרט לשבת וי"ט לדידיה וודאי חז"מ בכלל י"ט כיון שקרויין מקרא קודש אבל לר"ע דנ"ל לשבת וי"ט מוהיה לאות אין חז"מ בכלל כדפי' לעיל ע"כ.

ואאל"כ דכיון דרי"ה אקרא דר"ע קא סמיך א"כ כיון דבקרא דר"ע אין חז"מ במשמע א"א לך למעטינהו מקרא דרי"ה לחוד. גם עיקר קושיית הרא"ש ע"ד הגאון לק"מ דכיון דפשיטא להרא"ש דבמיעוטא דרי"ה חז"מ נמי בכלל הואיל וקרויין מקרא קודש אם כן ע"כ בדר"ע נמי בכלל.

והא דקאמר שהן גופן אות או משום דפסח אסור בחמץ וסוכות מצות סוכה הוי האות וה"ט שייך נמי בחז"מ וכמש"כ הרא"ש שם בשם רבוותא א"נ גופן אות משום איסור מלאכה קאמר אלא דחז"מ נמי אסור במלאכה מה"ת דאי כדפי' הרא"ש שם דהאות הוא איסור מלאכה דומיא דשבת ואיסור מלאכה דחז"מ דרבנן וממיעוטא דר"ע לא משמע למעט חז"מ א"כ היאך ממעט להו רי"ה הא איהו נמי ע"כ אמיעוטא דר"ע סמיך.

אלא וודאי מדרי"ה דקאמר סתמא פרט ליי"ט וחה"מ מסתמא נכלל בשם י"ט שהרי קרוי מקרא קודש נשמע לפרט ליי"ט דר"ע דחול המועד נמי בכלל \$ציור בספר\$ אע"ג דמדרי"ע אין ראייה מדנקט י"ט סתמא דחה"מ נמי בכלל. דהא י"ל דמשום דמעט להו מהן גופן אות וע"כ היינו אות דעשיית מלאכה דומיא דשבת וממילא משמע דאין חז"מ בכלל זה דהא מותר במלאכה מן התורה.

מ"מ בע"כ במיעוטא דר"ע הוי חז"מ מדמעט להו רי"ה והא איהו נמי אדר"ע סמיך. נמצא מאי דנקט הגאון קרא דרי"ה למעט שבת וי"ט לאו משום דהילכתא כוותי' דוודאי הלכ' כר"ע מחבירו אלא משום דמדרי"ה נשמע לר"ע וכדפי'.

אבל אי קשה לי על הגאון הא ק"ל כיון דהלכה כר"ע אמאי קאמר דאסור להניח תפילין בשבת וי"ט וחה"מ הא לר"ע ליכ' איסורא והמחזור דהגאון פוסק כרי"ה וה"נ הרמב"ם פוסק כמותו ולפנינו יתבאר טעמם בס"ד. ולמש"כ נ"ל דברי הרמב"ם שכ' בפ"ד מהל' תפילין זמן הנחת תפילין ביום ולא בלילה שנא' מימים ימימה חוקה זו היא מצות תפילין וכן שבתות וי"ט אינן זמן תפילין שנא' והיה לאות ושבתות וי"ט הן עצמן אות ע"כ.

נקט קרא דרי"ה למעוטי לילות וקרא דר"ע למעט שבת וי"ט. וכתב הכ"מ דטעמא דידיה משום דאע"ג דפסקינן דלא כר"ע בהא דלילה זת"ה היינו משום דכמה תנאי ס"ל התם

דלילה לאו זת"ה אבל בשבת וי"ט כ"ע מודו לי' לענין דינא אלא דרי"ה מייתי ליה מחד קרא ור"ע מייתי ליה מחד קרא והלכה כר"ע מחביריו.

ואין טעם לדברים אלו דוודאי הא בהא תליא דלרי"ה דס"ל דחוקה זו בחוקת תפילין הכתוב מדבר ממילא אימעט מהאי קרא שבת וי"ט כמו לילות ואפי' לר"ע לא צריך קרא דוהי' לאות אלא משום דס"ל דבחוקת הפסח הכתוב מדבר והרי הרמב"ם פסק כרי"ה ואימעט מהאי קרא שבת וי"ט נמי כמו לילות ולמה לי' למילף מקרא דוהיה לאות ולמש"כ אתי שפיר דמשום דרי"ה נמי אקרא דר"ע סמיך הילכך נקט ליה הרמב"ם.

מ"מ קשה דאמאי לא הביא הרמב"ם נמי לקרא דרי"ה למעט שוי"ט ונ"מ לענין דאם הניח תפילין בשוי"ט שעובר בלאו כמו בליל' שפסק שם הרמב"ם שעובר בלאו וכמשכ"ל. ועק"ל למאי דפסק הרמב"ם דלילה לאו זמן תפילין א"כ ה"ה לשוי"ט ועובר על אזהרת ושמרת כמו לילה וכמש"כ ולפי"ז הא דתנן ברפ"י דעירובין המוצא תפילין מכניסן זוג זוג רג"א שתים שתים ע"כ דלא כרי"ה דלדידיה כיון דאיכא איסורא דאוריית' להניח תפילין בשבת ואפי' כדי לשמרן לא שרי להרמב"ם אלא באם שמונחים עליו מבע"י אבל להניחן לכתחילה עליו בלילה אסור מה"ת וכמש"ל בסי' שאח"ז בשמווה"ה לשוי"ט נמי דינא הכי לרי"ה דהא מחד קרא נ"ל וכמש"כ.

הא וודאי משום בזיון תפילין לא קא שרו ליה לעשות איסור דאורייתא ולרי"ה אין לו תקנה אלא להחשיך עליהן ולהביאן כדתני סיפא גבי מצאן צבתים או כריכות. ואע"ג דבעי הגמ' שם לאוקמי לפלוגת' דת"ק ור"ג בשב' זמן תפילין דלת"ק זמן תפילין ולר"ג לאו זמן תפילין ולחד לישנ' מ"ל בלעבו' על כל תוסיף שלא בזמנו פליגי דכ"ע שבת לאו זמן תפילין וקאמר הגמרא מאן ס"ל שבת זמן תפילין ורצה הגמ' לאוקמי כר"ע דאמר דקרא דושמרת בחוקת הפסח הכתוב מדבר.

ומשמע דמ"ד שבת לאו זמן תפילין כרי"ה ס"ל ואם כן לל"ק לר"ג וללישנא בתרא לכ"ע היאך מכניסן הא איכא איסורא דאורייתא. הא ל"ק דבמסקנ' לא קיימא הכי שהרי מייתי התם הא דתניא דלר"ע נמי שבת לאו זמן תפילין מוהיה לאות ולדידיה ליכא איסור' במניח תפילין בשב' וי"ט וכמש"כ ולמאי דס"ד מעיקרא דמאן תנא שבת זמן תפילין ר"ע מכלל דמ"ד לאו זמן תפילין רי"ה הוא ע"כ להרמב"ם דס"ל דאפי' לשמרן אסור מה"ת בלילה וה"ה בשבת.

ר"ג ות"ק דשרו להכניס תפילין בשבת משום בזיון כ"ע שבת זמן תפילין ס"ל ופליגי בלצאת או לעבור בזמנו אי צריכה כוונה או לא וכאיך לישנא התם בגמ' דמ"ל הכי. אבל הרמב"ם וודאי קשה דלמאי דפסק לענין לילה דלאו זת"ה כרי"ה דס"ל בחוקת תפילין הכתוב מדבר ועובר עליו בלאו דאזהרת ושמרת ואפי' בכדי לשמרן ולפי"ז ה"ה בשבת נמי דינא הכי וא"כ אמאי פסק בפ"י מהל' שבת המוצא תפילין בשבת ברה"ר כיצד הוא עושה לובשן כדרך מניח של יד בידו של ראש בראשו ונכנס וחולצן בבית וחוזר ויוצא ולובש זוג שני וחולצן עד שיכניס את כולן ע"כ.

הרי עובר על לאו דושמרת בלבישתן בשבת. מ"מ גם מדברי הרמב"ם למדנו דרי"ה במיעוטא דידיה דמימים פרט לשוי"ט נמי אקרא דר"ע סמיך וכדפי'.

וא"ת הא דאמר בירושלמי פ"ב דברכות ר' אבוה בשם ר"א הנותן תפילין בלילה עובר בעשה מ"ט ושמרת את החוקה הזאת כו' ימים ולא לילות ימימה פרט לשו"ט אית דבעי מימר נשמענה מן הדא והיה לאות על ידכה יצאו שו"ט שכולן אות ולא כן כתיב מימים ימימה לית לך אלא כיי דמר ר' יוחנן כל מילתא דלא מחזורין מסמכין לה מן אתרין סגין.

והשתא מאי פריך ולא כן כתיב מימים ימימה הא מ"מ איצטריך והיה לאות דאל"כ א"א למעט אלא שבתות לחוד ולא י"ט. לק"מ דלאו אי"ט קא פריך אלא אשבתות לחוד ל"ל למעוטי מוהיה לאות הא מקרא דמימים ימימה נתמעטו עכ"פ שבתות מיני' וכדפי'.

ואדרבה מכאן ראייה לדברי מדפריך ולא כן כתיב מימים ימימה ומאי קושיא הא ר"ע דדריש מוהיה לאות לא דריש מימים ימימ' לתפילין אלא ס"ל דבחוקת הפסח הכתוב מדבר וס"ל דלילה זמן תפילין היא אע"כ רי"ה נמי דריש לווהיה לאות והיה ברייתא דוהיה לאות דמייתי בירושלמי רי"ה תני לה הילכך פריך שפיר ולא כן כתיב מימים ימימה דממעט מיניה שבתות עכ"פ ול"ל למעט לשבתות נמי מוהיה לאות לא ה"ל למעט מיני' אלא יו"ט לחוד.

וא"ש נמי הא דמשני כל מילתא דלא מחזורין כו' דמ"מ תקשה תרי קראי לשבת ויו"ט מימים ימימה והיה לך לאות ל"ל. אבל למש"כ ניחא וצריכי דאי מימים ימימה לא נתמעטו אלא שבתות לחוד ולא יו"ט כתב רחמנא והיה לך לאות ליו"ט ואי מוהיה לך לאות אע"ג דנתמעטו שבתות וגם יו"ט דהא תרווייהו גופן אות ה"א דמחיובא אימעטו אבל איסורא ליכא כתב רחמנא מימים ימימה למימרא דאיסורא נמי איכא דאזהרת ושמרת עלייהו נמי קאי: וראיתי להב"י בא"ח סי' כ"ט שמסתפק בזה לר"ע אי האי קרא דוהיה לך לאות דממעט שבת וי"ט לומר דאסור להניח בהן תפילין או דילמא מחיובא קא ממעט להו ולא מאיסורא וכבר נתברר מהא דר"ש דשרי לשדורי תפילין ביו"ט דמחיובא ממעט להו אבל איסורא ליכא.

אבל ק"ל מההיא שמעתא דהקומץ דאמר ר"ח ורבר"ה מצלו בהו באורתא ופריך מי אמר רבר"ה הכי והאמר ספק חשיכה ספק אינה חשיכה לא חולץ ולא מניח הא וודאי חשיכה חולץ ומשני התם בע"ש איתמר ופריך תו מאי קסבר אי קסבר לילה זמן תפילין שבת נמי ז"ת ואי קסבר שבת לאו זמן תפילין לילה נמי לאו זמן תפילין דמהיכא דממעטי שבת ממעטי לילות וכדרי"ה.

ומשני נ"ל מהיכא דנ"ל לר"ע מוהיה לאות יצאו שבתות ויו"ט שהן גופן אות. וש"מ דאפי' לר"ע אסור להניח תפילין בשבת וה"ה ליו"ט שהרי רבה דס"ל כוותיה דדריש לחוקה זו לפסח נאמרה ושבת ויו"ט נתמעטו מוהיה לאות קאמר ספק חשיכה לא חולץ הא וודאי חשיכה דע"ש חולץ.

והא ל"ל דהא דחולץ בע"ש בוודאי חשיכה לאו משום דאיכא איסורא בהנחת תפילין בשבת מצד עצמו של מצות תפילין כדאיכא לרי"ה דהא ליתא אלא ה"ט דוודאי חשיכה דע"ש דחולץ משום דילמא אתי לאתויי ד"א ברה"ר כדאמר בפ' במה אשה (ד' סא) וא"כ יו"ט דאין בו משום איסור הוצאה מותר להניחם לפיכך שרי לשדורי תפילין ביו"ט

דאי איפשר לומר כן דא"כ כי משני ההיא בע"ש איתמר מאי פריך מאי קסבר אי קסבר לילה זמן תפילין שבת נמי זמן תפילין.

מה בכך מ"מ וודאי חשיכה חולץ אע"ג דזמן תפילין היא משום דרבנן גזרו דילמא אתי לאתויי ד"א ברה"ר. אלא ע"כ ה"ט כמו שפי' התוס' דאפי' לרב דאמר בפ' ב"א (ד' סד) כל שאסרו חכמים לצאת לרה"ר אסרו לצאת לחצר מ"מ בתפילין מודה רב דאע"ג דאסרו לצאת לרה"ר בחצר שרי דל"ד לשאר תכשיטים דגזר רב בחצר דילמא מישתלי ואתי לאפוקי לרה"ר.

אבל תפילין כיון דחייב אדם למשמש בתפילין כל שעה מידכר דכיר להו. דמה"ט אמר יוצא אדם בתפילין ע"ש עם חשיכה משא"כ בשאר דברים דאסור לצאת בהן ע"ש עם חשיכה ע"כ.

וא"כ הא דוודאי חשיכה חולץ ע"כ כיון דשבת לאו זמן תפילין אפי' לר"ע דיליף מוהיה לאות אסור להניח תפילין מצד עצמן כמו לרי"ה. וכיון דטעמא מש"ה הוא אין לחלק בין שבת ליו"ט שהרי יו"ט נמי מוהיה לאות נתמעט מהנחת תפילין.

וא"כ תקשה אמאי שרי ר"ש לשדורי תפילין ביו"ט. וי"ל דוודאי לר"ע מוהיה לאות לא נתמעטו שוי"ט מתפילין אלא ממצוה אבל רשות הוי ואם מניחן ל"ל בה והא דוודאי חשיכה חולץ ה"ט דילמא אתי לאתויי ד"א ברה"ר ואסרו נמי בחצר מה"ט דילמא מישתלי ואתי לאפוקי ברה"ר.

ומ"מ פריך שפיר אי לילה זמן תפילין שבת נמי זמן תפילין ואמאי וודאי חשיכה חולץ דכיון דשבת ז"ת הוא חייב למשמש בהן כיון שמקיים מצות תפילין בהנחתן עליו הילכך מידכר דכיר ול"ח לדילמא מישתלי אבל אי שבת לאו ז"ת אע"פ שמונחים עליו אינו חייב למשמש בהן דהואיל ואינו עושה מצוה בהנחתן עליו ואינן אסורים בהס"ה משמוש למה ליה הילכך חיישינן לדילמא מישתלי לפיכך וודאי חשיכה חולץ ואפילו בחצר נמי אסור לצאת בהן.

הילכך אדר"ע דס"ל שבת לאו ז"ת אע"ג דמוהיה לאות א"א למעטן אלא ממצוה אבל מרשות לא. מ"מ מדרבנן אסור אפי' בחצר דילמא מישתלי הואיל וליכא מצוה בהנחתן עליו ואינו חייב למשמש בהן ואדרבה מכאן נ"ל לה"ר דלר"ע דמעט שוי"ט מוהיה לאות מחיובא הוא דמעט להו קרא אבל איסור' ליכא דאס"ד דאיסור' נמי איכ' בהנחתן מה"ת א"כ למאי שיתברר לקמן בסי' שאח"ז בס"ד דלרי"ה דאיכא אזהרה מה"ת שלא להניח תפילין בלילה אין לחלק בין חליצה להנחה ושניהם אסורין מה"ת א"כ מדרי"ה נשמע לר"ע דאם איתא דאיכא איסורא לר"ע ל"ש הנחה ל"ש חליצה שוין הן מה"ת לאיסורא.

א"כ תקשה לך למאי דמסיק דרבה בר"ה כר"ע ס"ל אמאי ספק חשיכה לא חולץ בע"ש הא ה"ל ספק איסור של תורה דילמא לילה היא וקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא. אלא וודאי לר"ע ליכא איסור כלל בהנחתן בשוי"ט מה"ת ורבנן הוא דגזרו דילמא מישתלי ונפיק לרה"ר ול"ג על ספק חשיכה אלא בהנחה אבל לא בחליצה הואיל וספיקא הוי.

וענ"ל לה"ר מהא דתנן בפ' ב"א (דף ס) לא יצא האיש בתפילין ואם יצא אינו חיוב חטאת ואמר עלה בגמ' א"ר ספרא לא תימא אדמ"ד שבת זת"ה אלא אפי' למ"ד שבת לאו זמן תפילין הוא אינו חייב חטאת מ"ט דרך מלבוש עבידא. וע"כ הא דאמר ר"ס דאפי' למ"ד שבת לאו ז"ת אינו חייב חטאת לאו אדרי"ה קאמר לה דהא לדידיה כיון דאיכא איסור של תורה במניח תפילין בשבת מאזהרת ושמרת וודאי אם יצא חייב חטאת כדתנן ברפ"י דעירובין (ד' צה) המוצא תפילין מכניסן זוג זוג רג"א שתיים שתיים.

ומ"ל בגמ' לחד לישנא בשב' ז"ת קמיפלגי דתק"ס שבת זת"ה ופירש"י דכיון דזת"ה ואיכא בל תוסיף אתי איסור בל תוסיף ומשוי להו עליה כמשאוי ע"כ. אלמא משום איסורא ה"ל כמשאוי וא"כ אם יצא חייב חטאת כיון דה"ל כמשאוי א"כ לרי"ה אמאי פסיק תנא למילתי' אם יצא בתפילין אינו חייב חטאת הא אם הניחן לכתחילה בשבת ואינו מתכוין לשמרן עובר על אזהרת ושמרת לכ"ע כמו שע"ע בכה"ג בלילה לרי"ה וכמש"ל בסי' הקדום.

וא"כ ליתי איסור ושמרת ולשויה עליה למשאוי וליחייב חטאת. אע"כ ר"ע הוא דממעט לשבת מן התפילין מוהיה לאות ואליבא דידיה קאמר למ"ד שבת לאו זמן תפילין דאינו חייב חטאת משום דדרך מלבוש עבידא והשתא אס"ד דלר"ע נמי איכא איסור של תורה במניחן בשבת אכתי תקשה לך אמאי אח"ח ליתי איסורא ולשויה עליה כמשאוי ואע"ג דדרך מלבוש עבידא וליחייב חטאת.

אלא וודאי ש"מ דלר"ע ליכא איסור כלל ור"ס אליבא דר"ע קאמר לה. והנה באמת ק"ל על סברת רש"י דאיסור משוי לה למשאוי.

מהא דתנן בס"פ הקומץ ד' ציציות מעכבו' זא"ז שארבעתן מצוה אחת רי"א ארבעתן ד' מצות ואמרינן בגמ' (ד' לז) מאי בינייהו וא"ר דר"ה איכא בינייהו דאמר היוצא בטלית שאינה מצוייצת כהלכת' בשבת חייב חטאת. כלומר ואם הטיל לג' ולא לד' ולר"י ה"ל מצוייצת כהלכתה ופטור דהא מ"מ ג' מצות מיהא איכא והרי לר"י במטיל לג' ולא לד' עובר על בל תגרע כדאמר בפ"ח דזבחים (דף עט) גבי הניתנים מתן ד' שנתערבו בניתנין מתן א' דאם נותן במתנה א' דהרי הוא עובר על בל תגרע אע"ג דקי"ל כל הניתנין במתן ד' שנתנן במתנ' א' יצא.

הה"נ אע"ג דד' ציציות לר"י אין מעכבין זא"ז מ"מ בהטיל לג' ולא לד' עובר על בל תגרע וא"כ לד' רש"י הא ליכא מידי בהא דר"ה בין ת"ק לר"י דאע"ג דלר"י ה"ל מצוייצת כהלכתה בהטיל לג' הואיל וד' מצות הן מ"מ הואיל ועבר על בל תגרע אתי איסור בל תגרע ומשוי להו למשאוי וחייב חטאת נמי לר"י אלא ע"כ דמשום איסור לא משוי להו למשאוי והשתא אתי שפיר דאיכא בינייהו בין ר"י לת"ק הא דר"ה ודלא כדברי רש"י ויש ליישב ואין לי להאריך כאן בזה.

מכל מקום הרי נתברר לנו דלר"ע ליכא איסורא כלל בהנחת תפילין בשבת ויו"ט וקי"ל כוותיה וכמו שאכתוב לפנינו בס"ד בסימן שאח"ז: סימן מב ואני תמה על פוסקי הלכות למה השמיטו להא דרבה בר רב הונא דאמר ספק חשיכה ספק אינה חשיכה לא חולץ ולא מניח ואוקימנ' דבערב שבת איתמר.

דבשלמ' הרמב"ם שהשמיטו לק"מ משום דפוסק דלילה לאו זמן ת"ה וה"מ בהנחה דא"מ והמניחן לכתחילה בלילה עובר עליו בלאו וכר"י אבל א"צ לחלצן אלא דהוי הלכה ואין מורין כן א"כ מילתא דפשיטא היא דבספק חשיכה אינו מניח דהא ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא והא דלא חולץ נמי מילתא דפשיטא היא דחליצה בלילה א"צ אלא מדרבנן בעלמא וספיקא להקל ורבה בר רב הונא ס"ל כר"ע דלילה זמן תפילין היא ומחמת לילה בספק חשיכה מותרין אפ"י בהנחה לכתחילה ואע"ג דלכ"ע אם חולצן אין מניחן לכתחילה בלילה כמש"ל בסי' שאח"ז.

מ"מ בספק חשיכה ה"ל ספיקא דרבנן ולקול' וקמ"ל דאפ"ה בס"ח דע"ש מחמת איסור שבת אין מניחן לכתחיל' אע"ג דה"ל ספיקא דרבנן מ"מ בס"ח דע"ש מחמת איסור שבת גזרו חכמים דאפ"ה אין מניחן לכתחילה אבל שאר פוסקי הלכות וכן הטור והאחרונים שפסקו דלילה זמן תפילין היא אם כן ה"ל להביא הא דרבה דבס"ח דע"ש אע"ג דה"ל ספיקא דרבנן אפ"ה אין מניחן לכתחילה.

ובשלמא לר"פ שפסקו דלא כרב בהא דכל שאסרו חכמים לצאת בו לר"ה אסור לצאת בו לחצר וה"ה דבבית נמי אסור כמש"כ הה"מ בפ"י"ט מהלכות שבת בשם הרשב"א והרמב"ן אלא כר' ענני בר ששון דאמר שם בפ' ב"א משמיה דר"י דהכל ככבול ושרי לצאת בו לחצר. א"כ ליכא נ"מ בהא דרבה בר רב הונא דהא אפ"י בשבת מותר להניח תפילין אפ"י לכתחילה אע"פ דשבת לזת"ה מ"מ ליכא איסור לא מצד עצמן ולא משום גזירה שמא יצא בהן לרה"ר וכ"ש בה"ש בספק חשיכה דל"ל בה ורבה ברה"ר כרב רבי' ס"ל.

אלא להרי"ף קשה כיון שפוסק בפ' ב"א כרב דאפ"י בחצר אסור אם כן ה"ל להביא הא דרבה בהלכות דספק חשיכה אינו מניח לכתחילה. ול"ל דס"ל דאביי דאמר בספ"ק דביצה היה יושב בבה"מ ותפילין בראשו וקידש עליו היום מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו פליג אדרבה משום דמשמע לו ז"ל דקד"ה היינו בהמ"ש דספיקא הוא וקד"ה מספיקא וכמו שפירש"י ברפ"ק דברכות גבי ק"ש דאר"א התם דזמן ק"ש הוי משעה שקד"ה בע"ש דהיינו בה"ש דקד"ה מספיקא.

ומדמניח ידו עליהם וטעמא כדי שלא יראום והתירו לו מפני שמירתן שלא לחלצן הא לא"ה אפ"י חליצה בעי בהש"מ וכ"ש שאינו מניח לכתחילה ודלא כרבה דאמר ספק חשיכה לא חולץ. וכיון שהביא בהלכות להא דאביי ברפ"י דעירובין ובהל' תפילין שלו סמך עליו דלית הלכתא כרבה ובס"ח אפ"י חליצה נמי בעי וכ"ש שאינו מניח דהא ליתא שהרי הביא התם ברייתא דתנא היה יושב בבה"מ ותפילין בראשו וקידש עליו היום כו' וכדברי אביי.

וא"כ מהא ברייתא תקשה לרבה אע"כ דהאי וקידש עליו היום לאו בבהש"מ מיירי כההיא דברכות אלא בצה"כ מיירי. וא"כ הדרא קושיא לדוכתא דאמאי השמיט הרי"ף להא דרבה דבספק חשיכה אינו מניח ואומר אני שמכאן ראייה למש"ל סי' שאח"ז דהרי"ף ס"ל נמי דהלכה כמ"ד לילה לאו זמן תפילין היא וא"כ אין נ"מ בהא דרבה כלל וכמש"ל לדעת הרמב"ם וא"כ לדידן דקי"ל לילה זת"ה מה"ת להני פוסקים שפסקו כרב דכל

שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו לחצר בספק חשיכה לא חולץ ולא מניח כרבה.

וא"כ לדידהו ז"ל יש חילוק בין שבת לי"ט בהא מילתא דאע"ג דמה"ת שניהם שוין דלאו זמן תפילין הן ואם רוצה מניחן אפ"ה בשבת אסור מדרבנן להיות תפילין עליו אפי' בבית משום גזירה שמא יצא בהן לרה"ר ובי"ט מותר להניחן לכתחילה דאין בו איסור הוצאה. ויש לי להביא סייג לזה דה"ט דלרבה בספק חשיכה דאינו מניח לאו משום דאסור בהנחה מצד עצמן הוא אלא משום גזירה שמא יצא בהן לרה"ר ודוקא בשבת הוא דאסור אבל בי"ט ל"ל בה דאי היה אסור בהנחתן בשבת מצד עצמן היה אסור בי"ט נמי א"כ אמאי משני ההוא בע"ש איתמר הא דרבה דספק חשיכה לא חולץ ולא מניח ואלו י"ט שיירי' ול"ק ההוא בע"ש ועי"ט איתמר שהרי בברייתא דרי"ה ודר"ע דמר ממעט להו ממימים ימימה ומר ממעט להו מוהיה לך לאות נקטי לתרווייהו לשבתות וי"ט.

אלא וודאי כדאמרן. והכי משמע לי מדברי רש"י כמש"כ בטעמא דרבה דספק חשיכה לא מניח משום דס"ל כרב רבי דבסנהדרין ספ"ז (ד' סח) גבי כשחלה ר"א נכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין גער בו משום היאך מניחין איסור סקילה ועוסקין באיסור שבות ופירש"י לחלוץ תפילין של אביו דקסבר שבת לאו זת"ה ואסור להניחן שמא יצא בהן לרה"ר ע"כ.

ואיכא למידק דל"ל לפ' דקסבר שבת לאו זת"ה אפי' את"ל שבת זמן תפילין הוא מ"מ אסור להניחן כדמוכח ברפ"י דעירובין גבי המוצא תפילין מכניסן זוג זוג כו' ובפ' ב"א אהא דתנן ולא בתפילין ואם יצא אינו חייב חטאת א"ר ספרא דאפי' למ"ד שבת זמן ת"ה אפ"ה לא יצא ובע"כ ה"ט דפי' ז"ל דס"ל שבת לאו זמן תפילין הוא משום דהתוס' כתבו שם לחלוץ תפילין פ"ה של ר"א אע"ג דלא היה ר"א זז ממקום אחד קרי ליה איסור שבות דכל שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר אסור לצאת בו לחצר וה"ה דאפי' יושב במקום א' אסור ע"כ.

והרי ע"כ לא אסור לצאת בתפילין לחצר אליבא דרב אלא למ"ד שבת לאו זת"ה ואין בהן משום איסור היסח הדעת כיון דאין מצוה בהנחתן וחיישינן שמא יצא בהן לרה"ר. אבל למ"ד שבת זמן תפילין הוא הואיל ומקיי' מצות תפילין בהנחתן עליו יש בהן משום היסח הדעת אפי' רב מודה דמותר לצאת בהן לחצר וכ"ש בבית דשרי דכיון דאסורים בהיסח הדעת מידכר דכיר ולא חיישינן שמא יצא בהן לרה"ר וכיון דר"א לא זז ממקום אחד מחמת חוליו ואפ"ה אסור לו בתפילין משום שבות ש"מ דסבירא ליה שבת לאו זמן תפילין הוא ואפי' בבית אסור משום שבות.

ומכאן ק"ל על הרמב"ם דשם בהל' שבת כתב דהא דאסור בחצר אליבא דרב דפסק כוותיה היינו בחצר שאינה מעורבת אבל לא במעורבת ולפי זה כ"ש בבית דליכא איסורא. אם כן ל"ל לר"א לחלוץ תפילין משום איסור שבות כיון דלא זז ממקום אחד.

ואיפשר שהוא ז"ל מפרש נכנס הורקנוס בנו לחלוץ תפילין לאו אתפילין של אביו קאי אלא אתפילין של עצמו קאמר אלא לשון נכנס לא אתי שפיר להאי פי' ויש ליישב בדוחק

ואין להאריך בזה ונחזור לענייננו לדין הנחת תפילין בשבת וי"ט דבי"ט לכולי עלמא שרי ובשבת אע"ג דליכא איסורא בהנחתן מצד עצמן מ"מ למאן דפוסק כרב אפי' בבית אסור להניחן ואפילו בין השמשות לא מניח כרבה ברה"ר אבל למאן דפוסק כר' ענני אפי' בשבת מותר לצאת בהן לחצר וכ"ש בבית ותו לא מידי: סימן מג ועתה אבאר אם לילה זמן תפילין היא או לא בפ' הקומץ אמר ת"ר תפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחתן כיצד היה משכים לצאת לדרך ומתיירא שמא יאבדו מניחן וכשיגיע זמנם ממשמש בהן ומברך עליהן ועד מתי מניחן עד שתשקע החמה רי"א עד שתכלה רגל מן השוק וחכ"א עד זמן שינה ומוזים חכמים ור"י שאם חלצן לצאת לב"ה או ליכנס לבית המרחץ ושקעה חמה שוב אינו חוזר ומניחן ופי' התוספות ר"י וחכמים ס"ל דלילה זמן תפילין אלא חיישינן שמא ישן בהן ועבד ר"י הרחקה טפי מדרבנן ע"כ.

ומשמע מדבריהן דר"י וחכמים הוא דס"ל דלילה זמן תפילין אבל ת"ק ס"ל דלילה לאו זמן תפילין. והא דקאמר ת"ק היה משכים לצאת לדרך ופרש"י ומתיירא שמא יאבדו מניחן אע"ג דלמ"ד לילה לאו זמן תפילין המניחם בלילה עביד איסורא דאורייתא שעובר על אזהרת דושמרת וכמש"כ הא אמר לקמן אר"א ואם לשמרן מותר ופירש"י ואם לשמרן שלא יאבדו מותר להניחם אפי' לאחר שקיעת החמה ע"כ.

וכיון דמתיירא שלא יאבדו הוא דמניחן היינו לשמרן ומותר להניחן לכ"ע אפי' למ"ד לילה לאו זמן תפילין אלא שלפי"ז ק"ל דא"כ ר"א דאמר אם לשמרן מותר מאי קמ"ל הא בהדיא תניא הכי. וי"ל כדפירש"י תפילין שהניחן קודם עלות השחר מברך עליהן משעת הנחתן משעת זמן הנחתן דאמר בפ"ק דברכות בק"ש אחרים אמרו משירא' חבירו ברחוק ד"א ואמר התם לתפילין כאחרים כלומר הנחת תפילין כאחרים ע"כ.

הרי שזמן תפילין אינו כשהאיר היום מיד ועלה עמוד השחר אלא לאחר זמן משיראה חבירו ברחוק ד"א וא"כ הא דתניא היה משכים לצאת לדרך יש לפ' במשכים ביום לאחר עה"ש דשוב אין איסור להניחם דהא קי"ל משעלה עה"ש ימא הוא וזמן תפילין הוא מה"ת אלא שעדיין לא הגיע זמן של דבריהם שהוא משיראה את חבירו ברחוק ד"א ויכירנו הילכך מותר להניחן בשביל שלא יאבדו.

אבל להניחן בלילה דאיכא איסורא דאורייתא סד"א אפי' לשמרן בשביל שלא יאבדו נמי אסור קמ"ל ר"א דשרי ואל תתמה על מה דפי' דהיה משכים לצאת לדרך דתניא דמיירי לאחר שעלה עמוד השחר. דכה"ג מצינו לישנא דהיה משכים דאין פי' בהשכמה קודם היום אלא שהשכים והקדים לצאת קודם זמן הקבוע לדבר זה דאיירי ביה.

דהכי תניא בס"פ ת"ה (ד' ל) השכים לצאת לדרך מביאים לו שופר ותוקע לולב ומנענע מגילה וקורא בה וכשיגיע זמן ק"ש קורא. והאי השכים לצאת לדרך ע"כ פי' לאחר ע"ה וקודם זמן ק"ש דאלו קודם ע"ה אינו יוצא ידי חובת שופר ולולב ומגילה כדתנן בספ"ב דמגילה (ד' כ).

ויש ללמוד לפי שיטת התוס' דלמ"ד לילה זמן תפילין ליכא למ"ד שצריך לחלצן מדרבנן תיכף לאחר שקיעת החמה אלא לר"י כדאית ליה ולחכמים כדא"ל אבל עד אותו זמן ל"ג רבנן משום שמא ישן ויפיח בהן. והא דקאמר ת"ק עד מתי מניחן עד שתשקע החמה

ותו לא ה"ט משום דס"ל לילה לאו זמן תפילין היא ומ"מ אפי' למ"ד לילה זמן תפילין מודה דאסור להניחן לכתחילה משתשקע החמה מדרבנן כדקתני סיפא מודים חכמים ור"י שאם חלצן כו'.

וה"נ משמע מהא דאמר אביי בספ"ק דביצ' (דף טו) היה בא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו חמה מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו ופי' שם התוס' דמיירי בחול הואיל ושק"ה יש לו לסלקן וקמ"ל לילה לאו זמן תפילין ע"כ. ומדמוקי להא דאביי כמ"ד לילה לאו זמן תפילין ש"מ דאי לילה זמן תפילין ליכא למ"ד דצריך לחלצן מדרבנן משת"ה דאל"כ ל"ל לאוקמי הא דאביי דלא כהילכתא דהא לדעת התוס' קי"ל לילה זמן תפילין וכמ"ש לקמן.

וק"ל לפי"ז דאמר התם אר"נ הלכה כר"י ר"ח ורבה בר"ה מצלו בהו באורתא ופריך ומי א"ר בר"ה הכי והא"ר בר"ה ספק חשיכה ספק אינה חשיכה לא חולץ ולא מניח הא וודאי חשיכה חולץ ומשני התם בע"ש איתמר. והשתא למאי דס"ד דהא דאמר רבה ספק חשיכה כו' מיירי בחול ומדודאי חשיכה חולץ ע"כ כת"ק ס"ל דאמר עד מתי מניחן עד שתשקע החמה ולא יותר ואס"ד דלת"ק לילה לאו זמן תפילין והרי למ"ד לילה לאו זמן תפילין עובר עליהן מה"ת בלילה באזהרה דושמרת א"כ ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אמאי אינו חולץ הא כיון דספק לילה וחשיכה הוא ה"ל ספיקא דאורייתא דילמא לילה היא וקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא והרי להתוס' אין לחלק בהא איסורא דהנחת תפילין בלילה למ"ד לאו זמן תפילין הוא בין הנחה לחליצה ושניהן אסורין מה"ת שהרי פי' שם אהא דבני מערבא מברכי בתר דמסלקי תפילין לשמור חוקיו דדוקא כשמסלקין סמוך לשקיעת החמה דדרשינן ימים ולא לילות ומחוייב לסלקן כדאמר בסמוך הניח תפילין אחר שק"ה עובר בעשה ע"כ.

אלמא מחוייב לסלקן ולחלצן מה"ת למ"ד לילה לאו זמן תפילין וא"כ בספק חשיכה אמאי אינו חולץ מספיקא. וי"ל בדוחק דהאי מקשה לא אסיק אדעתיה הא דר"א ור"י דלקמן דהמניח תפילין אחר שקיעת החמה שיהא עובר בלאו או בעשה אלא ס"ד דמחוייב קא ממעט קרא ללילות מן התפילין אבל אם מניחן ל"ל בה ובמסקנת הסוגיא אמר אמר רבינא הוי יתבינא קמיה דר"א וחשך והניח תפילין וא"ל לשמרן קא בעי להו מר וא"ל אין וחזיתא לדעתיה דלאו לשמרן הוא בעי וסבר הלכה ואין מורין כן.

וכתבו התוס' בספ"ב דעירובין (ד' כו) דקי"ל כר"ע דאמר לא נאמרה חוקה זו אלא לענין פסח בלבדו ובהקומץ רבה פסקינן דליל' זמן תפילין עד שעת שינה ור"א ורבינא מסקי התם הלכה ואין מורין כן אלא כל הלילה זמן תפילין כר"ע דשמעתין ע"כ. ואני תמה על מש"כ דבהקומץ פסק דלילה זמן תפילין עד שעת שינה דהא ליכא מ"ד הכי שהרי לל"ק דר"נ אמר התם הלכה כר"י איכא דאמרי אר"נ אין הלכה כר"י והא ר"ח ורבה בר"ה מצלו באורתא והיא פליגי.

הרי לל"ק ו בבבב במהלכה כר"י אין זמן תפילין מדרבנן בלילה אלא עד שתכלה רגל מן השוק דקדים לזמן שינה כמש"כ התוס' בהקומץ וכמשכ"ל ואפי' ללישנא בתרא דאר"נ אין הלכה כר"י לאו למימרא דהלכה כחכמים דאמרי עד זמן שינה דא"כ מאי פריך והא ר"ח ורבה בר"ה מצלו בהו באורתא ול"ל למימר והיא פליגא.

הא למאי דפסק ר"נ כחכמים עד זמן שינה נמי שפיר מצלו בהו באורתא. אלא וודאי הא דאר"נ אין הלכה כר"י לומר דהלכה כת"ק דמניחן עד שתשקע החמה ותו לא וכמ"ש התם התוס'.

והא ר"ח ורבר"ה מצלו בהו באורתא. פשיטא ליה הא דקאמר ר"נ אין הלכה כר"י לאו משום שיהא הלכה כחכמים דא"כ לימא הלכה כחכמים אלא למימר דהלכה כת"ק והא דלא אמר הלכה כת"ק לפי שהדבר שנוי סתם ולא נזכר בו לא לשון רבים ולא לשון יחיד ע"כ.

ונ"ל כיון דל"ב לא אמר ר"נ הלכה כר"י אלא אדרבה אין הלכה כר"י אמר אע"ג דליתא להא דס"ל להאי לישנא דהלכה כת"ק דלילה לאו זמן תפילין גם להא דאביי דספ"ק דביצה דס"ל נמי הכי אלא כר"א דס"ל לילה זמן תפילין דבתראה הוא. מ"מ כיון דלהאי לישנא לא אמר הלכה כר"י הדרינן לכלילין דיחיד ורבים הלכ' כרבים.

ועוד דקי"ל בשל סופרים הלך אחר המיקל וזמנם של חכמים מאוחר משל ר"י הילכך הלכה כחכמים דזמן תפילין עד זמן שינה ואפשר שלזה כיוונו התוס' בעירובין אלא שקיצרו בלשונם: ודע שלשיטה זו של התוס' נראה דל"ג כגירסת נוסחא דידן בההיא עובדא דר"א חשך והניח תפילין דמשמע דהניח לכתחילה אחר שחשיכה דהא ליתא דהא כ"ע מודו דאסור להניחן לאחר שתש"ה כדתניא ומודים ר"י וחכמים שאם חלץ כו' אינו חוזר ומניחן ור"א דעבד כמאן אלא ה"ג חשך ולא סלק תפילין וכתב הרא"ש שכן גי' הרי"ף ולפנינו יתבאר זה היטב בס"ד אבל רש"י נ"ל שיש לו שיטה אחרת בההיא שמעתא דאהא דקאמר שם מודים חכמים ור"י שאם חלצן כו' אינו חוזר ומניחן פי' דלילה לאו זמן תפילין היא כדאמר לקמן ע"כ.

הרי דכולהו תנאי דההיא ברייתא ס"ל דלילה לאו זמן תפילין לפיכך כ"ע מודו שאם חלצן אינו חוזר ומניחן ול"פ אלא במונחין עליו כבר מבע"י אימתי צריך לחלצן. ולדידיה ז"ל נ"ל דהא דאמרין המניח תפילין לאחר שק"ה דעובר על אזהרת ושמרת היינו דווקא במניחן לכתחילה אבל במונחין ועומדי' מבע"י ל"ל בה וא"צ לחלצן מה"ת וכשיטת הרמב"ם שאכתוב לקמן בס"ד אלא דרבנן גזרו עלייהו לחלצן לר"י משתכלה רגל מן השוק ולחכמים מזמן שינה.

מ"מ לת"ק דאמר עד מתי מניחן עד שתש"ה יש לי להסתפק מאי ס"ל אי ס"ל דמה"ת צריך נמי לחלצן בלילה כיון דלאו זמן תפילין היא כמו שאסור להניחן לכתחילה ובהא נמי פליג אר"י וחכמים דס"ל אע"ג דלילה לאו זמן תפילין ה"מ שלא להניחן לכתחילה אבל א"צ לחלצן מה"ת או דילמא בחליצה מודה ת"ק דא"צ מה"ת והא דחליץ להו משת"ה היינו מדרבנן שגזרו משת"ה גזירה שמא ישן בהן ואין אסור מה"ת אלא בהנחה לכתחילה בלבד.

ומה שהכריחו לרש"י לפרש כן ולא פי' דכ"ע ס"ל לילה זמן תפילין כר"ע דהלכתא כוותיה אלא דרבנן גזרו עליה משום שמא ישן בהן נ"ל משום דק"ל דאי מדרבנן מה בין חליצה להנחה דבהנחה מודים ר"י וחכמים שאינו מניח משתשקע החמה ובחליצה מאחרים למר כדאית ליה ולמר כדאית לי' אי איכא למיגזר משק"ה מיד בהנחה לשמא

ישן בהן ה"נ נגזור נמי בחליצה ואי ליכא למיגזור בחליצה יניח נמי לכתחילה משתש"ה עד שתכלה רגל מן השוק לר"י ועד זמן שינה לרבנן לפיכך פי' דהנחה אסורה מה"ת דלילה לאו זמן תפילין היא.

והרי משתש"ה הוי לילה ואסור להניחן אבל חליצה אינו אלא מדרבנן ומשום שמא ישן בהן ולא גזרו עליו אלא לאחר זמן לכל חד כדאית ליה. ולפ"ז יש להסתפק עוד בטעמא של ת"ק דא"ל אע"ג דר"י וחכמים דמחלקין בין חליצה להנחה ע"כ ס"ל דהנחה ד"ת וחליצה מדבריהן מ"מ ת"ק דלא מחלק בין חליצה להנחה ואוסר שניהם מש"ה י"ל דס"ל דלילה זמן תפילין וכו' ע"כ דהכא אלא שאוסר שניהם משק"ה ואילך מדרבנן גזיר' שמא ישן בהן אלא דס"ל דמשק"ה ואילך חיישינן לשמא ישן בהן וגזרינן ולשיטת רש"י לק"מ אהא דפריך אהא דרבה דמצלי בהו באורתא מדא"ר ספק חשיכה ספק אינה חשיכה לא חולץ הא וודאי חשיכה חולץ וכת"ק דמ"מ בספק חשיכה אינו חולץ אפי' את"ל לת"ק לילה לאו זמן תפילין ה"מ להניח אבל לחלוץ אינו אלא מדרבנן וספיקו להקל.

ולמאי דס"ד הא פשיטא דמודה ת"ק בחליצה דאינו אלא מד"ס מ"מ למאי דמשני ההיא בע"ש איתמר אכתי איכא למימר דלת"ק חליצה נמי מה"ת הוא. ומ"מ לשיטת רש"י כל לשמרן אפי' להניח נמי שרי שהרי אהא דתפילין מאימתי מברך עליהן משעת הנחתן כיצד הי' משכים לצאת לדרך ומתיירא שמא יאבדו מניחן מפ' תפילין שהניחם קודם עלות השחר וש"מ שאם מתיירא שלא יאבדו דהיינו לשמרן מותר להניחן קודם עלות השחר.

וה"נ פי' בהא דר"א אם לשמרן שלא יאבדו מותר להניחם אפי' לאחר שקיעת החמה ע"כ. והא דפירש"י גבי עובדא דר"א קסבר הלכה דלילה זמן תפילין היא ואין מורין כן שמא ישכחם וישן בהן מדקא"ל לשמרן קא בעינא ע"כ.

ומדפי' קסבר הלכה דלילה זמן תפילין מכלל דמ"ד לילה לאו זמן תפילין לא שפיר דמי למיעבד הכי ש"מ דאפילו במונחים עליו מבע"י צריך לחלצן משחשיכה למ"ד לילה לאו זמן תפילין. נ"ל דרש"י ל"ג בההיא עובדא דר"א וחשך ולא סלק תפילין את"ל דלכ"ע אפי' לת"ק אפי' אי לילה לאו זמן תפילין מ"מ א"צ לחלצן מה"ת.

אלא גרס כגיר' הס' שכתב הרא"ש וחשך והוי מנח תפילין וגיר' הס' שלנו וחשך והניח תפילין ושני הגי' ר"א הן ופי' שהניח לכתחילה תפילין לאחר שתחשך וש"מ דלילה זמן תפילין דאי לאו זמן תפילין הא עבר על אזהרת דושמרת כיון שהניחם לכתחילה והיינו דקא"ל לרבינא לשמרן בעינא דלשמרן שרי אפי' להניח לכתחילה אפי' למ"ד לילה לאו זמן תפילין היא.

ויש לי להביא ראיה להאי פי' דאפי' למ"ד לילה לאו זמן תפילין מה"ת ה"מ בהנחה אבל לחליצה ל"ל בה מהא דאמר בירושלמי פ' היה קורא ר' אבוה בשם ר"א הנותן תפילין בלילה עובר בעשה מ"ט ושמרת את החוקה כו' ימים ולא לילות ימימה פרט לשבת ויו"ט. והא רבי אבוה יתיב ומתני ברמשא ותפילין עלוהי ומשני מצדדין היה וכמין פקדון היו בידו.

ואית דבעי מימר לא אמר אלא הנותן אבל אם היה עליו מבע"י מותר. הרי בהדיא להאי שינויא דא"ע עליהם אלא בהנחה אבל חליצה ל"ל בה וכשיטת רש"י והרמב"ם ז"ל: ולהרמב"ם יש שיטה אחרת שכ' בפ"ד מה"ת זמן הנחת תפילין ביום ולא בלילה כו' עד שבת וי"ט הן עצמן אות וכמשכ"ל סי' מ"א עוד כתב מי שהניח תפילין קודם שתשקע החמה וחשכה עליו אפי' הן עליו כל הלילה מותר ואין מורין דין זה לרבים אלא מלמדין את הכל שלא יניחו תפילין עליהן בלילה אלא יחלצו אותן משתשקע החמה וכל המניח לכתחילה אחר שתשקע החמה עובר בלאו שנא' ושמרת את החקה הזאת וגו' מימים ימימה.

עוד כתב ואם לא חלץ תפילין משתשקעה החמה מפני שלא היה לו מקום לשמרן ונמצאו עליו כדי לשמרן מותר ע"כ פסק כרי"ה דלילה לאו זמן תפילין בד"א להניח אבל לחלוץ א"צ אלא שאין מורין כן. וכתב עליו הכ"מ שטעמו שפסק כרי"ה הוא כיון דהני תנאי דברייתא דעד מתי מניחן כולהו ס"ל לילה לאו זמן תפילין הכי קי"ל דאין הלכה כר"ע מחביריו ואיני יודע מי הגיד לו דהני תנאי ס"ל לילה לאו זמן תפילין הא לשיטת התוס' ר"י וחכמים ס"ל לילה זמן תפילין ואיפשר דת"ק נמי ס"ל דלילה ז"ת מה"ת וכמשכ"ל.

ובעובדא דר"א העתיק הכ"מ חשך ולא סלק תפילין. וכתב דהא דאר"א ואם לשמרן מותר היינו שאין צריך לחלצן אבל להניח לכתחילה לא כדמשמע מעובדא דר"א ע"כ.

ואיני יודע היאך משמע מעובדא דר"א אפי' לפי גירסא זו דלהניח לכתחילה כדי לשמרן שאסורה. דהא י"ל מעשה שהיה כך היה.

וגם א"א לפרש הא דר"א אם לשמרן מותר אחליצה לחוד קאי ולא אהנחה שהרי ההיא מימרא דר"א אידיך מימרא דר"א קאי שאמר לפני זה דהמניח תפילין לאחר שקיעת החמה עובר בעשה. והרי לדעת הרמב"ם אינו עובר אלא בהנחה ולא בחליצה ועלה קאי ואם לשמרן מותר ואינו עובר בעשה אלמא אפי' לכתחילה מותר להניח כדי לשמרן.

ועוד שא"א לפרש לדעת הרמב"ם האי לשמרן אחליצה קאי ולא אהנחה דא"כ מאי איריא לשמרן אפי' שלא לשמרן א"צ לחלוץ אפי' למ"ד לילה לאו זמן תפילין אלא שאין מורין כן לדעת הרמב"ם כעובדא דר"א והרי אכתי לא איירי הש"ס אי מורין כן או לא וא"כ מאי לשמרן מותר דקאמר ר"א ואהייא קאי ונ"ל שהרמב"ם מפרש כשיטת רש"י שכתבתי דהני תנאי ר"י וחכמים ס"ל לילה לאו זמן תפילין הילכך מודו דלאחר שקיעת החמה אינו מניח מה"ת אבל בחליצה ליכא איסורא מה"ת אלא מדרבנן לפיכך א"צ לחלוץ משת"ה מיד אלא לאחר מכאן כל חד כדא"ל.

וכבר בארתי טעמו של רש"י שמפרש כן אלא שכבר כתבתי שטעמו של ת"ק לא נתברר אי ס"ל בין חליצה בין הנחה אסור מה"ת או שניהם מדרבנן דס"ל לילה זמן תפילין אלא דרבנן גזרו אפי' אחליצה משת"ה שמה ישן בהן. א"נ ס"ל דהנחה אסורה מה"ת כר"י וחכמים וחליצה לחוד מדרבנן.

ואיפשר דס"ל להרמב"ם דטעמו של ת"ק הכי דכל למעוטי במחלוקת מתנאי דהאי ברייתא עדיף לן. נמצא הני תלתא תנאי ורי"ה ס"ל לילה לאו ז"ת.

ור"ע ור"מ ור"י ס"ל שם בעירובין דלילה זמן תפילין. וה"נ ס"ל לר' נתן התם דאמר הניעור בלילה רצה חולץ רצה מניח ויונתן הקיטוני דפליג עליה התם ואמר אינו מניח תפילין בלילה ליכא למיקם אטעמא דידיה אי מה"ת אינו מניח דלילה לאו זמן תפילין אי מדרבנן.

ואע"ג דה"ל ד' תנאי כנגד ד' תנאי מ"מ דחכמים עדיפא לן דרבים נינהו. ואע"ג דהאי פלוגתא דת"ק ור"ג דהמוצא תפילין מפ' הגמרא בתרי לישני דכ"ע שבת זמן תפילין ואפי' להווא לישנא דמפ' דפליגי אי שבת זמן תפילין או לא.

מ"מ הא להאי לישנא נמי הא ס"ל לת"ק שבת זמן תפילין וא"כ לא דרשי לחוקה זו בחוקת תפילין אלא בחוקת הפסח ואע"ג דקי"ל שבת לאו זמן תפילין י"ל דה"ט משום דר"ע דיליף לה מוהיה לאות אבל לילה ז"ת מ"מ חכמים דהכא עדיפא לן מת"ק דהתם דאיפשר לומר ר"מ הוא כדאמרי' התם ועוד איכא התם חד לישנא דמוקי ליה דכ"ע שבת לאו זמן תפילין כדס"ד התם ובדר"ש ב"י פליגי.

ועוד להאי לישנא דאר"נ הלכה כר"י ס"ל לילה לאו זמן תפילין. ואפי' להאי לישנא דאמר אין הלכה כר"י וכת"ק ס"ל הא פי' דת"ק נמי ס"ל לילה לאו זמן תפילין.

גם ר"י ור"א דאמרי' המניח תפילין אחר שקה"ח עובר בלאו או בעשה הכי ס"ל. ועוד הא דאביי דהיה בא בדרך ותפילין בראשו פירשו התוס' דבחול איירי וס"ל לילה לז"ת וכיון דכל הני תנאי ואמוראי הכי ס"ל דלילה לאו זמן תפילין ס"ל להרמב"ם דאין לדחות את כולן מהלכה.

וההיא עובדא דר"א ע"כ י"ל דל"פ. והא דקאמר קסבר הלכה ואין מורין כן לאו למימרא קסבר הלכ' דלילה זמן תפילין.

אלא ה"פ לדעת הרמב"ם קסבר הלכה דא"צ לחלצן אם היו עליו מבע"י אף ע"ג דלילה לאו זמן תפילין ודלא כת"ק דר' יעקב וחכמים ואין מורין כן. וגרס בההיא עובדא דר"א חשך ולא סלק תפילין וכגירסת הרי"ף אבל בהנחה לכתחילה מודה ר"א דאסור מה"ת מושמרת.

זהו טעמו של הרמב"ם בדין הנחת תפילין ואפי' לשמרן אוסר הרמב"ם בהנחה בלילה מה"ת ודלא כר"א דאמר לשמרן מותר אפי' בהנחה. ולא התיר הרמב"ם בלשמרן אלא דא"צ לחלצן ומורין כן וכמו שפירש הכ"מ.

אבל בהנחה דאסור מן התורה אפי' לשמרן אסור: ונ"ל דה"ט דלא פסק הרמב"ם כר"א דאמר אם לשמרן מותר ואפי' להניחם לכתחילה בלילה לר"א מותר וכמ"ש למעלה משום דמשמע ליה ז"ל הא דאר"א אם לשמרן מותר היינו שאינו מניחן לשם מצוהדלא אסרה תורה להניחן בלילה אא"כ מניחן לשם מצוה.

שהרי מושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ילפינן דימים ולא לילות. ולא אסרה תורה לילות אלא דומיא דימים מה ימים אתה משמר את חוקת תפילין למצוה אף לילות דאזהר קרא עלה שלא להניחן היינו דוקא במניחן לשם מצוה כיון דריבויא דימים ומיעוטא דלילות גלי לן רחמנ' בחד קרא ע"כ אית לן למידרש למיעוטא דומיא דריבויא.

וכל שאינו מניח בלילה לשם מצוה ל"ל בה וכל שלא לשם מצוה לשמרן קריא ליה משום דאין דרך להניחן או לשם מצוה או בשביל לשמרן ובלא"ה אין דרך להניחן. דאי תימא דאפי' שלא לשם מצוה נמי אסור להניחן ובלשמרן דוקא הוא דקשרי ר"א דקרא דושמרת אכל גווני אזהר חוץ מלשמרן.

תקשה לך מנ"ל לר"א להוציא מכלל אזהרה דקרא אתי לשמרן אטו שמירה מי רמיזא באורייתא להיתרא יותר מכל גווני דאזהר רחמנא עליהו אלא וודאי כדאמרן דכל שמניח שלא לשם מצוה שרי ולא אזהר רחמנא אלא במניח בלילה לשם מצוה לבד ומטעמ' דאמרן וכיון דהאי לשמרן דשרי ר"א היינו כדפי' במניחן בלא כוונת מצוה יש ליתן טעם נכון דפסק הרמב"ם דלא כר"א אלא בכל גווני אסור להניחן משום דיש להקשות מנ"ל לר"י ור"א דאמרי כל המניח תפילין עובר בלאו או בעשה וקא מוקים לה לאזהרת ושמרת דאזהר רחמנא דדיוקא דקרא דימים דקא ממעט לילות ולא קאי אזהרת ושמרת אגופיה דקרא כלל דמיירי מימים אדרבה ה"ל לאוקמי אזהרת ושמרת דקאי אמאי דאיירי גופיה דקרא מן ימים בהדיא ואזהר' קרא ושמרת אמצות תפילין ביום דוקא ולא קאי אזהרה אלילה דאיירי ביה דיוקא דקרא כלל ולא מיעט רחמנא לילות אלא מחוב כמו שמיעט רחמנא כסות לילה מציצית מוראיתם אותו אבל איסורא ליכא ואם בא להניח תפילין בלילה ל"ל בה.

חדא דכל כמה דאיפשר לן לאוקמי אזהרה דקרא לגופיה לית לן לאוקמי לדיוקא כמ"ש הרא"ש במ"ק גבי אבל לשלא פרע ולא פירם חייב מיתה בשם הר"מ מרוטנבורק. והדעת נוטה כן.

ועוד שהרי אליבא דר"ע דאמר לא נאמר חוקה זו אלא לפסח בלבד דייקנן אליביה שם בעירובין ואמרינן התם ואלא הא דתנן הפסח והמילה מצות עשה לימא דלא כר"ע דאי ר"ע כיון דמוקי לה בפסח לאו נמי איכא כר"א אר"א דאר"א כ"מ שנא' השמר פן ואל אינו אלא ל"ת ומשני אפי' תימא ר"א השמר דלאו לאו השמר דעשה עשה אלמא לר"ע מוקמינן האי אזהרה דושמרת אמצות פסח ואזהר רחמנא בזה לחייב את כל אחד ואחד לעשות פסח בזמנו ולא אמרי' דהאי אזהרה דושמרת דאיירי בחוקת הפסח דאזהר קרא שלא לעשות הפסח שלא בזמנו שהרי אדר"ע פי' דקרא דושמרת את החוקה הזאת למועדה מימים ימימה כדפירש"י האי מימים ימימה משנה לשנה דמתרגמינן מזמן לזמן ע"כ.

ונימא דאזהר קרא שלא לעשות הפסח שלא בזמנו. אע"כ כיון דאיפשר לן למידרש האי אזהרה לגופיה למצות פסח בזמנו דאיירי ביה קרא בהדיא לית לן למידרש ליה אדיוקא דקרא ולאזהרת לאסור פסח שלא בזמנו הוא דאטי.

דכל כמה דאיפשר למידרש לן אגופיה דרשינן ליה אגופיה ולא אדיוקא ה"נ א"ל למידרש הכי אדרי"ה דא"ל דהאי קרא ושמרת בחוקת תפילין הכתוב מדבר דאזהר קרא אגופיה דאיירי ממצות תפילין ביום ולא קאי אדיוקא ומנ"ל לר"י ור"א אליבא דרי"ה לאסור להניח תפילין בלילה. אע"כ דה"ט דדרשינן אליבא דרי"ה דאזהרת ושמרת אדיוקא קאי ולאסור הנחת תפילין בלילה קא אתי דאילו אזהרת תפילין ביממא כבר כתב לן קרא בהדיא בכמה דוכתי.

וכדאמרי' בפרק התכלת (ד' מג) כל שאינו מניח תפילין עובר בשמונה עשה וע"כ מוקמינן לי' אדיוקא ולאזהרה שלא להניח בלילה הוא דאתי דאכתי לא שמעינן לי' בשום דוכתא ואע"ג דאיכא למידרשיה לגופיה לאזהרת יממא ולעבור עליו עוד בעשה זו מ"מ כל היכא דאיכא למידרש למילתא חדתא דרשינן ולא מוקמינן לה לעשה יתירא כדאמרי' בפ' כל שעה (ד' כד) דאע"ג דאי אכל פוטייתא לוקה ארבע נמלה לוקה חמש צירעה לוקה שש מ"מ היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן לה ללאוי יתירא.

אבל אליבא דר"ע דמוקי לה בחוקת פסח ע"כ אפי' אי דרשינן לה לדיוקא ולאזהרת פסח שלא לעשות שלא בזמנו הוא דאתי כגון שלא לשוחטו קודם חצות של ע"פ לשם פסח. ע"כ לאזהרה יתירא הוא דקאתי כדאמר בפ' תמיד נשחט (ד' סא) שחט קודם חצות פסול משום שנא' בין הערבים בפ"ק דזבחים (ד' ח) תניא גבי פסח בשאר ימות השנה לשמו פסול שלא לשמו כשר וטעמא דלשמו פסול משום שנא' בין הערבים וכמה פעמים שינה הכתוב בקביעתו זמנו בי"ד בין הערבים כמו שפירש"י שם אלמא הזהיר הכתוב כמה פעמים שלא לשחוט את הפסח שלא בזמן בין הערבים וה"ל לאוי הבאים מכלל עשה דוקא בין הערבים ולא בזמן אחר וגם לאו גמור נמי איכא לשוחט את הפסח שלא בזמנו לשם פסח ולא לשם שלמים כדאמרי' בספ"ב דזבחים (דף כט) א"ר ינאי מנין למחשב בקדשים שהוא לוקה ת"ל לא יחשב אלא דלמ"ד לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מילקא לא לקי לאו מיהא איכא וכ"פ הרמב"ם פי"ט מהל' פסולי המוקדשין דמחשב בקדשים עובר בלאו דלא יחשב אלא שאין לוקה משום שאין בו מעשה וכיון דאפי' אי מוקמת לה אדיוקא לא אתי אלא לאזהרה יתירא יותר אית לן לאוקמי לגופיה ולאזהרה יתירא מלאוקמי אדיוקא ולאזהרה יתירא דכל לגופיה עדיף לן אבל אליבא דרי"ה דס"ל דחוקה זו בחוקת תפילין הכתוב מדבר ניהא יותר לאוקמי אדיוקא ולאזהרת תפילין בליל' אתי דאכתי לא שמעינן לה בשום דוכתא מלאוקמי לגופיה ולאזהרה יתירא אתי דכבר שמעינן לה וכיון דאית לן לאוקמי אדיוקא מוקמינן לה ולא מוקמינן לאזהרה יתירא ושלא לצורך.

וכיון דהכי הוא ר"י דס"ל כל המניח תפילין לאחר שקיעת החמה עובר בלאו ע"כ ל"ל דר"א דאמר אם לשמרן מותר דכיון דהאי לשמרן פי' שאינו מכוי' להניחן לשם מצות תפילין וכדפי' לעיל וא"כ הא דעובר בלאו היינו במתכוין בהנחתן בלילה לשם מצות תפילין. § ציור בספר \$ והרי בר"ה (ד' כח) מסקינן לכ"ע דאפי' שלא בזמנו אם מכוי' לשם מצוה עובר על כל תוסף.

אם כן ע"כ צ"ל בהאי דאזהר רחמנא על הנחת תפילין בלילה לשם מצוה בלאו דושמרת אינו אלא ללאו יתירא כיון שא"ע על לאו דושמרת אלא במתכוין לשם מצוה הרי עובר על לאו דב"ת כיון שמניח תפילין שלא בזמן מצותן לשם מצוה כדאמרי' ברפ"י דעירובין לענין שבת למ"ד שבת לאו זמן תפילין הוא וה"ה בלילה למ"ד לילה לאו זת"ה.

וע"כ האי לאו דושמרת ללאו יתירא הוא דקא אתי לעבור על ב"ת ועל אזהרה דושמרת. א"כ אכתי תקשה לר"י דהא כי נמי דרשת להא אזהרה דושמרת לדיוקא לאו למילתא חדתא אתי אלא ללאו יתירא ה"ל למידרש יותר לגופיה לאזהרת תפילין ביממא ולאזהרה יתירא.

כיון דא"נ דרשת ליה לדיוקא נמי לא אתי אלא לאזהרה יתירא למידרשי' לגופיה עדיף טפי. בשלמא לר"א גופא דאית ליה המניח תפילין לאחר שקיעת החמה עובר בעשה ניחא דאע"ג דהמניח תפילין אחר שקיעת החמה כבר מוזהר בלאו דב"ת כשמכוין בהנחתן לשם מצוה מ"מ דרשינן לאזהרת ושמרת לדיוקא ולאזהרת תפילין בלילה קא מזהר שלא להניחן כדי לעבור עליו בעשה.

אע"ג דכבר היה מוזהר בהנחתן לשם מצוה בלא תעשה דבל תוסיף מכל מקום עשה דושמרת לאו קרא יתירא הוא דעשה ול"ת תרי מילי נינהו והכי אורחא דקרא להזהיר בעשה ול"ת במקומות אין מספר וא"כ ע"כ מוקים לקרא דושמרת אדיוקא ולאזהרת לילה בעשה קא אתי דאי משום ב"ת אינו עובר עליו אלא בלאו כתב לן קרא דושמרת לעבור עליו בעשה נמי.

ואי מוקמית ליה לקרא דושמרת לגופיה למצות תפילין ביממא לעבור עליו בעשה יתירא נוסף על העשיין הנאמרים כבר הוי קרא יתירא דמה לי לאו לעשה כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן לה בלאו יתירא ה"נ לא מוקמינן לה בעשה יתירא כל היכא דאיכא למידרש. מה"ט דרשינן לאזהרת ושמרת לדיוקא ולעבור בעשה ול"ת דתרי מילי נינהו ולא יתירא הוא.

אבל לר"י דאמר המניח תפילין אחר ש"ה עובר בלאו. אס"ד דלשמרן מותר ס"ל ואינו עובר בלאו אא"כ מכוין לשם מצוה והרי אם מכוין לשם מצוה כבר עובר משום ב"ת וע"כ לא אתי אזהרת ושמרת אלא ללאו יתירא ולעבור עליו בב' לאוין.

א"כ תקשה לר"י אמאי מוקמת ליה לדיוקא וללאו יתירא אדרבא יותר ניחא לאוקמי לגופיה ולאזהרת תפילין דיממא ולעבור עליו בעשה יתירא משום דאי לאזהרת תפילין דיממא קאתי ה"ל אזהרת קום ועשה דהיינו להניח תפילין ביו"ט דאפ"ל לר"י אזהרה דהשמר הוי עשה כמו פסח דהוי מ"ע אפ"ל לר"ע מה"ט כמו שפ"ל התוס' שם בעירובין.

אע"כ לא ס"ל לר"י הא דר"א דאם לשמרן דהיינו שאינו מכוין בהנחתן לשם מצוה מותר וקרא דושמרת כי אתא לאזהרה שלא להניח בלילה לשם מצוה כיון דושמרת לר"י לאו הוא ה"ל לאוקמי לאזהרת ושמרת לגופיה ליממא אלא ע"כ לר"י אפ"ל לשמרן דהיינו שלא מכוין בהנחתן לשם מצוה ואינו עובר על בל תוסיף מ"מ אסור ועובר על לאו דושמרת בלחוד.

וא"כ מה"ט דריש לה ר"י לאזהרת ושמרת לדיוקא למילתא יתירא למילתא חדתא בהנחתן לאחר שקיעת החמה אפ"ל אינו מכוין לשם מצוה ואינו עובר על בל תוסיף מלוקמי לגופי' ולעשה יתירא דאלו לגופיה ולעבור עליו בלאו דושמרת נוסף על הענין דמצות תפילין א"א לאוקמא דהשתא לא הוי אזהרת ושמרת מיותר דהא לאו ועשה תרי מילי נינהו וכמ"ש אדר"א.

דא"א לומר כן דבשלמא כי מוקמת לאזהרת ושמרת לדיוקא דה"ל שב ואל תעשה דהיינו שלא להניח תפילין בלילה שפיר י"ל דהאי אזהרת ושמרת הוי לאו. אבל כי מוקמת ליה לגופיה לאזהרת מצות תפילין ביום דה"ל קום ועשה אפ"ל לר"י האי ושמרת אינו אלא אזהרת עשה וכיון דקי"ל כר"י דהמניח תפילין אחר שקעה"ח עובר בלאו ולא כר"א דאמר

עובר בעשה משום דרבי' דר"א הוא תו ליתא נמי להא דר"א דאמר אם לשמרן מותר דע"כ לר"י אף לשמרן אסור וכדאמרן.

כנ"ל לזכות את הרמב"ם בהא דלא הזכיר בחיבורו להא דר"א אם לשמרן מותר אע"ג דליכא מאן דפליג עליה והוא כפתור ופרח ראוי לתלות באילן גדול כמוהו ז"ל: ואכתי יש לי למידק ע"ד הרמב"ם מהא דספ"ק דביצה דאמר אביי היה בא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו החמה מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו היה יושב בבה"מ ותפילין בראשו וקידש עליו היום מניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו מתיב ר"ה בריה דר"א היה בא בדרך כו' עד שמגיע לבית הסמוך לחומה היה יושב בבה"מ כו' עד שמגיע לבית הסמוך לבה"מ ומשני ל"ק הא דמינטרא הא דלא מינטרא ופריך אי דלא מינטרא מאי איריא בראשו אפי' מחתן בארעא נמי דהא תנן המוצא תפילין מכניסן זוג זוג ומשני ל"ק הא דמינטרא מחמת גנבי ומחמת כלבי הא דמינטרא מחמת כלבי ולא מינטרא מחמת גנבי מהו דתימ' רוב לסטים ישראל נינהו ולא מזלזלי בהו קמ"ל.

וכבר פ"ה התוס' לרישא דמילתא דאביי דהיה בא בדרך מיירי בחול וס"ל לילה לאו זמן תפילין וסיפא דמילתיה דהיה יושב בבה"מ דנקט וקידש עליו היום מיירי בע"ש. ומה"ט שני בלישניה דביושב בבה"מ נקט וקידש עליו היום וגבי בא בדרך נקט ושקעה עליו החמה ודלא כפירש"י דמוקי לתרווייהו בע"ש.

וכ"נ מדברי הרמב"ם שם וכמ"ש הכ"מ. ומ"מ הא דשקעה עליו החמ' דמניח ידו עליהן א"ש לדעת הרמב"ם דאע"ג דס"ל לילה לאו זמן תפילין מ"מ ה"מ בהנחה אבל בחליצה ל"ל בה אלא שהוא הלכה ואין מורין כן לפיכך מניח ידו עליהם שלא יראוה.

אבל הא ק"ל מאי פריך מאי איריא בראשו אפי' מחתן אארעא נמי. הא כיון דס"ל לילה לאו זמן תפילין היכא שמניחם לכתחילה בלילה אפילו כדי לשמרן אסור מה"ט לדעת הרמב"ם הילכך היכא דמחתן אארעא אפילו לא מינטרא כלל אסור להניחן בראשו בשביל שמירתן דמשום ביזיון תפילין א"א לעבור על ד"ת.

וכן גבי קידש היום דנקט בראשו א"ש נמי. ולא מיבעיא למאי דפי' בתשובה סי' מ"א דלרי"ה לילה לאו זמן תפילין וממעט להו מקרא דושמרת איכא איסור מה"ט להניח ה"נ שבת ויו"ט דמעט להו מהאי קרא גופיה איכא נמי איסור של תורה בהנחתן.

הילכך דוקא בראשו שרי וא"צ לחלצן דמה"ט א"צ חליצה ולא אסור אלא הנחה דומיא דלילה לרי"ה. אבל מחתן אארעא דהיינו הנחה כיון דאסור מה"ט ואפי' כדי לשמרן משום ביזיון תפילין א"א למישרי איסור של תורה.

וע"כ הא דתנן המוצא תפילין מכניסן זוג זוג דלא כרי"ה וכמ"ש"כ שם ואביי ע"כ כרי"ה ס"ל. אלא אפי' למאי דס"ל להרמב"ם דאע"ג דלילה לאו זמן תפילין ואסורים בהנחה מה"ט מ"מ בשבת ויו"ט ליכא איסור דאורייתא אפילו בהנחה.

מ"מ היכא שכבר קידש היום אסור להניחן מה"ט דקידוש היום הוי בהש"מ שקידש היום מספק כדמוכח ברפ"ק דברכות לענין ק"ש לר"א דאמר משעה שקידש היום בע"ש. וכמו שפירש"י התם.

וא"כ למ"ד לילה לאו זמן תפילין אסור בהנחה משום ספק לילה דה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא וע"כ הא דהמוצא תפילין מכניסן זוג זוג למ"ד לילה לאו זמן תפילין לא משכחת לה אלא במוצאן ביום השבת ולא בליל שבת דת"ל דאסור משום דלילה הוא וא"כ מאי פריך מאי איריא בראשו אפי' מחתן אארעא נמי הא במחתן אארעא אסור בהנחה אפילו כדי לשמרן מן התורה לדעת הרמב"ם ומשום ביזיון תפילין א"א למישרי איסורא דאורייתא.

ואפילו למאי דפירש"י לתרווייהו בבי דאביי דהיה בא בדרך והיה יושב בבה"מ מיירי מע"ש לחוד ולא ש"מ דס"ל לאביי דלילה לאו זמן תפילין. מ"מ מאי פריך דילמא ס"ל כמ"ד לילה לאו זמן תפילין דהילכתא כוותיה לדעת הרמב"ם.

וי"ל דהא דפריך מ"א בראשו אפי' מחתן אארעא נמי לאו דק"ל למה נקט אביי בראשו ה"ל לאשמועינן רבותא אפילו במחתן אארעא נמי שרי כדמשמע לכאורה מפירש"י שפי' מאי איריא בראשו שכבר היה מלובש בהן מבע"י דקא נקט אביי אפילו מחתן אארעא נמי ואפילו לאחר שקה"ח מצאן מונחין בקרקע התירו לו חכמי' להניחן בראשו ולהצניען ע"כ.

דוודאי אביי לא ה"מ למינקט למילתיה במחתן על ארעא לדעת הרמב"ם וכמש"כ. אלא ה"פ מאי איריא בראשו כלומר מאי קמ"ל אביי דאע"ג דאסור מדרבנן לצאת בתפילין בשבת לרה"ר מ"מ בהיו בראשו שרי משום בזיון תפילין וא"צ לחלצן דמדנקט וק"ה אלמא משום רבותא דק"ה נמי קמ"ל ולא משום רבותא דלילה לחוד.

וזה ניחא נמי לפי' התוס' דהא וודאי בבא שניה דק"ה משום רבותא דשבת קמ"ל ולא משום רבותא דלילה דכבר שמעינן לה מבבא קמייתא דהיה בא בדרך אפי' מחתן על ארעא כבר תנינן לה במתני' דשרי להניחן לצאת בהן בשבת כ"ש כשהן כבר מבע"י בראשו. מ"מ ק"ל למאי דפסק הרמב"ם דהמניח תפילין בלילה עובר בלאו ואמאי לא חשיב הרמב"ם להאי לאו דהמניח תפילין בלילה במנין הלאווין שמנה בס' מצות שלו גם בפ"ט מהל' סנהדרין שמנה שם כל הלאווין שלוקין עליהן אמאי לא מנה להאי לאו בהדייהו ללקות עליו והרי בפ"ג דמס' מכות (דף כב) גבי הא דתנן יש חורש תלם א' וחיוב עליו משום שמונה לאווין פריך ולחשוב נמי הקוצץ את בהרתו ואזהרתו מהכא השמר בנגע צרעת וה"נ אמר בפר"א דמילה (ד' קלג) דהשמר בנגע צרעת בקוצץ את בהרתו הכתוב מדבר והוי לאו גמור וה"נ תנן במס' נגעים פ"ט התולש סימני טומאה והכוונה את המחיה עובר בלא תעשה ואמר עלה בפ' המצניע (דף צג) איתמר אחד משתים חייב אחד משלש רנ"א חייב.

וכ"פ הרמב"ם ברפ"י מהל' טומאת צרעת דעובר בל"ת ולוקין עליו גם בפ"ט מהלכות סופרים מנה בכלל הלוקין החותך סי' צרעת או שכווהו אלמא לה"מ השמר הוי לאו גמור ולוקין עליו. ה"נ לילקי המניח תפילין אחר שקה"ח שבא מכלל לאו דושמרת.

והנה כ"ז שכתבתי הוא לדעת הרמב"ם מ"מ נ"ל די"ל דכל לשמרן מותר אפי' להניח לכתחילה וכדברי ר"א דהא ליכא מאן דפליג עליה בהדיא בגמ' ודקא ק"ל מנ"ל לר"א

ור"י דהאי אזהרה דושמרת אדיוקא דימים ולא לילות קאי דילמא אגופי' דקרא קאי דאם אינו מניח תפילין ביום עובר בעשה דאזהרה של ושמרת.

אבל לילה מחיובא לחוד הוא דממעט לה בקרא דושמרת דימים ולא לילות אבל איסורא ליכא אלא רשות הוי ואי בעי מניח. י"ל דלק"מ דהא כבר כתבתי בסי' מ"א דרי"ה נמי ע"כ אקרא דוהיה לאות קא סמיך למעוטי שוי"ט.

וע"כ הא דהדר כתב רחמנא מימים בקרא דושמרת למעוטי שוי"ט מרשות נמי ממעט להו ולמימרא דאיסורא נמי איכא. דאלו לרשות כבר ש"מ מוהיה לאות וכיון דע"כ אזהרת ושמרת אמיעוטא דימים ולא כל הימים פרט לשוי"ט לומר שמוזהר עליהם מלהניח תפילין.

א"כ ה"ה לכל התיבה דימים דממעט נמי לילות לאזהרה אתי לומר שאסור להניח בהן תפילין. דהא א"א לחלק חדא תיבה דימים דממעט לילות ושבת וי"ט דחדא ממעט להו מחיובא וחדא מוזהר עלה ובע"כ צריך לדרוש שניהם בשוה או שממעט להו מחיובא לחוד אבל רשות הוי או שניהם קאי עלייהו באזהרה.

וכיון דמיעוטא דשבת וי"ט ע"כ לאזהרה אתי גם מיעוטא דלילות א"א לך למדרש דמחוב לחוד ממעט להו אע"כ לאזהרה נמי אתי כמו מיעוטא דשבת וי"ט דבהאי קרא גופיה דע"כ ל"צ אלא לאזהרה. אלא שלדברי הרמב"ם אינו כן דס"ל דשוי"ט לא איתמעטו אלא מחיובא אבל אינו מוזהר עליהם.

אבל כבר תמהתי עליו בתשובה שלפני זה ונ"ל שכ"ד הרי"ף כדעת הרמב"ם תלמידו דליל' לאו זמן תפילין היא שהרי הביא בהלכות תפילין להא דר"א ור"י דהמניח תפילין לאחר שקה"ח עובר בלאו לר"י ובעשה לר"א. ואי ס"ל דהלכה לילה ז"ת לא ה"ל להביא את זאת בהלכות כיון דליכא בההיא פלוגתא נ"מ לדינא וכבר כתבתי למעלה בסי' הקדום עוד ראיה שכן דעתו ז"ל וגם דעת הגאון שהביא הרא"ש שהעתקתי למעלה בסי' מ"א נ"ה הוא דהלכה כרי"ה דממעט ללילה ושבת מקרא דימים ימימה וכמש"כ שם.

ומ"מ בהא דלשמרן אין דעת הרי"ף כדעת הרמב"ם שהרי הביא שם להא דר"א דאמר אם לשמרן מותר. ולענין הלכה נ"ל דלית הילכתא כרי"ה ואמוראי דס"ל כוותיה דלילה לאו זמן תפילין מעובדא דר"א דבתראה הוא דע"כ ס"ל דלאו זמן תפילין דע"כ פי' התוס' עיקר דלגמ' דידן למ"ד לילה לאו זמן תפילין אין לחלק בין חליצה להנחה ושניהם אסורין מה"ת ודלא כהירושלמי שמחלק ביניהם.

והא דמחלקים ר"י וחכמים בין חליצה להנחה אסורה משתשקע החמה וחליצה לא. היינו משום דס"ל לילה זמן תפילין אלא דרבנן גזרו שמא ישן בהן שהרי אדר"ח ורבר"ה מצלו בהו באורתא פריך מדא"ר בר"ה ספק חשיכה ספק אינה חשיכה לא חולץ ולא מניח הא וודאי חשיכה חולץ ומשני ההיא בע"ש איתמר ופריך מאי קסבר אי קסבר לילה זמן תפילין שבת נמי ז"ת ואי קסבר שבת לאו זמן תפילין לילה נמי לאו זמן תפילין דמהיכא דמימעטא שבת מימעטא נמי לילות וכדרי"ה.

ומשני שוי"ט נפקא לי' מהיכא דנפקא לר"ע מוהיה לאות. והשתא א"א דאפי' למ"ד לילה לאו ז"ת ה"מ בהנחה אבל בחליצה ל"ל בה א"כ מאי ק"ל לבתר דמייתי ליה להא דרבה

דדייקי' מיניה הא וודאי חשיכה חולץ בע"ש אי שבת לאו זמן תפילין לילה נמי לאו זמן תפילין ואמאי מצלו ביה באורתא.

דמאי קושיא דאע"ג דלילה לאו זמן תפילין מ"מ א"צ לחלוץ היכא שמונחים עליו מבע"י ושפיר מצלו ביה. והא ל"ל דהא ק"ל דאמאי חולץ בע"ש בוודאי חשיכה דכמו שא"צ לחלוץ בלילה אע"ג דלאו זמן תפילין ה"נ א"צ לחלוץ בשבת אף ע"ג דלאו זמן תפילין א"כ אכתי מאי משני נ"ל מהיכא דנ"ל לר"ע מוהיה לאות.

אכתי תקשה אמאי חולץ בשבת לר"ע הרי לילה למ"ד לאו זמן תפילין ואפי' הכי א"צ לחלוץ לר"י וחכמים. וכ"ת דס"ל לרבר"ה בשבת אליבא דר"ע כמו דס"ל לת"ק בלילה דאפי' חליצה בעי משתש"ה וס"ל לרבה דלת"ק בעי חליצה מה"ת דאין לחלק בין חליצה להנחה ומת"ק בלילה נשמע לשבת לר"ע דס"ל שבת לאו זמן תפילין אין לחלק בין חליצה להנחה והילכך וודאי חשיכה בע"ש לר"ע חולץ.

דאילו ס"ל לרבה דלת"ק א"צ חליצה מה"ת כמו דס"ל לר"י וחכמים אלא מדרבנן צריך חליצה משתש"ה גזירה שמא ישן בהן. א"כ בוודאי חשיכה בע"ש אמאי חולץ משום סתם לילה א"צ חליצה לרבה דמצלי בהו באורתא אלמא לא ס"ל דמשתש"ה גזרו רבנן לחלוץ משום שמא ישן בהן וכת"ק.

ואי משום ליל שבת הוא דחולץ משום דס"ל כר"ע דשבת לאו זמן תפילין הא מת"ק ור"י וחכמים דכולהו ס"ל לאו זמן תפילין מ"מ כ"ע מודו דא"צ לחלוץ נשמע לר"ע דאע"ג דשבת לאו זמן תפילין מ"מ ה"מ בהנחה אבל א"צ לחלוץ. אלא וודאי ס"ל דלת"ק בלילה צריך לחלוץ מה"ת ומלילה לת"ק נשמע לשבת לר"ע דאפי' חליצה צריך מה"ת.

דודאי ל"ל הכי דלמאי דס"ל לרבה כר"ע דשבת לאו זמן תפילין שמה"ת חייב לחלוץ דא"כ דאיכא איסור של תורה במניח עליו תפילין ואינו חולצן אמאי קאמר רבה ספק חשיכ' אינו חולץ הא ה"ל ספיקא דאורי' ולחומרא וליחייב לחלוץ מספיקא בספק חשיכה. אלא וודאי ליכא שום איסור בהנחת תפילין בשבת לר"ע ולא ממעט להו קרא אלא מחוב אבל איסורא ליכא והא דודאי חשיכה חולץ מדרבנן הוא שגזרו שלא לצאת בתפילין בשבת כדתנן בפ' במה אשה (ד' סא) וה"ה דבחצר נמי אסור ודוקא למ"ד שבת לאו זמן תפילין הוא דאסור בחצר גזירה דילמא מישתלי ונפיק בהו לר"ה דכיון דלאו זמן תפילין א"צ למשמש בהן הילכך חיישינן לה.

אבל למ"ד שבת זמן תפילין כיון דאיכא מצוה בהנחתן אסורים בהיסח הדעת וחייב למשמש בהן בכל שעה כדי שלא יסח דעתו מהן ול"ח לדילמא מישתלי ואע"ג דבר"ה אסור לצאת בהן מ"מ בחצר שרי הילכך מוקי להא דרבה דודאי חשיכה חולץ כר"ע דשבת לאו זמן תפילין וכיון דליכא מצוה בהנחתן אפי' בחצר אסור מדרבנן דילמא מישתלי ונפיק בהו לר"ה ומשום איסור שבת נגעו בה ולא משום איסור הנחתן מצד עצמן.

דאילו ס"ל לרבה דשבת זמן תפילין בוודאי חשיכה נמי א"צ לחלצן ובחצר מותר ול"ח לדילמא מישתלי דהא חייב למשמש בהן כיון דהוי זמן הנחתן. והיינו דפריך ואי לילה זמן תפילין שבת נמי זמן תפילין כלומר ואפי' וודאי חשיכה א"צ לחלוץ בחצר דכיון

דזמן תפילין הוא חייב למשמש בהן ול"ח לדילמא מישתלי וכ"כ בתשובה שלפני זאת יותר באורך ע"ש.

ומ"מ אע"ג דס"ל לרבה דשבת לז"ת וודאי חשיכה חולץ משום איסור שבת אפ"ה בספק חשיכה אינו חולץ דה"ל ספיקא דרבנן ולקולא וא"כ לשיטת רש"י והרמב"ם אכתי מאי פריך אי שבת לז"ת לילה נמי לז"ת ואמאי מצלי בהו באורתא הרי אע"ג דלילה לאו זמן תפילין א"צ לחלוץ לר"י וחכמי רובה כוותייהו ס"ל לפיכך מצלי בהו באורתא אבל שבת אע"ג דליכא שום איסור מה"ת בתפילין בחליצה אע"ג דלזת"ה מ"מ מדרבנן אסור אפי' בחצר גזירה דילמא מישתלי כיון דלזת"ה ליל שבת אי משום לילה אי משום שבת ול"ל לאוקמא להא דרבה כר"ע הא כרי"ה נמי א"ש.

וכ"ש למאי דפסק הרמב"ם כרי"ה דקשה טפי דה"ל לאוקמי לדרבה כרי"ה דהלכתא כוותיה וכדאמרן אלא וודאי ש"מ דלמ"ד ללזת"ה חייב לחלוץ מה"ת וא"ש הא דפריך אי שבת לז"ת מדרי"ה לילה נמי לז"ת וצריך לחלוץ מה"ת ואמאי מצלי בהו באורתא. וכיון דלמ"ד לילה לאו זמן תפילין אפי' חליצה נמי צריך מה"ת א"כ בההיא עובדא דר"א בין אי גרסינן חשך ומנח תפילין או חשך ולא סלק תפילין דמסיק עלה הגמ' קסבר הלכה ואין מורין כן א"א לפרש הלכה דא"צ חליצה אע"ג דללז"ת וכמו שפי' לדעת הרמב"ם דהא וודאי אי לילה לז"ת לכ"ע אפי' חליצה בעי מה"ת ואפי' לגיר' חשך ולא סלק תפילין לא א"ש.

אלא ע"כ האי קסבר הלכה דקאמר היינו הלכה דלז"ת א"מ כן. וגם ר"ח ורבר"ה דהוו מצלו בהו באורתא ע"כ לילה ז"ת ס"ל דאל"כ חייב לחלוץ מן התורה וקי"ל מעשה רב.

וההיא קושיא שהקשתי למעלה לשיטת התוס' שמפרש דלז"ת לילה לאו זמן תפילין דא"כ היאך ס"ד דהא דרבה דספק חשיכה ספק אינה חשיכה כת"ק. הא כיון דחליצה נמי מן התורה לת"ק אמאי אינו חולץ מספיקא הא ה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא למאי שהוכחתי דמן התורה חליצה נמי בעי למ"ד לילה לאו זמן תפילין נ"ל לפ' הכי דכל הני תנאי דההיא ברייתא דתפילין מאימתי מברך עליהן ס"ל לז"ת ואפי' ת"ק הכי ס"ל אלא דגזר בין בחליצה בין בהנחה מדרבנן משתש"ה.

ור"י וחכמים בהנחה הוא דגזרו משתש"ה אבל לא בחליצה אלא לר"י א"צ חליצה עד שתכלה רגל מן השוק ולחכמים א"צ לחלוץ עד זמן שינה. והשתא א"ש למאי דס"ד דרבה כת"ק ס"ל דבודאי חשיכה חולץ ואפ"ה ס"ל דספק חשיכה אינו חולץ דה"ל ספיקא דרבנן ולקולא דהא דחולץ בודאי חשיכה לת"ק אינו אלא מדרבנן גזירה שמא ישן בהן.

דאלו מה"ת לז"ת. והא דקשה אי מדאורייתא אין חילוק בין חליצה להנחה למ"ד לילה לזת"ה ור"י וחכמים לילה זמן תפילין ס"ל מה בין חליצה להנחה שאסור מדרבנן משת"ה ואלו לחלוץ באותו שעה ל"צ אלא לכל חד כדאית ליה וכמש"ל לשיטת רש"י לק"מ דחכמים החמירו בהנחה יותר מחליצה שהרי בע"ש בהש"מ לרבה לא מניח ואפ"ה לא חולץ ס"ל ש"מ דאפי' בדרבנן החמירו בהנחה יותר מחליצה ויש לי ראייה להא דפי' דאפי' לת"ק דס"ל דמשת"ה חולץ ואינו מניח ס"ל נמי דלילה זמן תפילין ודלא כפי' התוס' מההיא דספ"ק דביצה דאמר אביי גבי בא בדרך ושקעה החמה והיה בבה"מ וק"ה

דמניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו ופריך עלה מהא דתני דמניח ידו עלי' עד שמגיע לבית הסמוך לחומה או לבה"מ ומשני ל"ק הא דמינטרא הא דלא מינטרא ופריך אי דלא מינטרא מאי איריא בראשו אפי' מחתן אארעא נמי דהא תנן המוצא תפילין מ"ז זוג ומשני ל"ק הא דמינטר' כו' ואיכא למידק למאי דס"ד דאביי בדמינטר' לגמרי איירי ואפ"ה שרא ליה גבי קידוש עליו היום להניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו וא"צ לחלצן א"כ תקשה לי' מתני' דפ' ב"א דתנן לא יצא האיש בתפילין בשבת.

והנ"מ התם במתני' דפ"י דעירובין ובברייתות דמייתי להו התם דהמוצא תפילין לא שרי להכניסן אלא משום בזיון תפילין בלבד הא לא"ה לא ותקשה לאביי. ועוד לבתר דמוקי ליה לברייתא בדמינטרא וס"ד דמינטר' לגמרי מחמת גנבי וכלבי איירי.

ה"ל לאקשוויי דעדיפא מיניה אי דמינטרא אמאי שרי להוציאן כשהם בראשו דרך מלבוש בקידוש עליו היום עד שמגיע לבית הסמוך לחומה או לבה"מ הא תנן לא יצא האיש בתפילין. אלא שאין זה קושיא כ"כ דהא דמוקי לי' לברייתא בדמינטר' היינו בבית הסמוך לחומה או לבה"מ הוא דמינטרא אבל בדרך או בבה"מ לא מינטרא.

אבל מהא דאביי וודאי קשה דאע"ג דמההיא דהמוצא תפילין י"ל דה"ט דשלא במקום בזיון תפילין אסור משום דמניחן בשבת בתחילה אבל במונחין עליו מבע"י ל"ל בה והיינו ההיא דאביי. מ"מ מהא דלא יצא האיש בתפילין וודאי קשה מדלא מפליג משמע דבכל גווני אסור ואפי' היו עליו מבע"י נמי לא יצא.

אלא וודאי ר"ה שהקש' זאת הוי ס"ד דאע"ג דאביי וההיא בריית' מיירו בדמינטר' לגמרי מ"מ א"צ לחלצן משום דס"ל לילה זמן תפילין היא ול"נ חוקה זו אלא בפסח וכו"ע ואם מניחן בלילה ל"ל בה אלא שהוא הלכה ואין מורין כן וה"ה דאם מניחן בשוי"ט נמי ל"ל בה ואע"ג דלאו זמן תפילין הן.

ואפי' לר"ע מוהיה לך לאות לא מיעט רחמנא אלא מחיובא אבל הרשות בידו אם רצה להניח מניח ואפי' איסורא דרבנן ליכא אלא כיון דשקעה עליו חמה וכבר עייל לילה צריך להניח ידו עליהם שלא יראום כיון שהוא הלכה וא"מ כן. וכן בקע"ה נמי מניח ידו עליהם אע"ג דמצד שבת א"צ להניח ידו עליהם דהא אפי' לכתחילה מותר לצאת בתפילין בשבת מ"מ כיון דקע"ה היינו חשיכה צריך להניח ידו עליהם מחמת לילה דהוי הלכה וא"מ כן.

והא דנקט לההיא בבא דקע"ה ותיפוק ליה דה"ל לילה. י"ל דקמ"ל דאפי' בקע"ה נמי במניח ידו עליהם סגי וא"צ לחלצן.

והא דמשמע במתני' דשבת ועירובין דלא יצא בתפילין בשבת היינו משום דס"ל כרי"ה דלילה לאו זמן תפילין היא והמניחן בלילה ע"ע אזהרת ושמרת. והה"נ שבת וי"ט לאו זמן תפילין הן ואסור להניח בהן תפילין דאינהו נמי מהאי קרא דמימים ימימה אימעטו עם הלילות וקאי אזהרת ושמרת נמי עלייהו ומ"מ אם יצא אינו חייב חטאת משום דדרך מלבוש עבידא ואיסורא דושמרת לא משוי עליה כמשא ודלא כפרש"י דאיסורא משוי ליה כמשא וכמש"ל ומדס"ד דר"ה דלאביי וההיא ברייתא ס"ל לילה זת"ה ואפ"ה

בשקעה עליו חמה מניח ידו עליהם וכן בקע"ה מניח ידו עליהם משום לילה דהוי הלכה וא"מ כן.

וש"מ דאפי' אי לילה זמן תפילין היא איכא למ"ד דצריך לחלצן מיד משתשקע החמה וכמש"כ ודלא כפי' התוס'. וש"מ נמי דלמאי דקי"ל כר"ע דשבת וי"ט לאו זמן תפילין הן מקרא דוהיה לך לאות מחיובא מעטינהו קרא אבל איסורא ליכא.

ועוד ש"מ דאפי' לרי"ה דבמניחן בלילה או בשוי"ט דעובר על אזהרת ושמרת אפי"ה כל לשמרן שרי. שהרי למאי דס"ד דר"ה אליבא דאביי כל הני מתני' ומתניתא דס"ל דלא יצא בתפילין כרי"ה ס"ל ואפ"ה המוצא תפילין מכניסן משום שמירתן ואי הוא איסור תורה אפי' לשמרן משום בזיון תפילין א"א למישרי איסור תורה.

א"ו כדאמרן: סימן מד ועתה אבאר כמה חילוקי דינים היוצא ממש"כ כבר נתבאר דלשיטת התוס' ר"י וחכמים ס"ל דלילה זמן תפילין היא ות"ק לחוד ס"ל דלילה לז"ת היא ומ"מ מודו ר"י וחכמים שאם חלצן אינו מניחן לכתחילה משתשקע החמה א"כ הא דהלכה ואין מורין כן דעובדא דר"א א"א לומר דאהנחה קאי דהלכה דמניחן לכתחילה בלילה דלילה זמן תפילין היא אלא שאין מורין כן.

דהא ליתא שהרי לר"י וחכמים אע"ג דס"ל לילה זמן תפילין היא אפי"ה מודים שאין מניחן לכתחילה משתה"ח ור"א דאמר כמאן דהא וודאי האי מודים ר"י וחכמים שאם חלצן אינו מניחן דקאמר מדינא מיירי ולא מאין מורין כן אע"כ הלכה כו' דקאמר אחליצה קאי דהלכה שא"צ לחלצן משתה"ח ודלא כת"ק ואין מורין כן אבל בהנחה לכתחילה משתה"ח וודאן אסור מדרבנן.

ולפי"ז ה"ג בעובדא דר"א חשך ולא סלק תפילין כגירסת הרי"ף ול"ג חשך והוי מנח תפילין כגירסת הרא"ש וסברא דידן. ולפי"ז מסתברא דהלכה כחכמים דרבי' נינהו דאמרי עד מתי א"צ לחלצן עד זמן שינה אלא שאין מורין כן וכמש"כ למעלה בסי' הקדום וזה דעת המרדכי שפסק בהלכות תפילין כחכמים והוא משום דאזיל בשיטת התוספו' כמבואר למעיין שם.

ולשיטת רש"י הני תנאי אפי' ר"י וחכמים ס"ל דלילה לאו זמן תפילין הילכך מודו שאם חלצן אין מניחן משתה"ח דהא מה"ת אסור להניחן לכתחילה בלילה מאזהרת ושמרת. ומ"מ א"צ לחלצן מה"ת אלא מדרבנן לר"י משתכלה רגל מן השוק ולחכמים א"צ לחלצן עד זמן שינה.

ולפי"ז י"ל דלמאי דקי"ל לילה זמן תפילין אפי' בהנחה לכתחילה מותר עד זמן שינה אלא שאין מורין כן. והני תנאי דמודו שאם חלצן אינו מניחן הוא משום דס"ל לילה לאו זמן תפילין היא אבל לדידן דזמן תפילין היא אפי' בהנחה נמי שרי וגרסינן בעובדא דר"א חשך והוי מנח תפילין.

ואיכא נמי לפרושי לגירסא זו דאינו מניחן דוקא בהנחה אבל בחליצה מורין נמי דאין צריך לחלצן עד זמן שינה וכחכמים. ועוד יש לפרש לפי שיטה זו דהלכה ואין מורין כן בחליצה קאמר אבל בהנחה אסור מדרבנן משתה"ח אע"ג דקי"ל לילה זמן תפילין מה"ת

ולפי"ז גרסינן חשך ולא סלק תפילין בעובדא דר"א אלא שפי' קמא נראה עיקר וכדפרש"י וכמש"כ בסי' הקדום.

ושיטת הרמב"ם בזה כשיטת רש"י וכמ"ש שם. ועוד י"ל דכל הני תנאי ואפי' ת"ק ס"ל דלילה זמן תפילין היא ובין חליצה בין הנחה אינה אסורה אלא מדרבנן אלא לת"ק אין לחלק בין הנחה לחליצה ושניהם אסירי מדרבנן משתה"ח ור"י וחכמים מחלקין ביניהם דהנחה לכתחילה אסור מדרבנן משתה"ח וחליצה א"צ עד שתכלה רגל מן השוק לר"י ולרבנן א"צ לחלצן עד זמן שינה ולפי"ז בעובדא דר"א ע"כ גרסינן חשך ולא סלק תפילין דאלו להניח לכתחילה וודאי לכ"ע אסור אע"ג דלילה זת"ה והאי הלכה דקאמר היינו הלכה דא"צ לחלצן משתה"ח ודלא כת"ק ואין מורין כן.

מ"מ לא נתברר בחליצה כמאן ס"ל לר"א אי כר"י אי כחכמים ומסתברא דהלכה כחכמים דרבים נינהו נמצא עכשיו פסקן של הדברים לפי שיטה זו דקי"ל לילה זמן תפילין היא מה"ת אלא שרבנן גזרו שלא להניחן בלילה מיד משתשקע החמה שמא ישן בהן. וה"מ בהנחה אבל בחליצה אפי' מדרבנן א"צ עד זמן שינה אלא שאין מורין כן אלא מלמדין את הכל לחלוץ משתשקע החמה מיד.

ובש"ע א"ח סימן ל' פסק שאין להניח לכתחילה בלילה אע"ג דלילה זמן תפילין היא. ויפה כיון להלכה אלא שאין טעמו מחוור שכתב בב"י ולענין הלכה כיון שהרי"ף והרמב"ם מסכימים שאין להניחם בתחילה בלילה הכי נקטינן ע"כ.

והא וודאי מדברי הרמב"ם אינו ראייה שהרי פסק להדיא דלילה לאו זמן תפילין היא והמניחן לכתחילה בלילה ע"ע אלאו דושמרת וכמשכ"ל וא"כ אין ממנו ז"ל ראייה לדידן דקי"ל לילה זמן תפילין היא דאין מניחן לכתחילה. דא"ל דאפי' להניח לכתחילה נמי שרי ולמש"כ למעלה דגם דעת הרי"ף כן דלילה לזת"ה א"כ גם להרי"ף אין ראייה לדידן.

מ"מ לענין דינא יפה כיון דא"מ לכתחילה בלילה משתה"ח אפי' למאי דקי"ל לילה זת"ה וכמ"ש. ולפי"ז אין לנו להוציא את מימרא דאביי קמייתא דספ"ק דביצה דהיה בא בדרך ותפילין בראשו ושע"ה כו' מהלכה כיון דאפי' אי לילה זמן תפילין היא אפ"ה ס"ל לת"ק דצריך לחלצן משתה"ח מיד אע"פ שהלכה כחכמים מ"מ כיון שאין מורין כן אלא כת"ק צריך להניח ידו עליהם שלא יראום.

ואין לנו לדחות דברי אביי דבתראה הוא מהלכה לומר או דס"ל דהלכה ללזת"ה או דס"ל דהלכה כת"ק דצריך לחלצן משתה"ח מיד. אלא וודאי ס"ל נמי כר"א דהלכה דלילה זמן תפילין היא והלכה כחכמים דא"צ לחלצן עד זמן שינה אלא שא"מ כן לפיכך צריך להניח ידו עליהן: סימן מה ובהא דהיה משכים לצאת לדרך כתב שם הטור ואם צריך לילך לדרך יכול להניחן קודם זמנם בלא ברכה ולכשיגיע זמנם ממשמש בהן ומברך.

והר"פ כתב כיון דקי"ל לזת"ה אלא שאין להניחן בלילה משום גזירה שמא ישן בהן מי שרוצה לצאת לדרך יכול להניחן קודם זמנן ולברך עליהן מיד וא"א לא כתב כן ע"כ. משמע דס"ל להר"פ דהא דתנן השכים לצאת לדרך מניחן וכשיגיע זמנן ממשמש בהן ומברך דהיינו כמ"ד לילה לאו זמן תפילין היא אבל למאי שהוכחתי דהני תנאי ואפי'

ת"ק ס"ל לז"ת אפ"ה אין מברך עליהם עד שיגיע זמנם דכיון דרבנן גזרו שלא להניח תפילין בלילה לכתחילה אע"פ דבהיה משכים לצאת לדרך שרי להניחם מפני שמירתן אין ראוי לברך עד שיגיע זמן הנחתן מדרבנן.

וה"נ משמע לי מדברי רש"י שכתב תפילין שהניחן קודם עלות השחר מברך עליהן משעת הנחתן משעת זמן הנחתן דאמר בפ"ק דברכות בק"ש אחרים אומרים משיראה חבירו ברחוק ד' אמות ואמר התם לתפילין כאחרים כלומר להנחת תפילין כאחרים ע"כ והרי לאחר עה"ש לכ"ע יממא הוא וזמן תפילין הוא מה"ת אפי' למ"ד לילה לזת"ה ואפ"ה אין מברך עליהם עד שיגיע זמן הנחתן של דבריהם שהיא משיראה את חבירו רחוק ד"א ול"א כיון שהתירו לו להניחן קודם לזמן הזה לכתחילה הוא מפני שמירתן אע"פ שלפרש"י הני תנאי ס"ל לזת"ה מה"ת מ"מ ה"ל לברך עליהן לאחר שע"ה מיד דהגיע זמן הנחה של תורה ולמה אין מברך עליהן עד שיראה את חבירו ברחוק ד"א א"ו אע"פ שהתירו לו הנחה מ"מ אין לברך עד שיגיע זמן הנחה של דבריהם לכתחילה ולישנא דברייתא הכי משמע מדנקט מניחן וכשיגיע זמנן מברך ולא קתני וכשיעלה עה"ש ממשמש בהן ומברך.

ש"מ דאינו מברך עד שיגיע זמן של דבריהן קאמר ודוחק לחלק בין הא דהניחם קודם זמנם של תורה למאי דס"ל לרש"י דהני תנאי ס"ל לזת"ה וא"א לו לברך בשעת הנחתן הילכך ממתין מלברך עד שיגיע זמן דדבריהם הואיל דא"י לברך בשעת הנחה דאין זמנם כל עיקר לפיכך ממתין מלברך עד עיקר זמנם.

אבל למאי דקי"ל לילה זת"ה ובשעת הנחה מצוותן מה"ת הואיל ויכול לברך מיד בשעת הנחה שמניח ברשות חכמים בשביל שמירתן למה לו להמתין מלברך עד עיקר זמן דדבריהם דאין אלו דברי' של טעם דאם איתא דראוי להקדים ולברך לכתחילה קודם עיקר הנחתן כל היכא שמניח ברשות ל"ש אם מניחן בזמן הנחתן של תורה ל"ש אם מניחם קודם זמן של תורה מ"מ כשמגיע זמן של תורה לאח"כ ראוי להקדים ולברך עליהן מיד ולא לאחר עד זמן עיקר הנחה של דבריהם.

א"ו ש"מ דאפי' במניחן ברשות לא חילקו חכמים ואינו מברך עליהן עד זמן הנחה של דבריהם לכתחילה לכל אדם. ועוד נ"ל דדברי הר"פ אפי' כשיטת התוס' נמי לא אתיא דהא לדבריהם ז"ל ר"י וחכמים ס"ל דלילה זת"ה אלא ת"ק לחוד הוא דס"ל לילה לזת"ה ומדפליגי ר"י וחכמים אסוף זמן הנחתן דלת"ק משתשה"ח צריך לחלצן ולר"י וחכמים א"צ לחלצן עדיין עד לאחר זמן ואלו אתחילת זמנם דקאמר ת"ק תפילין מאימתי מב"ע כו' וכשיגיע זמנם ממשמש בהן ומ"ע אלמא ס"ל דאין לברך עליהן עד שיאיר היום ל"פ עליה אע"ג דס"ל לילה זמן תפילין הוא לפי שיטה זו ואי למ"ד לילה זת"ה מברך עליהם מיד כשמניחם בלילה ביוצא לדרך א"כ ה"ל לר"י וחכמי' ליפלוגי את"ק ברישא כדאיפליגי עליה בסיפא מה"ט גופי' משום דלזת"ה.

אלא וודאי אף על גב דס"ל לזת"ה מ"מ אין ראוי לברך עליהן קודם זמנם אפי' כשמניחם בלילה ברשות כגון הא דיוצא לדרך. וא"א להעמיד סברת הר"פ אלא לשיטת רש"י והרמב"ם דלשיטתם כ"ע אפי' לר"י וחכמים ס"ל דלילה לזת"ה מה"ת אלא בד"א בהנחה לכתחילה אבל בחליצה א"צ מה"ת.

ולשיטה זו י"ל דלמאי דקי"ל לזת"ה במניח ברשות חכמים כגון ביוצא לדרך מברך עליהם נמי מיד כשמניחם בלילה. ועוד אני אומר דאפי' לשיטת הרמב"ם ליתא להא סברא דהר"פ דכיון דס"ל ז"ל דמה"ת אפי' לשמרן אסור להניחן לכתחילה בלילה ע"כ היה משכים לצאת לדרך מניחן דקתני היינו במשכים לאחר שעלה עמוד השחר דהגיע זמן הנחה של תורה דמשעלה עה"ש יום הוא ועדיין זמן הנחה של דבריהם שהוא משיראה את חבירו ברחוק ד"א ויכירנו עדיין לא הגיע דאלו למשכים בלילה א"א להניחן לכתחילה לדעת הרמב"ם בשום ענין אפי' במתיירא שלא יאבדו נמי איכא איסורא דאורייתא למאי דפסק דלא כר"א דאמר ואם לשמרן מותר וכמשכ"ל וכיון דאפי' במניחן לאחר שעלה עה"ש ברשות חכמים אפ"ה אינו מברך עליהן עד שמגיע זמן הנחה דדבריהם ה"ה לדידן דקי"ל לזת"ה מה"ת אלא דרבנן גזרו עליה דאפי' במניחן בלילה ברשות חכמים ביוצא לדרך דאין לברך עליהם עד שיגיע זמן הנחתן דדבריה' וא"א לקיים סברת הר"פ אלא לשיטת רש"י לחוד דס"ל הני תנאי כולן ס"ל לילה לזת"ה וכל לשמרן מותר.

דלפ"ז איפשר לפרש דהאי היה משכים לצאת לדרך דקתני במשכים קודם אור היום ומש"ה אינו מברך בשעת הנחתן אף ע"ג דמניח ברשות כדי לשמרן דמותר לשיטת רש"י. מ"מ כיון דלילה לאו זמן תפילין מה"ת א"א לברך עליהם באותו שעה כשמניחן אבל למאי דקי"ל לילה ז"ת היא כיון דמניחן ברשות מברך נמי עליהן.

מ"מ כבר נתברר דאפי' רש"י גופיה בתפילין לא ס"ל הא דהר"פ ז"ל: סימן מו והא דאביי דהיה בא בדרך ודהיה יושב בבה"מ דספ"ק דביצה הביאו הרי"ף בהל' תפילין וברפ"י דעירובין וז"ל גרסינן בי"ט פרק א' היה בא בדרך ותפיליו בראשו ושקעה עליו החמה מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו היה יושב בבה"מ ותפילין בראשו וקידש עליו היום מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו ואי איכא בית הסמוך לחומה דאי מניחן בה מינטרן מניחן בבית הסמוך לחומה.

והשיג עליו הרז"ה בס' המאור ספ"ק דביצה. וי"ל לענין שקיעת החמה לא קי"ל כוותיה דאביי משום דאסיקנא בדוכתיה לילה זמן תפילין היא הלכה ואין מורין כן הילכך א"צ להניח ידו עליהן.

והרמב"ן ז"ל בספר המלחמות השיב על זה ראיתי לר"ח ורש"י ז"ל שפי' כולה כגון שהחשיך עליו בדרך בע"ש וכן הדעת נוטה שאילו היה בחול לא היה צריך להניח ידו עליהן משום דלשמרן הוא ואפי' היה הבית הסמוך לחומה משתמרת ואם לשמרן ה"ז מותר. ואפי' למ"ד עובר בעשה ועובר בלאו כדאיתא במסכ' מנחות ואם אסור יחלוץ ויביא בידו ולמה מניח ידו עליהן אלא כולה בע"ש היא אמורה ולענין השינוי בבריית' והלשון ששינה אביי לומר בדרך ששקעה עליו החמה ובבית המדרש קידש עליו היום דרך הענין תפס לו שהבא בדרך מסתכל בשקיעת החמה אליו והיושב בבה"מ לתקיעות וקידוש ב"ד לפיכך כתבה רבינו הגדול ז"ל ע"כ.

ולא היה הרמב"ן צריך לכל זה דהא כבר הוכחתי למעלה דהרי"ף ז"ל פוסק כמ"ד לילה לאו זמן תפילין הוא ומ"מ מדברי הרמב"ן אלו משמע שהסכים דלמ"ד לילה זמן תפילין הוא וקי"ל כוותיה בשקעה עליו החמה בחול א"צ להניח ידו עליהן והטור והאחרונים

שם בא"ח פסקו כאב"י אפי' בחול בשקעה עליו החמה אע"פ שפסקו כמ"ד לילה זת"ה אפ"ה כיון דהוי הלכה ואין מורין כן מניח ידו עליהם מפני הרואים וכבר הוכחתי כן למעלה דהא דאב"י אתיא כמ"ד לילה זמן ת"ה ואפ"ה צריך להניח ידו עליהם ואפי' בחול.

ומש"כ הרמב"ן והלשון ששנה אב"י כו' דרך הענין תפס לו כו' הוא דחוק ועק"ל אי תרווייהו בבא דאב"י בע"ש מיירי אלא שדרך הענין תפס לו לערבינהו וליתני היה בא בדרך ושקעה עליו החמה או שהיה יושב בבה"מ וקידש עליו היום מניח ידו עליהם עד שמגיע לביתו. אע"כ דבא בדרך בחול מיירי ודיושב בבה"מ בע"ש מיירי וכיון דתרי ענייני הן ומש"ה לא עריב להו בחדא בבא.

ומה שהקשה שאלו היה בחול כו' ואם אסור יחלוץ ויביא בידו ולמה מניח ידו עליהן כבר עמדו עליו התוס' שם שכתבו וא"ת אי מיירי בחול אמאי אין מביא אותם בידו וי"ל דילמא מישתלפי לי' מידו ע"כ מ"מ אני תמה על הטור והאחרונים שסתמו וכתבו שם היה בא בדרך ותפילין בראשו ושקעה עליו החמה יניח ידו עליהן עד שמגיע לביתו ואם יש בית סמוך לחומה שמשמטמין שם חולצין ומניחין שם היה יושב בבה"מ ותפילין בראשו וקע"הי מניח ידו עליה' עד שמגיע לביתו ואמאי לא חילקו בהא דיושב בבה"מ בין היכא דמינטרי מחמת גנבי ללא מינטרי מחמת גנבי כדמוקי לה התם בגמ' להא דאב"י במינטרי מחמת כלבי ולא מחמת גנבי הילכך הואיל והם כבר בראשו א"צ לחלצם מראשו בקידש עליו היום.

אבל אי מחתן אארעא אסור להניחן הואיל ומינטרי מחמת כלבי אבל אי לא מינטרן מחמת כלבי וגנבי אפי' מחתן אארעא מנח להו בראשו והרז"ה שם בס' המאור וה"ר יונתן ברפ"י דעירובין בפ"ה הלכות חילקו בזה: ואני מסופק היכא דמחתן אארעא ולא מינטרי מחמת גנבי וכלבי אי שרי להניחן לכתחילה בראשו בלילה כמו דשרי להניחן בשבת לכתחילה בכה"ג.

וטעמא דמילתא דיש להחמיר בלילה יותר מבשבת משום דבשבת א"א בתקנה אחרת כי אם בהנחה בראשו דהא א"א להביאם בידו משום איסור הוצאה דשבת ואי לא שרית ליה להניחן ע"כ יהא מוטלין שם בבזיון לפיכך שרו ליה רבנן להניחן בראשו משום בזיון תפילין אבל בלילה בחול דהא איפשר להביאן בידו אלא דחיישינן לדילמא מישתלפי ליה מידו וחשש רחוק הוא הילכך בראשו דמדינא הא הלכה דא"צ לחלוץ בלילה אלא דאין מורין כן שרו ליה רבנן ובמניח ידו עליהן סגי.

אבל במחתן על ארעא דלכ"ע מדינא איכא איסורא מדרבנן להניחן בתחיל' בלילה לא שרו רבנן במחתן על ארעא להניחן בראשו כיון דאיפשר בתקנה להביאם בידו ואי משום חששא דילמא מישתלפי מידו כיון דחשש רחוק הוא משום לתא דידיה לא שרינן איסורא דרבנן של הנחת תפילין בתחילה בלילה.

והכי מסתבר לכאורה דאל"כ תקשה לך ל"ל לאב"י למימר תרתי היה בא בדרך ושקעה עליו החמה והיה יושב בבה"מ וקידש עליו היום. הרי קידש עליו היום היינו שקעה עליו החמה שהוא לילה ומבבא דקידש עליו היום שמעת מינה להא דשקעה עליו החמה

דהשתא בקידש עליו היום דהוי תרתי לילה ושבת אפ"ה במניח ידו עליהם סגי בשקעה עליו החמה דלא הוי אלא חדא משום ליל' לא כ"ש דבמנח ידו עליהן סגי וא"צ לחלצן \$ציור בספר\$ והא ל"ל דקמ"ל דאפי' בליל החול נמי צריך להניח ידו עליהן מפני הרואים אע"ג דהוי הלכה אלא שאין מורין כן לחוד.

דאם כן מאי פריך אהא דמשני הא דמינטרי הא דלא מינטרי. אי דלא מינטרא מאי איריא בראשו אפי' מחתן אארעא נמי דהא תנן המוצא תפילין מכניסן זוג זוג ומאי קושיא דילמא רבותא קמ"ל דצריך להניח ידו עליהן.

אלא וודאי דאין זה רבותא דאין זה כלום. חדא דהא כבר קמ"ל אביי בשקעה עליו החמה של ליל חול דצריך להניח ידו עליהם כ"ש בליל שבת דאיכא תרתי דצריך והשתא פריך שפיר ועוד י"ל דה"פ מאי איריא בראשו כו' וה"ל לאביי לאשמועינן במחתן על ארעא דתנן מכניסן זוג זוג דמניח ידו עליהם וה"ל למימרא אפירושי דמתני' ולא מימרא באפיה נפשיה ואי משום דקמ"ל דאפי' בהיו כבר בראשו אפ"ה צריך להניח ידו עליהן מפני הרואים דהא מילתא דפשיטא היא דגזירת הרואים שייך בהיו בראשו כבר מבע"י כמו במניחן בתחילה דמאן מפיס אם הניחם או שהיו עליו מבע"י.

ולדאי תירוצי ניהא נמי למאן דמפרש להני תרי בבי דאביי דתרווייהו מיירי בע"ש ולא בליל חול. ונ"ל כיון דאין לנו ראייה מכאן להתיר בלילה כמו בשבת בהיכא דמחתן על ארעא להניחן בראשו בהיכא דלא מינטרן מחמת כלבי וגנבי א"א ללמוד לילה משבת מטעמא דפי'.

נקטינן השתא במה שכתבתי מסי' מ"א עד הכא דקי"ל כר"ע דשבת וי"ט לאו זמן תפילין היא מוהיה לך לאות. הילכך בי"ט ליכא איסורא במניח בו תפילין.

וא"כ נ"מ בזה"מ דהוי פלוגתא דרבוותא אם בכלל י"ט הוא או לא לענין הנחת תפילין מספיקא ראוי להניח דילמא מצות תפילין נוהג בו דהא את"ל דפטור מן התפילין אם מניח בהן ליכא איסורא מעיקרא דדינא ובשבת נמי לפ"ד ר"פ דפסק כר' ענני ב"ש דכל מה שאסרו חכמים לצאת בו לרה"ר בחצר שרי מותר להניח בו תפילין ובלבד שלא יצא בהן ברה"ר וכדתנן בפרק ב"א.

ולענין לילה קי"ל לילה זמן תפילין היא ומ"מ מדרבנן אסור לכתחילה להניחן משתשקע החמה ואם מונחין עליו מבע"י א"צ לחלצן עד זמן שינה כרבנן אלא שהיא הלכה ואין מורין כן ברבים. הילכך בט"ב שמתפללין במנחה סמוך לחשיכה בתפילין כשחשיכ' צריך לחלצן כיון שמתפלל ברבים הוי לי' כהוראה.

והרי הוא הלכה ואין מורין. וכ"ד קצת אחרונים והיכא שהיה יושב בבה"מ ותפילין עליו וחשכה לו בחול מניח ידו עליהן עד שמגיע למקום המשתמר ראשון דכיון דהוי הלכה ואין מורין כן צריך להניח ידו עליהן.

וה"מ בהיו בראשו אבל אם מצאן מונחין בארץ אף ע"ג דאין מינטרן לא מחמת כלבי ולא מחמת גנבי אע"ג דבשבת וכן בליל שבת שרו ליה רבנן מפני בזיון תפילין להניחן זוג זוג ה"ט משום דלא איפשר בע"א אבל בליל חול כיון דאיפשר להביאם בידו לא שרו

ליה רבנן להניחן בתחילה בלילה דאיכא איסורא מדרבנן הואיל ואיפשר בע"א ומשום חשש רחוק דילמא מישתלפי ליה מידו לא שרינן ליה להניח בתחילה.

ובהשכים לצאת לדרך בלילה מניחן ואע"ג דלא שרי להניח בלילה לכתחילה אפי' היכא דלא מינטרן מחמת גנבי וכלבי שאני השכי' לצאת לדרך דל"ח שמא יישן בהן כיון שהשכים ויצא לדרך כבר וכמש"כ בש"ע סימן ל'. ולט"ז אפי' אינו מתיירא שמא יאבדו נמי שרי דמתיירא שמא יאבדו לענין להניח לכתחילה בלילה אינו לא מעלה ולא מוריד כלל וכמש"כ אלא משום שהשכים לצאת לדרך הוא דשרי דל"ח לשינה הילכך אפי' לא מתיירא שמא יאבדו נמי שרי.

ואע"פ שרש"י פ"א שם השכים לצאת לדרך ומתיירא שמא יאבדו היינו דלשיטתו הני תנאי ס"ל לילה לאו זמן תפילין והמניחן בלילה עובר על אזהרת ושמרת לפיכך א"א להתיר להניח בלילה לכתחילה אלא במתיירא שלא יאבדו בלבד דה"ל לשמרן וכדאר"א התם ואם לשמרן מותר אבל למאי דקי"ל לילה זמן תפילין אלא דרבנן גזרו שלא להניחן לכתחילה בלילה שמא יישן בהן בהשכים לצאת לדרך ל"ח ושרי.

אע"פ דמדברי הסמ"ק משמע דטעמא דהשכים לצאת לדרך משום שמא יאבדו הוא דשרי מ"מ לא מצינו לו חבר ואין רצוני להאריך בזה ומ"מ אע"ג דבהשכים לצאת לדרך שרי להניחן בלילה מ"מ אינו מברך עליהם עד שיראה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירנו וכבר נתברר טעמם של כ"ז בסימנים שעברו.

זהו מה שנ"ל בדינים אלו: סימן מז שאלה הא דקי"ל דס"ת ותפילין צריכים עיבוד לשמן ויש פוסקים דמזוזה נמי בעי עיבוד לשמה. אם עיבוד לקדושה חמורה מהני לקדושה קלה ממנה, או לא: תשובה בא"ח סי' ל"ג כתב ב"י ואם עיבד לשם מזוזה נראה דל"מ לכתוב בו תפילין לא מיבעיא להאומר דמזוזה אין צריך עיבוד לשמה דכי עיבד לשמה לאו כלום הוא.

אלא אפי' לדעת האומר דמזוזה צריכ' עיבוד לא מהני משום דקדושת תפילין חמורה מקדושת מזוזה כדאיתא בפ' התכלת. אבל אם עיבד לשם ס"ת מהני לכתוב בו תפילין דקדושת ס"ת חמורה מק' תפילין כדאמרינן בפ' מ"ש דבית שיש בו תפילין מותר לשמש בו ע"י שיניחם בכלי בתוך כלי ובס"ת אסור עד שיוציאנה ואם אין לו בית אחר צריך לעשות מחיצה גבוה י"ט ע"כ.

וכ"פ שם בש"ע הרי שפסק להדיא דמקדושה חמורה לקדושה קלה מהני וה"ל כאלו נעבד לשמה. ולכאורה יש להקשות ע"ז דהא בריש זבחים תנן כל הזבחים שנזבחו שלא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה כו' שמעון אחי עזריה אומר שחטן לשם גבוה מהן כשרים לשם נמוך מהן פסולין כיצד ק"ק ששחטן לשם ק' קלים פסולין. ק' קלים ששחטן לשם ק' קדשים כשרים כו'. הרי לת"ק אפי' לשם גבוה מהן נמי פסולין וש"מ דאפי' מחמירתא לקילתא לא מהני וה"ל נשחט שלא לשמה.

וה"ה לענין עיבוד ה"ל נמי נעבד שלא לשמה ואפי' לשמעון א"ע דאמר לשם גבוה מהן כשרים ש"ה דגלי קרא ולא יחלל את קדשי ב"י במורם מהן אין מתחללין כדאמר התם בגמ' (ד' י) אבל לענין עיבוד לשמה דלא גלי קרא אפי' מגבוה לנמוך נמי א"ל דלא מהני.

וי"ל דשאני קדשים דה"ט דאפי' גבוה לנמוך לא מהני משום דכיון דהקדישן לשם ק' קלים אע"פ ששחטן לשם גבוה מהן כגון ק' קדשים.

א"א לקדושת הגבוה לחול על קרבן זה כיון שלא הוקדש בשבילו. והרי א"א לשנות זבח זה לזבח אחר וה"ל שלא לשמה כיון דאין קדושת הגבוה חל עליו בשעת שחיטה הילכך לא עלו.

אבל לענין עיבוד כיון שעיבד לשם ק' חמור' אותה קדוש' חלה עליו שהרי אין כאן קדוש' אחרת שמעכבתו מלחול וכיון שחלה עליו קדושה חמורה קדושה קלה נמי בכלל דהא בכלל מאתים מנה הילכך מהני מגבוה לנמוך. מ"מ הדבר צריך ראייה דמנלן דמחמורה לקלה מהני דילמא ל"מ עד שיעבוד בפי' לשם אותו קדושה אבל לא לק' אחרת הימנו.

ואין להביא ראייה לזה מהא דתניא בפ' הקומץ רבה (ד' לג) ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין ממנו מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לק' קלה. והשתא למ"ד דמזוזה בעי עיבוד לשמה מאי איריא מורידין תיפוק ליה משום שלא נעבד לשם מזוזה אלא לשם ס"ת ותפילין.

וכה"ג דייק הגמרא התם הא מורידין עושין הכא פתוחות והכא סתומות. אלא וודאי מחמורה לקלה מהני עיבוד ומזוזה קלה מס"ת ותפילין מיהו להני פוסקים דס"ל דמזוזה לא בעי עיבוד לשמה אין מזה ראייה.

ועוד יש לדחות דילמא האי תנא לא בעי עיבוד לשמה כלל וכת"ק דרשב"ג בס"פ השולח (דף מה). מ"מ יש להביא ראייה מהא גופיה הא מורידין עושין והא בעי כתיבה לשמה וכיון שנכתבו לשם ס"ת ותפילין היאך עושין מזוזה.

והא ל"ל דמיירי שבשעת כתיבה ועיבוד התנה שיהא עיבוד וכתיבה זו לשם ס"ת או תפילין כ"ז שראוי למצוותן וכשבלה יהיה עיבוד וכתיבה זו למזוזה וכה"ג מצינו בספ"ק דעירובין (ד' יג) גבי הא דאר"פ התם דאפי' למ"ד דאין מגילתה כשירה להשקות בה סוטה אחרת אפ"ה תורה דסתמה כתיבא מהני.

וכתבו התוס' וא"ת היכי מכשיר הכא ר"פ בס"ת אפי' למאן דבעי לשמה והא תנן בר"פ כל הגט שמע קול סופרים מקרין איש פ' מגרש פ' כו' פסול לגרש בו. ומ"ל בגמ' בסופרים העשויה להתלמד וס"ת נמי חשיב ליה הכא עשויה להתלמד וי"ל דלהתלמד דהתם לא נכתב כלל להכשיר הגט אבל ס"ת כותב סתם לדעת כן שאם יצטרכו ימחקו ממנו פ' סוטה ע"כ אלמא תנאי כזה מהני שכותב לשם ס"ת ואם יצטרכו יהיה לפ' סוטה דבעי נמי לשמה.

ה"נ מועיל תנאי כזה שכותב לשם ס"ת או תפילין וכשבלה יהא כתיבה זו לשם מזוזה. דא"א ל"כ דהא פריך התם הא מורידין עושין והא בעי שרטוט ואי מיירי שנכתבו ע"ת דלאחר שבלו יהיה למזוזה א"כ בע"כ שרטוט נמי בשעת כתיבה.

דאל"כ אינו ראוי למזוזה דצריכה שרטוט מהל"מ. ואע"פ שכתבו התוס' הא דלא מוקי במשורטט משום דאין רגילות לשרטט ס"ת ותפילין משום דכל שאינו מחוייב בדבר

ועושהו נקרא הדיוט כדאמר בירושלמי הא מ"מ כיון דא"א לעשות מזוזה מס"ת ותפילין שבלו אא"כ התנה בשעת כתיבה דלאחר שבלה יהיה למזוזה משום כתיבה לשמה.

בע"כ שרטט נמי כיון דאין ראוי למזוזה בלא שרטוט והרי הוא רמא אנפשי' בשעת כתיבה להתנות שכשבלה יהיה למזוזה בע"כ שרטט נמי דהא בלא"ה אינו ראוי למזוזה ואין כאן משום הדיוטות כיון דלמזוזה לא סגי בלא"ה בע"כ הוצרך לשרטוט. אע"כ דבלא התנה מיירי כסתם כתיבת ס"ת ותפילין וכיון דמן הסתם אין רגילות לא להתנות ולא לשרטט פריך שפיר הא מורידין עושין הא בעי שרטוט.

וא"כ אכתי אפי' למאי דא"ל התם הא דשרטוט דתנאי היא ואיכא למ"ד דמזוזה א"צ שרטוט מ"מ תקשה הא מורידין עושין והא בעי כתיבה לשם מזוזה. אלא וודאי ש"מ דמחמור לקל מהני לענין כתיבה לשמה וכיון שנכתבו לשם ס"ת ותפילין החמורין מהני לשם מזוזה הקלה כאלו נכתב לשמה וה"ה לענין עיבוד נמי אמרינן הכי.

ועוד מצידה תברא דע"כ בלא התנה מיירי דאי בדהתנה א"כ וודאי ראוי לעשות מהן מזוזה לאחר שבלה ואין כאן משום אין מורידין דכמו שמועיל התנאי לענין כתיבה ועיבוד לשמה ה"נ מועיל דאין כאן הורדה מחמורה לקלה כיון שהתנה. ואין לדחות ראיה זו משום דבפ' השולח (דף מה) משמע דאיכא למ"ד דאף כתיבה לשמה לא בעי דהכי אמר התם ס"ת שכתבו עכו"ם תני חזא ישרף ותניא אידך יגנו ותני אידך קורין בו.

לא קשיא הא דתני ישרף ר"א היא דאמר סתם מחשבת עכו"ם לעכו"ם והא דתני יגנו האי תנא הוא דתני ר"ה ס"ת תפילין ומזוזה שכתבן עכו"ם פסולין כו' והא דתניא קורין בו האי תנא הוא דתניא לוקחין ספרים מן העכו"ם בכ"מ ובלבד שיהא כתובים כהלכתן. ומעשה בנכרי א' בצידון שהיה כותב ספרים והתיר רשב"ג ליקח ממנו.

ומדקורין בו ש"מ דאין צריך כתיבה לשמה. והשתא י"ל דהאי תנא כוותיה ס"ל ומש"ה הא מורידין עושין.

והפוסקים ז"ל שכתבו להא דס"ת מטעמא דאין מורידין ות"ל משום עיבוד וכתיבה לשמה. י"ל לישנא דבריית' נקטו וכן דרכם בכ"מ.

ולשון הרמב"ם בלא"ה א"ש שכתב בפ"ה מה' ס"ת ס"ת שבלה ותפילין שבלו א"ע מהם מזוזה ולא מהגליונות של ס"ת אין כותבין עליה מזוזה לפי שא"מ מקדושה חמורה לקדושה קלה ע"כ. כתב טעמא דאין מורידין משום גליונות של ס"ת דאין כאן כתיבה עדיין ואי משום עיבוד לשמה הא איהו ז"ל ס"ל דמזוזה א"צ עיבוד לשמה כמש"כ בפ"א מה' ס"ת.

דהא וודאי ליתא דליכא למ"ד דס"ת תפילין ומזוזה לא בעי עיבוד לשמה. שהרי שם בפ' השולח פריך ורשב"ג עיבוד לשמה בעי כתיבה לשמה לא בעי דתנן ציפן זהב כו' עור בהמות טהורות כשרות אע"פ שלא עיבדן לשמן רשב"ג אפי' עור בהמות טהורות פסולות עד שיעבדן לשמן ומוקי לה ר"א בגר שחזר לסורו מחמת יראה כלומר דיודע דבעי לשמה.

הרי אפי' לרשב"ג נמי בעי כתיבה לשמה מק"ו מעיבוד דבעי לשמה. וע"כ האי תנא דקאמר לוקחין ספרים מן הנכרים לאו משום דלא בעי עיבוד לשמה אלא בגר שחזר לסורו מחמת יראה מיירי דהא מביא ראייה לדבריו מעובדא דרשב"ג דמיירי מכה"ג והא דמוקי הגמ' להא דתניא קורין בו כהאי תנא ע"כ לפי המסקנא האי ברייתא דתנן קורין בו ע"כ מיירי נמי מגר שחזר לסורו מחמת יראה אבל לא מעכו"ם גמור דהא ליכא למ"ד דלא בעי כתיבה לשמה גם ראייה קמייתא שכתבתי מהא דהא מורידין עושין ת"ל משום שלא נעבד לשם מזוזה נמי ראייה גמורה היא שהרי רוב פוסקים ס"ל דמזוזה נמי בעי עיבוד לשמה.

ומש"כ דילמ' האי תנא לא בעי עיבוד לשמה כלל כת"ק דרשב"ג הא ניחא לפירש"י שפי' בס"פ נגמר הדין בסנהד' (ד' מט) דאביי דס"ל התם הזמנה מילתא כרשב"ג דבעי עיבוד לשמה ורבא דאמר לאו מילתא היא כת"ק דלא בעי עיבוד לשמה אלמא לפי ז"ל ס"ל לת"ק דלא בעי עיבוד לשמ' וא"כ י"ל דהאי תנא כוותיה ס"ל.

אבל לר"ת שהכריע התם דאביי כת"ק דלא בעי עיבוד לשמה דסגי בשאר הזמנות שמתקנין הקלפין ומשרטטין אותן לשמן כיון דהזמנה מילתא היא ורבא כרשב"ג דבעי עיבוד לשמה ולא הזמנה מועטת ע"כ וכ"ד ר"פ. ולפי"ז אפי' לת"ק שאר הזמנות מיהו בעי לשמן אלא כיון דס"ל דהזמנה מילתא היא סגי להו בהם במקום עיבוד לשמה דבעי רשב"ג.

א"כ אכתי תקשה אפ"ת דס"ל כת"ק הא מורידין עושין והא בעי שאר הזמנות לשמן אפי' לת"ק והרי לא נעשו אלא לשם ס"ת ותפילין ולא לשם מזוזה. אלא וודאי מחמירתא לקילתא מהני וכדברי הב"י ז"ל.

ומ"מ אין להביא ראייה דעיבוד וכתיבה מהני מחמור לקל דאס"ד דל"מ הה"נ לא היה מהני מתפילה של ראש לשל יד דשל ראש חמורה קדושה משל יד והרי בהקומץ רבה (ד' לד) אמר שאם אין לו תפילין של יד ויש לו ב' תפילין של ראש טולה עור על א' מהם ומניחה והרי תפילה זו לאו לשם של יד נכתבה אלא לש"ר ואפ"ה מהני לשל יד וש"מ דמחמור לקל שפיר מהני.

אבל זה אינו דהא פריך התם איני דהא שלח ר"ח משמיה דר"י תפילין של יד עושין אותה של ראש ושל ראש אין עושין אותה של יד לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה ומשני ל"ק הא בחדתא הא בעתיקתא. והשתא של יד אמאי עושין אותה ש"ר משום מעלין בקודש.

הא מה"ט דמעלין בקודש גופי' אלמא של ראש קדושה חמורה משל יד א"א לעשות משל יד של ראש משום כתיבה ועיבוד שלא לשמה. דהא וודאי מקלה לחמורה לא מהני וכיון שנכתב לש"י הקלה ל"מ לש"ר החמורה ממנה ולא ה"ל כתיבה לשמה.

אלא מאי אית לך למימר דאע"ג דש"ר קדושה חמורה מש"י משום שי"ן של ראש שהוא הל"מ כפי' התוס'. א"נ מפני שרובו של שם שדי נעשית בש"ר כפירש"י ומה"ט אין עושין מש"ר ש"י מפני שאין מורידין.

מ"מ לענין כתיבה ועיבוד לשמה חדא מילתא היא וכשנעבד ונכתב לשם א' מהן מהני נמי לחברתה כאלו נעבד ונכתב לשמה של זו. אלא שאכתי י"ל דאי אמרינן מחמור לקל מהני ה"נ י"ל דבקדושה דכוותה השווה לה נמי מהני מזו לחברתה לפיכך כתיבה ועיבוד לשמה מש"י לש"ר מהני.

ואע"ג דתפילה ש"ר קדושתה חמורה מש"י כיון דטעמא משום שי"ן של תפילין. א"נ משום רובו של שם שבש"ר הוא זה ל"ש אלא בעור של הבתים ששם אותיות הללו אבל הפרשיות עצמן אין בין זה לזה מידי וקדושת שתיהן שוות הילכך כתיבה ועיבוד לשמה מזה לזה מהני כיון דלא הוי מקלה לחמורה.

אבל א"א דאפי' מחמורה לקלה ל"מ כ"ש בשוין דלא מהני מזה לזה. ש"י אמאי עושין אותה ש"ר.

וש"ר נמי אי לאו משום אין מורידין היו עושין אותה ש"י. הא ה"ל כתיבה ועיבוד שלא לשמה.

והא לא מסתבר לאוקמיה מילתא דר"י דלא כהילכתא כמ"ד לא בעי כתיבה ועיבוד לשמה. ועוד שהרי כל הפוסקים פסקו הכי דש"י עושין אותה ש"ר ולא חיישינן לכתיבה שלא לשמה.

ועוד שכבר כתבתי דליכא למ"ד דל"ב כתיבה לשמה וה"ה לענין עיבוד כ"כ למעלה דכ"ע מודו דהזמנות קטנות בעי לשמה. ולפ"ז איפשר דפרשיות ש"ר אין קפידא לעשות מהן ש"י דאין זה הורדה אלא הקפידה הוא על עור הבתים מטעמא דאמרן.

והא ל"ל דמיירי דבשעת כתיבה ועיבוד של ש"ר התנה שאם יצטרך לו יהיה לש"י וכן בש"י התנה על ש"ר כן הילכך אין כאן משום שלא לשמה וע"ד שכ"כ בשם התוס'. והא דמסיק הגמ' התם אהא דמשני ל"ק כאן בחדתא כו' ולמ"ד הזמנה מילתא היא דאתני עלייהו מעיקרא משמע דלמ"ד לאו מילתא היא א"צ להתנות תיפוק ליה דמ"מ צריך להתנות מעיקרא משום כתיבה ועיבוד לשמה.

די"ל דוודאי תנאי של סופר ומעבד משום לשמה לכ"ע בעי בשעת כתיבה ועיבוד ומתנאי זה לא איירי אלא מתנאי של בעלים בשעת הזמנה דלמ"ד מילתא בעי לאתנויי עלייהו נמי בשעת הזמנה א"נ י"ל דמשום כתיב' ועיבוד א"צ תנאי כלל אלא אמרינן דמסתמא כותב תפילין לדעת כן שאם יצטרכו לעשות מתש"ר ש"י א"נ מש"י ש"ר יעשו ומהני כמו שמהני התם בסתמא לגבי מגילת סוטה לפי' התוספות שכתבו אבל ס"ת כותב בסתמא כו'.

הא ליתא דמסתמא הלכה כת"ק דאמר התם דאין מוחקין לה מה"ת וכ"נ מד' הרמב"ם בפ"ג מה' סוטה שכתב ואח"כ מביא מגילה של עור טהור כמו ס"ת וכותב עליה לשמה של האשה כמו הגט ע"כ. ומסתימת דבריו משמע דאין מוחקין לה מס"ת כת"ק ול"מ סברת ר"פ וא"כ מדמש"י עושין ש"ר וה"נ מש"ר אי לאו משום אין מורידין היו עושין של יד ול"ח משום כתיב' ועיבוד לשמה.

ש"מ דאפי' בקדושה דכוותיה ושוה לו כמו תש"ר וש"י כתיבה ועיבוד לשמה מזו לחברתה מהני וכ"ש דמחמירתא לקילתא דמהני. מ"מ הא יש לדחות קצת דאפי' בלא שום ראיה לומר דש"י וש"ר לענין כתיבה ועיבוד לשמה חדא מילתא הן וכשנעבד ונכתב לשם א' מהן מהני נמי לחברתה כאלו נעשה ונכתב לשמה של זו וכמש"כ.

אבל מ"מ מהא דס"ת שבלה כו' הא ודאי ראיה גמורה היא דכתיבה ועיבוד לשמה מחמורה לקלה מהני וכדברי הב"י ז"ל: סימן מח ועתה ראוי לברר בהני תלתא ס"ת תפילין ומזוזות איזה מהן קדושתה חמורה מחבירתה ואם נעבד או נכתב לשמה של זו מהני לקלה בקדושתה ממנה. והא וודאי פשיטא דמזוזה קדושתה קלה מס"ת ותפילין כדאמר ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין מהן מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לק"ק.

ש"מ דמזוזה קלה מהם ואם נכתב או נעבד לשמן מהני נמי למזוזה. אלא בס"ת ותפילין יש לעיין אם ס"ת קדושתה חמורה מתפילין או תפילין קדושתן חמורה מס"ת א"נ קדושתן שוות זו לזו ואין להוכיח מההיא ברייתא גופ' דתניא ס"ת שבלה ותפילין שבלו אין עושין ממנו מזוזה לפי שאין מורידין מקדושה חמורה לק"ק ואי קדושת ס"ת חמורה מתפילין מאי איריא דקתני ס"ת שבלה אין עושין ממנה מזוזה ת"ל דאפי' תפילין דקדושתן חמורה ממזוזה נמי אין עושין מס"ת שבלה וה"ל למיתני דאין עושין ממנה תפילין וכ"ש למזוזה הקלה בקדושתה מתפילין ועוד אס"ד דס"ת קדושתה חמורה מתפילין ל"ל כלל לס"ת שבלה דכיון דקתני תפילין שבלו א"ע מהם מזוזה כ"ש לס"ת דקדושתה חמורה מתפילין דאין עושין ממנה מזוזה.

אע"כ דקדושת ס"ת ותפילין שוין הן וא"כ מס"ת שבלה אין עושין ממנה תפילין וכן תפילין שבלו א"ע מהם ס"ת ואע"ג דאין כאן משום הורדה מקדושתן כיון דקדושת שניהם שוין והא איבעיא לן בר"פ בני העיר אי תורה בתורה שפיר דמי לענין אם מותר למכור ס"ת ישן ליקח בו חדש ולא איפשטא אפי' אפי' את"ל דבקדושה שוה אין משום הורדה אין עושין מס"ת תפילין ומתפילין ס"ת מטעמא דכיון דקדושת שתיהן שוות כתיבה ועיבוד לשמה של זו לא מהני לחבירתה.

דע"כ לא מהני אלא מחמור לקל וכמש"כ אבל בשוין מזו לזו ל"מ העיבוד וכתיבה לפיכך ס"ת שבלה ותפילין שבלו א"ע מהם מזוזה מטעמא דאין מורידין הא מזו לזו אפי' בלא"ה אין עושין משום עיבוד וכתיבה שלא לשמה. והשתא א"ש הא דנקט בכרייתא ס"ת ותפילין כיון דשוין הן בקדושה א"א ללמוד חדא מחבירתה בק"ו דא"ע ממנה מזוזה.

דאין זה ראיה דאע"ג דקדושת ס"ת חמורה מתפילין אפי' לא נקט ס"ת שבלה א"ע ממנה תפילין משום אין מורידין די"ל דמה"ט נקט א"ע ממנה מזוזה למידק מיניה הא מורידין עושין דש"מ דמזוזה נמי לא בעי שרטוט כדדייק הגמ' הא מורידין עושין והא בעי שרטוט וס"ת ותפילין קי"ל דלא בעי שרטוט כמו שכתבו התוספות התם ומוקי לה בתנאי.

והאי תנא ס"ל כמ"ד דמזוזה נמי לא בעי שרטוט והילכך קתני נמי ס"ת שבלה אע"ג דאיכא למילף לס"ת מק"ו מתפילין לאשמועי' דמזוזה נמי פרשותיה סתומות כדדייק

התם ואפ"י למאי דדחי לה מ"מ א"ל דל"ח לה לקצר כ"כ הא דנקט ס"ת שבלה אע"ג דמק"ו מתפילין אתיא הילכך ליכא למישמע מהכא מידי דקדושת ס"ת ותפילין שוין.

מ"מ מה שהביא ראייה הב"י דקדושת ס"ת חמורה משל תפילין מהא דבית שיש בו תפילין מותר לשמש בו ע"י שיניחם בכלי בתוך כלי ואלו לגבי ס"ת לא מהני כלי בתוך כלי כמש"כ בסי' הקדום אבל אין זה ראייה לדעת הרמב"ם שפסק שדין ס"ת שוה בזה לתפילין ובשתייהן בכלי בתוך כלי סגי להו אכתי מנלן דקדושת ס"ת חמורה מתפילין אבל מ"מ הדבר ברור מעצמו וא"צ לזה ראייה שהרי הא דתפילין ק"ח הוא לגבי מזוזה דמה"ט מתפילין שבלו א"ע מזוזה לפי שאין מורידין הרי פירש"י התם משום דמזוזה אין בה אלא ב"פ ובתפילין איכא ד' פרשיות וכ"ש ס"ת שיש בה פרשיות הרבה מאד דקדושתה חמורה מתפילין שאין בהן אלא ד"פ בלבד.

מהשתא נקטינן אם עיבד לשם ס"ת מהני נמי לתפילין ומזוזה הקלין ממנה ואם עיבד לתפילין, למזוזה שקדושתה קלה ממנה מהני אבל לא לס"ת החמורה ממנה ואם עיבד למזוזה הקלה משלשתן ל"מ אלא למזוזה בלבד וכדברי הב"י ז"ל ואם עיבד לתש"י מהני לש"ר וה"ה איפכא דשתייהן חשיבא כחדא מילתא וכמש"ל, כנ"ל: דיני מילה סימן מט שאלה ההגרים הנמצאים במדינה זו שמנהגן למול א"ע אחר י"ג שנה אם מותר ומצוה לישראל למול אותם או לא: תשובה הרמב"ם כתב בפ"י מהלכות מלכים ומלחמותיהן.

המילה נטצוה בה אברהם וזרעו בלבד שנאמר אתה וזרעך אחרריך יצא מזרעו ישמעאל שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע ויצא עשו שהרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם לך ולזרעך מכלל שהוא לבדו זרעו של אברהם המחזיק בתומו ובדרכו הישרה והן המחוייבין במילה אמרו חכמים שבני קטורה שהם זרעו של אברהם שבא אחר ישמעאל ויצחק חייבין במילה והואיל ונתערבו היום בני ישמעאל בכ"ק יתחייבו הכל במילה בשמיני ואין נהרגין עליה ע"כ.

ומש"כ הרמב"ם ואין נהרגין עליה כוונתו איני יודע אי אסיום דבריו קאי שכתב הואיל ונתערבו היום ב"י בכ"ק כו' הוא דאין נהרגין עליה משום דא"א להרוג מספק דילמא מב"י הוא שאינו חייב במילה אבל אם היה ברור לנו שהוא מב"ק שנצטוו עליה לדעתו ז"ל היו נהרגים עליה או איפשר דארישא דמילתא נמי קאי שכתב שב"ק חייבין במילה דמ"מ אין נהרגין עליה אע"פ שחייב בה וזה נ"ל עיקר בכוונתו ז"ל למעיין שם בהלכה שאח"ז דכ"ש מצות מילה שא"נ בב"נ אלא בזרע אברהם בלבד ובזרעו נמי א"נ אלא במקצתן בבני ישראל וב"ק בלבד ולא בבני ישמעאל ועשו דא"נ עליה מ"מ הואיל וב"י בזה"ז חייבין למול מספק הואיל ונתערבו בב"ק א"כ מותר ומצוה למולן לדעת הרמב"ם.

אבל דעת רש"י אין נראה כן דאמר בפרק ארבע מיתות (ד' נח) כל מצוה שנאמרה לב"נ ונשנית בסני לזה ולזה נאמרה ופריך והרי מילה שנאמרה לב"נ ונשנית בסני וביום השמיני ימול לישראל נאמרה ולא לב"נ. ומשני ההוא למישרי שבת הוא דאתי ביום ואפ"י בשבת ולבסוף קאמר איבעית אימא מילה מעיקרא לאברהם הוא דאזהר ליה רחמנ' אתה את בריתי תשמור כו' אתה וזרעך אין אינש אחרינא לא ופריך אלא מעתה בני ישמעאל ליחייבו ומשני כי ביצחק יקרא לך זרע.

בני עשו ליחייבו ביצחק ולא כל יצחק. מתקיף לה ר"א אלא מעתה בני קטורה לא ליחייבו האר"א ב"ח ואיתימא ריב"ח את בריתי הפר לרבות בני קטורה ופירש"י ב"ק אותן ששה שנולדו לאברהם הן עצמן לא ליחייבו ונימא השתא דלא מל אברהם כל בניו שהיו לו בחייו לרבות.

בני קטורה אותן ששה לבדן ולא זרעם אבל אברהם נצטוה בכל הנולדים לו ע"כ הרי שפ"י ז"ל דהא דקאמר לרבות ב"ק היינו אותן ששה עצמן אבל לא זרעם. וק"ל ע"ד הרמב"ם דמחייב לכל זרע בני קטורה במילה ש"מ דמפרש הא דפריך ב"ק לא ליחייבו אזרע' הוא דפריך וכי משני לרבו' ב"ק נמי אזרע' קאי הרי משמע מדקאמר ר"א אלא מעתה ב"ק לא ליחייבו דמשמע דאאי בעית אימא לחוד הוא דק"ל דמשני מילה מעיקרא לאברהם כו' וממעט ב"י ועשו מביצחק יקרא לך זרע אבל לשינויא קמא לק"מ.

והיינו לישנא דאלא מעתה דנקט כמו אלא מעת' ב"י ליחייבו דפריך לפני זה דאהאי שינוי' לחוד פריך הכי. והרי לדעת הרמב"ם גם אשינוי' קמא ה"ל להקשות הכי דהכי אמרי' התם כל מצוה שנא' לב"נ ונשנית בסיני לזה ולזה נאמרה.

לב"נ ולא נשנית בסיני לישראל נאמרה ולא לב"נ. ופריך ממילה דנאמר ונשנית ביום הח' ימול ול"נ לב"נ ומשני ההיא למישרי שבת הוא דאתי וה"ל נאמר ול"נ ולישראל נאמר ולא לב"נ וה"ל למיפרך אלא מעתה ב"ק לא ליחייבו הואיל ולא נשנית.

אבל לפירש"י א"ש דהא דאמר נאמרה ולא נשנית לישראל נאמר ולא לב"נ היינו מסיני ואילך אבל עד סיני היה נוהג נמי בב"נ כמו שפירש רש"י התם באותו סוגיא וה"מ התם ולפי"ז עד סיני היה נוהג מצות מילה בכל זרע אברהם בב"י ועשו וב"ק כמו כ"מ שנאמר ולא נשנית הילכך ליכאלמיפרך להאי שינוי' אותן ששה לא ליחייבו דהשתא בזרעם היה נוהג מצות מילה עד סיני הן עצמן לא כ"ש ולא ק"ל אלא לשינוי' בתרא לחוד דמעט להו לכל זרע אברהם מאזהרת ואתה את בריתי תשמור אתה וזרעך מביצחק יקרא לך זרע אבל שאר בניו לאו זרעו מיקרי ולא היה מעיקרא כלל בכלל אזהרה זו דאתה וזרעך.

א"כ בני קטורה אותן ששה עצמן ל"ל כיון דלאו זרעו הם ולא היו מעולם באזהרה זו של אתה וזרעך. ועק"ל לדעת הרמב"ם מאי ק"ל אלא מעתה בני קטורה לא ליחייבו דלפי' אזרעם קאי מאי ק"ל דילמא אה"נ כמו שזרע ישמעאל ועשו פטורין מביצחק ה"נ זרע ב"ק פטורין מה"ט גופא ומנ"ל דחייבין דפריך כ"כ בפשיטות.

אבל לפירש"י דאאותן ששה עצמן פריך א"ש דמתמה דנימא השתא דלא מל אברהם כל בניו שהיו לו בחייו וכמו שפירש"י. ונ"ל לפרש לדעת הרמב"ם דקושיא חדא מתורצת בחבירת' דוודאי הא דפריך אלא מעתה ב"ק לא ליחייבו אאותן ששה עצמן לחוד פריך וכמו שפירש"י.

ומה"ט לק"מ אשינוי' קמא אלא דמ"ל להרמב"ם דלבתר דמשני את בריתי הפר לרבות ב"ק דמהא איכא למילף דהן זרעם אחריהם חייבין במילה והא דנקט בשינוי' ההוא לישנא גופא את ב"ה לרבות ב"ק דמשמע נמי דאאותן ששה לחוד קאי ולא אזרעם. י"ל מדנקט הגמ' האר"י את ב"ה לרבות ב"ק ולא נקט אר"י את ב"ה כו' משמע דהא דר"י לאו אקושיית ר"א איתמר דפריך ב"ק לא ליחייבו אלא בעלמא איתמר.

וי"ל דהא דקאמר לרבנות ב"ק הן וזרעם קאמר. ואפי' את"ל דהא דר"י נמי אקושיית ר"א אמרה משום דלדידיה נמי הוי ק"ל ב"ק לא ליחייבו וא"כ כמו שהקושיא קאי אאותן ששה לחוד ה"נ שינוי דאת ב"ה לרבנות ב"ק עלייהו לחודייהו קאי ולא אזרעם י"ל דהמתרין נקט האי לישנא משום דלא חש לתרין אלא קושיית המקשה דלא פריך אלא אאותן ששה עצמן אבל מ"מ ממילא ש"מ דהא דכתב רחמנא את ב"ה סתמא לרבנות דהן וזרעם בכלל זה.

עוד י"ל דהא דפריך ב"ק לא ליחייבו אהן וזרעם קאי ואפ"ה לא פריך אלא אשינוי בתרא משום דלשינוי קמא ל"ק אלא אזרעם לחוד דמסיני ואילך אבל לא אהן וזרעם דעד סיני אבל לשינוי בתרא קשה אהן וכל זרעם אחריהם מש"ה אלימא ליה לאקשווי אהאי שינוי יותר משינוי קמא וכי משני את ב"ה לרבנות ב"ק אהן וזרעם קאי אלא שע"ז אכתי קשה מנ"ל לר"א שבני קטורה הן וזרעם חייבין דפריך כ"כ בפשיטות הילכך מה שפי' בתחילה הוא עיקר.

אבל אכתי ק"ל בין לפירש"י בין למש"כ לדעת הרמב"ם דהא דפריך ב"ק לא ליחייבו אאותן ששה לחוד פריך ולא אזרעם אמאי לא פריך אעשו דאיירי לעיל מיניה בני עשו לא ליחייבו ונקט ב"ק דלא איירי בהו עד השתא \$ ציור בספר \$ והכי ה"ל למיפרך אלא מעתה עשו גופיה לא ליחייב דכיון דלא הוי בכלל אתה וזרעך ממיעוטא דביצחק ולא כל יצחק ונימא דלא מל יצחק את כל בניו.

אבל לאו קושיא היא דוודאי מל אותו שהרי סתמא נאמר ביצחק ולא כל יצחק וכשנולדו יעקב ועשו אכתי לא נודע איזה מהן הוא הנקרא ע"ש זרע אברהם אם יעקב או עשו עד לאחר שנתגדל והיה יעקב הולך בתומו וצדקתו של אברהם נתברר דהאי כי ביצחק יקרא לך זרע עליו נאמר ולא על עשו אבל כשהיו בני ח' ימים שחייב למולם עדיין לא נודע איזה מהן יקרא זרע אברהם ומספק היה יצחק חייב למול שניהם.

א"נ כ"ז שיצחק היה קיים לא נודע שעשו אינו בכלל ביצחק יקרא לך זרע שהרי איפשר שיוליד עוד בנים ועלייהו קאי מיעוטא דולא כל יצחק אבל עשו בכלל ביצחק עד לאחר שמת ולא הניח בנים יותר מיעקב ועשו מעכשיו נתברר דיעקב הצדיק הוי בכלל ביצחק יקרא לך זרע ועשו הרשע הוי בכלל מיעוט דלא כל יצחק אבל אב"ק פריך שפיר דלא ליחייבו שהרי ביצחק יקרא לך זרע אמר רחמנא אבל שאר בניו אינן נקראו זרעו כלל בשעת לידה מיד.

מכל מקום עדיין ק"ל על הרמב"ם ז"ל שהרי מצינו בקרא בהדיא שמל אברהם את ישמעאל דכתיב בעצם ה"ה נמול אברהם וישמעאל בנו אע"ג דלאו בכלל זרע אברהם הוא וע"כ ישמעאל עצמו ג"כ נתרבה מאת בריתי הפר כמו ב"ק. א"כ מ"ש ב"ק דחייבין במילה הן וזרעם מהאי ריבויא ואלו ישמעאל שנתרבה מהאי קרא גופיה איהו אין זרעו לא.

י"ל דהאי ביצחק יקרא לך זרע לדעת הרמב"ם לאו למעוטי ישמעאל אתי דהא כתיב בתריה וגם את בן האמה כו' כי זרעך הוא אלמא ישמעאל עצמו קרוי זרע אברהם אלא האי ביצחק יקרא לך זרע דמעט ישמעאל קאי אהא דדרשינן ביצחק ולא כל יצחק

ואזרע יצחק קאי דמקצת זרעו קרוי זרע אברהם ומקצת לא אבל זרע ישמעאל כלל כלל לא.

דאיפכא ל"ל דביצחק ולא כל יצחק אבל ישמעאל כל זרעו קרוי זרע אברהם דלא מסתבר למיזרש הכי דזרע ישמעאל יהי עדיף מזרע יצחק הצדיק אלא ע"כ ה"ק זרע ישמעאל כלל לא ומ"מ ישמעאל עצמו זרעו מיקרי. וא"ת אכתי תקשה לדעת הרמב"ם דמנ"ל דריבויא דאת בריתי הפר לרבות זרע ב"ק קאתי ולא זרע ישמעאל ואימא איפכא וליחייבו זרע ישמעאל במילה ולא של ב"ק.

ולפירש"י דהאי ריבויא דאת ב"ה אאותן ששה עצמן קאי ולא אזרעם א"ש דלישמעאל עצמו ל"צ ריבויא דהא בהדיא כתיב ביה כי זרעך הוא אלמא הוא עצמו קרוי זרע לאברהם אבל לדעת הרמב"ם קשה. ואומר אני תשובה לזה יש ללמוד מדברי הרמב"ם עצמו שכתב אמרו חכמים שב"ק שהם זרעו של אברהם שבאו אחר ישמעאל ויצחק חייבין במילה ביאור דבריו דלא נתמעטו מכלל אתה וזרעך אחרין אלא בני ישמעאל שנולד כבר כשנאמר מקרא זה כי ביצחק יקרא לך זרע כלומר במקצת זרע יצחק אבל זרע ישמעאל כלל לא.

אבל ב"ק שלא נולדו עדיין לא נתמעטו מכאן וה"ל הן וזרעם בכלל אתה וזרעך הילכך הן וזרעם חייבין במילה ומ"מ איצטריך קרא דאת בריתי הפר לרבוויי ב"ק דאי לאו הכי ה"א דביצחק יקרא לך זרע אתי למעוטי הכל בין אותן שנולדו כבר בין העתידים להולד. אתי קרא דאת בריתי הפר לרבוויי וגלי על קרא דכי ביצחק יקרא לך זרע דלא כולהו איתמעטו מיניה ומסתברא דבני ישמעאל שנולדו כבר איתמעטו ולא ב"ק שלא נולדו עדיין כן נ"ל לפרש סוגיא זו לדעת הרמב"ם מ"מ יש לתמוה קצת עליו ז"ל וכי מיגרע גרע זרע יצחק הצדיק מזרע ב"ק הרשעים דאלו זרע יצחק מקצתו קרוי זרע לאברהם ולא כולן וזרע ב"ק כל זרעם קרויין זרע והרי זה כיציבא בארעא וגירא בשמי שמיא: ועוד ק"ל אס"ד דב"ק מצווין על המילה מהא דתנן בפ"ג דנדרים (ד' ל) שאיני נהנה מן הערלים מותר בערלי ישראל ואסור במולי או"ה שאיני נהנה ממולים אסור בערלי ישראל ומותר במולי או"ה והשתא אמאי פסק תנא למילתיה דבנודר מן הערלי אסור במולי או"ה ובמן המולין איפכא ומשמע דכל או"ה איתנהו בהאי דינא לבד מישראל והרי ב"ק כיון דחייבין במילה כישראל יהיו נמי בכלל מולין ולא בכלל ערלים וא"ל דב"ק דאע"ג דמצווין על המילה מ"מ ישנן בכלל ערלים ובכלל מולין אינן מטעמא שמפרש שם במתני' שאין ערלה קרוי אלא ע"ש העכו"ם שנא' כי כל הגוים ערלים כו' דא"כ קשה מהא דפ"ב דעכו"ם (דף כז) דאמר מנין למילה בעכו"ם שהיא פסולה רב אמר ואתה את בריתי תשמור רי"א המול ימול מאי בינייהו ערבי מהול וגבנוני מהול איכא בינייהו למ"ד המול ימול איכא ומ"ד את בריתי תשמור ליכא.

ופריך ולמ"ד המול ימול איכא והתנן שא"נ מן ערלים כו' אלמא אף ע"ג דמהילי כמאן דל"מ דמי אלא איכא בינייהו ישראל שמתו אחיו מחמת מילה ולא מלהו למ"ד אתה את בריתי תשמור איכא למ"ד המול ימול ליכא ופריך ולמ"ד המול ימול ליכא והתנן א"נ ממולים כו' אלמא אע"ג דלא מהילי כמאן דמהילי דמי.

ומחמת קושיא זו שביק לההוא אורחא ומסיק איכא בינייהו אשה והשתא הל"ל איכא בינייהו ב"ק דלמ"ד ואתה את בריתי תשמור איכא דבני שמירת ברית נינהו כיון דמצווין על המילה. ולמ"ד המל ימול ליכא דהא אמרת אף ע"ג דמהילי כמאן דלא מהילי לגבי ישראל דמה"ט לענין נדרים אינן בכלל מולין כישראל וישנן בכלל ערלים כאו"ה.

אלא שבזה י"ל דאע"ג דב"ק חייבין במילה היינו למול דוקא אבל לא לפרוע שהרי לא ניתנה פריעה לאברהם אבינו כדאמר בפרק הערל (דף עב) ופריעת מילה בהל"מ נאמרה כמ"ש התוספות שם הילכך דוקא לישראל נאמרה ולא לבני קטורה לפיכך ב"ק נמי ה"ל כערלים לגבי ישראל הואיל ואינן במצות פריעה ואילו לגבי ישראל תנן מל ולא פרע כאילו לא מל ואם עשה כן בשבת חייב חטאת דעביד חבורה שלא במקום מצוה כדאמר בפר"א דמילה (דף קלז) הילכך אינן בכלל ואתה את בריתי תשמור משום דכשניתנה תורה ונתחדשה הלכה דמל ולא פרע כאלו לא מל אינו קרוי אצל ישראל שמירת ברית אא"כ מצווה נמי על הפריעה.

וכה"ג אמר בפר"א דמילה (ד' קלה) דכל שאין אמו טמאה לידה אינו נימול לשמונה ופריך דורות ראשונים יוכיחו שאין אמו טמאה לידה ונימולים לח' ומשני ניתנה תורה ונתחדשה הלכה. אבלק"ל עוד על דעת הרמב"ם מהא דתנן בפ"ד דנדרים (דף לא) שאיני נהנה לזרע אברהם אסור בישראל ומותר באו"ה ובגמ' פריך והאיכ' ישמעאל ומשני ביצחק יקרא לך זרע כתיב והאיכא עשו ביצחק ולא כל יצחק.

והרי אכתי תקשה והא איכא ב"ק שקרויין זרע אברהם ולא נתמעטו מביצחק יקרא לך זרע הואיל ולא נולדו עדיין באותו שעה שנא' מקרא זה אמאי תנן סתמא דמותר בב"נ דמשמע דאפי' בב"ק מותר. אבל לפירש"י א"ש והא דפריך מבני ישמעאל ועשו ולא פריך מב"ק.

י"ל דבתר דמשני ביצחק יקרא לך זרע כתיב ממילא ב"ק נמי איתמעטו מיניה לבד מיצחק והמקשה ניחא לו למיפרך מב"י יותר מב"ק משום דמצינו בישמעאל גופיה שנקרא זרע אברהם דכתיב גביה כי זרעך הוא ומשני כי ביצחק יקרא לך זרע כלומר האי ביצחק אזרע יצחק קאי ולמעוטי זרע ישמעאל אתי וכמש"ל.

ועק"ל דע"כ ב"ק לאו בכלל זרע אברהם הן שהרי תנן בפ"ק דמס' בכורים אלו מביאין ואין קורין הגר מביא ואינו קורא שא"י לומר אשר נשבע לאבותינו לתת לנו ואם היתה אמו מישראל מביא וקורא. ואמר עלה בירוש' ר' יונה ור' יסה תרוויהן בשם ר' שמואל ב"י ובני קיני חותן משה היא מתניתא ובני קיני חותן משה מביאין וקורין דכתיב לכה אתנו והיטבנו לך.

וה"פ דהא דתני סיפא ואם היתה אמו מישראל מביא וקורא דוקא בני קיני הוא דקורין באמו מישראל דיכול לומר אשר נתת לי שהרי נטלו חלק בארץ דכתיב והיטבנו לך ואפ"ה בעי נמי אמו מישראל דאל"כ א"י לומר אשר נשבע לאבותינו. והשתא אס"ד דב"ק בכלל זרע אברהם הן א"כ כיון דמתני' בבני קיני חותן משה דוקא מיירי אמו מישראל ל"ל הא חותן משה מזרע מדין היה שהוא אחד מששה ב"ק שנולדו לאברהם כדכתיב בפ' חיי שרה וה"ל זרע אברהם ואע"פ שאין אמו מישראל נמי יכול לומר אשר

נשבעת לאבותינו שהרי אע"פ שנא' לאבותינו לשון רבים מ"מ בשביל אברהם לחוד יכול לומר לאבותינו.

דהא אמר התם בירוש' תני בשם ר' יהודה גר עצמו מביא וקורא מ"ט כי אב המון גוים נתתיך לשעבר היית אב לארם ועכשיו מכאן ואילך אתה אב לכל הגוים אלמא לר"י גר מביא וקורא ויכול לומר לאבותינו בשביל אברהם לחוד שנקרא אב לכל הגוים אע"ג דיצחק ויעקב לא מצינו בהן שנקראו אבות לגוים וע"כ ל"פ ת"ק על ר"י אלא דל"ל דרשא דאב המון גוים אבל כ"ע מודים דבשביל אברהם לחוד יכול לומר לאבותינו.

ולדעת הרמב"ם נמי אין לומר דכל שלשה אבות העולם א' הן דכל הגרים נקראו על שמן וכולן אבות להם וכמש"כ הרמב"ן בחידושי ב"ב שלו בפ' הספינה ומאברהם שנקרא אב המון גוים למדנו נמי ליצחק ויעקב ג"כ הילכך לר"י שדריש אב המון גוים דמכאן ואילך אתה אב לכל הגוים מביא וקורא שיכול לומר לאבותינו לשון רבים שכל ג' אבות העולם בכלל זה אבל לת"ק דלא ס"ל הכי בני קיני חותן משה אי לאו אמןמישראל אף ע"ג דנקראו זרע לאברהם מ"מ א"י לומר לאבותינו לשון רבים לפיכך מביאים ואין קוראין באין אמו מישראל דלהרמב"ם ל"ל ה"ט שהרי כתב ברפ"ד מה' ביכורים הגר מביא וקורא שנא' לאברהם אב המון גוים נתתיך ה"ה אב לכל העולם כולו שנכנסין תחת כנפי השכינה ולאברהם היתה השבועה תחילה שירשו בניו את הארץ ע"כ.

ונ"ל ברור דהא דמסיים ולאברהם היתה השבועה תחילה שכוונתו ליתן טעם למה גר מביא וקורא מפני שאברהם נקרא אב לכל העולם כולו דמגלן דאשר נשבע לאבותינו אאברהם קאי דילמא איצחק ויעקב קאי וגבי דידהו ל"מ שנקראו אבות כה"ג לפיכך כתב ולאברהם היתה השבועה תחילה קודם לשאר אבות העולם ומסתמא עיקר קרא דאשר נשבע לאבותינו עליה קאי הילכך גר נמי יכול לומר אשר נשבע לאבותינו בשבילו אף ע"ג שאין יצחק ויעקב נקראים אבות להן וכיון דגר בשביל אברהם לחוד יכול לומר אשר נשבע לאבותינו אע"פ שאין יצחק ויעקב אבות להו אס"ד דב"ק נקראים זרע אברהם ל"ל בבני קיני חותן משה שהן מב"ק עד שתהא אמן מישראל ת"ל בלא"ה יכולין לומר אשר נשבע לאבותינו משום אברהם לחוד שהן קרויין זרעו ואע"פ שאין אמן מישראל נמי.

ואף ע"פ שהכ"מ פי' שם ומש"כ ולאברהם היתה כו' כלומר אע"פ שאברהם אב לכל הגוים לא נטלו הגרים חלק בארץ מפני שבתחילה קודם שנא' לו כי אב המון גוים נתתיך היתה השבועה וכו' נמצא שלא זכו בה אלא בניו ממש ע"כ. אין לדבריו טעם וריח דל"ל להרמב"ם ליתן טעם כאן על מה שלא נטלו גרים חלק בארץ כיון דהא דלא נטלו חלק בארץ אין זה לא מעלה ומוריד לגופי' דדינא דהא מ"מ מביא וקורא וה"ט ה"ל למיכתב קודם לזה בסוף פ' י"א מהמ"ש שהוא קודם לה' ביכורים בסידור הספר שכתב שם ישראל וממזרין מתוודין אבל לא גרים ועבדים משוחררים מפני שאין להם חלק בארץ ה"ה אומר ואת האדמה אשר נתת לנו ע"כ ושם היה לו ליתן טעם זה ולאברהם היתה השבועה תחילה לומר דמה"ט לא נטלו חלק בארץ שנ"מ לעיקר הדין דמש"ה א"מ אבל כאן אין שום נ"מ בזה כיון שפוסק כר"י דגר עצמו מביא וקורא והא דלא נטלו חלק

בארץ אין מגרע כלל לענין קריאה אלא וודאי כדפי' הוא עיקר וש"מ דס"ל ז"ל דאברהם לחוד נקרא אב לכה"ע ולא יצחק ויעקב ואפי' הכי גר מביא וקורא דבשביל אברה' לחוד יכול לומר לאבותינו וא"כ בבני קיני חותן משה לת"ק דפליג עלי' דר"י ל"ל אמו מישראל בלא"ה נמי מביא וקורא שהרי משה בני קטורה הן שנקראו זרע אברהם אלא וודאי ש"מ דאין ב"ק קרויין זרע אברהם ומ"מ גוף הדין יכול להיות אמת דבני קטורה קרויין זרע אברהם ומ"מ בעינן אמו מישראל לת"ק בבני קיני משום דבשביל אברהם לחוד אין יכול לומר נשבע לאבותינו לשון רבים אלא דידיה אדידיה וודאי קשה וכמ"ש.

ואין להקשות לפירש"י דמפרש להאי את בריתי הפר לרבות ב"ק על אותן ששה שנולדו לאברהם לחוד קאי ולא על זרעם מההיא סוגיא דפד"מ גופה דאהא דפריך והרי מילה כו' משני בלישנא קמא ההוא למישרי שבת הוא דאתי ובלישנא בתרא משני מילה מעיקרא לאברהם הוא דאזהר רחמנא כו' אתה וזרעך אין אינש אחרינא לא ואיכא למידק מאי פריך והרי מיל' שנאמרה לבני נח שנא' ואתה את בריתי תשמור במאי היה טועה לומר דכל בני נח נצטוו על המילה דהא בסיפא דהאי קרא גופיה דואתה את בריתי נאמר בהדיא אתה וזרעך דמשמע אבל אינש אחרינא לא ול"ל לשנויי דמילה לא נישנית בסיני אלא משום למישרי שבת הוא דאתי ת"ל דהא וודאי לא נאמרה לבני נח אלא לאברהם וזרעו לחוד כדכתיב בקרא בהדי' וכדמשני בלישנא בתרא ובוודאי המקשה והמתרץ מעיקרא לא היו טועין בזה דזיל קרי בי רב הוא ובע"כ צ"ל הא דקאמר והרי מילה שנאמרה לבני נח היינו לזרע אברהם לחוד ואפי' ישראל קודם מתן תורה בכלל בני נח הם דומיא דמאי דאמרי' התם נאמרה לבני נח ולא נישנית בסיני כו' ואנו אין לנו אלא ג"ה ואליבא דר"י ופירש"י הא דג"ה נאמרה לבני נח היינו לישראל דוקא בעוד שהיו בני נח ולא לשאר בני נח דהא ע"כ לא יאכלו בני ישראל כתיב.

השתא איכא למידק לשינויא קמא דמשני ההוא למישרי שבת הוא דאתי דה"ל נאמרה ול"נ הא לא"ה בני נח מזרע אברהם מצווין עלה ועוד אפי' למאי דמשני דה"ל נאמר' ולא נישנית משמע דוקא מסיני ואילך הוא דאין בני נח מוזהרין עלה אבל עד סיני בני נח מזרע אברהם מוזהרים עלה כדאמרי' גבי ג"ה ואליבא דר"י ומה"ט ס"ל בס"פ ג"ה (ד' קא) דג"ה נוהג בטמאה דה"ל איסור חמור שכן נוהג בבני נח משא"כ בטמאה והשתא איזה מזרע אברהם מוזהרים עלה לההוא לישנא אי בני ישמעאל ועשו הא וודאי לאו בכלל זרע אברהם הן וכדתנן הנודר מזרע אברהם מותר בבני נח ואפי' בב"י ועשו נמי מותר דלאו זרעו מיקרו ואינו אסור אלא בישראל לחוד ובע"כ א"א מוצא דלשינוי' קמא שנא' מילה לבני נח אלא בב"ק לחוד דאע"ג דלאו זרע אברהם הן מ"מ איתרבו מאת בריתי הפר ואי לפירש"י הא לא איתרבו אלא אותן ששה לבד ולא זרעם: § ציור בספר \$ אע"כ כפי' הרמב"ם דהן זרעם איתרבו מהאי קרא הילכך לשינוי' קמא דמיל' לא נישנית בסיני מסיני ואילך ל"נ אלא לישראל לחוד וב"ק פטורים מסיני ואילך אבל לשינוי' בתרא חשיב מילה מנאמרה לבני נח ונישנית בסיני דלזה ולזה נאמרה וב"ק נמי חייבין והשתא הרמב"ם פסק כהאי שינוי' וא"ש דל"ק לדעת הרמב"ם הא דקאמר בפ"ב דעכו"ם איכא בינייהו אשה ול"ק א"ב ב"ק משום דלשינוי' קמא ב"ק פטורין מסיני ואילך ולא היו בכלל ואתה את בריתי תשמור מסיני ואילך וכ"ש דאינן בכלל המול ימול וכמשכ"ל אבל לפירש"י קשה.

ואומר אני כי דייקת היטב יש ליישב זאת לפירש"י ואדרבה לפי הרמב"ם קשה מכאן לכאורה שהרי ע"כ לשינויא בתרא נמי ה"ל מילה כלא נישנית בסיני כיון דהאי ביום למישרי שבת הוא דאתי כל כה"ג לכ"ע הוי ליה כלא נישנית ולישראל נאמרה ולא לבני נח מסיני ואילך אפי' א"ת דבכלל את בריתי הפר היו ב"ק וזרעם היינו דוקא עד סיני ולא מסיני ואילך דהא פריך התם והרי פריה ורביה שנאמר' לבני נח ואתם פרו ורבו ונישנית בסיני לך אמור להם שבו לכם לאהליכם ולישראל נאמרה ולא לבני נח ומשני ההוא לכ"ד שבמנין צריך מנין אחר להתירו הוא דאתי ש"מ כיון דצריך לשנות בסיני לאיזה דבר חדש ה"ל כלא נישנית ולישראל נאמרה ולא לבני נח וע"כ מילה נמי ה"ל כל"נ מה"ט כיון דביום למישרי שבת הוא דאתי ואי לשינוי' בתרא ל"ל האי סברא תקשה ליה והרי פ"ו כו' אע"כ כ"ע אית להו האי סברא וא"כ כיון דמילה נאמרה ולא נישנית אפי' את"ל דב"ק ה"ל בכלל את בריתי הפר הן וזרעם היינו עד סיני אבל מסיני ואילך לא.

הילכך נ"ל לפ' לפירש"י דוודאי הני תרי שינויי ל"פ וליכא בינייהו מידי דוודאי מילה לא נאמרה לבני נח מעולם ולא נישנית בסיני לכ"ע וה"פ דפריך והרי מילה דנאמרה לבני נח כו' ונ"ב כו' ומשני בתחילה הא דאמרי' מילה נישנית בסיני ליתא ההוא למישרי שבת הוא דאתי וה"ל כלא נישנית כמו פ"ו והדר קאמר הא דאמרת דמילה נאמרה לבני נח הא נמי ליתא דמעיקרא לאברהם הוא דאזהר כו' אתה וזרעך אין כו' וכדמסיק דלא מיקרו זרעו אלא ישראל לחוד והא דמרבה במסקנא מואת בריתי הפר ב"ק היינו אותן ששה לחוד וכפירש"י.

מ"מ קושיא זאת יש לי ליישב לדעת הרמב"ם דוודאי לשינויא בתרא אע"ג דהאי ביום השמיני למישרי שבת הוא דאתי אפ"ה ה"ל נישנית בסיני ועדיין ב"ק חייבין והא דלא חשיב פ"ו נישנית בסיני מטעמא דלכ"ד שבמנין כו' הוא דאתי ה"פ ההוא כלומר קרא דסיני לך אמור כו' לאו למצות פ"ו אתי ולא איירי ביה כלל אלא לכ"ד שבמנין לחודיה קאתי ופ"ו ל"נ בסיני כלל אבל מילה אף ע"ג דהאי קרא דביום השמיני למישרי שבת אתי אפ"ה מעיקר מצות מילה נמי איירי וה"ל נישנית בסיני וב"ק חייבין לההוא שינויא.

מ"מ אין זה נוח לי דכיון דלשינוי' קמא ה"ל מילה לא נישנית בסיני ואפי' ב"ק וזרעם דהוו בכלל את בריתי הפר לדעת הרמב"ם פטורין מסיני ואילך א"כ מנלן לעשות מחלוקת חנם בין שינוי' קמא לבתרא כיון דא"ל דל"פ וכמש"כ לפירש"י. וע"ק לדעת הרמב"ם מה שהקשתי למעלה דהא וודאי ב"ק לאו בכלל זרע אברהם הן כדמוכח ההוא דפ"ג דנדרים ולמש"כ דב"ק לאו בכלל זרע אברהם הן והאי את בריתי הפר אינו מרבה אלא אותן ששה לבד ולא זרעם ואפי' קודם סיני לא הוזהרו על המילה לא תקשה הא דאמרינן שם בפ"ב דעכו"ם למאי דמסיק איכא בינייהו אשה כו' ופריך מי איכא למ"ד אשה לא והא כתיב ותקח צפורה צר ומשני קרי ביה ותקח ופריך והא כתיב ותכרת ומשני קרי ביה ותכרת דאמרה לאחר ועבד להרמב"ם וודאי ניחא שהרי משה ממדין נסע ואיפשר לומר דאמרה לאיש א' מאנשי מדין שהיה עמהם ומדין מב"ק הם כדאיתא בפ' חיי שרה ואפי' לשינויא קמא דפ' ד"מ נמי אתי שפיר דזה היה קודם סיני שהיו ב"ק חייבין עדיין במילה ולפירש"י צ"ל שהיה אחד מישראל בהדיהו ואמרה לו ועבד: ועתה

נבא לנדון שלנו דוודאי מאת בריתי הפר דאיתרבו ב"ק לא איתרבו אלא אותן ששה לבד ולא לזרעם אפי' קודם סיני כ"ש לאחר סיני וכ"ש שאין לחייבם עכשיו מחמת תערובות ב"ק עם בני ישמעאל וא"כ אין במילת ההגריים שבמדינה זו שום מצוה והיינו נמי דפסיק התנא ותני בפ"ב דעכו"ם ישראל מל את העכו"ם לשם גר כו' שבכל הנכרים שבעולם מיירי ואפי' בב"ק.

\$ציור בספר\$ ועוד אני תמה על הרמב"ם אפי' לפ"ד דב"ק וזרעם נצטוו על המילה אפי"ה לאחר שבלבל סנחריב מלך אשור את כל האומות מעתה הכל פטורין מן המילה דהא מה"ט התירו ליהודה גר עמוני לבא בקהל כדתנן במסכ' ידים ומייתי לה ברפ"ד דברכות (דף כח) בו ביום בא יהודה גר עמוני לפניהם בבה"מ וא"ל ר"ג אסור אתה לבא בקהל א"ל ר"י וכי עמון ומואב במקומן הן יושבין כבר עלה סנחריב מלך אשור ובלבל את כל האומות שנא' כו' מיד התירוהו לבא בקהל וכ"פ כל הפוסקים והרמב"ם מכללן שכתב בפ"ב מהל' איסורי ביאה כשעלה סנחריב מלך אשור בלבד כל האומות וערבן זה עם זה והגלה אותן ממקומן ואלו המצריים שבארץ מצרים עתה אנשים אחרים הם וכן אדומים שבשדה אדום והואיל ונתערב ד' אומות אסורים האמורים בכל או"ה שהן מותרין הותר הכל שכל הפורש מהן להתגייר חזקתו שפורש מן הרוב לפיכך גר שנתגייר בזה"ז בכ"מ בין אדומי בין מצרי בין עמוני בין מואבי בין כושי בין שאר האומות א' זכרים וא' נקבו' מותרין לבא בקהל מיד ע"כ ואפי' להחולקין וס"ל דמצרי אסור לבא בקהל אפי' עכשיו ה"ט משום דלמצריים נתן קיצבה מ' שנים כדתנן התם אבל בשאר כל האומות מודו דוודאי נתבלבלו כולן כמש"כ הה"מ התם וש"פ ועיין בתוס' פ"ק דסוטה (דף ח) וא"כ כל האומות פטורין עכשיו מלמול אפי' לדעת הרמב"ם כ"ש שכבר נתברר שהעיקר כפירש"י דאין ב"ק נתרבו למילה אלא אותן ששה לבד ולא זרעם א"כ ההגריים שבמדינה זו אין מצות מילה נוהג בהן כלל, כנ"ל: סימן נ שאלה תינוק שנימול ואחר שנימול וסילק המל את ידו ממנו רואה שנשתיירו בו ציצין שאין מעכבין את המילה אם צריך לחזור עליהן או לא: תשובה הא מחלוקת בין הפוסקים הטי"ד סי' רס"ד כתב המל כ"ז שמתעסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין בין על שאין מעכבין פירש ממנה אינו חוזר אלא על המעכבין וא"צ לחזור על שאין מעכבין פי' מיירי בשב' אז חוזר על המעכבין אבל אינו חוזר על שאינן מעכבין אבל בחול חוזר על הכל בין מעכבין בין שאינן מעכבין ע"כ הרי שכת' דבחול צריך לחזור אפי' על שאינן מעכבין מ"מ לשונו מגומגם קצת שכת' גבי שבת דא"צ לחזור על שאינן מעכבין והל"ל שאין רשאי לחזור על שאינן מעכבין דהא איסורא נמי איכא.

והרמב"ם כתב בפ"ב מהלכות מילה המל כ"ז שעוסק במילה חוזר בין על ציצין שמעכבין בין על שאין מעכבין פי' על ציצין המעכבין חוזר על שאין מעכבין אינו חוזר ואח"כ כתב עושין כל צרכי מילה בשבת מוהלין ופורעין ומוצצין וחוזר על ציצין המעכבין אע"פ שפי' ועל ציצין שאין מעכבין כ"ז שלא פי' ע"כ.

ומשמע דבבא דרישא בחול מיירי וקמ"ל דאפי' בחול א"צ לחזור על שאין מעכבין לאחר שפי' ודלא כדעת הטור ובסיפא קמ"ל בשבת דעד שלא פי' רשאי לחזור אפי' על שאין מעכבין אבל לא לאחר שפי' ועל המעכבים חייב לחזור אפי' לאחר שפי' וכ"פ הב"י דעת

הרמב"ם אע"פ שבכ"מ פי' עוד דהכל לענין שבת מיירי ולעיל דהוי עסיק בדין ציצין קתני לה והכא דעסיק בדיני שבת קתני לה מ"מ כתב דהראשון נרא' עיקר דדבר ברור הוא דפי' השני אין לו שחר שיכפיל הרמב"ם דין א' כ"פ הרי דס"ל דאפי' בחול א"צ לחזור על ציצין שאין מעכבין את המילה לאחר שפי'.

אבל ק"ל לדעת הרמב"ם דהא תניא בפר"א דמילה (ד' קלג) המל כ"ז שעוסק במילה חוזר בין על ציצין המעכבין בין על שאין מעכבין פי' על ציצין המעכבין חוזר על ציצין שאין מעכבין אינו חוזר ואמר מאן תנא פי' אינו חוזר אר"י ר"י הוא דתניא י"ד שח"ל בשבת מפשיט את הפסח עד החזה דברי ר"י בנו של ר"י ב"ב וחכ"א מפשיטין את כולו ודחי ממאי ע"כ לא קאמר ר"י התם משום דלא בעינן זה אלי ואנוהו אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו ה"נ דתנן זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות עשה לפניו סוכה נאה כו' הרי דמשום זה אלי ואנוהו דדרשינן התנאה לפניו במצות צריך לחתוך את הציצין לאחר שפירש אע"פ שאין מעכבין וע"כ הא דתנן פי' על שאין מעכבין אינו חוזר היינו בשבת דוקא דכיון שאין מעכבין וכבר פי' אע"ג דאית בהו מצוה משום זה אלי ואנוהו לא מחללינן עלייהו שבת אלא על המעכבין בלבד אבל בחול וודאי חוזר עליהן אע"פ שאין מעכבין משום התנאה לפניו במצות דדריש לה תנא מזה אלי ואנוהו ואע"ג דאבא שאול דריש לה התם ואנוהו הוי דומה לו מה הוא רחום וחנון אף אתה הוי רחום וחנון מ"מ אפי' את"ל דאבא שאול פליג אחכמים הא קיימא לן יחיד ורבים הלכה כרבים ועוד אבא שאול ע"כ ל"פ אחכמים ומודה דואנוהו להתנאה במצות אתי אלא שמוסיף עוד למידרש דלהוי דומה לו נמי אתי דאס"ד אבא שאול ל"ל הא דרשא דהתנאה לפניו במצות א"כ מאי פריך ע"כ לא אמר ר"י התם כו' אבל הכא דבעינן זה אלי ואנוהו מאי קושיא דילמא אבא שאול הוא דל"ל האי דרשא דהתנאה לפניו במצות אלא ע"כ כ"ע דרשי ליה הכי להתנאה לפניו במצות הילכך בחול חוזר עליהן בע"כ אפי' לאחר שפי'.

ונ"ל כיון שהרמב"ם בחול נמי מחלק בין פי' ללא פי' דבפי' אינו חוזר על ציצין שאין מעכבין ש"מ דס"ל ז"ל דלא שייך התנאה לפניו גבי מילה אלא בעוד שלא פי' ולא סילק ידיו ממנו אבל לאחר שפי' וסילק ידיו ממנו אין כאן משום התנאה לפניו במצות שיתחייב לחזור ולהתחיל מחדש דכיון דפי' אתחלתא מילתא אחריתא היא והואיל וליכא עיכוב מצוה בדבר בדיעבד א"צ לחזור ולהתחיל מחדש משום זה אלי ואנוהו וסברא זו מוכרחת לדעת הרמב"ם מדמחלק בחול בין פי' ללא פי' ש"מ דס"ל דבפי' לא שייך ה"ט דהתנאה לפניו במצות דהא בחול ליכא טעמא אחריתא לחלק ביניהו אלא מש"ה וכיון דהכי הוא אתי שפיר ול"ק מידי שהרי הגמ' מסיק התם אהא דבעי מאן תנא פי' אינו חוזר אמרי נהרדעי רבנן דפליגי אדר"י הוא דתנן ד' כהנים נכנסין ב' בידם ב' סדרים כו' אלו מושכין ואלו מניחין טפחו של זה בצד טפחו של זה משום שנא' לפני ה' תמיד ר' יוסי אומר אפי' אלו היו נוטלין ואלו היו מניחין אף זה היה תמיד ופירש"י ולרבנן אי שקלי ושבקי ליה והדר מסדרי לא מיקרי להו תמיד אלא אתחלתא אחריתא ונמצא שמתעכב שלחן בלא לחם וגבי פי' נמי כי הדר אתי אתחלתא אחרית' היא ולר"י דאמר כי שקלי והדר מתחלא נמי תמיד הוא דחדא מילתא היא ה"נ פי' חוזר אע"פ שאין מעכבין דכוליה גמר מילתא היא ע"כ.

ואיכא למידק דאע"ג דמוקי כרבנן דפליגי עליה דר"י וס"ל דכל כה"ג לא מיקרי תמיד ואתחלתא אחריתא היא אכתי איכא לדחויי כדדחינן דע"כ ל"ק רבנן אלא גבי לחם הפנים דל"ש התם ה"ט דהתנאה לפניו במצות אבל גבי מילה דאיכ' משום התנאה לפניו במצוה ה"נ דאפי' פי' חוזר וכדדחי מה"ט להא דר"י ובע"כ צ"ל דבשלמא עד השתא דאכתי לא אסיק אדעתיה דבפי' הוה ליה אתחלתא אחריתא מן התור' אלא ס"ד דמן התורה פי' כלא פי' דמי וכולה חדא מילתא היא והא דאינו מפשיט את הפסח אלא עד החזה לר"י וטעמא משום דפי' הוא אינו אלא מדרבנן ולחומרא דבפי' שוויה רבנן כאתחלתא אחריתא א"כ דחי שפיר דדילמ' גבי מילה דבעינן זה אלי ואנוהו ל"ג להקל שלא לחזור על ציצין שאין מעכבין בפי' כיון דמן התורה פי' כלא פי' דמי ואכתי איכא משום זה אלי ואנוהו אבל למאי דמסיק דלרבנן דפליגי עליה דר"י בפי' ה"ל אתחלתא מן התורה מדפליג ר"י ואמר אפי' אלו נוטלין ואלו מניחים אף זה היה תמיד מכלל דלרבנן אין זה תמיד מן התורה ואתחלתא אחריתא היא תו ליכא בפי' משום זה אלי ואנוהו דכיון דכבר גמר לכל מצותו והא התחלה אחרת היא אין כאן משום התנאה לפכ"מ מעתה אחר שנגמר כל מצותו ופי' הימנה ואינו רשאי לחזור מעתה על שאין מעכבין וש"מ מהא דבפי' אינו חוזר אפי' בחול דכיון דחשיב ליה להתחלה אחרת אין כאן מעתה משום זה אלי ואנוהו דאס"ד דבחול צריך לחזור עליהם דאכתי יש בהן משום זה אלי ואנוהו דלענין התנאה לפניו במצות ל"ש לומר ה"ט דאתחלתא אחריתא היא דמ"מ איכא משום התנאה לפניו והא דפי' אינו חוזר בשבת דוקא דכיון דמן התורה אתחלתא אחריתא היא א"א לחלל עליהן את השבת כיון דאין מעכבין את המילה.

הא לאו מלתא היא דאי אכתי אע"פ שפי' איכא משום התנאה לפניו במצות אע"ג דאין מעכבין את המילה רשאי וחייב לחזור עליהן כיון דעדיין איכא הידור מצוה וכמו שמילה עצמה דוחה את השבת ה"נ משום הידור מצוותה רשאי לדחות את השבת דהכי אמרינן בפ' ר"י (ד' סד) א"ר היו לפניו ב' חטאות א' שמינה וא' כחושה שחט שמינה ואח"כ כחושה חייב כחושה ואח"כ שמינה פטור ולא עוד אלא שאומרים לו הבא שמינה לכתחילה ושחוט וה"נ אי בפי' לרבנן מ"מ איכא משום התנאה לפניו אע"ג דאין מעכבין מותר לחזור ולחלל עליו את השבת משום הידור מצוה כמו שמחללין את השבת לשחוט שמינה אחר ששחט כבר כחושה ומשום הידור מצוה דשמינה אלא ע"כ הא בהא תליא דכיון דפי' אתחלתא אחריתא היא לרבנן ה"נ ליכא משום התנאה לפניו כיון דכבר נגמר כל מצותו וא"כ אפי' בחול א"צ לחזור לאחר שפי'.

ואע"ג דאמרינן התם בפר"י איתמר שחט ב' חטאות של ציבור וא"צ אלא אחד א"ר ואיתימא ר"א חייב על השני כו' ואפי' נמצאת הראשונה כחושה אלמא משום הידור מצוה לא ניתן לחלל עליו את השבת הא פריך התם דרבה אדרבה ומשני סמי כחושה מקמייתא ואע"ג דמשני עוד שינוי' איבעית אימא ההיא ר"א אמרה מ"מ נקטינן כשינוי' קמא דל"פ וכ"ד הפוסקים בכ"מ דלמעוטי במחלוקת עדיף ועוד הא דא"ל רבינא לר"א התם נמצאת הראשונה כחושה בב"מ מהו אד"ר אזלא וכ"פ הרמב"ם בפ"ב מה' שגגות.

וענ"ל דה"ט של הרמב"ם משום דפסק כר"י דכל המקלקלין פטורין ואפי' חובל ולדידי' הא דאיצטריך רחמנא למישרי מילה בשבת אע"ג דמקלקל הוא משום דר"א דאמר מה

לי מתקן מילה מה לי מתקן גברא וכמש"ל סי' נ"ב. והשתא אס"ד דאפי' לאחר שפי' מן המילה אפ"ה איכא מצוה משום זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות וראוי לחזור אפי' ע"צ שאינן מעכבין את המילה וכיון דאין מעכבין מעתה אין כאן משום מתקן מילה לחייב עליהן מה"ת דהא אין כאן משום תיקוני גברא וה"ל מקלקל בחבורה דפטור ואמאי אין חוזר עליהן ליתי מצות מילה של ציצין שאין מעכבין דרבנן אפי' את"ל דהתנאה לפניו במצות אינו אלא מדרבנן ולידחי מקלקל בחבלה דאין בה איסור אלא מדרבנן וכמו שמצות מילה דאורייתא בציצין המעכבין דוחה תיקוני גברא דחבלה דאורייתא ה"נ אי בציצין שאין מעכבין אע"פ שפי' אכתי רמי מצות מילה מדרבנן לחזור עליהם ליתי ולידחי איסור מקלקל בחובל דרבנן דהא בדאורייתא בציצין המעכבין אע"פ שפי' חוזר ולא ניחא ליה להרמב"ם לאוקמי לסתמא דבריית' זו וכל שקלא וטריא דאמוראי דלא כהילכת' דאתיא כר"ש לדעתו ז"ל דפוסק כר"י הילכך מפרש לה דהא דהתנאה לפניו במצות אינו שייך לומר גבי מילה בציצין שאין מעכבין אלא כ"ז שלא פי' אבל לא לאחר שפירש ואפי' בחול א"צ לחזור עליהם ואפי' מדרבנן לפיכך בשבת אין רשאי לחזור עליהם לאחר שפי' משום איסור שבות דמקלקל בחבלה דאסורה מדרבנן ואפי' מצוה של דבריהן אין כאן שתדחה השבות מפניה הרי נתבארו דדברי הרמב"ם נכונים בטעמן שאין צריך לחזור ע"צ שאין מעכבין את המילה לאחר שפירש ואפי' בחול ויפה עשה הב"י בש"ע שהשמיט לדעת הטור אע"פ שרמ"א מביאו שם ובפרט שהוא מילתא דרבנן הילכך נ"ל בתינוק חלוש קצת אע"פ שאין בו משום סכנת נפשות אלא חשש חולי בעלמא ראוי לסמוך ע"ז שלא לחזור על ציצין שאין מעכבין את המילה אפי' בחול לאחר שפירש: סימן נא ועתה אבאר בשבת אם חוזר על ציצין שאין מעכבין לאחר שפי' והא וודאי לא מיבעיא לן אם חייב לחזור או לא דהא אפי' בחול אינו חייב לחזור וכמ"ש בסי' הקדום כ"ש בשבת אלא הא וודאי יש לעיין אם רשאי לחזור או לא והטור ב"ד בסי' רמ"ו כתב גבי שבת וחוזר על ציצין המעכבין אע"פ שפי' ועל שאינן מעכבין אם פי' אינו חוזר ואם לאו חוזר ובה"ע כתב דאע"פ שאין מעכבין חוזר אע"פ שפי' וא"א הרא"ש לא כ"כ ע"כ.

ונ"ל דה"ט של בה"ע משום דהא דתניא פי' אינו חוזר על שאינן מעכבין במסקנא מוקי לה כרבנן דפליגי עליה דר"י והוא ז"ל ס"ל דהלכ' כר"י משום דסתם לן תנא כוונתיה בספ"ב דמגילה (ד' כ) דתנן התם ז"ה דבר שמצוותו ביום נוהג כל היום ואמר בגמ' דלא תויי סידור וסילוק בזיכין אתי וכו' דאמר אפי' סילק את הישנה שחרית כו' אף זה תמיד ואע"ג דקי"ל דבתרי מסכתי אין סדר למשנה והכא פלוגתא במנחות וסתמא במגילה וי"ל דילמא סתם ואח"כ מחלוקת ואין הלכה כסתם.

מ"מ האי סתמא דמגילה עדיף משום דתני לה גבי הילכתא פסיקתא דהא תנא בסיפא דבר שמצוותו בלילה כשר כה"ל ואמר בגמ' דלא תויי אכילת פסחים ודלא כראב"ע ולדעת קצת פוסקי' הלכה כההיא סתמא אע"ג דאיכא נמי סתמי כראב"ע משום דתני לה גבי הילכתא פסיקתא כמ"ש התוס' והפוסקים ועוד שהרי שם בפ' שתי הלחם (ד' צט) גבי פלוגתא דר"י ורבנן אמר אר"א מדבריו של ר"י נלמד אפי' לא שנה אדם אלא פ"א שחרית ופרק א' ערבית קיים מצות לא ימוש סה"ת הזה מפין ואפי' לא קרא אדם אלא ק"ש שו"ע קיים לא ימוש כדאמר התם ומשמע דלרבנן לא קיים בזה ל"י ובפ"ק דנדרים

אמרי' אר"ג א"ר האומר אשכים ואשנה פרק זה או אשנה מס' זו נדר גדול נדר לאלהי ישראל ואמר מאי קמ"ל דאפי' זרוזי בעלמא היינו דר"ג קמייתא ומשני הא קמ"ל דאי בעי פטר נפשי' בק"ש שחרית וערבית מש"ה חייל שבועה עליה אלמא רב כר"י ס"ל דאי בעיפטר נפשיה בק"ש שחרית וערב' מלא ימוש וש"מ דהלכה כר"י הילכך חוזר נמי על ציצין שאינן מעכבין אע"פ שפי' ואפי' בשבת דלאו אתחלתא אחרית' היא אלא גמר מעשה ראשונה היא וכר"י כנ"ל טעמו של בה"ע.

ולפי"ז כ"ש שבחול דחוזר וחייב לחזור בין בחול בין בשבת דכיון דלאו אתחלתא אחריתא היא אלא כגומר מעשה ראשונה חשיב אכתי איכא משום התנאה לפכ"מ ולפנינו אכתוב עוד בזה. והרמב"ם פסק דעל שאין מעכבין אינו חוזר בשבת אם פי' ומשמע שאין רשאי לחזור וקשיא לי דלפי"ז וודאי משמע דהלכה כר"י בנו של ריב"ב דע"פ שח"ל בשבת דאינו מפשיט א"ה אלא עד החזה בלבד ולא כולו דהא משהגיע לחזה פורש מן ההפשט ועוסק בהוצאת אימורין והרי ר"י דמויי מדמי להו להדדי וכמש"כ בס' הקדום והרי הרמב"ם כתב בפ"א מה' ק"פ גבי סדר עשיית פסח ותולין ומפשיטין את כולו ואח"כ כתב חל י"ד להיות בשבת כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת ע"כ ש"מ דס"ל דבשבת נמי מפשיט את כולו ואמאי הא כיון דפי' אינו חוזר וגומר וכמ"ש גבי מילה בציצין שא"מ והיא דפסח פי' הוא וכמו שפירש"י שם מפשיט א"ה עד החזה והיינו פי' דתנן במס' תמיד גבי הפשטו שהיה מתחיל מן הרגלים והיה מפשיט ויורד עד שמגיע לחזה הגיע לחזה חתך את הראש כו' ואח"כ הכרעים ומירק והפשט כו' ש"מ משהגיע לחזה סילק ידיו מן ההפשט והתחיל להתעסק בניחוח קצת וגבי עולה דכולו כליל מירק והפשט ומנתח הידים תחילה אחר הראש וגבי פסח נמי משהפשט עד החזה דיכול להוציא אימוריו בלא נימין קורען ומוציאן מיד וה"ל פי' מן ההפשט וקאר"י שוב אין גומר ומפשיט משום דכיון דפי' הוי חזרה מילתא דאתחלתא לנפשה שלא לצורך גבוה דומיא דציצין דלא מעכבין ע"כ.

והשתא התם דליכא משום הת"ל במצות גבי הפשיטו דפסח ואפ"ה אע"פ שפי' חוזר וגומר גבי מילה דאיכא משום הת"ל במצו' כ"ש שאם פי' דחוזר אע"פ שא"מ. אע"ג דלהרמב"ם ליתא להאי ק"ו דהא פי' בס' הקדום דלפי המסקנא ס"ל דבפי' אין בו משום הת"ל במצו' מ"מ אע"ג דק"ו ליתא אפ"ה לא גרע הא דציצין שא"מ בפ' מפ' מן ההפשט דגבי פסח ומ"ש דגבי פסח גומר ההפשטו אע"פ שפירש וגבי מילה א"ח בפי' ועוד קשה לי שבפ"ה מהלכות תמידין ומוספין כתב גבי לחם הפנים אלו מושכין ואלו מניחין וטפחו של זה בצד טפחו של זה שנאמר לפני ה' תמיד ע"כ הרי שפסק כרבנן א"כ היכא שפי' אתחלתא אחרית' היא ואמאי פסק בע"פ שח"ל בשבת שמפשיטו את כולו הא כיון דפי' א"ח.

אלא שבזה י"ל דהרמב"ם לא ס"ל הא דפירש"י דגבי פסח היה פורש מן ההפשט כשמגיע לחזה אלא ס"ל שהיה מפשיט את כולו ביחד ואח"כ היה מוציא את אימוריו ולא היה מפסיק בהוצאת אימורין באמצע ההפשט וה"מ מדבריו להדיא שכתב שם בהלכות ק"פ ותולין ומפשיטין את כולו וקורעו וממחה את קרביו עד שמסיר מהן הצואה והפרש ומוציא את האימורין ונותנם בכלי ע"כ.

הרי בהדיא אחר שהפשיט את כולו היה מוציא את אימוריו ולא באמצע ההפשט כמו שפירש"י והשתא ניהא דפסק כרבנן דמפשיט את כולו כיון דלא פי' מן ההפשט ודמי לציצין שא"מ שחוזר עליהן כ"ז שלא פי' אבל מ"מ גופ' דשמעתא דפ' ר"א דמילה קשה לפרש לפי דעת הרמב"ם דא"כ דלא פי' מן ההפשט באמצע להתעסק בהוצאת האימורין וכי פליגי ר"י בנו של ריב"ב ורבנן דידיה בשלא פי' ואפ"ה לר"י אינו מפשיט אלא עד החזה בלבד שיכול להוציא את האימורין ואינו מפשיט את כולו ולפ"ז הה"נ בציצין שא"מ אע"פ שלא פי' אינו חוזר ולרבנן בשלא פי' חוזר כמו גבי ההפשט דה"ל לא פי' ומפשיט את כולו א"כ מ"ק ר"י מאן תנא פי' אינו חוזר ר"י הוא הא לא איירי ר"י בפי' אלא בשלא פי' ואפ"ה ס"ל דא"ח וא"כ ההיא ברייתא דתני בשלא פי' חוזר על שא"מ רבנן היא ולא ר"י אבל בפי' לא ידעינן מאי ס"ל לרבנן ואכתי איכא למיבעי מאן תנא פי' א"ח דהא אינהו לא מיירי בשפי' אלא בשלא פי': ונ"ל דאע"ג דוודאי סוגיא זו דפ' ר"א דמילה ס"ל דכשמפשיט עד החזה ה"ל פי' מן ההפשט אליבא דר"י וכמו שפירש"י דהא וודאי א"א לפרש בע"א מ"מ ס"ל להרמב"ם דסוגיא דר"פ ר"י (ד' פג) אליבא דרבה ס"ל ע"כ דאין בזה משום פי' מן ההפשט כשמפשיט עד החזה אלא מפשיט כולו ביחד ואח"כ נוטל את האימורין ואינו מפסיק בהן באמצע ההפשט דא"ר התם ר"י דאמר התם עומר היה בא בשבת מג' סאין ובחול מחמש ור"י בנו של ריב"ב דאמר שאינו מפשיט את הפסח בשבת אלא עד החזה אמרו דבר אחד דכמה דאיפשר לא טרחינן ואיכא למידק דהא משמע לר"י טעמא דר"י בנו של ר"י ב"ב הוא הא דאינו מפשיט אלא עד החזה משום דפי' הוא הא בדלא פי' מודה דאע"ג דאיפשר טרחינן כדשמעת ליה גבי מילה דאפי' בציצין שא"מ בדלא פי' חוזר כדתני אההיא ברייתא דמוקי לה ר"י כוותיה וא"כ מ"ק רבה דאיהו ור"י אמרו ד"א הא פליגי בהדדי דהא לדידיה אע"ג דאיפשר טרחינן בדלא פי' ולר"י הא כשקוצר בשבת ג' סאין עדיין לא פי' מן הקצירה ואפ"ה אסור לגמור לקצור עד חמש משום דכיון דאיפשר לא טרחינן ואפי' למאי דדחי הגמ' דברי רבה היינו מט"א ואפי' למאי דדחי הגמ' דברי ר"י בפי' ר"א היינו דרצה להקל אפי' בפי' חוזר גבי מילה משום זה אלי ואנוהו אבל בהא דלא פי' לר"י בנו של ר"י ב"ב לעולם טרחינן וטעמא דאינו מפשיט אלא עד החזה לעולם כדקאי קאי דטעמא משום דפי' והא ל"ל דהא דעומר לאחר שקצר כשיעור ג' סאין הוי לי' כפי' ומש"ה לר"י כיון דאיפשר ל"ט בפי' ושפיר דמי להא דמפשיטו עד החזה ולא יותר דטעמא משום דפי' הוא וכיון דאיפשר לא טרחינן בפי' דהא ליתא דהא במסקנא אמר מאן תנא פי' א"ח רבנן דפליגי עליה דר"י גבי לחם הפני' היא דס"ל דבפי' אתחלת' אחר' היא ומה"ת הוא הא דפי' א"ח דמה"ט לא דחי דילמא גבי מילה משום זה אלי ואנוהו אפי' בפי' חוזר כדדחי מה"ט לדר' יוחנן משום דכיון דמה"ת חשיב ליה לאתחלתא אחרת אא"ל כאן דדחי שבת משום זה אלי ואנוהו וכמ"ש לעיל בסי' נ'.

והרי לר"י שמעינן ליה שם בפרק שתי הלחם גבי בן דמא ששאל ממנו כגון אני שלמדתי כהת"כ מהו שאלמוד חכמת יוונית והשיב לו צא ולמוד בשעה שאינו לא מן היום ומן הלילה דס"ל דהא דכתיב לא ימוש הוא דוקא והגית בו יום ולילה וש"מ דלא ס"ל כר"י דהא לדידיה אמרי' התם דבפ"א שו"ע קיים לא ימוש וכמ"ש לעיל וע"כ כרבנן ס"ל ובפי' א"ח מה"ת והרי רבה בתר הכי קאמר התם ר"י ור' חנינא סגן הכהנים דאמרי התם

בשבת היה נקצר ביחיד ובמגל א' ובקופה א' ובחול בג' ובג' מגלות ובג' קופות אמרו ד"א והשתא אי אמרת דהא דר"י דמי לפי דר"ח נמי ע"כ לפי דמי דאל"כ מאי אמרו ד"א דילמא ע"כ ל"ק ר"י אלא משום דפי' אבל בהא דר"ח דדמי ללא פי' אפי' בשבת ס"ל דבשלשה אע"כ אי הא דר"י דמי לפי' הא דרחס"ה נמי לפי' דמי א"כ היכי דחי התם להא דרבה ע"כ ל"ק ר"י הכא אלא דליכא פרסומי מילתא אבל התם גבי ג' דאיכא פרסומי מילתא כרבנן ס"ל וכי איפשר לומר דמשום פרסומי מילתא מחללינן את השבת בשלשה דה"ל כפי' דאסור מה"ת אלא וודאי הא דר"ח ל"ד לפי' ובע"כ הא דר"י דאמר בשבת היה בא מג' סאין נמי ללא פי' דמי וא"כ היאך ס"ד דרבה בתחילה למימר דר"י ור"י ב"ש ריב"ב אמרו ד"א הא טעמא דר"י ב"ש ר"י משום דפי' הוא ור"י אף על גב דלא פי' ס"ל נמי דל"ט בדאיפשר א"ו ש"מ דס"ל לרבה דכשמפשיט עד החזה אינו פורש מן ההפשט ואפ"ה לר"י ב"ש ר"י אינו מפשיטו יותר דאע"ג דלא פי' כיון דאיפשר ל"ט ה"נ גבי עומר בהא דר"י אע"ג דכלא פי' דמי כיון דאיפשר ל"ט והיינו דקאמ' רבה דאינהו אמרו ד"א והשתא א"ש דפסק הרמב"ם כרבנן אליבא דרבה דמפשיט את הפסח כולו ביחד ואח"כ נוטל את אימורין ואפי' בשבת ש"ד כיון דלא פי' וכדאמרי' גבי ציצין שא"מ בדלא פי' חוזר וא"ת אם לא פי' מן ההפשט עד גמר ההפשט א"כ תקשה לך הא דאמר שם בפ' כל כתבי (דף קי) אר"ח אמר מר עוקבא מאי אהדרו ליה חבריא לר"י ב"ש ר"י ב"ב אם מצילין תיק הספר עם הספר לא נפשיט את הפסח מעורו ופריך מי דמי התם טילטול הכא מלאכה ומסיק דשקיל ליה בברזאי ופירש"י בחתיכות דקות מפסיק וחותר דאין דרך הפשט בכך ולא מלאכ' הוא אלא שבות ע"כ ולמש"כ מאי ק"ל הכא מלאכה הא כיון דלא פי' מן ההפשט עד גמר כל ההפשט אין כאן משום מלאכה לכ"ע א"ו משהגיע לחזה פי' מן ההפשט וכו' יוחנן ואיכא משום מלאכה לרבנן דפליגי עליה דר"י גבי לחם הפנים והכי פריך והכא מלאכה ודילמא ס"ל לר"י כרבנן ומאי אהדרו ליה חבריא וכיון דסתמא דגמ' אזלא כר' יוחנן דפירש מן ההפשט כשמגיע לחזה ודלא כרבה הכי הילכתא ואמאי פסק הרמב"ם כרבה.

אבל אין זו קושיא כי כן דרך הגמ' להקשות סתמא אליבא דאמורא דלה"כ וכה"ג מצינו בריש פ"ב דכתובו' (ד' טז) דפריך סתמא דגמ' וכיון דרוב נשים בתולות נשאות כי לא אתו עדים מאי הוי ואד"ר פריך הכי דאזיל בממון בתר רובא בר"פ המוכר פירות (ד' צב) ואנן קי"ל כשמואל דפליג עליה התם ואמר אין הולכין בממון אחר הרוב וכהנה הרבה בגמרא כמ"ש התוס' והפוסקים בכ"מ מיהו כ"ז כתבתי ליישב דעת הרמב"ם מ"מ אינו מוכרח דאפ"ת הא דר"י דבשבת היה בא מג' סאין ובחול מה' דמי לפי' אפ"ה אין כאן איסור של תורה אי קוצר בשבת ה' סאין דהא א"נ קוצר ג' סאין צריך להרבות בהרקדה ואיכא חילול שבת מ"מ וכמ"ש ל"ס נ"ט ע"ש: ונחזור לענייננו לנ"ד אם מותר לחזור בשבת ע"צ שא"מ את המילה לאחר שפירש והנה הראיות שהבאתי לדעת בה"ע נ"ל דיש לדחות אותן דאי משום סתם משנה דספ"ב דמגילה ר"פ לא ס"ל דכה"ג ה"ל הילכתא פסיקתא ופסקו כראב"ע לחומרא דצריך לאכול מצה של אפיקומן קודם חצות וכדאמר בספ"ב דפסחים אכל מצה לאחר חצות לראב"ע לא יצא ומהא דרב גידל אמר רב דפ"ק דנדרים דקאמר הגמ' הא קמ"ל דאי בעי פטר נפשיה בק"ש שחרית וערבית מש"ה חייל שבועה עליה האי אי בעי פטר נפשיה בק"ש דקאמר לאו אקרא דוהגית בו

יומם ולילה קאי דהא וודאי לא פטר נפשיה מיניה בק"ש כרבנן דפליגי עליה דר"י אלא אקרא דובשכבך ובקומך קאי דמיניה פטר נפשיה בק"ש וא"ת כיון דלא נפטר בזה מחיובא דוהגית בו יומם ולילה אמאי חייל עליה שבועה וי"ל כמ"ש שם הר"ן שפ"י להאי פטר נפשיה אקרא דובשכבך ובקומך קאי וכתב אע"ג דדרשינן ושננתם שיהא ד"ת מחודדין בפ"ך וק"ש שו"ע לא סגי להכי מ"מ כל מידי דאתא מדרשא אע"פ שהוא מה"ת כיון שאינו מפורש בקרא בהדיא שבועה חלה עליו ע"כ וכ"ש האי קרא דוהגית בו יומם ולילה של"נ בתורה אלא קרא דד"ק הוא דשבועה חלה עליו.

\$צ"ור בספר\$ ומהתימה על הרא"ש שפ"י שם והלא מושבע ועומד הוא דכתיב והגית בו יומם ולילה וא"כ לר"ג פטר נפשיה ממנו בק"ש והיינו כר"י וכ"כ הרא"ש שם כר"ג אלמא קי"ל דאף זה נקרא תמיד וה"ה דאפ"י פ"י חוזר אף ע"צ שא"מ את המילה דלאו אתחלתא אחריתא היא ובפ"ר א"א דמילה פוסק כההיא ברייתא דפ"י אינו חוזר והמה תרתי דסתרן אהדדי.

מ"מ כבר נתבאר דאין מכאן ראיה לדברי בעל העיטור ואע"ג דקאמר התם בפ"י שתי הלחם אר"י משום רשב"י אפ"י לא קרא אדם אלא ק"ש שחרית וערבית קיים לא ימוש ודבר זה אסור לאומרו בפני ע"ה ורבא אמר מצוה לאומרו בפני ע"ה אלמא רבא דבתרא הוא ס"ל כר"י מדמקיים לא ימוש בק"ש איכא למימר דרבא לדבריו דרשב"י קא"ל דס"ל דבק"ש קיים לא ימוש ואסור לאומרו בפני ע"ה אדרבה לדידך דס"ל דבק"ש קיים לא ימוש מצוה לאומרו בפני ע"ה ולדידיה גופיה י"ל דס"ל כרבנן דפליגי עליה דר"י ולא קיים בק"ש לא ימוש.

עוד איפשר לי לומר בטעמא של בה"ע דאפ"י בפ"י חוזר על ציצין שאינן מעכבין את המילהאפ"י בשבת אע"ג דהלכה כרבנן דפליגי עליה דר"י משום דבפ"י האורג (דף קו) ס"ל לר"ש כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ויליף לה מדאיצטריך קרא למישרי מילה הא חובל בעלמא חייב ור"י ס"ל דאפ"י מקלקל בחבלה פטור והתם מתקן הוא כדר"א דאמר מ"ל מתקן מילה מ"ל מתקן כלים ולר"י י"ל באם חוזר בשבת על ציצין שאין מעכבין אפ"י לאחר שפ"י ל"ל בה כיון דמקלקל בחובל פטור דשרי רחמנא מילה בשבת אינו אלא משום מתקן מילה היינו דוקא בציצין המעכבין הוא דה"ל מתקן מילה אבל בשאינן מעכבין ל"ל בה דאין כאן משום מתקן מילה כיון דמה"ת א"צ לחזור עליהן ואע"ג דאיכא איסורא מדרבנן במקלקל בחבלה אפ"י לר"י ס"ל לבה"ע כיון דמדרבנן צריך לחזור בחול על ציצין שאינן מעכבין אע"פ שפ"י אלמא מדרבנן מילה נוהג בהן אתי מצות מילה דרבנן ודחי שבת במקלקל בחבורה דרבנן כמו שמצות מילה של תורה דוחה שבת במלאכה של תורה במתקן מילה ה"נ דרבנן דחי איסורא דרבנן והא דתניא פ"י אינו חוזר על ציצין שאינן מעכבין ר"ש הוא דמקלקל בחובל חייב ולא אתי מצות מילה של דבריהם ודחי מלאכה של תורה דמקלקל בחבלה חייב ובעל העיטור פוסק כר"י הילכך חוזר נמי על ציצין שאינן מעכבין אפ"י לאחר שפ"י מ"מ הא כבר נתברר היטב בסי' הקדום לדעת הרמב"ם שלאחר שפ"י אפ"י בחול א"צ לחזור על שאינן מעכבין א"כ ממילא בשבת איסורא נמי איכא משום שבות, כנ"ל: סימן נב שאלה תינוק שצריך למולו קודם שמיני ללידתו מפני פיקוח נפש אם צריך למולו ע"י הכשרים למול דוקא

או אפי' ע"י הפסולין נמי שפיר דמי דאין עליו שם מצות מילה כלל בתוך זמנו, וגם אם נימול בתוך זמנו א"נ בלילה לאחר זמנו או בליל שמיני אם צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית או לא: תשובה בדבר תינוק שנימול בתוך שמנה ימי' ללידתו אם צריך להטיף ממנו דם ברית או לא כבר הזכירו זה האחרונים בי"ד סימן רס"ב והש"כ שם הכריע דצריך להטיף והביא ראיה מהא דאמרינן במס' מנחות (דף עב) דקאמר ר"א בר"ש בשיטת ר"ע רבו של אביו אמר' כו' עד ואס"ד נקצר שלא כמצוותו כשר אמאי דחי שבת ע"ש ה"נ אם מל תוך ח' יצא אמאי מילה דחי שבת לימהליה מע"ש כו' ע"כ.

ואני אומר דאין מזה הכרע רק נעתיק דברי הש"ס הללו התם תניא היה עומד ומקריב מנחת העומר ונטמא אם יש אחרת אומר' לו הבא אחרת תחתיה ואם לאו אומר' לו הוי פקח ושתוק דברי ר' ראב"ש אומר בין כך ובין כך א"ל הוי פקח ושתוק שכל העומר שנקצר שלא כמצותו פסול אמר רבב"ח אר"י ראב"ש בשיטת ר"ע רבו של אביו אמרה דתנן כלל אר"ע כל מלאכה שאיפשר לו לעשות מע"ש אינ' דוחה את השבת וס"ל כר' ישמעאל דאמר קציר העומר מצוה דתנן ר' ישמעאל אומר מה חריש רשות אף קציר רשות יצא קציר העומר שהוא מצוה ואס"ד נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דחי שבת נקצריה מע"ש אלא מדדחי שבת ש"מ נקצר שלא כמצותו פסול.

ומזה דייק הש"ך גבי מילה נמי אס"ד נימול בתוך ח' שלא כמצותו כשר אמאי דחי שבת לימהליה מע"ש ואיני רואה מזה ראיה דולטעמיך אפי' את"ל דאם נימול בתוך ח' לא יצא ולא כלום עביד מ"מ איפשר למול אחר שמונה וכשר וכדתנן קטן נימול לשמונה לתשעה לעשרה כו' א"כ אכתי תקשה לר"ע אמאי מילה דחי שבת לימהליה לאחר שמונה דלכ"ע מילה כשירה היא, והא ל"ל דוודאי אי אמרינן דמילה בתוך זמנו כשירה שפיר איכא למיפריך אמאי דחי שבת ליקדם ולימהליה מע"ש אבל הא וודאי לא תקשה כיון דמילה לאחר זמנה כשרה לאחר ולימהליה לבתר שבת דאין ראוי לאחר ולהחמיץ את המצו' עד לבתר זימניה דהא זריזין מקדימין למצות.

הא לאו מילתא היא דוודאי לר"ע דאמר כל מלאכה שאיפשר לעשותה מע"ש אינה דוח' את השבת ה"נ אם א"א לעשותה מע"ש ואיפשר לעשותה לאחר שבת אינה דוחה את השבת דאין חילוק בין להקדים לבין לאחר לענין דיחוי שבת שהרי פריך התם ורבי לאו תלמידו דר"ש הוא והתניא אמר רבי כשהיינו לומדין תורה אצל ר"ש בתקוע כו' ומשני סבר לה כאידך דר"ש דאר"ש בא וראה כמה חביב' מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואיברים כשרים כל הליל' ולא היה ממתין להן עד שתחשך ומאי ראיה היא זו מהקטר חלבים ואיברים מדמקדימין להו להקטיר בשבת אע"ג דאיפשר להו לאחר עד ליל מ"ש דה"ה לקצירת עומר אע"ג דאיפשר להקדים מע"ש מ"מ דוחה את השבת דילמא שאני הקטרה אע"ג דאיפשר לאחר מקדימין להו משום זריזין מקדימין למצו' אבל בקצירת העומר שפיר איכא למימר אס"ד נקצר שלא כמצותו כשר ליקדם לי' אקדומי ואין כאן שום חסרון אדרבה יש כאן זריזות.

ועוד דפריך התם וראב"ש לא שמיע ליה אלא שאני הכא שהרי דחתה שחיטה את השבת ולרבי ה"נ דחתה שחיטה את השבת אלמא לכ"ע אי לאו משום דדחתה שחיטה כבר את השבת קודם להקטרה לא היה מהני הא דחביבה מצוה בשעתה ודזריזין מקדימין למצות

להקטירן בשבת אלא היה ממתין להו עד שתחשך הואיל ואיפשר לעשותן אחר שבת וא"כ ה"נ גבי מילה נמי הואיל ואיפשר למול אחר שבת אמאי דחי שבת לימהליה אחר שבת.

אבל נעלם מבעל ש"ך ד' התוס' שם שכתבו אמאי דחי שבת נקצריה מע"ש ואע"ג דלכתחילה מצותה בלילה כיון דדיעבד כשר לא הוי דומיא דתמיד דכתיב ביה במועדו לומר דדחי שבת ומסתברא דדומיא דתמיד בעינן ע"כ וכיון משום דדומיא דתמיד קא אתינן לה א"כ דוקא קדשים הוא דגמרי' להו מתמיד דקדשים מקדשים ילפי' אבל מילה מתמיד לא ילפינן ואע"ג דאיפשר למול אחר זמנו מ"מ דוחה את השב' כדי למול בזמנו כמצותו וה"נ אפי' את"ל דאם מל קודם זמנו יצא מ"מ דוחה את השבת כדי למול בזמנו כמצותו.

ותדע דע"כ הכי הוא כמש"כ דלגבי מילה לא אמרינן כהאי סברא דאי איתא דמילה שלא בזמנה כשירה אמאי דחי שבת דהא בפר"א דמילה (ד' קלב) יליף ר"י מביום השמיני ביום ואפי' בשבת וראב"י יליף לה משמיני שמיני ואפי' בשבת ואמרי' האי שמיני מיבעי ליה למעוטי שביעי מכן שמונת ימים נפקא ואכתי מיבעי ליה חד למעוטי ז' וחד למעוטי ט' דאי מחד ה"א זהו דלא מטא זימני' אבל מח' ואילך זימניה הוא אלא מחזורתא כדר"י.

והשתא לר"י ל"ל קרא למעוטי ז' הא כיון דכתב רחמנא ביום אפי' בשבת ממילא אימעוטי ז' דאי ז' שפיר דמי אמאי דחי שבת לימהליה מע"ש דהא ר"י גופיה אמר הכי גבי קצירת העומר אלא וודאי דלא אמרינן הכי אלא גבי קדשי' לחוד משום דמסתברא דדומיא דתמיד בעינן אבל לא גבי מילה והשתא התם אי לא כתב רחמנא שמיני למעוטי ז' ה"א דבז' אפי' לכתחילה שפיר דמי ולא אמרי' מדדחי שבת ש"מ דאינו ראוי למול בתוך ח'.

כ"ש השתא דמיעט רחמנא מלמול לכתחילה קודם ח' אפ"ת דבדיעבד שפיר דמי דלא אמרינן אמאי דחי שבת לימהליה מע"ש. § ציור בספר \$ אלא שזה יש לדחות דאינו ראייה כ"כ דוודאי דחי שמיני לגופיה איצטריך ואע"ג דכתיב ביום ואפי' בשבת דש"מ מדדחי שבת דאם מל שלא בזמנו לא יצא אכתי לא הוי ידעינן אימת זמנו אם ח' או ז' או אחד משאר הימים אלא לישנא דגמ' דקאמר למעוטי ז' לא משמע הכי.

ועתה נניח את נידון זה דהטפת דם ברית אם צריך או לא ונבאר את נידון זה אם שם מצות מילה עליה במל בתוך זמנו ואם צריך למולו מפני פיקוח נפש אם יכול למולו אפי' ע"י הפסול למול או לא ונחזור לדברי הש"ך: § ציור בספר \$ עוד אני אומר שהבעל ש"ך שגג בזה הרבה דהא וודאי אין סברא כלל לומר דאם מל בתוך שמונה יצא י"ח מילה דמשמע דקיים מצות מילה אלא דלא עביד מצוה מן המוכחר שלא מל אותו בזמנו דמש"ה ק"ל דאי איתא דאם מל אותו תוך ח' יצא אמאי דחי שבת לימהליה מע"ש דהא וודאי ליתא דכל היכא שמולו קודם זמנו לא קיים כלל מצות מילה וה"ל כאלו נכרת הגיד דאין לו מה למול ולא שייך אצלו מצות מילה כלל ה"נ כיון דחתך את הערלה קודם זמנו ואין לו ערלה בזמנו לא שייך אצלו מילה כלל ואפי' אם יטיף דם ברית ביום הח' בזה לא עשה כלום כיון דכבר נחתכה ערלתו קודם זמן מצותו וא"כ אין קושיא כלל לימהליה מע"ש דבזה אינו מקיים כלל מצות מילה אדרבה מבטלה לגמרי לעולם דבהגעת זמן

מצותו א"א לקיימה כיון דאין לו ערלה שכבר נחתכה קודם זמנה ותדע לך דאלת"ה אלא להני רבוותא דס"ל דאם מל קודם זמנו דא"צ להטיף דם ברית ה"ט משום דבדיעבד קיים מצות מילה במל קודם זמנו אלא שלכתחילה מצותו למול בח' בזמנו אם כן קודם זמנו ולאחר זמנו שוין הן דבשניהם קיים מצות מילה אלא דלא עבד מצוה מן המובחר דאמר רחמנא ביום הח' ימול בשר ערלתו א"כ תקש' לך דהא משנה שלימה שנינו בספר"א דמילה (ד' קלז) קטן נימול לח' לט' לי' לי"א לי"ב לא פחות ולא יותר הא כיצד כדרכו נימול לח' נולד בהש"מ נימול לט' נולד בהש"מ של ע"ש נימול לי' י"ט לאחר שבת נימול לי"א שני י"ט של ר"ה נימול לי"ב והשתא אס"ד דקודם יום ח' ולאחר יום ח' שניהן שוין דהיכא שמל בהו מצות מילה קיים אלא שלא קיים מצוה מן המובחר של מילה בזמנו א"כ בנולד לבה"מ נימול לט' משום יום ח' של מחר הוא נימול ושמא בהש"מ יום הוא ונימול לט' אמאי הא שיהוי מצוה לא משהינן ונימהליה יום ח' של היום דילמא בה"מ יום הוא וח' של היום זמנו ואע"ג דא"ל בהש"מ לילה הוא ואם נימהליה ח' של היום ה"ל תוך שמונה מ"מ קיים מצות מילה בדיעבד אפי' לפני זמנו שהרי השתא נמי שאתה מולו ח' של מחר הא א"ל איפכא דילמא בהש"מ יום הוא ובח' של מחר ה"ל לאחר זמנו ומ"ש דחשו חכמים לספק דילמא בהש"מ לילה לאחרו אחר זמנו ולא חשו לספק דילמא יום הוא למולו בח' של היום משום חששא שמא מולו קודם זמנו אלא וודאי ש"מ דאם מלו קודם זמנו לא קיים מצות מילה כלל לפיכך א"א למולו בח' של היום משום דילמא בהש"מ לילה הוא ובח' של היום ה"ל קודם זמנו ולא מקיים מצות מילה כלל אבל אם מולו בח' של מחר אפי' את"ל דבהש"מ יום הוא וה"ל לאחר זמנו מ"מ קיים מצות מילה בדיעבד וכ"ש שקשה לפי הבנת הבעל ש"ך הא דנימול לעשרה ולי"א ולי"ב ואמאי בבהש"מ של ע"ש נימול לעשרה דמהלינן ליה בוודאי אחר זמנו וכל שכן היכא שמהלינן לעשרה ולאחד עשר ולשנים עשר בחל י"ט אחר שבת או שני י"ט של ר"ה נימהליה בע"ש היכא שנולד בהש"מ של ע"ש דהשתא מרווחינן תרתי חדא דילמא מהלינן ליה בזמנו דבהש"מ יממא הוא ואפי' אי בהש"מ לילה הוא מ"מ מוטב להקדימו למולו מעכשיו משאתה מולו לעשרה ויותר דעכשיו הוי תרתי לריעותא חדא דבוודאי הוי בתר זמנו ועוד שיהוי מצוה לא משהינן אלא וודאי ש"מ דכל היכא דמולו קודם זמנו לא קיים כלל מצות מילה אלא ה"ל כאלו נכרת הגיד ואין לו ערלה בזמנו ואלו היכא שמולין אותו אחר זמנו נהי דלא קיים מצות מילה בזמנה מצות מילה מיהא קיים הילכך מאחרין ליה ולא מקדמינן ליה דבזה מקיים מיהת מצות מילה ובזה לא עשה ולא מידי וכיון דהכי הוא דדבר ברור הוי דאם מל קודם זמנו לאו כלום הוא ע"כ הא דכ' הרא"ש בשם הר"ש בפר"א דמילה במולו בתוך זמנו א"צ להטיף ממנו דם ברית בזמנו לאו משום דבדיעבד ש"ד אלא משום דס"ל דה"ל מעוות שא"י לתקן בהטפת דם ברית ודלא כהש"ך ושאר האחרונים שאכתוב לקמן שהבינו דאמר' דא"צ להטיף דם ברית ע"כ יצא ידי חובתו בדיעבד דליתא וכמש"כ.

ועוד היאך ס"ד דאם מל בתוך ח' שיצא ידי חובת מצותמילה בדיעבד הא משנה שלימה שנינו בספר"א דמילה (ד' קלו) מי שהיה לו שני תינוקות אחד למול אחר שבת וא' למול בשבת ושכח ומל את של אחר שבת בשבת חייב אחד למול בע"ש וא' למול בשבת ושכח ומל את של ע"ש בשבת ר"א מחייב חטאת ור"י פוטר וטעמא מפרש בגמ' משום דסיפא

במל את של ע"ש בשבת דפוטר ר"י משום דטעה בדבר מצוה ועשה מצוה אבל רישא במל של אחר שבת בשבת לא עבד מצוה וש"מ היכא דמל קודם זמנו לאו כלום הוא וא"כ ע"כ ה"ט דמאן דס"ל היכא שמל בתוך ח' דא"צ להטיף דם ברית לאו משום דבדיעבד קיים מצות מילה אלא משום דחשיב ליה כמעוות שא"י לתקון וכמש"כ ועוד הרי גבי פדיון הבן כתיב ופדויו מבן חודש תפדה ואם פדה בתוך שלשים יום ונתאכלו המעוות לשמואל אין בנו פדוי ואפי' לרב דאמר בנו פדוי ה"ט משום מידי דהוה האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר ל' יום כו' וכדאמר' בפ' יש בכור (ד' מ) ובאומר מעכשיו דכ"ע אין בנו פדוי כדאמר התם וה"נ הא כתיב מבן שמנת ימים ימול ואם מל קודם לזמן שקבעה תורה לא עשה ולא כלום כדאמר' לגבי פדיון הבן אלא שהתם יש תקנה לדבר לחזור ולפדותו בזמנו אבל הכא א"א לתקן ונתבטל מצותו לגמרי ובהטפת דם ברית ס"ל להני רבוותא דאין זה תקנה הילכך א"צ להטיף ואין לדחות דש"ה גבי פדיון הבן דלא מצינו כלל למצות פדיון בתוך שלשים בשום מקום אבל גבי מילה מצינו לילוד בית ומקנת כסף שנימולין לאחד כדאמר שם בפר"א (דף קלה) הילכך אפי' נימולין לשמונה אם עבר ומלן בתוך זמנם בדיעבד יצא הואיל ומצינו למצותו שנוהג בתוך הזמן.

דאין זה כלום דהא אין דנין דבר שלא כמצוותו מדבר כמצוותו כדאמר' בכמה מקומות בגמ' ומהם ר"פ מזבח מקדש (ד' פד) גבי לן כשר בדם שכן לן כשר באימורין ויוצא כשר במקדש כלומר בדיעבד שאם עלה לא ירד שכן יוצא כשר בבמה ופריך עלה וכי דנין דבר שלא כמצוותו מדבר שכמצוותו: והב"י שם כת' אהא דתנן בסוף פ"ב דמגילה אין מוהלין ולא טובלין ולא מזין בלילה וכולן שעשה משעלה עמוד השחר כשר.

והיכא דעבר ומל בלילה מפשטא דמתני' משמע דאינו כשר וא"כ יצטרך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית וכ"כ הגמ"י ואם הדבר כן יש לתמוה על הפוסקים שלא הזכירוהו ואפשר שהם סוברין שא"צ להטיף וכ"נ מדברי הרא"ש שכ' בפר"א דמילה דקטן שנימל בתוך שמונה א"צ לחזור ולהטיף וכ"נ מדברי תשובת הרשב"א שאכתוב בסי' רס"ד ולפי"ז צ"ל שמה ששנינו וכולן שעשה משעלה עמוד השחר כשר דמשמע שאם עשן בלילה פסול לא קאי אמילה אלא אינך ע"כ.

ואאל"כ דכיון דכיל מילה עם אינך דהאי וכולן לא קאי אמילה וחלילה לומר כן אבל הדבר ברור שאם עשה בלילה פסול ולא כלום עבד אבל מ"מ ס"ל להפוסקים שא"צ להטיף משום דלא מיתקן בהטפה וה"ל מעוות שא"י לתקון והשתא שפיר תנינן דמשעלה עה"ש הוא דכשר אבל אם מל בלילה לא עבד ולא כלום ואדרבה גרע טפי מאינך דתנן בהדיא דאם עשאן בלילה כגון שטבל והזה בלילה יש לו תקנה לחזור ולטבול ביום ואילו אם מל בלילה מאי דעבד עבד ואין לו תקנה.

וא"ת למנ"מ בהא דתנן לגבי מילה ואם עשה משעלה עה"ש כשר דמשמע הא בלילה פסול כיון דמ"מ ה"ל מעוות כו' וא"צ לחזור ולהטיף. תשובה לדבר זה מבוארת מדברי הרשב"א בתשוב' שהביא הב"י דאם צריך למולו בתוך זמנו כיון דאין עליו שם מצות מילה יכול למולו אפי' ע"י הפסולין למול כגון נכרי ושאר פסולים וקמ"ל דמשעלה עה"ש כשר ואם צריכים למולו לרפואה צריך למולו ע"י הכשרים למול דוקא אבל

בלילה כיון דמילתו פסולה אין שם מצות מילה עליו ויכול למולו אפי' על ידי פסולין ועוד נ"מ לכמה גווני והדבר מבואר מאליו.

ומ"מ אתה רואה ממש"כ הב"י ולפי"ז צ"ל כו' דמשמע שאם עשן בלילה פסול כו' דגם הוא הבין דלדברי האומר דא"צ להטיף דקיים מצות מילה במה שמל בתוך זמנו וכן הבינו מקצת אחרונים שנמשכו אחר הב"י. וליתא אלא אדרבה ביטל בידים את מצות מילה ואין לו תקנה כלל אפי' בהטפה וכמו שהוכחתי למעלה בראיות ברורות.

וא"ת למאי שהוכחתי דאם מל בתוך ח' לא עשה ולא כלום ולא עשה מצוה כלל בזה א"כ תקשה ההיא משנה גופה דמי שהיה לו ב' תינוקות א' למול אחר שבת וא' למול בשבת ושכח ומל את של אחר שבת חייב אמאי הניחא לר"ש דאמר בפ' האורג (ד' קו) כל המקלקלין פטורין חוץ מחובל ומבעיר ויליף למקלקל בחובל דחייב מדאיצטריך קרא למישרי מילה הא חובל בעלמא חייב אלא לר"י דאמר התם דמקלקל בחובל נמי פטור והתם מתקן הוא כדר"א דאמר מה לי מתקן מילה מה לי מתקן כלי כלומר דמילה מתקן גברא הוא שמקיים מצות מילה ע"י חבלה זו וא"כ במל את של אחר שבת בשבת אמאי חייב כיון דבמל בתוך זמנו לא עשה שום מצוה בחבלה זו ואין כאן משום מתקן גברא ה"ל מקלקל בחבלה זו וליפטור וזה תימה לומר דר"י פליג ארבותיו ר"א ור"י דשניהם מודים דלאחר שבת חייב אלא וודאי ש"מ דבמל בתוך זמנו אפ"ה מקיים מצות מילה וה"ל מתקן גברא דחייב אפי' לר"י אלא שבזו י"ל דהא בלא"ה ע"כ הא מתני' דלא כר"י כדאמר בכריתות פרק ד' (ד' יט) דאמר רב גידל התם דמתעסק בשבת פטור ופריך מהא מתני' דמל את של אחר שבת בשבת דחייב ומשני הנח לתינוקות הואיל ומקלקל בחבורה חייב מתעסק בחבורה נמי חייב והרי לר"י דאמר מקלקל בחבורה פטור מתעסק בחבורה נמי פטור וע"כ הא דמל את של אחר שבת בשבת דחייב בלא"ה דלא כר"י אליבא דר"נ.

ומ"מ לפי"ז ק"ל הרמב"ם שפסק בספ"א מהלכות שבת כר"י שכתב כל המקלקלין פטורין כיצד הרי שחבל בחבירו או בבהמה דרך השחתה כו' ה"ז פטור ע"כ. אלמא מקלקל בחובל פטור וא"כ הא דשרא רחמנא מילה בשבת משום דתיקוני גברא הוא משום שמקיים מצות מילה ובפ"ג מהל' שגגות כתב וכן מי שהיה לו ב' תינוקות אחד למול בשבת וא' למול בע"ש או בא' בשבת ושכח ומל שניהם בשבת פטור מחטאת כו' אבל אם לא היה א' מהם ראוי למול בשבת ושכח ומל בשבת מי שאינו ראוי למולו בשבת חייב חטאת ע"כ.

ומשמע דאפי' מל את של אחד בשבת בשבת דה"ל בתוך זמנו נמי חייב הואיל ואין לו אלא אחד מהם והוא אינו ראוי למולו בשבת שהרי ארישא קאי דמיירי נמי מהיה למולו באחד בשבת דבשבת עדיין הוא בתוך זמנו ואפ"ה חייב והשתא אם איתא דבמל בתוך זמנו לא עשה מצוה אמאי חייב הא ה"ל מקלקל ותיקוני גברא נמי ליכא כיון דלא עשה מצוה במולו בתוך זמנו.

עוד ק"ל שכתב הרמב"ם שם אומן שבא לימול לפנות היום ביום השבת ואמרו לו לא נשאר פנאי ביום כדי שתמול ואם תתחיל למול לא תשלים עד יציאת שבת ונמצאת חובל

בשבת ולא עושה מצוה ואמר רגיל אני וזריז ובמהרה אמול אם לא השלים אלא עד ציאת שבת ה"ז חייב חטאת שהרי התרו בו ע"כ.

ואמאי חייב כיון שלא השלים ולא עשה מצוה אין כאן משום תיקוני גברא וה"ל מקלקל בחובל דפטור לדידיה דפסק כר"י אלא שבזו י"ל דמ"מ יש כאן משום תיקוני גברא דאותו מקצת שמל בשבת לכשיגמור לאחר שבת גם זה נחשב מן המצו' ואילו לא מל את זה המקצת בשבת היה צריך למולו בחול הילכך גם זה נחשב מתיקוני גברא לענין דה"ל מתקן ומ"מ כיון דלא השלים לגמרי בשבת לא ניתן שבת לדחות אצלו וחייב אבל מההיא דתינוקות וודאי קשה לדעת הרמב"ם וכמש"כ.

ואולי י"ל דאע"ג דבמל בתוך זמנו לא עשה כלום אפ"ה לענין שבת חייב משום מתקן גברא שהרי מחמת שמלו אע"פ שמלו שלא כדין ולא עשה מצוה אפ"ה כיון דא"צ למולו מעתה בזמנו ה"ל מתקן גברא שהרי אם לא מלו היה צריך עדיין למולו. ונחזור לענייננו הרי נתברר לנו בראיות ברורות דכל היכא שנימול התינוק בתוך שמונה אין בזה שום מצוה כלל ואפי' להני רבוותא דס"ל דא"צ להטיף ממנו דם ברית בזמנו לאו משום דבדיעבד קיים מצות מילה אלא אדרבה ביטל מצותו לגמרי וה"ל מעוות שא"י לתקון והמל בתוך זמנו אין שם מצות מילה עליו הילכך אם צריך למול בתוך שמונה משום פיקוח נפש ראוי למולו אפי' ע"י הפסולין למול כגון נכרי וכיוצא בו וכ"ע מודים בזה אפי' מאן דס"ל דא"צ להטיף וכמש"כ ודלא כהבנת האחרונים דמאן דס"ל א"צ להטיף דבדיעבד יצא י"ח מצות מילה וא"א למולו לפ"ד אלא ע"י הכשר לימול דליתא וכמש"כ.

סימן נג ועדיין יש לעיין בעבר ומל בלילה למאי דקי"ל דאפי' מילה שלא בזמנו אינו נימול אלא ביום אם קיים בדיעבד מצות מילה או לא אע"ג דכבר הוכחתי בסי' שלפני זה דבמל בתוך שמונה לא עשה כלום ש"ה דה"ל מחוסר זמן שעדיין לא מטי זמן המצוה לגמרי לפיכך גרע טפי אבל בלילה ולאחר זמנו הואיל וכבר הגיע זמנו עדיף טפי ובדיעבד א"ל דיצא.

והא דתנן אין מוהלין ולא טובלין ולא מזיזין עד שתנן החמה וכולן שעשה משעלה עמוד השחר כשר דמשמע דאם מל בלילה לא יצא היינו דוקא בליל ח' דה"ל עדיין מחוסר זמן עד היום והלילה לענין מצות מילה מישך שייך לשבעת הימים שלפניה דעדיין מחוסר זמן אבל לילות דבתר יום השמיני כיון דכבר מטי זמן מצוותו אע"ג דלכתחילה לא בדיעבד שפיר דמי והרי בהא דאין טובלין דלא יצא בלילה דהיינו דוקא בליל ז' של זב וזבה וטמא מת דזמן טבילתן למחר אבל לאחר שעבר ז' שלהן טובלין בלילה אפי' לכתחילה כדמוכח בכ"מ והאי לא טובלין לא קאי אלא אליל ז' לחוד שלא הגיע עדיין זמן טבילתן עד למחר ה"נ י"ל דהאי דאין מוהלין דתנן דמשמע דאפי' בדיעבד לא יצא לא קאי אלא אליל ח' לחוד שלא הגיע עדיין זמנו עד למחר דומיא דלא טובלין אבל שאר לילות אע"ג דלכתחילה לא בדיעבד שפיר דמי.

עוד אני מסתפק לומר דאת"ל דאם עבר ומל בלילה דיצא בדיעבד אע"ג דבתוך זמנו לא יצא היכא שמל בליל ח' מהו מי נימא הא דאתמעט מלמול מתורת לילה אתמעט ובדיעבד שפיר דמי או דילמא מתורת מחוסר זמן הוא דנתמעט ושייכא לשבעת ימים

שלפניה ונחלקה הלילה מן היום לענין זה ולא מגיע זמן מצות מילה עד עצומו של יום השמיני.

ואליבא דר"א ב"ש דאמר בפרק הערל (ד' עב) דמילה שלא בזמנה נימול ביום ובלילה הא וודאי כיון דכל הלילות כשירים למול הא דליל ח' נשתנה מהם ע"כ משום מחוסר זמן הוא אבל למאי דקי"ל כרבנן דאמרי התם בין בזמנו בין שלא בזמנו אינו נימול אלא ביום יש לעיין בהא דליל ח' דפסול למול אי משום פסול לילה ודמי לשאר לילות אי משום פסול דמחוסר זמן ודמי לז' ימים שלפניה ומתני' דספ"ב דמגילה דמשמע דאם מל בלילה דפסול י"ל דאתיא כר"א ב"ש דאמר שלא בזמנה נימול ביום ובלילה ולדידיה הא דמיעט רחמנא ליל ח' מלמול ע"כ משום מחוסר זמן מיעטו וכמש"כ.

ובהכי ניחא הא דתמה הב"י על הפוסקים שהשמיטוהו וכמש"כ בס' שלפני זה די"ל למאי דקי"ל כרבנן אם מל אפי' בליל ח' בדיעבד יצא ומתני' ר"א היא. והא אין לומר דכיון דהיום הולך אחר הלילה שלפניה והלילה עם יום שלאחריו יום א' מיקרי בכ"מ חוץ מלענין אכילת קדשים כדאמרינן בס"פ אותו ואת בנו (ד' פג) וכיון דלרבנן כל הלילות נמי אין ראויין למצות מילה יותר מסתבר לומר דפסול ליל ח' הוא משום לתא דלילה כמו כל הלילות דדמי להו מלומר דהלילה נשתנה מיומו דאע"ג דיום ח' ראוי למול וכבר הגיע זמן מילה אפ"ה הלילה מחוסר זמן עדיין ומישך שייכא לז' ימים שלפניה.

דאין זה תימה דכה"ג מצינו לענין מחוסר זמן דבפ"ק דזבחים (ד' יב) אמרינן רבי אפוטריקי רמי כתיב ז' ימים יהיה תחת אמו הא לילה חזי וכתוב מיום הח' ירצה הא לילה לא חזי הא כיצד לילה לקדושה יום להרצאה וכתבו התוס' תימה ת"ל מיום צוותו ול"ל דכתיב וביום הח' וי"ל דאי לא כתב אלא שבעת ימים ה"א אם שחט בלילה אם עלה לא ירד והשתא קמ"ל דהוי מחוסר זמן ותרד דאין פסולו בקודש ובפ"ב נמי תנן מחוסר זמן ששחטו בחוץ אינו בכרת דאם עלה לא ירד מוכח התם דקרוי מתקבל לפתח אוהל מועד וחיוב כרת בחוץ ע"כ.

אלמא מיעט רחמנא לליל ח' משום מחוסר זמן ומישך שייך לז' ימים שלפניו ולא ליום ליל זה שהוא שמיני ואין פסול אלא משום לילה כשאר כל הלילות ואם עלה לא ירד וה"נ י"ל דכוותיה. אף על גב דקשה להבין על דברי התוספות מפרק ר"א דמילה (ד' קלב) דיליף התם ר"י דמילה דוחה שבת אמר קרא ביום ביום ואפי' בשבת וא"ל ר"ל לר"י אלא מעתה מחוסרי כפרה דכתיב בהן ביום הכי נמי דדחו שבת ההוא מ"ל ביום ולא בלילה ההוא נמי מ"ל ביום ולא בלילה ההוא מבן שמנת ימי' נפקא האי נמי מביום צוותו נפקא אע"ג דנפקא מביום צוותו איצטריכא סד"א הואיל וחס רחמנ' עליה לאתויי בדלות בלילה נמי ליתי קמ"ל ודחיק התם הרבה בהאי שינוי' דגרסינן התם מתקיף לה רבינא אלא מעתה יהא זר כשר בהן ויהא אונן כשר בהן ומשני הא אהדריה קרא והשתא ל"ל לדחוקי כולי האי לישני דאי מיום צוותו ה"א אם שחט בליל ח' של מחוסר כפרה נמי אם עלה לא ירד כשאר כל הלילות השתא דכתב רחמנא ביום הח' גבי מחוסרי כפרה למימרא דליל יום ח' ה"ל מחוסר זמן בבעלים עדיין עד היום של ח' ואפי' אם עלה ירד דהאי ביום הח' למעוטי ליל יום ח' ולא משום לילה אלא משום מחוסר זמן בבעלים

אתא דאפ"י אם עלה ירד דהא תנן בפ' בתרא דזבחי' (ד' קיב) גבי שחוטי חוץ אותו ואתו בנו ומחוסר זמן פטור ומפ' לה במתני' מחוסר זמן בין בגופו בין בבעליו איזה מחוסר זמן בבעליו הזב והזבה היולדת והמצורע שהקריבו חטאתם ואשמם בחוץ פטורין ומדפטור מחוסר זמן בבעליו ש"מ דאם עלה ירד וכמש"כ התוס' והא בודאי קושיא היא על פ"י התוס' אלו.

אפ"ה הא בפ' אותו ואתו בנו (ד' פא) מסיימי התוס' ועי"ל דנ"מ הא דפסול משום מחוסר זמן דפסול אף בבמה אבל פסול לילה ליכא בבמה לשמואל בשלהי זבחים ע"כ. והשתא אתי שפיר כיון דאין נ"מ בין פסול לילה לפסול מחוסר זמן אלא בבמה דלילה כשירה ומחוסר זמן פסולה השתא האי נ"מ ליכא למימר גבי מחוסר כפרה דהא כל שאינו נידר ונידב אינו קרב בבמה קטנה כדאמרינן בספ"ב דזבחים ושפיר פריך האי נמי מביום צוותו נפקא ואי משום נ"מ דאם עלה לא ירד ר"י כר"י ס"ל דלילה נמי אם עלה ירד ודלא כר"ש דאמר ר"פ המזבח מקדש דאם עלה לא ירד דהא קי"ל ר"י ור"ש הלכה כר"י.

הרי נתברר דבליל ח' לענין קרבן פסול משום מחוסר זמן וה"נ י"ל ליל ח' לענין מילה הוי נמי מחוסר זמן ולא דמי לשאר כל הלילות וכדאמרן: ונ"ל דיש לנו לברר זאת מהא דפ"ק דקידושין (דף כט) דיליף התם דאין אשה מצוות למול את בנה מדכתיב כאשר צוה אותו ולא אותה וכתבו התוס' וא"ת ת"ל דמ"ע שהז"ג הוא שנימול בח' ללידתו ונשים פטורות וי"ל כיון דמיום הח' והלאה אין לה הפסק לאו ז"ג הוא וא"ת אכתי מ"ע שהז"ג היא דאין מלין אלא ביום כדאמר' בפ' הערל וי"ל דאתיא כמ"ד התם דמיל' שלא בזמנה נוהגת בין ביום בין בליל' ע"כ.

וק"ל הא ר"א ב"ש הוא דס"ל בפ' הערל (ד' עב) דמילה שלא בזמנה נוהגת נמי בלילה ורבנן פליגי עליה התם וס"ל דא"נ אלא ביום והלכה כרבי' וכ"פ ז"ל וזה דוחק לאוקמי סתמא דהש"ס דלא כהילכתא. ועק"ל א"כ לרבנן כאשר צוה אותו למה לי דהא וודאי האי אותו מיותר הוא לגמרי וע"כ לדרש' אתא ואי רבנן מ"ל להאי אותו לדרשא אחרנא לא הוי שתיק הגמ' מיניה והל"ל ורבנן האי אותו מ"ל לדרשא פלוני.

ועק"ל דלמאי דמ"ל להתוס' דמילה ה"ל מ"ע שהז"ג לרבנן דס"ל דמילה שלא בזמנה אינה נוהגת בלילה א"כ כמו שמילת הבנים אינו נוהג בנשים הה"נ ממילת עבדים נמי נשים פטורות ואינן מוזהרות על מילת עבדים כמו האישי א"כ תקשה לך הא דס"פ החולץ (דף מח) דא"ר מ"ט דרשב"א דכתיב כל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה כלומר ואשה שקנתה עבדים ולא מלו מי לא הווי בהאי דינא אלא עבד איש אתה מל בע"כ ואי אתה מל בן איש בע"כ ורבנן ההוא מ"ל לכדשמואל כו'.

והשתא אס"ד דנשים אינם מצוות למול את עבדים לרבנן דהילכתא כוותיהו וסברי דמילה שלא בזמנה אינה נוהגת בלילה א"כ מאי ק"ל עבד איש ולא עבד אשה בתמיה הא וודאי עבד אשה אין מילתו מעכבתה מלאכול את הפסח כיון דאינה מצוות למולן ול"ד לעבד איש. ואפ"ת דרשב"א יליף מהאי קרא דעבד איש אתה מל בע"כ כו' ס"ל כר"א ב"ש דמילה שלא בזמנה נוהגת אפ"י בלילה ולפ"ז נשים חייבות למול את עבדים דה"ל מ"ע שלא הז"ג ולא מיעט רחמנא מאותו ולא אותה אלא שאינה מצוות למול את

בנה אבל במילת עבדים חייבת כמו איש מ"מ ל"ל למימר ורבנן ההוא מ"ל כדשמואל ה"ל לאוקמי לרבנן כהילכתא ועבד איש דוקא קאמר קרא עבד איש ולא עבד אשה משום דאינ' מצוות למול את עבדיה לפיכך אינן מעכבתה מלאכול את פסחה אבל אי אמרת דאם מל בלילה בדיעבד יצא ידי חובת מצות מילה נמצאת מצוה זו נחלקת לב' חלקים מצוה א' היא למול ומצוה ב' היא למול ביום ואם לא מל ביום אפ"ה מצות מילה מיהו קיים בדיעבד נמצא מצות מ"ל לא הוי מצות עשה שהזמן גרמא דהא מצוה זו נוהגת לעולם והמצוה השניה היא דהוי מ"ע שהז"ג הילכך כתב רחמנא אותו ולא אותה למיעוטי אשה ממילת בנים ומ"מ במילת עבדים דלא מיעט קרא וודאי חייבת והשתא א"ש הא דמתמה לכ"ע עבד איש ולא עבד אשה בתמיה אבל אי אמרת דאין מצו' מילה נוהגת בלילה כלל ואפי' בדיעבד לרבנן לאו כלום עבד הא וודאי מ"ע שהז"ג היא ול"ל אותו למעוטי אותה וגם מאי מתמה עבד איש ולא עבד אשה כיון דה"ל מ"ע שהז"ג ונשים פטורות ממילת בנים ועבדים.

גם קושיא קמייתא שהקשו דה"ל מ"ע שהז"ג משום שנימול בח' ללידתו הא נמי קושיא היא ומה שת' כיון דמיום הח' והלאה אין לה הפסק לאו ז"ג היא אינו מוכרח אע"ג דלכאורה בלא"ה לאו קושיא היא דהא אין ז"ג לשמיני זה אלא כל אימת שחל שמיני שלו חייב למולו אין זה ז"ג כיון דאין ליום ח' זה זמן פטור לעולם אלא כל אימת שחל מצות מילה נוהגת בו יש לפרש דבריהם דק"ל מליל ח' דאע"ג דאין ז"ג לשמיני עצמו מ"מ ה"ל ז"ג משום דלילה דשמיני כל אימת שחל אין מצות מילה נוהגת בו וא"כ בע"כ צ"ל דליל ח' נמי לאו משום מחוסר זמן הוא דנתמעט דא"כ ה"ל מ"ע שהז"ג דהא אפי' בדיעבד במחוסר זמן לא יצא אלא משום לילה כשאר כל הלילות נתמעט ובדיעבד יצא וה"ל מ"ע שלא הז"ג וש"מ תרתי דכל הלילות וגם ליל ח' אם מל בהן יצא ידי חובתו בדיעבד.

אבל מ"מ נראה דא"א ללמוד מכאן לליל ח' שאם מל בו שיצא ידי חובתו דלאו משום מחוסר זמן נתמעט אלא משום לילה כשאר כל הלילות דהניחא לרבנן דס"ל דאפי' מילה שלא בזמנה אינה נוהגת אלא ביום א"ל הכי אבל לר"א ב"ש דא' מילה שלא בזמנה נוהגת ביום ובלילה וא"כ ע"כ ליל ח' משום מחוסר זמן הוא דנתמעט ולדידיה אותו ולא אותה ל"ל הא ה"ל מ"ע שהז"ג כיון דאינו נימול בליל ח' אלא וודאי כמו שפי' התוס' הוא עיקר כיון דמיום הח' והלאה אין לה הפסק לא ז"ג הוא אבל מ"מ עדיין ש"מ דבשאר כל הלילות בדיעבד יצא דאלת"ה ה"ל ז"ג וודאי וכמ"ש: והרמב"ם כתב בפ"ה מהלכות קרבן פסח הקטן אין מילת עבדיו וטבילת שפחותיו מעכבתו מלהמנות על הפסח שנא' כל עבד איש להוציא את הקטן.

וכתב עליו הכ"מ ויש לתמוה דתניא במכילתא וכל עבד איש אשה וקטן מנין ת"ל מקנת כסף מ"מ ונראה שרבינו היה גורס וכל עבד איש ולא של אשה וקטן ע"כ. וקשה לי דא"כ דהרמב"ם גורס ולא של אשה ה"ל לכתוב גבי אשה נמי דאין מילת עבדיה מעכבתה מלהמנות על הפסח כ"ש גבי קטן וי"ל דאע"ג דגרס' הכי במכילתא דחי לה מפני גמרא דידן דפ' החולץ דמתמה עבד איש ולא עבד אשה בתמיה דש"מ דגבי אשה נמי פשיטא ליה לגמ' דידן דמילת עבדיה מעכבתה מן הפסח.

מ"מ אכתי יש לתמוה על הרמב"ם דממעט מעבד איש עבד קטן דא"כ מאי מתמה הגמ' עבד איש ולא עבד אשה בתמיה דילמא עבד איש למעוטי קטן לחוד הוא דאתי ומנ"ל לרשב"א ורבנן למידרש מאיש דרשא דידהו וי"ל דלמעוטי קטן ל"צ קרא דפשיט' כיון דפטור מכל המצות ולא רמא חיובא עליה למול את עבדיו דאין מילת עבדיו מעכבתו והיינו דמתמה עבד איש ולא עבד אשה דלקטן ל"צ קרא למעוטי והרמב"ם דנקט איש ולא קטן לרווחא דמילתא נקט ול"צ קרא להכי.

אך קשה שהרי הרמב"ם פסק דטבילת אמהותיו מעכבתו מן הפסח שכתב שם וכן בטבילת אמהותיו לשם עבדות מעכבתו מפסח ודבר זה מפי הקבלה שהטבילה לשפחות כמילה לעבדים וה"נ משמע מהא דכתב גבי קטן דאין טבילת שפחותיו מעכב מכלל דבגדול מעכב ואמאי וכי חוב עליו לטבול שפחותיו לשם עבדות הא אם רוצה מקיימה בנכרות' וש"ד דמי לעבד של קטן דל"צ קרא למעוטי מה"ט וכדאמרן לדברי הרמב"ם ול"ד לעבד מקנת כסף דמילתו מעכב את האדון מן הפסח דזה מיירי בעבד שנתחייב במצות מילה שאמו טבלה כבר לשם שפחות קודם שנולד וקנאו מישראל א"נ הוא יליד ביתו ורמי מצות מילתו על האדון למולו לפיכך אם לא מלו מעכבו מפסחו אבל גבי שפחה מדצריכה טבילה לשם עבדות ש"מ דלא טבלה אמה לשם שפחות קודם שנולדה והרי היא נכרית גמורה דאל"כ ל"צ טבילה כיון שנולדה מן השפחה וכבר טבלה אמה לשם שפחות.

וכיון דלא רמי מצות טבילתה על האדון ואם רצה לקיימה בנכרותה הרשות בידו אמאי טבילתה מעכבת את האדון מן הפסח והרי גבי עבד נמי בכה"ג היכא שקנה עבד מן השוק ואינו רוצה למולו אין מילתו מעכב את האדון מן הפסח כיון דאינו חייב במצות מילה דהא עכו"ם גמור הוא ולא חייבה תורה למול אלא יליד ביתו ומקנת כסף שנולד מן השפחה שטבלה כבר לשם שפחות דבעל כרחו רמי חיובו על האדון למולו אבל עבד נכרי לא ולא מיבעי' לר"י דאמר בס"פ החולץ (ד' מח) דעבדים שאין מלין מותר לקיימן אלא אפי' לר"ע דפליג עליה התם וס"ל דאין מקיימן ומשמע התם דמה"ת אין מעכבין דהא א"ל ר"י ה"ה אומר וינפש בן אמתך ושני ליה בלוקח עבד בהש"מ ולא הספיק למולו הכתוב מדבר הא אמר התם ה"מ היכא דלא פסקא למילתא אבל היכא דפסקא פסקא כלומר ואפי' לר"ע מקיימן ועוד אמר התם איזה עבד ערל שמותר לקיימו זה שלקחו רבו ע"מ שלא למולו ועוד אמר התם עיר א' היתה בא"י ולא רצו עבדי' למול וגלגלו עמהם עד י"ב חדש וחזרו ומכרום לנכרים הרי בהני גווני אפי' לר"ע מקיימין וא"כ אפי' תימא דשפחות שלא טבלו דינם כעבדים שלא מלו ואין מקיימין לר"ע אפי' בהני גווני דמקיימין עבדים שלא מלו שפחות שלא טבלו נמי מקיימין וכיון דאין חוב עליו להטבילה לשם שפחה אמאי מעכב טבילתה מעשיית פסחו ועוד מסתבר אפי' דעבד בגווני שאין רשאי לקיימו עד שימול אין מעכבו מפסח דלא אמרה תורה ומלתה אותו אז יאכל בו ולא קודם שמולו אלא בעבד שרמא מצות מילה על האדון למולו אבל בהא דאין מקיימין לר"ע אין מצוה על האדון למולו אלא שאין רשאי לקיימו בעוד שלא נימול אע"ג דמקיימו שלא כדין אין מעכבו מפסחו וה"ל כעובר על אחד משאר איסורים שבתורה שאין מעכבו מפסחו שלא אמרה תורה אלא כל בן נכר לא יאכל בו שהוא מומר לעכו"ם ולא לאחד משאר עבירות שבתורה כמש"כ הרמב"ם שם ודלא כדמשמע

מפירש"י בפ"י התורה בפ' בא מקרא דכל ערל לא יאכל בו כמש"כ במ"א אין זה מקומו וכ"ש בשפחה שלא טבלה אפ"ת דבגונוי דאין מקיימין את העבדים שלא מלו שפחות שלא טבלו נמי אין מקיימין מ"מ אין מעכבין מפסחו ופשיטא למש"כ לדעת הרמב"ם דקטן אין טבילת עבדיו מעכבתו מן הפסח הואיל ולא רמי מצות מילת עבדים על הקטן ול"צ קרא למעוטי קטן דה"ה בטבילת השפחות אפי' גבי גדול נמי אין ראוי לעכב מפסחו ובדוחק יש לחלק ביניהם ואין נראה: ונחזור לנידון דידן ויהיה איך שיהיה מ"מ למדנו מדברי הרמב"ם הללו דס"ל ז"ל דאפי' דבר דלא רמי חיובא עליה כמו טבילת אמהותיו אפ"ה מעכבו מלעשות את פסחו ולפי"ז י"ל אפי' את"ל דאין אשה חייבת למול את עבדיה משום דה"ל מ"ע שהז"ג אפ"ה מעכבתה מן הפסח דלא גרע מטבילת האמהות ומעתה אין ראייה מהא דס"פ החולץ דמתמה עבד איש ולא עבד אשה דש"מ דאשה חייבת למול את עבדים וע"כ בעבר ומל בלילה בדיעבד ש"ד דאל"כ ה"ל מ"ע שהז"ג ונשים פטורות ואמאי מעכבתה מן הפסח דא"ל אף ע"ג דפטורות אפ"ה מעכבה מן הפסח דלא גרע מטבילת האמהות ואי משום דכ' רחמנא אותו למעוטי אותה דש"מ דלאו ז"ג הוא משום דבדיעבד במל בלילה יצא.

אף דא לא תברא דכבר פי' הריטב"א שם בקידושין הא דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג ה"מ במצוה דנפשה אבל הכא במצוה דבנה ה"א דמחייב דלא גרע מב"ד דמחוייבים למולו להכי איצטריך קרא למפטרה ע"כ. הרי נתבאר מדבריו דלא שייך למפטרה למול את בנה משום דה"ל מ"ע שהז"ג והשתא דאתית להכי אין ראייה כלל דאם עבר ומל בלילה בדיעבד כשר מהא דפ' החולץ.

והא דמתמה הגמ' עבד איש ולא עבד אשה אפי' בלא דעת הרמב"ם בהא דטבילת אמהותיו מעכבתו מן הפסח נמי אתי שפיר דע"כ לא מיעט רחמנא מאותו ולא אותה אלא ממילת בנה אבל בשל עבדים חייבת ויש לי ליתן טעם לזה דלא דמי מילת העבדים למילת הבנים למילף מיני' לפטור את האשה משום דבמילת הבן כל היכא שהאב קיים איפשר להתקיים מצותו על ידי האב לפיכך אפי' אין לו אב לא פלוג רחמנא ולפיכך היא פטורה לעולם וכהאי גוונא אמרי' בפרק קמא דקידושין (דף לד) ואי כתיב פ"ו ולא כתיב מורא הוה אמינא איש דסיפוק בידו לעשות אין אשה דאין סיפוק בידה לעשות לא תתחייב כלל ופירש"י סיפוק בידו לעשות לכבד את אביו שאין אימת אחרים עליו לא תתחייב כלל ואפי' פנויות ע"כ.

אבל במילת עבדים שלעולם אין המצוה מוטלת על אחרים אלא עליה בלבד חייבת. והש"כ שם ביורה דעה סימן רס"ב כתב על דברי רמ"א שם שפסק עבר ומל בלילה צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית מלו בתוך ח' וביום יצא היינו ע"פ מש"כ בד"מ דהגמ"י והרא"ש ל"פ דאפשר דעדיף בתוך ח' מאלו נימול בלילה אבל לדעתי א"א לומר כן כדמוכח להדיא במנחות כו' אמאי דחי שבת גם מש"כ רש"ל וב"ח ופרישה דנימול בלילה בדיעבד כשר גם מש"כ הרא"ש בפר"א דמילה דנימול בתוך ח' כשר וא"צ להטיף דם ברית קשה עליהו הך ש"ס דהתם דמוכח דלא יצא דא"א כשר אמאי דחי מילה שבת לימהליה מע"ש כו' אבל באמת נימול בלילה לא יצא אפי' בדיעבד כדאיתא בש"ס התם מדדחי שבת אלמא אפי' דיעבד פסול ע"כ.

וכבר דחיתי דבריו בסי' שלפ"ז דאין זה ענין לההיא דמנחות ומ"מ אפי' לפ"ד דיש ראייה משם דבמל בתוך ח' לא יצא מ"מ אינו ראייה משם בלאחר זמנו ובלילה דלא יצא די"ל בלילה הואיל וכבר הגיע זמנו עדיף טפי וכדפירש' בתחילת תשובה זו. ומ"מ סברת רמ"א הוא להיפוך דבתוך זמנו יצא ובמל בלילה לא יצא ונ"ל דה"ט לדעתו ז"ל דלילה גרע טפי דתוך זמנו וביום נהי דאין זמן מילה לזה משום דה"ל מחוסר זמן אפ"ה זמן מילה הוא למי שהגיע כבר זמנו משא"כ בלילה דאינו זמן מילה כלל למאי דקי"ל אפי' שלא בזמנו אינו נימול אלא ביום ומ"מ גם מדעת הרמ"א משמע דבתוך ח' הואיל ויצא א"צ להטיף דם ברית אבל בלילה דלא יצא צריך להטיף דם ברית ולדידיה אע"ג דלא יצא א"צ להטיף דם ברית לדעת הר"ש והרא"ש דהא במל בתוך ח' א"צ להטיף לדידהו ז"ל אע"ג דבוודאי לא יצא וכמש"כ בסי' שלפ"ז.

מ"מ מדברי הרמב"ם נ"ל שבלאחר זמנו ובלילה נמי לא יצא שכתב בפ' א' מה' מילה אין מלין לעולם אלא ביום אחר עלות השמש בין ביום הח' שהוא זמנו בין שלא בזמנו שהוא מתשיעי והלאה שנא' ביום השמיני ביום ולא בלילה אבל משעלה עמוד השחר כשר ע"כ. מדהקדים וכתב אין מלין אלא ביום בין ביום הח' בין שלא בזמנו ואח"כ כתב מל משעלה עה"ש כשר משמע דבלילה אפילו בדיעבד פסול ל"ש בליל ח' ל"ש שלא בזמנו נמי פסול וגם מדברי הטור וש"פ נמי נראה כן ונ"ל להביא ראייה לזה מההיא דספ"ב דמגילה דאהא דתנן ולא מלין יליף בגמ' דכתיב וביום השמיני ימול וכתבו התוס' קשה דבפר"א דריש האי קרא לומר אפי' בשבת ומבן שמונת ימים דריש ולא בלילה וי"ל דהכא מיייתי הדרשא הפשוטה יותר כראיית נגעים ע"כ.

ותירוץ זה נראה דוחק דאטו מבן שמונת ימים דדרשינן ימים ולא לילות לאו דרשא פשוטה היא ועוד דהאי קרא דומבן שמונת ימים קדים שנאמר בפ' מילה וקרא דביום השמיני נאמר בת"כ אבל הדבר ברור דהגמ' רוצה למילף דאין מלין אלא ביום אפי' שלא בזמנו משום דמ"ל להאי לא מלין דתנן אפי' שלא בזמנו מיירי דאין מלין אלא ביום והא א"א למילף מבן שמונת ימים דלא מיירי אלא בזמנו ולפיכך ס"ל לר"א ב"ש דשלא בזמנו נימול ביום ובלילה דקרא דמבן שמונת ימים לא ממעט אלא ליל שמיני לחוד אבל רבנן דס"ל דשלא בזמנו אינו נימול אלא ביום ילפינן לה התם מוי"ו דוביום השמיני ימול לפיכך נקט הגמ' להאי קרא דוביום השמיני ימול למילף מיניה דאפי' שלא בזמנו אין מלין אלא ביום דמשלא בזמנו נמי מיירי מתנא' וזה ברור וכיון דמתנא' מיירי נמי משלא בזמנו וקתני סיפא וכולן שעשה משעלה עמוד השחר כשר דמשמע הא בלילה פסול ש"מ דכל היכא שנימול בלילה אפי' שלא בזמנו נמי לא יצא.

ודע שהתוס' תירץ שם דאי לאו אותו ולא אותה ה"א דהאי דנשים פטורות ממ"ע שהז"ג היינו היכא דליכא כרת דומיא דמצה שמחה והקהל דלית בהו כרת ומנייהו ממעטינן נשים אבל מילה שיש בה כרת ונכרתו עליה י"ג בריתות ה"א דמיחייב בהו נשים למול את בנייהו קמ"ל אותו דלא ע"כ ולפ"ז יש לדון אם נשים חייבות במילת עבדים אלא שאין רצוני להאריך עוד בזה.

רק אזכיר עוד ד"א והיא פליאה נשגבה. § ציור בספר \$ דע דבתשובת הרשב"א סי' תתע"ז הובא תשובת מהר"מ מרוטנבורק ששאלת על מילה שלא בזמנו אם מותר למול

בליל' נראה דאפי' מילה שלא בזמנו אינו אלא ביום כו' ועוד דבמסקנא מוקי פלוגתא מוביום דת"ק דריש מוביום אפילו שלא בזמנו ור"א ב"ש לא דריש וקי"ל כת"ק בהא דאפי' מאן דלא דריש וי"ו וי"ו ה"א דריש כדאמר ר"א בן פדת בתר הכי גבי והנותר והודה לו ר' יוחנן ע"כ ונחלפו להרב ז"ל הדברים דגבי נותר הוא שנא' וי"ו ה"א והנותר לפיכך כ"ע מודו דאפי' שלא בזמנו אינו נשרף אלא ביום ובהא הודה ר"י לר"א אבל גבי מילה לא נאמר אלא וי"ו יתירא של וביום השמיני לחוד לפיכך לא דריש לה ר"א ב"ש וא' שלא בזמנו נימול ביום ובלילה.

מ"מ הדבר ברור דהלכה כרבנן דיחיד ורבים הלכה כרבים וכמו שכתב שם הרב ז"ל וכ"פ כל הפוסקים ז"ל הרי נתברר דאם מל בלילה ל"ש בליל ח' ל"ש שלא בזמנו לא עשה כלום ואפי' בדיעבד לא יצא ומ"מ א"צ להטיף דם ברית, כנ"ל: סימן נד אחר שנתברר בשני סי' הקודמים היכא שנימול קודם שמונה א"נ אחר זמנו ובלילה לא עשה כלום אכתי צריך לברר אי צריך להטיף בשניהם דם ברית או לא והנה הרא"ש כתב בפר"א דמילה שבה"ג פסק דקטן שנולד מהול א"צ להטיף ובגר שנתגייר כשהוא מהול צריך להטיף ופי' ר"י דה"ט דגר כיון שהיתה לו ערלה דין הוא דצריך הטפה יותר מקטן שלא היתה לו ערלה והקשה הר"ש א"כ קטן שנימול תוך ח' יהא צריך הטפה כיון שהיתה לו ערלה ונימול שלא בזמנו ואינו כן מדאמר בשלהי פ' היכא דקדם ומל של שבת בע"ש שלא ניתנה שבת לדחות ועוד דגר שנולד כשהוא מהול לא יהא צריך הטפה ולא פלוג ופי' הוא הטעם משום דמסתבר דבין גר בין קטן צריכים הטפה וכן מוכח מדאיצטריך ערלתו למעוטי קטן ודוקא בקטן דגלי גלי ובגר דלא גלי לא גלי ע"כ.

וא"י כוונתו בהא דקאמר הר"ש בקטן דגלי גלי אי בהא מילתא דנולד מהול לחוד קאמר דמעט קרא מערלתו אבל לא בשאר נימולין שלא כדין כגון בלילה או ע"י הפסולין למול. א"ד הא דקאמר בקטן דגלי בכל מילת קטן שלא כדין קאמר ומסתברא דבכל קאמר דאם לא כן מנלן בנימול תוך ח' דאין צריך להטיף אלא על כרחך בכל דין קטן קאמר דאין צריך להטיף דילפינן לה מנולד מהול.

ונראה לי להביא ראיה לזה דבריש פ' הערל (ד' ע) תניא אר"א מנין לערל שאין אוכל בתרומה נאמר תושב ושכיר בפסח ונאמר תושב ושכיר בתרומה כו' רע"א א"צ ה"ה אומר איש איש לרבות הערל ואמר ור"ע האי תושב ושכיר מאי עביד ליה ומסיק לאתויי גר שמל ולא טבל וקטן שנולד כשהוא מהול וקסבר צריך להטיף ממנו דם ברית ור"א לטעמיה דאמר דגר שמל ולא טבל גר מעליא הוא וקסבר קטן כשנולד מהול א"צ להטיף ד"ב.

והשתא אי ס"ד דבנימול שלא כדין כגון בתוך זמנו או בלילה לכ"ע צריך להטיף אפי' למ"ד נולד מהול א"צ להטיף ה"ט משום שלא היתה לו ערלה א"כ אע"ג דס"ל לר"א בנולד מהול דא"צ להטיף ה"ל לאוקמי להאי איש איש דלאתויי נימול שלא כדין אתי וה"נ קשה מנ"ל להגמ' אדר"ע דלרבות נולד מהול אתי דילמא לרבות נימול שלא כדין אתי אלא וודאי אין לחלק בין נולד מהול לנימול שלא כדין ואי צריך להטיף בתרומה צריך ואי א"צ בתרומה א"צ הילכך לר"א דס"ל בקטן א"צ אפי' בנימול שלא כדין נמי א"צ וע"כ קרא לערל דאסור בתרומה הוא דאתי ולר"ע דאמר בקטן צריך ע"כ בנימול

שלא כדין דהיתה לו ערלה כ"ש דצריך והא ל"ל דנימול בלילה גרע טפי מנימול בתוך זמנו ואע"ג בנימול תוך זמנו א"צ להטיף דם ברית בנימול בלילה צריך וכדברי הרמ"א שכתבתי בסימן שלפ"ז והא דלא מוקי ליה ר"א לנימול בלילה דצריך משום דס"ל כר"א ב"ש דאמר שלא בזמנו נימול ביום ובלילה ואי משום ליל שמיני הא לדידיה לא נפסל ליל שמיני אלא משום מחוסר זמן דה"ל תוך זמנו וכמש"כ ועוד הא כתבתי שם דה"ט דגרע נימול בלילה מנימול בתוך זמנו משום דבלילה אינו ראוי למול כלל לשום אדם אבל תוך זמנו נהי דלא חזי לזה חזי למי שהגיע זמנו ה"ט שייך נמי בליל שמיני למ"ד שלא בזמנו נימול בלילה.

דאפ"ה תקשה ל"ל לאוקמי לדר"ע בנולד מהול ה"ל לאוקמי בנימול בלילה ור"ע כרבנן דפליגי עליה דר"א ב"ש ואמרי שלא בזמנו נמי אין נימול אלא ביום ועוד כיון דה"ט דגרע נימול בלילה מתוך זמנו משום דבלילה אינו זמן מילה כלל משא"כ בתוך זמנו א"כ לפי"ז ה"ה אם מל אותו הפסולין למול כגון נכרי ושאר פסולין נמי צריך להטיף דם ברית דהא דמו ללילה שאין להם צד היתר למול לעולם וא"כ אכתי ה"ל לאוקמא לקרא בנימול ע"י פסול אלא וודאי ש"מ דאין חלוק בין נולד מהול לנימול שלא כדין לענין הטפה וכדאמרן.

ועוד דבשלמא אם אמרי' דבנימול בתוך זמנו יצא למאן דא"ל דא"צ להטיף לומר דנימול בלילה הואיל ואינו זמן מילה כלל גרע טפי ולא יצא לפיכך צריך להטיף אבל לפי מה שהוכחתי למעלה דבתוך זמנו נמי לא יצא ואפ"ה א"צ להטיף משום דה"ל מעוות שא"י לתקון בהטפה א"כ אף בליל" כ"ש דאם גרע טפי דה"ל מעוות ועוד כיון דשניהם שוין בהא דאפי' בדיעבד לא יצא שוב אין לחלק דבהטפה ליכא נ"מ בין גרע טפי ללא גרע כולי האי דאי בזה ה"ל מעוות שאינו יכול לתקן ע"י הטפה ה"ה בזה נמי כיון דהטפה אין מתקנות המעוות והאחרונים לפי מה שהבינו דנימול בתוך זמנו יצא לפיכך א"צ להטיף לה"ט י"ל דלילה גרע טפי והילכך בלילה אפי' בדיעבד לא יצא וצריך להטיף לתקן את המעוות אבל לפי האמת בנימול תוך זמנו נמי לא יצא ואפ"ה א"צ להטיף ש"מ דה"ל מעוות וא"י לתקון ע"י הטפה וכיון דאין הטפה מתקנו מה לי גרע טפי מה לי עדיף טפי וא"כ יש ראייה מהא דפרק הערל אפי' מר"א דס"ל נולד מהול א"צ להטיף ומדלא מוקי ליה בנימול בתוך זמנו ש"מ דא"צ להטיף אע"ג דלא יצא וכמ"ש למעלה מהא דמל של א' בשבת בשבת דס"פ ר"א דמילה דאיירי ביה ר"א גופיה א"כ ה"ה בנימול בלילה נמי נשמע מיניה למ"ד שלא בזמנו אינו נימול אלא ביום דא"צ הטפה וזה ברור: וה"נ מ"ל מדברי הרמב"ם שכתב בפ"ב מהלכות מילה הכל כשרים למול כו' אבל נכרי לא ימול כלל ואם מל א"צ לחזור ולמול שנית ע"כ ונ"ל דה"ט דס"ל דכל היכא שנימול שלא כדין ה"ל מעוות שא"י לתקון ע"י הטפה וא"צ להטיף ולפ"ז ה"ה בכל הנימולין שלא כדין כגון בתוך זמנו אי נמי בלילה נמי דינא הכי ואע"פ שהכ"מ פי' שם דהרמב"ם ספוקי מספקא ליה אי מילה בנכרי כשירה או פסולה לפיכך פסק דלכתחילה לא ימול ואם מל א"צ לחזור ולמול שנית ע"כ.

אין דבריו נכונים דאי ספיקא הוי מספק וודאי צריך לחזור ולמול שנית דה"ל ספיקא דאורייתא דהא מאן דא"ל מילה בנכרי פסולה מקרא יליף בפ"ב דעכו"ם או מהמול ימול

או מואתה את בריתי תשמור וכל ספיקא דאורייתא לחומרא וגבי מילה גופיה פסק הרמב"ם בפ"א מהלכות מילה דאנדרוגינוס ויוצא דופן ומי שיש לו שתי ערלות וקטן שנולד כשהוא מהול נימולין לשמונה ואין מילתן דוחה שבת משום דספיקא הוה ואפ"ה נמול לח' משום דה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא וה"נ אי ספיקא הוה לן למיזל לחומרא אלא וודאי כמש"כ הוא עיקר והכ"מ מפני שסובר דכל היכא דלא יצא צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית כדמשמע מדבריו בב"י גבי מל בלילה וכמש"כ בשמו בס' נ"ב הוא שגרם לו לדחוק בדברי הרמב"ם אבל באמת הא ליתא דאע"ג דלא יצא א"צ להטיף דה"ל מעוות שא"י לתקן בהטפ' וכמש"כ.

והש"כ שם בס' רס"ב כתב והראיה שהביא שם הר"ש מדקאמר שם בפר"א דמילה דהיכא דקדם ומל של שבת בע"ש דלא ניתנה שבת לדחות אלמא א"צ להטיף דם ברית כיון דלא ניתנה שבת לדחות לאו ראייה היא נהי דלא יצא מ"מ ל"נ שבת לדחות אלא על מצות מילה ממש ולא על הטפת דם ברית ע"כ. ואני אומר אם צריך הטפת דם ברית ביום הח' ע"כ דוחה נמי שבת דמה לי למול מה לי הטפה אם צריכה מה"ת הרי היא כתחילת מילה לכל דבריה ומדלא ניתנה שבת לדחות אצלו ש"מ דא"צ הטפה כלל ובפ' ר"א דמילה (דף קלה) קאמר ר"א כל שאין אמו טמאה לידה אין נימול לח' ופריך איני והאתמר יוצא דופן ומי שיש לו ב' ערלות ר"ה ור"ח ב"ר חזד אמר מחללין עליו את השבת וחזד אמר אין מחללין ע"כ ל"פ אלא לחלל עליו את השבת אבל לח' וודאי מהלינן ליה ומשני הא בהא תליא.

וש"מ כל היכא דמהלינן לח' דוחה שבת וא"כ ה"נ אי צריך הטפת דם ברית בזמנו היה דוחה נמי את השבת. ואף ע"ג דשם בפר"א דמילה אמר גבי נולד מהול דצריך להטיף דם ברית ואפ"ה אין מחללין עליו את השבת ה"ט משום דקי"ל דנולד מהול א"צ להטיף אלא משום דחיישינן דילמא ערלה כבושה היא הילכך מספיקא אזלינן לחומרא ומהלינן לח' דילמא ערלה כבושה היא ואין מחללין שבת דילמא לאו ערלה היא אלא נולד מהול דא"צ להטיף וא"א לחלל שבת מספיקא אבל כל היכא דוודאי צריך הטפה הרי היא כתחילת מילה ודוחה את השבת והשתא ראיית הר"ש נכונה אי ס"ד בתוך זמנו צריך הטפה היה ניתנה שבת לדחות ומדלא ניתנה שבת לדחות אצלו ש"מ דא"צ הטפה וה"ה בנימול בלילה או ע"י פסולין א"צ הטפה.

וה"נ משמע מהא דפרק הערל וכמש"כ. ואע"ג דהטור כתב ב"ד סי' ר"ס בשם ס' המצות דבנימול ע"י נכרי צריך לחזור ולהטיף ממנו דם ברית מכל מקום הא הר"ש והרא"ש נמי כהרמב"ם ס"ל והרי ראיית הר"ש נכונה והכי מוכח מהא דפ' המילה והשתא נקטינן ממש"כ בס' זה ובשני סימנים הקודמים דהיכא דנימול בתוך זמנו א"נ לאחר זמנו ובלילה לא עשה כלום ואם צריך למולו בלילה או בתוך זמנו מפני פיקוח נפש יכול למולו ע"י פסולין כמו נכרי כיון דאין שם מצות מילה עליהם והיכא שנימול בתוך זמנו או בלילה אי נמי ע"י פסולין ה"ל מעוות שא"י לתקן וא"צ לחזור ולהטיף ממנו דם ברית, כנ"ל: סימן נה עוד אחת היא ראוי לעמוד עליה ב"ד סוף סי' רס"ד בש"ע כתב קטן שבשרו רך ומדולדל או שהיה בעל בשר הרבה עד שנראה כאילו אינו מהול כו' ואם אינו נראה נימול בעת הקישוי צריך לחתוך כל הבשר המדולדל עד שיהיה נראה

כנימול בשעת קישויו ואין צריך שיהא נראה בעת קישויו רוב העטרה הואיל ונימול פעם אחת כהוגן אפי' אינו נראה רק מיעוט העטרה סגי ואין צריך למולו שנית וכתב הט"ז ומסתפק לי בנוול מהול והטיפו דם ברית ואח"כ מכח שמנו נתרבה ונמשך העור למעלה ולא נראה כל העטרה ואפי' אחר הקישויו מי נימא שצריך לחתוך העור באיזמל ולתקנו כראוי דכאן אינו שייך לומר שכבר היה נימול כראוי מה"ת דבאותו שעה לא היה לו ערלה כלל ודמי לכיסוי הדם דאמר בפ' כה"ד דכסהו הרוח וחזר ונתגלה חייב לכסות דאין דיחוי אצל מצות ה"נ כן הוא דלא איכפת לן במה שלא היה ראוי לימול בשעתו מ"מ החיוב בא עליו אח"כ אפי' מה"ת או דילמא שאני הכא דמה"ת אין חיוב רק הערלה בתולדתה ולא מה שנמשך אח"כ.

אבל אם נולד מהול קצת פשיטא לי שאם אח"כ נמשך העור שצריך לחתוך אותו כיון שלא נימול שום פעם כראוי עדיין ע"כ. ולדידי פשיטא לי דבתרווייהו בין בנוול מהול לגמרי בין בנוול מהול קצת שאע"פ שנמשך העור אח"כ שדינו כנימול כבר וא"צ שיהיה נראה רוב העטרה אלא אפי' בנראה מיעוט העטרה נמי סגי וראיה ברורה לדברי מהא דאמר בפ' הערל (דף עא) אין לי אלא מילת זכריו בשעת עשייה ועבדיו בשעת אכילה מנין ליתן את האמור של זה בזה כו' ת"ל אז אז לגז"ש ופריך הש"ס זכריו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשייה המ"ל דהא ערלה שלא בזמנה לא מעכבא והרבה דחקו התם אמוראי בהא והשתא אי ס"ד דכל כה"ג צריך למולו מן התורה בנמשך העור כיון דלא נימול עדיין בשום פנים כראוי הא משכחת לה זכריו דאיתנהו בשעת אכילה וליתנהו בשעת עשייה כגון שנולד מהול כה"ג ונמשך העור בין עשייה לאכילה דעכשיו חלה עליו מצות מילה לאחר עשייה בשעה שנמשך.

אלא וודאי ש"מ דכל כה"ג לא חלה עליו מצות מילה מה"ת אע"פ שלא נימול בשום פעם כראוי עדיין ודינו כמהול ואח"כ נמשכה שא"צ למולו מה"ת אלא מדרבנן לפיכך אפי' מדרבנן דינו כנימול ואח"כ נמשכה העטרה ובנראה בעת קישויו אפי' מיעוט עטרה נמי סגי ליה. וענ"ל להביא ראיה לזה מהא דאמר התם בפ' הערל (ד' עב) א"ר הונא ד"ת משוך אוכל בתרומה ומדבריהם גזרו עליו מפני שנראה כערל ואמר לימא כתנאי משוך ונולד כשהוא מהול כו' וקטן שעבר זמנו כו' אין נימולין אלא ביום ר"א ברש"א בזמנו אינו נימול אלא ביום שלא בזמנו נימולין ביום ובלילה מאי לאו בהא קמיפלגי דמ"ס משוך דאורייתא ומ"ס משוך דרבנן ותיסברא קטן שעבר זמנו מי איכא למ"ד דרבנן.

אלא דכ"ע משוך דרבנן וקטן שעבר זמנו דאורייתא והכא בהא קמיפלגי דמ"ס דרשינן וביום ומ"ס לא דרשינן וביום והשתא ל"ל לאוקמי למשוך דהאי ברייתא במשוך דרבנן אי ס"ד דמשוך בנוול מהול הוי מה"ת לאוקמי במשוך של תורה ובנוול מהול ואח"כ נעשה משוך והאי נולד מהול דנקט היינו בתחילתו שצריך להטיפו ממנו דם ברית ומשוך דקתני היינו בסופו שהטיפו ממנו דם ברית ולאחר זמן נמשכה ערלתו ותרי גווני נולד מהול קתני דכה"ג אמרינן בגמ' בכ"מ אלא וודאי ש"מ דכל כה"ג א"צ למולו מה"ת כלל אלא דינו כשאר משוך לאחר שנימול דאינו אלא מדרבנן הילכך להא מילתא נמי דינו כנימול ובגילוי מיעוט עטרה נמי סגי וא"צ למולו, כנ"ל: דיני שבת סימן נו שאלה אם טבילת כלים חדשים הנלקחים מן הנכרים שריין בשבת ויום טוב או אסורים: תשובה

בפ"ב דביצה (דף יז) תנן חל להיות אחר שבת בש"א מטבילין את הכל מלפני שבת וב"ה אומרים כלים מלפני שבת ואדם בשבת ובגמ' דכ"ע מיהת כלים בשבת לא מ"ט א"ר גזירה שמא יטלנו ויעברנו ד"א ברה"ר אמר ליה אביי יש לו בור בחצירו מאי איכא למימר אמר ליה גזרינן בור בחצירו אטו בור ברה"ר התינח שבת י"ט מאי איכא למימר גזרו י"ט אטו שבת רב יוסף אמר גזירה משום סחיטה א"ל אביי התינח כלים דבני סחיטה נינהו כלים דלאו בני סחיטה נינהו מאי איכא למימר א"ל גזרינן הני אטו הני רב ביבי אמר גזרינן שמא ישהא תניא כוותיה דרב ביבי כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט גזרינן שמא ישהא רבא אמר מפני שנראה כמתקן כלי א"ה אדם נמי אדם נראה כמיקר זהו סוגיות הגמ'.

והרי"ף הביא טעמיה דר"י ור"ב ושביק לטעמיה דרבה ורבא וכתב עליו הרא"ש ותמהני למה האריך לפרש משנה זו דמה שייך טבילת כלים האידנא ועוד לפי הטעמים שכת' מותר להטביל כלים חדשים בי"ט לכן נראה לפרש דטעמא דרבה עיקר דהילכתא כוותיה לגבי דר"י וכן מצינו טעם זה גבי לולב ושופר ומגילה וכן רבא בתראה הוא ומאלו ב' טעמים אסור להטביל כ"ח בי"ט ע"כ.

\$ציוור בספר\$ וכל דבריו תמוהין בעיני דמה שתמה על הרי"ף דלמה האריך לפרש משנה זו דמה שייך טבילת כלים האידנא דברי תימא הן הלא קושיא מתורצתא בחברתה שכתב ועוד לפי הטעמים שכת' מותר להטביל כלים חדשים בי"ט א"כ הביא ללמוד מה"ט להתיר טבילת כלים חדשים בי"ט וזה תימה שהקשה תרתי קושיין דסתרן אהדדי ומש"כ הרא"ש דטעמא דרבה עיקר משום שמצינו זה הטעם גבי לולב ושופר ומגילה אני תמה עליו וכי מאן פליג אהא גזירה דרבה דגזרינן שמא יעביר ד"א ברה"ר דהא בשופר ולולב ע"כ ליכא טעם אחר אלא הא גזירה דרבה לחוד והכי מסיק רבא גופי' דמפרש הכא טעמא דטבילת כלים בי"ט מפני שנראה כמתקן דטעמא דשופר משום גזירה שמא יעבירנו ד"א ברה"ר כדאמרי' ברפ"ד דר"ה (דף כח) ואפי' ר"י דמפ' בפ"ק דמגילה (ד' ד) טעמא דמגילה מפני שעניניהם של עניים נשואות למקרא מגילה ע"כ הוא נמי מודה להא גזירה דרבה שהרי בשופר ולולב ליכא אלא משום גזירה דרבה אלא שמפר' גבי מגילה טע"א דנ"מ במקדש דקי"ל אין שבות במקדש דלטעמא דרבה שרי ולטעמא דידיה אפי' במקדש אין קורין את המגילה בשבת וכמש"כ התוס' התם וע"כ הני אמוראי דיהבי טעם אחר לט"כ בשבת מודו דאיכא למיגזר משום הא דרבה ולאסופי אטעמא דידיה הוא דקאתי ולפנינו יתבאר למנ"מ.

ועוד אני אומר אף ע"ג דבלולב ושופר ומגילה אית להו הא גזירה דרבה ש"ה שהן דברים של מצוה וחובה עליו לעשות הילכך איכא למיגזר טפי שמא ילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ד' אמות ברה"ר מתוך שהוא בהול לצאת י"ח כדאמרינן ברפ"ד דר"ה הכל חייבין בתקיעת שופר ואין הכל בקיאים בתקיעת שופר גזרינן שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירנו ד"א ברה"ר וה"ט דלולב וה"ט דמגילה וברפ"ק דמגילה גבי מקרא מגילה קאמר רבה גופיה האי לישנא הכל חייבין במקרא מגילה והיינו טעמא דשופר וה"ט דלולב ופירש"י הכל חייבין ומתוך שהוא מחוייב בדבר הוא בהול לצאת י"ח ע"כ.

משא"כ גבי טבילת כלים דאין כאן משום מצוה ודבר שבחובה לפיכך אינו בהול כ"כ הילכך לא חיישי שאר אמוראי שמא יעבירו ד"א ברה"ר. ואע"ג דברפ"ד דסוכה (ד' מב) גבי לולב קאמר רבה דה"ט דלולב בשבת לא גזירה שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד כו' וה"ט דשופר וה"ט דמגילה ולא קאמר דהכל חייבין בנטילת לולב ואין הכל בקי אין גזירה כו' י"ל הטעם דרבה לטעמיה אזיל דאפי' שלא במקום מצוה דאינו בהול כ"כ נמי חיישי לשמא יעבירו ד"א ברה"ר כדשמעינן לי' גבי טבילת כלים דחיישי להאי טעמא דשמא יעבירו מה"ט נקט לה גבי לולב סתמא גזרינן שמא יטלנו בידו ול"ק מטעמא דהכל חייבין בנטילת לולב הוא דחיישינן לה משום דלדידיה אפי' בדבר הרשות כמו טבילת כלים נמי חיישינן לה.

והא דנקט רבה גופיה גבי מקרא מגילה לטעמא משום דהכל חייבין במקרא מגילה כו' גזרינן כו' וה"ט דשופר וה"ט דלולב אע"ג דאיהו לדבר הרשות נמי חיישי לשמא יעבירו ד"א ברה"ר משום דס"ל לרבה אע"ג דלדבר הרשות כמו טבילת כלים גזרינן משום שמא יעבירו מ"מ במקום מצוה לא חיישינן לה לבטל את המצוה משום דלא שכיחא כ"כ שיעביר ד"א ברה"ר אי לאו משום הא גופא שמצותו גרמא ליה שהוא בהול ביותר לצאת י"ח מתוך שהכל חייבין בו ואין הכל בקי אין בו ומחמת בהילת מצותו איכא למיגזר טפי שמא יעבירו וה"ל מילתא דשכיחא שגגת העברת ד"א ברה"ר הילכך גזרו במקום מצוה נמי.

נמצא אליבא דרבה איכא למיגזר שמא יעבירו אפי' לדבר הרשות אע"ג דאין אדם בהול בו כ"כ ולא שכיח שישכח ויעבירו מ"מ גזרו הילכך נקט רבה ברפ"ד דסוכה סתמא שמא יטלנו בידו דהא לאו מטעמא שהוא מצוה ואדם בהול בה הוא דאיכא למיגזר להא גזירה דאפי' לדבר הרשות שאין אדם בהול בה כ"כ גם כן גזרינן לה אלא משום דאכתי י"ל לאידך גיסא דנהי דבמקום הרשות איכא למיגזר לה במקום מצוה לא חיישינן לה משום דהוי ליה מילתא דלא שכיחא ואין ראוי למיגזר לבטל את המצוה בשביל גזירה דלא שכיח מש"ה נקט רבה במסכת מגילה הכל חייבין בהן ואין הכל בקי אין בהן לומר דאדרבה מתוך שהן מצוה והכל חייבין בהן הוא הגורם להיות בהול בהן ומתוך בהילתו לצאת ידי חובתו הוא הגורם להעברת ד"א ברה"ר וה"ל מילתא דשכיח' בדבר מצוה יותר מדבר הרשות הילכך במקום מצוה נמי גזרינן לה דמצותו גורם ליה ששכיח לבא לידי תקלה זו של העברת ד"א ברה"ר.

מיהו כ"ז אליבא דרבה אבל שאר אמוראי ל"ל כלל לשמא יעבירו אלא במקום מצוה לחוד מתוך שאדם בהול בה אבל לדבר הרשות לא גזרינן לה לפיכך יהבי לאיסור טבילת כלים בשבת טעם אחר. ועוד אני תמה היאך פסק רבה ורבא ולא כרב ביבי הא תניא כוותיה דר"ב דטעמא דטבילת כלים משום שמא ישהה עוד אני תמה דאמאי כתב דלטעמא דר"ב מותר להטביל כלים חדשים בי"ט הא לגבי דידיה נמי שייך למיגזר שמא ישהה מלהטבילן עד י"ט שהוא פנוי ובתוך כך אתי לידי תקלה שישתמש בהן בלא טבילה ואי משום דתני' התם כלי שנשטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו בי"ט בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט אלמא כיון דוולד הטומאה דרבנן לא גזרינן משום שמא ישהה וס"ל להרא"ש דטבילת כלים חדשים אינן אלא מדרבנן הילכך לא גזרינן בהו

משום שמא ישהה אם כן אמאי כתב דלטעמא דרבה אסור להטביל כלים חדשים בי"ט הרי כיון דתניא בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט ש"מ דבדרבנן אינו נראה כמתקן וה"נ לא גזרינן לשמא יעבירונו ד"א דאי איכא למיגזר בדרבנן שמא יעבירונו ד"א ה"ל למיגזר נמי י"ט אטו שבת וה"ע דבדרבנן לא גזרינן משום דאינו להוט כ"כ להטבילין כיון דאין טבילתן מה"ת וכמ"ש התוס' א"כ מה"ט שרי טבילת כלים חדשים לרבה ורבה כיון דאין טבילתן אלא מדרבנן ליכא למיגזר משום שמא יעבירונו דרבה גם אין בהן משום מתקן דרבה ואי ס"ל להרא"ש דטבילת כלים חדשים מה"ת כדעת מקצת פוסקי' דס"ל הכי א"כ דמו לכלי שנטמא באב הטומאה דאין מטבילין אותו בי"ט לכ"ע.

והא ל"ל דאף ע"ג דס"ל להרא"ש דטבילת כלים חדשים אינן אלא מדרבנן מ"מ משום גזירה דרבה אסור להטבילין בי"ט משום דהתם פריך אהא דגזר רבה בור בחצירו אטו בור ברה"ר וי"ט אטו שבת ומי גזרינן והתניא בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט ואי איתא נגזור הא אטו הא ומשני ולד הטומאה היכא משכחת לה גבי כהנים כהנים זריזין הן טעמא דכהנים זריזין הן הא לא"ה גזרינן ולד הטומאה דרבנן אטו אב הטומאה דאורייתא א"כ גבי טבילת כלים חדשים שנוהג בכהנים וישראלים אע"ג דאינן אלא מדרבנן מ"מ גזרינן מלטבול כלים חדשים אטו טבילת כלים של אב הטומאה לטהרתן.

דא"כ אמאי כ' הרא"ש דלטעמא דר"י מותר להטביל כלים חדשים הא לדידיה נמי גזרינן הא אטו הא שהרי אשינויא דר"י אמר התם איתביה כל הני תיובתי ושני ליה כדשנין וחדא מהני תיובתי הא דבולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט וא"א נגזור הא אטו הא ושני ליה כהנים זריזין הן כדשני רבה.

וע"ק אמאי כת' דלטעמא דרבה מפני שנראה כמתקן אסור להטביל כלים חדשים הא כיון דאינן אלא מדרבנן דמו לכלי שנטמא בולד הטומאה ולטעמא דרבה לא גזרינן הא אטו הא אע"פ שזה יש לדחות דל"ד טבילת כלים חדשים לנטמא בולד הטומאה אליבא דרבה וכמ"ש לקמן בשם הרב המגיד מ"מ אם כיון הרא"ש לזה לא הוי לסתום אלא לפרש: ומה שנ"ל בדעת הרי"ף שהביא לטעם דרבה אע"ג דלית הילכתא כר"י לגבי רבה הוא משום דהא מה שהביא בהלכותיו להא מתניתין ומה דאיתמר עלה בגמ' אע"ג דאין טומאה וטהרה נוהג בזמן הזה משום דיש ללמוד מזה לדין טבילת כלים חדשים ואי ס"ל להרי"ף דטבילת כלים חדשים הוי מה"ת כדמשמע לכאורה מדהביא בשלהי ע"ז הא דיליף רבא לטבילת כלים חדשים מקרא דוטהר הוסיף לך הכתוב טהרה אחרת א"כ דמו טבילת כלים חדשים לכלי שנטמא באב הטומאה דאין מטבילין אותן ביום טוב בין לטעמא דרבה ובין לטעמא דר"י דכמו דגזר אכלים דלאו בני סחיטה נינהו אטו כלים דבני סחיטה נינהו לענין טבילת טהרה ה"נ גזר טבילת כלים חדשים אע"פ שאינן נוהגין אלא בכלי מתכות וזכוכית דלאו בני סחיטה נינהו כולן מ"מ גזירה אטו כלים דבני סחיטה נינהו שטובלן לטהרתן אע"ג דה"ל כמו גזירה שלישיית דגזרינן טבילת כלים חדשים דלעולם לא שייך בהו סחיטה אטו טבילת כלים דלאו בני סחיטה נינהו לטהרתן ואינהו גופייהו אטו כלים דבני סחיטה נינהו לטהרתן דגזרינן בהו משום שמא יסחוט מ"מ השוו חכמים את מידותיהם בטבילת כלים ושלא להטביל שום כלי בי"ט גזירה אטו כלים דבני סחיטה נינהו לטהרתן שהרי רבה גזר בשבת משום יעבירונו וגזר י"ט אטו שבת וה"ל כל

טבילת כלים בי"ט גזירה לגזרה אפ"ה אקשי ליה אביי התם מדתניא כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט בי"ט מטבילין אותו בי"ט ואי איתא נגזור די"ט אטו דעי"ט ומשני טומאה בי"ט מילתא דלא שכיחא ומילתא דל"ש לא גזרו בהו רבנן ותו אקשי ליה מהא דכלי שנטמא באב הטומאה אין מטבילין אותו בי"ט בולד הטומאה מטבילין אותו בי"ט ואי איתא נגזור הא אטו הא ומשני ולד הטומאה היכא משכחת לה גבי כהנים כהני' זריזין הן ומאי פריך נגזור די"ט ודולד הטומאה אטו דעי"ט ודאב הטומאה הא ה"ל גזירה שלישיית דכל טבילת כלים בי"ט ה"ל גזירה לגזירה ואי נגזור הני אטו שאר טבילת כלים בי"ט ה"ל גזירה שלישיית אע"כ השוו חכמים את מידותיהן לענין טבילת כלים בי"ט שלא להטבילין כל עיקר ה"נ לר"י נימא הכי.

ואע"ג דיש לדחות ראייה זו שהרי לרבה ע"כ גזרינן בי"ט גזירה שלישיית שהרי בשבת גופא היכא דיש לו בור בחצירו ה"ל גזירה לגזירה דגזרינן בור בחצירו אטו בור ברה"ר ובור ברה"ר גופיה אינו אלא גזירה שמא יעבירו ארבע אמות ברה"ר א"כ ע"כ רבה גזר בי"ט גזירה שלישיית דהא אפי' ביש לו בור בחצרו אין מטבילין כלים בי"ט והשתא פריך אביי שפיר נגזור די"ט ודולד הטומאה אטו דעי"ט ודאב הטומאה אף ע"ג דהשתא ה"ל גזירה רביעיית אפ"ה פריך שפיר דמדתניא סתמא בנטמא בי"ט ובולד הטומאה דמטבילין אותו בי"ט משמע דבכל ענין מטבילין אותו אפי' אין לו בור בחצרו אע"ג דאם נגזור אטו דעי"ט ודאב הטומאה אינו אלא גזירה שלישיית אפ"ה לא גזרינן ושפיר מקשה לרבה דגזר גזירה שלישיית בבור בחצרו בי"ט אבל לר"י א"ל דע"כ לא שמעינן ליה אלא דגזר גזירה לגזירה בכלים דלאו בני סחיטה נינהו בטובלן לטהרתן אבל מנלן דגזר גזירה שלישיית לאסור טבילת כלים חדשים שאינו נוהג אלא בכלים דלאו בני סחיטה נינהו מ"מ כיון דלר"י ע"כ גזרו חכמים בהא דטבילת כלים חדשים גזירה לגזירה שהרי גזרו על כלים דלאו בני סחיטה נינהו אטו כלים דבני סחיטה נינהו והא גופיה אינו אלא גזירה שמא יסחוט אע"ג דבעלמא גזירה לגזירה לא גזרינן ש"מ השוו חכמים דבריהן בהא דטבילת כלים אסור בכל ענין שוב אין לחלק ואפי' גזירה שלישיית ויותר נמי גזרינן וזה ברור ואפי' אי ס"ל להרי"ף דטבילת כלים חדשים אינן אלא מדרבנן מ"מ בין לרבה ובין לר"י אין מטבילין אותן בי"ט ול"ד לכלי שנטמא בולד הטומאה דרבנן דמטבילין אותו בי"ט ולא גזרינן אטו כלי שנטמא באב הטומאה משום דהתם היינו טעמא כדמפרש בגמ' ולד הטומאה היכא משכחת לה בכהנים כהנים זריזין הן הלא"ה גזרינן אם כן טבילת כלים חדשים דמשכחת לה בכהנים וישראלים בוודאי גזרינן הא אטו הא וכיון דלענין טבילת כלים חדשים שכיון הרי"ף להביא הא מתני' עם מה שנא' עליו בגמרא בהלכותיו ליכא שום נ"מ בין טעמא דרבה לדר"י דלדברי שניהם אסור להטבילין בי"ט ואין ביניהם בזה אלא כעין משמעות דורשין ולענין דינא ליכא נ"מ היה נראה להרי"ף יותר נכון טעמא של ר"י משל רבה אי משום דלדבר הרשות ליכא למיגזר שמא יעבירו כמ"ש לעיל א"נ משום דלר"י שוה י"ט לשבת בהאי גזירה שמא יסחוט שהרי סחיטה בי"ט נמי אסירא אבל לרבה דגזר שמא יעבירו ארבע אמות ברה"ר כיון דהעברת ד"א ברה"ר גופיה בי"ט שרי וגזירה רחוקה היא למיגזר י"ט אטו שבת כמו דלא שייך למיגזר חול אטו שבת דהא לענין זה י"ט וחול שווין כיון דאין איסור הוצאה נוהג בי"ט כמו בחול לפיכך הביא טעם דר"י ועיין בפ"ב דשבת (ד' כב) גבי הא דתנן ולא בשמן שריפה

דמפ' רבה גזירה שמא יטה וגזר י"ט אטו שבת וע"ש בתוס' ונחזור לענייננו דהביא הרי"ף לדברי ר"י ושביק לדרבא מטעמא דאמרן והביא נמי לדרב ביבי דגזר שמא ישהה הואיל ות"כ והא דלא סגי ליה בטעמ' דר"ב לחוד הואיל ות"כ נ"ל משום דר"ב לחוד איכא למיטעי להתיר לטבול כלים חדשים של זכוכית בי"ט דכבר העליתי במ"א שטבילתן לכ"ע אינן אלא מדרבנן דהא כלי מתכות אמורין בפ'.

והא דאמר רב אשי בשלהי מסכת עכו"ם והני כלי זכוכית הואיל כשנשתברו יש להן תקנה ככלי מתכות דמו הא טעמא ל"מ אלא לחייבן בטבילה מדרבנן דהא בפ"ק דשבת (ד' טז) אמרי' דמהאי טעמא גזרו טומאה על כלי זכוכית אלמא מדאורי' ל"מ הא טעמא לשוויניהו ככלי מתכות וכיון דטבילת כלי זכוכית אינן אלא מדרבנן לטעמא דר"ב דשמא ישהה כלים חדשים דידהו שרי לאטבוליניהו בי"ט כמו כלי שנטמא בולד הטומאה ולא חיישינן שמא ישהה ואתי לידי תקלה דרבנן ולטעמא דידהו לא גזרי' הא אטו הא אבל לטעמא דר"י אסור משום דאליבא טעמא דידהו ע"כ גזרינן הא אטו הא והא דלא גזרינן בכלי שנטמא בולדהטומאה משום דכהנים זריזין הן וה"ט ל"ל גבי טבילת כלים חדשים של זכוכית וס"ל להרי"ף דר"ב ור"י לא פליגי אהדדי ולענין דינא תרווייהו איתנהו.

והא דלא סגי ליה בטעמא דר"י לחוד נ"ל דנ"מ לענין טבילת כלים חדשים של מתכות דאורייתא בין השמשות של שבת וי"ט דלטעמי דכולהו אמוראי מותר להטבילין בין השמשות משום גזיר' דרבה שמא יעבירונו ומשום גזירה שמא יסחוט דר"י ומשום נראה כמתקן דרבא ה"ל שבות והרי קי"ל כרבי דאמר בפ' ב' דעירובין (דף לב) כל שהוא משום שבות לא גזרינן עליו בין השמשות ולדעת הרמב"ם בפ"א מה"ש לא גזרינן עליו בשעת הדחק או במקום מצוה עכ"פ אבל לטעמא דשמא ישהה דר"ב כלומר דאי שרית ליה להטביל בשבת וי"ט משהי להו מלהטביל עד שבת וי"ט שהוא פנוי ממלאכה ובתוך כך אתי לידי תקלה כמו שפי' רש"י ותוס' אין גזירה זו משום שבות ומשום לתא וסייג דמלאכת שבת וי"ט אלא משום תקלה נגעו בה מהאי טעמא בין השמשות נמי אסור להטבילין כיון דבין השמשות ה"ל ספק יום ספק לילה וע"כ אסור במלאכה מספק וכיון שהוא פנוי ממלאכה בין השמשות בע"כ מספיקא אי שרית ליה להטבילין בין השמשות אכתי איכא למיחש שמא ישהה עד בין השמשות דשבת וי"ט ובתוך כך אתי לידי תקלה הילכך כלים של מתכות בין השמשות אסור להטבילין לר"ב כיון דטבילת כלים חדשים דידהו הוי מה"ת גזירה שמא ישהה ועוד אכתוב לקמן בזה.

ולפ"ז ע"כ ש"מ דס"ל להרי"ף דטבילת כלים חדשים של מתכות הוי עכ"פ מה"ת דאל"כ נהי דנ"מ בהאי טעמ' דר"י דמייתי לענין טבילת כלים חדשים אע"ג דמדרבנן נינהו וכדאמרן מ"מ לא ה"ל למייתי לדר"ב שהרי לטעמא דידהו בטבילת כלים חדשים בשבת וי"ט ליכא למיגזר שמא ישהה כמו דלא גזרינן בכלי שנטמא בולד הטומאה הואיל שאינו אלא דרבנן משום שמא ישהה והשתא בוודאי שוי"ט לא חיישינן לשמא ישהה ובתוך כך אתי לידי תקלה הואיל ואין טבילת כלים אלא מדרבנן כ"ש דליכא למיגזר על טבילת כלים חדשים בין השמשות משום שמא ישהה וטעמא דר"ב ל"ל.

אלא ע"כ ס"ל להרי"ף דטבילת כלים חדשים של מתכות הוי מן התורה ואיכא למיגזר בהו משום שמא ישהה ונ"מ בטעמא דר"ב לענין בין השמשות בטבילת כלים חדשים

של מתכות דאורייתא וש"מ נמי דס"ל דטבילת כלים חדשים של זכוכי' אינן אלא מדרבנן
דהשתא נ"מ בטעמא דר"י שהביא לאסור טבילת כלים חדשים של זכוכית דרבנן בוודאי
שבת וי"ט דאלו לר"ב שרי דברבנן לא גזרינן שמא ישהה מ"מ יש לדחות דנהי
דמדהביא דר"ב ש"מ דטבילת כלים חדשים דאורייתא לדעתו ז"ל מ"מ אין ראייה
מדהביא לדר"י דס"ל טבילת כלים של זכוכית דרבנן דאפי' את"ל דס"ל דהוי מה"ת נ"מ
דהא דר"י לענין טבילת כלים חדשים שלא באו לרשותו מעי"ט דלטעמא דר"ב ל"ג בהא
שמא ישהה כדאמר לענין טומאה שם בפ' ב' דביצה כלי שנטמא בי"ט מטבילין אותו
בי"ט אלמא בכה"ג ל"ג לשמא ישהה ה"נ לא חיישינן בכלים חדשים שלא באו לרשותו
עד י"ט לשמא ישהה כיון דלא איפשר לו להטבילין מעי"ט שהרי עדיין לא היו ברשותו
אבל לטעמא דר"י אפי' בכה"ג אסור להטביל כלים חדשים ולא דמו לכלי שנטמא בי"ט
שהרי אהא דאמר ר"י גזירה שמא יסחוט וגזרינן בכלים דלאו בני סחיטה נינהו אטו
כלים דבני סחיטה אקשי ליה אביי דא"כ אמאי ל"ג נטמא בי"ט אטו נטמא בעי"ט ומשני
טומאה בי"ט מילתא דלא שכיח' היא וטעמא משום דחייב אדם לטהר א"ע ברגל הילכך
ל"ג ביה רבנן אע"ג דרבה שני בגמ' הכי מ"מ הא אמרה אליבא דר"י איתביה כל הני
תיובתי ושני ליה כדשנין והרי ה"ט לא שייך גבי טבילת כלים חדשים דאפי' של י"ט
שכיחא ואיכא למיגזר בהו די"ט אטו דעי"ט לר"י דגזר הא אטו הא א"כ נ"מ בה"ט דר"י
שהביא הרי"ף לאסור טבילת כלים חדשים שלא באו לרשותו עד י"ט שאסור להטבילין
דאלו לטעמא דר"ב כה"ג שרי וא"כ אין ראייה דס"ל להרי"ף דטבילת כלי זכוכית חדשים
אינן מן התורה מ"מ המחזור דטבילת כלי זכוכית אינן אלא מדרבנן וכמש"כ במ"א ויש
ללמוד מזה דכ"ח דידהו שרי להטביל בהש"מ דשבת וי"ט דלשמא ישהה דר"ב לא
חיישינן כיון דאין טבילתן אלא מדרבנן ודמו לכלי שנטמא בולד הטומאה ומשום שמא
יסחוט דר"י אע"ג דאיכא למיגזר בהו דרבנן אטו דאורייתא ולא דמו לכלי שנטמא בולד
הטומא' דל"ג אטו שנטמא באב הטומאה משום דלא משכחת לה אלא בכהנים דזריזין הן
משא"כ טבילת כלים חדשים דמשכחת לה בכהנים וישראלים מ"מ כיון דאינן אלא שבות
בעלמא ל"ג על בהש"מ ולהרמב"ם ל"ג בשעת הדחק על שבות בהש"מ זהו מה שנ"ל
לדעת הרי"ף: והרמב"ם כתב בפ"ד מהלכות יו"ט כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו
בי"ט גזירה שמא ישהה אותו בטומאתו ע"כ והוא טעמא של ר"ב דת"כ וק"ל דבפ' כ"ד
מהלכות שבת כתב אסור להטביל כלים טמאים בשבת מפני שהוא כמתקן כלי אבל אדם
טמא מותר לטבול מפני שנראה כמיקר ואין מזין עליו בשבת ע"כ וה"ט דרבא וה"ל
כמזכי שטרא כבי תרי דבשבת נקט טעמא דרבא ובי"ט טעמא דר"ב ועוד כיון דתניא
כוותי' דר"ב הא וודאי ליתא לדרבא ואפי' את"ל דס"ל דל"פ ומר אמר חדא ומר אמר
חדא מ"מ מ"ש גבי שבת נקט טעמא דרבא ובי"ט טעמ' דר"ב ה"ל למיכתב לדרבא ור"ב
תרווייהו במקום אחד או בשבת או בי"ט ונ"ל דס"ל ז"ל דרבא ל"פ אר"ב דהא תניא
כוותיה אלא שרבא בא להוסיף עוד טעם אחר מפני שנראה כמתקן כלי ונ"מ לענין שבת
כמ"ש לפנינו בס"ד מה"ט גבי שבת נקט לטעמא מדבא אבל גבי י"ט נקט לדר"ב משום
דתניא כוותיה גבי י"ט כלי שנטמא ערי"ט אין מטבילין אותו בי"ט גזירה שמא ישהה
והוא משום דק"ל לטעמא דרבא דמפרש מפני שנראה כמתקן כלי מהא דתניא כלים
שנטמאו בי"ט מטבילין אותן בי"ט ואי טעמא משום מתקן מ"ל נטמא בי"ט לנטמא מעי"ט

הרי התקון שוה בשניהם ואפי' נטמא בי"ט ליתסר להטביל מה"ט דמתקן דבשלמא לרבה ור"י דטעמא משום גזירה דהעברת ד"א וסחיטה בנטמא בי"ט ל"ג משום דטומאה בי"ט מילתא דלא שכיחא היא כדאמרינן בגמ' וכן לר"ב משום שמא ישהה דווקא בנטמא מעי"ט הוא דגזרינן דא"א מותר להטבילו בי"ט משהה לי' עד שהוא פנוי ממלאכה ובתוך כך איכא למיחש לתקלה אבל השתא דגזרו על טבילת כלים בשבת וי"ט שהוא פנוי ממלאכה בע"כ צריך להטבילו ביום המעשה וכיון שאינו מרוויח כלום דסוף סוף צריך לבטל ממלאכה בשעת טבילה תו לא משהי לי' ומטבילו סמוך לטומאה ולא אתי לידי תקלה הילכך כלי שננטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט אבל בנטמא בי"ט כ"ש שאין לאסור עליו מלהטבילו היום דילמא בתוך כך אתי לידי תקלה אבל לרבא דמפרש מפני שמתקן כלי דהטבילה מצד עצמו אית ביה איסור דרבנן אין טעם להתיר משום מילת' דלא שכיח' למיעבד איסור' ובנטמא בי"ט אמאי שרי להטבילו.

ועק"ל שהרי הגמ' פריך אטעמא דרבא דאדם שרי מפני שנרא' כמיקר תינח בשבת ביה"כ מא"ל אמר רבא מי איכא מידי דבשב' שרי וביה"כ אסור אלא הואיל ובשבת שרי ביה"כ נמי שרי ופריך והא שמעינן ליה לרבא גבי החושש בשינוי בשבת דל"ל הואיל ומשני הדר ביה רבא מההיא והדר פריך וממאי דמהאי הדר דילמא מהאי הדר כלומר וס"ל דאדם אסור לטבול בי"כ דכיון דאינו נראה כמיקר נרא' כמתקן ומשני לא ס"ד דתניא כל חייבי טבילות טובלין כדרך בין בט"ב ובין בי"כ ואיכא למידק מנ"ל לרבא דאית ליה הואיל ובשבת שרי בי"כ נמי דילמא לית ליה הואיל כדשמעינן לי' גבי החושש בשינוי ובי"כ כיון דאינו נראה כמיקר אסור לטבול אדם טמא מפני שנראה כמתקן אלא מיהו ה"מ דאדם טמא אסור לטבול בי"כ בהגיע זמן טבילתו קודם י"ט ודמי לכלי שננטמא מעי"ט דאין מטבילין אותו בי"ט אבל בהגיע זמן טבילתו ביה"כ וודאי שרי לטבול אע"ג דאינו נרא' כמיקר ונראה כמתקן מ"מ הרי כלים בי"ט אע"ג דנראה כמתקן אפ"ה ל"ג בנטמא בי"ט וע"כ לר"ב דגזר שמא ישהה לאו בנטמא בי"ט תליא מילתא ובטומאת ערב כשרץ ונבלה הוא דמטבילין אותן בי"ט אלא אפי' בטומאה אריכתא כטומאת מת ושגג או הזיד והיזהר בי"ט על הכלי אע"פ שכבר נטמא ימים רבים קודם לי"ט דהא טומאה אריכתא הוא אם חל שביעי של טמא מת בי"ט מטבילין אותן בי"ט דכיון דלא הגיע זמן טבילתן קודם י"ט ליכא למיגזר שמא ישהה והא דתניא בי"ט מטבילין אותן בי"ט לאו למימרא דווקא נטמא בי"ט דינא הכי אלא מילתא פסיקתא נקט דבנטמא בי"ט אין זמן טבילתן קודם י"ט וכן רישא דקתני כלי שננטמא מערב י"ט אין מטבילין אותו בי"ט דדווקא נקט בערב י"ט דכיון שננטמא בעי"ט ורוצה להטביל בי"ט ע"כ לאו טומאה אריכתא היא של טומאת ז' אלא של טומאת ערב וכיון דהיה יכול להטביל אותו מעי"ט אין מטבילין אותו בי"ט משום גזירה שמא ישהה אבל ה"ה בטומאת מת וחל ז' שלו בי"ט כיון דא"א להטבילו קודם לכן דהא לא מטא זמנו מ"מ מטבילין אותו בי"ט ולא שייך למיגזר ביה שמא ישהה דבשלמא לרבה ור"י דגזרו משום העברה וסחיטה ובע"כ גזרינן נמי הא אטו הא והא דלא גזרינן י"ט אטו עי"ט ה"ט משום דטומאה בי"ט הוא מילתא דלא שכיחא דהא חייב אדם לטהר א"ע ברגל הא וודאי בנטמא בי"ט דוקא תליא מילתא דהיינו טומאת ערב דטומאה עצמו בי"ט מילתא דלא שכיחא היא אבל בטומאה אריכתא שננטמא ימים רבים קודם יום טוב דשכיח' טומאה אע"ג דלא מטא זמן טבילתו קודם י"ט

מ"מ אין מטבילין אותו בי"ט גזרינן אטו היכא דמטא זמן טבילתו קודם י"ט אבל לטעמ' דר"ב משום שמא ישהה הא וודאי לאו בטומאה תליא מילתא אלא אפי' אם נטמא הכלי ימים רבים קודם י"ט אם לא הגיע זמן טבילתו קודם י"ט מטבילין אותו וא"כ י"ל לרבא נמי הא דתני בי"ט מטבילין אותן בי"ט לאו אטומאה קאי אלא מהגעת זמן טבילתן איירי ואפי' נטמא ימים רבים קודם לכן מ"מ כיון דלא הגיע זמן טבילת כלי זה עד השתא מטבילין אותו בי"ט וא"כ אפי' את"ל דאדם אסור לטבול בי"כ דאין נראה כמיקר ונראה כמתקן ול"ל הואיל ובשבת שרי כו' מ"מ ה"מ בהגיע זמן קודם י"כ אבל אם לא הגיע זמן טבילתן עד י"ה"כ אפי' נטמא קודם לכן בטומאה אריכתא של זיבה וצרעת וטומאת מת מותר להטביל ולא גזרינן בזה משום מתקן כמו שלא גזרו גבי כלים בכה"ג משום מתקן בי"ט וא"כ איכא לאוקמי הא ברייתא דכל חייבי טבילות טובלין כדרכן בט"ב ובי"כ אע"ג דל"ל הואיל דמיירי בהגיע זמן טבילתן בי"כ ולא קודם לכן הילכך כל חייבי טבילות טובלין אפי' של טומאה אריכתא דכה"ג גבי כלים בי"ט נמי שרי והיינו דתניא בשלהי יומא כל חייבי טבילות טובלין כדרכן בי"כ נדה ויולדת טובלין כדרכן בליל יום כפור וה"נ תני התם באידך ברייתא הזב והזבה כו' טובלות כדרכן ביה"כ נדה ויולדת טובלות כדרכן בליל י"כ ומדנקיט גבי זב וחביריו טובלין כדרכן בי"כ דזמן טבילתן ביום וגבי נדה ויולדת נקט טובלין כדרכן בליל י"כ ש"מ דמיירי בשלא הגיע זמן טבילתן עד י"כ ובזמן טבילה זב וחביריו ביום נדה ויולדת טובלין בלילה דאי שלא בזמן טבילתן כל הני רשאים לטבול בין ביום ובין בלילה כדאמר בכ"מ וא"כ ההיא ברייתא דכל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב ובין בי"כ מיירי נמי בלא הגיע זמן טבילתן עד י"כ ואפי' את"ל של"ל הואיל בכה"ג שרי.

ונ"ל דלטעמא דרבא הא דתניא נטמא בי"ט מטבילין אותן ביום טוב דוקא נקט י"ט אבל לא בשבת אלא אפי' בנטמא בשבת אין מטבילין בשבת וה"ה בי"כ דדמי לשבת וה"ט כיון דגזרו מפני שנראה כמתקן אפי' נטמא בשבת ובי"כ אין מטבילין אותן דהא מ"מ נראה כמתקן וכדאמרן ובי"ט ה"ט דבנטמא בי"ט מטבילין אותן אע"ג דנראה כמתקן כלי משום דקי"ל כר"י דשרי מכשירי אוכל נפש שא"א לעשות מעי"ט כגון סכין שנפגם או שפוד שנרצף בי"ט אבל מכשירין שאיפשר לעשות מעי"ט כגון שנפגם או שנרצף קודם י"ט אסור לתקנו בי"ט כדאמר בפ' אין צדין (ד' כח) וכיון דאפי' תקון גמור של כלי שא"א לעשות בעי"ט מותר בי"ט כ"ש כלי שננטמא בי"ט דמיחזי כמתקן ואינו תקון גמור כיון דא"א לעשות מעי"ט שהרי עדיין לא נטמא מטבילין אותו ולית לן בה משום מתקן.

אע"ג דהא דקי"ל כר"י הוי הלכה ואין מורין כן כדאמר התם ה"מ בתקון מעליא אבל טבילת כלים דנראה כמתקן ולא תקון גמור הוא הלכה ומורין כן להתיר אבל בנטמא מעי"ט אסור משום דנראה כמתקן כלי הואיל דבתקון גמור כה"ג דאיפשר לעשות מעי"ט אסור גזרו על טבילת כלים משום דמיחזי כמתקן הואיל ואיפשר לטבול מעי"ט.

והשתא א"ש דע"כ טבילת אדם שרי בי"כ משום הואיל דתניא כל חייבי טבילות טובלין בי"כ דאס"ד אסור אפי' לא הגיע זמן טבילתן עד י"כ הוי נמי אסור משום דמיחזי כמתקן כלי דהא גבי י"כ ליכא לאפלוגי בין מכשירין שאיפשר לעשו' מעי"כ ללא איפשר שהרי

אוכל נפש ב"כ אסור אלא ע"כ דאמרינן הואיל ובשבת שרי ב"כ נמי שרי ולפ"ז הא דתניא ביום טוב מטבילין אותן ב"ט דווקא י"ט ולא שבת ותדע לך דע"כ לרבה ולר"י דגזרו משום העברה וסחיטה גבי שבת אפי' נטמא בשבת אין מטבילין אותו בשבת שהרי לדידהו דגזרו הא אטו הא היה ראוי לאסור אפי' נטמא ב"ט להטבילו משום גזירה ד"ט אטו עי"ט אלא משום דטומאה ב"ט מילתא דלא שכיחא דחייב אדם לטהר א"ע ברגל לא גזרינן אבל גבי שבת וודאי גזרינן אטו דע"ש דטומאה בשבת וודאי משכח שכיחי דהא אין חייב לטהר א"ע בשבת גזרינן הא אטו הא וע"כ דוקא קתני ב"ט מטבילין אותו ב"ט אבל בשבת לא א"כ רבא נמי י"ל דוקא נקט ב"ט אבל בשבת לא ומטעמא דפי' הרי נתברר לנו דלטעמא דרבה ור"י ורבא כלי שנטמא בשבת אין מטבילין אותו בשבת אבל לר"ב שבת וי"ט שווין ואפי' כלי שנטמא בשבת מטבילין אותו בשבת דכיון שנטמא בו ביום לא שייך למיגזר ביה שמא ישהה והשתא ניחא הא דגבי שבת נקט הרמב"ם טעמא דרבא ולא דר"ב משום דלטעמא דרב ביבי כלי שנטמא בשבת מטבילין אותו בשבת אבל לטעמא דרבא אסור והיינו דבפ"ד דהלכו' י"ט כתב הרמב"ם כלי שנטמא ב"ט מטבילין אותו ב"ט ואלו בפ' כ"ג מה"ש סתם וכתב אסור להטביל כלים טמאים בשבת מפני שהוא כמתקן כלי ולא חילק בין נטמא בע"ש לנטמא בשבת ש"מ דבכל ענין אסור בשבת אבל ב"ט דליכא נ"מ בין רבא לר"ב ולכ"ע נטמא ב"ט מטבילין אותו ב"ט נקט טעמא דר"ב דת"כ והיינו דבהאי ברייתא דתניא כוותיה דר"ב נקט כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו ב"ט הא בנטמא ב"ט מטבילין אותו אבל בשבת אפי' נטמא בשבת אין מטבילין אותו לטעמי דכולהו אמוראי חוץ מדר"ב וכדפי' זהו מה שנראה לי לדעת הרמב"ם.

ומתוך מש"כ יתברר לך דטבילת כ"ח שלא באו לידו עד שבת וי"ט לרבה ור"י אסור להטבילין דגזרינן אטו דערב שבת וי"ט והא דלא גזרינן גבי טומאה בכה"ג ד"ט אטו דעי"ט משום דטומאה ב"ט ל"ש וה"ט לא שייך גבי טבילת כלים חדשי' ולרבא ב"ט שרי דה"ל כמכשירין שא"א לעשות מעי"ט הואיל ולא באו לידו עד י"ט ובשב' אסור ולר"ב בין ב"ט בין בשבת שרי בכה"ג דכיון דלא באו לידו עד שבת וי"ט לא גזרינן שמא ישהה כמו דלא גזרינן גבי טומא' בנטמא ב"ט וה"ה בנטמא בשבת שרי להטבילין בשבת לטעמא דר"ב: ומ"ש נ"ל לקיים את כל דברי אמוראי ודברי הרי"ף והרמב"ם והשתא י"ל דל"פ הני אמוראי ומר אית ליה דמר אלא כל חד מוסיף אדחבריה ואיכא נ"מ בה"ט משא"כ בטעמא דחבריה.

וכבר נתבאר דטעמא דרבה ור"י חזא הוא וליכא נ"מ לדינא מידי בינייהו ואין כאן אלא ג' טעמים לאסור טבילת כלים ב"ט אי משום גזירה שמא יעבירו או יסחוט דרבה ור"י או משום שמא ישהה דר"ב א"נ משום דמיחזי כמתקן וכדרבא ונ"מ בטעמא דר"ב דאסור להטביל כלים בין השמשו' משום שמא ישהה ולטעמי דהני אמוראי שרי דהא לא גזרינן על השבות בהש"מ ונ"מ בטעמא דמתקן דרבא בכלי שנטמא ב"ט שח"ל בשבת דמשום שמא ישהה ל"ג כיון דלא נטמא קודם שבת ויו"ט ולרבה ור"י נמי שרי דאע"ג דבשבת דעלמא גזרינן דשבת אטו דע"ש אפי' הכי כיון דבי"ט לא גזרינן די"ט אטו דעי"ט משום דטומאה ב"ט לא שכיחא מסתברא דבי"ט זה אע"פ שח"ל בשבת נמי לא גזרינן דאזלינן בתר צד קילותא די"ט והרי שבת זה לא דמי לשבת דעלמא דשכיחא ביה טומאה וגזרינן

דשבת אטו דע"ש אבל בשבת זה הואיל וח"ל בו י"ט לא שכיחא ביה טומאה ולא גזרינן אבל משום מתקן דרבא אסור שהרי אוכל נפש וכ"ש מכשירי אוכל נפש בשבת זה אסור כמו בשבת דעלמא.

ונ"מ בטעמא דרבה ור"י לענין טבילת כלים חדשים שלא באו לידו עד י"ט ולא היו בידו מעי"ט משום שמא ישהה דר"ב ליכא ומשום מתקן נמי ליכא כדאמר גבי כלי שנטמא בי"ט אבל משום דרבה ור"י איכא אע"ג דגבי טומאה ל"ג די"ט אטו דעי"ט היינו משום דטומאה בי"ט לא שכיחא אבל לגבי טבילת כלים חדשים ל"ל הכי דבי"ט נמי שכיח שיבא לידו כ"ח מן העכו"ם.

ועוד נ"מ בטעמא דרבה ור"י לענין טבילת כלים חדשים של זכוכית דרבנן דמשום מתקן דרבא ושמא ישהה דר"ב ליכא דכיון דטבילתן אינן מה"ת אין כאן משום מתקן ולא גזרינן בדרבנן לשמא ישהה כדאמר גבי כלי שנטמא בולד הטומאה אבל משום גזירה דרבה ור"י איכא דהא דל"ג גבי נטמא בולד הטומאה אטו נטמא באב הטומאה ה"ט משום דולד הטומאה היכא משכחת ליה גבי כהנים כהנים זריזין הן אבל טבילת כלים חדשים דמשכחת ליה בזריזין ובשאינו זריזין וודאי גזרינן והרי אתה רואה דאין נ"מ בין טעמא דרבא דמתקן לטעמי דשאר אמוראי מידי לענין טבילת כלים חדשים הנוהגים בזה"ז דהא ליכא נ"מ בין טעמא דידיה לשאר טעמי אלא בכלי שנטמא בי"ט שח"ל בשבת דלטעמא דידיה אסור להטביל כלים טמאים שנטמאו בו ביום משום לתא דשבת ולטעמי דכולהו אמוראי שרי דמשום גזירה ליכא דהא טומאה בי"ט לא שכיחא אבל בטבילת כ"ח אפי' לרבה ור"י אסור דכיון דשכיחא גזרינן היכא שלא הגיע לידו עד שבת וי"ט אטו ע"ש וי"ט ואפי' בי"ט דעלמא שח"ל בחול נמי אסור.

והשתא א"ש שלא הביא הרי"ף אלא טעמא דר"ב ור"י דנ"מ מטעמא דידיהו לענין טבילת כלים חדשים בזה"ז דטעמא דר"י נ"מ לאסור כלי זכוכית דרבנן וכלים שלא באו לידו עד י"ט דלכל טעמא שרי דלא משום מתקן איכא ולא משום שמא ישהה איכא אבל גזירה דר"י אסור ונ"מ בטעמא דר"ב לאסור טבילת כלי חדשים של תורה של מתכות בין השמשות דלכולהו טעמי שרי דהא לא גזרינן על השבות בין השמשות ולטעמא דר"ב משום שמא ישהה לחוד אסור והרמב"ם שהביא בחיבורו דין טבילת כלים מטומאתן הנאמר בגמרא שכן דרכו ז"ל להעתיק אפי' מה שאינו נוהג בזה"ז הילכך לא הביא אלא טעמא דרבא ור"ב לחוד דנ"מ בטעמא דרבא בכלי שנטמא בשבת דלטעמא דידיה משום מתקן איכא ואסור ולשמא ישהה דר"ב ליכא ואף ע"ג דלטעמא דגזירה דהעברה וסחיטה נמי אסור מ"מ שביק להני טעמי ונקט לטעמא דרבא בהלכות שבת דנ"מ בי"ט שח"ל בשבת דלטעמי דגזירה דרבה ור"י שרי להטביל כלים טמאים בשבת זו אם נטמאו בו ביום דהא טומאה בשבת זו לא שכיחא הואיל וח"ל י"ט בו ולטעמא דמתקן דרבא לחוד אסור הילכך שביק לדרבה ור"י ונקט לדרבא בהלכות שבת משום דטעמא דרבא מוסיף לאסור בשבת יותר מדר"י וכדאמרן ונקט בהלכות י"ט לטעמא דר"ב דשמא ישהה דנ"מ דאסור לטבול כלים טמאים בהש"מ של י"ט דאינו אלא לטעמא דר"ב לחוד וכיון דבי"ט דקיל אסור טבילת כלים בהש"מ משום טעמא דשמא ישהה שמביא בהלכו' י"ט ממילא נלמד דבהש"מ דשבת דחמיר כ"ש דאסור ונקט בהל' שבת לטעמא דמתקן דנ"מ לאסור

טבילת כלים שנטמאו בשבת משום מתקן דאילו משום שמא ישהה ליכא וכיון דנ"מ בטעמ' דמתקן לאסור לענין שבת יותר מטעמא דשמא ישהה לפיכך נקט בשבת לה"ט ולענין י"ט דליכא נ"מ מה"ט נקט לשמא ישהה דר"ב הואיל ותניא כוותיה וגם נ"מ לבהש"מ ואף ע"ג דנ"מ בטעמא דגזירה דרבה ור"י לענין טבילת כלים חדשים שלא באו לידו עד י"ט דלטעמא דמתקן ושמא ישהה מותר ואילו משום גזירה אסור כיון דדין טבילת כלים חדשים לא נאמרו בגמרא בהדיא אין דרך הרמב"ם להעתיק מה שנ"מ לענין דינים חדשים שאינן מבוארים בגמ' להדיא.

וא"ת מ"מ ה"ל להרמב"ם להביא נמי לטעמא דרבה ור"י גזירה שמא יעביר ושמא יסחוט דהא נ"מ לענין טומאה אריכתא של כלי שנטמא במת דאילו לטעמא דר"ב גזיר' שמא ישהה כיון דלא הגיע זמן טבילתו עד היום בין בשבת בין בי"ט מותר להטבילו ואפי' למשום מתקן דרבא אף על פי דבשבת אסור להטבילו מכל מקום ביום טוב מותר להטבילו דדמי למכשירי אוכל נפש שא"א לעשות מערב י"ט דשרי וכמש"ל אבל לטעמא דרבה ור"י אסור להטבילו אפי' בי"ט משום גזירה אטו הגיע זמן טבילתו קודם י"ט דהא לדידהו דוקא כלי שנטמא בי"ט מטבילין אותו בי"ט משום דטומאה בי"ט לא שכיחא לפיכך ל"ג די"ט אטו דעי"ט ודוקא בטומאת ערב אבל בטומאה אריכתא דטומאת מת אף ע"ג דלא הגיע זמן הטבילה עד י"ט אפ"ה אסור להטביל בי"ט דכיון שנטמא קודם י"ט דשכיח ביה טומאה איכא למיגזר בהגיע זמן הטבילה בי"ט אטו היכא שהגיע זמן הטבילה קודם לכן.

וי"ל שכבר יצא הרמב"ם ידי חובתו מזה במש"כ בפ"ד מהל' י"ט כלי שנטמא בי"ט מטבילין אותו בי"ט דמשמע דוקא בנטמא בי"ט הוא דמטבילין אותו אבל בנטמא קודם לכן אע"ג דלא הגיע זמן טבילתו עד י"ט אפ"ה אין מטבילין אותו בי"ט. והשתא נ"מ לענין טבילת כלים חדשים בשבת וי"ט מכל מש"כ הוא זה דאסור להטביל בהו כ"ח לכל הני טעמי ואפי' כלי זכוכית דאין טבילתן אלא מד"ס וליכא משום מתקן ושמא ישהה מ"מ משום גזירה דרבה ור"י איכא ואפי' כלי שלא הגיע לידו עד שבת וי"ט נמי אסור דנהי משום שמא ישהה ליכא מ"מ אסור מכל טעמי דשאר אמוראי בשבת ואפי' משום מתקן ובי"ט דליכא משום מתקן מ"מ משום גזירה דרבה ור"י אסור וכן כלי זכוכית דרבנן נמי אסור מה"ט וטבילת כלי חדשים בהש"מ דשבת וי"ט אע"ג דלכולהו טעמי ליכא למיחש דהא לא גזרו על השבו' בהש"מ מ"מ מטעמא שמא ישהה דר"ב וודאי אסור וה"מ טבילת כלים של מתכות של תורה אבל טבילת כלי זכוכית דרבנן משום שמא ישהה נמי לא חיישינן כדאמר בכלי שנטמא בולד הטומאה ושרי להטבילו בהש"מ דשבת וי"ט ולמאן דס"ל כדעת הרמב"ם דהא דלא גזרו על השבות בהש"מ אינו אלא במקום מצוה או בשעת הדחק אפי' כלים חדשים של זכוכית אסור להטביל בהש"מ אא"כ בשעת הדחק או במקום מצוה דאע"ג דמשום מתקן ליכא כיון דאינו אלא מדרבנן אפי' הכי משום טעמי דשבות דשאר אמוראי איכא: וראיתי להה"מ בפ"ד מהל' י"ט שכת' ומדינין אלו למד הרשב"א ז"ל דאין מטבילין בי"ט כלי תשמיש הניקחין מן העכו"ם הצריכים טבילה כו' ולדעת רבינו שכת' בפ"ז מהל' מ"א שטבילת כלי מד"ס ונתבאר שטבילין ולד הטומאה מפני שטומאתו מד"ס כמש"כ י"ל שטבילין את הכלים בי"ט ומ"מ עכ"ז אני אומר שדין של הרב קיים לפי שאפי' למאן דל"ל טעמ' דמיחזי כמתקן

כלי ה"מ גבי טבילת טומאה שאפ"י קודם טבילה היה הכלי ראוי להשתמש בו בטומאה לטמא ולמי שאין אוכל חוליו בטהרה ומש"ה לא חשיב הטבילה תקון וכולן שוין בטומאה של דבריהם שאין זה תקון אבל כלים הניקחין מן העכו"ם דקודם טבילה לא חזו וודאי טבילתן מיחזי כמתקן כלי ואסורה לכ"ע ע"כ.

ודבריו נ"ל עיקר וראויין למי שאמרן דוודאי כל היכא דלא חזי למידי קודם תיקונו אע"פ שאינו אסור אלא מד"ס אסור משום מתקן וראיה לזה מפרק נוטל (דף קכא) דתנן התם ר"א אף מעלין את המדומע באחד ומאה ובגמ' פריך ואמאי הא קא מתקן ומהדר לשנויי ולא מיתוקם ליה עד דמשני לבסוף הוא דאמר כרשב"א דתניא רשבא"א נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ואס"ד דכל הני אמוראי דפליגי עליה דרבא לית להו טעמא דמתקן ואפ"י לרבא בתקון של ד"ס כגון כלי שנטמא בולד הטומאה לית ביה משום מתקן מאי ק"ל והא קמתקן הרי הא דמעלין את המדומע באחד ומאה אינו אלא מדרבנן משום גזל השבט ומן התורה א"צ להעלותו כדאמרי' בירושלמי דמס' תרומה והביאו התוס' בכ"מ א"כ אפ"י לרבא נמי לית ביה משום מתקן אע"כ רבא מודה דכל היכא דלא חזי למידי קודם תקונו אף ע"פ שאינו אלא מדרבנן מיחזי כמתקן ומדרבא נשמע לשאר אמוראי דהא בתקון דרבנן אפ"י רבא מודה דגבי טביל' כלים ל"ח למתקן ואפ"ה כל היכא דלא חזי למידי אפ"י בדרבנן אסור משום מתקן הה"נ לאינך אמוראי נמי אמרי' הכי.

ועוד יש להביא ראיה לזה דהא קי"ל אין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת ואפ"י מה שאינו חייב בתרומות ומעשרות אלא מדרבנן נמי אין מגביהין משום מתקן כדמוכח בכ"מ מסדר זרעים ובספ"ד דביצה (ד' לג) תנן ר"א אומר עומד אדם על המוקצה ע"ש בשביעית ואומר מכאן אני אוכל למחר ומסיק התם דקמ"ל דטבל מוכן הוא אצל שבת שאם עבר ותקנו מתוקן והרי סתם מוקצה הוי גרוגרו' וצמוקים כמו שפירש"י ואין נוהג בהן תרומות ומעשרות מה"ת כמש"כ התוס' בפ"ק דר"ה (דף יב) ובכ"מ דתרומות פירות האילן דרבנן ודלא כהרמב"ם בפ"א מה' תרומות וכ"ד הראב"ד בהשגות שם כדעת התוס' ודעת הרמב"ן דאפ"י בזיתים וענבים אינו נוהג תרומות ומעשרות מה"ת אלא במשקין היוצאין מהן ולא בהן ואם כן תרומות ומעשרות אפ"י של צמוקים אינן אלא מד"ס ואפ"ה קאמרי שאם עבר ותקנו אבל לכתחילה לא משום מתקן וש"מ דאפ"י תקון של דבריהן היכא דלא חזי למידי קודם תקונו לכ"ע אסור והא וודאי א"נ לחלק בין אוכל האיסור כגון מדומע וטבל שאיסורן מצד עצמן ובין כלים חדשים בלא טבילה שאין איסורן מצד עצמן אלא שאסור להשתמש בהן לא מיחזי כמתקן דאין טעם לחלק בזה.

מיהו ראיה זו יש לדחות דהא דאין מגביהין תרומות ומעשרות בשבת אפ"י של ד"ס לאו משום מתקן אלא מפני שהוא כמקדיש כמ"ש הרמב"ם בפכ"ג מה"ש ואין מגביהין תרומו' ומעשרות מפני שהוא כמקדיש אותן פירות שהפריש ועוד מפני שהוא כמתקן בשבת ע"כ. מ"מ מהא דפ' נוטל וודאי ראיה גמורה היא והא ל"ל אדרבה לאידך גיסא לענין טבילת כ"ח דע"כ ל"ק רבא גבי ט"כ מטומאתן דאסור משום מתקן משום דקודם טבילה לא חזי כלל בשום תקנה להשתמש בהן תרומה וקדשים וה"ה למי שאוכל חוליו בטהרה לא חזי ליה בשום תקנה אלא בטבילה לחוד לפיכך אסור משום מתקן אבל כלים חדשים יש להם תקנה להשתמש בהם בלא טבילה ע"י שיתן במתנה לנכרי ויחזור

וישאלנו ממנו דהוי ליה כשואל מן הנכרי דא"צ טבילה כמ"ש המרדכי בפ"ב דביצה וכ"פ האחרונים ז"ל וכיון דיש לו תקנה להשתמש בו בלא טבילה אין בטבילתו משום מתקן ודמי להא דר"י דמעלין את המדומע בא' ומאה דכיון דאיפשר ליה בנותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר אף שמעלה אותו ל"ל בה משום מתקן ה"נ כיון דאיפשר להשתמש בהן בלא טבילה ע"י שיתן במתנה לעכו"ם כי טביל להו ל"ל בה משום מתקן וש"ד להטבילין.

אבל נראין דברי הה"מ נכונים ושתי תשובות בדבר דהא בפ' נוטל אהא דמשני הוא דאמר כרשב"א פריך עלה ומי סבר ליה כוותיה והא מיפלא פליג עלווי' דתניא רי"א מעלין את המדומע באחד ומאה רשב"א אומר נותן עיניו בצד זה ואוכל בצד אחר ומשני דר"י עדיפא מדרשב"א כלומר דלרשב"א אע"ג דאיכא תקנתא ע"י שיתן עיניו בצד זה כו' אפ"ה אין מעלין.

הרי דס"ל אע"ג דאיפשר ע"י תקנה בנותן עיניו אפ"ה אין מעלין משום מתקן ה"נ גבי טבילת כלים חדשים אע"ג דאיפשר ע"י תקנה ליתן במתנה לנכרי אפ"ה אין מטבילין משום מתקן ואיפשר לומר מדתנן רי"א מעלין מכלל דרבנן פליגי עליו וס"ל אין מעלין והלכה כרבנן וכ"פ הרמב"ם בפ"ה המשנה דלא כר"י.

ועי"ל דאפי' ר"י מודה בטבילת כ"ח דאסור משום מתקן אע"ג דאיפשר בתקנה אע"ג דגבי מדומע ס"ל הואיל ואיפשר בתקנה דמעלין דהא בפ"ק דחולין (דף ז) גבי ר"מ שאכל עלה של ירק בבית שאן דפריך ודילמא ר"מ נתן עיניו בצד זה כו' וכתבו התוס' וא"ת הא דתנן ספק חשיכה מעשרין את הדמאי הא וודאי חשיכה לא ואמאי הא כיון דאיפשר ע"י נותן עיניו יהא מותר להפריש בשבת כדאמרינן גבי מדומע דמעלין מה"ט ולהכי לא חשיב תקון בשבת כשמעלה וי"ל שאני מדומע שכבר הי' נתקן אבל תחילה של טבל לא שרו ע"י דאיפשר ליתן עיניו ע"כ וה"נ טבילת כלים חדשים לתחילת טבל דמי ולא שרי להטבילין משום דיש להם תקנה ליתן לנכרי במתנה.

ועי"ל דר"י מודה בטבילת כ"ח דאסור אע"פ שיש להם תקנה ול"ד למעלין את המדומע דשרי הואיל ויש להן תקנה ע"י שיתן עיניו דשאני התם שהרי קודם שמעלה אותו כבר גמר בדעתו מאיזה צד יעלה אותו דהא אין אדם עושה מעשה אלא א"כ גומר במחשבתו קודם ומשעה שגמר בדעתו להעלותו מצד זה כבר נתקן ושוב אין במעשה של העלאה משום מתקן כיון דא"א למעשה זו אא"כ קדמה לו מחשבה של נותן עיניו ומשעת מחשבה כבר נתקן קודם שבא לידי מעשה של העלאה ואפ"ה אוסר רשב"א לעשות מעשה המגלה על מחשבתו אבל גבי טבילת כלים חדשים אף ע"ג דאיפשר בלא טבילה ע"י שיתן במתנה לנכרי אפ"ה כל כמה שלא נתן לנכרי כיון דאסור להשתמש בהן בלא טבילה מיחזי כמתקן כיון דב' תקנות הללו של טבילה ונתינה לנכרי תרי מילי נינהו אפי' ר"י מודה דטבילת כ"ח אסור משום מתקן משא"כ גבי מעלין את המדומע דחזא נינהו וא"א להעלאה בלתי קדימה דנותן עיניו ומשעת נתינת עיניו כבר נתקן הילכך אין בהעלאה משום מתקן אדר"י וגם זה נכון: סימן נז וראיתי לבאר היטב מה שכתבתי בסי' הקדום דבהש"מ דשבת וי"ט לטעמא דר"ב גזור שמא ישהה אסור להטביל כלים חדשים

ולטעמי דשאר אמוראי שרי וכיון דהני אמוראי ל"פ אהדדי לכ"ע אסור משום שמא ישהה.

דלכאורה מדברי רש"י לא משמע הכי דהכי אמרי' התם בפ"ב דביצה כלי שנטמא מעי"ט אין מטבילין אותו בהש"מ ר"ש שזורי אומר אף בחול אין מטבילין אותו מפני שצריך הערב שמש ופריך ות"ק לא בעי הערב שמש אמר רבה אשכחתינהו לרבנן דבי רב דיתבי וקאמרי במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו קמיפלגי וה"ד כגון דנקט מנא בידיה ורהיט ואזיל בין השמשות לאטבוליה מ"ס האי דקא רהיט ואזיל מידע ידע דבעי הערב שמש ומ"ס מחמת מלאכתו הוא דקא רהיט ופירש"י מתוך מעשיו דקא רהיט במרוצה מידע ידע דבעי הערב שמש והיינו דרהיט כסבור להספיק קודם יציאת היום וכשיראה שלא יספיק הואיל ובא למקוה גומר טבילתו וממתין להשתמש בו עד שיעריב שמשו למחר הילכך בהש"מ די"ט אסור משום דמטביל בי"ט שלא לצורך אבל בחול לא מחינן בי' דמחשבתו ניכרת שלהערב שמש הוא מתכוין מתוך מעשיו של מרוצתו ע"כ.

ומדפי' הילכך בהש"מ די"ט אסור משום דמטביל בי"ט שלא לצורך משמע דוקא בהש"מ די"ט גופיה הוא דאסור דילמא בהש"מ יממא הוא ונמצא מטביל בי"ט שלא לצורך י"ט דהא אין לו שהות להשתמש בו אחר הטבילה אפי' חולין דלא בעי הערב שמש וה"ל כמטביל בי"ט לצורך חול דאסור אבל בין השמשות דעי"ט שרי להטביל דהא אפי' אי בין השמשות לילה הוא ה"ל טבילתו לצורך י"ט שיכול להשתמש בו בי"ט גופיה כל היום ואי משום שבות הא קי"ל דלא גזרו על השבות בהש"מ ואע"ג דמכלי שנטמא בעי"ט מיירי דאיכא משום גזירה שמא ישהה אפ"ה ל"ג בבהש"מ.

אבל אאל"כ משום דק"ל דהא הא דקאמר ורהיט ואזיל בין השמשות לאטבוליה לאו דוקא בהש"מ אלא סמוך לו מלפניו דאל"כ מאי קאמר האי דקרהיט מידע ידע דבעי הערב שמש הא ע"כ לא ידע מדרהיט בתוך בהש"מ דספק לילה הוא לאטבוליה אלא וודאי כדפי' והא דפירש"י כסבור להספיק קודם יציאת היום וודאי שקודם בהש"מ שהוא ספק לילה קאמר וזה פשוט ומוכרח.

וא"כ הא דקאמר ת"ק א"מ אותו בהש"מ די"ט הא בחול שפיר דמי בדרהיט ואזיל קודם בהש"מ לאטבוליה דבכה"ג הוא דמחשבתו ניכרת דאלו בהש"מ גופיה אפי' בחול אין מטבילין אותו ומחינן ביה דבכה"ג ע"כ אין מחשבתו ניכרת ואי הא דבהש"מ דת"ק די"ט גופיה איירי היאך רהיט לאטבוליה סמוך לו מלפניו הא אין מטבילין כלים בי"ט אלא וודאי בבהש"מ דעי"ט מיירי ורהיט סמוך לו מלפניו דחול הוא ואפ"ה בהש"מ שלו אסור אי משום גזירה שמא ישהה ואי משום דס"ל להאי תנא דגזרו על השבות בהש"מ ועוד אפי' אם תדחוק לומר דמיירי מגברא דלא ידע דאסור להטביל כלים בי"ט הא מסיים רבה התם במחשבתו ניכרת מתוך מעשיו כ"ע ל"פ כ"פ כגון דאיטמי בפחות מכעדשה ואתי לשולי מ"ס מדהא לא גמיר הערב שמש נמי לא גמיר ומ"ס האי הוא דלא גמיר הא הערב שמש גמיר והשתא ל"ל לרבה לאוקמי באוקימתא מבחוץ דאיטמי בפחות מכעדשה וטעמא דת"ק משום דהאי הוא דלא גמיר ה"ל לאוקמא בההוא גברא גופיה דעסיק ביה ת"ק ואתי הוא דפליגי והא דאר"ש שזורי אף בחול אין מטבילין אותו אההוא גברא גופיה קאי דרהיט בי"ט סמוך לבהש"מ להטביל כלים דמדהאי איסור טבילת כלים

בי"ט לא גמיר האי נמי לא גמיר ות"ק סבר האי הוא דלא גמיר כו' ודוחק לומר דס"ל לרבא דלא שייך לומר לת"ק אלא מדהא לא גמיר היינו פחות מכעדשה שהוא מהלכות טומאה ומה"ת.

הא נמי הערב שמש דהוי נמי מהלכות טומאה ומה"ת לא גמיר אבל מדלא גמיר דיני הלכות י"ט ועוד טבילת כלים שאינן אלא מזרבנן לא גמיר הערב שמש דהוי מהלכות טומאה ומה"ת דכ"ז דוחק. אבל אי בהש"מ דת"ק דעי"ט קאמר והא דרהיט סמוך לבהש"מ לפניו לאטבולי' הוא חול גמור א"כ לא מיירי ת"ק כלל מגברא דלא ידע.

ועק"ל על פירש"י אי ס"ד דהאי בהש"מ דת"ק משל י"ט מיירי ולא משל עי"ט וטעמא משום דמטביל בי"ט שלא לצורך א"כ מאי איריא דנקט כלי שנטמא מעי"ט אפי' בנטמא בי"ט נמי אע"ג דתניא כלי שנטמא בי"ט מטבילין אותו בי"ט ה"מ בתוך היום אבל בין השמשות כיון דטעמא משום דה"ל שלא לצורך י"ט ל"ש נטמא בי"ט ל"ש נטמא מעי"ט אסור להטבילו בהש"מ די"ט אבל אי טעמא משום גזירה שמא ישהה הוא דאין מטבילין בהש"מ הילכך דוקא נקט שנטמא מעי"ט הוא דאין מטבילין אותו בהש"מ אפי' דעי"ט דילמא בהש"מ לילה הוא וה"ל נטמא מעי"ט דאין מטבילין אותו בי"ט אבל אי נטמא בי"ט מטבילין אותו בהש"מ ממ"נ דאי בהש"מ חול הוא לית לן בה ואי י"ט הוא הא בנטמא בי"ט מטבילין אותו בי"ט ולא שייך למיגזר משום שמא ישהה והא דנקט כלי שנטמא מעי"ט לגלויי דהא דקאמר אין מטבילין אותו בהש"מ דאבין השמשות דעי"ט קאי ומשום גזירה שמא ישהה.

א"נ משום דס"ל גזרו על השבות בהש"מ הוא ולא משום דמטביל שלא לצורך י"ט הוא. ועוד ק"ל דברי רש"י דידיה אדידיה ז"ל דהא פ"ה התם אין מטבילין אותו בהש"מ מפני שהוא ספק לילה ונמצא מטביל בי"ט ע"כ ומדנקט מפני שהוא ספק לילה ש"מ דבהש"מ של עי"ט מיירי דאיכא איסורא מפני ספק לילה דאילו מיירי מבהש"מ די"ט ה"ל מפני שהוא ספק יום דאיסורא מש"ה הוא דאלו הוי לילה לית לן בה דהא חול הוא ומסיום דבריו משמע דמיירי מבהש"מ די"ט עצמו ומשום מטביל שלא לצורך.

הילכך נ"ל דרש"י מפרש להא דתניא אין מטבילין אותו בהש"מ דבכל גווני דבהש"מ מיירי בין של עי"ט בין של י"ט והא דפירש בתחילה משום ספק לילה אבה"ש דעי"ט קאי והא דפירש לבסוף משום דמטביל שלא לצורך אבהש"מ די"ט קאי וע"כ לא ס"ל דטעמא דאין מטבילין בהש"מ הוא משום דס"ל להאי תנא גזרו על השבות בהש"מ דא"כ ל"ל טעם אחר על בהש"מ די"ט משום שלא לצורך תיפוק ליה מה"ט גופיה אע"כ משום דס"ל דט"כ אסור בהש"מ משום גזירה שמא ישהה הוא וא"כ בנטמא בולד הטומאה לה"ט שרי בהש"מ דעי"ט כמשכ"ל לפיכך פ"ה דבהש"מ די"ט אסור משום שמטבילין שלא לצורך י"ט ואפי' בנטמא בולד הטומאה נמי אסור להטבילין מש"ה וש"מ מהא דס"ל ז"ל דמשום גזירה שמא ישהה אפי' בהש"מ אסור.

והשתא לא מיבעיא שלא קשה עלי מדבריו ז"ל אלא אדרבה סיוע קא מסייע לי וכמש"כ. והא דתנן בפ"ב דשבת (דף לד) ספק חשיכה ספק אינה חשיכה אין מעשרין את הוודאי ואין מטבילין את הכלים ופי' רש"י דהוי שבות משום מתקן כלי וע"כ ס"ל להאי תנא

דגזרו על השבות בהש"מ ואמאי לא פלי משום שמא ישהה ואפ"ל למאי דקי"ל לא גזרינן על השבות בהש"מ נמי אסור לה"ט.

משום דהאי תנא ס"ל בע"כ דגזרו על השבות בהש"מ מדאין מעשרין את הוודאי וכמו שפ"י ז"ל ספק חשיכה כגון בין השמשות אין מעשרין את הוודאי דתקון מעליא הוא אע"ג דשבות בעלמא הוא קסבר גזרו על השבות אף על בהש"מ ע"כ וכיון דהאי תנא בע"כ ס"ל דגזרו על השבות בהש"מ ניחא ליה למינקט טעמא דמתקן דשייך נמי גבי מעשר.

וממש"כ תבין דדין טבילת כלים חדשים בהש"מ דשבת וי"ט נחלק לשלשה חלקים בהש"מ דע"ש וי"ט אין מטבילין כלי מתכות של תורה משום שמא ישהה אבל כלי זכוכית של ד"ס מטבילין אותן אבל בין השמשות דשבת וי"ט גופייהו אפ"ל כלי זכוכית של ד"ס אין מטבילין אותן משום דה"ל טבילה זו שלא לצורך היום אלא לצורך חול ואסור, כנ"ל: סימן נח שאלה מי שנפסקו לו א' מציציותיו בשבת ברה"ר וחבירו רואה אם מחוייב להגיד לו כדי שישליך טליתו מעליו או דילמא משום כבוד הבריות אין צריך להגיד לו עד שיבא לביתו: תשובה גרסינן בפ' מי שמתו אר"י אמר רב המוצא כלאים בבגדו פושטו ואפ"ל בשוק מ"ט אין חכמה ואין עצה ואין תבונה נגד ה' כ"מ שיש חילול ה' אין חולקין כבוד לרב וכתב הרא"ש בפ"ט דנדה ירוש' הרי שהלך בשוק ונמצא לבוש כלאים תרין אמוראי' חד אמר אסור חד אמר מותר מאן דאוסר ד"ת מאן דמתיר כדאר"ז גדול כבוד הבריות שדוחה את המצוה בל"ת תני אין מדקדקין לא במת ולא בכלאים בבה"מ ר"י הוי יתיב ומתני והוי תמן מיתא מאן דנפק לא א"ל כלום מאן דיתיב לא א"ל כלום.

ר"א הוי יתיב ומתני א"ל חד לחבריה את לבוש כלאים א"ל ר"א שלוף מאנך והב ליה. וסבר ר"א כאמורא דשרי א"נ בכלאים דרבנן א"נ בכלאים דאורי' דודאי המוצא כלאים בבגדו אין חכמה ואין תבונה לנגד ה' וצריך לפושטו אפ"ל בשוק אבל אם אדם רואה כלאים בבגדי חבירו והלבוש כלאים א"י אין לומר לו בשוק עד שיגיע לביתו דמשום כבוד הבריות ישתוק ולא יפרישנו משוגג ע"כ וגם בטי"ד סי' ש"ג העתיק להאי תירוץ בתרא א"כ בנידון דידן א"צ להודיעו בר"ה אלא משום כבוד הבריות ישתוק ולא יפרישנו משוגג מ"מ ק"ל ע"ז מהא דאמרינן בספ"ג דמנחות (ד' לז) רבינא הוי אזיל אבתרי' דמר בר ר"א בשבתא דריגלא איפסיק קרני' דחוטיה ולא א"ל ולא מידי כד מטא לבית' א"ל מהתם איפסיק א"ל אי אמרת לי מהתם שדיתיה ופריך והא אמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שכתורה ומשני הא תירגמא רב בר שבא קמיה דרב כהנא בלאו דלא תסור ומדא"ל אי אמרת לי מהתם שדיתיה משמע שהקפיד עליו על שלא א"ל מהתם כדי למישידייה וש"מ אע"ג דלא ידע היה מחוייב רבינא להודיעו.

וי"ל דלאו משום שהקפיד עליו על שלא א"ל מהתם קא"ל הכי אלא בניחותא קא"ל הכי אי אמרת לי מהתם שדיתיה כלומר הייתי מחוייב להפשיטו ולא דלא שפיר עבד על שלא א"ל ותרתי קמ"ל בהא חדא דאין כבוד הבריות דוחה ל"ת של תורה ותו קמ"ל דד' ציציות מעכבות זה את זה כת"ק ולא כשמואל דפסיק התם כר"י דאמר במתני' דאין מעכבין זה את זה.

אבל קשה מהא דאמר התם איכא דאמרי מהתם א"ל א"ל מאי דעתיך למישדינהו והא אמר מר גדול כבוד הבריות כו' הא תירגמא רב בר שבא קמיה דרב כהנא בלאו דלא תסור ה"נ כרמלית דרבנן היא. והשת' תקשה אפי' למאי דס"ד דרבנא דמחוייב למישדיי' כשידע מ"מ לא הוה ליה למימר מהתם אלא שגם בזו י"ל דלמאי דס"ד דרבנא דאין כבוד הבריות דוחה את ל"ת דלא תסור דרבנן דקיל כ"ש שאינו דוחה ד"ת אפי' בשב ואל תעשה וכיון דמה"ת מחוייב להפריש את חבירו מאיסורא משום כבוד הבריות לא דחינן ליה אבל למאי דקי"ל דאפי' ד"ת נדחה מפני כבוד הבריות בשב ואל תעשה ושל סופרים אפי' בקום ועשה אם הלוּבש שוגג א"צ להגיד לו דמה שנמנע מלהגיד לו אינו אלא שב ואל תעשה ונדחה מפני כבוד הבריות אע"ג דשל תורה הוא והא דפריך והא תירגמא רב בר שבא בלאו דלא תסור לאו למימרא דשפיר עבד רבינא על שא"ל מהתם אלא אמר בר רב אשי פריך דס"ד דבר"ה היה מעשה כלישנא קמא ואמאי לא שדי ליה מהתם ומשני בכרמלית דרבנן היה מעשה.

ואין להביא ראיה לדבריהם מהכא מדא"ל ללישנא קמא אי אמרת לי מהתם שדיתי ולא א"ל מ"ט לא א"ל מהתם אלמא לא הקפיד עליו בזה דאין זה מוכרח. אבל מ"מ מדברי התוס' ר"פ שבועת העדות (דף ל) נ"ל שחולקין על סברא זו דאמר התם א"ר בר ר"ה האי צורבא מדרבנן דידע בסהדותא וזילא ביה מילתא למיזל לב"ד דזוטר מיניה לאסהודי קמיה לא ליזול א"ר שישא בריה דר"א אף אנן נמי תנינא מצא שק או קופה ואין דרכו ליטול ה"ז לא יטול וה"מ בממונא אבל באיסורא אין חכמה ואין עצה ואין תבונה לנגד ה' כ"מ שיש בו חלול השם אין חולקין כבוד לרב וכתבו התוס' מיהו תימא דהכא שב ואל תעשה הוא ובפ' מי שמתו מוכח דשרי אפי' באיסורא דפריך גבי המוצא כלאי בבגדו פושטו אפי' בשוק מהולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו שמטמא למת מצו' משום בזיון המת ומשני שב ואל תעשה שאני ותירצו בתירוץ ב' דכשעושין איסורא על ידו לא מיקרי שב ואל תעשה והכא כדפ"ה כגון שבאת האשה לפני החכם להתיר' להינשא ותלמיד זה יודע שבעלה חי ובממונא שרי אפי' מוציאים ממון ע"י מבעליו שלא כדין ומצא שק או קופה דמייתי ראיה כגון שרוצה אחר ליטול והשתא נמי ניחא הא דאיצטריך לשנויי התם שאני ממונא דאתיהיב למחילה ע"כ.

\$ציור בספר\$ הרי דס"ל ז"ל דכיון דע"י שתיקתו נעשה איסור בידים ה"ל כקום ועשה ואין נדחה מפני כבוד הבריות וא"כ ה"ה אם רואה את חבירו מלוּבש בכלאים א"נ נפסקו לו ציציותיו בר"ה והוא לא ידע אם אינו מודיעו ה"ל כעושה מעשה בידים ואינו נדחה מפני כבוד הבריות וחייב להגיד לו.

אלא שתירצו התו' עוד שם דהתם גנאי גדול הוא למת מצוה שאין לו קוברין לכן שב ואל תעשה שרי תדע דבקרובים לא דחי כבוד דידהו פסח ומילה וכן לפשוט בשוק גנאי גדול כגנאי מת מצוה להכי פריך מיניה אבל הכא גבי עדות ליכא גנאי כ"כ ולא שרי באיסורא אפי' בשב ואל תעשה ודמי לגנאי דמצא שק או קופה והתם נמי דפריך ממצא שק או קופה במכ"ש פריך וה"מ לשנויי שב ואל תעשה שאני כדמשני בתר הכי אלא דשפיר משני שאני ממון דאתיהיב למחילה או שמא אכתי לא אסיק אדעת' האי שינוי'

ע"כ ולפי"ז אין ראייה לנידון דידן דאם שותק מלהפריש את חבירו מן האיסור ה"ל כקום ועשה.

מ"מ מדברי הרמב"ן בתה"א שער הכהנים נ"ל דע"כ ס"ל כתירוץ השני של התוס' שכ"כ דאהא דמשני הגמ' גבי ולאחותו שב ואל תעשה שאני כתב דיש נוסחי עתיקי דמוספי וגרסי וכ"ת לילף מנזיר מה לנזיר שכן ישנו בשאלה וכ"ת נילף מכהן מה לכהן שכן לאו שאינו שוה בכל והשתא משמע לפום הני נוסחי דכל לאו דטומאה נדחה מפני כבוד הבריו' דכולהו לאוין שאינו שוה בכל הן ואידחי לי' כולהו סוגי' דלעיל דבא בטמאה באים עמו בטמאה אפי' בטמאה דאורייתא ומדלגין ע"ג ארונות של מתים לקראת מלכי ישראל אפי' בשאין בהן פותח טפח וודאי דהיא טומאה דאורייתא ע"כ ומדיליף מדכהן ונזיר מטמאין למת מצוה ושרי להו משום כבוד הבריות דה"ה דמשום כבוד האבל דבא בטמאה ומשום כבוד המלך לצאת לקראתו שרי להו לטמא ול"א שאני מת מצוה דהוי גנאי גדול לכן נדחה איסור טומאה דכהן ונזיר לגביה אבל הא דאבל ומלך ל"ד לה ואסור ש"מ דאין לחלק לגבי כבוד הבריות בין גנאי גדול לאינו גדול וכל היכא דשרי איסורא משום כבוד הבריות בכל ענין שרי אפי' היכא דליכא גנאי כלל אלא העדר כבוד בעלמא כההוא דאבל ומלך וממת מצוה ילפינן נמי להעדר כבוד דשרי ולפי"ז שב ואל תעשה הנדחין מפני כבוד הבריות בכל האיסורין דילפינן לה מפסח ומילה שנדחין מפני מת מצוה ה"ה שנדחין נמי מפני העדר כבוד בעלמא ולדידיה ע"כ הא דאמרינן בשבועות הני מילי בממונא אבל באיסורא אין חולקין כו' אי ס"ד דמה שנעשה איסורא ע"י שתיקתו חשיב שב ואל תעשה א"כ באיסור נמי אין צריך להעיד משום כבוד הבריות אע"פ שהוא גנאי קטן אע"כ ה"ט דבאיסורא חייב להעיד משום דזה חשיב לקום ועשה שאין נדחה מפני כבוד הבריות כיון דע"י שתיקתו נעשה איסור בידים: וה"נ משמע לי מדברי רש"י ברפ"ק דמגילה (ד' ג) דאמרי' התם אמר רבא פשיטא לי עבודה ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מדר"י ב"ח ת"ת ומקרא מגילה מקרא מגילה עדיף מדסמכו של בית רבי ת"ת ומת מצוה מת מצוה עדיף מדתנן מבטלין ת"ת להוצאת המת ולהכנסת כלה עבודה ומת מצוה מת מצוה עדיף מולאחותו דתנן לאחותו מת"ל הרי שהיה הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ושמע שמת לו מת יכול יטמא אמרת לא יטמא יכול כשם שאינו מטמא לאחותו כך אינו מטמא למת מצוה ת"ל ולאחותו לאחותו הוא דאינו מטמא אבל מטמא למ"מ בעי רבא מקרא מגילה ומת מצוה הי מינייהו עדיף מקרא מגילה עדיף משום פרסומי ניסא א"ד מת מצוה עדיף משום כבוד הבריות בתר דבעיא הדר פשטה מת מצוה עדיף דאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שבתורה ופירש"י את לא תעשה דכתיב לא תוכל להתעלם וכתיב והתעלמת פעמים שאתה מתעלם כגון זקן ואינו לפי כבודו ע"כ.

ואיכא למידק דהא אע"ג דמת מצוה דוחה לפסח ומילה מולאחותו אפ"ה מיבעיא ליה לרבא דילמא מקרא מגילה עדיף וא"כ מאי אולמא דמשום דכבוד הבריות דוחה להשבת אבידה למילף מיניה דמת מצוה עדיף ממקרא מגילה יותר מהא דמת מצוה דוחה לפסח ומילה דאפ"ה מיבעיא ליה דילמא מקרא מגילה עדיף.

ולא עוד הוא אדרבה פסח ומילה אלימי טפי מהשבת אבידה זהו דבר שבממון דקיל וכיון דאי איפשר למיפשט מפסח ומילה דגדול כבוד הבריות שידחה מת מצוה למקרא מגיל' כ"ש שאין לפשוט מהשבת אבידה דקילא דכבוד הבריות דוחה למקרא מגילה וע"כ ה"ט דל"מ למיפשט מהא דפסח ומילה משום דהא מקרא מגילה נמי דוחה לעבודה וה"ה דעדיפא נמי ממילת בנו משום פרסומי ניסא וא"כ ה"נ אי איפשר למיפשט מדדחי כבוד הבריות להשבת אבידה שתדחה נמי למקרא מגילה דהא וודאי מקרא מגילה נמי דחיא להשבת אבידה דאם רואה אבידת חבירו מניחה והולך לו למקרא מגילה מק"ו דעבודה ומילה דדחי להו והרי הדבר ברור דעבודה ומילה דוחין להשבת אבידה דקילא דהוי דבר שבממון אלא ע"כ רש"י בשיטת התוס' אמרה דהא להשבת אבידה חשיב ליה כקום ועשה כגון בשרוצה אחר ליטלו ומהשתא וודאי אין מקרא מגיל' דוחה להשבת אבידה דכיון דמקרא מגילה דרבנן הא קי"ל דאין ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת בקום ועשה אלא בשב ואל תעשה כדאמרינן בפ' האשה רבה (דף ואפ"ה כבוד הבריות דוחה להשבת אביד' אע"ג שהיא בקום ועשה וא"כ ש"מ דכבוד הבריות דמ"מ עדיף ממקרא מגילה שדוחה לקום ועשה להשבת אבידה ואלו מקרא מגילה לא דחי לה.

והא ליכא למימר דעבודה ומילת בנו יוכיחו שדוחין להשבת אביד' ואינן דוחין למקרא מגילה אף אני אביא כבוד הבריות דמת מצוה דאע"פ שדוחה להשבת אבידה אפ"ה לא תדחה למקרא מגילה. דמה לעבודה ומילה דקילין שכן נדחין מפני מת מצוה לפיכך דין הוא שידחו מפני מקרא מגילה משא"כ מת מצוה דל"מ שנדחה מפני שום מצוה כמו שאין מקרא מגיל' נדחית מפני שום מצוה אפ"ה מפני עבודה מדר"י ב"ח וכיון דמצינו צד חמור במת מצוה לענין השבת אבידה משא"כ במקרא מגילה דא"א שתדחה אותה בקום ועשה א"כ דין הוא שיהא מת מצוה עדיף ממקרא מגילה ומה שיש לעיין בזה יתברר בדיני מגילה בס"ד וההיא שמעתא דפ' אד"מ (ד' לה) גבי ויהא קבורת מת מצוה דוחה את השבת אין מתנגד למש"כ והדברים מבוארים מעצמן למבין לכן לא רציתי להאריך בזה: ומתוך מש"כ יש לנו ראייה ברורה לנידון דידן דכל כה"ג דע"י שישתוק ולא יפריש את חבירו מאיסור חשיב ליה כקום ועשה ואינו נדחה מפני כבוד הבריות אלא בדבר שבממון דקיל דאתיהיב למחילה אבל לא באיסורא מדפשיט רבא דכה"ב דמת מצוה דוחה למקרא מגילה מדדוחה את השבת אבידה וש"מ דמקרא מגילה אינ' דוחה להשבת אבידה וע"כ ה"ט משום דחשיב ליה קום ועשה ואין ב"ד מתנין לעקור דבר מה"ת בקום ועשה דאס"ד דכל כה"ג חשיב שב ואל תעשה אם כן לא מוכח מידי מהא דכבוד הבריות דוחה את לא תעשה דהשבת אבידה שתדחה למקרא מגילה דהא כיון דהשבת אבידה אינו אלא שב ואל תעשה דין הוא שמקרא מגילה נמי תדחה אותו קל וחומר מדדחי לפסח ומילה א"ו כדאמרן.

ואין לדחות דילמא הא דפשט רבא מהא דאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה שבתורה היינו בלאו דלא תסור דרבנן כדאמר בפרק מ"ש ובההיא דהקומץ רבה וכדתרגמוה רב בר שבא קמיה דרב כהנא ואפ"ה בקום ועשה של איסור דרבנן כבוד הבריות דוחה אותו כההיא דמלך ואבל דפ' מ"ש וכהא דכרמלית דרבנן דפ' הקומץ רבה וטלטול אבנים לבית הכסא בשבת דס"פ המוצא וטלטול המת מפני הדליקה דפרק המצניע אבל מקרא מגיל' אינה דוחה לאו דל"ת דרבנן בקום ועשה וש"מ דכבוד הבריות

דמת מצוה דדוחה איסור דרבנן בקום ועשה עדיף ממקרא מגילה שאין בה כח לדחות איסור דרבנן של קום ועשה.

דהא גופיה מנ"ל לרבא דילמא אה"נ דמקרא מגילה משום פרסומי ניסא דוחה נמי לאיסור דרבנן בקום ועשה. אבל לפירש"י אתי שפיר דהדבר מוכרע ומוכרח מעצמו דאין מקרא מגיל' דרבנן יכולה לדחות השבת אבידה דה"ל קום ועשה ואפ"ה כבוד הבריות דוחה אותה מקרא דוהתעלמת וש"מ דכבוד הבריות דמת מצוה עדיף ממקרא מגילה והא תרגמוה רב בר שבא להאי דגדול כבוד הבריות בלאו דל"ת ולא תרגמוה בלאו דהשבת אבידה אלא ש"מ דהשבת אבידה לא חשיב אלא שב ואל תעשה ומדקאמר שדוחה את ל"ת משמע בדבר של ל"ת מיירי ומפני כבוד הבריות מותר לעשותו דאין זה דיוק דוודאי כל לאוין שבתורה אפי' של קום ועשה כגון לאו דלא תשים דמים בביתך דעשיית מעקה וכגון הלנת המת שהוא בלאו דלא תלין נבלתו על העץ אלא קום ועשה וקברו ל"ת מיקרו בכולה תלמודא ובהדיא תנן בס"פ נגמר הדין (ד' מו) ולא זו בלבד אלא כל המלין את מתו עובר בל"ת אלמא ל"ת קרי לה אבל הא דלא מוקי לה בלאו דהשבת אבידה משום דמשמע דהתנא רוצה להגדיל כבוד הבריות עד למעלה שאין בכל המצות דוגמתה שדוחה את ל"ת שבתורה משא"כ בכל המצות ואי מהשבת אבידה מיירי הא איכא נמי עבודה ומילה דדוחין אותה א"ו מלאו דלא תסור דרבנן מיירי דאפי' פסח ומילה אין דוחין אותה לפעמים בקום ועשה וכדאמר בס"פ האשה (ד' צא) ערל הזאה ואיזמל העמידו דבריהן במקום כרת והא דאיזמל לענין מילה מיירי כדמפרש התם איזמל דתניא כשם שאין מביאין אותו דרך רה"ר כך אין מביאין אותו דרך גגות כו' וכמה דברים של שבות איכא שמילה נדחית בפניהם כדאמרי' במס' שבת ועירובין הרי דפסח ומילה נדחין מפני איסור דרבנן אבל כבוד הבריות דוחה את כולן הרי שגדול כבוד הבריות מכל המצות שבתורה.

ומ"מ הא דהשבת אבידה נמי בכלל הא דאמר מר גדול כבוד הבריות ולא נפיק מהא כללא הילכך מייתי רבא ראייה מיניה למת מצוה דעדיף ממקרא מגילה וניחא לי' לאתויי מיני' ולא מהא דמצא שק או קופה דמתנ' הוא בספ"ב דב"מ ולא מבריייתא דממעט לזקן ואינו לפי כבודו שם מקרא דוהתעלמת משום דהא דאמר מר מגדיל לכה"ב.

ונ"ל שדעת הרמב"ם נמי כן שכת' בפ"י מהל' כלאים הרואה כלאים של תורה על חבירו אפי' היה מהלך בשוק קופץ לו וקורע מעליו מיד אפי' היה רבו שלמדו חכמה שאין כבוד הבריות דוחה ל"ת המפורש בתורה ולמה נדחה בהשבת אבידה מפני שהוא לאו של ממון ולמה נדחית בטומאת המת הואיל ופרט הכתוב ולאחותו מפי השמוע' למדו לאחותו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה ע"כ ואי ס"ל דהשבת אבידה הוי שב ואל תעשה אם כן מה ענין השבת אבידה לרואה כלאים של תורה על חבירו דה"ל קום ועשה הילכך אינו נדחה מפני כבוד הבריות והשבת אבידה ה"ל שב ואל תעשה ובדין הוא שתדחה ומאי ק"ל מהשבת אבידה שנדחה מפני כבוד הבריות לכלאים שאינו נדחה אלא ש"מ דס"ל דהשבת אבידה נמי קום ועשה הוא כמו כלאים אלא דה"ט דנדחה מפני כבוד הבריות משא"כ כלאים מפני שהוא לאו של ממון דקיל.

מ"מ סוף דבריו קשה מאד שכתב ולמה נדחה בטומאת המת אמאי ק"ל אי על טומאת כהן ונזיר ק"ל אמאי נדחין מפני כבוד הבריות דמת מצוה א"כ מאי קאמר הואיל ופרט הכתוב ולאחותו הא טומא' כהן ונזיר לאו מולאחותו אתא אלא מלאביו לאביו אינו מטמא אבל מטמא הוא למת מצוה כדאמר בר"פ ט"י וכה"ג ואי למה נדחה בטומאת מת דקאמר היינו הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו דילפינן לה מולאחותו דמטמאים למת מצוה מ"מ אכתי תקשה מה ענין הולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו לכלאים דק"ל ולמה נדחה הא זה ה"ל שב ואל תעשה וזה ה"ל קום ועשה.

ועוד מאי קאמר הואיל ופרט הכתוב ולאחותו מ"מ נגמר מיניה. ועוד בתחילה דקאמר ולמה נדחה בהשבת אבידה ה"ל נמי הואיל ופרט הכתוב והתעלמת ול"ל למימר מפני שהוא לאו של ממון ובדוחק יש ליישב אלא שאין להאריך בזה מפני שאינו נוגע לנידון דידן כל כך: ועתה נבא לדברי הרא"ש שהתחלנו בתחילת תשובה זו שמפרש להא דאין מדקדקין לא במת ולא בכלאים בבה"מ בכלאים דרבנן א"נ בכלאים של תורה אלא כיון שהלבוש שוגג א"צ הרואה להפרישו משום כבוד הבריות וק"ל דמאי ענין בה"מ לזה וכי בבה"מ שייך כבוד הבריות יותר ממקום אחר והטור בי"ד סי' ש"ג כתב המוצא כלאים בבגדו אם הם דאורייתא פושטו ואפי' בשוק ואם הם כלאים דרבנן והוא בשוק א"צ לפושטו וכן אם הוא בבה"מ א"צ למהר בשבילו לצאת משם וכ"כ האחרוני' משמע שהוא מפרש להא דאין מדקדקין בכלאים בבה"מ דטעמא לאו משום כבוד הבריות הוא אלא משום ביטול בה"מ והרי תירוץ הא' של הרא"ש וסבר ר' אמי כאמורא דשרי וכן תירוץ האחרון כשהלבוש שוגג דא"צ הרואה לומר לו הוי טעמא משום כבוד הבריות כמ"ש הרא"ש להדיא וכ"כ שם הטור ומשמע וודאי דתירוץ הב' בכלאים דרבנן משום כבוד הבריות הוא וכדאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה את ל"ת שכתורה דתרגמוה רב בר שבא בלאו דלא תסור ולא משום ביטול בה"מ נגעו בה ואין לנו ללמוד מכאן דכלאים דרבנן משום ביטול בה"מ שרי.

ועוד ק"ל הא דאין מדקדקין במת בבה"מ א"א לפרש בדרבנן דהא טומאת אהל המת דאורייתא הוא אלא שבזו י"ל דהא דאין מדקדקין במת בבה"מ לאו מטומאת כהן מיירי אלא לענין ביטול תורה להוצאת המת מיירי וכמו שכת' הרמב"ן בס' תה"א שער ההוצאה והרא"ש גופי' בפ"ב דכתובות שי"מ כן.

ומהא גופיה תמוה לי על הרא"ש שדבריו סותרין זא"ז דכאן מפרש להא דאין מדקדקין לא במת ולא בכלאים בבה"מ ועובדא דר"י ור"א דא"צ לפשוט משום כבוד הבריות ושם בפ"ב דכתובות מפרש לה בענין אחר שכת' אין מדקדקין בבה"מ כהן שיושב בבה"מ וטומאה מאהלת עליו אין מצריכין אותו לצאת דקסבר מותר לטמאו' לת"ת וגמרא דידן פליגא דלא שריא אלא בבית הפרס וח"ל אבל בטומאה דאורייתא לא ובכלאים אם היה יושב בבה"מ ולבוש כלאים אין מזקיין אותו להפשיטו ומייתי תרי עובדי דכהן יתיב ולא א"ל ר"י לצאת ועוד מייתי עובדא אחרינא ר"א כו' א"ל חד לחבריה את לבוש כלאים כו' ע"כ.

הרי דלאו משום כבוד הבריות התירו אלא משום דת"ת דוחה לאיסור כלאים וטומאה ואדרבה משמע איפכא טעמא משום מצות ת"ת הא לא"ה חייבין להגיד לו כדי לפרוש

מן הטומאה ולפשוט את הכלאים ולא אמרינן משום כבוד הבריות ישתוק ולא יפרישנו משוגג. ובאמת מש"כ בפ"ב דכתובו' הוא מדברי הרמב"ן בס' תה"א שער ההוצאה והמה תרתי דסתרן אהדדי והרמב"ן מסיים שם וכן הענין הזה שנוי בירוש' פ' מ"ש דגרסי' התם מהו שיטמא כהן לת"ת ר"י הוי יתיב ומתני ועל מיתא מאן דיתיב לא א"ל כלום ע"כ.

ולענין הלכה כבר נתבאר שדעת רש"י והרמב"ם והרמב"ן וכ"ד התוס' לחד תירוץ שכל שע"י שישתוק יעשה חבירו איסור של תורה בקום ועשה חייב להגיד לו כדי להפרישו מן האיסור ואינו נדחה מפני כבוד הבריות וגם הסמ"ג פי' ההיא דאין מדקדקין בכלאים בבה"מ בכלאים דרבנן דוקא והכי משמע מההיא דרפ"ק דמגילה וכמ"ש לפיכך ההולך בשבת ברה"ר וחבירו רואה שנפסקו לו א' מן הציציות חייב להגיד לו כדי שיפשוט טליתו מעליו ואין נדחה מפני כבוד הבריות וה"ה בכלאים נמי דינא הכי ודלא כהטור והאחרונים ביו"ד סי' ש"ג, כנ"ל סימן נט שאלה אי שרי למול בשבת ע"י ב' מוהלין דהיינו שאחד ימול והשני יפרע או דילמא כיון שאיפשר לעשות ע"י מוהל אחד שימול ויפרע אין מחללין את השבת ע"י שני מוהלין: תשובה דבר זה נחלקו בו האחרונים ביו"ד סי' רס"ו ואני אבאר הדבר באר היטב בס"ד ברפ"ו דמנחות (דף סג) תנן ר' חנינא סגן הכהנים אומר בשבת היה נקצר ביחיד ובמגל א' ובקופה א' ובחול בשלשה בג' קופות ובג' מגלות ומפ' בגמ' טעמא דר"ח משום כיון דאיפשר כלומר ע"י אדם א' לא טרחינן ע"י ג' וא"כ ה"ה גבי מילה נמי הואיל ואיפשר למול ולפרוע ע"י אחד לא טרחינן בשנים ואע"ג דרבנן פליגי התם עליה דר"ח ואמרי א' שבת וא' חול בשלשה וש"מ אע"ג דאיפשר טרחינן י"ל דה"ט דרבנן משום פרסומי מילתא דקצירת עומר בשבת להוציא מלבן של צדוקים דאמריקצירת העומר דוקא במ"ש ה"ל כלא איפשר שהרי ברישא דהא מתני' תנן רי"א עומר היה בא בשבת מג' סאין ובחול מחמש וחכ"א א' שבת וא' חול מחמש היה בא ואמרינן בגמ' אמר רבה ר"י ור"ח סגן הכהנים אמרו דבר אחד מי לא אמר ר"ח התם כיון דאיפשר לא טרחינן ה"נ בדרי"י כיון דאיפשר לא טרחינן ודחי הגמרא ממאי דילמא ע"כ לא קאמר ר"י הכא אלא דליכא פרסומי מילתא אבל התם גבי שלשה דאיכא פרסומי מילתא אימא כרבנן ס"ל וא"כ גבי מילה דלא שייך ה"ט לכ"ע כיון דאיפשר ביחיד לא טרחינן ובע"כ צ"ל כן דמודו רבנן בדאיפשר דלא טרחינן שהרי דחי התם לדרבה ע"כ לא קאמר ר"ח התם דאי בחד אי בג' צורך גבוה מיתעביד כהלכתו אבל הכא דלא איתעביד צורך גבוה משום דס"ל לר"י דבחמש שביח מילתא טפי אימא כרבנן ס"ל ועוד אר"י התם ר"י ור"י בנו של ריב"ב אמרו דבר אחד דתניא י"ד שח"ל בשבת מפשיט את הפסח עד החזה וחכ"א עד שיפשיט את כולו מי לא אמר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה התם כיון דאיפשר לא טרחינן ה"נ כו' ודחי ממאי דילמא ע"כ ל"ק ר"י הכא אלא דליכא בזיון קדשים אבל התם דאיכא בזיון קדשים אימא לך כרבנן ס"ל א"נ ע"כ ל"ק ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוק' התם אלא דאיתעביד ל"י צורך גבוה ול"צ לאחולי שבתא אבל הכא דלא איתעביד ליה צורך גבוה וצריך לאחולי שבתא אימא כרבנן ס"ל אלמא הני תלתא מילי דמויי מדמינן להו הא דעומר נקצר בשבת בג' ושהיה בא מג' סאין בשבת ושאין להפשיט את הפסח אלא עד החזה וטעמא דכולהו משום כיון דאיפשר לא טרחינן אלא שהגמרא דחי דלא אמרו דבר אחד דאע"ג דמילתא

דידיה חשיב ליה לאיפשר ולא טרחינן דחבריה לא חשיב ליה לאיפשר וטרחינן וכדמפרש הגמ' טעמא דכל חד וחד וא"כ ע"כ טעמא דרבנן דס"ל בכל הני תלתא דטרחינן ה"ט דחשיבא להו לא איפשר מטעמא דאמרן אבל באיפשר כגון גבי מילה מודו דלא טרחינן דהא בפ' כל כתבי (ד' קטז) גבי הפשט הפסח אמר בשלמא ר"י הא איתעביד ליה צורך גבוה אלא רבנן מ"ט ומפר' משום כל פעל ה' למענהו והכא מאי למענהו איכא רי"א שלא יסריח ר"א שלא יהו קדשי שמים מוטלין כנבילה הא לא"ה אפי' רבנן מודו דלא טרחינן בדאיפשר וע"כ הא דאמרי רבנן דבשבת נקצר בג' ה"ט משום דחשיב להו כלא איפשר משום פרסומי מילתא מ"מ יש לדחות ראייה זו דלעולם לרבנן דפליגי אהני תנאי ס"ל אע"ג דאיפשר מיטרח טרחינן והא דמפ' אמוראי טעמא דמפשיט את הפסח לרבנן משום שלא יסריח או שלא יהו קדשי שמים מוטלין כנבילה לאו משום דבלא"ה לרבנן לא טרחינן דליתא אלא משו' דמשמע להו הא דאמור רבנן מפשיט את כולו לא רשות הוא אם רצה מפשיטו כולו ואם אינו רוצה בהפשט עד החזה לחוד וה"ג ספרים שלנו בפ' ר"י עד שיפשיט את כולו ולישנא דעד משמע דלא סגי ליה בלא"ה והיינו ע"כ משום הני טעמא דר"י ורבא בפ' כל כתבי: אחר שכתבתי זאת מצאתי לרמ"א בתשובה סי' ע"ו שכתב בזה הרבה והביא ההיא דפר"י ותמצית דבריו הוא דמדמי הגמ' הא דר"י דבשבת היה עומר בא משלשה סאין אע"ג דבחול היה בא מה' להא דר"ח דבשבת היה נקצר ביחיד ולא בג' ש"מ דלרבוויי במלאכה ולרבוויי בגברי שוין לענין חילול שבת ואמרי' התם בעא רבא חולה שאמדהו לב' גרוגרות ויש ב' גרוגרות בב' עוקצין וג' בעוקץ א' הי מינייהו מייתנין ב' מייתנין דחזי ליה או דילמא ג' דקא ממעטי קצירה ואמר פשיטא דג' מייתנין דע"כ לא קאמר ר"י התם אלא דכי ממעט באכילה קא ממעט קצירה אבל הכא דכי ממעט באכילה קא מפשא קצירה וודאי ג' מייתנין וכתבו התוספ' והא דאמרי' גבי ינוקא דאישתפוך חמימי' להחם אגב אימיה בעירובין עד דהא ליכא אלא אלא איסור דרבנן ובמקום מילה דהיא גופה דחיא שבת לא גזרינן והשתא לפי זה מאחר דשרי להרבות במילה במלאכה ה"ה בתרי גברי נמי ואע"פ שמפ' התוס' שם בע"א מ"מ לענין דינא משמע דאית להו האי תירוצא ע"כ ואיני יודע מנא לי' דאית להו להתו' האי תירוצ' לענין דינא דהא הכי כתבו התו' שם והא נמי דשרינן בעירובין גבי ינוקא דאישתפוך חמימיה להחם אגב אימיה היינו ע"י נכרי כדפ"ה וכן ר"ח ואפי' מיירי ע"י ישראל ניחא דהכא ליכא אלא איסורא דרבנן ובמקום מילה דהיא גופה דחיא שבת לא גזרינן הרי מספקא להו ובלשון אפי' כתבו כן והא רש"י ור"ח פי' דהיינו ע"י נכרי אבל לא ע"י ישראל וכ"ד הרשב"א והר"ן וכמש"ל.

עוד כתב רמ"א שם ויש לדקדק דוקא ג' בעוקץ א' אבל ג' בב' עוקצין משמע דאסור הואיל ולא ממעט בקצירה דאל"כ ה"ל לאשמועינן רבותא טפי וה"ה בתרי גברי במקום שיש לעשות בחד גברא דהוא דומה לזה וכמו שנתבאר ואח"כ כת' ואיפשר לענין חולה נמי שרי ג' גרוגרות בב' עוקצין והא דנקט ג' בחד עוקץ לרבותא דבעיא קאמר הא דאפי' בכה"ג אסור והא דקאמר דקא מפשא קצירה לכן אינו מביא שתים היינו דוקא לר"י דחייש לריבוי מלאכה אבל לחכמים בכל ענין שרי ע"כ.

ונעלם ממנו דברי הר"ן בפ"ב דביצה דכתב ע"כ לא מיבעיא לן אלא בכה"ג דבשנים בב' עוקצין דאיכא ריבוי בקצירה אבל משמע דפשיטא לן דשנים בעוקץ א' ושלשה בעוקץ א' ב' מייתי ג' לא מייתי דלרבווי בשיעורא אסור וכת' הב"י בא"ח סי' שכ"ה שכ"כ הרשב"א בפ"ק דחולין והרא"ש בתשובה וכ"פ שם בש"ע אמדוהו לב' גרוגרות ולא מצאו אלא ב' בב' עוקצים וג' בעוקץ א' כורתין העוקץ שיש בו ג' ואם היו ב' בעוקץ א' וג' בעוקץ א' לא יכרתו אלא עוקץ שיש בו שנים ע"כ וא"כ ה"ה ב' בשני עוקצין וג' בשני עוקצין לא יכרתו אלא ב' בלבד דלרבווי בשיעורא אסור § ציור בספר\$ ועוד נראה דבכה"ג ב' בשני עוקצין וג' בב' עוקצין הדבר פשוט יותר מביעתא בכותחא דאסור ולא הוצרכו הפוסקים לדבר בזה ואפי' התוספות בשינוי' בתרא מודים בזה דאסור דכיון דלא צריך החולה אלא לב' ויש כאן ב"פ שנים ב' בב' עוקצין וב' בעוקץ א' ועוד א' בעוקץ א' דהיינו ב' בשני עוקצין ושלשה בשני עוקצין של נידון הרמ"א א"כ א"א למיפסק הגרוגרת השלישי דהא לא אמדוהו אלא לשני גרוגרות בלבד ואם פסק הגרוגרת הג' הרי חילל שבת שלא לצורך פיקוח נפש וחייב חטאת ואפילו לפסוק תחילה להעוקץ שבו גרוגרת א' וזה אינו מספיק לחולה שהרי אמדוהו לב' גרוגרות ובע"כ צריך לפסוק עוד א' מן העוקצים שבהם ב' גרוגרות נמי אסור כיון דבהא לחוד סגי ליה יפסוק העוקץ שבו ב' גרוגרות והרי מרבה באכילה ומרבה בקצירה שלא לצורך ואפי' רבא לא מיבעיא ליה אלא במרבה בקצירה וממעט באכילה ואפ"ה פשיט ליה הגמ' לאיסורא אבל במרבה תרווייהו שלא לצורך אפי' רבא פשיטא ליה דאסור ולא חידשו הפוסקים אלא במרבה באכילה לחוד אבל בקצירה אינו לא מרבה ולא ממעט דהיינו ב' בעוקץ א' וג' בעוקץ א' דלר"ח ורש"י והרשב"א והר"ן אסור דאזלינן בתר אכילה וכיון דמרבה באכילה אסור והתוס' בתירוץ ב' בתר קצירה אזלי והואיל ואינו מרבה בקצירה אף ע"ג דמרבה באכילה לית לן בה נמצא עכשיו כל היכא דמרבה באכילה וקצירה כגון שיש כאן ג' גרוגרות ב' בשני עוקצין וא' בעוקץ אחד אסור לפסוק בתחילה העוקץ שבו א' דא"כ צריך נמי לפסוק העוקץ השני שהרי אמדוהו לב' גרוגרות ומרבה באכילה וקצירה שלא לצורך ואפי' רבא לא קא מיבעיא ליה דכה"ג אסור אלא פוסק הב' שבעוקץ א' ודי בזה דמעט באכילה וקצירה וכל היכא דמרבה בקצירה וממעט באכילה כגון ב' בב' עוקצין וג' בעוקץ א' מיבעיא ליה לרבא ופשיט הגמ' דכל למעוטי קצירה אע"ג דמרבה באכילה עדיף ושפיר דמי מלמעט באכילה ולהרבות בקצירה והיכא שאינו לא מרבה ולא ממעט בקצירה אלא שבצד אחד מרבה באכילה כגון ב' בעוקץ אחד וג' בעוקץ אחד בהא נחלקו רבוותא לדעת רש"י וסייעתו מעוטי באכילה עדיף ולהתוס' בשינוי' בתרא הואיל וליכא כאן מעוטי בקצירה שניהם שוין ואם ירצה להרבות באוכלא מרבה ולית לן בה ודברים ברורים הם ורמ"א לא דק בזה כלל ועתה אבאר סוגיא זו מה שנוגע לנידון דידן כבר נתברר שריבוי באוכלא אע"פ שאינו מרבה בקצירה ובמלאכה לדעת רוב פוסקים אסור ודעת הר"ן שם בפ"ב דביצה דאפי' מה"ת הוא אסור וההיא דניחום ליה אגב אימי' דעירובין ע"י עכו"ם דוקא קאמר ולא ע"י ישראל דכל לרבווי בשיעורא אסור מה"ת והביא ראייה לזה.

והשתא איכא למידק טובא דמדמי הגמ' הא דר"י דבשבת היה עומר בא מג' סאין אע"ג דבחול היה בא מה' להא דר"ח דבשבת היה נקצר ביחיד ולא בג' ש"מ דלרבווי במלאכה

ולרבווי לגברי שוין לענין חילול שבת וכיון דריבוי מלאכה אסור מה"ת לרבווי לגברי נמי אסור מה"ת דאל"כ ה"ל להגמ' לדחויי להא דא' רבה ר"י ור"ח אמרו ד"א ע"כ לא קאמר ר"י אלא לרבווי במלאכה דאיכא איסור' דאורי' אבל לרבווי גברי דאינו אסור מה"ת ל"ל בה אע"כ ריבויי גברי נמי אסור מה"ת כמו ריבוי מלאכה ואע"ג שכ' הר"ן שם ב"ט שאוכל נפש הותר בה ריבוי מלאכה ל"ל בה כמש"ל ה"מ היכא שהוא בטורח א' בב"א כהא דניחום ליה אגב אימיה כמש"כ שם הר"ן אבל להרבות במלאכה שאינו בטורח אחד כהא דר"י גבי עומר אף ע"ג דשבת הותרה אצל קצירת העומר כל שקוצר יותר מצרכו הא וודאי חייב חטאת דאפי' ב"ט כה"ג אסור מה"ת וה"ה לקרבנות צבור שדוחין שבת כה"ג חייב חטאת כדאמרי' התם שחט ב' חטאות של ציבור וא"צ אלא א' כו' ופשוט הוא וכ"ז שלא כדעת הרמ"א.

וק"ל דא"כ מאי דחי התם הגמ' להא דרבה ע"כ לא קאמר ר"י הכא אלא דליכא פרסומי מילתא אבל התם דאיכא פרסומי מילתא כלומר לפרסם הדבר שקצירת העומר במוצאי יו"ט להוציא מלבן של צדוקים אימא כרבנן ס"ל וכי איפשר לומר כן כיון דלר"י ריבויי גברי אסור מה"ת כריבוי מלאכה וכי משום פרסומי מילתא להוציא מלבן של צדוקים שרינן איסורא דאורייתא לחלל את השבת שלא לצורך גבוה ועוד למאי דקי"ל דריבוי מלאכה אסור מה"ת וא"כ ה"נ לרבווי גברי א"כ הלכה כר"ח דא' בשבת היה נקצר באדם א' ודלא כרבנן דאמרי' א' בשבת וא' בחול היה נקצר בשלשה בני אדם והרי הרמב"ם בפ"ד מה' תמידין ומוספין פסק כרבנן ועוד אי ריבויי לגברי אסור מה"ת א"כ א"א למול בשבת ע"י ב' מוהלין ואיסור דאורייתא הוא א"כ תקשה הא דפר"א דמילה (ד' קלג) דתניא מהלקטין את המילה ואם לא הילקט ענוש כרת מני א"ר כהנא אומן מתקיף לה ר"פ אומן לימא להו אנא עבדי פלגא דמצוה אתון עבדיתו פלגא דמצוה אלא אמר ר"פ גדול ומאי ק"ל לר"פ אומן לימא כו' אתון עבדיתו פלגא דמצוה הא אסור מה"ת למול ע"י ב' מוהלין בשבת.

אבל מה שנ"ל בפ' דשמעתא הוא דבין להר"ן דס"ל דריבוי מלאכה אסור מה"ת ובין לר"י והרשב"א דכ' שם הר"ן משמם דס"ל דריבוי מלאכה אינו אסור אלא מדרבנן לא דמי ריבויי דגברי לריבוי מלאכה דאע"ג דריבוי מלאכה אסורה התם מן הדין הוא שתאסר ריבוי מלאכה כגון להחם חמין יותר ממה שהוא צרכי חולה שיש בו סכנת נפשות כמו הא דניחום ליה אגב אימיה אף ע"פ שהוא טורח מלאכה א' וכגון שנים בעוקץ אחד וג' בעוקץ אחד דשנים מייתנין ג' לא מייתנין משום דאין ראוי לחלל את השבת יותר על רשות שנתנה תורה הילכך ריבוי מלאכה נוסף מלצרכי פיקוח נפש אסורה אי מה"ת אי מדרבנן אבל ריבויי גברי כיון דאין כאן חילול שבת יותר על הצורך אלא כשיעור שנתנה תורה רשות מה לי נעשה חילול זה של רשות שנתנה תורה ע"י א' מ"ל ע"י שנים ואפי' ע"י מאה ש"ד הילכך וודאי ל"ד ריבוי דגברי לריבוי דמלאכה דהיא דחולה שאמדהו לב"ג ולהיא דניחום לי' אגב אימיה דבהא כ"ע מודו דאסור אי מה"ת אי מד"ס.

והא דמדמי הגמ' ורבה האי ריבוי מלאכה דה' סאין דר"י לריבוי דגברי דג' בני אדם דר"ח ה"ט משום דהתם הכי תנן רי"א עומר היה בא בשבת משלש סאין ובחול מחמש וחכ"א א' שבת וא' חול משלש היה בא ואמר בגמ' רבנן סברי עשרון מובחר משלש אתי ול"ש

בחול ול"ש בשבת אלא ר"י מאי קסבר אי קסבר עשרון מובחר לא אתי אלא מה' אפי' בשבת נמי אי משלש אתי אפי' בחול נמי אמר רבא קסבר ר"י עשרון מובחר בלא טירחא אתי מחמש בטירחא אתי מג' בחול מייתנין מה' דהכי שביחא מילת' בשבת מוטב שירבה במלאכה א' בהרקדה ואל ירבה במלאכות הרבה וכיון דה"ט א"כ אין כאן ריבוי מלאכה בקצירת ה' סאין מאם קוצר ג' סאין אי משום שמרבה בקצירה ובשאר מלאכות בה' סאין יותר מג' סאין אפ"ה אין בזה חילול שבת בה' סאין יותר מג' שהרי אם לא יקצור אלא ג' סאין וימעט בקצירה מ"מ ירבה במלאכה א' בהרקדה הרבה פעמים ומה לי אם מחלל שבת בהרבה מלאכות כגון שיעשה עשרה מלאכות כל מלאכה פעם אחת ומ"ל אם יעשה מלאכה א' עשרה פעמים סוף סוף בין בזה בין מחלל שבת עשרה פעמים מ"ל עשרה פעמים בחד מלאכה מ"ל עשרה פעמים בעשרה מלאכות אין כאן לא תוספת ולא גרעון לענין חילול שבת בזה מבזה ומן הדין אין בין זה לזה כלום אלא דס"ל לר"י דמ"מ מוטב שירבה במלאכה א' ואל ירבה במלאכות הרבה אע"ג דאין בין זה לזה כלום לענין חילול שבת אפ"ה קפיד ר"י על שם מלאכות הרבה משם מלאכה א' לזה שפיר דמויי מדמינן הא דר"ח דבחול היה נקצר בג' ובשבת ביחיד דמוטב שיחלל היחיד את השבת יותר בקצירתו לבדו ואל יחללו ג' בני אדם אע"ג דכל א' וא' ימעט בחילול שבת יותר מאילו קצרו א' דשיעור הקצירה של ג' סאין אם א' קוצרם מחלל שבת יחידי בכל הג' סאין ואם יקצרו ג' כל א' אינו מחלל שבת אלא בקצירת סאה א' לבד אמרי' מוטב שיחלל אדם אחד הרבה פעמים דדמי לירבה במלאכה א' בהרקדה לר"י ואל ירבו לחלל בג' דדמי לאל ירבה במלאכות הרבה דר"י דאדם אחד דמי למלאכה א' והרבה בני אדם דמו למלאכות הרבה.

ולחכמים כיון דמ"מ צריך לחלל את השבת ואין חילול מרובה בזה מבזה אין חילוק בין מלאכה א' פעמים הרבה ובין מלאכות הרבה פעמים מועטין ובין אדם א' בחילול רב לבין כמה ב"א כל א' וא' בחילול מועט כיון דאין כאן חילול בריבוי מלאכה בזה מבזה ובעי רבא חולה שאמזוהו כו' שנים מייתנין דחזי ליה כו' ואדכ"ע קמיבעיא ליה הא ומסיק הגמ' פשיטא ג' מייתנין כו' דכי קממעט באכילה קא מפיש בקצירה וודאי ג' מייתנין דמיעוט מלאכה עדיף לן ואפי' ר"י לא קאמר אלא דכי ממעט באכילה כו'.

ולפ"ז הא דשני מוהלין בשבת וודאי דמי להא דר"ח דבחול בג' ובשבת ביחיד ולחכמים דס"ל דבשבת נמי בג' אי טעמייהו משום דס"ל דאין לחלק בין ג' לא' כיון דסוף סוף אין כאן ריבוי מלאכה ה"נ מותר למול ע"י ב' מוהלין בשבת דאין ריבוי מלאכה בב' מוהלין ממוהל א' ואי טעמא דרבנן דמן הדין ראוי לאסור מדרבנן לקצור בשבת בשלשה אלא משום פרסומי מילתא לא גזרו רבנן לקצור ביחיד ודחו איסור דדבריהם משום פרסומי מילתא דהן אמרו והן אמרו א"כ ע"י ב' מוהלין אסור למול בשבת אלא ע"י מוהל א' דוקא.

ומ"מ לדברי התוס' בשינוי' בתרא דניחום ליה אגב אימיה אפי' בישראל שרי ע"כ טעמא דרבנן דבשבת נקצר בג' לאו משום פרסומי מילתא הוא והא לא"ה אינו נקצר אלא ביחיד דא"כ קשה השתא בין ג' ליחיד דאין כאן משום ריבוי מלאכה ואפ"ה אסור ריבוי מלאכה לא כ"ש דאסור וההוא דניחום ליה אגב אימיה כמאן לא כר"ח ולא כרבנן אלא

וודאי טעמא דרבנן משום דלא איכפת לן כלל אפי' בריבוי מלאכה כ"ש בין יחיד לג' דל"ל בה.

אבל לרש"י וסייעתו דהאי ניחום ל"י אגב אימיה היינו ע"י נכרי דוקא וש"מ דריבוי מלאכה מילתא היא אי מן התורה אי מדרבנן יש להסתפק בטעמא דרבנן לפ"ז וכדפי' ונ"מ לנ"ד לענין ב' מוהלין בשבת אי שרי או לא ולהאי פי' לר"ח דאמר בשבת נקצר ביחיד כ"ש דאין למול ע"י ב' מוהלין דהשתא הכא דאיכא משום פרסומי מילתא אפ"ה אסור בג' גבי מילה דלא שייך פרסומי מילתא לא כ"ש דאסור בב' מוהלין הילכך לפום רהיטא דסוגיא זו מסתברא דאסור למול בשבת ע"י ב' מוהלין דכיון דלר"ח קצירת העומר אסור בריבוי גברי ואפי' רבנן דפליגי עליה איכא למימר דע"כ לא שרו גבי עומר בשבת בשלשה אלא משום פרסומי מילתא והכי מסתבר לומר יותר דכל מיעוטי במחלוקת עדיף לן דהשתא לפ"ז לא פליגי ר"ח ורבנן בכל מילי דחילול שבת דלמיעוטי בגברי עדיף לן ולא פליגי רבנן עליה דר"ח אלא גבי עומר לחוד ומשום פרסומי מילתא אבל בשאר דוכתי מודו ליה.

ועוד נראה דאפי' להתוס' בשינויא בתרא דהא דניחום ליה אגב אימיה אפי' ע"י ישראל שרי הא פי' טעמא משום דהכא ליכא אלא איסורא דרבנן ובמקום מילה דהיא גופה דחיא שבת לא גזרו והיינו דוקא התם דאי לא ניחום ליה אגב אימיה לא היה נימול בשבת בזמנו וכמש"כ התוס' בפ"ק דגיטין (ד' ח) בד"ה אע"ג דאמירה לנכרי שבות משום ישוב א"י לא גזרו רבנן אבל משום מצוה אחרת לא היינו מתירין אמירה לנכרי במלאכה דאורייתא כדמוכח בפ' הדר ההוא ינוקא דאישתפוך חמימיה אתו לקמיה דרבא א"ל נשאליה לאימיה אי צריכה נחיימו ליה אגב אימיה ולכאור' משמע דביום המילה היה שהיו צריכים לחממו כדי למולו וקודם המילה היה דאי לאחר המילה מסוכן הוא ובלא אימיה מחללין עליו שבת כו' ע"כ וכיון שהיה צריכין להחם כדי למולו ואם לא ניחום א"א למולו בשבת בזמנו מפני הסכנה הילכך כיון דליכא אלא איסור דרבנן והואיל ומילה בזמנה דחיא שבת במקום שתדחה מצות מילה לא גזרו רבנן אבל בהא דב' מוהלין בשבת למה לן למישרי איסור דרבנן ולרבווי בגברי כיון דאיפשר לקיים מצות מילה ע"י מוהל א' וכיון דלא צרכי מילה הוא אי בעלמא כה"ג לרבווי גברי אסור ה"נ אסור כיון דאיפשר למצות מילה להתקיים ע"י חד גברא לא שרינן שבות דדבריהן ע"י ב' גברי ורמ"א לא דק נמי בזה הילכך נראה דאסור למול בשבת ע"י ב' מוהלין משום שבות דרבנן כיון דאיפשר ע"י מוהל אחד.

ומה שהביא ראיה שם הרמ"א שמותר למול ע"י ב' מוהלין בשבת מקרבן תמיד ומוספי' של שבת דלא מישתמיט שום תנא דלא היה מעשהו בשבת כמעשהו בחול וכן לענין פסח אמר בפ' ת"נ (ד' סח) כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת שהיה נשחט ונפשט כמו בחול והיה הרבה כהנים וישראלים מתעסקין בו ומחללין שבת אע"פ שהיה איפשר כהן א' וכ' שכן מצא כתוב בס' התרומה והביא ראיה זו מתמיד אלו דבריו ז"ל.

ואומר אני שאין זה ראיה כלל דהא קי"ל אין שבות במקדש וגבי פסח גופיה תנן התם בפ' תמיד נשחט כמעשהו בחול כך מעשהו בשבת אלא שהכהנים מדיחין את העזרה שלא ברצון חכמי' ואר"ח בגמ' שלא ברצון ר"א דאי רבנן כיון דשבות היא אין שבות

במקדש ואפ"י רב אשי דאמר התם אפ"ת רבנן שבות צריכה התירו שבות שא"צ לא התירו ההיא דתמיד ומוסף שבות צריכ' היא דברוב עם הדרת מלך כדאמר' בפ"ג דיומא גבי מי מעלה איברים מן הכבש למזבח וכ"ש גבי פסחים שהיו מרובים ולא היה שהות לכהנים לעסוק בשחיטה והפשט שהיה טרודים בהקרבה וזה ברור: עוד כתב שם רמ"א ואי לא מסתפינא אמינא דיותר טוב לעשות ע"י ב' מוהלין כדי שלא יעשה שום א' מהן מלאכה שלימה וה"ל כב' שעשו מלאכה ביחד דפטורין וכמו זה עוקר וזה מניח.

אלא שבאמת בכל ענין שרי דמאחר דמילה דוחה שבת הוי אצלו כחול לכל דבריו וכמו שמבואר אצל פיקוח נפש ע"כ. ובזה הוסיף תמה על תמה דמה ענין ב' שעשו מלאכה ביחד לב' מוהלין דהתם אינו חייב עד שיעשה עקירה והנחה וכיון שנעשו ע"י שנים פטורים דכל א' לא עשה מלאכה שלימה וכן בב' שהוציאו חפץ א' ביחד אין הוצאה נעשית ע"י אחד לפיכך פטורין כדאמרין בפ"ק דשבת אבל הכא אם מל ולא גמר הא וודאי חייב דהא המלאכה לא תליא ונגמרה בגמר מילה דוקא אלא בהתחלת מילה הא ה"ל חובל וכדאמר' התם גבי אתי בהש"מ וא"ל לא תספיק ואמ' מספקינ' ועבד ולא הספיק דחייב וא"כ כשנעשה ע"י ב' חייב כל אחד וא' משום חובל זה בהתחלה וזה בגמר המילה וזה פשוט.

ומהתימה שהוא ז"ל בעצמו הביא שם הא דאתי בהש"מ והיאך שכח מיד הא. ומש"כ וכמ"ש אצל פיקוח נפש הוא מש"כ שם למעלה מזה ועוד ראייה מענין פיקוח נפש דכתב הרמב"ם והטור דשבת הוא אצלו כחול גמור ולכן כתב הטור סי' שכ"ח דשוחטין לחולה ולא מאכילין אותו נבילה משום שהיא אצלו כחול גמור לכל הצורך לו וכ"כ הרא"ש סוף יומא בשם מהר"מ א"כ אין מדקדקין בפיקוח נפש לעשות האיסור הקל מאחר שהוא כחול וה"ה בשבת יכולין לעשות מלאכה א' כמו בחול וא"כ במילה נמי דהא ילפינן דפיקוח נפש דוחה שבת ממילה שהיא א' מאיבריו של אדם דוחה שבת כ"ש פיקוח נפש.

וא"כ במקום דאסור במילה אסור נמי בפיקוח נפש דמהיכא תיתי אם לא ממילה ש"מ דאין חילוק ע"כ. ואין זה ראייה חדא דראב"ע לחוד הוא דיליף לפיקוח נפש ממילה בשילהי יומא (ד' פה) ושאר תנאי פליגי עליה התם וילפי לה מקרא א' ובמסקנא יליף לה שמואל מוחי בהם ולא שימות בהן וא"ר לכולהו אית להו פירכא בר מדשמואל ועוד וכי אנן דנין לאסור מה"ת למול על ידי ב' מוהלין אלא מדרבנן אנן דנין עלה לאסור א"נ אע"ג דגזרו גבי מילה בפיקוח נפש לא גזרו מפני שלא יבא הדבר לידי סכנה והרבה דברים הקילו חכמים גבי פיקוח נפש מה"ט כמבואר בגמ' ופוסקים ז"ל ועוד יש לחלק בכמה גווני וגם כל מש"כ הרמ"א באותו תשובה אינן ברורים כלל ורוב דבריו גמגם הוא בעצמו עליהם ואין להאריך בביטולם כי הדברים גלויים מעצמן למבין: ונחזור לנ"ד דמהיכא שמעתא דפ' ר"י משמע דאסור למול בשבת ע"י ב' מוהלין וכבר עלה בדעתי לחלק בין הא דבשבת נקצר ביחיד לב' מוהלין דהתם אסור מדרבנן לרבוויי בגברי עשוהו כאילו מרבה במלאכה שלא לצורך מצוה כלל אבל גבי מילה לר"י דס"ל בפ' האורג (דף קו) דמקלקל בחובל נמי פטור והא דשרא רחמנא מילה בשבת משום מה לי מתקן גברא מה לי מתקן מילה כלומר האי חובל דמילה ה"ל מתקן ולא מקלקל מחמת שמקיים מצות מילה ע"י חבלה זו וכמשכ"ל בדיני מילה א"כ א"א לך לאסור ע"י ב' מוהלין ולעשות

כאילו מרבה במלאכה שלא לצורך מצוה כלל דהא אין איסור מן התורה במקלקל בחבלה אלא חבלה זו דמילה אסורה משום דהמצוה מחשב לה למתקן הא לאו הכי לית לן בה.

והשתא ממ"נ שריא אם אתה עושה כאלו הוי שלא במקום מצוה א"כ אין כאן מתקן אלא מקלקל ול"ל בה ואם אתה עושה כאלו במקום מצוה א"כ דחיא שבת. והא א"א לך לתפוס את החבל בתרין ראשין לעשותו כמתקן מפני המצוה ואפ"ה אסור מדרבנן כאלו שלא במקום מצוה דאי הא לא הא ואי הא לא הא מ"מ אכתי התינח לר"י אבל לר"ש דא"ל התם מקלקל בחובל חייב א"כ כמו שאסור לרבווי בגברי גבי קצירת העומר ה"נ יש לאסור גבי מילה ואין כאן משום תרתי דסתרי.

והר"ן כתב שם בפ"ב דביצה לפי שיטתו דלרבווי בשיעורא אסור מה"ת בשבת ואפ"ה בי"ט שרי כדאמר התם ממלאה אשה קדירה בשר אע"פ שא"צ אלא לחתיכה א' ממלא נחתום כו' דה"ט שהשבת דחוויה היא אצל חולה ולא הותרה לפיכך כל שעיקר מלאכה אסור אף תוספתו כמוהו ומיתסר מדאורייתא אבל י"ט שאוכל נפש מותר בה דאפי' איפשר מעי"ט שרי כ"ש מרבה על העיקר ובלבד שיהא בטורח א' תוספתו כמוהו ע"כ וא"כ י"ל גבי מילה נמי שהרי הותרה בשבת א"כ לרבווי גברי ל"ל בה דאפי' לרבווי מלאכה דאסירא מה"ת במקום דיחוי אפ"ה היכא שהותר' כמו בי"ט שריא אפי' מדרבנן כדאמרינן ממלאה אשה כו' כ"ש לרבווי גברי דאין איסורו אלא מדרבנן וכמשכ"ל.

ובמקום שהותרה כמו גבי מילה דהותרה בין בשבת בין בי"ט ל"ל בה ואפי' מדרבנן שרי ומותר למול על ידי ב' מוהלין אלא שאכתי תקשה על זה מהא דבשבת נקצר ע"י אדם א' והרי שבת גבי קצירת העומר נמי הותרה ואפ"ה לרבווי בגברי אסור. ובע"כ לפ"ד הר"ן אלו צ"ל דאע"ג דבי"ט דקיל ריבוי מלאכה שרי אפי' מדרבנן במקום היתר שבת דחמיר אפי' ריבוי גברי דקיל נמי אסור מדרבנן.

וע"ד שפי' התוס' בפר"י וא"כ נהי דיצא לנו מנ"ד דמותר למול ע"י ב' מוהלין בי"ט דקיל בשבת דחמיר מיה' אסור. ותדע לך דבי"ט דקיל במקום היתר ריבוי גברי שרי דהא א"נ דהותר בי"ט אפי' ע"י כמה גברי שרי לעשותו כמו א' מביא את האור וא' שופת את הקדירה וא' נותן את המים וכו' דבשבת בכה"ג כל א' וא' חייב כדאמרינן בספ"ד דביצה (ד' לד) ובי"ט בוודאי כה"ג שרי לכתחילה דלא אישתמיט הגמ' והפוסקים ז"ל בשום דוכתא לאשמעינן דכה"ג אסור אלא וודאי שרי לכתחיל' וא"כ נקוט מיהא פלגא בידך דשרי למול ע"י ב' מוהלין בי"ט.

אלא דבשבת דחמיר אכתי יש לן לדמויי להא דר"ח סגן הכהנים דא' גבי עומר דבשבת נקצר ביחיד אלמא לרבווי בגברי בשבת דחמיר אסור וה"ה דאין למול ע"י ב' מוהלין בשבת והרי א"ל ע"כ ל"פ רבנן עליה דר"ח אלא גבי עומר דשרי לרבווי בגברי משום פרסומי מילתא אבל במקום אחר מודו ליה וכמשכ"ל מ"מ נ"ל דע"כ לפי האמת לרבנן דפליגי עליה דר"ח ואמרי דבשבת נקצר בשלשה דלדידהו לרבווי בגברי שפיר דמי בכל דוכתי אפי' בשבת דחמיר ול"ד גבי עומר שרי ומשום פרסומי מילתא.

דאלת"ה תקשה לך מתני' דפ"ק דמגילה (ד יג) ודפ"ה דביצה (דף לז) דתנן אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד הא איכא נמי הא דבי"ט לרבווי גברי שרי כגון גבי מילה

ובשבת אסור וכה"ג פריך הגמ' התם אהא דאין בין י"ט לשבת מהא דתנן משילין פירות דרך ארובה בי"ט אבל לא בשבת ומשני לא קשיא הא ב"ש הא ב"ה דתנן כו'.

והא ליכא למימר דמתני' ר"י הוא דס"ל מקלקל בחובל נמי פטור. ומילה היינו טעמא דצריך קרא למישרי משום תיקון מילה ולדידי' אפי' בשבת נמי שרי לרבווי גברי בשבת גבי מילה וכמו שכתבתי לעיל הא בפרק קמא דמגילה אמר עלה דהא מתני' דאין בין י"ט כו' הא לענין מכשירי אוכל נפש זה וזה שוין מתני' דלא כר"י דמתיר אף מכשירי אוכל נפש הרי מתני' לא מיתוקמא כר"י.

והא ל"ל דהאי תנא ס"ל כר"י בחדא ופליג עליה בחדא. דכל כה"ג דרך הש"ס למידק ולשוניי הכי וכמ"ש הרמב"ן בס' המלחמות כמה פעמים אלא ע"כ כר"ש נמי אתיא וא"כ תקשה הא אכתי איכא בין יום טוב לשבת הא דריבוי גברי לגבי מילה.

דבשלמא למש"כ הר"ן דריבוי מלאכה בשבת אסור מן התורה וביום טוב שרי הא למ"ל אלא לגבי אוכל נפש דשרי בי"ט והרי הוא בכלל אוכל נפש דתנן דהוי בין י"ט לשבת וה"נ י"ל אליבא דהתוס' דפר"י שכתבנו למעלה והדבר מובן מאליו. אלא הא ריבוי גברי דמילה וודאי קשה אס"ד דבי"ט שרי ובשבת אסור אמאי לא תנינן לה בהא דאין בין י"ט לשבת אלא וודאי ש"מ דלרבנן כל לרבווי גברי בכל דוכתי בשבת שפיר דמי ול"ד גבי עומר ומשום פרסומי מילתא ומתני' דאין בין רבנן היא וש"מ דבין בי"ט בין בשבת לרבנן שרי לרבווי בגברי והילכתא כוותייהו לפיכך שרי נמי למול ע"י ב' מוהלין בשבת וכ"ש בי"ט אבל מ"מ עוד יש לי לומר דאיכא טעמא רבה דאין למול ע"י ב' מוהלין בשבת ולא משום לתא דאיסורא של הראשון שהתחיל ולא גמר וכמ"ש כה"י בי"ד סי' רס"ו שכתב גרסינן בפר"א דמילה מהלקטין את המילה ואם לא הילקט ענוש כרת מני אר"כ אומן מתקיף לה ר"פ ולימא להו אנא עבדי פלגא דמצוה אתון עבדיתו פלגא דמצוה ופירש"י מהלקטין בציצין המעכבין ונימא אנא עבדי פלגא כלומר כשהתחיל ברשות התחיל וחבורה שעשה ברשות עשה אמאי חייב לימא להו לכו אתם וסיימו המלאכה.

ויש לדקדק מדבריו נהי דחיובא דכרת ליכא איסורא מיהא איכ' הואיל ולא גמר המצוה ולפי"ז יש ליהדר שלא ימולו ב' מוהלין מילה א' בשבת כגון שיתנו ביניהם שזה ימול וזה יפרע אלא המל הוא יפרע ע"כ. כ"כ שם הרמ"א ל"מ האומן השני דמותר לכתחילה דזה פשוט דהוא עיקר המוהל דמל ולא פרע כאלו לא מל כו' אלא נראה דאף הראשון מותר לכתחילה כו' ע"כ וכ"נ מדברי כל האחרונים דיותר מסתבר לאסור משום הראשון שהתחיל ולא גמר מן השני.

אבל לדידי משמע דמשום לתא של השני יש לאסור דאיהו קא עביד איסורא וטעמא דמילתא משום דאמרינן התם המל כ"ז שלא פ"י חוזר אפי' על ציצין שאין מעכבין את המילה פ"י על ציצין שאין מעכבין אינו חוזר. והטעם דכ"ז שלא פ"י כולה חדא חילול הוא אבל משפ"י אם חוזר ה"ל אתחלתא דחילול לנפשיה והואיל ואין מעכבין אינו חוזר והשתא אם הכל נעשה ע"י מוהל א' והמל הוא יפרע וכיון דלא סילק ידיו מן המילה ולא פ"י אין כאן אלא חילול א' מהתחלת המילה עד שנגמרה שהרי אפי' על שאין מעכבין יש רשות בידו לחזור ואין כאן חילול חדש אלא כל שמרבה בחבורה בעוד שלא פ"י אין בו

משום חילול חדש ואין כאן חילול שבת במילה זו שמל ופרע אלא חילול א' אבל אם א' ימול והשני יפרע יש כאן ב' חילולין של המל ושל הפרע שהתחיל לאחר שסילק המל את ידו.

וכיון שאיפשר למילה זו להתקיים ע"י חילול א' לא ניתנה לדחות ב' חילולין בפני מילה זו. ולפי טעם זה יש לאסור ע"י ב' מוהלין למול אפילו ב"ט דכיון דאיפשר לקיים למילה זו ע"י חילול א' לא ניתנה לדחות בפני ב' חילולין.

ול"ד לריבוי מלאכה דשרי ב"ט אפי' לכתחילה דהתם מ"מ אין שם אלא חילול א' משא"כ כאן דאיכא ב' חילולין וכיון דאיפשר ע"י חילול א' אין לנו לעשות ע"י ב' חילולין. ומהשתא איכא למימר דאפילו לרבנן דפליגי עליה דר"ח ואמרי דבשבת נמי היה נקצר בג' בני אדם היינו דוקא גבי קצירת העומר משום פרסומי מילתא אבל גבי מילה אפילו רבנן מודו כיון דאיפשר בחילול א' לא טרחינן ע"י ב' חילולין.

ולא עוד אלא שיש לדון דאפי' איסור תורה יש לעשות ע"י ב' חילולין היכא דאיפשר לעשות ע"י חילול א' כגון גבי מילה. והא דשרו רבנן ע"י שלשה גבי עומר איכא למימר דה"ט משום דאפי' אם נקצר ע"י אדם א' כל מלא כפו שאוחז וקוצר לפירש וחוזר דמי.

ואפי' ע"י אדם א' יש כאן חילולין הרבה ואין ריבוי חילולין ע"י שלשה מע"י א'. וכיון דאין ריבוי חילולין בזה מבזה אם נקצר בג' ל"ל בה ור"ח דאמר בשבת ביחיד מדרבנן הוא דאסר ליה ורבנן ל"ח לה כיון דאין כאן חילול יותר.

א"נ משום פרסומי מילתא קא שרו כיון דאין כאן תוס' חילול בג' מביחיד. אבל גבי מילה דאיכא תוס' חילול בשני מוהלין יותר ממוהל א' י"ל דאסור מה"ת.

והא דתניא התם המל כ"ז שלא פירש חוזר בין על ציצין המעכבין בין על שאין מעכבין. פ"א על ציצין המעכבין חוזר.

לאו למימרא דש"ד למיעבד הכי לכתחילה לפרוש ולחזור דהא וודאי כיון דאיפשר לו לעשות ע"י חילול א' אין לגרום בידיים לעשות ע"י ב' חילולים אלא בדיעבד קאמר שאם עבר ופ"א על ציצין המעכבין מחוייב לחזור ודוחין את השבת כתחילת מילה. והא דאקשה ר"פ אהא דאם לא הילקט ענוש כרת דאר"כ דאאומן קאי אומן לימא להו אנא עבדי פלגא דמצוה אתון עבדיתו פלגא דמצוה אע"ג דעביד איסורא ע"י שסילק ידיו מן המילה וגרם ע"י זה שני חילולין במילה זו והיה איפשר לגמור הכל בחילול א' אם לא היה מסלק ידיו מן המילה באמצע מ"מ א"א יכול לחייבו כרת ע"ז שהרי כיון שהתחיל ברשות התחיל וחבורה שעשה ברשות עשה א"כ א"א לחייבו על שסילק ידיו באמצע דאין כאן חילול שבת במעשה אלא ע"י שב ואל תעשה שלו גרם שיבא לידי חילול שבת בגרמא דיליה ולא ע"י מעשה ואפי' אם הוא בעצמו חוזר וגומר אין בזה משום חילול שבת וכי גומר אח"כ ברשות קא גומר דהא ניתנה שבת לדחות על ציצין המעכבים ומאי דעבד שלא כדין על שסילק ידיו כבר עבר וא"א בתקנה וע"ז א"א לחייבו דהא אין בזה משום חילול אלא גורם לבא לידי חילול.

והא ל"ל דכיון דשבת הותרה אצל מילה אפילו באיפשר לעשות שלא ע"י חילול אפי"ה הרשות בידו לעשות ע"י חילול כדאמרי' בפ"ק דיומ' (ד' ו' ע"ב) גבי תומא' לר"נ דאמ'.

היתר היא בציבור דללישנא ב' דהתם אפי' איכא טהורים וטמאים בההיא בית אב עבדי טמאים ואפילו ללישנא קמא א"צ לאהדורי לאתויי טהורים מבית אב אחר.

דהא ליתא דבפ' ר"א דמילה (דף קלג) אמר בשר אע"פ שיש בהרת ימול דר"י ופריך הא ל"ל קרא דבר שאין מתכוין הוא ומותר אמר אביי ל"נ אלא לר"י דאמ' דשא"מ אסור ופריך ואביי אדר"ש האי בשר מאי עביד ליה. א"ר משרשיא באומר אבי הבן לקון בהרת דבנו הוא קמכוין.

ואי איכא אחר לעביד אחר דאר"ל כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה ל"ת. ומשני דליכא אחר.

והרי צרעת דילפינן לה מבשר נמי הותרה אצל מילה כמו שבת דילפינן לה מביום אפי' בשבת ואפ"ה אמרינן דא"א אחר לעביד אחר והה"נ גבי שבת דאמרי' כה"ג. וכ"כ הטי"ד סימן ר"ס כתב הר"א הלוי אם האב יודע למול אין לו למול בשבת אם יש אחר מי שהוא יודע למול דהא מילה היא פסיק רישיה לגביה שהוא מתכוין לתקן את בנו אבל לגבי אחר לא מיקרי מתקן ושרי ע"כ.

וש"מ אף ע"ג דשבת וצרעת הותרה אצל מילה אפ"ה אם איפשר למול בהיתרא לא דחינן לשבת וצרעת מקמי מילה והה"נ כיון דאיפשר לעשות ע"י חילול א' אין לנו לעשות ע"י ב' חילולין דהא אפי' ע"י אחר אפי' להר"א הלוי נמי הוי חילול אלא ע"י אביו הוי חילול יותר דה"ל פסיק רישיה.

והא נמי אין לומר דוודאי כל היכא דאיפשר לעשות בלתי איסורא כלל כגון היכא דאיכא אחר גבי צרעת לעביד אחר. אבל גבי מילה בשבת כיון דאפי' אם נעשה הכל ע"י מוהל א' א"א בלתי חילול שבת מותר נמי לעשות ע"י ב' מוהלין כיון דכבר נדחה שבת אצל מילה זו וא"א בלא חילול שבת.

וכה"ג אמרינן בס"פ רבי ישמעאל במסכת מנחות (דף עב) גבי הקטר חלבים ואיברים שדוחה שבת אע"ג דכשרים כל הלילה משום דכבר דחתה שחיטה את השבת אינהו נמי דחו שבת וה"נ כיון דע"כ א"א למילה בשבת בלתי דחיית שבת וכיון דכבר דחתה שבת בע"כ אע"ג דאיפשר ע"י חילול א' מותר לעשות ע"י ב' חילולין נמי.

דהא ליתא דה"ט דכבר דחתה שחיטה א"ה לחוד לא מהני אלא משום דאיכא נמי משום חביבה מצוה בשעתה כדאמרינן התם אר"ש בא וראה כמה חביבה מצוה בשעתה שהרי הקטר חלבים ואיברים כשירים כל הלילה וא"מ להן עד שתחשך. ולפי"ז בע"כ צ"ל בין היתר דאוכל נפש בי"ט ובין היתר דמילה בשבת דהא בי"ט ריבוי גברי באוכל נפש שרי לכתחילה וכמשכ"ל.

והנ"מ מהא דאי איכא אחר עביד אחר ולא אב ובי"ט אפי' איפשר לעשות אוכל נפש ע"י נכרי שרי ישראל לעשות ע"י עצמו וכמש"כ הרא"ש בפ"ב דיומא בשם מהר"ם: הילכך נ"ל ברור דאסור למול ע"י ב' מוהלין בשבת ולא משום דיש לחלק בין נעשה ע"י א' לע"י ב' דהא ליתא כדמוכח מהא דקצירת עומר דשרי לרבנן בשבת ע"י ג' בני אדם וטעמא לאו משום פרסומי מילתא כמ"ש למעלה.

אלא משום כיון דאיפשר לעשות ע"י חילול א' אסור לעשות ע"י ב' חילולין לפיכך אסור לסלק ידיו כשהתחיל למול עד שיגמור הפריעה אבל אם אירע שסילק ידיו תו אין חילוק בין א' לב' ומותר לאחר לגמרה דכיון דאם יגמור נמי מי שהתחיל למול א"א בלתי ב' חילולין תו לית לן בה אם נעשו ע"י א' או ע"י שנים ובכ"ז שבת ויו"ט שוין הן, כנ"ל: דיני קידוש סימן ס שאלה הא דתניא בפ' ע"פ זכור את יום השבת לקדשו זכרהו על היין וקי"ל דקידוש היום הוי מה"ת אי על היין דוקא מן התורה או לאו דוקא על היין: תשובה הא מילתא מחלוקת דקמאי היא ותליא בסוגיא דפ"ק דנזיר (ד' ג) דתניא התם רש"א אינו חייב עד שיזיר מכולן ורבנן אמרו אפי' לא נזר אלא מחד מנהון הוי נזיר ואמרו רבנן מ"ט אמ' קרא מיין ושכר יזיר ור"ש ההוא מיבעי ליה לאסור יין מצוה כיון רשות.

מאי היא קידושא ואבדלתא מושבע ועומד עליו מהר סיני. אלא כי הא דא"ר שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר אתיא נזירות חיילא על שבועה ורבנן נמי הא מ"ל לאסור יין מצוה כיון רשות א"כ לימא קרא מיין מאי ושכר ש"מ תרתי.

ופי' המפרש מאי היא קידושא ואבדלתא אמאי חל עליו איסור נזירות הרי מושבע ועומד מהר סיני דכתיב זכור כו' זכרהו על היין אין לי בכניסתו ביציאתו מנין כו' וקי"ל נשבע לבטל את המצוה פטור דלא אתיא שבועה ומבטלה מצוה ע"כ ולדבריו קידוש היום על היין הוא מה"ת ונזיר מותר וחייב לשותתו דאין איסור נזירות חלה עליו.

והתוספות הקשו על זה כמה קושיות א' אדרבה להכי איצטריך קרא מיותר לומר דחל עליו נזירות. ונ"ל דלק"מ דכיון דנזירות לשבועה מדמינן לה ה"פ כיון דגלי קרא דנזירות חלה על דבר מצוה נגמור מיניה דשבועה נמי חיילא על דבר מצוה ולא מהא דתנן נשבע לבטל את המצוה קא פריך וכדפי' המפרש.

דמהא וודאי לק"מ דהרי הא דפטור ילפי' לה מלהרע או להטיב ולפוטרו מקרבן שבועה אתיא כדאמר בפ"ב דנדרים (ד' יז) א"כ א"א ללמוד זה מזה דגבי שבועה גלי קרא דלא חיילא וגבי נזירות גלי דחיילא. ועוד דהא לענין קרבן לא שייך למילף שבועות מנזירות דהא אין קרבן בעובר על נזירותו.

אלא מהא דתנן התם במס' נדרים פריך דתנן קונם סוכה שאני עושה כו' בנדרים אסור בשבועות מותר שאין נשבעין לעבור על המצוה ומפרש בגמרא טעמא דכתי' לא יחל דברו דברו לא יחל אבל מיחל הוא לחפצי שמים ופריך מ"ש נדר דכתי' איש כי יזור נדר לה' כו' שבועה נמי הא כתי' או השבע שבועה לה' כלומר מנלן דלה' אנדר קאי דאפי' חפצי שמים שהוא דבר מצוה נמי לא יחל ודברו לא יחל אבל מיחל הוא לחפצי שמים אשבועה קאי איפוך אנא ומסיק הא דאמר ישיבת סוכה עלי הא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה כלומר כיון דנדרים מיתסר חפצא אנפשיה לפיכך אמר דלה' עלייהו קאי דאין החפץ משועבד למצוה אבל שבועה דמיתסר נפשיה אחפצא הוא דהא שבועה שלא אעשה דבר פ' קאמר דתלה בדנפשיה והוא מחוייב במצוה לפיכך אמר דדברו דמעט חפצי שמים עלייהו קאי וקרא דלהרע או להטיב למיפטרי' מקרבן שבועה וקרא זה למיפטרי' מלאו דשבועה כדאמר התם והשתא פריך שפיר כיון דגלי קרא דמיין ושכר יזיר דנזירות חלין על דבר מצוה דקידוש והבדלה אע"ג דנזירות נמי מיסר נפשיה מחפצא הוא דהא הריני נזיר קאמר דתלה בדנפשיה ש"מ דמיסר נפשיה מחפצא לאו

בכולל דברים המותרין עם דברים האסורים ור"ש לטעמיה דלית ליה כולל והירוש' אתיא למאי דקי"ל דשבועה חיילא ע"י כולל במצוה דשב ואל תעשה כנבילות ה"נ חיילא ע"י כולל במצוה דקום ועשה כמצה וסוכה ואפי' מאן דפסק דלא כירוש' וס"ל דאין שבועה חיילא ע"י כולל על מצוה דקום ועשה אע"ג דעל מצוה דשב ואל תעש' חיילא מ"מ ליכא למ"ד דבמפרש חיילא טפי מסתם.

והרי שב ואל תעשה אע"ג דלא חיילא במפרש בסתמא חיילא כההיא דשבועות לרבנן דר"ש ש"מ דבסתמא חיילא טפי ממפרש וק"ו לנדרים דחיילי במפרש כ"ש דחיילי בסתמא ואי נזירות לנדרים מדמית לה כדעת הראב"ן וחיילין על דבר מצוה במפרש כ"ש דחיילין בסתמא והדרא קושיא לדוכתא מאי פריך מ"ו מהר סיני הא נדרים חיילין על דבר מצוה בין בסתם בין במפרש ובע"כ צ"ל דה"ט דהראב"ן דבסתם לא חיילי נדרים על דבר מצוה אע"ג דבמפרש חיילי משום דבסתמא אמרי' דלא כיוון לנדור אלא מדבר הרשות ולא לבטל את המצוה דאומדנא דמוכח הוא דלא כיוון לבטל את המצוה אבל היכא דפירש פירש.

והשתא לא קשה מידי מהירוש' דוודאי נדרים חיילי על דבר מצוה בסתמא ק"ו ממפרש מיהו ה"מ בשהיה דעתו בשעת הנדר על דבר מצוה אבל בלא"ה אומדנא דמוכח היא שלא היה כוונתו לבטל את המצוה א"כ מאי פריך מ"ו מהר סיני הוא מה בכך הא מ"מ חיילא על דבר מצוה דקידוש והבדלה בסתמא בשהיתה דעתו וכוונתו על דבר מצוה דקידוש והבדלה בשעת קבלת נזירות אלא דמן הסתם אמדינן לדעתיה שלא היה כוונתו על דבר מצוה דקידוש והבדלה והא לאו מטעמא דמושבע ועומד מהר סיני אתינן עלה והכי ה"ל למיפרך מאי היא קידוש והבדלה הא בסתמא אין דעתו על דבר מצוה.

ועק"ל מאי פריך מושבע ועומד מהר סיני הוא לוקמי דמיירי דקיבל עליו איסור נזירות בפ"י גם מקידוש והבדלה ודוחק לומר דלזה א"צ קרא דפשיטא דחייל בפ"י מידי דהוי אנדרים דחיילא בפ"י. ועוד דאם כן מאי קאמר כי הא דא"ר שבועה שאשתה כו' הא אכתי תקשה מושבע ועומד מהר סיני הוא וכמו שהקשו התוס' בקושיא שנייה.

וע"ק לי כיון דנזירות לנדרים מדמית להו לדעת הראב"ן א"כ הדרא קושיית התוס' לדוכתא דאדרבה להכי איצטריך קרא מיותר לומר דחייל עליה נזירות. ועק"ל כיון הא דבסתם לא חיילא על דבר מצוה ה"ט משום דמסתמא אין דעתו על דבר מצוה דהתינח בשאר נדרים דבדעתו תליא מילתא אבל נזירות לאו בדעתו תליא דהא אפי' לא נזר אלא מחד מנהון הוי נזיר מכולן לרבנן א"כ כיון דיש כח לנזירות לחול על דבר מצוה במפרש כמו נדרים להראב"ן דמדמי נזירות לנדרים א"כ בסתמא אע"ג דאין דעתו לחול על דבר מצוה דקידוש והבדלה כיון דאם פירש חייל גם עליהו איסור נזירות בסתמא דאין דעתו עליהו מאי הוי הא ממילא חיילין כמו שאם לא נזר אלא מחד מנהון והשאר לא היה בדעתו שיחולו אפ"ה אין נזירות לחצאין והוי נזיר מכולן ממילא שלא ברצונו ה"נ כיון דיין קידוש והבדלה איתנהו בתורת נזירו' ואיסור נזיר רכיב עליהו אפי' אם פי' להדיא חוץ מיין קידוש והבדלה אפ"ה נזירות חל עליהם כיון דאין נזירות לחצאין כ"ש בסתמא אף ע"ג דאין דעתו עליהם כיון דבמפרש חיילא השתא נמי חיילא לרבנן ולר"ש כיון

דאמר לעולם אינו נזיר עד שיזיר מכולן אם כן כיון דלא היה דעתו בסתמא על יין קידוש והבדלה לא ליהוי נזיר כלל כיון דאיתנהו בתורת נזירות במפרש ה"ל נזירות לחצאין.

אבל למ"ש דדין נזירות כדין שבועות דלא חיילא על דבר מצוה דהא מיתסר נפשיה אחפצא כוותייהו אתי שפיר כיון דלעולם א"א לנזירות לחול על קידוש והבדלה בשום ענין אין יין קידוש והבדלה כלל בכלל איסור נזירות וה"ל כמו גרוגרות ותאנים דלא שייכין כלל לאיסור נזירות ה"נ יין קידוש והבדלה לא שייך כלל לאיסור נזירות וכי שרי בהו לא ה"ל נזירות לחצאין כיון שאינן בדין נזירות כלל ואתי נמי שפיר הא דנזירו' חיילא על הא דרבא ולא חיילא על קידוש והבדלה משום דקידוש והבדלה הוי מצוה דרמא רחמנא עליה בע"כ מעצמו ועוד שא"א לפטור מהם בשום ענין אבל הא דרבא דנשבע לשתות הוא בא ע"י עצמו וישנו בשאלה הילכך איסור נזירות חל עלה.

וחילוק זה בין איסור הבא מאליו לבא ע"י עצמו אמרי' שם בפ"ג דשבועות אדר"ל דאע"ג דאיסור הבא מאליו חייל על איסור ע"י כולל איסור הבא ע"י עצמו לא חייל ואע"ג דנזירות הוי נמי איסור הבא ע"י עצמו וישנו בשאלה כמו שבועות מ"מ כיון דשוין הן אתי קרא דמיין ושכר יזיר ורבי לאסור יין מצוה בכה"ג.

אבל לא מסתבר להגמרא שתחול נזירות דגריעי מקידוש והבדלה עלייהו דהא ה"ל בא ע"י עצמו וישנו בשאלה. ואף ע"ג דבשבועות אפי' בכה"ג כגון שנשבע לשתות וחזר ונשבע שלא לשתות לא חייל וכדתנן בספ"ג דשבועות (ד' כח) שבועה שאשתה כוס זה וחזר ואמר שבועה שלא אשתה.

על הא' חייב משום שבועת ביטוי ועל השניה משום שבועת שוא משום דיצאת מפיו לשקר דהא א"א לה לחול על שבועה ראשונה. מ"מ גלי קרא דמיין ושכר יזיר דנזירות חיילא על שבועה והיינו דא"ר שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר ולא קאמר רבותא טפי דנזירות חייל על קידוש והבדלה דהוי מה"ת לפי שיטה זו אלא וודאי לא חייל מטעמא דאמרן ובלא"ה ק"ל לדעת הראב"ן שמחלק בין סתם למפרש לענין נדרים דבסתמא לא חייל על דבר מצוה בין שנאמר דס"ל דסתמא לא אלים כולי האי למיחל על דבר מצוה כמפרש.

בין שנאמר משום אומדן דעתא דבסתמא לא כיוון לבטל את המצוה וכהיא דפרק ג' דנדרים (ד' כה) אלו הייתי יודע שאבא ביניהם הייתי אומר פ' ופ' אסורין ואבא מותר דאביו מותר וא"צ היתר חכם. והרי במס' נדרים ספר"א (ד' סו) תנן פותחין בי"ט ושבטות בראשונה היו אומרין אותן הימים מותרין ושאר כל הימים אסורין עד שבא ר"ע ולימד שנדר שהותר מקצתו הותר כולו ומדפותחין בי"ט ושבטות ש"מ דהנדר חל נמי עלייהו בסתמא והאי פותחין פי' רוב פוסקים כגון שנדר להתענות בהן והרי בשבת ויו"ט אסור להתענות מה"ת ואין שבועה חיילא עלייהו ואפ"ה נדר בסתמא חל עלייהו ואפי' אי טעמא דבסתמא לא חיילא משום אומדן דעתא הוא.

הא מדפותחין בהם היינו שאומרים לו אלו ידעת ששבת וי"ט חלין בתוך ימי נדרך היית נודר ואם אמר לא מתירין אותו דזהו פתח דנדרים. מכלל שנדר בסתמא ולא היה דעתו בפ"ה על שבת ויו"ט ואפ"ה חייל עלייהו.

ול"א אומדן דעתו דלא היה כוונתו לבטל את המצוה. אלא שבזה י"ל שהראב"ן מפרש להאי פותחין לאו בנדר להתענות בהן דהוי איסור של תורה אלא בנדר מדברים פרטיים שיש בהן מניעת עונג שבת של דבריהן כגון שלא לאכול בשר ושלא לשתות יין של רשות וכ"פ הר"ן בפ"ג דנדרים.

מ"מ למאי שהוכחתי דא"א לומר הא דבסתמא לא חיילא נדרים על דבר מצוה לדעת הראב"ן דטעמא משום דלא אלים הוא אלא משום אומדן דעתא דוחק לחלק בין מצוה של תורה לשל דברי סופרים דהא אומדן דעתא שייך נמי במצוה דד"ס כמו בשל תורה אלא וודאי האי אומדנא לאו מילתא היא בין בשל תורה בין בד"ס ובהכי ניחא מש"כ הטור בי"ד סי' רט"ו וכן אם נדר להתענות זמן ידוע ואירע בו שבת וי"ט חל הנדר גם עליהם וכתב עליו הב"י זה פשוט כיון דנדרים חלין על דבר מצוה כדבר הרשות אפי' נדר לצום בשבת וי"ט לבד חל מטעם זה ע"כ.

והרי אתה רואה שהראב"ן מחלק ביניהם והמפרש למסכת נזיר כתב ואם תאמר והתנן חומר בנדרים כו' על דבר מצוה כו' ל"ק הא לא הוי אלא כגון דאמר ישיבת סוכה עלי דאוסר אותה עליו ואין מאכילים את האדם דבר האסור לו אבל אם אמר שלא אשב בסוכה אין בדבריו כלום ע"כ. איפשר לפרש דבריו כמ"ש דנדרים מיתסר חפצא עליה מה שאין כן שבועות ונזירות אלא דס"ל דנדרים חלין בכל גווני ובמיתסר חפצא עליה חלין נמי על דבר מצוה ובמיתסר נפשיה אחפצא כגון שאמר שלא אעשה דבר פ' אע"ג דחייל ע"ד רשות מ"מ על דבר מצוה לא חייל משום דבמיתסר נפשיה אחפצא דמי לנזירות ושבועות ויש מי שפי' כן אין זה מקומו ועיין בהר"ן מ"ש בריש פרק קמא דנדרים (ד' ב ע"ב) מ"מ מה שפירש המפרש על הא דרבא דאמר שבועה שלא אוכל כו' וכ"ת מ"ש נשבע מפי עצמו מנשבע מהר סיני הכי אמרינן לה בהדיא במסכת שבועות שבועה שאוכל ככר זה וחזר ואמר שבועה שלא אוכל על הא' חייב משום שבועת ביטוי ועל הב' חייב משום שבועת שוא והתם מפרש טעמא מיהו איכא לן למשמע מיניה מדקאמר חייב על הב' אע"ג דה"ל נשבע לבטל את המצוה דנזירות נמי חייל אהא דנשבע לשתות יין ע"כ.

וצ"ל דהוא מחלק בין נשבע מהר סיני דאין נזירות חל עליו כגון קידוש והבדלה לפי שיטה זו דהוי מה"ת ובין שבועה שבאה עליו ע"י עצמו אבל מה דמשמע להדיא מדבריו דגם גבי שבועה יש לחלק כן ליתא דדווקא בנזירות לחוד אמר כן מריבו' דמיין ושכר יזיר לפי שיטה זו אבל לא בשבועה.

ומה שהביא ראיה ממתני' דשבועה שאוכל אדרבה משם ראיה להיפוך מדחייב על השני' משום שבועת שוא מפני שיצאת שבועה לשקר מפיו ש"מ דאין שבועה חלה על שבועה והכי משמע שם בגמ' בהדיא וזה ברור. מ"מ נתברר לנו די"ל הא דקאמר הגמ' מושבע ועומד מהר סיני בניחותא קאמר לה ולא בתמיה ולא קשה מידי מה שהקשה התוס' וכמ"ש.

מ"מ עדיין ק"ל על שיטה זו דקידוש והבדלה על היין הוי מה"ת ואין נזירות חל עליו מהא דתנן בפ' ג' מינין (ד' מד) חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ומבטגלחת שהיוצא מן

הגפן לא הותר מכללו וטומאה ותגלחת הותרו מכללן בתגלחת מצוה ובמת מצוה ובגמ' ויין יותר מכללו ק"ו מטומאה מה טומאה שהיא סותרת הותרה מכללה.

יין שאינו סותר אינו דין שיותר מכללו. אמר קרא מ"מ ושכר יזיר לאסור יין מצוה כ"י רשות ופ"ה המפרש לאסור יין מצוה שנשבע עליו כו' והאי דמותר בקו"ה לא חשיב הותר מכללו משום דלא חל עליו מעולם נזירות משום דמושבע ועומד מהר סיני הוא והותר מכללו לא חשיב ליה אלא היכא דחייב ואח"כ מישתרי בהו ע"כ.

וזה פ"ה לפי שיטתו דעל יין קידוש והבדלה אין איסור נזירות חל עליו מ"מ אכתי תקשה הרי לשיטה זו הא דנזירות חלה על שבועה ואינה חלה על קידוש והבדלה ה"ט משום דשבועה ה"ל איסור הבא ע"י עצמו וישנה בשאלה משא"כ קידוש והבדלה וכמשכ"ל א"כ כולה סוגיא דהתם לא אתי שפיר לפי"ז דאמר התם וטומאה לא תותר מכללה ק"ו מ"מ מה יין שאינו סותר לא הותר מכללו טומאה שסותרת אינו דין שלא תותר מכללה ובע"כ הא דבעי למילף לטומאה בק"ו מ"מ שלא תותר מכללה א"א למילף אלא באיסור הבא ע"י עצמו כגון שנשבע לטמא למת וחזר ואמר הריני נזיר דומיא דלא הותר מכללו ד"יין דלא משכחת לה אלא בנשבע לשתות לחוד א"כ מאי קאמר התם א"ק לאביו ולאמו לא יטמא אבל מטמא הוא למת מצוה מה ענין מת מצוה לכאן דאע"ג דמטמא למת מצוה דאינו בשאלה ולא בא ע"י עצמו מ"מ בנשבע לטמא וחזר ואמר הריני נזיר לא הותר מכללו ק"ו מ"מ דהא שבועה ישנה בשאלה ובא ע"י"ע וא"א ללמדה שתותר מכללה מדהותר' מכללה אצל מ"מ דחמיר משבועה וה"נ קאמר התם ותגלחת לא תותר מכללה ק"ו מ"מ וכו' ע"כ בנשבע לגלח וחזר ואמר הריני נזיר מיירי דומיא ד"יין א"כ מ"ק התם אמר רחמנא ראשו וא"ר זקנו.

מה בכך אפ"ה לא הותרה מכללה בנשבע לגלח מק"ו מ"מ משום דשבועה קילא משא"כ תגלחת מצוה דמצורע דחמיר דאינו בא ע"י"ע ואינו בשאלה הילכך דחי לנזירות. ועוד מאי קאמר וטומאה ותגלחת לא תותר מכללן ק"ו מ"מ הא כיון דביין לא משכחת לה לא הותר מכללו אלא בנשבע לשתות.

דילמא אה"נ בטומאה ותגלחת בכה"ג שנשבע עליהם נמי לא הותרו מכללן הא במתני' לא תנן דטומאה ותגלחת הותרו מכללן אלא בתגלחת מצוה ובמ"מ ואע"ג דבמתניתין תנן חומר ביוצא מן הגפן שלא הותר מכללו וטומאה ותגלחת הותרו מכללן משמע דהותרו מכללן דטומאה ותגלחת הוי דומיא דלא הותר מכללו דיוצא מן הגפן שהוא בנשבע עליהן דבע"א לא משכחת לה לא הותר מכללו ביוצא מן הגפן.

מ"מ מתני' גופיה קשה דהא מסיים האי הותרו מכללן דטומאה ותגלחת במת מצוה ותגלחת מצוה דהיינו של מצורע והרי לא הותר מכללו דיוצא מן הגפן בכה"ג לא משכחת לו אלא בנשבע. והרי א"ל דטומאה ותגלחת נמי בכה"ג לא הותרו מכללן משום דקיל וא"כ אין כאן חומר ביוצא מן הגפן מבטומאה ותגלחת.

ועוד אמרינן התם ויין יסתור את הכל או יסתור שלשים יום ק"ו מטומאה ותגלחת שהותרו מכללם וסותרים. יין שלא הותר מכללו כו' הא דומיא דלא הותר מכללו ד"יין י"ל דטומאה ותגלחת נמי לא הותרו מכללן דהיינו בנשבע עליהם והרי לא רבי קרא

שהותרו מכללן אלא בתגלח' מצוה ומת מצוה דחמירי שאינן בשאלה ולא באין ע"י עצמו אלא מאליהן.

ואל יוכיח שבועה שישנה בשאלה ובאה ע"י עצמו דקילא ואיכא למימר דלא הותרו מכללן לגבי שבועה וה"נ קאמר התם ותגלחת לא תסתור כלל ק"ו מ"יין שלא הותר מכללו נמי לא אתי שפיר מהאי טעמא דאמרן וכן הא דקאמר ויין יותר מכללו ק"ו מטומאה דסותרת והותר' מכללה הא הותר' מכללה דטומאה משום מת מצוה דחמיר וא"א ללמוד ממנו ליין דיותר מכללו אצל שבועה דקילא שישנה בשאלה והוי איסור הבא ע"י עצמו.

אלא וודאי אין לחלק בין איסור הבא ע"י עצמו וישנו בשאלה כמו שבועה. לאינו באה ע"י עצמו וליתא בשאלה כגון תגלחת מצורע ומ"מ.

וכיון דגלי רחמנ' בטומאה ותגלחת שנדחין מפני מת מצוה ושל מצורע ה"ה דנדחין מפני השבועה כגון אם נשבע לגלח ולטמא וחזר ואמר הריני נזיר מגלח ומטמא. משא"כ גבי יוצא מן הגפן דאם נשבע לשתות יין וחזר ואמר הריני נזיר לא הותר מכללו ואסור לשתות א"כ אתי שפיר כל הני ק"ו דקאמר וא"כ אא"ל דיין קידוש והבדלה שרי לנזיר ונשבע לשתות אסור כיון דאין חילוק בין שבועה לשאר דבר מצוה וא"כ ע"כ הא דפריך אקידוש והבדלה מושבע ועומד מהר סיני בתמיה קאמר וש"מ דקידוש על היין אינו אלא מדרבנן וכדברי ר"ת והרמב"ם ז"ל: מ"מ אכתי שמעתא זו צריכא עיונא ודקדוקא דלמאי דפי' ש"מ דיש חילוק בהא דנשבע וחזר ואמר הריני נזיר בין יין לתגלחת וטומאה דאלו בנשבע לשתות יין וחזר ואמר הריני נזיר לא הותר מכללו.

ואם נשבע לגלח ולטמא וחזר ואמר הריני נזיר הותר מכללו ומגלח ומטמא בימי נזרו דאל"כ כל הני ק"ו דשמעתין לא אתי שפיר וא"כ לא ילפינן לשאר איסורי נזיר מאיסור יין לנזיר שלא הותר מכללו בנשבע תחילה ואינהו הותרו מכללן לגבי שבועה שקדמה לנזירות. אבל א"א לומר כן דהא התם במס' מכות פ' ג' (דף כב) תנן יש חורש תלם א' וחיוב עליו משום שמונה לאוין החורש בשור וחמור והן מוקדשין כלאים בכרם שביעית וי"ט כהן ונזיר אבית הטומאה וא"ל ר"ז לר"מ וליחשוב נמי כגון דאמר שבועה שלא אחרוש בי"ט התם לא קא חיילא שבועה מושבע ועומד מהר סיני הוא א"ל כגון דאמר שבועה שלא אחרוש בין בחול בין בי"ט דמיגו דחלה עליה שבועה בחול חלה עליה נמי בי"ט ומסיק אלא האי תנא איסור כולל לית ליה ואיכא למידק דא"כ דלית ליה איסור כולל כהן ונזיר אבית הטומאה אמאי חייב עלייהו ב' לא ליתי איסור נזיר וחייל על איסור כהן דקדים שקדושת כהן מרחם ונזיר ע"י קבלתו חייל עליו ואי משום איסור כולל דנזירות כולל איסור נמי ביוצא מן הגפן ותגלחת הא האי תנא איסור כולל ל"ל ובשלמא שביעית וי"ט ל"ק לי אמאי חייב עלייהו תרתי כיון דאיסור כולל לית ליה די"ל דהאי י"ט מי"ט של ר"ה מיירי דר"ה נמי י"ט מיקרי כדתנן רפ"ד דר"ה י"ט של ר"ה שח"ל בשבת וכיון דמי"ט של ר"ה מיירי ה"ל י"ט ושביעית איסור בת אחת דמר"ה חייל שביעית כדתנן ברפ"ק דר"ה והרי אפי' מאן דלית ליה איסור כולל איסור ב"א אית ליה כדאמר בס"פ ארבעה אחים אבל כהן ונזיר א"א לאוקמא באיסור בת אחת ובע"כ איסור כהן קדים ואתי איסור טומאה דנזיר וחל עליו משום איסור כולל וש"מ דהאי תנא איסור

כולל אית ליה ובע"כ צ"ל דה"ט דאתי איסור נזירות וחייל איסור טומאה דכהן משום דשם בשינויא בתרא בנזיר גבי מיין ושכר יזיר אמר איבעית אימא ר"ש ל"ל איסור חל על איסור דתניא רש"א האוכל נבילה ביה"כ פטור ופי' התוס' ר"ש ל"ל כו' בעלמא ואי לאו קרא הכא ה"א היכא שנשבע שלא לשתות ושוב הזיר בנזיר ושתה יין לא ליחייב אנזירות קמ"ל קרא יתירא דמיין ושכר יזיר דאם נשבע שלא לשתות כוס זה ונדר בנזיר ועבר ושתה הכוס דלקי תרתי משום שבועתא ומשום נזירות.

ולא תימא כדא"ר לעיל שבועה שאשתה אלא תוכל לתרץ אפי' שבועה שלא אשתה וכדפי' ע"כ. הרי אע"ג דלר"ש איסור כולל לית ליה דהא יה"כ לגבי נבילה איסור כולל הוא דכולל דברים המותרים עם דברים האסורים ואפ"ה לא אתי איסור יה"כ וחייל על איסור נבילה אפ"ה אתי קרא יתירא דמיין ושכר יזיר לומר שאם נשבע שלא לשתות אתיא איסור יין דנזירות וחיילא על איסור שבועה לחיובי תרתי אלמא חידש לן קרא גבי איסור נזירות דחיילא על שאר איסורים משא"כ בעלמא לר"ש.

הילכך גבי כהן ונזיר נמי אתיא איסור טומאה דנזירות על איסור טומאה דכהן וחיילא אע"ג דהאי תנא איסור כולל ל"ל משום דאיסור נזירות שאני דגלי קרא ור"מ כשינויא בתרא ס"ל ולישנויא קמא דפ"ק דנזיר י"ל דהאי תנא דיש חורש תלם א' שפיר א"ל איסור כולל וחייל ב' משום טומאה והא דלא חשיב הא דשבועה דתנא ושייר כמו דפריך התם ונחשוב טובא ולאמשני מידי ובע"כ תנא ושייר כמש"כ שם התוס' אבל ר"מ דשני האי תנא איסור כולל לית ליה ואפ"ה חייב ב' אכהן ונזיר אבית הטומאה ע"כ כשינוי בתרא ס"ל דגלי קרא דמיין ושכר יזיר דאיסור יין חל על איסור שבועה וה"ה לטומאה.

והא אע"ג דקרא לא גלי בנזירות דאיסור חל על איסור אלא גבי איסור יין אפ"ה גמרינן לאיסור טומאה מיניה דחיילא על איסור טומאה דכהן וש"מ דילפינן לשאר איסורי נזיר מיין דגלי קרא להאי שינוי' דחל על איסור. וא"כ ה"נ לשינוי' קמא נמי נימא הכי דכיון דגלי קרא גבי יין בנשבע לשתות וחזר ואמר הריני נזיר דאתיא נזירות וחיילא על שבועה ה"נ בנשבע לטמא ולגלח וחזר ואמר הריני נזיר דאתיא נזירות וחיילא על שבועה דגמרינן לשאר איסורי נזיר מאיסור יין דגלי קרא גבי מיין ושכר יזיר דלא הותר מכללו לגבי שבועה.

והשתא הדרא קושיא לדוכתא כל הני ק"ו דאמר מכח דיין לא הותר מכללו וטומאה ותגלחת הותרו מכללן מאי נינהו כיון דלא משכחת לה לא הותר מכללו גבי יין אלא בנשבע. הא טומאה ותגלחת בכה"ג דנשבע עליהם נמי לא הותרו מכללן.

דילפינן להו מיין וכדילפינן להו בשינוי' בתרא מיין לענין דחיילא על איסור אחר. וי"ל לדידי לא קשה מידי דכיון דאין לחלק בין איסור ע"י עצמו לאיסור הבא מאליו וכיון דגלי רחמנא גבי טומא' ותגלחת דהותרו מכללן לגבי מת מצוה ותגלחת מצוה ילפינן להו דהותרו מכללן נמי אצל שבועה בנשבע לגלח ולטמא דמ"ש.

כיון דאין חילוק בין שבועה לשאר איסורין וליכא למימר דנילף לאיסור שבועה לגבי טומאה ותגלחת מאיסור יין דמגופי' עדיפא לן למילף דגלי בהו קרא דהותרו מכללן במת מצוה ותגלחת מצוה ה"ה שהותרו מכללן לגבי שבועה. אבל לשינוי' בתרא דהאי מיין

ושכר יזיר גלי רחמנא לגבי יין דאיסור חל על איסור שפיר ילפינן לאיסורי נזיר מהדדי
טומאה ותגלחת מיינ כיון דלא גלי קרא בדידהו גופייהו דאין חל על איסור.

ולפי"ז מהא אכתי קשה לשיטת הראב"ן והמפרש דכיון דצריך לחלק לדידהו בין איסור
שבועה דבא ע"י עצמו וקילי לשאר דבר מצוה א"כ א"א למילף מדחל איסור יין על
איסור שבועה דקיל לשינויא בתרא דה"ה דחייל איסור טומאה דנזיר על איסור טומאה
דכהן דחמיר שאינו בשאלה ובא מאליו וכיון דהאי תנא דיש חורש תלם א' איסור כולל
ל"ל.

כהן ונזיר אבית הטומאה דחייב משום נזיר המ"ל הא אין איסור טומאה דנזיר אתיא
וחיילא על איסור טומאת כהן דקדים ובדוחק יש לומר דלמאי דקי"ל בפ' יוצא דופן
דמופלא סמוך לאיש נדרו ותרומתו תרומה וה"ה לנזירו' כדמוכח בספ"ד דנזיר (דף
כט) ואיסור טומאת כהן חל עליו משהגדיל והביא ב' שערות.

והשתא משכחת לה במופלא סמוך לאיש שקיבל עליו נזירות שיחול עליו ברגע של
הבאת ב' שערות דהשתא איסור טומאה דכהן ונזיר ה"ל לגבי דהאי איסור בת אחת.
וכה"ג אמרינן בספ"ד אחים כגון דאייתי ב' שערות בשבת דאיסור שבת ואיסור זרות
בהדי הדדי קא אתיין דזה דוחק.

ועוד מאי קאמר האי תנא איסור כולל לית ליה הא משכחת לה גבי שבועה נמי באיסור
בת אחת בכה"ג שנשבע שברגע של הבאת ב' שערות תחול עליו השבועה של חרישה
ואייתי ב' שערות בי"ט דאיסור חרישה דשבועה וי"ט חל עליו באיסור בת אחת דהא
מופלא סמוך לאיש שבועתו שבועה מה"ת. אבל ע"י אביו לא משכחת לה אף ע"ג דתנן
האיש מדיר את בנו בנזיר ומן התורה הוא כדאר"י שם בספ"ג דנזיר הא אין מדירו בנזיר
אלא עד שיגדיל ולמ"ד מופלא סמוך לאיש מה"ת נדרו נדר אין אביו יכול להדירו אלא
עד אותו זמן ואפי' בהדירו קודם לכן כשמגיע אותו זמן בטלה נזירת אביו מעליו כדמוכח
התם ואין להאריך בזה כאן: אבל מ"מ נ"ל דהמחזור בההיא שמעתא הוא דוודאי כמו
דגלי רחמנא יין דנזירות דחיילא על שבועה דנשבע לשתות הה"נ דאיסור טומאה
ותגלחת נמי חיילין על שבועה אם נשבע לגלח ולטמא וחזר ואמר הריני נזיר וכל שלשה
איסורי נזיר לא הותרו מכללם לגבי שבועה דקדים להו דגמרינן לכולהו מיינ דגלי קרא
יתירא דמיינ ושכר יזיר דחיילא על שבועה דנשבע לשתות.

תדע שהרי אם אמר הריני נזיר מן הטומאה או מן התגלחת ה"ז נזיר וכל דקדוקי נזירות
עליו לרבנן כדתנן התם והרי טעמא דרבנן משום דכתיב מיינ ושכר יזיר דאפי' לא נדר
אלא מיינ לחוד הוי נזיר מכולן כדאמר בגמ' ואכתי בנזיר מטומאה ותגלחת מנלן דהוי
נזיר מכולן וכ"ש אי אמרי' דטומאה ותגלחת הותרו מכללן אצל שבועה ויין לא הותר
מכללו א"א ללמדן מיינ כיון דקילי מיניה אלא ש"מ דכל ג' איסורי נזיר שוין הן לכל
מילי ומאי דגלי רחמנא גבי חד מנהון גמרינן לכולהו מיני' וא"כ הה"נ לענין דלא הותרו
מכללן אצל שבועה דקדים להו נמי אמרי' הכי וכל הני ק"ו דשמעתין דאמר דיין לא
הותר מכללו וטומאה ותגלחת הותרו מכללן אע"ג דלמאי דיין לא הותר מכללו לגבי
שבועה הני נמי לא הותרו מכללן ואי משום דהותרו מכללן לגבי מת מצוה ותגלחת מצוה
הא גבי יין למ"ל כה"ג יין של מצוה לבד משבועה דלא הותר מכללו.

ואי קידוש והבדלה הא לפיר"ת אינן מן התורה ולהמפרש לאו הותרו מכללן קרינן להו. וי"ל דאע"ג דלא משכחת לה גבי יין של מצוה לבד משבועה ק"ו מיהא איתא אע"ג דלא שייך ביה לא הותר מכללו לגבי מצוה כיון דליכא שום יין של מצוה חוץ מיין של שבועה דשוה בכלן וכה"ג מצינו בפ' החובל (ד' פח) גבי הא דבעי למילף התם דעבד פסול לעדות ק"ו מאשה ופריך מה לאשה שכן אינה ראוי' למילה תאמר בעבד שהוא ראוי למילה וכתבו התוס' אע"ג דלא שייכא במילה פירכא היא ע"כ וה"נ אע"ג דלא שייך לגבי יין של מצוה ק"ו מיהא איתא ומה יין דלא משכחת לה ההוא קילותא דהותר מכללו אצל מצוה גבי דידיה אפ"ה אינו סותר כו' וכן כל הני ק"ו יש לפרש הכי.

אבל מ"מ לפי המפרש והראב"ן דצריך לפ' לפי שיטתם דיש חילוק בין שבועה לקידוש והבדלה ומשום דקילא דבאה ע"י עצמו וישנה בשאלה אכתי לא אתי שפיר הא דקאמר ויין תותר מכללו ק"ו מטומאה ותגלחת כו' אמר קרא מיין ושכר יזיר דבע"כ האי ויין תותר מכללו דקאמר איין דשבועה קאמר דהא למ"ל ליין של מצוה אחרת והיאך איפשר ללמדה מק"ו מטומאה ותגלחת דה"מ בתגלחת מצורע ומת מצוה דמה להנך שכן אינן בשאלה ובאין מאליהן משא"כ בשבועה.

אבל לדידי א"ש דוודאי אי לא כתב רחמנא מיין ושכר יזיר ה"א כמו שטומאה ותגלחת הותרו מכללן במת מצוה ומצורע ה"נ הותרו מכללן לגבי שבועה דמ"ש כיון דאין לחלק בין שבועה לשאר דבר מצוה והשתא קאמר דנילף ליין שתותר מכללו לגבי שבועה דמשכחת לה נמי גבי יין מק"ו מנהו דידהו ומשני אמר קרא מיין ושכר יזיר וכו' והשתא גלי קרא גבי שבועה דלא הותר מכללו גבי יין וילפינן לטומאה ותגלחת נמי מיין דלא תותר מכללן אצל שבועה דשבועה משבועה עדיפא לן למיגמר ולא למילף ממת מצוה ותגלחת מצוה דכיון דלאו בק"ו גמרינן להו מיין לא שייך למיפרך על במה מצינו הא דמה ליין דלא הותר מכללו לגבי מצוה כיון דלא משכחת לה ליין מצוה לבד מיין דשבועה ודבר זה מוכרח מעצמו לחלק הכי ועק"ל מה דקאמר בכולה שמעתין דיין לא הותר מכללו אמאי הא הותר מכללו לגבי קידוש והבדלה ומה שפירש המפרש דזה לא הוי הותר מכללו כיון דלא נאסר מעולם אצל קידוש והבדלה א"כ ה"נ נימא גבי טומאה ותגלחת הכי דלא הוה הותרו מכללן מה"ט דלא נאסרו מעולם אצל מת מצוה ותגלחת מצוה דמצורע דמ"ש דהא קרי ליה הותר מכללו והא לא הא אין טעם לחלק ביניהם אלא וודאי יין קידוש והבדלה אינן מה"ת והשתא וודאי א"ש דיין לא הותר מכללו.

והא נמי ליכא למימר דאע"ג דאין נזירות חלה על קידוש והבדלה מ"מ על שבועה היכא שנשבע לשתות וחזר ואמר הריני נזיר אתיא נזירות וחיילא על שבועה וטעמא רבה איכא למילתא משום דקי"ל המקדש וטעם מלא לוגמיו יצא כדאמר בפ' ע"פ (ד' ק) והוא פחות מרביעית כמו שהוכיחו התוס' התם וכ"פ הפוסקים וה"ה להבדלה נמי סגי במלא לוגמיו ולענין נזירות הא אין הנזיר חייב עד שישתה רביעית יין ואפי' למ"ד בכזית יין נמי חייב איכא למימר דכמלא לוגמיו הוי בציר אפי' מכזית נמצא ששיעור שתיית כוס של קידוש והבדלה דסגי להו במלא לוגמיו הוי חצי שיעור לענין איסור נזיר דאינו חייב עד שישתה יותר משיעור מלא לוגמיו הילכך מחמת איסור נזירות לא נאסר ביין של קידוש והבדלה כיון דאינו אלא חצי שיעור ואף ע"ג דאנן קי"ל כר"י דאמר ברפ"ח

דיומא (ד' עד) חצי שיעור אסור מה"ת מ"מ א"א לחצי שיעור של איסור נזירות לחול על דבר מצוה של קידוש והבדלה שהרי הרמב"ם כתב בפ"ה מה"ש שבועה שאוכל פחות מכזית נבילה וטריפה חייב בשבועה ע"כ.

אלמא אפי' שבועה חלה על פחות מכשיעור של איסור אע"ג דאסור מה"ת מ"מ הואיל ואין לוקין עליו חיילא שבועה עליה ה"נ דחיילי ד"מ על פחות מכשיעור דנזירות וכיון דדבר מצוה דקידוש והבדלה סגי ליה בפחות מכשיעור של איסור נזיר אין כח לפחות מכשיעור לבטל מצוותם אבל בהא דרבא דאמר שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר דא"א לו לקיים שבועתו אא"כ שותה כדי רביעית דהא אין שתיה פחותה מרביעית ולענין שבועה נמי אמרינן הכי כמש"כ הרמב"ם בפ"ד מה"ש וכמה ישתה ויהא חייב נ"ל שאינו חייב עד שישתה רביעית כשאר האיסורים ע"כ.

וא"כ ה"ה בנשבע שישתה אינו יוצא ידי חובת שבועתו עד שישתה רביעית נמצא שיעור דבר מצוה דקיום שבועתו ושיעור איסור נזיר שניהם שוין דשיעורן ברביעית לפיכך אמר שבועה שאשתה וחזר ואמר הריני נזיר אתיא נזירות וחל על שבועתו כיון דא"א לו לקיים שבועתו אלא א"כ שותה שיעור שלם של איסור נזירות אתיא נזירות וחיילא ואסור ביין מצוה זו.

אבל א"א לומר כן שהרי ר"ש ס"ל כ"ש למכות כדאיתא בההיא שמעתא דפ"ק דנזיר ולרבנן נמי הא כתיב מיין ושכר יזיר א"ל רבנן התם לימד על איסורי נזיר שמצטרפין זה עם זה ור"ש לית ליה צירוף דתני' רש"א כל שהוא למכות ולא אמרו כזית אלא לענין קרבן אלמא ס"ל דנזיר נמי חייב באוכל יוצא מן הגפן ושותה יין בכל שהוא והכא אדר"ש קיימינן א"כ כשם שחל נזירות על יין מצוה דשבועה ה"נ תחול על קידוש והבדלה שהרי בשותה כ"ש מן היין חייב לר"ש משום איסור נזירות ואין כאן חצי שיעור כלל.

ועוד בלא"ה לה"ט לא א"ש הא דקאמר מאי היא קידושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא הא משום מושבע ועומד חלה איסור נזירות שהרי חלה ע"ז שנשבע לשותות כדרבא והא דלא חלה על קידוש והבדלה משום דה"ל חצי שיעור ולא מטעמא דמושבע ועומד הוא אע"כ ליתא להאי פ"י והא דקאמר מושבע ועומד הוא בתמיה קאמר וש"מ דקידוש והבדלה מה"ת א"צ יין.

ואין לומר נמי דהא דאמרי' זכרהו על היין לאו דוקא יין אלא ה"ה לשאר משקין במקום שהן חמר מדינה מקדשים עליהם כדאמרי' בפ' ע"פ וה"ה לפת לדעת רוב פוסקים מקדשין עליו חוץ מר"ת דס"ל דאין מקדשין על הפת. והשתא הא דקאמר מאי היא קידושא ואבדלתא מושבע ועומד הוא בתמיה קאמר לה וכי מדאוריית' בעי קידוש והבדלה על היין דוקא הא סגי ליה בפת א"נ בשאר משקים המותרים לנזיר אבל מ"מ אין קידוש היום אלא על איזה משקה או פת אבל בלא כלום לא מהני מן התורה דא"א לומר כן דא"כ מאי פריך ל"ל קרא מיין ושכר יזיר לאסור יין מצוה של קידוש' ואבדלתא וכי מושבע ועומד הוא דצריך קרא לאוסרו הא א"ל דמה"ט צריך קרא לאסור יין מצוה כגון שאין לו פת או שאר משקה אלא יין בלבד וסד"א דיקדש ויבדיל עליו הואיל וא"א בענין אחר קמ"ל קרא דלא אלא וודאי קידוש היום לחוד הוא דהוי מה"ת ורבנן תקנו על היין או פת ושאר משקין.

וענ"ל דע"כ קידוש והבדלה על היין אינו מה"ת והא דקאמר מאי היא קידוש' ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני בתמיה קאמרוכפיר"ת דאי בניחותא קאמר וא"כ הבדלה על הכוס להאי פ"ה הוי נמי מן התורה בע"כ והא וודאי ליתא דהא אמרינן בספ"ה דברכות (דף לג) גבי הבדלה בתחיל' קבעוה בתפלה העשירו קבעוה על הכוס הענו חזרו וקבעוה בתפלה כו' הרי אפי' בהבדיל בתפלה נמי יצא י"ח הבדלה אפי' בלא כוס כלל והרי איכא מאן דס"ל התם דמבדיל בתפלה א"צ להבדיל על הכוס וש"מ דהבדלה על היין אינו מה"ת וע"כ הא דקאמר מאי היא קידושא ואבדלתא מושבע ועומד מהר סיני הוא לאו בניחותא קאמר לה אלא בתמיה קאמר לה וממילא שמעת מיניה נמי דקידוש על היין אינו מן התורה כיון דבתמיה קאמר לה וזה ראייה שאין עליה תשובה \$ ציור בספר \$ וש"מ קידוש על היין לאו דאורייתא, כנ"ל: סימן סא ויש לברר אם אדם נשבע על דבר מצוה ודבר הרשות אם חלה שבועה לבטל את המצוה ע"י כולל כגון שנשבע להתענות כמה ימים ואירע שבת וי"ט ביניהם אע"ג דאם נשבע להתענות בשבת וי"ט אין שבועה חלה עליו כמש"כ הפוסקים ז"ל מ"מ בנשבע על ימות החול עמהם חלה ע"י כולל והנה כבר נתברר בסי' שלפני זה מן הירושלמי שמביא הרי"ף דשבועה ע"י כולל חלה על דבר מצוה ואם נשבע שלא לאכול מצה אסור לאכול מצה בליל פסח וכן אם נשבע שלא לישב בצל אסור לישב בצל סוכה וטעמא משום כולל הוא ויש מן הפוסקים חולקין על זה וסבירא להו דליתא להא דירושלמי דאף ע"ג דבשב ואל תעשה שבועה חלה ע"י כולל בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים מ"מ בקום ועשה דדבר מצוה אפי' ע"י כולל לא חיילא וחייב ומותר לאכול מצה בליל פסח ולישב בצל סוכה בחג הסוכות והנה לכאורה יש להביא ראייה דליתא להא דירושלמי מגמ' דידן ויש לתמוה על הרי"ף היאך שביק גמרא דידן וסמך על הירושלמי שהרי בפ"ק דיבמות (ד' ה) בשיטת עליה אמרינן דא"א למיגמר מדגלי רחמנא גבי מצורע ראשו וזקנו ללמד דעשה דתגלחת צרעת דוחה לעשה ול"ת דתגלחת זקן כהן ולעשה ולא תעשה דתגלחת הראש דנזיר דש"מ דעשה דוחה לעשה ולא תעשה דשאני הני דקילי דמה לכהן שכן לאו שאינו שוה בכל ומה לנזיר שכן ישנו בשאלה ומ"מ וודאי איכא למילף מכהן לעשה ול"ת שאינו שוה בכל ומנזיר לעשה ול"ת שישנו בשאלה דאתא עשה ודחי להו.

והשתא \$ ציור בספר \$ וודאי תקשה נהי דע"י כולל שבועה חלה על דבר מצוה דמצה וסוכה וכיוצא בהן מ"מ ליתי עשה דמצה וסוכה שאינו בשאלה ולדחה לאיסור שבועה אע"ג דהוי עשה ולא תעשה דכתי' לא יחל דברו זהו ל"ת וככל היוצא מפיו יעשה זהו מ"ע אפ"ה הואיל ושבועה קילא דישנה בשאלה אתא עשה ודחי לה כדאמרינן גבי תגלחת ראש הנזיר דאע"ג דכבר חל עליו איסור נזירות אתי עשה דתגלחת מצורע ודחי לה ה"נ גבי שבועה נימא הכי אע"ג דחיילא על דבר מצוה ע"י כולל ליתי עשה דמצוה ולידחי לה ולכאורה קושיא אלימתא היא.

ונ"ל דלק"מ דהא בפ"ב דנדרים מפרש טעמא דנדרים חלין על דבר מצוה משא"כ בשבועות משום דכתי' איש כי ידור נדר לה' דאפי' בחפצי שמים שהן לה' לא יחלל דברו ודברו דכתב רחמנא דמשמע דברו לא יחל אבל מיחל הוא לחפצי שמים קאי אאו השבע שבועה לה' ופריך גבי שבועה נמי כתיב לה' וה"נ נימא דאפי' לה' לא יחל ומסיק הא דאמר ישיבת סוכה עלי כלומר דנדרים מיתסר חפצא אנפשיה לפיכך חלין על דבר מצוה

הא דאמר שבועה שלא אשב בסוכה כלומר שבועה דמיתסר נפשיה מן חפצא לא חיילא על דבר מצוה דהא איהו משועבד למצוה ולא כל כמינו להפקיע א"ע ממנו הילכך דרשינן לא יחל דברו אבל מיחל הוא לחפצי שמי' אשבועה והשתא א"ש דאם לא נשבע אלא על דבר מצוה לחוד א"א לחול כלל כיון דמיתסר נפשיה אחפצא אבל בכלל דבר הרשות עם דבר מצוה דשבועה חיילא ע"י כולל וכיון דחיילא הא וודאי דמיא לנדריים דכיון דישי להם כח לחול עד"מ אע"ג דישנו בשאלה תו לא אתי מצוה ודחי לה משום דכתי' לה' ה"נ גבי שבועה כל היכא דחיילא על דבר מצוה כגון ע"י כולל תו לא אתי מצוה ודחי לה דהא לה' עלייהו קאי נמי כמו שקאי על נדריים ואין לחלק בין נדריים לשבועות אלא בתחילת חלות הנדר והשבועות כל היכא שנדר או נשבע על דבר מצוה לבד דבנדריים חיילין הואיל ומיתסר חפצא אנפשיה אבל שבועות א"א לחול על דבר מצוה לחוד הואיל ומיתסר נפשיה אחפצא הוא אבל בכלל דבר מצוה עם דבר הרשות דשבועה נמי חלה ע"י כולל על דבר מצוה תו לא אתי מצוה ודחי לה כמו שלא דחי מצוה לנדריים דהא לה' אשבועה נמי קאי כמו אנדריים ואין חילוק ביניהם אלא בתחילת חלות שלהן דנדר חל בכל ענין אפי' על דבר מצוה לחוד ושבועות א"א להן על דבר מצוה לחוד לחול אבל בכלל דשבועה נמי חלה אין דבר מצוה מבטל ודחי לה כמו שאינו דוחה לנדריים.

אבל מ"מ מסוגיא זו דנזיר אכתי יש לעיין בה הרבה דנראה דגמ' דידן פליגא אגמ' ירוש' בהא שהרי לרבנן האי מיין ושכר יזיר מיבעי ליה דאפי' לא נזר אלא מחד מנהון הוי נזיר מכולן ור"ש דריש לה לאסור יין מצוה שנשבע לשתות כיון רשות ואמרין ורבנן נמי ההוא מיבעי ליה לאסור יין מצוה כיון רשות א"כ לימא קרא מיין מאי ושכר ש"מ תרתי והשתא ל"ל למימר דלרבנן שכר אתיא להאי דרשא ולפ"ז רבנן כיחידאי אתיין דהא אמרי' התם ור"ש היינו טעמא דכתי' שכר לאלופי שכר למקדש מה גבי נזיר יין הוא דליתסר אבל שאר משקין לא אף גבי מקדש כו' לאפוקי מדר"י דאמר אכל דבילה קעילית ושתה דבש וחלב ונכנס למקדש חייב מכלל דרבנן דר"ש כר"י ס"ל דחייב גבי מקדש בכל משקין המשכרין ואייתר להו שכר לאסור יין מצוה הוא דאתי הל"ל דרבנן ס"ל דשבועה חלה על דבר מצוה ע"י כולל כדברי הירוש' והה"נ לנזירות דדמו לשבועה וכמש"כ בס' שלפני זה דחלין על השבועה שנשבע לשתות קודם הנזירות ע"י כולל כשכולל יין של רשות עם של מצוה דשבועה דבשלמא לר"ש איסור כולל לית לי' כדאמרי' באותו סוגי' וצריך קרא לרבויי דבנזירות חלה ע"י כולל אבל לרבנן ה"ל למימר דאית להו איסור כולל ול"צ קרא לרבויי לנזירות דחיילא על השבועה דהא איסור כולל הוא ופשיטא ועוד הרי רבנן ע"כ איסור כולל אית להו כדתנן בפ' ג' דשבועות (דף כג) שבועה שלא אוכל ואכל נבילות כו' חייב ור"ש פוטר ומוקי לה בגמ' רב ושמואל ור"י ככולל דברים המותרים עם דברים האסורים דאל"כ לא חייל שבוע' על דבר מצוה ור"ש לטעמיה דלית ליה איסור כולל וה"נ אמר רבא התם דאפי' גבי שבועה אמרי' איסור כולל ודוחק לאוקמי לסתמא דסוגיא זו דנזיר כר"ל דאמר התם דלגבי שבועה לא אמרי' איסור כולל לכ"ע הואיל וה"ל איסור הבא ע"י עצמו דהא לית הילכתא כר"ל לגבי ר"י כ"ש הכא דרב ושמואל ורבא נמי כר"י ס"ל.

אלא וודאי ש"מ אפי' מאן דאית ליה איסור כולל ה"מ בנשבע לקיים את המצוה כגון שלא אוכל נבילות ושחוטא אבל לבטל את המצוה אפי' ע"י כולל נמי לא חייל הילכך

איצטריך קרא אפי' לרבנן דאית להו כולל לאסור יין מצוה דאי לא"ה ה"א דלא חל אפי' ע"י כולל על דבר מצוה דיין שנשבע עליו כמו דשבועות בכה"ג לא חלין על דבר מצוה אפי' ע"י כולל ועק"ל מסוגיא זו דבשינוי' בתרא אמרינן וא"א ר"ש ל"ל איסור חל על איסור דתניא רש"א האוכל נבילה ביה"כ פטור ופי' התוס' דמיירי כגון שנשבע שלא לשתות יין ולא מנשבע לשתות מיירי וקמ"ל קרא דמיין ושכר יזיר דאף ע"ג דבעלמ' אין איסור חל על איסור דאפ"ה נזירות חיילא על שבועה ופי' התוס' מוכרח הוא דמאי דפי' המפרש אין לו שחר כלל כאשר הרואה ירא' מעצמו ומדקאמר להאי שינויא דמיבעי ליה להאי מיין ושכר יזיר בנשבע שלא לשתות דר"ש לטעמיה דלית ליה איסור חל על איסור ול"ק הכי בשינוי' קמא דמיבעי ליה להאי קרא דמיין ושכר יזיר בנשבע לשתות דר"ש לטעמיה דלית ליה איסור חל על איסור.

מכלל דאפי' מאן דאית ליה איסור חל על איסור בכולל כמו נבילה ביה"כ דהא איסור יה"כ כולל הוא שכולל דברים המותרים עם דברים האסורים אפ"ה צריך קרא שאיסור נזירות חלה על שבועה זו שנשבע לשתות אבל אי לאו קרא לא חייל ושמ"מ דאפי' מאן דאית ליה כולל בנשבע לקיים את המצוה שלא לאכול ולשתות דבר האסור אפ"ה בנשבע לבטל את המצוה כגון נשבע לשתות כוס זה של יין וחזר ונשבע שלא לשתות יין כלל דומיא דנזיר לא חייל שבועה שניה על דבר מצוה דכוס זה שנשבע לשתות לפיכך לכ"ע אפי' מאן דאית ליה כולל צריך קרא לרבויי דנזיר בכה"ג חיילא אע"ג דכולל הוא והיינו דלא כהירושלמי וכיון דגמ' דידן לית לה כלל שתחול שבועה על דבר מצוה א"כ ה"ה בנשבע שלא לאכול כמה ימים אע"ג דחלין על ימות החול אפ"ה על שבתות וי"ט לא חיילי.

והנה בזה יש לי דקדוקי דברים הרבה וגם צריך לירד לעומקה של הלכה דיש נדר בתוך נדר דמסכ' נדרים ועוד כמה מקומות ועיין בב"י י"ד סי' רט"ו מש"כ בשם תשובת הרשב"א ושאר פוסקים ומפני שאין אנו עסוקים עתה בדינים הללו לא אאריך בזה רק הואיל ואתא לידנו אגב גררא כתבתי זה לעורר את המעיין עליו סימן סב שאלה י"ט הסמוך לשבת בין לפניו בין לאחריה ואין לו יין לקידוש היום אלא רביעית א' אם עדיף שיקדש עליו בשבת או שיקדש עליו בי"ט עדיף: תשובה הדבר ברור שקידוש ליל שבת עדיף מקידוש ליל י"ט שקידוש ליל שבת הוי מה"ת אבל קידוש ליל י"ט אינו אלא מד"ס כמש"כ הפוסקים רק בהא יש להסתפק קידוש דיום דשבת וי"ט איזה מהן קודם דהא קידוש של יום אפי' של שבת אינו אלא מד"ס כמש"כ הראב"ד בהשגות בפכ"ד מה"ש.

ונ"ל דיש לדקדק זאת מסוגיא א' דפרק התכלת (ד' מט) דאמר התם בעי מיניה ר"א ב"א מר"ח ציבור שאין להם תמידים ומוספים איזה מהן קודם והוינן עלה היכי דמי אלימא תמידים דיומא ומוספים דיומא פשיטא תמידין עדיפי דה"ל תדיר ומקודש אלא תמידין דלמחר ומוספין דהאידינא תמידין עדיפי שכן תדירי או דילמא מוספין עדיפי דה"ל מקודש וכיון דלא איפשט בעיין התם הדבר ברור דלאיזה מהן שירצה יקריב דכה"ג איבעיא לן בפ' טבול יום תדיר ומקודש איזה מהן עדיף ולא איפשיט' ופסק הרמב"ם בפ"ט מה' תמידין ומוספין דאיזה שירצה יקדים ופירש"י תדיר ומקודש תדיר בכל יום

ומקודש שהיום י"ט הוא דאי לאו י"ט ליכא מוסף ומוספין לא הוי אלא מקודש לישנא אחרינא תמידים מקודשים יותר ממוספים דתמידין קרבי ברישא.

וגבי תמידים דלמחר ומוספין דהאידינא פ' מוספים דהאידינא מקודש נינהו דהיום שבת קודש ותמידים דלמחר לא ה"ל מקודש דלמחר חול הוא. לישנא אחרינא מוספין הוי ליה מקודש קודם תמידין דמוספין יקרבו היום ותמידים לא יקרבו היום עד למחר ע"כ.

והנה ללישנא בתרא מצוה שזמנה היום מיקרי מקודש ושזמנה לאחר זמן לא ה"ל מקודש א"כ הדבר ברור בי"ט שח"ל בא' בשבת דקידוש היום של שבת קודם דה"ל תדיר ומקודש הואיל וזמנו היום ושל י"ט אינו לא תדיר ולא מקודש הואיל ואין זמנו עד למחר ובי"ט שח"ל בע"ש ה"ל של י"ט מקודש הואיל וזמנו היום ושל שבת תדיר והרשות בידו או לקדש עליו בי"ט שהוא מקודש או להניחה עד למחר לשבת שהוא תדיר דכיון דלא איפשיט בעיין שניהן שקולין הן וללישנא קמא של רש"י אין בזה שום מעלה וחשיבות מה שזמנו היום על מה שזמנו למחר ומקודש מיקרי מה שמצותו ביום קדוש כמו שבת וי"ט.

והנה באותו סוגיא לקמן גבי כדי לשבת ולשני י"ט של ר"ה פירש"י שמוספי שבת מקודש דשבת קדישא מי"ט א"כ בי"ט שח"ל בע"ש קידוש היו' של שבת קודם דה"ל תדיר ומקודש דשבת קדיש' טפי מי"ט אבל בי"ט שח"ל במ"ש בין ללישנא קמא בין ללישנא בתרא של שבת עדיף דה"ל תדיר ומקודש אי משום דזמנו היום ואי משום דשבת קדישא טפי מי"ט וליכא בין לישנא קמא ללישנא בתרא אלא הא לחוד בי"ט שח"ל בע"ש לל"ק של שבת עדיף דה"ל תדיר ומקודש דקדיש' טפי מי"ט וללישנא בתרא של י"ט מקודש הוא הואיל וזמנו היום ושל שבת ה"ל תדיר והרשות בידו להקדים איזה שירצה.

מ"מ אני תמה על הני תרי לישני דרש"י מהא דאמרי' בפ"י דזבחים (דף צ) איבעיא להו תדיר ומקודש איזה מהם קודם תדיר משום דתדיר או דילמא מקודש משום דקדיש ואמר ת"ש התמידין קודמין למוספין ואע"ג דמוספין קדישי אטו שבת למוספין אהני לתמידין לא אהני ת"ש מוספי שבת קודמין למוספי ר"ח.

אטו ר"ח למוספין דידיה אהני למוספי שבת לא אהני. ת"ש מוספי ר"ח קודמין למוספי ר"ה אף ע"ג דר"ה קדישא.

אטו ר"ה למוספין דידיה אהני למוספי ר"ח לא אהני וש"מ דקרי מקודש מה דקדשי יותר מחבירו אע"פ שהכל קריבין ביום א' כגון תמידים ומוספים ומוספי שבת עם מוספי ר"ח ושל ר"ח עם ר"ה אע"פ שכולן זמנם ביום א' וזה קשה ללישנא בתרא של רש"י וללישנא קמא קשה דהרי אפי' של ר"ח קרי ליה מקודש טפי משבת שהרי רצה למיפשט לבעיין מדמוספי שבת קודם לר"ח משום שהוא תדיר אע"ג דר"ח קדשי טפי משבת וכ"ש ר"ה דקדיש טפי אפי' מדר"ח כדאמר אע"ג דר"ה קדישא.

כ"ש דקדישא טפי משבת דהא אפי' ר"ח קדיש טפי משבת ואפי' למאי דמשני אטו ר"ח ור"ה למוספין דידיה אהני כו' היינו ביום זה שיש לו שני קדושות אהני קדושה חמורה למוספי קדושה קלה ממנה אבל מ"מ בקדושה א' ר"ח ור"ה קדישין טפי משבת וטעמא

כדפירש"י בזבחים מוספי ר"ח מקודשין משל שבת משום דאיקרי מועד ולהאי טעמא כל י"ט מקודשים טפי משבת משום דכולהו איקרי מועד כדכתיב אלה תעשו לה' במועדיכם ואכולהו י"ט הנאמרים שם בפרש' קאי ואע"ג דר"ח נמי איקרי מועד ואפ"ה קאמר הגמרא דר"ה קדשי מדר"ח נ"ל דהיינו טעמא משום דר"ה אסורה בעשיית מלאכה מן התורה מה שא"כ בר"ח ואע"ג דשבת חמיר טפי מר"ה דאסור אפי' במלאכת אוכל נפש ובסקילה משא"כ בר"ה ושאר י"ט מכל מקום כיון דשבת לא מיקרי מועד וי"ט מיקרי מועד מקדשי טפי משבת אע"פ שחמיר מהן לענין מלאכה אבל ר"ח ור"ה שניהם קרויין מועד אהני לן מה שר"ה ושאר י"ט אסורין במלאכה דקדשי טפי מר"ח שמותר בעשיית מלאכה א"נ הא דר"ח איקרי מועד לא ידעינן ליה אלא מקרא דדברי קבלה דקרא עלי מועד כדאמר בפ' כיצד צולין (ד' עו) ואע"ג דר"ח נמי כתיב בההיא פרשה דאלה תעשו לה' במועדיכם איפשר לומר דלאו עליה קאי כמו דלא קאי אשבת ותמיד וכמש"כ התוס' התם ולא קאי אלא ארגלים משא"כ ר"ה דכתיבי באמצע רגלים אחר פסח ועצרת הא וודאי עליה נמי קאי האי במועדיכם וכיון דקרא לר"ה מועד בתורה בהדיא משא"כ ר"ח דלא ידעינן דמיקרי מועד אלא מקרא דדברי קבלה ר"ה קדשי טפי מדר"ח וראשון נ"ל עיקר מ"מ ש"מ דר"ה ושאר י"ט קדשי טפי משבת.

ונ"ל שמה שדחקו לתוס' לפרש דשבת קדישא טפי מי"ט משום דק"ל הא דאמרינן בפ' התכלת ת"ש אין פוחתין מששה טלאים המבוקרים בלשכת הטלאים כדי לשבת ולשני י"ט של ר"ה היכי דמי אילמא דאית ליה תמידין ומוספין טובא הווי אלא לאו דל"ל וש"מ תמידין עדיפי ופרש"י וש"מ תמידין עדיפי דלא אמרינן יקרבו הד' בשבת לתמידין ומוספין ויבטל תמידי י"ט שני של ר"ה אלמא תמידים של יום שני עדיפי ממוספי שבת ואע"פ שמוספי שבת מקודש הן דשבת קדיש מי"ט ע"כ.

ואס"ד דר"ה קדיש טפי משבת ע"כ הכי קא דייק דתמידים עדיפי דלא אמרינן יקרבו לתמידין ומוספין של ר"ה וליבטל תמיד של שבת אלמא תמידים של שבת עדיפי ממוספי ר"ה המקודש ומאי קושיא הרי למוספין של ר"ה צריכים שבעה כבשים כמו שנא' בקרא בהדיא ואין ששה טלאים הללו כולן מספיקים למוספי ר"ה אבל אי אמרת דשבת קדיש טפי מר"ה דייק שפיר דתמידים עדיפי מדלא קרבי ב' מהן למוספ' של שבת דסגי ליה בב' כבשים לבד ואע"ג דתנן התם ולא המוספין מעכבין זה את זה ס"ל לרש"י ז"ל דהיינו דווקא המוספין דשני מינים אין מעכבין זה את זה וכדתנן התם למעלה מזה (דף מד) הפרים והאילים והכבשים והשעירים אין מעכבין זה את זה דמשמע דמין על חבירו אינו מעכב אבל דחד מינא מעכבי אהדדי שאם אין לו מנין הקצוב לאותו מין כגון שאין לו אלא ששה כבשים לחוד או פחות מהן מעכבי אהדדי דאי לא תימא הכי אדאשמעינן הפרים כו' דמין על שאינו מינו לא מעכבי אהדדי ה"ל לאשמעינן דחד מינא לא מעכבי אהדדי כ"ש מין על שאינו מינו: ומ"מ נ"ל דזה אינו ראייה ומצידה תברא דהא קתני סיפא אר"ש אם היה להם פרים מרובים ולא היה להן נסכים יביא פר א' ונסכיו ולא יקרבו כולן בלא נסכים אלמא אפי' פרים דחד מינא נינהו אינן מעכבין זה על זה וע"כ לא פליגי רבנן עליה דר"ש אלא דס"ל דיקריבו כולן בלא נסכים עדיף טפי משיקריב אחד מהן בלבד עם נסכיו אבל היכא דאין לו אלא פר אחד מודו רבנן דקרב לחוד.

ותדע דאמר התם פר מת"ל לפי שנא' בתורה פרים ומנין שאם לא מצא ב' מביא א' ת"ל פר ששה כבשים מה ת"ל לפי שנא' בתורה שבעה ומנין שאם לא מצא ז' יביא ו' ת"ל ששה ומנין שאם לא מצא ששה יביא ה' כו' ואפי' א' כו' ומנין שמעכבין זא"ז כלומר כשיש להן כל מנין הקצוב ת"ל יהיו הרי לרבנן נמי אפי' דמין אחד אין מעכבין זא"ז ונ"ל דה"ט דרבנן דס"ל דיותר טוב להקריב כל מנין הפרים בלא נסכים משיביא פר אחד ונסכיו משום דפרים אם עבר יומו בטל קרבנו אבל נסכים יש להן תקנה להקריבן למחר וליומא אחרינא כדאמר מר ומנחתם ונסכיהם אפי' בלילה ואפי' למחר וטעמא דר"ש יליף לה התם מקרא וגזירת הכתוב הוא והא דתנן הפרי' והאילים והכבשים והשעירים אין מעכבין זא"ז דמשמע הא דחד מינא מעכבין זא"ז היינו משום דתנא מילתא פסיקתא נקט דמין על אינו מינו לעולם אינו מעכב אפי' בדאיתנהו משא"כ במין א' בדאיתנהו מעכבי אהדדי וכדאמ' ומנין שמעכבין זא"ז ת"ל יהיו ובדאיתנהו מיירי וכמ"ש וכן פרש"י ותוס' דהאי ומנין שמעכבין זה את זה בדאיתנהו מיירי ע"ש וכה"ג מצינו באיברים ופדרים דבדאיתנהו מעכבים ובדליתנהו לא מעכבי כדאמר בפ' כיצד צולין ומה שיש להקשות ע"ז מפרים ואלים וכבשים ושעירים דחג דפליגי ר"י ורבנן בפ"ד דסוכה (ד' מח) כ"כ במ"א.

ונחזור לענייננו הרי נתברר די"ט לגבי שבת מקודש מיקרי והשתא נקטינן בי"ט הסמוך לשבת בין לפניה בין לאחריה כיון דשבת ה"ל תדיר וי"ט ה"ל מקודש שקולין הן כיון דלא איפשיט בעיין דתדיר דלמחר כגון תמידין ומוספין דהאידינא דהוה ליה מקודש הי מינייהו עדיף ושקולין הן מי שאין לו יין אלא לקידוש היום דחד מינייהו יקדש באיזה יום שירצה ושל חבירו יבטל דהא כמו דאמר במקודש דהאידינא ותדיר דלמחר דאי תדיר עדיף מוספין דהאידינא בטלים ה"נ י"ל איפכא דתדיר דהאידינא כגון תמיד' ומקודש דלמחר כגון מוספין דאי מקודש עדיף תמידים דהאידינא בטלין וה"ה דה"ל לר"ח בר אבין למיבעיא איפכא ככה"ג תמידין דהאידינא ומוספין דלמחר מאי תמידין עדיפי דה"ל תדיר או דילמא מוספין עדיפי דה"ל מקודש.

דהא וודאי אי אמרת דמקודש עדיף מקודש דלמחר עדיף מתדיר דהאידינא כדאמר לגבי תדיר דאי תדיר עדיף תדיר דלמחר עדיף ממקודש דהאידינא אלא דר"ח בר אבין חדא מינייהו נקט וה"ה לחבירו דאס"ד דאפי' את"ל מקודש עדיף היינו מקודש דהאידינא לגבי תדיר דהאידינא דוקא דתרווייהו בני חד יומא נינהו אבל לא מקודש דלמחר לגבי תדיר דהאידינא דכיון דזמן מצותו של תדיר היום לא דחינן ליה מפני המקודש דלאחר זמן ולפיכך לא קמיבעיא ליה איפכא.

א"כ תקשה לך היאך רצה למיפשט לבעיין מהא דאין פוחתין מששה טלאים כו' וש"מ תמידין עדיפי כלומר תדיר עדיף ממקודש מדלא קרבי למוספים של יום המקודש ותמידין דתדיר יבטלו לגמרי דילמא מיירי דיום המקודש חל לאחרונה לפרש"י דשבת מקודש מי"ט ומיירי כגון שח"ל י"ט של ר"ה בחמישי וששי בשבת ולמאי דפי' די"ט מקודש משבת כגון שחל י"ט בא' ובב' בשבת הילכך מקריבין אותו לתדיר דהאידינא ואין מניחין אותו למקודש דלאחר זמן ולא תפשוט מכאן למקודש דהאידינא ותדיר דלמחר דתדיר עדיף.

אלא וודאי ש"מ דאי אמרת מקודש עדיף אפי' מקודש דלמחר נמי עדיף מתדיר דהאידינא וא"ת דמדלא מוקי לה בתדיר דהאידינא ומקודש דלמחר דמזה יש להביא ראיה לפירש"י דשבת מקודש מי"ט ומדתנן כדי לשבת וב' י"ט של ר"ה דאקדמי לשבת למיתנייה ברישא קודם לי"ט ש"מ דמיירי בי"ט שחל להיות אחר שבת דה"ל מקודש דהאידינא ותדיר דלמחר דומיא דבעיין אבל לדידי תקשה כיון די"ט מקודש משבת והתנא מקדים למיתני לשבת ברישא קודם לי"ט ה"ל תדיר דהאידינא ומקודש דלמחר ומנלן למיפשט מיני' לבעיין דמקודש דהאידינא ותדיר דלמחר הא לאו מילתא היא דאע"ג דאקדמיה לשבת קודם לי"ט מ"מ איפשר לאוקמי אפי' לפירש"י בי"ט שחל להיות קודם לשבת אלא שדרך התנא למיתני בכ"מ שבת קודם לי"ט משום דשבת קבועה וקיימא וי"ט ב"ד מקדשים ליה חביבא ליה שבת לאקדומי' ליום טוב והרי רש"י גופיה אפי' לפי שיטתו דס"ל דשבת מקודש מר"ה אפי' הכי אסברה לה בר"ה שח"ל קודם לשבת שפי' ולהכי צריכים ששה שמא יארעו ב' י"ט של ר"ה בה' ובו' בשבת ויצטרכו בכל יום ב' כו' ע"כ דה"ל לפי שיטתו מקודש דלמחר ותדיר דהאידינא ע"כ ס"ל נמי הכי וכמש"כ.

ותדע דע"כ א"א לומר כן דאי מקודש עדיף מתדיר ה"מ בדיומו אבל בשל מחר ותדיר דיומא פשיטא לן דמקודש דלמחר לא עדיף מתדיר דהאידינא ולא מיבעיא לן אלא בתדיר דלמחר הוא דיש לומר דעדיף ממקודש דהאידינא אבל לא איפכא שהרי א"ל ר"ח תניתוה התמידים אין מעכבין את המוספין ולא המוספין מעכבין את התמידים ה"ד אילימא דאית ליה וליקדם כו' אלא פשיטא דלית ליה ואי דיומו אמאי תדיר ומקודש תדיר עדיף אלא לאו דלמחר וקתני אין מעכבין זא"ז אלמא כי הדדי נינהו והשתא מנ"ל דמיירי מתמידים דלמחר ומוספין דהאידינא דה"ל דומיא דבעיין דילמא מיירי ממוספין דלמחר ותמידים דהאידינא דה"ל תדיר דיומי' ומקודש דלמחר הילכך מקודש הואיל ושל מחר הוא לא עדיף מתדיר דהאידינא וכי הדדי נינהו אבל מקודש דהאידינא ותדיר דלמחר דומיא דבעיין לעולם אימא לך דמקודש קודם הואיל ודהאידינא הוא עדיף מתדיר שאינו אלא של מחר אלא וודאי הא פשיטא לן דאי מוספין דהאידינא קדמי לתמידים דלמחר אלמא מקודש עדיף ה"ה לשל מחר ראוי ליקדם לתדיר דהאידינא וכיון דעכ"פ ש"מ ממתני' דשל מחר לא עדיפא מתדיר דהאידינא ה"נ דמקודש דהאידינא אע"ג דזמנו היום לא עדיף מתדיר של מחר דאין לחלק בין של היום לשל מחר ואי מקודש עדיף מתדיר ל"ש של היום ל"ש של מחר עדיף ואי גרע מיניה בין של מחר בין של היום גרע הילכך בנידון דידן נמי י"ט שחל להיות אחר שבת די"ט מקודש אע"פ שהוא של מחר ושבת דתדיר ה"ל דהאידינא אפ"ה אי אמרת מקודש עדיף מניחו למחר וכיון דלא איפשט בעיין ומספיקא כי הדדי נינהו א"כ הרשות בידו להניח היין לקידוש היום של י"ט דלמחר המקודש ושבת התדיר אע"ג דהאידינא הוא תיבטל דכמו שאם בוודאי כי הדדי נינהו אין שום מעלה של היום לשל מחר ה"נ לדידן דמחמת ספיקא כי הדדי נינהו נמי אמרינן הכי: ואין לדחות דלענין קידוש היום אפי' בי"ט שחל להיות בע"ש ואפי' לפי רש"י דשבת ה"ל תדיר ומקודש מ"מ של י"ט דהאידינא עדיף משבת דלמחר משום דאיפשר שיזדמן לו יין עד למחר לקדש עליו ויוצא ידי חובת שניהם אבל אם מניחו לצורך שבת דלמחר של י"ט דהאידינא וודאי יבטל ואין ספק מוציא מידי וודאי והא דמיבעיא ליה במוספין דהאידינא ותמידים דלמחר דאי אמרת תדיר עדיף מוספין דהאידינא בטילין דמניחם לצורך תמידים

דלמחר ול"א אין ספק מוציא מידי ודאי דהא איפשר שיזדמן לו כבשים עד למחר לתמידים משום דתמיד טעון ביקור ארבעה ימים קודם לשחיטתו כדאמרין בההיא סוגיא ואפי' אם יזדמנו לו כבשים א"א להקריבן למחר לתמידים כיון שלא נתבקרו ד' ימים קודם ודאי וודאי הוא הילכך תמידים דלמחר דתדירי עדיף ולפ"ז דווקא נקט לבעיין במוספין דהאידינא ותמידים דלמחר דאלו איפכא מוספין דלמחר ותמידים דהאידינא אפי' את"ל מקודש עדיף מתדיר מ"מ מקריבין אותן לתמידים דלמוספין דלמחר איפשר שיזדמן לו כבשים אחרים עד זמן הקרבתן דהא מוספין אין טעונין ביקור קודם הילכך ה"ל ספק וודאי ואין ספק מוציא מידי וודאי דהא ליתא דא"כ היכי רצה למיפשט לבעיין דמוספין דהאידינא ותמידין דלמחר דתמידין עדיפי מהא דאין פוחתין משה טלאים דלא אמרינן יקרבו לצורך מוספין דקדישי ותמידין דתדירי יבטלו.

ממאי דמיירי שחל להיות ר"ה המקודש קודם לשבת התדיר ומדלא קרבי בר"ה דקדים ומקודש ש"מ תדיר עדיף דילמא מיירי שר"ה המקודש ח"ל אחר שבת התדיר הילכך קרבי בשבת התדיר וקדים דאם לא קרב בשבת תיבטל תמידים של שבת בוודאי אבל לצורך מוסף ר"ה הא איפשר שיזדמנו לו כבשים עדיין ואין ספק מוציא מידי וודאי ולעולם בבעיין מוספין דהאידינא ותמידין דלמחר דודאי וודאי הוא מקודש עדיף אלא וודאי ש"מ שכל היכא שכמדומה לו שלא יזדמנו לו כבשים למחר דרך מציאות איפשרי לא אמרינן דילמא יזדמנו לו ע"י איזה סיבה רחוקה ואי מקודש עדיף מניחין אותן לצורך מוספי מחר ותמידים דהאידינא בטלים והוא הדין בנידון דידן נמי אמרי' הכי.

ועוד ע"כ אין זה סברא לומר דאי מקודש עדיף אפ"ה תדיר דהאידינא קודם למוספין דלמחר משום דאיפשר שיזדמנו לו כבשים לצורך מוספין של מחר משא"כ בתמידי מחר דא"א משום דתמיד טעון ביקור קודם. דהא נמי איפשר שיזדמנו לו טלאים מבוקרים ד' ימים קודם שהרי התם פריך רבינא והא איכא צפרא דתלתא בשבתא וגירסת רש"י צפרא דחד בשבתא והני ששה שבעה הוו ופירש"י דבשלמא דבין הערבים ודב' וג' איכא למימר שיחזור ביום א' אחר טלאים המבוקרים ד' ימים קודם כו' ע"כ.

אם כן מאי מיבעיא מוספים דהאידינא ותמידין דלמחר הא וודאי מוספין דהאידינא קדמי דעבר יומו בטל קרבנו ואילו לצורך תמידי' עדיין איפשר שיזדמנו לו מבוקרים ד' ימים קודם אלא וודאי ש"מ כדאמרן וא"כ ה"נ בנידון דידן אם אין לו יין אלא כדי כוס א' לקידוש היום וחל י"ט המקודש סמוך לשבת דתדיר בין מלפניו בין מלאחריו אם אינו מצפה שיזדמן לו יין דרך מציאות איפשרי לשמא יזדמן לו יין ע"י איזה סיבה רחוקה לא חיישינן הילכך אם ירצה להניח היין על קידוש היום דלמחר הרשות בידו ואם ירצה לקדש עליו היום הרשות בידו כיון דלא איפשט בעיין דתדיר ומקודש איזה מהן קודם שניהן שקולין הן וכמשכ"ל ואל תדחה בקש את דברי לומר דבשלמא למאי דס"ל דתדיר עדיף ממקודש בוודאי א"ש דתדיר דלמחר עדיף ממקודש דהאידינא ולא חיישינן לשמא יזדמנו לו כבשים מבוקרים ע"י איזה סיבה רחוקה לצורך תדיר דלמחר ולא ידחה בוודאי את המקודש לגמרי דאין לנו להכניס את התדיר העדיף בספק דדילמא לא יזדמנו לו כבשים למחר לצרכו אבל למאי דלא איפשט בעיין ומחמת ספיקא כי הדדי נינהו אם כן מוטב יקדש עליו האידינא מלהניחו למחר דדילמא יזדמן לו יין ע"י איזה סיבה למחר

ויקיים קידוש היום דלמחר נמי אבל אם יניחנו לצורך מחר ממילא יבטל קידוש היום
דהאידינא לגמרי דע"כ א"א לומר כן שהרי ר"ח רצה לפשוט לבעיין מדתנן התמידים
אינן מעכבין את המוספין כו' אלמא כי הדדי נינהו והרי אע"ג דלדידיה כי הדדי נינהו
הרשות בידו להניחו לצורך מחר.

ולא אמרינן כיון דכי הדדי נינהו יקריבו היום דאילו לצורך מחר איפשר שיזדמנו לו
עדיין וש"מ דלא חיישינן לה ה"נ בנידון דידן לא חיישינן לה הילכך מסוגיא זו דפ'
התכלת עולה לנ"ד למאי דלא איפשט בעיין וכהדדי נינהו די"ט הסמוך לשבת בין מלפניה
בין מלאחריה די"ט ה"ל מקודש ושבת ה"ל תדיר הרשות בידו להניח היין של קידוש
ליום המחרת בין שהוא שבת בין שהוא י"ט ושל היום שהוא תיבטל אבל מ"מ נ"ל דשל
יומו קדים מיום המחרת דאפי' את"ל מקודש עדיף מתדיר והיום שבת אפ"ה יקדש היום
ושל מחר תיבטל וכן אם היום י"ט אפי' את"ל דתדיר עדיף יקדש היום ושל שבת התדיר
כיון שאין זמן מצותו עד למחר תיבטל ודבר זה יש ללמוד מסוגיא א' דפ' כל התדיר (דף
צא) דאמרינן התם איבעיא להו תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחט לשאינו תדיר מאי מי
אמרינן כיון דשחט מקריב ליה או דילמ' יהיב לאחר דממס בדמו עד דמקריב ליה
לתדיר והדר מקריב לשאינו תדיר ומשמע וודאי דלאו משום דכבר שחט ליה הוא
דמיבעיא לן דלא מזלזלינן ביה למרס בדמו עד דמקריב ליה לתדיר אלא ה"ה בכל דבר
מצוה שהגיע כבר זמנה וזמן חבירתה עדיין לא הגיע מיבעי' לן כגון הכא דהשאינו תדיר
שנשחט כבר הרי ראוי למצותו להקריבו ולזרוק את דמו והתדיר שלא נשחט עדיין אינו
ראוי למצותו להקריבו ולזרוק דמו שהרי אמר התם ת"ש ד"א ברכת היין תדירה וברכת
היום אינו תדיר ותדיר וש"ת תדיר קודם ומשני ה"נ כיון דאתיא כמאן דשחט
לתרווייהו דמי תו אמר ת"ש דאר"י הלכה מתפלל אדם של מנחה ואח"כ מתפלל של
מוסף ומשני ה"נ כיון דאתיא זמן תפלת מנחה כמאן דשחט תרווייהו דמי ומדמדמי ברכות
ותפלה להא דקדים ושחטיה דמדמקדימין ברכת היין לברכת היום ומנחה למוסף אע"ג
דזמן מוסף קדים ובא לזמן מנחה וברכת היום קדים לברכת היין דכבר קידש היום ועדיין
יין לא בא והרי גבי ברכה ותפלה ל"ש להאי טעמא דזלזול אי מקדמינן א' לחברתה ש"מ
דמש"ה מיבעיא בקדים ושחט לשאינו תדיר ברישא הואיל ושחטיה וזמן מצותו מוכנת
וראוי עכשיו אבל התדיר שלא נשחט זמן מצותו עדיין אינו ראוי ומוכנת והשתא א"ש
דמדמי ליה ברכה ותפלה שהרי זמן מוסף דמצפרא קדים לשל מנחה דלא הגיע זמנה
אלא מחצות ולמעלה וברכת היום זמנה קדים לברכת היין שכבר קידש היום כו' ואפ"ה
ברכת היין ותפלת מנחה קודמין וה"ה לקדים שחטיה לשאינו תדיר ברישא ודחי כיון
דעכשיו כבר מטא נמי זמן מנחה וכבר בא יין כמאן דשחט לתרווייהו דמי והשתא איפשר
לומר כל היכא דקדים שחטיה לשאינו תדיר ברישא מקריב ליה קודם לתדיר הואיל
וכבר הגיע זמן מצותו ואע"פ שאינו תדיר אין לו שום מעלה אפ"ה קדים מקריב ליה
ברישא קודם לתדיר הואיל ומצותו מוכנת ומזומנת משא"כ התדיר כיון שלא נשחט
עדיין אין מצותו מזומנת עדיין אע"פ שבידו לשוחטו ולהזמינו למצותו.

והשתא נראין הדברים ק"ו לבעיין דפ' התכלת במקודש דהאידינא ותדיר דלמחר דמקודש
דהאידינא שכבר הגיע זמן מצותו השתא וזמנו של התדיר לא יחול עליו מצותו עד לאחר

זמן וגם אין בידו לזמן מצותו היום ועוד אפי' את"ל תדיר עדיף ממקודש מ"מ המקודש יש לו עכ"פ מעלת מקודש לא כ"ש דמקודש דהאידינא עדיף מתדיר דלמחר.

ולא מיבעיא דמקודש דהאידינא קדים לתדיר דלמחר אלא אפי' קרבן דהאידינא שאינו לא תדיר ולא מקודש עדיף לשל מחר התדיר ומקודש דומיא דקדים ושחטי' לשאינו תדיר ברישא: ובע"כ צ"ל דההיא בעיא דר"ח ב"א דפ' התכלת דמקודש דהאידינא ותדיר דלמחר הי מינייהו עדיף באת"ל קא בעי לה את"ל תדיר ושאינו תדיר וקדים ושחטיה לשא"ת ברישא דיהיב לאחר דממרס בדמו ומקריב לתדיר קודם לו מקודש דהאידינא ותדיר דלמחר מאי אבל את"ל בשחטיה לשאינו תדיר דכיון דשחטיה מקריב ליה קודם לתדיר כ"ש מקודש דהאידינא אתדיר דלמחר דמקודש דהאידינא עדיף וכדאמרן והרי שם במסקנא דשמעתא דפ' כל התדיר דאם קדים שחטיה לשאינו תדיר קדים ומקריב ליה קודם לתדיר ומעתה כ"ש למקודש דהאידינא דקדים לתדיר דלמחר אפי' את"ל תדיר עדיף ה"מ בשניהם זמנם היום אבל מקודש דהאידינא וודאי עדיף מתדיר דלמחר מק"ו משאינו תדיר ואינו מקודש בקדים ושחטיה הואיל ומזומן למצותו קדים לתדיר לפי המסקנא.

דהכי אמרינן התם א"ל רב אחא בריה דרבא לר"א שחטו קודם חצות פסול משום שנא' בין הערבים קודם לתמיד כשר ויהא אחר ממרס בדמו עד שיזרוק דם התמיד אלמא אע"פ דקדים ושחטי' לפסח אפ"ה תמיד קודם לו ודחי הב"ע דקדים ושחטיה לתמיד ברישא א"ל רב אחא סבא לר"א מתניתין נמי דיקא דקתני עד שיזרוק הדם ולא קתני עד שישחוט ויזרוק הדם הרי לפי המסקנא מוכח מדלא קתני עד שישחוט ויזרוק הדם דמיירי בקדים ושחטיה לתמיד ברישא והשתא דוק מיניה לאידך גיסא דוקא משום דקדים ושחטיה לתמיד הא לא קדים ושחטיה זריקת הפסח קדים להקרבת התמיד וה"ה לקדים ושחטיה לשאינו תדיר ברישא כיון דשחט מקריב ליה וכ"ש דמקודש דהאידינא עדיף מתדיר דלמחר.

והרי איפשט בעיין דפ' התכלת דמקודש דהאידינא עדיף מתדיר דלמחר מההיא דפכ"ה ואל תתמה ע"ז דמצינו בהרבה מקומות הכי דלא איפשט בעיין בדוכתה ואיפשט לן ממקום אחר בעיין דהני כהני שלוחי דידן או שלוחי דרחמנא בפרק ד' דנדרים דלא איפשטא במקומה ואיפשט לן מדאמרינן ר"ה בדר"י בפ"ק דיומא ובפ"ק דקדושין הני כהני שלוחי דרחמנא.

גם בעיא דרמי ב"ח בפ"ק דנדרים אי בעיקרא קא מתפיס או בהיתרא קא מתפיס ולא איפשטא התם ולדעת הרמב"ן איפשטא מפ"ג דנזיר וכמש"כ הר"ן שם משמו וכהנה רבות בתלמוד. ולפי"ז כיון דמקודש דהאידינא עדיף מתדיר דלמחר א"כ בי"ט שחל להיות בערב שבת בנידון דידן מקדש עליו בי"ט ושל שבת תיבטל.

ולא מיבעיא לדידי די"ט יש לו מיהת מעלת מקודש אלא אפי' לפירש"י די"ט אין לו שום מעלה לגבי שבת אלא של שבת ה"ל תדיר ומקודש אפ"ה די"ט שמצותו השתא עדיף וקדים לשל שבת דלאחר זמן וחייב לקדש עליו בי"ט היום ושל שבת דלמחר תיבטל כדאמרינן גבי קדים ושחטיה לשאינו תדיר ברישא והא וודאי אין טעם לחלק בין תדיר לחוד כההיא דפ' כל התדיר ובין תדיר ומקודש כמו שבת לגבי י"ט לפירש"י אלא וודאי

כמו קדים לשאינו תדיר ברישא קדים לתדיר ה"נ י"ט דקדים לשבת עדיף משבת שלאחריו אף ע"פ שהוא תדיר ומקודש לפירש"י והיכא שחל י"ט בשבת אפי' למש"כ די"ט ה"ל מקודש וה"ל תדיר ומקודש דלא איפשטא בפ' כ"ה דאיזה מהן קודם ואיזה שירצה יקדים ה"מ בשתיהן של היום אבל בתדיר ומקודש של מחר של היום קדים משום דכבר הגיע זמן מצותו כ"ש תדיר דהיום כגון שבת שעדיף וקדים לי"ט של מחר המקודש.

ואל תטעה לומר דאע"ג דשאינו תדיר קדים לתדיר בקדים ושחטיה אפי' הכי דילמא מקודש את"ל דמקודש עדיף מתדיר י"ל דמקודש אלים טפי ואפי' דלמחר עדיף מתדיר דהשתא הא ליתא שהרי אתינא למיפשט שם לבעיין דקדים ושחטיה לשאינו תדיר מהא דתנן שלמים של אמש חטאת ואשם של יום של אמש קודם לשל יום הא דיום דומיא דאמש וה"ד דקדים שחטיה לשלמים חטאת ואשם קדמי הרי אע"ג דחטאת ואשם לאו תדיר הן אלא מקודש מ"מ מדקדים ושחטיה לשאינו מקודש אפ"ה המקודש קודם הה"נ לקדים ושחטי' לשאינו תדיר תדיר קודם ואם איתא הא אע"ג דמקודש דאליה קדים לשאינו מקודש אפ"ה תדיר דגרע מיניה לא עדיף משאינו תדיר בקדים ושחטיה אלא וודאי ל"ש כ"ש מקודש דלמחר דלא אלים מתדיר דהאידינא ותדיר דהאידינא עדיף: שוב ראיתי להרמב"ם שכתב בפ"ט מהלכות תו"מ עבר או שכח ושחט את שאינו תדיר או הפחות בקדושה תחילה מקריבו ואח"כ שוחט את התדיר או את המקודש הרי דס"ל ז"ל דבשאינו מקודש נמי היכא דקדים ושחטיה מקריב ליה קודם למקודש מ"מ אע"פ שלכאורה נראה כן דבעיין דהתכלת איפשט לן מהא דכל התדיר אכתי יש לי לדון בו דאע"ג דבקדים ושחטיה לשאינו תדיר מקריב ליה קודם כדסלקא שמעתא דפ' כ"ה אפ"ה אין לפשוט ממנה לבעיין דהתכלת למקודש דהאידינא ותדיר דלמחר דשל האידינא עדיף ושל מחר תיבטל לגמרי ומקריב למוספין דהאידינא וממילא תמידין דלמחר בטיילין לגמרי וכן בנדון דידן דמקודש האידינא ושל מחר בטל לגמרי משום די"ל דע"כ לא קאמר בקדים ושחטיה לשאינו תדיר מקריב ליה הואיל וכבר מזומן למצותו וקדים לתדיר ה"ט משום דאין התדיר נדחה לגמרי מהקרבה דהא איפשר להקריבו אחר שאינו תדיר אבל בציבור שאין להם תדיר ומקודש אלא כדי לא' מהם אם אמרת להקריבו למוספים דהאידינא תמידין דלמחר בטיילין לגמרי דהא אין לו מה להקריב אכתי י"ל את"ל תדיר עדיף ממקודש אפילו תדיר דלמחר עדיף ממקודש דהאידינא כדי שלא תיבטל התדיר לגמרי דאליה טפי מפני המקודש והה"נ איפכא את"ל מקודש עדיף מתדיר אפילו של מחר עדיף מתדיר דהאידינא באין לו אלא כדי לא' מהם כדי שלא ידחה המקודש דאליה טפי לגמרי מפני התדיר הקל ממנו וה"נ לענין קידוש היום דנ"ד נמי נימא הכי.

ויש לי להביא סייג לסברא זו שהרי בפ' כ"ה אבעיין דתדיר ומקודש איזה מהן קודם אמר ת"ש התמידין קודמים למוספין כו' עד למוספי ר"ח לא אהני וכמש"ל ועוד מייתי מברכת היין קודם לברכת היום ומהא דאר"י הלכה מתפלל של מנחה ואח"כ מתפלל של מוסף אע"ג דברכת היום ומוסף קדשי וכתבו התוס' וצריך לדקדק בפ' התכלת גבי התמידין אינן מעכבין את המוספין דאיכא כי הך בעיא דתדיר ומקודש ולא פשיט מיניה מידי דלא מייתי הכא ראיות דהתם והנהו דהתם ל"מ הכא ע"כ.

ובע"כ אני מוכרח לפרש דלק"מ דבפ' כ"ה שניהם קריבים בזה אחר זה ואין שום א' מהם בטל לגמרי אלא דמיבעיא איזה מוקדם ליקרב ואיזה מאוחר ממנו והילכך פשיט ליה מכל הני דמייתי התם שאין שום א' בטל לגמרי אלא דזה מוקדם וזה מאוחר ממנו דומיא דבעיין דהתם אבל בעיין דפ' התכלת הוי בגוונא אחרינא דתדיר ומקודש איזה מהם קודם וחבירו בטל לגמרי כגון ציבור שאין להם אלא כדי לא' מהם אי תמידים דתדירי עדיפי ומוספין בטילין לגמרי א"נ איפכא ופשיט ליה מכה"ג שהאחד קרב וחבירו בטל לגמרי וזה ברור ומוכרח.

וש"מ דיש לחלק בין מה שיש לו דין קדימה על חבירו ומ"מ אין חבירו בטל לגמרי ובין שאין לו אלא כדי א' מהם שהא' קרב והשני בטל לגמרי אם כן איפשר לומר אף ע"ג דאיפשט בעיין שנייה דפכ"ה דקדים ושחטיה לשאינו תדיר ברישא דמקריב ליה קודם ה"ט משום דמ"מ התדיר יקרב אחריו אבל בההיא דהתכלת דאין להן אלא כדי לאחד מהם אכתי א"ל את"ל דתדיר עדיף ממקודש אע"ג דמקודש הוא דהאינא והתדיר הוא של מחר אפ"ה מוטב שיבטל המקודש דהאינא הקל משיבטל התדיר דלמחר לגמרי החמור ועדיף מיניה.

מ"מ אין זה ראיה מוכרחת לחלק בין דין קדימה להיכא דבטל לגמרי דאע"ג דהגמ' לא מייתי להני פשיטותא דפ' כ"ה בפ' התכלת ודפ' התכלת בפכ"ה משום דבכל דוכתא ניחא ליה להביא פשיטותא דדמיא לבעיין דמוקדם להקרבה והשני יקרב אחריו מביא בפכ"ה דדמיא לבעיא דהתם. והיכא דהשני נדחה לגמרי מביא בפ' התכלת דדמי לדהתם אבל לפי האמת איפשר שאין לחלק ביניהם וכיון דאיפשט לן לענין קדימה אע"פ שחבירו יקרב אחריו דקדים שחטיה לשאינו תדיר דמקריב ליה קודם לתדיר ה"ה דשל היום קודם לשל מחר אע"ג דעדיף מיניה במעלת תדיר ומקודש מ"מ מדברי הרמב"ם מוכח להדיא כמ"ש בתחילה שכתב בספ"ח מהלכות תו"מ לא מצאו אלא שני כבשים אם יקריבו אותן למוסף היום אין להן תמידים למחר הרי הדבר שקול אם הקריבו למוסף היום הקריבו ואם רצו להניחו למחר לתמידין יניחו ע"כ הרי דס"ל דלא איפשטא בעיין דפ' התכלת הילכך כתב דהדבר שקול ואם רצו להניחו למחר לתמידין יניחו ואף ע"ג דגבי קדים ושחטיה לשאינו תדיר ברישא כתב שם בפ"ט עבר או שכח ושחט את שאינו תדיר או הפחות בקדוש' תחלה מקריבו ואח"כ שוחט את התדיר או את המקודש וש"מ דס"ל דבעיין דפכ"ה איפשטא.

ובע"כ צ"ל דס"ל דשאני בין היכא שא' מהן נדחה לגמרי לבין היכא שיקרב אחריו דכל היכא שיקרב אחריו הואיל וקדים שחטיה לשאינו תדיר או לשאינו מקודש מקריב ליה קודם הואיל ומ"מ התדיר ומקודש נמי יקרב והיינו בעיין דקדים שחטיה לשאינו תדיר דאיפשטא לן לפי המסקנא וכמ"ש אבל כל היכא שאחד מהן נדחה לגמרי כבעיין דבפ' התכלת התדיר או המקודש קרב ושאינו תדיר ומקודש נדחה לגמרי ואפי' זמנו היום והתדיר ומקודש זמנו למחר הוא נדחה לגמרי בפניהם ואם א' תדיר וא' מקודש הדבר שקול ולאיזה מהן שירצה יקריבו וחבירו בטל לגמרי הילכך נקיטינן בי"ט הסמוך לשבת בין לפניה בין לאחריה ואין לו אלא שיעור רביעית כדי קידוש אחד בלבד כיון דשבת הוי ליה תדיר וי"ט מקודש למאי דלא איפשט בעיין דהתכלת כדעת הרמב"ם שקולין הן

והרשות בידו או לקדש היום או להניחו על קידוש של מחר בין שהוא שבת בין שהוא י"ט מיהו ה"מ קידוש של שבת של יום וקידוש י"ט בין של יום ובין של לילה דאין להם עיקר מה"ת כמ"ש בתחלת תשובה זו הילכך שקולין הן אבל קידוש של ליל שבת דהוי מה"ת אע"ג דעל היין אינו אלא מד"ס כיון דעיקר הקידוש הוא מה"ת לפיכך קדים לי"ט שכל עיקרו של קידוש אינו אלא מד"ס והיינו דתניא בפ' ע"פ (ד' קה) כבוד יום וכבוד לילה כבוד יום קודם ואם אין לו אלא כוס אחד אומר עליו קידוש היום מפני שקידוש יום קודם לכבוד יום וכבוד לילה ומיני' פריך התם לר"נ ב"י דאמר מי שלא קידש בע"ש מקדש והולך כל היום כולו ואי איתא לישבקיה עד למחר וליעבד ביה תרתי ומשני חביבה מצוה בשעתה אלמא מקדש בליל שבת וקידוש יום השבת בטל לגמרי אע"ג דאיכא בהדיה כבוד היום דעדיף מכבוד לילה כ"ש דקדים קידוש ליל שבת לקידוש ליל י"ט והא וודאי הא לא דמי לבעיין דהתכלת למוספים דהאידינא ותמידים דלמחר דאמר' כי הדדי נינהו ולא אמרינן חביבה מצוה בשעתה דהתם תרי מילי נינהו וכן קידוש יום שבת וי"ט תרי מילי נינהו הילכך הרשות בידו לבטל של יומו מפני של יום המחרת הואיל ושקולין הן אבל קידוש ליל שבת דוודאי עדיף מקידוש יום שבת מהני הא דחביבה מצוה בשעתה שלא לישבקיה עד למחר ועיין מש"כ הפוסקים ז"ל גבי הפטרת ראש חודש וחנוכה ואין להאריך בזה, כן נראה לי: דיני יום טוב סימן סג שאלה עיסה שנילושה בי"ט של עצרת או ר"ה וסוכות בזה"ז שהעיסה בחזקת טומאה אם יש קפידא לקרות לה שם חלה קודם שתאפה ולהניחה עד מוצאי י"ט או הרשות בידו לאפותה כולה ולקרות לה שם חלה לאחר האפייה: תשובה בפ' אלו עוברין (ד' מו) תנן כיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט רא"א לא תקרא לה שם עד שתאפה בן בתירא אומר תטיל בצונן אר"י לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא אלא מפרשתה ומנחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה ומוקי לה בגמ' דכ"ע טובת הנאה אינה ממון והכא בהואיל קמפלגי ר"א סבר אמרינן הואיל ואי בעי מיתשיל עלה ממוני' היא ור"י סבר לא אמרינן הואיל וכתבו התוס' הקשה בקו' א"כ יקרא לה שם ואח"כ תאפה מטעם הואיל ואי בעי מיתשיל עלה ור"י כיון דיכול לעשות בלא הואיל אין לנו לעשות ע"י הואיל ע"כ וא"ת א"כ אמאי שרי ר"א לאפות משום דכל חדא וחדא חזיא ליה כדלקמן בלא הואיל יכול לעשות ע"י הטלה לצונן ואור"י דהכי עדיף טפי מהטלה לצונן דאיכא למיחש שלא תזהר יפה ויבא לידי חימוץ ע"כ.

וכיון דכל היכא דאפשר לעשות בלא הואיל אין לנו לעשות ע"י הואיל א"כ י"ל דע"כ לא שרי ר"א לאפות קודם קריאת שם משום הואיל דכל חדא וחדא חזיא ליה אלא בי"ט של פסח משום חשש חימוץ דהא א"א בהטלת צונן מה"ט שפי' התוס' אבל בשאר י"ט עדיף טפי לקרות שם קודם אפייה ולהניחה עד הערב דהא אם החמיצה ל"ל בה מלאפות קודם קריאת שם משום הואיל כיון דיש לה תקנה בלא הואיל אין לעשות ע"י הואיל גם בפירש"י שלפנינו מבואר להדיא כסברת ר"י שכ' וא"נ קרא עליה שם מצי למיפא לה הואיל ואי בעי מיתשיל עלה כו' וכל כמה דאיפשר למיעבד שפיר בלא שום הואיל ניחא למיעבד ע"כ.

וק"ל על פירש"י ותוס' דהא אמרי' התם איתמר האופה מי"ט לחול רח"א לוקה לא אמרינן הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזיא ליה רבה אמר אינו לוקה אמר הואיל ובסיפא

דשמעתתא אמרי' אמר רמי ב"ח הא דר"ח ורבה מחלוקת דר"א ור"י היא דר"א סבר אמרינן הואיל ור"י סבר לא אמרינן הואיל ואהואיל דמלאכת י"ט קאי ולא אהואיל דאי בעי מיתשיל עלה שהרי דחי התם ע"כ לא קאמר ר"א התם דאמרי' הואיל אלא דבעידנא דקא עיילו לתנורא כל חדא וחדא חזיא ליה לדידיה כו' וע"כ לא קאמר ר"י התם דלא אמרינן הואיל אלא דאיכא חדא דלא חזיא לא לדידיה ולא לאורחיה כו' והשתא לפירש"י ור"י מנ"ל דפליגי ר"א ור"י בהואיל דילמא באופה מי"ט לחול כ"ע מודו דאמרי' הואיל כרבה וה"נ במתני' כ"ע מודו דבדלא איפשר בלא הואיל שפיר אמרי' הואיל ובדאיפשר אין לנו לעשות ע"י הואיל לכ"ע ובהא לחוד פליגי אי מוזהרין עליה בבל יראה ובבל ימצא וממילא הא דהואיל בהא תליא דלר"א מוזהרין עליה בב"י וא"כ הא וודאי לא איפשר בלא הואיל שהרי א"א לקרות שם קודם משום חשש חימוץ שהרי אחר קריאת שם אי אפשר לאפותה ובע"כ צריך לאפותה תחילה ואע"ג שאם אופה תחילה לא שרי אלא ע"י הואיל וכל חדא וחדא חזיא ליה הא כיון דא"א בלא הואיל אפי' ע"י הואיל שפיר דמי ולר"י דס"ל לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא ויש לו תקנה בלא הואיל ע"י קריאת שם קודם שתאפה ומשום חשש חימוץ ל"ל בה דלא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה הילכך לאו שפיר דמי לאפות תחילה משום הואיל דכל חדא וחדא חזיא לי' דהא כיון דאיפשר לעשות בלא הואיל לפיכך אין לנו לעשות ע"י הואיל אלא ע"כ אין חילוק בין איפשר ללא איפשר ומאן דאית ליה הואיל בכל גווני אית ליה ומאן דלית ליה בכל גווני לית ליה והשתא ע"כ רבה כר"א ור"ח כר"י וש"מ דלא כפירש"י ור"י.

ונ"ל דלק"מ דהא דאמר רמי ב"ח ור"י סבר לא אמרינן הואיל לאו ממתני' גמר לה דהא איכא למידחי כדדחינן אלא אבריייתא סמיך דאמר התם ר"י לא קיבלה להא דרמי דאמר ר"א ור"י בהואיל פליגי משום דתני' א"ל ר"י לדבריה הרי הוא עובר משום לא תעשה כל מלאכה ושתיק ליה ואי איתא לימא ליה טעמא דידי משום הואיל ומדקאמר ליה לדבריה הרי הוא עובר משום לא תעשה כל מלאכה ש"מ מה"ת לית ליה לר"י הואיל וכיון דמה"ת לית ליה הואיל הא וודאי אין לחלק בין איפשר ללא איפשר ואע"ג דשמיע ליה לרמב"חאהא ברייתא ל"ק ליה הא דר"י משום דר"ז שני לה התם דילמא אהדר ליה במכילתא אחריתא ובע"כ דאפי' את"ל דמאן דאית ליה הואיל אפי' בדאיפשר נמי אית ליה מ"מ צ"ל דרמי אההיא ברייתא סמוך דאל"כ מנ"ל לרמי דר"י ל"ל הואיל דהא ר"י לא איירי במתני' כלל מקריאת שם חלה אימתי קורא לה אי קודם שתאפה או לאחר שתאפה שהרי ל"פ במתני' אלא שר"א אוסר לקרוא לה שם קודם שתאפה משום חשש חימוץ ולר"י שפיר דמי ואם רוצה קורא לה שם קודם ואם תחמיץ ל"ל בה דלא זהו חמץ שמוזהרין עליו אבל שיהא אסור לאפותה קודם קריאת שם בהא לא שמענו לר"י דלית ליה הואיל ומחמיר בהא יותר מר"א וא"ל דר"י תרתי קולי אית לי' אם רוצה אופה קודם משום הואיל אלא משום דשמיע ליה לר"א דדוקא אופה קודם משום חשש חימוץ אהדר ליה לא זהו חמץ ואם רוצה קורא שם קודם.

אלא וודאי הא דאמר רמב"ח ור"י ס' לא אמרינן הואיל אבריייתא סמיך ומינה יליף דקא"ל לדבריה ה"ה עובר על לא תעשה כל מלאכה ש"מ דל"ל הואיל. ותדע לך עוד דע"כ רמב"ח אההיא ברייתא קא סמיך בהא דאמר ר"י לית ליה הואיל דאל"כ אמאי קאמר

הא דרבה ור"ח מחלוקת ר"א ור"י היא ואלו לב"ב דאמר במתני' תטיל בצונן מדלג דלוגי דהא כיון דמ"ל מדאר"י מפרשתה ומנחתה עד ערב דדוקא הוא אבל לאפות קודם קריאת שם אסור כ"ש בן בתירא דקאמר תטיל בצונן דאין מטריח ליה במעשה כ"ש דשמע מיניה דלאפות קודם קריאת שם אסור משום דלית ליה הוואיל והל"ל בן בתירא ור"י סברי לא אמרינן הוואיל ומ"ט שביק לבן בתירא ולא קאמר אלא ר"י לחוד אע"כ משום דמבן בתירא ליכא למישמע מיניה מידי די"ל דס"ל אם רוצה שלא לקרוא לה שם עד שתאפה שפיר דמי דאית ליה הוואיל אלא בהא לחוד פליג אדר"א דאלו ר"א ס"ל קורא שם עד שלא תאפה דוקא ולא סגי ליה בהטלת צונן משום דאיכא למיחש דילמא לא יזהר יפה ויבא לידי חימוץ ולבן בתירא לא חיישינן להכי וא"כ בדר"י נמי איכא למימר הכי ומ"ל דר"י ל"ל הוואיל אלא וודאי ש"מ דאברייטא סמיך בהא דקאמר ר"י לית ליה הוואיל וכדאמרן: הרי ישבתי דעת רש"י ור"י דאפי' ר"א דא"ל הוואיל וקי"ל כוותיה כמו שפ' ר"פ ז"ל אפ"ה כל היכא שאיפשר לעשו' בלא שום הוואיל אין לנו לעשות ע"י הוואיל א"כ בשאר י"ט שאינו של פסח אפי' לר"א אסור לקרות שם קודם שתאפה משום הוואיל דהא אפשר להפרישה ולהניחה עד הערב בלא שום הוואיל אבל מ"מ רש"י עצמו תבריה לגזיזי' בסוף שמעתא אהא דקאמר אבל הכא דחזיא מיהת לאורחים אימא ה"נ דאמרינן הוואיל כתב ואי קשיא הא דאר"י לא זהו חמץ שמוזהרין עליו כו' אלמא לית ליה הוואיל ואי בעי מיתשל עליה אפי' לחומרא וכ"ש הוואיל דהכא לקולא כו' וכמדומה דפי' הכתוב בריש שמעתא הוואיל ואי בעי מיתשל עלי' ל"ג אלא ה"ג ר"א סבר אמרי' הוואיל ור"י סבר לא אמרינן הוואיל וה"פ ר"א סבר שרי לאפותה דאע"ג דסוף סוף איכא חדא דלא חזיא ליה אין כאן איסור מלאכה הוואיל וכל חדא וחדא חזיא ליה דמצי למישקל מכל חדא פורתא ור"י סבר לא אמרי' הוואיל דהא סופו ליטול א' מהן לחלה הילכך כיון דטובת הנאה אינה ממון ולא עבר עלה מנחתה עד הערב וישרפנה ע"כ ואם כן כיון דלכ"ע לא אמרינן להאי הוואיל ואי בעי מיתשל עלה תו לק"מ הא דהקשו רש"י ותוס' דא"כ תקרא לה שם ואחר כך תאפה מטעם הוואיל ואבמ"ע דהא לא אמרי' להאי הוואיל לכ"ע וא"כ אין לנו ראייה דכל היכא שאיפשר לעשות בלא הוואיל אין ראוי לעשות ע"י הוואיל ולפי"ז בשאר י"ט נמי שרי לאפות קודם קריאת שם למאי דפסקו ר"פ דהלכה כר"א.

וענ"ל לה"ר דלמאי דפירש"י דכ"ע אפי' ר"א לית ליה להאי הוואיל ואי בעי מיתשל עלה וטעמא דאמרי' לא תקרא לה שם עד שתאפה הוא כדי שלא תחמיץ ויעבור עליה בבל יראה הוא משום דס"ל טובת הנאה ממון והרי התם תניא רבי אומר הלכה כר"א ולמאי דפירש"י דהא דאוסר לר"א לקרות שם קודם שתאפה משום חשש חימוץ הוא משום דס"ל טובת הנאה ממון וה"ל כדידיה ועובר עליה בבל יראה א"כ הא דאמר רבי הלכה כר"א לאו אכולה מילתא דר"א קאי דאלו לר"א טובת הנאה ממון והרי בסוף פ"ב דקדושין (דף נח) גבי גונב טבלו של חבירו דפליגי רבי ור' יוסי ב"י מהדר הגמ' לכולהו לישני דהתם דכ"ע ס"ל טובת הנאה אינה ממון אלמא רבי טובת הנאה אינה ממון ס"ל ודלא כר"א ובע"כ צ"ל דל"ק רבי הלכה כר"א אלא בהא לחוד דס"ל דאמרי' הוואיל למאי דמוקי רמב"ח לפלוגתא דר"א ור"י בהוואיל אבל לא בטובת הנאה ממון דהא לרבי טובת הנאה אינה ממון ס"ל והשתא אס"ד דל"א הוואיל אלא בלא איפשר א"כ אמאי קא שרי רבי לאפות קודם קריאת שם משום הוואיל דכל חדא וחדא חזיא ליה כיון דלדידיה

טובת הנאה אינה ממון ואין מוזהר על חלה בבל יראה הא איפשר להניחה עד הערב ואע"פ שתחמיץ לית לן בה וא"צ לשום הואיל והא אמרת כל היכא דאיפשר בלא הואיל לא שרינן ליה ע"י הואיל ולרבי הא איפשר בלא הואיל ואמאי שרי לאפות קודם קריאת שם ע"י הואיל דבשלמא לר"א א"ש דלדידיה כיון דס"ל טובת הנאה ממון לא איפשר בלא הואיל דאם מניחה עד הערב תחמיץ ועובר עליה בבל יראה הילכך שרי ליה ע"י הואיל אבל לרבי דס"ל טובת הנאה אינה ממון קשה אלא ע"כ ש"מ דלמאי דבעי רמי ב"ח לאוקמא פלוגתייהו בהואיל ואפ"ה שרי רבי ע"י הואיל אע"ג דלדידיה אפשר לעשות בלא הואיל דש"מ דלמאן דאית ליה הואיל אפי' באיפשר נמי שרי ע"י הואיל ואפי' למאי דדחי ר"פ התם דע"כ לא קאמר ר"א התם דאמר' הואיל אלא בעידנא דקא עיילו לתנורא כל חדא וחדא חזי לי' לדידיה אבל הכא דלאורח' כו' מ"מ האי הואיל דגבי אפיות י"ט וודאי אמרי' לר"א ולרבי דאמר הלכה כר"א וש"מ מדרבי דאמר' הואיל אפי' בדאיפשר וכדאמרן ואם כן איכא למישמע מיניה לשאר י"ט דלר"א נמי אע"ג דאיפשר בלא הואיל ע"י הואיל נמי שרי דמדרכי בי"ט של פסח נשמע לר"א נמי בשאר י"ט וכמש"כ.

ומיהו זה אינו אלא לגי' רש"י ופירושו דהואיל ואי בעי מיתשל עליה לא אמרינן לכ"ע אבל הרי"ף והרא"ש והתוס' ועוד כמה פוסקים דס"ל דטעמא דר"א לאו משום דס"ל טובת הנאה ממון דכ"ע טובת הנאה אינה ממון אלא דס"ל לר"א דאמר' הואיל ואי בעי מיתשל עליה ובע"כ הא דלא שרא ר"א לקרות שם ואח"כ תאפה משום הואיל ואי בעי מיתשל עליה ה"ט דכיון דאיפשר לעשות בלא הואיל אין לעשות ע"י הואיל א"כ בשאר י"ט נמי אסור לאפות קודם קריאת שם מ"מ נ"ל הואיל ולגי' רש"י ופי' הוכחנו דאפי' באיפשר נמי שרינן ע"י הואיל וה"ה למש"כ התוס' שם ועי"ל הואיל ואי בעי מיתשל עליה לא שכיח ל"א להתיר כו' ע"כ ולפי"ז אין ראייה לומר דבאיפשר לא אמרי' הואיל א"כ ה"ה נ"שאר י"ט אף ע"ג דאיפשר לקרות שם קודם אפייה ולהניחה עד הערב וא"צ להואיל אפ"ה שרי לעשות ע"י הואיל ולאפות קודם והה"נ למש"כ התוס' שם בשם רשב"א שנ"ל שדעת רש"י כיון שהסל מצרפן וסופו ליטול א' על כולן נמצא שטרח בדבר שא"ר לאכילה אלא מטעם הואיל שרי דאי בעי לא מפריש חדא לחלה אלא בצע פורתא מכל חדא וחדא וכל חדא וחדא חזיא ליה וכיון דכי נמי לא תקרא לה שם עד שתאפה לא שרי אלא ע"י הואיל ואם יקרא לה שם קודם שתאפה הווי תרי הואיל ותרי הואיל לא אמרינן ע"כ א"כ בשאר י"ט נמי שרי לאפות בלא קריאת שם דהא ליכא אלא חד הואיל ול"ל בה ועי' מ"ש בזה בדיני פסח בס"ד ובא"ח סי' תק"ו, כנ"ל: סימן סד שאלה במקומות אלו בשנים הללו מצויים טריפות כמו כשירות מחמת בדיקות הריאה אם מותר לשחוט בהמה בי"ט או לא: תשובה בפ"ד דביצה (דף לד) גבי דרסה או שטרפה בכותל ושהתה מע"ל ושחטה כשרה וצריכה בדיקה בעי ר"י מר"ז מהו לשחטה בי"ט מי מחזקינן ריעותא בי"ט או לא ולא איפשר בעיין ופירש"י בשלמא שאר בהמות אע"ג דמחמרינן אנפשיה ובדקינן מיהו סמכינן ארובא ורוב בהמות אינן טריפות ע"כ וכתב הר"ן כיון דלא איפשר בעיין מסתברא דנקטינן בה לחומרא דה"ל ספק דאורייתא ולחומרא ע"כ ובהג"א בשם א"ז כתב אבל במקום שהטריפות מצויות כמו הכשירות אסור לשחוט בהמה בי"ט ע"כ ש"מ דס"ל נמי דאזלינן בה לחומרא אבל הרא"ש כתב

מדאמרין התם א"ל תנינא אין מלבנין את הרעפים לצלות בהן והוינן בהן מאי קעביד ואר"י הכא ברעפים חדשים עסקינן מפני שצריך לבדקן א"ל אנן מפני שצריך לחסמן מתנינן לה ונראה דהכי הילכתא דהא ר"ל סבר כהאי לישנא דקאמר הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשום ליבון רעפים נגעו בה והיינו משום חיסום דאיכא חיוב חטאת משום מכה בפטיש אבל משום שצריך לבדקן ליכא חיוב חטאת וכ"ד הרמב"ם להקל בפ"י מה' י"ט וכ"ד הרשב"א כמ"ש הה"מ שם.

ורש"ל כתב שם ביש"ש ולא אבין את דבריהם דאילו חיישי' ללישנא קמא דר"י דאמר מפני שצריך לבדקן ליתא לדר"ל לגבי ר"י ע"כ והא וודאי לאו תשובה היא דכיון דאליבא דר' יוחנן איכא תרי לישני ולר"ל שמעינן ליה בהדיא דס"ל כלישנא בתרא דר"ל עדיפא לן דכל למעוטי במחלוקת טפי עדיף וכן דרך הפוסקים בכ"מ.

עוד כתב רש"ל ועוד דילמא תרווייהו איתא דחיישינן לבדקן ולחסמן ומאן לימא לן דלבדקן לא חיישינן ע"כ וגם זה אינה תשובה דע"כ מאן דמתני מפני שצריך לבדקן ל"ל טעמא דחיסום וס"ל דאינו חייב משום גמר מלאכה דמכה בפטיש דאל"כ למה מניח איסור וודאי דחיסום ותופס את הספק דלבדקן דאסור משום חששא בעלמא דילמא פקעי אבל מאן דמתני מפני שצריך לחסמן י"ל דס"ל דאיכא נמי איסורא מפני שצריך לבדקן אלא שמפרש טעמא שבגררא דידיה יש כאן איסור בוודאי הילכך אפי' את"ל דר"י מפני שצריך לחסמן קאמר י"ל דלאו משום דל"ל לבדקן אלא איסור הוודאי נקט ועוד קמ"ל דשייך בזה חיסום אבל מדר"ל מייתי שפיר הרא"ש ראייה דע"כ ל"ל טעמא דלבדקן מדקאמר הכא בקדירה כו' נגעו בה ואברייתא קאי דמחייבת שופת את הקדירה בשבת משום מלאכה ול"ל למיתלי בליבון רעפים הל"ל סתמא הכא בקדירה חדשה עסקינן ומשום חיסום שהרי טעמא דברייתא א"א לפרש אלא משום חיסום אבל טעמא דמתני' דליבון רעפים י"ל משום לבדקן וה"ל תלי תניא דמפרש טעמא בדלא מפרש אלא וודאי פשיטא ליה לר"ל דמשום לבדקן ל"ל בה והא דאסר ליבון רעפים במתני' א"א לפרש אלא משום חיסום אבל משום בדיקה ליכא לאוסרן להכי תלי טעמא דקדירה חדשה דבריית' בליבון רעפים דמתני' למימרא דההיא ברייתא היא עיקר הואיל ומתני' מסייע ליה וכדאמר בכ"מ תנינא להא דת"ר למימרא דברייתא זו עיקר הוא וש"מ דס"ל לר"ל דמפני לבדקן מספק אין לאסור דאל"כ אין סיוע ממתניתין לחיסום דברייתא כיון דאיכא למימר טעמא דליבון רעפים דמתניתין משום בדיקה היא וא"כ מהא דר"ל שפיר מוכח דל"ל טעמא דלבדקן כנ"ל בכוונת הרא"ש ודבור הגון הוא ויפה פסקו הרמב"ם והרשב"א והרא"ש לבעיא זו להקל.

עוד נ"ל דיש ראייה ברורה להקל לבעיא זו ודלא כהר"ן דכתב דה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא והוא משום דק"ל מאי קמבעיא ליה מהו לשחטה ב"ט מכדי איסור מלאכה שלא לצורך אוכל נפש ב"ט אסורה מה"ט כמו איסור טריפה וכמו שחששו לאיסור טריפה ואע"פ ששהתה מע"ל אפ"ה צריכה בדיקה לאחר שחיתתה באברים הפנימים ה"נ יש לחוש דילמא טריפה היא ואסור לשחטה ב"ט מה"ט גופיה ובע"כ אני מפרש דהאי בדיקה לאחר ששהתה מע"ל ושחטה אינו אלא מדרבנן דאילו מה"ט בששהתה מע"ל בלחוד סגי לה וא"צ בדיקה אח"כ והיינו דמסתים לי' סתומי דרסה וטריפה בכותל

או שרצצתה בהמה ומפרכסת ושהתה מע"ל ושחטה כשירה ולא תנן במתניתין דצריכה בדיקה אחר השחיטה אלא דבגמ' אמרי אמוראי התם דצריכה בדיקה ואי בדיקה זו מה"ת היאך תנא כשירה סתמא כיון דעדיין מחוסרת בדיקה וביצתה דשיחלא קמא אסורה אלא וודאי בדיקה זו דרבנן היא ותנא דינא דאורייתא קתני.

והשתא א"ש הא דמיבעיא ליה מהו לשחטה בי"ט מי מחזקינן ריעותא בי"ט מדרבנן כמו גבי טריפה או לא דשאני גבי טריפ' כיון דאיפשר למיקם עלה דמילתא בבדיקה לאחר שחיטה הצריכו רבנן למיבדקה אבל גבי יו"ט דא"א למיקם עלה דמילתא מחיים לא גזרו שהרי לגבי סירכת הריאה צריכה בדיקה משום חשש טריפו' כמו שפירש"י וש"פ ואלו לגבי יו"ט לא חיישינן לה דאל"כ בהמה בי"ט היאך שחטינן א"ד הכא כיון דאתייליד בו ריעותא שאני ואפי' גבי יו"ט מחזקינן ריעות' משא"כ גבי ריאה דלא אתייליד ריעותא לפיכך לא חיישינן גבי יו"ט.

א"נ י"ל דה"ט דאע"ג דמשום איסור טריפה מחזקינן ריעותא מדרבנן להצריך בדיקה בשהתה מעת לעת לגבי יו"ט לא חיישינן לה דמשום שמחת יו"ט אקילו רבנן כדאשכחן בכ"מ במס' ביצה שהקילו רבנן באיסור של דבריהם משום שמחת יו"ט. ועוד אני אומר דנהי דלא איפשטא לבעיין הכא יש לנו לפשטה ליה ממקום אחר דבפ"ג דחולין (ד' נא) אר"נ בית הרחם אין בו משום ריסוק איברים ואמרינן ת"ש ושוינ שאם נולד הוא ומומו עמו שזה מן המוכן ודחי הב"ע שהפריס ע"ג קרקע כלומר שנינער לעמוד והרי התם אמר ר"י א"ר עמדה א"צ מע"ל בדיקה וודאי בעי הלכה אין צריך בדיקה ור"ח בא"א אחת זו ואחת זו צריכה בדיקה אר"י ב"א א"ר פשטה ידה לעמוד אע"פ שלא עמדה עקרה רגלה להלך אע"פ שלא הלכה ורח"א ננערה לעמוד אף ע"פ שלא עמדה והרי הא דמשני הב"ע שהפריס על גבי קרקע היינו ננער' לעמוד וכדפירש"י והיינו כר"ח דננערה לעמוד כעמדה דמי והרי אפי' בעמדה כ"ע מודו דבעי בדיקה ואי ס"ד דמחזקינן ריעותא בי"ט אכתי הוי סייעתא לר"נ דאי בית הרחם יש בו משום ריסוק איברים אמאי הוי מן המוכן ומותר לשוחטו בי"ט בנוולד הוא ומומו עמו הא אע"ג שהפריס על גבי קרקע אכתי בעי בדיקה והרי מחזקינן ריעותא בי"ט ואסור לשוחטו ואע"ג די"ל הא דדחי בהפריס על גבי קרקע באת"ל אין מחזיקין ריעותא ביו"ט הוא דדחי לה הרי מ"מ לפי"ז איכא למיפשט מהא א' משתי אלה או דבית הרחם אין בו משום ריסוק איברים או דאין מחזקינן ריעותא בי"ט ה"ל לשינוי' הב"ע בשהלכה דאפי' בדיקה א"צ לר"י א"ר ותו לא תפשוט מיניה מידי לא לדר"נ ולא לבעיא דר"י ואע"ג דלרחב"א אפי' הלכה צריכה בדיקה הא קי"ל כר"י א"ר דהלכה א"צ בדיקה וכ"פ ז"ל דהא השתא נמי דמשני הב"ע שהפריס ע"ג קרקע לא אתיא אלא כר"ח דא' ננערה לעמוד אע"פ שלא עמדה דאלו שאר אמוראי עמידה ממש בעו אלא כיון דהלכה כר"ח לא חש לה הגמ' ה"נ ה"ל לשינוי' בשהלכה דאפי' בדיקה ל"צ לרב יודא אמר רב דה"כ דתו מהשתא לא תפשוט מיניה לא לדר"נ ולא לבעיא דר"י אלא וודאי ש"מ דקים ליה להגמרא דאין מחזקינן ריעותא בי"ט הילכך לא חש לתרץ בהלכה אלא אפי' בהפריס ע"ג קרקע נמי סגי ואל תתמה ע"ז דכה"ג מצינו רבות בתלמוד דלא איפשטו בעיין במקומה ואיפשט לן ממקום אחר ומקצתן מביא הרמב"ן בספר המלחמות בפ"ג דברכות גבי בעיין דנשים בבה"מ דאורייתא או דרבנן ונ"ל דגם זו כאחד מהן מ"מ מהא אין להקשות להר"ן דס"ל דבעיין

לחומרא משום דהוא ז"ל כתב בפ' א"ט אהא דר"נ דבית הרחם אין בו משום ריסוק איברים דהקשו הראשונים דמאי קמ"ל פשיטא דאל"כ רוב הנולדים ימותו ופי' ז"ל דוודאי פשיטא לן דברובא ליכא ריסוק איברים אלא אי מיעוטא דמתרסקי בשעת לידה הוי מיעוטא דשכיחא כיון דאיכא למיקם עלה דמילתא בשיהוי מע"ל לא סמכינן ארובה כדכ' לעיל דמה"ט צריך לבדוק בסירכת הריאה דמיעוטא דשכיחא ניהו מש"ה קמ"ל דמיעוטא דמתרסקי בבית הרחם מיעוטא דלא שכיח הוא ולא חיישינן לה כלל ומאן דדחי לסייעתא כדאמר בגמרא ס"ל דמיעוטא דשכיחא הוא ע"כ וכיון דלפי' ז"ל אפי' למאן דדחי לסייעתא אינו אלא מיעוטא ולא חיישינן לה מה"ת אלא מדרבנן בעלמא הואיל דמיעוט זה שכיח הוא כמו בדיקות הריאה שאינו אלא מדרבנן כמש"כ הוא ז"ל בפ"ק דחולין א"כ י"ל ע"כ לא מיבעיא ליה לר"י אי מחזקינן ריעותא בי"ט אלא בריעותא גמורה דחיישינן לה מה"ת להצריכה בדיקה כמו הא דדרסה או טרפה בכותל דלהר"ן הוי ליה מה"ת בדיקה זו מדחשיב ליה לספיקא דאורייתא אבל ההיא דבית הרחם אפי' את"ל דצריך בדיקה אינו אלא מדרבנן בעלמא משום מיעוט המצוי ומה"ת לא חיישינן למיעוטא א"כ כ"ש דבדיקה דהפריס על גבי קרקע דבית הרחם אינה אלא מדרבנן א"ל דלענין יו"ט לא גזרו רבנן להחזיק ריעותא מטעמא דאמרן למעלה וא"כ לא איפשוט לן בעיא דר"י מהא דאלו טרפות כלל אבל מ"מ הדבר מוכרע מעצמו דההיא בעיא דר"י נמי האי ריעותא אינו אלא מדרבנן בעלמא ומטעמא דאמרן ואפ"ה אפילו בריעותא דרבנן נמי מיבעיא ליה אי מחזקינן לה בי"ט או לא א"כ שפיר איפשוט בעיא דר"י מהא דא"ט וכדאמרן וא"ת למאי שפי' דבריעותא גמורה דצריכה בדיקה מה"ת לא מיבעיא לן דוודאי מחזקינן ריעותא בי"ט וכי מיבעיא ליה לר"י בריעותא דרבנן.

א"כ תקשה לך הא דתנן בפ"ג דביצה (דף כה) בהמה מסוכנת לא ישחוט אא"כ יש שהות ביום לאכול ממנה כזית צלי רע"א אפילו כזית חי מבית טביחתה והרי לכ"ע מותר לשחוט בהמה מסוכנת אם יש שהות ביום לאכול ממנה ואמאי והרי מסוכנת אסורה עד שתפרכס כדתנן בפ"ב דחולין (ד' לז) ופירכס שאמרו לאחר שחיטה כדא"ר התם ואי מחזקינן ריעותא בי"ט ניחש שמא לא תפרכס לאחר גמר שחיטה.

וי"ל דדל אנא מהכא אפי' תימא דבעיא דר"י הוא בריעותא גמורה של תורה אכתי תפשוט ליה מהא דמסוכנת דמשמע התם בחולין דמיהת אסור' כל כמה דלא פירכסה וכ"מ להדיא מד' הפוסקי' ז"ל אע"כ ההיא מסוכנת דביצה לא מיירי מההיא מסוכנת דחולין דמפרש התם ה"ד מסוכנת כל שמעמידין אותה ואינה עומדת אלא מיירי ממסוכנת דעלמא שהיא חולה ביותר ונטויה למות וקדים שחיט לה עד שלא תמות ומסוכנת זו א"צ בדיקה כלל לאחר שחיטה והשתא לדידי נמי לא קשה מידי: וא"ת אכתי תקשה מהאי שמעתא דאמר התם אמר רמי ב"א הפשט וניתוח בעולה וה"ה לקצבים מכאן למדה תורה דרך ארץ שלא יאכל אדם בשר קודם הפשט וניתוח ואמר מאי קמ"ל אילמא לאפוקי מדר"ה דאמר נשחטה בחזקת היתר עומדת עד שיודע לך במה נטרפה והא תנן מתניתין כדר"ה דתנן רע"א אפילו כזית חי מבית טביחתה מאי לאו מבית טביחתה ממש ודחי לא ממקום שטובחת אכילתה והשתא אי מחזקינן ריעותא בי"ט תקשה לך למאי דאמר ממקום שטובחת אכילתה דהיינו לאחר בדיקה וכיון דאסור לאכול מן הבהמה קודם בדיקה אם כן בהמה בי"ט היכי שחטינן והרי בין לת"ק בין לר"ע מותר לשחוט

אפי' מסוכנת אם יש שהות ביום כדי לאכול ממנה למר כדאית ליה ולמר כדא"ל הא לק"מ דאפי' למאי דפי' דבעיא דר"י היא בריעותא דרבנן די"ל דסתמא דגמרא נמי ספוקי מספקא ליה אי מחזקינן ריעותא בי"ט אי לא ואת"ל קאמר את"ל אין מחזקינן ריעותא בי"ט א"ל ממקום שטובחת אכילתה ולא תסייע לר"ה מהא והרי ממש"כ תבין שהשווינו את המחלוקת בין הר"ן לש"פ דכ"ע כל היכא דבעי בדיקה מה"ת כגון מסוכנת דחולין שמעמידין אותה ואינה עומדת א"נ ספק דרוסה א"נ שאר ספק טריפ' דבעו בדיקה מה"ת כדאמרינן בפ' א"ט לכ"ע מחזקינן ריעותא ביו"ט ואסור למישחטנה וכל היכא דלא בעי בדיקה אלא מדרבנן לכ"ע דאין מחזקינן ריעותא דהא אפי' הר"ן לא נקט לבעיא דר"י לחומרא אלא משום דה"ל ספיקא דאורייתא הא בריעותא דרבנן אפי' הוא ז"ל מודה דה"ל ספיקא דרבנן ואזלינן לקולא ואין מחלוקת בין הר"ן לשאר פוסקים אלא בעוף הנדרס לבד ובשהה מע"ל דבעי בדיקה להר"ן בדיקה זו מה"ת היא וה"ל ספיקא דאורייתא אין מחזקינן ריעותא ולחומרא אזלינן ולשאר פוסקים בדיקה זו דעוף הנדרס אינו אלא מדרבנן וספיקא להקל וכ"כ שכ"נ עיקר ועתה נבוא לנ"ד שבשני' הללו דשכיחי טריפות כמו כשירות במקומות הללו אם כן לכאורה למש"כ ראוי להחמיר לד"ה דכל כה"ג כ"ע מודו דמחזקינן ריעותא בי"ט וכדברי הא"ז.

אבל מכל מקום יש לי לדון ולהתיר דהא מה ששכיחי טריפות כמו כשירות בשנים הללו הכל הוא מחמת טריפו' שבריאה מחמת חומרת האחרונים שהחמירו חומרות הרבה בבדיקת הריאה והרי הרבה מן האחרונים צווחו ככרוכי' ע"ז על שמאבדין ממון ישראל בחנם אלא שכבר נהגו כן וא"כ כה"ג לא גרע מעוף הנדרס דעכ"פ איסורא דרבנן איכא לאכלה בלא בדיקה ואפ"ה לא מחזקינן ריעותא בי"ט למאן דא"ל דבדיקת עוף הנדרס אינו אלא מדרבנן כ"ש הכא דאינו אלא חומרא בעלמא ואפי' איסור דרבנן ליכא ואע"ג דיש לחלק דבשלמא בעוף הנדרס ה"ט דמותר לשוחטה בי"ט דכיון דמה"ת א"צ בדיקה אלמא רובן אחר שהיות מע"ל בחזקת כשירות קיימו סמכינן ארובא ואמרינן דוודאי תמצא כשירה והרי שחיטה זו צורך יו"ט היא דאתי למיכל מיניה ואע"ג דמדרבנן צריכה בדיקה משום חשש טריפה אפ"ה לגבי יו"ט לא גזרו מטעמא דאמרן אבל בנידון דידן כיון דעכ"פ ספק שקול הוא אם אתי למיכל מיניה או לא שהרי מחצה מן הבהמות אינן ראויין לאכילה מכח חומרות האחרונים ואם תמצא בה איזה מן החומרות האלה אין סופו לאכלה הא וודאי בספק שקול מחזקינן ריעותא בי"ט י"ל דהא ר"פ פסקו כרבה דס"ל בפ"ג דפסחים (ד' מו) באופה מי"ט לחול דאינו לוקה משום דהואיל ומיקלעיה ליה אורחים חזי ליה ולדידיה אמרינן התם בהא דתנן בהמה מסוכנת לא ישחוט אלא כדי שיוכל לאכול הימנה כזית צלי מבע"י יוכל לאכול אע"ג דלא בעי למיכל משום הואיל ואי בעי למיכל מצי אכיל משום הכי ישחוט וה"נ כיון דמדינא שרי ואין סופו לאכלו אלא מפני חומרא בעלמא והואיל ואי בעי לאכול מצי אכיל מש"ה ישחוט ואע"ג דלרבה נמי אע"ג דאית ליה הואיל מכל מקום איסורא דרבנן איכא דהא ה"ט לדידיה דאיצטריכו רבנן עירוב תבשילין מיום טוב לשבת כדאמרי' התם וגבי בהמה מסוכנת משום הפסד ממונו הוא דשרי משום הואיל ולא גזרו רבנן הא כיון דספק שקול הוא דהא מחצה אין בהם אפי' טריפות של המחמירים ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא ותלינן שבהמה זו היא מן המחצה שסופו לאכלה דהא אפי' אם היא מן המחצה שאין סופו לאכול הימנה אפ"ה

מה"ת שרי לשחוט ב"ט משום הואיל ואי בעי למיכל מצי אכיל ולפי"ז נראה דאם רוב בהמות נמצאו טרפה אף ע"פ שהוא מחמת חומרא אסור לשחטן ביו"ט כיון דרובן אין סופו לאכול ה"ל כוודאי ואע"ג דא"ל הואיל אפ"ה איסורא דרבנן איכא וכ"כ דכל היכא דבעי בדיקה מה"ת אסור לשוחטה ב"ט דה"ל ספק שקול דילמא תמצא טריפה ואפי' אי בעי למיכל נמי לא מצי אכיל וה"ל ספיקא דאורייתא ולחומרא וכל היכא דלא בעי בדיקה אלא מדרבנן לא מחזקינן ריעותא ב"ט ובעוף הנדרס אחר ששהה מע"ל אע"ג דבעי בדיקה משמע לי מדעת ר"פ דאין בדיקה זו אלא מדרבנן ודלא כהר"ן וכ"נ עיקר לפיכך מותר לשוחטה ביום טוב וכמשכ"ל.

הרי נתבארו ה' חילוקי דינים בענין זה באר היטב ודע שאין דברי הא"ז סותרין את דברי במש"כ במקום שהטריפו' מצויות כמו הכשירות אסור לשחוט בהמה ביום טוב דאיהו ז"ל מטריפות גמור מן הדין מיירי ועיין בדברי האחרונים בא"ח סימן צ"ח, ומה שנ"ל בדינים אלו כתבתי: סימן סה שאלה אי מ"ע דושמחת בחגך נוהג נמי בזה"ז מה"ת או דילמא אינו נוהג מה"ת כיון דאין לנו שלמי שמחה: תשובה בר"פ א"מ (דף יד) גבי הא דאבל אינו נוהג אבילות ברגל כתבו התוס' נ"ל דשמחת הרגל דרבנן ושמחת היינו בשלמי שמחה כדאיתא בחגיגה ע"כ.

ולכאורה יש לי להביא ראיה לדבריהם מהא דאמרינן בפ"ו דפסחי' (דף עא) אמר עולא אר"א שלמים ששחטן מעי"ט אינו יוצא בהן לא משום שמחה כו' דכתיב וזבחת ושמחת בעינן זביחה בשעת שמחה וליכא ואמרינן לימא מסייע ליה והיית אך שמח לרבות ליל יום טוב אחרון לשמחה אתה אומר ליל י"ט אחרון או אינו אלא ליל י"ט ראשון ת"ל אך שמח חלק מ"ט לאו משום דאין לו במה לשמוח ואיכא למידק שהרי בתר הכי אמר מתיב רבא ההלל והשמחה שמונה.

וא"א בעינן זביחה בשעת שמחה הא זימנין סגינן דלא משכחת לה אלא שבעה כגון שחל י"ט ראשון להיות בשבת ומסיק ר"פ דמשמחו בכסות נקייה ויין ישן א"כ מאי קאמר מ"ט לאו משום דאין לו במה לשמח אמאי לא משמחו בכסות נקיה ויין ישן אלא ע"כ מה"ת אינו נוהג מצות שמחה אלא בשלמי שמחה לחוד והא דאר"פ משמחו בכסות נקייה היינו מדרבנן דוודאי מדרבנן מצות שמחה נוהגת בכל מיני שמחו' כדאמר בכולה גמ' ואתא למנועי משמחת י"ט.

אבל אין זה ראיה דאכתי לא אסיק אדעתיה הא דר"פ כמו דלא אסיק רבא אדעתיה הא דר"פ. וגם אין להביא ראיה להיפוך שהרי דחי הגמ' שם הא דבעי לסיועא לעולא מהא מ"ט דאין לו במה לשמוח לא כדקתני טעמא מה ראית לרבות ליל י"ט אחרון ולהוציא ליל י"ט ראשון מרבה אני ליל י"ט אחרון שיש שמחה לפניו ומוציא אני ליל י"ט ראשון שאין שמחה לפניו והשתא יש להקשו' לר"א דאמר בעינן זביחה בשעת שמחה ל"ל טעמא דמוציא ליל י"ט ראשון משום שאין שמחה לפניו תיפוק ליה דאין לו במה לשמוח אלא ע"כ דושמחת כל מיני שמחות במשמע ואיפשר לקיומי מצות שמחה בליל י"ט ראשון בשאר מיני שמחות הילכך קאמר טעמא משום דאין שמחה לפניו.

דאין זה ראיה די"ל דהא דקאמר מרבה אני ליל י"ט אחרון שיש שמחה לפניו באמת ה"פ למאי דאר"א בעינן זביחה בשעת שמחה דכיון דיש שמחה לפניו א"כ איכא לקיומי

ביה זביחה בשעת שמחה שיזבח בשביעי של חג שנוהג בו שמחה לצורך ליל י"ט אחרון שמוציא אני ליל י"ט ראשון של חג שאין שמחה לפניו וליכא לקיומי ב' זביחה בשעת שמחה ובשאר מיני שמחות אין יוצא ידי חובת שמחה מה"ת אלא בשלמי שמחה לחוד.

שוב ראיתי בתוס' שכתב לאו משום דאין לו במה ישמח וא"ת א"כ ת"ל מאידך קרא דבעינן זביחה בשעת שמחה וי"ל דאי מהתם ה"א דלא בעינן זביחה בשעת שמחה אלא בחגיגה של יום שיוכל לשחטה בו ביום אבל הכא שאינו יכול לשחטה בלילה לא להכי איצטריך אך למעט ע"כ. מ"מ מה שפי' הוא נכון.

אבל הרמב"ם כתב בפ"ו מה' י"ט ז' ימי הפסח וח' ימי החג עם שאר י"ט כולן אסורין בהספד ותענית וחייב אדם להיות בהן שמח וטוב לב הוא ובניו ואשתו ובני ביתו וכל הנלוים עליו שנא' ושמחת בחגך כו' אע"פ שהשמחה האמורה כאן היא קרבן שלמים כו' יש בכלל אותו שמחה לשמח הוא ובניו ובני ביתו כל אחד כראוי לו כיצד הקטנים נותנין להן קליות ואגוזי' ומגדנות והנשי' קונה להן בגדים ותכשיטין נאים כפי ממונו והאנשים אוכלין בשר ושותין יין שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין ע"כ אע"פ שהאכילה ושתייה במועדים מ"ע לא יהא אוכל ושותה כל היום כו' ע"כ וכ"נ מדברי הר"ן שכתב ברפ"ד דסוכה אהא דתנן התם ההלל והשמחה שמונה והשמחה לאכול בשר שלמים כו' ואע"ג דכי מיקלע יום ראשון בשבת אי איפשר בשלמים כו' אפ"ה איתא לשמחה בבשר של חולין או בשאר מיני שמחות שלא אמרו אין שמחה אלא בבשר אלא למצוה מן המובחר אבל לא לעכב ע"כ ונ"ל ראה ברורה לזה דבשאר מיני שמחות נמי יוצא ידי חובת מ"ע זו מה"ת מהא דאמרי' בפ' כ"צ (ד' פ) איתמר היו ישראל מחצה טמאים ומחצה טהורי' א"ר מטמאין אחד מהן בשרץ ועולא אמר משלחין א' מהן לדר"ר ויטמאנו בשרץ קסבר שוחטין וזורקין על טמא שרץ ויטמאנו במת מדחיהו אתה מחגיגתו השתא נמי מדחיהו אתה מפסחו איפשר דעביד בשני במת נמי איפשר דעביד בז' דה"ל ח' שלו.

קסבר עולא כולן תשלומין דראשון נינהו דחזי בראשון חזי בכולהו וכל היכא דלא חזי בראשון לא חזי בכולהו ואיכא למידק מנ"ל למימר קסבר כולן תשלומין דראשון דילמא ס"ל כולן תשלומין זה לזה ואע"ג דלא חזי בראשון חזי בכולהו ודקא קשיא ליה ויטמאנו במת. משום דא"כ אתה מדחיהו משלמי שמחה כל ששת ימי הפסח וא"א לו לקיים מ"ע של ושמחת בחגך בהן אלא ע"כ מ"ע זו של ושמחת איפשר לקיים בכל מיני שמחות מה"ת ואע"ג דאיכא מצוה מן המובחר בשלמי שמחה דווקא מ"מ תקנתא זו ניחא כיון שאינו נעקר לגמרי מ"ע זו של שמחה מתקנתא דעולא.

כדאקשי עליה ר"נ התם מאן צייית דעקר סיכיא ומשכני ורהיט ואפי' עולא לא קאמר לתקנתא דידי' אלא משום דס"ל דא"א בענין אחר משום שאתה מדחיהו מחגיגתו דס"ל כולן תשלומין דראשון הן. ואין לדחות דה"ט דפשיטא ליה להגמ' דסבר עולא כולן תשלומין דראשון הן דכיון דס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ מדלא מטמאין אותו בשרץ ע"כ כר"נ ס"ל דאמר בפ' מי שהיה טמא (דף צו) פסח שני תשלומין דראשון ולא כרבי דאמר רגל בפ"ע הוא והרי כתבו התוס' בפ' אלו דברים (דף כט) וא"ת אי שוחטין

וזורקין על טמא שרץ אמאי כתב רחמנ' טמא אין עושה פסח פשיטא דהכי כתיב איש לפי אכלו תכסו לעכב דבעינן גברא דחזי לאכילה כדמוכח בפ' כ"צ.

ונראה לרשב"א דאיצטריך לאשמעינן דחייב בפסח שני דלא נימא דמיפטר משום דשני תשלומין דראשון הוא דחזי בראשון חזי בשני דלא חזי בראשון לא חזי בשני כדאמר לקמן גבי חגיגה בכ"צ ע"כ. ולפי"ז עולא דס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ ע"כ ס"ל נמי דשני תשלומין דראשון ומשמע להגמ' דכמו דפסח שני תשלומין דראשון ה"נ אמרינן לעניין חגיגה נמי כולן תשלומין דראשון דכמו דלגבי פסח נתנה תורה תקנה שמי שלא עשה את הראשון יעשה את השני ה"נ לעניין חגיגה דנוהג כל שבעה לתשלומין כדאמר בפ"ק דחגיגה (ד' ט) תשלומין דראשון הוא כדס"ל גבי פסח דאין סברא לחלק בין שני תשלומין הללו של פסח וחגיג' דלעניין פסח תשלומין דראשון ולעניין חגיג' תשלומין זה לזה וכיון דס"ל לעולא דפסח שני תשלומין דראשון ה"נ ע"כ ס"ל הכי גבי חגיגה.

מש"ה משני קסבר עולא כולן תשלומין דראשון ואע"ג דה"מ לשנויי דמה"ט אין מטמאין אותו במת מפני שאתה מדחיהו משלמי שמחה. מ"מ כיון דבע"כ מוכרח לומר אליבא דעולא כולן תשלומין דראשון חד מתרי טעמי נקט דבשלמא אם איפשר לומר אליבא דעולא דס"ל כולן תשלומין זה לזה א"כ וודאי קשה מנ"ל דלא ס"ל הכי והא דלא מטמאין ליה בשרץ י"ל שא"כ אתה מדחיהו משלמי שמחה אבל למש"כ דבלאו ההיא קושי' מוכרח לומר דס"ל לעולא כולן תשלומין דראשון אע"ג דהמ"ל נמצא אתה מדחיהו מחגיגה ומשלמי שמחה ולא קאמר אלא חגיגה לחוד בהא שפיר י"ל חדא מתרי טעמי נקט.

אבל א"א לומר כן דודאי אפי' תימא פסח שני תשלומין דראשון אפי"ה א"ל לגבי חגיגה כולן תשלומין זה לזה וראיה לדבר מהא דפ"ק דחגיגה דאמר התם אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל ז' א"כ למה נאמר שבעה לתשלומין מאי תשלומין רי"א תשלומין דראשון רא"א תשלומין זה לזה מאי בנייהו אר"ז חגיר ביום א' ונתפשט ביום השני איכא בנייהו רי"א תשלומין דראשון כיון דלא חזי בראשון לא חזי בשני רא"א תשלומין זה לזה אע"ג דלא חזי בראשון חזי בשני ופריך ומי אר"י הכי והא שמעינן ליה גבי נזיר שנטמא בלילה נמי מביא אלמא אע"ג שלא נראה לקרבן מחמת טומאה יש לו תשלומין אר"י שאני טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני מתקיף לה ר"פ הניחא למ"ד פסח שני תשלומין דראשון הוא אלא למ"ד פסח שני רגל בפ"ע הוא מא"ל א"א ר"פ כו' והשתא אי ס"ד דמאן דס"ל בפסח שני דרגל בפ"ע הוא ע"כ דלענין חגיגה נמי דכולן תשלומין זה לזה וה"נ אמרינן להיפוך דאם פסח שני תשלומין דראשון גבי חגיגה נמי תשלומין דראשון א"כ שפיר שני ר"י שאני טומאה הואיל ויש לו תשלומין בפסח שני ודקא ק"ל לר"פ למ"ד פסח שני רגל בפ"ע מאי איכא למימר הא מדס"ל לר"י גבי חגיגה דכולן תשלומין דראשון בע"כ ה"נ ס"ל גבי פסח שני תשלומין דראשון ולא רגל בפ"ע הוא והא וודאי שפיר קאמר ר"י שאני טומאה הואיל ויש לו תשלומין בפסח שני דע"כ תשלומין דראשון הוא לר"י כמו דס"ל גבי חגיגה דכולן תשלומין דראשון אלא וודאי ש"מ דתשלומין דפסח דחגיגה תרי מילי נינהו ואיפשר דבהא תשלומין דראשון ובהא תשלומין זה לזה והנ"מ מהא דעולא גופיה מדקאמר קסבר עולא כולן תשלומין דראשון כו' ומדס"ל מאן

דלא חזי בראשון מחמת טומאה לא חזי בכולהו ש"מ דפסח שני לאו תשלומין דראשון הוא דאל"כ הא מצינו בפ"ש אע"ג דל"ח בראשון מחמת טומאה חזי בשני אלא וודאי פסח שני רגל בפ"ע הוא דס"ל ואפ"ה גבי חגיגה אית ליה דכולן תשלומין דראשון וש"מ דאין פסח וחגיגה שוין בהא מילתא דתשלומין וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה מנ"ל להגמ' דקסבר עולא כולן תשלומין דראשון דילמא ס"ל כולן תשלומין זה לזה והא דלא מטמאין לי' במת משום שאתה מדחיהו משלמי שמח' כל ששת ימי פסח וגם הרמב"ם פסק בפ"ה מה"פ דפסח שני רגל בפ"ע הוא ובפ"א מה' חגיגה פסק דלענין חגיגה כולן תשלומין דראשון הוא: ומכאן נ"ל תשובה לדברי הרשב"א שפ"י דלמ"ד שוחטין וזורקין על טמא שרץ בע"כ ס"ל דפסח שני תשלומין דראשון דאל"כ טמא דכתב רחמנא גבי פסח ל"ל דא"כ למאי דקאמר קסבר עולא שו"ז על טמא שרץ ע"כ ס"ל פ"ש תשלומין דראשון הוא לפי"ז הנדחה בפני הטומאה יש לו תשלומין כמו שמצינו גבי פסח שני דאע"ג דתשלומין דראשון הוא אפ"ה טמא יש לו תשלומין בפ"ש וה"ה נמי בנטמא בראשון גבי חגיגה יש לו תשלומין אפי' למ"ד כולן תשלומין דראשון דשאני טומא' הואיל ויש לה תשלומין בפסח שני א"כ תקשה היאך תופס הגמרא אליבא דעולא את החבל בתרין ראשים דכיון דס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ ע"כ ס"ל דפסח שני תשלומין דראשון ואפ"ה טמא עושה את השני אע"ג דלא חזי בראשון וא"כ אכתי תקשה ויטמאנו במת מאי אמרת מדחיהו אתה מחגיגתו משום דכולן תשלומין דראשון מ"מ איפשר דעביד בז' שהוא ח' שלו דאע"ג דכולן תשלומין דראשון הא שאני טומאה דיש לה תשלומין בפסח שני כיון דס"ל שני תשלומין דראשון אלא וודאי ע"כ אע"ג דס"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ אפ"ה א"ל פסח שני רגל בפ"ע ודלא כסברת הרשב"א ולא מצינו הנדחה מפני הטומאה יש לו תשלומין ושפיר קאמר מדחיהו אתה מחגיגתו משום דס"ל כולן תשלומין דראשון וא"כ כיון דליתא למאי דדחינן ש"מ דמצות שמחה נוהג מה"ת בכל מיני שמחות הילכך לא קאמר מדחיהו אתה משלמי שמחה וכדאמרן ולענין מה שהקשה התוס' שם דלמ"ד שוחטין וזורקין על טמא שרץ אמאי כ' רחמנא טמא אינו עושה את הפסח פשיטא שמפני לחץ קושיא זו לחצו להרשב"א לומר סברא זו שכתב בשמו הא תירץ שם התוס' בע"א שכ' א"נ איצטריך למימר שציבור עבדי בטומאה כדדרשינן איש כי יהיה טמא איש נדחה ואין ציבור נידחין ע"כ ועוד אני אומר שודאי דברי רבותי' בה"ת תמוהין מאוד ואבות העול' יאמרו דבר זה דלמ"ד שוחטין וזורקין על טמא שרץ הא דכתב רחמנא טמא אין עושה פסח לגופיה ל"צ אלא לאשמעינן דציבור אינן נידחין א"נ דחייב בפ"ש הוא דקמ"ל קרא האמאן דל"ל שוחטין וזורקין על טמא שרץ יליף לה בפסחים פ' האשה (דף צ) דס"ל כר"י דאמר טמאי מת מצוה שחל ז' שלהם להיות בע"פ כו' וא"ר נדחו מכלל דמ"ד שוחטין לא ס"ל כר"י אלא עדיין לא היה יום שביעי שלהם בע"פ אלא ששי או קודם לו א"כ אמאי נסתפק מרע"ה כדכתיב ויקרב משה את משפטן לפני ה' הא ע"כ לא ידעו מדין פסח שני כלל שהרי בתשובת שאלתם נאמר' פרשת פסח שני ובע"כ לא נסתפק אלא אם יכולין לעשות פסח ראשון ואמאי מיבעיא ליה הא ודאי לא דהא איש לפי אכלו כבר נאמר בפסח מצרים ובודאי פ' טמאים אלו צריך ביאור וכבר נסתבכו בה רבים אלא שאין זה מקומו ונחזור לענייננו כבר נתברר בראיה ברורה דמ"ע זו דושמחת נוהג בכל מיני שמחות ולפי"ז אפי' בזה"ז שבעונותינו אין לנו שלמי

שמחה נמי מצוה זו נוהגת בשאר מיני שמחות והנ"מ מדברי הגאונים והרי"ף ושאר פוסקי' דס"ל דאבילות יום ראשון הוי מן התורה ואפ"ה אמרי' בההוא דמ"ק אבל אין נוהג אבילותו ברגל משום דאתי עשה דושמחת ודחי לעשה דאבילות דיחיד ואי אין עשה של שמחה מה"ת אלא בשלמי שמחה לחוד א"כ היאך אתי עשה דשאר שמחות דרבנן ודחי לעשה של תורה דאבילות בקום ועשה ואפי' קדים רגל לאבילות אין כח לרגל לדחות את אבילות של תורה אלא ש"מ דס"ל דעשה דושמחת נוהג מה"ת בכל מיני שמחות הילכך אפי' קדים אבילות לרגל אתי רגל דרבים ודחי לאבילות דיחיד וטעמו של דבר דמ"ע של שמחה נוהג מה"ת בכל מיני שמחות אע"ג דאמרינן בפ' ע"פ דבזמן שבה"מ קיים אין שמחה אלא בבשר שלמים ואמרינן נמי בפ"ק דחגיגה שלש מצות נצטוו כו' והשמחה והיינו שלמי שמחה וכדמוכח בכל פירקא קמא דחגיגה ובהרבה מקומות דשלמי שמחה דאורייתא הן נראה לי משום דמצות שמחה שנצטוונו ברגל אינה שמחה פרטיות אלא שמחה כללית שמחוייב לשמוח בי"ט בכל מיני שמחה שיכולת בידו לשמוח ולא דמי לשאר מצות ששוין בכל אדם העשיר לא ירבה והדל לא ימעט אבל שמחה זו כל אדם ואדם מחוייב לשמוח כפי יכולתו ולפי רוב עושרו וכן אנשים בראוי להן ונשים בראוי להן וה"נ קטנים כדאמרינן התם בפ' ע"פ וכיון דאשכחן דכ"ר שמחה אצל הר גריזים והר עיבל גבי שלמים אם יש יכולת בידו להביא שלמים ברגל חייב בהן נוסף על כל שאר מיני שמחות כיון שמצינו בהן שמחה אבל אם הוא טמא או בזה"ז שא"א בשלמי שמחה הרי הוא יוצא ידי חובתו בשאר מיני שמחות שיש יכולת בידו לקיימן וסגי ליה בהכי הילכך לא איכפת לן בהא דמטמאין א' מהן במת ואי איפשר לו בשלמי שמחה בו' ימי הפסח דהא אין מצות שמחה חלה עליו בשלמי שמחה כיון דנטמא קודם הרגל ויכול לקיים מצות שמחה בשאר כל מיני שמחות שבידו לקיימן וכ"כ הרמב"ם בס' המצות חלק העשין סי' נ"ד ועניין השמחה הוא שנקריב שלמים עכ"פ כו' בכלל א' ושמחת בחגך מה שאמרו ג"כ לשמוח בהם בכל מיני שמחה ומזה לאכול בשר ולשתות יין וללבוש בגדים חדשים ולחלק מיני פירות ומיני מתיקה לקטנים ולנשים ולשחוק בכל מיני ניגון ולרקד במקדש לבד כו' ע"כ וכ"נ מדבריו בחיבורו שכ' למעל' וכ"כ הרמב"ן ואכתוב דבריו לקמן והרי כ' הר"ן והמרדכי ושאר פוסקים בפ"ק דביצה דהא דשרו ב"ה להוציא קטן בי"ט לרה"ר היינו כדי לטייל התינוק שיש בזה משום שמחת י"ט ש"מ דכל אדם מצות שמחה מוטלת עליו בראוי לו ובמה שנהנה ממנו והיינו דאמרינן בגמ' הרבה פעמי' דילמא אתי לאמנועי משמחת י"ט הרי נתברר דמצות שמחה נוהג מה"ת בזה"ז בכל מיני שמחות: סימן סו עוד אמרתי לברר אם נשים חייבות במצוה זו או לא דע דבפ"ק דר"ה (ד' ו) אמרי' בעי ר' זירא אשה מהו בכל תאחר מי אמרי' הא לא מחייבי בראיה א"ד הא איתא בשמחה א"ל אביי ותיפוק ליה דהא איתא בשמחה ומי אמר אביי הכי והא אמר אביי אשה בעלה משמחה ומשני לדבריו דר"ז קאמר ולכאורה נראה דהלכה כאביי דבתרא הוא דאמר אשה בעלה משמחה והיא אינה חייבת במצוה זו והרמב"ם כ' בפ"ד מה' מעשה הקרבנות א' האיש וא' האשה עובר בכל תאחר אבל היורש אינו עובר בכל תאחר ע"כ וכתב הכ"מ א' האיש כו' שם בעי' דאיפשטא ומש"כ אבל היורש כו' גם זה שם בעיא דאיפשטא אדר"ז אף ע"ג דמשמע דאביי פליג נקטינן כר"ז ע"כ.

ודברי שגגה הן ונחלף לו בין בעיא לבעיא דהא דיוורש אינו בבל תאחר הוא בעיא דאיפשטא התם אליבא דכ"ע מדתני ר"ח מעמך פרט ליורש וההיא בעיא דאשה מהו בבל תאחר איפשטא אדר' זירא להאי גיסא דעוברת משום דהא איתא בשמחה ולאביי דאמר אשה בעלה משמחה איפשטא לאידך גיסא דאינה עוברת.

ומ"מ יש לתמוה על הרמב"ם למה דחה דברי אביי דבתרא הוא ופסק כר"ז ובפ"א מה' חגיגה כתב והשמחה האמורה ברגלים היא שיקרב שלמים יתר על שלמי חגיגה כו' ונשים חייבות במצוה זו וכבר השיגו הראב"ד א"א לא בקרבן אלא בשמחה שתשמח עם בעלה שתעלה עמו והוא שמח אותה ע"כ דעתו ז"ל לפסוק כאביי דאמר אשה בעלה משמחה והכ"מ כ' עליו ואין זה תפיסה על הרמב"ם למה לא האריך לבאר זה ע"כ.

תשובה דחוויה היא דוודאי חידוש גדול הוא ואין מהראוי להשמיטו ועוד שהגמ' בפ"ק דקדושין (דף ל"י) קפריך אהא דאמר אביי אשה בעלה משמח' אלמנה מאי איכא למימר ומשני בשרוי אצלו וכ"ז הי' להרמב"ם לבאר ולא להשמיט כי הלכות גדולות וקבועות הן אליבא דאביי אבל באמת שכח הכ"מ הא דפ"ד מה' מעה"ק דמדפסק הרמב"ם דאשה עוברת על בל תאחר אלמא ס"ל דהלכה כר"ז דס"ל אשה חייבת בשמחה וקרינן בה ובאת שמה והבאתם שמה משום שלמי שמחה ודלא כאביי דאמר אשה בעלה משמחה מ"מ צריך טעם מ"מ לא פסק כאביי נגד ר"ז דבתרא הוא § ציור בספר § ונ"ל דה"ט משום דסתמא דהש"ס בפ"ק דנדרים משמע דאתיא כר"ז דיליף התם (ד' נ) מהיקשא דלנדור נדר נזיר להזיר מה נדרים עובר בבל תאחר אף נזירות עובר בבל תאחר ופריך בל תאחר דנזירות המ"ל נזיר כיון דאמר הריני נזיר ה"ל נזיר אכל קם ליה בבל יאכל ושני מר זוטרא בדר"מ עובר בבל תאחר קרבנותיו ופריך מן הכא נפקא ליה מהתם נפקא ליה כי דרש ידרשנו אלו חטאות ואשמות ומשני מהו דתימא חידוש הוא שחידשה תורה בנזיר ומסיק מאי חידושה משום דלא מתפיסו בנדר ודקא קשיא לך חטאת חלב ח"ח קא אתיא לכפרה חטאת נזיר למאי אתיא ופריך והרי חטא' יולדות דלא אתיא לכפרה ועובר עליו משום בל תאחר ומשני ההוא קא שריא ליה למיכל בקדשים ומדפשיטא ליה להגמ' דעוברת עליו בבל תאחר בחטאת יולדת והא חטאת יולדת קרבן נשים הוא ועוברת בבל תאחר ש"מ אשה נמי עוברת על בל תאחר.

וזה ראייה גדולה היא לדעת הרמב"ם ולא כהראב"ד שהשיג. ולמש"כ נ"ל דברי הרמב"ם שכ' בפ"ג מהלכות אבל לה יטמא מ"ע שאם לא רצה להטמ' מטמאין אותו בע"כ בד"א בזכרים שהוזהרו על הטומא' אבל הכהנות הואיל ואינן מוזהרות על הטומאה כן אינן מצוות להתטמא לקרובים אלא אם רצו מתטמאו' ואם לאו לא מתטמאות ע"כ.

וכ"ע הראב"ד בהשגות קשיא הא דתניא אשתו ארוסה לא אונן ולא מטמא לה וכן היא לא אוננת ולא מטמאה לו הא נשואה מטמאה לו ע"כ והרמב"ן בתה"א כ' עליו ולפי"ז הא דתניא לא מיטמאה לו לאו דוקא אלא שיטפיה נקט ע"כ ודברי תימה הוא היאך תני מילתא דליתא כלל דהא וודאי איסורא ליכא כיון דאין כהנת מוזהרת על הטומא' ואי דאין מחוייבת להטמאה לו קאמר מאי איריא ארוסה אפי' נשואה נמי כיון דלדעת הרמב"ם אין נשים מצוות להתטמא לקרובין.

\$ציור בספר\$ נ"ל שהרמב"ם מפרש להאי לא מטמאה לו כמו שפ"י רש"י בפ"ג דיבמות (דף כט) בלישנא בתרא שכתב ול"נ ולא מיטמא ברגל שישראל מוזהרין על הטומאה מבונבלתם לא תגעו במסכ' ר"ה וכ"פ שם התוס' לא מטמאה לו פי' ברגל שהוזהרו על הטומאה כדאמר בר"ה ע"כ ונ"ל ללמוד זכות על הראב"ד שהשיג על הרמב"ם מהא דלא מטמאה לו ולא נ"ל לפרש ברגל משום דהכי אמרי' בפ"ק דר"ה (ד' טז) אר"י חייב אדם לטהר את עצמו ברגל תנ"ה ובנבלתם לא תגעו יכול יהו ישראל מוזהרין על מגע נבילה ת"ל אמור אל הכהנים בני אהרן בני אהרן מוזהרין בני ישראל אינן מוזהרין והלא הדברים ק"ו מה טומאה חמורה בני אהרן מוזהרין בני ישראל אינן מוזהרין טומאה קלה לא כ"ש אלא מה ת"ל ובנבלתם לא תגעו ברגל וצריך טעם לזה דמוקי להאי קרא ברגל דאטו רגל מי כתיבי ורמיזי הכא ובע"כ ה"ט משום דברגל חייב לטהר את עצמו מכל טומאה כדי לקיים את המצוה שהן חוב ברגל כמו הראיה וחגיגה ושלמי שמחה שא"א לעשות בטומאה ומסתברא דמפני הראיה והחגיגה אינו מוזהר מלהטמא אלא בטומאה אריכתא של טומאת מת שהוא טומאת שבעה אבל בטומאת ערב כמו שרץ ונבילה ל"ל בה ואפי' אם לא הביא עדיין עולת ראייה ושלמי חגיגה אם הוא עדיין קודם יום ז' של רגל מותר להטמאות כיון שיש עדיין שהות לטהר ולהביא אותן קודם שיצא הרגל דיש להן תשלומין כל שבעה ומשום חובות אלו אינן מוזהרין מלהטמא בטומאת ערב אלא בשביעי של רגל דמכאן ואילך עבר זמנם א"נ בליל יום ראשון של רגל וכמ"ד כולן תשלומין דראשון ומאן דלא חזי בראשון לא חזי בכולן וכמ"ש לעיל מההיא דפ' כ"צ אבל מיום א' עד יום ז' ולא עד בכלל אם מטמא את עצמו בטומאת ערב ל"ל בה א"נ אם הביא כבר לחובות הללו ברגל מעתה אין כאן איסור להטמא את עצמו אפי' בטומאה אריכתא מיהו ה"מ מחמת חובות שאם מביאים ברגל פעם.

אחת יוצא ידי חובתו מכל הרגל אבל משום שלמי שמחה שחייב לאכול אותן בכל ימות הרגל ואין לך יום מימי הרגל שאינו חייב בהן אי איפשר לטמאות א"ע בכל ימות הרגל אף ע"ג דאיפשר לקיים מצות שמחה בשאר כל מיני שמחות וכמ"ש ל"מ הואיל וכבר הגיע רגל חל עליו נמי מצות שמח' בשלמי שמחה וא"א להפקיע א"ע ממנו ע"י הטומאה ול"ד למטמאין את א' מהן בשרץ דפריך ויטמאנו במת ולא חיישינן להפקעה דשלמי שמחה כמו דחייש התם להפקעה דעולת ראייה הואיל ואיפשר לקיים מצות שמחה בשאר מיני שמחות דשאני הכא שמתמא א"ע קודם הרגל דאכתי לא חל עליו חיוב מצות שמחה וכשיגיע הרגל כבר הוא טמא ואינו חל עליו מ"ע דשמחה אלא בשאר מיני שמחות והואיל ואינו פקע מיניה מצות שמחה לגמרי ל"ל בה אם מטמא א"ע אבל הכא שכבר הגיע רגל ועדיין הוא טהור חל עליו מ"ע דשמחת הרגל בשלמי שמחה נמי א"א להפקיע א"ע ממנו ע"י טומאה זהו מה שנ"ל בשורש ענין זה של ובנבלתם לא תגעו דמשכחת לה ברגל והדברים ברורים למבין.

והשתא אשה דפטורה מעולת ראייה וחגיגה כדתנן רפ"ק דחגיגה ואפי' מראיית פנים בעזרה נמי פטורה וכמ"ש כ"ה התוס' שם והכריחו הדבר בראיות ברורות מגמ' דידן ודלא כגמרת ירושלמי א"כ אי אמרינן דמחייבי בשמחה מוזהרת נמי ברגל בלאו דובנבלתם לא תגעו כדי שלא תפקיע א"ע משלמי שמחה שמוטל עליה דהא ע"כ עיקר אזהרה זו של ובנבלתם לא תגעו ברגל משום שלמי שמחה הוא שהוא חובת כל יום מימי הרגל

דאילו משום עולת ראייה וחגיגה בטומאת נבילה שהיא טומאת ערב אינו מוזהר עליה אלא ביום השביעי של ימות הרגל וכשלא הביא עדיין עולת ראייה וחגיגה אבל בהביאם כבר ל"ל בה ומאי ברגל סתמא דאר"י ותניא כוותיה דמשמע דכל ימות הרגל באזהרה זו אלא וודאי משום שלמי שמחה קאמ' דובנבלתם לא תגעו ברגל דאע"ג דנבילה טומאת ערב היא מ"מ אסור ליגע בה ברגלכדי שלא יפקיע א"ע משלמי שמחה ואע"ג דאם אכל כבר ביום זה של הרגל שלמי שמחה יכול לטמאות א"ע בטומאת ערב דנבילה ועד הלילה יטבול ויעריב שמשו ואיפשר לקיים מצות שמחה בשלמי שמחה בלילה הא מ"מ בכל יום מימי הרגל מוזהר על ובנבלתם לא תגעו קודם שאכל עדיין את שלמי שמחה בו ביום וכיון דאשה חייבת נמי בשלמי שמחה מוזהרת נמי על לאו דובנבלתם לא תגעו ברגל כאיש דהא עיקר אזהרה זו משום שלמי שמחה הוא והרי היא נמי חייבת בה אבל אי אמרי' דאין אשה חייבת בשלמי שמחה ושאר חובות הרגל נמי אין נוהג בה נמצא אין לחלק לגבי דידה בין רגל לשאר כל השנה ואין לה ענין לאזהרה זו של ובנבלתם לא תגעו ברגל כיון דאין רגל חלוק אצלה משאר ימות השנה מותרת לטמאו' א"ע ברגל אפי' בטומאה אריכתא דטומאת מת כ"ש בטומאת ערב דנבילה.

והשתא אתי שפיר דרבנן ז"ל לטעמייהו אזלי דהראב"ד דס"ל דנשים פטורות משלמי שמחה כמש"כ בפ"א מה' חגיגה א"כ אין לה ענין לאזהרת ובנבלת' לא תגעו ברגל כיון דאין רגל חלוק לה משאר ימות השנה וע"כ הא דאשתו ארוסה לא מטמא' לו אא"ל דאסורה להטמאות וברגל מיירי דהא כיון דליתה בשלמי שמחה אין מוזהרין על הטמא' ברגל וע"כ אינה מטמאה לו דקתני אינה מחוייבת להטמא לו מכלל דנשואה חייבת וש"מ דנשים נמי מצוות להטמא לקרובים ודלא כהרמב"ם ושפיר השיגו מהא אבל הרמב"ם לטעמיה שפסק שנשים חייבות בשלמי שמחה וממילא שהיא מוזהרת על אזהרת ובנבלתם לא תגעו ברגל כאיש דכיון דעיקר אזהרה זו משום שלמי שמחה הוא והרי היא נמי מצוות על שלמי שמחה איתה נמי באזהרה זו ברגל והאי אינה מטמאה לו דגבי אשתו ארוסה איכא לאוקמי ברגל וכמו שפירש"י ותוס' ולק"מ מהא למאי דס"ל דאין כהנת מוזהרת להטמא לקרובים ולפ"ז למדנו דגם רש"י ותוס' ס"ל דהלכה כר"ז דאשה מצוות על השמחה הואיל וברייתא זו דאשתו ארוסה לא מטמא' לו דמיירי ברגל מסייעת ליה דאלו לאביי דאמר אשה בעלה משמחה אין לה ענין לאזהרה זו ברגל כיון דאין רגל חלוק לה משאר ימות השנה אלא וודאי כדפי'.

וא"ת למאי דפי' דאביי דאמר אשה בעלה משמח' אינה מוזהרת בלאו זה דובנבלתם לא תגעו ברגל א"כ תקשה לך הא דתנן בפ"ק דקדושין (דף כט) וכל מל"ת בין שהז"ג בין שלא הז"ג נשים חייבות חוץ מבל תקיף ובל תשחית ובל תטמא למתים אמאי לא חשיב נמי לובנבלתם לא תגעו דרגל דנמי נשים פטורות וי"ל דוליטעמיך הא לאביי נשים אינן בכל תאחר כיון דאינן לא בראיה ולא בשמחה ואמאי לא חשיב ללאו דבל תאחר דנשים פטורות אלא מאי אית לך למימר כיון דטעמא דאינה בכל תאחר הוא משום דתלה רחמנא לבל תאחר בהבאה דכתי' ובאת שמה והבאתם שמה וכיון דליתה בהבאה לא משום ראייה ולא משום שמחה ליתה בכל תאחר ה"ל בכלל הא דתנן התם כל מ"ע שהז"ג דנשים פטורות דהואיל דפטורה ממ"ע שהז"ג הוא הגורם לה נמי לפטור מלאו זה דבל תאחר

כ"ש דלאו דובנבלתם לא תגעו ברגל דה"ל בכלל מ"ע הללו דכל עצמו של אזהרה זו הוא כדי שלא לבטל מ"ע הללו של ז"ג ה"ל לאו זה בכללן.

מ"מ אין זה מוכרח די"ל דהיינו טעמא דלא קתני במתני' חוץ מבל תאחר אפי' לאביי דאמר אשה בעלה משמחה ואינה עוברת על בל תאחר היינו דוקא בקרבנות דתלינהו רחמנא ברגלים דכתי' ובאת שמה והבאתם שמה אבל צדקה דאמר רבא שם בפ"ק דר"ה וצדקה מחוייב עליה לאלתר דהא שכיחי עניים אשה נמי עוברת על בל תאחר בצדקה כיון דלא תליא ברגלים והה"נ לשאר מתנות עניים כגון לקט שכחה ופיאה וכיוצא בו שעוברת עליהם בכל תאחר לאלתר כמו בצדקה כמש"כ התו' שם (ד' ד) (ד"ה ומעשרות) דאפי' לאביי אשה עוברת עליו בכל תאחר וכיון דבהאי ל"ת דבל תאחר איכא מילי שנשים נמי עוברות עליהם כגון צדקה ושאר מ"ע דלא תלינהו רחמנ' בובאת שמה דרגלי' מה"ט לא קתני במתני' להאי חוץ מבל תאחר אע"פ שיש לפלפל בזה הרבה כבר כתוב אצלי במקו' אחר אין זה מקומו ומ"מ אע"פ שאין מהא דבל תאחר הכרח למש"כ אפ"ה בלא"ה י"ל כן דלא חשיב להאי לאו דובנבלתם לא תגעו בהאי חוץ אליבא דאביי מה"ט דאמרן ונחזור לענייננו הרי נתברר לנו בראיה ברורה דאשה נמי חייבת במצות שמחה דרגלים כאיש: סימן סז וממש"כ בסימן הקדום תבין שיש לתמוה הרבה על מש"כ הרא"ש בסוף מס' יומא גבי עיה"כ וא"ר סעדיה בעלייתו מלטבול מברך על הטבילה ואין דבריו נראין בזה שלא מצינו בהש"ס רמז לטבילה זו כו' ואי משום דאר"י חייב אדם לטהר עצמו ברגל היינו לטהר עצמו מכל טומאות אפי' מטומאת מת ולהזות עליו ג' וז' והאידינא אין לנו טהרה כו' אין חוב לטבילה זו ואין לברך עליה ע"כ.

ומשמע מדבריו אם איפשר לטהר א"ע מכל טומאה אפי' בזה"ז חייב לטהר א"ע אפי' ביה"כ יש חיוב לטהרה זו. ולד' הה"נ בר"ה חייב לטהר א"ע אם איפשר לו להטהר מכל טומאה והא וודאי ליתא דאפי' אם תמצא לומר דר"ה ויה"כ בכלל מועדו' הם שבזה נחלקו רבוותא קמאי כמש"כ הרא"ש בסוף מסכת ר"ה ושאר פוסקים וכ"נ עיקר ויש בידי ראיה מפ' ב' מדות במסכ' מנחות (ד' צא) דאמר התם לאיל למה לי אר"ש לרבות אילו של אהרן כלומר דיה"כ ופריך אילו של אהרן מבמועדיכם נפקא סד"א ה"מ דציבור אבל דיחיד לא ש"מ דיה"כ בכלל מועד הוא וה"ה לר"ה מ"מ אינן בכלל רגלים לענין זה ואין חייב אדם לטהר א"ע בהם דהא הא דמוקמינן להאי לאו דובנבלתם לא תגעו ברגל דוקא בע"כ ה"ט משום כדי שיוכל לקיים מצות של חובת הרגל כמו ראיה וחגיגה ושמחה שא"א לקיימן בטומאה וכיון דבר"ה ויה"כ אין בהן א' מכל חובות הללו אין להם ענין שיתחייב אדם לטהר א"ע בהן דמ"ש אינהו משאר כל ימות השנה וזה אפי' בזמן שבהמ"ק היה קיים אין חייבין לטהר בר"ה ויה"כ אבל בזה"ז אפי' אם היה לנו אפר פרה כמו שהיה בזמן אמוראים כמש"כ התוס' בכ"מ מכל מקום אפי' בג' רגלים אין לנו ענין לטהרה זו ואין אנו חייבין בה דכיון דבעוונותינו חרב בה"מ ואין לנו שום חוב מחובות הרגל הצריכים טהרה אין לנו ענין לטהרה זו.

דמ"ש רגלים לדידן לענין טהרה מכל ימות השנה וזה ברור. וכן ראיתי להרמב"ם שכתב בספ"ו מה' טומאת אוכלין כל ישראל מוזהרין להיות טהורין בכל רגל מפני שהן נכונים ליכנס למקדש ולאכול קדשים וזה שנא' בתורה ובנבלתם לא תגעו ברגל בלבד ואם

נטמא אינו לוקה אבל בשאר ימות השנה א"מ ע"כ הרי שכתב בהדיא דה"ט שמוזהרין להיות טהורים בכל רגל מפני שנכונים ליכנס למקדש ולאכול קדשים וש"מ תרתי חדא דאין ר"ה ויה"כ בכלל טהרה זו דהא אין בהן א' מכל אלה וש"מ דבזה"ז אינן חייבים לטהר א"ע אפי' בג' רגלים כיון דאין לנו מקדש וקודש ומ"מ מש"כ ואם נטמא אינו לוקה צריך טעם למה והכ"מ כ' בת"כ ובנבלתם לא תגעו ברגל אחרים אומרים יכול אם נגע בנבילה ילקה ת"ל ולא לה טמא הוא אומר רשות ומשמע לרבינו דלת"ק נמי אינו לוקה ברגל ע"כ ולא דיבר נכונה דלאחרים דאמרי רשות וודאי ל"ש כאן מלקות ומה ענין ללמוד מרשות דאחרי' לאיסור רגל דת"ק שלא ילקה ברגל אבל כוונת הרמב"ם הוא משום דכיון דהא דמוקמינן להאי לאו דובנבלתם לא תגעו ברגל הוא משום כדי שיוכל להביא קרבנות של חובת הרגל וכיון דאפי' אם אינו מביא חובת הרגל אינו בר מלקות דהא אינן אלא בעשה א"כ אין להחמיר במטמא א"ע ברגל וגורם לבטל חובת הרגל יותר מטהור המבטל: סימן סח אעפ"י שביארנו בס"י הקודמים דמצות שמחה נוהג בזה"ז בשאר מיני שמחות אע"פ שאין לנו שלמי שמחה מ"מ הדבר ברור שליל א' של י"ט אין מצות שמח' נוהג בה מה"ת וכמ"ש לפנינו בס"ד אע"ג דמדברי הרי"ף ס"פ היה קורא לא משמע הכי שכת' שם שאין אבילות נוהג מה"ת אלא ביום המיתה ולא בלילה שאחריו והקשה הרי"ף מדאמרי' התם אבל אינו נוהג אבילותו ברגל דאי אבילות דמעיקרא הוא אתי עשה דרבי' ודחי עשה דיחיד וש"מ דאיכא חיובא דאורייתא בתר דנפק ליה יומא קמא דהוא יום מיתה לק"מ דה"ק אבל אינו נוהג אבילותו לד"ה אפי' למ"ד יום ראשון תופס את לילו מדאורייתא דאי אבילות כו' ע"כ והרי האי אבילות דמעיקרא למ"ד יום מיתה תופס לילו מה"ת היינו שמת בעי"ט וליל יום מיתה הוא לילה ראשונה של י"ט ואפ"ה קאמר דאתי עשה דרבים דשמחת הרגל ודחי לעשה דיחיד ואי ס"ל דליל י"ט ראשון אין מצות שמח' נוהג בה מה"ת אלא מדרבנן היכי אתי עשה דרבנן ודחי לאבילות של תורה בקום ועשה למ"ד יום מיתה תופס לילו מה"ת אע"כ ס"ל דשמחה נוהג בליל י"ט ראשון מה"ת ואתי עשה דרבים ודחי לעשה דיחיד וק"ל מהא דפסחים (דף עא) דקאמר והיית אך שמח לרב' ליל י"ט אחרון וכו' ת"ל אך חלק ומפ' מאי ראית מרבה אני ליל י"ט אחרון שיש שמחה לפניו ומוציא אני ליל י"ט ראשון שאין שמחה לפניו ש"מ שאין מצות שמחה נוהג בליל י"ט ראשון מה"ת.

והנ"מ מהא דפסחים דאמר עולא אר"א שלמים ששחטן מעי"ט אין יוצא בה משום שמחה דבעינן זביחה בשעת שמחה. ומתיב ר"י חגיגת י"ד יוצא בה משום שמחה ואינו יוצא בה משום חגיגה ואמאי הא בעינן זביחה בשעת שמחה א"ר אידי ב"א בשעיכב ושחטה אר"א הנ"מ דאלת"ה הא מתניתא מאן קתני לה בן תימא לבן תימא הא פסול לה בלינה ש"מ \$ ציור בספר \$ ואי בליל י"ט א' מצות שמח' נוהג מה"ת מאי ק"ל הא פסול לה בלינה דילמא לעולם מיירי ששחטה בערב פסח כמצוותו ולא בעינן זביחה בשעת שמחה ויוצא בה משום שמחת ליל י"ט ראשון קאמר דאכתי לא איפסול לה עד בוקר אע"כ אין מצות שמחה נוהג בליל י"ט א' מה"ת ואפי' אי ליתא להא דעולא אר"א בע"כ לא מיתוקם אלא בשעיכב ושחטה.

מ"מ נ"ל דמדרבנן מיהא נוהג מצות שמחה בליל י"ט א' והיינו דאמר במסכת ביצה בכ"מ שהתירו חכמים כמה דברים משום שמחת י"ט ולא מפליג בין לילי"ט א' לשאר לילות

וימי' של י"ט ש"מ דמדרבנן מצות שמחה מיהא נוהג בה. וענ"ל להביא ראייה מדאמרי' בפ' ע"פ (דף קח) גבי ארבע כוסות של ליל פסח שתאן בבת אחת ואמר רבא עלה ידי יין יצא ידי ד' כוסות לא יצא ופי' רשב"ם ידי יין יצא משום שמחת י"ט כדתני' לקמן ושמחת בחגך במה משמחו ביין ע"כ וכ"כ התו' שם ידי יין יצא פירוש ידי שמחת י"ט דס"ד הואיל ותקון ד' כוסות לא נפיק מידי שמחת י"ט אא"כ יצא ידי ד' כוסות ע"כ והרי הוכחנו שאינו נוהג מצות שמחה בליל י"ט א' אלא ש"מ דמדרבנן מיהא נוהג וא"ת לפ"ז אמאי לא מוקי להא דבן תימ' בשלא עיכב ושחטה ויוצא בה משום שמחה דקאמר ידי שמחה של ליל י"ט א' דרבנן קאמר ואע"ג דאי אמרי' בעינן זביחה בשעת שמחה א"א לומר כן דוודאי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וכיון דידי שמחה של תורה אינו יוצא ידי חובתו בשחטן מעי"ט ע"כ א"א לרבנן לתקן לצאת ידי שמחה של דבריהם בשחטן מעי"ט.

אבל הא גופא תקשה דילמא לא בעינן זביחה בשעת שמחה בשל תורה והשתא בשל דבריהם נמי לא בעי זביחה בשעת שמחה וכיון שכן י"ל שתיקנו רבנן לשחוט שלמים מעי"ט לשמחת הלילה של דבריהם וכעין דאורייתא תקון דלשמחה בעי נמי שלמי שמחה. וי"ל דהא לא מסתבר להגמ' לומר שיתקנו רבנן קרבן לשמחה של דבריהם שלא מצינו בשום מקום שיתקנו רבנן קרבן שאין לו עיקר מה"ת אע"ג דתיקנו חגיגת י"ד למ"ד לאו דאורייתא היא כדאמרינן בפ' א"ד (דף עא) הא מפרש התם טעמא כדי שיהא הפסח נאכל על השובע אבל הכא כיון דאיפשר לקיים שמחת ליל י"ט א' של דבריהם בשאר מיני שמחות ל"ל שתיקנו שלמי שמחה לזה השתא נקטינן מש"כ בסי' אלו דמ"ע זו של שמחת י"ט נוהג מה"ת אפי' בזה"ז וא' אנשים וא' נשים חייבין במצוה זו ואע"ג שאין לנו קרבן מ"מ איפשר לקיים בשאר מיני שמחות וה"מ כל ימים והלילות של י"ט אבל לילה א' של י"ט אין מצות שמחה נוהג בה מה"ת ומ"מ דרבנן נוהג בה מצות שמחה ואגב אורחין למדנו דהא דחייב אדם לטהר את עצמו ברגל אינו נוהג בזה"ז וכמ"ש, ש, כנ"ל.

סימן סט שאלה ספק אמר הלל בי"ט ספק לא אמר אם חוזר ואומר מספק או א"צ לחזור ולומר מספק: תשובה בריש פ"ב דברכות (ד' יד) אמר בהלל ומגילה מהו שיפסיק אמרת ק"ו ק"ש דאורייתא פוסק הלל דרבנן מיבעיא כו' ומדקאמר סתמא הלל דרבנן משמע דכל קריאת הלל אפי' של י"ט אינו אלא דרבנן וא"כ ספיקא דרבנן להקל ככל ספיקא דרבנן אלא שהרמב"ן מספק עלינו שכתב בס"ה שורש א' על הלל שהוא מה"ת ויהיה הל"מ או שהוא בכלל השמחה שנצטוונו בה כמ"ש וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי חדשיכם ותקעתם בחצוצרות כי עיקר השירה בפה וכלי לבסומי קלא הוא ונצטוונו על שמחת השיר על הקרבן ושלא בשעת הקרבן בכלל השמחה אלא שמיעטו ר"ח בגבולין מפני שאינו מקודש לחג ואינו טעון שירה ושם במס' ערכין (ד' יא) אמר מניין לעיקר שירה מה"ת מהכא תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב הוי אומר זו שירה וא"כ איפשר שנדרוש בי"ט שכתוב ונתרבו כל מיני שמחות שתהא השירה מכללן. ובעל מגילת אסתר השיב עליו אומ' אני שלא נתחייבו בכל מיני שמחו' שבעולם שא"כ יהו נושאים נשים במועד ומפורש אמרינן במ"ק אין נושאים נשים במועד לפי שאין

מערבין שמחה בשמחה ע"כ וליתא דוודאי נצטווינו בכל מיני שמחות וכמשכ"ל והא דאין נושאין נשים במועד הא תשובתו בצידו משום שאין מערבין שמחה בשמחה ומקרא יליף לה התם מ"מ אני תמה על הרמב"ן אס"ד דהלל של י"ט בכלל מצות שמחה הוא א"כ לר"ז דס"ל דנשים חייבות במצות שמחה מן התורה וכמשכ"ל הה"נ דחייבות בהלל של יו"ט א"כ תקשה הא דתנן בפ"ג דסוכה (ד' לח) מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרים וטעמא משום דכל שאינו מחוייב בדבר אינו מוציא אחרים ידי חובתן דהא בגדול מקרא אותו קתני סיפא דבעונה אחריו הללויה סגי ואהלל של סוכות קאי התם ואמאי עונה אחר אשה ועבד מה שהן אומרים הא אשה נמי חייבת בהלל כמו איש וה"ה לעבד דהא גמר לה לה מאשה כיון דבכלל מצות שמחה הן.

והא ל"ל דאע"ג דעיקר שירה בי"ט מה"ת הוא ובכלל שמחה הוא אפ"ה אין הלל מיוחד דוקא למצוה זו מה"ת ובשירה אחרת נמי סגי ליה אלא שחכמים ייחדו את ההלל דוקא למצוה זו ואין נשים חייבות בה משום דה"ל מ"ע שהז"ג אלא פוטר' א"ע בשירה אחרת אם ירצו ולא מסתבר לומר כן דאי איתא אין סברא לפטור את הנשים מקריאת הלל דכיון דחייבות בעיקר שירה כאנשים כמו שייחדו שירה זו לאנשים ה"נ ה"ל לייחד שירה זו לנשים נמי לצאת י"ח כיון דשוין הן בעיקר שירה מה"ת ועוד דלא אישתמיט הגמ' בשום דוכתא להשמיענו זאת דנשים חייבות לומר איזה שירה בי"ט במקום הלל של אנשים.

אלא וודאי אין קריאת הלל בכלל שמחה כלל ואינו אלא מדרבנן. ומה שהביא ראייה מההיא דערכין נ"ל דאינו ראייה דהכי אמרינן התם (דף יא) מנין לעיקר שירה מה"ת ויליף לה ר"מ מהכא תחת אשר כו' איזו היא עבודה שבשמחה ובטוב לבב הוי אומר זו שירה ולא למימרא שהשירה היא הגורמת לשמחה שתבא ע"י והיא סיבה אליה דתימר דהואיל והיא סיבה לשמחה בי"ט שחייב בכל מיני שמחות חייב גם בה אלא ה"פ שהשמחה היא קודם בטבע לשירה והיא סיבה הגורמת לשירה לבא אחריה והכי משמע מפירש"י שפירש אין אדם שר שירה אלא משמחה וטוב לבב דכתיב הנה עבדי ירונו מטוב לבב ע"כ אלמא השמחה גורמת לשירה שתבא אחריה והיא קדמה לה ולא השירה לשמחה והא דפריך התם ואימא דברי תורה דכתיב פקודי ה' ישרים משמחי לב ומשני משמחי לב איקרו טוב לא איקרו והאי משמחי לב אדברי תורה גופייהו קאי שהם משמחים וגורמים לשמחת הלב הרי באמת חייב אדם לעסוק בד"ת ביו"ט כדאמרינן בריש פ"ו דפסחים (ד' סט) אדר"י חלקיהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לביה"מ ויליף לה מקרא כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך וכתוב אחד אומר עצרת תהיה לכם הא כיצד חלקיהו כו' והא דצריך קרא לזה והא תיפוק ליה משום מצות שמח' לק"מ דאי לאו האי קרא ה"א דאע"ג דמחוייב בי"ט בכל מיני שמחות ודברי תורה בכלל אפ"ה בכ"ש בין רב בין מעט סגי להו כמו שאר שמחות דסגי להו אם משמח א"ע בהן אפי' זמן מועט קמ"ל קרא דחציו לה' דת"ת כנגד כולן וחציו לשאר כל השמחות וחציו לת"ת לחוד ומ"מ ה"מ לאנשים שחייבין בת"ת הוא דשמחה לאיש במענה פיו של ת"ת דיש לו שמחה במה שעוסק בתורה ומקיים מצות המקום במצוה החביבה ושקולה לפני המקום כנגד כל המצות אבל נשים שאינן חייבות בת"ת אין להן בהן משום שמחה כלל ועוד אי ס"ד דהלל משום שמחה הוא אם כן כל לילות של יו"ט דחייבין בשמחה נימא הלל נמי אלא

וודאי אין להלל עיקר מה"ת משום שמחה ואינו אלא מדרבנן הילכך ספק אמרו ספק לא אמרו ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא וא"צ לחזור ולאומרו.

עוד מצדד התם הרמב"ן לומר דהלל דרגלים ודשחיתת פסחים הלכה למשה מסיני הן הא וודאי מילתא דתמיה היא דאם כן לא אישתמיט הגמ' להשמיענו זאת בשום דוכתא ואדרבא מדקאמר בר"פ היה קורא הלל דרבנן מיבעי' סתמא משמע דכל עיקרו של הלל בכ"מ אינו אלא מדרבנן ומה שהביאו להרמב"ן לומר כן הוא משום דאמרינן בס"פ ע"פ (ד' קיז) דהקשה ר"י על מ"ד דהלל זה דוד אמרן איפשר ישראל שחטו את פסחיהן ונטלו את לולביהן ול"א הלל ואם הוא מדבריהן מאי ק"ל והנראה מדבריהן שהלל זה מה"ת ויהיה הלכה למשה מסיני עכ"ד.

ולפי"ז משמע שנוסח הלל זה ככתבו הוא הלכה למשה מסיני לקרות פרשיות הלל כמו שהן כתובים בס' תהלים. ואני תמה עליו ז"ל שהרי בפ' ע"פ (ד' קיח) אמר וכי מאחר דאיכא הלל הגדול אנן מ"ט אמרינן להאי ומשני מפני שיש בו ה' דברים הללו יצ"מ כו' ומאי קא ק"ל מ"ט אמרי' האי הא הל"מ הוא לאומרו.

ואפילו את"ל דהא דפריך מ"ט אמרי' האי לאו על כל פרק ופרק דהיינו רגלים קא קשיא ליה דהא הל"מ היא אלא על כל צרה שלא תבא על הציבור וכשנגאלים אומרים אותו על גאולתן כדאמרי' התם הוא דפריך נימא הלל הגדול ג"ז אינו קושיא לדבריו ז"ל דאם נוסח הלל זה הלכה למשה מסיני וודאי יש לו מעליותא על הלל הגדול אע"פ שנקרא גדול מפני שהקב"ה יושב ברומו של עולם ומחלק מזון לכל בריה אפ"ה האי אינו אלא מדברי קבלה וזה הל"מ הוא ואי ק"ל הואיל והלל הגדול חשוב כ"כ לימרו תרווייהו.

א"כ לא משני כלום מפני שיש בו ה' דברים הללו אכתי תקשה לימרו תרווייהו. עוד אני תמה על הרב ז"ל דאפילו לו יהיה כדבריו דמדתמה ר"י איפשר ישראל שוחטים את פסחיהם כו' דש"מ דהלל זה הל"מ הוא הא כל תנאי פליגי עליה דר"י התם ואיכא למ"ד התם דיהושע וישראל אמרו בשעה שעלו עליהם מלכי כנען ואכתי בימי משה לא נאמר הלל זה ושאר תנאי' מאחרין את זמן אמירת הלל יותר כדאמר התם וש"מ דלכ"ע הלל לאו דאורייתא והא דאמר ר"י איפשר ישראל שוחטין כו' ולא אמרו הלל הכי ק"ל וכי איפשר שמימי משה עד דוד לא תיקנו לומר הלל על שחיתת פסחים ונטילת לולב וכ"כ בעל מגילת אסתר.

ואל תטעה בהא דא"ר בפרק ד' דתענית (ד' כח) א"ר זאת אומרת הלל דר"ח לאו דאורייתא דש"מ דשאר הלל דאורייתא הוא הא התם אהלל דחנוכה קאי דתקנת חכמים הוא וודאי. אלא וודאי כדפירש"י התם אבל הלל דחנוכה כגון א' בטבת וודאי דחי דכיון דנביאים תקנו שיהא אומרי' אותו על כל פ' ופ' ועל כל צרה שלא תבא עליהם כשנגאלין היו אומרי' אותו על גאולתן כדאורייתא דמי ע"כ וכ"נ דעת כל הפוסקים דהלל דיי"ט לאו דאורייתא הילכך ספק אמר ספק לא אמר אינו חוזר ואומר, כנ"ל: דיני יוה"כ סימן ע שאלה ראוי לבאר אם יוה"כ שוה לשבת לענין הוצאה מרשות לרשות וכן לענין שאר מלאכות או יש חילוק ביניהם ואיכא מלאכות שאסורים בשבת וביוה"כ מותרים: תשובה בפ"ג דכריתות (דף יג) דייק רפרם ממתני' וברייתא דאין עירוב והוצאה ליה"כ ודחי לה הגמ' ומסיק הא דרפרם בדותא היא וכתב הר"ף בפרק קמא דביצה וקיימא לן דיו"ט

צריך עירובי תחומין וא"צ עירובי חצירות ושיתופי מבואות אבל יוה"כ צריך אפי' עירובי חצירות ושיתופי מבואות דתני' א"ל ב"ה לב"ש אי אתם מודים שמערבין לגדול ביה"כ אף על פי שחייב בתענית ואסור לו לאכול כך מערבין לנזיר ביין ולישראל בתרומה ש"מ דבין ב"ש בין ב"ה ס"ל דמערבין לגדול ביה"כ עירובי תחומין וחצירות כשבת וכן הלכה ע"כ וכ"כ הרא"ש ורבים תמהו על ראייה זו דדילמא הא דמערבין לגדול ביה"כ מעירובי תחומין מיירי ולא מעירובי חצירות והרבה תירוצים נאמרו על זה ואין בהם ממש לכן לא אטריח להעתיק אותם ולהשיב עליהם.

ול"נ דהכי דייק לה הרי"ף דע"כ עירוב והוצאה ליוה"כ דאס"ד דאין בו איסור הוצאה איסור תחומין נמי לא נהיג ביה דהא בהא תליא דהא בסוף פ"ק דעירובין (ד' יז) אמרי' תני ר' חייא לוקין על עירובי תחומין ד"ת ואקשה עלה ר' יונתן לאו שניתן לאזהרת מיתת ב"ד הוא ואין לוקין עליו אר"א מי כתיב אל יוצא אל יצא כתיב וכתבו התוס' דבין ר"י ובין ר"א נ"ל הוצאה מאל יצא כדמשמע בכ"מ והכי משמע פשטיה דקרא שאל יצא בשבת עם כליו ללקוט את המן כדרך שעושין בחול וסבר ר"י אפי' למ"ד תחומין דאורייתא לא לקי דכיון דמהאי קרא נמי נ"ל איסור הוצאה דהוי במיתת ב"ד ור"א משני מי כתיב אל יוציא דהוי עיקר קרא בהוצאה דאז וודאי לא הוי לוקין עליו אע"ג דלתחומין נמי אתי אל יצא כתיב וכיון דעיקר קרא בלשון יציאה לוקין עליו אע"ג דאיתיה נמי לאיסור הוצאה ע"כ וכיון דאיסור הוצאה ותחומין מחד קרא נ"ל לאסור בשבת א"כ ביה"כ אי ס"ד דליתא לאיסור הוצאה איסור תחומין נמי ליתא ומדמערבין לגדול ביה"כ אפי' את"ל דמיירי מעירובי תחומין מדנהיג ביה איסור תחומין איסור הוצאה נמי נהיג ביה וצריך עירובי חצירות ואע"ג דלא קי"ל כר"ע דאמר תחומין דאורייתא ה"מ תחומין דאלפים אמה אבל תחומין די"ב מיל הוי מה"ת לדעת הרי"ף כמש"כ בספ"ק דעירובין ורבנן גזרו אלפים אמה לתחום שבת ואי תחומין די"ב מיל אינו נוהג מה"ת ביה"כ לא הוי גזרו רבנן על תחומים דאלפים של דבריהם נמי כיון דליכא למיגזר משום לתא דד"ת ומדמערבין ביה"כ אלמא גזרו על תחומים דאלפים אמה דדבריהן ש"מ דתחומין די"ב מיל נהיג מה"ת ומדנהיג איסור תחומין איסור הוצאה נמי נהיג ביה דהא תרווייהו מחד קרא נפקא להו גבי שבת וכיון דילפת ליוה"כ משבת לחדא מינייהו ה"ה לאידך ואע"ג די"ט איסור תחומין נהיג ביה כדאמרינן במס' ביצה ואפ"ה אין בו איסור הוצאה וכב"ה בפ"ק דביצה (דף יב) התם ה"ט משום דגבי הוצאה אמר מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ולא מיבעיא לדעת התוס' וסייעתם דס"ל דהוצאה שלא לצורך לגמרי אסור בי"ט מה"ת לוקין עליו הרי נוהג איסור הוצאה נמי ביו"ט אלא אפי' לדעת רש"י וסייעתו דס"ל דהוצאה שריא לגמרי בי"ט ואפילו שלא לצורך לגמרי מ"מ הא ס"ל לרש"י שעיקרה של הוצאה נאסרה בי"ט אלא דשרינן לי' משום מתוך הילכך גבי תחומין דליכא למימר הכי באיסורייהו קיימי מ"מ זה אינו אלא לדעת הרי"ף דס"ל תחומין די"ב מיל אסור מה"ת מהאי קרא דאל יצא א"ל כדאמרן אבל הרא"ש דס"ל דאין לתחומין עיקר כלל מן התורה אפי' של י"ב מיל ובפ"ק דביצה כתב כדברי הרי"ף הא וודאי קשה: ובהא מילתא דתחומין די"ב מיל דס"ל להרי"ף דהוי מה"ת יש לי לומר דבר נחמד בההיא שמעתא דרפרם דע דבמס' יומא (ד' סו) אמר עתי אפי' בשבת ופריך למאי הילכתא אמר רב ששת לומר שאם היה חולה מרכיבו על כתפו

אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליה"כ ולא דחי שם הגמ' את זאת אומרת דרפרם ואלו בפ"ג דכריתו' (ד' יב) אמר הכי עתי אפי' בשבת קתני עתי אפי' בשבת אמר רפרם זאת אומרת עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ליה"כ ממאי שאני שעיר המשתלח שהכשירו ביה"כ בכך אלא דרפרם בדותא היא וזה תימה דבמס' יומא דכולא מכילתין מיירי מדיני יה"כ לא מסיק עלה דרפרם בדותא ואלו במס' כריתות דלא מייתי לה אלא אגב גררא מסיק עלה הכי והתוס' במס' יומ' שם כתבו אמר רפרם כו' אמר בפ' אמרו לו דרפרם בדותא היא דפריך עליה ודילמא שאני שעיר המשתלח דהכשירו ביה"כ בכך אלא דרפרם בדותא היא ע"כ ולא כתבו שום טעם למה לא מסיק לה הכא הכי ובכריתות כתבו אלא דרפרם בדותא היא ובפ' שני שעירי איתא נמי הא דהכא ולא דחי דילמא שאני שעיר המשתלח כו' כדדחי הכא אלא רגילים הוא ד"ת עניים במקומן ועשירים במקום אחר ע"כ.

ומי יתן שהיה מראין לנו רבותינו אפי' מקום א' שהגמ' מייתי דברי איזה אמורא במקום א' בסתם ובמקום אחר מייתי לי' ודחי ליה בב' ידיים כהך דהכ' ולא עוד אלא שבמקומן במס' יומא לא דחי ליה כמש"כ \$ ציור בדף \$ הילכך נ"ל לפרש הא דמסיק בכריתות דהא דרפרם בדותא הוא משום דמתני שם אברייתא גרידא ולא הביאו שם דברי רב ששת דאיתמר עלה אבל ביומא דאיתא לדרב ששת אברי' דייק רפרם למילת' שפיר ולא בדותא היא משום דאיכא למידק מאי קשיא לו לרב ששת עתי ואפי' בשבת למאי הילכתא דילמא משום איסור תחומין קא אתי קרא לרבוויי אם אין צוק גזור וחתוך בתוך י"ב מיל התחום כדאמר התם (ד' סח) גזירה אין גזירה אלא חתוכה משלחו אפי' חוץ לתחום וע"כ לר"א דס"ל תחומין דאורייתא שילוח השעיר לארץ גזירה דוחה לאיסור תחומין כדתנן התם עשרה סוכות מירושלים עד צוק תשעים ריס ז' ומחצה לכל מיל ואתי קרא דעתי לומר שמשלחו אפי' חוץ לתחום וכבר נשמר רש"י מזה שכתב למאי הילכתא מה חילול שבת יש שהוצרך להתירו אי משום תחומין דרבנן בעלמא נינהו ע"כ.

מ"מ לדעת הרי"ף וסייעתו דס"ל דתחומין די"ב מיל הוי מה"ת דילמא להכי אתי עתי שמותר לשלחו חוץ לי"ב מיל אם אין צוק גזור וחתוך בתוך י"ב מיל דבשלמא הא דאמר התם גזירה אין גזירה אלא דבר המתגזר ויורד כלומר ההר יהיה גבוה מאוד עד שכשדוחה השעיר ממנו נופל ומתגזר איברים איברים ותנן נמי התם לא היה מגיע לחצי ההר עד שנעשה איברים איברי' ובפ"ק דחולין (דף יא) יליף מיניה דאזלינן בתר רובא ולא חיישינן דילמא טרפה הוא הרי שהיה ממית את השעיר בידים ואית ביה משום נטילת נשמה דהוי אב מלאכה.

ואפי' לדברי האומר מקלקל בחבורה פטור הרי מתירו לבני נח שמוציאו מידי אבר מן החי כדאמרינן בפסחים (דף ע) גבי השוחט חטאת בשבת בחוץ לע"ז וא"כ מאי ק"ל לר"ש עתי אפי' בשבת למאי הילכתא דילמא אתי קרא למישרי אב מלאכה דנטילת נשמה. די"ל משום דס"ל לר"ש כיון דהאי עתי גבי שילוח השעיר כתיב משמע דאתי קרא למישרי איסור שבת הנעשה בשעת שילוח השעיר ולא מיירי מאיסור הנעשה בשעה שהגיע כבר לצוק שהוא אחר שילוחו ואע"ג דר"ש אמר התם (דף סו) והמשלח

את השעיר לעזאזל יכבס בגדיו זורקו בבת ראש ומטמא בגדים קסבר דחיפתו מן הצוק זהו שילוחו.

הא פליגי התם רבנן עליה ואמרי מאימתי מטמא בגדי' משיצא חוץ לחומת ירושלים ור"ש רצה לאוקמי לקרא דעתי אפ"י אליבא דרבנן אבל מאיסור תחומין קשיא דלדעת הרי"ף וסייעתו איסור תחומין די"ב מיל הוי מה"ת לכ"ע ובע"כ צ"ל דס"ל לר"ש דמשום איסור תחומין ל"צ קרא למישרי שבת שהרי בלא"ה יה"כ איסור תחומין נוהג ואפ"ה אמר רחמנא שישלחנו וא"כ ר"ש ע"כ לית ליה האי סברא דשאני יה"כ דהכשירו בכך מש"ה מ"ל לומר שאם היה חולה כו' והשתא אי ס"ד דיש עירוב והוצאה ליה"כ כשבת אכתי תקשה לר"ש ל"ל קרא למישרי אפ"י בשבת הרי כשחל בחול נמי כשבת דמי ואמר רחמנא שישלחנו אלא ע"כ ס"ל לר"ש דאין עירוב והוצאה ליה"כ ודייק רפרם למילתיה שפיר מדר"ש ולא דותא היא אבל בכריתות דדייק לה מברייתא א"ל דבדותא היא ועתי אפ"י בשבת דתניא באמת משום איסור תחומין איצטריך למישרי.

ומ"מ לפ"ז מדיליף רפרם ביומא ממילתא דר"ש דאין עירוב והוצאה ליה"כ ואפ"ה איסור תחומין נוהג בו דמה"ט הא דיליף רפרם ממילתא דר"ש לאו דותא היא ש"מ דאע"ג דאין עירוב והוצאה ליה"כ אפ"ה איסור תחומין נוהג בו והיינו דלא כמש"ל לדעת הרי"ף דפ"ק דביצה \$ ציור בדף \$ מ"מ דבר זה נכון לדעת הרי"ף וסייעתו דס"ל דתחומין די"ב מיל הוי מה"ת אבל לדעת רוב פוסקים אין לתחומין עיקר מה"ת כלל ל"ל הכי: ונחזור לענייננו כבר נתברר שדעת הרי"ף והרא"ש דעירוב והוצאה ליה"כ וכ"ד הרמב"ם בפ"א מה' שביתת עשור אבל דעת רש"י בפ"ג דיבמות (ד' לד) נראה דס"ל דאין עירוב והוצאה ליה"כ שהרי מביא שם מתניתין דכריתות דיש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות רמ"א אם היה שבת והוציאו בפיו חייב ופרש"י אבל משו' יה"כ לא מיחייב אהוצא' דקסב' אין עירוב והוצאה ליה"כ והכי מפרש בכריתות ע"כ.

והרי התם בכריתות אמר אהא דרפרם דבדותא היא וה"ק אם היה שבת והוציאו בפיו חייב אף משום שבת ש"מ דס"ל לרש"י דהא דקאמר הגמ' הא דרפרם דותא היא היינו דאין ראייתו ראייה אבל מ"מ עיקר דבריו לא נדחו דאין עירוב והוצאה ליה"כ. מ"מ אני תמה למה נתחבטו הראשונים והאחרונים בזה כי הדבר ברור דיש עירוב והוצאה ליה"כ וליתא דרפרם בזה ועיקר מילתיה נמי דותא היא דהא יש לתמוה מ"ט דרפרם דאמר אין עירוב והוצאה ליה"כ דמ"ש מלאכה זו של הוצאה מכל המלאכות שאסורין ביה"כ כבשבת ובע"כ צ"ל דה"ט דרפרם כדאמר בסוגיא דפ"ק דביצה (ד' יב) ומאותה סוגיא גופה יתברר לך דלית הילכתא כוותי' ואעתיק אותה סוגיא תנן התם בש"א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את הס"ת לרה"ר וב"ה מתירין ובגמרא תני תנא קמיה דר"י ב"א השוחט עולת נדבה בי"ט לוקה א"ל דאמר לך מני ב"ש היא דלא אמרינן מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ה"נ לא אמרינן מתוך שהותרה שחיטה לצורך הותרה נמי שלא לצורך דאי ב"ה ה"א מתוך כו' מתקיף לה רבה ממאי דב"ש וב"ה במתוך פליגי דילמא בעירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה לי"ט פליגי דב"ש סברי עירוב והוצאה לשבת ועירוב והוצאה לי"ט וב"ה סברי עירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה לי"ט כדכתיב ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת בשבת אין בי"ט

לא מתקיף לה ר"י אלא מעתה ליפלגו באבנים אלא מדלא איפלגו באבנים ש"מ דבמתוך פליגי ש"מ ואף ר"י ס במתוך פליגי כו' זהו סוגיית הגמ' התם וס"ל לרפרם כרבה דבעירוב והוצאה ל"ט פליגי ולב"ה דקי"ל כוותייהו אין עירוב והוצאה ל"ט ודייקו לה מדכתיב ולא תוציאו משא מבתיכם ביום השבת בשבת דחמיר אין בי"ט דקיל לא.

וה"נ יש לדייק ביה"כ לא דהא יה"כ נמי קיל משבת דאלו שבת זדונו במיתת ב"ד החמור ויה"כ אין זדונו אלא כרת דקיל ממיתת ב"ד א"נ כמו שפי' שם התוס' טעמא דאין עירוב והוצאה ל"ט דשאני הוצאה דגרוע' היא מכל שאר מלאכות ע"כ וכיון דטעמ' דרפרם מש"ה הוא והרי דברי רבה נדחו במסקנא ודייק לה ממתני' מדלא איפלגו באבנים ש"מ בהוצאה שלא לצורך פליגי וכיון דטעמא דב"ה מש"ה הוא א"כ יה"כ דלא הותרה הוצאה לצורך הוצאה הוי בכלל כל מלאכות וחייב עלי' כרת.

ול"מ לפי' התוס' דפי' שם דהוצאה שלא לצורך אוכל נפש ושמחת י"ט אסורה מה"ת וחייב עליה מלקות ולא אמרינן בה מתוך א"כ יה"כ וודאי אסורה הוצאה לגמרי אלא אפי' למאי דס"ל לרש"י התם דהוצאה בי"ט שריא לגמרי אפי' שלא לצורך כלל הרי אפי' לשיטת רש"י כתבו התוס' דעיקר הוצא' נאסרה בי"ט ולא שריא אלא משום מתוך.

שכתבו וא"ת כיון דב"ה אית להו מתוך אמאי אין מתירין אפי' טלטול אבנים וכל דבר אפי' אינו צורך י"ט וי"ל דודאי אה"נ דמדאורייתא הואיל והותרה הותרה לגמרי אלא רבנן גזרו על דבר שאינו צורך י"ט דכיון דעיקר הוצאה נאסרה יש לאסור בדבר שאין לצורך י"ט כלל ע"כ והרי יה"כ לא שייך לומר מתוך אעפ"י שמלאכה גרועה היא חייב עליה ולא ממעטינן לה מביום השבת כדפירש"י התם דכ"ע יש איסור הוצאה ל"ט מויעבירו קול במחנה דישנו בשאר מלאכות וירמיה היה מזהירן על השבתות שהן חמורין והלואי ישמעו ע"כ ותדע לך דע"כ רפרם גופיה מודה דאיכא למ"ד יש עירוב והוצאה ליה"כ דהא תניא בספ"ה דסוכה (ד' נד) ובס"פ ט"ו דשבת (ד' קיד) יה"כ שחל להיות בע"ש לא היו תוקעין וה"ט משום דיה"כ חמור כשבת לענין איסור מלאכה משא"כ י"ט דקיל מיניה שהותר בו אוכל נפש אם חל בע"ש היו תוקעין שהיוצא קל והנכנס חמור ואמר שם בשבת ר"י הוא דאי ר"ע כיון דאמר חלבי שבת קריבין ביה"כ ליתקע כי היכי דלידעו דחלבי שבת קריבין ביה"כ ודחי כהנים זריזין הן ופריך וליתקע כי היכי דלידעו דשרי בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה אר"י לפי שאין דוחין שבות להתיר ור"ש בריה דרא"א שבות קרובה התירו שבות רחוקה לא התירו.

והרי לרפרם אכתי תקשה ביה"כ שחל להיות בע"ש ליתקע שהרי הנכנס חמור מן היוצא דביה"כ הוצאה שרי ובשבת אסור דה"ל שבות לאסור אלא ע"כ ה"ט דרפרם כדאמרן משום דס"ל דטעמא דב"ה בהוצאה שלא לצורך בי"ט דשרי משום מיעוטא דביום השבת שנא' בירמיה ולא בי"ט וה"ה ליה"כ דלא א"כ לב"ש דלית להו ה"ט וס"ל דהוצאה ביו"ט נאסרה ה"ה ליה"כ נמי והא דתנן יה"כ שחל להיות בע"ש לא היו תוקעין ב"ש היא ורפרם אליבא דב"ה קאמר דהילכתא כוותייהו מ"מ יש לדחות ראייה זו דהא דא"ר אין עירוב והוצאה ליה"כ מה"ת קאמר שהרי דייק לה מקרא דעתי ואפי' בשבת ומדר"מ דאמר אם היה שבת והוציאו בפיו חייב חטאת דאינה באה אלא על מלאכה של תורה אבל מדרבנן מודה רפרם דהוצאה אסורה ביה"כ וכמו שגזרו בו על איסור הוצאה ה"נ

תקנו בו עירובי חצירות וכיון דמ"מ איסור הוצאה נוהג בו מדרבנן כמו שנוהג בשבת מה"ת הילכך כשחל יה"כ בע"ש א"צ לתקוע בו להיכרא והא דא"ר אין עירוב והוצאה ליה"כ לא כמו שפירש"י שם ביומא עירוב כדי נסבא אלא דהא בהא תליא דלא תקנו רבנן עירובי חצירות אלא בשביל איסור הוצאה שגזרו מרשות לרשות גזירה משום הוצאה מרה"י לרה"ר ע"כ דודאי אפי' לרפרם כיון שאיסור הוצאה נוהג בו מדרבנן ה"ה שתקנו בו עירובי חצירות אלא כמו שפי' התוס' שם בכריתות עירוב והוצאה לשבת פי' נתערבה הוצאה עם שאר מלאכות לשבת ולא נתערבה הוצאה עם שאר מלאכות ביה"כ ע"כ וכה"ג פי' התוס' בביצה שם בשם הר"ח כהן גבי הא דאין עירוב והוצאה ליה"ט ולפי זה כ"ש דאין ראיית הרי"ף ראי' מהא דמערבין לגדול ביה"כ דאפי' אי מיירי בעירובי חצירות הא מ"מ מדרבנן נוהג בו אפי' לרפרם ולא ה"ל גזיר' לגזירה דהוצאה ביה"כ אינו אלא מדרבנן גזירה אטו שבת וגזרו מרשות לרשות גזירה משום הוצאה מרה"י לרה"ר דכל כה"ג כולה חזא גזירה היא כדאמרי' בגמ' בהרב' מקומות והשוו חכמים מדותיהן ביה"כ כמו בשבת לגמרי שלא תחלוק.

מ"מ הדבר מוכרע מעצמו לדידן דקי"ל דב"ש וב"ה גבי י"ט פליגי במתוך ע"כ ליתא לדרפרם שא"א להעמיד דבריו אלא למאי דמ"ל רבה התם דפליגי בעירוב והוצאה ליה"ט וכיון דנדחו דברי רבה באות' סוגיא ממילא דברי רפרם דקאי בשיטתו נמי נדחו וחייבין כרת על איסור הוצאה ביה"כ כעל כל מלאכות וזה דבר ברור אין בו שום ספק כלל: מ"מ נראה לי להביא ראייה ממקו' אחר דרפרם דאמ' אין עירוב והוצאה ליה"כ לאו אליבא דכ"ע קאמר לה דע"כ מודה דאיכא למ"ד יש עירוב והוצאה ליה"כ דהא תנן בפ"ק דמגיל' (ד' ז) אין בין שבת ליה"כ אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהכרת ואי איתא הא אכתי איכא בינייהו לענין הוצאה אפי' את"ל דאסורה ביה"כ לרפרם מדרבנן מ"מ בשבת זדונו בידי אדם וביה"כ אפי' בהכרת אינו.

אלא וודאי רפרם מודה דלב"ש חייב עליו כרת ביה"כ ואיהו דאמר כב"ה ומתני' ב"ש היא ואל תתמה דסתם לן תנא כב"ש במקום ב"ה דהא איכא התם עוד סתמא אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד דמ"ל נמי הגמ' בפ' בתרא דביצה (ד' לז) כב"ש דא"מ את הקטן כו' ודלא כב"ה. וענ"ל להביא ראייה לזה מהא דתנן בפ"ד דכריתות (ד' יט) חלב ונותר לפניו ואכל אחד מהם ואינו יודע איזה מהם אכל אשתו נדה ואחותו עמו בבית שגג באחד מהן ואינו יודע באיזה מהן שגג שבת ויה"כ ועשה מלאכה בין השמשות ואינו יודע באיזה מהן עשה ר"א מחייב חטאת ור"י פוטר אר"י לא נחלקו על העושה מלאכה בין השמשות שהוא פטור שאני אומר מקצת עשה היום ומקצת עשה למחר ובגמ' תניא א"ל ר"י דקדקתם אחרי ופריך מאי א"ל דא"ל דקדקתם אחרי ומשני הכי א"ל הגביה בין השמשות מאי כלומר הגביה חפץ בין השמשות שבין שבת ליה"כ כדי להוציאו דאהגבהה מיחייב מיד שיש הגבהה שהיא הוצאה כגון שהוא סמוך לרה"ר מהו היכי משכחת לה מקצתו היום ומקצתו למחר כדפירש"י א"ל דקדקתם אחרי והרי טעמא דר"א מפ' התם משום ממ"נ אי בשבת עשה חייב אי ביה"כ עשה חייב וטעמא דר"י הרי הוא אומר אשר חטא בה עד שיוודע במה חטא ולרפרם בהגבהה בין השמשות אמאי חייב לר"א הא אין כאן ממ"נ דאם היתה ההגבהה ביה"כ פטור דהא אין עירוב והוצאה ליה"כ אע"כ כדפי' דרפרם כרבה ס"ל דב"ש וב"ה בעירוב והוצאה ליה"ט פליגי ולב"ש

כשם שיש עירוב והוצאה לי"ט ה"נ יש ליה"כ ור"א כב"ש ס"ל דקי"ל ר"א שמותי הוא ופי' התו' ר"פ ר"א דמילה בשם הירוש' דשמותי היינו שהוא מתלמידי ב"ש ועומד תמיד בשיטת ב"ש ופשט מהא דס"ל לר"א כב"ה דב"ש הודו לב"ה ע"ש ור"י דיליף טעמ' מאשר חטא בה משום חלב ונותר ואשתו נדה ואחותו הוא דמייתי דאלו משום שבת ויה"כ ל"צ אליבא דהאי ברייתא כיון דבכל מלאכות אפי' ר"א מודה משום שאני אומר מקצתו עשה היום ומקצתו עשה למחר ולא משכחת לה דחייב לר"א משום ממ"נ אלא בהוצאה לחוד וכיון דלרפרם אליבא דב"ה אין עירוב והוצאה ליה"כ מסתמא ר"י לא שביק ב"ה ואמר כב"ש ובלא קרא נמי פטור דא"ל ההגבהה היתה ביה"כ והרי אין עירוב והוצאה לב"ה אליבא דרפרם אלא וודאי כדאמרן.

ונ"ל להביא ראיה דקי"ל יש עירוב והוצאה ליה"כ מהא דאמרי' ברפ"ד דר"ה (ד' נט) ביה"כ תעבירו שופר בכל ארצכם מלמד שכל יחיד ויחיד חייב לתקוע ואמר ר"ה ועם ב"ד מאי ועם ב"ד בזמן ב"ד לאפוקי שלא בזמן ב"ד דלא וה"נ א"ר התם אין תוקעין אלא כל זמן שב"ד יושבין ומשמע וודאי דה"ט שלא בזמן ב"ד דלא משום גזירה שמא יעבירו ד"א ברה"ר דמה"ט נמי גזרו ב"י"ט של ר"ה שח"ל בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה כדאמרי' בגמ' וה"נ אמרי' התם בר"ה שח"ל בשבת דבירוש' היו תוקעין נמי כ"ז שב"ד יושבין דוקא וטעמא משום דאימת ב"ד עליהם ולא חיישינן כ"כ לשמא יעבירו ד"א ברה"ר וש"מ דיש איסור הוצאה ביה"כ מה"ת דאי מדרבנן לא חיישינן לשמא יעבירו ד"א ברה"ר ותדע לך שהרי לב"ש אין מוציאין את הלולב ב"י"ט לרה"ר משום דל"ל מתוך וא"כ ה"ה שאין מוציאין את השופר לרה"ר ואפי' בר"ה שח"ל בחול וא"כ לב"ש לגזור בכל י"ט של ר"ה ושל חג שלא לתקוע וליטול לולב אלא כל זמן שב"ד יושבין ותו לא מה"ט דשמא יעבירו ואפי' חל להיות בחול נמי נגזור וזה לא שמענו אע"כ ה"ט משום די"ט קיל דאינו אלא בלאו בעלמא לא גזרינן משום שמא יעבירו משא"כ שבת דחמיר ואס"ד דביה"כ אין בו איסור הוצאה אלא מדרבנן כ"ש דלא גזרינן שמא יעבירו אלא וודאי יה"כ יש בו איסור הוצאה מה"ת וחייב עליו כרת כשאר מלאכות וכיון דחמיר דבכרת גזרו משום שמא יעבירו אבל י"ט דקיל לא גזרינן לב"ש עוד יש להביא ראיה מהא דאמרי' בפ' בתרא דיומא (דף עז) עובר ובלבד שלא יוציא ידו מתחת חפת חלוקו ופירש"י שפת חלוקו להגביה שולי חלוקו על זרועו דא"נ כמלבוש אלא כנושאו על זרועו ואמר מר היוצא בטלית מקופלת על כתפו בשבת חייב חטאת ע"כ ואיום הכפורים קאי התם \$ציור בדף\$ וש"מ דיש איסור הוצאה ביה"כ מה"ת דאי מדרבנן לא גזרינן כולי האי משום מפני שנראה אלא שהטור א"ח ס' תרי"ג פי' הטעם שלא יוציא כדי שיזכור ולא יבא לידי סחיטה א"כ אין מזה ראיה מ"מ יש להביא ראיה מדאמרי' התם אהא דקאמרי' עובר תינח יה"כ דליכא מנעל שבת דאיכא מנעל מאי ה"ג הרי"ף והרא"ש ומדלתי טעמא דתינח יה"כ דליכא מנעל משמע דאילו היה בו מנעל א"נ במקום דאיכא מנעל ביה"כ כגון במקום דאיכא סכנת עקרב דמותר במנעל כדאמרינן בפ"ב דיומא (ד' עז) איכא נמי למיבעי' אי שרי לעבור בנהר או דילמא חיישינן דילמא נפיל המנעל ואתי לאתויי ד"א ברה"ר.

וש"מ דהוצאה אסורה מה"ת דאי מדרבנן הא וודאי לא חיישינן להכי ומ"ט דמאן דאסר התם ואפי' לרש"י דלא גרס תינח יה"כ אלא ה"ג שבת דאיכא מנעל מאי. מ"מ מבואר

להדיא דאין חילוק בין שבת ליה"כ אלא משום דאיכא מנעל אבל אי הוי מנעל ביה"כ היה שוה לשבת בזה וכדאמרן ובהא דמנעל שקלי וטרו רבינא ור"א דבתראי נינהו והילכתא כוותיהו לגבי רפרם.

ובספ"ג דיבמות (דף לד) תנן שנים שקידשו שתי נשים ובשעת כניסתן לחופה החליפו את של זה לזה ואת של זה לזה הרי אלו חייבים עליהם משום א"א ואם היו אחים משום אשת אח ואם היו אחיות משום אשה אל אחותה ואם היו נדות משום נדה ובגמ' מאן תנא דא"ל איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת אר"י א"ר ר"מ הוא דתנן יש אוכל אכילה א' וחייב עלי' ד' חטאות ואשם א' טמא שאכל חלב והוא נותר מן המוקדשים ביה"כ.

רמ"א אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב א"ל אינו מן השם ומפ' לה בפ"ג דכריתות (ד' יד) בגמ' הכי דה"ג התם נימא א"ל לר"מ איסור חל על איסור ומהדר נהי דאיסור חל על איסור לית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת אית ליה טהור מעיקרא לא אסור אלא בחלב ה"ל טמא מיגו דאסור בחתיכות טהורות איתוסף ביה נמי איסור עלוי חלב.

וחלב מעיקרא לא אסור אלא באכילה. אקדשיה מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף ביה לגבי חלב.

ואכתי להדיוט הוא אסור לגבוה שרי. ה"ל נותר מיגו דאיתוסף ביה איסור לגבי גבוה איתוסף ביה לגבי הדיוט.

חל עליה יה"כ מיגו דאיתוסף ביה לגבי חולין איתוסף ביה לגבי גבוה. אבל איסור בת אחת דהכא לא איתפרש בגמרא ופירש"י דאיכ' הכא איסור בת אחת דבשקיע' החמה חל עליו איסור אכילת יה"כ ואיסור הוצאת שבת בבת אחת וכתבו התוס' וק' לר"י דמה ענין זה לאיסור בת אחת דאפי' למ"ד אין איסור חל איסור אפי' איסור בת אחת הכא חל לכ"ע אפי' בזה אחר זה ואפי' יעשה אכילה והוצאה בזה אחר זה ואפי' חלו שבת ויה"כ בזה אחר זה שבשביל איסור מלאכת שבת אם הוא בתחילה לא ימנע איסור אכילת יה"כ לחול אחריו שעדיין לא נאסר זה מחמת שבת וה"ה איפכא ואור"י דאיסור בת אחת היינו איסור הוצאה דשבת ואיסור הוצאה דיה"כ כדפי' דנקט שבת לאפושי חיובי ע"כ וכ"פ הרי"ף שם בהלכות וש"מ מפ"ז ז"ל דיש עירוב והוצאה ליה"כ וחייב עליו כרת מדחייב חטאת על שגגתו ואע"ג דהתם לאו סתמא דגמ' קאמר לה אלא ר"י א"ר והרי רפרם בתראה הוא מ"מ כיון דסלק' שמעתא הכי בפ"ג דיבמו' דבהא דר"מ איכא איסור בת אחת משום הוצאת שבת ויה"כ הכי הילכתא וכה"ג כתבו הפוסקים בהרבה מקומות וכ"כ ז"ל בשם ר' חננאל בספ"ב דקידושין גבי טובת הנאה ממון כיון דסלקא שמעתא הכי הילכתא הכי וכ"ש למאי דפי' לעיל דהאי זאת אומרת דרפרם דמסכת יומא מדר"ש דייק לה.

א"ל דזאת אומרת קאמר וליה לא ס"ל ומסתברא דהלכה כרב לנגד ר"ש דתלמיד דרב הוא וכ"ש דר"י דאמר משמיה דרב משמע דכרב רבי' ס"ל והא דרפרם דמס' כריתות דדייק לה מברייתא נדחו דהא מסיק עלה דבדווא היא. ואע"פ שהרמב"ם בפ"ה המשנה

פ'י טמא שא"ח כו' הוא שיהא האוכל נטמא קודם שיביא ב' שערות בשנים המסויימים כשיגיע לפירקו וחל עליו איסור חלב ואיסור קדשים בטומאה בשעה אחת הרי אלו ב' איסורים באין כאחת ע"כ.

מכל מקום פ'י תמוה מאוד מאוד דאי מתני' מיירי בכה"ג א"כ מנ"ל לרב דאיכא במתני' איסור כולל ואיסור מוסיף דילמא אין כאן אלא איסור בת אחת לחוד וכגון שלאחר שנעשה נותר ולאחר שחל עליו יה"כ הביא ב' שערות בו ביום ועוד הא כה"ג מוקי לה הגמ' כל האיסורין דמתני' דיבמות באיסור בת אחת ומדלא מוקי לה רב בהכי ש"מ דלא ניחא ליה לאוקמי הכי בשחל עליו האיסור קודם הבאת ב' שערות א"כ א"א לאוקמי לב' איסורים אלו איסור חלב וקדשי' בטומאה בכה"ג ועוד הא במסכת כריתות מפרש לה הגמ' בהדיא ה"ל טמא מיגו דאסור בחתיכות טהורות איתוסף בו נמי איסור עלוי חלב אלמא איסור חלב קדים לאיסור טומאה וחל עליו משום איסור כולל ויותר יש להפליא על הרמב"ם שכתב שם וחייב ג"כ במעילה על אכילה הזאת לפי שקודם שהיתה הבהמה קודש היה אסור לאכול חלבה ומותר ליהנות בו ולפי שהוקדש נאסר בהנאה ומיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף נמי לענין איסור אכילה דחייב על אכילתו אשם מעילה וזהו איסור מוסיף ע"כ.

ותימה רבה היא כיון דאיסור חלב ואיסור קדשים בטומאה מיירי באיסור בת אחת ובנטמא קודם שהביא ב' שערות ע"כ בהמה זו כבר היתה קודש דאל"כ איסור חלב קדים שחל עליו בהבאת ב' שערות ועדיין איסור קדשים בטומאה ליתא כיון שהיתה עדיין חולין וכיון שמייירי שהיתה קודש כבר קודם הבאת ב' שערות א"כ איסור מעילה נמי הוה לי' איסור בת אחת עם איסור חלב ואיסור קדשים בטומאה.

וכמדומה שדחקו להרמב"ם לפרש כן משום דלא משכחת לה לאיסור בת אחת בע"א אבל אכתי לא הועיל כלום דמנ"ל לרב לאוקמי בהכי דילמא בנטמא אחר הבאת ב' שערות מיירי ואפ"ה חל איסור טומאה על איסור חלב משום איסור כולל ועוד שהרי הרמב"ם גופיה מסיים שם ואר"מ דוגמא א' באיסור בת אחת והוא כי הוציא בפיו בשעת אכילה שהוא חייב שתים משום מוציא מרשות לרשות בשבת וכן ביה"כ לפי שאיסור שבת ואיסור יה"כ באין כא' ע"כ.

הרי שמפ' לאיסור בת אחת דר"מ כפ'י הרי"ף והתוס' א"כ למה לו לדחוק לאשכח איסור בת אחת באיסור חלב וקדשים בטומאה סוף דבר דברי הרמב"ם תמוהין וא"א להולמן כלל: ומ"מ גם על פי התוס' והרי"ף ק"ל מדקאמר מאן תנא דאית ליה איסור כולל ואיסור מוסיף ואיסור בת אחת ש"מ דבעי לאשכוחי תנא דאית ליה איסור בת אחת שאינו לא כולל ולא מוסיף דהא איסור בת אחת דמתני' דיבמות שהם אשת איש ואשת אח כה"ג הוא שכשקידש ראובן את אשתו נאסרה עליו בבית אחת משום א"א ואשת אח \$ציוור בדף\$ ואע"ג דאשת איש הוי איסור מוסיף נגד אשת אח א"א אסורה לכל העולם ובמיתת ב"ד דחמיר ומשום אשת אח אינה אסורה אלא על אחיו לבד ובכרת דקיל מ"מ אשת אח בהא נגד א"א אינו לא כולל ולא מוסיף כלל אלא איסור בת אחת גרידא ואלו איסור שבת ויה"כ אינו כן דהא בס"פ ג"ה (ד' קא) פריך התם ורי"ה ל"ל איסור כולל והתניא שבת ויה"כ שגג ועשה מלאכה מניין שחייב ע"ז בעצמו וע"ז בעצמו ת"ל שבת

היא יה"כ הוא דרי"ה רע"א כו' ופירש"י והני איסור בת אחת דהא בהדי הדדי אתו בשקיעת החמה מיהו אי אמרת בשלמא דאית ליה לרי"ה באיסור כולל או מוסיף דחיילי על שאר איסורי איכא למימר מש"ה מתחייב אתרווייהו דהא נמי אי הוי איפשר דקדמיה חד לחבירו אתי חבירו וחל עליו דשבת לגבי יה"כ איסור מוסיף הוא דאי הוי יה"כ קדים הוי חייב על זדון מלאכה כרת וכי אתי שבת איתוסף ביה מיתת ב"ד ויה"כ לגבי שבת איסור כולל דשבת אסורה במלאכה ומותר באכילה מיגו דאיתוסר באכילה משום יה"כ איתוסר ליה מלאכה משום יה"כ אלא אי אמרת באיסור כולל ואיסור מוסיף לא חיילי כי אתו אהדדי אמאי חיילי תרווייהו ע"כ.

ומשום האי קושיא מהפך דרי"ה לדר"ע הרי דיה"כ הוי איסור כולל לגבי שבת שכולל איסור אכילה עם איסור מלאכה משא"כ לשבת ושבת הוי איסור חמור לגבי יה"כ שזדונו במיתת ב"ד דחמיר משא"כ ביה"כ ואפי' להאי פ'י שפי' שם רש"י ותוס' דס"ד דשבת חשיב ליה קדים משום דקביע' וקיימא ויה"כ ב"ד הוא דקבע ליה אפי' הכי ע"כ שבת הוי איסור חמור ויה"כ איסור כולל וכדאמרן.

א"כ י"ל מש"ה מחייב ר' מאיר שתים אהוצאת שבת ויה"כ משום דשבת הוי איסור חמור ויה"כ הוי איסור כולל ואפי' אי הוי קדים חד לחבריה מיחייב אתרווייהו ל"מ לרש"י דקרי ליה לאיסור חמור איסור מוסיף האי תנא איסור מוסיף אית ליה אלא אפי' לפי התוס' שם דאיסור חמור לא הוי איסור מוסיף מ"מ איסור חמור אלים טפי וא"כ א"ל דמה"ט מחייב ליה אהוצאת שבת ויה"כ תרתי דהא רי"ה דלית ליה איסור כולל איסור כולל באיסור חמור אית ליה כדאמרינן התם וכן איסור הנאה לפי התוס' לא הוי אלא איסור חמור כמש"כ שם ואפ"ה אמרינן אקדשיה מיגו דאיתוסף ביה איסור דהנאה איתוסף ביה לגבי חלב אלמא להאי תנא איסור חמור חשוב וחייל על איסור אחר וכיון דאיסור חמור אלים טפי איכא למימר מה"ט מחייב ר"מ על הוצאת שבת ויה"כ תרתי אבל במתני' איסור אשת איש ואשת אח נהי דאיסור א"א הוי איסור כולל ואיסור חמור לגבי אשת אח מ"מ אשת אח אינו אלא איסור בת אחת לחוד מנ"ל דחייב תרתי לרבי מאיר דילמא אינו חייב אלא משום אשת איש לחוד.

הילכך נ"ל לפרש דהאי איסור בת אחת דיש אוכל אכילה אחת היינו חלב מן המוקדשין וס"ל לרב כהני אמוראי דמוקי לה בפ"ג דשבועות (ד' כד) האי מוקדשין היינו בכור דקדיש מרחם דפריך התם לרבא דאמר אפי' באיסור הבא מעצמו אמרינן כולל מהא מתני' דיש אוכל אכילה אחת כו' וא"א מ"ל חמש כגון שאמ' שבועה שלא אוכל תמרים וחלב מיגו דחייל אתמרים חייל נמי אחלב ומשני כי קתני איסור הבא מאיליו איסור הבא מעצמו לא קתני ופריך והרי הקדש ומשני בבכור דקדושתו מרחם ועוד משני שבועה דאית ליה שאלה לא קתני והרי הקדש הא אוקמינן בבכור ורב נמי כרבא ס"ל דהכי אוקי רב התם למתני' דתנן התם שבועה שלא אוכל ואכל נבילות וטריפות חייב בכולל דברים המותרים עם דברים האסורים אלמא אית ליה כולל אפי' באיסור הבא מעצמו כרבא וא"כ חלב המוקדשים דתנן מוקי לה כדרבא בבכור דקדושתו מרחם ואתו איסור חלב ואיסור מוקדשין בהדי הדדי וכדאמרינן בספ"ה דכריתות גבי וולדות קדשים למ"ד

בהווייתן הן קדושים כלומר בשעת לידתן איסור חלב ואיסור מוקדשים בהדי הדדי קאתו וה"ה לבכור דקדושתו מרחם איסור מוקדשים דידיה עם איסור חלב בהדי הדדי אתו.

אף ע"ג דבאיסור מוקדשין א"ל מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף ביה לגבי חלב אפ"ה א"ל לגבי איסור מוקדשין אינו אלא איסור בת אחת לחוד ואפ"ה חייל אאיסור מוקדשין ש"מ דאית ליה איסור בת אחת והא דאמרינן שם בכריתות אקדשיה מיגו כו' היינו לשאר אמוראי התם בשבועות דלא מוקי למתני' דווקא בבכור.

וא"ת לדידי נמי תקשה היאך יליף לאיסור בת אחת דיבמות מאיסור בת אחת דחלב מן המוקדשין הא חלב הוי איסור חמור דבכרת דחמור ומוקדשין אפי' לרבי אינו אלא במיתה בידי שמים דקילא מכרת כדאמרינן בפ' כ"ש (ד' לב) וכ"ש לרבנן דאמרי התם הזיד במעילה אינו אלא בלאו וי"ל אע"ג דחלב בכרת מ"מ ה"ל איסור קל הואיל והותר מכללו אצל חיה כמש"כ התוס' שם בשבועות לענין שבועה כ"ש לגבי איסור מוקדשים דיכול לבא לידי כרת דקרי ליה איסור חמור בפ' ג"ה (ד' צ) דהוי איסור חלב קל לגבייהו ולא ינך אמוראי בשבועות דל"מ למוקדשים דמתני' בבכור לא תקשה דא"כ מתני' דיבמות דא"ל איסור בת אחת מני די"ל דאתיא כתנא דיש אוכל אכילה אחת דכיון דא"ל איסור כולל ואיסור מוסיף כ"ש איסור בת אחת וכדאמר בפ"ג דיבמות (ד' לג) השתא ר"י באיסור כולל מחייב ב' באיסור בת אחת מיבעיא ובע"כ צ"ל כן לפי' תוס' והרי"ף דס"ל אין עירוב והוצאה ליה"כ א"כ ליכא במתני' דכריתות איסור בת אחת א"כ לרפרם מתני' דיבמות מני אלא וודאי כדפי' וא"ת למאי דפי' אמאי קאמר רב מתני' ר"מ היא הא מתנא קמא ש"מ לכל הני איסור חל על איסור וי"ל משום דת"ק לא ידעינן מנו נקט ליה ר"מ הוא והוא ומחלוקתו קאמר וכה"ג מצינו בפ' כ"ש (ד' כז) גבי זה וזה גורם דמייתי לה מר"א דעצי אשירה ור"א ומחלוקתו קאמר כדפירש"י שם ולמאי דפי' אין מכאן ראייה דיש עירוב והוצאה ליה"כ.

מכל מקום כבר נתברר בכמה ראיות ברורות דיש עירוב והוצאה ליה"כ וליתא לדרפרם. סימן עא ואני תמה עוד מנ"ל לאיסור הבערה ביה"כ דאע"ג דגבי דידיה ל"ל ה"ט שכתב גבי הוצאה לרפרם מ"מ מטעם אחר י"ל דליתא לאיסור הבערה ביה"כ דברפ"ק דפסחי' (ד' ה) יליף ר"ע דתשביתו שאור מעי"ט ולא בי"ט מדכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור וכתוב כל מלאכה לא תעשו ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה וא"ר ש"מ מדר"ע הבערה לחלק יצאת ופי' התוס' לחלק יצאת מדקרי לה אב מלאכה ועוד אומר ריב"א דלמ"ד ללאו יצאת לא היה אסור בי"ט כיון דאין שם מלאכה עלה ע"כ וכיון דאין שם מלאכה עלה י"ל דאינו בכלל לאוי מלאכה שנאמרו ביה"כ ושריא לפי פי' ריב"א וא"ת לפי' ריב"א הא דאמר במס' שבת (ד' קיד) עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שקריבין ביוה"כ יכול אף של יוה"כ בשבת ת"ל בשבתו דר"י רע"א עולת שבת בשבתו לימד על חלבי שבת שמקריבין בי"ט יכול אף ביוה"כ ת"ל בשבתו כשתמצא לומר לדר"י נדרים ונדבות קריבין ביו"ט וכי איצטריך קרא ליוה"כ לדר"ע נדרים ונדבות אין קריבין ביו"ט וכי איצטריך קרא למישרי ביו"ט.

והשתא אס"ד דלמ"ד הבערה ללאו יצאת אין איסור הבערה בי"ט א"כ מנ"ל להגמ' דפליגי בנדרים ונדבות אי קריבין ביו"ט או לא דילמא דכ"ע אין קריבין ביו"ט משום

שחיטה שהיא אב מלאכה וא"א לשום קרבן בלא שחיטה אלא שר"י סובר הבערה ללא יצאת ושריא ביו"ט ול"צ קרא להתיר חלבי שבת ביו"ט שהרי בהקטרה אין בו איסור אלא משום הבערה לחוד כדאמר בפ"ג דיבמות (ד' לג) דקאמר זר ששימש בשבת במאי בהקטרה והאר"י הבערה ללא יצאת ור' עקיבא לטעמי דפ' קמא דפסחים דאמר הבערה לחלק יצאת ואסירא ביו"ט ואיצטריך קרא למישרי עולת שבת ביו"ט אלא ש"מ דאפי' למ"ד ללא יצאת אפ"ה אסירא ביו"ט ודלא כפי' ריב"א וי"ל דשתי תשובות בדבר חדא למאי דפי' דאי הבערה ללא יצאת לא אסירא ביו"ט כמו ביו"ט ואס"ד דס"ל לר"י דהבערה ללא יצאת ל"צ קרא דעולת שבת לר"י למישרי לעולת שבת ביה"כ כמו שא"צ לדידיה למישרי לעולת שבת ביו"ט כיון דתרווייהו שוין בהא דהבערה שריא בהו כיון דהבערה ללא יצאת בשבת אלא וודאי ס"ל לר"י דהבערה לחלק יצאת ואסירא ביה"כ ובי"ט והא דלא בעי קרא לע"ש ביו"ט ע"כ ה"ט משום דס"ל נדרים ונדבות קריבין ביו"ט כדמפרש הגמ' ולפי"ז מוכח ע"כ למ"ד הבערה ללא יצאת כמו דשריא ביו"ט לפי' ריב"א ה"נ שריא ביה"כ מה"ת.

אבל עוד יש תשובה לדבר דוודאי ר"י ס"ל הבערה לחלק יצאת ולא ללא דאמרינן בפ"ק דשבת (ד' יב) דר"י קרא פעם אחת לאור הנר בשבת והטה וכתב על פנקסו כו' לכשיבנה בה"מ אביא חטאת שמינה ומדמחייב חטאת על הבערה ש"מ דלא ס"ל דללא יצאת אלא חייב עליה על זדונה כרת ועל שגגתה חטאת ככל המלאכות אלא שר' נתן אמ' התם שקרא והטה וכתב על פנקסו כו' אבל לת"ק קרא וביקש להטות ועיין בפ"ק דיבמות בסוגיא דעליה גבי לא תבערו מה ת"ל וע"ש בתוס' ואין זה מקומו ואל תטעה דליכא איסור הבערה ביה"כ מהא דאמר בפ"ה דיומא (ד' נג) ומניין שנותן בה מעלה עשן ת"ל וכיסה ענן הקטורת א"ה הא אם לא נתן בה מעלה עשן או שחיסר אחת מכל סמניה חייב מיתה ופריך ותיפוק ליה דקא מעייל ביאה ריקנית אר"ש הב"ע כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה רא"א אפי' תימא שהזיד בזו ובזו והב"ע דעייל שתי הקטרות א' שלימה וא' חסירה אביאה לא מיחייב דהא עייל שלימה אהקטרה מיחייב דקא מקטיר קטרת חסירה ואכתי תקשה לר"א דשני כגון שהזיד בזו ובזו תיפוק ליה כיון דעייל ב' הקטרו' דה"ל אחת שלא לצורך דהקטרה א' אמר רחמנא ולא ב' הקטרות וחייב עלי' כרת דחמיר ממיתה משום שחילל יה"כ שלא לצורך גבוה והשתא ל"ל קרא דלא ימות דחייב מיתה על הקטרה חסירה תיפוק ליה דחייב עליה כרת דחמיר ממיתה משום הבערה שלא לצורך גבוה דיה"כ ולא מיבעי' היכא שקטרת שנייה חסירה אלא אפי' שלימה נמי חייב עליה אפילו כרת משום שחילל יה"כ שלא לצורך ול"ל דמיירי שהזיד באיסור הקטרה ושגג על איסור הבערה דיוה"כ דא"כ לא הועיל ר"א כלום וה"ל לאוקמי כר"ש כגון ששגג בביאה והזיד בהקטרה כיון דלמאי דמשני נמי צריך לומר כגון שהזיד בב' איסורים ושגג באיסור ג' דהבערת יה"כ.

ועוד דאמאי מקשה הגמ' ותיפוק ליה דעייל ביאה ריקנית עדיפא מיני' ה"ל לאקשוויי ת"ל דאפי' כרת דחמיר ממית' נמי מיחייב כיון דעייל קטרת חסירה וה"ל מבעיר ביה"כ שלא לצורך גבוה אלא ע"כ אין איסור הבערה ביה"כ מה"ת א"נ יש להוכיח מכאן דאפילו אם ת"ל דיש איסור הבערה ביה"כ מ"מ לר"י דס"ל הבערה ללא יצאת גבי שבת ה"ה גבי יה"כ אין בו אלא לאו בעלמא ולית ביה כרת וכמ"ש לפנינו בס"ד ואתיא ההיא סוגיא

כר"י אבל כ"ז שיבוש וליכא למידק מיניה מידי דוודאי הבערה אסורה מה"ת ביה"כ וההיא סוגיא אתיא אליבא דר"נ דאמ' הבערה לחלק יצאת וחייב עליה בשבת וה"ה ליה"כ נמי והא דק"ל ת"ל דחייב כרת על הבערה שלא לצורך לאו כלום הוא דלא ק"ל להגמ' אלא על הא דאמר שאם חיסר אחת מכל סמניה דחייב מפני שמעיילבפנים קטרת חסירה תיפוק ליה דבלא"ה חייב על ביאה זו משום דעייל ביאה ריקנית לפנים ובלא קטרת חייב על ביא' זו משום ביאה ריקנית אבל הא לא ק"ל תיפוק ליה דחייב כרת משום הבערה שלא לצורך דההוא כרת לאו משום ביאה קא אתי עליה אלא משום חילול יה"כ ולא תליא כרת זו לביאה כלל ולא ק"ל אלא על קטרת חסירה דמחייב ליה קרא על שעת ביאה ומשום ביאה ות"ל דבלאו קטרת חסירה חייב מיתה על ביאה זו משום ביאה ריקנית וזה ברור.

ומהא דתנן בפ"ד דשבועות (ד' לג) גבי שבועת העדות משביע אני עליכם כו' שהדליק את גדישי ביה"כ הרי אלו חייבין ואמר' בגמ' לאפוקי מדרבי נחוניא בן הקנה שהיה עושה את יה"כ כשבת לתשלומין כו' ואי אין איסור הבערה ליה"כ א"כ אפי' כר"נ נמי אתיא מ"מ אין מכאן ראייה דלר"י דאמ' הבערה ללאו יצאת בשב' דאפ"ה מודה דביה"כ חייב עליו מטעמ' שאכתוב לקמן בס"ד דאם לא כן הוי ליה לאוקמי כר"נ ב"ה דכרת פוטר מן התשלומין ואפ"ה תנן דחייבין משום דס"ל כר"י דאין בו כרת דהבער' ללאו יצאת דע"כ מתני' לא אתיא כר"י דקתני סיפא ושהדליק גדישי בשבת הרי אלו פטורין ואי ר"י האמר הבערה ללאו יצאת בשבת ואין בה כרת ומיתה ב"ד ואמאי פטורין ועוד דקתני ריש' ושחבל בי חבירי הרי אלו חייבין ואיה"כ קאי כמו שפי' רש"י אלא כולה מתני' דלא כרבי נחוניא בן הקנה וממתני' דפ"ק דמגילה (ד' ז) דתנן אין בין שבת ליה"כ אלא שזה זדונו בהכרת אין להוכיח דאליבא דר"י איכא איסור הבערה ליה"כ מה"ת דא"ל מתני' ר"נ הוא דאמר הבערה לחלק יצאת ומההיא דפ' מקום שנהגו (ד' נד) דאמר דמברכין על האור במוצאי יה"כ מפני שהי' אסור בהבערה כל היום אינה ראייה כלל די"ל דמ"מ מדרבנן מיהא אסור אבל מ"מ נ"ל דאפי' למ"ד הבערה ללאו יצאת אפ"ה חייב עליה בי"ט וכ"ש ביה"כ דוודאי שם מלאכה עליה ול"ד לאיסור הוצאה בי"ט לרבה בפ"ק דביצה וליה"כ לרפרם דאין בהם איסור הוצאה כמ"ש בסימן הקדום דשאני הוצאה דאי לאו דרבי רחמנא מאל יצא איש ממקומו לר"י במס' עירובין א"נ מויצו משה ויעבירו קול במחנה כדאמר ר"פ הזורק (ד' צו) לא הויא בכלל אזהרת מלאכה הנאמרים גבי שבת משום דמלאכ' גרועה היא ואינה בכלל לא תעשה מלאכה דמה לי מוציא מרה"י לרה"י מה לי מוציא מרה"י לרה"ה כמ"ש התוס' במשנה קמייתא דמס' שבת והשתא דגלי לן קרא גבי שבת ס"ל לרבה ולרפרם בשבת דגלי גלי בי"ט ויה"כ דלא גלי לא גלי ואינ' בכלל אזהרות מלאכות הנאמרים ביה"כ וי"ט דהא בשבת נמי אי לאו דגלי קרא לא היתה בכלל אזהרת מלאכה דשבת אע"ג שהיתה במשכן כדאמרינן בפ' במה טומנין (ד' מט) הם העלו את הקרשים מקרקע לעגלה ואתם לא תכניסו מר"ה לרה"י הם הורידו כו' משום דמלאכה גרועה היא אבל הבער' אדרבה אי לא נאמר קרא יתירא דלא תבערו אש ביום השבת היה חייב כרת ומיתה כמו על שאר מלאכות דהא לר"נ דפליג אר"י ואמר הבערה לחלק יצאת ממילא הויא בכלל שאר מלאכות דשבת וחייב עלי' כרת ומיתה דהא מלאכה חשובה היא וגם היתה במשכן בבישול סממנין כדאמר התם אלא דגלי קרא

יתירא דלא תבערו לר"י דהבערה ללא יצאת והוציא' הכתוב מכלל עונש מיתה וכתר של מלאכת שבת ואינה אלא בכלל לאוין דשבת אבל ביום טוב דלא גלי קרא להוציאה מכלל אזהרת שאר מלאכות דיום טוב הא וודאי בכלל היא דהא מלאכה חשובה היא כשאר כל המלאכות כולן ומהיכא תיתי לן להוציאה מכללן כיון דלא גלי קרא וה"ה גבי יה"כ הויא בכללן אפי' לרפרם.

ומ"מ מסתבר לי דלר"י דאמר הבערה ללא יצאת גבי שבת ה"ה נמי גבי יה"כ אינ' אלא בלאו ולא בעונש כרת של יה"כ אע"ג דלא גלי קרא גבי יה"כ להוציא להבערה מכלל עונש כרת דיה"כ כדגלי גבי שבת א"כ מהיכא תיתי לן להוציאה מכלל עונש דשאר מלאכות כיון דמלאכה חשובה היא כמותן ולא גלי נמי קרא להוציאה מכללן מ"מ הדעת נוטה דילפינן יוה"כ משבת בק"ו להא מילתא ומה שבת דחמיר דבמיתה אינו חייב על הבערה כרת אלא מלקות בלבד יה"כ דקיל דבכרת לא כ"ש דאינו אלא בלאו ולא בכרת כשאר מלאכות וליכא למיפוך מה ליה"כ שכן חייב עליו משום עינוי משא"כ בשבת דאין זה פירכא מעינוי למלאכה ובמלאכ' מיהא שבת חמיר מיה"כ שכן במיתה אלא דאכתי יש לעיין עוד ד"א לענין איסור הבערה דיה"כ והוא דאמר' בירושלמי מהו להדליק נר של אבטלה ואי"ט קאי חזקיה אמר אסור מתני' פליגי על חזקיה לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת בשבת אי אתה מבעיר אבל מבעיר אתה בי"ט א"ר אבינא תני תמן ב"ש אוסרין וב"ה מתירין רבי נחום אחוהי דרבי אילא בעי קמיה ר"י א"ל לא תאסר ולא תשרי ופי' הה"מ בפ"א מה' י"ט דה"ט לפי שביום השבת מיותר הוא דהא בשבת מיירי קרא לעיל מיניה וביום השביעי כו' והיה די באומרו לא תבערו אש בכל מושבותיכם ע"כ והרי מהאי מיעוטא דביום השבת איכא למעוטי נמי יה"כ דביום השבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר ביה"כ אף ע"ג דמלאכה חשובה היא אתי יתורא דקרא דביום השבת למעוטי שאר ימים המקודשי' דליתנהו באיסור הבער' כלל ואע"ג דבריש כלל גדול תני' הבערה ללא יצאת דר"י רנ"א לחלק יצאת ולדברי הירושלמי תקשה מנ"ל דללאו או לחלק יצאת דילמא למישרי הבערה בי"ט לחוד הוא דאתי נ"ל דלא קשה מידי משום דאס"ד דהאי קרא דלא תבערו לאו לגופיה אתי לשבת עצמו למר כדאית ליה ולמר כדאית ליה אלא לדיוקא לחוד אתי ולמישרי הבערה בי"ט לא ה"ל למיכתביה גבי שבת כיון דל"צ קרא לגופיה כלל אלא לדיוקא לחוד למישרי י"ט אלא וודאי לשבת נמי איצטריך ללאו או לחלק ומיתורא דביום השבת נ"ל נמי היתר הבערה לי"ט וכיון דהירושלמי ל"פ הגמרא דידן אכתי תקשה מנ"ל איסור הבערה ליה"כ והרי בין לר"י ובין לר"ע הבערה אסורה ביה"כ מה"ת דהא ר"י דריש מעולת שבת בשבתו למישרי להקטיר חלבי שבת ביה"כ והרי הקטרה אין בה שום מלאכה אלא הבערה ש"מ דשאר הבערה אסורה ביה"כ מה"ת בשלמא לר"ע דאיצטריך ליה למישרי עולת שבת בי"ט וביה"כ אפי' עולת שבת אסור להקטירן וש"מ דאית ליה איסור הבערה אפי' בי"ט וה"נ קאמר גבי השבתת שאור דמעיי"ט דאי בי"ט הא כתיב לא תעשו מלאכה אלמא לית ליה ההוא מיעוטא דבירושלמי דביום השבת אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר בי"ט אבל ר"י מ"ט § ציור בספר § וי"ל כיון דהבערה הוי בכלל שאר מלאכות בשבת וי"ט ויה"כ וכמש"ל ושלא כדברי הריב"א ז"ל אלא דיתורא דקרא דביום השבת אתי למעוטי די לך למעט מיניה את י"ט דקיל שאינו אלא בלאו לבד והותר בו אוכל נפש אבל הבערת יה"כ

דחמיר שכן בכרת ולא הותר מכללו אצל אוכל נפש לא תמעטיה ואיסור הבערה כדקאי קאי אצל יה"כ בלאו ועונש כשאר מלאכות בע"כ.

והשתא להאי סברא איכא ראייה מהא דשבועות דמוקי לשהדליק את גדישי ביה"כ דלא כר' נחוניא בן הקנה ואי אין איסור הבערה ביה"כ ממיעוטא דביום השבת למאן דממעט מיניה י"ט אם כן אפי' כר' נחוניא בן הקנה אתיא וס"ל לתנא דידן כמאן דדריש מיעוט' מביום השבת לי"ט וה"ה ליה"כ אלא למש"כ למעלה דבלא"ה מתני' דלא כר' נחוניא בן הקנה אינו ראייה.

מ"מ יש בידי ראייה ברורה דליכא למ"ד דאין איסור הבערה ביה"כ בין לר"י דאמר הבערה ללאו יצאת בין למאן דממעט לאיסור הבערה בי"ט מיתורא דביום השבת מ"מ יה"כ דחמיר לא נתמעט מיניה מטעמא דאמרן והוא מדתנן בפ"ד דיומא (ד' מו) בכל יום היו שם ארבע מערכות והיום חמש דר"מ ובגמ' אר"א משום בר קפרא אומר היה ר"מ איברי עולה שניתותרו עושה להם מערכה בפני עצמה וסודרן ואפי' בשבת ופריך ואפי' בשבת תנינא והיום חמש ואי איתא מאי פריך הא טובא קמ"ל בר קפרא דלר"מ עושה להם מערכה בפני עצמה בשבת דאע"ג דתנן והיום חמש אלמא עושה להן מערכה בפ"ע ביה"כ וש"מ דה"ה לשבת נמי הא ליכא למילף מיה"כ לשבת דהא איכ' למימר דס"ל לר"מ ביה"כ או כר"י דהבערה ללאו יצאת ולא מיתסר הבערה לגמרי מה"ת א"נ ס"ל כמאן דממעט להבערה בי"ט מיתורא דביום השבת ומיניה אימעט נמי יוה"כ מאיסור הבערה אבל שבת אי לאו דאשמועינא לן בר קפרא לא ידעינן לה.

אלא וודאי פשיטא ליה להגמרא דאסור להבעיר ביה"כ מה"ת לכ"ע וליכא מאן דשרי ומילתא דפשיטא היא ובלא בר קפרא ידעינן לה לשבת מיה"כ לר"מ ותו לא מידי: סימן עב אחר שנתברר לנו באר היטב ששוה יה"כ לשבת לאיסור הוצאה והבערה לכ"ע אכתי נשאר לנו לברר דבר א' והוא אם אנו מצווין על לאו דמחמר ועל שביתת עבד ובהמה ביה"כ כבשבת או לא דהני וודאי אינן בכלל לאו דמלאכה אפי' בשבת שהרי לאו דמחמר פרט לן קרא גבי שבת לאו בפ"ע דכתי' לא תעשה מלאכה אתה ובהמתך כדאמרי' ר"פ מי שהחשיך (ד' קנג) ובשביתת עבד ובהמה אפי' לאו ליכא אלא עשה דלמען ינוח עבדך ואמתך ושורך וחמורך ואין ללמוד יה"כ משבת דהא יה"כ קיל משבת לענין עונש ואין למידין קל מחמור להחמיר עליו וממתני' דמגילה (ד' ז) דאין בין יה"כ לשבת אלא ששבת זדונו בידי אדם ויה"כ זדונו בהכרת ליכא למיפשט הא דמשמע דבשאר מיילי שניהם שווין דמתני' לא מיירי אלא ממלאכ' גמורה דגופיה דחייב עליו בשבת מיתה וביה"כ כרת אבל לאו דמחמר דאינו חייב עליו אפי' בשבת כדאמר בר"פ מש"ה שם וכ"ש שביתת עבד ובהמה מזה לא מיירי.

תדע דהא יה"כ שרי בקניבת ירק מן המנחה ולמעלה ובשבת אסור כדאמר בספי"ד דמסכת שבת (ד' קיד) ואפ"ה ל"ק לה ש"מ כדאמרן ולהני רבוותא דס"ל דאפי' בי"ט מוזהרין על שביתת עבד ובהמה הא וודאי יה"כ לכ"ש מוזהרין עליהם כי מספקא לי להני רבוותא דס"ל אין אדם מצווה על שביתת עבד ובהמה בי"ט יה"כ למאי נדמי להו אי לשבת ואסור או לי"ט ושרי.

ונ"ל להביא ראיה דלאו דמחמר חייב עליו ביה"כ כבשבת שהרי בחולין ס"פ ג"ה (ד' קא) אמר אדרי"ה התם דא"ל אין איסור חל על איסור באיסור כולל אבל איסור כולל באיסור חמור אית ליה ופריך ורי"ה ל"ל איסור כולל והתניא שבת ויה"כ שגג ועשה מלאכה מניין שחייב על זה בעצמו ועל זה בעצמו ת"ל שבת היא יה"כ הוא דרי"ה רע"א אינו חייב אלא אחת ופירש"י והני איסור בת אחת כו' עד חיילי תרווייהו וכמו שהעסקתי לשונו למעלה סי' ע"א ואמר שלח רבין משמיה דר"י ב"ח כך הצעה של משנה זו ואיפוך משום האי קושיא והשתא אי אמרת בשלמא דיש איסור מחמר ביה"כ כשבת וכן שאר מלאכות כגון הוצאה והבערה אסורין בו כמו בשבת היינו דאיצטרכן שבת היא ויה"כ הוא דשבת היא קמ"ל דחייב משום שבת אם חל בו יה"כ.

ויה"כ הוא קמ"ל דחייב משום יה"כ אם ח"ל בשבת דחד מחבריה לא ילפינן ואי לא כת' רחמנא אלא שבת היא ה"א דחייב עליו משום איסור שבת לחוד דה"ל איסור חמור שחייב על זדונו מיתת ב"ד דחמיר אבל אינו חייב משום יה"כ דקיל שכן בכרת כתב רחמנא יה"כ הוא לחייב נמי משום יה"כ ואי כתב רחמנא יה"כ הוא ולא כתב שבת היא ה"א איה"כ לחוד מיחייב משום דה"ל איסור כולל מיגו דחייב אאכילה משום יה"כ חייב נמי אמלאכ' משום יה"כ אבל שבת שאינו איסור כולל ה"א דלא מיחייב עלי' דלא חייל איסור שבת איסור יה"כ כת' רחמנא שבת היא לחייב נמי משום שבת אא"א דיש מלאכות שאסורין בשבת ומותרין ביה"כ כגון לאו דמחמר השתא ה"ל שבת נמי איסור כולל לגבי יה"כ שכולל מלאכות האסורות עם המותרות ביה"כ כמו שיה"כ ה"ל איסור כולל לגבי שבת שכולל את מלאכה האסורה בשבת עם אכילה המותרת בו ה"נ ה"ל שבת איסור כולל לגבי יה"כ שכולל מלאכות האסורות ביה"כ עם המותרות בו והשתא שבת היא דכתב רחמנא למה לי השתא יה"כ דאינו אלא איסור כולל לחוד חייב עליו אם חל בשבת דהא כתי' יה"כ הוא שבת דה"ל איסור כולל ואיסור חמור לכ"ש דחייב עליו אם חל בו יה"כ ושבת היא דכת' רחמנא למה לי אלא וודאי ש"מ דליכא מידי דאסור בשבת וביה"כ שרי אלא כל מה דאסור בשבת אסור נמי ביה"כ וליכא בשבת איסור כולל לגבי יה"כ הילכך כת' רחמנא שבת היא לחייב עליה בפני עצמו דא"א ללמוד לשבת מיה"כ דמה ליה"כ שכן איסור כולל משא"כ בשבת דלא.

מ"מ לק"מ מהא לרפרם דאמר אין עירוב והוצאה ליה"כ דא"כ שבת היא לרי"ה למה לי דהא כ"כ שם דהא דרפרם תנאי היא וכן לר"י דס"ל הבערה ללאו יצאת אין להוכיח מזה דמ"מ ס"ל דאסורה מה"ת ביה"כ דהא א"ל דר"י לית לי' דרי"ה אבל מ"מ הא יש להוכיח דאיסור מחמר נוהג ביה"כ והא וודאי ראיה גדולה היא וליכא לדחויי מידי וא"ל דאע"ג דאיסור מחמר איתיה בשבת וליתיה ביה"כ מ"מ לא הוי שבת איסור כולל לגבי יה"כ לחייב עליו בפ"ע ול"ד ליה"כ דהוי ליה איסור כולל משום דאיסור החדש של יה"כ דהיינו איסור אכילה הנוהג בו משא"כ בשבת חייב עליו כרת במזיד וחסאת בשוגג ושפיר ה"ל איסור כולל לחייב עליו חסאת בפ"ע אמלאכה אבל לאו דמחמר שהוא איסור חדש הנוהג בשבת משא"כ ביה"כ ל"ל איסור כולל מיגו דאסור בלאו דמחמר משום שבת אסור נמי בשאר מלאכות משום שבת כשחל להיות יה"כ בו לחייב עליו חסאת בפ"ע כיון דעל מחמר עצמו אינו חייב עליו חסאת בשבת אין כח לאיסור מחמר לכלול לשאר מלאכת שבת לחייב עליו חסאת כיון דמחמר עצמו אין חייב עליו חסאת דא"א

למה שנכלל ע"י להיות עדיף מיניה דידיה לחייב עליו חטאת משא"כ בדידיה גופיה והיאך יהא טפל חמור מן העיקר וא"כ אע"ג דמחמר איתא בשבת וליתא ביה"כ ה"א דלא ליחייב משום שבת לפיכך כתב רחמנא שבת היא לחייב עליה בפ"ע דהא וודאי ליתא דא"כ באיסור מוסיף נמי נימא הכי דאע"ג דאיסור מוסיף חמור מאיסור כולל דהא ר"י איסור כולל ל"ל ואיסור מוסיף א"ל כדאמר בספ"ג דיבמות (ד' לב) מ"מ בהא לא שייך לאפלוגי בינייהו דאי כל כה"ג לא הוי איסור כולל לגרור זה את זה במילתא דליתא בעצמו של גורר ה"ה דכה"ג איסור מוסיף נמי לא הוי דהוא נמי מטעם גרירה קא אתי משום דאיתוסף בחפצא באיסור שני איסור על מי שהיה מותר מחמת איסור ראשון גריר נמי איסור שני זה עי"ז לחול אפ"ל על מי שהיה אסור ועומד מחמת איסור ראשון והרי הא מתני' דיש אוכל אכילה א' וחייב עליה ד' חטאות ואשם א' מפרש בגמרא דה"ל איסור נותר באיסור מוסיף דאכתי להדיוט הוא דאסור אבל לגבוה שרי ה"ל נותר מיגו דאיתוסף איסור לגבי גבוה איתוסף ליה לגבי הדיוט והרי האי איסור דאיתוסף לגבוה אין בו חיוב חטאת אם עבר והקריבו לגבוה ומ"מ ע"י איסור גבוה גריר לאיסור נותר על ידו לחייב חטאת על אכילתו משום נותר וא"כ ה"ה לאיסור מחמר גריר ע"י כולל לשאר מלאכות לחייב עליהם חטאת משום שבת.

ואע"פ שהתוס' כתבו שם ואיסור כולל ל"ל והתניא כו' פ"ה ואע"ג דאיסור בת אחת הוא מאן דלית ליה איסור כולל לית ליה איסור בת אחת וא"נ לר"י דהא בפ' ד' אחין (ד' לד) פריך השתא באיסור כולל מחייב תרתי באיסור בת אחת מיבעיא אלמא אפ"ל מאן דל"ל איסור כולל מצי סבר איסור בת אחת לכך נראה לר"י דהשתא ס"ד דלאו איסור בת אחת הוא אלא חשוב שבת קדים משום דקביעא וקיימא.

מ"מ הן בעצמם הקשו על פירושו שכתבו אבל קשה דאי לא איסור בת אחת הוא א"כ שבת היא ל"ל פשיטא דחייב משום דשבת קדים ע"כ. הילכך העיקר כפי' רש"י שקושיית הגמ' הוא מחמת דס"ל מאן דלית ליה איסור כולל ל"ל איסור בת אחת וגם קושיית ר"י אינו קשה כ"כ למבין: אבל אין לפרש סוגיא זו דהא דפריך ור"י הגלילי לית ליה איסור כולל ה"פ דמשמע לי' להמקשן ולר"י ב"ח דמשני מחמת קושיא זו איפוך דוודאי דאע"ג דל"ל איסור כולל מ"מ איפשר דאיסור בת אחת אית ליה וכדאמר' בפ' ד"א והא וודאי לא קשיא ליה ודלא כפי' רש"י אלא שסברי דאע"ג דאיסור בת אחת חמיר טפי לחול מאיסור כולל ה"מ היכא דב' האסורים באים בבת אחת שניהם שוים כגון שיש בשניהם איסור כולל או איסור מוסיף כל חד וחד אחבריה או בשניהם אין בהם אחד מכל אלו אבל היכא דבאחד מהם איכא איסור כולל או איסור מוסיף וליתא בחבירו כה"ג האיסור שיש בו איסור כולל או איסור מוסיף חייל באיסור בת אחת והאיסור השני שאין בו לא כולל ולא מוסיף אע"פ שבא בבת אחת עם חבירו לא חייל ואינו חייב אלא על אותו איסור לחוד שהוא איסור כולל או איסור מוסיף דכמו שאיסור כולל או איסור מוסיף חמור לחול על איסור אחר שחל קודם אלמא איסור כולל ומוסיף חשובים להחמיר כאיסור קדים ה"נ דלהקל אמרי' הכי דהיכ' דשני האיסורי' באים בבת אחת ואחד מהם הוי איסור כולל או איסור מוסיף חשוב האי איסור כאיסור קדים ואיהו חייל וחבירו לא חייל באיסור בת אחת.

מיהו כל זה למ"ד איסור חל על איסור באיסור כולל או מוסיף אבל מאן דל"ל איסור חל על איסור אפי' באיסור כולל ומוסיף דכמו דלא חשיבא לגבי איסור קדים לחול עליה ה"נ לא חשיבא בבת אחת לעכב על איסור השני שחל בבת אחת עמו מלחול ושניהם חלין בבת אחת וחייב על שניהם קרבן דהי מינייהו מפקת וה"ה למאי דס"ל לרי"ה דבאיסור כולל לא חייל ובאיסור כולל באיסור חמור חייל אם איסור אחד איסור כולל לבד והשני איסור כולל באיסור חמור היכא שחלין שניהם בבת אחת איסור כולל באיסור חמור לחוד חייל וחייבין עליו חטאת וה"ל כאיסור קדים והשני שאינו אלא איסור כולל לחוד לא חייל ואינו חייב עליו קרבן.

והשתא פריך הכי דע"כ ס"ל לר' יוסי הגלילי איסור כולל לחוד מדחייב על שבת ויה"כ על כל א' וא' חטאת דאס"ד דלית ליה לרי"ה איסור כולל לחוד אלא איסור כולל דאיסור חמור דוקא אית ליה אמאי מחייב בתרתי בשבת וביה"כ הרי שבת הוי איסור כולל משום שכולל שאר מלאכות שאינן אסורין ביה"כ כגון מחמר והוי נמי איסור חמור שחייבין עליו מיתת ב"ד משא"כ יה"כ ויה"כ אינו אלא איסור כולל לחוד שכולל איסור אכילה שהותר בשבת עם איסור מלאכה האסורה בשבת וה"ל שבת כאיסור קדים ובבת אחת שבת חייל יה"כ לא חייל ולא ליחייב חטאת איה"כ אע"כ אית ליה לרי"ה איסור כולל לחוד וכיון דאיסור כולל לחוד חשוב נמי כאיסור קדים שהרי חל נמי על איסור קדים שוב אין לחלק בין איסור כולל לחוד לאיסור כולל עם איסור חמור ומש"ה חייב שתיים על שבת ויה"כ לרי"ה שהרי שניהם חשובים כאחת לחול על איסור קדים ובאיסור בת אחת תרווייהו חיילי ליחייב עליהן ולהאי פירושא מוכח דלאו דמחמר אינו נוהג ביה"כ דאל"כ ליכא בשבת אלא איסור חמור לחוד בלא איסור כולל וביה"כ איסור כולל בלא איסור חמור ומאי קא"ל דאדרבה כיון דלית ליה לרי"ה איסור חמור בלא איסור כולל ואיסור כולל בלא איסור חמור ושניהם לחוד אינם חלין על איסור קדים היכא דבאו בבת אחת תרווייהו חיילי דהי מינייהו מפקת והשתא ניחא הא דמחייב על שבת ויה"כ ב' חטאות.

אע"כ לאו דמחמר אינו נוהג ביה"כ וה"ל שבת איסור כולל באיסור חמור ויה"כ איסור כולל לחוד ושבת חייל יה"כ לא חייל כיון דל"ל לרי"ה איסור כולל לחוד בלא איסור חמור ואמאי מחייב ליה תרתי אשבת ויה"כ והשתא פריך שפיר ומש"ה מהפך ליה ר"י ב"ח לדרי"ה בדר"ע וזה הפי' הוא נכון מאוד.

ולפ"ז ניחא הא דאמרי' בפ' ד"א השתא באיסור כולל מחייב תרתי באיסור בת אחת מיבעיא דהתם איירי מזר שאכל מליקה דהוי נבילה והוי איסור זרות ואיסור נבילה איסור בת אחת ואין לאחד מב' איסורים אלו שום חומרא על חבירו דנימא דאיהו לחוד יחול וחבירו לא יחול וכיון דשניהם שוים תרווייהו חיילי דהי מינייהו מפקת ואיסור בת אחת כה"ג וודאי עדיף טפי מאיסור כולל ואפי' מאן דל"ל איסור כולל איסור בת אחת כה"ג אית ליה אבל האי בת אחת דשבת ויה"כ דשבת אלים טפי מיה"כ מאן דל"ל איסור כולל שבת חייל יה"כ לא חייל מטעמא דאמרן ובהכי ניחא נמי הא דקאמרי' לרי"ה אי לית לי' איסור כולל לא מיחייב אשבת ויה"כ שהן איסור ב"א תרתי אלא חדא דהיינו אשבת לחוד דאלים טפי מיה"כ שהוא איסור כולל באיסור חמור ויה"כ אינו אלא איסור

כולל לחוד דאילו לפירש"י דמפרש דאאיסור בת אחת אינו חייב אלא חדא קשה דכיון דע"כ א"א לפוטרו בולא כלום באיסור ב"א דא"כ אתגורי אתגור דעל כל א' מב' אלה לחוד חייב שהרי על שבת לחוד בלא יה"כ וכן על יה"כ לחוד בלא שבת חייב חטאת ועל יה"כ שחל בשבת יהיה פטור בתמיה ובע"כ צריך אתה לחייב אותו ואם כן חייב אתרווייהו שנים דהי מינייהו מפקת שהרי אם שגג באחד מהן והזיד בחבירו חייב על השוגג חטאת א"כ כי שגג בשתיהן יהיה חייב על כל או"א חטאת.

אבל ע"כ א"א לפרש כן ושלשה תשובות בדבר חדא שהרי אמרי' שלח ר"י בר"ג משמיה דר"י לדברי רי"ה למאי דאפכן שגג בשבת והזיד ביה"כ חייב הזיד בשבת ושגג ביה"כ פטור ופריך מ"ט דחיק אביי לומר שבת קביעא וקיימא יה"כ בי דינא דקא קבעי ליה וא"ל רבא סוף סוף תרווייהו בהדי הדדי קא אתו ומכח קושיא זו דחיק רבא לשנויי שמדא הוי ושלחו מתם דיה"כ דהאי שתא שבתא הוא.

ולדברי רבא ע"כ הא דשלח ר"י לדרי"ה להד"ם. ולמה לנו את כל זה הדוחק הא טעמא רבה איכא והא דשלח ר"י משמיה דר"י דאם הזיד ביה"כ ושגג בשבת חייב לרי"ה למאי דאפכן שהרי ס"ל איסור כולל באיסור חמור ושבת הוי איסור כולל באיסור חמור למאי דפרישית לשיטה זו דאין איסור מחמר נוהג ביה"כ אבל אם הזיד בשבת ושגג ביה"כ פטור שהרי יה"כ ליכא אלא איסור כולל ואיסור כולל גרידא לרי"ה לית ליה כדאמרי' בכולה האי שמעתא ולא עוד אלא שהיה מדוקדק מאוד מהא דשלח ר"י משמיה דר"י לרי"ה למאי דאפכן דאילו למאי דס"ד מעיקרא דלר"ע אינו חייב אלא אחת ליכא למימר דאם שגג בשבת חייב וביה"כ פטור דדילמא לר"ע באיזה מהם ששגג והזיד בחבירו חייב דתרווייהו כי הדדי נינהו לר"ע דהא לא שמעינן ליה בשום דוכתא דאיסור כולל באיסור חמור אית ליה ואיסור כולל גרידא לית ליה דילמא או תרווייהו אית ליה או תרווייהו לית ליה ושבת ויה"כ שווין בזה אבל למאי דאפכן ולרי"ה הוא דאית ליה דאינו חייב אלא אחת ע"כ אשבת חייב איה"כ פטור דהא מילתא שמעינן ליה לרי"ה דאיסור כולל ל"ל ואיסור כולל באיסור חמור אית ליה ומדלא מפרש הגמ' האי טעמא ש"מ דליתא למאי דפרישי' ומחמת זה נמי מוכח דע"כ איסור מחמר נוהג ביה"כ דאל"כ ה"ל להגמ' לפרש טעמא דר"י משום הא דאמרן.

עוד תשובה דע"כ ליתא להאי פירושא דפרישית שהרי הא דרי"ה ל"ל איסור כולל ממתני' שמעינן ליה התם דפטר בטמא שאכל את הטהור בזבחים פ' השוחט בחוץ (דף קו) והא דאית ליה איסור כולל באיסור חמור לא שמעינן ליה בהדיא דאמר הכי אלא מסברא קאמר לה הש"ס מדלא שמעינן ליה דפליג באיסור כולל באיסור חמור ולמאי דפרישית ע"כ עיקר קושיא זו שמקשה מהא דשבת ויה"כ משום דשבת הוי איסור כולל באיסור חמור ואי לאו דס"ל איסור כולל באיסור חמור אע"ג דלית ליה איסור כולל גרידא לא הוי קשה ליה מידי.

א"כ למה נקיט המקשן ורי"ה ל"ל איסור כולל וקשה מהא דשבת ויה"כ הרי הא דלית ליה איסור כולל ע"כ האמת הכי הוא שהרי משנה שלימה היא וא"א להכחיש זאת. ויותר ה"ל להקשות ורי"ה אית ליה איסור כולל באיסור חמור דלא שמעינן בהדיא בשום דוכתא והא ע"כ לית לי' מדמחייב אשבת ויה"כ.

דאי אית ליה לא ליחייב אלא אשבת לחוד דה"ל איסור כולל באיסור חמור וכדפרישית. אע"כ ליתא להאי פירושא דידי אלא כדפירש"י וכל קושיית המקשן אינו אלא מהא דתנן דפטור בטמא שאכל את הטהור משום דל"ל לרי"ה איסור כולל ואמאי מחייב אשבת ויה"כ תרתי.

ועוד למאי דפרישית דאין איסור מחמר נוהג ביה"כ תקשי לך שבת היא דכת' רחמנא למה לי דמק"ו מיה"כ קא אתי כמ"ש למעל' אלא ע"כ ליתא למאי דפרישית וע"כ פירש"י ז"ל עיקר מ"מ ש"מ דאיסור מחמר נוהג ביה"כ: סימן עג אע"פ שהוכחנו מכאן דיה"כ איסור לאו דמחמר נוהג בו מ"מ אין ללמוד מכאן דאיסור שביתת עבד ובהמה נוהג בו דאיכא למימר שאני לאו דמחמר דהוי מלאכה שהרי איכא למ"ד שחייבין עליו חטאת במסכת שבת פרק כ"ד (דף קנד) אפילו למאן דפטר התם היינו משום דגלי לן קרא דלכתוב רחמנא לא תעשה כל מלאכה ובהמתך אתה למה לי הוא נהי דמיחייב בהמתו לא מיחייב כדאמרי' התם מ"מ המלאכ' זו נעשית ע"י האדם עצמו שמחמר אחר הבהמה וגם עוברין עליו בלאו דמחמר אבל שביתת עבד ובהמה שאין המלאכה נעשית ע"י עצמו רק ע"י עבדו ובהמתו לא הוי בכלל לאוי דמלאכה של יה"כ.

ועוד שהרי קילא שאין בהם אלא עשה דלמען ינוח וקי"ל דאיסור עשה קיל מאיסור לאו כדאמרי' בפ"ק דיבמות בסוגיא דעליה אין לנו לאסור ביה"כ דקיל משבת. ואין ללמוד מראיה זו גופא דאס"ד דאין איסור שביתת עבד ובהמה נוהג ביה"כ אע"פ שנוהג בשבת א"כ ה"ל שבת איסור כולל גבי יה"כ וא"כ אכתי תקשה שבת היא דכתב רחמנא למה לי הא וודאי לא קשיא מידי דבשלמא על איסור מחמר הוכחתי שפיר דע"כ איסור מחמר נוהג ביה"כ דאס"ד אינו נוהג ה"ל שבת איסור כולל שהרי איסור מחמר שוה בכל בין למאן דאית ליה בהמה ובין למאן דלית ליה בהמה שהרי האי דאמרינן בכל מקום בגמ' המחמר אחר בהמתו לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקיט וה"ה נמי המחמר אחר בהמת חבירו בשבת נמי עבד איסורא דאורייתא כמ"ש הר"ן בפ"ק דעכו"ם בשמעטא דבכל מקום אין מוכרין להן בהמה גסה דמפרש הש"ס משום איסור מחמר והביא ראיה לדבר זה וכיון דאיסור מחמר נוהג בבהמה שאינו שלו בע"כ ה"ל איסור שבת איסור כולל מחמת איסור מחמר דשוה לכל אדם אע"פ שאין לו בהמה שהרי כמה בהמות איכא בשוקא ונוהג בהם איסור מחמר אבל איסור שביתת עבד ובהמה שאינו אלא בעבדו ובהמתו ואם אין לו עבד ובהמה אין איסור כזה אסור לו שאינו מוזהר על שביתת עבד ובהמה של אחרים א"כ אפי' את"ל שאין שביתת עבד ובהמה נוהג ביה"כ מ"מ לא הוי שבת איסור כולל לגבי יה"כ למאן דלית ליה עבד ובהמה ולדידיה לא הוי שבת לגבי יה"כ אלא איסור חמור לחוד ויה"כ לגבי שבת הוי איסור כולל לכ"ע מש"ה כתב רחמנא שבת היא דא"א ללמדו מיה"כ דהוי איסור כולל ושבת אינו אלא איסור חמור בלא איסור כולל לגבי מאן דלית ליה עבד ובהמה וקמ"ל קרא שבת היא דאפי' לדידיה דשבת אינו לגביה אלא איסור חמור לחוד בלא איסור כולל אפ"ה חייב משום שבת היכא שחל ביה"כ.

ומנא אמינא לה דמאן דלית ליה עבד ובהמה לא הוי לדידיה שבת איסור כולל ולא אמרינן דמ"מ הוי איסור כולל הואיל דמאן דאית ליה עבד ובהמה ה"ל שבת לגבי יה"כ

איסור כולל משום זה הוי איסור כולל אפי' למאן דלית ליה. שהרי בפ"ג דכריתות (ד' יד) תנן הבא על בת בתו חייב עליה משום בת בתו וכלתו ואשת אחיו ואשת אחי אביו וא"א ונידה.

ר"י אומר אם עבר זקן ונשאה חייב עליה משום אשת אב. ומוקי לה בגמ' לדר"י באיסור מוסיף ומפרש מאי איסור מוסיף איכא הכא דאיכא ברא לסבא מגו דאיתוסף איסורא לגבי בריה איתוסף איסורא לגבי דידיה טעמא דאיכא ברא לסבא הא ליכא ברא לסבא לא אמרינן הואיל ואילו הי' לו ברא הוי איסור מוסיף השתא נמי דלית ליה הוי נמי איסור מוסיף.

וכן כתב הרמב"ם בהדיא בפ"ד מהלכות שגגות כל אלו שתאסר זו הערוה עליהן באיסור מוסיף צריך שיהיו האנשים האחרים מצויין בעולם כדי שתאסר עליהן ותוסיף איסור אחר לזה אבל אם אין מצויין אין אומרים הואיל אילו היו לזה בנים או אחים היתה נאסרת על זה יתוסף בה איסור לזקן שהרי אין שם עתה לא בן ולא אח וכן כל כיוצא בהן ע"כ.

ה"נ לא אמרינן אילו ה"ל עבד ובהמה ה"ל איסור כולל השתא דלית ליה נמי הוי איסור כולל. אע"ג דיש לחלק דשאני התם דכיון דליכא ברא לסבא לא הוי איסור מוסיף לשום אדם משא"כ הכא אף ע"ג דלית לי' עבד ובהמה כיון דשבת הוי איסור כולל למאן דאית ליה לדידיה דלית ליה נמי הוי איסור כולל שהרי שם שבת זה איסור כולל למאן דאית ליה מש"ה הוי כולל לכל אדם.

א"נ שאני שבת שאיפשר לבא לידי איסור כולל דהא בידו לקנות עבד ובהמה אין נ"ל לחלק בזה. ולענין הלכה נ"ל שאיסור שביתת עבד ובהמה אינו נוהג ביה"כ למאן דאית ליה דאינו נוהג ביה"ט משום דקיל משבת ה"נ יה"כ נמי הא קיל משבת בעונש וכיון דלא ריבה ביה רחמנא שביתת עבד ובהמה אינו נוהג בו ואין למדין משבת דחמיר ליה"כ דקיל שאין למידין קל מחמור להחמיר עליו אבל איסור מחמר הוי בכלל אזהרת איסור מלאכה הנאמר ביה"כ שהרי מלאכה זו האדם בעצמו גורם לה שתעשה ע"י בהמה וה"ל בהמה זו כגרזן ביד החוצב בו שחייב עליה וה"ה מחמר אלא שהתורה הקילה בלאו זה של מחמר שאין חייבין עליה ודמי למ"ד הבערה ללאו יצאת ואפ"ה אסורה ביה"כ מדאורייתא כמ"ש למעלה וה"נ דכוותי' כיון שאין לבהמה דעת וכי אזלא מחמת ששומעת לקלי' ואזלא מחמתו ועושה את המלאכה ודומה לליבה והרוח מסייעתו דחייב לגבי שבת כדאמרינן בפ' לא יחפור (דף כו) ובדיני י"ט בחבורי הגדול יתבאר הדבר עוד באורך בס"ד וכאן עת לקצר, כנ"ל: סימן עד שאלה הא דתנן בפרק בתרא דיומא (ד' פ) אכל אוכלים שאינן ראויין לאכילה או שתה משקין שאינן ראויין לשתיה פטור אי הוי פטור אבל אסור או דילמא פטור ומותר לכתחילה: תשובה הטוא"ח סי' תרי"ב כתב והא דבעינן שיעור דוקא לחייבו כרת או חטאת אבל איסורא איכא בכ"ש אבל מדבר שאינו ראוי לאכילה כתב אבי"ה דאפי' איסורא ליכא עוד כתב שם שתה משקה שאינן ראויין לשתיה כגון ציר או מורייס או חומץ חי פטור אבל אסור אבל חומץ מזוג חייב ע"כ.

ולפי הנראה דבריו סותרין זו את זו דגבי אוכלין שאינן ראויין כתב בשם אבי"ה דאפי' איסורא ליכא וגבי משקין שאינן ראויין לשתיה סתם וכתב דפטור אבל אסור וכבר

הקשה כן הב"י ותירץ דההוא דאבי"ה מיירי בפחות מכשיעור וההוא דמשקין שאינן ראויין לשתייה מיירי בכשיעור עכ"ד.

ואין זה נכון דא"כ לא ה"ל להטור לסתום אלא לפרש אע"ג די"ל דהא דכתב אבל מדבר שאינו ראוייה לאכילה כתב אבי"ה כו' דאריש דבריו דסליק מיניה קאי דמיירי מפחות מכשיעור דכתב אבל איסורא איכא בכ"ש. מ"מ אין דרכם של הפוסקים לסתום אלא לפרש.

ועק"ל דאמאי כתב הטור דין פחות מכשיעור גבי אוכלין ודין כשיעור גבי משקין ה"ל למיכתב דין פחות מכשיעור וכשיעור או גבי אוכלין ונילף משקין מיניה א"נ איפכא עוד תירץ הב"י די"ל דוקא בשתה ציר או מורייס או חומץ שהן דברי' הנאכלין ע"י טיבול הוא דקאמר אבל איסורא איכא וכי קאמר אבי"ה דאפי' איסורא ליכא בשאינן ראויין למאכל אדם כלל ע"כ.

וגם זה אינו נוח לי דא"כ ה"ל להטור לאשמעינן שתי הצדדים או גבי אוכלין או גבי משקין מ"ש דגבי אוכלין נקט בשאינן ראויין כלל וגבי משקים נקט בנאכלין ע"י טיבול. ועק"ל דהא במתני' תנן אכל אוכלין שאינן ראויין לאכילה ושתה משקין שאינן ראויין לשתייה ושתה ציר או מורייס פטור ומדתנא לאוכלין ומשקין בחדא בבא לפטורא ע"כ תרווייהו פטור אבל אסור קאמר שהרי נקט לציר ומורייס בהדייהו שנאכלין ע"י טיבול ולדברי הב"י אוכלין שאינן ראויין לאכילה דתנן ע"כ לאו בשאינן ראויין כלל מיירי דפטור ומותר אלא מאוכלין דומיא דציר ומורייס דמשקין מיירי דפטור אבל אסור וא"כ היאך איפשר לומר דהטור שביק לדינא דמתני' דמיירי מאוכלין דפטור אבל אסור ולא כתב לה וכתב דין חדש דאוכלין שאינן ראויין כלל שלא נזכר במשנה הא אין דרך הטור להשמיט מה דתנינן לה במתני' להדיא ולכתוב במקומו דין אחר עכ"פ היה לו להביא דין האוכלין בהדיא.

אבל הדבר ברור דלראבי"ה בין אוכלין ובין משקין שאינן ראויין בתרווייהו ס"ל דפטור ומותר בכל גווני ומשום דקשה דברי הטור אהדדי אין לנו לבדות חילוקים שאין להם עיקר ואם איתא להא מילתא ה"ל לכתוב בהדיא ולא לסתום. ומ"מ הרמב"ם פליג אהא דראבי"ה שכתב בפ"ב מה' שה"ע אכל אוכלין שאינן ראויין למאכל אדם כגון עשבים המרים ושרופים הבאושים או ששתה משקים שאינן ראויין לשתייה כגון ציר או מורייס וחומץ חי אפי' אכל ושתה מהם הרבה פטור מן הכרת אבל מכין אותו מכת מרדות שתה מזוג במים חייב ע"כ.

וטעם פלוגתייהו נ"ל דתליא בגי' הגמ' דאהא דתנן שתה ציר או מורייס פטור אמר הא חומץ חייב מתני' מני רבי הוא דתניא ר"א חומץ משיב את הנפש דרש רב גידל מבירי דנרש אין הלכה כרבי לשנה נפקו כ"ע מזגו ושתו חלא שמע רב גידל ואיקפד אמר אימר דאמרי אנא דיעבד לכתחיל' מי אמרי אימר דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי אימר דאמרי אנא חי מזוג מי אמרי זהו גי' ספרים דידן וגי' הרא"ש וש"פ \$ ציור בספר \$ אבל הרמב"ם שכתב גבי ציר ומורייס וחומץ חי דאפי' אכל ושתה מהן הרבה דפטור ש"מ שלא היה גורס להא בבא בדרב גידל אימר דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי אלא בין פורתא בין טובא בשותה חומץ חי פטור כשאר כל המשקין שאינן ראויין לשתייה ואפ"ה

אר"ג אימר דאמרי אנא דיעבד לכתחילה מי אמרי אלמא בשותה משקין שאינן ראויין לשותיה פטור אבל אסור א"כ ה"נ באוכלין שאינן ראויין לאכיל' נמי דינ' הכי דפטור אבל אסור אבל ראבי"ה נראה דגרס אימר דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי דבטובא כרת נמי מיחייב נמצא דאין בין חומץ לשאר משקין הראויין לשותיה אלא דבשאר משקין בשותה מלא לוגמיו חייב אבל בחומץ בעי שיעורא רבה אבל במלא לוגמיו לא מיחייב עד שישתה טובא א"כ ליכא למילף מהא דר"ג דאמר אימר דאמרי אנא דיעבד לכתחילה מי אמרי דש"מ משקין שאינן ראויין לשותיה וה"ה לאוכלין לכתחילה לא.

דלעולם אימא לך דמותר דהא דחומץ חי לכתחילה לא ה"ט משום דקי"ל כר"י דאמר ברפ"ב דיומא (דף עד) דחצי שיעור אסור מה"ת וה"ה לכל שהו דכיון דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל וא"כ ה"נ כיון דבשותה חומץ חי טובא חייב כרת בשותה פורתא איכא איסורא מה"ת כמו חצי שיעור של אוכלין ומשקין ראויין ביה"כ דאסור מה"ת כדאמרינן התם דהא אין לחלק בין חצי שיעור דאוכלין ומשקין הראויין דהחצי שיעור שלהם ה"ל מאכל ראוי נהנה ממנו אבל חומץ חי פורתא אינו ראוי לשותיה ואין נהנה ממנו כלל ולא ליתסר.

כיון דטעמא דחצי שיעור אסור משום דחזי לאיצטרופי שוב אין לחלק בין חצי שיעור הראוי לשאינו ראוי סוף סוף הא חזי לאיצטרופי ואיסורא קא אכיל והא דנקט בתחילה אימר דאמרי אנא דיעבד לכתחיל' מי אמרי קודם דנקט אימר דאמרי אנא פורתא טובא מי אמרי כיון דלא אסור לכתחילה פורתא אלא משום דבטובא חייב כרת ה"ל למינקט איפכא.

י"ל דלא זו אף זו נקט ואי הוי נקט תחילה טובא מי אמרי דאפי' כרת מיחייב תו לא שייך למיתני דיעבד לכתחילה מי אמרי דהא אפי' בדיעבד כרת נמי מיחייב אבל בשאר אוכלין ומשקין שאינן ראויין דאפי' בטובא נמי פטור אין לנו ראייה מהא לאסור לכתחילה זהו מה שנ"ל בטעם מחלוק' הרמב"ם וראבי"ה בזה והוא נכון מאד והשתא יש ליישב דברי הטור קצת אע"ג דבאוכלין שאינן ראויין לאכילה כתב דברי האבי"ה דפטור ומותר אפ"ה כתב גבי משקין פטור אבל אסור ואחומץ לחוד קאי דסליק מיניה והרי אפי' פורתא מחומץ חי אסור משום חצי שיעור ואע"ג דהטור לא כתב הא דבטובא חייב לאו משום דס"ל כהרמב"ם הא לגי' הרא"ש בטובא חייב והטור דרכו להלך בעקבות הרא"ש אביו בכ"מ אלא ה"ט שהשמיט דבשותה טובא חייב משום דלא קים לו כמה מיקרי טובא כמש"כ הב"י אבל מ"מ מודה דבטובא חייב א"כ בפורתא ה"ל חצי שיעור ואסור מה"ת אבל שאר משקין שאינן ראויין דינם כאוכלין שאינן ראויין דפטור ומותר לכתחיל' כיון דאפי' בטובא מהם נמי פטור מ"מ זהו דוחק קצת בדברי הטור לומר דלא נקט להאי אבל אסור אלא משו' חומץ לחוד ולא אציר ומורי"ס דנקט בהדיא: ועתה נבא לעיקר הדין אע"פ שנתבאר דלגי' הספרים והפוסקים דגרסי אימר דאמרי אנא פורתא אין ראייה לדעת הרמב"ם.

מ"מ נ"ל עיקר כדעתו ז"ל דבאוכלין ומשקין שאינן ראויין אע"ג דפטור איסורא מיהא איכא וראבי"ה דמתיר נראה דלטעמיה אזיל דאמר בפרק כ"ש (ד' כד) כל איסורין שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן למעוטי אוכל חלב חי שפטור וה"נ אין לוקין

עליהן אלא כדרך הנאתן למעוטי שאם הניח חלב של שור הנסקל ע"ג מכתו שפטור וכתב שם המרדכי בשם ראבי"ה דכל איסורין שבתורה שרי לאכלן שלא כדרך אכילה או ליהנות מהן שלא כדרך הנאתן כו' ושאר איסורין מותרין אפי' באכילה כו' והא דנקט פטור לאו דוקא אלא פטור ומותר דלאו מפטורי שבת הוא דפטור אבל אסור מיהו אדם שהוא בריא יזהר בדבר ע"כ הרי דס"ל ז"ל דכל פטור שאמורים בכ"מ חוץ מאיסורי שבת דפטור ומותר קאמר וה"נ משמע ליה להאי פטור דתנן לגבי יה"כ אצל אוכלין ומשקין שאינן ראויין דפטור ומותר קאמר והרי דעת התוספות והרשב"א והר"ן והריטב"א אינו כן אלא דהאי פטור דאמר גבי שלא כדרך אכילתן והנאתן הוי פטור אבל אסור שהרי הקשו אהא דתנן בספ"ב דקידושין (ד' נז) דהמקדש באיסורי הנאה אינה מקודשת ואמאי הא שרי ליהנות מהן שלא כדרך הנאתן ותירצו דמ"מ מדרבנן אסור וכמ"ש בשמם בדיני קידושין בס"ד וכבר הוכחתי שם שכ"נ עיקר וש"מ דפטור שאמרו גבי שלא כדרך אכילתן והנאתן הוי פטור אבל אסור הה"נ להאי פטור דתנן לגבי יה"כ אצל אוכלין ומשקין שאינן ראויין דהוי פטור אבל אסור ודע שהש"כ סי' קנ"ה העתיק דברי ראבי"ה הללו בסתם להלכה ולא שת אל לבו אל דברי שאר פוסקים שהבאתי דהאי פטור דבשלא כדרך אכילתן והנאתן הוי פטור אבל אסור וכ"כ שכן נראה עיקר א"כ ה"ה להאי פטור דגבי אוכלין ומשקין שאינן ראויין ביום הכפורי הוי פטור אבל אסור וכדעת הרמב"ם ולא כדברי ראבי"ה והטור שהביאו: סימן עה ואכתי יש לי לעיין חולה שאין בו סכנה אי מותר לאכול ולשתות אוכלין ומשקין שאינן ראויין ביה"כ לרפואה כדשרי התם בשלא כדרך הנאתן לרפואה גבי רבינא (פסחים כה) דהוי שייף לברתיה בגוהרקי דערלה דקאמר התם בל"ב מידי דרך הנאתן עבידנא ושרי לרפואה וראיתי להר"ן שכתב שם ראיתי מי שכתב דמתרפאין בכל איסורי הנאה של דבריהן כגון חמץ שעבר עליו הפסח וכלאי הכרם בח"ל אפי' חולה שאין בו סכנה מיהו לענין אכילה אין לנו דאיפשר שעשאן כשל תורה שלא להתרפאות בהם שלא במקום סכנה ע"כ ומדלמדו דמתרפאין באיסורי הנאה דדבריהן דמתרפאין בשלא כדרך הנאתן ואפ"ה ס"ל דלענין אכילה אין לנו ש"מ דס"ל דשלא כדרך אכילתן דאסור באיסור תורה מדבריהן אין מתרפאין בחולה שאין בו סכנה א"כ ה"נ אסור ביה"כ בשאינן ראויין לאכילה ושתיה בחולה שאין בו סכנה או איפשר דבשאינן ראויין שרי טפי דאין שם אוכל ומשקה עליהם הואיל ואינן ראויין וה"ל עפרא בעלמא אבל בשלא כדרך אכילתן שם אוכל עליו לפיכך חמיר טפי דהא ביה"כ בשלא כדרך אכילתן אסור וחייב עליו כרת וכמ"ש"כ בסימן שאח"ז ואילו על שאינן ראויין פטור עליהן.

וה"נ בשר בחלב וכלאי הכרם לוקין עליו אפי' בשלא כדרך אכילתן והנאתן כדאמר שם בפ' כ"ש ואילו בשאינן ראויין מסתבר דאפי' בבשר בחלב וכלאי הכרם נמי פטור עליהם שהרי נותן טעם לפגם בבשר בחלב נמי שרי וטעמא משום דאינן ראויין לגר כדאמר בפ"ב דעכו"ם ש"מ דאוכלין שאינן ראויין קילי טפי משלא כדרך אכילתן.

הילכך י"ל אפי' את"ל דבשלא כדרך אכילתן אין מתרפאין מ"מ באינן ראויין מתרפאין ביה"כ ומותר לאכלן לרפואה אפי' שלא במקום סכנה משום דקילי טפי. ונהי דאסרו רבנן את שאינן ראויין ביה"כ אפ"ה כיון דאין שם אוכל עליו לא חמיר מאיסורי הנאה של תורה שלא כדרך הנאתן דמתרפאין בהן אפי' שלא במקום סכנה ומסתברא לי

דאוכלין ומשקין שאינן ראויין אפי' לרפואה אסור דכיון דאכלן אחשבינהו וכה"ג כתב הרא"ש בר"פ כ"ש אהא דאין ראויין לגבי חמץ חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אף לאחר זמנו וכגון שנפסל מלאכול לכלב דומיא דפת שעופשה יש רוצים לומר לאו דוקא הנאה ה"ה נמי אכילה דעפרא בעלמא הוא.

ולא מסתבר דאף ע"ג דבטל דעת האוכל אצל כל אדם מ"מ כיון דאיהו קאכיל ליה אסור וכ"כ הרב הברצלוני כו' ע"כ. הרי אע"ג דנפסל מאכילת כלב ועפרא בעלמא הוא אפ"ה אסור וה"נ גבי יוה"כ אמרי' הכי.

ומהתימה על הטור שבא"ח סי' תמ"ב הביא במסקנא הסכמת אביו דבאכילה אסור הא דחרכו קודם זמנו וגבי יוה"כ הביא דברי אבי"ה דבאוכלין שאינן ראויין אפי' איסור' ליכא וכבר נתבאר שלא די שדבריו סותרין דברי אביו הרא"ש ז"ל אלא שדבריו סותרין זה את זה ועיין בפ"ג דשבועות (דף כד) גבי אלא כדרבא דאמר שבועה שלא אוכל ואכל עפר פטור כו' עד התם כיון דמעיקרא אכל והדר אישתבע ליה חשובי אחשביה כו' והדברים מבוארים מעצמן דלק"מ וא"צ להאריך בזה.

והשתא נקטינן דאוכלין שאינן ראויין לאכילה וכן משקין שאינן ראויין לשתייה אע"פ שפטור עליהן ביה"כ איסור' מיהא איכא ואפי' לרפואה בחולה שאין בו סכנה אסור, כנ"ל סימן עו והואיל ואנו עוסקים בענין זה אמרתי להעתיק מש"כ בחידושי גרסינן בספ"ה דמסכת כריתות (דף כג) א"ל רבא לר"נ ומי אר"ש איסור חל על איסור כלומר דמחייב התם במתני' משום נותר אחלב והא תניא אר"ש האוכל נבילה ביה"כ פטור וכתבו התוס' וא"ת מאי פריך דילמא שאני גבי יוה"כ מש"ה לא חל על איסור נבילה משום דאינו רק איסור כולל אבל הכא גבי נותר ה"ל איסור מוסיף דחמור מאיסור כולל כדאמר לעיל וכן בפ"י יוחסין (ד' עז ע"ב) דקאמר כה"ג הבא על אחותו אלמנה אין איסור אלמנה חל על איסור אחותו וקאמר ר"ש הא מני ר"ש הוא.

ומאי מייתי דילמא שאני יוה"כ דאיסור כולל הוא אבל באיסור מוסיף מודה ר"ש. וי"ל דהש"ס ידע דר"ש לית ליה אף איסור מוסיף דתניא הבא על אשת אחיו שהיא אחות אשתו כו' ודבריהם דחוקים מאד במה שפ"י שם טעמא דהביא הגמ' הכא והתם להא דר"ש דאוכל נבילה ביוה"כ דאינו אלא איסור כולל ולא הביא הא דהבא על אשת אחיו שהוא איסור מוסיף.

ולדידי לק"מ דע"כ ר"ש ל"ל איסור מוסיף דיוה"כ הוי איסור מוסיף לגבי איסור נבילה משום דקי"ל בפ' כ"ש כל האיסורים שבתורה אין לוקין עליהן אלא דרך אכילתן וטעמא משום דאכילה כתיב בהו. והא וודאי גבי יוה"כ דלא כתיב ביה אכילה אלא כל הנפש אשר לא תעונה אפי' אם אכלן שלא כדרך אכילתן כגון אוכל חלב חי כדאמרינן התם וכ"ש בשר בהמה חי כמ"ש התוס' שם אפ"ה חייב משום לא תעונה דיה"כ.

\$ציוור בספר\$ ובפ"ב דיומא (ד' פ) לא פטרינן אלא באוכל אכילה גסה ביוה"כ משום דכתיב אשר לא תעונה פרט למזיק אבל שלא כדרך אכילתן דאינו מזיק הא וודאי חייב. הרי איסור יוה"כ הוי איסור מוסיף אחפצא דנבילה שלא כדרך אכילתן שריא משום דאכילה כתיבא בה ואם אכלה חי פטור ומשום יוה"כ חייב.

ומדפטר ר"ש אוכל נבילה ביוה"כ ש"מ דאפי' באיסור מוסיף לית ליה איסור חל על איסור וא"ת הא דתנן בפ"ג דכריתות יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם א' טמא שאכל חלב. והוא נותר.

מן המוקדשים. ביוה"כ.

ומ"ל בגמ' לכל הני דמתני' באיסור כולל ואיסור מוסיף וקאמר חל עליה יוה"כ מיגו דאיתוסף ביה איסור לגבי חולין איתוסף ביה לגבי גבוה. והאי מיגו דקאמר היינו א"כ ואמאי שביק לאיסור מוסיף דיה"כ דאלים טפי ונקט איסור כולל דידיה דקיל.

ועק"ל הא דא"ר פ"ג דשבועות שם (בד' כד) למאן דאית ליה איסור כולל אמר שבועה שלא אוכל תאנים וחזר ואמר שלא אוכל תאנים וענבים. מיגו דחייל אענבים חייל נמי אתאנים ומקשה ליה מהא דיש אוכל אכילה אחת.

ואי איתא משכחת לה חמש כגון שאמר שבועה שלא אוכל תמרים וחלב מיגו דחיילא אתמרים חיילא נמי אחלב. ומאי קושיא דילמא לית ליה להאי תנא איסור כולל והא דמחייב ליה משום טומאה ע"י כולל משום דס"ל כר"ש דמסיק שם בספ"ה דכריתות אהא דמחייב ליה משום נותר אחלב אע"ג דלית ליה איסור חל על איסור לא באיסור כולל ולא באיסור מוסיף.

דבקדשים גלי רחמנא דאיסור חל על איסור דתניא אשר לה' לרבות את האימורין ואימורין קאי עלייהו באיסור לאו וחלב קאי עלייהו באיסור כרת וקאתי איסור טומאה חייל עליה. תדע שכן הוא כו' אי אמרת בשלמא דאיסור יוה"כ אינו אלא כולל לחוד א"כ ע"כ ס"ל להאי תנא איסור כולל אף שלא במוקדשים מדמחייב משום כולל איה"כ.

אלא אי אמרת דיה"כ הוי איסור מוסיף א"כ דילמא ס"ל להאי תנא כר"י דאית ליה איסור מוסיף ולית ליה איסור כולל וי"ל משום דאשם מעילות דחייב משום מן המוקדשים נמי חייב עליו אף שלא כדרך אכילתן משום דמעילה בין למ"ד הזיד במעילה בלאו בין למ"ד במיתה ילפינן לה בגז"ש חט חט מתרומה כדפירש"י בפ' כ"ש (ד' לב).

וכיון דלא כתיב אכילה בגופיה לוקין עליו אף שלא כדרך אכילתו כדאמרי' התם לענין בשר בחלב אע"ג דיליף לה מגז"ש דבשר בשדה טרפה דכתיבא גבי אכילה אפ"ה לוקין עליו אף שלא כדרך אכילתן דמה"ט לא כתב רחמנא אכילה בגופי' לומר שלוקין אף שלא כדרך אכילתן. והשתא א"ש כיון דמחייב ליה משום מוקדשין שאסור שלא כדרך אכילתן א"כ לא הוי' יה"כ נגד איסור מוקדשים דקדים ליה"כ אלא איסור כולל לבד ולא איסור מוסיף דמדמחייב עלי' משום איסור נותר ש"מ דאקדשי' ואקרבי' קודם יה"כ מדנעש' כבר נותר.

וש"מ דאית ליה איסור כולל אף שלא במוקדשין והשתא פריך שפיר וא"א מ"ל חמש כו'. וזה שלא כדעת התוס' בפכ"ש (ד' כו) גבי שאניהיכל דלתוכו עשוי.

והא דאמרי' התם אקדשי' מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף בי' לגבי חלב ולא נקט גבי מוקדשין האי איסור מוסיף דשלא כדרך אכילתן כיון דאידי ואידי איסור מוסיף הוא. חדא מתרי טעמי נקט אלא שרש"י ז"ל בפ"ג דשבועות (ד' כד) קרי לאיסור

מוקדשין איסור כולל מיגו דחייל אבשר ועור חייל נמי אחלב וכתבו התוס' והא דאמר בפ' אמרו לו אקדשיה מיגו דאיתוסף ביה איסור הנאה איתוסף ביה איסור לגבי אכילת חלב התם נמי איסור כולל הוא ולא קרי ליה מוסיף אלא משום שהוא חמור על קל ע"כ.

א"כ הדרא קושיא לדוכתא אמאי לא חשיב לאיסור מוקדשים איסור מוסיף משום שנאסר שלא כדרך אכילתן. אלא שדברי רש"י עצמן סותרין זא"ז שבפ"ג דיבמות (ד' לד) פ"י שאיסור מוקדשין הוי איסור מוסיף שכתב אקדשיה מיגו דאיתוסף איסור הנאה על החלב משום זרות איתוסף ביה נמי איסור אכילה משום זרות ואע"ג דאסור וקאי באכילה ה"ל נותר מיגו דאיתוסף איסור למזבח משום נותר איתוסף נמי לכהן משום נותר הרי הנך תרי משום איסור מוסיף ע"כ.

וה"נ ס"ל לרש"י בס"פ ג"ה (דף קא) גבי איסור כולל באיסור חמור אית ליה דאיסור הנאה ה"ל איסור מוסיף וכ"ד הרמב"ם בפ' י"ד מהלכות מ"א. אע"פ שאין דעת התוס' כן אלא ס"ל דאיסור הנאה איסור חמור בעלמא ולא איסור מוסיף וכ"כ מזה במ"א ע"כ בחידושי ואגב אורחין למדנו דהאוכל ושותה ביה"כ שלא כדרך אכילה ושתיה חייב משום דלא כתיבא גביה אכילה אלא אשר לא תעונה כתיב והרי לא נתענה.

\$ציור בספר\$ וא"ת א"כ תקשה הא דאר"ל בפ"ב דיומא (ד' פא) מפני מה לא נאמר אזהרה בעינוי משום דלא איפשר היכי נכתוב נכתוב רחמנא לא יאכל אכילה בכזית ולמה ל"ק דמש"ה לא כתב רחמנא לא יאכל משום דאם כן בשלא כדרך אכילתן אינו במשמע באזהרה זו דלא יאכל ואילו יה"כ אסור וחייב עליו אפי' בשלא כדרך אכילתן.

הא לק"מ דאע"ג דבאזהרת לא יאכל אינו במשמע שמוזהר שלא כדרך אכילתן אפ"ה עכ"פ איכא למישמע מיניה דמוזהר עליו ומוטב דכתב רחמנא לא יאכל דהשתא נקוט מיהא פלגא בידך דמוזהר מיהא באוכל ביה"כ דרך אכילתן. מהשתא דלא כתב מידי דאפי' כדרך אכילתן ליכא שום אזהרה בעינוי כלל.

הילכך קאמר נכתוב רחמנא לא יאכל אכילה בכזית משמע וגבי יה"כ בעינן ככותבת שהוא יותר מכזית אבל בכזית כי היכי דליתא בעונש באזהרה נמי ליתא מ"מ ש"מ דחייב ביה"כ בשלא כדרך אכילה ושתיה, כנ"ל: דיני חמץ סימן עז שאלה ראוי לבאר הא דאמרי' גבי חמץ לענין שלא לעבור עליו בבל יראה ובבל ימצא דבביטול בעלמא סגי לי' אי דין זה נוהג בכל חמץ או דילמא יש חמץ דלא סגי ליה בביטול: תשובה תחילה ראיתי לברר הא דאמרינן ברפ"ק דפסחים (דף ד) דבדיקת חמץ דרבנן דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי ליה וה"נ אמרי' בכמה מקומות דמגלן הא והנה רש"י פ"י התם דנפקא לן מדכתי' תשביתו ולא כתי' תבערו אלמא השבתה בלב היא והתוס' פ"י בשם ר"י דמדאורייתא בביטול בעלמא סגי מטעם דמאחר שביטלו הוי הפקר ויצא מרשותו ומותר מדאמר אבל אתה רואה של אחרי' ע"כ והר"ן רפ"ק דפסחי' ביאר הדבר וכתב דאף ע"ג דהפקר כה"ג לא מהני דהא ביטול בלב מהני ועוד דביטול הוא דאומר ליבטל וליהוי כעפרא ואילו הפקר כה"ג לא מהני דה"ט דנהי דמאי דברשותיה דאיניש לא מצי מפקר לי' בכה"ג שאני חמץ שאינו ברשותו של אדם אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו ומה"ט בגילוי דעת בעלמא דלא ניחא לי' דליהוי זכותיה בגויה כלל סגי ע"כ.

ונ"ל להביא ראיה דביטול מדין הפקר מהני וע"ד שפ"י הר"ן מפני שאינו ברשותי' מהני ככה"ג דהא אר"א בפ"ק דפסחים (ד' ו) ב' דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הוא ברשותו ואח' מהן חמץ משש שעות ולמעלה וה"ט דאינו ברשותיה מפני שהוא אסור בהנאה וקאמר התם דמשום דחמץ משש שעות ולמעלה אסור בהנאה ואינו ברשותיה מהאי טעמא אינו יכול לבטל ליה לבתר איסורו ופריך והתניא היה יושב בבית המדרש ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבו אח' שבת וא' י"ט בשלמא שבת משכחת ליה כגון שחל להיות י"ד בשבת אלא י"ט בטר איסורא הוא אר"א ב"י הכא בתלמיד יושב לפני רבו עסקינן ונזכר שיש לו עיסה מגולגלת בתוך ביתו ומתיירא שמא תחמיץ קדים ומבטל ליה מיקמי דתחמיץ דיקא נמי דקתני הי' יושב בבה"מ ש"מ.

ואיכא למידק מאי פריך אלא י"ט בטר איסורא הוא דילמא האי תנא כר"י הגלילי ס"ל דאמר בפ' כל שעה (ד' כח) דחמץ אפי' בפסח נמי מותר בהנאה והא וודאי לדידיה חמץ בפסח ברשותיה קאי ודידי' הוי דהא ראוי להסיקו תחת תבשילו או להריצו לפני כלבו לרבנן דס"ל דביעור חמץ בכל דבר שאתה מבערו כדתנן ר"פ כל שעה וכיון דדידי' הוא וברשותיה קאי א"כ מצי מבטל ליה אפי' בפסח וכ"ש דתקשה מאי דיקא נמי דקאמר דילמא לעולם מיירי דהחמיץ כבר ואפ"ה נקט היה יושב בבה"מ דאילו לא מחמת בה"מ היה נותנו לנכרי לרי"ה דשרי חמץ בפסח בהנאה א"נ היה מסיקו תחת תבשילו דשרי בי"ט אע"כ ש"מ דביטול מהני מתורת הפקר ודוקא מחמת שחמץ אינו ברשותו הוא דמהני בהפקר כה"ג ע"י ביטול בלבו וא"כ לר"י הגלילי כיון דחמץ מותר בהנאה והרי הוא ברשותו ע"כ לא מהני ביטול אלא הפקר גמור וא"כ הא דתניא דבי"ט מבטלו בלבו לאו כרי"ה אתיא דהא לדידיה לא מהני ביטול והשתא א"ש.

אבל לפי רש"י דטעמא דמהני ביטול משום דכתי' תשביתו נפקא ליה א"כ לרי"ה נמי מהני ותקשה לן הא דאמרן וכיון דהא דמהני ביטול מתורת הפקר נגעו בה מסתבר לי הא דקי"ל ברפ"ק דפסחים (דף ה) דחמץ של אחרים וקיבל עליו הנפקד אחריות עובר עליו בכל יראה ובבל ימצא מטעמא דכיון דאילו מיגנב ואילו מיתבד בעי לשלומי ברשותיה קאי וכדידיה דמי.

דבחמץ זה לא מהני ביטול שאע"פ שביטלו עובר עליו דבשלמא בחמץ שלו מהני ביטול מדין הפקר אבל חמץ זה שאינו שלו אלא שחידש רחמנא לעבור עליו בכל יראה משום גורם לממון אילו מיגנב או מיתבד בעי לשלומי כדידיה דמי אע"ג דבכל התורה כולה דבר הגורם לממון לאו כממון דמי ואפי' לר"ש דס"ל כממון דמי ה"מ היכא דליתא בעינא אבל הכא דהא איתא והדרא בעינא מודה דלאו כממון דמי כדאמר התם א"כ כי מבטלו ומפקירו מאי הוי הא קודם ביטול נמי לאו דידיה הוא אלא שחייבו רחמנא משום גורם לממון והרי אחר ביטול והפקר אכתי גורם לממון הוא כדמעיקרא ועוד מאי ביטול והפקר שייך במה שאינו שלו מאי מבטל ומאי מפקר דהא אהא מילתא דחייבו רחמנא משום גורם לממון לא שייך ביטול והפקר ולכאורה יש לי להביא רא' לזה מדאמרינן בפ' כ"ש (ד' כז) רי"א אין ביעור חמץ אלא שריפה והדין נותן ומה נותר שאין עובר עליו בכל יראה ובבל ימצא טעון שריפה חמץ שישנו בכל יראה ובבל ימצא אינו דין שטעון שריפ' א"ל כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשורפו יהא

יושב ובטל והתורה אמרה תשביתו שאור מבתיכם בכל דבר שאת' יכול להשביתו ופירש"י ואע"ג דאמר בפ"ק לר"י בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר גבי פלוגתייהו מיהא קולא היא במי שהוא רוצה לצאת בשיירא בתוך ל' דאמר' זקוק לבער וכשאין עצים לשורפו יהא יושב ובטל ולא יבערנו ע"כ.

\$ציור בספר\$ ואיכא למידק מה השיבו חכמים לר"י לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל הרי מה"ת באחת משני אלה סגי או בביטול או בביעור היכא שלא ביטלו ועל ביעור זה היכא שלא ביטלו נחלקו ר"י וחכמי' במה מבערו דר"י סבר אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכמים סברי במפרר וזורה לרוח או מטיל לים נמי סגי ליה וכדתנן ר"פ כל שעה ומ"מ כ"ע מודו דבביטול לחוד סגי מה"ת ואחר שביטלו א"צ לבערו א"כ אין בדינו של ר"י תחילתו להחמיר וסופו להקל דאם לא מצא עצים אכתי לא יהא יושב ובטל אלא מחוייב לבטלו והרי ביטול מועיל לעולם מה"ת אפי' במצא עצים לשורפו אלא שא"צ ביטול ובשריפה נמי סגי ליה ובאם לא מצא עצים בע"כ לר"י מחוייב לבטלו ואין לו תקנה אחרת דבמפרר וזורה לרוח או מטיל לים לא סגי לר"י אלא בשריפה דוקא או בביטול אם א"א לשורפו א"כ דין זה תחילתו וסופו להחמיר ולעולם לא ישב בטל דהא אפשר לו לתקן ע"י ביטול דמהני לעולם קודם זמן איסורו ואי משום לאחר זמן איסורו דאין לו תקנה ע"י ביטול דהא לאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה לר"י נמי לא ישב ובטל דהא לאחר זמן איסורו מודה ר"י נמי דבמפרר וזורה לרוח או מטיל לים סגי לי' לפירש"י.

\$ציור בספר\$ אבל למש"כ דאיכא גוונא דלא סגי ליה בביטול אלא בעי ביעור דוקא מה"ת ומאי נינהו חמץ של אחרים שקיבל עליו הנפקד אחריות אתי שפיר דלגבי חמץ זה דינו של ר"י סופו להקל דאם לא מצא עצים לשורפו ישב בטל בע"כ דהא לא מהני ביטול לחמץ זה. אלא שזה אינו ראייה אלא לפירש"י שפי' דהא דאמר לר"י בשעת ביעורו השבתתו בכל דבר דשעת ביעורו הוי אחר זמן איסור חמץ אבל למאי שפיר"ת איפכא כמ"ש התוס' בשמו בפ"ק (ד' יב) דשלא בשעת ביעורו היינו אחר שש שרוב העולם מבערין בשש כתקנת חכמים וטעמו משום דיליף לה מנותר והיינו לאחר איסורו דומיא דנותר אבל בשעת ביעורו דהיינו בשש וקודם לו השבתתו בכל דבר וכן אמר בירוש' וכמ"ש התו' שם וכ"כ שארי פוסקים א"כ אין מכאן ראייה דאפי' את"ל דביטול מהני לכל חמץ שבעולם אפי' לחמץ שאינו שלו אלא שקיבל עליו אחריות מ"מ שפיר השיבו חכמים לר"י דסופו להקל באם לא מצא עצים לשורפו דהא אין ביטול מועיל לאחר זמן איסורו ובע"כ ישב בטל ועוד יש לדחות ראי' זו גם לסברת רש"י קצת אלא כיון שהסכימו כמעט כל הפוסקים לפיר"ת אין להאריך עוד בזה.

ועוד יש להביא ראייה קצת לזה מהא דר"י גופיה דיליף דאין ביעור חמץ אלא שריפה ק"ו מנותר והרי לפירש"י אין חמץ טעון שריפה לר"י אלא קודם זמן איסורו והשתא איכא למיפרך על האי ק"ו מה לנותר שכן אין לו תקנה אלא שריפה דוקא תאמר בחמץ שיש לו תקנה ע"י ביטול והפקר אלא וודאי ש"מ דאיכא חמץ שאין לו תקנה ע"י ביטול והפקר ומאי נינהו של אחרים שקיבל עליו הנפקד אחריות ועל האי חמץ שפיר איכא למילף ק"ו מנותר וכיון דהאי חמץ אין לו תקנה אלא בשריפה אין סברא לחלק בין חמץ

לחמץ ואפי' שעיקרו דידיה ומהני ליה ביטול והפקר אין ביעורו אלא ע"י שריפה אם לא ביטול והפקר שהרי מקרא מלא דיבר הכתוב תשביתו שאור מבתיכם ולא חילק הכתוב בין חמץ לחמץ אלא כל השבתות שוין והשבתה אחת לכולן מיהו גם זה אינו ראייה אלא לפירש"י אבל לפיר"ת אין זה ראייה.

ועוד נראה דגם לפירש"י אינו ראייה שהרי לדעת רוב פוסקים לחמץ של אחרים שקיבל עליו הנפקד אחריות מהני ייחד לו בית או מחיצת עשרה וכמש"ל בתשו' שאח"ז ותו אינו עובר עליו בבל יראה וא"כ אכתי איכא למיפרך מה לנותר שכן אין לו תקנה תאמר בחמץ שקיבל עליו אחריות שיש לו תקנה בהא דאמרן אלא וודאי דאין זה פירכא ואם כן אין מכאן ראייה כלל: ובאמת ק"ל על פירש"י דע"כ למ"ד אין ביעור חמץ אלא שריפה היינו לאחר איסורו דוקא וכפיר"ת שהרי ר"ע בפ"ק יליף דהא דכתי' אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם מעי"ט או אינו אלא בי"ט הא כתי' כל מלאכה לא תעשו ומצינו להבערה שהיא אב מלאכה ואמר רבא התם ש"מ דס"ל לר"ע דאין ביעור חמץ אלא שריפה \$ ציור בספר \$ ואי לבתר איסורו לכ"ע השבתתו בכל דבר אכתי י"ל בי"ט ואף ע"ג דהבערה אב מלאכה הא י"ט לאחר איסורו הוא דהשבתתו בכל דבר אלא וודאי לאחר איסורו הוא דהוי בשריפה למ"ד אין ביעור חמץ אלא שריפה וכ"ד ר"ת ז"ל.

ונחזור לענייננו הנה יש להביא ראייה לדברי מהא דתנן בפ' ת"נ (דף סג) השוחט את הפסח על החמץ עובר בל"ת ובגמ' אר"ל לעולם אינו חייב עד שיהא עמו בעזרה ורי"א אע"פ שאין עמו בעזרה ורצה הגמ' לומר דבהתראת ספק קמיפלגי ופירש"י דמלקות ליתא אלא בהתראה וכי מתרין בי' לא תשחט על החמץ אי חזינן חמץ גביה ומתרין בי' הוי התראה וודאי ואי לא התראת ספק היא ואפי' אישתכח דה"ל בביתו כיון דאנן לא הוי ידעינן לאו התראה היא (שיכול המותר להכחישנו ולומר שוגג הייתי) ע"כ וכ' התו' ול"נ לר"י דמה לנו אם ספק למתרה אלא שהוא וודאי למותרה דלא ניתנה התראה אלא להבחין בין שוגג למזיד ולשון הקו' נמי יש ליישב דה"ק דכיון דאנן לא הוי ידעינן לאו התראה היא שיכול המותר להכחישנו ולומר שוגג הייתי ע"כ \$ ציור בספר \$ והשתא יש להקשות דמ"מ בין לר"י בין לר"ל אם החמץ עמו בעזרה לכ"ע לוקין עליו והיכי משכחת לה דלוקין על לאו זה דלא תשחט על חמץ הא מצי למימר דכבר ביטל את החמץ קודם זמן איסורו וכמו שאין עובר על בל יראה לאחר שביטלו ה"נ אינו עובר על לא תשחט על חמץ לאחר ביטול כיון דהאי חמץ לאו דידיה הוא והא אינו חייב לכ"ע אלא עד שיהא לשוחט או לזורק או לא' מבני חבורה וכדאר"ל התם ואפי' ר"י לא פליג עלי' אלא בהא דקאמר עד שיהא עמו בעזרה אבל בהא לא פליג ומשנה שלימה שנינו בפ' א"ע (דף מט) ההולך לשחוט את פסחו וכו' ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצותו יחזור ויבער ואם לאו מבטלו בלבו הרי שבהולך לשחוט את פסחו תנן שמבטלו בלבו והא ר"י סבירא ליה דאע"פ שאין עמו בעזרה עובר על לא תשחט על חמץ משום דלא בעינן על בסמוך כדמפרש הגמ' התם בפ' ת"נ במסקנא ואפי' אין לו לשוחט ויש לאחד מבני חבורה עובר על לא תשחט על חמץ לכ"ע דבהא לא פליג ר"י על ר"ל וכמש"כ וש"מ דשלא יעבור על לא תשחט על חמץ נמי בביטול בעלמא סגי וכיון דהכי הוא דאם ביטלו אינו עובר על לא תשחט על חמץ המ"ל דלוקין על לאו זה הא ה"ל התראת ספק דהא מצי למימר כבר בטלתי לחמץ זה קודם זמן איסורו ועוד

דאפי' למ"ד התראת ספק שמה התראה כל כה"ג לאו התראה היא כלל דהיכי דמי התראת ספק היכא שהדבר עומד להתברר לאחר זמן דעביד איסורא אלא שבשעת התראה ספיקא הוא כגון שבועה שאוכל ככר זה היום ועבר היום ולא אכלו דמייתנין התם דכשעבר היום ולא אכלו נתברר דעביד איסורא ועבר על שבועתו אלא שבשעת התראה ה"ל התראת ספק דשמא לא יעבור דהא יש לו שהות לקיים עוד את שבועתו כל כה"ג ה"ל התראת ספק דאיכא למ"ד שמה התראה אבל בדבר שאינו עומד להתברר לעולם אי עביד איסורא או לא כגון שוחט את הפסח על החמץ דאם ביטלו אינו עובר עליו והדבר עומד בספיקא וא"א להתברר לעולם אי עבר אמירא דרחמנא או לא דהא איפשר לו להתנצל לעולם דבהיתרא קא שחית שביטלו קודם זמן איסורו כל כה"ג וודאי לכ"ע לאו התראה היא וא"כ היכי משכחת לה דלוקה על לאו זה דלא תשחט על חמץ והא ל"ל דמיירי כגון שקנה חמץ בע"פ אחר זמן איסורו א"נ שנתחמץ אצלו עיסה אחר חצות היום של ע"פ דלאחר זמן איסורו לאו ברשותו קאי ולא מצי מבטל ליה.

מ"מ הניחא לר"י דאמר בפ' כ"ש (ד' כח) דחמץ לפני זמנו עובר עליו בל"ת ואסור בהנאה אלא לר"ש דאמר התם חמץ לפני זמנו אינו עובר עליו בלא כלום ומותר בהנאה היכי משכחת לה דלוקה על לאו זה הא כיון דמותר בהנאה כל זמן שחיתת הפסח עד ליל פסח הא וודאי ברשותיה קאי ומצי מבטל ליה עד ליל י"ט והרי מצי למימר בטלתי לחמץ זה בלבי אלמה תנן התם בפ' ת"נ (ד' סג) גבי השוחט את הפסח על החמץ רש"א הפסח ב"ד לשמו חייב כו' וש"מ דס"ל דלוקין על לאו זה ואמאי הא לדידיה ברשותיה קאי בע"פ כיון דשרי בהנאה ואע"ג די"ל דמשום הא גופיה דס"ל דשרי בהנאה וברשותיה קאי מה"ט אין ביטול מועיל לו דהא מה שביטול מועיל מתורת הפקר אע"ג דכל כה"ג בהפקר לא מהני היינו טעמא משום דכיון דלאו ברשותיה קאי בגילוי מילתא בעלמא דלא ניחא ליה דליהוי דידיה סגי לי' וכמשכ"ל בשם הר"ן וכיון דלר"ש חמץ בע"פ שרי בהנאה אין ביטול מועיל לע"פ להנצל מלאו זה של לא תשחט על חמץ שנוהג בע"פ כיון דאכתי שרי בהנאה ברשותי קאי ולא סגי ליה בביטול בעלמא הא מ"מ אע"ג דאין ביטול מהני לר"ש בע"פ הא הפקר גמור וודאי מהני ואפי' הפקר בינו לבין עצמו נמי מהני לריב"ל דאמר בספ"ד דנדרים (ד' מה) דבר תורה הפקר בפני חד נמי הוי הפקר וכמש"כ כל הפוסקים חוץ מן הרמב"ם והרי אכתי מצי למימר הפקרתי את החמץ ביני לבין עצמי והיכי משכחת לה למלקות של השוחט את הפסח על החמץ.

ואע"ג דשם במס' נדרים רצה הגמ' לומר בתחילה אליבא דר"י דלא הוי הפקר עד דאתי לרשות זוכה וא"כ משכחת לה להאי מלקות דהא אפי' אם הפקיר לאו כלום הוא כיון דעדיין לא אתי לרשות זוכה וא"כ יש לומר דר"ש כר"י ס"ל מ"מ הא לא קיימא התם במסקנא הכי אלא אע"פ דלא אתי לרשות זוכה נמי הוי הפקר.

אלא וודאי דאיכא חמץ דאין ביטול והפקר מועיל לו דהיינו חמץ של אחרים שמופקד בידו וקיבל עליו אחריות ושפיר משכחת לה בשוחט את הפסח על חמץ כזה שאין מועיל לו הפקר וביטול כלל וכי קא שחית וודאי באיסורא קא שחית \$ ציור בספר\$ דהא וודאי כמו שעובר על חמץ כזה בבל יראה מה"ת משום דגבי אזהרת דלא ימצא בבתיכם לא כתיב לך ומשמע דאפי' בשל אחרים עוברים בבל יראה היכא דקביל עליו אחריות ה"נ

כתיב לא תשחט על חמץ ולא כתיב על חמצץ דמשמע דאפי' לא דידיה עובר עליו וכדאמר התם דמדלא כתיב על חמצץ דאפי' אין לו ולשוחט ויש לאחד מבני חבורה עובר על לאו דלא תשחט ומ"מ קבלת אחריות בעי וכמו שיתברר לפנינו בס' הבאים בס"ד ודוחק לומר דלר"ש משכחת לה דלוקין על לאו זה דלא תשחט על חמץ כגון דלא זז ידי עדים מתחת ידו משעה שבא חמץ זה לרשותו עד שעה ששחט את הפסח על החמץ וידעו שלא הפקירו משעה שקנה עד אחר ששחט את הפסח על חמץ זה דכיון דלר"ש חמץ בע"פ שרי בהנאה וביטול בלב אינו מועיל לע"פ כיון דאכתי חמץ ברשותיה קאי ולא מהני אלא הפקר גמור להוציא מרשותו והפקר בלב לאו הפקר הוא וכדעת הר"ן ז"ל אא"כ מוציאו בפה א"כ איפשר למיקם עלה דמילתא אם הפקירו בפה קודם שחיטה או לא דזה דוחק מאד.

ועוד נ"ל להביא ראיה לזה מהא דתנן בפ' א"ע (דף מו) כיצד מפרישין חלה בטומאה ב"ט ר"א לא תקרא לה שם עד שתאפה בן בתירא אומר תטיל בצונן אר"י לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא אלא מפרשתה ומנחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה ובגמ' לימא בטובת הנאה קמיפלגי דר"א סבר טובת הנאה ממון ור"י ס' טובת הנאה אינה ממון לא דכ"ע טובת הנאה א"מ והכא בהואיל קמיפלגי דר"א סבר אמרי' הואיל ואי בעי איתשיל עליה ממונא הוא ור"י סבר לא אמרי' הואיל ופרש"י טובת הנאה דבר מועט כו' והיינו טובת הנאה שיש לו לישראל בחלה זו שרשאי לתתה לכל כהן שירצה וליטול דבר מועט מאוהבו של כהן בשביל שיתנה לו ע"כ ואמר שם בגמ' א"ל ר"א לדבריך הרי עובר על כל יראה ובל ימצא ומשמע דזהו עיקר טעמו של ר"א דס"ל דלא תקרא לה שם עד שתאפה ועוד לפירש"י במסקנא דשמעתא דהואיל ואי בעי מיתשיל עליה לכ"ע לא אמרינן וה"ג הכא בהואיל קמיפלגי ותו לא ואהואיל דמלאכת י"ט קאי דר"א סבר שרי לאפותה אע"ג דסוף סוף איכא חזא דלא חזי' ליה אין כאן איסור מלאכה הואיל וכל חזא וחזא חזיא ליה דמצי למישקל מכל חזא פורתא ור"י ס' לא אמרינן הואיל דהא סופו ליטול אחד מהן לחלה הילכך כיון דטובת הנאה אינה ממון ולא עבר עליה מנחתה עד הערב וישרפנה ע"כ וא"כ האי לא תקרא לה שם עד שתאפה דקאמר ר"א היינו דאסור לקרוא לה שם קודם שתאפה ומשום כל יראה דחמץ ובע"כ טובת הנאה ממון ס"ל דאל"כ אמאי לא תקרא לה שם קודם שתאפה אם תרצה.

ואפי' את"ל דאע"ג דאפי' היכא דאיפשר בלא הואיל כגון לקרות לה שם קודם שתאפה מ"מ אי בעי למיעבד ע"י הואיל לית לן בה ושפיר דמי לפיכך אם תרצה שלא תקרא לה שם עד שתאפה הרשות בידה מ"מ לישנא דלא תקרא לה שם עד שתאפה משמע דאיכא עיכובא בדבר ואסור לה לקרוא שם קודם שתאפה ובע"כ ה"ט משום דס"ל טובת הנאה ממון וכ"כ מזה בדיני י"ט ס' ס"ג ומשם תבין זה והשתא איכא למידק הא אמר התם תניא רבי אמ' הלכה כר"א והרי בפ"ב דקידושין (ד' נו) ובפ"ב דנדרים (ד' פא) גבי הא דהגונב טבלו של חברו מהדר הגמ' בכולהו לישני לאוקמי להא דרבי דהתם דס"ל טובת הנאה א"מ והשתא תקשה היאך קאמר ר' הלכה כר"א הא לר"א טובת הנאה ממון ורבי ס"ל דטובת הנאה אינה ממון ואע"ג שפי' שם דהא דאמר רבי הלכה כר"א לאו אכולה מילתא דר"א קאי אלא אהא לחוד דלר"א אמר הואיל קאי אבל במאי דס"ל לר"א דטובת הנאה ממון לא ס"ל לרבי כוותיה אלא טובת הנאה אינה ממון הא וודאי לפירש"י א"א

לפרש בע"א אלא כמו שפ"י שם וכמ"ש לפנינו בס"ד אבל מ"מ הדבר קשה טובא דאי רבי לאו אכולה מילתא דר"א קאמר הלכה לא ה"ל לסתום אלא לפרש.

\$ציור בספר\$ ועוד קשה לי מאי קאמר ר"א לא תקרא לה שם עד שתאפה ולא קודם שתאפה הא יש תקנה לבל יראה ובל ימצא בביטול ואפי' אי ס"ל לר"א כרבי יה"ג דאמר חמץ בפסח מותר בהנאה אפי' הכי יש לו תקנה ע"י הפקר גמור ויכול להפקיר לטובת הנאה שיש לו בו לאחר הפרשה ושוב אינו עובר על כל יראה ובל ימצא והיה נ"ל לפרש להא דפליגי ר"א ור"י בטובת הנאה אי ממון או לא ל"ד לשאר כל המקומות שבכולה גמ' דשם פ"א אי הא דיש לבעלים טובת הנאה אי נחשב לו לממונא דידיה או לא ונ"מ לענין קידושין אם יכול לקדש בהם א"נ לגונב טבלו של חבירו אי משלם דמי תרומות ומעשרות שבו בפ"ב דקידושין ולענין מודר הנאה בפ"ב דנדרים וכן אם איפשר לו להקנות במטלטלין אגב קרקע בפ"ק דב"מ (ד' יא) דלמ"ד טובת הנאה ממון ה"ל ממנונא דידיה ואם קידש בהן מקודשת והגנב משלם דמי תרומות ומעשרות ואם הכהן או הלוי מודרין ממנו חל הנדר ויכול להקנות נמי במטלטלין אגב קרקע אבל הכא בדר"א ור"י כ"ע ס"ל דטובת הנאה אינה ממון לכל ה"מ דאמרן והא דקאמר ר"א סבר טובת הנאה ממון היינו לענין לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא דווקא נחשב כממון וטעמא דר"א דס"ל דטובת הנאה ממון חשיב לענין בל יראה אע"ג דלכל מילי לאו כממון דמי הוא משום דמצינו דהחמירה התורה לענין בל יראה בקיבל עליו אחריו' אע"ג דדבר הגורם לממון כה"ג לאו כממון דמי לכ"ע בכל דוכתא משום דהא איתיה בעיני' והדרא למרי' אפ"ה חידש לן קרא לענין בל יראה דכממון דמי כדאמרי' בפ"ק דפסחי' ה"נ ס"ל דטובת הנאה אע"ג דבכל דוכתא לאו כממון דמי אפ"ה לגבי בל יראה טובת הנאה ממון הוא וע"ע ור"י סבר דאע"ג דחידש לן קרא בדבר הגורם לממון לענין בל יראה לא גמרינן מיניה לענין טובת הנאה וכמו שאינו ממון בכל דוכתא ה"נ אינו ממון לענין ב"י ולא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה והשתא ניחא הא דרבי אע"ג דס"ל טובת הנאה אינה ממון לענין גונב טבלו של חבירו אפ"ה לענין ב"י ממון הוא וכדאמרן ואתי שפיר נמי הא דס"ל לר"א דלא תקרא לה שם עד שתאפה דאם תקרא לה שם קודם אפי"ה עובר עליו ואין לו תקנה ע"י ביטול מלעבור עליו בבל יראה דכיון דטובת הנאה אינה ממון בכל מקום א"כ אין ביטול והפקר מועיל לו כלל דעל מה יחול הביטול וההפקר כיון דלאו ברשותיה הוא ולא ממנונא דידיה וה"ל דומיא דחמץ משש שעות ולמעלה דלאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה כדאמר התם מ"מ למדנו מכאן דלא שייך ביטול והפקר בטובת הנאה שלא לעבור עליו בבל יראה הואיל ולא ממון הוא בכ"מ ה"נ ל"ש ביטול והפקר בדבר שאין עיקר הממון שלו אלא שחייב באחריותו לחוד כיון דכה"ג לאו כממון דמי בכ"מ ואל תתמה על מה שפ"י להא טובת הנאה ממון דל"ד לשאר טובת הנאה ממון דאמרינן בכ"מ דכה"ג מצינו בהרבה מקומות בגמ' שהלשונות שוין והפ"י מתחלפין וכמבואר בתוס' ושאר פוסקים בכ"מ ועוד יש לי מקום א' ברפ"ק דמנחות (ד' ב) גבי מחשבה דלא מינכרא דרבה ורבא דה"ל לשונות שוין והפ"י מתחלף מדרבה לדרבא מהיפוך להיפוך ע"ש.

ומ"מ אין זה סותר למש"כ בדיני י"ט דהא דאמר רבי הלכה כר"א לאו אכולה מילתא דידיה קאמר דהא ס"ל לרבי טובת הנאה אינה ממון דשם כתבתי לפירש"י ז"ל ולדידיה

וודאי משמע דאין לחלק בין טובת הנאה ממון דגבי פלוגתא דר"א ור"י לטובת הנאה דאמר בכל דוכתא דאל"כ היה לו ז"ל לפרש בהדיא ולא לסתום אבל מ"מ בפ"י שמעתא זו יש לו מקום למאי דפ"י והוא מוכרח וכמ"ש דודאי זה דוחק לומר דרבי דאמר הלכה כר"א לאו אכולה מילתא קאמר.

ומ"מ אין זה ראייה מהא דר' אלא לגי' רש"י דהאי הואיל דר"א אמלאכת י"ט קאי אבל הואיל ואי בעי מיתשל עליה לכ"ע לא אמרינן וטעמא דר"א דאמר לא תקרא לה שם עד שתאפה הוא משום דסבירא לי' טובת הנאה ממון וכמו שפ"י ז"ל במסקנא דשמעתין ובע"כ צ"ל הא דלא סגי ליה בביטול הוא משום דכל כה"ג לא מהני ביטול וכדאמרן אבל לגי' התוס' והרי"ף ושאר פוסקים דגרסי ר"א סבר אמרי' הואיל ואי בעי מיתשל עליה א"כ אפי' אי טובת הנאה אינה ממון אפ"ה הוי כדידי' ועובר עליו משום האי הואיל וא"כ רבי אכולה מילת' דר"א קאמר הלכה אבל מ"מ אפי' לפי גירסא זו וודאי יש ראייה מדאמר ר"א לא תקרא לה שם עד שתאפה אבל קודם אפייה לא משום איסור חימוץ ולא אמרינן יקרא לה שם קודם אפייה ויבטלנו או יפקירו ותו לא עובר עליו דאע"ג דכדידיה דמי משום הואיל ואי בעי מיתשל עליה הא בדידיה נמי מהני ביטול או הפקר קודם שתחמיץ כדאמר בתלמיד היושב לפני רבו כו' דקדים ומבטל מיקמי דתחמיץ אלא וודאי ש"מ דה"ט דס"ל לר"א דלא תקרא לה שם עד שתאפה משום דכל כה"ג דעכשיו לאו דידיה הוא אע"ג דאי בעי מיתשל עליה כל כמה דלא איתשל עליה לאו דידיה הוא ואי איפשר לו לבטל או להפקיר ה"נ בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות כיון דכל כמה דאיתיה הדרא בעינא לאו דידיה הוא לענין ביטול והפקר ולא מהני לי' להנצל מלעבור על כל יראה ולמ"ש א"ש הא דאמר התם במסקנא ע"כ לא קאמר ר"י התם דלא אמרינן הואיל אלא דאיכא חדא כו' ופירש"י ואי קשיא הא דאמר ר"י לא זהו חמץ שמוזהרין עליו כו' אלמא לית ליה הואיל ואי בעי מיתשל עלי' אפי' לחומרא כו' ונראה בעיני דאין הואיל בזה בדבר שאינו שלו דנימא הואיל ואי בעי מייתי ליה לרשותיה דא"כ הקדש דקי"ל אבל אתה רואה של גבוה ולא פליג ר"א הא אי בעי פריק ליה והוי דידיה ומשום הכי ל"ג רש"י אלא ר"א סבר אמרינן הואיל ואהואיל דמלאכת י"ט קאי.

ואני אומר דקושיא חדא מתורצת בחבירתה דודאי הואיל כזה לא אמרינן בכ"מ לכולי עלמא מטעמא דפירש"י אלא דגבי כל יראה לחוד הוא דאית ליה לר"א האי הואיל כמו שחמור לענין קיבל עליו אחריות אע"ג דבכ"מ דבר הגורם לממון כה"ג לאו כממון דמי ואלימ' ליה הואיל זה מטובת הנאה דאפי' לגבי כל יראה לאו כממון דמי אפי' לר"א ורי"ס דבבל יראה נמי האי הואיל לא אמרינן וא"ש הא דלא מדמי הגמ' הואיל דרבה דהאופה מי"ט לחול להואיל דאי מיתשל עליה דהא אפי' ר"א לית ליה אלא בבל יראה לחוד והא דק"ל לרש"י מהא דאבל אתה רואה של גבוה התוס' תירצו זה בד"ה הואיל אי מיתשל עליה וא"ש נמי מאי דקשי' ליה לרש"י ותוס' לר"א תקרא לה שם ואח"כ תאפה משום הואיל ואי בעי מיתשל עליה דהא אפי' ר"א לית ליה להאי הואיל אלא בבל יראה לחוד וכדפי' וש"מ דלרש"י ל"ש בהא דטובת הנאה ממון בין כל יראה לכ"מ דאל"כ ה"ל לחלק נמי בהאי הכי ולק"מ אמאי לא תקרא לה שם כו' ומ"מ דהא דלא מהני ביטול והפקר לר"א מה"ט כיון דלא אמרינן הואיל ואי בעי מיתשל עליה בכ"מ לאו ברשותיה קאי ע"כ מה"ט ל"מ נמי בקיבל עליו אחריות.

ועוד כיון דבכ"מ לא אמרינן להאי הואיל וה"נ טובת הנאה אינה ממון בכ"מ לרבי אלא
בבל יראה לחוד וע"כ אי אפשר למיתלי טעמא אלא משום דבל יראה שאני משום
דהחמיר רחמנא בבל יראה גבי קיבל עליו אחריות מה דלא מצינו בכל מקום וכיון דלא
מהני ביטול לעניין טובת הנאה והאי הואיל ע"כ לא מהני נמי בקיבל עליו אחריות דא"א
להחמיר בלמד יותר מן המלמד וע"ע בלה"ט שבסוף הספר: ודע שיש לי קושיא עצומה
בהא שמעתא דהכא משמע דס"ל לר"י טובת הנאה א"מ דהא בין למאי דס"ד דפליגי
בטובת הנאה ממון ר"י ס"ל דאינה ממון ולא זהו חמץ שמוזהרין עליו ובין למאי דמשני
דבהואיל פליגי ע"כ לר"י אינה ממון ס"ל דאי ממון הוא הא וודאי מוזהרין עליו.

ויש לי לתמוה דהא בפ"ק דב"מ (ד' יא) אמר דאין חצירו של אדם קונה לו א"כ עומד
בציזו ופריך מהא דתנן מעשה בר"ג וזקנים שהיו באים בספינה אר"ג עישור שאני עתיד
למוד נתון ליהושע ומקומו מושכר לו ועישור כו' נתון לעקיבא כו' וכי ר"י ור"ע בצד
שדהו של ר"ג היו עומדין ומשני ר"ג מטלטלין אגב קרקע הקנה להן ופריך רבא וכי לא
היה להן סודר לקנות ממנו בחליפין אלא טובת הנאה אינה ממון לקנות בחליפין ה"נ
טובת הנאה אינה ממון לקנות ע"ג קרקע וקאמר הגמ' ולא היא מתנות כהונה שאני נתינה
כתיבא בהו חליפין דרך מקח וממכר הוא מטלטלין אגב קרקע נתינה אלימתא היא ור"פ
משני התם דעת אחרת מקנה אותן שאני.

והרי למאי דקי"ל והוא שעומד בצד שדהו דוקא הוא דקונה לו צ"ל דר"ג מטלטלין אגב
קרקע הקנה להן \$ ציור בספר \$ ובע"כ טובת הנאה ממון דאי אינה ממון א"א להקנות
במטלטלין אגב קרקע גם למאי דמשני ר"פ דעת אחרת מקנה אותן שאני ע"כ טובת
הנאה ממון ס"ל דאל"כ אין כאן דעת אחרת שמקנה להן דכיון דטובת הנאה אינה ממון
א"א להקנות להן המתנות דהא לאו דידיה נינהו והא לית ליה בהו אלא טובת הנאה לחוד
והא אינה ממון שיכול להקנות לאחרים.

והא ההוא עובדא דר"ג והזקנים תנינן לה במס' מ"ש פ"ה ותנא בסיפא דההיא מתני'
אר"י עישור שאני עתיד למוד נתון לאב"ע ומקומו מושכר לו אלמא ס"ל לר"י טובת
הנאה ממון א"כ קשיא דר"י אדר"י דהא גבי חלה טמאה ס"ל דטובת הנאה אינה ממון.
ועק"ל דהתם אמ' עולא והוא שעומד בצד שדהו ולפי"ז בע"כ ר"ג אגב קרקע הקנה להן
א"נ דעת אחרת מקנה אותן שאני וש"מ דטובת הנאה ממון.

ובספ"ב דקדושין (ד' נו) אמר עולא טובת הנאה אינה ממון והתם פריך ליה ממתני'
דהתם וה"ל למיפרך נמי מהא מתני' דמ"ש דלמאי דס"ל והוא שעומד בצד שדהו ע"כ
ש"מ דטובת הנאה ממון. ודע שיש בהא דטובת הנאה ממון קושיות רבות ועצומות
ומבוכה רבה בדברי הפוסקים ובפרט בדברי הרמב"ם וכבר עמדתי עליה וכתבתי בה
קונטרס מיוחד ואין חיבור קטן זה מכילתו ואם יגזור ה' בחיים להוציא לאור חיבורי
הגדול שם יתברר יפה בס"ד.

ונחזור לענייננו הרי נתברר כאן ראייה א' דבחמץ של אחרים וקיבל עליו הנפקד אחריות
לא מהני ליה ביטול והפקר. ענ"ל להביא ראייה לדברי מהא דאמר בפ"ק דפסחים (ד' ו)
דאי משכח ליה לחמץ לבתר איסורא לאו ברשותיה קיימא ולא מצי מבטל ליה דאר"א
ב' דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הוא ברשותו ואלו הן בור ברה"ר

וחמץ משש שעות ולמעלה כלומר דע"כ הא דעובר עליו אינו מפני שהוא שלו דהא כיון דאסור בהנאה לאו ברשותיה קיימא וכיון דלאו ברשותיה קיימא אין ראוי לעבור עליו משום בל יראה.

אלא שאפ"ה עשאו הכתוב כאילו הוא שלו א"כ אי אפשר לבטלו כיון דאינו שלו והשתא אס"ד חמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות מהני ליה נמי ביטול אע"פ שאינו שלו הואיל ואילו מיגנב או מיתבד ברשותיה קאי ובעי לשלומי כדידיה דמי וכשם כדידיה דמי לענין לעבור עליו ה"נ הוי כדידיה לענין דמהני ליה ביטול א"כ מנלן להכריח דחמץ אינו ברשותו של אדם כיון שאסור בהנאה ומדאינו ברשותו א"א לו לבטלו.

הרי למאי דקי"ל כר"ש דחמץ לאחר הפסח שרי בהנאה כל חמץ בפסח אע"ג דאינו שלו ולא ממוניה הוא גורם לממון מיהא הוי. דהא תניא בפ' כ"ש (דף כח) האוכל חמץ של הקדש במועד מעל וי"א לא מעל ומוקי ר"י דפליגי בדבר הגורם לממון מ"ד מעל קסבר כממון דמי ומ"ד לא מעל קסבר לאו כממון דמי.

ור"א בי"א דכ"ע דבר הגורם לממון כממון דמי ומ"ד לא מעל כר"י כלומר דאמר חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה ואין כאן גורם לממון ומ"ד מעל כר"ש דחמץ שעבר עליו הפסח מותר וה"ל גורם לממון \$ ציור בספר \$ וכיון דכל חמץ בפסח גורם לממון הוא לר"ש דקי"ל כוותיה בהא דשרי חמץ שעבר עליו הפסח.

הא וודאי כל חמץ בפסח שהוא שלו יותר ברשותיה קאי וכדידיה דמי אע"ג דאסור בהנאה מחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות דהא אפי' למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי אפי"ה בקיבל עליו אחריות לאו כממון דידיה דמי ומש"ה איצטריך קרא דלא ימצא לרבווי דעובר עליו בבל יראה בקיבל עליו אחריו' משום הואיל וכי איתיה הדר בעיניה לאו ברשותיה קאי כדאמרינן בפ"ק דפסחים (ד' ה) ואילו בחמץ דידיה גורם לממון הוי ולמ"ד כממון דמי האוכל חמץ של הקדש במועד מעל.

והשתא אי אמרי' דמהני ביטול לחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות אף ע"ג דלאו ממוניה הוא ואפי' גורם לממון נמי אינו כ"ש שיהא מהני ביטול לחמץ דידיה אפי' בפסח אף ע"ג דאסור בהנאה הואיל וגורם לממון אחר הפסח למאי דקי"ל כר"ש דמותר בהנאה וא"כ אין זה ראייה מדאסור בהנאה ואינו ברשותו דאינו יכול לבטל הא בקיבל עליו אחריות גרע מיניה דאינו שלו ואינו ברשותו ואפי' גורם לממון נמי ליכא ואפי"ה הואיל דאילו מיגנב או מיתבד בעי לשלומי כדידי' דמי לענין ביטול כ"ש חמץ שלו דאע"ג דאסור בהנאה מ"מ עדיף טפי דגורם לממון איכא אחר הפסח דיהני ליה ביטול אלא וודאי ש"מ דבחמץ דלאו דידי' אלא שקיבל עליו אחריות לא מהני ביטול והשתא א"ש הא דקאמר דחמץ בפסח הואיל ואסור בהנאה ולא ברשותיה קאי לא מהני ליה ביטול אע"ג דגורם לממון איכא לאחר הפסח מ"מ הא לא קי"ל כר"ש בהא דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי.

ועוד לפי"ז יש נמי ראייה פשוטה דלא מהני ביטול בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות דהשתא בחמץ דידיה לא מהני ביטול לאחר זמן איסורו משום דלאו ברשותיה קאי אע"ג

דגורם לממון איכא כ"ש בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות דאפי' גורם לממון ליכא דלאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה.

וא"ת כיון דלמ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי כל חמץ בפסח דידיה הוא וברשותיה קאי ומצי מבטל ליה א"כ מאי פריך התם ולבתר איסורא לא מצי מבטל ליה והא תניא היה יושב בבה"מ בי"ט ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבו והא י"ט בתר איסורא הוא ומאי קושיא דילמא ס"ל כר"ש דחמץ שע"ע הפסח מותר וה"ל כל חמץ בפסח גורם לממון וס"ל בהא נמי כר"ש דאמר דבר הגורם לממון כממון דמי הילכך חמץ בפסח ברשותיה קאי ומצי מבטל ליה אבל לדידן דלא קי"ל כר"ש בהא דדבר הגורם לממון א"ש דלבתר איסורו לא מצי מבטל ליה דכיון דלאו כממון דמי לאו ברשותיה קאי וי"ל דאי כר"ש א"כ מאי מבטלו בלבדקאמר דכיון דס"ל כר"ש וממונא דידיה הוא אם כן ביטול בלב לא מהני להוציאו מרשותו אא"כ הפקיר בהפקר גמור והא דמהני לדידן ביטול בלב משום דקי"ל דבר הגורם לממון לאו כממון דמי וכיון דאינו ממונו בגילוי דעתא בעלמא דלא ניחא ליה נמי סגי אבל למאן דס"ל כמ"ד הפקיר מעליא בעי ואי לא עובר עליו בבל יראה וכמש"ל ומדסגי ליה להאי תנא בביטלו בלבו ש"מ דלא ס"ל כר"ש בהא והשתא פריך שפיר ולפי"ז מהא נמי מוכח דהא דמהני ביטול מתורת הפקיר נגעו בה וכמש"ל.

ועי"ל דאפי' לר"ש דס"ל חמץ שע"ע הפסח מותר מה"ת וה"ל גורם לממון דלדידיה כממון דמי אפ"ה הואיל וקנסא קניס ר"ש בחמץ של ישראל שע"ע הפסח שאסור בהנאה לאו ברשותיה קאי הואיל ומדרבנן לאו גורם לממון הוה ולא מצי מבטל ליה כדאמר' התם בפ"ק דפסחים ונבטליה בשית כיון דאיסור דרבנן עילויה כדאורייתא דמיא ולא ברשותי' קיימא ולא מצי מבטל כדר"ג כו' הרי ביררנו יפה בראיות הא דנ"ד דלא מהני ביטול והפקר בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות ואין דרך זה מוציאתו מידי עבירה מלעבור על כל יראה ובל ימצא ואין לו תקנה אלא שריפה, כנ"ל: סימן עח שאלה חמץ של נכרי שתחת ידו וקבל עליו אחריו' שעובר עליו בב"י ובל ימצא אם לא ביערו קודם זמן איסורו אם יש לו תקנה או לא: תשובה שאלה זו נחלקת לב' חלקים אם יש תקנה להנצל מלעבור על כל יראה למפרע אם לא נזכר עד תוך הפסח ואם מותר בהנאה לאחר הפסח הרי חלק א' ועוד חלק ב' אם נזכר בערב פסח לאחר זמן איסורו שהוא משש שעות ולמעלה והנה לזה צריך שנקדים עיקר א' דע דבחמץ של נכרי שתחת ידו וקבל עליו אחריות איכא ב' תקנות מלעבור על כל יראה מה שלא מהני לחמץ שלו א' שמהני ייחד לו בית כדתניא בפ"ק דפסחים (ד' ו) ייחד לו בית אין זקוק לבער ופיר"ת דבקיבל עליו אחריות מיירי כמ"ש התוס' וכ"ד רוב פוסקים ועוד יש לו תקנה בעשיית מחיצה י' טפחים כמ"ש הר"ן שם והה"מ בפ"ד מהל' חמץ ומצה בשם הרמב"ן וב"ה וקצת מן האחרונים ז"ל והדבר ברור לי דהני ב' תקנות דאמרן אם לא עשאן קודם זמן איסורו אכתי יש לו תקנה לעשות לאחר זמן איסורו ואפי' בתוך הפסח שפיר דמי ולא דמי לביטול דלא מהני לבתר איסורו משו' דחמץ לאחר זמן איסורו אינו שלו ואינו ברשותו אלא שעשאן הכתוב כאילו הוא ברשותו לעבור עליו בבל ירא' וכיון שאינו שלו א"א לבטלו ולהפקירו משא"כ ב' תקנות הללו דה"ט דמהני בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות משום כיון דייחד לו בית או עשה לפניו מחיצה לאו ברשותו הוא ורחמנא אמר

לא ימצא בבתיכם מה שמצוי בידך יצא זה שאינו מצוי בידך דע"י מחיצה וייחד בית לאו ברשות ישראל קאי וה"ל כאילו החמץ מונח בביתו של נכרי ולגבי ישראל לא קרינן ביה ביתך וגבולך וכמש"כ הם ז"ל והא וודאי אפי' לאחר זמן איסור חמץ יכול להפקיר ביתו וגבולו ולהוציאם מרשותו שהרי הבית והרשות לא נאסר כלל וזה ברור.

ויש לי מקום עיון בזה דאע"ג דרבי רחמנא לעבור בבל יראה על חמץ של אחרים ושל גבוה בקיבל עליו אחריות היינו דוקא בתוך הפסח דהא מקרא דשבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם נפקא ליה התם. אבל בעשה דביום הראשון תשביתו דלא רבי רחמנא לחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות מניין לנו שחייב להשביתו דהא בתוך הפסח לענין איסור בל יראה אי לאו דגלי קרא לא הי' עובר עליו א"כ בתוך הפסח דגלי קרא גלי אבל האי עשה דתשביתו דמיירי נמי משש שעות ולמעלה ועד הלילה וכיון דלא גלי אין לנו שיהא חייב להשביתו בקיבל עליו אחריות דוודאי אין ללמוד משש שעות ולמעלה דמיירי קרא דתשביתו דקיל מבל יראה דתוך הפסח דחמור דהא בל יראה אינו עובר משש שעות ולמעלה עד תוך הפסח וכמש"כ הראב"ד והכ"מ בפ"א ופשוט הוא אע"פ שמדברי רש"י בפ' המניח לא משמע הכי לכאורה יש ליישב דבריו וכה"ג כתבו התוס' ברפ"ג דפסחים (דף מב) דתנן אלו עוברין בפסח כותח הבבלי ושכר המדי כו' שרש"י פ"א אלו עוברין לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא ואינו נראה לר"ת דמשמע כל הנך מרבין מכל מחמצת לא תאכלו ואפי' באכילה לא הי' מיחייב אי לאו דרבייה קרא ומהיכא תיתי בל יראה ובל ימצא ע"כ.

וה"נ אי לאו דגלי קרא דחייב להשבית מערב י"ט אפי' חמץ שלו לא היה צריך להשבית מהיכא תיתי של אחרים בקיבל עליו אחריות. ואין להביא ראיה מהא דאמרי' בפ' מי שהיה (ד' צה) בפרטי' דלא ישאירו ממנו עד בקר דכת' רחמנא גבי פסח שני מאי קממעט לא יראה ולא ימצא דדמי ליה דהא אינו לוקה דה"ל לאו שניתק לעשה והאי אינו לוקה כו' והאי לאו הניתק לעשה דבל יראה הוא עשה דתשביתו והשתא א"א בשלמא דכמו שעובר על בל יראה ובל ימצא בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות ה"נ בעמוד והשבת קאי אתי שפיר דה"ל ניתק לעשה דתשביתו אלא אי אמרת דעשה דתשביתו לא קאי אלא אחמץ דידיה לחוד הא כיון דהלאו דבל יראה הוא בין בחמץ דידיה בין בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות ונמצא שאין העשה שוה ללאו כל כה"ג לא חשיב ליה לאו הניתק לעשה וכמש"כ הרמב"ם בפ"א מהל' תמורה ולמה לוקין על התמורה והרי לאו שבה ניתק לעשה שנא' ואם המר וגו' יהיה קודש מפני שיש בה עשה ושני לאוין ועוד שאין הלאו שבה שוה לעשה שהציבור והשותפין אין עושין תמורה אם המירו אע"פ שהן מוזהרין שלא ימירו ע"כ.

וה"נ אם איתא שאין העשה דתשביתו אלא בחמץ דידיה אין הלאו שוה לעשה. אלא וודאי ש"מ דהעשה דתשביתו בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות נמי קאי דהשתא ה"ל שפיר לאו הניתק לעש' כיון דהלאו והעשה שניהן שוין אבל אין זה ראיה דהרמב"ם ע"כ ל"ג הכי כג"י ספרים שלנו דממעט לא יראה ולא ימצא כו' דה"ל לאו הניתק לעשה דהא כתב הרמב"ם בפ"א מה' חמץ ומצה אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אא"כ קנה חמץ בפסח או חמצו כדי שיעשה בו מעשה וכו' הרי דס"ל דלוקה על בל יראה

בעשה בו מעשה וש"מ דל"ג כגי' הנזכרת ואין להביא ראיה מדברי הרמב"ם להיפוך מדלקי בקנה או חמצו אע"ג דלאו הניתק לעשה אין לוקין עליו ש"מ דלא חשיב ליה לאו הניתק לעשה ובע"כ ה"ט משום דאין הלאו שבה שוה לעשה דהלאו הוי בין בחמץ שלו בין של אחרים שקיבל עליו אחריות אבל העשה אינו אלא בחמץ שלו ולא בקיבל עליו אחריות.

וי"ל דלק"מ משום דמסקינן בפ"ק דפסחים דבין בבתיים בין בגבולין עובר עליו על ב' לאוין הללו של בל יראה ובל ימצא § ציור בספר § וכיון שיש בו ב' לאוין לא אתי עשה דתשבתו ועוקר לב' לאוין כדאמרי' בפ"ק דתמורה (דף ד ע"ב) וכמש"כ הרמב"ם לגבי תמורה בטעם הא' ולמה לוקין על התמורה מפני שיש בה עשה וב' לאוין ולכאורה מוכרח לומר כן בדעתו ז"ל דלאוי בל יראה ובל ימצא ה"ל ניתק לעשה דאל"כ אמאי כתב בקנה או חמצו לוקה סתמא דמשמע לוקה ארבעים כסתם מלקות שהוא מ' ה"ל לוקה שמנים חדא אבל יראה וחדא אבל ימצא כיון דתרי לאוי נינהו אע"כ ס"ל דה"ל ניתק לעשה אלא דלא אתא חד עשה ועוקר תרי לאוי וחייב על לאו א' וש"מ דעשה דתשבתו אחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות נמי קאי דאל"כ אפי' חד לאו נמי לא עקר כיון שאין הלאוין שוין לעשה וכמש"כ לגבי תמורה בטעם השני.

כן היה נראה ונכון מצד הסברא אבל מה אעשה שמדברי הרמב"ם בעצמו בהא דה' תמורה לא משמע כן שכתב בטעם הב' שלוקין על התמורה משום דלא ה"ל ניתק לעשה הואיל שאין הלאו שוה לעשה ואפ"ה אינו מחייבו על התמורה אלא ארבעים ותו לא אע"ג דאיכא שני לאוין לא יחליפנו ולא ימיר וכבר כתבתי עליו בחידושי בזה"ל.

מ"מ יש לתמוה על הרמב"ם דהני תרתי טעמי שכתב סותרין זה את זה דלפי טעם הא' שכתב ולמה לוקין על התמורה מפני שיש בה עשה ושני לאוין ומשמע דמ"מ אתי עש' ועקר לאו א' ולוקה מ' לחוד על השני ולטעם הב' שכתב שאין לאו שבה שוה לעשה ולא ה"ל ניתק לעשה כלל וראוי ללקות על התמורה שמונים משום תרי לאוי דתמורה דכתיב לא יחליפנו ולא ימיר אותו ועוד שמסיים שם נמצאת אומר שהיחיד שהמיר הרי התמורה קודש ואפי' המיר בשבת לוקה מ' ע"כ והרי לפי טעם הב' לוקה שמונים מיבעי ליה כיון דאין הלאו שבה שוה לעשה וכ"ש שקשה למאי דמסיים שם ואחד מן השותפין שהמיר או מי שהמיר בקרבן מקרבנות ציבור הואיל ויש לו בהן שותפין ה"ז לוקה ואין התמורה קודש ע"כ ומדכת' לוקה סתמא משמע כסתם מלקות מ' ותו לא והרי לפ"ד דציבור ושותפין מוזהרין שלא ימירו ולדידהו לא ניתק לעשה לאוי דתמורה א"כ אפי' לפי טעם א' לוקה פ' מיבעי ליה.

ועק"ל לפי מאי דמפרש דהא דתנן ברפ"ב דתמורה אין הציבור והשותפין עושין תמורה היינו שהן מוזהרין שלא ימירו אלא שאם המירו אין תמורתן תמורה ואין הקדושה חלה על התמורה ע"י הא אמרינן שם בתמורה כל ל"ת שבתורה עשה בו מעשה לוקה לא עשה בו מעשה אינו לוקה חוץ מנשבע ומימר ומקלל את חבירו בשם וא"ל ר"י לתנא לא תיתני מימר דבדיבורו עשה מעשה כלומר שעושה מחולין קודש שהתמורה קדושה ולפ"ד הרמב"ם דציבור ושותפין מוזהרין על התמורה ולוקין עליה אע"פ שאין התמורה קדושה על פיהם הרי דלוקין בתמורה אע"פ שלא עשו בדיבורם מעשה ואמאי אר"י לא

תיתני מימר כו' הא איכא מימר אף ע"ג דלא עשה מעשה אפ"ה לוקה וא"כ אמאי סמי מימר.

ועק"ל שהרי הא דלוקה בנשבע ומקלל חבירו בשם אע"ג דאין בהם מעשה מקרא יליף לה התם וגזירת הכתוב הוא א"כ מימר דשותפין וציבור דלא עושין מעשה בדיבורם כיון דאין התמורה קדושה על פיהם אמאי לוקין ודע שהרמב"ם כתב למעלה מזה כל הממיר לוקה כו' ואע"פ שלא עשה מעשה מפי השמועה למדו שכל מל"ת שאין בה מעשה אין לוקין עליו חוץ מנשבע ומימר ומקלל חבירו בשם ג' לאוין אלו א"א שיהא בהן מעשה כלל ולוקין עליהם.

וכתב עליו הכ"מ ויש לתמוה דהא אמרינן בגמ' דאר"י לתנא לא תיתני מימר דבדיבורו עביד מעשה א"כ למה כתב רבינו שאין בו מעשה ולא חש לדר"י ע"כ ולא קשה מידי דהרמב"ם לשיטתו יפה כתב דמימר אע"פ שאין בו מעשה לוקה דהיינו אצל קרבן ציבור ושותפין אלא שיש לתמוה עליו איפכא וכמש"כ.

עד כאן בחידושי ולפנינו בסימני' הבאים יתברר דדעת הרמב"ם דאין לאוי כל יראה ובל ימצא ניתק לעשה ושם יתברר כל ענין זה על מתכונתו בס"ד וענ"ל להביא ראיה לזה מהא דיליף ר"י בפ"ק דפסחים (דף ה) אך ביום הראשון תשביתו שאור מעי"ט או אינו אלא בי"ט עצמו ת"ל לא תשחט על חמץ דם זבחי לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים וה"נ יליף לה רבא התם ופריך ואימא כל חד וחד כי שחיט ומשני זמן שחיטה אמר רחמנא ופי' התוס' אע"ג דאמת הוא דלא תשחט על חמץ כל חד וחד כי שחיט דאמר בפ' ת"נ השוחט את הפסח על החמץ עובר בלאו מ"מ כיון דאשכחן דהזהיר על ההשבתה והזהיר שלא לשחוט פסח על החמץ סברא הוא שבזמן שחיטה הזהיר על השבתה ע"כ והשתא אי אמרת דאזהרת השבתה הוי דומיא דאזהרת שחיטה וכל מה דאסור בשחיטה כנגדו מוזהר על השבתה כגון חמץ של אחרים שקיבל עליו אחריו' שמוזהר עליו בשחיטה וכמש"כ בס"י שלפ"ז דאל"כ מלקות דלא תשחט לא משכחת לה וכמש"כ שם ה"ה דמוזהר עליו על השבתה א"ש הא דאמר דזמן שחיטה אמר רחמנא דסברא הוא כיון דמוזהר על השבתה מש"ה הזהיר נמי עלהשחיטה שלא לשחוט כ"ז דשהייה לחמץ אצלו באיסור כיון שכבר הגיע זמן השבתה ולא השביתו אין לו לשחוט עד שיבער החמץ של איסור אלא אי אמרת דאין אזהרת השבתה בחמץ שקיבל עליו אחריו' אע"ג דודאי באזהרת שחיטה איתא מהשתא ע"כ אין אזהרת שחיטה משום דשהייה לחמץ אצלו באיסור דהא חמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות דשהייה גבי' בהיתרא בע"פ של זמן שחיטת הפסח ואפ"ה מוזהר עליו על השחיטה וכיון דאין אזהרת שחיטה משום מצות השבתה דרמי עליה אלא אע"ג דאינו מוזהר עליו על השבתה מוזהר עליו על השחיטה מעתה אכתי תקשה אימא כל חד כי שחיט ועל השבתה אינו מוזהר עד י"ט ואפ"ה מוזהר על השחיטה כיון דתרי מילי נינהו ובע"כ לא תלינהו רחמנא זה בזה.

אבל מ"מ אין זה ראיה שהרי לדעת הרמב"ם וסייעתו אין מוזהר על כל יראה ובל ימצא מה"ת אלא במשהה החמץ בביתו וברשותו אבל במוציאו מרשותו שוב אינו עובר עליו וא"צ להשביתו כלל וכמש"ל בסימן פ"ג בס"ד והרי בפ' ת"נ (דף סג) אר"ל לעולם אינו חייב עד שיהא עמו בעזרה אבל אם אין עמו בעזרה אינו מוזהר על לא תשחט על חמץ

משום דבעינן על בסמוך כדאמר התם א"כ ע"כ הני תרי מילי דהשבתה ודלא תשחט על חמץ אי אתה מוצא שיהא מוזהר עליו על חמץ אחד ובמקום דאיתא להא ליתא להא דאם הוא ברשותו אינו מוזהר על השחיטה לר"ל דהא בעינן עד שיהא עמו בעזרה ואם הוא עמו בעזרה אינו מוזהר על השבתה וא"כ אא"ל דטעמא דשחיטה משום אזהרת השבתה הוא דהא ליתא להשבתה במקום שחיטה ואפי' לר"י דאמר התם ואע"פ שאין עמו בעזרה משום דלא בעינן על בסמוך מ"מ הא כ"ש אם הוא עמו בעזרה דה"ל על בסמוך שחייב והיינו לישנא דאע"פ שאין עמו בעזרה דקאמר ר"י דמשמע דכ"ש דאם הוא עמו בעזרה דחייב וכיון דהכי הוא א"כ בעמו בעזרה דחייב על השחיטה ע"כ לאו מטעמא דאזהרת השבתה הוא.

מיהו למש"ל סי' פ"ג דלענין עשה דהשבתה לא סגי ליה במוציא מרשותו לאחר זמן איסורו אפי' לד' הרמב"ן וסייעתו אע"ג דמהני לענין שלא לעבור עליו על כל יראה ובל ימצא אין זה ראייה ועוד אפי' להחולקין על הרמב"ן וס"ל דאפי' באין החמץ בביתו וברשותו אפ"ה עובר עליו מה"ת מ"מ בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות אין מוזהר על השבתה ובל יראה אא"כ החמץ בביתו וברשותו ומה"ט מהני ליה מחיצת עשרה ויחוד דלאו ברשותיה קאי כמש"כ שם ה"מ בשם הרבה פוסקים והא בכה"ג מוזהר על השחיטה וכל עצמו א"א מוצא למלקות דלא תשחט אלא בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות והרי לר"ל אינו חייב עד שיהא עמו בעזרה ואע"פ שאינו מוזהר על השבתה וכן לר"י חייב בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות אפי' באין עמו בעזרה אע"פ דבכה"ג אינו מוזהר על השבתה ואפ"ה מוזהר על השחיטה וש"מ דטעמא דשחיטה לאו משום השבתה הוא וכ"ש למאי שפי' התוס' בשם ר"י ז"ל דכל היכא שמשהה את החמץ ע"מ לבערו לית לן בה ושפיר דמי אפי' לכתחילה ואין כאן לא מצות השבתה ולא בל יראה ובל ימצא עד שיעברו עליו כל ימות הפסח ולא יבערנו וכמש"ל בסי' פ' בס"ד א"כ ע"כ איתא לאזהרת שחיטה אע"פ דליתא לאזהרת השבתה דאס"ד דאין אזהרת שחיטה אלא באין משהה אותו ע"מ לבערו אבל במשהה ע"מ לבערו ליתא לאזהרת שחיטה כמו דליתא לאזהרת השבתה בכה"ג אכתי לא משכחת לה למלקות דלא תשחט על חמץ אפי' בחמץ של אחרים וקיבל עליו אחריו' דהא מצוי להתנצל ולומר דחמץ זה ששחט עליו את הפסח דעתו היה לבערו והשהה אותו ע"מ לבערו ולא עביד איסורא כלל והא מילתא דברים שבלב נינהו וא"א לעדים להכחישנו וגרע טפי מהתראת ספק דאיכא למ"ד דשמיה התראה דהתם אחר התראה עומד להתברר דעביד איסורא אבל הכא לעולם א"א להתברר אם שהייה לחמץ זה ע"מ לבערו או לא כמש"כ בסי' שלפ"ז אלא על כרחך דבמשהה אותו ע"מ לבערו אע"ג דליתא לאזהרת השבתה לדעת ר"י אזהרת שחיטה מיהא איתא וחייב עליו וש"מ דאיתא לאזהרת שחיטה אע"ג דליתא לאזהרת השבתה א"כ ה"נ י"ל דליתא לאזהרה השבתה בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריו' ואפ"ה אזהרת שחיטה איכא ושפיר משכחת לו למלקות דלא תשחט על חמץ אפי' לר"ש דס"ל חמץ קודם זמנו מותר ומהני ליה הפקר קודם י"ט בזמן שחיתת הפסח בחמץ שקיבל עליו אחריות דלא מהני ליה ביטול והפקר כלל וכמש"כ בסי' שלפ"ז.

וממש"כ תבין דע"כ הא דמהני ביטול לחמץ מתורת הפקר נגעו בה וכמש"כ בסי' שלפ"ז וכדעת התוספות והר"ן דאי ביטול מהני מגזירת הכתוב מדכתי' תשביתו ולא כתיב

תבערו והשבתה בלב הוי השבתה וכדפרש"י תקשה לך מ"ש דלענין שלא לעבור על לא תשחט על חמץ ביטול מהני כדמוכח להדיא מהא דתנן ההולך לשחוט את פסחו ונזכר שיש לו חמץ בביתו דמבטלו בלבו ומהני ליה לענין שאינו עובר על לא תשחט ומ"ש דלא מהני בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות ואינו ברשותו לענין לא תשחט כמו דמהני לענין שלא לעבור עליו בבל יראה בכה"ג ואדרבה עיקר מלקות דלא תשחט לא משכחת לה לר"ל דאמר עד שיהא עמו בעזרה אלא בכה"ג בחמץ שקיבל עליו אחריות דלא מהני לי' ביטול אי גמרינן ללאו דלא תשחט מלאו דבל יראה לענין ביטול דמהני לגבי בל יראה לגמור להא מילת' נמי ואי לא גמרינן לה ללא תשחט לענין חמץ שקיבל עליו אחריות וליתא ברשותיה מלאוי דבל יראה ה"נ לענין ביטול לא לגמור מיניה ואע"פ שביטלו לא ליהני שלא לעבור על לא תשחט כיון דלא גלי קרא לגבי שחיטה דמהני ביטול כמו דמהני לגבי בל יראה.

אלא וודאי לא גמרינן לשחיטה מהשבתה ובל יראה לפיכך בקיבל עליו אחריות ואינו ברשותו דלא גלי גבי שחיטה דאינו עובר עליו לא מהני ואפי' הכי הפקר מהני לענין לא תשחט דהא כיון דהפקירו אינו שלו ואינו עובר אלא על חמץ של שוחט או של זורק או של א' מבני חבורה כדאמרינן התם דאם אין לו לשוחט ויש לו לא' מבני חבורה דחייב משום מי כתיב לא תשחט על חמץ לא תשחט על חמץ כתיב ואמר א"ה אפי' א' בסוף העולם נמי אמר קרא לא תשחט ולא ילין לא תשחט על חמץ הנך דקיימי עליה משום לא ילין כלומר אבל אם אין להם חמץ להנך דקיימי בלא ילין אין השוחט עובר על לא תשחט דהא אינו חייב על לא תשחט אלא השוחט בלבד אם יש חמץ לא' מהני דקיימי בלא ילין כמש"כ התוס' שם בשם ר"י וכיון דהפקר מהני לענין לא תשחט מש"ה ביטול דמתורת הפקר נגעו בה הא דמהני לענין בל יראה מהני נמי לענין לא תשחט מה"ט גופיה ומ"מ לרש"י ז"ל אין זה קושיא דס"ל ז"ל דחמץ שקיבל עליו אחריות לא מהני לי' ייחד לו בית ומחיצת עשרה וכמו שכתב הרמב"ן והר"ן דהכי משמע ממה שפי' אהא דייחד לו בית דבלא קיבל עליו אחריות מיירי וי"ל דה"נ אפי' מוציאו מרשותו נמי לא מהני ועובר על בל יראה וכמו דלא מהני לענין בל יראה ה"נ לא מהני לענין לא תשחט על חמץ אבל ביטול דגלי קרא דתשביתו דמהני לענין בל יראה הכי נמי מהני לענין לא תשחט דגמרינן לה מיניה וכי קאמינא אנא לשאר רבוותא ז"ל וכמש"כ.

ואכתי צריך ליישב הא דאמר זמן שחיטה אמר רחמנא דכיון דלא גמרינן שחיטה מהשבתה דהא איתא בשחיטה מה דליתא בהשבתה א"כ מה ענין לא תשחט על חמץ להשבתה הא וודאי האי קרא בשוחט ממש מיירי וכל חד כי שחיט נ"ל דלא קשה מידי דהא איכא למידק אר"י ורבא דילפי להאי תשביתו דמיירי מעי"ט מקרא דלא תשחט על חמץ הנאמר בפרשה כי תשא ולא ילפי לה מקרא דלא תזבח על חמץ דפרשת משפטים דקדים אלא וודאי דא"א למילף מלא תזבח דההוא בשוחט ממש מיירי וכל חד כי שחיט ולא מוזמן שחיטה מיירי אבל קרא דלא תשחט הנאמר מאוחר ל"ל אי לאזהרת שחיטה אתא הא כבר נאמר לא תזבח לאזהרה זו ואע"ג דאיכא למימר דלעבור עליו בב' לאוין הא מ"מ כל היכא דאיכא למידרש דרשינן ולא מוקמינן לה בלאוי יתירי כדאמר בפ' כ"ש (דף כד) לפיכך דרשי לה ר"י ורבא לזמן שחיטה ואע"ג דהשתא נמי דדרשי לה לזמן שחיטה האי קרא דתשביתו לא צריך כיון דכבר נפקא לן מלא תשחט דלזמן שחיטה

אתא לק"מ דלא מיבעיא לדעת רש"י ור"י דס"ל דלאו דבל יראה ניתק לעשה מהא עשה דתשביתו א"כ צריך האי קרא דתשביתו לנתוקי לאוי לומר שאין לוקין עליהם.

אלא אפי' לדעת הרמב"ם דס"ל דאין לאו דב"י ניתק לעשה נמי אתי שפיר דעשה ול"ת תרתי מיילי נינהו ואורחא דקרא הוא לכתוב עשה עם לא תעשה ביחד לעבור עליו בעשה ולא תעשה אבל לאוי יתירי כל היכא דאיכא למידרש דרשינן לה לפיכך דרשי ללא תשחט לזמן שחיטה ושאר תנאי ואמוראי דילפי להא דתשביתו מעי"ט מקראי אחריני משום דכיון דלא תשחט לא משמע להו לזמן שחיטה ע"כ מוקמינן ליה ללאוי יתירי וזה ברור לי בכוונת ר"י ורבא: ונחזור לנידון דידן הרי נתברר דאין לנו ראייה מכל זה דחייל עליה מצות השבתה בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות אבל מ"מ אני אומר ממקומו הוא מוכרע ומוכרח דעשה דתשביתו א"ע בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות וחייב לבערו משש שעות ולמעלה כמו שחייב לבער מאותו שעה חמץ שלו דכיון דגבי עשה דהשבתה כתב רחמנא תשביתו שאור מבתיכם סתמא דמשמע בין שאור דידי' בין שאור של אחרים חייב להשביתו מביתו ולא גלי ביה קרא דאשאור דידיה דווקא קא מזהיר כמו שגלי בלאו דבל יראה ובל ימצא דכתיב לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים כדאמר בפ"ק דפסחים הא לא"ה ה"א דשל אחרים נמי אסור וא"כ בהא דתשביתו דלא גלי קרא אין לנו שא"צ להשבית את של אחרים מביתו והא איכא למימר דאע"ג דאינו עובר על בל יראה ובל ימצא בשל אחרים אע"פ דתשביתו מיהא עובר אלא על כרחך ה"ט דכמו דילפינן התם שאור דבתים ודגבולין מהדדי לכל מיילי בין להקל בין להחמיר כדאמר' התם מה שאור האמור בבתים עובר על בל יראה ובל ימצא ובל יטמין ובל יקבל פקדונות מן הנכרים אף שאור האמור בגבולים כן ומה שאור האמור בגבולין שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אף שאור האמור בבתים כן ה"נ ילפינן שאור דהשבתה משאור דראיה בגז"ש לאתה רואה של אחרים ושל גבוה להקל בשלא קיבל עליו אחריות וה"ה דילפינן להו להדדי להחמיר דבקיבל עליו אחריות חייב להשבית ותדע לך דע"כ גמרינן לשאור דהשבתה משאור דראיה בגזירה שוה וכדאמרן דאל"כ תקשה מנלן דחייב להשבית משש שעות מבורות שיחין ומערות דהא גבי השבתה לא כתיב גבולך דהני נמי במשמע כדאמר התם אלא תשביתו שאור מבתיכם אין לי אלא בתים הני מנלן כדאמר התם לגבי ראייה אלא וודאי ש"מ דילפינן שאור שאור לגז"ש וכדאמרן וא"כ ש"מ נמי דאפי' חמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות נמי אית' במצות השבתה מהא גז"ש גופיה: סימן עט ועתה אבאר היכא שלא ביערו ולא ייחד לו בית או עשה לפניו מחיצה עשרה קודם זמן איסורו ועשה מחיצה או ייחד לו בית קודם ליל י"ט אע"ג דהא וודאי מהני ליה על להבא הא דייחד לו בית ומחיצה עשרה ואפי' בתוך הפסח וודאי מהני על להבא מלעבור על בל יראה ובל ימצא וכמש"ל אבל מ"מ יש לעיין כיון דלא עשה לב' תקנות הללו קודם זמן איסורו אע"פ שעשאן קודם הפסח אפ"ה א"ל דאסור בהנאה לאחר הפסח משום קנסא.

ומ"מ מסתברא לי דאם עשה לתקנות הללו קודם ליל י"ט אע"פ שלא עשאן עד לאחר ו' שעות וכבר נאסר החמץ בהנאה לדעת רוב פוסקים שפסקו כר"י בלפני זמנו שאסור בהנאה אם הוא של נכרי ועבר עליו הפסח מותר בהנאה וכדתנן ושל נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנאה ואע"ג דשל ישראל אסור בהנאה כדתנן התם ואפי' של נכרי אלא

שקיבל עליו אחריות נמי אסור בהנאה כדמוכח בפ' כ"ש (ד' לא) גבי ישראל שהלוה את הנכרי על חמצו אחר הפסח כו'.

אפ"ה כיון שעשה לתקנות הללו בערב פסח ועדיין לא עבר על בל יראה עד הלילה אע"ג דכבר עבר על עשה דתשביתו מלאחר שש שעות הא לא מצינו דקניס ר"ש בשל ישראל אלא שעבר עליו הפסח באיסור. דהא אמר רבא התם קנסא קניס ר"ש הואיל ועבר על בל יראה ובל ימצא משמע דווקא משום בל יראה ובל ימצא דחמירא קניס אבל לא משום עשה דהשבתה דקילא מל"ת כדאמר בפ"ק דיבמות בשמעת' דעליה בהא לא מצינו דקניס.

וכל כה"ג כיון דלא מצינו בגמ' ובפוסקים להדיא אין לנו לומר כן מדעתינו וזה ברור. רק דבר אחד אכתוב עוד מה שנוגע לענין זה והוא בפכ"ש ס"ל לר"י דחמץ לפני פסח ולאחר פסח אסור בהנאה מה"ת ואיפסקא הילכתא בגמ' בהדיא בלאחר זמנו כר"ש ובלפני זמנו רוב פוסקים פסקו כר"י והרב בה"מ ובה"ע פסקו כר"ש דכמו שהלכה כמותו בלאחר זמנו דאינו עובר בולא כלום ע"כ הלכה כמותו נמי בלפני זמנו זהו תורף דבריהם וכמ"ש הרא"ש בפ' כ"ש ונ"ל להביא ראיה ברורה כדעת רוב פוסקים דאע"ג דהילכתא כוותיה בלאחר זמנו בלפני זמנו הלכה כר"י דהא בלאחר זמנו סתים לן תנא כר"ש כדתנן ושל נכרי שעבר עליו הפסח מותר בהנא' ואילו לר"י אפ"ל של נכרי נמי אסור בהנאה כדאמר בגמ' ואילו בלפני זמנו ע"כ סתים לן כר"י מהא דתנן בס"פ אלו עוברין ההולך לשחוט את פסחו ולמול את בנו ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו אם יכול לחזור ולבער ולחזור למצוותו יחזור ויבער ואם לאו יבטל בלבו והרי כבר נתברר בסי' הקודמים דביטול מתורת הפקר נגעו בה ואע"ג דאם הפקיר כה"ג לא מהני ה"מ במה שהוא שלו אין הפקר גרוע כזה ועוד שאינו אלא בלבו מהני כלל להוציאו מרשותו אבל חמץ שאינו ברשותו של אדם אלא שעש' הכתוב כאילו הוא ברשותו בגילוי דעת בעלמא סגי ליה וכדעת הר"ן.

והשתא אי אמרת בשלמא דחמץ לפני זמנו מו' שעות ולמעלה נמי אסור בהנאה כמו בתוך הפסח ואינו ברשותו שפיר מהני ליה בביטול בעלמא קודם זמן איסורו שע"י ביטול זה יוצא מרשותיה בזמן שחיתת הפסח שהוא אחר ו' שעות ואינו עובר על לא תשחט על חמץ בשחיתת פסחו דהא אם יש לשוחט או לאחד מבני חבורה חמץ עובר על לא תשחט על חמץ כדאמר בפ' ת"נ דהא בזמן שחיתת פסח כבר אינו ברשותו וסגי בגילוי דעתא דביטול דקודם איסורו להוציא מרשותו לאותו זמן א"א דאין חמץ אסור בהנאה עד הלילה ובזמן שחיתת פסח עדיין מותר בהנאה א"כ א"א להוציאו לאותו זמן של שחיטה מרשותו אלא ע"י הפקר גמור ולא ע"י גילוי דעת בעלמ' של ביטול כיון דעדיין שלו הוא וממונא דידיה וברשותו הוא א"כ כי מבטלו בלבו מאי הוי אכתי עובר על לא תשחט על חמץ והפקר מעליא בעי.

ועוד א"א דאין חמץ אסור בהנאה עד הלילה והרי לכ"ע מצות השבתה הוא מעי"ט מו' שעות ולמעל' וא"כ להוציא את החמץ מרשותו כדי שלא יצטרך להשביתו א"א אלא בהפקר מעליא ולא סגי ליה בגילוי דעתא דביטול בעלמא כיון דבאותו שעה של זמן השבתה אכתי דידיה הוא וברשותיה קאי אלמה תנן בסיפא דההיא להציל מן הגייס ומן

הנהר ומן הדליקה ומן המפולת יבטל בלבו נהי דא"צ לחזור דסכנת נפשות הוא אפ"ה הל"ל דיפקיר לגמרי ולא לבטלו בלבו דהא אינו מועיל הביטול לאותו שעה כיון דעדיין ממוניה הוא ואין זו הדרך מוציאתו מן העבירה של חיוב השבתה ע"י ביטול אלא ע"כ ש"מ דס"ל לתנא דידן דחמץ לפני זמנו אסור בהנאה לפיכך מהני ליה בגילוי דעתו בביטול בעלמא קודם זמן איסורו שיצא ע"ז לאותו זמן מרשותו כיון דבאותו שעה לא ממוני' הוא והשתא אם איתא דא"א לפני זמנו אסור בהנאה ה"ה ע"כ לאחר זמנו נמי אסור וה"ה אי אמרת דלאחר זמנו שרי בהנאה ה"ה לפני זמנו נמי שרי בהנאה בע"כ ואי איפשר לך לתפוס בהא כר"י ובהא כר"ש אלא או כולה כר"י או כולה כר"ש וכדברי בעל המאור והעיטור א"כ קשה סתמא אסתמא דבפ' כל שעה בלאחר זמנו סתים לן תנא כר"ש דחמץ של נכרי שעבר עליו הפסח מותר ואילו מסתם משנה דס"פ אלו עוברין מוכח להדיא מדמהני ביטול לע"פ אחר ש"ש דש"מ דלפני זמנו אסור בהנאה.

ואי תימא לא קשיא הא ר"י הא ר"ש ולמתני' דפ' כ"ש כמו שמותר לאחר זמנו לפני זמנו נמי מותר ולמתני' דפ' א"ע דמוכח דלפנ"ז אסור בהנאה מדמהני ביטול הה"נ לאחר זמנו נמי אסור דכל כה"ג דרך הגמ' למירמי סתמא אסתמ' ולשונויי לא קשיא הא פלוני והא פלוני אלא וודאי הא דלפני זמנו ולאחר זמנו תרתי מילי נינהו וס"ל לתנא דידן בלפני זמנו כר"י ובלאחר זמנו כר"ש ולא פליג סתמא אסתמא כלל וא"כ הא וודאי הילכתא הכי כסתמי דמתני' וה"נ הוי סתמא רפ"ב כל שעה שמותר לאכול מאכיל כו' עבר זמנו אסור בהנאה והיינו כר"י אלא שאינו מוכרח כ"כ ואין להאריך בזה.

ועוד דסתמא דגמ' נמי משמע דלפנ"ז אסור בהנאה מדמהני ביטול כדאית' ברפ"ק (ד' ד) גבי הכל נאמנים על בדיקת חמץ אפי' נשים אפי' עבדים אפי' קטנים ומפ' טעמא משום דכיון דבדיקת חמץ דרבנן דמדאורי' בביטול בעלמא סגי לי' הימנוהו רבנן בדרבנן ומשמע לאחר ביטול שוב א"צ בדיקה מה"ת וסגי ליה בביטול לחוד אלא מדרבנן לא סגי בביטול ואכתי קשה הא לא מהני ביטול לע"פ לאחר ו' שעות ואינו יוצא ידי חובת השבתה בביטול מה"ת אלא בהפקר גמור וה"נ אמר שם בההוא פירקא (ד' י) בכולי שמעתא דאתי עכבר ושקל ולא ידעינן אי חמץ שקל אי מצה שקל ואי עייל לבית בדוק או שאינו בדוק וכן כל הני ספיקי דהתם דאזלינן להקל ומפ' טעמא משום דבדיקת חמץ דרבנן לפיכך תלינן ספיקא להקל דהא מדאורייתא בביטול בעלמא סגי ואמאי סגי מה"ת בביטול הא לצאת ידי חובת השבתה לא סגי ליה בביטול בעלמא אם איתא דעדיין מותר בהנאה וכמש"כ.

אלא וודאי ש"מ דפשיטא לסתמא דגמ' דחמץ לפני זמנו אסור בהנאה מזמן שחל עליו מצות השבתה דהיינו משש שעות ולמעלה וכיון דאסור בהנאה באותו שעה מהני ליה ביטול להוציאו מחובת השבתה וש"מ דאסור בהנאה משש שעות ולמעלה ומ"מ אין מכאן ראייה דס"ל לסתמא דמתני' וגמ' דמשש שעות ולמעלה אסור מה"ת וכר"י דאיפשר לומר דמדרבנן הוא דאסור וכדעת בעל העיטור וא"כ כיון דאסור מדרבנן לאו ברשותיה קאי ומהני ליה ביטול וכדאמרינן התם לענין קידושין וכמש"כ בסוף סי' ע"ז אבל מ"מ ש"מ דאסור מיהא מדרבנן מו' שעות ולמעלה ואם קידש אין קידושיו קידושין כדרב גידל ויפה פסק הרי"ף כר"ג ולא קשי' קושיית בעל המאור עליו.

ונחזור לנידון דידן מ"מ אע"ג דחמץ משש שעות ולמעלה במצות השבתה איתיה אפי' של נכרי וקיבל עליו אחריות אפ"ה אם לא עשה לו מחיצה עשרה א"נ ייחד לו בית עד לאחר ו' שעות אע"ג דעבר על עשה דהשבתה שרי בהנאה לאחר פסח ולית בו משום קנסא דר"ש: סימן פ מיהו כל זה בייחד לו בית ועשה לו מחיצה קודם הפסח אפי' אחר שש שעות אבל אם לא עשה לאחד משני תקנות הללו עד תוך הפסח אכתי יש לעיין בזה אי שרי בהנאה לאחר הפסח או לא.

ולכאורה דבר פשוט הוא כיון דלא עשה א' מב' תקנות הללו קודם הפסח וכבר עבר עליו בבל יראה בתוך פסח קודם שעשה לתקנות הללו דאסור בהנא' משום קנסא דר"ש ומה שעשה א' מן התקנות הללו בתוך ימי הפסח אינו מועיל אלא על להבא שלא לעבור עליו בבל יראה אבל על לשעבר הואיל ועבר עליו שייך למקנסי' ולאסור בהנאה דמה לי אם שהה אצלו באיסור כל ימי הפסח ומה לי מקצתם ואפי' בשהה שעה א' באיסור יש בו משום קנסא דר"ש.

מ"מ כי דייקת ביה היטב יש לעיין טובא דהא א"ל דאם ייחד לו בית או עשה לפניו מחיצה עשרה קודם שעבר עליו כל ימי הפסח אפי' למפרע לא עבר על ב"י שהרי כתבו התוס' בפרק כל שעה (ד' כט) בשם ר"י שהמשהה חמץ בפסח ודעתו לבערו שאינו עובר באותו שהייה וטעמא משום דלא יראה ניתק לעשה לכן אינו עובר כשמבערו לבסוף ע"כ וכיון דס"ל ז"ל כשמבערו בתוך ימי הפסח אפי' על למפרע אינו עובר בבל יראה ה"ה בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות שיש לו תקנה ע"י יחוד בית או מחיצה עשר' זהו ביעורו ואי עביד להו בתוך ימי הפסח אפי' על למפרע לא עבר על בל יראה ושרי בהנאה לאחר הפסח כיון שלא עבר עליו כלל מ"מ מד' הרמב"ם משמע לי דלא ס"ל כסברת ר"י שכ' ברפ"א מה' חמץ ומצה אינו לוקה משום לא יראה ולא ימצא אא"כ קנה חמץ בפסח או חמצו כדי שיעש' בו מעשה אבל אם היה לו חמץ קודם הפסח ובא הפסח ולא ביערו אלא הניחו ברשותו אע"פ שעבר על שני לאוין אינו לוקה מה"ת מפני שלא עשה בו מעשה ומכין אותו מכת מרדות ע"כ.

ומדמחייב מלקות בקנה חמץ או שחמצו ש"מ דלא ס"ל דלאו דבל יראה ובל ימצא ה"ל ניתק לעשה דהא פסק בפ"ח מה' סנהדרין וכל לאו שניתק לעשה כגון לא תקח אם על הבנים לא תכלה פאת שדך אין לוקין עליו אא"כ לא קיים עשה שבהם ע"כ וא"ל דהא דמחייב מלקות בקנה או חמצו היינו דוקא בעבר עליו כל ימי הפסח ולא ביערו דלא קיים העשה דתשביתו ואע"ג דלא ביטלו בידיים ע"י מעשה אפ"ה לוקה דס"ל בלאו הניתק לעשה אפי' נתבטל מאליו שלא ע"י מעשה כגון שלקח אם על הבנים ומתה מאליה א"נ שכילה פאת שדה ונשרף דלוקה כמ"ש שם ובסוף הלכות שחיטה דא"כ לא הוה לי' לסתום אלא לפרש אלא וודאי ס"ל בקנה או חמצו לוקה מיד ואף ע"פ שביעור לאחר זמן קודם שיעברו ימי הפסח אינו מתקן למפרע דהני לאוי דבל יראה ובל ימצא לא ניתקו לעשה ולפי"ז בחמץ של נכרי וקיבל עליו אחריות אם לא ייחד לו בית או עשה מחיצה עשרה עד תוך ימי הפסח כבר עבר על בל יראה קודם לכן ואסור בהנאה לאחר הפסח משום קנסא.

ולכאורה ק"ל ע"ד הרמב"ם מהא דתנן רפ"ק דביצה (ד' ז) ב"ש אומרים שאור בכזית וחמץ בככותבת וחכ"א זה וזה בכזית ואמרי' בגמ' מ"ט דב"ש א"כ ליכתוב רחמנ' חמץ ולא בעי שאור ואנא אמינא מה חמץ שאין חימוצו קשה בכזית שאור שחימוצו קשה לכ"ש שאור דכ' רחמנא למה לי לומר לך שיעורו של זה לא כשיעורו של זה וב"ה צריכא כו' ופריך וב"ש לית ליה הא דאמר ר' זירא פתח הכתוב בשאור וסיים בחמץ לומר לך זהו שאור זהו חמץ ומשני לענין אכילה כ"ע לא פליגי כי פליגי לענין ביעור ב"ש סברי לא ילפינן ביעור מאכילה וב"ה סברי ילפינן ביעור מאכילה והרי למסקנא נמי דפליגי לענין ביעור ע"כ טעמיה דב"ש אכתי הוא משום דא"כ ליכתוב רחמנא חמץ כו' ואנא אמינא ומה חמץ כו' ואי כדעת הרמב"ם דאיכא גוונא דלוקין על כל יראה ובל ימצא בעשה מעשה כגון שקנה או חמצו א"כ מאי קאמר ליכתוב רחמנא חמץ כו' הא קי"ל במס' מכות (ד' ה) ובכ"מ דאין מזהירין מן הדין לכ"ע וה"נ אמרי' בהדיא ברפי"ג דזבחים (דף קו) וכי מזהירין מן הדין ואפ"ל למ"ד עונשין מן הדין אין מזהירין מן הדין וא"כ אי לא כ' רחמנא שאור ומק"ו מחמץ אתיא ה"א דאם קנה שאור או חמצו בתוך הפסח אין לוקין עליו דהא אין מזהירין מן הדין אמטו להכי כ' רחמנא לשאור בהדיא לומר שלוקין עליו בכה"ג.

ונ"ל דלק"מ דהרמב"ם לטעמיה אזיל שכת' רפ"ב מה' מאכלות אסורות מכלל שנא' וכל בהמה מפרסת פרסה כו' שומע אני שכל שאינו כו' אסורה ולא הבא מכללעשה עשה הוא ובגמל כו' נאמר את זה לא תאכלו ממעלי הגרה כו' הרי למדת שהן בל"ת אע"פ שיש בהן סימן א' וכ"ש שאר בהמה טמאה וחיה טמאה שאין בהם סי' כלל שאסור אכילתה בל"ת יתר על עשה הבא מן אותה תאכלו לפיכך האוכל מבשר בהמה וחיה טמאה כזית לוקה מה"ת וכתב עליו הה"מ בבא זו מפורשת בספרא בביאור ודע שאין לתמוה על מה שאמר שלאוי מיני בהמה וחיה טמאין בא מק"ו החזיר שפן וארנבת ממה שאמרו אין מזהירין מן הדין מק"ו לפי שאלו כבר נאסרו בלאו הבא מן עשה מה"ת בביאור וכיון שכן איפשר ללאו שלהן לבא מק"ו ע"כ.

וה"נ י"ל דכיון דאיכא עשה דאך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם ועשה זו על כל ימי הפסח קאי הילכך מזהירין מן הדין הואיל ואיכא עשה על שאור בהדיא אפ"ל אי לא כ' רחמנא שאור לגבי ביעור והוי מייתנין לה מדין ק"ו מחמץ אפ"ה היה לוקין עליו היכא דעביד מעשה בידים בקנה או חימוצו דכל היכא דאיכא עשה בהדיא מזהירין מן הדין כדברי הה"מ ז"ל.

\$ציוור בספר\$ ומ"מ מדעת התוס' משמע לי דלא ס"ל כסברת הה"מ דבפ' כ"ש (ד' מא) דתניא התם במים אין לי אלא מים שאר משקין מניין אמרת ק"ו מה מים שאין מפיגין טעמן אסור שאר משקין שמפיגין טעמן לא כ"ש רבי אומר במים אין לי אלא מים שאר משקין מניין ת"ל ובשל מבושל מ"מ ואמרי' מאי בינייהו איכא בינייהו צלי קדר וכ' התוס' וא"ת והיכי ילפינן שאר משקין מק"ו הא אין מזהירין מן הדין וי"ל דהאי ק"ו אינו אלא מגלה דבישול דקרא איירי אפ"ל בשאר משקין והרי לפני זה כ' התוס' איכא בינייהו צלי קדר פי' אי לוקה עליו או לא אבל לכ"ע פסול הוי ועשה נמי אית ביה דצלי מחמת דבר אחר הוא ואיכא עשה דכ"א צלי אש ע"כ ואי הוי ס"ל כדעת הרמב"ם והה"מ דכל

היכא דאיכא עשה מזהירין מן הדין א"כ מאי ק"ל היכי ילפינן שאר משקין מק"ו ממים
הא אין מזהירין מן הדין מאי קושיא הא כיון דאיכא עשה דכי אם צלי אש בהדיא שפיר
מזהירין מן הדין אלא וודאי ל"ל האי סברא.

ולפמ"ש התוס' ע"כ כדעת ר"י ס"ל דלאוי דבל יראה ובל ימצא ה"ל לאוי הניתק לעשה
ואין לוקין עליו דאל"כ מאי קאמר הגמ' ליכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור כו' דילמא
מש"ה כ' רחמנא שאור ללקות עליו בעשה מעשה שקנה או חמצו אלא וודאי ס"ל כדעת
ר"י דלאו דבל יראה ה"ל ניתק לעשה ואפי' השתא דכת' רחמנא שאור בהדיא אפ"ה אין
לוקין עליו וכ"כ התוס' להדיא בפרק מ"ש טמא (דף צה) גבי הא דקאמר התם בפרטי'
דלא ישאירו ממנו עד בקר מאי קממעט לא יראה ולא ימצא כאן משמע כמו שפי' ר"י
דלא יראה ה"ל לאו שניתק לעשה ע"כ.

מ"מ קשה לי אדברי התוס' דס"ל דאע"ג דאיכא עשה מפורשת אפ"ה אין מזהירין מן
הדין דא"כ מאי קאמר הגמ' ליכתוב רחמנא חמץ ולא בעי שאור לגבי ביעור ומק"ו הוי
ילפינן לה הא כיון דמשכחת לה מלקות גבי שאור בקנה או חמצו בתוך הפסח הא אין
מזהירין מן הדין ואע"ג דס"ל ז"ל דלאו דבל יראה ה"ל לאו שניתק לעשה דאין לוקין
עליו מ"מ הניחא לר"י דאמר בפ"ג דמכות (ד' טו) גבי לאו הניתק לעשה ביטלו ולא
ביטלו ופירש"י והתוס' דביטלו לא הוי אלא בביטול בידים כגון שנטל אם על הבנים והרג
את האם בידים הוא דלוקה אבל אם נתבטל העשה מאליו כגון שמתה מאליה אינו לוקה
לפיכך גבי לאו דבל יראה לא משכחת לה לביטול בידים לעשה דהא אם אבדו בידים
בתוך ימי הפסח בכל ענין שהוא אפי' שלא ע"י שריפה אלא כגון שזרקו לנהר או כיוצא
בו הרי נתקיים העשה לרבנן דפליגי עליה דר"י בר"פ כל שעה (ד' כא) דאמר אין ביעור
חמץ אלא שריפה וחכ"א אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים ואיפשר לומר דב"ש
כחכמים ס"ל ואי ישב לו ולא ביער החמץ עד שעבר עליו הפסח הרי לא ביטלו בידים
אלא מאליו נתבטל העשה ואין לוקין עליו וכיון דלא משכחת לה מלקות בלאו דבל יראה
שפיר קאמרי ב"ש ליכתוב רחמנא חמץ ושאור מק"ו אתי אבל לר"ל דתני התם קיימו
ולא קיימו כלומר אם קיים לעשה בתוך כדי דיבור לאחר עבירת הלאו או לאחר אזהרת
ב"ד אינו לוקה ואם לאו לוקה אפי' לא נתבטל עדיין העשה לגמרי אפ"ה לוקה הואיל
ולא קיימו כמו שפי' רש"י ותוס' התם ולדידיה משכחת לה מלקות בלאו דבל יראה אע"פ
שניתק לעשה בקנה או חמצו דעשה מעשה ולא קיימו בתוך כדי דיבור לעבירה או
לאזהרת ב"ד א"כ כיון דמשכחת לה מלקות בלאו דבל יראה מאי קאמר ליכתוב רחמנא
חמץ ושאור מק"ו ילפינן לה הא אין מזהירין מן הדין אע"כ ש"מ דכל היכא דאיכא עשה
מפורשת כגון הכא מזהירין מן הדין ושלא כדברי התוס' ז"ל ומ"מ שכתבנו נתברר
דלהרמב"ם לאו דבל יראה אינו ניתק לעשה ולר"י ניתק לעשה ודע שאע"פ שדעת רש"י
כדעת ר"י דלאו דבל יראה ה"ל ניתק לעשה דאהא דבפרטי' מאי קא ממעט לא יראה
ולא ימצא דדמי ליה פי' לא יראה ואי נראה תשביתהו לעולם הוא בעמוד והשבת כל
ימות המועד מ"מ בהא פליג עליה וס"ל דאע"ג דמבערו בתוך ימי הפסח אפ"ה על הימים
שעברו עבר בבל יראה ואינו מתקן למפרע שהרי בפ"ק דפסחים דף ו' אהא דאר"י א"ר
הבודק צריך שיבטל ופריך מ"ט אי נימא משום פירורין הא לא חשיב א"ר גזירה שמא
ימצא גלוסקא יפה ודעתו עלוי' וכי משכחת לה לבטלה ומשני דילמא משכח לה לבתר

איסוריה ולא ברשותיה קיימא ולא מצי מבטלה ופירש"י ודעתו עלויה חשובה היא בעיניו וחס עליה לשורפ' ומשהה אפי' רגע אחת ונמצא עובר על בל יראה ובל ימצא אבל משביטלה אינו עובר דלא כתי' אלא תשביתו ומדכתב וחס עליה לשורפה ומשהה אפי' רגע א' משמע אע"פ שמבער' בתר הכי מ"מ עובר עלי' בשהה רגע א'.

וה"נ אמר שם המוצא חמץ בביתו בי"ט כופה עליו את הכלי ופירש"י ומיהו בבל יראה לא עבר דהא ביטלו בלבו מאתמול ומשמע כל היכא שלא ביטלו עובר בבל יראה אע"פ שסופו לבערו ודעתו לבערו במוצאי י"ט והא ליכא לאוקמי דבשביעי של פסח מיירי שהוא י"ט ואם לא ביטלו הא וודאי במוצאי י"ט זה עבר על בל יראה כיון שעבר עליו כל ימות הפסח ולא קיים לעשה דהשבתה.

דהא פירש שביטלו בלבו מאתמול אלמא בי"ט ראשון מיירי שדרך לבטלו מעי"ט דאילו בי"ט אחרון אתמול זידיה לבתר איסורא הוא ולא מצי מבטל ליה ועוד אמרינן התם חמצו של נכרי עושה לו מחיצה עשרה טפחים ופירש"י מיהו האי דלעיל לא איפשר ליה במחיצה ומשום חד יומא סגי ליה בכפיית כלי ובלילה יבערנו ומדכתב ובלילה יבערנו ש"מ דבי"ט ראשון קאי וש"מ דס"ל לרש"י דאע"ג דלאו הניתק לעשה אין לוקין עליו מ"מ עובר עליו למפרע עד שעת ביעורו.

וק"ל לדעת ר"י ז"ל דס"ל דאין עובר על בל יראה כשמבערו לבסוף דאם כן למה אמרו הבודק צריך שיבטל משום שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתו עלויה וכשימצא לאחר איסוריה דלא מצי מבטל לה מה בכך דלא מצי מבטל לה אכתי הא כשמבערה לבסוף לא עבר על בל יראה והא וודאי לאו ברשיעי עסקינן שעובר על דברי תורה במזיד ועוד דאם כן כ"ש שלא ישמע לדברי חכמים שאמרו הבודק צריך שיבטל אלא ע"כ הכי פירושו ודעתיה עלויה ולא בטל מאליה כמו פירורין וכמו שפי' התוס' וכיון דלא מהני ביטול לבתר איסוריה יעבור על בל יראה משעת מציאה עד שעה שיבערנה אבל אי הוי מהני לה ביטול כי משכח לה א"צ לבטל בשעת בדיקה אלא כי משכח לה לבטלה באותו רגע של שעת מציאה שא"צ שהות זמן לזה כמו שצריך שהות לבער א"נ כדפירש"י ודעתיה עלויה כו' עד אלא תשביתו וכמשכ"ל וכוונתו דאע"ג דוודאי סופו לשורפ' ובדעתו לשורפ' דהא לאו ברשיעי עסקינן אלא ה"ק מתוך שחס עליה לשורפה משעת מציאה ועד שעת שרפה עובר על בל יראה וזה ברור לי בכוונתו"ל.

ולא קשה מידי מה שהקשה התוס' שם עליו ואי כדברי ר"י הא כיון שסופו לבער' בע"כ לבסוף הא אפי' על למפרע לא עבר עליה אלא ע"כ בביעור דלהבא אינו מתקן למפרע לפיכך צריך שיבטל וי"ל לדעת ר"י דחיישינן שמא ימצא גלוסקא יפה בשביעי של פסח שהוא י"ט ולפ"ד התוס' אי איפשר לו לבערה אפי' לא ביטל וכמ"ש ז"ל בפ"ק דכתובות וכיון דע"כ ישהה את החמץ עד הלילה ממילא נתבטלה העשה דתשביתו וא"א לו לקיימה עוד כיון שכבר עברו ימי הפסח ונמצא עובר על גלוסקא יפה שמצא לפיכך אמרו הבודק צריך שיבטל.

מ"מ כבר נתבאר שדעת רש"י דאף דלאו דבל יראה ניתק לעשה מ"מ אף שביערו בתוך הפסח למפרע קודם הביעור עובר על בל יראה ולדעת הרמב"ם אפי' לאו הניתק לעשה אינן לאוי דבל יראה ובל ימצא ולדעתם ז"ל בנידון דידן אם לא ייחד בית או עשה מחיצה

קודם הפסח כבר עבר על כל יראה וה"ל חמץ ישראל שעבר עליו הפסח דאסור בהנאה ואפי' לדעת ר"י י"ל דע"כ לא קאמר אלא במבערו מן העולם בתוך ימי הפסח הוא דאין עובר על למפרע דהא מטעם לאו הניתק לעשה קאמר לה והרי העשה דתשביתו הוא לר"י בשרפה דוקא ולרבנן תשביתו בכל דבר שאתה משביתו כדאמר' בפ' כ"ש אבל הא דייחד לו בית או עשה לו מחיצה עשרה אינן בכלל עשה זו ומקרא אחרינא הוא דאתי משום שנא' לא ימצא מי שמצוי בידך יצא זה שאין מצוי בידך כדאמרינן בגמרא וכדפי' הפוסקים ז"ל אבל מ"מ ע"י זה לא קיים עשה דתשביתו לפיכך ע"י לא תיקן את הל"ת למפרע וכיון דעובר עליו בבל יראה איכא משום קנסא דר"ש ואסור בהנאה אחר פסח סימן פא ועתה נחזור על הראשונות כבר נתברר בהני לאוי דבל יראה ובל ימצא דעת ר"י ז"ל דה"ל לאוי הניתק לעשה ומותר להשהותו על מנת לבערו בתוך ימי הפסח ואם ביערו אפי' על למפרע אינו עובר ודעת הרמב"ם דלא ה"ל לאוי אלו ניתק לעשה כלל ודעת רש"י ממוצע ביניהם דס"ל ז"ל דה"ל לאוי הניתק לעשה ואין לוקין עליו אבל מ"מ אפי' אם ביערו בתוך הפסח ואפי' משהה אותו כדי לבערו וביערו אפי"ה כל מה שעבר עליו מימי הפסח קודם הביעור עובר על כל יראה ובל ימצא.

והנה סברת ר"י ק"ל מאד אי ס"ד כל שמשעה אותו על מנת לבערו לית לן בה וש"ד. א"כ תקשה הא דתנן בפ' אלו עוברין (ד' מו) כיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט רא"א לא תקרא לה שם עד שתאפה בן בתירא אומר תטיל בצונן אר"י לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובבל ימצא אלא מפרשתה ומנחתה עד הערב ואם החמיצה החמיצה ובגמ' תניא א"ל ר"א לדבריך הרי הוא עובר על כל יראה ובל ימצא ומה"ט ס"ל לר"א דלא תקרא לה שם עד שתאפה דלא שרי אלא ע"י הואיל והרי ר"י גופיה פ' התם דלר"א כל היכא דמצוי למיעבד בלא שום הואיל לא שפיר דמי למיעבד ע"י הואיל והכא משום איסור בל יראה א"א למיעבד אלא ע"י הואיל וכמ"ש למעלה בדיני י"ט והא אפי' אם תחמיץ יכול להשהותו ע"מ לבערו אחר י"ט ושוב אינו עובר באותו שהייה ולמה התירו לאפות קודם קריאת שם ע"י הואיל הא איפשר להשהותה בהיתר בלא שום הואיל והא ליכא למימר דהאי כיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט דקאמר היינו בי"ט אחרון שהוא ז' של פסח ולא בי"ט ראשון דהתם לכולי עלמא קורא שם קודם שתאפה דוקא ואם החמיצה לית לן בה דא"כ לא הוי לתנא לסתום אלא לפר' כיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט אחרון.

ועוד בלא"ה סברת ר"י תמוה מאד לומר שהמשהה ע"מ לבערו שפיר דמי ואין עובר עליו דהא אע"ג דקי"ל לאו הניתק לעשה אין לוקין עליו מילקא הוא דלא לקי אבל איסורא וודאי איכא אע"פ שקיים העשה לבסוף דומיאדלאו שאין בו מעשה דקי"ל דאין לוקין עליו והא וודאי איסורא איכא וה"נ לאו הניתק לעשה מש"ה נתקו רחמנא ללאו זה לעשה לומר שאם עברת על לאו זה תקנתו בקיום עשה זו לפטור מן המלקות אבל מאיסורא לא פלט.

ותמה על עצמך לאוי דגזל ומשכון ופיאה ואונס שגירש דכל הני ה"ל לאוי שנל"ע כדאמר' התם בפ"ג דמכות וכי מותר לכתחילה לעבור על לאוין הללו כשכוונתו בשעת עבירות הללו לקיים העשה שבו כגון אונס שגירש על מנת להחזירה וגזל על מנת להשיב

ומשכון על מנת להחזיר ופיאה ע"מ להפריש לרבנן כדאית להו ולר"י כדאית ליה כדאמרי' התם והא וודאי ליכא למ"ד הכי ובהדיא אמר בפ' הכונס (ד' ס) גבי הא דשאל דוד לסנהדרין מהו ליטול גדישים של שעורים דישאל ליתן לפני בהמתו ע"מ לשלם גדישים של עדשים דפלשתים שלחו ליה חבול ישיב רשע גזילה ישלם אע"פ שגזילה ישלם רשע הוא אבל אתה כו'.

הרי אע"פ שגוזל על מנת להשיב רשע מיקרי ואף ע"ג דבעובדא דדוד י"ל כיון דאינו משיב לו הגזילה עצמה אלא שנותן לו דבר אחר חליפי שלו עדשים חליפי שעורים לפיכך נקרא רשע הא מ"מ מקרא דחבול ישיב משמע דבכל ענין נקרא רשע אפי' בגוזל ע"מ להחזיר אותו דבר בעצמו ואפי' שואל שלא מדעת בעלים הוי גזלן ואפי' אינו מחסרו ואינו מקלקלו כדאמר בס"פ המפקיד (ד' מא) בשמעת' דחבית אע"ג דכל שואל הוי ע"מ להחזיר.

ובר"פ איזהו נשך (ד' סא) אמר לא תגנובו דכתב רחמנא ל"ל לכדתניא לא תגנובו ע"מ למיקט לא תגנובו ע"מ לשלם תשלומי כפל ומשמע אפי' בגונב ע"מ להחזיר לו הגניבה בעצמה דלמיקט הכי הוא וע"מ לשלם תשלומי כפל אפ"ה עובר על לאו דלא תגנובו והרי לאו דגניבה ה"ל כלאו הניתק לעשה הואיל ואיתיה בתשלומין כדאמר התם בפ"ג דמכות גבי הא דפריך והרי גזל ומשכון כו' משכחת לה בקיימו ולא קיימו ביטלו ולא ביטלו ומשני התם כיון דחייב בתשלומין אינו לוקה ומשלם וע"ש בתוס' וה"נ משמע בשילהי חולין בגמ' דהנוטל אם על הבנים דלאו דגניבה ה"ל לאו הניתק לעשה.

ולדעת ר"י ז"ל צריך לחלק בין כל הני לאוי דאמרן כיון שעושה מעשה בידים איכא איסורא אפי' אם עושה ע"מ לקיים העשה שניתק אליהם ובין לאו דבל יראה ובל ימצא דלא קעביד מעשה לפיכך אם משהה אותו ע"מ לבערו ולקיים העשה שבו לא קעביד איסורא כלל ולפי"ז בלאוי דבל יראה ובל ימצא נמי היכא דעביד מעשה בידים כגון בקנה או חמצו בתוך הפסח נמי איכא איסורא אפי' משהה אותו ע"מ לבערו והשתא לפי"ז י"ל דלא פליגי ר"י והרמב"ם אהדדי.

דאי איתא להא דאמרן לא הוי שתיק הגמ' מיניה ללמדנו בהדיא. ועוד שהרי הוכחת ר"י הוא מדאמר בפר' כ"ש (דף כט) האוכל חמץ של הקדש במועד מעל וי"א לא מעל ומוקי לה רב אשי דבפלוגתא דר"י הגלילי ורבנן קמיפלגי מאן דאמר מעל כו"י כלומר דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה ואפסדיה להקדש דהא חזי למיפרקי' ולהסיקו תחת תבשילו וכתבו התוס' מכאן הוכיח ר"י שהמשהה חמץ ודעתו לבערו אינו עובר באותו שהייה דאי אמרת דעובר אכתי אמאי מעל לר"י הא מיד שיפדה אותו הוא שלו ומודה ר"י דשלך אי אתה רואה אלא וודאי לא עבר וטעמא דלא יראה ניתק לעשה ולכן אינו עובר כשמבערו לבסוף ע"כ ואי ס"ל לר"י דבלאו הניתק לעשה היכא דעביד מעשה אפי' עושה ע"מ לקיים העשה עביד איסורא א"כ אכתי אמאי מעל לר"י שהרי הכא קעביד מעשה בידים שע"י שפודה אותו קונה חמץ זה מן ההקדש ומיד הוא שלו ואף ע"פ שפודה אותו ע"מ לבערו הא כיון דע"י מעשה זה של פדיון רכיב עליה איסור בל יראה תו לא מהני ליה האי ניתק לעשה להתירו לכתחילה לפדותו ואמאי מעל לר"י כיון דאסור לפדותו משום בל יראה ובל ימצא ועק"ל לסברת ר"י דא"כ מותר בפסח דה"ל לאו הניתק

לעשה דוהנותר באש תשרופו כדאמר בפר' כ"צ (ד' פד) אם מותיר ע"מ לשרוף לא עביד איסורא וזה חידוש גדול ואי איתא לא אישתמיט הגמרא להשמיענו זאת ואדרבה בכ"מ מסדר קדשים ומסדר פסחים מוכח איפכא אלא שבזו י"ל דמש"ה אסור להותיר על מנת לשרוף משום דמבטל לעשה דואכלו את הבשר בלילה הזה דבכלל עשה זו הוי לאכלו כולו לגמרי ולא להותיר ממנו כלום כדמוכח התם (דף פה) דקאמר אבל בעצם שיש בו מוח שובר ואוכל ואל תתמה שהרי יבא עשה וידחה לא תעשה וש"מ דמצות עשה דואכלו את הבשר על כל הפסח קאי ולא סגי ליה בכזית ממנו: מ"מ הרווחנו במה שכתבתי לדר"י דלא תקשה עליו ז"ל מהא דאמרי' בפ' קמא דתמורה (ד' ד) לא ישאירו ממנו עד בקר בא הכתוב ליתן עשה אחר ל"ת לומר שאין לוקין עליו דר"י ר' יעקב אומר לא מן השם הוא זה אלא משום דה"ל לאו שאין בו מעשה וכל לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מכלל דר"י סבר לוקין עליו ופריך ור"י האי הנותר ממנו עד בקר למאי אתי וכתבו התוס' וא"ת והא איצטריך להורות לנו דין שריפה וי"ל דמן הסמיכות קא פריך למאי הילכתא כתב הכא סמוך ללאו אי לאו לנתוקי אתי ליכתבי במקום אחר ע"כ.

והשתא לפיר"י מאי פריך דהא אע"ג דאין לוקין לר' יעקב על לאו דלא תותירו משום דאין בו מעשה אפ"ה הא כיון דמ"מ איסורא איכ' אפי' במותיר ע"מ לשרפו להכי נתקיה רחמנא לעשה למימרא דבכה"ג אפי' איסורא ליכא. ולמש"כ אתי שפיר דהא אפי' דהשתא דנתקי' לעשה אפ"ה איסורא מיהא איכא משום עשה דאכילת קדשים אבל מ"מ קשה עליו ז"ל כל הני קושיות דאמרן.

עוד קשה לי ע"ד ר"י ז"ל דסבירא ליה במשהה את חמצו ע"מ לבערו ש"ד ואינו עובר עליו על כל יראה ובל ימצא מהא דאר"ע בפ"ק דפסחים אך ביום הראשון תשביתו שאור מעי"ט או אינו אלא בי"ט הרי כתיב כל מלאכה ל"ת ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה ואמר רבא עלה ש"מ מדר"ע דלא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך ה"נ שלא לצורך ופי' התוס' דא"א מתוך שרי אע"ג דבעינן צורך היום קצת הכא מה שמבער הוי צורך ע"כ.

והשתא לפ"ד ר"י ז"ל ע"כ האי תשביתו דביום הראשון דכתב רחמנא אע"ג דמותר להשהותו לכתחילה ע"מ לבערו מ"מ באינו משהה ע"מ לבערו כמו דעובר על כל יראה הכי נמי עובר על עשה דתשביתו וא"כ מנ"ל דל"ל לר"ע מתוך דילמא אית ליה ואפ"ה בי"ט לא דכיון דיכול להשהותה עד סוף הפסח במשהה ע"מ לבערו א"כ אין בהבערה זו צורך כלל כיון דאיפשר בלא"ה ואפי' למאן דאית ליה מתוך נמי אסור ואע"ג דיש פוסקי' ס"ל דלמאן דאית ליה מתוך אפי' שלא לצורך כלל שרי וכ"ד רש"י בפ"ק דביצה (ד' יב) הא התוס' חולקין עליו וס"ל דאפי' למאן דא"ל מתוך בעינן צורך קצת וגם הם ז"ל הסכימו לדעת ר"י א"כ קשה מנ"ל לרבא דר"ע לית ליה מתוך ובע"כ צ"ל דר"י כשיטת רש"י ס"ל דמאן דאית ליה מתוך אפי' שלא לצורך כלל נמי שרי והא דכתבו התוס' בפ' האשה דמכאן משמע כפי' ר"י דבל יראה ניתק לעשה בהא לחוד ס"ל כוותי' ונ"מ דאין לוקין עליו דה"ל לאו הניתק לעשה אבל מ"מ ס"ל דאפי' במשהה ע"מ לשרפו איסורא איכא ועובר על כל יראה ועל עשה דתשביתו וא"כ אי אית ליה מתוך אפי' בי"ט נמי שרי דה"ל לצורך קצת וא"כ לפי"ז ש"מ דהתוס' נמי ס"ל דלאו דבל יראה ובל ימצא

דאע"ג דניתק לעשה דתשביתו אפ"ה אפ"ה במשהה ע"מ לבערו נמי עובר עליו כדמוכח מהא דר"ע למאי דס"ל להתוס' למאן דאית ליה מתוך אפ"ה בעינן צורך קצת והרי הרא"ש והטור ושאר פוסקים שדרכם לימשך אחר התוס' ז"ל ורוב חיבוריהם מיוסד על דברי התוס' א"א דס"ל להא דר"י אמאי לא הביאו דבריו להשמיענו חידוש גדול כזה דהמשהה חמץ ע"מ לבערו אינו עובר עליו אלא וודאי כלהו לא ס"ל כוותיה בהא אלא באפי' משהה ע"מ לבערו נמי עובר עליו.

ואל תטעה בהא דאמרינן בסוף מסכת חולין (ד' קמא) גבי שילוח הקן כגון שנטלה ע"מ לשלח דלאו ליכא עשה הוא דאיכא וש"מ בלאו הניתק לעשה כשעושה ע"מ לקיים העשה לבסוף אינו עובר על הלאו וליכא איסורא כלל והיינו ממש כסברת ר"י ז"ל דהא ליתא דהכי אמרינן התם שלח אין לי אלא לדבר הרשות לדבר מצוה מניין ת"ל תשלח מ"מ ופריך טעמא דכתב רחמנא תשלח הא לא"ה ה"א לדבר מצוה לא עשה ול"ת הוא ואין עשה דוחה ל"ת ועשה ל"צ דעבר ושקלה לאם דלאו ליכא עשה הוא דאיכא ליתי עשה ולידחי עשה קמ"ל הניחא למאן דתני קיימו ולא קיימו אלא למאן דתני ביטלו ולא ביטלו כמה דלא שחטה לא עבריה ללאו ותו לר"י דאמר שלח מעיקרא משמע אפי' עשה נמי ליכא ומסיק כגון שנטל' ע"מ לשלח דלאו ליכא עשה הוא דאיכא וס"ד ליתי עשה ולידחי עשה.

והרי אהא שהקשה ותו לר"י דאמר שלח כו' קאי נמי האי שינויא כגון שנטלה ע"מ לשלח והרי לר"י כיון דשלח מעיקרא משמע אין כאן לאו הניתק לעשה ואפ"ה בנטלה ע"מ לשלח אפי' לדידיה נמי לאו ליכא ש"מ דטעמא לאו משום לאו הניתק לעשה הוא. \$ציור בספר\$ ועוד ע"כ א"א לומר כן דהא אפי' ר"י ז"ל לא קאמר במשהה ע"מ לבערו דאינו עובר בבל יראה אלא כשמבערו לבסוף וא"כ ה"ה בנטל' ע"מ לשלח ל"ל דאינו עובר עלי' אלא כשמשלח' לבסוף הא לא"ה אפי' לאו נמי איכא ואכתי מאי משני בנטל' ע"מ לשלח דלאו ליכא הא כיון דאינו משלחה לבסוף לאו נמי איכא ומאי ס"ד דליתי עשה ולידחי עשה ול"ת אע"כ הא דקאמרי' לאו ליכא לאו מטעם ניתק לעשה הוא.

וא"ת הא דפריך הניחא כו' אלא למאן דתני ביטלו ולא ביטלו כמה דלא שחטה לא עבריה ללאו וש"מ לדידיה בלאו הניתק לעשה אם מקיים את העשה לבסוף לא עבר על הלאו והרי לגי' רש"י ותוס' שם במסכת מכות ר"י תני ביטלו ולא ביטלו ואע"ג דר"ל תני קיימו ולא קיימו הא קי"ל כר"י לגבי ר"ל ולר"י שמע מינה בלאו הניתק לעשה כ"כ דלא ביטל את העשה לא עבר ללאו והיינו כסברת ר"י ז"ל.

הא ליתא דהא אפי' ר"י לא קאמר אלא כשדעתו בשעת העברת הלאו לקיים העשה כגון משהה ע"מ לבערו אבל בשאין דעתו לכך אפי' ר"י מודה דעבר עליו א"כ א"א לפרש כפשוטו הא דקאמרי' למאן דתני ביטלו ולא ביטלו כמה דלא שחטה לא עבר ללאו למימרא דלא עביד איסורא כלל דהא לא מוקי לה בנטלה ע"מ לשלח אלא לבסוף אבל בהאי שינוי' מיירי בנטלה ע"מ שלא לשלח ובנטלה באיסור והיינו דקאמרי' ל"צ דעבר ושקלה לאם אלמא בעבר ועשה איסור מיירי וא"כ אפי' לר"י ז"ל מיד בלקיחתו עביד איסור' ואינו מתקן הלאו אפי' אם מקיי' העש' לבסוף ומשלחה והיאך קאמר כמה דלא שחט' לא עבר ללאו ובע"כ נ"ל לפ' דהא דקאמרי' כמה דלא שחטה לא עבר ללאו לאו

למימרא דלא עבר הלאו כלל בלקיחתו אלא ה"פ דלא עבר ללאו לגמרי כלומר דוודאי עבר ללאו מיד בנטילתו כיון שלא נטל' ע"מ לשלח אלא שאכתי לא נתבטל הלאו לגמרי מלעבור עליו על להבא ועדיין הלאו תלוי ועומד ולא פקע לגמרי דאם ביטלו כגון שהרג לאם בידיים אכתי עובר עוד פעם ב' בלאו דלא תקח ועל עשה של שלח תשלח וזה ברור: ואחר שנתברר דאפי' היכא שמשהה את חמצו אפי' ע"מ לבערו עובר עליו בבל יראה צריכים אנו ליישב מה דק"ל לר"י ז"ל דהאוכל חמץ של הקדש במועד אמאי מעל לת"ק דס"ל כרי"ה הא שלך אי אתה רואה ול"ל דמיירי מחמץ נוקשה א"נ מתערובת חמץ דאינו עובר עליו בבל יראה לפיר"ת בר"פ א"ע (ד' מג) כמ"ש התו' משמו דהא ליתא דאע"ג דאינו עובר עליו בבל יראה מה"ת אפ"ה מדרבנן צריך לבערם כמ"ש התוס' בריש מסכת פסחים בשם הרשב"א וכיון דמדרבנן בעי ביעור וא"א לפדותו אע"ג דמה"ת לית לן בה אפ"ה לא מעל כדמוכח ההיא דפר' כ"ש דלר"י ה"ט דאוכל חמץ של הקדש במועד לא מעל לת"ק משום דאין פודין את הקדשים להאכילן לכלבים והוכיחו התוס' דהאי אין פודין לת"ק אינו אלא מדרבנן וכתבו ואין לתמוה אטו משום חששא דרבנן נפקיע מעילה דאורייתא דכיון דאמרי רבנן אין פודין לא שוי מידי ע"כ וה"נ דכוותיה.

ומה"ט נמי אין לומר דלמאי דס"ל להרמב"ן והר"ן דאפי' חמץ שלו אם אינו בביתו וברשותו אינו עובר עליו דע"כ איפשר לפדותו ושלא להכניסו לרשותו עד שיעבור פסח הא מ"מ מודו דמ"מ מדרבנן צריך לבערו וכמ"ש א"כ כיון דאין פודין מדרבנן לא שוי מידי ואין בו מעילה וי"ל דיכולין לפדותו בפחות פחות מכזית דאינו עובר בבל יראה ובל ימצא אלא בכזית דווקא כדתנן ברפ"ק דביצה ובפחות מכזית אפי' איסורא דרבנן נמי ליכא כדמוכח כולה שמעתא דבצק שבסידקי עריבה דפ' א"ע (ד' מה).

\$ציוור בספר\$ ובע"כ צ"ל כן לסברת ר"י דס"ל דבל יראה ובל ימצא ה"ל לאו הניתק לעשה וא"כ אין לוקין עליהן אפי' בעשה מעשה ואי ס"ד דפחות מכשיעור דהיינו פחות מכזית אסור מה"ת לענין בל יראה ובל ימצא כמו בכל איסורים שבתורה דקי"ל כר"י דאמר ברפ"ב דיומא (דף עד) חצי שיעור אסור מה"ת א"כ אין לחלק בין כשיעור לפחות מכשיעור ושניהם שוין שאסורים מה"ת בכזית ואין לוקין עליהם א"כ תקשה לך הא דרפ"ק דביצה דתנן בש"א שאור בכזית וחמץ בככותבת ובה"א זה וזה בכזית ואמרי' דלענין אכילה כ"ע ל"פ דזה וזה בכזית כי פליגי לענין ביעור מנ"מ בהא פלוגתא בכמה שיעורא דשאור לענין ביעור כיון דלעולם אפי' בשיעורא רבה אין לוקין עליו ולענין איסורא אפי' בכ"ש אסור מה"ת אלא ודאי ש"מ דבפחות מכשיעור אפי' איסורא גרידא נמי ליכא והשתא נ"מ טובא בהאי שיעורא ונראה לי ליתן טעם לדבר דמ"ש לענין בל יראה דליכא איסורא כלל בפחות מכשיעור משא"כ בכל האיסורים משום דאמרינן התם דהא דחצי שיעור אסור מה"ת הוא משום דחזי לאיצטרופי איסורא קאכיל וה"ט לא שייך אלא באיסורי אכילה דקי"ל אם אוכל כזית בכדי שיעור אכילת פרס מצטרף וחייב עליו הרי שאם אכל עכשיו כל שהוא כשיחזור ויאכל בכדי אכילת פרס עד שישלים עמו לשיעור כזית נמצא האי כל שהוא שאכל כבר באיסורא אכל למפרע דהא איהו מצטרף ומשלים לשיעור אכילה אבל גבי בל יראה דאפי' אם ישלים לבתר זמן לשיעור כזית אינו עובר אלא על מכאן ולהבא כ"ז ששהה אצלו פחות מכזית ליכא איסור' כלל למפרע אפי' לבתר שהשלימו לכזית אינה עובר על שהיות פחות מכשיעור כלל דלשעבר אלא

על להבא משעה שהשלים לכשיעור וכיון דא"א לעולם שיבא לידי איסור על שהייה זו של פחות מכשיעור לענין בל יראה למפרע לית לן בה ואע"ג דיליף התם לחצי שיעור מקרא דכל חלב מ"מ עיקר טעמא הוא משום דחזי לאיצטרופי איסורא קא אכיל וכמ"ש שם התוס'.

הרי נתברר דאפי' את"ל דלאו דבל יראה הוי ליה ניתק לעשה דתשביתו מ"מ אפי' במשהה ע"מ לבערו אפ"ה עובר על בל יראה ובל ימצא וכדעת רש"י ז"ל וכדמוכח מדברי כל הפוסקים ז"ל ומדברי התוס' עצמן וכמ"ש וכ"ש למאי דיתבאר בסי' שאח"ז דאין לאו בל יראה ובל ימצא ניתק לעשה כלל דליתא להאי סברא.

סימן פב ואכתי אמרתי לברר אי הני לאוי דבל יראה ובל ימצא ה"ל לאוי שניתק לעשה דתשביתו או לא והנה לדברי הרמב"ם שכ' דלאו דתמורה לא ה"ל ניתק לעשה משום שאין הלאו שוה לעש' שהציבור והשותפין מוזהרים על התמורה ואם המירו אין התמורה קדושה על פיהם ה"נ י"ל דלאוי דבל יראה אינן שוין לעשה דעל לאוין אלו נשים נמי מוזהרין עליהם דכל מל"ת בין שהז"ג בין שלא הז"ג נשים חייבות כדתנן בפ"ק דקידושין (ד' כט) ואלו עשה דתשביתו לכאורה נראה דאין הנשים חייבות בה דה"ל מ"ע שהז"ג דנשים פטורות וכיון דאין הלאוין שוין לעשה לא ה"ל ניתק לעשה ולוקין עליהם.

ותחילה אבאר דעת הרמב"ם מה דמשמע מדבריו דהא דמיעט רחמנא דאין הציבור והשותפין עושין תמור' דמ"מ מוזהרין על לאו דלא ימיר אלא שאם המירו אין תמורתן תמורה והא בריש פ"ק דתמורה מרבינן אשה לתמורה מקרא ופריך טעמא דרבי קרא לאשה הא לא רביי' קרא ה"א כי עבדא תמורה לא לקיא הא השוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה מאיש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם ומשני איצטריך מהו דתימא ה"מ עונש דשוה בין ביחיד בין בציבור אבל הכא כיון דעונש שאינו שוה בכל הוא דתנן אין הציבור והשותפין עושין תמורה אשה נמי כי עבדא לא לקיא קמ"ל הרי דאין הציבור והשותפים מוזהרין על התמורה כלל דהא מה"ט הוי אמינא דאף ע"ג דהשוה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה אפ"ה לא לקיא הואיל וליתא בציבור ובשותפים וש"מ דאינהו נמי לא לקו בתמורה וי"ל שהרמב"ם גורס כלישנא קמא דרש"י שפי' ה"ג ה"מ לאו שיש בו מעשה אבל לאו שאין בו מעש' אימא לא קמ"ל ולכאורה נראה דג"ל זו עיקר דלגירסא קמייתא ק"ל מהא דרפ"ט דיבמות (ד' פד) דאמר התם לא יקחו לא יקחו מלמד שהאשה מוזהרת ע"י האיש ופריך מדר"י אמר רב נפקא ומשני אי מהאי ה"א לאו השוה בכל אבל לאו שאינו שוה בכל לא והדר פריך והרי טומאה דלאו שאינו שוה בכל וטעמא דכת' רחמנא בני אהרן ולא בנות אהרן הלא"ה ה"א נשים חייבות מ"ט לאו משום דר"י א"ר.

ומשני לא דגמרינן מלא יקחו וא"כ ה"נ גבי תמורה למה לי קרא דנשים חייבות נגמור מלא יקחו דאע"ג שאינו שוה בכל נשים חייבות ואע"ג דאיכא למיגמר מטומא' דנשים פטורות הא קי"ל קולא וחומרא לחומרא מקשינן וה"ה למאי דמשני התם א"ד קיחה איצטריכא ליה סד"א לגמור מטומאה קמ"ל.

א"כ השתא דכתב רחמנא קיחה נגמור תמורה מיני' לחומרא וקרא למה לי וה"ה דיש להקשות איפכא לא יקחו למה לי לגמור מתמורה לחומרא דלאו שאינו שוה בכל נשים

חייבות ועוד השתא דכתב רחמנא קרא גבי תמורה וגבי לא יקחו דלאו שאינו שוה בכל נשים חייבות בני אהרן למעוטי בנות אהרן דכתב רחמנא קרא גבי טומאה ל"ל כיון דאינו שוה בכל דהא ליכא למיגמר מלא יקחו דהא לא יקחו ודתמורה ה"ל ב' כתובין הבאין כאחד ואין מלמדין.

ונ"ל דל"ג לה הרמב"ם אלא גרס כגירסא דכלישנא קמא דרש"י והשתא לא מיבעיא דלא ק' להרמב"ם מהכא אלא סיוע נמי מסייע ליה דציבור ושותפין איתנהו באזהרת תמורה דאל"כ ה"ל תמורה ולא יקחו ב' כתובים הבאים כא' ובני אהרן למעוטי בנות אהרן ל"ל דבשלמא אי כתב רחמנא לא יקחו תמורה לא אתיא מיניה דהא ה"ל לאו שאין בו מעשה אלא לכתוב תמורה ואף ע"ג דאינו שוה בכל נשים חייבות ונגמר לקיחה מיניה אלא וודאי ש"מ דציבור ושותפין איתנהו באזהרת תמורה והשתא תמורה לא צריך קרא אלא משום דה"ל לאו שאין בו מעשה לחוד וא"א למיגמר לקיחה מיניה ולא ה"ל ב' כתובים הבאים כא' כנ"ל ליישב דברי הרמב"ם בזה.

ומ"מ גם על גי' זו קשה הא דאר"י התם לתנא לא תיתני מימר דבדיבורו עביד מעשה ומה"ט חשיב הגמרא התם ללאו דמקדים תרומה לביכורים לאו שיש בו מעשה והיאך קאמר הגמ' אתמורה דסד"א ה"מ כו' אבל לאו שאין בו מעשה לא ונחזור לנ"ד דא"ל דלאוי דבל יראה ובל ימצא לא ה"ל לאוי שניתק לעשה הואיל ואין שוין לעשה שאינו נוהג בנשים וליתא לגי' דידן דפ' האשה דבל יראה ובל ימצא אין לוקין עליו משום דה"ל ניתק לעשה אבל מ"מ נ"ל דוודאי נשים נמי מצוות על מ"ע זו דתשביתו אע"ג דה"ל מ"ע שהז"ג משום דכיון דהא מ"ע דהשבתה חלה מעי"ט משש שעות ולמעלה ונמשכת עד שיעבור פסח והרי בפסח איכא בהדי עשה זו דהשבתה ללאוי דבל יראה ובל ימצא נמי ועל לאוין אלו אפי' נשים מצוות דהא מצות ל"ת שהז"ג נשים חייבות וכיון דמצוות על הלאוין אף העשה שעמהן אלים ומצוות עליה וכה"ג כתבו התוס' בפ"ק דקידושין (ד' לד) [בד"ה מעקה] בשם הר"י מא"י דאין מדליקין בשמן שריפה בי"ט משום די"ט עשה ול"ת ושריפת קדשים אינו אלא עשה אשה שאינה חייבת בעשה די"ט דהוי זמן גרמא וכי תוכל להדליק בשמן שריפה בי"ט וכ"ת אה"נ אמאי לא לשתמיט תנא דלא אשמעי' לך אלא מאי אית לך למימר דעשה שיש עמו לאו אף הלאו אלים ולא דחי ליה עשה ע"כ ואף אנו נאמר איפכא דלאו שיש עמו עשה אף העשה אלים ואע"ג דהוי זמן גרמא נשים מצוות על העשה נמי ומה"ט גופיה דאמאי לא לשתמיט תנא דלא אשמעי' לך דאין נשים מחוייבות להשבית חמץ משש שעות ולמעל' אלא וודאי דמ"ע שהז"ג שיש עמו לאו כיון דנשים מצוות על הלאו אף העשה שעמו אלים ומצוות עליה וכיון דהאי עשה דתשביתו בתוך המועד דאלים שישנו עמו לאו דבל יראה ובל ימצא ונוהג בנשים ע"כ מצוות לגמרי על עשה זו דהשבתה ואפי' בעי"ט משש שעות ולמעלה דאכתי אינו עובר על בל יראה ובל ימצא מ"מ מצו' על עשה זו דהשבתה דכיון דכלל רחמנא למצות השבתה דמשש שעות ולמעלה עם השבתה דתוך המועד וכתב השבתה א' לכולן בע"כ א"א לומר שהנשים מצוות במקצת מצוה ולא בכלה וע"כ אית לך למיזל לחומרא ומצוות על כל מ"ע זו דהשבתה ואפי' דמשש שעות ולמעלה ואף ע"ג דהתוס' נקטי איפכא ומאלמי ליה ללאו דלא דחי ליה עשה מכלל דליתא לעשה אלא ללאו לחוד לאו דוקא הוא אלא דהתוס' התם לענין שריפת קדשים ל"צ יותר אלא באילומי הלאו סגי להו אבל מ"מ לפי האמת

כמו שהעשה מאלים ללאו ה"נ הלאו מאלים לעשה וכדאמרן מהאי הוכחה גופיה וכיון דהכי הוא שמצות עשה דהשבתה נוהג בנשים הלאוין שוין לעשה ואכתי ה"ל ניתק לעשה ואין לוקין עליו.

ועי"ל דלמאי דמשמע מדברי הגמ' דריש תמורה דה"ט דהמימר לוקה משום דה"ל תרי לאוין וחד עשה ולא אתי חד עשה ועקר לב' לאוין הלא"ה ה"ל לאו הניתק לעשה ויחיד המימר אינו לוקה אבל ציבור ושותפים לוקין הואיל וליתנהו בעשה זו דתמורה אם כן ה"נ י"ל מה"ט דנשים חייבות במ"ע זו דהשבת' דאל"כ אתה מחמיר בנשים מבאנשים דאילו איש שקנה חמץ או שחמצו בתוך הפסח דעביד מעשה אינו לוקה על כל יראה ובל ימצא אלא אמרי' דעשה דתשביתו עקר ליה מיהא לחד לאו מהני תרתי דכל יראה ובל ימצא ואילו אשה תלקה שמוני' על שתיהן דהא בדידה ליתא לעשה וכדאמ' גבי אונס שגירש שם בפ"ק דתמורה אם ישראל הוא מחזיר ואינו לוקה אם כהן הוא לוקה ואינו מחזיר וה"נ דכוותיה והא א"א שתחמיר באשה יותר מבאיש דה"ל כיציבא בארעא וגירא בשמי שמיא ולא פטרה תורה ממ"ע שהזמן גרמא אלא להקל עליה ולא להחמיר עליה ואע"ג דכה"ג אמרי' בספ"ק דכריתות גבי שפחה חרופה דהיא לוקה והוא אינו לוקה.

הא מ"מ הוא מביא קרבן כדאמרי' התם והא איפשר לומר דממונא חמיר ממלקות כדאמרינן בפ"ג דכתובות (ד' לב) ועוד בלא"ה לא דמי כל כך לדהתם וכיון דמה"ט חייבות במצות השבתה במועד חייבות נמי בהשבתה דמשש שעות ולמעלה דהשבתה א' לשניהם ולפנינו נדבר עוד בזה בסימנים הבאים בס"ד ונחזור לנידון דידן ותחילה אעתיק מש"כ בחי' ק"ל ע"ד ר"י דס"ל דכל יראה ה"ל ניתק לעשה הא אמר ברפ"ק דפסחי' דבין בבתיים בין בגבולין עובר על כל א' בשני לאוין אלו דכל יראה וכל ימצא וא"כ לא אתי חד עשה דתשביתו ועקר תרי לאוי דהכי אמרינן רפ"ק דתמורה (ד' ד) א"ל אביי וכל לאו שניתק לעשה לא לקי והא מימר לאו שניתק לעשה ולקי דתנן לא שאדם רשאי להמיר אלא שאם המיר מומר וסופג את המ' ומשני ה"ל תרי לאוי וחד עשה ולא אתי חד עשה ועקר תרי לאוי וה"נ נימא הכא.

וראיתי להתוס' ברפ"ה דחולין (ד' פא) גבי הא דאמרי' התם הנח למחוסר זמן דהכתוב נתקו לעשה שכ' דהיינו דוקא היכא שהב' לאוין סמוכים זה לזה משום דאמרי' דלא לקי אלאו דלא תגזול משום דניתק לעשה דוהשיב את הגזילה דאיכא נמי לאו דלא תעשוק דא"ר בפ' המקבל היינועושק היינו גזל ולמה כתביה בב' שמות לעבור עליו בב' לאוין אלא וודאי דוקא היכא דב' לאוין סמוכין קאמר דלא עקר להו חד עשה ע"כ.

ולכאורה דבריהם תמוהין מאוד דאדרבה איפכא אמר בר"פ א"נ (ד' סא) דא"ר לאו לא תגזול ל"צ דאתיא במה הצד מריבית ואונאה ולא תגזול לכובש שכר שכיר אתי ופריך שכיר בהדיא כתי' ביה לא תעשוק שכר שכיר ומשני לעבור עליו בב' לאוין וזהו עושק זהו גזל דאמר בהמקבל היינו דעל כבישת שכר שכיר עובר על שניהם וה"נ חשיב שם בברייתא כל תגזול בה' לאוין שעובר על כבישת שכר שכיר ואולי יש לכיון דבריהם עפ"י מש"כ שם בר"פ א"נ וא"ת ולוקמי בגזל גופיה ולעבור עליו בב' לאוין וי"ל משום

דלא לקי אלאו דגזל משום דניתק לעשה אבל כי מוקמינן אכובש שכר שכיר באם אינו ענין לקי שפיר ע"כ.

וג"ז צריך ביאור דהא בהאי קרא דוהשיב את הגזילה כתיב נמי או את העושק אשר עשק וה"ל נמי ניתק לעשה כמו גזל ולא לקי אכבישת שכר שכיר נמי ונ"ל דה"פ דבריהם ז"ל דאזלי לשיטתייהו דהיכא דהב' לאוין סמוכין לא אתי חד עשה ועקר להו משא"כ באינן סמוכים חד עשה עקר לשניהם הילכך כי מוקמי' ללאו דגזל אשכר שכיר דהשתא ב' לאוין דשכר שכיר לא תגזול ולא תעשוק דסמוכים בחד קרא לא אתי חד עשה ועקר ב' לאוין ולקי אחד מינייהו אבל אי מוקמינן ללא תגזול לגזל ממש ואע"ג דאתי במה הצד מריבית ואונאה לעבור עליו בב' לאוין כיון דהב' לאוין אינן סמוכין אתי חד עשה דוהשיב את הגזילה ועקר לשניהם ואינו לוקה אחד מינייהו א"כ ל"ת דכת' רחמנא ל"ל כיון דאתיא במה הצד ומ"מ ש"מ דכל היכא שאין הב' לאוין סמוכים חד עשה עקר להו דאל"כ לוקמי בגזל ולעבור עליו בב' לאוין ונ"מ למלקות כן נ"ל ליישב עיקר דבריהם אע"פ שאין לשונם מכוון.

אבל מ"מ אין זה ראיה דאף ע"ג דאפי' תימא דבאינן סמוכים נמי אמרינן דלא אתי חד עשה ועקר ב' לאוין אפ"ה לא מ"ל בגזל ולעבור עליו בב' לאוין בלאו דלא תגזול ובלאו דאתיא במה הצד מריבית ואונאה דהא על לאו דבמה הצד בלא ניתק לעשה נמי אין לוקין עליו דהא אין מזהירין מן הדין וכמש"כ שם התוס' [בד"ה אין ה"נ] וא"כ משום הא דניתק לעשה אלאו דלא תגזול נמי לא לקי דהא חד עשה עקר לחד לאו והרי הכא א"צ לעקור אלא ללאו דלא תגזול דאילו לאו דאתיא במה הצד בלא"ה לא לקי עליה אבל כי מוקמינן לי' בשכר שכיר ולעבור עליו בב' לאוין הרי שניהם בני מלקות כיון דכתיבי בהדיא ואף ע"ג דה"ל לאוין הניתק לעשה כיון דלא אתי חד עשה ועקר לב' לאוין לוקה על לאו השני א"כ אהני לן הא דלא עבר בב' לאוין ללקות על א' מהם.

וא"ת למה קאמר הגמרא בסוף חולין (ד' קמא) דגזלן אינו בכלל מלקות מ' משום דניתק לעשה תיפוק ליה כיון דלא אתי אלא במה הצד אין מזהירין מן הדין ולא דל"ת הא שדינן ליה אשכר שכיר וי"ל דאי לאו ניתק לעשה הוי מוקמינן לא תגזול לגזל ממש ואע"ג דאתי במה הצד נ"מ ללקות עליו והא דר"ל הגמ' התם דלר"י לוקין על גזל היינו למאי דס"ד התם דלר"י לוקין על לאו שניתק לעשה א"כ ע"כ לאו דגזל לגופיה אתא ומשום מלקות.

ותדע דהכי הוא שהרי בפ"ג דמכות (ד' טו) רצה עולא לדייק דאונס שגירש מחזיר ואינו לוקה משום דה"ל לאו שניתק לעשה משום שלא יאמר לו תהיה לאשה באונס וליגמר ממוציא שם רע שלא עשה מעשה כו' אונס לא כ"ש למה נאמר אם אינו ענין לפניו תנהו ענין לאחריו שאם גירש יחזור והרי בהאי ק"ו יש ללמוד נמי אונס ממוציא שם רע לפניו דלא יוכל לשלחה כל ימיו ולא יוכל לשלחה דכתב רחמנא גבי אונס ל"ל וע"כ הא דכתב רחמנא הלאו בהדיא גבי אונס אע"ג דאיכא למילף בק"ו משום דאין מזהירין מן הדין אבל לאיסור' בעלמא איכא למילף אונס ממש"ר בק"ו והוי ליה אונס דלא יוכל לשלחה ב' לאוין וא"כ אע"ג דבאם אינו ענין יליף לה דניתק לעשה מ"מ ילקה עליה דלא אתי

חד עשה ועקר ב' לאוין אלא וודאי כדפי' או כמש"כ לדעת התוס' משום שאין הב' לאוין סמוכים.

מ"מ דברי התוס' דר"פ א"נ תמוהין דהא על לאו דכובש שכר שכיר אינו לוקה דה"ל לאו שאין בו מעשה ועוד דפריך הגמ' שם ולוקמי' בריבית ואונאה ולעבור עליו בב' לאוין והרי ריב' ה"ל לאו הניתק לעשה דוחי אחיך עמך אהדר ליה כי היכי דניחי לר"א דקי"ל כוותיה והכי ס"ל לרבא גופיה בפ' א"נ ובפ"ק דתמורה דריבית קצוצה יוצא בדיינים וכיון דלא סמוכי' הלאוין אתי חד עשה ועקר ב' לאוין לדעת התוס' ודמי ללאו דגזל וא"כ מה"ט דלא מוקי לה בגזל א"א לאוקמי בריבית לרבא ומאי ק"ל ולוקמי בריבית.

אבל מ"מ יש להביא ראיה לדעת התוס' מדאמר בפ' א"נ (ד' סב) ר"נ וראב"י פוטרין את המלוה והערב מפני שיש בהם קום ועשה ומפ' בגמ' משום דאמרין להו קומו ואהדרו וה"ל ניתק לעשה והרי המלוה עובר בה' לאוין כדאמרין ואתי חד עשה ועקר להו וע"כ ה"ט משום דהלאוין אינן סמוכים ובהכי נ"ל התם מש"כ התוס' בשם ר"י בפ' כ"ש דבל יראה ובל ימצא ה"ל ניתק לעשה ואע"ג דה"ל ב' לאוין אחד של בל יראה ואחד של בל ימצא אתי חד עשה דהשבתה ועקר לב' לאוין משום דאין סמוכים הב' לאוין דבל יראה ובל ימצא זה לזה ע"כ כתבתי בחידושי.

ואם כן משום הא לק"מ על סברת ר"י: אבל \$ציוור בספר\$ ק"ל אי האי עשה דתשביתו משוי ללאוי דבל יראה ובל ימצא לניתק לעשה לומר שאין לוקין עליו א"כ הא דאמר בפ"ק דפסחים דכ"ע חמץ מו' שעות ולמעלה אסור מנלן אמר אביי תרי קראי כתיבי כתיב שבעת ימים שאור לא ימצא וכתיב אך ביום הראשון תשביתו שאור הא כיצד לרבות י"ד לביעור ופי' התוס' בשם ר"י גופיה דמיתורא דקרא קא דריש והשתא אפי' תימא דהאי קרא דתשביתו בי"ט מיירי אפ"ה לאו קרא יתירא הוא דמיבעי ליה לנתוקי ללאוי דבל יראה ובל ימצא לעשה לומר שאין לוקין עליו ומ"מ אינו ראי' דלאו ניתק לעשה הם דהא פי' התוס' שם עוד מדכתיב ודרשינן לקמן אך חלק פריך אבל על פי' ר"י קשה דידיה אדידיה וכמש"כ ואין להקשות אס"ד דתשביתו משוי להו לאוי הניתק לעשה והרי לפ"ז לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה כל שאינו שורפו אע"פ שמשביתו ע"י ד"א לא קיים לעשה שבה לרבי יוחנן דתני ביטלו ולר"ל דתני קיימו ולא קיימו בעשה מעשה שקנה או שחמצו לוקין עליו ועוד לר"י אפי' בלא עשה מעשה נמי לוקין דהא בפ"ג דמכות שם ס"ל לאו שאין בו מעשה לוקין עליו ולרבנן אם משביתו בכל דבר קיים לעשה דהשבתה ואין לוקין עליו והשתא כיון דנ"מ בהא פלוגתא דר"י ורבנן לענין מלקות במשביתו שלא ע"י שריפה דלר"י לקי א"כ היאך יליף ר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה מק"ו מנותר הא כיון דע"י ק"ו זה במשביתו שלא ע"י שריפה לוקה הא קי"ל אין מזהירין מן הדין וגם ל"ל לרבנן למימר ליה כל דין שאתה דין תחילתו להחמיר כו' תיפוק לי' דאין מזהירין מן הדין ואפי' את"ל דס"ל לרבנן לאו שאין בו מעשה אין לוקין עליו מ"מ בקנה או חמצו כל היכא שלא קיים עשה שבו לוקין עליו וגם הא דהדר ר"י ודנו דין אחר במה מצינו מנותר הא על במה מצינו נמי אין לוקין עליו וכמ"ש התוס' בפר"א דמילה ובכ"מ וי"ל דהא דאין מזהירין מן הדין היינו דווקא באם באנו ללמוד

האזהרה גופיה בק"ו או במה מצינו אבל אם באנו ללמוד דבר אחד מן הדין כגון הא דר"י דיליף מק"ו או במה מצינו דבשריפה מנותר אע"ג דע"י דין זה נ"מ נמי למלקות ל"ל בה כיון דאין אנו לומדין למלקות גופיה מן הדין אלא שממילא גורם דין זה לבא לידי מלקות וכבר יש לי מקומות מסייעים להאי סברא ומקומות מראין לכאורה להיפוך וצריך לבארם אבל אין זה מקומו.

מ"מ אני תמה על עיקר הדבר היאך איפשר לומר דבל יראה ובל ימצא ניתק לעשה דתשביתו הא אינו אלא לאוי שקדמם עשה כמו בא אל המקדש טמא דאמרינן בפ"ג דמכות דה"ל לא תעשה שקדמו עשה ולוקין עליו וטעמא משום דלא ה"ל לאו הניתק לעשה אלא א"כ א"א לקיים העשה אלא לאחר עבירת הלאו כגון עשה דשריפת נותר א"א לקיים א"כ עבר על לאו דבל תותירו אבל הכא העשה דוישלחו מן המחנה איפשר לקיים קודם עבירת הלאו דלא יטמאו את מחניהם וכמו שפירש"י דזהו פ"ל ל"ת שקדמו עשה ולא במה דכתיבי בתורה הל"ת קודם לעשה תליא מילתא וא"כ הכא העשה דתשביתו לא משוי להו לבל יראה ובל ימצא ניתק לעשה דהא יכול להתקיים אע"פ שלא עבר על לאוי דבל יראה ובל ימצא ואיפשר דאפי' ר"ל דס"ל לפירש"י התם דל"ת שקדמו עשה אין לוקין עליו איפשר דמודה הכא משום דהתם העשה והל"ת שניהם חלין בבת אחת ואי איפשר לזה בלא זה דהא עשה דוישלחו אי איפשר לחול עליו בלתי ל"ת דלא יטמאו וכן הל"ת א"א לחול בלתי העשה וכן הא דאונס למאי דס"ד התם דהוי לאו שקדמו עשה נמי כה"ג הוא אבל הא עשה דהשבתה חלה מו' שעות ולמעלה קודם ללא תעשה שאינו חל עד הלילה דמעשה עובר על בל יראה ובל ימצא ועוד דאיפשר נמי לעשה דהשבתה בלא ל"ת דבל יראה ובל ימצא כמש"ל ס"י פ"ג דלענין בל יראה ובל ימצא במוציאו מרשותו אפי' בתוך הפסח סגי ליה מה"ת ואינו עובר עליו אבל לענין עשה דהשבתה לא מהני ואם לא הוציאו מרשותו קודם ו' שעות ולמעלה בהא אין לו תקנה אלא בביעור דווקא בהא י"ל דאפי' ר"ל מודה דלוקין עליו דדווקא בהא דהבא אל המקדש טמא הוא דס"ל דאין לוקין עליו משום דלא קדים זמנה של עשה קודם ללא תעשה אלא חל עליו בבת אחת דהא דקרי ליה ל"ת שקדמו עשה לאו קדימת זמן קאמר אלא קדמו קודם עבירת הלאו קאמרינן וזה מבואר וא"ת למאי דפי' דמשום בל יראה במוציאו מרשותו אפי' בתוך הפסח סגי ואילו משום עשה דתשביתו לא סגי אלא בביעור דווקא א"כ תקשה מנלן דנשים חייבות במ"ע זו דהשבתה הא ה"ל מ"ע שהזמן גרמא דהשתא לא שייכי הני שינויי שכתבתי לעיל לא משום דלאוי דבל יראה ובל ימצא מאלמי לעשה דהשבתה שעמהם דהא השתא לא שייכי הלאוין לעשה כלל כיון דאית להו תקנתא בלתי קיום העשה והעשה באפי נפשיה קאי ולא ה"ט שכתבתי לעיל משום שלא תחמיר באשה יותר מבאיש דלגבי דידיה ה"ל לאו הניתק לעשה ואין לוקין עליו ואשה תלקה כיון שהוכחנו דאין כאן ניתק לעשה דתשביתו איש נמי לוקה בעשה מעשה שקנה או שחמצו ואכתי אין לנו שנשים חייבות בעשה זו דהשבתה והא וודאי א"א לומר דאינן חייבות וכמשכ"ל.

יש לי לומר וליטעמיך בלא דידי נמי תקשה לך לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה וא"א לקיים העשה דתשביתו אלא ע"י שריפה דוקא והרי ללאוי דבל יראה ובל ימצא במבערו מן העולם ע"י איזה ענין שיהיה סגי ליה דהא מעתה אינו נראה ולא נמצא כלל

בעולם ולדידיה נמי לא שייכי הלאוין לעשה כלל כיון דאית להו תקנתא בלתי קיום העשה ואי משום שלא תחמיר באשה מבאיש הא ע"כ אין כאן ניתק לעשה אלא ל"ת שקדמו עשה נינהו וא"א להכחיש זאת דאין כאן ניתק לעשה וכמ"ש.

וי"ל דלמש"כ למעל"ס ע"ט דילפינן בגז"ש שאור דהשבת' משאור דראיה לק"מ דהא נמי ילפי' לה מהאי גזירה שוה מה שאור דראיה נשים חייבות דהא מל"ת שהזמן גרמא נשים חייבות אף שאור דהשבתה נשים חייבות. ואכתי נשאר לנו לבאר שמעתא זו דפ' מי שהיה (דף צה) דקאמרינן אקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו אין לי אלא מ"ע מצות ל"ת מנין ת"ל לא ישאירו ממנו עד בוקר ואין לי אלא מצות ל"ת שניתק לעשה ל"ת גמור מנין כו' וקאמרינן בכלליה דלא ישאירו מאי מרבה לי' לא תוציאו דדמי לי' דהאי מיפסל בנותר והאי מיפסל ביוצא בפרטיה מאי קא ממעט לא יראה ולא ימצא דדמי ליה דהאי אינו לוקה דה"ל לאו הניתק לעשה והאי כו' ה"ג ספרים דידן וש"מ דבל יראה ובל ימצא ה"ל לאו הניתק לעשה.

מ"מ מדברי התוס' נראה דל"ג הכי דכתבובפרטי' מאי קממעט בל יראה כאן משמע כמו שפיר"י דבל יראה ניתק לעשה ומשמע דל"ג בהדיא הכי דא"כ מאי כ"מ דקאמרי הא בהדיא קאמרי לה הגמ' ומה"ט משמע נמי דל"ג בברייתא אין לי אלא מצות ל"ת שניתק לעשה אלא אין לי אלא מצות לא תעש' שאינו גמור מצות ל"ת גמור מנין ונ"ל דמאי אינו לוקה דקאמרינן משום דמותיר ה"ל לאו שאין בו מעשה וכן בל יראה ובל ימצא רובן אין בהם מעשה ובסתמא אין לוקין עליו אא"כ קנה או חמצו בפסח אבל ר"פ אין בו מעשה גם מהא דגרסינן דמרבה ל"ת משום דדמי ליה בפסול ולא קאמר משום דדמי ליה דאינו לוקה ש"מ דכל כה"ג לא חשיב ליה לאו הניתק לעשה וא"כ גירס' דידן סתרון אהדדי ורש"י ותוס' ל"ג להא וכתבו התוס' לא תוציאו לאו הניתק לעשה הוא דכתיב בבית אחד יאכל לא תוציאו דמשמע לא תוציאו לאכלו בבית אחר אלא בבית אחד יאכל בעמוד והחזר קאי אם הוציאו וקשה לר"י היכי חשבינן ליה לאו הניתק לעשה הא לאו שקדמו עשה הוא ולא חשיב לאו שניתק לעשה כדאמרינן בפ"ג דמכות ע"כ הרי שר"י ז"ל גופיה לא חשיב ליה ללאו דלא תוציאו לאו הניתק לעשה אלא לאו שקדמו עשה משום דעשה זו איפשר להתקיים קודם עבירת הלאו דלא משו' שנא' במקר' לעשה דבבית א' יאכל קודם לא תוציאו מן הבית שהוא ל"ת וכן וישלחו מן המחנה נאמר קודם ל"ת דולא יטמאו הוא דחשיב ליה לאו שקדמו עשה דלאו בהכי תליא אלא משום שאיפשר לקיים העשה קודם עבירת הלאו הוא דתליא מילתא וכמו שפירש"י התם ועיין בפ"ג דיומא (ד' לו) גבי בלאו דנבילה קא מיפלגי וע"ש בתוס' וא"כ ה"ה דבל יראה ובל ימצא לא ה"ל ניתק לעשה כיון דאיפשר לעשה להתקיים קודם עבירת הלאו וגם בהא דלא תוציאו אי אפשר לומר דה"ל לאו הניתק לעשה ואין לוקין עליו הא בהדיא אמר בפ"ז דפסחים (ד' פה) א"ר אמי המוציא בשר פסח מחבורה לחבורה אינו חייב עד שיניח הוצאה כתיב ביה כשבת מה שבת כו' הא אם מניח חייב ש"מ דלא ה"ל לאו הניתק לעשה וצ"ע על גי' רש"י ותוס' אבל לגי' ספרים דידן אתי שפיר דהאי דמי ליה הוא משום דזה מיפסל בנותר וזה מיפסל ביוצא ואגב אורחין למדנו דנשים מוזהרות על מצות עשה דהשבתה כנ"ל: סימן פג שאלה בחמץ שלו שלא ביטלו קודם זמן איסורו אם יש לו תקנה בתוך הפסח מלעבור על בל יראה: תשובה לדעת הרמב"ן וסייעתו יש ויש תקנה

קלה לזה אלא שקודם לזה אמרתי לברר מה ששגגו מקצת מן האחרונים בדבריהם ז"ל הטור בא"ח סימן ת"מ כתב ישראל שהפקיד חמצו אצל ישראל חבירו או אצל נכרי וקיבל עליו הנפקד אחריות יש מן הגאונים שכתבו כיון שקיבל עליו הנפקד אחריות אין המפקיד עובר עליו והר"י כתב שהמפקיד עובר עליו אם אינו מבערו ולזה הסכים אדוני אבי הרא"ש ז"ל וכתב עליו הר"י כתב שהמפקיד עובר עליו אם אינו מבערו ולזה הסכים אדוני דפסחים בשם הרמב"ן לענין הפקיד אצל נכרי ונראה מדברי הר"ן שכן הוא דעתו והרשב"א כ"כ שם בשם קצת גאונים גם לענין הפקיד אצל ישראל לומר שאין המפקיד עובר עליו וכתבו שהביא ראיה מדתניא במכילתא בבתיכם למה נאמר כו' עד ואינו ברשותו וכתב הר"ן מיהו ה"מ מדאורייתא אבל מדרבנן צריך ביעור וכתב הרא"ש שה"ר יונה היה אומר דלעולם ברשות המפקיד הוא כו' עד וההיא דמכילתא מיירי בנכרי שהלוה לישראל על חמצו כדתנן בפ"ג כ"ש וכ"ד הרמב"ם שכתב בפ"ג שישראל שהפקיד חמצו אצל נכרי עובר בכל יראה ובל ימצא עכ"ד הר"י ובכל מש"כ הכא ל"ד כלל דאין ענין דברי הגאונים כפי שהביא הטור דבריהם לדברי הר"ן בשם הרמב"ן דאלו הגאונים שמיירי בקיבל עליו הנפקד אחריות וקבלת אחריות של הנפקד היא גרמא למפקיד שאינו עובר עליו וכמ"ש כיון שקיבל עליו הנפקד אחריות אין המפקיד עובר עליו אלמא טעמם מש"ה הוא אבל אם לא קיבל עליו הנפקד אחריות אע"פ שאינו בבית המפקיד אלא בבית הנפקד עובר עליו אבל לדעת הר"ן בשם הרמב"ן לאו בקיבל עליו הנפקד אחריות תליא מילתא אלא אע"ג דלא קיבל עליו אחריות אפ"ה אין המפקיד עובר עליו כיון שאינו בביתו וברשותו אע"פ שהחמץ שלו אינו עובר עליו דלא אמרה תורה לא יראה ולא ימצא אלא בבתיכם ובכל גבולך אבל אם אינו בביתו ובגבולו אע"פ שהחמץ שלו אינו עובר עליו וכמו שיתבאר.

ומהתימה על הר"י שמסיים וכ"ד הרמב"ם שכתב ישראל שהפקיד חמצו אצל נכרי עובר כו' והא הרמב"ם לא הזכיר בדבריו שקיבל עליו הנכרי אחריות לפיכך עובר עליו אבל בקיבל עליו אחריות י"ל דס"ל דאינו עובר עליו וכדברי הגאונים שהרי לדבריהם כפי העתקת הטור קבלת אחריות דנפקד מציל על המפקיד מלעבור עליו.

אבל כולה חזא שגגה היא ואעתיק דברי הר"ן בפ"ק דפסחים ת"ר נכרי שנכנס לחצירו של ישראל ובצקו בידו אין זקוק לבער הפקידו אצלו זקוק לבער ייחד לו בית אין זקוק לבער שנאמר לא ימצא ופירש"י כו' אבל ר"ת פ"י דבקיבל עליו אחריות עסקינן ואפ"ה כיון דייחד לו בית שרי דה"ל כמקבל עליו אחריות של חמצו של נכרי בביתו של נכרי דשרי שהרי אפי' חמצו של ישראל כל שהוא ברשות הנכרי אינו עובר עליו והכי איתא במכילתא כו' סבר הרב ב"י דהאי שהרי אפי' חמצו של ישראל כל שהוא ברשות הנכרי אינו עובר עליו אריש דבריו דמיירי בקיבל עליו הנפקד אחריות קאי ולא היא דאפי' לא קיבל עליו אחריות כיון דאינו ברשותו של ישראל אינו עובר עליו והאי אפי' קאי אהא דסליק מיניה דה"ל כמקבל עליו אחריות כו' בביתו של נכרי דשרי כיון דאינו ברשותו של ישראל שהרי אפי' חמצו של ישראל כל שאינו ברשותו אינו עובר עליו.

ולפי הבנת הר"י דהאי שהרי אפי' חמצו של ישראל כו' בקיבל עליו הנכרי הנפקד אחריות מיירי וכדעת הגאונים ס"ל דאזלי לענין ב"י בתר הנפקד בקיבל עליו אחריות

ולא בתר המפקיד א"כ מאי ראייה הוא לנפקד ישראל שקיבל עליו אחריות דאינו עובר אם החמץ בביתו של נכרי מהיכא שהנפקד נכרי וקיבל עליו אחריות כל שהוא ברשות הנכרי דאינו עובר דשאני הכא דהנפקד הוא נכרי והרי לענין כל יראה בתר נפקד אזלינן ומה"ט גופיה אדרבה בנפקד ישראל יהא עובר עליו כיון דבתר נפקד אזלינן.

אלא וודאי הדבר ברור כמ"ש שלדעת הר"ן ברשות תליא מילתא ולא בנפקד ומפקיד. והנ"מ ממש"כ שם הר"ן ומיהו ה"מ מדאורייתא אבל מדרבנן חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי צריך ביעור דהא תנן לקמן אבל נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אפ"ה עובר עליו ואוקימנא בשהרהינו אצלו והרהיין בביתו של נכרי משמע ואפ"ה אמר דעובר כלומר שהוא אסור אחר הפסח הואיל ועבר עליו שלא ביערו ע"כ.

והא רישא דההיא תניא ישראל שהלוה את נכרי על חמצו לאחר הפסח אינו עובר וההיא מיירי בע"כ בדלא קיבל עליו הישראל אחריות דאל"כ הא וודאי עובר עליו כדאמרינן בפ"ק וכן פ' התוס' והפוסקים ז"ל ופשוט הוא. וא"כ ההיא סיפא דנכרי שהלוה לישראל נמי בדלא קיבל עליו הנכרי אחריות מיירי.

ואי הר"ן בקיבל עליו אחריות תלה לטעמא דידיה ובשיטת הגאונים אמרו אם כן מנ"ל להוכיח דמדרבנן צריך ביעור בקיבל עליו הנכרי אחריות כיון דהתם מיירי בדלא קיבל עליו אחריות. אלא וודאי ברשות תליא מילתא דאם הוא ברשות של נכרי אע"פ דלא קיבל עליו אחריות שוב אינו עובר הישראל והשתא דייק הר"ן שפיר מהתם דמדרבנן מיהא צריך ביעור.

עוד כתב שם הר"ן אבל הרמב"ם כתב שישראל שהפקיד חמצו אצל נכרי עובר עליו בבל יראה ובל ימצא ולא ידעתי מנין לו ואולי סמך על פשט שמועה שאמרו בפ' כ"ש אבל נכרי שהלוה כו' ולא נהירא דא"כ לא ה"ל למיתני אחר הפסח ע"כ ואי הר"ן מיירי בקיבל עליו אחריות אמאי כתב עליו לא ידעתי מנין לו הא הרמב"ם לא מיירי מקיבל עליו הנכרי אחריו' ובהא אפי' הר"ן מודה דעובר עליו אלא וודאי כמ"ש דהר"ן לא תלה טעמא דידיה בקיבל עליו אחריות כלל אלא ברשות תליא מילתא ומדברי הרמב"ן בפ' התורה פ' בא מבואר הדבר יותר שהביא ההיא מכילתא שהביא הר"ן ומסיים עלה ולמדנו מן הברייתא הזו שלא הוזהרנו מה"ת אלא שלא נקיים חמץ שלנו ברשותינו בין בביתנו בין בגבולינו אבל אם הפקדנו אותו ביד נכרי בבית שלו אין אנו עוברים עליו בבל יראה ובבל ימצא וכן הדבר שאם לא תאמר כן אלא על חמץ שלו עובר בכ"מ ואפי' הפקידו ביד נכרי במדינת הים ועל של נכרי אינו עובר עליו אפי' בביתו של ישראל א"כ למה נאמר בתיכם ול"נ גבולך אין בין בתינו וגבולינו לבתי הנכרי וגבוליהם שום הפרש אלא שלא הוזהרנו כלל מה"ת אלא מרשותינו אבל מד"ס הוצרכנו לבער חמץ שלנו מ"מ ולפי"ז אמרי' בגמ' ייחד לו בית אינו עובר עליו לומר שחמץ של נכרי שקיבל עליו אחריות אע"פ שנדון כשלו אינו אסור אלא ברשות ישראל אבל ברשות נכרי מותר ואפי' מדבריהם ל"ג עליו ומסיים על רש"י והרב לא סבר כן בפ' גמרא דפסחים ע"כ.

וזה מבואר כמ"ש הרי מבואר מדברי הרמב"ן והר"ן שיש תקנה לחמץ שלא ביטלו ע"י שיוציאו מרשותו ושוב אינו עובר עליו מה"ת כי הדבר ברור לדעתם ז"ל דלא דוקא אם הכניסו לרשות הנכרי הוא דאע"פ דה"ה אם לא הכניסו לרשות נכרי כל שהוציאו

מרשותו סגי ליה בהכי ושוב אינו ע"ע דהא לא נאמר אלא בתיכם וגבולך וכל שאינו בבתינו וגבולנו מעתה אינו עובר עליו וזה ברור ומ"מ למדנו מדברי רש"י והרמב"ם דאפי' הפקידו אצל נכרי אע"פ שהוציאו מרשותו עובר עליו וכנ"ל מדברי ה"ר יונה ז"ל שבטור והרא"ש וכמ"ל בס"ד: והנה אין להקשות לדברי הרמב"ן והר"ן מההיא מתני' דכיצד מפרישין חלה בטומאה ביו"ט דר"א אמר לא תקרא לה שם עד שתאפה אבל קודם שתאפה לא משום חשש חימוץ ועובר עליו בבל יראה ובל ימצא אי משום דטובת הנאה ממון ואי משום דאי בעי מיתשיל עליה כדידיה דמי ואמאי יקרא לה שם קודם ויוציאו מרשותו דשוב אינו עובר עליו דהא אפ"ה מדרבנן עובר עליו וכן הא דאר"א לר"י התם דס"ל לא זהו חמץ שמוזהרין עליו בבל יראה ובל ימצא אלא מפרשתה ומנחת' עד הערב ואם החמיצה החמיצה לדבריך הרי הוא עובר בבל יראה לאו למימרא דטעמא דידיה דלא תקרא לה שם עד שתאפה הוא משום כדי שלא לעבור עליו על כל יראה הוא דהא ליתא דהא אפי' אי קורא לה שם קודם שתאפה איכא תקנתא שלא לעבור עליו על כל יראה במוציאו מרשותו אלא כיון דמדרבנן לא סגי ליה בהאי תקנתא הוא דקאמרי לא תקרא לה שם עד שתאפה ולא משום בל יראה הוא אלא ה"ק ליה לדבריך דאמרת מפרשתה כו' ואם החמיצה החמיצה לדבריך הרי הוא עובר בבל יראה אי משום דטובת הנאה ממון ואי משום הואיל.

אבל אי ק"ל הא ק"ל הא דאר"ע בפ"ק דפסחים אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם מעי"ט או אינו אלא בי"ט הא כתיב כל מלאכה לא תעשו ומצינו להבערה שהוא אב מלאכה ואמר רבא עלה ש"מ מדר"ע לא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ופי' התוס' דאי אמרי' מתוך שרי אע"ג דבעינן צורך היום קצת הכא מה שמבער הוי צורך ע"כ.

ואם איתא דבמוציאו מרשותו סגי ליה מלעבור על כל יראה א"כ מנ"ל לרבא לדייק דלית ליה לר"ע מתוך דילמא אית ליה ואפ"ה אי איפשר בי"ט לבער חמץ משום דבעינן צורך היום קצת וכיון דאיפשר במוציאו מרשותו וסגי ליה בהכי תו ליכא בהבערה צורך היום כלל אלא וודאי במוציאו מרשותו לא סגי ליה ואין לותקנה אלא בשריפה לחוד הילכך אי אמרי' מתוך שרי לבערו ולשורפו בי"ט דמה שמבער שלא לעבור בבל יראה הוי צורך.

וי"ל דס"ל להרמב"ן כדעת רש"י וסייעתו דס"ל דהא דשרו ב"ה בפ"ק דביצה להוציא קטן ולולב וס"ת לרה"ר ביו"ט משום מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אפי' שלא לצורך לגמרי נמי שרי משום מתוך וכמ"כ התוס' והר"ן התם והה"מ בפ"א מהלכות י"ט וה"ה להבערה לב"ה דא"ל מתוך הותרה נמי אפי' שלא לצורך לגמרי וה"נ אי הוי ס"ל לר"ע דאמרי' מתוך הי' מותר לבער ולשרוף חמץ בי"ט אע"ג דהוי שלא לצורך כלל כיון דאיפשר בתקנה על ידי הוצאה מרשותו.

ומ"מ לדעת הר"ן אכתי אין תירוץ זה מספיק דהא בפ"ק דפסחים אר"י אמר רב המוצא חמץ בביתו בי"ט כופה עליו את הכלי וכתב הר"ן דהא לא חזי לטלטולי ואפוקי ומיהו בבל יראה לא עבר דהא בטליה בלבו מאתמול כו' אלא משום שלא ישכח ויאכלנו כופה עליו את הכלי ולמוציאי יו"ט שורפו ובי"ט לא מצי למשרפיה ואע"ג דקי"ל מתוך

שהותרה כו' דה"מ היכא דאיכא צורך היום קצת אבל הכא ליכא דהא נפיק ידי חובתו
בביטול ע"כ.

ומשמע להדיא מדבריו דאם לא ביטלו מותר לשורפו ב"ט ואמאי הא כיון דבביטלו א"א
לשורפו ב"ט אלמא לדידיה ז"ל לא אמרינן מתוך אלא בדאיכא צורך היום קצת כי לא
ביטלו מאי הוי אכתי א"א לשורפו ב"ט כיון דיש לו תקנה ע"י הוצאה מרשותו ה"ל
שריפתו שלא לצורך כלל ולא אמרינן ביה מתוך ואולי י"ל דס"ל כמ"ש התוס' בפ"ק
דכתובות (ד' ז) שפ"י דהוצאה שלא לצורך היום כלל אסורה ולא אמרינן מתוך ומוצא
חמץ בתוך ביתו דאמרינן בפ"ק דפסחים דכופה עליו כלי ולא שרינן לשורפו משום
מתוך היינו משום דאסור לשורפו מדרבנן משום מוקצה דאסור לטלטלו אבל אין לומר
דמיירי בשביטלו דמ"מ מדרבנן מצוה לשורפו והוי צורך היום דבמצוה דרבנן נמי שרינן
היכא דאיכא למימר מתוך ע"כ.

ובהא ס"ל להר"ן כהתוס' דבמצוה דרבנן נמי שרינן משום מתוך הילכך אע"פ דיש תקנה
מה"ת ע"י שיוציאו מרשותו כיון דמדרבנן לא סגי ליה בהכי לפיכך אם לא ביטלו מותר
לשורפו ומ"מ בביטלו בהא לא ס"ל כהתוס' ולא שרינן ליה לשורפו משום מתוך דאפי'
מצוה דרבנן נמי ליכא בשריפתו וכמ"ש"כ אלא משום שלא ישכח ויאכלנו כופה עליו את
הכלי וסגי ליה בהכי לפי שעה עד מוצאי יום טוב ולפי"ז נראה דאין לומר דבהוצאה
מרשותו סגי ליה מה"ת שלא לעבור על בל יראה כיון דרוב פוסקים ס"ל דלא אמרינן
מתוך אלא בצורך קצת אבל בשלא לצורך כלל לא אמרינן מתוך ומדאמר רבא ש"מ
לר"ע דלא אמרינן מתוך משמע דלמ"ד מתוך שרי לשורפו ביו"ט ואין להוכיח דתשביתו
מע"ט קאמר קרא והרי אפי' למ"ד מתוך א"א לשורפו ביו"ט כיון דיש לו תקנה ע"י
הוצאתו מרשותו ה"ל שלא לצורך כלל ולא אמרינן מתוך לכ"ע.

ועק"ל ע"ד הרמב"ן מהא דיליף ר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה מק"ו מנותר שאינו
בבל יראה ואמרו לו כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין דאם לא
מצא עצים לשורפו יהא יושב בטל והרי לדבריו ז"ל האי פלוגתא דר"י ורבנן ע"כ אינו
אלא באם אינו מוציא את החמץ מרשותו דאילו במוציאו מרשותו סגי ליה בהכי וא"צ
ביעור כלל וא"כ מאי קאמרי רבנן דסופו להקל הא אין סופו להקל דאם לא מצא עצים
לשורפו לר"י מחוייב להוציאו מרשותו דוקא ותחילתו וסופו להחמיר הוא.

וא"ת בהיכא שא"א להוציא את החמץ מרשותו ע"י איזה סיבה סופו להקל הוא באם לא
מצא עצים לשורפו לר"י הא מ"מ הרי איפשר להפקיר את רשותו שהחמץ מונח בו
והפקר אפי' בינו לבין עצמו מהני מן התורה לדעת רוב פוסקים חוץ מהרמב"ם כמ"ש"ל
בדיני חמץ והרי איפשר להפקיר את רשותו שהחמץ מונח בו והא תקנה זו איפשר לעולם
וא"א לשום מניעה למונעו מלהפקיר רשותו ואם נאמר לדעתו ז"ל כמו דגלי קרא
דבקיבל עליו אחריות על החמץ עובר על ב"י ה"נ ברשות שאינו שלו אלא שקיבל עליו
אחריות כגון שהוא שוכר או שואל עליו ואף ע"פ שאין דין שומרין בקרקע ובמחומר
לקרקע מיירי שקיבל עליו אחריות בפירוש כדידיה דמי לענין בל יראה ועובר עליו כמו
שעובר על חמץ בכה"ג וכמו דלא מהני הפקר וביטול בחמץ שאינו שלו אלא שקיבל
עליו אחריות וכמ"ש למעלה ואף ע"פ שביטל והפקיר אכתי עובר עליו דאמאי חל

הביטול וההפקר דהא בלא"ה לאו דידי' הוא וכמש"כ שם ה"נ ברשות כה"ג לא מהני ביה הפקר וא"כ משכחת לה סופו להקל בדינו של ר"י.

דהא ליתא דמנין לנו זאת ללמוד בדבר זה את הרשות מגוף החמץ תדע דהא כתב רחמנא גבי חמץ לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים וגבי רשות כתב נמי ביתך וגבולך למעוטי של אחרים לפ"ד הרמב"ן ותרתי ל"ל נילף הרשות מהחמץ או החמץ מהרשות דשל אחרים לית לן בה אלא וודאי לא גמרינן להו מהדדי ועוד בלא"ה לא מסתבר למילפינהו מהדדי.

ואם נאמר דהרמב"ן כדברי ר"י ז"ל ס"ל דלאו דבל יראה ובל ימצא ה"ל ניתק לעשה ובמשהה ע"מ לבערו לית לן בה ושפיר דמי אפי' לכתחילה אם מבערו לבסוף קודם שיעבור עליו כל ימות הפסח מיהו ה"מ במבערו לבסוף דאז מקיים העשה דתשביתו שניתק אליה אבל אם לא מבערו לבסוף אלא שעושה לו איזה תקנה אחרת שאינו עובר ע"י תקנה זו בבל יראה כגון בחמץ שקיבל עליו אחריות וייחד לו בית או עשה לפניו מחיצה עשרה בתוך ימי הפסח נהי דמהני ליה מלעבור על בל יראה מכאן ולהבא ע"י תקנות הללו אפ"ה אין זה מוציאו מאיסור בל יראה דלמפרע משנכנס פסח עד עתה דאינו מצילו מלעבור עליו למפרע אלא העשה דהשבתה שניתקו אליה והרי אין העשה דהשבתה אלא בשריפה לר"י ובכל דבר שאתה משביתו לרבנן ומ"מ מבערו מן העולם לגמרי אבל כל היכא דהחמץ בעין אלא שעושה לו תקנה ע"י דבר אחר שמהני שלא לעבור על בל יראה וב"י נהי דמהני להבא אבל על שעבר לא תיקן ע"י ז' וכמ"ש למעלה ולפי"ז חמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות אם לא עשה לו תקנות הללו דייחד לו בית או מחיצה עשרה קודם הפסח א"א לו לעשות לתקנות הללו בתוך הפסח דא"כ עובר על בל יראה לשעבר אלא מחוייב להשביתו ולבערו מן העולם דוקא כדי לתקן את הל"ת לשעבר ע"י העשה שניתקו אליה שהוא ע"י השבתה והעברה מן העולם דוקא וכי מהני ייחד לו בית או מחיצה עשרה בשעשאן קודם הפסח דוקא אבל בתוך הפסח לא משום דלא מהני למפרע וה"ה נמי להאי תקנה דמוציאו מרשותו לשעבר לא מהני ואם לא עשאו קודם שנכנס פסח מחוייב להשביתו ולבערו דוקא משום לשעבר דאין לו תקנה אלא ע"י עשה דהשבתה דוקא.

והשתא א"ש הא דאמר לר"י כל דין כו' דאם לא מצא עצים לשורפו ישב בטל דכיון דבתוך הפסח אין לו תקנה על למפרע אא"כ משביתו לגמרי ואע"פ שעל להבא במוציאו מרשותו סגי ליה מ"מ משום לשעבר מחוייב להשביתו דוקא ולרבנן במשביתו בכל דבר סגי על לשעבר ולר"י לא סגי ליה בהכי אלא בשריפה דוקא דאין עשה דהשבתה שניתקו אליה לאוי דבל ירא' ובל ימצא אלא בשריפה וכיון דמשום להבא במוציאו מרשותו סגי ואינו צריך השבתה אלא משום לשעבר בלבד לרבנן אם לא מצא עצים לשורפו והוא לא הוציאו מרשותו ולא ביטלו קודם הפסח כיון דמקיים מצות עשה דתשביתו בכל דבר מחוייב להשביתו דוקא משום לתקן לשעבר אבל לר' יהודה דאין מצות השבתה אלא בשריפה דוקא היכא דלא מצא עצים לשורפו כיון דאם יבערנו מן העולם שלא ע"י שריפה כגון מפרר וזורה לרוח או מטיל לים לא מהני ליה לתקן לשעבר וכיון שכן א"צ לבערו מן העולם כלל דאי משום לשעבר הא ביעור שלא ע"י שריפה אינו מתקנו ואי

משום להבא א"צ ביעור ובמוציאו מרשותו לחוד סגי נמצא דינו של ר"י סופו להקל בלא מצא עצים לשורפו דלרבנן בע"כ צריך לבערו מן העולם כיון דע"י ביעור שלא ע"י שריפה מקיים לעשה דתשבתו לפיכך צריך לבערו משום לשעבר ולא סגי ליה במוציאו מרשותו אבל לרבי יהודה דאין ביעור חמץ אלא שריפה דוקא ובמבערו מן העולם שלא ע"י שריפה לא מקיים לעשה דהשבתה ואינו מתקן ע"ז לשעבר בלא מצא עצים לשורפו במוציאו מרשותו סגי דהא ע"י הוצאה זו נמי מתקן להבא מלעבור על בל יראה כמו ע"י ביעור ואי משום לשעבר הא במבערו מן העולם שלא ע"י שריפה נמי אינו מתקן לשעבר הרי דינו של ר"י סופו להקל בלא מצא עצים לשורפו דלרבנן ע"כ צריך ביעור מן העולם משום לשעבר ולר"י כיון דאין ביעור זה מתקנו לשעבר אלא להבא לחוד במוציאו מרשותו נמי סגי להבא וביעור זה ל"ל ובהכי נ"ל דאלת"ה תקשה לסברת הרמב"ן דבמוציאו מרשותו סגי וא"כ הא פלוגתא דר"י ורבנן במה מבערו אי בשריפה דוקא או בכ"ד באינו מוציאו מרשותו הוא דוקא וכי בשופטני עסקינן שאיפשר לו להוציא מרשותו וסגי ליה בהכי והוא אינו מוציאו אלא מאבדו מן העולם ומצות השבתה שהוא ע"י ביעור מן העולם היכי משכחת לה ועוד לרבנן דאמרי במפרר וזורה לרוח או מטיל לים הוי מצות השבתה הרי כשמוציאו מרשותו להטילו לים או לרוח הא סגי ליה בהכי ול"ל תו לזרותו ולהטילו.

אם לא שתאמר במטילו לים שברשותו ובזורה ברשותו לרוח הא אין אלו אלא דברי רוח אלא וודאי ש"מ כדאמרן דלא מהני מוציאו מרשותו אלא במוציאו קודם הפסח אבל בתוך ימי הפסח לא סגי ליה בהכי משום לשעבר אלא בהשבתה וביעור מן העולם דוקא. אלא שכבר נתברר בראיות רבות שאי איפשר לומר כן דהמשהה את חמצו ע"מ לבערו דאינו עובר עליו וכסברת ר"י ז"ל וא"כ צריכים אנו לחזור על כל הצדדים לקיים את דברי הרמב"ן בזה בשינוי' רוויחא כי דבריו מוכרחים מן מה שהוכיח הוא ז"ל דאל"כ ביתך וגבולך דכתב רחמנא למה לי ועוד אביא ראיה לדבריו ז"ל לפנינו בס"ד: ומה שנ"ל בזה הוא זה דוודאי אע"ג דמהני לענין שלא לעבור על בל יראה וכבל ימצא במוציאו מרשותו משום דגבי אזהרה שלהן כתב רחמנא ביתך וגבולך וכל שאינו בביתו וגבולו שוב אינו עובר עליו ואפי' במוציאו מרשותו בתוך הפסח סגי ליה בהכי כיון דעכשיו אינו נמצא בביתו ולא נראה בגבולו שפיר דמי דהא לא קרינן ביה לא ימצא בבתיכם ולא יראה בכל גבולך כיון דאינו ברשותו מעתה אבל מ"מ לענין מצות השבתה אינו כן אלא כל היכא שמוציאו מרשותו קודם איסור' שהוא קודם שש שעות של ע"פ א"נ אפי' מוציאו מרשותו לאחר זמן איסור' ואפי' בתוך הפסח אלא שעדיין לא החמיץ שוב לא חל עליו מצות השבתה מה"ת אפי' לאחר זמן איסור' ולאחר שהחמיץ וא"צ להשביתו ולבערו מן העולם כלל אבל אם היה ברשותו לאחר שהחמיץ לאחר זמן איסור' מעתה חלה עליו מצות השבתה ולא סגי ליה מעתה בהוצאה מרשותו וה"ט משום דכתי' אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם והאי השבתה היינו ביעור מן העולם אי לר"י בשריפה אי לרבנן בכל דבר ומשמע מבתיכם כשהוא ברשותך ביום הראשון שהוא לאחר זמן איסורו אתה חייב להשביתו ולבערו מן העולם דוקא ולא סגי ליה בהוצאה מרשותו.

והשתא ניחא הא דאמרו לו לר"י כל דין שאתה דן כו' לא מצא עצים לשורפו יהא יושב בטל ממצות השבתה קאמרי דישב בטל דאף ע"ג דמחוייב להוציאו מרשותו אם לא מצא עצים משום שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא דלהא אפי' בפסח נמי סגי ליה ובע"כ מחוייב להוציאו מרשותו כדי להנצל מאיסור דב"י דלהבא דאילו לשעבר אין לו תקנה מ"מ ישב בטל ממצות השבתה דאין מצותו אלא בשריפה דוקא ואתי שפיר נמי הא דק"ל כיון דבמוציאו מרשותו סגי ליה א"כ השבתה מן העולם היכי משכחת לה דלאחר זמן איסור' מחוייב להשביתו אם החמץ ברשותו ולא סגי לי' בהוצאה מרשותו וניחא נמי הא דדייק רבא מדאמר ר"ע תשביתו מעי"ט דאי ב"ט הא כתי' כל מלאכה לא תעשו דש"מ דס"ל דלא אמרינן מתוך דאי אמרינן מתוך אפי' ב"ט נמי דהא הבערה לצורך הוא דכיון דחל עליו מצות השבתה כבר ועדיין החמץ בביתו וברשותו לא סגי ליה במוציאו מרשותו משום מצות השבתה ואי ס"ל מתוך וודאי שרי משום דלצורך הוא משום מצות השבתה ובהכי נמי ניחא לר"י הגלילי דס"ל דחמץ מותר בהנאה ולדידי' הפקר גמור מהני אפי' בתוך הפסח דהא מה דלא מהני ביטול לדידן בתר זמן איסורו הוא מטעמא דכיון דאיסור בהנאה לאו ברשותיה קאי ולא מצי מבטל ליה אבל לדידיה כיון דמותר בהנאה ברשותיה קאי וממונא דידיה הוא ונהי דלא מהני לדידיה ביטול מה"ט גופיה דכיון דדידיה הוא וברשותיה קאי א"א לצאת מרשותיה ע"י גילוי דעתיה דביטול.

אפ"ה הפקר גמור וודאי מהני והרי יכול להפקירו כיון דדידיה הוא חל עליו הפקר גמור וכן לר"ש דס"ל חמץ שעבר עליו הפסח שרי בהנאה וס"ל בפ' מרובה ובפ' הזהב דבר הגורם לממון כממון דמי והרי כל חמץ בפסח אע"ג דאיסור בהנאה גורם לממון הוא הואיל ושרי לאחר הפסח וכיון דלדידיה גורם לממון כממון דמי כל חמץ בפסח ברשותיה קאי ומצי להפקירו אפי' לאחר זמן איסור' וכמשכ"ל בסימנים הקודמים.

\$ציור בספר\$ ואם כן לר"ה ור"ש היכי משכחת לה למצות השבתה שמבערו מן העולם לגמרי טורח זה למה אטו בשופטני עסקינן שיכול לתקן ע"י הפקר בעלמא וטרח נפשו לבערו מן העולם. אבל למש"כ אתי שפיר דלאחר איסור' לא סגי בהפקר אלא לענין שלא לעבור על בל ירא' ובל ימצא אבל לענין מצות השבתה כיון שלא הפקירו קודם זמן איסור' לא סגי ליה אא"כ משביתו מן העולם לגמרי והיינו מצות השבתה דכת' רחמנא.

ובהכי נמי נ"ל קושיא עצומה מה שיש לי להקשות בהא דאמ' חכמים לר"י כל דין כו' לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל דתמה על עצמך אמאי ישב בטל דהרי לענין שלא לעבור על לאוי דבל יראה ובל ימצא אם מבערו מן העולם ע"י איזה ענין שיהיה שוב בוודאי אינו עובר עליו מכאן ולהבא דכיון שנאבד החמץ מן העולם שוב אינו נראה ולא נמצא א"כ אפי' לר"י דאמר אין ביעור חמץ אלא שריפה כל היכא שאין בידו לשורפו ולקיים מצות שריפה אפ"ה מחוייב לבערו מן העולם ע"י ענין אחר כדי שלא יעבור עוד בבל יראה ובבל ימצא על להבא ואע"ג דאינו יוצא ידי חובת השבת ע"י שמבערו שלא ע"י שריפה מ"מ מהני ליה שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא להבא במבערו בכל ענין וכיון דמהני ליה מחוייב לבערו באיזה ענין שיהיה ולהוציאו מן העולם דאטו מאן דאי אפשר לו למיעבד תרתי מצוה חדא מצוה נמי לא יעביד בתמיה וא"כ אם לא מצא עצים

לשורפו כמו שלרבנן מבערו מן העולם בכל דבר שיכול להשביתו ומקיים בזה מצות השבתה ה"נ לר"י אף ע"פ שאינו מקיים עי"ז למצות השבתה אפ"ה מחוייב לבערו מן העולם בכל דבר שבידו משום איסור בל יראה ובל ימצא ולא נחלק ר"י על חכמים אלא בדאיפשר בשריפה אבל בלא איפשר כגון שלא מצא עצים לשורפו מבערו בכל דבר בע"כ ובהא ר"י וחכמים שוין א"כ אין כאן סופו להקל אפי' לר"י ומאי קאמרי רבנן לר"י לא מצא עצים כו' הא לא ישב בטל ומחוייב לבערו מ"מ לר"י כמו לרבנן.

אלא וודאי כמ"ש דלענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא במוציאו מרשותו אפי' לאחר זמן איסור' ואפי' בתוך הפסח נמי מהני אבל לענין מצות השבתה כל שלא הוציאו מרשותו קודם זמן איסורא שוב אין לו תקנה בענין אחר אלא בהשבתה ולא סגי ליה במוציאו מרשותו משום מצות השבתה ואם לא מצא עצים לשורפו לרבנן דס"ל דמצות השבתה בכ"ד לא סגי ליה במוציאו מרשותו אלא מחוייב להשביתו בכל דבר אבל לר"י דבמשביתו בכ"ד אינו מקיים למצות השבתה א"צ להשביתו ואי משום בל יראה ובל ימצא הא במוציאו מרשותו נמי סגי ליה נמצא דינו של ר"י סופו להקל בע"כ בל"מ עצים לשורפו.

ומ"מ אין להוכיח מכאן דבמוציאו מרשותו עכ"פ מהני לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא וכדברי הרמב"ן ז"ל דאל"כ אין בדינו של ר"י סופו להקל כלל דבלא מצא עצים לשורפו מ"מ לא ישב בטל דמשום לאוי דבל יראה ובל ימצא ע"כ מחוייב לבערו בכל דבר כיון דאין להם תקנה בענין אחר.

דהא וודאי יש לדחות דאפי' את"ל דלא מהני במוציאו מרשותו אפי' לענין לעבור על בל יראה ובל ימצא אפ"ה משכחת לה בדינו של ר"י סופו להקל בלא מצא עצים לשורפו וה"ד בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות דסגי להו בייחד לו בית או מחיצה עשרה וכמש"ל וה"נ כמו שהני ב' תקנות מהני להו קודם זמן איסורא ה"נ מהני לבתר זמן איסורא ואפי' בתוך הפסח נמי מהני לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא אבל למצות השבתה לא מהני אלא לרבנן בלא עשה לב' תקנות אלו קודם זמן איסורא שוב לא מהני בהן למצות השבתה אלא משביתו בכל דבר דהא גם בחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות נוהג מצות השבתה וכמש"ל סימן ע"ח ולר"י משביתו בשריפה דוקא ואם לא מצא עצים לשורפו בע"כ ישב בטל ממצות השבתה ואי משום בל יראה ובל ימצא בייחד לו בית או מחיצה עשרה סגי ליה וא"צ לבערו מן העולם נמצא דינו של ר"י סופו להקל לגבי חמץ זה בלא מצא עצים לשורפו ודע שאין זה סותר למש"כ למעלה בתחילת ס' ע"ז והמבין יבין מעצמו ומ"מ לא תקשה מכאן לפירש"י והרמב"ם דס"ל דבחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות לא מהני ייחד לו בית ומחיצה עשרה וכ"ש שלא מהני בחמץ שלו במוציאו מרשותו ואכתי בכה"ג אפי' בבל יראה ובל ימצא נמי עובר וא"כ הא אין בדינו של ר"י סופו להקל כלל דאפי' לא מצא עצים לשורפו מחוייב לבערו מן העולם בכל דבר ואפי' לר"י משום בל יראה וב"י.

הא לק"מ דהא לפירש"י הא דאר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה אינו אלא קודם זמן איסורא אבל לבתר זמן איסורא איהו נמי מודה דהשביתו בכל דבר וכל דינו של ר"י אינו אלא במפרש ויוצא בשיירא קודם זמן איסורא וכמו שפי' רש"י בדף כ"א א"כ בלא

מצא עצים לשורפו בע"כ דינו של ר"י סופו להקל וא"צ לבערו כלל משום בל יראה ובל ימצא דלא חל עליו עד הפסח ויכול לבטלו בע"פ בכ"מ שהוא ואילו מצות השבתה חל עליו ל' יום קודם הפסח ששואלין ודורשין בה' פסח וכמו שפירש"י שם והרמב"ם י"ל דאיהו ז"ל נמי כרש"י ס"ל בהא וכי קאמינא אנא לדעת כל רבוותא שחולקין על פירש"י ומפרשין להא דר"י בלאחר זמן ביעורו הוא דהוי דוקא בשריפה והוכיחו כן בראיות א"כ הא וודאי יש ראייה לדברי מהא וכדאמרן \$ציוור בספר\$ ואי קשיא לך למאי דפ"י תקשה לך הא דפריך בפ"ק דפסחים ולבתר איסורו לא מצי מבטל ליה והתניא היה יושב בבה"מ ונזכר שיש לו חמץ בתוך ביתו מבטלו בלבו אחד שבת ואחד י"ט והא י"ט לבתר איסורא הוא והרי למאי דס"ד דאפ"י למצות השבתה נמי מהני ביטול ואפ"י לבתר איסורא א"כ קשה מצות השבתה דלר"י בשריפה ולרבנן בכל דבר שיכול להשביתו היכי מ"ל כיון דביטול מהני לעולם אפ"י בתוך הפסח ואפ"י למצות השבתה וי"ל דהוי מצי למימר ולטעמיך וכדאמרן אלא כן דרך הגמרא דמצי למימר ולטעמיך ולא קאמר לה כמ"ש התוס' במקומות אין מספר ואף ע"ג דקאמר התם דיקא נמי דקתני ה"י יושב בבה"מ ש"מ ולא קאמר נמי דיקא נמי מהא דאמרן לא חש לומר דיקא נמי אלא מה דדייק לה מגופא דברייתא עצמה אבל האי דיקא נמי דממקום אחר הוא לא חש למימר ליה: ועתה נבא לעיקר הנידון הנה הוכחת הרמב"ן נכוחה שכתב וכן הדבר כו' א"כ למה נאמר בתיכם ולמה נאמר גבולך כו' ועוד שהביאו ראייה הרמב"ן והר"ן שם מן המכילתא דתניא התם בתיכם למה נאמר לפי שנאמר בכל גבולך שומע אני כמשמעו ת"ל בתיכם מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי אע"פ שהוא יכול לבערו אבל אינו ברשותו יצא חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל וחמץ שנפל עליו מפולת אע"פ שהוא ברשותו אבל אינו יכול לבערו ופ"י שהיה במשמע ולא יראה לך בכל גבולך שלא נניח חמצנו בכל גבולנו אפ"י בבית של נכרי לכן בא בתיכם להוציא ביתו של נכרי ולמדנו מברייתא זו וכו' עד בפ"י גמרא דפסחים וכמשכ"ל משמו וזה שסיימו בברייתא שכתבנו יצא חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל מהיקש בתיים וגבולין קאמר דמה בגבולין מותר דכתיב לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה אף בתיכם נמי מותר ומוציא נמי חמץ שנפלה עליו מפולת גדולה שאין בידו לפקח הגל והוא אבוד ממנו ומכל אדם שהוא מותר דלא קרינן ביה שלך ע"כ.

ואע"פ שהרא"ש מפרש שם לההיא מכילתא בענין אחר דבריו תמוהין וגם דעת הגאונים שהביא שם הרא"ש נ"ל שהוא כדעת הרמב"ן אע"פ שהרא"ש סבב דבריהם לענין אחר א"א לומר כן. גם ה"ר יונה הבין דברי הגאונים ע"ד זו ובזה דבריו פשוטים ומובנים.

ואעתיק דברי הרא"ש שם בפ"ק דפסחים וז"ל יש מן הגאונים שאמ' ישראל שהפקיד חמצו אצל נכרי או אצל ישראל חבירו וקיבל עליו הנפקד אחריות הנפקד חייב בביעורו ולא המפקיד אף ע"פ שהוא שלו כיון שאינו ברשותו והביאו ראייה ממכילתא דתני' התם בתיכם למה נאמר לפי שנא' בכל גבולך שומע אני כפשוטו ת"ל בתיכם מה ביתך ברשותך אף גבולך ברשותך יצא חמצו של נכרי ברשות ישראל שהוא בביתו ואינו יכול לבערו יצא חמצו של ישראל ברשות הנכרי שהוא שלו ואינו ברשותו והר"י היה אומר דלעולם ברשות המפקיד וחייב לבערו מה"ת כדאמר בפ' מרובה וגונב מבית האיש ולא מבית הקדש כ"מ בשם הר"י ז"ל ולא הבנתי ראייתו וגם לא כת' לפרש הא דמכילתא

שהביאו ממנו ראייה ונ"ל דבר פשוט הוא דאע"פ שהנפקד קיבל עליו אחריות מ"מ עיקר הממון של הבעלים הוא וכיון שהשאלו נפקד ביתו לשמירת ממון קרינן ביה ביתו וההיא דמכילתא איירי בנכרי שהלוה לישראל על חמצו כדתנן בפ' כ"ש ע"כ.

ואני אומר לפי הבנת הרא"ש בדברי הגאונים דהא דהמפקד פטור מן הביעור אחריות הנפקד הוא שגרמה לו לפוטרו מן הביעור קשה דא"כ אמאי מסיימי הנפקד חייב בביעורו ולא המפקד אע"פ שהוא שלו כיון שאינו ברשותו אמאי תלו טעמא משום כיון שאינו ברשותו הא מש"ה לא נפטר המפקד מן הביעור ואם לא קיבל עליו הנפקד אחריות המפקד חייב לבערו אע"פ שאינו ברשותו ואפי' אם ת"ל דאין אחריות הנפקד לחוד גורם לפטור את המפקד אא"כ הוא ברשות הנפקד ג"כ אבל אם הוא ברשות בעלים אין אחריות של חבירו פוטר את הבעלים מן הביעור כמו שאין קבלת אחריות של ישראל בחמץ של נכרי מחייבו בביעור אא"כ הוא ברשות ישראל אבל אם הוא ברשות נכרי אין קבלת אחריות של ישראל מחייבו בביעור והיינו דתניא ייחד לו בית אינו זקוק לבער דפי' ר"ת ורוב פוסקים דאפי' קיבל עליו אחריות אינו זקוק לבער דה"ל כמ"ע אחריות ע"ח של נכרי בביתו של נכרי ש"מ דאינו ברשותו של נפקד אפי' להחמיר עד דאיכא תרתי קיבל עליו אחריות והוא ברשותו של נפקד אבל בחדא לא כ"ש שאינו ברשותו של נפקד להקל ולפטור את המפקד מן הביעור אלא בתרתי אפ"ה כיון דרשות הנפקד לחוד לא מהני ופוטרו את המפקד אלא ברשות וקיבל עליו אחריות תליא מילתא הל"ל אע"פ שהוא שלו כיון שאינו ברשותו וקיבל עליו אחריות הנפקד ואמאי שבקי לקיבל עליו אחריות שהוא העיקר הגורם לו לפטור את המפקד מן הביעור ועוד לפי הבנת הרא"ש בדברי הגאונים דקבלת אחריות של הנפקד היא הגורמת למפקד לפוטרו מן הביעור מאי ראייה מהא דתניא במכילתא יצא חמצו של ישראל ברשות נכרי שהוא שלו ואינו ברשותו הא לא נזכר במכילתא כלל מקיבל עליו אחריות הנכרי ולא תלו טעמא אלא משום שאינו ברשותו בלבד.

ועוד בע"כ א"א לפרש את המכילתא בקיבל עליו אחריות דהא תני תרתי בבא יצא חמצו של נכרי ברשות ישראל שהוא בביתו ואינו יכול לבערו יצא חמצו של ישראל ברשות נכרי שהוא שלו ואינו ברשותו ובע"כ רישא וסיפא בחדא גוונא מיירי ואי ההיא בבא דיצא חמצו של ישראל ברשות נכרי מיירי בקיבל עליו אחריות רישא דיצא חמצו של נכרי ברשות ישראל מיירי נמי בקיבל עליו אחריות א"כ הא וודאי ישראל הנפקד חייב לבערו כיון שהוא בביתו וברשותו וקיבל עליו אחריות ועוד היאך איפשר שיטעו הגאונים בזה דהא אף ע"פ שקיבל עליו הנפקד אחריות וגם הוא בבית הנפקד אין כ"ז מוציא את הממון מרשות הבעלים וכמש"כ הרא"ש עצמו שדבר פשוט הוא דאף ע"פ שקיבל עליו הנפקד אחריות מ"מ עיקר הממון של הבעלים הוא ודבר פשוט הוא יותר מביעתא בכוחה והיאך חשד הרא"ש את רבותינו הגאונים שדבריהם דברי קבלה הן ומהן תצא תורה לכל ישראל וכמו שהעיד עליהן הרמב"ן בהרבה מקומות בחיבוריו ואחר כל השבח הזה יטעו בדבר פשוט כזה וגם לפי הבנת הרא"ש דברי ה"ר יונה ז"ל הם כחלום הצריך פתרון ואין דרכו של הר"י לדבר דרך רמז וחיזקה רק לפרש דבריו היטב בכל מקום כידוע: אבל הדבר פשוט בעיני שאין כוונת הגאונים לפטור את המפקד מטעמא דקבלת אחריות של הנפקד דזה אינו לא מעלה ולא מוריד כלל לענין פטור

המפקיד דאכתי ממונא דידיה הוא אע"פ שהנפקד קיבל עליו אחריות כמו בלא קיבל עליו אחריות ועיקר פטור המפקיד בהא לחוד תליא הואיל ואינו ברשותו וכמו שמסיימי הגאונים ז"ל ולא הזכירו הגאונים בדבריהם קבלת אחריות של הנפקד אלא משום הא דכתבו שהנפקד חייב בביעורו והיינו דוקא בקיבל עליו אחריות אבל בלא קיבל עליו אחריות אע"פ שהוא ברשותו אינו חייב לבערו וכדאמרינן שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ומשום סיפא דהפקידו אצל ישראל חבירו דהנפקד חייב לבערו מש"ה נקטו וקיבל עליו אחריות ולא ארישא דהפקידו אצל נכרי קאי דכיון דהנפקד לאו בר מעבר על בל יראה הוא משום פטור המפקיד משום הוציאו מרשותו לחוד סגי ל' וגם ה"ר יונה הבין דברי הגאונים ע"ד שפי' והשתא דבריו פשוטים ומובנים היטב וה"ק דלעולם ברשות המפקיד וחייב לבערו מה"ת ואע"ג דכתיב בבתיכם לאו דוקא בביתו אלא כל שהוא ברשותו אפי' הוא בבית אחרים כאילו בביתו דמי הואיל ועיקר הממון שלו הוא והביא ראיה מהא דאמרינן וגונב מבית האיש ולא מבית ההקדש וכי הבית גורם לחיוב או לפטור אלא עיקר ממון הוא הגורם והרי ממון הדיוט המונח בבית הקדש ונגנב חייב הגנב בכפל וממון הקדש המונח בבית הדיוט ונגנב פטור הגנב מן הכפל.

וכדמוכח התם מההיא פלוגתא דקדשים שחייב באחריותו דמחייב ר"ש התם בכפל משום דס"ל דבר הגורם לממון כממון דמי אלמא אע"ג דתלי רחמנא בבית איש לאו בבית תליא מילתא אלא בבעל הממון תליא מילתא ה"נ ל"ש וזה ברור. ומה שטען הרא"ש כיון שהשאלו הנפקד בית לשמירת ממונו קרינן ביה ביתו דברי תימה הן הא מסיק הגמ' דשכירו' לא קניא מהא דתנן אף במקום שאמרו להשכיר לא לבית דירה אמרו מפני שמכניסין לתוכו ע"ז ואס"ד שכירות קניא כי קא מעייל לביתו דנפשיה קא מעייל ואע"ג דמשני דה"ט דייחד לו בית אינו זקוק לבער משום דאפקה רחמנא בלשון לא ימצא מי שמצוי בידך יצא זה שאינו מצוי בידך לאו משום דשכירות קניא לענין בל יראה אלא ה"ק כיון דקיבל עליו אחריות מן הדין לאו כלום הוא ולא ממונא דידיה הוא אלא דגלי לן רחמנא בקרא דלא ימצא דלא כתיב לך דאפי' בשל אחרים בקיבל עליו אחריות נמי עובר עליו ומדאפקה בלשון לא ימצא לקיבל עליו אחריות היינו דווקא במצוי בידך אבל בייחד לו בית אע"ג דשכירות לא קניא אפ"ה אין זה מצוי בידך אבל בהפקידו אצל אחר כיון דשאלה ושכירות לא קניא מפני שהשאלו הנפקד ביתו לשמירת ממונו לא קרינן ביה ביתך ואולי ס"ל להרא"ש כר' אפרים שכתב הגהת אשירי משמו בפ"ק דעכו"ם דלחומרא אמרי' שכירות קניא \$ ציור בספר \$ אבל מ"מ סוגיא דהתם לא משמע הכי דאמרי' התם ישראל ששכר פרה מכהן יאכילנה כרשיני תרומה ומינה דייק התם מסיפא דתני וכהן ששכר פרה מישראל אע"פ שמזונותיה עליו לא יאכילנה כרשיני תרומה דשכירות לא קניא דאס"ד קניא אמאי לא יאכילנה כרשיני תרומה פרה דידיה היא וא"א דשכירות כו' אכתי תקשה רישא אמאי יאכילנה כרשיני תרומה גם לא מצינו חבר לר"א בזה ואין כאן מקומו להאריך בזה.

ומ"ש הרא"ש דההיא דמכילתא איירי בנכרי שהלוה את ישראל על חמצו כדתנן בפרק כ"ש ע"כ ק"ל דהא ההיא דתנן התם נכרי שהלוה את ישראל על חמצו אחר הפסח מותר בהנאה מפרש בגמ' טעמא אי לאביי משום דב"ח למפרע הוא גובה ולרבא דאמר מכאן ולהבא הוא גובה בדא"ל מעכשיו דכיון דהגיע זמנו ולא פרעו איגלאי מילתא למפרע

דבתוך הפסח ברשות הנכרי הוי קיימא וכה"ג פשיטא דלא עבר הישראל בתוך הפסח על בל יראה וקרא למעוטי ל"ל ועוד אי ההיא דמכילתא בכה"ג מיירי דלא הגיע זמנו עד לאחר הפסח א"כ אכתי בימי הפסח בספק בל יראה קאי דילמא כשיגיע זמנו יפדה וקא עבר על בל יראה למפרע בתוך הפסח ועק"ל אי ההיא בבא דיצא חמצו של ישראל כו' בכה"ג מיירי א"כ ההיא בבא דיצא חמצו של נכרי ברשות ישראל נמי בכה"ג איירי שהלוה לו על חמצו ואי לאביי למפרע הוא גובה הא וודאי חייב לבערו קודם הפסח דילמא לא יפדנו הנכרי ונמצא עובר על למפרע וכן לרבא בדא"ל מעכשיו א"כ הא וודאי חייב לבערו מה"ט אלא וודאי פי' הרמב"ן במכילתא הוא עיקר ולא מיירי המכילתא כלל לא מהלוואה על חמצו ולא מקיבל עליו אחריות אלא חמצו של ישראל ברשות נכרי אינו עובר עליו מה"ת: וא"ת לדעת הרמב"ן מנ"ל דהאי בבתיכם ממעט לחמצו של ישראל ברשות נכרי דאינו עובר עליו דילמא לא קאי האי בבתיכם אלא ארישא דהוא קרא דלא ימצא דמרבין מיניה חמץ של נכרי שקיבל עליו אחריות כדאמרין התם ואהא קאי סיפא דקרא דבתיכם למעוטי ביתו ורשותו של נכרי אבל חמץ דידיה אכתי מנלן דכל שהוא ברשות נכרי דאינו עובר עליו דבשלמא לרב אשי דאמר התם דמלא ימצא נפק' לן אפי' בייחד לו בית מהני בחמץ שקיבל עליו אחריות כ"ש דמהני אם הוא בבית נכרי לגמרי דאינו עובר עליו ע"כ בבתיכם אחמץ של ישראל ברשות נכרי קאי דאינו עובר עליו אבל לרב פפא דלית ליה הא דר"א דמי שמצוי בידך דילמא האי בבתיכם אחמץ של נכרי שקיבל עליו אחריות דאיירי מיניה האי קרא דלא ימצא הוא דממעט בית נכרי אבל לא בחמץ של ישראל ברשות נכרי כדדריש לה במכילתא.

תירוץ לד"ז יש ללמוד מדעת התו' דאהיא דייחד לו בית אינו זקוק לבער כתבו בשם ר"ת דאפי' באחריות מיירי ומש"ה מפי'ק מלא ימצא דלא חשיב מצוי כיון דייחד לו בית ור"פ אית לי' מסברא כיון דייחד לו בית הוי כאילו קיבל עליו אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי ע"כ וכיון דהא מסבר' נ"ל ע"כ בבתיכם למעוטי חמץ שלו שבבית נכרי הוא דקא אתי ולמשכ"ל סי' פ"ו בלא"ה אתי שפיר וקרוב הדבר בעיני דהתוס' נמי כהרמב"ן ס"ל דמהא דבבתיכם קא ממעט המכילתא חמץ שלו שבבית נכרי וא"כ קשיא ההיא דמכילתא לר"פ מנ"ל דהאי בבתיכם ממעט לחמץ שלו דילמא לא קאי אלא אחמץ של נכרי לחוד שק"ע אחריות דמיירי מיניה רישא דקרא דלא ימצא לפיכך פי' דר"פ הא מסברא ס"ל וע"כ בבתיכם למעוטי חמץ דידיה § ציור בספר\$ דאלת"ה למה להו לפ' דר"פ אית ליה מסברא דילמא ל"ל כלל דייחד לו בית מהני ואפי' בקע"א על חמצו של נכרי בביתו של נכרי נמי ס"ל דע"ע א"ו כדאמרן אבל מ"מ לפי"ז סתמו דבריהם ביותר.

ונחזור לנ"ד הרי נתברר שדעת הגאונים נמי כדעת הרמב"ן והר"ן דחמץ של ישראל שהפקיד ברשות נכרי אע"פ שלא קיבל עליו אחריות אין הישראל עובר עליו מה"ת ומה שטען ה"ר יונה מהא דוגונב מבית האיש ולא מבית הקדש דלאו בבית תלי' מילתא אלא במי שהממון שלו ה"נ נימא הכי וכמו שפי' דבריו ז"ל אינו טענה כלל דודאי כל כה"ג לא מסרן הכתוב אלא לחכמים וגבי וגונב מבית האיש לא מסתבר לחכמי' למעט אם גנב חוץ לרשותו וביתו שיהא פטור מן הכפל אלא נראה להם לדרוש להאי מבית האיש אגוף הממון שיהא שלו וקרא אורחא דמילתא נקט שדרך ממונו של אדם להיות בביתו וברשותו אבל האי בתיכם דגבי חמץ משמע לרז"ל למדרש ביתו ממש למעוטי אם אינו

בביתו וברשותו דאינו עובר עליו דאס"ד דלמעוטי ממון של אחרים אתא בתיכם למה לי הא כבר כתיב לא יראה לך שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה וכה"ג צריכים אנו לומר במקומו הרבה בגמ' וא' מהן הוא בההיא שמעתא גופה דמעטט מלא יראה לך לחוד של אחרים ושל גבוה וכתבו התוס' דכאן ממעט מחד לך למעוטי נכרי וגבוה ובפר"י קאמר תרי עריסותיכם כתיבי חד למעוטי נכרי וחד למעוטי הקדש ותירצו במסקנא בד"ה משום דכתיב לך לך] בדוחק גדול ואני כתב' בחידושי דלק"מ דהתם שאני דודאי הא דמעטט מעריסותיכם היינו דווקא של נכרי או של גבוה אבל עיסה שאינו שלו אלא של ישראל אחר חייב בחלה בודאי והאי עריסותיכ' לאו למעוטי של אחרים אתי אלא של גבוה או של נכרי הילכך אי לא כתב רחמנ' אלא חד מיעוטא א"א לך למעטט של אחרים ושל גבוה לתרווייהו מחד מיעוטא אבל הכא הא דדרשינן מלך אבל אתה רואה של אחרים אין פי' אחרים נכרי דווקא אלא האי אחרים היינו דלאו דידי' אלא אפי' של ישראל אחר המופקד אצלו בביתו וברשותו ולא קיבל אחריות אינו עובר עליו וא"כ למה נקט כלל של גבוה פשיטא הא לאו דידיה הוא וה"ל בכלל אבל אתה רואה של אחרים דרישא וי"ל דסד"א דשל גבוה חשיב כדידיה הואיל ואי בעי מיתשיל עליה וכמ"ש התוס' בפא"ע (ד' מו) (ד"ה הואיל קמ"ל דלא אבל מ"מ ל"צ קרא למעוטי הא והא דמסיים בברייתא אין לי אלא בנכרי שלא כיבשתו כו' נכרי שכיבשתו מנין ע"ש לאו למימרא דאחרים היינו נכרי אלא משום דבעי לסיים נכרי שכיבשתו וגבי ישראל לא שייך למימר שכיבשתו נקט נמי רישא נכרי שלא כיבשתו דבאמת הוא נמי בכלל מיעוטי של אחרים כמו בישראל וכ"ש לאביי דמשני איפוך ניחא דלדידיה ה"ק אין לי אלא בנכרי שכיבשתו הוא דאסור בקיבל עליו אחריות תני נמי סיפא אגב רישא נכרי שלא כיבשתו וה"ה לישראל והא דדרשינן מעריסותיכם למעוטי דווקא של נכרי או של גבוה ולא של ישראל אחר ומלא יראה לך ממעטינן של אחרים דהיינו דלאו דידיה ואפי' של ישראל אחר במשמע לק"מ דחכמים דרשי המקראות כפי הנראה בעיניהם ומסתבר להן הילכך דרשי ללך דגבי חמץ למעוטי של אחרים ואפי' ישראל במשמע ולעריסותיכם לא מסתבר להו למעוטי של אחרים ואפי' של ישראל אחר אלא למעוטי של נכרי או של גבוה ועוד בלא"ה א"א למעוטי מעריסותיכם של אחר כיון דכתיב עריסותיכ' לשון רבים כולהו ישראל במשמע אבל גבי חמץ דכתיב לך לשון יחיד שפיר אמר שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של אחרים ואפי' של ישראל דהא לאו שלך הוא ועוד דגבי עריסותיכם א"א למעוטי של אחרים ואפי' של ישראל דא"כ תרי עריסותיכם ל"ל הא של נכרי ושל גבוה נמי בכלל של אחרים הן דהא לאו דידיה נינהו אבל גבי לך דלא כתיב אלא חד מיעוטי של אחרים ואפי' של ישראל נמי במשמע דהא לאו שלך הוא כ"כ בחי'.

והשתא נקטינן כהרמב"ן והר"ן לחומרא ואף הגאונים ז"ל הכי ס"ל וכמ"ש והמכילתא נמי לא מתפרשת אלא ע"ד ז"ל הילכך היכא דלא ביער חמץ קודם הפסח ומצא בתוך הפסח וא"א לו לבער כ"כ במהרה יוציאנו מרשותו ואם א"א בהוצאה מרשותו יפקיר את רשותו שהחמץ מונח בו דמעטה עכ"פ מועיל לו שלא יעבור על בל יראה ובל ימצא מה"ת עד שיהיה בידו לבערו ואז יבערנו ולא תקשה לך הא דפ"ק דפסחים דקאמר הבודק צריך שיבטל משום שמא ימצא גלוסקא יפה ודעתיה עלויה ופריך וכי משכח לה לבטלה ומשני דילמא משכח לה לבתר איסורא ולא ברשותיה קאי ולא מצי מבטל לה והשתא

מה בכך הא אפי' משכח לה לבתר איסורא הא אכתי אית לי' תקנה במוציא' מרשותו או במפקיר את רשותו שתי תשובות בדבר חזא דהא משום עשה דתשביתו לא סגי לי' בהכי כיון דלא הוציאו מרשותו קודם זמן איסורו לפיכך מבטלו קודם זמן איסורו דמהני נמי לעשה זו דהשבתה ועוד אפי' לבל יראה ובל ימצא מדרבנן לא סגי ליה בהוצאה מרשותו ומה"ט נכרי שהלוח את ישראל על חמצו אחר הפסח ד"ה עובר ואסור בהנאה אחר הפסח אע"פ שהוא ברשות הנכרי משום דמדרבנן עובר עליו וכדברי הר"ן ז"ל ועשו רבנן חיזוק לדבריהן כשל תורה וקנסו בעבר על בל יראה ובל ימצא דדבריהן כשל תורה לאסור בהנאה אחר הפסח ולפנינו יתבאר: סימן פד וממש"כ כסימנים שעברו למדנו כמה דברים ואבאר כל או"א בפ"ע חזא דאם מוציא החמץ מרשותו אפי' בתוך הפסח סגי ליה בהכי מה"ת לענין שלא לעבור עליו בבל יראה ובל ימצא ומ"מ לענין עשה דהשבתה ל"מ ליה בהכי ואם לא הוציאו מרשותו קודם זמן איסורו לא סגי ליה עד שיבערנו לר"י בשריפה דוקא ולרבנן בכל דבר שאתה משביתו.

ואף ע"ג שכתבתי למעלה דילפינן שאור דהשבתה משאור דראיה לכל מילי מ"מ הכא גלי קרא בהדיא דגבי ראיה במוציאו מרשותו סגי דכתיב לא יראה בכל גבולך ולא ימצא בבתיכם וכל שמוציאו מביתו ומגבולו תו ל"ל בה אבל גבי השבתה ה"ק ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם והאי השבתה היינו שריפה לר"י וכל דבר שמשביתו לרבנן אבל במוציאו מרשותו לא סגי ליה דאל"כ מצות השבתה זו לא משכחת לה וכמש"ל ויש ראיה לזה עוד מהא דיליף ר"י דאין ביעור חמץ אלא שריפה או מק"ו או מבנין אב מנותר והא איכא למיפרך מה לנותר שאין לו תקנה אלא בביעורו מן העולם לפיכך טעון שריפה תאמר בחמץ שיש לו תקנה במוציאו מרשותו וסגי ליה בהכי לדעת הגאונים וסייעתם וכ"כ מזה למעלה אלא וודאי דחמץ בפסח אם לא הוציאו מרשותו קודם הפסח נהי דיש לו תקנה בזה אפי' בתוך הפסח לענין שלא לעבור על בל יראה ובל ימצא לענין מצות השבתה אין לו תקנה אלא בביעורו מן העולם דוקא ואתי שפיר ק"ו ובנין אב דר"י.

אלא דאכתי יש לעיין בזה מסוגיא דרפ"ק דפסחים דיליף אביי דחמץ משש שעות ולמעלה אסור משום דתרי קראי כתיבי כתי' שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם הא כיצד לרבות י"ד לביעור והשתא בין לפירש"י שפי' דק"ל מדכתיב שבעת ימים כו' משמע אפי' שעה א' בתוך ז' ימים וכת' ביום הראשון תשביתו הרי שהה בו שעה א' בין לפר"י בתוס' דמיתורא דקרא או מדכתיב אך חלק פריך מאי פריך כיון דמצות השבתה ולא דבל יראה תרי מילי נינהו ובמוציאו מרשותו ליתיה בכל ימצא ואיתי' בהשבתה א"כ קרא דתשביתו אינו מיותר דהא איצטריך דבתוך הפסח לא סגי ליה במוציאו מרשותו עד דמשביתו לגמרי וגם אינו קושיא דשבעת ימים משמע אפי' שעה א' כו' דילמא בכל ימצא אף שעה א' במשמע אבל בהשבת' ליתא עד י"ט וכן מאך חלק לק"מ דילמא אף ע"ג דחלה בל יראה ובל ימצא מיד בכניסת ליל י"ט אפ"ה במוציאו מרשותו סגי ליה עד חצות היום של י"ט דחלה עליו מצות השבתה ואין לו תקנה אלא ביעור.

ונ"ל לדעת הגאונים וסייעתם דה"פ דהא דקאמר אביי כתי' ז' ימים שאור לא ימצא כו' הוא משום דכבר כתבתי בסי' הללו דילפינן בגז"ש שאור דהשבתה משאור דלא ימצא לכל מילי והשתא הכי ק"ל מדכתיב שבעת ימים שאור לא ימצא דמשמע דעובר על לאו דלא ימצא כל שבעה וכתוב אך ביום הראשון תשביתו שאור מ"ש ראשון דפרט ליה הרי דכמו שעובר על בל ימצא כל ז' ה"נ מצות השבתה כל ז' היא מ"ש דפרט קרא ליום ראשון במצות השבתה אלא לרבות י"ד אתא והאי ראשון קודם לכל שבעה קאמר.

וא"ת כיון דילפינן להא מילתא שאור שאור לגז"ש השבתה מלא ימצא נילף נמי איפכא לא ימצא מהשבתה מה השבתה משש שעות ולמעלה אף בל ימצא נמי משש שעות ולמעלה והא וודאי ליתא וכמש"כ כמה פעמים וי"ל דהא איתקוש השבתת שאור לאכילת חמץ ואכילת חמץ לאכילת מצה וכתוב בערב תאכלו מצות כדמסיק ולא קודם הערב וס"ל דהיקשא עדיף מגז"ש כדאמר ר' בפ' השולח (דף מא) ובפ"ה דזבחים (ד' מח) ואפי' למ"ד התם דגז"ש עדיף מהיקשא י"ל דשאני הכא דשנה עליו הכתוב שבעת ימים שאור לא ימצא ולא יראה לך שאור ולא יראה לך חמץ ז' ימים למימרא דז' ימים אין משש שעות ולמעלה לא ועוד יש ליישב בכמה גווני אבל אין להאריך עוד בזה וכולה סוגיא א"ש למאי דפירשתי ותו לא מידי: סימן פה ועוד יש ללמוד דחמץ שקיבל עליו הנפקד אחריות אין זה מגין ומציל על המפקיד מלעבור על בל יראה ובל ימצא אף ע"פ שהוא באחריות הנפקד ובביתו אפ"ה המפקיד נמי עובר עליו כיון דעיקר הממון של המפקיד וכן דעת הרא"ש ובהא כ"ע מודים וכמש"כ והרי השווינו את המחלוקת בין החכמים דאפי' הגאונים מודים בזה אלא שפוטרים את המפקיד מבל יראה הואיל והוציאו מרשותו ול"ק ביה ביתו וגבולו וכדעת הרמב"ן והר"ן ז"ל וא"ת כיון דבמוציאו מרשותו לחוד סגי א"כ כ"ש דאם קיבל עליו הנפקד אחריות והוא ברשותו דאין המפקיד עובר עליו דאטו משום קבלת אחריות של הנפקד מיגרע גרע.

וי"ל דנפקא מיניה דלמאי דהוי ס"ל להרא"ש והטור והאחרונים דקבלת אחריות של הנפקד ומה שהוא ברשותו בענין שהנפקד ראוי לעבור על בל יראה הוא הגורם להציל את המפקיד מלעבור עליו דכיון דכל כה"ג אוקמה רחמנא ברשות הנפקד לענין לעבור עליו בב"י לחומרא ה"נ לקולא נמי בתר נפקד אזלינן ואינו ברשותיה של מפקיד כלל ואיכא למימר בכה"ג דאפי' מדרבנן נמי א"צ ביעור ובהכי סגי ליה ואם הפקידו בכה"ג אצל הנכרי ועבר עליו הפסח מותר בהנאה כמו חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח וכדמשמע להדיא מדברי הפוסקים שהבינו הכי את דעת הגאונים ז"ל.

אבל למה שהוכחתי שאין כוונת הגאונים לפטור את המפקיד אלא משום הוצאה מרשותו לחוד אבל קבלת אחריות של הנפקד אינו מעלה ומוריד כלל להוציאו מרשות המפקיד וכיון דהכי הוא אם הפקידו אצל הנכרי אע"פ שקיבל עליו אחריות מדרבנן המפקיד עובר עליו ואע"פ שהוציאו מרשותו כיון דמ"מ עובר עליו מדרבנן ה"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואסור בהנאה ולפ"ז מש"כ רמ"א סי' ת"מ בקיבל עליו אחריות על חמצו של נכרי דחייב לבערו אפי' הפקידו ביד נכרי אחר וכתב עליו בספר מ"א ואם הישראל הפקידו אצל נכרי אחר וקיבל עליו אחריות הנכרי השני נ"ל דשרי דהא י"א

דאפי' חמצו של ישראל שהפקידו ביד נכרי וקיבל הנכרי אחריות שרי ואף דלא קי"ל הכי מ"מ בחמצו של נכרי שרי ע"כ.

וזהו לפי הבנתו בדברי הגאונים דקבלת אחריות של הנפקד מציל את המפקיד מלעבור עליו אבל לפי מש"כ דלא תליא מילתא בהכי אלא בהוציאו מרשותו לחוד סגי מה"ת אלא דבחמץ שלו אכתי עובר עליו מדרבנן ובחמץ של נכרי וקיבל עליו אחריות במוציאו מרשותו סגי ליה ואין עובר עליו אפי' מדרבנן לדעת הגאונים ור"ת והרמב"ן וסייעתו א"כ מ"מ"נ אי סמכינן על הגאונים וסייעתם במפקידו אצל נכרי א' אפי' לא קיבל עליו אחריות הנכרי השני נמי סגי ודלא כרמ"א ואי לא סמכינן עלייהו משום דמדברי רש"י והרמב"ם משמע דלא ס"ל הכי אפי' קיבל עליו אחריות הנכרי השני נמי לא מהני ולענין הלכה נ"ל דעכ"פ ראוי לסמוך ע"ד הגאונים בקיבל עליו אחריות ישראל על חמצו של נכרי והפקידו אצל נכרי אחר אע"פ שלא קיבל עליו אחריות הנכרי השני דמ"מ אחר הפסח שרי בהנאה הואיל דאפי' חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדרבנן משום קנסא בכה"ג דאין החמץ של ישראל אלא קיבל עליו אחריות לחוד והואיל ואינו ברשותו אפי' מדרבנן ש"ד ואפי' בתוך הפסח א"כ לאחר הפסח ראוי לסמוך עלייהו עכ"פ להתירו בהנא' והדבר ברור בעיני אילו הבינו האחרונים את דעת הגאונים שהביאו הרשב"א והרא"ש ואת דעת הרמב"ן והר"ן לאשורן דאפי' בתוך הפסח היו סומכין עליהם ואחר שנברר לנו פי' דבריהם ז"ל על אמיתתן בס"ד עכ"פ לאחר הפסח ראוי לסמוך עליהן להתירו בהנאה בכה"ג: סימן פו עוד יש לי להסתפק בהוא עניינא אי כמו דמהני הא דייחד לו בית להקל בחמץ של נכרי שקיבל עליו אחריות דה"ל כמקבל עליו אחריות על חמצו של נכרי בביתו של נכרי וכן דעת ר"ת ז"ל ה"נ נימא להחמיר ואם חמץ של ישראל מונח בבית נכרי דאין ישראל עובר עליו מה"ת דהא במוציאו מרשותו סגי ליה מה"ת וכדעת הרמב"ן וסייעתו ז"ל אפ"ה בייחד לו הנכרי בית עובר עליו וכן בחמץ של נכרי וקיבל עליו אחריות דמהני בייחד לו בית לנכרי אפי' מדרבנן וכ"ש במוציאו מרשותו לגמרי כגון שהפקידו אצל נכרי אחר אם קיבל עליו אחריות והפקידו אצל נכרי אחר אלא שהנכרי ייחד לו בית מי אמרי' דייחד לו בית להחמיר נמי אמרי' דמילת' היא ובחמץ שלו עובר עליו אכתי מה"ת ובשל אחרים אלא שקיבל עליו אחריות והפקידו אצל נכרי א' דמהני אפי' מדרבנן ושפיר דמי הואיל ואין החמץ שלו לגמרי אלא קיבל עליו אחריות לחוד וגם הוציאו מרשותו ל"ג רבנן וכמש"ל אפ"ה בייחד לו המפקיד בית אמרינן דמילתא היא ואפי' מה"ת עובר עליו דהא קיבל עליו אחריות ומחמת הייחוד ה"ל כמונח ברשותו א"ד לקולא אמרי' דייחד לו בית בשל נכרי וקיבל עליו אחריות מהני אבל לחומרא לא אמרינן ובחמץ שלו שברשו' נכרי אע"פ שייחד לו בית אין עובר עליו מיהא מה"ת ובשל אחרים אלא שקיבל עליו אחריות והפקידו אצל נכרי אחר דאפי' מדרבנן מהני ושפיר דמי אפי' ייחד לו הנכרי הנפקד בית נמי מהני ולית לן בה דע"י ייחוד בית ל"א דה"ל כמונח ברשותו ומסתברא דהא מילתא דייחד לו בית לקולא אמרי' ומהני בקיבל עליו אחריות על של נכרי לחומרא לא אמרינן.

דאלת"ה אלא בייחד לו בית לחוד תליא מילתא בין לקולא בין לחומרא ואע"ג דשכירות לא קניא מ"מ הכא שאני דאפקה רחמנא בלשון לא ימצא אכל שמצוי בידך קפדינן בין

להקל בין להחמיר א"כ בתיכם דכת' רחמנא בהאי קרא דלא ימצא דמשמע בית שלך הקנוי לך היכי משכחת לה הא באינו מצוי בידו לחוד תליא כולה מילתא.

אלא וודאי ש"מ דמצוי בידך לא קאי אלא אהא דחידש לך רחמנא בהאי קרא דלא ימצא דמדלא כתיב לך מרבין לחמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות לאסור ודוקא במצוי בידך לאפוקי ייחד לו בית אבל בחמץ שלו בעינן בתיכם הקנוי לו אבל באינו קנוי לו אע"פ שמצוי בידו אין עובר עליו. דהא ל"ל דמאי חזית דאזלת לקולא בתרווייהו אדרבא ניזול לחומרא ונימא דהאי מצוי בידך דגלי קרא לאיסורא מיירי מחמץ שלו שברשות אחרים אלא שייחד לו בית ובתיכם דמשמע הקנוי לך לאסור חמץ של אחרים שקיבל עליו אחריות שברשותו אלא שייחד לו בית דאע"ג שאינו מצוי אפ"ה אסור דבתיכם קרינן ביה כיון דשכירות לא קניא.

דהא ליתא דכיון דמהא לא ימצא דלא כתיב לך מרבין לשל אחרים שקיבל עליו אחריות א"כ הא דאינו מצוי דאתיא נמי מיניה לאפוקי ייחד לו בית עליה נמי קאי ומהשתא בתיכם הקנוי לך בע"כ אחמץ דידיה דרשינן ליה וייחד לו בית להחמיר לא אמרינן אפי' בחמץ דידיה כ"ש בקיבל עליו אחריות לחוד דא"נ תדרוש להחמיר בהאי גוונא בקיבל עליו אחריות לחוד דנפקא לך מהא דלא ימצא וממעט לשאינו מצוי בידך להחמיר דאם קיבל עליו אחריות והפקידו אצל נכרי אחר וייחד לו בית דאסור משום דמצוי בידך וכ"ש בחמץ שהוא שלו לגמרי אלא שהפקידו ביד אחר וייחד לו בית שאסור משום מצוי בידך ובתיכם להחמיר בחמץ של אחרים וקיבל עליו אחריות דלא מהני אם הוא ברשותו אלא שייחד לו בית לחוד דאכתי בתיכם קרינן ביה כיון דשכירות לא קניא.

דא"א לומר כן דהאי בתיכם אקיבל עליו אחריות לחוד קאי דעיקר קרא לא מיירי מיניה ולא אחמץ דידיה דמיירי עיקר מיניה אבל השתא דדרשינן לקולא ניחא דהרי הא דכתב רחמנא לא ימצא לך משום לאסור קיבל עליו אחריות הוא הרי לא אפקה רחמנא לאסור בקיבל עליו אחריות אלא במצוי בידך ובתיכם הקנוי לך מיירי בחמץ דידיה ודוקא בקנוי לך לגמרי ולא בייחד לו בית וכ"ש בקיבל עליו אחריות לחוד דבעינן הקנוי לך ולא במצוי בידך ע"י ייחד לו בית.

ועי"ל כיון דמצוינו דחידש לך קרא גבי חמץ שני דברים משא"כ בכל התורה כולה חדא דבקיבל עליו אחריות עובר עליו אע"ג דבכל דוכתא כה"ג לאו כלום הוא אפי' למ"ד דבר הגורם לממון כממון דמי דהא כל כמה דאיתיה הדרא בעינא כדאמרי' בגמ' וחדא דייחד לו בית מהני הכא אע"ג דלא מהני בכל דוכתא דהא שכירות לא קניא מסתבר' דשדינן חידושא אחידושא דאי אמרי' להחמיר בייחד לו בית דמהני כאן משא"כ בכ"מ ובקיבל עליו אחריות נמי הא גלי לך קרא הכא דכדידיה דמי משא"כ בכ"מ א"כ הרי כאן שני דברים של חידוש.

אבל אי אמרינן דבהא דמצוי בידך אזלינן להקל לא מיבעיא דאין כאן ב' דברים של חידוש אלא אפי' חידוש א' לחוד דחידש לך רחמנא שהוא בקיבל עליו אחריות לחוד הכא לגבי חמץ ה"ל כדידיה מיעטתי לחידוש זה דלא חידש קרא הא דקיבל עליו אחריות אא"כ מצוי בידו ולא בייחד לו בית וכל כה"ג דמי להא דאמרינן בכל דוכתא תפשת

מרובה לא תפשת תפשת מועט תפשת ה"נ אין לנו לתפוש ולהרבות במה דלא מצינו בקרא בהדיא שהחמיר כאן יותר מכל התורה כולה.

ותירוץ זה נ"ל עיקר דאילו אתירוץ קמא אכתי קשה איפוך אנא דלא ימצא מי שאינו מצוי בידך י"ל דקאי נמי אחמץ דידיה ואף ע"ג שהוא ברשותיה אלא שייחד לו בית לנפקד אין עובר עליו וכ"ש בקיבל עליו אחריות לחוד דמהני הא דייחד לו בית ובבתיכם הקנוי לו בחמץ דידיה בבית א' אף ע"פ שייחד לו בית למפקיד אינו עובר עליו כיון דשכירות ל"ק ובתר חד מינייהו אזלינן להקל או באינו מצוי בידו אע"פ שקנוי לו או באין קנוי לו אע"פ שמצוי בידו אלא שיש לדחות דלחומרא דרשינן ולא להקל מ"מ אכתי קשה נדרוש להחמיר בכה"ג דבמצוי בידך אע"פ שאינו ברשותו עובר עליו בין על חמץ שלו בקיבל עליו אחריות ובבתיכם בין שלו בין קיבל עליו אחריות להחמיר דבביתו לא מהני ייחוד אע"פ שאינו מצוי בידו.

א"נ האי בבתיכם אחמץ דידיה לחוד קאי דלא מהני ייחוד וכיון דהאי בבתיכם מיירי מחמץ דידיה נמי למעוטי ייחוד א"ש ומנ"ל לדרוש הא דאינו מצוי בידו להקל. ועי"ל דע"כ בחמץ דידיה בייחד לו בית אינו עובר עליו משום מצוי בידך שהרי גבי לא יראה כתיב נמי בכל גבולך דמשמע גבולו ורשותו שלו אבל במוציאו מרשותו שפיר דמי והתם לא מיירי משל אחרים וקיבל עליו אחריות דהא לך כתיב שלך אי אתה רואה ואפ"ה לא אסרה תורה אלא בגבולו ורשותו ולא במוציאו מרשותו אע"פ שייחד לו בית לא קרינן ביה גבולו כיון דשכירות לא קניא והכא לא כתיב לא ימצא לרבות מצוי בידו וש"מ דאפי' בחמץ דידיה אם אינו ברשותו הקנוי לו אע"פ שייחד לו בית ומצוי בידו אינו עובר עליו כ"ש בחמץ של אחרים וקיבל עליו אחריות דע"י מצוי בידו לחוד דאינו עובר על לא יראה וכיון דעל לא יראה אינו עובר בכה"ג ה"ה דאינו עובר על לא ימצא בכה"ג דהא ילפינן שאור דבל יראה ובל ימצא מהדדי בגז"ש בין להקל בין להחמיר כדאמרין בגמ' ובע"כ האי מצוי בידך לא תדרשיה אלא אקיבל עליו אחריות לחוד דלא איירי ביה קרא דלא יראה אלא קרא דלא ימצא לחודיה הילכך מסתברא כדכתיבנא דייחד לו בית להחמיר לא מהני מידי, כנ"ל: סימן פז ובעוד שאנו עוסקים בהא דאר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכ"א אף מפרר וזורה לרוח או מטיל לים ראיתי לברר דעת הפוסקים בזה.

הרי"ף והרמב"ם פסקו כרבנן וכן דעת הרבה פוסקים והתוס' כתבו נראה דהלכה כר"י דסתם לן תנא כוותיה בפ"ב דתמורה וכתב הרא"ש שכ"פ רש"י ואע"ג דשתיק ר"י אנן לא שתקינן דלא איתותב אלא מדברי עצמו וכ"פ בס"ה וכ"פ הר"ב וה"ר מדאמר רבא לעיל ש"מ אין ביעור חמץ אלא שריפה והגאונים פסקו כחכמים וכ"כ בה"ע והר"י ז"ל ואי משום סתמא דתמורה קי"ל בתרי מסכתות אין סדר וא"כ הלכה כרב"י ע"כ.

וק"ל הא בספ"ק דקידושין פסקו הרי"ף והרא"ש כר"א דאמר התם במתני' חדש בח"ל אסור מה"ת משום דסתם לן תנא כוותיה במסכת ערלה דתנן החדש אסור מה"ת בכ"מ וה"נ פסקו בפ' כ"מ כסתם משנה דתנן התם בירך על פירות האילן בפה"א יצא אע"ג דמ"ל בגמ' כר"י דאמר עיקר אילן ארעא הוא ודלא כרבנן דפליגי עליה במס' ביכורים ואע"ג דבתרי מסכתא הוא.

ובע"כ ה"ט משום דאע"ג דאין סדר למשנה וא"ל סתם ואח"כ מחלוקת הוא אפ"ה ההיא סתמא משוי ליה לההיא יחידאה דסתם לן תנא כוותי' כרבים ואע"ג דרבים פליגי עליה ה"ל כרבים לגבי רבים וספיקא הוי. ומדברי התוס' למדתי דבר זה וכמש"ל בדיני ברכות וכמ"ש אצלי בדיני חדש שלי.

וכיון דספיקא הוי לגבי חדש פסקו כר"א לחומרא ולגבי ברכות הא קי"ל ספק ברכות להקל לפיכך פסקו בבירך על פירות האילן בפה"א דיצא וא"כ ה"נ ה"ל למיפסק כר"י לחומרא דאין ביעור חמץ אלא שריפה כיון דההיא סתמא דתמורה נמי כרבים הוי וה"ל כרבים לגבי רבים ואזלינן לחומרא דבשריפה דחומרא הוא.

ונ"ל דה"ט דהגאונים והרי"ף שפסקו כרבנן להקל ולא חששו לדר"י וסתם משנה שלו לחומרא משום דק"ל דאהא דחזר ר"י ודן דין א' נותר ישנו בבל תותירו וחמץ בבל תותירו מה נותר בשריפה אף חמץ בשריפה וא"ל אשם תלוי וחטאת העוף הבא על הספק לדבריך יוכיחו שאנו אומרי' בשריפ' ואתה אומר בקבורה ושתק ר"י אם כן תקשה לרבנן דלדידהו לילפו מנותר דהא ליכא פירכא.

ואע"ג שכתב הרא"ש דלרבנן איכא למיפרך מה לנותר שכן קודש לכן ראוי להחמיר ולשרפם ושריפה חמורה כדאיתא בשילהי תמורה ואם רצה להחמיר ע"ע לשרוף את הנקברין רשאי ע"כ. מ"מ הדבר קשה למה לא השיבו רבנן לתשובה זו ששוה לכל והשיבו תשובה שאינו אלא לפ"ד ר"י לחוד ומשום קושיא זו מסתבר להגאונים דהאי ק"ו דר"י ודין אח' מנותר לחמץ שבשריפה אינו אלא למאי דס"ל לר"י עצמו אבל לפי האמת א"א ללמוד להא דחמץ מנותר כלל וכל מה שהשיבו התם רבנן אדבריו אינו אלא לומר דאפי' למאי דס"ל לר"י גופיה איכא נמי פירכא על דין זה דחמץ בשריפה ולפיכך במסקנא דאשכחו פירכא מדבריו סגי להו בהכי דאילו למאי דס"ל לרבנן בלא"ה אין דינו של ר"י דין.

ועתה אפרש הדבר והוא דהא איכא למיפרך אהא קל וחומר ובמה מצינו דר"י דמה לנותר שכן אין היתר לאיסורו תאמר בחמץ בפסח שכן קיל דיש היתר לאיסורו אחר פסח והא וודאי הא דיש היתר לאיסורו פירכא רבה היא וה"נ אמרינן בפ' א"ע (דף מד) משרת ליתן טעם כעיקר כו' מכאן אתה דן לכל התורה כולה מה נזיר כו' ויש היתר לאיסורו עשה בו טעם כעיקר כלאים כו' ואין היתר לאיסורו אינו דין כו' וה"נ אר"ש בספ"ק דקידושין דכלאים נוהגין בח"ל ק"ו מחדש שיש היתר לאיסורו כ"ש כלאים שאין היתר לאיסורו וא"כ ה"נ גבי חמץ איכא למיפרך הכי ובע"כ צ"ל דר"י דיליף לחמץ מנותר לטעמיה אזיל דס"ל חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה מה"ת כדאמר בפ' כ"ש ולדידיה חמץ בפסח נמי אין היתר לאיסורו אבל לדידן דקי"ל חמץ שעבר עליו הפסח מותר כדאמר התם הא וודאי א"א לנו ללמוד חמץ מנותר דבשריפה משום ההיא פירכא דאמרן זהו מה שנ"ל בטעמן של הגאונים וסייעתם ובאמת קצת קשה לי דהיאך יליף ר"י חמץ מנותר אפי' למאי דס"ל דחמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אכתי איכא למיפרך מה לנותר שכן בכרת לעולם תאמר בחמץ שכן אינו בכרת אלא בתוך הפסח אבל לאחר הפסח אפי' לר"י אינו אלא בלאו ולא בכרת כדאמר התם ויש ליישב בדוחק: ונחזור לנ"ד ומה שהביא הר"ב ראייה מדאמר רבא לעיל ש"מ אין ביעור חמץ

אלא שריפה ראיה זו איני מבין הא רבא אליבא דר"ע קאמר לה ש"מ מדר"ע אין ביעור חמץ אלא שריפה וכי היכי דליתא לדר"י מה"ט דרבנן פליגי עליה ה"נ ליתא לדר"ע מה"ט גופיה והרי אמר רבא התם ש"מ נמי מדר"ע דלא אמרינן מתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך והיינו כב"ש ואנן קי"ל כב"ה דאמרי' מתוך כדאמרינן בפ"ק דביצה (ד' יב).

ובעוד שאנו עוסקין בענין זה אכתוב מה דק"ל בהא דר"י יליף דחמץ בשריפה ק"ו מנותר שאינו בכל יראה ובכל ימצא טעון שריפה חמץ שישנו בכל יראה ובכל ימצא אין דין שטעון שריפה ואמרו לו כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין לא מצא עצים לשורפו יהא יושב ובטל והתורה אמרה תשביתו שאור בכל דבר שאתה יכול להשביתו.

ותימה לי לרבנן דס"ל כל דין שסופו להקל אינו דין ל"ל למימר להאי סופו להקל בלא מצא עצים לשורפו דהוא מילתא דלא שכיח' והרי רוב פעמים אין סופו להקל ביש לו עצים הל"ל מה דסופו להקל בודאי בכל פעם לעולם. דהא בשילהי תמורה במתני' תנן אלו הן הנקברין וחשיב לכולהו נקברין ובתר הכי חשיב לכל הני שדינן בשריפה וחשיב לחמץ בפסח בהדייהו ואמרינן בגמ' דהנשרפין אפרן מותר והנקברים אפרן אסור ופי' התוס' דה"ט דנשרפין כיון שצוה הכתוב לשורפן כיון שנעשית מצותו הלך איסוריה אבל הנקברין דלא הטעין הכתוב לשורפן משוך איסורו לעולם ע"כ והשתא אי אמרת דחמץ מן הנשרפין הוא אפרו מותר ואם אינו מן הנשרפין אפרו אסור א"כ לעולם דין זה של ר"י להקל לענין אפרו והיה נראה שיש סיוע מזה לפירש"י דמפרש הא דאר"י אבל בשעת ביעורו השבתתו בכ"ד היינו לאחר איסורו וא"כ הא דאר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה אינו אלא קודם איסורו והרי בקודם איסורו לכ"ע אפרו מותר כדאר"י בר"פ כ"ש חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו אחר זמנו וטעמא משום דנפסל קודם שחל עליו שם איסור מאכילת כלב וכמו שפי' התוס' התם וא"כ לענין אפרן ליכא נ"מ בין ר"י לרבנן דלאחר איסור אפי' לר"י אינו בשריפה וא"כ אפרו אסור וקודם איסורו אפי' לרבנן דס"ל דאינו בשריפה אפי' אפרו מותר הואיל וקודם זמנו כבר נפסל מאכילת כלב והשתא אין בדינו של ר"י סופו להקל כלל משום אפרו ויש ליישב קצת לפיר"ת נמי ואין להאריך בזה ועוד יש סיועא לפי' רש"י דאינו בשריפה לר"י אלא קודם זמן איסורו דוקא דהא בר"פ כ"ש (ד' כא) תנן רי"א אין ביעור חמץ אלא שריפה וחכ"א אף מפרר וזורה לרוח אומטיל לים ואיכא למידק מדאמרי רבנן אף מפרר משמע דאם רוצה לשורפו שפיר דמי אלא שא"צ ובמפרר כו' נמי סגי והרי שם בשילהי תמורה תנן כל הנקברים לא ישרפו וכל הנשרפין לא יקברו רי"א אם רצה להחמיר על עצמו לשרוף את הנקברים רשאי א"ל אינו מותר לשנות וכיון דס"ל לרבנן דאינו רשאי לשנות לשרוף את הנקברים א"כ בחמץ בפסח כיון דלדידהו לאו מן הנשרפים הוא אמאי מודו דאם רוצה לשרוף דרשאי אבל לפירש"י ניחא דהא טעמא דאינו רשאי לשרוף את הנקברים מפרש התם בגמרא משום דנקברין אפרן אסור ונשרפים אפרן מותר ואם ישרוף את הנקברין אתי לידי תקלה למישרייה לאפרן וכיון דהא דאר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה היינו קודם זמן איסורו דוקא אתי שפיר דאפי' לרבנן אם רצה לשרוף לית לן בה ואם אתי למישרייה לאפרן שפיר דמי דהא חרכו קודם זמנו מותר בהנאתו לאחר

זמנו כדרכא אבל לפיר"ת דאינו בשריפה לר"י אלא לאחר איסורו דווקא ולא קודם איסורו וא"כ הא דאר"י אין ביעור חמץ אלא שריפה היינו לאחר איסורו ועל' קאמרי רבנן אף מפרר ומשמע דאי שריף להו נמי שפיר דמי וודאי קשה אמאי כיון דאין דינו של חמץ לרבנן בשריפה א"כ אפרו אסור ואינו רשאי לשורפו דילמא אתי לדידי תקלה למישריי' לאפרן כדאמרי רבנן בתמורה זהו מה שנ"ל בדינים אלו: סימן פח שאלה נכרי שהפקיד חמצו אצל ישראל וקיבל עליו ישראל אחריות של פשיעה לחוד ולא אחריות של גניבה ואבידה ועבר עליו הפסח אצל ישראל אי שרי ליהנות ממנו אחר הפסח או לא: תשובה בפ"ק דפסחים (ד' ה) אמרינן א"ל רבא לבני מחוזא בעירו חמירא דבני חילא מבתיכו כיון דאילו מיתבד או מיגנב ברשותיכו קאי ובעיתו לשלומי כדידכו דמי וכתב הרא"ש י"א דוקא שומר שכר דחייב בגניבה ואבידה אבל שומר חנם לא ודייקי מלישנא דאילו מיגנב או מיתבד וכ"כ ר"י ובה"ג כתב דאפי' שומר חנם נמי ומיגנב ומיתבד בפשיעה קאמר ומשום דבעי למימר ובעיתו לשלומי הוצרך לומר מיגנב ומיתבד והרא"ש הכריע שם שאפי' שומר חנם נמי דהא תניא התם נכרי שנכנס לחצירו של ישראל ובצקו בידו אינו זקוק לבער הפקידו אצלו זקוק לבער וכתב עליו הרא"ש מכאן ראייה דשומר חנם חייב לבער דסתם פקדון שומר חנם הוא ע"כ.

ואני תמה על ראייה זו וכי דין שומרין נוהג בשל נכרי הא בפ' הזהב (ד' נו) ממעטינן של הקדש מדין שומרין מדכתיב רעהו ולא של הקדש ה"נ יש למעט של נכרי מיניה רעהו ולא של נכרי וכ"כ הרמב"ם להדיא ברפ"ב מהלכות שכירות דמהאי רעהו אימעטו של הקדש ושל נכרי וכתב עליו הה"מ משום שכל מקום שהוזכר רעהו אין הנכרי בכלל ופשוט הוא ומבואר במכילתא ע"כ.

וא"כ הא דתניא הפקידו אצלו זקוק לבער לאו משום דמסתמא חייב באחריותו מדין שומרין הא אין דין שומרין לגבי נכרי אלא בע"כ מיירי שהפקידו אצלו וקיבל עליו אחריות בפ' ולא בסתם פקדון דאינו אלא שומר חנם איירי וכדברי הרא"ש וכיון דע"כ מיירי שקיבל עליו אחריות בפירוש הא איכא לאוקמי שמירי שקיבל עליו בפירוש אפי' אחריות של גניבה ואבידה כיון דלא איירי מאחריות של פקדון דסתמא ולפיכך צריך לבער אבל משום אחריות של פשיעה י"ל דא"צ לבער.

ודע דאהא דתניא נכרי שנכנס לחצירו של ישראל כו' עד זקוק לבער ומסיים בברייתא ייחד לו בית אינו זקוק לבער שנא' לא ימצא כתב הר"ן פי' רש"י הפקיד אצלו בסתם זקוק לבער דכיון שקיבלו ברשותו כמאן דקביל עליו אחריות דמי כדאמרינן בב"ק כנוס שורך ברשותי חייב אבל ייחד לו בית כמאן דאמר כנוס שורך ברשותך כדאמרי' התם דפטור זהו דרך פירש"י ז"ל ע"כ.

משמע נמי דס"ל כהרא"ש מדכתב כיון דקיבלו ברשותו כמאן דקביל עליו אחריות דמי כו' והא אחריות זה אינו אלא כדין שומר חנם דאינו חייב אלא בפשיעה לחוד כמו כנוס שורך ברשותי ואפ"ה זקוק לבער ומ"מ ע"ד רש"י לא קשה מידי הא אין דין שומרים אצל נכרי די"ל דס"ל כמש"כ הרמב"ם שם דאע"ג דעבדים וקרקעות וכיוצא בהן נתמעטו מדין שומרים מ"מ אם פשע בהן חייב לשלם שכל הפושע מזיק הוא ואין הפרש בדין המזיק קרקע לדין המזיק מטלטלים ע"כ.

וה"נ א"ל לדעת רש"י דאע"ג דנכרי נתמעט מדין שומרין מ"מ מדין פשיעה דשומר חנם לא נתמעט אלא שאינו נשבע עליהם אבל אם פשע בהן חייב. אבל על הרא"ש וודאי קשה דהא כתב בפ' שבועת הדיינים דעבדים וקרקעות ושטרות והקדשות דתנן התם שומר חנם אינו נשבע נושא שכר אינו משלם דה"ה דפטורין נמי בפשיעה דכיון דהוציא הכתוב אלו מפ' שומרין אין לחייבו אלא אדם המזיק ופושע בדבר ונאבד לא חשיב אדם המזיק כיון דלא אפסדיה בידים ע"כ.

וא"כ לפי"ז נמי נכסי נכרים שהוציא הכתוב מכלל פ' שומרין אפי' אם פשע בהן נמי פטור וא"כ ע"כ הא דתניא הפקידו אצלו זקוק לבער לאו בסתמא מיירי ומדין פשיעה דחייב נגעו בה ובע"כ בדקיבל עליו אחריות בפירוש מיירי וא"ל בדקיבל עליו אחריות של גניבה ואביד' מיירי אבל משום פשיעה אינו זקוק לבער ואם עבר עליו הפסח מותר דאין כאן משום קנסא דר"ש הואיל ולא עבר על כל יראה ובל ימצא: והרמב"ם כתב בפ"ד מהלכות חו"מ נכרי שהפקיד חמצו אצל ישראל אם קיבל עליו ישראל אחריות שאם אבד או נגנב ישלם לו דמיו ה"ז חייב לבערו הואיל כו' ע"כ.

משמע דוקא באחריות של גניבה ואבידה הוא דחייב לבערו אבל משום פשיעה לא. ונ"ל שלמד כן מסוגיא דפר' כ"ש (ד' לא) דתניא התם ישראל שהלוה לנכרי על חמצו לאחר הפסח אינו עובר משום רבי מאיר אמרו עובר ומ"ל הגמ' דקמיפלגי בדרכי יצחק דאמר בעל חוב קונה משכון כו' תנא קמא סבר ה"מ ישראל מישראל הוא דקרין ביה לך תהיה צדקה אבל ישראל מנכרי לא קנה ור' מאיר סבר ק"ו כו'.

ואיכא למידק נהי דישאל מנכרי לא קנה משכון אפ"ה מלוה על המשכון לא הוי פחות משומר חנם לכולי עלמא כדאמר בסוף פ"ו דב"מ (ד' פא) ובסוף פ"ו דשבועות (ד' מג) והא שומר חנם חייב בפשיעה והרי לדעתו ז"ל כל אלו שנתמעטו מדין שומרין אפ"ה מדין פשיעה לא נתמעטו וכמשכ"ל וא"כ אמאי אינו עובר לת"ק.

אע"כ דאינו חייב לבער אלא בקיבל עליו אחריות גניבה ואבידה אבל משום פשיעה לא. והשתא א"ש אפי' למ"ד התם דמלוה על המשכון הוי שומר שכר ה"מ בישראל אבל בנכרי כיון דאינו נוהג בו דין שומרין ואינו חייב בגניבה ואבידה אלא בפשיעה אינו עובר עליו לת"ק דס"ל ישראל מנכרי לא קנה משכון.

ועוד בלא"ה טעמא דמ"ד מלוה על המשכון ש"ש משום דמצוה קא עביד ובמלוה לנכרי לא שייך ה"ט וזה נ"ל נכון בדעת הרמב"ם. § ציור בספר \$ והא וודאי מהא נמי ק"ל על הרא"ש דלפי דמשמע מדבריו דדין שומרין נוהג בנכסי נכרים וס"ל נמי דאפי' ש"ח זקוק לבער א"כ תקשה לדידיה בישראל שהלוה את נכרי על חמצו אמאי אינו עובר לת"ק הא מלוה על המשכון לכ"ע עכ"פ לא גרע מש"ח וא"כ עובר עליו לדעתו ז"ל.

אבל מ"מ אין זה ראייה אלא לדעת הרמב"ם דס"ל דכל הני דאימעטו מדין שומרין אפ"ה חייבין עליהם בפשיעה אבל להחולקין עליו וס"ל דלגמרי איתמעטו ואפי' מדין פשיעה נמי פטורים א"כ אינו ראייה מהא דישאל שהלוה לנכרי על החמץ דאינו עובר לת"ק דמחמת פשיעה א"צ לבער הא משכון של נכרי לת"ק דלא קנה ליה ישראל אפי' בפשיעה נמי אינו חייב.

מ"מ מדעת הרמב"ם למדנו דמשום אחריות של פשיעה לחוד אינו עובר בבל יראה ואע"פ שדעת הרא"ש אינו כן הא כל עיקר טעמו אינו אלא מהא דסתם פקדון שומר חנם הוא וכבר דחיתי ראייה זו. ומה שמשמע מדעת הר"ן שדעת רש"י נמי כהרא"ש לא מצינו להדיא לרש"י שכ"כ דהא אהא דהפקידו אצלו כו' פירש"י הפקידו אצלו וקיבל עליו אחריות כמדפרש ואזיל זקוק לבער וייחד לו בית כלומר לא קיבל עליו אלא א"ל הרי הבית לפניך הניחו באחד מן הזויות אינו זקוק לבער ע"כ.

משמע מפ"י דוקא הפקידו אצלו וקיבל עליו אחריו' בפירו' הא הפקידו אצלו סתמ' לא הוי כקיבל עליו אחריות וה"נ פי' ייחד לו בית כלומר לא קיבל עליו כו' משמע כיון דלא קיבל עליו בפירוש מסתמ' אינו חייב באחריותו ושלא כדעת הר"ן וטעמו י"ל אי משום דס"ל דנכסי נכרים לגמרי נתמעטו מדין שומרים ואפי' מן הפשיעה אי נמי נהי דמדין פשיע' לא נתמעטו אפ"ה צריך לקבל עליו אחריות בפירוש דאילו אחריות דפשיעה דסתם פקדון אין מזקיקו לבערו אא"כ קיבל עליו גניבה ואבידה נמי והאי קיבל עליו אחריות דקאמר רש"י ז"ל היינו אחריות של גניבה ואבידה שאינו חייב בסתמא אלא א"כ קיבל עליו.

\$ציור בספר\$ ומה שהזקיקו להר"ן לפרש לשיטת רש"י דהאי ברייתא בסתמא מיירי אלא דבהפקידו אצלו בסתמא ה"ל כש"ח אבל בייחד לו בית פטור אפי' מן הפשיע' משמע. משום דק"ל מאי פסקא דבהפקידו אצלו מסתמא מקבל עליו אחריות ובייחד לו בית מסתמא אינו מקבל עליו אחריות דתלי חיובא דביעור ופטורא בהפקידו אצלו ובייחד לו בית הרי אינו תלוי בהפקידו וייחד לו אלא בקיבל עליו ולא קיבל עליו אחריות לחוד הוא דתליא מילתא לפיכך פירש דכולה ברייתא בסתמא מיירי לדעת רש"י וסתם הפקידו אצלו דינו כשומר חנם וחייב בפשיעה ובייחד לו בית אין דין שומר חנם עליו.

אינו מוכרח דהא הרמב"ם נמי כרש"י ס"ל בהא דהא דייחד לו בית דאינו זקוק לבער דדוקא בלא קיבל עליו אחריות מיירי אבל בקיבל עליו לא מיירי ודלא כפי' התוס' בשם ר"ת ור"פ ולדידיה א"א לפ' כמו שפי' הר"ן לדעת רש"י דהא ס"ל להרמב"ם דבקיבל עליו אחריות דפשיעה לחוד אינו עובר עליו בבל יראה וע"כ א"א לפ' דבהפקידו אצלו דזקוק לבער דמיירי בסתמא ומשום דהוי עליו שומר חנם דאכתי אמאי זקוק לבער כיון דאינו חייב אלא בפשיעה אלא בע"כ מיירי שקיבל עליו בפי' אפי' אחריות דגניבה ואבידה וכיון דהכי הוא ע"כ סיפ' דייחד לו בית מיירי בשלא קיבל עליו כן וא"כ לאו בהפקידו וייחד תליא מילתא אלא בקיבל עליו בפי' אחריות של גניבה ואבידה או בשלא קיבל עליו הוא דתליא מילתא.

וע"ד שאתה צ"ל לדעת הרמב"ם דגבי זקוק לבערו נקט הפקידו אצלו וגבי אינו זקוק נקט ייחד לו בית ה"נ תפרש כן לפירש"י ומ"מ אין לה"ר מדנקט האי תנא גבי ייחד אינו זקוק לבער וגבי הפקידו זקוק לבער דע"כ פי' הר"ן לדעת רש"י הוא אמיתי ותידוק מכאן דאפי' שומר חנם חייב לבער.

דאין זה מוכרח דהא פי' ר"ת ורוב פוסקים דהא דייחד לו בית נמי בקיבל עליו אחריות מיירי וכיון דייחד לו בית ה"ל כביתו של נכרי וא"כ לא תליא מילתא בקיבל עליו אחריות או לא אלא בייחד לו בית תליא היתרא דאע"ג דקיבל עליו אחריות האי ייחד מצילו

מלעבור על כל יראה. ונחזור לנידון דידן כיון דלהרמב"ם בקיבל עליו אחריות פשיעה לבד אינו עובר על כל יראה וכן דעת ר"י וי"א כמש"כ הרא"ש בשמ' ואע"פ שהרא"ש חולק עליהם הא עיקר ראייתו הוא מדתניא הפקידו אצלו זקוק לבער וסתם פקדון ש"ח משמע כבר דחיתי ראייה זו למעלה ואדרבא למאי דס"ל להרמב"ם והרבה פוסקים דכל אותן שנתמעטו מדין שומרין לא נתמעטו אלא מגניבה ואבידה אבל בפשיעה חייבים הרי יש ראייה לפי סברא זו דש"ח שאינו חייב אלא בפשיעה אינו עובר על כל יראה מהאי דפ' כ"ש דישאל שהלוה את נכרי על חמצו ולא עוד אלא שדברי הרא"ש גופיה קשיא דידיה אדידיה כמש"ל באר היטב אם כן נהי דאין ראוי לסמוך לכתחילה להקל באיסורא דאורייתא והיכא דלא קיבל עליה אחריות דגניבה ואבידה אלא אחריות פשיעה לבד חייב לבערו קודם הפסח ואפי' ביטול לא מהני לזה כיון דלאו דידיה הוא וכמ"ש בתשובה הקודמת מ"מ היכא דעבר ולא ביערו ועבר עליו הפסח והרי חמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא מדרבנן ולא עוד אלא שקליש איסורי' משאר איסורי דרבנן שאינו אלא משום קנסא כדאמרינן קנסא קא קניס ר"ש הואיל ועבר עליו בכל יראה וכה"ג ראוי לסמוך על המיקל ושרי בהנאה לאחר הפסח, כנ"ל: סימן פט שאלה חמץ של ב' שותפין של א' מהן הוי חמץ שעבר עליו הפסח שאסור בהנאה משום קנסא דר"ש ושל שני לית ביה משום ההוא קנסא אותו חמץ מהו לאחר הפסח: תשובה שאלה זו נ"ל שנחלקת לב' חלקים אם שותפות זה הוא של ישראל ונכרי או של ב' ישראלים והאחד מכר את חלקו בכ"מ שהוא לנכרי והשני לא מכר ולאחר הפסח חלקו הב' ישראלים או הישראל ונכרי את החמץ של שותפות ונבאר עתה חלק זה של נכרי וישראל דאמרן וזה נחלק נמי לב' חלקים אם חלק הנכרי ואם חלק הישראל והנה ע"ד חלק המגיע לנכרי לאחר החלוקה הדבר ברור בעיני דשרי בהנאה לאחר הפסח דהא קי"ל בדרבנן יש ברירה ואמרי' הוברר הדבר דזהו חלקו המגיע משעה ראשונה וה"ל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח ומותר בהנאה כדתנן בפכ"ש וכה"ג אמרי' בפ' משילין (ד' לז) גבי ב' שלקחו חבית ובהמה בשותפות דרב אמר חבית מותרת כלומר מותר לכ"א להוליך חלקו למקום שעירב משום דיש ברירה ושמאל אמר חבית נמי אסורה משום דאין ברירה ומסיק התם הגמ' אליבא דר' אושעיא דחבית מותרת דבדרבנן יש ברירה ובדאורייתא אין ברירה דריש מר זוטרא הלכה כר' אושעיא וכ"פ ז"ל דהכי קי"ל וה"נ הא דחמץ של ישראל שעבר עליו הפסח אסור בהנאה אינו אלא מדרבנן ומשום קנסא הואיל ועבר עליו בכל יראה דקי"ל כר"ש דס"ל הכי כדאמרי' בפכ"ש וכיון דבדרבנן יש ברירה חלקו של נכרי וודאי שרי ודבר ברור הוא.

רק הואיל ואתא לידינו נימא בי' מילתא דאמרינן בסוף פ' חלק (ד' קיב) אמר ר"ח בהמה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת אסורה עיסה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת מותרת מ"ט בהמה כמאן דלא פליגה דמיא עיסה כמאן דפליגה דמיא ודבר ברור הוא דהא דאמר ר"ח עיסה מותרת אזלא כמ"ד יש ברירה אפי' בשל תורה הילכך עיסה מותרת דכשפלגי לה אמרי' ברירה דחלק של עיר א' זהו חלקה המגיע לה משעה ראשונה ולא נאסר בהנאה דאילו למ"ד אין ברירה י"ל דחלק שביד עיר אחר לאחר חלוקה הוא של עיר הנדחת ושל עיר הנדחת הוא ביד עיר אחר והחליפו של זה

לזה ושל זה לזה דהא שללה של עיר הנדחת אסור מה"ת וכדאמר גבי חבית למ"ד אין ברירה אסורה מה"ט דאמרן.

וה"נ אמר בפ' השולח (ד' מז) גבי ישראל ונכרי שקנו שדה בשותפות למ"ד אין ברירה טבל וחולין מעורבין זה בזה והרי הרמב"ם פסק בכ"מ דבשל תורה אין ברירה ומהן בפ"א מהלכות שמיטה האחים שחלקו לקוחות הן ומחזירים זה לזה חלקו ביובל כו' ע"כ. והיינו כמ"ד אין ברירה ובפ"ד מה' עכו"ם כתב בהמה חציה של עיר הנדחת וחציה של עיר אחרת שהיתה בתוכה הרי זה אסורה ועיסה שהיא כן מותרת לפי שאיפשר לחלקה ע"כ.

\$ציור בספר\$ ויש לתמוה עליו אמאי עיסה מותרת הא פסק בשל תורה אין ברירה ועיר הנדחת מה"ת אסור ועוד יש לתמוה הרבה עליו ז"ל בדיני ברירה אין זה מקומו מ"מ בנדון שלנו חלקו של נכרי שרי דבדרבנן יש ברירה: סימן צ מיהו כ"ז בחלקו של נכרי אבל בחלק המגיע לישראל בזה וודאי יש לדון הרבה מי אמרי' כיון דיש ברירה חלקו וודאי אסור בהנאה דה"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח או דילמא כיון דקי"ל אין ברירה בשל תורה א"כ הא דבדרבנן יש ברירה ע"כ קל הוא שהקילו חכמים בשל דבריהם לסמוך על ברירה ולקולא הוא דאמרי' יש ברירה כגון גבי חבית דמותרת מה"ט דיש ברירה אבל לחומרא כמו הכא דאי אמרת יש ברירה וזהו חלקו של ישראל המגיעו משעה ראשונה ואסור לא אמרינן.

אלא אדרבה אמרי' אין ברירה לקולא ומה שביד ישראל הוא חלקו של נכרי ומותר בהנאה ונ"ל דדין זה תליא באשלי רברבי דע דשם בפ' השולח תניא ישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה ד"ר רשב"ג אומר של נכרי פטור ושל ישראל חייב משום דס"ל יש ברירה ורבי ס"ל אין ברירה הכי מפ' לה בגמ' ופירש"י טבל וחולין מעורבין זה בזה אין לך כל חטה שאין חציה טבל וחציה חולין שחלק הנכרי פטור ואף לאחר שחלקו התבואה הלוקח מן הנכרי צריך לעשר ואף ישראל צריך לעשר את שלו מיניה וביה ולא ממנו על טבל גמור ולא מטבל גמור עליו מפני שמפריש מן הפטור על החיוב ומן החיוב על הפטור אבל כי מפריש מיניה וביה מעשר שלם נמצא מעשר מן החיוב שבו על החיוב שבו ומן הפטור שבו על הפטור שבו כו' ולת"ק אין ברירה ואפי' חלקו בספיקא הן עומדין ע"כ.

הרי לפירש"י למ"ד אין ברירה אף לאחר חלוקה אמרינן דחלקו המגיע מעורב מחצה שלו ומחצה של חברו. א"כ בנדון שלנו חלק המגיע לישראל אסור בהנאה ממ"נ אי יש ברירה וזהו חלקו למפרע ה"ל חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח ואפי' את"ל אין ברירה הרי אמרינן דכל חלק וחלק מעורב ממחצה שלו וממחצה של חברו והרי חלקו המגיע לישראל מחצה שלו אסור בהנאה ואע"ג דמחצה של נכרי שכתוך חלקו שרי בהנאה ה"ל מחצה על מחצ' ואין חמץ שע"ע הפסח שרי ע"י תערובות אלא ברובא דהיתרא ולא במחצה על מחצה.

מ"מ התו' חלקו שם על רש"י וכ' ונראה דאין תקנה לטבל זה דכיון דאין ברירה שמא הגיע לו כל חלקו של נכרי או חציו ולא ידעינן כמה ואי מעשר מיניה וביה שמא מעשר מחלקו והשאר חלקו של נכרי או איפכא או מקצתו ולהאי פי' למ"ד אין ברירה מספקינן

שמא הגיע ליד ישראל כל חלקו של נכרי וכיון דהכי הוא מספיקא חלק שביד ישראל מותר בהנאה דאמרי' אין ברירה להקל בדרבנן וזה שבידו חלקו של נכרי הוא ושביד הנכרי הוא חלקו של ישראל וה"ל שביד ישראל חמץ של נכרי שעבר עליו הפסח ושרי בהנאה והנה לכאורה ק"ל לדעת התוס' דלמ"ד אין ברירה י"ל דילמא החליפו חלקו של זה לזה כולו או מקצתו או שמא לא החליפו כלל וכיון דאיכא לספוקי כל הני ספיקי א"כ אמאי א"ר יוחנן חבית אסורה וטעמא משום דלית ליה ברירה אפי' בדרבנן מה בכך דהא אף ע"ג דאין ברירה מ"מ איכא למימר דשמא לא החליפו כלל וכל אחד ואחד אמרינן דזהו חלקו המגיעו משעה ראשונה וכיון דתחומין דרבנן הוי ליה ספיקא דרבנן ולקולא ואפי' חבית לישתרי.

אבל לפירש"י אתי שפיר דלמ"ד אין ברירה וודאי כל חלק וחלק מעורב בו מחצה של חבירו לפיכך חבית אסורה משום דיש בחלקו בוודאי מתערובת תחומין מחצה על מחצה משלו ושל חבירו. וי"ל דס"ל לר"י כרב אשי ברפ"ק דביצה דאמר דבר שיש לו מתירין כמו שאינו בטל אפי' באלף ה"נ ספיקו אסור גבי ספק ביצה שנולדה בי"ט וה"נ תחומין דבר שיש לו מתירין הן כדאמר ר"א בסוף מסכת ביצה גבי האשה ששאלה מחבירתה מים ומלח לעיסתה דאפי' באלף לא בטל לענין תחומין וה"ה דספיקו אסור דהא לר"א ביטול וספיקא שוין הן וא"כ ר' יוחנן דאמר אפי' חבית אסורה משום אין ברירה ס"ל כר"א דדבר שיש לו מתירין לא בטל ואפי' ספיקו נמי אסור וכיון דאין ברירה ה"ל ספיקא דילמא החליפו של זה לזה כולו או מקצתו אע"ג די"ל נמי דילמא לא החליפו כלל ה"ל ספיקא ובדבר שיש לו מתירין כגון תחומין אזלינן לחומרא ומכאן תשובה לדברי הרמב"ן בספר המלחמות בפ"ב דפסחים (ד' כד) דכת' לר"י דבר שיש לו מתירין בטל ודלא כר"א ובדיני חדש שלי יתברר זה באורך בס"ד.

וא"ת עוד לר' אושעיא דאמר התם חבית מותרת וטעמא משום דבדרבנן יש ברירה משמע דאילו אפי' בדרבנן אין ברירה היה חבית נמי אסורה אע"ג דה"ל ספיקא אלמא ס"ל נמי דבדבר שיש לו מתירין ספיקו אסור אם כן אכתי אמאי חבית מותרת דהא אף ע"ג דבדרבנן יש ברירה הא כיון דבדאורייתא ס"ל אין ברירה לחומרא אלמא ס"ל דה"ל ספיקא דדינא אי יש ברירה או לא ובשל תורה אזלינן לחומר' ובדרבנן לקולא וכיון דדבר שיש לו מתירין ס"ל דספיקו לחומרא וה"נ אע"ג דבדרבנן הוא ה"ל למיזל לחומרא ולאסור דילמא אין ברירה וזהו חלקו של חבירו אע"כ ר' אושעיא ל"ל דרב אשי דדבר שיש לו מתירין ספיקו אסור אלא ס"ל כשאר אמוראי התם דספיקו מותר ואפ"ה אי אין ברירה בדרבנן הוי אמרי' דחבית אסורה וש"מ כדפירש"י דאי אין ברירה בוודאי בכל חלק מעורב מחצה משל חבירו ואין כאן ספיקא אלא איסור וודאי אבל לפי התוס' ע"כ ספיקא הוי דהא י"ל שמא לא החליפו כלל של זה לזה.

והא ליכא למימר דאע"ג דס"ל לר' אושעיא ספיקא בדבר שיש לו מתירין אסור ה"מ בספק א' לחוד אבל בס"ס שרי הילכך כיון דס"ל אין ברירה בדרבנן וה"ל ספיקא דדינא אי יש ברירה או לא לפיכך חבית מותרת דה"ל ס"ס ספק דילמא יש ברירה את"ל אין ברירה אכתי י"ל דילמא הגיע לכל חד וחד חלקו.

דהא ליתא שהרי פריך התם לר"ה דאמר חבית מותרת אלמא יש ברירה מהמת בבית ולו פתחים הרבה דאם חישוב להוציאו בא' מהם משימות המת אינו מטהר את שאר הפתחים למפרע משום דאין ברירה ומשני כי לית ליה ברירה בדאורייתא אבל בדרבנן אית ליה ברירה והשתא למה לו למימר משום בדרבנן הוא אפי' אי תחומין דאורייתא נמי אתי שפיר דה"ל ס"ס כיון דמספקא לן אי יש ברירה או לא אבל גבי המת בבית אע"ג דמספקא לן מ"מ א"א לטהר את הפתחים למפרע דהא אין כאן אלא ספק א' דילמא יש ברירה דאי אמרת אין ברירה תו ליכא ספיקא אחרנא דוודאי טמא למפרע.

אלא וודאי ליתא לה"ט דכה"ג לאו ס"ס הוי דשני הספיקות חד שמא הווי דאם אתה אומר ספק דילמא יש ברירה ושרי וע"כ ה"ט דשרי משום דכיון דיש ברירה אמרינן דלכל חד הגיע חלקו ואם כן א"א לך לומר את"ל אין ברירה דילמא הגיע לכל חד חלקו דהיינו הך וע"כ צריך אתה לומר את"ל אין ברירה ולא הגיע לכל חד חלקו א"כ וודאי אסור כיון דלא הגיע לו חלקו וגרע מההיא דפ"ק דכתובות (דף ח) גבי האומר פתח פתוח מצאתי נאמן לאוסרה עליו דלא הוי ס"ס דילמא בקטנותה זינתה ופיתוי קטנה אונס היא את"ל בגדלותה דילמא נאנסה ואונס בישראל שרי דשם אונס חד הוא וכמ"ש התוס' התם וה"נ דכוותיה וגרע טפי.

דהתם מ"מ התרי ספיקי ה"ל בתרי ענייני דילמא בקטנותה זינתה א"נ נאנסה בגדלותה אבל ס"ס זו שניהם חד עניינא הן ספק דילמא יש ברירה והגיע לו חלקו והיינו גופיה ספק השני את"ל אין ברירה דילמא הגיע לו חלקו הא וודאי אין זה כי אם חד ספיקא לחוד וי"ל דלא דמי ספיקא דדינא לשאר ספיקי דאע"ג דדשיל"מ ספיקו אסור ספיקא דדינא כי האי דמספקא לן אי יש ברירה או לא ספיקא לקולא הילכך אי הוי ס"ל לר' אושעיא אין ברירה בדרבנן אע"ג די"ל שהגיע לכל חד חלקו מספיקא אסור דדילמא לא הגיע אבל הא דס"ל בדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה דה"ל ספיקא דדינא אפי' בדשיל"מ אזלינן לקולא דספיקא דדינא אלים טפי לענין זה משאר ספיקות.

ותדע שכן פסקו כל הפוסקים בדאורייתא אין ברירה ובדרבנן יש ברירה וחבית מותרת אע"פ שפסקו כר"א דדשיל"מ אפי' בדרבנן ספיקו אסור. אלא וודאי ש"מ דיש לחלק בין ספיקא דדינא לשאר ספיקות וכדאמרן: והנה התוס' הכריחו שם פי' ז"ל משום שהקשו על פירש"י וקשה דאמרינן לקמן דאי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והאחים שחלקו לקוחות הן לא מצינו דמייתי ביכורים אלא חד בר חד הא אפי' למ"ד אין ברירה יש לו בודאי חלק בו דמחייב בביכורים והמותר שהוא חולין מצי מקדיש ליה כדאמרינן בפ' הספינה ודוחק לומר דלא מצינו דמייתי ביכורים כהלכתן שלא יצטרך להקדיש קאמרינן דלישנא משמע דלא מייתי כלל קאמרינן ע"כ מ"מ דברי התוס' אינן מובנים לי כלל במ"ש והמותר שהוא חולין מצי מקדיש ליה כדאמרינן בפ' הספינה דהקדש מה טיבו לכאן שהרי אפי' למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מ"מ מוד' בקנין פירות דמביא כגון המוכר שדהו לפירות או בזמן שהיובל נוהג דאינו אלא קנין פירות שהרי גוף הקרקע סופו לחזור ביובל ולא קאמר אלא דאינו קורא משום דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכיון דאפי' בקנין פירות לכ"ע מביא ביכורים א"כ האחים שחלקו אפי' את"ל לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל לכ"ע מביא ביכורים אפי' דלאו חד בר חד.

והא דאר"י התם אי לאו דאר"י קנין פירות כקנין הגוף דמי לא מצא ידיו ורגליו בבה"מ דאר"א אר"י האחים שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל ואי ס"ד לאו כקנין הגוף דמי לא מצינו דמייתי ביכורי' אלא חד בר חד עד יהושע בן נון לא מצינו דמייתי ביכורים וקורא קאמר ומשום קריאה לחודיה קא ק"ל לר"י דלא מצינו אלא בחד בר חד אבל הבאה הא וודאי שפיר מביא והכי פירש"י לא מצינו מביא וקורא אלא בירושה של"נ משנפלה בימי יהושע כו' ע"כ.

הרי דאקורא לחוד ק' לר"י אבל מ"מ מביא לכ"ע ומשום קריאה הקדש אין לו ענין כלל והא דאמרינן בפ' הספינ' דמקדיש ליה התם א"ש דמשום מביא הוא דמקדיש ליה דהכי אמרינן התם דבקונה אילן א' לר"מ וב' אילנות לרבנן דמספקא להו אי קנה קרקע ומביא וקורא או לא קנה קרקע ואינו מביא כלל הילכך מביא מספק אבל אינו יכול לקרות מספק ופריך ודילמא לאו ביכורים נינהו ומעייל חולין בעזרה ומשני דמקדיש להו והתם דוקא הוא דמקדיש להו משום דילמא לאו ביכורים נינהו וה"ל חולין בעזרה אבל הכא כיון דאפי' אין ברירה וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מ"מ מביא לכ"ע וה"ל ביכורים וודאי ל"ל לאקדושי הא אין כאן משום חולין בעזרה.

אבל אי קשיא על פירש"י הא קשיא מאי קאמר ואי ס"ד לאו כקנין הגוף דמי לא מצינו דמייתי ביכורים כו' והאי לא מצינו דמייתי מייתי וקורא קאמר ומקריאה קא ק"ל וכמו שפירש"י הא אפי' אי אין ברירה מ"מ קורא דהא יש לו בודאי חלק בו שיש לו בו קנין הגוף דמיחייב בקריאה. מ"מ נ"ל דהא נמי לא קשה מידי על פי' רש"י דהא אמרינן בספ"ב דב"ב (ד' כו) אמר עולא אילן הסמוך למיצר בתוך י"ו אמה גזלן הוא ואין מביאין ממנו ביכורים וטעמא משום דכתיב אשר תביא מארצך שיהא כל הגידולין מארצך כמו שפירש"י התם והרי כמו לענין הבאת ביכורים דקפדינן אקרקע שלו צריך שיהא כל שיעור יניקת האילן שהוא ט"ז אמה קרקע שלו ואם לאו אינו מביא ה"נ לענין קריאה שקפדינן שיהא לו בקרקע זו קנין הגוף ולא סגי לי' בקנין לחוד לענין קריאה למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אם אין לו קרקע כשיעור יניקת האילן שהוא ט"ז אמה סביב לאילן שיש לו בה קנין פירות הגוף אלא קנין פירות לחוד ל"מ לענין קריאה ומביא ואינו קורא דלא קרינן ביה מן האדמה אשר נתת לי ה' דמהאי טעמא לר"ל אינו קורא בקנין פירות לחוד משום דלאו כקנין הגוף דמי כיון דאין לו קנין הגוף בכדי קרקע של שיעור כל יניקת האילן והשתא אתי שפיר הא דר"י דקאמר לא משכחת לה דמביא וקורא אלא חד בר חד ואביכורי פירות האילן קא קשי' ליה דהא כל ז' מינים שנשתבחה בה א"י חייבין בביכורים והרי כיון דאחים שחלקו לקוחות הן כל משהו ומשהו מן הקרקע מקצתו יש לו בה קנין הגוף ומקצתו קנין פירות וכדפי' רש"י גבי ישראל ונכרי שקנו שדה בשותפות למ"ד אין ברירה כל חטה וחטה חציה מחלקו של ישראל וחציה מחלקו של נכרי ואין לו כדי שיעור יניקת האילן כולו קנין הגוף לא משכחת לה דמייתי וקורא בפירו' האילן אלא חד בר חד.

ואע"ג דאמרינן התם כי אתא רבין אר"י א' אילן הסמוך למיצר כו' מביא וקורא שע"מ כן הנחיל יהושע לישראל את הארץ הא אמר התם כי אתא רב דימי אמר בעי מיניה ר"ל

מר"י אילן הסמוך למיצר בתוך ט"ז אמה מהו א"ל גזלן הוא ואינו מביא ממנו ביכורים ואליבא דר"ד פריך לה ר"י דל"מ דמייתי אלא חד בר חד.

ועוד אפי' לרבין אליבא דר"י פריך נמי שפיר דהא מודה רבין דאילן הסמוך למיצר מדינא אינו מביא כיון דאין כל היניקות שלו אלא מתקנת יהושע הוא דמביא כדיהיב טעמא דע"מ כן הנחיל יהושע כו' וא"כ לא מצינו דמייתי וקורא מדינא אלא חד בר חד ומקרא ביכורים דכתב רחמנא באורייתא היכי משכחת לה ועוד דאפי' תקנת יהושע לא מהני אלא לענין דמביא בלבד שע"מ כן הנחיל שלא יקפידו זה על זה ותו לא ה"ל גזלן הילכך שפיר מביא אבל לענין קורא לא מהני תקנה זו כלל למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי דהא מחמת תקנה זו אין לו בה קנין הגוף.

וענ"ל דאפי' על ביכורי חטה ושעורה נמי קאמר ל"מ דמייתי דאע"ג דמוקי התם להא דתנן קרקע כ"ש חייבת בביכורים בביכורי חטה וש"מ דאין חטה יונקת אלא תחתיה לבד כמש"כ התוספות והמפרשים מ"מ י"ל דכל חטה וחטה יונקת מכל הקרקע שגדילה בה ומקצת חטה שבעבר זה יונקת ממהו קרקע של מקצת חטה שבעבר השני והרי בכל חטה וחטה איכא תערובת יניקה מחלקו שיש לו בו קנין הגוף ומחלק אחיו שאין לו בו אלא קנין פירות לחוד ושפיר פריך דלא מצינו דמייתי וקורא אלא חד בר חד ויש לזה ראייה אלא שאין להאריך כאן בזה וא"כ עלו דברי רש"י כהוגן ולא קשה עליו קושיית התוס' כלל.

אבל מ"מ נ"ל להוכיח מההיא סוגיא גופה דפי' התוס' עיקר משום דק"ל אהא דאר"י ואס"ד לאו כקנין הגוף דמי לא מצינו דמייתי אלא חד בר חד הא אפי' למ"ד לאו כקנין הגוף דמי הא מודה דמ"מ מביא ולא קאמר אלא דאינו קורא והכי ה"ל לאקשוויי ואס"ד לאו כקנין הגוף דמי לא מצינו דקורא אלא חד בר חד ואע"ג דרש"י פי' בדברי ר"י לא מצינו מביא וקורא אלא בירושה כו' וכמשכ"ל משמו דמשמע מקורא הוא דק"ל.

לא משמע הכי מלישנא דר"י דשביק לקורא שהוא עיקר קושייתו ול"ק לה ונקט מביא לחוד דמזה לא קשיא מידי אלא וודאי הא דמביא הוא דק"ל. ולפי שיטת התוס' ניחא דאי אמרינן דלאו כקנין הגוף דמי וא"ב וע"כ דאינו קורא א"כ הא דאינו קורא גורם דאינו מביא נמי ושפיר קאמר ל"מ דמייתי כו' דהא הא דאר"י האחים שחלקו לקוחות הן הוא מטעם דאין ברירה והרי אפי' את"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ואינו קורא אפ"ה גבי האחים שחלקו ה"ל ספיקא אם חייבין בקריאה או לא דהא האי מילתא דאין ברירה ה"ל ספיקא די"ל שכל חלקו של זה הגיע לו ושל חבירו לחבירו א"נ שהחליפו מקצת החלקים ובשל כל א' שבידו אחר החלוקה מקצתו משלו ומקצתו משל חבירו ובשני חלוקות הללו ראוי לקרות אפי' אי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כיון שלא החליפו של זה בזה א"נ החליפו מקצת אם כדי שיעור יניקת פירות הללו לא החליפו עדיין ראוי לקרות ואיכא נמי לספוקי דילמא החליפו החלקים לגמרי וא"נ לא החליפו אלא מקצת מ"מ לא נשאר לכל אחד ואחד כדי שיעור יניקת פירות אלו שמביא מהן ביכורים ביחד מחלקו שלא נחלף ובב' חלוקות הללו אין ראוי לקרות למ"ד קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והרי כל היכא דמספקא לן אי ביכורים אלו בני קריאה נינהו אי לא מספיקא אינו רשאי לקרות כדאמרינן התם בפרק הספינה גבי ספיקא של קונה אילנות דר"מ ורבנן

דפריך ודילמא ביכורים ניהו ובעי קריאה כלומר ומספיקא אינו ראוי לקרו' וכל היכא דאינו ראוי לקרות מספיקא ה"ל אינו ראוי לבילה דמצות קריאה ובילה דקריאה מעכבת בו.

דהכי אמרינן התם דילמא ביכורים ניהו ובעי קריאה ומשני קריאה לא מעכבא ופריך ולא והאר"ז כל הראוי לבילה אין הבילה מעכבת בו וכל שאינו ראוי לבילה הבילה מעכבת בו אלמא כיון דאינו ראוי לקרות מספיקא ה"ל אינו ראוי לבילה דקריאה. אע"ג דהתם אם פטור מן הקריאה פטור נמי מן ההבאה אפ"ה בספק קריאה אמרינן דה"ל אינו ראוי לבילה משום דילמא חייב בהבאה ובקריאה ואינו ראוי לבילה דקריאה כ"ש הכא גבי האחים שחלקו דודאי חייבין בהבאה אפי' אם החליפו החלקים אלא דספק אי בני קריאה ניהו או לא דאם החליפו לאו בני קריאה ניהו ומביא ואינו קורא ואם לא החליפו בני קריאה ניהו השתא דמספקא לן אם החליפו או לא מספיקא ה"ל אינו ראוי לבילה ובילה דקריאה מעכבת בו.

והיינו דא"ר יוסף אי לאו דאר"י כו' ל"מ דמייתי כו' דכיון דאין ברירה ולקוחות הן אי ק"פ לאו כקנין הגוף דמי ואם החליפו לאו בני קריאה ניהו השתא דמספקא לן אי החליפו או לא ואינו ראוי לקרות מספיקא דדילמא לאו בני קריאה ניהו ה"ל אינו ראוי לבילה ובילה דקריאה מעכבת בו להבאה אי בר חיובא דקריאה ניהו ואפי' להביא א"א ול"מ דמייתי משום ספיקא דקריאה ואר"ל אלא חד בר חד כו'.

מיהו כ"ז אינו אלא לפי התוס' דאי אמרי' אין ברירה ה"ל ספיקא שמא החליפו שמא לא החליפו וה"ל אינו ראוי לבילה מספק ואפי' להביא א"י וא"כ האי ספיקא דקריאה היא גורמת ממילא דלא מייתי כדאר"י אבל לפרש"י דאי אמרינן אין ברירה בוודאי אמרי' דכל משהו ומשהו משיעור יניקה מעורב משלו ומשל אחיו ואי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי אינו קורא בודאי משום דאין כל שיעור היניקה שלו אלא מעורב מקנין הגוף שלו ומקנין פירות דחלק אחיו א"כ אע"ג דאינו קורא אפ"ה מביא אכתי תקשה אמאי אר"י ל"מ דמייתי כו' הא וודאי מייתי אלא דאינו קורא והל"ל ל"מ דקרי אלא חד בר חד אלא וודאי פי' התוס' עיקר ובהכי נ"ל דברי הרמב"ם שפסק האחים שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביובל וכמשכ"ל משמו ופסק דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי שכתב בפ"ד מה' ביכורים המוכר שדהו לפירות הלוקח מביא ואינו קורא שקנין פירות אינו כקנין הגוף ע"כ א"כ תקשה הא דרב יוסף דלא מצינו דמייתי ביכורים אלא חד בר חד וכבר הקשו התוס' שם כן דקי"ל קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי כדאמרינן בפ' החולץ וקי"ל בדאורי' אין ברירה וי"ל דדווקא בהא לחוד בהכותב לבנו מהיום ולאחר מיתה קי"ל כר"ל דלאו כקנין הגוף דמי משום דאבא לגבי ברא אחולי אחיל דהכי מצריך להו בפ' י"נ בהני תרי מיילי דר"ל דהכא ודהתם אבל בעלמא קי"ל דכקנין הגוף דמי ועי"ל דדווקא ר"י א"ל דמחזירין זה לזה ביובל אבל שאר אמוראי סברי אע"ג דלקוחות הן אין מחזירין דמכר הוא דא"ר דליהדר ירושה ומתנה לא והשתא א"ש ולדברי הרמב"ם דפסק דמחזירין זה לזה ביובל ופסק גבי המוכר שדהו לפירות דאפי' לגבי אחר דלאו ברא נמי קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וודאי קשה.

אבל למש"כ ניחא דהרמב"ם כשיטת התוס' דאפי' אי אין ברירה לאו למימרא דבודאי החליפו חלקם מחצה שלו במחצה של אחיו אלא יש להסתפק נמי שמא לא החליפו כלל ויפה ביררו כל אחד ואחד חלקו המגיע לו מירושת אביו ומסופק בשל תורה אזלינן הכא לחומרא והכא לחומרא לפיכך מחזירין זה לזה דילמא החליפו ולענין קריאה חייבין לקרות מספיקא דילמא לא החליפו כלום ויפה ביררו ואע"ג דגבי ספק דר"מ ורבנן גבי אילנות דפ' הספינה אמרינן דמספיקא אינו רשאי לקרות לק"מ דהא אמרינן התם א"ל רב אחא בריה דרבא לרב אשי מכדי פסוקי נינהו ליקרי א"ל משום דמיחזי כשיקרא ר"מ בריה דר"ח אמר דילמא אתי לאפקועינהו מתרומו ומעשרות כלומר דהתם אמר ודילמא לאו ביכורים נינהו וקא מפקא להו מתרומות ומעשרות ומשני דמפריש להו.

ונ"ל ברור דאיכ' בינייהו בין טעמא דמיחזי כשיקרא לטעמא דרב מתנה לדילמא מפקע להו היכא דבודאי חייב ביכורים ולא מספקא לן אלא על הקריאה בלבד אי חייב או לא כגון בהא דהאחים שחלקו דאי אמרת אין ברירה וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי ולשיטת התוס' דיש לספק לדילמא החליפו ואינו חייב בקריאה אבל מ"מ ביכורי' ודאין נינהו דהא מכל מקום חייב בודאי בהבאה אפי' אי לאו כקנין הגוף דמי וה"נ פטורים מתרומו ומעשרות כיון דודאי ביכורים נינהו ול"ד לספק אילן א' לר"מ וב' אילנות לרבנן דאי לא קנה קרקע לאו ביכורים נינהו לגמרי הילכך לטעמא דדילמא מפקע להו מספיקא חייב במקרא ביכורים ככל ספיקא דאורייתא דאזלינן לחומרא ואי משום דילמא מפקע להו הא פטורין הן מתרומו ומעשרות כיון דביכורים ודאין נינהו אבל לטעמא דמיחזי כשיקרא אי אפשר למיקרי מספק דילמא אינו חייב בקריאה דשמא החליפו של זה לזה וכמו שבספק הבאה כההיא דפ' הספינה אינו קורא מספיקא משום ספק מיחזי כשיקרא ה"נ בספק קריאה אע"פ שהוא חייב בהבאה וודאי אפ"ה אינו קורא מספיקא משום ספק מיחזי כשיקרא דדילמ' קנין פירות לאו כקנין הגוף דמי וכשאומר מן האדמה אשר נתת לי מיחזי כשיקר' כיון דלאו כקנין הגוף דמי.

ואף ע"פ שהרשב"ם פי' התם משום דמיחזי כשיקר' שהרי בשביל הבאת ביכורים קא קרי ושמא לאו בקרקע שלו גדלה וקא משקר כו' ע"כ. ולפי' משמע להאי מיחזי כשיקרא משום דדילמא לאו ביכורים כלל נינהו לאו דוקא דאפי' בוודאי ביכורים נמי שייך מיחזי כשיקרא אי קא קרי ואינו חייב בקריאה א"נ בספק חייב בקריאה חיישינן לספק מיחזי כשיקר' אלא הרשב"ם קושטא דמילתא קאמר כיון דהתם מספקא לן דילמא לאו ביכורים כלל נינהו איכא נמי למיחש להאי מיחזי כשיקר' דמפ' הוא ז"ל וה"ה דמשום קריאה לחוד שייך מיחזי כשיקר' אם אינו חייב לקרות וקא קרי וכדפי' וזה ברור וה"ט דלא קאמר הגמ' מאי בינייהו כדרך הגמ' בכ"מ משום דאיכא בינייהו הא דאמרן.

והשתא ע"כ ר"י דאמ' אי לאו דאר"י כו' ל"מ דמייתי ביכורים אלא חד בר חד ומשום קריאה קאמר דלא מצינו דמייתי וכמ"ש ע"כ ס"ל דהא דאינו רשאי לקרות מספיקא ה"ט משום מיחזי כשיקר' לפיכך אפי' בוודאי הבאה וספק קריאה נמי חיישי' למיחזי כשיקרא ואינו קורא מספיקא וה"ל אינו ראוי לבילה דקריאה וממילא קריאה גרמא נמי להבאה דאינו מביא אבל לר"מ דמפ' טעמא דאינו קורא מספיקא משום דילמ' מפקע להו בוודאי

הבאה וספק קריאה חייב לקרות מספיקא כיון דוודאי ביכורים נינהו הא פטורין נינהו מתרומות ומעשרות.

והשתא מ"ל דמייתי ביכורים וקרי אע"ג דאין ברירה וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מ"מ קרי מספיקא לחומרא דילמא לא החליפו ואפי' את"ל דהחליפו לית לן בה כי קרי דהא ליכא למיחש למידי דלמיחזי כשיקר' לא חיישינן ולדילמא מפקע להו ליכא דהא ביכורים ודאי' נינהו ואינו נוהג בהן תרומות ומעשרות.

והרמב"ם ז"ל פוסק כר"מ דלא חיישינן למיחזי כשיקרא אלא לדילמא מפקע להו הילכך אף ע"ג דפסק דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי והאחים שחלקו לקוחות הן ומחזירין זה לזה ביוכל אפ"ה קרי מספיקא דכיון דטעמא דלקוחות הן היינו משום אין ברירה והרי הא דאין ברירה ספיקא הוא דילמא החליפו ומספיק' מחזירין וכיון דאיכא לספוקי נמי דילמא לא החליפו ובני קריאה נינהו מספיקא חייב בקריאה נמי כיון דליכא למיחש למידי הילכך מייתי בוודאי וקרי מספיקא וכיון דרשאי לקרות חייב לקרות מספיקא דה"ל ספיקא דאורייתא והשתא ליכא למימר לא מצינו דמייתי או דקרי אלא חד בר חד דכ"ע נמי מייתו בוודאי וקרו מספיקא.

וטעמא דפסק כדר"מ משום דילמא מפקע להו ולא פסק כר"א דאמר משום דמיחזי כשיקרא דהא רב אשי בתרא הוא ומרא דגמ' טפי מר"מ נ"ל דה"ט משום דהא בפ"ט דכתובות (ד' פה) ובפ' ג' דגיטין (דף כו) מסיק סתמא דגמ' דלמיחזי כשיקרא לא חיישינן ולפי מ"ש ע"כ הרמב"ם בשיטת התוס' אמרה דאילו לפירש"י כיון דאפי' אין ברירה מביא ביכורים ואינו קורא בוודאי משום דא"ל שיעור יניקה של קנין הגוף ביחד והא לא מ"ל דמייתי דקאר"י דמייתי וקרי קאמר א"כ להרמב"ם אכתי תקשה הא אלא וודאי כדברי התוס' ס"ל וכמ"ש.

אבל מ"מ יש לדחות דאפי' אי הרמב"ם כרש"י ס"ל לא תקשה לדידיה הא דר"י דל"מ לה דמייתי וקרי אלא חד בר חד משום דהתם בפ' השולח מקשינן אהא דר"ל דהמוכר את שדהו בזמן שהיובל נוהג מביא ואינו קורא משום דקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מהא דתנן הקונה ב' אילנות בשל חבירו מביא ואינו קורא הא ג' מביא וקורא ומשני הב"ע בזמן שאין היובל נוהג וה"נ מקשה התם מהא דתניא הקונה אילן וקרקע מביא וקורא ומשני נמי הכי ולבסוף מסיק והשתא דאר"ח מחלוקת ביובל שני אבל ביוכל ראשון ד"ה מביא וקורא לא קשיא הא ביוכל א' הא ביוכל ב' ואע"פ שרש"י פ"י יובל ראשון של התחלת מנין היובלות בשעת ביאת הארץ מדברי הרמב"ם נראה שאין מפרש כן אלא יובל ראשון ללקיחתו שהרי כת' שם בפ"ד מה' ביכורים המוכר שדהו או שמכר אילן וקרקע' בזמן שהיובל נוהג ה"ז מביא וקורא ביוכל ראשון בלבד שעדיין לא סמכה דעתו של מוכר שתחזור לו הקרקע אבל אם חזר ומכרה ביוכל ב' ה"ז מביא ואינו קורא שהרי סמכה דעתו שאין לו אלא הפירו' וקנין פירות אינו כקנין הגוף.

ולפי"ז אע"ג דהאחים שחלקו מחזירין זה לזה ביוכל משום דא"ב וקנין פירות לאו כקנין הגוף דמי מ"מ ביוכל א' שאחר החלוקה מביא וקורא משום דלא סמכה דעתו כדאמרי' גבי לוקח גמור וע"כ ר"י דקאמר לא מצינו דמייתי אלא חד בר חד ל"ל דר"ח אלא כדס"ד מעיקרא ואין חילוק בין יובל ראשון לשאר יובלות דאלו לר"ח לק"מ דמ"ל

דמייתי ביובל ראשון אחר חלוקת האחים וכן בדור שני ביובל ראשון אחר חלוקתם וכן בכל דור ודור ביובל א' אחר חלוקתם אבל למאי דמסיק כדר"ח לק"מ ומ"ל דמייתי וקרי בכל דור ביובל ראשון אחר חלוקתם וא"כ אינו ראייה שהרמב"ם בשיטת התוס' קאי מ"מ כבר נתברר בראייה עצומה שפ"ה התוס' עיקר.

וא"ת אפ"ה לפ"ה התוס' מ"ק ר"י לא מצינו דמייתי ביכורים ואהבאה גופיה פריך דמחמת שאינו ראוי לבילה דקריאה הוא גורם להבאה דלא יביא נמי הא התם בפ' הספינה משני אהא דפריך מאר"ל דר' זירא דעביד להו כר"י ב"ח דאמר בצרן ושגרן ביד שליח ומת שליח בדרך מביא ואינו קורא וה"נ כיון דאיפשר למיעבד כדר"י ב"ח לגרום שלא תחול עליו חובת קריאה ואין קריאה גורמת לפטור מן ההבאה אלא מביא אם כן אכתי ה"ל לר"י לומר לא מצינו דקורא אלא בחד בר חד דאילו הבא' הא וודאי משכחת לה כמו התם.

וי"ל דהכי קא ק"ל למאי דמצינו בכולה תלמודא במשנה וברייתא בהרבה מקומות אין מספר מביא וקורא דלמאי דתני קורא ש"מ דלא עביד לה כר"י ב"ח והשתא ל"מ דהא בקורא לא משכחת לה אלא בחד בר חד אלא אפ"ה ההבאה גופיה לא מצינו כיון דלא עביד לה כר"י ב"ח דספק של קריאה היא גופה גורמת להבאה דלא יביא ואלומי קא מאלים לפירכא דידיה דלמאי דאמרת קורא ש"מ דחל עליו מצות קריאה ולא עביד ליה תקנה כר"י ב"ח לפטור מן הקריאה השתא ל"מ דאינו קורא אלא אהבאה נמי ק"ל אמאי יביא דספיקא דקריאה היא גורמת לו ממילא דלא יביא וכדאמרן.

ועוד הביאו ראייה שם בתוס' בפ' השולח דלא כפירש"י מהא דאמרינן בפ' יש בכור גבי חמש סלעים דבכור ולא חצי חמש דכ"ע אית להו דר"א דאמר האחים שחלקו מחצה יורשין ומחצה לקוחות משמע אי לקוחות הן פטורין אפ"ה למ"ד חמש ואפ"ה חצי חמש דאפ"ה חצי חמש ליכא ע"כ. וכיון דפ"ה התו' עיקר דבחלוקת אחים או שותפים איכא נמי לספוקי שמא החליפו חלקם לגמרי של זה לזה למאן דל"ל ברירה א"כ בנ"ד חמץ שישראל ונכרי שותפין בו וחלקו אחר הפסח אע"פ שלא מכר הישראל חלקו לנכרי קודם הפסח אפ"ה הכי חמץ שהגיע לחלקו של ישראל מותר דה"ל ספיקא דרבנן דכיון דקי"ל אין ברירה בדאורי' בשל דבריהן ה"ל ספיקא דרבנן ולקולא.

הרי נתברר דין חמץ שישראל ונכרי שותפים בו ולא מכר הישראל את חלקו קודם הפסח: סימן צא ואכתי נשאר לנו לעיין בחמץ שב' ישראלים שותפין בו והא' מכר חלקו לנכרי קודם הפסח בכ"מ שהוא והשני לא מכר וחלקו אחר הפסח והא' פשיטא לי דחלקו של המוכר לנכרי וודאי מותר דכיון דבדרבנן יש ברירה הא הוברר הדבר שזהו חלקו והרי מכרו לנכרי אבל חלקו של השני שלא מכר לנכרי מהו דהא א"א לך שתתיר חלקם של שניהם ולתלות להקל בדרבנן ולומר דחלקו של המוכר הוא ביד שלא מכר והחליפו של זה לזה וכן חלק של המוכר שהגיע לידו אחר החלוקה נמי תתיר משום דנימא איפכא שלא החליפו ויפה ביררו וכל א' הגיע חלקו לידו דהרי זה הוי תרתי דסתרן אהדדי דאם החליפו חלק שביד המוכר ראוי לאסור ואם לא החליפו חלק שאינו מכור ראוי לאסור וכיון שא"א לך להתיר את חלק שניהם וה"נ אי איפשר לך לאסור שניהם דהא מחצה מכל זה השותפים הוא חלק המוכר היילכך מסתבר להתיר חלק שהגיע ליד

המוכר אחר החלוקה דאלים טפי כח היתרא דידיה כיון דקי"ל בדרבנן יש ברירה אמרי' זהו חלקו המגיעו משעה ראשונה ותולין את הקלקלה במקולקל זה שלא מכר אמרי' דזהו חלקו המגיעו וכיון שלא מכרו אסור משום קנסא דר"ש ודבר זה סברא גדולה היא לתלות את האיסור בשל זה שלא מכר את חלקו כיון דבין אי אמרת יש ברירה בין אי אמרת אין ברירה חציו המגיעו לחלקו אין לו תקנה ויש בו משום קנסא דר"ש ואין לו נס והמלטה ממנו והשני שמכר את חלקו הא איכא לתלות להיתרא דזהו חלקו המגיע לו והרי מכרו דהא מדינא כיון שחמץ שעבר עליו הפסח אינו אלא מדרבנן הא קי"ל כל בדרבנן ספיקא להקל אלא משום דא"א לך להתיר את שניהם דממ"נ של א' מהן של איסור הוא ומאי חזית לתלות האיסור בזה יותר מבחבירו סברא זו לא שייך אלא בששניהן שקולין הן וא"א לתלות האיסור בזה יותר מבחבירו א"כ שפיר אמרי' מאי חזית אבל היכא דכח היתרא של א' מהן אלים משל חבירו כגון הכא שפיר תלינן את של היתר בזה דאלים כח היתרא דידי' ושל איסור בשל חבירו דלא אלים כח היתרא דידיה וא"א לך להקשות מאי חזית דהא חזינן ביה טעמא רבה להתיר את של זה דאלים כח דהיתרא דידיה יותר משל חבירו דבדידיה י"ל יש ברירה וזהו חלקו המגיעו והרי מכרו ובשל חבירו ליכא למימר הכי.

ודבר זה עדיף יותר מהא דאמרי' בפ"ט ממסכ' נדה (ד' ס) דתניא התם תולה בשומרת יום כנגד יום בשני שלה ובסופרת שבעה שלא טבלה ואמוצאת כתם בחלוקה והשאיילה חלוקה לאשה אחרת קאי לפיכך היא מתוקנת וחבירתה מקולקלת דברי רשב"ג אלמא אף ע"ג דמקלקלה לחברתה עי"ז דסופרת ז' צריכה לספור עוד ז' ושומרת יום כנגד יום צריכה לספור עוד יום אחד אפ"ה תולה בה כיון דאלים כח היתרא דידיה מזידהו ק"ו בנידון דידן דאלים כח המוכר יותר כיון דא"ל בחלקו יש ברירה משא"כ בשל חבירו דאי אמרת יש ברירה כ"ש שחלקו אסור דתולה האיסור בו ואפי' לרבי דפליג התם אדרשב"ג ואמר אינו תולה לפיכך שתייהן מקולקלות היינו דוקא התם דסופרת ז' ושומרת יום כנגד יום אע"פ שלא טבלו בחזקת טהרה הן כאלו טבלו כבר כיון שהגיע כבר זמן טבילתן וא"כ מאי חזית אבל הכא יש כאן לתלות יותר האיסור באינו מוכר מבמוכר וכדאמרן ועיינן בדברי אחרונים בי"ד סימן ק"צ וס' קי"א ובתהה"א ולא רציתי להאריך בזה ובמקומו בדיני מאכלות אסורות יתבאר הדבר יותר בס"ד זהו מה שנ"ל בדינים הללו: דיני מצה ומרור סימן צב שאלה כמה בני אדם שאופין מצות של מצוה בתנור אחד ויש לחוש שמא נחלפו המצות של זה לזה ואין אדם יוצא ידי חובתו במצה גזולה מה תקנה יש לדבר: תשובה בהגמ"י בפ"ו מה' חמץ ומצה כתב בשם הרוקח שטוב ללמוד לומר כל מי שיגיע לידו מצה שלי ה"ה לו במתנה כדאמרינן בפ' לולב וערבה מלמדן אותן לומר כל מי שיגיע לולבו לידו ה"ה לו במתנה ע"כ.

וק"ל ע"ז כיון דקי"ל דבדאורייתא אין ברירה וכדאמרי' בפ"ב דביצה (ד' לח) והרי למ"ד אין ברירה וודאי כה"ג לא מהני לענין מתנה כמו דל"מ לענין הפקר כדאמרינן בפ' מרובה (ד' סט) דתניא התם ר' יהודה אומר שחרית בעה"ב עומד ואומר כל שילקטו עניים היום יהיה הפקר רבי דוסא אומר לעתותי ערב אומר כל שילקטו עניים היום יהיה הפקר ומהפך הגמ' התם דר"י לדר' דוסא משום דשמעינן לי' לר"י בעלמא דל"ל ברירה

ופירש"י טעמא דלא אמרינן דכי לקטו הוברר שזה הפקר הואיל ואין בעה"ב יודע שחרית דשמא לא ילקטו יותר על דינם.

וא"כ ה"נ מאי מהני דאמר הכי קודם שיגיע מצתו לחבירו דכשיגיע לידו הרי הוא לו במתנה כיון דאין ברירה לא אמרי' הוברר הדבר למפרע שחל עליו שם מתנה בשעת אמירה הואיל ואין בעה"ב יודע בשעת אמירה שיגיע מצתו לחבירו וע"כ הא דתנן גבי לולב דאורייתא מלמדין אותן כו' אתיא כמ"ד יש ברירה בשל תורה דהא מה"ת אינו יוצא ידי חובתו בלולב הגזול והשאול כדאמרינן בפ"ג דסוכה וה"נ הא דאינו יוצא ידי חובתו במצה גזולה מה"ת הוא כמש"כ הרא"ש בפ' כ"ש דאמרי' התם מצה של מעשר שני לדר"מ כלומר דס"ל מעשר שני ממון גבוה הוא אינו יוצא ידי חובתו בפסח משום דאתיא לחם לחם מחלה מה להלן עריסותיכם שלכם ולא של גבוה ה"נ כן וה"ה לענין גזל נמי איכא למילף מיניה שאינו יוצא ידי חובת מצה בו דלאו שלכם הוא וכיון דמה"ת הוא אמרי' אין ברירה ולא מהני הא דקאמר כל מי כו' כיון דבשעת אמירה עדיין לא הגיע מצתו ליד חבירו ואיפשר דס"ל להרוקח כמש"כ הרא"ש שם בתחילה בירושלמי אמרינן מצה גזולה אין לברך עליה אר"א ע"ש שנא' בוצע ברוך ניאף ה' ומסיים הרא"ש אלמא משמע דאין בו איסור אלא משום בוצע כו' אבל בדיעבד נפק בהו.

תו מסיק בה בירושלמי רבי אומר אין עבירה מצוה ר' יוסי אומר אין מצוה עבירה א"ר אילא אלה המצות אם עשאן כמצוותן מצוה וא"ל אינו מצוה ואפשר דהני אמוראי פליגי וא"ל כיון דלא עשאן כמצוותן אינו מצוה ולא יצא ידי חובתו ע"כ. ומשמע וודאי דלרבי ור"י דאמרי אין עבירה מצוה ואין מצוה עבירה היינו מה דאמרינן בגמ' דידן דלולב הגזול פסול אפי' בי"ט שני משום מצוה הבאה בעבירה וס"ל להרוקח כמ"ש התוס' בפ"ק דסוכה (דף ט) דמצוה הבאה בעבירה אינו אלא מדרבנן דאל"כ ל"ל למעט גזולה בי"ט ראשון מלכם משלכם ת"ל משום מצוה הבאה בעבירה ולפ"ז הא דיליף ר"י מאלה המצות ע"כ אינו אלא אסמכתא בעלמא דאל"כ אכתי תקשה לכם ל"ל וכיון דמצוה הבאה בעבירה אינו אלא מדרבנן הא קי"ל בדרבנן יש ברירה כדאמרינן התם בפ"ב דביצה וא"נ י"ל דס"ל להרוקח כסברת ר"י בעל התוס' דפסק דאפי' בשל תורה אמרינן יש ברירה הילכך אפ"ת דאינו יוצא ידי חובתו במצה גזולה מה"ת מ"מ מהני האי תנאי ולפ"ז כיון שלדברי הרא"ש דמה"ת אינו יוצא ידי חובתו במצה גזולה מהא גז"ש דלחם לחם מחלה וקי"ל אין ברירה בשל תורה א"כ לא מהני ההוא תנאי ובסי' שאח"ז יתברר יותר בס"ד.

מ"מ אני אומר דהאי תנאה מהני לכ"ע אפי' למ"ד אין ברירה דאלת"ה אלא דהא מתני' דפ' ל"ה דכל מי שיגיע לולבו לידו הרי הוא לו במתנה אתיא כמ"ד יש ברירה והא שם בפ' מרובה מייתי הא דתנן והצנועים מניחים את המעות ואומרים כל הנלקט מזה יהא מחולל על המעות הללו ורצה הגמ' שם לומר אליבא דר"י לא תימא כל הנלקט אלא אימא כל המתלקט ופריך אלמא אית ליה לר"י ברירה והא ר"י לית לי ברירה גבי האחים שחלקו לקוחות הן ומחמת קושיא זו הדר ביה הגמ' מהא דקאמר אימא המתלקט והא דפריך אלמא אית ליה לר"י ברירה היינו משום דאר"י הלכה כסתם משנה.

ואי סתם משנה זו דכל מי שיגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה אתיא כמ"ד יש ברירה אכתי תקשה לר"י דלית ליה ברירה מסתם משנה זו. אלא וודאי ש"מ דאפ"ל למ"ד אין ברירה הא דכל מי שיגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה מהני וה"ה גבי מצה נמי מהני.

ומכאן ראייה ברורה למש"כ בסימן שאח"ז דל"א דלא מהני לומר כל המתלקט יהא הפקר למאן דלית ליה ברירה אא"כ אמר דלאחר שיתלקט יהא הפקר חל למפרע משעת דיבורו אבל אם אמר שיהא הפקר חל להבא משעת לקיטה ואילך אף ע"פ שאמר כן קודם לקיטה אפ"ה מהני לכ"ע דלא שייך ברירה אלא במתנה לכשיהיה כן יחול תנאו למפרע משעת דיבורו אבל אם אינו מתנה אלא על להבא לכשיהיה כן כגון לכשיתלקט יהא הפקר משעת לקיטה ולהבא וכן לכשיגיע לולבי או מצתי לידו הרי הוא לו במתנה אף ע"פ שהתנאי היה קודם לכן אפ"ל למאן דאמר אין ברירה ש"ד ומהני תנאה והנה הרבה הארכת בחיבורי בזה מכל מקום להוציא חלק לגמרי אי אפשר ואעתיק קצת ממה שכתבתי שם בסימן שאחר זה וגם תשלום תשובה זו יתבאר על נכון: סימן צג כבר נתבאר בסי' שעבר דל"א דל"מ לומר כל המתלקט יהא הפקר למאן דלית ליה ברירה אלא באומר שיהיה הפקר למפרע וכשמתלקט יהא הפקר חל משעת אמירה אבל באומר שלא יהא הפקר חל אלא מכאן ולהבא משעת לקיטה ואילך אפילו מאן דלית ליה ברירה נמי מהני והנה הבאתי ראיות הרבה לזה וא' מן הראיות שהבאתי הוא זה דע דאמרינן בפ' כל הגט (דף כה) הא ר"י ור"ש דתולה בדעת עצמו לית להו ברירה בהא דהלוקח יין מבין הכותים דמייתי התם ותולה בדעת אחרים אית להו ברירה ר"י דתנן מה היא באותן הימים ואומר ה"ז גיטך אם מתי מחולי זה רי"א הרי היא כאשת איש לכל דבריה ולכי מיית הוי גיטא.

ופירש"י ול"א גט לאחר מיתה הוא כיון דאמר מעכשיו ואע"ג דכשנתן הגט מספקא ליה אם יחיה אם ימות ותלה התנאי בדעת מי שמותו וחיי תלויין בידו וכשמת אמרי' הוברר הדבר שמשעת נתינה היה ראוי למות מחולי זה והוי הגט מההיא שעתא שע"מ כן מסרו ואין זה כשאר התנאים שאדם מתנה בגט שבידו לקיימם ובדעתו לקיימם כשמתנה עליהן ולכשנתקיים התנאי הוי גט למפרע דהתם לאו טעמא משום ברירה הוא אבל הכא דאין בידו ובשעת התנאי הוא ספק והתנאי מתקיים מאיליו אי לאו משום ברירה לא הוי גט מחיים ע"כ.

ר"ש דתניא הריני בועליך ע"מ שירצה אבא ר"ש ב"י אומר משום ר"ש רצה האב מקודשת לא רצה אינה מקודשת כלומר וכי רצה מיהת מקודשת אע"ג דבשעת בעילה ספק רוצה ספק אינה רוצה אמרינן הוברר דבשעת בעילה הוי קידושין ומסיק התם דמאן דאית ליה ברירה לא שנא תולה בדעת עצמו ל"ש תולה בדעת אחרים א"ל ומאן דל"ל נמי ל"ש וטעמא דר"י ור"ש גבי הלוקח יין מבין הכותים לא משום ברירה הוא אלא מטעם אחר כדמפרש התם ולפי"ז למאי דקי"ל בדאורייתא אין ברירה וה"ל ספיקא דדינא כמשכ"ל סי' פ"ח א"כ במקדש או מגרש על תנאי כגון שתולה בדעת אחרים ברצון האב וכיוצא בו לא הוי אלא קידושין וגירושין ספק ולחומרא והרבה תמיהות יש לי על זה חדא דהא תנן בפ"ג דקידושין (ד' סב) האומר לאשה הרי את מקודשת לי לאחר שאתגייר או לאחר שתתגיירי לאחר שאשתחרר לאחר שתשתחררי לאחר שימות בעליך

לאחר שתמות אחותיך לאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודשת ומפ' בגמ' התם דה"ט דאינה מקודשת משום דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם במה שאינו בידו וגר נמי לאו בידו הוא משום דגר צריך שלשה מי יימר דמזדקקי ליה הני תלתא.

והשתא מנלן דטעמא דמתני' דאינה מקודשת משום דאין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דילמא ה"ט משום דכל הני קידושין הוו תולה בדעת אחרים דהא א"א להם לחול כלל אא"כ מעשה אחרים מסייען שיחול שיחירו' הרב ובגירו' תלתא ובמיתת הבעל והאחות במי שחזייהן ומותם בידו כדאמרינן גבי ה"ז גיטך אם מתי ובלאחר שיחלוץ תלוי ביכם והשתא היכא שהאיש והאשה בני קידושין וגירושין נינהו אלא שהתנאי תלוי בדעת אחר' אמרינן אין ברירה כדאמרינן גבי ע"מ שירצה אבא וגבי זה גיטך אם מתי הכא דא"א לעיקר קידושין של אלו לחול אלא ע"י דעת אחרים כ"ש דלמ"ד אין ברירה דאין קידושין ודילמא תנא דידן ס"ל כמ"ד אין ברירה לפיכך כל הני לאו קידושין נינהו.

ועק"ל דתניא התם האומר לאשה כו' וחשיב כל הני דמתני' וקתני דאינה מקודשת רמ"א מקודשת ר"י הנשיא אומר מקודשת ומ"ט אמרו אינה מקודשת משום איבה כלומר איבת אחותה ובעלה אבל בשארא כר"מ ס"ל דמקודשת ומפ' הגמ' התם דר"י הנשיא היינו רבי. והא שמעינן ליה לרבי דס"ל דאין ברירה בפרק השולח (ד' מז) דתנן ישראל ונכרי שלקחו שדה בשותפות טבל וחולין מעורבין זה בזה דברי רבי ומפ' טעמא משום דאין ברירה וכיון דס"ל אין ברירה בכל הני דחשיב אינה מקודשת מדינא.

ועוד דאמר ר"י בפ' האשה רבה (ד' נה) דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק ומייתי ר' יוחנן ראייה ממשנתנו דלאחר שיחלוץ לך יבמיך אינה מקודשת וקלסיה ר"י. והשתא מנ"ל דטעמא דאינה מקודשת משום דלא תפסי קידושין השתא הוא ואין אדם מקנה דבר שלא בא לעולם דילמא אי הוי מקדשה מעכשיו בסתמא בלא תנאי ה"נ דהוי קידושין דקידושין תופסין ביבמה לשוק ואפ"ה במקדשה בתנאי דלאחר שיחלוץ לך יבמיך גרע טפי ואינה מקודשת הואיל ותלה תנאו בדעת אחרים בחליצת יבמה.

וי"ל דע"כ לא קאמר דלמ"ד אין ברירה לא מהני בתולה תנאו בדעת אחרים אלא באומר לכשיתקיים התנאי יהא קידושין או גירושין למפרע בהא איכא למ"ד אין ברירה דלא אמרינן לכשיתקיים התנאי הוברר הדבר שמשעת קידושין או גירושין היה ראוי ועומד להתקיים ומאותו שעה חלין הקידושין או הגירושין למפרע.

אבל אם אמר לכשיתקיים התנאי מאותו שעה ולהבא יהיה חלין הקידושין או הגירושין ולא למפרע דבריו קיימים ואין כאן משום יש ברירה או אין ברירה הילכך בכל הני דחשיב במתני' אין כאן משום אין ברירה דהא אי איפשר לקידושין אלו לחול למפרע דהא נכרי ונכרית ועבד ושפחה ואשת איש ואחות אשה לאו בני קידושין נינהו וע"כ א"א לקידושין אלו לחול אלא מכאן ולהבא לאחר גירות ושיחרור ומיתת הבעל והאחות וכיון שכן אין כאן משום אין ברירה וע"כ טעמא דאינה מקודשת משום דבר שלא בא לעולם הוא וכן בלאחר שיחלוץ לך יבמיך משמע שמקדשה במכאן ולהבא לאחר חליצה ולא למפרע וא"כ אין כאן משום ברירה אלא משום דבר שלא בא לעולם הוא והשתא דייק ממתניתין שפיר דאין קידושין תופסין ביבמה לשוק אבל בהא דה"ז גיטך אם מתי וכן הריני בועליך ע"מ שירצה אבא אי איפשר אלא לכשיתקיים התנאי יהיה חלין למפרע

דאילו מכאן ולהבא א"א בגט משום דהא אין גט לאחר מיתה ובהריני בועליך כלומר שמקדשה בביאה אי אפשר לקידושין אלו לחול במכאן ולהבא משעת רצון האב ואילך אלא בלמפרע ואפי' למ"ד במס' קידושין פ"ג (דף ס) דכל האומר ע"מ לאו כאומר מעכשיו דמי אפי"ה בקידושי ביאה א"א להם לחול לאחר זמן כגון האומר לאשה התקדשי לי בביאה זו לאחר שלשים יום כדמוכח בההיא דקידושין דקאמר איכא בינייהו כגון שנתקרה הגט או שאבד למ"ד כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי מגורשת למפרע ולמ"ד לאו כמעכשיו דמי אינו גט דעל מה יחול הגירושין בלהבא כיון דאין הגט קיים באותו שעה וא"א לקידושין לחול לאחר זמן אלא בקידושי כסף ואפילו נתאכלו המעות משום דהני זוזי לאו למלוה ולא לפקדון דמו כדאמרי' ברפ"ג דקידושין (דף נט) וכן בקדושי שטר ולא נתקרה השטר עד לאחר זמן חלות הקידושין אבל בביאה בלאחר זמן א"א דהא אין כאן שום דבר שתחול עליו הקידושין וזה ברור ופשוט.

ודבר זה מתברר יותר מדעת התוס' בפ"ג דקידושין גבי כגון דכתב ליה לכשאקחך כו' וכיון דא"א לקידושי ביאה לחול לאחר זמן אלא למפרע משעת ביאה ואילך וא"כ האי הריני בועליך ע"מ שירצה אבא אפי' למ"ד דע"מ לאו כמעכשיו דמי א"א אלא כמעכשיו דאל"כ אפילו אם רצה האב א"א לקידושין לחול בלהבא אלא ה"ק אם ירצה האב יהיה הקידושין חלין למפרע משעת ביאה ואילך וכיון דהאי ה"ז גיטך אם מתי והריני בועליך ע"מ שירצה אבא א"א אלא בלמפרע הרי כאן משום ברירה ולמ"ד אין ברירה לא מהני.

ובהכי נ"ל מה שכתב הרמב"ם ברפ"ז מהלכות אישות האומר לאשה הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבא רצה האב מקודשת לא רצה או ששתק או שמת קודם שישמע הדבר אינה מקודשת ע"מ שלא ימחה אבא שמע ומיחה אינה מקודשת ע"כ. וכ"כ ש"פ.

ויש לתמוה כיון דבשתק או מת קודם שישמע אינה מקודשת ש"מ דהאי ע"מ שירצה אבא היינו שיאמר אין דמה"ט בשתק או מת אינה מקודשת דהא לא אמר אין כדמוכח בפ"ג דקידושין (דף סה) וא"כ ברצה האב אמאי כתב מקודשת סתמא דמשמע דהוי קידושין ודאין ואם בא אחר וקידשה א"ח לקדושי שני הא כיון דקי"ל בדרבנן יש ברירה ש"מ הא דאמרי' בדאורייתא אין ברירה משום ספיקא הוא ולחומרא וכמ"ש הר"ן בפ"ג דגיטין (דף כה) גבי כולן אין פוסלין חוץ מן האחרון וכ"ד הרמב"ם כמ"ש הר"ן שם וכיון שכן ברצה האב אמאי מקודשת בוודאי דילמא אין ברירה ואינה מקודשת ואם בא אחר וקידשה ניהוש לקדושי שני נמי ואע"ג דכתב הר"ן בפ"ג דגיטין בשם הרמב"ן ז"ל דכי קי"ל כסתם מתניתין דתנן הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבא אליבא דר"י הוא דקי"ל דאמר התם בפ' האומר דע"מ שלא ימחה הוא ע"כ הא לדעת הרמב"ם א"א ל"כ וכמ"ש ולמאי שפי' ניהא דבשלמא ברייתא דמיירי במקדשה בביאה דהא הריני בועליך קתני א"כ ע"כ למ"ד אין ברירה אפי' רצה האב נמי אינה מקודשת כיון דא"א לקידושי ביאה לחול אלא בלמפרע הא וודאי כל כה"ג למ"ד אין ברירה לא מהני למפרע אבל במתניתין דתנן סתמא על מנת שירצה אבא איכא לאוקמי במקדשה מכאן ולהבא משירצה אביו ואילך ובקידושי כסף ושטר דאיפשר להם לחול אפי' בלאחר זמן וכל כה"ג אפי' למ"ד אין ברירה נמי מהני ובהכי מיירי נמי הרמב"ם ושאר פוסקים.

וא"ת כיון דקי"ל כמ"ד כל האומר ע"מ כאומר מעכשיו דמי א"כ בע"מ שירצה אבא אפי' בקדשה בכסף ושטר כיון דא"א לקידושין הללו לחול למפרע ובמעכשיו משום דאין ברירה אמאי מקודשת אע"פ שרצה האב הא מ"מ אין קידושין חלין אלא ברצון המקדש וכיון דקדיש במעכשיו ואי איפשר להם לקידושין אלו לחול במעכשיו משום דאין ברירה אפילו בלהבא לא יחולו דהא אין קידושין לחצאין וי"ל דה"מ דאמרינן כל האומר ע"מ כמעכשיו דמי באיפשר להם לחול מעכשיו אבל הכא כיון דקידושין אלו א"א להן לחול במעכשיו דעתו שיחולו במאי דאיפשר להו למיחל ואפי' בלהבא נמי ש"ד: וא"ת למש"כ תקשה לך הא דתנן ברפ"ק דיומא ז' ימים קודם יה"כ מפרישין כה"ג מביתו כו' ומתקינן כהן אחר תחתיו כו' רי"א אף אשה אחרת מתקינן לו שמא תמות אשתו כו' א"ל א"כ אין לדבר סוף ובגמ' ד' י"ג ומי סגי ליה בתקנתא ביתו א"ר והא לאו ביתו היא דמקדש לה והא כל כמה דלא כניס לה לאו ביתו היא דכניס לה א"כ ה"ל ב' בתים ור"א וכפר בעדו ובעד ביתו ולא בעד ב' בתים ומסיק דא"ל ה"ז גיטך ע"מ שלא תמות חבירתיך אי לא מיתא חבירתה מיגרשה ואי מיתא הא קיימא הא ופריך ודילמא מיתא חבירתה בפלגא דעבודה ואיגלי מילתא למפרע דגיטא דהא לאו גיטא הוא ועביד ליה עבודה בב' בתים ומסיק אלא דמגרש לתרוייהו לחדא א"ל ה"ז גיטך ע"מ שלא תמות חבירתיך ולחדא א"ל ה"ז גיטך ע"מ שאכנס לכה"נ דאי מייתא הא קיימא הא ואי כו' מאי אמרת דילמא מייתא חבירתה בפלגא דעבודה כו' אי חזי לה דקא בעי למימת קדים איהו ועייל לכה"נ ומשוי לגיטא דהא גיטא למפרע זהו סוגיית הגמ'.

ויש לי למידק כל טורח זה לר"י למה דמקדש עוד אחת ומגרש לשתיהן על תנאי ועוד שפוסל אשה א' מן הכהונה בכל שנה ושנה והרי תנן בפ"ד דיבמות (ד' מג) מי שהיה נשוי לב' נשים כו' היתה א' כשירה וא' פסולה כלומר לכהונה אם היה חולץ חולץ לפסולה שלא יפסול את הכשירה מן הכהונה משום לא ישפוך אדם מי בורו ואחרים צריכים להם כדאר"י התם בגמ' ובפ"ב דיבמות (ד' קיט) משום שמא יהיה וילד בן קיימא ונמצא אתה מצריכה כרוז לכהונה גזרו באשה שהלך בעלה וצרתה למדה"י וא"ל מת בעליך שלא תחלוץ ולא תתייבם עד שתדע שמא מעוברת היא צרתה.

הרי שהרבה חששו חכמים שלא לפסול אשה מן הכהונה בחנם וא"כ למה מקדש כה"ג אשה אחת בכל שנה ועי"ז מוכרח לגרש על תנאי משום ב' בתים ה"ל לקדש אשה אחת על תנאי אם תמות חבירתיך תהא מקודשת לי ולאשתו יאמר ה"ז גיטך ע"מ שאכנס אני לכה"נ כו' וכדאמרינן גבי גירושין. ועק"ל דאפי' טורח זה למה ה"ל לקדש אשה אחרת ע"מ שאם תמות אשתו מאותו שעה תהא זו מקודשת לו דבזה יצאנו ידי כל החששות ואפי' אם תמות אשתו בפלגא דעבודה לית לך בה דהא אין שניה מקודשת לו אלא להבא משעת מיתת אשתו ואילך ועד אותו שעה הראשונה אשתו היתה דהא בכה"ג א"צ ליתן גט על תנאי לאשתו כלל ואע"ג דאמרינן כל כמה דלא כניס לה לאו אשתו היא הא כניסה זו היינו הכנסת חופה והרי יכול להכניסה לחופה נמי על תנאי דהא דאמרינן ברפ"ג דיבמו' לפי שאין תנאי בחופה לאו למימרא דאין תנאי מועיל בחופה אלא שאין הדבר רגיל לעשות חופה על תנאי וכמש"כ התוס' והפוסקים התם אבל היכא דאתני וודאי מהני וזה ברור ופשוט ואין לומר דהאי כל כמה דלא כניס לה לאו ביתו היא הא כניסה היינו ביאה וא"א לבעול על תנאי משום בעילת זנות הא ליתא דכניסה בכ"מ פי' חופה ולא

ביאה ועוד ע"כ האי כניסה דכה"ג לאו ביאה הוא אלא חופה לחוד דהא ר"י דאמר אף אשה אחרת מתקנין לו משמע דקאי ארישא אמילתא דת"ק דאמר ז' ימים קודם יה"כ מפרישין כ"ג מביתו כו' ועלה הוסיף ר"י דאף אשה אחרת מתקנין לו בתוך אותן ז' ימים דאי הא דר"י אקודם ז' ימים אלו דת"ק קאי ואמ' אף כו' א"כ לא ה"ל לסתום אלא לפרש והרי בתוך אותן ז' ימים א"א לו לגשת לאשה דהא מפרישין אותו מביתו דהיינו מאשתו משום שמא יבא על אשתו ותמצא ספק נדה כדאמרינן התם בגמ' וע"כ אין כניסה זו אלא חופה לחודה בלא ביאה ובהכי ביתו היא וכן פרש"י בפ"ב דסוכה (ד' כ) אף אשה אחרת מתקנין לו לערב יה"כ ע"כ והרי בעיה"כ א"א בביאה משום חששא דספק נדה ואלא ע"כ כניסה זו היינו חופה וא"כ הדרא קושיין לדוכתא כל טורח זה ל"ל וכדאמרן.

ובע"כ מוכרח אני לומר דה"ט דלא מצוי למיעבד ליה להאי תקנתא אדר"י. או לקדש את השנייה ע"ת ול"צ לגרשה ע"ת א"נ לקדש את השנייה שיהו הקידושין חלין מיד אחר מיתה ראשונה וא"צ לגרש שום אחת מהן והוא מדאיתא לחדא מתניתא בפ"ג דעירובין (ד' לו) דתני אינו דל"ל לר"י ברירה ולמאן דס"ל מאן דל"ל ברירה ל"ש תולה בדעת עצמו ל"ש תולה בדעת אחרים לית ליה ליתא למתני' דמה היא באותן הימים דלכי מיית הוי גיטא אלמא אית ליה לר"י ברירה מקמי דאיו דלית לי' לר"י ברירה וה"נ אמ' רב התם ליתא למתני' מדתני אינו דלית ליה לר"י ברירה וגם התם מוכח לרבי יוחנן דמאן דלית ליה ברירה ל"ש כו' דהא תני אינו רי"א אין אדם מתנה על ב' דברים כא' אלא אם בא חכם למזרח עירובי למזרח כו' אבל לכאן ולכאן לא ופריך מ"ש לכאן ולכאן דלא משום דאין ברירה מזרח ומערב נמי אין ברירה ואר"י וכבר בא חכם ומאי פריך מ"ש כו' הא שאני ושאני משום דמזרח ומערב תולה בדעת אחרים הוא אמרינן יש ברירה אבל לכאן ולכאן תולה בדעת עצמו הוא לפיכך אין ברירה.

אלא וודאי ס"ל לר"י מאן דלית ליה ברירה ל"ש כו' ולמאי דתני אינו דלר"י לית ליה ברירה באומר ה"ז גיטך אם מתי אפי' כי מיית נמי לא הוי גיטא משום דתולה במי שחיו ומותו בידו והרי אין ברירה וא"כ ה"ה במקדש או מגרש על תנאי ותולה במיתת פלוני לאו כלום הוא לר"י דלית ליה ברירה מיהו ה"מ בתולה תנאו במיתת פ' באם ימות הוא דאמרינן אין ברירה הואיל והתנאי תלוי בדעת מי שחיו ומיתתו של פ' בידו אבל אי תולה תנאו בע"מ שלא ימות פלוני מהני אפי' למאן דל"ל כיון שהתנאי אינו תלוי במעשה אלא בשב ואל תעשה ודבר זה יש ללמוד מדברי הרמב"ן שכתב שם הר"ן דס"ל בהריני בועליך ע"מ שירצה אבא אינה מקודשת למאן דל"ל ומסיים וכי קי"ל כסתם משנה דתנן הרי את מקודשת לי ע"מ שירצה אבא אדר"י הוא דקי"ל דאמר ע"מ שלא ימחה הוא הרי בהדיא דבאמר ע"מ שירצה אבא ויאמר אין דהוי התנאי בקום ועשה אינה מקודשת למאן דל"ל אבל באומר ע"מ שלא ימחה אבא דנתקיים התנאי בשב ואל תעשה מקודשת וה"נ באומר ע"מ שימות פ' לאו כלום הוא אבל בע"מ שלא ימות פ' מהני אפי' למאן דל"ל הואיל והתנאי מתקיים מאיליו בשב ואל תעשה ודברים ברורים הן והשתא דאתית להכי א"ש ההוא דפ"ק דיומא ולא קשיא מידי דההיא סוגיא אתיא כאיו אדר"י דל"ל ב ובתולה תנאו באם ימות פ' אפי' אם מת אותו פ' לאו כלום הוא משום דאין ברירה הילכך לא סגי לכה"ג בתקנתא שיקדש אשה על תנאי דתנאי זה דקידושין ע"כ צריך להתנות בקום ועשה ע"מ שתמות חבירתיך תהיה מקודש' לי והא ל"מ לר"י

אליבא דאיו דל"ב ואפי' אם מתה חברתה אינה מקודשת וקם ליה בלא בית הילכך לית ליה תקנה לכה"ג ע"י קדושי תנאי מש"ה מוקי לה הגמ' דמקדש לשנייה בלתי תנאי וחוזר ומגרש' על תנאי שלא תמות חברתיך דה"ל תנאי של שב ואל תעשה ואין בתנאי זה משום ברירה ולקמייתא א"ל ע"מ שאכנס אני לבהפ"נ אע"ג דה"ל תנאי של קום ועשה לית לן בה דהא אין זה תולה תנאו בדעת אחרים אלא בדעת עצמו וכל תנאי שתלוי בדעת עצמו לא שייך ברירה כמו שפי' רש"י בפרק כל הגט וכמשכ"ל ואף על גב דמסיק הגמ' שם בפ"ג דעירובין דליתא לדאיו מקמי מתני' דאית ליה לר"י ברירה וא"כ אפי' תנאי דקידושין שהוא בקום ועשה נמי מהני מ"מ נקט תנאי דגירושין שהוא בשב ואל תעשה דמהני לכ"ע ואפי' לתנא דמתניתין אליבא דר"י אע"ג דל"צ דאפי' בתנאי של קידושין נמי סגי מ"מ אי עביד מהני אבל אלו נקט תנאי דקידושין לאיו אדר"י לא מהני הילכך נקט תנאי דמהני לר"י אליבא דכ"ע.

והשתא למאי דפי' למעלה דהיכא אמרי' דתולה את תנאו בדעת אחרים דלא מהני ה"מ בלמפרע אבל במכאן ולהבא אפי' למאן דלית ליה ברירה מהני ולפי"ז בתולה את תנאו בקום ועשה באם ימות פ' מהני בקידושי דלהבא אבל לא למפרע נהי דקושי' ראשונה לא קשה מידי דלקדש לשנייה על תנאי באם תמות אשתו שתהא מקודשת למפרע ולאשתו לגרש על תנאי שאכנס לבהכ"נ דתנאי זה דאם תמות למפרע לא מהני משום אין ברירה אפ"ה קידושי שנייה במקומה עומדת דלקדש לשנייה על תנאי באם תמות אשתו שתהא מקודשת מרגע של מיתה ואילך ולהבא ואין כאן משום ברירה כיון דאינו מתנה על למפרע אלא על להבא ואפי' תנאי של קום ועשה לית לן בה.

\$ציוור בספר\$ ואומר אני דאף דא לא תברא ומטעם אחר ליתא לקושיא שנייה משום דחשו חכמים על תקנת אשתו שנייה שלא תהא נעדרת ממקצת כפרת יה"כ זה באם שתמות אשתו הראשונה בפלגא דעבודה הילכך א"א לקדשה על תנאי שיהא הקידושין חלין מכאן ולהבא ממיתת הראשונה ואילך משום תקנת כפרתה.

דהא ס"ל לר"י בספ"ק דשבועות (ד' יג) דכהנים וכהן משוח מתכפרים על טומאת מקדש וקדשיו בדם הפר וישראל בדם השעיר שבפנים ויליף לה התם מדכתיב וכפר בעדו ובעד ביתו וכל הכהנים בכלל ביתו הם כדכתיב בית אהרן ברכו את ה' וכיון דאשתו בכלל ביתו הוא כדאמר ר"י במתניתין וכפר בעדו ובעד ביתו ביתו זו אשתו היא נמי מתכפרת בדם הפר על עון זה.

והרי תנן במס' יומא פ"ה (ד' נג) שתחילה היה מזה מדם הפר לפני ולפנים ואח"כ היה שוחט את השעיר ומזה ממנו וכן בהיכל וכן במזבח הזהב בכולן דם הפר קודם בהזאה לדם השעיר נמצא כפרת כהנים בעון זה קדמה לכפרת ישראל א"כ אם היה מקדש לשניהם ע"מ שלא יחולו הקידושין עד לאחר מיתת ראשונה איכא למיחש דילמא תמות אשתו הראשונה בפלגא עבודה אחר מתן דם הפר וקודם מתן דם השעיר א"כ במאי תתכפר אשה זו על טומאת מקדש וקדשיו ביה"כ זה בדם הפר לא תתכפרה דהא בשעת הזאת דמו אכתי לא היתה אשת כהן גדול שהראשונה היתה קיימת עדיין ובדם השעיר נמי אינה מתכפרת שהרי בשעת מתן דם שעיר כבר מקודשת היא לכהן גדול ומעתה

ניתקה כפרתה מדם השעיר שאין מתכפרת בו וחלה עליה כפרת דם הפר ואינו שכבר הוזה דם הפר קודם שהיתה אשת כה"ג ונמצאת קרחת מכאן ומכאן.

ומסתברא דאפי' בנות כהנים נמי אין מתכפרין בדם הפר אלא זכרי כהונה בלבד ואשת כה"ג דרבי רחמנא ביתו זו אשתו אבל לא בנות כהנים לפיכך אפי' בת כהן א"א לקדש על תנאי דאמרן משום ההוא חששא גופיה דפי' הילכך א"א לקדש על תנאי שאם תמות אשתו תהא זו מקודשת מכאן ולהבא ממיתת ראשונה ואילך ומהני אפי' לאיו אליבא דר"י דכל כה"ג אין כאן משום ברירה אפי' תקנת כה"ג איכא דהא עכ"פ יש לו בית אבל תקנת האשה ליכא אם תמות קמייתא בפלגא עבודה וכדפי' מאי אמרת שיקדש את השנייה ע"מ שאם תמות הראשונה תהא מקודשת למפרע קודם התחלת עבודה ואת השנייה יגרש על תנאי שאכנס לבהכ"נ וכקושיא קמיית' דידי דעכשיו אין כפרת שנייה נעדרת דאפי' אם תמות ראשונה בפלגא דעבודה בין כפרת דם הפר לכפרת דם השעיר לא תהא נעדרת כפרה דהא איגלי מילתא למפרע דבשעת הזאת דם הפר היתה אשת כה"ג וכפרתה תלויה בו הא וודאי אי איפשר כיון דמחמת כפרה שנייה שלא תהא נעדרת א"א אלא א"כ מקדשה על תנאי שיחול הקידושין למפרע הרי א"א לחול הקידושין למאי דתני איו אליבא דר"י דלית ליה ברירה.

הילכך מפני תקנת כה"ג ותקנת אשתו השנייה שלא תהא נעדרת כפרתה א"א לקדשה על תנאי אלא בע"כ מקדשה בלא תנאי ומגרש את שתיהם על תנאי דאין כאן משום העדר כפרה לשנייה במיתת ראשונה ולא משום אין ברירה דהא כי חזי דבעי למימת קדים ועייל לבהכ"נ ומשוי לגיטא כו' דתנאי זה הואיל ותלוי בדעת עצמו אין בו משום ברירה ובאם לא תמות הראשונה הוה ליה גיטא דשנייה גיטא למפרע ואין בתנאי דידיה משום אין בריר' הואיל ותנאי דגיטא בשב ואל תעשה הוא אין כאן משום אין ברירה ומתכפרת עם כל ישראל בדם השעיר וא"כ לא קשה מידי מהא דיומא ושפיר איפשר לומר דלא אמרי' אין ברירה אא"כ אמר לכשיהיה הדבר כן שתחול למפרע משעת אמירה ואילך אבל אם התנה לכשיהיה כן שתחול מכאן ולהבא לית לן בה ואין בזה משום ברירה ומהני לכ"ע.

וכל דיני ברירה הנאמרים בכ"מ בגמ' הכי הוא שא"א שיחול התנאי במכאן ולהבא אלא א"כ חל למפרע כגון אם בא חכם למזרח עירובי למזרח למערב עירובי למערב ובין השמשות שהוא שעת קניית העירוב עדיין לא בא החכם וכשיבא החכם בשבת לא' מן הרוחות בע"כ צ"ל הוברר הדבר למפרע שבין השמשות שהוא שעת קניית העירוב קנה לו עירובו לאותו הרוח וכן שני לוגין שאני עתיד להפריש בע"כ כשמפריש צריך לחול שם תרומה ומעשר למפרע ולא משעת הפרש' ואילך שהרי מיחל ושותה מיד לפיכך לא מהני למפרע למאן דלית ליה ברירה וכן ההיא דריש פ' כל הגט (ד' כד) אמר ללבלר כתוב ולאיזה שארצה אגרש בו פסול לגרש בו ובגמ' כתוב לאיזה שתצא בפתח תחילה דפסול משום דאין ברירה התם צריך לומר הוברר הדבר למפרע שבשעת כתיבה נכתב לשמה של זו דאילו במכאן ולהבא לא מהני מידי כיון דלמפרע לא נכתב לשמה של זו דהא בעינן כתיבה לשמה.

ואם תאמר למאי דפירשתי דלא אמרינן אין ברירה אלא בלמפרע אבל במכאן ולהבא לא תקשה לך הא דתניא בפרק מרובה (ד' סט) רי"א שחרית בעל הבית עומד ואומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר רבי דוסא אומר לעתותי ערב אומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר ופריך והא שמעינן לר"י דלית ליה ברירה גבי הלוקח יין מבין הכותים ומשום קושיא זו מהפך דר"י לדר"ד ומאי קושיא דילמא הא דאר"י דבאומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר דמהני היינו במפקיר משעת לקיטה ואילך ולא למפרע ואפי' למאן דלית ליה ברירה בכה"ג מהני.

וי"ל משום דהתם ע"כ ה"ט דמ"ד כל שילקטו היום יהיה הפקר ומתנה כן בשחרית ולא ס"ל דלעתותי ערב אומר כל שילקטו ומתנה כן לאחר לקיטה על לשעבר דעדיף טפי דבזה א"צ כלל לברירה משום דס"ל כר"י דאמר התם גזל ולא נתייאשו הבעלים שניהם אינן יכולין להקדיש זה לפי שאינו שלו וזה לפי שאינו ברשותו והה"נ שאינן יכולין להפקיר מה שנטלו עניים בתורת גזל כדאמרינן התם וא"כ בע"כ מ"ד שחרית אומר כל שילקטו עניים היום יהא הפקר היינו שיהא הפקר למפרע קודם לקיטה דאילו במכאן ולהבא לאחר לקיטה לא מהני אמירה דידיה כלל כיון דבאותו שעה אינו ברשותו מעתה אין ההפקר חל על פיו וכיון דהאי כל שילקטו יהא הפקר א"א להפקר לחול אלא בלמפרע ע"כ מדין ברירה אתינן עלה ולמאן דלית ליה ברירה לא מהני מידי והרבה הארכתי בזה בחיבורי ובארתי התם היטב סוגיא זו דפרק מרובה ודברי התוספות שם גם בארתי סוגיא דכיסין אלוגין רמי ליה דשילהי מסכת מעילה ודפ"ג דעירובין שם מה שלכאורה נראה משם כמתנגד לסברא זו שכתבתי וחזקתי עוד דברי במסמורות בל ימוט: ועתה נבא לנ"ד שהתחלנו בסי' שעבר דדברי הרוקח ברורים שטוב ללמוד ולומר כל מי שיגיע לידו מצה שלי הרי הוא לו במתנה וכדתנן מלמדין אותן לומר כל מי שיגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה ומתנה שיהא לולבו ומצתו במתנה במכאן ולהבא לאחר שבא ליד חבירו ולכ"ע מהני אפי' למאן דלית ליה ברירה כיון דאינו מתנה על למפרע אלא במכאן ולהבא ומ"מ מהני במכאן ולהבא שיחול המתנה ע"פ לאחר שבא לולבו ומצתו ליד חבירו ולא דמי להא דאר"י גזל ולא נתייאשו הבעלים כו' זה לפי שאינו בידו וה"נ אינו יכול להפקיר לאחר שבאו ליד עניים במכאן ולהבא משום דאין ההפקר חל ע"פ לאחר שבא ליד עניים דכבר יצא מרשותו דש"ה שבא ליד הגזלן וליד עניים בתורת גזל לפיכך יצא מרשות בעלים אבל הכא גבי לולב ומצה לא בא ליד חבירו ומצתו ולולבו בתורת גזל אלא בטעות נתחלף של זה לזה ואילו ידע היה נוטל את שלו ולא של חבירו אלא שטעה וכסבור שלו הוא נוטל לא יצא מרשות בעלים ובידו להקדיש ולהפקיר וליתן במתנה לכל מי שירצה וזה ברור.

ועיין בתוס' ספ"ב דקידושין (ד' נו) [בד"ה מתקיף לה ר"י] מש"כ בשם ר"מ ותמצא כדברי ועיין בירוש' פ"ד דסוכה על משנה זו דכל מי שיגיע לולבי לידו הרי הוא לו במתנה ותמצא ראייה לדברי ולא רציתי להעתיק ולהאריך בזה והמעייין יבין מעצמו. \$ציוור בספר וענ"ל דאפי' לר"י דאמר גזל ולא נתייאשו הבעלים אינו יכול להקדיש ולהפקיר וה"ה ליתן במתנה אינו יכול ה"מ לאחר אבל לגזלן וודאי יכול למחול לו וליתנו לו את הגזילה במתנה וזה ברור א"כ כל מי שיגיע לולבי או מצתי לידו הרי הוא לו

במתנה בלא"ה וודאי מהני ויש לזה ראיות הרבה אלא שאינו ענין לנ"ד כ"כ לפיכך לא כתבתיה.

הרי נתברר נ"ד היטב בס"ד: סימן צד ברם צריכים אנו למידע הא דמצה גזולה דפסולה מ"ט אי משום מצוה הבאה בעבירה מהא גז"ש שכת' הרא"ש דאתיא לחם לחם מחלה ונ"מ לענין מרור דאין יוצא ידי חובתו במרור גזולה או לא דא"א דאתיא מגז"ש כיון דמצה גזולה אתיא מקרא לפסולא מרור גזול נמי פסול דכל דפסל רחמנא במצה במרור נמי פסול מהיקשא דמצה ומרור ואפי' במרור בזה"ז דרבנן כדמוכח בפ' כ"ש (ד' לט) גבי הא דבעי רמי בר חמא מהו: שיצא אדם ידי חובתו במרור של מעשר שני בירושלים כו' במצה דאורייתא הוא דלא נפיק אבל מרור דרבנן נפיק כו' אמר רבא מסתברא מצה ומרור וכמש"ל בדיני מצה ומרור ואי מצה גזולה אינה פסולה מקרא זה אלא משום מצוה הבאה בעבירה והא פסולה דמצוה הבאה בעבירה לאו גבי מצה נאמרה אלא כללא הוא בכל המצות דמצוה הבאה בעבירה פסולה אי מדאורייתא ומקרא דאת הגזול ואת הפסח יליף לה ברפ"ג דסוכה (ד' כט) והאי קרא גבי קדשים כתיב וממנו ילפינן לכל התורה כולה ואי מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא וכמש"ל סימן צ"ז ולהני רבוותא דפסקו דברבנן מצוה הבאה בעבירה לית לן בה ומה"ט לולב הגזול בי"ט שני כשר הואיל ואינו אלא מדרבנן וכמש"ל בדיני לולב אם כן הה"נ מרור הגזול כשר הואיל ואינו אלא מדרבנן בזה"ז ואפי' אי האי פסולה דמצוה הבאה בעבירה מה"ת הוא כיון דל"נ גבי מצה עצמה אלא כלל הוא לכל התורה כולה ורבנן בדידהו לא חשו להא פסולא דמצוה הבאה בעבירה א"כ מצה בכלל כל המצות של תורה ולא נפיק מכללא דידהו דפסולין משום מצוה הבאה בעבירה ומרור דאינו אלא מדרבנן לא נפקא מכללא דשאר מצות דרבנן ולא חיישינן למצוה הבאה בעבירה ולא שייך לפסול מרור גזול מהאי היקשא דמצה ומרור במרור בזה"ז דרבנן.

והכי משמע לי מד' התוס' בפ' ע"פ (דף קיד) דתניא התם גבי מרור אכלן דמאי יצא וכתבו התוס' אבל וודאי לא יצא אף ע"ג דמעשר ירק דרבנן כדאמרינן גבי מצה בפ' כ"ש אבל לא בטבל ומ"ל בטבל טבול מדרבנן ואיתקוש מרור למצה ובדמאי יצא נמי במצה משום דאי בעי מפקיר נכסיה וחזי ליה וטעמא דהחמירו בוודאי דרבנן דטבל דאורייתא מפיך התם מלא תאכל עליו חמץ יצא זה שאיסורו משום בל תאכל טבל ואיתקוש מצה לחמץ ע"כ.

ואיכא למידק למה פי' טעמא דטבל דאורייתא לא משום לא תאכל עליו חמץ דהיא ברייתא מ"ל התם כר"ש דא"ל אין איסור חל על איסור ולית הילכתא כוותיה בזה וכמש"ל סי' צ"ו וטעמא דמתני' דאינו יוצא ידי חובתו בטבל משום מצוה הבאה בעבירה הוא וכמו שפירש"י וכמש"כ שם הל"ל דה"ט דאינו יוצא ידי חובתו במרור של טבל משום מצוה הבאה בעבירה דאתיא ההיא ברייתא כהילכתא.

אלא וודאי ה"ט משום דמשמע להו להתוס' דהא דתניא אכלן דמאי יצא אבל וודאי לא אפי' בזה"ז מיירי דאינו למרור אלא מדרבנן ואי טעמא משום מצוה הבאה בעבירה ש"מ דאפי' דרבנן חיישינן למצוה הבאה בעבירה ותקשה מברייתא זו לשמואל דאמר רפ"ג דסוכה דיוצא בי"ט שני כלולב הגזול הואיל ואינו אלא מדרבנן למצוה הבאה בעבירה

לא חיישינן וכמו שפ"ה התו' התם ואי משום היקשא דמצה למרור הא לענין מצוה הבאה בעבירה לא שייך האי היקשא וכמש"כ.

לפיכך פ"ה דטעמא דאבל בוודאי טבל דלא יצא משום לא תאכל עליו חמץ הוא וכיון דהאי קרא גבי מצה גופיה כתי' מהני היקשא דמצה ומרור דבמרור דזה"ז נמי לא יצא וש"מ דלענין פסולא משום מצוה הבאה בעבירה לא מהני היקשא ואע"ג דבמצה חיישינן לה במרור של זה"ז לא חיישינן לה.

והנה מצינו להר"ן בפ"ג דפסחים ולהרב המגיד בפ' ז' מה' חמץ ומצה שהביאו לההיא דירוש' דפוסל מצה גזולה משום אין עבירה מצוה ומשום אלה המצות והיינו מצוה הבאה בעבירה דגמ' דידן אם כן במרור בזה"ז דרבנן לית לן בה וגם הרא"ש הביא ירוש' זה בסוף דבריו משמע דלא ברירא ליה האי טעמא דגז"ש לפסול מצה גזולה.

ובאמת יש לי לתמוה וכי איפשר ללמוד מהאי מצתכם דאייתנין לה מחלה למצה לפסול מצה שאינו שלו אלא של גזל דהא וודאי אי כתב רחמנא גבי מצה גופיה להאי מצתכם שפיר הוי ממעטינן מיניה של גזל כמו דממעטינן מלכם דגבי לולב של גזל אבל השתא דגבי מצה לא כתב רחמנא בהדיא למצתכם אלא דמייתנין לה בגז"ש דלחם לחם מחלה והרי בחלה גופיה של גזל חייב בחלה כדאמרינן בר"פ הגוזל (דף צד) הרי שגזל סאה של חיטים וטחנה ואפאה והפריש ממנה חלה אין זה מברך אלא מנאץ אבל מ"מ חייב בחלה אפי' אי שינוי במקומה עומדת ולא קנה הגזלן בשינוי כדאמרי' התם אם כן א"א להחמיר במצה הלמד למעט של גזל יותר מן חלה המלמד דכל כה"ג ה"ל טפל חמור מן העיקר וכדאמרינן ברפ"ה דזבחים (דף מח) אשכחן שחיטה בעולה למצוה קבלה נמי למצוה אשכחן שחיטה וקבלה לעכב מנלן א"ר אדא בר אהבה ואיתימא רבה בר שילא ק"ו מה חטאת הבאה מכח עולה מעכבת עולה שבאה חטאת מכחה אינו דין שמעכבת מה לחטאת שכן מכפרת על חייבי כריתות א"ר הונא הא ק"ל לרב אדא בר אהבה כלום מצינו טפל חמור מן העיקר ופירש"י טפל כו' למד חמור מן המלמד כגון חטאת שבאה מכח עולה דעיקר צפון בעולה כתיב ע"כ.

והרי התם חטאת אינה למידה מעולה אלא למצוה ואילו עיכובא גבי דידה עצמה כתיבא כדאמרי' התם אפ"ה קרי לה טפל ק"ו הכא דגבי מצה לא כתיב מצתכם כל עיקר וכולה מילתא דידיה מחלה ילפינן דאמרינן לא יהא טפל חמור מן העיקר וכיון דבחלה של גזל חייב בחלה א"א למעט מיניה מצה גזולה וכדאמרי' ולפי"ז למאי דפסק בא"ח סי' תרמ"ט בש"ע דיוצא ידי חובתו בלולב הגזול ב"ט שני דבדרבנן לא חיישינן למצוה הבאה בעבירה וכ"ד הרבה פוסקים אע"פ שאין דעת הרמ"א שם כן ה"ה דיוצא במרור הגזול בזה"ז שאינו אלא מדרבנן ובסוף תשובת מהרי"ו כתב מהר"א נסתפק כיון דמרור איתקוש למצה וגזול פסול א"כ ישראל לא יעקור מרור מן הקרקע מידי דהוי אאסא דא"ל ר"ה להני דמזבני אסא כו' בפ' לולב הגזול ע"כ.

ויפה כיון שתלה טעמא לפסול גזל גבי מרור משום דאיתקוש למצה דאילו משום מצוה הבאה בעבירה לית לן בה ומ"מ כבר נתברר דאין לפסול לא מצה ולא מרור אפי' בזמן שבה"מ קיים דהוי מה"ת אלא משום מצוה הבאה בעבירה וא"כ בזמן הזה שמרור אינו אלא מדרבנן לית לן בה: סימן צה ולענין אם יוצא ידי חובתו במצה גזולה בליל שני נ"ל

דלכ"ע אינו יוצא בה ואע"פ שאנן בקיאים בקביעה דירחא וי"ט שני לגבי דידן אינו משום ספיקא כדאמרין בפ"ק דביצה ואינו אלא מדרבנן אפ"ה גזל דפסול בשל תורה משום מצוה הבאה בעבירה פסול בו וכ"כ הרא"ש בפ"ג דסוכה גבי לולב שאול וחסר דפסולין בי"ט ראשון וכשר בשאר ימים וי"ט שני דידן הוא כיום ראשון דספיקא הוא.

ואפי' למש"כ הרמב"ם בפ"ח מה' לולב כל אלו שאמרנו שהם פסולין מפני מומין שבארנו או מפני גזל וגניבה בי"ט ראשון בלבד אבל בי"ט שני עם שאר הימים הכל כשר ע"כ. אלמא אין דין י"ט שני לענין גזל כי"ט ראשון שאני הכא דלולב נהי דמה"ת אינו נוהג אלא בי"ט ראשון מדרבנן מיהא נוהג כל שבעה ואע"פ שבי"ט ראשון של תורה גזל פסול בשאר ימים דדבריהן פסולין אלו וגזל כשרים לדעת הרמב"ם לפיכך אף ע"ג דאי איפשר ליטול פסולין הללו בי"ט שני מתורת ספק י"ט ראשון אפי' הכי ניטול מתורת שאר ימי החג דלא איכפת לן בפסולין הללו אבל הכא גבי מצה דאינו נוהג אלא בליל יום טוב ראשון בלבד לחובה ומכאן ואילך רשות וע"כ הא דאנו אוכלין מצה בליל יום טוב שני אינו אלא משום דשוויה רבנן כאילו אין אנו בקיאים בקביעה דירחא וספיקא הוי.

אם כן בע"כ במה דפסול בראשון פסול בשני כיון דאין חיוב אכילת מצה בו אלא משום ספיקא דראשון וזה ברור ובדיני לולב יתברר הדבר יותר בארוכה בסייעתא דשמיא זהו מה שנראה לי בזה: סימן צו שאלה מי שאין לו למצה של מצוה של היתר אלא של חדש או של איסור אחר אי אמרין יבא עשה דמצה וידחה ל"ת או לא: תשובה בדבר זה ראוי לעיין בד' דברים ונבארם א' לא'.

ראשונה הא דתניא בפ"ב דפסחי' (ד' לה) יכול יוצא אדם ידי חובתו בטבל שלא נתקן כל צרכו שנטלה ממנו תרומה גדולה ולא נטלה ממנו תרומת מעשר מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפי' מעשר עני מנין ת"ל לא תאכל עליו חמץ מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ.

הרי דמהיקשא דמצה לחמץ ילפינן דאין יוצא ידי חובתו בטבל וא"כ ה"ה לשאר איסורים נמי שאין איסורו משום בל תאכל חמץ. אבל הא ליתא שהרי אמרי' התם ואיסורא דחמץ להיכא אזלא אר"ש הא מני ר"ש הוא דאמר אין איסור חל על איסור דתניא רש"א האוכל נבילה ביה"כ פטור והרי האי תנא ע"כ איסור כולל ל"ל דהא דממעט מצה של איסור מלא תאכל עליו חמץ ה"פ משום דסיפא דקרא שבעת ימים תאכל מצות ומקשינן מצה לחמץ ובשל איסור אין יוצא ידי חובת מצה כיון דאילו היה חמץ לא היה עובר על לא תאכל עליו חמץ דהא אין איסור חל על איסור לפיכך אין יוצא נמי ידי חובת מצה.

והרי ע"כ האי תנא איסור כולל לית ליה דהא חמץ בפסח ה"ל איסור כולל מיגו דחל על שאר תבואה שאינו של איסור חל נמי על של איסור ועוד שהרי טבל אסור באכילה ושרי בהנאה ואילו חמץ בפסח בהנאה נמי אסור והרי איסור הנאה לפירש"י והרמב"ם ה"ל איסור מוסיף ולפי' התוס' ה"ל איסור חמור וכמשכ"ל בדני יה"כ אלמא אפי' איסור כולל עם איסור חמור או איסור מוסיף ל"ל ואנן קי"ל דאפי' איסור כולל לחוד חל על איסור וכמש"כ הרמב"ם בפ"ז מה' איסורי ביאה והכי מוכח בגמרא בכ"מ.

וא"כ לדידן דלא קי"ל כר"ש אדם יוצא ידי חובתו במצה של איסור וא"א לנו למעט של איסור מהאי היקשא דמצה לחמץ דהא איסורו משום בל תאכל חמץ כיון דאיסור חל איסור בכה"ג. ואף ע"ג דרבינא שני התם אפ"ת רבנן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ בלבד יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ בלבד אלא אף משום בל תאכל טבל הא אידחו דבריו בגמ' דאמרינן מידי בלבד כתיב אלא מחוורתא כר"ש וזה ברור.

ובמתני' תנן התם אלו דברים שאדם יוצא ידי חובתו בפסח כו' בדמאי כו' אבל לא בטבל ולא במעשר ראשון שלא נטלה תרומתו ולא במעשר שני והקדש שלא נפדו וכתב הר"ן טעמא דכל הני משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה וגרסינן בירושלמי מצה גזולה אסור לברך עליה אר"ה ע"ש בוצע ברך ניאף ה' רי"א אין עבירה מצוה א"ר אילא אלה המצות אם עשיתן כמצוותן הרי הן מצות ואם לאו אינן מצות ע"כ.

בגמ' דמאי הא לא חזי ליה ומשני מיגו דאי בעי מפקיר לנכסיה והוי עני ואוכל דמאי השתא נמי חזי ליה ופירש"י דמאי לא חזי ליה ואמרינן לקמן מי שאיסורו משום בל תאכל חמץ לבדו אתה יוצא בה לשם מצה יצא מי שיש לו איסור אחר א"נ ה"ל מצוה הבאה בעבירה ע"כ. וזה מן התימה כיון דאיכא טעמא דמצוה הבאה בעבירה להאי תנא דס"ל כר"ש היקשא דמצה לחמץ למה לי תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה וביותר ק"ל על רש"י ז"ל שהרכיב לב' הטעמים ביחד משום היקשא ומשום מצוה הבאה בעבירה וכיון דאיכא טעמא דמצוה הבאה בעבירה היקשא ל"ל.

ונ"ל דצריכא להני תרי טעמי דאיכ' בשל איסור דיבא מ"ע דמצה וידחה אותה ולאיסור כזה לא סגי לן בטעמא דמצוה הבאה בעבירה דכיון דראוי למ"ע דמצה לדחות את ל"ת של איסור זה הרי אין כאן עבירה ואדרבא אפ"ל מצוה יש כאן לפיכך צריכים אנו להיקשא דמצה לחמץ ואילו משום היקשא לחוד לא סגי לן אלא לר"ש אבל לרבנן דלדידהו לא שייך למידרש להאי היקשא כיון דס"ל איסור חל על איסור באיסור כולל וה"א אפ"ל באיסור חמור דאין עשה דמצה ראוי לדחות אותה אם עבר ואכל יוצא ידי חובת מצה בדיעבד לפיכך צריכים אנו לטעמא דמצוה הבאה בעבירה דאינו יוצא בזה דיעבד דכיון דאין ל"ת זו ראוי לדחות מפני עשה דמצה הרי כאן עבירה באכילתו וה"ל מצוה הבאה בעבירה: ועתה אבאר הדבר הרי בפ"ק דיבמו' בשיטת עליה מסקינן דאין מ"ע דוחה ללא תעש' שיש בה כרת וטעמא דמילתא משום דהא דעשה דוחה ל"ת ילפינן לה מכלאים בציצית דשרי רחמנא מסמוכים דלא תלבש שעטנז גדילים תעשה לך ודוקא דומיא דכלאים דה"ל ל"ת גרידא הוא דאמרינן דאתי עשה ודחי לה אבל ל"ת שיש בה כרת דחמיר אין עשה דחי לה והדבר ברור לי דה"ה דאין עשה דוחה ל"ת שיש בה מיתה בידי שמים דחמיר מל"ת גרידא ולא הוי דומיא דכלאים בציצית והא דאמרינן התם אין עשה דוחה ל"ת שיש בה כרת ה"ל דאינו דוחה אפ"ל ל"ת שיש בה מיתה בידי שמים דקילא מכרת כ"ש ל"ת שיש בה כרת דחמיר מינה כדאמרינן בפ"ש כ"ש (ד' לב) היינו משום דהתם מיירי מיבום דעריות שכולן בכרת ואין בהן מיתה בידי שמים נקט ל"ת שיש בה כרת וה"ה ל"ת שיש בה מיתה בידי שמים דלא דחי דזיל בתר טעמא.

והשתא אתי שפיר דכל הני איסורי דחשיב במתני' אין ראוי לדחותן מפני מ"ע דמצה דהא טבל במיתה בידי שמים כדאמרי' בס"פ הנשרפים ומעשר ראשון שלא נטלה

תרומתו היינו טבל דבמיתה ומעשר שני שלא נפדה אע"ג דאינו במיתה אפ"ה אינו נדחה מפני עשה דמצה דה"ל ל"ת ועשה דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך כו' הרי ל"ת וסיפא דקרא כי אם לפני ה' אלהיך תאכלנו ומשמע לפני ה' אין במקום אחר לא והוי ליה לאו הבא מכלל עשה וקי"ל לאו הבא מכלל עשה עשה הוא וה"ל מ"ש שלא נפדה עשה ול"ת וא"א לעשה דמצה לדחות עשה ולא תעשה והקדש שלא נפדה נמיאין ראוי לעשה דמצה לדחות אותה ול"מ לרבי דסבירא ליה שם בפרק הנשרפים ובפ' כל שעה דהזיד במעילה במיתה הא אין עשה דוחה לא תעשה שיש בה מיתה אלא אפי' לרבנן דס"ל הזיד במעילה באזהרה בעלמא ואין בה מיתה כיון דקי"ל דאין יוצא ידי חובתו במצה גזולה וכדברי הירושלמי אם כן מה לי גזל להדיוט מה לי גזל לגבוה וכל זמן שלא נפדה יש כאן משום גזל גבוה.

ואף ע"ג דמוקי לה בגמ' לעולם שנפדה ומאי לא נפדה לא נפדה כהילכתו כגון שחיללו ע"ג קרקע ורחמנא אמר ונתן הכסף וקם לו אפ"ה ה"ל גזל אע"פ שנפדה דכיון דרחמנא קפיד אהקדש שלא לפדותו ע"ג קרקע כל שלא נפדה כהילכתו לא נפק מתורת גזל דדעת גבוה יש שאין גזא דרחמנא יוצאת מרשות גבוה בחילול ע"ג קרקע וה"ל גזל מעליא וכיון דכל הני איסורין דתנן במתני' אינן נידחין מפני עשה דמצה לפיכך היכא דעבר ואכל אפי' בדיעבד אינו יוצא י"ח משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה כיון דאין מ"ע דמצה ראוי לדחותן לכתחילה והשתא אתי שפיר דלא אתיא סתם משנה כר"ש ודלא כהילכתא דאפי' כרבנן נמי אתיא אע"ג דס"ל איסור חל על איסור באיסור כולל וא"א לן למילף מהיקשא דמצה לחמץ שאינו יוצא י"ח במצה של איסור אפ"ה בכל הני אינו יוצא ידי חובתו מטעם אחר דהואיל ואין עשה דמצה דוחה אותן בלכתחילה לפיכך בעבר ואכל אינו יוצא י"ח אפי' בדיעבד משום מצוה הבאה בעבירה וכדאמרן.

והא דפריך דמאי הא לא חזי אע"ג דדמאי אינו אלא מדרבנן אפ"ה פריך שפיר דהא כיון דטבל הטבול לתרומת מעשר דאורייתא אינו יוצא בו י"ח מצה משום דחמיר דבמיתה ואין עשה דמצה דוחה אותו ה"ה לדמאי דהוי טבול לתרומת מעשר מדרבנן כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון ואינו יוצא בו י"ח וכדאמרינן בגמ' אבל לא בטבל פשיטא ל"צ בטבל טבול מדרבנן שזרעו בעציץ שאינו נקוב.

ותנא דברייתא דממעט לטבל שלא נתקן כל צרכו מלא תאכל עליו חמץ ולא מה"ט דאמרן ה"ט משום דבברייתא קתני ואפי' מ"ע מנין דמשמע שהופרש ממנו הכל לבד ממ"ע והרי במס' מכות בפ' אלו הן הלוקין (ד' טז) אמר רב אכל טבל של מעשר עני לוקה ויליף לה התם מקרא דכתיב לא תוכל לאכול בשעריך ולהלן הוא אומר ואכלו בשעריך ושבעו מה להלן מעשר עני אף כאן מעשר עני ואמר רחמנא לא תוכל ומשמע דטבל של מעשר עני אינו עובר עליו אלא בלאו זה גרידא אבל אינו חייב עליו מיתה כשאר טבל.

וכ"כ הרמב"ם להדיא בפ"ו מה' מ"א האוכל כזית מן הטבל קודם שיפריש ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר חייב מיתה בידי שמים כו' אבל האוכל מדבר שניטלה ממנו תרומה גדולה ותרומת מעשר ועדיין לא הפריש ממנו מעשרות ואפי' לא נשאר בו אלא מעשר

עני ה"ז לוקה משום אוכל טבל ואין בו מיתה שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר כו' ע"כ.

וקלסיה איש ריבו הראב"ד ז"ל שם בהשגות אע"פ שהתוס' בפ' יש מותרות (ד' פו) [ד"ה אי מהתם] נראה כמסתפקים בזה ומדברי הרמב"ם למדנו עוד דאפי' טבל שלא הופרש ממנו מעשר שני אין בו חיוב מיתה אלא מלקות בלבד שהרי כתב שאין עון מיתה אלא בתרומה גדולה ותרומת מעשר בלבד וכיון דטבל של מעשר שני ומעשר עני אין בו מיתה ה"ט דקתני בברייתא ולא מעשר שני ואפי' מעשר עני מנין דהוה ליה לאו גרידא ואין בהם מיתה וסד"א דאתי עשה ודחי להו ואין כאן משום מצוה הבאה בעבירה דאדרבה אפי' מצוה יש כאן כיון דקי"ל דאתי עשה ודוחה ל"ת קמ"ל מלא תאכל עליו חמץ דאליבא דר"ש גלי קרא דעשה דמצוה אינו דוחה שום ל"ת אפי' ל"ת גרידא ואע"ג דברישא דברייתא תני נמי ולא נטלה ממנו תרומת מעשר אלמא לטבל דתרומת מעשר נמי מהאי היקשא יליף לה ל"ד דכיון שיש בה מיתה ואין ראוי לכתחילה לעשה דמצוה לדחות ל"ת דידה דחמיר אפי' בדיעבד ל"צ קרא דלא יצא ידי חובתו דהא פשיטא דה"ל מצוה הבאה בעבירה אלא אגב גררא דמעשר שני ומעשר עני נסיב לה נמי למעשר ראשון וכה"ג יליף בפרק אלו מציאות (ד' לב) מוהתעלמת תלתא מיעוטי וא"צ אלא לזקן ואינו לפי כבודו לחוד דמפרש הש"ס התם וכהנה רבות בגמ' והכא איפשר עוד לומר דנקט נמי מעשר ראשון שנטלה תרומתו באשגרת לישנא דר"י שהביא הגמ' התם בפ' אה"ה דתניא אר"י יכול לא יהא חייב אלא על טבל שלא הורם ממנו כל עיקר הורם ממנו תרומה גדולה ולא הורם ממנו מעשר ראשון מעשר ראשון ולא מעשר שני ואפי' מעשר עני מניין ת"ל לא תוכל לאכול בשעריך וכו'.

והשתא אתי שפיר דאע"ג דלדידן לית לן דר"ש אפ"ה בכל הני דמתני' אינו יוצא י"ח מצוה כיון שאין איסורי' הללו נידחין מפני מ"ע דמצוה אפי' בדיעבד אינו יוצא י"ח משום מצוה הבאה בעבירה מה"ט נקטו רש"י והר"ן להאי טעמא. והא דנקט רש"י נמי להיקשא אע"ג דלא אתיא אלא אליבא דר"ש דלית הילכתא כוותיה משום דנאמרה בגמ' בהדיא נקט לה לרווחא דמילתא.

ואי ק"ל אהא שכתבתי דטבול למעשר שני ומעשר עני כיון דאינה אלא בלאו ראוי למ"ע דמצוה לדחות אותה ואמאי הא איפשר בהפרשה למעשר שני או מעשר עני וכיון דאיפשר לקיים שניהם הא אר"ל כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים שניהם מוטב לק"מ הא משכחת לה כגון שהטבל אינו שלו וא"א בהפרשה כדתניא רפ"ק דתרומות דהתורם את שאינו שלו אין תרומתו תרומה וה"ה למעשר כדמוכח בכמה מקומות וא"ת א"כ תיפוק ליה דאינו יוצא י"ח מצוה משום דה"ל מצוה גזולה וי"ל דמשכחת לה כגון שהטבל הוא של נכרי ואפי' למ"ד מירוח נכרי פוטר כגון שנתמרח אצל ישראל ומכרו לנכרי בתר מירוח והפריש ממנו הישראל תרומה ומעשרות חוץ ממעשר שני או מעשר עני דהשתא איסור טבל נוהג בו וא"א בהפרש' כיון שאינו שלו ואפ"ה לא ה"ל מצוה גזולה.

לא מיבעיא למ"ד גזל נכרי מותר דל"ל בה משום מצוה הבאה בעבירה אלא אפי' למ"ד גזילו אסור ה"מ היכא דגזלו בידים אבל בממילא שרי כמו הפקעת הלואתו דשרי לכ"ע

כדאמר בפ"ב דב"ק ואפ"ה לענין תרומות ומעשרות ה"ל אינו שלו וא"א בהפרשה א"נ משכחת לה דעשה דמצה ידחה לל"ת דטבל של מעשר שני או מעשר עני וא"א בהפרשה כגון שאין לו אלא כזית מצומצם ממצה של טבל דאם יפריש ממנו מעט למעשר שני או מעשר עני חסר ליה שיעורא שהרי מעשר שני חוץ לירושלים א"א לאכלו למצת מצוה דאין עשה דמצה דוחה לעשה ול"ת דמעשר שני וכמשכ"ל ומעשר עני אינו יוצא בו דה"ל של עניים וה"ל מצה גזולה ועיין בפ"ב דיומא (דף פ) גבי דמי שאחזו בולמוס גבי טבל ותרומה תנאי היא דא"ר כל היכא דאפשר בחולין כ"ע ל"פ כו' ואע"ג דהא מתני' דאין יוצא י"ח בטבל שלא נתקן כל צרכו שלא נטלה ממנו מעשר שני ומעשר עני מ"ל כר"ש ור"ש הא ס"ל כ"ש למכות אלמא דלא מ"ל לר"ש דשיעור אכילה בכזית וא"כ י"ל דה"ה אכילת מצה כגון מצה בכ"ש סגי ליה ולא בעי כזית הא מ"מ ר"ש עצמו אמר ול"א כזית אלא לענין קרבן בלבד ולפי' התוס' בפ"ג דשבועות (ד' כד) ה"ה לענין עונש כרת בעי ר"ש כזית ולא סגי ליה בכל שהו ה"נ איפשר לומר דאכילת מצה לר"ש נמי צריך כזית ולא סגי ליה בכל שהו ולכרת וקרבן מדמינן לי' ולא לכל איסור וכ"כ כן במ"א אין זה מקומו ונחזור לנדון דידן ולפ"ז למאי דלא קי"ל כר"ש וא"א לנו ללמוד מהאי היקשא דמצה לחמץ דאינו יוצא י"ח במצה של איסור אם אין לו למצה של מצוה מן הישן מותר לאכול כזית של מצוה מן החדש דאתי עשה דמצה ודוחה ל"ת דחדש ואין כאן משום מצוה הבאה בעבירה דאדרבה אפי' מצוה נמי יש כאן וכמש"כ הרי נתברר גם משום ה"ט דמצוה הבאה בעבירה לית לן בה ומותר לאכול מצה של מצוה מן החדש אם אין לו מצה של היתר עוד י"ל דרך ג' דאסור לאכול מצה של איסור אע"ג דאין לו מצה של היתר דבספ"ק דקידושין אמר ויאכלו מעבור הארץ ממחרת הפסח ממחרת הפסח אכול מעיקרא לא אכול דאקריבו עומר והדר אכלו וכתבו \$ ציור בספר \$ התוס' בירושלמי מקשה למה לא אכלו מצה מחדש ויבא עשה דבערב תאכלו מצות וידחה ל"ת דחדש ומתרץ דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דאחר הדיבור ע"כ וק"ל אם איתא להא דירושלמי דאין עשה דמצה ראוי לדחות לשום ל"ת של איסור משום שהיא עשה דקודם הדיבור א"כ להאי תנא דקאי כר"ש וממעט טבל של מעשר עני מהיקשא דמצה לחמץ היקשא ל"ל אי משום לכתחילה הא אין עשה דמצה דוחה ל"ת כלל מפני שהיא קודם הדיבור ואי משום דיעבד דאפי' עבר ואכל שלא יי"ח ת"ל משום מצוה הבאה בעבירה דכיון דאינו מותר לכתחילה לאכול מצה של איסור אם עבר ואכל ממילא אינו יוצא י"ח אפי' בדיעבד משום מצוה הבאה בעבירה ונ"ל דהא וודאי א"א דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת ע"כ מצוה הבאה בעבירה אינו אלא מדרבנן וקמ"ל דמשום היקשא דאפי' מה"ת אינו יוצא י"ח במצה של איסור אליבא דר"ש דס"ל אין איסור חל על איסור ולפ"ז למאי דלא קי"ל כר"ש מתני' דתנן אבל לא בטבל כו' דא"י בהן הא אע"ג דאינן ראויין לאכלן לכתחילה אי משום דחמיר איסורן ואין שום עשה דוחה אותן וכמשכ"ל ואי משום דעשה דמצה קילא משום דקודם הדיבור היא ואין שום ל"ת נדחה מפניה ע"כ הא דאינו יוצא בהם בדיעבד אינו אלא מדרבנן ומשום מצוה הבאה בעבירה והרי אבל לא בטבל דתנן התם מ"ל בגמ' בטבל דרבנן וש"מ דמיירי מתני' דרבנן אבל מה"ת יוצא בה ה"ה י"ל דכולה מתני' מדרבנן הוא דאינו יוצא בכל הני דחשיב אבל

מדאורייתא יצא י"ח בדיעבד לרבנן דפליגי עליה דר"ש דהא וודאי לא מסתבר לאוקמי סתם משנה כר"ש דלית הילכתא כוותיה.

שוב ראיתי להתוספות ברפ"ג דסוכה (ד' ל) (ד"ה משום דה"ל) שכתבו תימה דבפ' כ"ש תניא דאינו יוצא ידי מצה בטבל ודריש לה מקרא תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה דקא אכיל איסורא ונפיק ידי מצה ע"כ. ונ"ל דהתוס' לטעמייהו אזלי דס"ל דאין עשה דמצה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דאל"כ לא קשה מידי דאי לאו קרא ה"א דאתי עשה דמצה ודוחה ל"ת דטבל של מעשר עני והרי אין כאן משום מצוה הבאה בעבירה אלא אדרבה אפי' מצוה יש כאן כיון דעשה דמצה דוחה את הל"ת קמ"ל קרא דלא אלא וודאי כדאמרן.

וש"מ דס"ל להתוס' דמצוה הבאה בעבירה אפי' מה"ת מילתא היא אבל בפ"ק דסוכה (ד' ט) כתבו התוס' אהא דממעט התם סוכה גזולה מחג הסוכות תעשה לך משלך וכן הא דאינו יוצא באתרוג הגזול משום לכם משלכם דתיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה דטעמא דמצוה הבאה בעבירה לאו דאורייתא אלא מדרבנן ע"כ ולפנינו אבאר הדבר יותר בס"ד.

מ"מ עדיין יש להקשות על הא שכתבו התוס' בשם הירושלמי דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת אלמא עשה דקודם הדיבור קיל ואילו בגמ' דידן משמע אדרבה דעשה דקודם הדיבור חמיר טפי מלאחר הדיבור דהא בפ"ק דיבמות רוצה ללמוד הגמ' דעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת מפסח ומילה ותמיד שדוחין את השבת ודחי מה לכולהו שכן ישנן לפני הדיבור.

אבל לק"מ די"ל דודאי עשה שנאמרה לפני הדיבור ולא נישנית כלל לאחר הדיבור גרע טפי כדברי הירושלמי אבל היכא שנאמרה לפני הדיבור ונישנית נמי לאחר הדיבור אליה טפי משאר עשה שנאמרה לאחר הדיבור לחוד הואיל והיא נאמרה לפני הדיבור ונישנית נמי לאחר הדיבור ואילו אינהו לא נאמרו קודם הדיבור והשתא א"ש דפסח נאמר במצרים קודם הדיבור ונישנית כמה פעמי' אחר הדיבור בחומש שני ובמשנה תורה וכן תמיד קודם הדיבור נאמר ונישנית בחומש הפקודים וכן מילה נאמרה לאברהם אבינו ונישנית בת"כ וביום השמיני ימול הילכך הואיל ונאמרה ונישנית אלימא טפי כדברי גמ' דידן אבל מצה לא נאמרה אלא במצרים קודם הדיבור לחוד דהני קראי דבערב תאכלו מצות ודעל מצותמרורים יאכלהו ל"נ אלא במצרים אבל לא נישנית לאחר הדיבור כלל הילכך גרע טפי וכדברי הירושלמי ואע"ג דחובת מצה נאמר נמי לאחר הדיבור גבי פסח שני בחומש הפקודים והוא אפסח שני קאי וא"ל דבאמת מ"ע דמצה דפסח שני דוחה ל"ת אבל דפסח ראשון לא וכדברי הירושלמי א"נ כיון דפסח שני טפל לראשון הוא דאפי' למ"ד בפ' האשה דפסח שני רגל בפ"ע הוא מ"מ טפל לראשון הוא דהא אם עשה את הראשון א"צ לעשות את השני ל"מ טפל חמור מן העיקר כדאמרינן בפ' איזהו מקומן (ד' מח) וכיון דחובת מצה דפסח ראשון אינו דוחה לל"ת דפ"ש נמי אינו דוחה.

אבל אכתי ק"ל מדאמרינן בפ' כ"ש (ד' כח) מנין לאוכל חמץ מו' שעות ולמעלה שהוא בל"ת ת"ל לא תאכל עליו חמץ דר"י א"ל ר"ש וכי איפשר לומר כן והלא כבר נאמר לא תאכל עליו חמץ ז' ימים תאכל עליו מצות ואמר ור"י ההוא לקובעו חובה אפי' בזה"ז

הוא דאתא ור"ש לקובעו חובה מנ"ל נפקא ליה מבערב תאכלו מצות ור"י מ"ל לטמא ושהיה בדרך רחוקה כו'.

והשתא מנ"ל דהאי לא תאכל עליו חמץ מיבעי ליה לזה"ז אליבא דר"י דילמא להכי אהדריה לחובת מצה בהאי קרא במשנה תורה כי היכי דליהוי נישנית אחר הדיבור כי היכי דתייתי מצות עשה דמצה ותדחה ללא תעשה אלא ע"כ דא"נ לא נישנית לאחר הדיבור נמי דחיא ללא תעשה ושלא כדברי הירושלמי: § ציור בספר \$ ובאמת שמעתא זו צריכה ביאור דמאי קא"ל ר"ש ור"י וכי איפשר לומר כן הרי כבר נאמר לא תאכל עליו כו' מאי ק"ל הא לר"ש מ"ל האי היקשא שאינו יוצא י"ח במצה של איסור משום דאין איסורו משום כל תאכל חמץ הואיל וס"ל דאין איסור חל על איסור בשום ענין אי משום דאין היקש למחצה ותרואייהו ש"מ דמקשינן חמץ למצה שאינו עובר עליו עד הלילה כמו שמצות מצה אינו נוהג אלא בלילה ומקשינן נמי מצה לחמץ למי שאין איסורו אלא משום כל תאכל חמץ ואינו יוצא י"ח מצה בשל איסור דא"כ דאמר' אין היקש למחצה מאי פריך לבתר דשני ור"י ההוא לקובעו חובה אפילו בזה"ז הוא דאתא ור"ש לקובעו חובה מנ"ל הא לר"ש אין היקש למחצ' והא נמי תילף מיניה לבזה"ז כמו שאיסור חמץ נוהג בזה"ז.

ונ"ל דוודאי מהאי היקשא א"א לנו ללמוד אלא דבר אחד בלבד ור"ש לדבריו דר"י קאמר לדידי מיבעי ליה להאי היקשא דאינו יוצא במצה של איסור אבל לר"י א"א למידרש האי היקשא להכי דמי שאיסורו משום כל תאכל חמץ דהא שמעינן לר"י בפג"ה (ד' קא) דגיד הנשה נוהג בטמאה משום דמבני יעקב נאסר גיד הנשה ועדיין בהמה טמאה מותרת להם וה"ל איסור חמור כמש"כ התוס' שם (ד' קב) גבי הא דס"ל לר"י נוהג אבר מן החי בטמאים והרי איסור הנאה דחמץ עכ"פ לא גרע מא"ח כמשכ"ל נמצא אפי' בשל איסור עובר על כל תאכל חמץ א"כ פריך שפי' הרי כבר נאמ' לא תאכל עליו חמץ ולדידך א"ל למידרש להאי היקשא אלא לבשעה שישנו בקום אכול מצה ישנו בכל תאכל חמץ כו' כדאמ' התם והא דפריך ור"ש לקובעו חובה מנ"ל אפי' לר"ש אליב' דנפשי' נמי פריך שפיר דהא האי היקשא מיבעי ליה למי שאיסורו משום כל תאכל חמץ אבל אכתי ק"ל לדעת רוב פוסקים שפסקו בלפני זמנו כר"י דעובר עליו בלאו וקי"ל דאיסור חל על איסור אפי' באיסור כולל לחוד כ"ש באיסור כולל ואיסור חמור א"כ האי היקשא למאי אתא והרי אפי' שלא לצאת י"ח מצה בחיטי של כלאי הכרם דאסורים בהנאה נמי א"א שהרי אפ"ה עובר על כל תאכל חמץ דאף ע"ג דאין כאן בחמץ איסור חמור כיון דכלאי הכרם נמי מאיסורי הנאה הוא מ"מ הא בכולל לחוד נמי קי"ל דאיסור חל על איסור וחמץ כולל הוא שכולל לשאר חיטין שאינן של כלאי הכרם משום איסור חמץ ועוד דחמץ אפי' לגבי כלאי הכרם נמי איסור חמור הוא שכן בכרת וכלאי הכרם אינו אלא בלאו בעלמא.

ואי משום לקובעו חובה בזה"ז התינח לרבא דאמר בשילהי פסחים מצה בזה"ז דאורייתא אלא לראב"י דאמר התם מצה בזה"ז דרבנן מאי איכא למימר. ועוד אפי' רבא דס"ל מצה בזה"ז דאורייתא לאו מהאי היקשא יליף לה אלא מבערב תאכלו מצות כדאמר התם וע' בתוס' אבל להפוסקים בלפני זמנו כר"ש א"ש דמיבעי ליה להאי היקשא לבשעה כו'

ור"ש גופיה דס"ל דלפנ"ז אינו עובר בולא כלום אף ע"ג דהאי היקשא מיבעי ליה למצה של איסור לק"מ דהאי קרא יתירא דיליף מיניה ר"י ללפני זמנו מ"ל לדרשא אחרינא כדאמר התם וממילא לפני זמנו אינו עובר בולא כלום כיון דלא גלי קרא לאיסורא אבל להפוסקים בלפני זמנו כר"י קשה לדידן היקשא ל"ל.

מיהו בלא"ה איצטריך להאי היקשא דחמץ ומצה לכדר"א דאמר ר"פ א"ע (דף מג) נשים חייבות באכילת מצה דבר תורה שנאמר לא תאכל עליו חמץ כו' כל שישנו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה והני נשי הואיל ואיתנהו בבל תאכל חמץ ישנו בקום אכול מצה \$ ציור בספר \$ וזה מן התימה שהרי ר"ש אית ליה הא דר"א כדאמר להדיא בפרק האשה (ד' צ) דמתמה ור"ש לית ליה דר"א וא"כ להאי תנא דקאי כר"ש מנ"ל למעט מהאי היקשא למצה של איסור הא מיבעי ליה לכדר"א וצ"ע.

ומ"מ מההיא שמעתא מוכח שלא כדעת הירושלמי דאל"כ מנ"ל לר"י דהאי דאהדרי קרא משום זה"ז דילמ' להכי אהדרי' כי היכי דליהוי נישנית אחר הדיבור ותדחה עשה דמצה לל"ת דאיסור אלא שבהא י"ל דאס"ד דמש"ה אהדריה כי היכי דנידחי לל"ת למה לי דכתב רחמנא להאי קרא דשבעת ימים מצות תאכלו סמוך לקרא דלא תאכל עליו חמץ ה"ל למיכתביה באפי נפשיה.

אלא וודאי ש"מ דלהקיש חמץ ומצה להדדי כתב רחמנא סמוכים זה לזה וכה"ג פ"ה התוס' ריש פ"ק דתמורה ור"י האי והנותר מאי עביד ליה אע"ג דצריך לאורינו מצות שרפה מ"מ לא ה"ל למיכתב סמוך ללאו דלא תותירו וכמש"כ התוס' התם אך קשה אמאי לא חשיב לעשה דמצה עשה דלאחר הדיבור לדחות ל"ת הא כיון דהאי קרא לר"י דקי"ל כוותיה מיירי ממצות אכילת מצה הא ממילא הרי נישנית אחר הדיבור וכן ר"א יליף מהא דנשים חייבות באכילת מצה ש"מ דהאי קרא ממצה של מצוה נמי מיירי וממילא הא נישנית אחר הדיבור נמי ול"ל כיון דהא דנישנית לאחר הדיבור מיבעי ליה לדרשא לר"י כדאית ליה ולר"ש כדאית ליה ה"ל כלא נישנית וכדאמר בפרק ד"מ גבי כל שנאמרה לבני נח ונישנית בסיני לזה ולזה נאמרה ופריך ממילה דנאמר' ונישנית וביום השמיני ימול ולישראל נאמרה ולא לבני נח ומשני ההוא ביום ואפילו בשבת הוא דאתא כלומר וכיון דאיצטריך לדרשא ה"ל כלא נישנית וה"נ פריך התם מפ"ו ומשני כה"ג.

וה"נ נאמר גבי מצוה שנאמרה לפני הדיבור דגרע שאין דוחה ל"ת דאע"ג דהיכא דנישנית לאחר הדיבור נמי דוחה ל"ת אפי' הכי היכא שנישנית לשום דבר ה"ל כלא נישנית א"כ הדרא קושיא לדוכתא מהא דיבמו' דרצה למילף ממילה דעשה דוחה ל"ת דכרת ופריך מה למיל' שכן ישנה לפני הדיבור דש"מ דמצוה שנאמרה לפני הדיבור אלימא טפי משאר עשה מאי אמרת דמילה נישנית נמי לאחר הדיבור ביום הח' ימול הא כיון דהאי מיבעי ליה לביום אפי' בשבת ה"ל כלא נישנית כדאמר גבי מצה ובדוחק גדול יש ליישב זאת: אבל באמת יש לתמוה על התוס' שכתבו בשם הירושלמי הא דלא אכלו מצה מן החדש משום דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דלאחר הדיבור דה"ט ליתא בירושלמי דבפ"ב דמס' חלה איתא שם הכי ר"י בעי קמיה ר"י בשעה שנכנסו ישראל לארץ ומצאו קמה לחה מהו שתהא אסורה משום חדש א"ל למה לא עד כדון לחה ואפי' יבשה א"ל ואפי' יבשה ואפילו קצורה מעתה ואפי' חיטי' בעלייה כך אני אומר לא אכלו

ישראל מצה בליל פסח א"ר יונה מן דנפקית תהית דלא אמרית ליה שנייא היא שמ"ע דוחה את ל"ת ע"ד דר"י דו אמר שמ"ע דוחה את ל"ת אע"פ שאינה כתובה בצידה ניחא ע"ד ר' יוסי דו אמר אין מ"ע דוחה את ל"ת אא"כ היא כתוב' בציד' מה שהיו תגרי נכרים מוכרים להו כו'.

הרי לר' יונה אכלו מצה מן החדש ולר' יוסי דלא אכלו מן החדש הוא מטעמא דאינה כתובה בצידה ולא משום קודם הדיבור. והר"ש כתב דר"י פליג אכולה גמ' דעשה דוחה ל"ת אע"ג שאינה כתובה בצידה והקשה מפ"ב דיבמות (ד' כ) דאיסור מצוה חולצת ולא מתייבמת ואפ"ל מתייבמת היתה אי לאו משום גזירה דביאה א' אטו ביאה ב' ותירץ דר"י סבר דהאי דחולצת מריבוי דיבמתו הוא וקשה לי הא איתותב שם רב מהא דתניא גבי פצוע דכא ואם בעלו קנו ואס"ד כו'.

עוד פי' דקרי אין כתוב' בצידה ממה שלא נצטוו ביחד ממצה וחדש דמצה במצרים וחדש בכניסתן לארץ והקשה על זה מפר"א דמילה דאמר ימול בשר ערלתו אע"פ שיש בהרת יקוץ דאתי עשה ודחי ל"ת ועשה דמילה קדמה ללאו דקוץ בהרתו וכו'. ואיני יודע מאי קשי' ליה הא בלישנא קמא קאמר התם ימול אע"פ שיש בהרת משום דאתיא בק"ו מה שבת חמורה כו' וי"ל דר"י כהאי לישנא מפרש לה.

והשתא אם נפרש דאין כתוב' בצידה קרוי מה שלא נצטוו ביחד אלא דמצה במצרים כו' י"ל דה"ט משום קודם הדיבור הוא. אבל מ"מ אי איפשר לומר כן דהא בירושלמי פ"ק דביצה אמר אהא דתנן ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה חבריא אמרי' שמ"ע דוחה למל"ת על דעתיה דר' יונה כו' אע"פ שאינה כתובה בצידה ניחא על דעתיה דר' יוסי כו' אלא א"כ כתובה בצידה כו' והרי כיסוי הדם לאחר הדיבור בת"כ נצטוו עלי' וש"מ דהאי אא"כ כתוב' בצידה בצידה סמוכים זה לזה ממש קאמר כמו כלאים בציצית דכתיב לא תלבש שעטנז וסמיך ליה גדילים תעשה לך וא"כ הא וודאי לית הילכתא כוותיה דר' יוסי דהא בכולה תלמודא משמע דעשה דוחה ל"ת אע"ג שאינה כתובה בצידה הילכך מ"ע דמצה דוחה ל"ת דחדש אלא אכתי ק"ל מהא דאמר בפ' כ"צ (ד' פג) אמר ר"י א"ר כל הגידין בשר חוץ מגידי צואר תנן העצמות והנותר והגידין ישרפו בי"ו הני גידין היכי דמי אילימא גידי בשר ניכלינהו ואי דאיתותר היינו נותר אלא פשיטא גידי צואר אי אמרת בשלמא בשר נינהו אמטו להכי בעי שריפה אלא אי אמרת לאו בשר נינהו ל"ל שריפה.

ומ"ל בגיד הנשה ואליבא דר"י דאמר אינו נוהג אלא באחת ומספקא ליה אי בשל ימין או בשל שמאל א"נ בהוכרו ולבסוף נתערבו או בשומנו של גיד או בגיד החיצון דאינן אסורין אלא מדרבנן והשתא ניתי עשה דפסח דואכלו את הבשר ונידחי לל"ת דגיד הנשה וכ"ש דשומנו של גיד וגיד החיצון דאינן אלא מדרבנן ניתי עשה דואכלו ולידחי אותם דהא מ"ע דואכלו על כל הפסח קאי ולא על כזית ממנו דהוא שיעור אכילה כדמוכח בספ"ט דזבחים (ד' צז) גבי כל אשר יגע בבשרה יקדש אם פסולה היא תפסול דפריך וניתי עשה כלומר דאכילת קדשים וידחה ל"ת והרי אף ע"ג דיש שם בשר הרבה מן הקרבן שלא נפסל אפ"ה אמרינן ניתי עשה כו' ורבא שני התם אין עשה דוחה ל"ת שבמקדש ומייתי לה מדכתב רחמנא ועצם לא תשברו בו בפסח שני לעצם שיש בו מוח

ולא אמרינן ניתי עשה דואכלו ולידחי ל"ת דועצם לא תשברו ש"מ דעשה דואכלו על כל הבשר קאי דהא הרבה בשר לבד ממוח יש ואי דלא רבי רחמנא ה"א דעשה דואכלו דוחה ל"ת דועצם לא תשברו וכ"כ קצת מזה למעלה סי' פ"א וה"נ ניתי עשה דאכילת פסח וידחה ל"ת דגיד הנשה אבל אי אמרת דאין עשה דקודם הדיבור כו' א"כ א"א לעשה דואכלו שהוא קודם הדיבור לדחות ל"ת דגיד הנשה שהוא לאחר הדיבור לרבנן דס"ל בס"פ גיד הנשה בסיני נאמר אלא שנכתב במקומו.

והא ליכא למימר דאה"נ דמה"ת מותר לאכול גיד הנשה של פסח דאתי עשה ודחי ל"ת ומדרבנן גזרו עליו גזירה אטו שלא במקום מצוה דא"כ למה לי לאוקמי כר"י הא אפילו כרבנן נמי אתיא כיון דמה"ת בני אכילה בפסח נינהו לפיכך בעי שריפה וגם למה לי לאוקמי בגיד החיצון או בשומנו דאינן אסורין אלא מדרבנן הא אפי' גיד הנש' גופי' בפסח אינו אסור אלא מדרבנן גם הא דקאמר התם תפשוט דר"י מספקא ליהכו' דהיתרא ניכליה ודאיסור נשדייה וכי איפשר למשדייה כיון דמה"ת בר אכילה הוא וחל עליו איסור נותר ובע"כ בעי שריפה אלא ש"מ דכיון דעשה דאכילת פסח עשה דקודם הדיבור הוא אינו דוחה ל"ת דגיד הנשה וכדברי התוס' אלא שגם לדעת התוס' לא א"ש דהא ס"ל לר"י שם בפ' גיד הנשה דמבני יעקב נאסר ג"ה וה"ל הל"ת נמי ל"ת דקודם הדיבור וכמו שעשה דלאחר הדיבור דוחה ל"ת דכוותה ה"נ עשה דפסח דקודם הדיבור לידחי ל"ת דקודם הדיבור דג"ה לר"י הואיל ושניהם שקולין הן בהא דקודם הדיבור וא"כ למאי דמוקי לה בגיד הנשה ואליבא דר"י אכתי תקשה דאיסורא נמי ניכול דיבא עשה וידחה ל"ת והא ל"ל דהאי תנא ס"ל כר"י בחדא ופליג עליה בחדא כל כה"ג דרך הגמרא להקשות ולשנויי הכי בהדיא.

והא נמי ליכא למימר דאע"ג דאם שניהם לאחר הדיבור עשה דוחה ל"ת אפ"ה כל היכא דשניהם לפני הדיבור אינו דוחה לפיכך אינו דוחה עשה דפסח ל"ת דגיד הנשה. והרי כה"ג קאמר רבא דאין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש אע"ג דהעשה נמי של מקדש היא ושניהן שקולין בהא.

דהא ליתא דא"כ מנ"ל לרבא להוכיח דאין עשה דוחה ל"ת שבמקדש מדאין עשה דאכילת מוח הפסח דוחה ל"ת דעצם לת"ב דילמא התם ה"ט משום דעשה דאכילת פסח ה"ל עשה דקודם הדיבור ואע"ג דהל"ת דועצם לא תשברו בו דפסח ראשון ה"ל נמי דקודם הדיבור מ"מ הא אמר אפי' בשניהם שקולין נמי אינו דוחה ועוד הא עשה דאכילת פסח נישנית לאחר הדיבור דכתיב ובשלת ואכלת וכל כה"ג אפי' התוס' מודים דעשה כזו דוחה ל"ת וכמש"ל מההיא דיבמות ועוד קשה לי יותר מהא דתנן רפ"ז דחולין (ד' פט) גיד הנשה נוהג בארץ כו' ובמוקדשין ופריך בגמ' פשיטא משום דאקדשיה פקע ליה איסור גיד מיניה ושקיל וטרי בהא טובא.

ויש לתמוה מאי פריך פשיטא אדרבה ה"ל לאקשוויי לאידך גיסא אמאי נוהג במוקדשים ניתי עשה דאכילת קדשים וידחה ל"ת דגיד הנשה דהא האי תנא ס"ל יש בגידין בנ"ט כדאמר התם בגמ' וה"ל בכלל ואכלו את הבשר וזה צ"ע: ונחזור לנידון דידן הרי נתברר מכל זה דעשה דמצה ראוי לדחות ל"ת דחדש וה"ה לשאר ל"ת שאין בה מיתה כגון טבל

הטבול למעשר שני או מעשר עני א"נ כגון חיטים של כלאי הכרם וליתא לה"ט דאין עשה דמצה דקודם הדיבור דוחה ל"ת.

וכיון דליתא להאי טעמא א"כ י"ל דמצוה הבאה בעבירה הוי מה"ת והא דאיצטריך האי היקשא דלא תאכל עליו חמץ להאי תנא דס"ל כר"ש דאינו יוצא י"ח מצה במצה הטבול למעשר שני או מעשר עני משום דס"ד יבא עשה דמצה וידחה ל"ת של טבל זה ואין כאן משום מצוה הבאה בעבירה אלא אדרבה מקיים מצות מצה באכילתו כיון דל"ת זה נדחה מפני עשה דמצה קמ"ל היקשא דלא.

ולפ"ז לדידן דא"א לנו ללמוד מהאי היקשא הא כיון דקי"ל איסור חל על איסור א"כ אתי עשה דמצה ודוחה ל"ת דחדש ודאיסורים הללו דאמרן ואין בזה משום מצוה הבאה בעבירה. עוד כתבו התוס' התם דה"ט דלא אכלו מצה מן החדש בכניסתן לארץ משום דגזירה כזית ראשון אטו כזית שני ע"כ.

וא"י וכי לחלוק על גמ' ירושלמי אתו דלא מוקי לה הכי ואף ע"ג דמצינו כה"ג בפ"ב דיבמות (ד' יט) דחייבי לאוין אף ע"ג דמדאורייתא רמו ליבום משום דעשה דיבום דוחה ל"ת אפ"ה גזרו רבנן דאינה מתייבמת גזירה ביאה ראשונה אטו ביאה שנייה אין לדמות גזירות חכמים זה לזה ועוד בלא"ה גבי איסורי ביאה נפשו של אדם מחמדתן ומתאוה להן גזרינן טפי וכדאמר ברפ"ב דחגיגה (ד' יא) דמה"ט אין דורשין בסתרי עריות בג' משא"כ בכל התורה כולה וה"ט לא שייך גבי אכילת איסור ובלא"ה זהו דוחק לומר דבימי יהושע כבר גזרו להא גזירה.

מ"מ הרווחנו מדברי תוס' הללו דעשה דמצה ראוי לדחות ל"ת דחדש וה"ה לשאר לא תעשה דכוותיה והריטב"א שם בפ"ק דקידושין כתב בשם התוס' דאה"נ דאכלו בליל פסח לחובת מצה כזית והדר אכלו מן כל הלילה ויום ט"ו ואח"כ יום ט"ז אכלו חדש בלא הפסק וקרא לא חשיב אלא ההוא דאכלו בלא הפסק ע"כ.

ואע"ג דכתב כן למ"ד מושבות לאחר ירושה וישיבה משמע מ"מ י"ל דה"ה למ"ד מושבות כ"מ שאתם יושבים במשמע ומיד בכניסתן לארץ היה נוהג איסור חדש אפ"ה אכלו ממנו בליל פסח כזית לשם חובת מצה וקרא לא חשיב אלא ההוא דאכלו בלא הפסק והא דמקשה ר' יונה מעתה לא אכלו ישראל מצה בליל פסח אע"ג דלמ"ד מושבות לאחר ירושה וישיבה משמע ע"כ אכלו מצה כזית בליל פסח כיון דאכתי לא נהוג איסור חדש וקרא לא חשיב אלא ההוא דאכלו בלא הפסק וא"כ י"ל נמי הכי למ"ד מושבות כל מקום שאתם יושבים דאכלו ולא חשיב ליה כ"כ בדיני חדש בארוכה אין כאן מקומו.

והרמב"ם כתב בפ"ו מה' חמץ ומצה אין אדם יוצא ידי חובת אכילת מצה במצה שהיא אסורה לו כגון שאכל טבל ומעשר ראשון שלא נטלה תרומתו או שגזלה זה הכלל כל שמברכין עליו בהמ"ז יוצא בו י"ח וכל שאין מברכין עליו בהמ"ז אינו יוצא בו י"ח ע"כ ובספ"א מהלכות ברכות כתב כל האוכל דבר איסור בין בזדון בין בשגגה אין מברכין עליו לא בתחילה ולא בסוף כיצד הרי שאכל טבל של דבריהן או שאכל מעשר ראשון שלא נטלה תרומתו או שאכל מעשר שני והקדש שלא נפדו כהלכתן אין מברכין ואצ"ל אם אכל נבלות או טרפות או ששתה יין נסך או כיוצא בהם ע"כ.

וק"ל דמשמע מדבריו דבכל איסורין דשייכי לומר גבי מצה אינו יוצא בהם י"ח מצה כמו שאין מברכין עליהן ומשמע וודאי גבי בה"מ דל"ד הני דחשיב להו הוא דאין מברכין עליהם אלא ה"ה שאר איסורים נמי אפי' אינן אלא בלאו בעלמא כנבלות וטרפות דחשיב להו ועוד בלא"ה לגבי בה"מ מ"ש הני מהני דהא לא שייך לומר דדחי לל"ת דמאי עשה יש כאן לדחות ל"ת והרב ז"ל כללא כ"ל דמה שאין מברכין עליו אין יוצאין בו י"ח מצה ואפי' איסור שאינו אלא בלאו גרידא ואין בו מיתה ואמאי לא מיבעיא דבדיעבד אם עבר ואכל י"ח בהם כיון דלא קי"ל כר"ש וכמו שפסק הוא ז"ל בפ"ז מהא"ב וכמשכ"ל א"כ אי איפשר לנו ללמוד מהיקשא דמצה לחמץ שאין יוצאין בהם ידי חובתו בדיעבד אפי' באיסורי החמורין שחייבין עליהן מיתה ולא נתנו לדחות מפני עשה דמצה אלא אפי' לכתחילה ראוי לצאת באותן איסורין שאין בהם אלא לאו גרידא משום דיבא עשה וידחה ל"ת ואין בזה משום מצוה הבאה בעבירה אלא אדרבה אפי' מצוה יש כאן כיון דעשה דמצה ראוייה לדחות אותן דבשלמא באיסורין החמורין שחייבין עליהן מיתה דקחשיב איכא למימר כיון דלכתחילה אסור לאכלן לחובת מצה כיון דאין עשה דמצה דוחה אותן וכן מעשר שני והקדש שלא נפדו כיון דאין עשה דוחה אותן לכתחילה אפי' אם עבר ואכלן אינו יוצא בהם י"ח אפי' בדיעבד משום מצוה הבאה בעבירה אבל איסורי לאו גרידא אפי' לכתחילה נמי יבא עשה דמצה וידחה אותן ועוד אפי' מעשר שני שלא נפדה דחשיב ליה בהדיא ל"ל ה"ט שכתב למעלה לדעת הרמב"ם דאע"ג דמצד הסברא נראה כמ"ש דה"ל לאו ועשה דכי אם לפני ה' אלהיך תאכלנו מ"מ לא מצינו לזוז"ל שכתב כן דעל מע"ש שלא נפדה דעובר עליו נמי בעשה זו וא"כ לדידיה ז"ל ראוי לעשה דמצה לדחות אותה אפי' לכתחילה כיון דאינו אלא לאו בעלמא ואע"ג דאית לה תקנה בפדיון ואתה יכול לקיים לעשה ול"ת מ"מ משכחת לה כגון שאין לו מטבע לפדותו עליה דאין מעשר שני מתחלל אלא על כסף של צורה מן התורה כדכתיב וצרת הכסף בידך דבעי כסף של צורה כדאמרינן בפ' הזהב ובכ"מ ובכה"ג ראוי לעשה דמצה לדחות ל"ת דמעשר שני שלא נפדה לדעתו ז"ל שאין בו אלא ל"ת גרידא ואם נאמר דהרמב"ם ס"ל דעשה דמצה שהיא קודם הדיבור לא אלימא לדחות שום ל"ת דלאחר הדיבור וכיון דאין שום איסור נדחה לכתחילה מפני עשה דמצה לפיכך אפי' בעבר ואכל אינו יוצא בו י"ח אפי' בדיעבד משום מצוה הבאה בעבירה והרי ע"כ א"א לארכביה אתרי ריכשי אלו דאין עשה דמצה דוחה ל"ת מפני שהיא עשה דקודם הדיבור וגם משום מצוה הבאה בעבירה אינו יוצא ידי חובתו אפי' בדיעבד אלא א"כ נימא דמצוה הבאה בעבירה אינ' אלא מדרבנן.

דאס"ד מצוה הבאה בעבירה מה"ת מילתא היא א"כ תקשה לך להאי תנא דקאי כר"ש היקשא דאינו יוצא ידי חובתו בטבל של מעשר שני או מעשר עני ל"ל דלכתחילה דלא ל"צ היקשא דהא אין עשה זו דמצה דקודם הדיבור ראוי לדחות לאו זה דטבל דלאחר הדיבור וכיון דלכתחילה לא ממילא ש"מ דאפילו דיעבד נמי לא משום מצוה הבאה בעבירה א"ו אי אמ' דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת בע"כ ש"מ דמצוה הבאה בעבירה מה"ת לאו מילתא היא וקמ"ל היקשא דאפי' בדיעבד לא יצא ידי חובתו במצוה של מעשר עני והרי הרמב"ם ס"ל דמצוה הבאה בעבירה מה"ת מילתא היא שכ"כ בפ"ה מה' איסורי מזבח אין מביאין מנחות ונסכים לא מן הטבל ולא מן החדש קודם לעומר

ולא מן המדומע ואצ"ל מערלה וכלאי הכרם מפני שהוא מצוה הבאה בעבירה שהקב"ה שונאה ואם הביא לא נתקדשו להיותן ראויין לקרבן אבל נתקדשו להפסל ויהיו כקדשים שנפסלו ע"כ.

והוא גמ' ערוכה במסכת זבחים ספ"ט (דף פח) אין מביאין מנחות ונסכים ומנחת בהמה וביכורים מן המדומע ואצ"ל מערלה וכלאי הכרם ואם הביא לא קידש אמר רבא ואי תימא רב אשי לא קדוש ליקרב אבל קדוש ליפסל והרי פסול זה מה"ת הוא מדאיצטריך למימר עלה אבל קדוש ליפסל דאי מדרבנן פשיטא דקדוש ליפסל ועוד שהרי בפ' א"ע יליף דאין מביאין נסכים מן הטבל ממשקה ישראל מן המותר לישראל והא דרשא גמורה היא כדמוכח בפ"ק דמנחות (ד' ה) גבי הא דקאמר כשהוא אומר מן הבקר למטה שאין ת"ל אלא להוציא את הטרפה דפריך טרפה ממשקה ישראל נפקא.

והנ"מ בתמורה ר"פ כל האסור' (ד' ל) דמוכיח התם דמוקצה ונעבד מותרין להדיוט מדאסור להו רחמנא לגבוה דאי ס"ד אסורין להדיוט ל"ל קרא לאסור לגבוה הא בעינן ממשקה ישראל וכיון דהאי פסולא מה"ת הוא והרמב"ם מייתי לה משום מצוה הבאה בעבירה ש"מ דס"ל מצוה הבאה בעבירה מה"ת הוא וכיון שכן ע"כ עשה דמצה אע"ג דקודם הדיבור הוא דוחה ל"ת דאל"כ האי תנא דקאי כר"ש ל"ל היקשא דאינו יוצא י"ח במצה של טבל של מעשר עני ומעשר שני תיפוק ליה כיון דלכתחילה לא משום דקודם הדיבור הוא ממילא דיעבד נמי לא משום מצוה הבאה בעבירה דמה"ת הוא והיקשא ל"ל אלא ע"כ עשה דמצה אע"ג דקודם הדיבור ראוי לדחות ל"ת וקמ"ל האי תנא דקאי כר"ש דלא משום היקשא דמצה לחמץ א"כ לדידן דא"א לנו ללמוד הא מהאי היקשא אפי' לכתחילה נמי יבא עשה דמצה וידחה ל"ת דטבל זה וה"ה לשאר ל"ת גרידא והרי אין כאן משום מצוה הבאה בעבירה אלא אדרבה אפי' מצוה איכא כיון דעשה דמצה דוחה אותן וא"כ הדרא קושיא לדוכתיה על הרמב"ם.

\$ציוור בספר\$ גם דבריו ז"ל דפ"ה מה' איסורי מזבח תמוהין דל"ל למימר דכל אלו פסולין משום מצוה הבאה בעבירה שהקב"ה שונאה וכי כעורה זו ששנו בגמ' משום ממשקה ישראל מן המותר לישראל ובסי' שאח"ז אכתוב עוד בזה בס"ד. ודע שמהכ"מ נעלם הגמ' דספ"ט דזבחים וכ"ע דברי הרמב"ם אין מביאין מנחות כתוב בתוס' דמנחות ספ"ח ודמעילה ספ"א ובפ' א"ע ממשקה כו' מכאן אמרו אין מביאין נסכים מן הטבל ומש"כ ואם הביא לא נתקדשו במשנה פר"י אין מביאין מנחת ביכורים ומנחת נסכים קודם לעומר ואם הביא פסול ומשמע לרבינו דהיינו לומר דהו קדשים שנפסלו ומ"ל דה"ה לכל אינך ושכח הא דספ"ט דזבחים דבהדיא אמר שם כן עוד כתב ומ"ש ולא מן החדש לא אמנחות בלבד קאי אלא אף אנסכים והא ליתא דנסכים קודם לעומר אם הביא כשר כדאמר בהדיא פר"י (ד' סח): ונחזור לנידון דידן סוף דבר דברי הרמב"ם תמוהין אלא וודאי לדידן דלית לן האי היקשא דר"ש עשה דמצה דוחה ל"ת דחדש ושאר לא תעשה גרידא וכדכתיבנא: עוד עלה בדעתי לומר דרך רביעי דאם אין לו מצה של היתר אסור לו לאכול מצה של חדש או של איסור אחר משום דכי אמרי' דאתי עשה ודחי ל"ת ה"מ כגון כלאים בציצית שאי איפשר לקיים מ"ע של תכלת בבגד של פשתן בשום ענין אא"כ דוחה ל"ת של כלאים דהא תכלת עמרא הוא אבל באיפשר לעשה להתקיים בלתי

דחיית ל"ת כגון הכא דהא איפשר במצה דהיתרא אע"פ שלזה לא נזדמן של היתר אלא של איסור אינו דוחה לל"ת כיון דאיכא דהיתרא הרבה בעלמא שאיפשר לעשה זו דמצה להתקיים ע"י.

והרי בכ"מ אמרי' בגמ' היכא אמרי' דאתי עשה ודחי ל"ת כגון כלאים בציצית דבעידנא דמיעקר ללאו מקיים לעשה וה"נ אמרינן בפ"ג דכתובות (ד' מ) היכא אמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה כגון מילה בצרעת א"נ כלאים בציצית דלא איפשר לקיומי לעשה אבל הכא אי אמרה לא בעינא מי איתא לעשה כלל ואף אנו נאמר היכא.

אמרינן דאתי עשה ודחי ל"ת כגון כלאים בציצית א"נ מילה בצרעת דאי איפשר להתקיים מ"ע דמילה זו בשום ענין בלתי דחיית ל"ת דצרעת אבל היכא דאיפשר לעשה זו להתקיים בשום ענין בלתי דחיית ל"ת אלא שלא נזדמן לזה דהיתרא אלא של איסור לחוד כל כה"ג כיון דלא דמי למילה בצרעת וכלאים בציצית ל"א דאתי עשה ודחי ל"ת והא דשקיל וטרי בירוש' אם אכלו ישראל מצה מן החדש בכניסתן לארץ מטעמא דאתי עשה ודחי ל"ת משום דהירוש' לטעמיה אזיל דאפי' חיטי דעלייה היה אסור משום חדש בכניסתן לארץ כלומר אפי' חיטים דאשתקד וה"ה של שנים רבות נמי נאסר משום חדש משום דלא חל איסור חדש עד השתא וגם לא קרב העומר במדבר משום דביאה כתיב ביה ואז נאסר הכל משום חדש וכ"פ הר"ש וכמשכ"ל.

אם כן משונה שנה זו של כניסתן לארץ מכל השנים כולן דלא היה קודם העומר שום תבואה בעולם שלא נאסר משום חדש ואפי' של ישן מיושן נמי נאסר משום חדש ואפי' של ח"ל נמי דכיון דס"ל דחדש נאסר מיד בכניסתן לארץ ש"מ דלא דריש מושבות דכת' רחמנא גבי חדש לאחר ירושה וישיבה במשמע אלא מושבות כל מקום שאתם יושבין ואפי' בח"ל כדאמרי' בספ"ק דקידושין (דף לח) א"כ באותו שנה לא היה איפשר לקיים מ"ע דמצה אלא בחדש כיון דלא היה שום תבואה בעולם שלא נאסר משום חדש דמי למילה בצרעת דא"א למ"ע דמילה זו להתקיים בשום ענין בלתי דחיית ל"ת אבל לדורות עולם דהרבה תבואה של ישן איכא בעלמא ואיפשר למ"ע דמצה של ליל פסח זה להתקיים בשל היתר לא ניתן ל"ת לדחות בשביל שלא נזדמן לזה מצה של היתר אלא של איסור.

ולכאורה יש לי להביא ראיה לזה מפ"ק דמנחות (ד' ה) דתני' התם כשהוא אומר מן הבקר למטה שאין ת"ל אלא להוציא את הטרפה והלא דין הוא מה בעל מום שמותר להדיוט אסור לגבוה טרפה שאסורה להדיוט אינו דין שאסורה לגבוה ואם השבתה כשהוא אומר מן הבקר כו' מאי אם השבתה וקאמר מר בריה דרבינא משום דא"ל שבת תוכיח דאסור להדיוט ומותר לגבוה מה לשבת שכן הותרה אצל הדיוט במילה אטו מילה צורך הדיוט היא מילה מצוה היא אלא מה לשבת שכן מצוותו בכך רב אדא בר אהבה אמר משום דא"ל כלאים תוכיח דאסור להדיוט ומותר לגבוה מה לכלאים שכן הותר מכללו אצל ציצית אטו ציצית צורך הדיוט הוא ציצית מצוה הוא אלא מה לכלאים שכן מצוותו בכך והאי מצוותו בכך דקאמר גבי שבת וכלאים היינו שא"א להקריב תמידי ומוספי שבת אלא בשבת וא"א לבגדי כהונה אלא בכלאים תאמר בטרפה להקרבה הא איפשר בכשרה.

ולפום רהיטא דשמעתא משמע דמצות היינו נמי צורך גבוה וכל מה שמותר לצורך מצוה מותר לגבוה קרינן ליה מדקאמרי' אטו מילה וציצית צורך הדיוט הוא כו' ומדברי התוס' מ"ל הדבר מבואר יותר שכתבו מה לכלאים שכן מצוותו בכך אע"ג דאיפשר לקיים בטלית של צמר מ"מ בסדין של פשתן שחייב בציצית א"א לקיים בכך ע"כ.

כוונתם דאילו הא דטלית של צמר ה"ל איפשר א"כ איכא למימר כלאים בציצית תוכיח שאסור להדיוט ומותר לגבוה אף ע"ג דאיפשר אף אני אביא טרפה אף ע"פ שאסורה להדיוט מותר' לגבוה אע"ג דאיפשר בכשרה אלא משום דהא ה"ל לא איפשר בסדין של פשתן הילכך איכא למיפרך אכלאים בציצית ההיא פירכא גופיה מה לכלאים בציצית שכן מצוותו בכך והשתא אס"ד דכל מ"ע שאיפשר להתקיים בהיתרא בלתי דחיית ל"ת כגון מצה שאיפשר להתקיים מצותה מן הישן אם לא נזדמן לו של היתר אלא של איסור לחוד כגון שאין לו של ישן אלא של חדש לחוד אמרינן אתי עשה ודחי ל"ת הא השתא א"ל חדש ושאר מל"ת תוכיח שאסור להדיוט ומותר לגבוה לצורך מצוה כגון חדש לצורך מצה בשא"א לו בהיתרא כגון שאין לו ישן וכה"ג בשאר ל"ת שהותרה לגבי מ"ע דשייכא ביה באי אפשר לו לקיים בהיתרא כגון שלא נזדמן לו היתר ואין בידו לקיים אלא באיסור אע"פ שאסורה להדיוט מותר לצרכי מצות שהוא צורך גבוה אף אני אביא טרפה אע"פ שאסורה להדיוט מותר' לגבוה באי אפשר לו בשל כשרה כגון שאין לו כשרה לצורך תמידין ומוספין אלא טרפה בלבד ואם לא יקריבנה עבר יומו ובטל קרבנו דומיא דמצה בשאין לו אלא של איסור וסד"א דיביא מן הטרפה כיון דא"א בענין אחר כתב רחמנא מן הבקר למטה להוציא את הטרפה דאפ"י בכה"ג נמי לא.

אלא וודאי ש"מ דכל היכא דאיכא דברים המותרים בעולם שאילו נזדמנו לו להגיע לידו היה איפשר לקיים המ"ע בהיתרא בלתי דחיית הל"ת אפ"י אם לא נזדמנו לו אלא של איסור אין עשה דוחה ל"ת א"כ א"א לומר מצוה כגון מצה שמותר' לגבוה אע"פ שאסור' להדיוט הא אינה מותרת להדיוט אא"כ במקום שמצותה בכך וא"א לה להתקיים בשעתה אלא ע"י דחיית האיסור משא"כ טרפה דהא איפשר להתקיים בכשרה אע"פ שלא נזדמן לו כשרה הא טובא כשרות איכא בעלמא וכה"ג במקום מצוה נמי לא הותר אא"כ אי אפשר כלל בענין אחר בעולם ואם כן איכא למיפרך ההיא פירכא גופיה שכן מצוותו בכך.

מ"מ אומר אני דא"א לומר כן דהא בפ' ר"א דמילה (דף קלג) תניא התם בשר אף ע"פ שיש שם בהרת יקוץ ופריך ל"ל קרא דבר שאין מתכוין הוא ושרי ואמר אביי לא נצרכה אלא לר"י דאמר דבר שאין מתכוין אסור ופריך ואביי אליבא דר"ש האי בשר מאי עביד ליה ומשני באומר אבי הבן לקוץ בהרת דבנו מכוין ופריך אי איכא אחר לעביד אחר כדר"ל דאמר כ"מ שאתה מוצא עשה ולא תעשה אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב ואם לאו יבא עשה וידחה לא תעשה ומשני דליכא אחר הרי אע"ג דבאיכא אחר איפשר לקיים מ"ע זו בלי דחיית הל"ת ע"י אחר אפ"ה בהיכא דליכא אחר אמרי' דיבא עשה וידחה ל"ת ה"נ אף ע"ג דאם נזדמן לו היתר היה איפשר לקיים מ"ע זו בלתי דחיית ל"ת אפ"ה אם א"א לו לקיים אלא ע"י דחיית לא תעשה עשה דחי לה דמ"ש איפשר להתקיים ע"י אדם אחר אפ"ה אי ליכא אחר שרי ה"נ באיפשר להתקיים בע"א אפ"ה אם לא

נזדמן לזה אלא של איסור ה"נ דשרי והנ"מ מהא דשילהי מס' חולין דאמר שלח אין לי אלא לדבר הרשות לדבר מצוה מנין ת"ל תשלח מ"מ טעמא דכתב רחמנא תשלח הלא"ה ה"א דעשה דמצורע דוחה לשילוח הקן ואע"ג דאיפשר לעשה דמצורע זה להתקיי בהיתרא דהא הרבה ציפורין איכא בעלמא אפ"ה כיון דלזה לא נזדמן דהיתרא אלא דאיסור' ה"א דעשה דטהרת מצורע דוחה את איסור שילוח הקן וש"מ כדאמרן.

מ"מ ראייה זו יש לדחות קצת דהא פריך התם טעמא דכתב רחמנא תשלח הלא"ה ה"א לדבר מצוה לא עשה ולא תעשה הוא ומסיק כגון שנטלה ע"מ לשלח דלאו ליכא עשה הוא דאיכא ס"ד יבא עשה וידחה עשה משום דעשה דטהרת מצורע אלימא מטעמא דמפרש התם קמ"ל דלא וא"כ י"ל דאע"ג דגבי לאו אמרי' כה"ג דאין עשה דוחה אותה אא"כ א"א בענין אחר גבי עשה הקילא הנדחית מפני עשה החמורה ממנה אפי' בכה"ג דחי לה וכה"ג כתבו התוס' רפ"ה דפסחים (ד' נט) (בד"ה אתי עשה דפסח) בשם ר"י דדוקא בל"ת דחמיר בעינן בעידנא דמיעקר לאו מקיים לעשה אבל עשה דחמיר דחי עשה דקיל בכל ענין אפי' לא מקיים לעשה חמיר בעידנא דקא עבר אעשה הקל כדמוכח בהשולח גבי ר"א ששיחרר עבדו ובשילוח הקן דהוי דחי עשה דמצורע דחמיר לעשה דשילוח הקן אי לאו דאמר רחמנא שלח תשלח אפי' לדבר מצוה ע"כ וה"נ בנ"ד י"ל כה"ג מ"מ ראייה קמייתא מכרעת.

והנ"מ מהא דאמר בפ"ז דפסחי' (ד' עה) אלא באש ל"ל למעוטי אבר מעיקרו והקשו התוס' ל"ל קרא למעוטי אבר מעיקרו הא ש"מ מדאיצטריך לא תבערו שאין שריפת בת כהן דוחה שבת מכלל דאינו יכול לשורפה באבר מעיקרו דאם יכול לשורפה בו א"כ פשיטא דלא דחי' שבת כיון דיכול לעשות בלא דחיית שבת ואור"י דלאו פירכא היא כלל דאיצטריך קרא היכא דליכא אבר מעיקרו דאלת"ה תקשה אמאי איצטריך קרא דלא דחיא שבת כיון דיכול להרתיח פתילה של אבר מע"ש ע"כ וש"מ דאע"ג דאיפשר לקיים העשה בהיתרא אם לא נזדמן לו אלא ע"י איסור אפ"ה דוחה לל"ת ועיין בתוס' רפ"ק דשבועות (ד' ג) בד"ה ועל הזקן דמשמע נמי הכי.

ואע"פ שלכאורה מפ"ו דנזיר לא משמע הכי דאמר שם (ד' מא) ותו אס"ד כי עביד במלקט ורהיטני מצוה קא עביד מדלא כתיב תער כדר"ל דאמר כ"מ שאתה מוצא עשה ול"ת אם אתה יכול לקיים את שניהם מוטב כלומר וא"כ א"א לגלח בתער ולדחות לאו דגילוח זקן והמ"ל לזקנו דכתב רחמנא להתיר מצורע בגילוח זקן ומאי קושיא דילמא זקנו אתי להתיר היכא דאין לו אלא תער אלא וודאי כל כה"ג לא אמרינן דאתי עשה ודחי לא תעשה כיון דאיפשר לו במלקט ורהיטני ואע"פ שאין לזה יש לזה כבר ישבתי זאת במקום אחר אין זה מקומו מ"מ הרי נתברר בראיות דליתא להאי טעמא כדאמרן: הילכך נ"ל לפרש הא דקאמר אטו מילה וציצית צורך הדיוט היא מצוה היא לאו למימרא דמצוה צורך גבוה מיקרי אלא מצוה יצאת מצורך הדיוט ולכלל צורך גבוה לא הגיעה דעדיפא מצורך הדיוט וגריעא מצורך גבוה והשתא אתי שפיר הא דקאמר שבת וכלאים יוכיח שאסור להדיוט ומותר לגבוה אף אני אביא טרפה אע"פ שאסורה להדיוט תהא מותרת לגבוה וליכא למיפרך מה לכלאים ושבת שכן מותרין להדיוט במילה וציצית וכיון דאין אסורין להדיוט לגמרי לפיכך מותרין לגבוה משא"כ טרפה שאסור' להדיוט

לגמרי דין הוא שתהא אסורה לגבוה דאין זה פירכא דהא מילה וציצית מצות הן ויצאו מכלל צורך הדיוט ואכתי שבת וכלאים לצורך הדיוט לא הותר כלל ואפ"ה מותרין לגבוה ה"ה טרפה נמי ואין זה פירכא ממה שהותר שבת וכלאים שלא לצורך גבוה כיון דמ"מ לצורך הדיוט לא הותר אבל הא ליכא למילף מדשרו איזה איסורים לצורך מצוה אע"ג דלהדיוט אסור דה"ה לטרפה אע"ג דאסורה להדיוט תהא מותרת לגבוה כיון דמצוה לא צורך גבוה מיקרי הא לא אשכחן דמותר לגבוה באיסורים הללו ושפיר איכא למילף לטרפה בק"ו מבעל מום שמותר להדיוט ואסור לגבוה.

ול"ל ל"ת תוכיח דל"ת אסורה להדיוט ומותר למצוה כיון דמצוה לאו צורך גבוה היא אין זה יוכיח ואכתי לא אשכחן שיהא מותר לגבוה מה שאסור להדיוט ושפיר איכא למילף לטרפה שתהא אסורה לגבוה בק"ו מבעל מום. הרי גם מטעם זה אין בידינו לאסור לאכול מצוה של מצוה מן החדש או של איסור אחר שאינו אלא בלאו גרידא אם אין לו מצוה של היתר.

גם דברי הרמב"ם יש ליישב בדוחק דגם הוא ז"ל לענין דינא מודה לזה גם התו' נראה שלא נח דעתם בהאי תירוצא דאין עשה דקודם הדיבור דוחה ל"ת דלאחר הדיבור עד שדחקו את עצמם לומר דמדרבנן גזרו כזית ראשון אטו כזית שני אבל מה"ת שרי ועיקר מה שדחקם לזה הוא משום דק"ל אמאי לא אכלו מצוה מן החדש וכבר נתיישב זה בדברי הריטב"א וכמש"ל.

הילכך נ"ל ברור דעשה דמצוה דוחה לא תעשה גרידא דחדש ושאר איסורים כיוצא בו כגון של כלאי הכרם א"נ טבל הטבול למעשר שני או מעשר עני בלבד לדעת הרמב"ם והראב"ד ז"ל דס"ל דאין אלא בלאו גרידא ואין בהן עונש מיתה ואם אין לו מצוה משל היתר מותר לכתחילה לאכול כזית מצוה של מצוה מא' מן האיסורין הללו ואחר שכתבתי את כ"ז ראיתי להרמב"ן בספר המלחמות בפ' כ"ש שכ' בתוך דבריו בזה"ל וכיוצא בו נמי פשיטא משום דתני לה רישא בזה הפרק ולא בטבל פשיטא והא לאו פשיטא הוא אלא פלוגתא נמי הוא ודלא כהילכת' הוא אלא משום רישא ע"כ.

הרי שהוא ז"ל דחה למשנתנו מהלכה. ובע"כ ה"ט משום דא"א לומר דאינו יוצא י"ח במצוה אסורה אלא אליבא דר"ש דס"ל אין איסור חל על איסור בשום ענין ואיכא למיזרש מהיקשא דמצוה לחמץ יצא זה שאין איסורו משום בל תאכל חמץ.

אבל לדידן דקי"ל איסור על איסור באיסור כולל אין לנו מהאי היקשא שאינו יוצא י"ח במצוה של איסור. ואי משום מצוה הבאה בעבירה הא כיון דעשה דוחה ל"ת לא מיבעיא דאין כאן עבירה אלא אפי' מצוה יש כאן וכמש"כ והיינו כדברי ות"ל זכיתי להסכים לדעתו ז"ל.

אבל מ"מ אני תמה עליו למה דחה למשנתנו מהלכה הרי כתבתי טוב טעם דאין אלו איסורים דמשנתנו ראויים לידחות מפני עשה דמצוה משום חומר שבהן וכיון דאינו ראוי לאכלן לכתחילה לחובת מצוה אפי' בעבר ואכלן אינו יוצא י"ח משום מצוה הבאה בעבירה. ואי מעשר שני שלא נפדה ק"ל משום דס"ל דאין בו אלא לאו בעלמא וכדברי

הרמב"ם ולדידן דלית לן דר"ש ראוי לעשה דמצה לדחות אותה כיון דאינו אלא לאו גרידא ואינו במיתה.

הא מצינו להרמב"ן בסה"מ בסוף חלק מ"ע במה שהוסיף על מנין המצות של הרמב"ם שכתב מצוה א' שנצטוונו לאכול מעשר שני וביכורים בירושלים לפני האל יתעלה והוא אומר ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך וזו מצוה מן המצות גדולה מאד כו' ואני תמה על הרב בזו כו' והלא הוא ז"ל מונה הלאוין מכלל עשה בחשבון מצות עשה ועוד שזו באמת מצוה קבועה כו' וכבר זכרה בעל הלכות אמר לאכול קדשים ומעשר שני בירושלים ע"כ.

הרי ס"ל ז"ל שמעשר שני שלא נפדה ה"ל לאו הבא מכלל עשה וא"כ אין ראוי למ"ע דמצה לדחות אותה ולפ"ז משנתנו כולה אתיא אליבא דהילכתא מ"מ בעיקר הדין הרמב"ן ז"ל מסכים לדברינו דעשה דמצה ראוי לדחות ל"ת לפיכך אם אין לו מצה דהיתרא אלא של איסור בלבד כגון של חדש וכיוצא בו מלאוי גרידי שאינן בעונש מיתה וגם אין עמהם עשה אוכל ממנו כזית מצה של מצוה בליל פסח.

סימן צו אחר שנתברר בסי' שלפ"ז דמ"ע דמצה דוחה ל"ת גרידא אבל לא ל"ת שעמה עשה או שעונשה מיתה היכא שעבר ואכל מהן כזית מצה של מצוה יש לעיין אי יוצא ידי חובתו בדיעבד משום דהא דמצוה הבאה בעבירה לאו הילכתא פסיקתא היא ויש בזה מחלוקת בין הפוסקים ז"ל ויש מהן דס"ל דלמצוה הבאה בעבירה לא חיישינן כלל ואפי' מדרבנן לית לן בה וכמו שיתבאר לפנינו בס"ד או טעמא דמצוה הבאה בעבירה מילתא היא ואת"ל מילתא היא דאורייתא או דרבנן אבל מה"ת משום טעמא דמצוה הבאה בעבירה לית לן בה ובדיעבד נמי יוצא ידי חובתו אפי' באיסורין החמורין שאמרנו שאין נדחין לכתחילה מפני מ"ע דמצה ונ"מ כגון אם עבר ואכל לחובת מצה א' מכל הני איסורים חמורין שאין נדחין מפני עשה דמצה לכתחילה ואח"כ לא נזדמן לו מצה של היתר אלא של איסור מן האיסורין הקלין שמ"ע דמצה דוחה אותן כגון חדש או כיוצא בו דאי אמרינן דמצוה הבאה בעבירה מה"ת מילתא היא ומדאורייתא עדיין לא יצא ידי חובת מצה כל עיקר אוכל מצה זו של חדש דהא איסור חדש נדחה מפני מ"ע דמצה אבל אי אמרינן דבאכילת איסור שאכל בראשונה יצא ידי חובת מצה מה"ת בדיעבד דמצוה הבאה בעבירה מה"ת לאו מילתא היא אסור לאכול בשניה משל חדש דהא יצא ידי חובת מצה של תורה באכילה ראשונה ולא ניתן לידחות איסור חדש של תורה מפני מצות מצה של דבריהן ולכאורה יש לי להביא ראיה דמצוה הבאה בעבירה מה"ת לאו מילתא היא ואפי' לר"י משום רשב"י דחייש לה ברפ"ג דסוכה אינו אלא מדרבנן שהרי שם בפ' כל שעה (ד' לח) אמרינן מצה של מעשר שני לדר"מ כלומר דס"ל מעשר שני ממון גבוה הוא אין אדם יוצא ידי חובתו בפסח לדברי חכמים אדם יוצא ידי חובתו בפסח ומפ' בגמ' טעמא דלר"מ אינו יוצא ידי חובתו בפסח דאתי לחם לחם כתיב לחם עוני וכתיב מלחם הארץ מה להלן משלכם ולא משל מעשר אף כאן משלכם ולא משל מעשר וכתבו התו' הקשה הר"י דאורליינ"ש כיון דילפינן לחם לחם דבעינן מצה משלכם אמאי איצטריך לעיל למעוטי מי שאיסורו משום בל תאכל טבל כו' תיפוק ליה דבעינן שלכם וטבל אינו שלכם דהא אתרוג של דמאי דמכשרי ב"ה בפ' לולב הגזול מפרש התם משום דאי בעי

מפקיר לנכסי' והוי עני וחזי ליה השתא נמי שלכם קרינן ביה משמע דטבל גמור לא חשיב שלכם ותיריך ר"י אתרוג של טבל לא חשיב שלו כיון דצריך ליתן ממנו לכהן ולוי ובעינן שיהא כל האתרוג שלו אבל מצה שאם אכל כ"כ שאם היה נותן ממנו תרומה או מעשר ממה שאכל אכתי אכל שיעור מצה חשיב שפיר שלו ע"כ.

ולפ"ז ע"כ אי איפשר לאכול למצה של טבל לכתחילה אפי' לא טבול אלא למעשר עני בלבד מטעם דאתי עשה דמצה ודחי ל"ת של טבל שהרי כשאכל כזית מצומצם כבר עבר על לאו דטבל ואכתי לא מקיים לעשה דמצה משום דלאו עצתכם הוא דהא מעורב בתוך אותו זית מעשר עני שהוא חלקו של עני וע"כ צריך לאכול יותר מכזית כדי שיעור מעשר עני שבתוכה וא"כ מה שאוכל יותר מכדי חובת מצות מצה דהיינו המותר על שיעור כזית אוכל דבר איסור שאין עולה לו למצות מצה והשתא הדרא קושיא לדוכתא למה לי מיעוט' שאינו יוצא בטבל של מעשר עני דע"כ משום לכתחילה לא צריך משום דלא יבא עשה דמצה וידחה ל"ת דטבל של מעשר עני הא כיון דצריך לאכול יותר מכדי מצותו של מצה דהיינו יותר מכזית אם כן עביד איסורא בלא קיום מצוה ופשיטא שאין ראוי לאכול לכתחילה משום דחייית העשה ללאו שהרי בע"כ צריך לדחות הלאו נוסף על שיעור קיום העשה אלא ע"כ כי איצטריך היקשא דאין יוצא ידי חובתו במצה של טבל למעשר עני משום דיעבד הוא דאיצטריך דאפי' עבר ואכל אין יוצא ידי חובתו בדיעבד ואי ס"ד דמצוה הבאה בעבירה מה"ת הוא ל"ל היקשא לדיעבד תיפוק ליה דה"ל מצוה הבאה בעבירה.

ואע"ג שכתבתי למעלה דטבל שלא ניטל' ממנו תרומת מעשר אגב גררא נסיב ליה תנא דברייתא ול"צ למעוטי משום דידיה מ"מ הא טבל מעשר עני דתני בברייתא עיקר דרשא דמיעוטא משום דידיה קא נסיב ליה האי תנא יותר מכל הני איסורי' דחשיב ליה בברייתא שהרי מיני' קא סליק ותני אפי' מעשר עני מנין אלמא משום דידיה קא נסיב ליה לקרא למעוטי דאין יוצא ידי חובתו בטבל של מעשר עני וא"כ תקשה לך ת"ל משום מצוה הבאה בעבירה אע"כ מצוה הבאה בעבירה אינו אלא דרבנן.

ואע"פ שהתוספות תירצו עוד שם בשם הרשב"א דאיצטריך קרא להיכא שמה שיפריש יהיה שלו כגון אם הוא כהן או לוי או ישראל עני וניטל ממנו כבר תרומות ומעשרות דשלכם קרינן ביה ע"כ. ולפ"ז א"צ לאכול כ"א כזית של מצה מצומצם מן הטבל ובזה יוצא ידי חובת מצה וא"כ כיון דעשה דמצה דוחה לל"ת דמעשר עני צריך קרא דלא תאכל עליו חמץ משום לכתחילה ואין ראייה מכאן דלמצוה הבאה בעבירה לא חיישינן מה"ת \$ציור בספר\$ אומר אני דאאל"כ כדברי הרשב"א דע"כ א"א מוצא לעולם שיהא מעשר עני לבעלים דאפי' הוא עני א"א לעכב המעשר עני שלו לעצמו כדתנן ברפ"י דחולין (ד' קלא) מעשר עני וכו' אפי' עני שבישראל מוציאים אותו מידו ויליף לה התם מקרא.

אע"כ העיקר כתירוץ ר"י וש"מ דמצוה הבאה בעבירה אינו מה"ת וכדכתיבנא. מ"מ עדיין יש לי לומר דטעמא דלא חשיב טבל וודאי שלכם לענין אתרוג הואיל והוא אסור באכילה בעודו בטבלו קודם הפרש' תרומות ומעשרות לא מיקרי שלכם דהא שם בפ' ל"ה (ד' לד) תנן אתרוג של ערלה פסול של תרומה טמאה פסול ומפ' בגמ' טעמא דשל

תרומה טמאה פסול אליבא דכ"ע לפי שאין בו היתר אכילה ופירש"י ורחמנא אמר לכם הראוי לכם בכל דרכי הנאתן וכ"פ התוס' וה"נ י"ל דה"ט דאתרוג של טבל פסול משום שאסור באכילה ור"א לכם הראוי לכם בכל דבר הנאתו וא"כ לק"מ קושיית התוס' דל"ל למעוטי דאינו יוצא ידי חובתו בטבל הא לא מיקרי לכם די"ל דאי לאו קרא ה"א שמותר לאכול מצה של טבל אם אין לו מצה אחרת משום דאתי עשה דמצה ודחי לל"ת של מעשר עני וכיון דמדינא עשה דחי לל"ת זו אם כן ההיא שעתא קרינן ביה מצתכם שלכם שהרי קאי לאכילה בההיא שעתא באין לו מצה אחרת וקרינן ביה מצתכם הראוי לכם באותו שעה משום דעשה דמצה דוחה לל"ת.

משא"כ גבי אתרוג דאפי' בשעת מצותו לא קרוי של טבל לכם משלכם מפני איסור אכילה שבו אפי' בשעת מצותו שהרי אין מצותו באכילה אלא בנטילה ולא שייך גבי דידיה לומר אתי עשה ודחי ל"ת. ומ"מ השתא דאתינן להכי כל אותן האיסורין החמורין שאין כח לעשה דמצה לדחות אותן אפי' את"ל דלמצוה הבאה בעבירה לא חיישינן כלל אפ"ה אין יוצא בהן ידי חובת מצה מה"ת אפי' בדיעבד בעבר ואכל דהא כיון דאסורים באכילה ואפי' בההיא שעתא של חובת מצה נמי רכיב עלייהו איסורא לאו מצתכם מיקרו כיון דאסורין באכילה ואנן בעינן מצתכם והא ליכא אלא שמדברי התוס' שכתבתי משמע להדיא דאיסור טבל קרוי לכם אע"ג דאסור באכילה ואי לא משום חלק אחרים המעורב בו יוצא ידי חובתו באתרוג של טבל ולדעתם ז"ל מש"ה לא איריא נמי גבי מצה שלא לצאת י"ח מצה אפי' בטבול לתרומה גדולה ותרומת מעשר דחמירי שכן במיתה ואינן נידחקין לכתחילה מפני מ"ע דמצה אפ"ה בעבר ואכל מצתכם קרינן ביה: ועתה נניח הא טעמא דמצוה הבאה בעבירה שהתחלנו ונברר את זה אי טבל זה מיקרי שלכם לענין מצה ואתרוג או לא.

ונ"ל אליבא דהתו' דס"ל דאע"ג דאתרוג של תרומה טמאה פסול משום דלא מיקרי לכם אע"ג דתרומה טמאה שרי בהנאה כדאמרין בפ"ב דשבת (דף כה) דר"א לך שלך תהא להסיקה תחת תבשילך ואינו אסור אלא באכילה לחוד וש"מ דמשום איסור אכילה לחוד אינו קרוי שלך ה"מ איסור אכילה שאין היתר לאיסורו אבל איסור טבל שיש היתר לאיסורו ע"י הפרשת תרומות ומעשרות אי לאו משום חלק הכהן ולוי ועני המעורב בו שפיר מיקרי שלכם וכ"ד הר"ן כדעת התוס' שכתב שם אהא דתנן ושל דמאי ב"ש פוסלין וב"ה מכשירין משום דלא קרינן ביה לכם לב"ש מפני שיש בו חלק של כהן וה"ל כאתרוג של שותפים דלא נפיק ביה חד מינייהו ולכולי עלמא בטבל גמור אינו יוצא בו ביום ראשון ע"כ.

ובשם הרמב"ן כתב עוד שהיה אומר דשל טבל קרינן ביה לכם כיון דיכול לסלק הכהן והלוי באתרוג דעלמא שיפריש על זה הרי דס"ל נמי דאין לפסול אתרוג של טבל משום איסור אכילה דרכיב עליה. מכל מקום רש"י ז"ל מסייע לי דהא אאתרוג של דמאי דבית הלל מכשירין אמרינן בגמ' מאי טעמא דב"ה כיון דאי בעי מפקר לנכסיה כו' פירש"י מאי טעמא דב"ה הא לית בה היתר אכילה ע"כ.

ש"מ דאתרוג של טבל וודאי פסול משום דל"ל היתר אכילה אע"ג דיש היתר לאיסורו. והנה התוס' בפ' ל"ה (דף לה) מביאים ראיה לסברת ר"י שכתבו ומהאי טעמא נמי ניחא

דעיסה של טבל מחוייבת בחלה כדמוכח בירושלמי בפ"ה דדמאי הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה כאחת בודאי מיירי מדזקוק להפריש תרומה גדולה ולא פטרינן ליה מדכתיב עריסותיכם דמיירי ביש בו ה' רבעים בלא חלקו של כהן ע"כ.

והא וודאי לכאורה למאי דפי' וכדמשמע מפירש"י דשל טבל אינו קרוי לכם מפני איסור טבל דרכיב עליה א"כ אמאי עיסה של טבל חייב בחלה הא לא קרינן ביה עריסותיכם שלכם דמה"ט פטרינן לעיסה של מעשר שני מן החלה אליבא דר"מ. וי"ל דההיא דהרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה כא' מיירי מטבל שלא ראה עדיין פני הבית לר"י דאמר בפ"ז דב"מ (דף פח) דפני הבית קובע למעשר ולר"י דאמר התם אפי' חצר קובע מיירי שלא ראה עדיין פני החצר ומ"מ אם קרא עליו שם תרומות ומעשרות חל עליו אע"פ שלא ראה עדיין פני הבית והחצר דהא אפי' מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו אם תרם תרומתו תרומה כדתנן בפ"ק דתרומות.

ואע"ג דמדבר שלא נגמרה מלאכתו אין תורמין לכתחילה ואילו הכא הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר וחלה כאחת קתני דמשמע ברצונו תליא מילתא ואפילו לכתחילה נמי וי"ל דלא דמי דדבר שלא נגמרה מלאכתו ה"ט דלכתחילה לא משום דרחמנא אמר' כדגן מן הגורן וכמלאה מן היקב מן הגמור על הגמור אבל לא משאינו גמור וכמ"ש המפרשים והיינו דוקא שאינו גמור כגון תבואה שעדיין לא נתמרחה בכרי דמחוסר מעשה בגופו אבל היכא שאינו מחוסר מעשה בגופו כגון טבל שלא ראה פני הבית והחצר אפילו לכתחילה נמי.

והכי משמע מהא מתניתין גופיה דתני רישא אין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו ולא מדבר שלא נגמרה מלאכתו על דבר שלנ"מ דהיינו כגון תבואה שלא נתמרחה בכרי עדיין וע"כ מיירי שלא ראה פני הבית והחצר עדיין דאס"ד דמיירי בשראה כבר א"כ אמאי תני סיפא ואם תרם תרומתו תרומה הא ה"ל מן הפטור על החיוב או מן החיוב על הפטור דתנן התם דאין תרומתו תרומה וכדאמרינן בפ"ק דפסחים (ד' ט) ובכ"מ אר"א מערים אדם על תבואתו ומכניסה במוץ שלה כדי שתהא בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשרות אלמא אם ראה פני הבית או החצר קודם מירוח פטורה לעולם ושוב אין המירוח קובעתו למעשר וה"נ פטור גמור אע"כ מיירי בשלא ראה פני הבית והחצר עדיין וטעמא דלא נגמרה מלאכתו הא נגמרה אע"פ שלא ראה עדיין תורמין אפי' לכתחילה.

\$ציור בספר\$ ודע שנעלם מן התוס' משנה שלימה דפ"ה דדמאי דתנן הרוצה להפריש תרומה ותרומת מעשר כאחת נוטל א' מל"ג ושליש ואומר כו' והשאר חלה ומע"ש בצפונה או בדרומו ובוודאי איירי מדזקוק להפריש תרומה גדולה ומכאן ה"ל להתוס' להביא ראיה אלא דגם מזה יש לדחות כדדחינא.

ומ"מ עדיין קשה דהתינח לשינוי' קמא שם בב"מ פ"ז אבל לאיבעית אימא דאמרינן התם כי קאמר בזיתים וענבים דלאו בני גורן נינהו אבל חיטים ושעורין גורן בהדיא כתיב בהו וא"צ לראות פני הבית והחצר והרי משנה זו ותוספתא דדמאי מדמחייב בחלה מחיטים ושעורים מיירי והרי הוקבעו למעשר ע"י מירוח לחוד ואמאי לא פטרינן להו מחלה משום איסור טבל למש"כ לשיטת רש"י ולפנינו יתבאר זה בס"ד.

אלא שק"ל לשיתת התוספות והרמב"ן והר"ן דטבל מיקרי שלכם וטעמא הואיל ויש היתר לאיסורו ע"י הפרשה וכמ"ש שהרי בס"פ חלק (דף קיב) אמרינן עיסה של מעשר שני פטורה מן החלה דברי ר' מאיר וחכמים מחייבים אר"ח מחלוקת במע"ש בירושלים דר"מ סבר מע"ש ממון גבוה הוא ורבנן סברי ממון הדיוט הוא אבל בגבולין דברי הכל פטור ופירש"י אבל בגבולין דאין לה היתר אכילה בשעת חיוב חלה דהיינו בשעת גלגול העיסה לא קרינן ביה ראשית עריסותיכם ואפי' פדאה לאחר מכאן פטור מן החלה ע"כ.

הרי שמעשר שני בגבולין לא קרוי עריסותיכם שלכם משום דאין לו שם היתר אכילה אע"ג דיש היתר לאיסורו ע"י פדייה א"נ דאי בעי מיתשיל עליה והדרא לטבליה ויפריש עליו ממקום אחר א"נ יעלהו לירושלים ושם מותר באכילה אפ"ה כל כמה דלא העלוהו ופדאו ושאל עליו אע"ג דבידו לעשותו לא מיקרי עריסותיכם שלכם הה"נ גבי טבל לענין אתרוג ומצה אע"ג דבידו להוציא מידי איסורו ע"י הפרשת תרומות ומעשרות כל כמה דלא הפריש עליו לאו שלכם מיקרי ודלא כהתוס' וסייעתם.

ואע"ג דרש"י פ"א שם בפ' חלק בלישנא א' דה"ט דבגבולין ד"ה פטור מן החלה משום דממון גבוה הוא התוספות בפ"ב דקידושין (ד' נג) הוכיחו כפי' הא' דמשום דבגבולין לא מיקרי עריסותיכם הוא דפטורה ואף ע"פ שמה שהביאו ראיה מהא דקאמר הפודה מעשר שני שלו מוסיף חומש ומוקי לה כר"י והיא ע"כ בגבולין איירי דאי בירושלים אין פודין בו מעשר שני וש"מ דמעשר שני ממון הדיוט הוא לר"י אפי' בגבולין אינו ראיה ובתחלה אבאר כוונתם כי דבריהם סתומים וה"פ דהתם לקמן הכי אמרי' הפודה מעשר שני שלו מוסיף עליו חומש בין משלו בין שניתן לו במתנ' וקאמר הש"ס מני אילימא ר"מ מי מצי יהיב ליה במתנה הא אמר מעשר שני ממון גבוה הוא אלא לאו ר"י הוא מ"מ אינו הכרח די"ל דיהיב ליה במתנה בירושלים ונטמא שם וקי"ל מעשר שני שנטמא פודין אותו אפי' בירושלים כדאמרינן התם בפ' חלק ובכ"מ מ"מ הביאו שם עוד ראיה מדתנן התם גבי קידושין לר"י במעשר שני בשוגג לא קידש במזיד קידש ומשמע התם דמתניתין מיירי בגבולין ואפ"ה במזיד קידש דממון הדיוט הוא וש"מ הא דמודה דבגבולין פטורה מן החלה ה"ט דלאו עיסה היא להתחייב בחלה הואיל ואינו' ראוי' שם לאכול ע"כ וא"כ קשה הא דאמרן.

וא"ת אי איסור שיש תקנה לאיסורו לא מיקרי עריסותיכם הה"נ דלא מיקרי דגנך לענין תרומות ומעשרות דהא בפ' ר"י (דף סז) כמו שממעט מעריסותיכם שלכם ולא של הקדש ה"נ ממעט התם מדגנך שלך ולא של הקדש דמירוח הקדש פוטר וה"נ לענין של איסור חד טעמא הוא א"כ תקשה הא דתנן בפ' ר"י במנחות (דף סו) גבי מותר העומר דלרבנן חייב בחלה ופטור מן המעשר ולר"ע חייב נמי במעשר משום שלא ניתנו מעות אלא לצורך להן ומה בכך דאע"ג דלא ניתנו המעות אלא לצורך להן ואינו של הקדש מכל מקום ליפטר מן המעשר הואיל ובשעת מירוח שהוקבע למעשר הוי רכיב עליה אכתי איסור חדש שלא פקע איסורו עד לאחר הקרבת העומר לא מיקרי דגנך בשעת מירוח שהיה קודם הקרבת העומר כדאמרי' לגבי מעשר שני בגבולין לענין חלה דבשלמא הא דחייב בחלה לכ"ע י"ל דמיירי דנתגלגל לאחר הקרבת העומר דהיה כבר דהיתרא בשעת

גילגול הקובע לחלה אבל ממעשר וודאי קשה דהא מירוח שקובע למעשר היה קודם הקרבת העומר ולפטור.

וי"ל דוודאי איסור החוזר להיתר מאליו שלא ע"י מעשה כגון חדש דאפי' ליכא עומר אין איסורו נוהג אלא עד שקיעת החמה של יום הנף לכ"ע ומכאן ואילך חוזר להיתר מאליו אפי' בעודו עומד באיסורו מיקרי שלכם משום היתרו שלאחר מכאן דהא וודאי עבידא דאתי לפיכך מותר העומר חייב במעשר לר"ע אע"פ שנתמרח קודם שהותר החדש הואיל וסופו יחזור איסור זה להיתר מאליו בוודאי שלא ע"י מעשה אפילו בלי הקרבת עומר בשקיעת החמה של יום הנף ושמשא ממילא ערבא אבל איסור שאינו חוזר להיתר ממילא שלא ע"י מעשה כגון מ"ש בגבולין שא"א לחזור להיתר אלא ע"י מעשה של שאלה או פדיון או להעלותו לירושלים וכן טבל אינו בא לידי היתר אלא ע"י מעשה של הפרשת תרומות ומעשרות ואם לאו עומד באיסורו לעולם כל זמן שלא הותר עדיין לא קרינן ביה עריסותיכם לענין חלה ולכם לענין אתרוג דהרי כמו שהוא עכשיו אם לא נעשה בו מעשה המביאו לידי היתרו עומד באיסורו לעולם ומחוסר מעשה המביאו לידי היתר עדיין ולפי"ז מצה של טבל אינו קרוי מצתכם.

מיהו כ"ז לפי מש"כ דטבל אינו קרוי לכם מפני איסור אכילה שבו אבל לדעת התוס' וסייעתם טבל קרוי לכם ומצתכם ואין איסור אכילה דרכיב עליה מעכב עליו מלמיקרי שלכם אף ע"ג דאין היתר לאיסורו מאליו הואיל ומ"מ יש לו היתר לאיסורו ע"י מעשה של הפרשת תרומות ומעשרות ואחר העיון נ"ל שהעיקר כדבריהם ז"ל משום דיש לי להקשות לפי מש"כ הא דאמר בפר"י (ד' סז) ובכ"מ עריסותיכם ולא עיסת נכרי ולא עיסת הקדש ומשמע דטעמא דעיסת הקדש פטורה מן החלה משום דה"ל של גבוה ולא עיסת ישראל מיקרי דומיא דעיסת נכרי דפטורה נמי מה"ט דלאו עיסת ישראל היא וה"נ ממעט התם מדגנך לדיגון נכרי ושל הקדש ומשום דמירוח הקדש פוטר ומשמע נמי דה"ט משום דלאו דגן ישראל הוא ולא משום דכיון שהוא של הקדש ורכיב עליה איסורא ואפי' בהנאה אסור לאו שלכם מיקרי דומיא דאתרוג של ערלה דפסול כדתנן בפ' לולב הגזול דהוי טעמא משום דוודאי לא מיקרי לכם שלכם כיון דאפילו בהנאה אסור ועוד אס"ד דטעמא דממעטינן של הקדש מעריסותיכם ודגנך הוא משום איסורא דרכיב עליה א"כ מאי איריא של הקדש דנקט ה"ל למימר עריסותיכם דגנך ולא של איסור דהיה כל האיסורים והקדש בכלל ומ"ש דנקט של הקדש לחוד.

אלא וודאי של הקדש דוקא קאמר ומשום דלאו עיסת ודגן של ישראל הוא אלא של גבוה הוא קא ממעט ליה ועוד דאיכא למ"ד התם בפר"י דטעמא דר"ע דמחייב למותר העומר במעשרות הוא משום דס"ל מירוח הקדש אינו פוטר והשתא תיפוק ליה דגילגול ומירוח הקדש פוטר מחלה ומעשרות משום איסורא דרכיב עליה ואע"ג דיש היתר לאיסורו ע"י פדיון ושאלה מ"מ כיון דלא פדה ושאל עליו עדיין בשעת גילגול ומירוח הקובעים לחלה ומעשרות לאו שלכם מיקרי אלא ש"מ דאיסור שיש תקנה לאיסורו אפי' ע"י מעשה מהשתא אפי' בעודו באיסורו שלכם קרינן ביה וכדברי התוס' והרמב"ן והר"ן ז"ל.

ועק"ל הא תניא בפ' כ"ש (ד' לב) האוכל תרומת חמץ פטור מן התשלומין ומדמי עצים דר"ע ריב"ן מחייב וקתני סיפא בד"א כלומר דמשכחת לה לתרומת חמץ בפסח דקדושה במפריש תרומה והחמיצה אבל במפריש תרומת חמץ דברי הכל אינה קדושה ואמר בגמ' מנה"מ אר"נ ב"י א"ק תתן לו ולא לאורו כי אתא ר"ה בריה דר"י אמר א"ק ראשית ששיריה ניכרין לישראל יצתה זו שאין שיריה ניכרין ומשמע להדיא דקדושה הוא דלא חלה על תרומת חמץ אבל מ"מ התבואה בת חיוב תרומות ומעשרות היא דאל"כ מאי אינה קדושה דתניא דמשמע התרומה הוא דאינה קדושה לענין שאינו חייב עליה חומש הא שם טבל על הכרי ותיפוק ליה דכיון דאיסור חמץ רכיב עליה אינו קרוי דגנך שלך ובשלמא לרב הונא דמפרש טעמא דא"ק משום שאין שיריה ניכרין י"ל דמיירי שבשעת מירוח הקובעו לתרומות ומעשרות לא החמיצה עדיין א"נ שמירחו קודם הפסח דבשעת מירוח קרינן ביה דגנך שלך ואח"כ קודם הפרשה החמיצה הילכך שם טבל חל עליה אבל התרומה אינה קדושה משום שאין שיריה ניכרין לישראל.

אבל לר"נ ב"י אי איפשר ל"כ שהרי פריך התם לר"נ מהא דתנן אין תורמין מן הטמאה לטהורה ואם תרם בשוגג תרומתו תרומה ואמאי לימא לו ולא לאורו ומשני ל"ק התם היתה לו שעת הכושר הכא לא היתה לו שעת הכושר ודלא ה"ל שעת הכושר ה"ד כגון דאחמיץ במחובר אבל אחמיץ בתלוש ה"נ דקדושה והשתא קשה תרתי באחמיץ במחובר מאי אינה קדושה דתניא ול"ל קרא דתתן לו ולא לאורו תיפוק ליה דהא ה"ל פטורגמור ולא חל עליו שם טבל מעולם שהרי במחובר קודם מירוח החמיצה ובשעת מירוח הקובעו למעשר לא קרינן ביה דגנך ועוד מאי קאמר אבל אחמיץ בתלוש ה"נ דקדושה הא אפ"י בהחמיץ בתלוש וקודם מירוח ע"כ אינה קדושה דהא לא חל שם טבל על הכרי כיון דבשעת מירוח כבר רכיב עלה איסור חמץ ולא קרינן בה דגנך.

והא ליכא למימר דהב"ע כגון שתרם קודם מירוח דאכתי לא הוקבע למעשר ואי איפשר למיפטריה משום איסור חמץ דרכיב עליה דלא קרינן ביה דגנך דה"ט לא מהני לפוטרו אלא בשעת דיגון שהוא מירוח הקובעו לתרומות ומעשרות ומ"מ אפ"י קודם מירוח חל עליו שם תרומה וקמ"ל דאינה קדושה משום תתן לו כתיב ולא לאורו.

א"נ כיון דחמץ שע"ע הפסח מותר מה"ת לר"ש בפרק כ"ש (דף כח) וקי"ל כוותיה נמצא דאיסור חמץ חוזר להיתרו מאליו שלא ע"י מעשה וקרינן ביה דגנך שלך כמו חדש וחל עליו איסור טבל בשעת מירוח דאי איפשר ל"כ שהרי האי תנא אדר"נ ב"י ע"כ ס"ל כר"י דחמץ שע"ע הפסח אסור בהנאה ואין היתר לאיסורו וממילא ליתא נמי לטעמא קמא דאל"כ קשה לי דבפ' ב' דשבת (ד' כה) יליף ר"נ ב"י דתרומה טמאה שרי בהנאה מדכתיב תתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא כלומר מדאיצטריך קרא למיכתב לו למעוטי לאורו והרי ליכא מידי דראוי לו ואינו ראוי לאורו אלא תרומה טמאה מכלל דתרומ' טמאה שרי בהנאה ובת אורו היא.

ואיכא למידק מנ"ל דהא דמיעט רחמנא לו ולא לאורו דלתרומה טמאה אתי וממילא ש"מ דבת אורו היא דילמא לו ולא לאורו למעוטי חדש קודם יום הנף אתי ולמימרא דאין קדושה חלה עליו דבשלמא מחמץ בפסח לא קשה מידי דאע"ג דר"נ ב"י גופי' מפרש להא דתניא אבל מפריש תרומת חמץ ד"ה אינה קדושה משום דאמר קרא תתן לו ולא

לאורו וא"כ כיון דהאי מיעוטא דתתן לו איכא לאוקמי אחמץ בפסח מנ"ל דתרומה טמאה שריא בהנאה די"ל הא דאיצטריך למילף בפרק כ"ש דתרומת חמץ אינה קדושה מתתן לו היינו למ"ד חמץ בפסח שרי בהנאה וכמ"ש שם רש"י ותוס' אבל למ"ד חמץ בפסח אסור בהנאה ל"צ קרא יתירא דלו למעוטי חמץ בפסח דמתתן לחוד ממעטינן ליה דכיון דאסור בהנאה אין זה נתינה וכמ"ש התוספות בשם ר"י וע"כ לא צריך לו קרא יתירא ולמעוטי לאורו אלא משום תרומה טמאה וש"מ דשרי בהנאה ובת אורו היא.

וא"כ לא קשה דר"נ אדר"נ דבפ"ב דשבת קאמר לה למאי דקי"ל חמץ בפסח אסור בהנאה ומשום ידידה ל"צ קרא דלו דהא מתתן לחוד נתמעט חמץ בפסח וע"כ כי איצטריך לתרומה טמאה וש"מ דבת אורו היא ושריא בהנאה ובפ"ב דפסחים אליבא דמ"ד חמץ בפסח מותר בהנאה ומתתן לחוד לא נתמעט חמץ דהא בת נתינה היא כיון דשרי בהנאה אלא מלו ולא לאורו הוא דנתמעט והא דתרומה טמאה שרי בהנאה אליבא דידיה יליף לה ממשמרת תרומותי א"נ מלא בערתי ממנו בטמא ממנו אי אתה מבעיר אבל אתה מבעיר שמן של תרומה שנטמאת כדאמר התם.

אבל הא וודאי קשה דילמא תתן לו ולא לאורו לאו למעוטי תרומה טמאה אתי ולמידק מיניה מכלל דבת אורו היא ושרי בהנאה דתרומה טמאה וודאי אסורה בהנאה ולא בת אורו היא ותתן לו ולא לאורו מכלל דבת אורו היא למעוטי חדש קודם יום הנף אתי דאין קדושת תרומה חלה עליו דהא חדש שרי בהנאה כדאמר בפ' כ"ש (דף כב).

ובע"כ צ"ל דא"א למעוטי חדש קודם יום הנף מלו ולא לאורו דחדש כיון דיש היתר לאיסורו לאחר זמן אפילו בתוך זמן איסורו קדושה חלה עליו ותתן לו קרינן ביה שהרי ראוי לכהן עצמו להצניעה עד לאחר יום הנף ולאוכלו ולא אזלינן בתר השתא בההיא שעתא של שעת הפרשה אלא כיון דיש היתר לאיסורו תתן לו קרינן ביה \$ציור בספר\$ והשתא אכתי תקשה דא"כ היאך ממעט ר"נ ב"י בפ' כ"ש מתתן לו ולא לאורו חמץ בפסח למ"ד מותר בהנאה הרי חמץ בפסח נמי יש לו היתר לאיסורו לאחר הפסח מאליו דומיא דחדש ולא קרינן ביה ולא לאורו דהא חזיא לכהן עצמו לאחר זמן ובע"כ צ"ל דהא דתרומת חמץ אינה קדושה מתתן לו ולא לאורו היינו אליבא דר"י דסבירא ליה חמץ שעבר עליו הפסח אסור בהנאה מן התורה כדאמר התם בפ' כ"ש וא"כ לעולם אין לו היתר לכהן עצמו לאוכלו ואינו ראוי לעולם אלא לאורו והא דקאמר דברי הכל אינה קדושה לאו אפלוגתא דר"י ור"ש קאי אלא אפלוגתא דהני תנאי ר"ע וריב"ן ואליבא דר"י לחוד קאמר דאינה קדושה.

והשתא כיון דס"ל להאי תנא דחמץ שעבר עליו הפסח לעולם אסור א"כ הדרא קושיין לדוכתא מ"א דאינה קדושה דמשמע קדושה הוא דלא חל עליה אבל מ"מ אסורה משום טבל ואמאי הא לא קרינן בה דגנך בשעת מירוח שהרי בהחמיצה במחובר מיירי הא דאינה קדושה לר"נ ב"י והרי אין לה היתר לאחר זמן והשתא אי משום איסור טבל לא מיקרי שלכם לענין אתרוג אע"ג דיש תקנה לאיסורו בהפרשת תרומה ומעשר כיון דאין היתר לאיסורו מאליו לא קרינן ביה שלכם חמץ בפסח להאי תנא דלית ליה היתר לאיסורו כלל לעולם ע"י שום תקנה לא כ"ש דלא קרינן ביה דגנך שלך ואמאי חל עליה שם טבל ונ"מ דהאוכלה לאחר הפסח חייב מיתה משום טבל דהוי במיתה כדאמר' בפרק

הנשרפין (ד' פד) אבל חמץ לאחר הפסח אפי' לר"י אינו אלא בלאו בעלמא כדאמרי' התם א"נ נ"מ דטבל אסור בהנאה של כלוי כמ"ש התוס' שם בפ"ב דשבת אבל חמץ בפסח למ"ד מותר בהנאה שרי אפי' בהנאה של כלוי והשתא אמאי חל שם טבל על חמץ בפסח הא לא קרינן ביה דגנך שלך.

והשתא ליכא למידחי דמיירי במפריש תרומת חמץ קודם מירוח דשם תרומה חלה עליו אפי' קודם מירוח וכמשכ"ל דבשלמא למאי דס"ד מעיקרא דהאי תנא דקאמר במפריש תרומת חמץ דאינה קדושה ס"ל כר"ש דחמץ שעבר עליו הפסח מותר מה"ת אתי שפיר ולא דמי למפריש מן הפטור על החיוב או איפכא דאין תרומתו תרומה דהתם הפטור פטור לעולם ואין עליו שם טבל כלל אבל חמץ בפסח שם טבל עליו הואיל ושרי לאחר הפסח ואם לא ימרח עד לאחר הפסח הוקבע למעשר וחל עליו איסור טבל הילכך איצטריך קרא למעוטי מלו ולא לאורו דאם קרא עליו שם תרומה בפסח דאינו קדוש אפי' למאי דס"ד מעיקרא דאפי' איסור החוזר להיתר מאליו בשעת איסור לא קרינן ביה דגנך כגון חדש וחמץ בפסח לר"ש דהכא איירי בשלא נתמרח בכרי בפסח ומפריש ממנו תרומה בפסח קודם מירוח וחל עליו שם טבל שהרי אם לא נתמרח עד לאחר הפסח הוקבע למעשר וכדאמרן.

אבל למאי שהוכחתי השתא דהאי תנא דקאמר במפרי' תרומת חמץ בפסח דאינה קדושה אינו אלא אליבא דר"י דאמר חמץ שעבר עליו הפסח אסור לעולם ואין היתר לאיסורו כלל וכל אימת שימרח אפי' לאחר הפסח אינו נקבע למעשר וא"א לחול עליו שם טבל כלל כיון דלעולם אי אתה מוצא שיהא קרוי דגנך שלך בשעת מירוח ולא דמי לתורם מדבר שלא נגמרה מלאכתו דתרומתו תרומה דהתם איפשר לו לבא לידי חיוב תרומות ומעשרות לאחר זמן כשתגמר מלאכתו.

א"כ מאי אינה קדושה דתני תנא וגם קרא דתתן לו ולא לאורו למה לי תיפוק ליה דה"ל חולין גמורין ואין כאן לא שם טבל ולא שם תרומה. אלא וודאי ע"כ ש"מ דאיסור אפי' אין היתר לאיסורו לעולם ע"י שום תקנה מכל מקום שלך קרינן ביה הילכך חמץ בפסח שם טבל חל עליו ודגנך שלך מקרי אפי' להאי תנא דסבירא ליה כר"י דאמר חמץ שעבר עליו הפסח אסור מן התורה.

והשתא אחר שנתברר לנו דאפי' איסור שא"א לו לבא לידי היתר לעולם מ"מ קרינן ביה שלכם לכל דבר צריכין אנו ליישב מאי דק"ל לעיל מהא דעיסת מעשר שני פטורה מן החלה בגבולין אפי' למ"ד מעשר שני ממון הדיוט הוא וטעמא משום איסורא דרכיב עליה לא קרינן ביה עריסותיכם שלכם וכמש"כ התוס' ואע"פ שאיסור זה יש לו תקנה לבא לידי היתר אפ"ה לאו שלכם מיקרי כ"ש איסור שאין לו תקנה כלל דליפקע איסורו מיניה דלאו שלכם מיקרי ונ"ל דיש לחלק דודאי איסור שאינו אסור אלא באכילה בלבד ושרי בהנאה כגון חדש וחמץ בפסח להאי תנא דס"ל חמץ בפסח מותר בהנאה ואע"ג דס"ל כר"י דאמר חמץ שעבר עליו הפסח אסור מה"ת ואין היתר לאיסורו מ"מ הואיל ושרי בהנאה שלכם מיקרי שהרי יש זכות לבעלים בו ליהנות ממנו וממון בעלים הוא אבל דבר שאסור אפי' בהנאה אפי' יש תקנה לאיסורו כגון חמץ בפסח לדידן דקי"ל דאסור בהנאה וקי"ל נמי כר"ש דאמר חמץ שעבר עליו הפסח מותר מה"ת אפ"ה בעודו

עומד באיסורו דהיינו בתוך הפסח שאסור אפי' בהנאה לא קרינן בי' שלכם אע"פ שלאחר זמן יהא מותר אפי' באכילה בטר ההיא שעתא אזלינן והואיל ועכשיו אסור אפי' בהנאה לאו שלו הוי וכהא דאר"א בפ"ק דפסחי' ב' דברים אינן ברשותו של אדם ועשאן הכתוב כאילו הם ברשותו ואלו הן בור ברה"ר וחמץ מש"ש ולמעלה והרי אנן קי"ל כר"ש ואפ"ה בשעת איסורו אינו ברשותו לענין ביטול והמקדש בו אין חוששין לקידושיו כדאמרינן התם.

והשתא אתי שפיר הא דמעשר שני בגבולין אינו קרוי עריסותיכם שלכם משום דשאני מעשר שני שאסור בהנאה כדאמרינן בפ"ק דבכורות (דף ט) כי הא דיליף התם אליבא דר"י דפטר חמור אסור בהנאה מטעמא דיש לך דבר שהקפידה תורה לאפקועיה לאיסוריה בשה ושריא ופריך והרי מעשר שהקפידה עליו תורה בכסף צורי ותניא רי"א במזיד קידש ומשני בפטר חמור נמי מיקדשה כדר"א דאר"א אשה יודעת שאין מעשר שני מתחלל על ידה ועולה ואוכלת בירושלים ה"נ אשה יודעת דפטר חמור איסורא אית ביה ופרקא ליה בשה ומיקדשה בהך דביני וביני אלמא מעשר שני בגבולין אסורה בהנאה וכמש"כ במקום אחר ומה"ט נמי לא חשיב ליה שללה לגבי עיר הנדחת במס' סנהד' (ד' קא) ולא קרינן ביה לא תחסום שור בדישו בב"מ פ' השוכר את הפועלי' (ד' צ) בדש בתבואת מעשר שני וכולהו מה"ט דאמרי' דהואיל ומעשר שני בגבולין אסור בהנאה לא מיקרי דישה שלך ולא שלל שלך דדבר האסור בהנאה לא הוי של בעלים ואתי נמי שפיר האי דפ' לולב הגזול גבי אתרוג דתנן ושל ערלה ושל תרומה טמאה פסול דהא ערלה אסור בהנאה ושל תרומה טמאה י"ל כמ"ש הר"ן שם בר"פ לולב הגזול בשם הרמב"ן ז"ל דהא דאמרינן עלה בגמ' מפני שאין לה היתר אכילה שכתב שם לשיטתו בזה"ל א"ל כיון דאיסורי הנאה נינהו כתותי מכתת שיעוריה דערלה אין לה שום היתר אלא לשריפה היא עומדת וכן תרומה טמאה מן הנשרפים כדאמרינן בפ"ב דתמורה כו' אלא מה שאמרה תורה שלך תהא להסיקה תחת תבשילך וכיון ששריפה מצוה ולשריפה היא עומדת ואסורה בהנאה חוץ מן הנאה בשעת שריפתה שהנאתה וביעורה שוה כתותי מיכתת שיעורה הילכך פסול כל שבעה אע"פ שיש בה דין ממון והיתר אכילה שהזכירו בגמ' היינו אסור בהנאה כדאמרינן בעלמא לא יהא בה היתר אכילה ע"כ.

אלמא תרומה טמאה נמי איסורי הנאה היא ולא קרינן בה לכם מפני איסור הנאה שבה והשתא אתי שפיר כל הני שמעתתי ולא קשיין אהדדי. אלא דאכתי נשאר לנו דבר אחד לבאר מה שהקשינו למעלה דא"כ ל"ל למעט עריסותיכם ולא של הקדש דמשמע דטעמא מפני שהוא ממון גבוה הוא דלא קרינן ביה עריסותיכם וכן גבי תרומה דממעט מדגנך ולא דגן הקדש מה"ט תיפוק לי' משום איסור הנאה של הקדש לא מיקרי שלכם אע"פ שיש היתר לאיסורו ע"י שאלה ופדייה אפ"ה לאו שלו מיקרי באיסורי הנאה כדאמר במעשר שני בגבולין אדר"י.

וי"ל דהא דממעט עיסת הקדש מעריסותיכם משום דממון גבוה הוא ולא ממעט משום איסור הנאה שבו דנ"מ לענין עיסת מעשר שני בירושלים ואליבא דר"מ דפטורה נמי מן החלה מה"ט דממון גבוה הוא ואיסורא ליכא וכן הא דממעט של הקדש מדגנך מטעמא משום דממון גבוה הוא ולא ממעט ליה משום איסור הנאה שבו נ"מ למעשר שני

שהקדימו בשבלים קודם לתרומה גדולה דאפי' בשבלים נמי חל עליו שם מעשר שני כדאמר בב"מ פ"ז (ד' צ) גבי בל תחסום דמעשר שני וקאמר ה"ד כגון שהקדימו בשבלים ואם הקדימו בשבלים קודם מירוח לתרומה גדולה שוב אין מירוח קובעו לתרומה משום דגנך ולא של גבוה.

וכה"ג אמר בפ' כ"ש (ד' לה) ובכ"מ מעשר ראשון שהקדימו בשבלים פטור מתרומה גדולה ועי' בפ"ו ממס' תרומו' גבי הא דתנן אין מפרישין מן הלקט כו' ולא ממע"ש כו' בפ"ה הרע"ב ואין כאן מקומו להאריך בזה וכה"ג שפיר פי' התוס' בפר"י שם גבי הא דאמ' התם תרי זימני עריסותיכם כתי' חד ולא עיסת נכרי וחד ולא עיסת הקדש ואע"ג דממעטינן נמי עיסת מעשר שני לר"מ היינו משום דהוי כעיסת הקדש דסבר ממון גבוה הוא ע"כ והיינו כמש"כ.

אלא שלפי"ז עדיין קשה למאי דרצה הגמ' שם לומר דמירוח הקדש אינו פוטר לר"ע הרי אע"ג דאינו פוטר משום דה"ל ממון גבוה ת"ל דפוטר מפני איסור הנאה שבו אלא שאינו קושיא כ"כ דלא קיימא הכי שם במסקנא. ועי"ל הא דממעט עיסת ודגן הקדש מפני שהוא ממון גבוה ולא ממעט לי' מפני איסור הנאה שבו נ"מ להא דתנן בפ"ק דמס' חלה חלת תודה ורקיקי נזיר עשאן לעצמו פטור למכור בשוק חייב ופי' שם הר"ש אפי' לא קדשי כלל פטורי הואיל וגילגלן לקדשן ע"כ.

אלמא אפי' לא הקדישן אלא שגלגלן ע"מ להקדישן פטור' מן החלה. וה"נ י"ל לענין תרומה ומעשרות אם כיון בשעת מירוח אדעתא להקדישן פטור מן המעשר מטעמא דדגנך ועריסותיכם כתיב למעוטי של הקדש הילכך אם כיון בשעת גלגול ומירוח הקובען לחלה ומעשרות אדעתא להקדישן פטור מן החלה ומן המעשרות אע"ג דאכתי לא קדשי ושרי בהנאה ועיין בפ' הזהב (ד' נז) גבי ריבית דהקדש ה"ד בשינוי' דר"פ אבל ק' דאכתי תקשי ליה דמשום איסור הנאה שבהם נמי לא קרינן דגנך ועריסותיכם בכה"ג וי"ל בדוחק אבל לתירוץ קמא אתי שפיר.

והשתא אתי שפיר נמי הא דדמאי דמתני' ותוספתא דמשמע דעיסה של טבל חייב בחלה ולא פטרינן ליה משום עריסותיכם שלכם דכיון דאין טבל אסור בהנאה עריסותיכם קרינן ביה. הרי נתברר לנו דמשום ה"ט דמצתכם שלכם אם עבר ואכל מצה הטבול לתרומה גדולה או לתרומת מעשר או למעשר ראשון אע"פ שהיא במית' ואינה נדחה מפני מ"ע דמצה אפ"ה ל"ל בה דאע"ג דאסורה באכילה הואיל ואינה אסורה בהנאה מצתכם קרינן בה אבל בשל איסור הנאה החמור שאינו נדחה מפני עשה דמצה אפי' בדיעבד לא יצא י"ח ולא משכחת לה אלא בתרומה טמאה דאסורה בהנאה ואינה נדחה מפני עשה דמצה משום דה"ל לאו הבא מכלל עשה בשעריך תאכלנו לזה ולא לאחר כדאמרין בפ' הערל ואין עשה דוחה לעשה אבל בחיטי של כלאי הכרם אע"ג דאסור בהנאה לא משכחת לה כיון דאין בה אלא לאו גרידא נידחת מפני עשה דמצה וההיא שעתא מצתכם קרינן בה ואם אין לו מצה אחרת אוכלה לכתחילה ויוצא בה י"ח מצה ואפי' משום מצוה הבאה בעבירה אין כאן אלא אדרבה אפי' מצוה יש כאן כיון דמ"ע דמצה דוח' אותה ומה שקשה ע"ז מהא דלולב של נכרי לא יטול ואם נטל יצא יתבאר

בדיני לולב בס"ד סימן צח ועתה נשאר לנו לברר מה שהתחלנו בסימן הקדום אי חיישינו לה"ט דמצוה הבאה בעבירה או לא.

דע דברפ"ג דסוכה תנן לולב הגזול והיבש פסול ובגמ' קפסיק ותני ל"ש י"ט ראשון ל"ש י"ט שני כו' אלא גזול בשלמא י"ט ראשון דכתיב לכם משלכם אלא י"ט שני אמאי לא אר"י משום רשב"י משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה ויליף לה מקרא ופליג' דר"י ב"נ אמ' שמואל ל"ש אלא בי"ט ראשון אבל בי"ט שני מתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול.

וכתבו התוספות דווקא שהוא מדרבנן לא חיישינן למצוה הבאה בעבירה משמע דבשל תורה כולי עלמא מודו דחיישינן למצוה הבאה בעבירה. והרז"ה בספר המאור פסק דבי"ט שני יוצא י"ח בגזול ולא חיישי' משום מצוה הבאה בעבירה ומדבריו נראה להדיא דאפי' בשל תורה למצוה הבאה בעבירה לא חיישינן שכתב והא דת"ר סוכה גזולה ר"א פוסל וחכמי' מכשירין ואוקימנא בתוקף את חבריו והוציאו מסוכתו אבל גזל עצים וסיכך בהם ד"ה אין לו אלא דמי עצים בלבד דעבדו רבנן תקנתא מפני תקנת השבים.

ומהכא ש"מ דלא ס"ל כרשב"י דפוסל בלולב הגזול משום מצוה הבאה בעבירה שאם היה כן אפי' סוכה תיפסל בגזל עצים וסיכך בהן שאף היא מצוה הבאה בעבירה היא ע"כ וש"מ דס"ל דאפי' בסוכה דשל תורה היא ל"ל בה משום מצוה הבאה בעבירה ולא פסל לולב הגזול בי"ט ראשון אלא דבעינן לכם משלכם מ"מ נ"ל דאפי' את"ל דשמואל למצוה הבאה בעבירה לא חיישי כלל אפי' בשל תורה מ"מ אין הלכה כן.

אלא וודאי בשל תורה הלכה דלמצוה הבאה בעבירה חיישינן. וראיה ברורה לדברי מהא דאמר בפ"ג דר"ה (ד' כח) אר"י בשופר של עולה לא יתקע ואם תקע יצא בשופר של שלמים לא יתקע ואם תקע לא יצא מ"ט עולה בת מעילה היא כיון דמעל בה נפקא לה לחולין שלמים דלאו בני מעילה נינהו איסורא הוא דרכיב בהו ולא נפקו לחולין מתקיף לה רבא אימת מעל לבתר דתקע כי תקע באיסור תקע אלא א"ר אחד זה ואחד זה לא יצא הדר א"ר אחד זה ואחד זה יצא מצות לאו ליהנות ניתנו והא דלר"י בשופר של שלמים לא יצא ולרבא מקמי דהדר ביה אפי' בשופר של עולה נמי אם תקע לא יצא בע"כ ה"ט משום דכיון דכי תקע באיסורא קא תקע ה"ל מצוה הבאה בעבירה דהא ליכא למיתלי טעמא דלא יצא אלא משום ה"ט דמצוה הבאה בעבירה ואפי' לרבא לבתר דהדר ביה לא קאמר דיצא אלא משום דמצות לאו ליהנות ניתנו וכי תקע בהיתרא תקע אבל כל היכא דתקע באיסורא מהא לא הדר ביה ומודה דלא יצא משום דה"ל מצוה הבאה בעבירה וש"מ דמצוה הבאה בעבירה מילתא היא כיון דס"ל לר"י ורבא דבתרא הוא הכי וקי"ל הלכה כבתראי ודעת הפוסקים בזה יתבאר בדיני סוכה בס"ד: סימן צט אחר שנתברר לנו בסי' הקדום דהלכה דבמצוה הבאה בעבירה אין יוצא י"ח עדיין יש לנו לברר אי מצוה הבאה בעבירה מה"ת מילתא היא או אינו אלא מדרבנן ולכאורה יש להביא ראיה דמצוה הבאה בעבירה אינו אלא מדבריהן מהא דפ' אלו עוברין דמפיק דאין מביאין נסכים מן הטבל ממשקה ישראל מן המותר לישראל ול"ל קרא תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה וכמש"כ הרמב"ם האי טעמא בפ"ה מה' איסורי מזבח וכמש"ל בסי' שעבר.

אלא וודאי מצוה הבאה בעבירה אינו מה"ת אבל אין זה ראייה דאין ענין מצוה הבאה בעבירה לכאן דלא אמרינן מצוה הבאה בעבירה אא"כ המצוה עצמה נעשית ע"י עבירה כגון ע"י גזל או ע"י אכילת איסור אבל הא דמביא נסכים ומנחות מן הטבל לאו ע"י העבירה שנעשית בו נעשית מצות נסכים ומנחות וכה"ג כתבו התוס' רפ"ג דסוכה שכתבו וא"ת לקמן דפסלינן לולב של אשרה ושל עיר הנדחת משום דמיכתת שיעורא תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה ותו אמאי שרינן דלאו אשרה דמשה וי"ל דלא דמי לגזל דמחמת עבירת הגזל באה המצוה שיוצא בו אבל הני אטו מחמת עבירה שנעשית בו מי נפיק ביה ע"כ.

וכן נראה מן הירושלמי גבי הקורע בשבת דיצא ידי קריעה ולא דמי למצה גזולה שאינו יוצא בה משום תמן גופה עבירה ברם הכא הוא עבר עבירה וכמ"ש בדיני חג הסוכות והיינו כמש"כ ומהתימה על הרמב"ם דכה"ג חשיב ליה מצוה הבאה בעבירה. גם אין להביא ראייה דמצוה הבאה בעבירה מדרבנן מהא שהכריחו התוס' בפ"ק דסוכה (ד' ט) (ד"ה ההוא מ"ל) דמדמיעט רחמנא מחג הסוכות תעשה לך למעוטי גזולה ותיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה אלא ש"מ דמצוה הבאה בעבירה אינו מה"ת.

תירוץ לדבר זה למדתי מדברי הרמב"ן בספר המלחמות רפ"ג דסוכה שהביא ראייה בספר המאור דלא חיישינן לטעמא דמצוה הבאה בעבירה מדאר"ה להני אוונכרי שקלינן וטרי' למימר ונקנייה בשינוי השם ואע"ג דמצוה הבאה בעבירה היא ש"מ דמשום מצוה הבאה בעבירה לית לן בה וכ"ע הרמב"ן יש להשיב דארעתא דעכו"ם גזלי ולא של ישראל דלא שכיחי ומשום לכם איתמר דלמקנ' מינייהו בעי יאוש ושינוי רשו' ומיהו מצוה הבאה בעבירה ליכא ע"כ.

וה"נ י"ל הא דממעט סוכה גזולה מלך משלך ולא משום מצוה הבאה בעבירה בגזל של עכו"ם מיירי דמה"ב ליכא ואפ"ה לא שלך היא. וה"נ י"ל דהא דמיעט רחמנא דציצית של גזל פסול מועשו להם משלהם ותיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה די"ל דמשום גזל של עכו"ם קממעט ליה.

אבל מ"מ נ"ל דמצוה הבאה בעבירה לא חיישינן לה אלא מדרבנן אבל מה"ת לא חיישינן לה וראיה מהא דפ"ג דסוכה דקאמר שמואל דהא דלולב הגזול פסול לא שנו אלא בי"ט ראשון אבל בי"ט שני מתוך שיוצא בשאול יוצא נמי בגזול ופי' התוס' דהואיל והוא מדרבנן למצוה הבאה בעבירה לא חיישינן והשתא אי אמרת בשלמא דמה"ב אינו אלא מדרבנן היינו דאיכא לאפלוגי בין של תורה לשל דבריהם דבשל דבריהם לא גזרינן משום מצוה הבאה בעבירה אבל אי אמרת דמה"ב מה"ת פסול הא וודאי כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון כדאמרינן בפ"ק דיבמות ובכמה מקומות וכיון דבשל תורה פסול מדאורייתא בשל דבריהם נמי ראוי לפסול מדרבנן ואע"ג דהרבה פסולים מצינו בלולב ואתרוג דבי"ט ראשון של תורה פסול ובשאר ימים של דבריהם כשר כמש"כ הפוסקים ולא אמרינן כל דתקון הא לא קשי' מידי דהתם היינו טעמא משום דאפי' במקדש דנטילת לולב כל שבעה הוי מה"ת אפי' הכי אותן פסולים כשרים כמש"כ הרמב"ן בספר המלחמות והר"ן רפ"ג דסוכה א"כ הא תקון רבנן כעין דאורייתא דהא דלולב ניטל

במדינה כל ז' הוא זכר למקדש כדתנן בספ"ג דסוכה אבל מצוה הבאה בעבירה אס"ד מה"ת הוא א"כ במקדש פסול כל ז' מה"ת מהאי טעמא בשל גבולין דרבנן נמי ליפסל.

והא ליכא למימר דשמואל מיירי מגזל כה"ג דאמרן דלית ביה משום מצוה הבאה בעבירה הא הגמ' קאמר ופליגא דשמואל אהא דר"י דאמר גזול פסול ב"ט שני משום מצוה הבאה בעבירה ש"מ דשמואל מיירי מגזל כה"ג דאית ביה משום מצוה הבאה בעבירה ואפי' הכי מכשיר ליה ב"ט דרבנן ומדמחלק בין של תורה לשל דבריהם ש"מ מצוה הבאה בעבירה אינו אלא מדרבנן.

מכל מקום אין זה ראייה אלא לפירוש התוספות דשמואל אית ליה נמי טעמא דמצוה הבאה בעבירה אלא דשאני ליה בין של תורה לשל דבריהן ור"י לא שאני ליה ומדשאני ליה לשמואל ש"מ דמצוה הבאה בעבירה אינו מה"ת ובהא לא שמעינן לר"י דפליג עליה דהא איכא למימר דר"י נמי ס"ל מצוה הבאה בעבירה אינו אלא מדרבנן וס"ל דאפי' בשל דבריהם נמי גזרו משום מצוה הבאה בעבירה.

אבל למה שפירושו הרמב"ן והר"ן שם דלשמואל לא חיישינן כלל למצוה הבאה בעבירה אפי' בשל תורה והא דמכשיר ליה גזול ב"ט שני אפי' במקדש דניטל כל ז' מה"ת נמי מכשיר ואנן קי"ל כר"י אין מכאן ראייה דא"ל לר"י אפי' מה"ת חיישינן למצוה הבאה בעבירה ובדיני חג הסוכות יתבאר זה היטב בס"ד זהו מה שנ"ל בדינין הללו: סימן ק שאלה בכריכה שאנו עושין זכר למקדש כהלל אם צריך ליקח כזית מרור עם המצה או אפי' בכל שהוא מרור נמי סגי ליה: תשובה בפ' ע"פ תניא אכלן לחצאין יצא ובלבד שלא ישהה בין אכילה לחבירת' יותר מכדי אכילת פרס וכת' הרא"ש משום דמברך על אכילת מרור צריך שיאכל כזית דאין אכילה פחותה מכזית אבל בירקות הראשונים שמברך עליהם בפה"א בעלמא ואינו מברך עליהם ל' אכילה א"צ מהם כזית ולפי"ז המרור שאוכל בכריכה דאינו מברך עליהם אפי' בפה"א א"צ כזית דהא מדינא מרור בכ"ש סגי אלא מפני שמזכיר לשון אכילה בברכה הוא דצריכה כזית א"כ בכריכה וודאי א"צ כזית.

\$ציור בספר\$ ולפ"ד ז"ל צ"ל דהא דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו האי יאכלוהו לא קאי אלא אפסח לחוד ולא אמצה ומרור שעמו. וק"ל דא"כ הא דקי"ל מצה צריכ' כזית ע"כ מהאי קרא נפקא לן דכתיב בערב תאכלו מצות דנאמר אכילה אצל מצה א"כ תקשה לך ההיא דשילהי פסחים דאמר רבא מצה בזה"ז דאוריית' ומרור דרבנן דכתיב על מצות ומרורים יאכלוהו בזמן דאיכא פסח אין אבל מצה אהדריה קרא דכתיב בערב תאכלו מצות ורב אחא ב"י אמר אח' זה וא"ז דרבנן.

והכתיב בערב תאכלו מצות ההוא מיבעי ליה לטמא ושהיה בדרך רחוקה ורבא כו'. והשתא מנ"ל לרבא דהא דאהדריה קרא למצה מבערב תאכלו מצות דלזה"ז אתי ולראב"י אהדריה לטמא ושהיה בדרך רחוקה דילמא ה"ט דאהדריה קרא משום שיעור אכילה בכזית דאי מעל מצות ומרורים יאכלוהו ה"א דא"צ לאכול כזית כמו שא"צ גבי מרור כתב רחמנא בערב תאכלו מצות לשיעור אכילה בכזית.

אע"כ דבלא האי קרא דבערב תאכלו מצות מקרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו ש"מ דאין אכילת מצה פחות מכזית דהאי יאכלוהו אמצה נמי קאי וא"כ ה"נ דנ"ל מהאי

יאכלוהו גופיה למרור דבעי כזית דכמו שקאי על מצה דכתיבא בהאי קרא הא מרור נמי בהאי קרא כתיב ועליה נמי קאי. ועוד אפ"ת דהאי יאכלוהו אפסח לחודיה קאי מ"מ נ"ל נמי למצה ומרור דבעי כזית הואיל ואיתקשו לפסח בהאי קרא דעל מצות ומרורים יאכלוהו.

וה"נ אמרי' בס"פ ע"פ אמר רבא אכל מצה בזה"ז אחר חצות לראב"ע לא יצא ידי חובתו ואמרי' פשיטא כיון דאיתקש לפסח כפסח דמי וכיון דמהיקשא דפסח נ"ל דבעי כזית הא דאהדריה קרא בערב תאכלו מצות ע"כ לדרשא אחרינא לרבא כדא"ל ולראב"י כדא"ל. וכיון דטעמא דמצה צריכה כזית משום דאיתקש לפסח מרור נמי צריכה כזית מה"ט גופיה וגם מהא קשה על הרא"ש דכמו דאמר רבא באכל מצה אחר חצות לראב"ע לא יצא הואיל ואיתקש לפסח ה"נ יש ללמוד מהאי היקשא גופיה לענין כזית דהא פסח בעי כזית כדאמרי' בכ"מ במס' פסחים וה"נ תניא התם אכלן דמאי יצא ומשמע אבל בוודאי לא יצא וכתבו התוס' דה"ט משום דאיתקש מרור למצה דנ"ל מל"ת עליו חמץ יצא זה שאיסורו משום בל תאכל טבל ואיתקש מצה לחמץ ובדמאי אפ"ל מצה יצא כו'.

והנ"מ בפרק האשה (ד' צ) דנשים חייבות באכילת מרור משום דאיתקש למצה ונשים חייבות באכילת מצה אף ע"ג דהוי ליה מ"ע שהז"ג מדאיתקש מצה לחמץ בקרא דל"ת עליו חמץ. וה"נ אמרי' בפ' כ"ש (ד' לח) בעי רמי ב"ח מהו שיצא אדם י"ח במרור של מע"ש בירושלים כו' במצה דאורייתא לא נפיק אבל במרור דרבנן נפיק או דילמא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון.

אמר רבא מסתברא מצה ומרור. הרי דמקשינן מרור למצה דלא יצא י"ח במ"ש כמו מצה ואפ"ל רמי ב"ח לא מיבעי' לי' אלא משום דמרור דרבנן הא לא"ה אפ"ל איהו פשיטא ליה דמקשינן מרור למצה לכל מילי והה"נ לענין כזית מקשינן להו מה מצה בכזית אף מרור בכזית.

וק"ל לי בהאי שמעתא מאי קאמר רבא מסתברא מצה ומרור אטו רמי ב"ח הא מיבעי' ליה אי מקשינן מרור למצה או לא הא איהו נמי פשיטא ליה דמקשינן ולא מיבעי' ליה אלא מטעמא דמרור דרבנן אי אמרי' כל דתקון רבנן כו' או לא. א"כ מ"ק רבא מסתברא מצה ומרור הא רב"ח נמי פשיטא ליה הא דמצה ומרור וה"ל כטענו חייטים והודה לו בשעורים והכי ה"ל לרבא למימר מסתברא כל דתקון רבנן כעין דאורייתא תקון וי"ל ואין זה מקומו ונחזור לנ"ד: וה"נ משמע לי ממה שפירש"י בפ' כ"ש (ד' לט) דתנן התם אלו ירקות שאדם יוצא י"ח בפסח כו' ומצטרפים זע"ז ופירש"י אם אין לו מא' מהן כזית אם יש לו מזה חצי זית ומזה חצי זית מצטרפין זע"ז כדי לצאת י"ח ע"כ.

הרי דפ"ל לצאת י"ח משמע הא בפחות מכזית לא יצא י"ח ולא משום ברכה הוא. וא"ת כיון דאיי"ח מרור בפחות מכזית א"כ תקשה לך הא דאמרינן בפ' ע"פ (ד' קיד) פשיטא היכא דאיכא שאר ירקות כו' היכא דליכא אלא חסא מאי אר"ה מברך מעיקרא אמרור בפה"א ואכיל לי' ולבסוף מברך על אכילת מרור ואכיל.

מתקיף לה ר"ח לאחר שמילא כריסו ממנו חוזר ומברך עליה אלא אמר ר"ח מעיקרא מברך עליו בפה"א ועל אכילת מרור ואכיל ולבסוף אכיל אכילת חסא בלא ברכה ואמר

ר"א בריה דרבא מהדר אשאר ירקות לאפוקי נפשי מפלוגתא והשתא מאי כולי האי בתחילה יאכל פחות מכזית כיון דאיי"ח מרור בפחות מכזית.

אלא וודאי ידי חובת מרור יוצא בכ"ש. ואומר אני שמזה למד הרמב"ם מש"כ בפ"ח ולוקח ירק ומטבל אותו בחרוסת ואוכל כזית כו' אלמא דטיבול ראשון נמי בעי כזית לדעתו ז"ל וא"א בפמ"כ ואפי' להחולקין עליו וס"ל דטיבול ראשון דאינו אלא משום הכירא א"צ כזית כמש"כ שם הה"מ י"ל דס"ל דאפי' פחות מכשיעור מן המצוה אין ראוי לאכול בלתי ברכת המצוה וטעמא דמילתא נ"ל כמו דקי"ל חצי שיעור של איסור אסור מה"ת מטעמא כיון דחזי לאיצטרופי איסורא אכיל כדאמרי' ברפ"ב דיומא וכו"י דס"ל התם הכי ה"נ באוכל פחות מכשיעור מן המצות בלא ברכה לאו שפיר עביד כיון דחזי לאיצטרופי ואילו השלים לכשיעור גם האי משהו נחשב מן המצוה אע"ג דאינו משלימה בתוך כדי אכילת פרס וצריך לחזור לאכול כזית שלם בטיבול שני אפ"ה לא נכון מלאכול פמ"כ בלי ברכה דהא וודאי חייב לברך בכל המצות כגון אכילת מצה קודם שיתחיל לאכול כלל ולא באמצע קודם שיגמור לשיעור כזית.

ואע"ג דל"ד כ"כ דבשלמא התם הואיל וגומר אכילת הזית בכדי אכילת פרס נמצא משהו הראשון הוי נמי למפרע מן המצוה הואיל ומצטרף לכשיעור כזית אבל בין טיבול ראשון לטיבול שני כיון דיש בין זה לזה יותר מאכילת פרס כיון שהאי כ"ש לא מצטרף לכשיעור אינו נחשב למצוה ואם אוכלו בלא ברכה ל"ל בה והשתא אס"ד דטיבול ראשון ל"צ כזית ליכול פחות מכזית בלא ברכה אלא ש"מ דבעי כזית.

מ"מ ס"ל להני רבוותא דאפי' פחות מכזית אין ראוי לאכול בלא ברכה ול"ד להא דאר"ל התם דאי מצות א"צ כוונה אם אכלן בלא מתכוין בטיבול ראשון ל"ל בה וכמ"ש התוס' דש"ה דבלא כוונה למ"ד מצות צריכות כוונה אין כאן מן המצוה כלום אבל פחות מכזית כיון דחזי לאיצטרופי אין נכון לאכול בלא ברכה.

והרי לפי' התוס' התם ר"ח ס"ל מצות צריכות כוונה ואפ"ה אין נכון לאכול בטיבול ראשון בלא ברכה בלתי כוונה ה"נ גבי פחות מכזית אמרינן הכי והרי נתברר בראיות ברורות דגם מרור צריך לאכול כזית דוקא מה"ת בזמן פסח ובזה"ז מדרבנן. ועוד יש לתמוה על הרא"ש דאס"ד דמרור אין צריך כזית אלא מפני הברכה לחוד שמברכים עליה לשון אכילה קשה דהיה להם לחכמים לתקן נוסח אחר בברכה זו ולא לשון אכילה כיון דל"ש אכילה גביה ודוחק לומר דלא רצו חכמים לשנות נוסח ברכה זו מנוסח שאר כל הברכות של אכילת מצה ועוד דא"כ ברכה זו מיחזי כשיקרא שמברך אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת מרור דהיכן נצטווינו על אכילתו כיון דא"צ לאכול שיעור אכילה בכזית ומאי וצונו דקאמר בברכתו.

ועק"ל מהא דתניא אכלן לחצאין יצא ובלבד שלא ישהה כו' ומדנקט אכלן לשון דיעבד א"כ האי ובלבד שלא ישהה דמסיק היינו לומר דאם שהה יותר מכדי אכילת פרס אפי' בדיעבד לא יצא וצריך לחזור ולאכול ואמאי הא כיון דמ"מ אפי' בשהה כבר יצא י"ח הואיל וא"צ כזית וכשחוזר ואוכל ע"כ א"א לחזור ולברך כיון דיי"ח ולשון אכילה שהזכיר בברכה ראשונה א"א להתקן ע"י אכילה זו דהא לא עליה בירך אלא על אכילה

ראשונה ואמאי חוזר ואוכל אלא וודאי ש"מ דמרור צריך כזית ובשהה אין מצטרף לכזית.

מ"מ אין אלו ראיות שצריכה מה"ת דא"ל דא"צ כזית אלא מדרבנן אבל הראיות הראשונות מכריחות דמן התורה צריכה מרור בכזית ודלא כהרא"ש וכיון דאין מצות אכילת מרור פחותה מכזית מעתה הדבר ברור דבצריכה שאנו עושין זכר למקדש כהלל אע"ג דאין מברך עליה אפ"ה אינה פחותה מכזית, כנ"ל: דיני ראש השנה סימן קא שאלה אם מותר להתענות בי"ט של ר"ה או נימא שאסור להתענות בו כמו בשאר יום טוב: תשובה דבר זה מחלוקת הגאונים קמאי ובתראי הן ודבריהן מבוארים בדברי הרא"ש בסוף מס' ר"ה ובשאר מחברים ז"ל ולא עוד אלא שיש מהן שהפריזו על המדה לומר שמצוה להתענות בר"ה.

ואני תמה עליהם ז"ל דהא בפ"ק דר"ה (ד' יח) איפלגו אמוראי אי בטלה מגילת תענית אי לא ומקשינן למ"ד בטלה מגילת תענית מהא דתנן בתלתא בתשרי מחמת נס שנעשה בו עשאוהו ליו"ט ואס"ד בטלה מגילת תענית קמייתא בטול אחרנייתא מוסיפו ומשני הגמרא בזמן שבהמ"ק קיים ופריך ות"ל דה"ל יום שנהרג גדליה בן אחיקם אמר רבא ל"נ אלא לאסור את שלפניו ופריך שלפניו נמי ת"ל דה"ל יום שלאחר ר"ח ומשני ר"ח דאורייתא ודאורייתא לא בעי חיזוק אלמא דהאי ר"ח של תשרי שהוא ר"ה אסור בתעני' כשאר ר"ח ולדעת האומר דמצוה או רשות להתענות בהאי ר"ח של תשרי מפני שהוא ר"ה מאי ק"ל ת"ל דה"ל יום שלאחר ר"ח דהא שאני האי ר"ח משאר כל ר"ח ואפילו בדידיה מותר להתענות כ"ש ביום שלאחריו.

ול"ל דס"ל להני רבוותא דאין אסור להתענות בר"ה אלא מטעם ר"ח ולמאי דקי"ל התם דבטלה מגילת תענית מעתה אין איסור להתענות בר"ח בזה"ז וכ"כ ר"י הביאו הב"י בא"ח סימן תי"ח דלמאי דקי"ל בטלה מגילת תענית אין איסור להתענות בר"ח בזה"ז. הא מהא דשמעתין יש תשובה לדבריהן דאמר ר"ח דאורייתא ודאורייתא אין צריך חיזוק אלמא אין איסור ר"ח כימים הכתובים במגילת תענית וזה ראייה ברורה שאין עליה תשובה.

אלא שלכאורה יש להביא ראייה מכאן שאין ר"ה כשאר י"ט לאסור בו תענית משום שם י"ט אלא משום ר"ח בלבד ושלא כדברי האומר מדכתיב אלה תעשו לה' במועדיכם הוקשו כל המועדים זה לזה לענין איסור תענית ור"ה נמי בכלל זה. ונ"מ להא דאמרי' בפ"ג שאכלו (ד' מט) דטעה ולא הזכיר של ר"ח בבה"מ אין מחזירין אותו משום דאי בעי אכיל אי בעי לא אכיל ופי' התוס' ור"פ דהא אי בעי לא אכיל דקאמר היינו פת שמברכין עליו בה"מ והא דקאמר התם שבתות וי"ט דלא סגי דלא אכיל היינו דחייב לאכול בהן פת.

א"נ נ"מ להא דתנן בפ"ב דתענית (דף טו) אין גוזרין תענית על הציבור בר"ח בחנוכה ובפורים ואם התחילו אין מפסיקין והדבר ברור דשבת וי"ט דחמירי טפי מפסיקים והשתא א"א דאין איסור תענית בר"ה אלא משום ר"ח בלבד אם התחילו אין מפסיקין ואי בעי לא אכיל פת ואם לא הזכיר של ר"ה בבה"מ אין מחזירין אותו אבל א"א דאסור

להתענות בו משום שם י"ט חייב לאכול בו פת ואם לא הזכיר מחזירין אותו ואם התחילו מפסיקין.

מ"מ נ"ל שאין זה ראייה דוודאי ר"ה הוא בכלל שאר יו"ט שאסור להתענות בהן מה"ת אלא דקס"ד דר"ח לאו דאורייתא נמצא חומר בר"ה משאר כל יו"ט שאין בהן אלא משום קדושה א' אבל ר"ה יש בו ב' קדושות של ר"ה שהוא יו"ט ואיסור תענית ביה מה"ת ושל ר"ח שאסור להתענות מד"ס לפי מאי דס"ד השתא ונ"מ בשם ר"ח שעליו שאסור להתענות לפניו ולאחריו דד"ס צריכין חיזוק דאילו משום שבת וי"ט שעליו אינו אסור להתענות לפניו ולאחריו דד"ת אין צריכין חיזוק וכיון דהמקשה בא לאסור להתענות לאחריו מש"ה פריך ת"ל דה"ל יום שלאחר ר"ח דמשום לתא דר"ח דקס"ד דאינו אסור להתענות בו אלא מד"ס דצריכין חיזוק יש לאסור יום שלאחריו אבל משום לתא די"ט אין לאסור יום שלאחריו דד"ת אין צריכין חיזוק דגם להמקשן פשיטא ליה דבר"ה יש איסור תענית מה"ת מפני שהוא י"ט.

וא"ת כיון דהכי הוא אכתי מאי פריך ות"ל דה"ל יום שלאחר ר"ח דאע"ג דס"ד דר"ח מד"ס וצריך חיזוק ה"מ בשאר ר"ח שאין עליו אלא קדושת ר"ח דד"ס בלבד אבל ר"ח זה של תשרי כיון דאיכא עליו שם קדושת יום טוב של תורה וד"ת אין צריכין חיזוק ובלא ר"ח אסור נמי להתענות בו מה"ת מפני שהוא יו"ט של ר"ה דאין צריכין חיזוק ומותר לפניו ולאחריו א"כ מפני שם ר"ח שעליו נמי אין צריכין חיזוק כיון דיש בו איסור של תורה להתענות בו משום קדושת יו"ט שעליו ואטו מפני שניתוסף עליו קדושת ר"ח של ד"ס מיגרע גרע דהא ה"ט דאין ד"ת צריכין חיזוק משום דחמירי להו לאינשי ולא חיישינן דילמא אתו להתענות בהם אבל ד"ס דקילי לאינשי וחיישינן דילמא אתו להתענות ביו"ט עצמו צריכין חיזוק לאסור לפנייהם ולאחרייהם וא"כ ר"ה דחמיר יותר דניתוסף בו איסור של ד"ס על של תורה כ"ש דאין צריכין חיזוק.

הא לאו קושיא היא דוודאי מ"מ צריכין חיזוק דהא אח"ז פריך התם ות"ל דה"ל יום שלפני יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם אר"א גדליה בן אחיקם דברי קבלה הוא וד"ק כד"ת דמיא הרי אע"ג דבתלתא בתשרי מד"ק הוא שאין צריכין חיזוק לאסור לפניו ולאחריו מ"מ מפני נס שנעשה בו עשו אותו י"ט כדי לאסור יום שלפניו ולא אמרינן כיון דבלא"ה אסור בתענית מד"ק שאין צריכין חיזוק משום לתא די"ט של ד"ס שבו ביום נמי אין צריכין חיזוק לאסור יום שלפניו ואכתי מה בצע בעשותו י"ט של ד"ס ת"ל דה"ל יום שנהרג בו גדליה בן אחיקם אלא וודאי ש"מ יום שיש עליו ב' שמות של י"ט א' צריכין חיזוק וא' אין צריכין חיזוק אסור לפניו ולאחריו משום י"ט שצריכין חיזוק כאילו משום לתא דידיה לחוד הוי היום יו"ט ואין עמו עוד שם יום טוב היום שאין צריכין חיזוק \$ציוור בספר\$ וגדולה מזאת מצינו בפ"ב דתענית (ד' יז) דאמרי' התם מתמניא ביה כלומר בניסן עד סוף מועדא איתותב חגא דשבועיא דלא למספד בהון ופריך ל"ל עד סוף מועד לימא עד המועד ומועד אסור.

אר"פ כדאמר רבא לא נצרכה אלא לאסור יום שלפניו ה"נ לא נצרכה אלא לאסור יום שלאחריו הרי על יו"ט של פסח של תורה שאין צריכין חיזוק גזרו עליו י"ט של ד"ס כדי לחזק ולאסור יום שלאחריו וכדאמרן. ולפמ"ש דהא דפריך ות"ל דה"ל יום שלאחר

ר"ח קס"ד דר"ח מד"ס הוא דצריכין חיזוק אבל הא ידע המקשן דד"ת אין צריכין חיזוק ומש"ה לא פריך ות"ל דה"ל יום שלאחר י"ט שלר"ה משום כיון דמה"ת הוא אין צריכין חיזוק לאסור לאחרי א"כ ההיא ברייתא שמביא התם כדתניא הימים האלה הכתובים במגילת תענית אסורים לפנייהן ולאחרייהן שבתות ויו"ט הן אסורין לפנייהם ולאחרייהם מותרין ומה הפרש בין זה לזה הללו ד"ת ואין ד"ת צריכין חיזוק והללו ד"ס וד"ס צריכין חיזוק לאו מדברי התרצן הוא שהרי גם המקשן ידע ברייתא זו וכדאמרן אלא סתמא דגמ' הוא דמביא לברייתא זו ולפ' דברי המקשן והתרצן קאתי וכהנה רבות בגמ' ותו לא מידי הרי נתברר לנו שאסור להתענות בר"ה משום קדושת ר"ח שבו: סימן קב מ"מ עדיין הדבר שקול אם יש בו משום קדושת י"ט כשאר י"ט ונ"מ להא דאמרן בס' שלפני זה או לא דמה שנראה לכאורה מההיא דר"ה שאין בו איסור תענית משום קדושת י"ט כבר דחינו בטוב טעם בס"ד בס' הקדום.

ואין להביא ראיה מהא דאמר רבא רפ"ב דביצה (ד' טו) דטעמא דתקנו רבנן עירוב תבשילין בי"ט שח"ל בע"ש כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה לי"ט והרי בי"ט של ר"ה שח"ל בע"ש תקנו נמי רבנן לע"ת כדאמרי' במס' ביצה ואי ס"ד דבר"ה אין בו משום שמחת י"ט ואין בו אלא איסור תענית בלבד משום ר"ח ככל ר"ח דעלמא א"כ כיון דטעמא דתקנו ע"ת לי"ט הוא משום כדי שיברור מנה יפה לשבת כלומר שלא יכלה את הכל לי"ט ולא יניח לשבת כדי כבודו מה יום מיומים לתקן ע"ת בר"ח זה של תשרי יותר משאר כל ר"ח שח"ל בע"ש שלא תיקנו ע"ת ולא חיישינן לכדי שיברור מנה יפה לשבת משום שאין מצוה כ"כ להרבות בסעודה של ר"ח ומשום איסור תענית שבו באכילה מועטת סגי ליה ולא חיישי' לשמא יכלה הכל בר"ח ולא ישייר לשבת לפי כבודו כמו שלא חיישינן להכי בכל ע"ש שדרכן של ב"א לאכול בהן וה"נ בר"ה שח"ל בע"ש למה תיקנו ע"ת שחשו רבנן לכדי שיברור מנה יפה לשבת ולא יכלה הכל בר"ה כיון שאין מצוה באכילתו משום שמחת י"ט אלא משום ר"ח לחוד לא עדיף משאר ר"ח.

בשלמא לרב אשי דמפרש התם טעמא דע"ת שתקנו רבנן כדי שיאמרו אין אופין מי"ט לשבת ק"ו מי"ט לחול א"ש דתקנו נמי ע"ת בר"ה שח"ל בע"ש דהא ר"ה אסור בעשיית מלאכה ואין אופין בו מי"ט לחול כמו בשאר י"ט אבל לרבא קשה אלא ע"כ די"ט של ר"ה שוה נמי לשאר י"ט בהא שמצוה לשמוח ולהרבות בו מטעמים וחיישינן לבירור מנה יפה לשבת משא"כ בשאר ר"ח מש"ה תקנו בו ע"ת מ"מ אע"ג דלכאורה ראיה גדולה היא יש לי ללמוד זכות על הגאונים ז"ל דרבא דמפרש טעמא דע"ת כדי שיברור א"ל נמי טעמא דר"א דכדי שיאמרו ובר"ה דל"ש טעמא דידיה משום טעמא דרב אשי לחוד תקנו רבנן לע"ת § ציור בספר § אלא שרבא בא להוסיף טעם אחר לע"ת שתקנו בכל י"ט חוץ מר"ה משום כדי שיברור ונ"מ בזה כמש"כ הרא"ש שם ויראה דנ"מ בין אלו ב' טעמים דלרבא צריך לערב דוקא מעי"ט כדי שיברור מנה יפה לשבת ולר"א יכול לערב אפי' קודם עי"ט ע"כ.

נמצא שרבא מוסיף בטעמא דידיה שצריך לערב בערב יו"ט דוקא ולא קודם לכן מה שאין כן לטעמא דר"א ולפי זה ר"ה שח"ל בע"ש אפי' רבא מודה דיכול לערב קודם ערב יו"ט דבר"ה ל"ש טעמא דידיה כי אם טעמא של ר"א לחוד. מ"מ עדיין ק"ל אס"ד

דבר"ה ל"ש שמחת י"ט אלא כשאר ר"ח דעלמא הרי בגמ' ביצה מצינו הרבה דברים שהיה מן הדין לאסרם בי"ט ומשום דלא אתי לאמנועי משמחת יום טוב התירו אותן ומהן עור לפני הדורסן ותריסי חניות ולר"י התירו לחפור ולשחוט ולכסות ול"ח דילמא מימלך ולא שחיט משום דאי לא שרי' ליה אתי לאמנועי משמחת י"ט ול"מ שהוציאו חכמים י"ט של ר"ה משאר כל י"ט בכל הא אדרבה ר"ה נמי בכלל י"ט מיקרי וכדתנן י"ט של ר"ה שח"ל בשבת במקדש היו תוקעין ואי אין בו משום שמחת י"ט רק אסור בתענית כשאר ר"ח דעלמא למה התירו בו אותן דברים שלא התירו ביום טוב אלא משום שמחת י"ט כיון שאין שמחת י"ט נוהג בו.

וי"ל דכיון דבכל יום טוב נראה לחכמים להתיר אותן דברים משום דיש בהן משום שמחת י"ט ולא גזרו עליהם לא גזרו נמי עליהן אי"ט של ר"ה דהואיל ושרו בכל י"ט ביו"ט של ר"ה נמי לא גזרו וכדאמרינן גבי טבילת אדם (ד' יח) הואיל ובשבת שרי ביה"כ נמי שרי ולא גזרו עליו ועיין משכ"ל סימן שאח"ז: מ"מ נ"ל להביא ראיה ברורה דשייך שמחת י"ט בר"ה נמי כשאר י"ט דהא תנן רפ"ו דפסחי' (ד' סו) הרכבתו כלומר של פסח והבאתו מחוץ לתחום וחתיכת יבלתו אין דוחין את השבת ר' אליעזר אומר דוחין אר"א והלא דין הוא מה אם שחיטה שהיא משום מלאכה דוחה את השבת אלו שהן משום שבות אינו דין שידחו את השבת א"ל ר"י י"ט יוכיח שהתירו בו משום מלאכה ואסור בו משום שבות א"ל ר"א מה זה יהושע מה ראיה רשות למצוה ובגמ' ר"י לטעמיה דאמר שמחת י"ט נמי מצוה היא דתנן רא"א אין לו לאדם בי"ט אלא או אוכל ושותה או יושב ושונה רי"א חלקיהו חציו לאכילה ושתיה וחציו לבה"מ אר"י ושניהם מקרא אחד דרשו כתוב אחד אומר עצרת לה' אלהיך וכא"א עצרת תהיה לכם רא"ס או כולו לה' או כולו לכם ורי"ס חציו לה' וחציו לכם.

וק"ל מה השיב ר"א לר"י מה ראיה רשות למצוה כלומר מה לשמחת י"ט שהוא רשות מש"ה אסרו בו משום שבות אבל פסח שהוא משום מצוה ושפיר יש להקשות לקל וחומר אם התירו לו משום מלאכה לא יתירו לו משום שבות הרי ס"ל לר"א בפ"ב דסוכה (ד' כז) י"ד סעודות חייב אדם לאכול בסוכה א' ביום וא' בלילה ומה"ת הוא דהא יליף לה התם מקרא תשבו כעין תדורו מה דירה א' ביום וא' בלילה אף סוכה א' ביום וא' בלילה והרי מאלו י"ד סעודות הוי ב' סעודות של י"ט ראשון של חג שהוא י"ט שחייב לאכול בו ב' סעודות א' ביומו וא' בלילו וא"כ איכא למיפריך ק"ו דר"א מדידיה גופיה י"ט ראשון של חג הסוכות יוכיח שהוא מצוה והתירו בו משום מלאכה ולא התירו בו משום שבות ואף אני אביא פסח אע"פ שהתירו בו משום מלאכה לא נתיר בו משום שבות.

ואע"ג דתנן התם ועוד אמר ר"א מי שלא אכל ליל י"ט ראשון של חג ישלים ליל י"ט אחרון של חג ופריך בגמ' והא אר"א י"ד סעודות חייב לאכול בסוכה ואמרי' אמ' בירי א"ר אמי חזר בו ר"א ופירש"י חזר בו ר"א אצל חכמים לומר אין לדבר קצבה ואם רצה להתענות יתענה חוץ מליל י"ט ראשון כו' ע"כ.

הרי הכריחו התוס' התם דלא חזר ר"א מהא דמצריך י"ד סעודות א' ביום וא' בלילה דלעולם בעי י"ד סעודות ולא חזר בו ר"א אלא ממה שהיה מצריך סוכה א"כ קושיא

דין במקומה עומדת ושם בפסחים אמרינן אר"א הכל מודים בעצרת דבעינן נמי לכם מ"ט יום שניתנה בו תורה הוא וכתבו התוס' תימא לריב"א א"כ מ"ק ר"א מה ראייה רשות למצוה דנימא עצרת יוכיח שהוא מצוה וי"ל דהא דבעי ר"א עצרת ל"ד מקרא אלא מסברא ע"כ.

והרי בב' סעודות של י"ט ראשון של חג דהוי מה"ת וכמש"כ מאי איכא למימר דבשלמא מליל י"ט ראשון של פסח שמ"ע של תורה לאכול בו מצה והתירו בו משום מלאכה ללוש ולאפות בו מצות ואסרו בו משום שבות ל"ל יוכיח למיפריך מיניה ק"ו דר"א דלאו פירכא היא לר"א דהא ס"ל בפר"א דמילה (ד' קל) דמצה וכל מכשיריה דוחין את השבת כמו פסח ויליף לה התם מקרא א"כ האי ק"ו דקאמר ר"א גבי פסח אם התירו בו משום מלאכה א"ד שיתירו בו משום שבות ה"נ יש לדון האי ק"ו גופיה גבי מצה אפ"ל בשבת כ"ש גבי י"ט אבל גבי סעודת י"ט ראשון של חג הסוכות ליכא קרא ואפ"ל לר"א שידחו את השבת ואע"ג דס"ל לר"א התם סוכה וכל מכשיריה דוחין את השבת ויליף לה התם מקרא ה"מ בעשיית סוכה גופיה אבל ביד"ס ל"ל קרא אפ"ל לר"א שידחו את השבת.

כ"ש למאי דהדר ביה ר"א וס"ל דיד"ס חייב לאכול בי"ט של סוכות אבל לא בסוכה דלא תליא הסעודות במצות סוכה כלל ולא יפו כחם משמחת י"ט דכל י"ט לר"י דהווי משום מצוה ואפ"ה לא התירו בהם משום שבות אע"פ שהתירו בהם משום מלאכה ואע"פ שהסעודות של י"ט ראשון לר"א הוי נמי משום מצוה אף אני אביא ק"פ שאע"פ שהתירו בו משום מלאכה לא נתיר בו משום שבות ואכתי איכא למיפריך ק"ו דר"א מיניה דידיה יו"ט של סוכות יוכיח ובע"כ נ"ל דלק"מ דבשלמא לר"י דס"ל דשמחת כל הי"ט הוי מצוה ול"מ שהתירו בהם משום מלאכה לדבר הרשות דהא כל אוכל נפש שהתיר תורה בי"ט לצורך י"ט הוי מצוה של שמחת י"ט א"כ שפיר י"ל אק"ו דר"א י"ט יוכיח שאף ע"ג שלא הותר משום מלאכה אלא לדבר מצוה אפ"ה לא התירו משום שבות אף שהוא לדבר מצוה ה"נ פסח אע"פ שהותר משום מלאכה לא נתיר משום שבות אע"פ שהוא לדבר מצוה דהא כה"ג מצינו נמי גבי מצוה של שמחת י"ט אבל ר"א דס"ל שמחת י"ט רשות חוץ מב' סעודות של י"ט ראשון של חג וע"כ כל מלאכת אוכל נפש שהותרו ביו"ט כולן משום דבר הרשות הותרו ושבות של דבריהן לא התירו לדבר הרשות ומזה אינו פירכא לק"ו דר"א גבי פסח דאין ראייה רשות למצוה א"כ אפ"ל משבות דדבר מצוה שלא התירו חכמים בי"ט ליכא פירכא דע"כ צריך אתה למיפריך י"ט יוכיח דומיא דק"ו דר"א גבי פסח דאם התירו בו משום מלאכה משום מצות פסח לא נתיר בו משום שבות משום מצות פסח היאך תאמר י"ט ראשון של סוכות יוכיח שהתירו בו משום מצוה משום מלאכה ולא התירו בו משום מצוה משום שבות דאין זה פירכא דמה לי"ט ראשון הא דהתירו בו משום מלאכה לאו משום מצוה הוא שהרי מלאכת י"ט הותר בכל י"ט אע"פ שאין בהם משום מצוה לר"א דס"ל שמחת י"ט רשות נתיר בו משום שבות שהרי שבות של י"ט חמיר בהא ממלאכה ולא נדחה מפני דבר הרשות.

אבל פסח בשבת שלא נדחה מלאכת שבת מפני דבר הרשות רק משום דבר מצוה של פסח א"ד שנדחה משום מצות פסח את השבות כיון דיפה כח מצות פסח לדחות מלאכה דחמירא כ"ש שבות דקיל מיניה ולא יוכיח סעודת מצוה דיום טוב ראשון של חג דדוחה

משום מלאכה דחמיר ואינו דוחה משום שבות דקיל דאין לו שום יפוי כח משום מצותו לדחות משום מלאכה רק כמו דבר הרשות של שאר י"ט שדוחה משום מלאכה די"ט ודין הוא דגם משום שבות לא יהא לו שום יפוי כח משאר י"ט שאינו דוחה משום שבות ומשאר י"ט אין לומר יוכיח לפסח דאין ראייה רשות למצוה.

ולמש"כ א"צ לתירוץ התוס' על מה שהקשו דנימא עצרת תוכיח שהיא מצוה דלר"א אין זה תוכיח כיון דס"ל שמחת שאר י"ט הוי רשות וכדאמרן וכיון שהוכחתי שא"א למיפרך ק"ו דר"א גבי פסח ונימא י"ט יוכיח אם לא שנאמר דשמחת כל י"ט הוי מצוה ול"מ שהותרה מלאכת י"ט לדבר הרשות אבל אם מצינו בשום מקום שהותרה מלאכת י"ט לדבר הרשות ליכא למיפרך ק"ו דר"א אפי' ממקום מצוה שמצינו שהותר מש"מ ולא הותר מש"ש שהרי מה"ט ל"ח ליה ר"א פירכא מי"ט ראשון של חג וכדאמרן: והשתא אס"ד די"ט של ר"ה אין בו משום מצוה של שמחת י"ט כשאר י"ט אם כן מאי קאמר הגמרא ר"י לטעמיה דאמר שמחת י"ט נמי מצוה הוא כלומר מש"ה מייתי ראייה מיניה למיפרך ק"ו דר"א מה בכך אף ע"ג דשמחת כל י"ט הוי מצוה מ"מ הואיל ושמחת ר"ה הוי רשות ואין בו אלא איסור תענית בעלמא כמו ר"ח ואפ"ה הותרה בו אוכל נפש שהוא משום מלאכה אלמא הותרה מלאכת י"ט מפני דבר הרשות וכיון שמצינו בא' מהן שהותרה בו משום מלאכה לדבר הרשות כגון ר"ה ה"ה דשוב א"ל יוכיח למיפרך ק"ו דר"א אפי' משאר י"ט וכדאמרן אליבא דר"א בסוכות.

אע"כ לר"י דס"ל שמחת י"ט מצוה הוא ר"ה נמי בכלל א"כ לא מצינו בשום מקום שהתירה תורה מלאכת י"ט אלא במקום מצוה. וא"ת כבר כתבתי לעיל סי' ס"ח דאינו נוהג מצות שמחה בליל י"ט ראשון ואפ"ה אוכל נפש הותר בו אע"ג דה"ל שלא במקום מצוה ומ"ק ר"י י"ט יוכיח תירוץ לדבר זה תמצא לקמן בדיני ח' של חג בסי' בס"ד.

וענ"ל לה"ר לזה שהרי היתר מלאכת אוכל נפש לא נאמרה אלא בי"ט של חג המצות וילפינן לכל י"ט מיניה ואפי' ר"ה ולהאי סברא דשמחת שאר י"ט מצוה ושל ר"ה רשות היאך ילפינן לר"ה מחג המצות שנא' בו היתר אוכל נפש בפ' בא דשאני חג המצות שהותר בו אוכל נפש שהוא משום מצוה נתיר בר"ה שהוא משום רשות.

אלא וודאי שמחת י"ט של ר"ה נמי מצוה הוא כשאר י"ט לפיכך שפיר איכא למילף היתר אוכל נפש בר"ה מחג המצו' דגלי ביה קרא היתר אוכל נפש בהדיא כיון דדמי ליה בהא דשמחתו נמי של מצוה הוא. אבל מ"מ ראייה זו יש לדחות דהא דשרי מלאכת אוכל נפש בי"ט לאו משום דגמרינן לכלהו מחג המצות דכתב רחמנא אך אשר יאכל לכל נפש כו' אלא משום דכתיב בכל חד וחד כל מלאכת עבודה לא תעשו ומלאכת עבודה לא מיקרי אלא מה שאינו לצורך אוכל נפש וכמש"כ הרמב"ן בפ' התורה בפ' אמור בשם ר"ח כל מלאכת עבודה מגיד שאינו מתיר אלא במלאכת א"נ כדכתיב בענין זה במ"א וביום הראשון מקרא קודש יהיה לכם כל מלאכ' לא יעשה בהם ומפני שמזכיר שם כל מלאכה הוצרך לפרש אך אשר יאכל לכל נפש הוא כו' פי' מלאכת עבוד' מלאכה המשתמרת לעבודת קנין כגון זריעה וקצירה וחפירה וכיוצא בהן אבל אוכל נפש אינו מלאכת עבודה ע"כ.

והסכים הוא ז"ל לדברי ר"ח והרי גבי ר"ה נמי כל מלאכת עבודה לא תעשו כתיב למעוטי אוכל נפש דשרי ואם כן אזדא לה ראייה זו להאי פ"י. מ"מ ראייה ראשונה ראייה גמורה היא וגם מהא דשרי אוכל נפש ב"ט של ר"ה ראייה היא למאי דפירש"י בפ"י התורה דכל מלאכת עבודה לא תעשו דכתב רחמנא גבי כל י"ט למלאכת דבר האבוד אתי ולומר דאסור ב"ט ולא לאוכל נפש אתי.

הרי זכינו לדין דל"מ דאסור להתענות בר"ה אלא דשמחתו מצוה היא כשאר י"ט אלא שאין בו קרבן שלמי שמחה דל"מ קרבנות של רגלים אלא בג' רגלים בלבד אבל בשאר מילי מצות שמחת י"ט עליו. ועוד ראייה שהרי בעזרא נאמר גבי ר"ה לכו אכלו משמנים ושתו ממתקים ושלחו מנות לאין נכון לו כי קדוש היום לאדונינו ואל תעצבו כי חדות ה' היא מעוזכם ודרשינן ברפ"ב דביצה מאי כי חדות ה' היא מעוזכם אר"י משום ר"א בר"ש אמר הקב"ה לישראל בני לוו עלי וקדשו קדושת היום והאמינו בי ואני פורע ומדקאמר לוו עלי וקדשו קדושת היום אלמא אכילתו מצוה היא וקדושת היום קרינן ליה והדבר ברור דמצד איסור תעני' שלר"ח אין ראוי לקרותו קדושת היום וש"מ דקרוי קדושת היום כשאר י"ט והדבר פשוט לי שחייב בקידוש כשאר י"ט ואסור לטעום כלום קודם הקידוש ואין קידוש אלא במקו' סעודה וכל דין סעודו' י"ט עליו, כנ"ל: סימן קג שאלה אם מותר לתקוע בר"ה שלא לצורך לאחר שיצא ידי חובת תקיעה של מצוה או לא: תשובה דבר זה מחלוקת הוא בין הפוסקים אחרונים בא"ח סי' תקצ"ו ונ"ל להכריע כדברי המתירין ויש לי להביא ראייה מהא דתני' במס' חולין פ' כ"ה (דף פד) רי"א כוי אין שוחטין אותו ב"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו מק"ו ומה מילה שודאה דוחה את השבת אין ספיקה דוחה את הי"ט כיסוי שאין ודאו דוחה את השבת אינו דין שאין ספיקו דוחה את הי"ט א"ל תקיעת שופר בגבולין יוכיח שאין ודאה דוחה את שבת וספיקה דוחה י"ט ודייק עלה הגמ' מאי ספיקא כלומר ספק דת"ש שדוחה יום טוב אילימ' ספק י"ט ספק חול השתא וודאי י"ט דחיא ספק י"ט ספק חול מיבעי אלא ספק איש ספק אשה ור"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקעה דתנן ב"י סומכין ולא בנות ישראל סומכות ר"י ורש"א נשים סומכות רשות זהו סוגיית הגמ' והאי ספיקא דוחה י"ט דקאמר גבי ת"ש פ"י התוס' דה"ק שאין ודאה דוחה שבת משום גזירה דרבה שמא יעבירונו וספק דוחה י"ט אע"ג דאיכא נמי איסור דרבנן בתקיעה שהיא חכמה ואינ' מלאכה ונדחה איסור זה מספק ע"כ.

\$ציוור בספר\$ והשתא אס"ד דאפי' גברא דבר חיובא הוא בתקיעת שופר אפי"ה אסור לו לתקוע שלא לצורך מצוה והא אי מספקא לי' אם תקע אם לא תקע בע"כ חוזר ותוקע מספיקא כדקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא ול"ח לספק איסור דרבנן דילמא כבר יצא ידי חובתו וה"ל תקיעה שלא לצורך תדע משום דמספקא לן בתרועה האמורה בתורה אי גנוחי גנח או ילולי יליל אתקין ר' אבהו בקסרי תקיעה ג' שברים תרועה תקיעה והדר עביד תש"ת והדר עביד תר"ת כדאמרינן בפ"ב דר"ה (ד' לג) ואע"ג דבחדא מהני תלתא סגי ובודאי שנים מהן הוו שלא לצורך מצוה מ"מ כיון דמספקא לן עביד כולהו ול"ח לודאי איסור דרבנן כ"ש בספק תקע ספק לא תקע דחייב לחזור ולתקוע ול"ח לספק איסור דרבנן דילמא יצא כבר ידי חובתו הא איכא נמי לספוקי דילמא ל"י י"ח ותקיעה זו צורך מצוה היא.

ואם כן השתא מ"ק ור"י לטעמיה כו' הא מ"מ איכא למיפרך לק"ו דידיה ת"ש בגבולין יוכיח שאין ודאה דוחה שבת וספיקה ספק תקע ספק לא תקע דוחה י"ט וחוזר ותוקע מספק אלא וודאי בגברא דבר חיובא הוא הואיל ושרי לי' היום תקיעה של מצוה תקיעה דרשות נמי שרי ליה הילכך ליכא למיפרך מספק תקע ספק לא תקע של איש אלא מספק איש ספק אשה למאי דס"ל לרבנן דאין אשה סומכת רשות וש"מ דבאיש הואיל והותרה לו תקיעה לצורך מצוה הותרה לגמרי בי"ט זה של ר"ה אפי' שלא לצורך ול"מ באיש דרמי עליה חיובא לתקוע ביום זה דאמרינן הואיל אלא אפי' באשה למ"ד נשים סומכות רשות ושרי להו למסמך באקופי ידא אע"ג דנראה כעובד עבודה בקדשים ה"נ תקיעה דליכא אלא איסורא דרבנן שרי לנשים כמש"כ שם התוס' אפי' שלא לצורך שרי משום הואיל וטעמא רבה איכא לדבר משום שלא גזרו רבנן שבות דדבריהם למקצת שבת וי"ט והואיל ובמקצת י"ט זה שרי לאנשים וכן לנשים לתקוע למ"ד נשים סומכות רשות תו ל"ג כלל איסור שבות של תקיעה בי"ט זה של ר"ה.

וכה"ג אמרינן בפ"ב דביצה (דף יח) במסקנא דהחושש בשיניו מגמע את החומץ ובולע אפי' אחר טיבול דהואיל וקודם טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי וטעמא דל"ג על מקצת שבת אלא הואיל והותר למקצתו הותר לגמרי וכמו שפירש"י התם. ומזה נמי נ"ל ראייה ברורה דמותר לתקוע בי"ט זה של ר"ה אפי' שלא לצורך משום הואיל וכדאמרינן בהא דהחושש בשיניו דאין לגזור שבות דרבנן על מקצת היום.

מ"מ גבי נשים למאן דל"ל נשים סומכות רשות אסורין לתקוע בי"ט זה של ר"ה מהא דתקיעת שופר בגבולין יוכיח דפרכוהו מיניה רבנן לק"ו דר"י ול"א הואיל ושרי לאיש שרי לאשה דמגברי לנשי ל"א הואיל וכדתנן בני מלכים סכין שמן ורד על גבי מכותיהן שכן דרכן לסוך בחול אבל לשאר כל אדם אסור ואפי' ר"ש לא שרי אלא משום דכל ישראל בני מלכים הן הלא"ה אסור אלמא אפי' מגברי לגברי ל"א הואיל וכ"ש מגברי לנשי דנשים עם בפ"ע הן כדאמרינן בפ' ב"א (ד' סג) לענין טבעת שיש עליה חותם דחלופי בגברי מבנשי אע"ג דתנן הרועים יוצאין בשקים ולא רועים בלבד אמרו אלא כל אדם דנשים עם בפ"ע הן ול"א הואיל מגברי לנשי ומנשי לגברי לענין תכשיט וה"ה להא דאמרן.

וא"ת למש"כ דמשום הואיל שרי לגמרי לתקוע בי"ט זה של ר"ה אפי' שלא לצורך מצוה א"כ בשאר י"ט נמי לישתרי לתקוע משום הואיל ושרי בי"ט זה של ר"ה שרי בכל י"ט דה"נ אמרינן התם אליבא דרבא דשרי טבילת אדם בשבת אע"ג דטבילת כלים אסור משום דנראה כמתקן אבל אדם נראה כמיקר ואמרינן תינח שבת יה"כ מא"ל ומשני לא מצינו דבשבת שרי וביה"כ אסור אלא הואיל ובשבת שרי ביה"כ נמי שרי ומיניה יליף שם הגמ' דאמרי' להאי הואיל דקודם טיבול שרי לאח"ט נמי שרי אלמא אמרינן הואיל מיום מקודש לחבירו כגון משבת ליה"כ ה"נ נימא הואיל מי"ט זה של ר"ה דשרי ת"ש לגמריאפי' שלא לצורך מצוה לשאר כל י"ט למישרי בדידהו ת"ש.

וי"ל דל"ד דבשלמא משבת ליה"כ דליכא אלא חד הואיל דהא בשבת גופה שרי טבילה לגמרי בלי שום הואיל שפיר אמרי' ליה אבל בי"ט זה של ר"ה מן הדין היה ראוי לאסור תקיעה שלא לצורך ולא שרית ליה אלא משום הואיל וא"א נמי הואיל ושרי בי"ט של

ר"ה שלא לצורך שרי נמי בשאר י"ט שאינו אלא שלא לצורך דהא תקיעה של מצוה בדידהו ליתא ה"ל תרי הואיל הואיל ושרי בר"ה לדבר הרשות שרי בשאר י"ט שכולו אינו אלא דבר הרשות ובר"ה גופיה לא שרי דבר הרשות אלא משום הואיל ושרי לצורך מצוה ביום זה ותרי הואיל לא אמרינן וכמו שפ"ה התוס' בפ' א"ע (ד' מו) גבי כיצד מפרישין חלה בטומאה בי"ט דס"ל לר"א התם דלא תקרא לה שם עד שתאפה ואע"ג דא"ל לר"א התם הואיל א"א לקרוא לה שם קודם שתאפה משום הואיל ואי בעי מיתשיל עלה משום דה"ל תרי הואיל ותרי הואיל ל"א.

ואפ"ה לפמ"ש"כ בס"י ס"ג לחד שינויא של התוס' דאפ"ה תרי הואיל נמי אמרי' מ"מ ל"א הואיל מי"ט של ר"ה לשאר י"ט לענין תקיעת שופר אע"ג דאמרינן הואיל משבת ליה"כ לענין טבילה דדוקא מחמור לקל כגון משבת שזדונה סקילה דחמירא ליה"כ שזדונו כרת דקיל מינה שפיר אמרי' הואיל דאתיא בק"ו מה שבת דחמירא שרי יה"כ דקיל מינה לא כ"ש אבל האי הואיל דמר"ה לשאר י"ט דלא חמיר ר"ה משאר י"ט וליכא ק"ו ל"א הואיל.

ודבר זה למדתי מדברי רש"י שפ"ה התם כיון דבשבת דחמירא במלאכה שרי משום טעמא דמיקר ביה"כ נמי שרי אע"ג דלא נראה כמיקר שלא תחמיר לענין מלאכה ביה"כ משבת ע"כ הרי שתלה טעמא דהואיל זה משום דשבת חמיר' מיה"כ וכמו שפ"ה וא"ת לפי"ז הא דמקשה התם הגמ' למאי דס"ד דרבא למימר גבי החושש בשינוי דקודם טיבול שרי ולאחר טיבול אסור דאמאי ל"א הואיל כדאמרינן משבת ליה"כ ומחמת זה קאמר הגמ' דהדר ביה רבא וס"ל דאמרינן הואיל וקודם טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי ואי לפירש"י מאי קושיא הא ש"ה משבת ליה"כ דה"ל מחמור לקל הילכך אמרינן שפיר הואיל אבל מקודם טיבול לאחר טיבול דתרווייהו הוו בחד יומא והרי ביום א' ליכא חומר בקצתו על קצתו לפיכך ל"א הואיל.

ונ"ל דמ"ל להגמ' דתרווייהו שקולין דכמו דאמרי' מיום לחבירו הואיל מחמור לקל אע"ג דתרי יומי נינהו ה"נ בההוא יומא גופי' ממקצתו למקצתו אמרי' הואיל אע"ג דליכא חומר בקצתו על קצתו כיון דמ"מ כולו חד יומא הוא וזה מוכרח לפירש"י ז"ל הילכך ה"נ לענין תקיעת שופר נמי אמרי' הכי לפיכך בההוא יומא דר"ה גופיה אמרינן הואיל ושרי לתקוע בו לצורך מצוה שלא לצורך נמי שרי הואיל וקצתו לצורך מצוה שרי אע"ג דליכא חומר בקצתו על קצתו אבל מי"ט זה של ר"ה לשאר י"ט דה"ל מיום לחבירו ל"א הואיל כיון דאין חומר לר"ה על שאר י"ט א"נ י"ל דלענין טבילה משבת ליה"כ ה"ט דאמרינן הואיל משום דשבת מצויה ותדירא ויה"כ אינו אלא פ"א בשנה בלבד הילכך אמרי' הואיל ובשבת דקדושתה מצויה ותדירא שרי ול"ג על הטבילה ביה"כ נמי שרי דכיון דבכל ימים המקודשים ל"ג על הטבילה א"א לך לגזור על יום אחד מקודש ובטל יום זה המקודש ונגרר אחר כל הימים המקודשים של כל השנה כולו והא דמדמי הגמ' האי הואיל דטיבול להאי הואיל דמשבת ליה"כ אע"ג דבהואיל דטיבול ליכא למימר לה"ט דאמרן משום דמ"ל להגמ' דשניהם שקולין הן וכמו שאמרינן ממצוי לשאינו מצוי הואיל אע"ג דתרי יומי נינהו ה"נ אמרינן הואיל בההוא יומא גופי' מקצתו לקצתו כגון מקודם טיבול ללאחר טיבול אע"ג דלא שייך ה"ט כיון דהכל חד יומא הוא אמרינן שפיר

הואיל וכעין מה שפיל לדברי רש"י הילכך בי"ט של ר"ה גופי' אמרינן הואיל מקצתו לקצתו דהואיל ושרי לתקוע במקצתו משום מצוה שרי נמי בכולו אפי' שלא לצורך מצוה אע"ג דל"ל כאן ממצוי לשאינו מצוי אפ"ה כיון דחד יומא הוא שפיר אמרי' הואיל אבל מיום לחבירו הא ל"א הואיל אלא ממצוי לשאינו מצוי לפיכך ל"ל הואיל מר"ה לשאר י"ט שהרי אדרבה שאר י"ט מצויים יותר מי"ט של ר"ה וא"כ כ"ש שא"א לך לומר הואיל משא"מ למצוי ועיין בספר מלחמות להרמב"ן ז"ל בפ"ק דביצה גבי מוקצה בי"ט שכ' אבל מ"ש ומי איכא דבשבת שרי וביה"כ אסור כו' ע"ש ואין להאריך יותר בזה ובסי' שאח"ז יתברר יותר בס"ד כן נ"ל: סימן קד שאלה למאי שנהגו שהנשים מכניסין א"ע בחיוב תקיעת שופר בי"ט של ר"ה איזה עדיף טפי אי שיתקעו הן בעצמן או שיתקעו להן אנשים בני חיובא עדיף טפי: תשובה הרא"ש בפ"ב דר"ה כתב בשם בה"ע גבי נשים מסתברא שאין אחר תוקע להן אלא הן בעצמן ונהגו באשכנז לתקוע לנשים יולדות קודם שיתקעו בבה"כ כדי שיצא התוקע א"ע וראבי"ה כ' כיון דנשים סומכות רשות ועבדי סמיכה בהקפת ידיהו אע"ג דדמי קצת לעבודה בקדשים ה"ה לתקיעה שהיא חכמה ואינה מלאכה מותר לתקוע להן אפי' מי שיצא כבר ע"כ ואני תמה על ראייה זו הא למ"ד נשים סומכות רשות אין מעכבין נמי את הנשים מלתקוע כמו שסומכות רשות כדאמרינן התם בגמ' אע"ג דתקיעה שלא לצורך מצוה אסורה מדרבנן ואפ"ה ס"ל לבה"ע וכן נהגו באשכנז שאין אחר תוקע להן אא"כ לא יצא ידי חובתו עדיין דה"ל תקיעה זו לצרכו אבל אם כבר יצא י"ח וא"צ לו עוד אסור לתקוע לצורך נשים אע"ג דנשים סומכות רשות משמע להו דהיינו דוקא הן בעצמן מותרין לתקוע ולהן ויתרו חכמים איסור דדבריהן של תקיעה שלא לצורך מצוה מפני נחת רוח דנשים כמו שנשים סומכות רשות אע"ג דדמי לעבודה בקדשי' ואסירא שלא לצורך מצוה אפי' בהקפת ידיהן מפני נחת רוח דנשים שרו להו רבנן אבל אסור לאחר לתקוע ולעבור על איסור דרבנן מפני נחת רוח דנשים ואם כן מאי ראייה היא זו מהא דנשים סומכות רשות עבדי סמיכה הן בעצמן הא גבי תקיעת שופר נמי שרא להו בה"ע לתקוע בעצמן דומיא דסמיכה שהן עצמן סומכות ולא אסור אלא לאיש ומזה אין ראייה מסמיכה שע"י עצמן לתקיעת שופר ע"י אחר ואי ס"ל לראבי"ה מסברא דכיון דשרינן איסורא דרבנן מפני נחת רוח דנשים ע"י עצמן הוא הדין ע"י אחרים נמי ל"ש לא היה צריך להביא מהא דסמיכה מתקיעת שופר גופיה דאיירינן ביה נמי איכא למימר הכי כיון דאין מעכבין את הנשים מלתקוע שוב אין לחלק בין ע"י עצמן בין ע"י אחר והכל שרי והרא"ש מסיים שם וכן נ"ל דלא גריעא אשה מקטן שלא הגיע לחינוך דמתעסקין בהן כדי שילמדו כ"ש לנשים דמכוונות למצוה ע"כ.

וג"ז א"ר דשאני תינוקו' שסופן לבא לידי חיוב לפיכך התירו שבות דדבריהם מפניהן כדי שילמדו אבל נשים שלא יבאו לעולם לידי חיוב ת"ש לא שרינן להו לתקוע בי"ט מפני נ"ר אלא הן בעצמן אבל לאחר לא תדע דהא תנן התם אין מעכבין את התינוקו' מלתקוע ודייקינן בגמ' הא נשים מעכבין ומ"ל כרי"ה דס"ל בני ישראל סומכין ואין בנות ישראל סומכות ול"ל נשים סומכות רשות ואפי' הכי קתני סיפא אבל מתעסקים עמהם עד שילמדו ומ"ל הגמ' בקטן שלא הגיע לחינוך לפי' הרא"ש וש"מ דקטן שלא הגיע לחינוך עדיף מאשה דאילו אשה מעכבין לתנא דידן דל"ל נשים סומכות רשות ולא

שרינן להו שבות זה מפני נחת רוח אע"ג דמכוונות למצוה וקטן שלא הגיע לחינוך מתעסקין עמו וע"כ ה"ט כדאמרן וא"כ ה"ה למ"ד נשים סומכות רשות א"ל דאשה גריעא מקטן שלא הגיע לחינוך ולא שרינן מפני נחת רוח דנשים אלא לתקוע בעצמן אבל לא לאחר וכ"ש להני רבוותא דמפרשי איפכא דהא דמתעסקין עד שילמדו מיירי מקטן שהגיע כבר לחינוך דודאי עדיף מאשה דכיון שהגיע לחינוך ומצות ת"ש מוטל עליו מדרבנן לפיכך מתעסקין עמו.

ותדע עוד שהרי בהאי קטן דמיירי מתני' למר בהגיע לחינוך ולמר בלא הגיע לחינוך מתעסקין עמהן כדי שילמדו אפ"ל בשבת כדאמרין התם והא אפ"ל לאיש בר חיובא אסור לתקוע בשבת אפ"ל תקיעה של מצוה כדתנן י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין אבל לא במדינה אלא ש"מ קטן כדי שילמוד שאני ול"ג עליו איסור שבות זה של תקיעה בין בשבת בין בי"ט וכ"כ בהגמ"י בפ"ב מה"ש בשם הרבה פוסקים דלא שרינן לנשים ת"ש אלא הן בעצמן אבל לא לאיש.

מ"מ לפי מש"כ בס"י הקדום דבי"ט זה של ר"ה מותר לתקוע אפ"ל של"ל ול"ג שבות זה בי"ט זה כל עיקר דהואיל והותר לצורך מצוה הותר לגמרי א"כ כ"ש דשרי לאיש לתקוע לצורך אשה. ומה שהביא ראייה שם בהגמ"י דאיש לצורך אשה אסור לתקוע דאפ"ל ר' יוסי ל"א אלא לדידהו וכן בפ' כ"ה אמרינן ור"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקעה דתניא נשים סומכות כו' ע"כ מ"ל ז"ל מדקאמר אשה ודאית נ"ת משמע אבל איש לאשה לא ולא היא דלאיש שרי לגמרי אפ"ל של"ל כלל משום הואיל והא דקאמרי רבון התם ת"ש בגבולין יוכיח שאין ודאה ד"ש וספיקה דהיינו ספק איש ספק אשה דוחה י"ט ע"כ הא דשייך גבי ספיקא דחיית י"ט היינו גבי אשה או ספק אשה דאם אשה היא אסורה לתקוע משום שבות דהא ל"ל בדידהו האי הואיל אבל גבי גברא אין כאן דחיית י"ט לגמרי והשתא קאמר ר"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקעה משום דס"ל נשים סומכות רשות וכיון דהותר אצלה לתקוע מנין של תקיעות מצוה שרי לגמרי אפ"ל של"ל כלל משום האי הואיל גופיה כמו איש.

ונ"ל דהשתא דאתית להכי דבאיש הותרה ת"ש לגמרי בי"ט זה של ר"ה ול"ג עליו כל עיקר משום הואיל וגבי אשה איכא משום שבות למאן דל"ל נשים סומכות רשות וכמש"כ בסימן הקדום ולדידהו אין ראוי לנשים לתקוע כל עיקר משום שבות והרי הרבה פוסקים פסקו דאין נשים סומכות רשות וכמש"ל בס"ד ונהי דאין בידינו למחות להן מלתקוע דמוטב שיהו שוגגין כו' אפ"ה יותר ראוי שיתקע להן איש דליכא דררא דאיסורא בתקיעתו דהא שרי ליה לגמרי משום הואיל ואפ"ל של"ל ואל תתקע להן אשה ואפ"ל היא לעצמה נמי לא תתקע דהא מאן דל"ל נשים סומכות רשות עבדה איסורא בתקיעתה כיון דל"ל בדידהו הואיל והרי ריא"ז פסק כרי"ה דל"ל נס"ר וכמש"כ בשה"ג בפ"ב דר"ה משמו וכ"פ שם בהג"א בשם א"ז ונ"ל שכ"ד הרי"ף דהא תנן התם אין מעכבין את התינוקו מלתקוע ודייק בגמ' הא נשים מעכבין והתניא אין מעכבין לא את הנשים ולא את התינוקות מלתקוע בי"ט ל"ק הא רי"ה הא ר"י ור"ש דתניא דבר אל ב"י ב"י סומכין ואין בנות י"ס ר"י ור"ש אומר' נשים סומכות רשות והרי"ף בהלכות

כתב את המשנה כצורתה ולא הביא הא דתניא אין מעכבין לא את הנשים כו' ש"מ דפוסק כסתם משנה דנשים מעכבין.

וע"נ להביא ראייה שכ"ד ז"ל דהא ברפ"ב דעירובין תנן המוצא תפילין מכניסן זוג זוג ובגמ' תניא המוצא תפילין מכניסן זוג זוג א' האיש וא' האשה כו' דר"מ ומינה דייק בגמרא דס"ל לר"מ דתפילין מ"ע שאין הז"ג ונשים חייבות מדשרי לאשה להכניסן ופריך ודילמ' ס"ל לר"מ נשים סומכות רשות ומשני לא ס"ד דתנן אין מעכבין אה"ת מלתקוע הא נשים מעכבין וסתם משנה ר"מ והרי"ף השמיט הא דתניא אחד האיש ואחד האשה ולא כתב בהלכות אלא המשנה כצורתה וש"מ דס"ל דאשה המוצאת תפילין בשבת אסורה להכניסן והרי אע"ג דאנן קי"ל דשבת לאו זמן תפילין הוא וה"ל מצות עשה שהזמן גרמא אפ"ה למ"ד נשים סומכות רשות מותרת להכניסן אלא וודאי ש"מ דס"ל אין נשים סומכות רשות.

אלא שמזה אין ראייה כ"כ ואין זה מקומו להאריך בו מ"מ ראייה קמייתא מהא דפ"ב דר"ה מכרעת דס"ל ז"ל דלית הילכתא כמ"ד נשים סומכות רשות. ובדעת הרמב"ם אני מסופק כמאן ס"ל דממש"כ בפ"ב מהלכות שופר התינוקות שלא הגיעו לחינוך אין מעכבין אותן מלתקוע כו' ואלו נשים שייר ובפ"ג מהלכות מעה"ק כתב הכל סומכים חוץ מחש"ו ועבד ואשה כו' ולא כתב דאשה סומכת רשות ש"מ דפסק כר"י וכסתם משנה דאין נשים סומכות רשות והא דכתב בסוף הלכות ציצית נשים ועבדים שרצו להתעטף מתעטפות בלא ברכה וכן שאר מ"ע שהנשים פטורות מהן אם רצו לעשות אותן בלא ברכה א"מ בידן ע"כ לאו למימרא דפסק כמ"ד נשים סומכות רשות די"ל דהוא ז"ל אינו מפרש כפירש"י דה"ט דר"י דל"ל נשים סומכות רשות משום דנראה כמוסיפות על ד"ת שפטרה את הנשים מהן וכמש"כ בפ"ב דעירובין דלפי"ז כל המצות שהנשים פטורות אם רוצות לעשות אותן מוחזין בידן לרי"ה דא"כ קשה דידיה אדידיה.

אלא ס"ל כפי' התוס' שם דדוקא בתקיעה ותפילין וראיית פנים בעזרה הוא דמדמי ליה הגמ' לסמיכה למאן דל"ל נשים סומכות רשות משום דאית בהו דררא דאיסורא סמיכה משום דמיחזי כעבודה בקדשים ותקיעה משום שבות ותפילין משום דצריכי גוף נקי ונשים אינן זהירות בזה וראיית פנים בעזרה משום ראיית פנים שלא לצורך א"נ משום דמיחזי כמביאה חולין לעזרה ע"כ.

אבל בשאר מ"ע שהז"ג אפי' לר"י א"מ בידן והא דמסיים וכן שאר מ"ע כו' היינו דוקא דומיא דציצית דליכא למיחש משום דררא דאיסורא בעשייתן אבל לא בסמיכה ות"ש וסמך על מ"ש במקומן דש"מ דאינן סומכות ותוקעות וכמש"כ. והא דלא כתב גבי תפילין דמוחזין בידן ה"ט משום דלא כתב בהדיא פטור נשים מן התפילין אלא מכללא שמעינא לה שכתב בפ"ד מה"ת כל הפטור מק"ש פטור מתפילין אלא שיש לצדד להיפוך מדסתם וכתב וכן שאר מ"ע וכן בהלכות חגיגה לא כתב גבי ראיית פנים דמוחזין בידם ש"מ דס"ל דאין מוחזין בידן אפי' ת"ש ותפילין וראיית פנים משום דנשים סומכות רשות הילכך לא ברירא לי דעתו ז"ל.

וא"ת הא ע"כ ס"ל להרמב"ם כפירש"י דה"ט דר"י דל"ל נשים סומכות רשות משום דעובר' על בל תוסיף דלה"ט כל המצות שנשים פטורות מהן אינן רשאות לעשותן לרי"ה

ואיסור תורה יש בעשייתן וכמש"ל בסי' שאח"ז בס"ד ולה"ט ע"כ מדכתב הרמב"ם בסוף הל' ציצית דהרשות ביד נשים להתעטף וכן שאר מ"ע שהנשים פטורות אם רצו לעשות אין מוחין בידם ש"מ דלא חיישינן משום ב"ת אם נשים עושות מ"ע שפטורות מעשייתן משום דל"ה כרי"ה דס"ל אין נשים סומכות רשות ומעתה הרשות בידם לתקוע נמי וכן לסמוך הרשות בידן כיון דליתא לדר"י דאמר אין נשים סומכות רשות שהרי הרמב"ם כתב בפ"ב מהל' חגיגה גבי ראייה טומטום ואנדרוגינוס פטורין מפני שהן ספק.

ואיכא למידק דהא בפ"ק דחגיגה תניא זכר להוציא את הנשים זכורך להוציא טומטום ואנדרוגינוס ופריך אטומטום איצטריך קרא למעוטי ספיקא ושני אביי בשביציו מבחוץ כלומר אף ע"ג דזכר וודאי הוא אפ"ה מיעטו קרא ואמאי כתב הרמב"ם דטעמא דטומטום פטור מפני הספק דמשמע הא אם ביציו מבחוץ דהוי וודאי זכר חייב והא כל עצמו ל"צ קרא למעוטי אלא בשביציו מבחוץ דהא ספיקא ל"צ קרא למעוטי.

אע"כ ה"ט משום דק"ל להרמב"ם מאי פריך הא וודאי איצטריך למעוטי ספיקא דאי לא הא וודאי מספיקא ה"ל למיזל לחומרא ולחייב דדילמא זכר הוא קמ"ל קרא דפטור וכבר הרגישו בו התוס' והרבה נדחקו בזה. אלא ע"כ הכא פריך אליבא דר"י דל"ל נשים סומכות רשות וטעמא דידיה משום איסור ב"ת דאורייתא ולדידיה טומטום דספיקא הוי אין רשאי לעשות מ"ע שנשים פטורות דדילמא אשה הוא ועברה על ב"ת וקי"ל ספיקא דאורייתא לחומרא והשתא פריך שפיר איצטריך קרא למעוטי ספיקא דהא דילמא אשה היא ואינו רשאי לעלות לרגל כדאמרינן התם בפ"ב דעירובין גבי אשתו של יונה שהיתה עולה לרגל ואליבא דר"י הוא דפריך לה ואל תתמה דסתמא דגמ' פריך אליבא דחד תנא דל"ה כוותיה דכה"ג מצינו בהרבה מקומות הכי וכמשכ"ל סי' נ"א.

וא"כ האי שינויא דאביי אליבא דר"י אתיא אבל לדידן דלא קי"ל כרי"ה וכמו שפסק הרמב"ם בהל' ציצית וטומטום מתעטף בציצית מספק כמש"כ הרמב"ם שם וה"ה לשאר מ"ע שנשים פטורות חייב מספק דילמא זכר הוא כיון דאפי' אם היא נקיבה ליכא איסורא בעשייתן א"כ שפיר איצטריך קרא למעוטי טומטום דבלא קרא ה"א דחייב מספיקא והשתא א"צ לשינויא דאביי וממילא ביציו מבחוץ חייב דהא זכר וודאי הוא ולא מיעטו קרא מחיובא.

ולא תקשה לך על מש"כ דטומטום אין רשאי לעשות מ"ע שנשים פטורות משום ספק ב"ת מהא דזבחים ע"ט דהניתנין מתן ד' במתן א' דאר"א ל"נ ב"ת אלא כשהוא בעצמו ויתן מתן ד' דש"ה דאיכא חד שדינו וודאי מתן ד' משא"כ בטומטום דכולה מילתא דידיה אינו אלא ספיקא ועוד ר"י דאמר התם יתן מתן א' משמע דל"ל ה"ט דל"נ בל תוסיף אלא כשהוא בעצמו אלא בבל תגרע לחוד הוא דאית ליה התם לה"ט וכמש"כ בכללי תו"מ שלי בס"ד.

מ"מ ש"מ דהרמב"ם כפירש"י ס"ל ולכאורה נכון הוא: מ"מ כי דייקת ביה היטב א"א לומר כן לדעתו ז"ל דהא ס"ל ז"ל דספיקא דאורייתא מן התורה לקולא וכמש"כ במ"א א"כ אתיא קושיית הגמ' כפשוטה איצטריך קרא למעוטי ספיקא ואליבא דכ"ע ק"ל הכי דפשיטא בלא קרא נמי פטרינן ליה דכיון דספיקא הוי מה"ת ספיקא להקל ובישוב דעת הרמב"ם דלא פטר טומטום אלא מספיקא דמשמע דאם ביציו מבחוץ חייב ודלא כמסקנת

הגמ' נ"ל הכי משום דאיכא למידק מאי פריך איצטריך קרא למעוטי ספיקא הא נ"מ אם היה טומטום ביום הראשון מימות הרגל ונקרע בא' משאר ימי הרגל ונמצא זכר והרי ס"ל לר"י בפ"ק דחגיגה (ד' ט) דכולן תשלומין דראשון דחזי בא' חזי בכולהו דלא חזי בראשון כגון חגיר ביום א' ונתפשט ביום ב' פטור וה"נ אי לא מיעט קרא לטומטום מן הראיה ואנן פטרינן ליה מחמת ספיקא דלהקל זה שנמצא זכר ביום שני חייב בראיה אע"ג דכולן תשלומין דראשון הן דהא איגלי מילתא למפרע דחזי בא' ובר חיובא הוי כיון שנמצא זכר אמטו להכי כתב רחמנא זכורך להוציא את הטומטום למימרא דוודאי לאו בר חיובא הוא כ"ז שהוא טומטום כמו חגיר ושאר פטורי ראייה דתנן רפ"ק דחגיגה ולא משום ספיקא הוא דפטור אם כן זה דלא חזי ביום א' פטור לגמרי כיון דכולן תשלומין דראשון ומאי ק"ל איצטריך קרא למעוטי ספיקא ול"ל לאביי לשנויי בשביציו מבחוץ.

ובע"כ צ"ל דהאי קושיא ושינויא לא אתיא אלא אליבא דר"א דאמר התם כולן תשלומין זה לזה ואע"ג דלא חזי בראשון חזי בכולן ולדידיה אע"ג דהשתא מיעטו קרא לטומטום אכתי אם נקרע ונמצא זכר בב' אע"ג דלא חזי בראשון חייב כיון דכולן תשלומין זל"ז והשתא פריך שפיר איצטריך קרא למעוטי ספיקא דבלא קרא הוי פטרינן ליה כ"ז שהוא ספק ואי משום נקרע בב' ונמצא זכר אפי' השתא דמיעטו קרא אפ"ה חייב אע"ג דלא חזי בא' כיון דכולן תשלומין זל"ז והרי הרמב"ם בפ"א מה"ח פסק כר"י דאמר כולן תשלומין דראשון ודלא חזי בא' לא חזי בכולן לפי"ז א"צ לאוקימתא דאביי בשביציו מבחוץ ואיצטריך קרא למעוטי משום נקרע ונמצא זכר בשני וממילא בשביציו מבחוץ חייב דהא זכר וודאי הוא וקרא איצטריך למעטו כ"ז שהוא ספק דפטור בוודאי ולא משום ספיקא ונ"מ להא דאמרן ואע"ג דאכתי יש לגמגם קצת על הרמב"ם מ"מ בעיקר הדין יפה פסק דטומטום אינו פטור אלא מפני ספק אשה ולא בשביציו מבחוץ.

ומכאן נ"ל תשובה ע"ד התוס' שכתבו שם בפ"א דמסכת חגיגה וההוא דלקמן דילפינן תשלומין לחג השבועות מחג המצות כל ז' לא מסתבר למימר תשלומין זל"ז כיון דחול גמור הוא ע"כ ואאל"כ דכיון דכ"ע מודו בחג השבועות דכולן תשלומין דראשון א"כ ל"ל לאוקמי בשביציו מבחוץ הל"ל דנ"מ לנקרע בשני של ימי טבוח דחג השבועות ונמצא זכר דלכ"ע תשלומין דראשון אלא וודאי ש"מ למ"ד תשלומין זל"ז בחג השבועות נמי ס"ל הכי ולדידיה ע"כ צ"ל בשביציו מבחוץ: ונחזור לענייננו דדעת הרמב"ם לא נתברר לי מאי ס"ל בהני תרתי ת"ש ותפילין אי רשות לנשים או לא אבל מ"מ הדבר ברור דתרווייהו חד דינא אית להו או בשתייהן אין מוחין בידן או בשתייהן מוחין בידן ואין לחלק ביניהן דהא חד טעמא אית להו ומהתימה קצת על רמ"א שכתב בא"ח סימן תקפ"ט גבי שופר שהנשים מברכות עליו ובס"ל ל"ח גבי תפילין כתב ואם הנשים רוצות להחמיר עליהן מוחין בידן וכבר נתבאר דלדעת הרי"ף וסייעתו הלכה כר"י וסתם משנה דאין נשים סומכות רשות א"כ מוטב שיתקע איש לאשה דשריא ליה ת"ש שלא לצורך ב"ט זה של ר"ה משום הואיל ואל תתקע אשה דאיכא איסורא לדידה משום שבות לרי"ה וזה היפוך דעת בה"ע דשרא לאשה ולא לאיש.

ומיהו כ"ז לפי התוס' שפי' הא דמדמינן ת"ש לסמיכה למאן דל"ל נשים סומכות רשות הוא משום שבות של תקיעה עצמה אבל לפירש"י דה"ט דאין נשים סומכות רשות משום בל תוסיף לפי"ז אין לחלק בין שהן בעצמן תוקעות לאחר תוקע להן בין איש בין אשה בין כך ובין כך איכא משום בל תוסיף וכן למאי דפי' התו' בפ' כ"ה לחזק תירוץ דהא דאסור ת"ש לנשים ביום טוב של ר"ה משום לתא דהעברת ד"א ברה"ר דאסור בי"ט מה"ת היכא דהוי של"ל כלל לה"ט נמי אין לחלק בין איש תוקע לאשה או אשה לאשה דהא בכל גווני איכא למיגזר שמא תלך אצל בקי שיתקע לה והוי לי' העברה של"ל כלל.

מ"מ הא בסימן שלפנינו אוכיח בס"ד דלה"ט ליכא למיחש ועיקר הטעם הוא משום שבות דתקיעה עצמה א"כ ראוי לאיש לתקוע לאשה ולא אשה לאשה וכמ"ש. וא"ת למאי דפי' אפי' לרי"ה דל"ל נשים סומכות רשות אפ"ה שרי לאיש לתקוע לאשה כיון דאין מצות ת"ש אסור לאשה לא משום בל תוסיף ולא משום גזירה שמא יעבירו ד"א ברה"ר אלא משום שבות עצמה של תקיעה וגבי איש בי"ט זה של ר"ה ליכא משום שבות דאמרינן הואיל א"כ ל"ל לאוקמי למתני' דאבל נשים מעכבין כר"י דל"ל נשים סומכות רשות דילמא ר"י ור"ש נמי מודו דגבי ת"ש מעכבין לנשים דע"כ ל"ק נשים סומכות רשות משום נחת רוח דנשים אלא גבי סמיכה דא"א בע"א ואם לא תסמוך היא בעצמה א"א בע"א לפיכך משום נחת רוח דנשים שרו להו רבנן איסור דדבריהם אבל גבי ת"ש כיון דאיפשר לה ע"י איש שיתקע להו ואיכא משום נחת רוח דנשי' דהא אפי' איש תוקע לאיש וי"ח למה להו לרבנן למישרי איסור שבות דדבריהם בחנם שלא לצורך כלל.

אלא וודאי ש"מ דבאיש נמי איכא איסורא לתקוע שלא לצורך וא"א לנחת רוח לנשים בת"ש א"כ שרו להו רבנן שבות דדבריהם. אומר אני דלק"מ דלטעמיך אפ"ת דבאיש של"ל אסור בת"ש משום שבות אפ"ה למה שרו רבנן שבות זה משום נחת רוח דנשים הא איפשר שיתקע להן איש בעוד שלא יצא בעצמו י"ח דאין כאן משום שבות וא"כ אכתי א"ל דמתני' אתיא נמי כר"י ור"ש ות"ש שאני דאיפשר אבל סמיכה א"א אע"כ דמ"ל להגמ' דלר"י ור"ש דס"ל נשים סומכות רשות גבי ת"ש שרי בכל גווני אפי' בהיכא דאיפשר ולא פלוג רבנן בין איפשר לל"א א"כ לדידי נמי א"ש ולק"מ ואדרבה מכאן נ"ל ראייה ברורה דכל היכא דהותרה ליה מקצת תקיעה לצורך הותרה לו לגמרי בי"ט זה של ר"ה משום הואיל כגון לאיש שהותר לו ת"ש של מצוה וה"ה לאשה למ"ד נשים סומכות רשות וכמשכ"ל דאלת"ה דלא הותרו אלא לצורך א"כ מנ"ל להגמרא לדייק מדתנן אין מעכבין את התינוקות מלתקוע דנשים מעכבין ואתיא מתני' כרי"ה דל"ל נשים סומכות רשות דמה ענין נשים אצל תינוקות דהא תינוקות אין מעכבין לגמרי ושרי לתקוע להו כל כמה שירצה ואפי' כל היום כולו אבלנשים אפי' את"ל נשים סומכות רשות לא שרי להו אלא כשיעור תקיעות מצוה שהן ג' של ג"ג כדתנן בשילהי מסכת ר"ה אבל יותר מכשיעור וודאי אסור דלא עדיפי מגברי דלא שרי להו אלא ת"ש של מצוה אבל שלא לצורך אסור והרי בסמיכה גופיה לא שרינן להו אלא לסמוך פעם א' דומיא דסמיכת מצוה של גברי דלא שרי אלא פ"א ומכאן ואילך אסור דה"ל עבודה בקדשים של"ל מצוה ה"נ סמיכה דנשי באקפת ידיהו דראוי לאסור מדרבנן משום

דמיחזי כעבודה בקדשים ולא שרו להו רבנן אלא משום נ"ר דנשים לא שרו אלא פ"א דומיא דסמיכת מצוה דגברי אבל לסמוך ולחזור ולסמוך לא וזה ברור.

ואם כן הא דתנן אין מעכבין את התינוקות מלתקוע ליכא למידק הא נשים מעכבין הא ל"ד דתינוקות אין מעכבין לגמרי אבל נשים אפ"ל את"ל נשים סומכות רשות תקיעה ג' של ג"ג דהוי שיעור תקיעת מצוה הוא דאין מעכבין אבל יותר מזה וודאי מעכבין אלא וודאי ש"מ דלגברי שרי ת"ש לגמרי אפ"ל של"ל משום הואיל וה"ה לנשי לר"י ור"ש דס"ל נשים סומכות רשות ושרי להו כשיעור ת"ש של מצוה שרי להו לגמרי ואפ"ל לתקוע כל היום כוליה ש"ד משום הואיל.

והשתא הוי נשים דומיא דתינוקות דאידי ואידי שרי להו לתקוע כל היום ומדתנן אין מעכבין את התינוקות מלתקוע ובי"ט של ר"ה מיירי מתניתין ולא משבת דהא ר"א הוא דקאמר לה בגמ' ולא תני אין מעכבין את הנשים מלתקוע בי"ט דלדידהו נמי שרי לגמרי בין לצורך בין של"ל משום הואיל למ"ד נס"ר ש"מ מתני' רי"ה הוא דל"ל נשים סומכות רשות ואסורים לתקוע לגמרי דהא ל"ל בהו הואיל וה"נ מוכח מהא דתניא התם אין מעכבין לא את הנשים ולא את התינוקות מלתקוע בי"ט ומ"ל כר"י ור"ש דס"ל נ"ס רשות והשתא אס"ד דאפ"ל לגמרי לא הותר ת"ש של"ל מצוה ול"א הואיל כ"ש דלא הותר לנשים אפ"ל לר"י ור"ש יותר משיעור תקיעות מצוה א"כ היאך שנה התנא לנשים ותינוקות בחדא בבא דאין מעכבין הא ל"ד דתינוקות אין מעכבין כלל כל כמה דבעו אבל נשים שיעור תקיעות מצוה הוא דאין מעכבין אבל יותר מזה מעכבין אלא וודאי כיון דס"ל להאי תנא דנ"ס רשות שרי להו לתקוע כל כמה דבעו ואפ"ל כל היום כולו ש"ד משום הואיל והשתא הוו נשים דומיא דתינוקות דא"מ כלל והשתא כ"ש גברי דחייבין בת"ש של מצוה ביום זה דאמרי' בהו הואיל ושרי להו לגמרי ואפ"ל של"ל כלל.

וכמדומה לי דזה ראייה שאין עליה תשובה והרווחנו מראיה זו הרבה יותר מראיה שהבאתי בסי' הקדום דשרי לתקוע אפ"ל של"ל כלל מהא דקאמר ר"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקעה הא אכתי א"ל ת"ש תוכיח שאין ודאה דוחה שבת וספיקה כגון ספק תקע ספק לא תקע דוחה י"ט אלא ע"כ ש"מ דשרי ת"ש לגמרי בי"ט של ר"ה אפ"ל של"ל כלל משום הואיל ושרי לצורך דאכתי נהי דיש מכאן ראייה דאפ"ל של"ל שרי ת"ש לאיש אפ"ה א"ל טעמא לאו משום הואיל והותר ליה לצורך הוא דהותרה ליה נמי של"ל אלא ה"ט כדרבה דאמר בפא"ע (דף מו) גבי האופה מי"ט לחול דאינו לוקה משום הואיל ואי מקלעי ליה אורחים חזיא ליה השתא נמי ח"ל וה"נ אמרינן כה"ג הואיל ואי מקלעי ליה איש בר חיובא להוציאו י"ח שרי ליה לתקוע השתא נמי ל"ש ושרי ואפ"ל למאי דס"ל לבה"ג וסייעתו דאם יצא כבר א"מ אחרים י"ח דמהשתא ה"ל א"מ בדבר כיון דיצא כבר וא"מ וכמשכ"ל סימן (יג) הא מ"מ הוכחתי שם בדברבנן מודו דמחוייב בדבר אף ע"פ שיצא מוציא והרי אמרי' בספ"ד דר"ה דאחד מג' של ג"ג דת"ש של ר"ה הוי מד"ס ואיכא למ"ד התם ב' מהן מד"ס ואפילו להרמב"ן דכתב בספר מלחמות במסכת סוכה דכל הני תקיעות של ג' על ג' הוו מה"ת הא איכא הא דתוקעין וחוזרין ותוקעין כדי לערבב את השטן דהשניה הוי מד"ס א"נ קטן שהגיע לחינוך דא"ח אלא מד"ס וא"כ בדידהו אפ"ל יצא מוציא וא"ל להאי הואיל דאמרן ואע"ג דמדרבנן ל"א הואיל והיינו

טעמא דע"ת מי"ט לשבת לרבה י"ל דה"מ דמדרבנן ל"א הואיל במילתא דבלא הואיל
הוי איסורא דאורייתא כגון באופה מי"ט לחול א"נ לשבת לרבה דל"ל התם דמדאורייתא
צרכי שבת נעשים בי"ט אבל ת"ש אפי' בלא הואיל אין איסורו אלא מדרבנן דהא הוי
חכמה ואינה מלאכ' כל היכא דא"ל הואיל שרי לגמרי ואפי' מדרבנן ל"ג עליו ונ"מ בין
האי הואיל דאי מיקלעי ליה להואיל משום דהותר ליה לצורך אי שרי לאיש לתקוע בי"ט
של ר"ה בלילה דאינו זמן ת"ש של מצוה דמשום הואיל ואי מיקלעי לי' ליכא ואסור
ומשום הואיל והותר לצורך בי"ט זה איכא ושרי והרי מהא דכייל לנשים ותינוקות בחדא
בבא ותני אין מעכבין לא את הנשים ולא את התינוקות מלתקוע ביום טוב דמשמע נשים
דומיא דתינוקות דאין מעכבין כלל ואפי' את"ל דגבי נשים נמי שייך האי הואיל ואי
מיקלע לה אשה אחרת דתוקעת לה דמשום נחת רוח דנשים ל"ג ואין כאן משום אין
מחוייב בדבר מ"מ אכתי הא איכא בין נשים לתינוקות דתינוקות אין מעכבין אפי' בליל
י"ט של ר"ה מלתקוע אבל נשים מעכבין דהא אפילו לגברי לא שרי לתקוע בלילה אלא
וודאי ל"ש דבלילה נמי שרי וש"מ דטעמא משום הואיל והותרה לצורך הוא וכדאמרן.

ועוד יש לדחות דה"ט דהואיל ואי מיקלעי לי' הא ר"ח ל"ל האי הואיל התם גבי האופה
מיום טוב לחול ולדידיה ע"כ טעמא משום אידך הואיל והותרה לצורך הה"נ לרבה י"ל
ה"ט דהא בהא ל"פ ועוד הא כבר הוכחתי בתשובה שעברה דכה"ג אמרי' הואיל והותרה
לצורך מהא דהואיל וקודם טיבול שרי לאחר טיבול נמי שרי דבפ"ב דביצה לרבא לאחר
חזרה וה"ה דהמ"ל התם דהדר ביה רבא מהא דכאן קודם טיבול כאן לאחר טיבול דל"א
הואיל מהא דאין מעכבין לא את הנשים ולא את התינוקות מלתקוע בי"ט דש"מ דאמרינן
הואיל אלא דהא בלא"ה מייתי שם מברייתא דכל חייבי טבילות טובלין כדרכן בין בט"ב
בין ביה"כ והיא ברייתא אתיא כפשוטה דלא כרבא דל"ל הואיל וקושייתא היא ברייתא
דא"מ אה"נ אינה פשוטה כ"כ וכה"ג כתבו התוס' ספ"ז דחולין (דף קב) אהא דאמר תניא
דלא כראב"י דאמר אין מזמנין את הנכרי על בני מעיים אף ע"ג דמצי לדייק ממתניתין
דפ"ק דטהרות דלא כוותיה דתנן אכל אמ"ה ממנה אינו סופג את המ' ואין שחיטתה
מטהרתה כדאמר התם משום דקושייתא המשנה אינה פשוטה כ"כ: סימן קה כבר נתבאר
בסימן הקדום דיש פוסקין כרי"ה דל"ל נשים סומכות רשות והנה טעמא דרי"ה פירש"י
בפ"ב דעירובין ובפ"ב דר"ה משום בל תוסיף ולפי זה אינה רשאי לעשות שום מ"ע
שהז"ג.

וק"ל הא קי"ל בפ"ב דעירובין (ד' צו) דשלא בזמנו לכ"ע אינו עובר על בל תוסיף
דאל"כ הישן בח' בסוכה ילקה והא אשה במ"ע שהז"ג כיון דלא מיפקדא כשלא בזמנו
דמי ואמאי עוברת בבל תוסיף ובע"כ צ"ל דל"ד לשלא בזמנו דאין זמן מצותו כלל כגון
הישן בח' בסוכה דעכשיו אינו זמנו לשום אדם אבל מ"ע שהז"ג בזמן מצותו אע"ג
דנשים פטורות אפ"ה כיון דזמן מצוותו הוא לגבי אנשים לפיכך נשים נמי עוברין על
בל תוסיף לר"י דל"ל נשים סומכות רשות א"כ תקשה הא דאמרינן שם בעירובין (דף
צו) אלא האי תנא הוא דתניא המוצא תפילין מכניסן זוג זוג א' האיש וא' האשה א'
חדשות וא' ישינות דר"מ ר"י אוסר בחדשות ומתיר בישינות ע"כ ל"פ אלא בחדשות
וישינות אבל באשה ל"פ ש"מ מ"ע שאין הז"ג הוא וכל מ"ע שאין הז"ג נשים חייבות.

ודילמא ס"ל כר"י דאמר נשים סומכות רשות לא ס"ד לא ר' מאיר ס"ל כר"י דתנן אין מעכבין את התינוקות מלתקוע הא נשים מעכבין וסתם משנה ר"מ. ולא רי"ה ס"ל כר"י כו'.

והשתא מאי מוכיח מדל"פ באשה ש"מ דס"ל תפילין לאו מ"ע שהז"ג דהא ל"ל נשים סומכות רשות הא אפי' ס"ל דה"ל מ"ע שהז"ג היא הנותנת דל"פ באשה דכיון דשבת לאו זמן תפילין הוא ואין בו משום בל תוסיף אפי' לאיש דה"ל שלא בזמנו דומיא דהישן בח' בסוכה כדאמרי' התם אין בו משום בל תוסיף לאשה כיון דאין זמן מצוותו לשום אדם בשבת דהא אי אמרינן דתפילין הוי ליה מ"ע שהז"ג היינו אי משום דס"ל כר"ע דממעט לשבת ויום טוב מן התפילין מוהיה לך לאות מי שצריכים אות יצאו שבתות וי"ט שהן גופן אות או משום דס"ל כרי"ה דדריש לושמרת את החוקה בחוקת תפילין הכתוב מדבר וממעט מימים ימימה ולא לילות מימים ולא כל ימים פרט לשבתות וי"ט וע"כ ל"פ אלא בלילה דלמר ז"ת היא ולמר לאו ז"ת היא אבל שבת לכ"ע לאו ז"ת הוא ואם כן מאי ראייה הוא מדל"פ באשה ש"מ דתפילין לאו ז"ג הוא כיון דל"ל נס"ר.

ועק"ל אס"ד דה"ט דמאן דל"ל נשים סומכות רשות משום איסור ב"ת וכפירש"י וא"כ לפי"ז מ"ד נשים סומכות רשות ה"ט דס"ל דכל כה"ג אין בו משום ב"ת אי משום דדמי לשלא בזמנו אי מטעמא אחרינא. א"כ מנ"ל להוכיח דל"ל לר"מ נשים סומכות רשות מהא דאין מעכבין את התינוקות מלתקוע הא נשים מעכבין וע"כ הא דשרי לנשים גבי מוצא תפילין בשבת להכניסן זוג זוג משום דס"ל דתפילין לאו מ"ע שהז"ג דילמא ס"ל נשים סומכות רשות ואין בזה משום בל תוסיף ואפ"ה מעכבין את הנשים מלתקוע ולא משום בל תוסיף אלא משום איסור שבות של תקיעה עצמה דכיון דנשים פטורים מת"ש י"ט זה של ר"ה שוה להן לשבתות ושאר י"ט שאסור לתקוע בהן משום שבות.

ואע"פ שרש"י פי' שם הא נשים מעכבין אף ע"ג דלאו חילול י"ט הוא כדתני דבי שילא יצא תק"ש ורדיית הפת שהיא חכמה ואינה מלאכה מיהו נראות כמוסיפות ע"כ האי יצא ת"ש שהיא חכמה ואינה מלאכה דקאמר היינו מה"ת דהא מקרא דמלאכת עבודה קא ממעט ליה ואהא מייתי לה ברפ"ד דר"ה (ד' כט) ועוד הא לאו מלאכה היא דאיצטריך קרא למעוטי דתני דבי שילא כל מלאכת עבודה לא תעשו יצא תק"ש ורדה"פ שהיא חכמה וא"מ אבל מ"מ איסור שבות יש בהו וכמש"כ שם התוס' וכדמוכח ההיא דת"ש בגבולין יוכיח שאין וודאה דוחה שבת וספיקה דוחה יו"ט ומפ' הגמ' להאי ספיקא ספק איש ספק אשה ואמר ור"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקעה דהא ס"ל נשים סומכות רשות ש"מ דבהא דת"ש בי"ט איכא איסורא וחילול י"ט מצד עצמה של תקיעה ורש"י גופיה פי' התם הכי אלא ספק איש ודוחה י"ט גמור ע"כ סומכות רשות אע"ג דלא מיחייבא ול"א עובדת עבודה בקדשים ה"נ ל"א מחללת יו"ט היא ע"כ.

וה"נ אמרינן להדיא בסוף פ"ב דשבת (ד' לו) שאין מטלטלים לא את השופר ולא את החצוצרות דה"ל דבר שמלאכתו לאיסור משום דתק"ש אסורה בשבת וה"ה בי"ט משום שבות וע"ש בתוס' וכיון דיש בתק"ש משום שבות מנ"ל לדייק מדמעכבין את הנשים דל"ל נשים סומכות רשות. ולפי' התוס' ניחא דאין בזה משום בל תוסיף לכ"ע אלא

דבסמיכה ראוי לאסור מדרבנן ול"ג משום נחת רוח דנשים למ"ד נשים סומכות רשות וה"נ גבי תפילין ותק"ש אע"ג דראוי לאסור מדרבנן משום נחת רוח דנשים ל"ג.

וה"ה איפכא למאן דל"ל נשים סומכות רשות וגזרו רבנן עליה ול"ח לנחת רוח דנשים ה"ה לתפילין ותק"ש ראוי לאסור מדרבנן ומשום נחת רוח דנשים לא שרינן להו. ועק"ל אפ"ל את"ל דגבי אשה שייך ב"ת במ"ע שהן פטורות מ"מ גבי סמיכה גופיה למאן דל"ל נשים סומכות רשות ל"ש ה"ט דב"ת שהרי אפ"ל למ"ד נשים סומכות רשות א"א להו לסמוך בכל כחם משום עבודה בקדשים אלא באקפויי ידיהו וכה"ג ליתא למצות סמיכה כלל דהא סמיכה בכל כחו בעינן כדאמר' בפ"ב דחגיגה וא"כ מאן דל"ל נשים סומכו' רשות ל"ל משום ב"ת קאמר דהא אין כאן למצות סמיכה כל עיקר בכה"ג דסמיכת נשים אפ"ל לדברי המתיר וע"כ לאו משום איסור ב"ת קא אסרלהו לנשים לסמוך ומנ"ל ללמוד מסמיכה לשאר מ"ע שהז"ג דאסור לדידיה משום בל תוסיף כיון דבסמיכה עצמה ל"ש ה"ט.

ועוד הא א"ל לאידך גיסא ע"כ ל"ק ר"י ור"ש נשים סומכות רשות אלא גבי סמיכה דליכא משום בל תוסיף אבל בשאר מצות מודו דאסור משום בל תוסיף ואמאי מוקי לסתם משנה דנשים מעכבין דלא כר"י ור"ש הא י"ל דאינהו מודו בת"ש דמעכבין משום לתא דבל תוסיף ולא שרו אלא סמיכה ובאקופי ידיהו דליכא משום בל תוסיף.

ועוד מ"ק בפכ"ה ור"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תוקעת מדס"ל נשים סומכות רשות מאי לטעמיה הוא זה דאע"ג דנשים סומכות רשות אכתי א"ל דלא תקעי משום בל תוסיף משא"כ בסמיכה דליכא משום בל תוסיף ולפיכך סומכות רשות. ועק"ל דע"כ כל כה"ג כמו מ"ע שהז"ג אין בו משום ב"ת לנשים לכ"ע דדמי לשל"ב דהישן בח' בסוכה ול"א כיון דזמן מצוותו הוא לגבי איש לחייב עלה את האשה משום בל תוסיף דבפ"ג דר"ה (דף כח) אהא דא"ר מצות אין עובר עליהן אלא בזמן פריך עליה ר"ש ב"א מדתניא דכהן אפ"ל לאחר שסיים ברכת כהנים אם מוסיף ברכה א' משלו עובר על בל תוסיף והא הכא כיון דברוך ליה עברה ליה זימני' וקתני דעבר ומשני ש"ה כיון דאילו מתרמי ליה ציבורא אחרינא הדר מברך כול' יומא זמניה הוא ואמרינן ור"ש ב"א כיון דאי בעי מברך אי בעי לא מברך לאו זמניה הוא וקתני דעבר.

ואכתי מאי קושיא אע"ג דברוך ועביר ליה זימניה אפ"ה א"ש הא דתניא דעובר על בל תוסיף ול"ת לרבה דהא כהני טובא איכא בעלמא דאכתי לא עלו לדוכן ולא בירכו עדיין וכיון דלדידהו הוי אכתי זמן מצוותה ולא עבר להו זימניה לפיכך איהו נמי עובר על בל תוסיף כדאמרינן גבי אשה כה"ג לרי"ה.

והשתא אשה דליתא בת חיובא כלל במ"ע שהז"ג ואפ"ה לרי"ה ע"ע ב"ת משום דה"ל כתוך זמנו מפני חיובא דגברי כ"ש דכהן שסיים ברכותיו כבר דה"ל בר חיובא דאפ"ה עובר על בל תוסיף דה"ל כתוך זמנו משום כהני אחריני דאכתי לא בירכו ודילמא היא ברייתא ר"י הוא. אלא ש"מ לענין ב"ת לכ"ע בתר דידיה אזלינן וכיון דלדידיה עבר זמנו תו ליתא בב"ת משום אחריני דאכתי לא עבר זמנו לדידהו וכ"ש אשה במ"ע שהז"ג דאינה עוברת על בל תוסיף משום חיובא דגברי דה"ל שלא בזמנו וא"ת למאי דפי' התוס' דאין איסור תק"ש וסמיכה לנשים אלא מדרבנן לר"י דל"ל נשים סומכות רשות א"כ

היאך מוכיח מדל"פ באשה ש"מ דס"ל דתפילין מ"ע שלא הז"ג דהא לא ס"ל דנשים סומכות רשות מה בכך הא אפילו לדידהו ליכא איסורא לנשים בסמיכה ושופר ותפילין אלא מדרבנן מטעמא שפי' התוס' וכיון דליכא איסור של תורה בהנחת תפילין לנשים א"ל דמשום בזיון תפילין ל"ג רבנן דהא אפי' לאיש איכא איסור דרבנן לצאת בתפילין בשבת כדתנן בפ' במה אשה (ד' ס) ואפ"ה משום בזיון תפילין ל"ג רבנן ה"נ י"ל כן גבי אשה ואע"ג דגבי איש ליכא אלא איסור א' משום שבת וגבי אשה איכא ב' איסורי משום שבת ומשום הנחה מצד עצמה דאסירי לה מ"מ כיון דלא העמידו חכמים דבריהם אצל בזיון תפילין מ"ל חד איסורא ומ"ל תרי איסורי ומאי ראייה הוא מדל"פ באשה דמ"ע שלא הז"ג הוא.

אבל לפירש"י א"ש דלמ"ד אין נשים ס"ר אסור להם לעשות מ"ע שהז"ג מה"ת משום ב"ת ומשום בזיון תפילין א"א למישרי איסורא דאורייתא ומדל"פ באשה ש"מ דמ"ע שלא הז"ג הוא. והא לא מסתבר לומר לפי' התוס' כיון דטעמא למ"ד לא הוי רשות משום דתפילין צריכים גוף נקי ונשים אין זריזות ליזהר וכיון דהכי הוא א"כ אם מניחות תפילין איכא נמי משום בזיון תפילין ואין ראוי לדחות בזיון תפילין בקום ועשה מפני בזיון תפילין של שב ואל תעשה בהא שמונחין אארעא במקום שאין משתמרין מפני גנבי וכלבי כדאמר בספ"ק דביצה ועוד שאם לובשתן איכא תרתי איסורי בזיון תפילין ואיסור שבות של הוצאה משא"כ אם מונחין ע"ג קרקע ליכא אלא משום חדא בזיון תפילין לבד דהא וודאי בורכתא היא דל"ד הנחה דאשה דאינו משום בזיון כ"כ להא דמונחין ע"ג קרקע במקום שא"מ מפני גנבי וכלבי דאיכא משום בזיון טובא וראוי לדחות זה בפני זה משום שלא יבא לידי בזיון גדול וא"כ לפי' התוס' קשה הא דאמרן.

ואומר אני כי דייקנן בהא שפיר יש מכאן ראייה לפירוש התוס' ואדרבה לפי' רש"י קשה משום דבפ' במה אשה (ד' סב) ס"ל לעולא דמידי דחזי לאיש לא חזי לאשה דנשים עם בפ"ע הן ופריך אביי מהא דהמוצא תפילין מכניסן זוג א' האיש וא' האשה וא"א נשים עם בפ"ע הן והא מ"ע שהז"ג הוא ומשני התם קסבר ר"מ לילה זמן תפילין היא ושבת ז"ת הוא ה"ל מ"ע שלא הז"ג.

והשתא בשלמא למאי דס"ד בפ"ב דעירובין דתפילין לר"מ מ"ע שהז"ג אלא דס"ל נשים סומכות רשות לק"מ מהא דנשים עם בפ"ע הן וכיון דאינה חייבת בתפילין לא ה"ל לדידה תכשיט אלא משוי ואמאי מותרת להכניס זוג זוג. די"ל דלמאי דס"ד השתא ל"ל הא דעולא דנשים עם בפ"ע הן ומידי דחזי לאיש חזי נמי לאשה וכדאמרין התם הרועים יוצאין בשקין ולא הרועים בלבד אמרו אלא כל אדם כו'.

אבל למאי דס"ד דאביי דס"ל לר"מ דתפילין מ"ע שהז"ג אלא דמידי דחזי לאיש חזי לאשה. אכתי תקשה לדידיה כיון דע"כ רבי מאיר ל"ל אשה ס"ר כדמוכח שם בעירובין מסתם משנה דאין מעכבין אם כן אשה אמאי מותרת להכניס זוג זוג.

אלא וודאי אפי' מאן דל"ל אשה סומכת רשות מודה במוצא תפילין בחול דאפי' אשה מכנסתן זוג זוג מתרי טעמי חדא משום בזיון תפילין ל"ג רבנן כיון דאין איסור הנחת תפילין לאשה אלא דרבנן וכדשרו רבנן שבות דדבריהן במוצא תפילין בשבת ועוד אפי' אי העמידו דבריהם במקום בזיון תפילין הכא שרי דכיון דל"ג על הנחת תפילין לאשה

אלא מפני כבוד תפילין עצמן הכא זהו כבודן שתכניסן זוג זוג משתניחם שם ויבאו לידי בזיון גדול יותר מגנבי וכלבי והשתא אתי שפיר הא דאביי ובעירובין מוכיח דס"ל לר"מ ור"י דלאו מ"ע שהז"ג מדל"פ באשה דאי הז"ג הוא אשה אסורה ולא מצד עצמה של הנחה אלא משום דנשים עם בפ"ע הן ואיכא איסורא משום שבת דה"ל משאוי והא דפריך ודילמא ס"ל כר"י דאמ' נשים סומכות רשות ואי מוכיח מדשרי לאשה להכניס בשבת ולית בה משום משוי ש"מ מ"ע שאין הז"ג הוא אם כן אפי' אי נשים סומכות רשות כיון דאינה חייבת ה"ל משום משאוי ואכתי ש"מ דלאו מ"ע שהז"ג הוא.

לק"מ דאי אמרי' נשים סומכות רשות ורשאות להניח תפילין אף ע"ג דאינה חייבת כיון דהרשות בידיה להניחם מניחות לפעמים תפילין בחול וכיון דרגילה בהנחתן ה"ל לדידה נמי תכשיט ולא משאוי דהא דתכשיט ומשאוי לאו בחיוב ורשות תליא מילתא דאפי' בדבר הרשות אם רגילה בהן ה"ל תכשיט ואם אינה רגילה ה"ל משאוי כדאמרי' התם בפ' ב"א לענין טבעת שיש עליה חותם ומחט הנקובה הואיל ואין דרכה של אשה לצאת בהן בחול חייבת ובאין עליה חותם ואינ' נקובה פטורה הואיל ודרכה בכך ובאיש הוי להיפוך זה לפי דרכו וזו לפ"ד.

וה"נ גבי תפילין אי ה"ל רשות לאשה דרכה לצאת בהן לפעמים בחול וכיון דרגילה בהן ה"ל תכשיט לדידה ואין בו משום משאוי כמו גבי איש דאין בין חיוב לרשות כלום לענין תכשיט ומשאוי אלא בדבר הרגיל תליא מילתא ואי תפילין רשות לגבי אשה רגילה בהן וה"ל תכשיט. אבל למאן דל"ל נשים סומכות רשות אף ע"ג דמה"ת שריא בהנחת תפילין אפ"ה כיון דאסורה מדרבנן אינה רגילה בהן וה"ל לדידה משאוי.

והשתא כולה סוגיין דעירובין א"ש דמוכיח דמדל"פ באשה ש"מ דלאו מ"ע שהז"ג ולא ה"ל משום משאוי לאשה ופריך דילמא ס"ל נשים סומכות רשות וכיון דרשות הוא נמי אין בו משום משאוי דכיון דרשות הוא רגילה בהן וה"ל תכשיט ומשני לא ס"ד כו' וכיון דמדרבנן לאו רשות הוא משום שאינה זהירה בגוף נקי אינה רגילה בהן וה"ל משאוי ואי משום דה"ל תכשיט לאיש הא נשים עם בפ"ע הן והשתא סוגיא דשבת ועירובין אחדים הן ול"פ אהדדי.

ומיהו כ"ז לפי' התוס' אבל למה שפי' רש"י דמאן דל"ל נשים סומכות רשות אסורה מה"ת להניח תפילין משום בל תוסיף הא וודאי קשה על אביי איך ס"ד לומר לר"י דהוי ליה מ"ע שהז"ג דא"כ לא מיבעיא בשבת דאסור לאשה להכניס תפילין אלא אפי' בחול נמי אסורה מה"ת להכניסן דהא אית ביה משום בל תוסיף ומשום בזיון תפילין א"א למישרי איסור של תורה אלא ע"כ ס"ל דה"ל מ"ע שאין הז"ג ומאי ק"ל אעולא אלא וודאי פי' התוס' עיקר.

ובמאי שכתבתי א"ש דברי התוס' שכתבו שם אבל באשה ל"פ וא"ת דילמא משום דהוי מלבוש לאיש כדאמרי' בפ' ב"א דתפילין דרך מלבוש עביד וי"ל דהיינו דוקא לאיש משום דרגיל ללבשו בחול אבל לאשה לא כדאמרינן התם וחילופיהן באיש דמידי דחזי לאיש ל"ח לאשה ומידי דחזי לאשה ל"ח לאיש ע"כ.

ומדק"ל ודילמא משום דהוי מלבוש לאיש ש"מ דאינהו ז"ל נמי מפרשי הכי דהוכחת הגמרא דתפילין לאו ז"ג הוא מדשרו להכניס בשבת זוג זוג לאשה ול"א דה"ל משאוי וכדפי'. מ"מ כל הא דאמרן קשה לפירש"י שפי' דלרי"ה דל"ל נשים סומכו' רשות אסור מה"ת משום ב"ת ונ"ל דרש"י עצמו חזר בו דאף ע"ג דבפ"ב דר"ה פי' גבי הא נשים מעכבין דפטורות לגמרי במ"ע שהז"ג וכי תקעי איכא בל תוסיף משמע דאסור מה"ת משום איסור בל תוסיף מ"מ בפ"ב דעירובין גבי מיכל בת כושי היתה מנחת תפילין ולא מיחו בה חכמים פי' ולא מיחו בה חכמים דהוי כתוספת על ד"ת שפטרה נשים ממ"ע שהז"ג ומדכתב דהוי כתוספת על ד"ת ש"מ דאינה עוברת על בל תוסיף מה"ת ואינו מוספת גמור אלא כמוספ' ואסור מדרבנן לרי"ה וה"נ פי' התם גבי הא נשים מעכבין אע"ג דלאו חילול י"ט הוא כו' מיהו נראות כמוסיפות משמע דאינן מוסיפות ממש ומה"ת אלא נראות כמוסיפות ואסור מדרבנן והשתא ניחא ול"ק הרבה מן הקושיות שהקשיתי עליו.

מ"מ אכתי קצת מן הקושיות וודאי במקומה עומדת אבל לפי' התוס' הכל ניחא דאפי' נראות כמוסיפות ולאסור מדרבנן לנשים במ"ע שהז"ג ליכא אלא בהני ד' מצות לחוד סמיכה ותפילין ושופר וראיה לר"י אסורה בהן ולר"י ור"ש דאמר נשים סומכות רשות מותרת בהן ולפירש"י לר"י כל מ"ע שהז"ג מדרבנן מיהא אסורים לרי"ה למאי דפי' בעירובין.

וכבר נתבאר דשיטת התוס' עיקר א"כ אפי' להרי"ף וסייעתו שפסקו כר"י דאין נשים סומכות רשות אין אסורי' אלא בהנחת תפילין ות"ש לחוד אבל בשאר מ"ע שהז"ג כלולב וכיוצא בו ל"ל בה ואם רוצות לקיימן הרשות בידם ואפי' ת"ש אם איש תוקע לה ש"ד ול"ל בה דהא לגבי איש ב"ט זה של ר"ה שריא ליה תקיעה לגמרי ובלבד שלא תתקע אשה לאשה או אשה לעצמה אע"פ שלפי' התוס' בפ" כ"ה דגבי ת"ש ב"ט לאשה יש לגזור משום גזירה שמא יעבירונו ולפי"ז למאן דל"ל נשים סומכות רשות אפי' אם איש תוקע לה לאו ש"ד וה"ה דלפי"ז יש לדון דאינה רשאית ליטול לולב ביט"ר של חג להרי"ף וסייעתו דפסקו כרי"ה דל"ל נשים סומכות רשות דהא איכא למיגזר גבי לולב נמי משום שמא יעבירונו הא אבאר לק' בס"א שאח"ז בס"ד דאאל"כ הילכך שריא ליטול לולב לכ"ע אפי' ביט"ר של חג כן נ"ל: סימן קו שאלה למאי דנהגו שהנשים תוקעות שופר בר"ה ונוטלות לולב בחג כאנשים אע"פ שפטורים אפ"ה קבעו חובה על עצמן אם מותר להוציא שופר ולולב לצרכן ב"ט או לא: תשובה הרא"ש בפ"ב דר"ה כתב בשם ראבי"ה כיון דנשים סומכות רשות ועבדי סמיכה באקפת ידיהו אע"ג דדמי קצת לעבודתהבדשים ה"ה בתקיעה שהיא חכמה ואינה מלאכה מותר לתקוע להן אפי' מי שיצא כבר ומותר נמי להוציא את השופר לרה"ר כדי לתקוע להן ע"כ ולדבריו ה"ה דמותר להוציא את הלולב ב"ט ראשון של חג לצרכן.

מ"מ יש לדון בזה הרבה אפי' לפ"ד דאפי' מי שיצא כבר מותר לתקוע להן למאי דפסקו כר"י ור"ש דאמרי נשים סומכות רשות הא י"ל דע"כ לא שרו להו אלא ת"ש דאין בו איסור אלא מדרבנן משום שבות וה"ה סמיכה באקפת ידיהו דאין בו איסור מה"ת אלא מדרבנן משום דדמי לעבודה בקדשים ומשום נחת רוח דנשים לר"י ור"ש ל"ג רבנן.

אבל להוציא השופר והלולב לרה"ר שלא לצורך אסור מה"ת ואפ"ל לצורך מצוה לא שרי אלא משום דמתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך וכדתנן בפ"ק דביצה (ד' יב) בש"א אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב ולא את הס"ת לרה"ה וב"ה מתירין ומסיק הגמ' דה"ט דב"ה מתוך שהותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך ודווקא היכא דהוי לצורך קצת הוא דאמרינן מתוך כגון קטן למולו וס"ת לקרות בו ולולב לצאת י"ח אע"ג דאינו לצורך אוכל נפש שרי לב"ה משום מתוך אבל היכא דהוי של"ל כלל אסור מה"ת ולוקין עליו כמש"כ שם התוס' וכ"ד ר"פ ז"ל.

א"כ משום נחת רוח דנשים א"א למישרי איסור דאורי' כיון דאינם חייבות בשופר ולולב ל"ל בדידהו מתוך דהא אין כאן משום מצוה כל עיקר וה"ל הוצאה של"ל לגמרי ואסורה הוצאה זו מה"ת והרי דבסמיכה גופיה ע"כ לא שרי לרה"י ור"ש משום נחת רוח דנשים אלא באקפת ידיהו דאין בו איסור אלא מדרבנן אבל בכל כחו לא משום דה"ל עבודה גמורה דאסורה בקדשים מה"ת כדאמרינן בפ"ב דחגיגה ואע"ג דבכל כחו איכא משום נחת רוח לנשים יותר מהשתא דלא שרו להו אלא באקפת ידיהו דליתא לסמיכה כלל דהא סמיכה בכל כחו בעינן וש"מ דמשום נחת רוח דנשים א"א למישרי להו איסור של תורה אפ"ל לדידהו עצמן כמו גבי סמיכה וזה פשוט.

וא"כ הוצאת לולב ושופר לא מיבעיא דאסור לאחריהם להוציא לצרכן אלא אפ"ל אשה לצורך עצמה כגון שא"י לתקוע וכגון שיש בידה איזה מן הד' מינים של לולב וא' מד"מ צריכה להביא דרך רה"ר כיון דאינה חייבת בהן ה"ל הוצאה של"ל לגמרי ואסורה מה"ת דהא ל"ל מתוך וא"א להתיר איסור של תורה משום נחת רוח דנשים.

והרא"ש מסיק שם ע"ד ראבי"ה וכנ"ל דלא גרע אשה מקטן שלא הגיע לחינוך דמתעסקין בהן עד שילמדו כ"ש לנשים שמכוונות למצוה. ונ"ל דהאי וכנ"ל דלא גרע אשה מקטן שכתב הרא"ש לא קאי אלא אהא לחוד דכתב ראבי"ה דמותר לתקוע להן אפ"ל מי שיצא כבר כמו שמתעסקין עם הקטן דליכא אלא משום שבות דרבנן אבל אהא דמסיים ראבי"ה דמותר נמי להוציא את השופר לרה"ר ל"ק דע"ז אינו ראייה מהא דמתעסקין עם הקטן דלא מיירי מהוצאה כלל אע"פ שהטור לא הבין כן בא"ח ס"י תקפ"ט ואולי ראבי"ה ס"ל כדעת קצת המפרשים דלמאי דקי"ל כב"ה דאמרינן מתוך של"ל כלל נמי שרי אבל לדברי ר"פ דל"א מתוך בשל"ל כלל הא וודאי אסור.

ולכאורה יש להביא ראייה להתיר מהא דתניא בחולין (דף פד) רי"א כוי אין שוחטין אותו בי"ט ואם שחטו אין מכסין את דמו מק"ו מה מילה שודאה דוחה שבת אין ספיקה דוחה י"ט כיסוי שאין ודאו דוחה שבת אינו דין שאין ספיקו דוחה י"ט א"ל ת"ש בגבולין תוכיח שאין ודאו דוחה שבת וספיקה דוחה י"ט ומפרש הגמ' האי ספק דת"ש היינו ספק איש ספק אשה וכתבו התוס' וא"ת והא טעמא דשופר בשבת משום שמא יעבירונו ד"א בר"ה והא ל"ש בי"ט וי"ל דשייך נמי בי"ט דאם אשה היא זה הטומטום אסור להוציא לצרכ' דהא לא מיחייבא ואין להתיר מטעם הואיל והותרה הוצאה לצורך הותרה נמי שלא לצורך היינו דוקא היכא דהוי צורך היום קצת אבל היכא צורך היום כלל ע"כ.

והתם אמרינן בגמ' ור"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקעה דתנן ב"י סומכין ואין ב"י סומכות ר"י ורש"א נשים סומכות רשות ומשמע למ"ד נשים סומכות רשות מותר להוציא שופר לרה"ר ב"י לטעמיה דאמר ר"י לטעמיה דקאמר אי מיירי התם מהוצאה הא ע"כ לא שרי ר"י אלא סמיכה באקפת ידיהו דאינו אלא מדרבנן אבל סמיכה בכל כחו דאסור מה"ת לא שרי משום נחת רוח דנשים וא"כ אין ראייה מדס"ל נשים סומכות רשות למישרי הוצאה של תורה לדעת התו' ור"פ דס"ל הוצאה של"ל כלל אסורה מה"ת.

וע"ק מאי קאמר ר"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקעה מה ענין תקיעה לכאן הא רבנן לא פרכוהו אלא מהוצאה ולא מתקיעה עצמה וע"ק דאמר התם אמר רבא ולמאי דקאמרי רבנן נמי אית ליה פירכא מה לת"ש שכן ודאיה דוחה שבת במקדש תאמר בכיסוי דליתיה כלל ומאי פירכא הוא זה הא רבנן מהוצאה של"ל מיירו והא אפי' במקדש אינו דוחה שבת כיון דאסורה מה"ת ולא שרי במקדש אלא שבות של תקיעה עצמה משום דאין שבות במקדש.

אע"כ להוציא את השופר לרה"ר לצורך אשה וודאי אסור לכ"ע אלא שראוי לגזור מדרבנן לאסור ת"ש לאשה ב"י של ר"ה משום גזירה דשמא יעבירו לצרכה ד"א ברה"ר דאסורה ב"י מה"ת כיון דליכא צורך היום כלל אלא למ"ד נשים סומכות רשות אע"ג דראוי לאסור מדרבנן אפי' באקפת ידיהו משום דדמי קצת לעבודה בקדשים ומשום נחת רוח דנשים ל"ג ה"נ תקיעה דראוי לאסור לאשה ביום טוב מדרבנן משום גזירה דשמא יעבירו ארבע אמות ברשות הרבים לצרכה משום נחת רוח דנשים ל"ג.

אבל להוציא את השופר לצרכה דאסור מה"ת לכ"ע אסור וזה ברור לי בכוונת התוס' וש"מ מהכא היפוך מדברי הראב"ה ז"ל והא וודאי לא מסתבר לומר דכיון דס"ל לר"י נשים סומכות רשות וע"כ ה"ט דמשום נ"ר דנשים ל"ג אף ע"ג דדמי קצת לעבודה בקדשים וש"מ דשייך בזה נחת רוח במה דעבדי אע"ג דלא מיפקדו וכיון דכל כה"ג יש בו משום נחת רוח הוצאת שופר לרה"ר לצרכה ב"י ט זה נמי ש"ד דאע"ג דלא מיפקדו אפי' הכי ה"ל הוצאה לצורך ול"ד לסמיכה בכל כחו דלא שרי משום נחת רוח דנשים כיון שיש בו איסור של תורה דש"ה דלא הותרה סמיכה בכל כחו דה"ל עבודה בקדשים אלא אצל מצות סמיכה דה"ל דומיא להא דאמרינן בכ"מ דאתי עשה ודחי ל"ת אבל לצורך דבר הרשות לא הותרה אבל הוצאה דהותרה ב"י לגמרי אפי' לדבר הרשות היכא דהוי לצורך דהא אפי' לשחוק בכדור ברה"ר ולהוציא את התינוק לצורך טיול שרי ב"י משום שמחת י"ט כמש"כ התוס' שם בפ"ק דביצה וכן כתבו שארי פוסקים ז"ל א"כ ה"ה להוציא את השופר לצרכה שרי אע"ג דלא מיחייבא אפ"ה כיון דיש בזה משום נחת רוח לנשים לא ה"ל הוצאה שלא לצורך אלא אית בו משום שמחת י"ט דשרי הוצאה בשבילה ב"י ולפי"ז היה איפשר לפרש דברי התוס' נמי כפשוטה דמהוצאה ממש מיירו רבנן ור"י דמכח דס"ל לר"י נשים סומכות רשות ש"מ דיש בזה משום נחת רוח לנשים לפיכך שרי להוציא שופר לצרכה והיינו דקאמר ר' יוסי לטעמי דאמר אשה ודאית נמי תקעה משום נחת רוח וכיון דתקעה מותר להוציא שופר לצרכה דהא ה"ל הוצאה לצורך דאאל"כ דאטו רי"ה ור"י ור"ש דפליגי בנשים סומכות רשות פליגי אי

יש בזה משום נחת רוח לנשים כיון דלא מיחייבא הא ל"פ אלא אי ל"ג רבנן איסור דבריהן משום נחת רוח דנשים דלר"י ור"ש ל"ג ולרי"ה גזרו אבל וודאי לכ"ע יש בזה משום נחת רוח וא"כ מ"ק ר"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקעה משום דס"ל דנשים סומכות רשות ומאי לטעמיה דקאמר הא אפי' הוי ס"ל דאין סומכות רשות דאע"ג די ש בו משום נחת רוח דנשים אפ"ה לא התירו סמיכה באקפת ידיהו אע"ג דליכא אלא איסור דרבנן מ"מ הוצאת שופר לצרכה שרי דכיון די ש לה נחת רוח בהא דתקעה אע"ג דלא מיחייבא יש בו משום שמחת י"ט וה"ל הוצאה לצורך דשרי בי"ט ומ"ט דרבנן דפרכוהו מהא דת"ש הא בת"ש אפי' למאי דלא ס"ל נשים סומכות רשות מ"מ יש להתיר אפי' גוף ההוצאה לצרכה כ"ש שאין לגזור על ת"ש בי"ט אפי' לאשה ודאית כ"ש לספק אשה משום שמא יעבירונו כיון דהעברה גופא שריא לצרכה.

אלא וודאי ש"מ להאי פי' של התוס' דהוצאה עצמה לכ"ע אסורה מה"ת לצרכה אלא בהא הוא דפליגי דלמ"ד נשים סומכות רשות ל"ג על התקיעה עצמה משום שמא יעבירונו כמו דל"ג על הסמיכה משום נחת רוח דנשים ולמאן דל"ל נשים סומכות רשות גזרו משום שמא יעבירונו כמו גבי סמיכה ולא התירו משום נחת רוח דנשים איסור דדבריהן וא"כ ש"מ להאי פי' דלכ"ע הוצאת שופר לרה"ר לצורך נשים אסור מה"ת ול"א דמשום נחת רוח דנשים ה"ל הוצאה לצורך אלא לר"י דאמר נשים סומכות רשות תוקעות ול"ג משום שמא יעבירונו מפני נחת רוח דנשים וכ"כ שם התוס' להדיא בפ' ו' דחולין (דף פה) נשים סומכות רשות היינו באקפויי ידא כדאמרין בא"ד אבל בכל כחו מודה ר"י דאסור ומייתי הכא כי היכי דשרא ר"י לסמוך לנשים באקפויי ידא אע"ג דנראה כעבודה בקדשי' ה"נ תקיעה דליכא אלא איסורא דרבנן שרי ר"י בנשים ע"כ.

ועוד בלא"ה א"א לפר' כן דאכתי לא א"ש הא דאמר רבא מה לת"ש שכן וודא' ד"ש במקדש וכמ"ש. הילכך הדבר ברור דלהאי פי' של התוס' ליתא לדראבי"ה.

ואע"פ שפי' התוס' שם עוד פי' אח' ול"ק לפי"ז ע"ד הראבי"ה מ"מ לא מסתבר כלל להתיר הוצאת שופר או לולב לרה"ר משום נחת רוח דנשים דודאי הוה ליה הוצאה שלא לצורך ול"ד כלל לטיול תינוק ולשחוק בכדור והא התו' שרו בהא דטיול וכדור ואפ"ה לדבריהן ז"ל הוצאת שופר לרה"ר לצורך נשים אסור וכן נ"ל עיקר דאסור להוציא את השופר ואת הלולב בי"ט לרה"ר לצורך נשים וכן נראה דעת האחרונים משלא הביאו שם הא דראבי"ה שמותר להוציא שופר לרה"ר לצורך נשים: סימן קז ואכתי יש לעיין אי שרי להוציא את השופר ואת הלולב לרה"ר לצורך איש שספק תקע ספק לא תקע או ספק נטל לולב בי"ט ספק לא נטל כיון דהוצאת שופר ולולב לרה"ר שלא לצורך בי"ט אסור מה"ת הוי ליה ספיקא דאורייתא דילמא יצא כבר ואסור א"ד שרי וכמשכ"ל בס"ד.

והנה מדעת התוס' הנזכר בסי' שעבר נראה להדיא דאסור דהא פי' הא דאמרן גבי ת"ש בגבולין דאין וודאה דוחה שבת וספיקה דוחה י"ט היינו משום: גזירה דהעברה והרי האי ספיקא היינו ספק איש ספק אשה. ואס"ד דכל היכא דמספקא לן אי הוי בר חיוב או לא מותר להוציא את השופר לצרכו ול"א דה"ל הוצאה שלא לצורך בי"ט הא כיון דהוצאה גופה שריא בשביל ספק זה מאי גזירה שמא יעבירונו איכא הכא ומאי קאמרי

רבנן וספיקה דוחה י"ט באיסור דרבנן דדילמא אשה היא דאסורה לתקוע מדרבנן משום גזירה שמא יעבירונו ול"ל לומר ר"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקעה הא אע"ג דאשה ודאית לא תקעה היינו משום דאסור הוצאה לצרכה ואיכא למיגזר משום שמא יעבירונו אבל ספק אשה ליכא איסור דרבנן בתקיעתה כיון דהוצאה גופה שריא לצרכה וליכא למיגזר גבה כלל.

אלא וודאי ס"ל ז"ל דהוצאה לצורך ספק אסורה. מיהו ק"ל על פ"ה התוס' דהא רבה שמביא שם להא ברייתא דר"י דכוי מפ' בפ"ק דביצה דב"ש דאמרי אין מוציאין לא את הקטן ולא את הלולב כו' וב"ה דמתירין בעירוב והוצאה לשבת ואין עירוב והוצאה ל"י"ט פליגי ולא במתוך וכיון דקי"ל כב"ה דאין עו"ה ל"י"ט אי משום מיעוטא דקרא דביום השבת ואי משום דהוצאה מלאכה גרועה היא כמש"ש התוס' ולה"ט אין לחלק בין לצורך לשלא לצורך כיון דלא נאסרה הוצאה כלל בי"ט א"כ לא מיבעיא ספק אלא אפ"ה אשה ודאית נמי שריא להוציא שופר בי"ט ול"ש הכא כלל להאי גזיר' דשמא יעבירונו.

ועק"ל דאפ"ה למאי דמסקינן התם דבמתוך פליגי הא גבי יום טוב דקיל דאינו אלא לאו בעלמא ל"ג משום שמא יעבירונו תדע דלב"ש דל"ל מתוך ואמרי אין מוציאין את הלולב וה"ה דאין מוציאין את השופר אמאי ל"ג גבי תקיעת שופר של ר"ה שלא יהא תוקעין אלא כל זמן שב"ד יושבין כדגזרו גבי תקיעת שופר של יובל הכי כדאמרינן ברפ"ד דר"ה וה"ט משום גזירה שמא יעבירונו אלא ע"כ ה"ט דיה"כ דבכרת דחמור גזרו אבל י"ט דבלאו דקיל ל"ג וכ"כ למעלה בדיני יה"כ סימן ע' ע"ש.

ועוד ק"ל לפ"ה התוס' מאי קאמר ור"י לטעמיה דאמר אשה ודאית נמי תקעה משמע לרבנן לא תקעה משום האי גזירה דשמא יעבירונו ואמאי הא ל"ש האי גזירה גבי אשה דבשלמ' גבי איש ה"ט דגזרינן משום דכיון דחייב בת"ש שמא ילך אצל בקי ללמוד וכדאמרינן ברפ"ד דר"ה הכל חייבין בת"ש ואין הכל בקיאין גזירה שמא ילך אצל בקי ללמוד ויעבירונו ומשמע דוקא משום דחייב בת"ש ובהול כדי לצאת ידי חובתו הוא דחיישינן לה אבל גבי אשה שאינה חייבת הרי שופר אצלה כשאר דברים הניטלין בשבת דל"ח לשמא יעבירונו.

ואפ"ה לרבה דאמר בפ"ב דביצה (ד' יח) דה"ט דגזרו על טבילת כלים בשבת משום גזירה דשמא יעבירונו אע"ג דהתם ל"ש לומר הכל חייבין בטבילה דהא לאו דבר שבחובה הוא ואם רצה להניחו בטומאתו ל"ל בה רק שלא ישתמש בו תרומה וקדשים ואפ"ה גזרו משום שמא יעבירונו התם ה"ט דטבילת כלים שאני דאדם להוט להטבילין והרי אמרינן התם דוקא כלי שנטמא באב הטומאה הוא דאין מטבילין בי"ט אבל אם נטמא בולד הטומאה מטבילין אותו ביום טוב וה"ט כיון דאינו טמא אלא מדרבנן אינו להוט כל כך להטבילו ול"ג וכבר כתבתי מזה בדיני שבת סימן נ"ז כל שכן תקיעת שופר לאשה דאינה חייבת כלל אפ"ה מדרבנן דל"ח לשמא יעבירונו כלל: עוד ק"ל אפ"ה את"ל דשייך למיגזר ביום טוב ולאשה משום שמא יעבירונו היינו משום דלגבי אשה ה"ל העברה שלא לצורך לגמרי כיון שפטורה מתקיעת שופר ולא אמרינן מתוך אבל טומטום דחייב בתקיעת שופר מספק דשמא איש הוא והוי ליה ספיקא דאורייתא ולחומרא הוצאה גופה וודאי שרי' לצרכו דהא הוי לי' הוצאה לצורך כמו גבי איש כיון דעל כל פנים מחוייב בה מספק

ואם כן מאי ספיקה דוחה יום טוב דקאמרי רבנן גבי תקיעת שופר למיפרכ ק"ו דר"י ממילה לכיסוי דאין ספק כיסוי דוחה יום טוב הא גבי תקיעת שופר כיון דספיק' הוי הוא הגורם דאין כאן דחיית יום טוב דהא מחמת ספיקא שריא הוצאה גופה לצרכו לגמרי ול"ד לכיסוי דאע"ג דודאו דוחה יום טוב אפ"ה מן הדין הוא דספיקו א"ד יום טוב דוודאי מצות כיסוי הוא דדחי יום טוב לפיכך בספיקו דאיכא למימר דאין כאן מצות כיסוי והרי לצורך דבר הרשות לא ניתן לחלל יום טוב בהא מילתא דכיסוי ושפיר יליף לה ר"י לכיסוי בקל וחומר ממילה דהתם נמי ה"ט דאין ספיקה דוחה י"ט דחבלה לצורך דבר הרשות אסורה ולא הותרה אלא לדבר מצוה הילכך מספיקא אינה דוחה דילמא אין כאן מצוה.

אבל הוצאה ביום טוב כל שהיא לצורך אפ"ל לדבר הרשות הותרה הילכך לצורך ספק מצוה נמי הותרה אע"ג דא"ל שמא אין כאן משום מצוה אפ"ה כיון דעכ"פ חייב בה משום ספיקא ה"ל לדידיה הוצאה לצורך דלא גרע מדבר הרשות גמור ומאי פירכא דרבנן לקל וחומר דר"י מספק דתקיעת שופר הא ל"ד כלל לספק דכיסוי.

ולא מיבעיא למ"ד הא דספיקא דאורייתא לחומרא הוי מה"ת כיון דטומטום חייב בתקיעת שופר מה"ת מספק הוצאה לצרכו וודאי ה"ל הוצאה לצורך. וכה"ג כתב הר"ן בתשובה סימן נ' על אחד שנשבע שלא יהא בתוך העיר בשבת דרשאי להתיר לו נדרו סמוך לשקיעת החמה אע"ג דקי"ל אין חכם מתיר אלא אם כן חל הנדר כיון שהדבר ספק אי בכלל שבועתו שיצא משם קודם השבת ה"ל ספק דאורייתא וכיון שמה"ת מחוייב לצאת מן העיר מספיקא קודם שקיעת החמה חל הנדר מיקרי וה"נ דכוותיה.

אלא אפ"ל מאן דס"ל הא דספיקא דאורייתא לחומרא אינו אלא מדרבנן ולפי"ז לא מיקרי מספיקא חל הנדר כמש"כ שם הר"ן. אפ"ה לדברי התוס' גופייהו מותר להוציא שופר לרשות הרבים לצורך ספק כגון טומטום דבמידי דרבנן ס"ל דאמרינן נמי מתוך.

כמש"כ בפ"ק דכתובות (ד' ז) אהא דמוצא חמץ בביתו ביום טוב דכופה עליו את הכלי ולא שרינן משום מתוך כו' אבל אין לומר דמיירי בשביטלו הא מ"מ מדרבנן מצוה לשורפו והוי צורך היום דבמצוה דרבנן נמי שרינן היכא דא"ל מתוך ע"כ. וה"נ במצוה דרבנן אמרי' נמי מתוך לענין הוצאה דהני מתוך דהוצאה והעברה חזא מילתא היא כדמוכח שם להדיא בפ"ק דביצה.

ועוד הא עיקר דספיקא דאורייתא לחומרא מה"ת הוא כמש"כ שם הר"ן א"כ אפ"ל להחולקין על התוס' וס"ל דל"א מתוך במצוה דרבנן כמש"ל אפ"ל הכי גבי תקיעת שופר אצל טומטום אמרינן שפיר מתוך וכמש"כ וא"כ מאי פירכא דרבנן לק"ו דר"י מספיקא דת"ש לפי פ"ל זה של התוס' ז"ל. הרי ביארנו שפ"ל התוס' הא דאין ספיקה דוחה שבת דת"ש מטעם הוצאה שלא לצורך הוא תמוה.

ועיקר הפ"ל הוא כמש"כ התוס' למעלה מזה דאין ודאה דוחה שבת משום גזירה דרבנן שמא יעבירונו וספיקה דוחה י"ט ואע"ג דאיכא נמי איסור דרבנן בתקיעה שהיא חכמה ואינה מלאכה ונדחה איסור זה מספק ע"כ. ומהתימה למה דחקו התוס' א"ע בת"ל בתרא

לפ' הדיחוי דת"ש ב"ט מטעם הוצאה ולא כפשוטו מצד תקיעה עצמה שאסורה משום שבות וכמש"כ הם ז"ל בעצמן רפ"ד דר"ה וספ"ב דשבת וכמשכ"ל בשמם.

וכמדומה לי משום דקשיא להו מאי פירכא הוא זה מת"ש דהא דלא דחי שבת ע"כ לאו משום איסור שבות שמצד התקיעה עצמה דנהי דהא דתנן רפ"ד דר"ה י"ט של ר"ה שחל להיות בשבת במקדש היו תוקעין א"ש דקי"ל אין שבות במקדש אבל סיפא קשה דתנן משחרב בהמ"ק התקין ריב"ז שיהא תוקעין כ"מ שיש בו ב"ד.

והשתא אא"ב דלא גזרו אלא משום גזירה שמא יעבירונו לחוד אתי שפיר דבמקום ב"ד לא גזרו שאימת אזהרת ב"ד עליהן וכמש"כ הרמב"ן בס' המלחמות רפ"ד דסוכה אבל א"א דמשום שבות דתקיעה עצמה נמי גזרו אין טעם להתיר במקום ב"ד כיון שהתקיעה מצד עצמה משום שבות ול"ש לחלק אלא בין מקדש לגבולין מטעמא דאין שבות במקדש וכיון דלא גזרו בשבת משום שבות של תקיעה עצמה דשייך נמי גבי יום טוב אלא משום גזירה דשמא יעבירונו לחוד דלא שייך ב"ט אם כן מ"ק ת"ש תוכיח כו' ואין ספיקה דוחה יום טוב הא ל"ש האי גזירה דשבת גבי יום טוב.

אבל לק"מ דהא וודאי ת"ש אסור בשבת מצד עצמה משום שבות ואפ"י הכי לא גזרו על ת"ש בשבת משום האי שבות כיון דשבות זה שייך נמי ביום טוב גרידא אפ"י חל להיות בחול. אם כן בטל מצות ת"ש לגמרי מכל הגבולין אפ"י ח"ל בחול מכל ישראל לבד ממקדש והא אי אפשר לבטל ולעקור מצוה א' מה"ת לגמרי לעולם.

והא נמי ל"ש למיגזר משום האי שבות לחצאין בח"ל בשבת אבל לא ב"ט גרידא דמ"ש י"ט משבת לגבי האי שבות. ואע"פ שכתבתי למעלה דלב"ש דס"ל יש עו"ה ל"ט ושייך האי גזירה דשמא יעבירונו גבי יו"ט נמי אפ"ה לא גזרו שאין תוקעין אלא כ"ז שב"ד יושבין כמו שגזרו הכי ביוה"כ של יובל ובר"ה שח"ל בשבת משום ד"ט קיל דאינו אלא בלאו אפ"ה ש"ה דכיון דהא גזירה דשמא יעבירונו לא שייך ב"ט כולן אלא בר"ה לחוד שיש בה ת"ש של מצוה ומתוך שהכל חייבין בה ואין הכל בקיאים איכא למיגזר משום שמא יעבירונו לפיכך בשבת וביה"כ דחמירי גזרו אבל לא ב"ט דקיל אבל הא שבות דמצ"ע של תקיעה דגזרו רבנן נמי בכל יו"ט א"כ בהא יו"ט של ר"ה לחוד לא שייך לחלק בין שבת ליו"ט.

ועוד משום דלא ליתו לזלזולי בשבות דת"ש בכל יו"ט אי גזרו בשבת של ר"ה שלא לתקוע לגמרי אפ"י במקום ב"ד משום האי שבות וביו"ט של ר"ה גרידא א"א לגזור משום זה דהא א"א לעקור מצות ת"ש לגמרי אתו לזלזולי בת"ש בשאר יו"ט נמי דאמרי אין איסור שבות דת"ש נוהג בשום יום טוב לגמרי וביטלו האי שבות דת"ש בר"ה שח"ל בשבת ולא גזרו במקום ב"ד מפני דלא ליתו לזלזולי בהאי שבות בשאר יו"ט ומתרי טעמי ביטלו הא שבות דשבת מפני שבות ד"ט חדא כדי שלא לבטל ת"ש עדיף לן ועוד ביטלו קצת האי שבות דשבת דלא שכיח דאינו אלא בר"ה שח"ל בשבת משום דלא ליתו לזלזולי בשבות דת"ש בכל יו"ט דשכיחא יותר.

וכה"ג אמרינן בפ"ו דעירובין (דף סז) יתר מבית סאתים דאסור לטלטולי בכוליה שרו רבנן לטלטולי מתוכו לים ומן הים לתוכו מ"ט דילמא אמרי רה"י גמורה היא ואתו

לטלטולי בכוליה ומ"ש תוכו שכיחא מתוכו לים ומן הים לתוכו לא שכיחא בטלו הא גזירה דלא שכיחא דלא ליתו לזלזולי בהא דשכיחא' אע"ג דהתם תרווייהו של שבת הן אבל הכא הא דלא שכיחא הוי של שבת ודשכיחא' הוי של י"ט אפ"ה שפיר א"ל נמי דבטלו הא דלא שכיחא אע"פ שהוא של שבת דחמור דלא ליתו לזלזולי בשל י"ט דשכיחא' אע"ג דקיל הילכך ל"ג על ת"ש של מצוה בשבת אלא משום שמא יעבירונו דלא שייכא כלל גבי י"ט אבל תקיעה של רשות בין בשבת בין בי"ט אסורה מצ"ע מדרבנן.

והשתא א"ש הא דקאמר ת"ש בגבולין תוכיח שאין ודאה דוחה שבת משום טעמא דשייך למיגזר גבי תקיעה של מצוה בשבת דהיינו משום שמא יעבירונו דאילו משום שבות דמצ"ע של תקיעה ל"ש למיגזר גבי ת"ש של מצוה מטעמא דאמרן. ומ"מ וודאי שבות דשייך למיגזר גבי ת"ש של מצוה גזרו ואינ' דוחה שבת וספק שבות דמצ"ע של ת"ש שאסור אצל רשות דוחה יו"ט בספק איש ספק אשה אף ע"ג דאם היא אשה ה"ל תקיעה של רשות דאסורה בי"ט מצ"ע אצל רשות וזה ברור.

הילכך מסתבר לי דבספק תקע ספק לא תקע וכן טומטום דספיקא הוי מותר להוציא שופר לרה"ר לצרכם וה"ה ללולב כיון דהעיקר כדברי הרשב"א והר"ן וש"פ ורש"י ותוס' מכללן דספיקא דאורייתא לחומרא הוי מה"ת כמש"כ במ"א: סימן קח ואכתי יש לעיין אי שרי להוציא שופר ולולב לרה"ר לצורך קטן ולא דמי לאשה דאינה חייבת כלל במצות הללו אפי' מד"ס ול"ל מתוך אצל נשים וכמש"כ בסי' שלפני זה משא"כ קטן דאע"פ שאינו חייב מה"ת מדרבנן מיהא חייב ושפיר א"ל מתוך אפי' במצות דרבנן לדעת התוספות וכמש"כ שם בשמם גבי שריפת חמץ ביו"ט אפי' ביטל יש להתיר משום מתוך.

מ"מ דעת ר"פ אינו כן דלא אמרינן משום מצוה דרבנן מתוך ולא שרי לשורפו היכא שביטלו כמש"כ בטא"ח ובב"י סי' תמ"ו. ואע"ג דמדברי התוס' משמע דאע"ג דביטלו חייב לבערו מדרבנן מיד דלא כמש"כ ל"ס פ"ג לדעת הר"ן וא"כ ה"ה בהוצאה נמי לא שרי משום מצוה דרבנן.

ובאמת תמוה לי ע"ד התוס' דמנ"ל הא דבמצוה דרבנן נמי אמרינן מתוך כיון דס"ל כדעת רוב פוסקים דבשלא לצורך מה"ת ל"א מתוך אלא לצורך מצוה היאך איפשר למישרי איסור של תורה משום מצוה דרבנן כיון דמה"ת ה"ל שלא לצורך לגמרי. וכבר ראיתי דבר תימה כזה בדברי התוס' ר"פ ת"נ (דף נט) דאמרינן התם כיון דלא איפשר עשאו כמי שנטמאו או שאבדו כלומר אע"פ שאסור מה"ת לאכול בשר קדשים קודם הקטרת אימורים כדיליף התם מקרא אפ"ה בנטמאו אימורין או שאבדו שרי כדיליף לה התם וכתבו התוס' למ"ד אין הציץ מרצה על העולין ניחא הא דנקט הכא נטמאוכו' צ"ל הואיל ומדרבנן אין מרצה ה"ל כאלו אבדו האימורין ע"כ.

וזה תימה כיון דמן התורה מרצה וראוי להקטירן ואסור לאכול מן התורה הבשר קודם הקטרתן וכי משום שאין מרצה מדרבנן שרינן איסור של תורה והא וודאי רחוק מן הדעת לומר שע"י איסור או מצוה דדברי סופרים בגרמא זו נתיר איסורא דדברי תורה כמו אכילת בשר קודם הקטרת אימורין ושריפת חמץ אחר שביטלו: מ"מ אכתי יש לדון ולהתיר להוציא שופר ולולב לרה"ר לצורך מחוייב מדרבנן מה"ת דמתוך דבפ' א"ע (ד' מו) אמר רבה גבי האופה מי"ט לחול דאינו לוקה דאמרי' הואיל ומיקלעי לי' אורחים

חזי ליה ולדידיה ליכא איסור כלל מה"ת דא"ל רבה לר"ח לדידך דל"ל הואיל היאך אופין מי"ט לחול ע"י ע"ת כו' משמע דלדידיה א"ש ופסקו ר"פ כרבה דאמר הואיל.

והרי בי"ט הללו של ר"ה ויו"ט ראשון של חג שרי להוציא שופר ולולב לרה"ר לצורך מצותם א"כ אפ"י המוציאם של"ל כלל בי"ט אלו אין כאן איסור של תורה כל עיקר דאמר' הואיל ואי מיקלעי ליה בר חיובא שרי להוציאם לצרכן דהא הוי ליה הוצאה לצורך מצוה דשרי השתא נמי שרי וליכא איסור כלל אלא מדרבנן וכמו דמותר מה"ת להוציאם לצורך בר חיובא של תורה משום מתוך ה"נ מותר להוציאם משום בר חיובא דרבנן מה"ט גופיה דאמרינן מתוך וה"ל לצורך קצת דכיון דאין בהוצאתה איסור מה"ת בי"ט הללו משום הואיל אלא מדרבנן אתי צורך מצוה דרבנן ושרי להו לאיסור הוצאה דרבנן משום מתוך כמו שלצורך מצוה של תורה שריא משום מתוך אע"ג דהוצאה שלא לצורך שלא לדבר מצוה אסורה מה"ת.

אבל אכתי י"ל דע"כ ל"א הואיל אלא בכה"ג דהאופה מי"ט לחול דהא אי מיקלעי ליה אורחים האפ"י שריא להדיא בלא טעמא דמתוך שהרי אוכל נפש בי"ט שריא רחמנא אבל הוצאה לצורך דבר מצוה גופא כגון שופר ולולב לצורך תקיעתו ונטילתו דלא שרי אלא משום מתוך בשלא לצורך מצוה לא שרי אפ"י מה"ת משום הואיל.

דע"כ לא שרי מן התורה אלא היכא דל"צ אלא לטעמא דמתוך לחוד כגון לצורך מצוה א"נ מי"ט לחול דאוכל נפש גופיה דא"צ אלא לטעמא דהואיל לחוד דהא אוכל נפש לצורך י"ט שרי בלא שום מתוך אבל הוצאת שופר ולולב לדבר מצוה דלצורך מצוה גופיה לא שרי אלא מטעמא דמתוך ואי אמרינן דשלא לצורך מצוה נמי שרי משום הואיל כיון דא"א לך להביאן להתיר הוצאת שופר ולולב שלא לצורך מצוה אלא ע"י מתוך והואיל כולי האי ל"א והוצאה זו מן התורה אסורה לרבה.

והרי התוס' שם גבי הפרשת חלה בטומאה בי"ט פ"י לחד תירוץ דתרי הואיל לא אמרינן ואפ"י להאי תירוץ דאפ"י תרי הואיל אמרינן י"ל דהיינו דוקא גבי הואיל דשם הואיל חד הוא אבל מתוך והואיל דתרי מילי נינהו וודאי לכ"ע לא אמרינן. וכיון דהוצאת שופר ולולב שלא לצורך מצוה אסור מה"ת משום דלא אמרינן הואיל עם מתוך ביחד אם כן לצורך מצוה דרבנן א"א להתיר הוצאתם משום מתוך לחוד כיון דאין בו אפ"י קצת צורך מן התורה.

והנה למאי דפ"י התוס' להאי ספק דוחה יום טוב דאמר ר"י גבי ת"ש היינו דאם אשה הוא זה הטומטום אסור להוציא לצרכו כיון דלא מיחייבא ואין להתיר משום מתוך דהיינו דוקא היכא דהוי צורך היום קצת אבל הכא ליכא צורך היום כלל. ובסימן העבר פ"י כוונתם ז"ל דה"ק דנגזור על ת"ש בר"ה לאשה וטומטום משום שמא יעבירונו ד' אמות ברשות הרבים לצורך ת"ש זידהו דהוי ליה הוצאה של"ל.

והשתא א"א דאפ"י מתוך והואיל נמי אמרינן מה"ת אם כן מאי יוכיח הוא זה מת"ש דוחה יום טוב דשאני תקיעת שופר דאפ"י וודאי אשה נמי ראויה לתקוע ול"ש למיגזור משום הוצאה של"ל מצוה כיון דאפ"י של"ל מצוה ליכא איסור מה"ת לגמרי דאמרינן נמי הואיל אי מיקלע ליה בר חיובא שרי להוציא לצרכו שופר לרשות הרבים אף ע"ג

דאפי' במקום הואיל איסורא דרבנן מיהא איכא אפ"ה כיון דאיסור תורה ליכא משום איסור דרבנן ל"ש למיגזר דה"ל כמו גזירה לגזירה אבל בשבת וודאי ראוי לגזור משום שמא יעבירו דה"ל איסור דאורייתא.

אלא וודאי ביום טוב נמי ל"א מתוך והואיל ביחד בחד מקום אפי' מה"ת והשתא שפיר ראוי לגזור תקיעת שופר לאשה שלא לצורך מצוה. והשתא נקטינן דלהוציא שופר ולולב ביום טוב לרשות הרבים לצורך נשים אסור וכן לצורך קטן א"נ היכא דתקע כבר תקיעות דמיושב דיצא ידי חובתו מן התורה ותו לא הוי ליה התקיעה שעל סדר ברכות אלא מדרבנן נמי אסור וכן בלולב אחר הנטילה לצורך נענועים שבהלל אסור להוציא הלולב לרשות הרבים כיון שאינן אלא מדרבנן אבל טומטום וספק תקע ספק לא תקע מותר להוציא השופר לצרכן.

וה"ה ללולב, כנ"ל: תם ונשלם